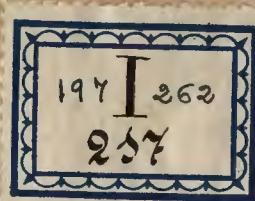

26.-3

N. 197.

De la librería de San
Francisco de Borja

Ex Libr. M. L. S.
Tullius de Officij cum commentarijs petri Varsi eiusq; recognitioe
Luius epistolas queso perlegas et
in principio et in calce operis editas.
Insunt preterea paradoxæ: de
amicitia: de senectute: cum interpretibus suis.

Ex Arabiam bibliotheca.

Petri Adarsi recognitio commentariorum in officia Liceronis: ad. R. in Christo patrem et d.
d. Kapbaelem Karium. S. Georgij ad velabrum Cardinale: ac. S. R. E. Lamerarium.

Eius et amplissimo digno pre cognito futurum institutum venerande presul: ut bi qui ad veram humanitatis gloriam suscipiantur: hominum animos aliquo genere officiorum demereri contulerent. Et ad veritatem rebus omnibus preponendam: nunc monendo: nunc docendo: itineris compensandum pro viribus aperirent. Quapropter veteris philosophie clarissima lumina Plato et Aristoteles: ad communem veritatem natu et erationem primas veritatis dandas censurunt: quorum alter hominem veritati non duxit: deponendum: alter vero non solum amicis: veru et sibi preferre non erubuit. Nam qui falsa docet atque defendit ignorantiam suam fatetur: inducere ad omne scelus impudentiam. Horum sacrae insitiae vestigia licet hallucinari similia mea commentaria loa recognout. Cum in illis multa lunemittere ac minus quam decuisset considerare: dicta cognoscere: certe eritas nam partus effectus: ut manca quodammodo et haberentur: et essent cum horatiane maturitate oportunitatem expectare non sustinerint: quod imprudente ascriberentur: dum est: presertim haec erat que per omnem Italiam perspicacissimum decoratur ingenitus: ut seculum illud eruditissimum. Si premia studiorum non decessent latina lingua que geticum nefcio quid sapiebat et blandulum: rediisse merito affirmaret. Sed auri sacra famae: vite vel maximum decus opnunt: et clarissimum lumen avara tempora intundunt exinguere. Sacraueram bos commentarios: los ne ingratius viderer] Cardinalem Adantuano de me optime merito. Hec recognitio pater amplissime nomini tuo debebatur. Cuius in omni generetatem excellentia et ingenium: ad alios facile demerendos qui dotibus nature non abundantur effectus ut Decenates aut phrones non desiderem. Me igitur ocio quod benignitas tua mihi concessit abuterer: id tentant quod eminentissimi celistudinis tue in genium et supra etatem in rebus omnibus sudicium eslagabant. Utilitatem sua qua erit in his Petri Adarsi clientis tui commentariolis: et amplitudinem tue debebunt adolescentes et quorum institutione horzante: te duce: pro viribus consulendum duxi quod ut aliquando sconsuete sequerer multa delect: multa addidit: que ex verbo Plato: et Aristotelis fonte deducta. Liceronis maiestas expostore videbatur. Eandem lunam interpretatio. Sicut italic p: ope diem exprimitur. Sz noue in Horatii. Tusculanis questione: et divisa illa volumina de finibus vigilie: tempus parendi legitimum expectabunt. Vale presul amplissime: ac buius memore clarum decus: et bis lucubrationibus ut consuevisti sauvare dignu ducas: quod te impensis et veneratur et colunt.

Etsdem epistola ad. S. Bonzagam Cardinalem Adantuandum
Atto ille censorius: immo nature opus mirabile et virtutu sua imago reuerendissimum presul: in principio suarum originum censuit: homini qui in aliquo numero sunt et e natura turavit: non minus ochi quam negociorum extare oportere. Quod triumphale illud corpus maior et africanius: armis et toga clarissimus: bonarum artium specie: diligenter observauit. Tali romani nois oraculo monitus Liceronem nostrum in ci disciplinae harum genere principi: a quo romana eloquenter quanta est et fons doctrine reverentissimus defluit: imitari p: virili parte constitutus. Quis enim furore offensus et sceleratorum: quibus tunc ad rectitudinem succedebat: nefaria rable exagratio: vnde foedus in quo tot tantus causis orationis felicissime regnauerat cessit: et ad ocium quod non voluntas sed necessitas asserbat vir integerrimus et ad coenam naturae utilitatē se contulit. Cuius ne eminentissimi ingenii acies et mens supra boiem solitudine laguerer: officia quibus posteritate eruditus: et Romanis ciuitatibus de quibus bimurit: erat ut in rato rerum turbine et malis reipublice tribus poterat contuleret: summo studio et cura elucubravit: quibus nullus melius nullus honestius excoxitari potuit. Me igitur ocio quod post varios labores, et molestias sub te tandem natus sum et melius nihil ipsi tā polliceri audeo: clementia tua et generoso aio fratre abutti viderer: diu nullus tuus cogitauit quid possim mihi cui decoro agendum esset: et ab inesse etate sacrilegiis institutis et ceremoniis iniiciatus esse et addictus. Tandem id elegi quod mee professione conseruaret: et in se plurimum honestatis haberet et utilitatis. Liceronis officia: ad viuum eruditione cultusq: vite cois instituta interpretari. Non quod arbitrer me tam et id sufficiere prestare posuerit: sed ut alios excitare qui ingenue erudiunt et varia multiplicitas doctrina subnixa rato potius sufficiat mecum quod in his bonarum artium studiis exercere. Ne ingenit natura ebies meū nihil agendo situ penitus obducatur. Indignum est quod propter vita est ut in poetis enarrādis tamen opere studiis a pleris ponatur et mario bulus optime fructus ac haec necessaria quod ad hanc beatissimam viuendū doctrinam praeluetur adolescentes quorundam in curia qui ut correcione et corrigente videbatur nonnulla deprecauerat et bonorum ingentiori culpa que deprecauata emendare et obsecris lucem addere dignitantur. Ingrate quidem communi quippe utilitatis consulendum est si natum ducem sequi volumus et omnibus eloquentie viribus quam Liceroni accepta latini referunt qui latine sciunt et loquuntur ut debent et Romani eloquii principis tam clara monumenta

q. ii.

✓ 21.6.28

Officiorum

sed culpa temporum nō parva caligine obducta illustrentur a fitch defendantur. Ad quod omnis
quislerarum sacra colunt vehementer hortor: ut gratū animū erga latini splendoris maximū
suctorem ostendamus & aliquo monumentum superstitione nos virisse testatur & ut viuamus
Ils enim viuit qui alijs prodest & se vitur: quoniam nihil est eo turpius qui nullum habet argu-
mentum quo se diu virisse probet preter annos quibus non virit sed ventri obedientiam am-
bit. Non enim resert quandiu aliquis viuat sed cōbene. Laboribus equidem qui generosos ani-
mos & a natura bene institutos nutritum: & vigilis non pepercit. Prudētia tua qua dignitati eccl^s
ies ac saluti dies noctesq^s consulere studes non parum lucubrationib^s meis suffragata est. Mul-
lum quippe officium inuenitur ad priuatum disciplinam pertinens: quod in te vel maxime nō elu-
ceat: publicam vero quis non nouit: admiratur & laudat. Quis b^r apostolice legationis munus
quo per tot annos tanta prudentia moderationē animi & summa integritye func^t es: & maxima
omnium gratulatione fungeris: nos summis laudibus tollit: & maiora tantis officiis ominatur &
opīrat. Habet hoc innatum: ut alios regere ac gubernare scias & ornare pro meritis: quod diffi-
cile est & pauci admodum nouerunt: tibi autem ateneris vnguiculis exploratum & cognitum. Iure
igitur he lucubratiōes quarum causa fuisti dedicande tibi erat: cui maiora debebo ad que nondum
idoneus his preludiis tota menta & ingentiosis virtibus me comparo. Inter ea opusculū hoc mos-
numenitum oīi met nominis tuo sacramum accipe: ut auspiciis tuis quibus id cōfūlum cunc^s est
auspicatus sum: legatur: vigeat: amerit: & illis proficit: quorum causa Tullius officia scripsit. et
ego quid ad potius interpretatus sum: & deprauata recognoscit tanto Liceronis munere frau-
darentur.

De summo bono & via ad officium

Liceron

Emorali philosophia: cuius auctorem fuisse Socrate dicit. unde fons omnium phili-
osophorum appellatur in hoc opere quod in mansibus habetur disputari: finem
humanum ante omnia indigpare debemus. Hoc enim in actua philosophia cō-
stituto: omnia constituta sunt. Nam ceteris in rebus ut recte Liceron ait: siue pre-
termittitur: siue ignoratum est aliquid: non plus incommodi est: q^{uod} quanti vnaque
ex earum rerum sit: in quibus pretermissum est quicquam. Summum autem bonū
Id est humana felicitas: & finis ultimus si ignoretur. viuendi rationē ignorari necesse est: ex quo
tantus error consequitur: ut quem in portum homines se recipient scire non possint. Cognitio autem
sem bonorum & malorum finibus: invenia profecto est via: vite: confirmatioq^s omnium officiorū
Igitur illud extrellum ad quod omnia referantur & ipsum ad nihil aliud referatur inuenientium
est: ex quo h^ec viuendi ratio inueniri & comparari possit: de quo tuter ipsos philosophos: cum
magna sit dissensio: ut facilius & apertius inueniatur a principiis naturalibus ordinendus est: ut
quid natura desideret: & ad quid natissimus cognoscatur. Omne animal seipsum diligit: ac postq^{ue}
mortuū est id agit ut se q^{uod} optime possit conseruet. Nec conditione communī omnibus animalibus
competere videntur: homini vero ut prestabilissimo omniumq^s optimo animali non hec solum cō-
muni lege competit: sed etiam aliquid ultra longe illis prestabilissimū quod ad mentem agentem
contemplatricemq^s pertinet: quibus maxime a ceteris animalibus homo se iungi atq^{ue} illis quasi
in finito antecedere interruat videtur: atq^{ue} ut primordiū suæ tempora omittantur in quibus ma-
gna ignorantia & caligine obductis versatur: cum incipit tandem ea cognitione que ad ipsum ac-
modatur res comprehendere: tum paulatim ea progreditur: resq^s agnoscit: quibus agnitis se tan-
dem agnoscat & intelligit. Et cum in eo sit appetitus ad cognitionem suam accommodatus. in-
cipit appetere ea que nature sue conueniuntur: & propulsare contraria. Ergo quicquid homo ap-
petit recte a ratione: id omne postum est in ipso: atq^{ue} ad ipsius est naturam accommodatum
que su^r conservatrix est: idq^{ue} habet propositum quasi finem: et extrellum se ut custodiat in optimo
sui generis statu. Ex quibus intelligi debet homini id est in bonis ultimum: fin naturam sese ha-
bere & viuere: id est ex hominis natura vndeq^s perfecta & nihil requirente. Cum autem pareat sibi
quoniamq^s natura esse caru: que sit hominis diuinis animalis natura videndum est. Homerus cor-
poze & animo conitat. Corpus partes suas integras & partim prestantiam habere cupit: bonam
valitudinem: vires: pulchritudinem: sensus integras: in pedibus celeritatem: vim in mansibus: ce-
leritatem in trivio: in liuiga etiam explanatam vocum impressionem. Neq^{ue} enim dubium est: ut in
quit Liceron: quin frons: occult: aures: & reliqua partes corporis quales sint proprie hominis in-
telligatur: sed opus est hec omnia valere & vigere: & naturales motus vsusq^s habere: ut nec absit
quid eorum egrum debilitatiq^s sit: id enim natura desiderat. Est etiam actio quedam corporis:
q^{uod} motus et stat^r nature congruēt tener: ut si quis alter de industria fecerit fugere plane seipse: et
hominem ex homine exiens naturam odisse videatur et moderati: equabilisq^{ue} habitus affectiones
vsusq^s corporis apti ad naturam videntur. Igitur quoniam natura suis omnibus exple-
ti partibus vult: hunc statum corporis per seipsum expedit: qui est maxime e natura: que tota con-
turbantur: si aut egrotum corpus est: aut dolet: aut caret viribus. Alius aut in quo docuimus mato-

Homerus

Liceron

res & principes doctrine virtutum celeste atq; diuinum esse voluerunt huiusmodi esse cupit; vt et omnis partes suas habeat in columnis: & nulla de virtutibus et desit: siue natura ipsi concedantur siue studio coparentur suo: quaz alie virtutes cognoscendi dicuntur: alie morū: que ut Liceroni placet: & theologis nostris: Scoto maxime: qui a cumne ingenij ceteris antecellit in voluntate ponuntur. Aristotelis vero finia quo nū acutius: nū ornatius: nū denique exactius esse potuit: est enim in philosophia oīm iudicio singularis appetitus sensitivo tribuende sunt: vt iustitia: fortitudo: temeraria: fontes oīm officiorum: ceteras oēs buiuse generis probitatis. Et cū homo diuinū aīal ad res duas natus sit: agendum scz & intelligendum: perspicuum est oīa in aio & in corpore perfecta esse debere & hoies ita velle cum ipsi a nobis diligamus: & oīa ipsa cara nobis esse per se. Nam cui pposita est conseruatio suā: neceſſe est huius partes quoq; sui caras eē: carioresq; quo perfectiores sint & magis laudabiles in lo genere. Ea enim vita expeditur: q; sit animi corporisq; expleta virtutibus: in eoq; summum bonum poni necesse est: quandoquidem id tale esse debet: vt rerum extenderum sit extremum. Quibus expositis facilis est conjectura: ea maxime expetenda esse nos. stris que plurimum habent dignitatem: vt inter optimas quasq; partes: que expertū virū sit erā perenda maxime. Finis ergo humānū est: more philosophorū loquor: congruerenter nature viues re. Adhibita virtute frui primus a natura datus: & in operatione ipsius anime per virtutem in vita perfecta felicitatem humanam constituit Aristoteles. posito igitur sine humano virtutes amplecti & operationib; studiosis ad illum nos dirigere debemus? ne frustra nati esse videamur: cū oīa sum habeam finem: & ad illum omni conatu ac studio dirigantur: & contendant: & cū simpliciter & reuersa bonum humane voluntati obijicatur: & affectabile sit: idq; virtutē eē dicim? & quicquid ab ipsa pfectetur: quod officium est: quo nū melius: nū prestantius: nū deniq; ad naturam hominis accommodatius inueniri potest: de ipsis virtutibus disputandum est: vt bis perceptis: finis noster q;snā sit tandem appearat: quo oblato & cognito: qb; medijs prudētissime illū attigre possum: exploratum sit. Id autem consequi poterimus: si virtutes & officia cognoverimus: in quibus ut dictū est ex philosophorū sententiā felicitas humana consistit que est premium finisq; virtutis: & principiū um causasq; bonorum: vnde non laudabili sed hono:abilē: vt rem diuinam felicitatem dicim? esse: cum ad aliquid minime referatur: & nulla qualitate affecta sit. Humana igitur felicitate constituta tanq; signo quadam & definita: quid sit virtus qua ad illam peruenitur videam. Duplex est virtus intellectua & moralis. Prima a ciuia & contemplativa. Contemplativa in presentia omnium causarum disputationi. Ceterū actuum: cum de prudentia dicendum sit degustabim. Nā si nō oratoris sed exactiore modo: vtilitatem philosophos spectat: nominibus ut debemus: & nō hinc terdum confuse sapientia pro prudentia sumere vt plerūq; a Licerone sit: sapientia ab ipsa prudentia longe distat. Illa enim est de substatib; separatis a materiali penitus: cui obiectar veritas: qua contemplamur ea quorū principia: vt alter sese habeat minime fieri potest. & scientiam: & intellectum complectitur: estq; prima philosophia: quā theologia appellamus. Prudentia vero cui & veritas obiectur: que recto appetitu consentanea sit haber: delectum bono: um & malo:ū. Nā habitus est agendi circa humana bona: recta veraq; cū ratione: & in qub; habet cōsultatio locū: et enim prudentia est bene consulere: quid agendum sit imperare statueretq; morū virtutes atq; omnino mediocritates affectuū. nā operatio accommodata vnicuiq; mediocritati & prudentia proficiuntur. Accire illam & matrem virtutū morū ac regnū: & vi sua totā virtutem appellare merito licet: que nisi in bonum virū minime cadit. Nec prudentia sine morū virtute esse potest. Quippe semper cū honestate contingit: cū us cūm contrario: id est virtus malitia est habitus longe a prudentia distans. Igitur vt prudentes esse possimus morū virtutes inuenire & in illis vt tandem habet assū quamur: nos sedulo exercere opz. Moralis virtus qua a moe: id est consuetudine nomē accipit assuetudine fini in nobis non natura. Quippe virtutes in potestate nostra collocantur: & prauitas a nobis sponte comparatur. Intellectua autem incrementum a tempore habet: & doctrina qua scientias & habitus intellectuū habere possumus. Tria sunt que in anima fiunt: affectus potentes & habitus. Virtutes morum non sunt affectus: quippe affectibus mouemur. non potentes que insunt natura: sed habitus profecto sunt: illis nāc cum mediocritate ad effectus suscepit nos spoumū: non mouemur. Virtus etiam mox electio est: aut nō sine electione: quā precedit ipsa cōsultatio. consistit etiam in mediocritate respectu nostri: quo b̄stū hoies meliores efficiuntur & cū vntice recte agamus & diffinire: multis vero modis delinquamus: medium ipsum attingere difficile est & agentes rem studiosam studiosē: & per habitum quem habemus laudamur: habitumq; habere dicimur. Ergo cum finis sit affectabilitate: id est summum bonum humānum ea vero quisbus itur ad finē cōsultabilitate fint: atq; eligitabit: vt acus qui circa talia sunt: id est officia profitescantur ab electione ac sponte nostra fiant. At ipsam virtutem & studiosas operationes circa consultationem & electionem versari dicitur est: & mediocritatem esse vt recta ratio tubet. Unde siue virtus morum sit habitus electiuū in mediocritate: consistens: que est ad nos definita ratione. et vt ipse prudentia definierit: vt placet Aristotelis: quam est assequemur si medium ipsum & rectum at

Scotus
Aristote;

Aristote;

Liber

tingemus. Id autem erit si officijs & studiis actionibus delectabimur. quibus tandem paratur habitus: quemadmodum adepti fuerimus felicitate humana premis virtutis faciliter consequemur: ad quam natum sumus & studiose pperare debemus. Nam officia explicata sunt: illis enim ad illud medium peruenitur ut dictum est de quibus Cicero latinarum litterarum parentes & romane eloquentie vel precipuus auctor & qui diffusus nomen suum quam imperium populi Romanorum terrarum principis se extenderet propagauit & qui primus apud latinos pbiam rudem & impolutam cum eloquentia unxit. Nam ei quasi ciuitatem dedit cum Romae peregrinari videretur: nec se nostris sermonibus effe auderet ad Ciceronem filium suum Athenis philosophie incubentem pceptore Cratippo peripatetico: & illius eratis principis philosophorum elegantissime simul & eruditissime scripta: ut hominem felicitati subiectum ad illam prepararet & duceret. Quod opus, deo annuente: varium elegans: multiple: & cum magna sua auctoris laude dissuum interpretabo: vi. via ad felicitatem quam excepit pessima patet: et medium tene re possumus: aquo sine vizio non disceditur. Ad alteria bini operis est philosophia moralis: quide tuis: honestis: & que sunt bis contraria disputat: hominemque ad felicitatem humana perducunt. Nec ipsi bene beatus vivendi: primos illos ad philosophandum impulsit. ut omnibus neglectis & posthabitis rebus: se in optimo & tranquillo vite statu collocarent philosophia enim tranquillitatem vite mortalibus largita est. & mortis terro: em sustulit cuius sanem nos excolendos dasse debemus: ut Cicero monet. Subiectum est duplex propinquum & remotum. Propinquum est homo ea ratione qua congruerent nature vivit seruans media officia aut pleraque maiorum precepta & instituta. Remotum est homo ea ratione qua humane felicitati subiicitur. Solus enim homo hanc felicitatem assequi potest. Nam officia mediis sive communib[us] seruatis. ad habitum virtutis peruenient & paratur humana felicitas: ad quam ipsa natura nos creavit & direxit. Secundum descendit est medius quantum ad verba. graue autem ad sententias: nam hic agitur de philosophia quamvis potest esse grauius. Triplex est figura elocutionis: grauius: medioris attenuata: & sunt adeo connexa ut sepa[re]ri non possint. nam in quolibet opere omnes insunt. Et cum dignitates & exortationes faciant hec tria genera. cum plura insunt que ad grauem figuram pertineant: fit in illud opus a maiori parte denominat: dicaturque esse in prima figura. ut eneis Virgilij: orationes Ciceronis: & cetera id genus. Nec que scriptis in philosophiam habent illam vim dicendi: quam orationes: ideo dicuntur esse in medio cri. Unde ipse ait. bortor te mi Cicero: ut non solum orationes meas sed etiam de philosophia libros qui se tam illis serere equarunt studiose legas. His enim descendit maior est in illis. Finis & animus auctoris est instituere filium preparareque ad summum bonum humatum & etiam alios qui becruedi precepta seruauerint. Omnes igitur officiosi esse debent: ut summum illud assequantur: ne more pecudum viventes frustra in lucem editi videantur. Sed de his breviter: tam ad interpretationem venimus,

Vanç te Marce fili. In omni re septem circumstantie requiruntur: Personae: res
ca: locutio:epus:modus:materia:que maximam habent vim: ut si quis eas neglexeret:
rit: decorum suum seruare non possit: aut aliquid laude dignum efficeret. **A**nde dicit
Seneca. Refert: quid: cur: quando: quare: ubi: et cetera sine quibus facti ratio non
constabit. **L**um Ciceru. **M**. Tullij Ciceronis filius philosophie operam dare: ne
locus gymnasium sere tortus orbis: et omnium bonarum artium et disciplinarum empori

Darci Tuliij Ciceronis Officiorum
Liber primus ad Darcum
Silium.

1315
Eiamq; te Marce filianum iam audientem Litip-
pum: Idq; Athenis abudare
parte custodio

familia educatus: qui turpitudine ipsa nō offendatur. **Decet bone indolis adolescenti patere pbi**
losophie preceptis & rationi: sed maxime oportebat Liceronē oīs bonas artes amplecti: ne a tan-
ta patris excellētia degenerare videretur: q postea accidit. In genij vis inquit Seneca: Receptis
altior & crescit nouasq persuasiones aducit innatis: & depravata corrigit: & alibi. Facile est tene-
ros adhuc animos componere: difficulter reciduntur vicia: que nobiscum creuerunt. Dividitur hoc
opus in probemium & tractatum. In probemio ea facit: que a scriptoribus vi veterū instituto san-
ctum est: diligenter custodiri seruaric debent: captare sc̄z beniuolentia: docilitate: & attentionem
Docilem facit auditorem: summiā totius rei de qua disputaturas est: perstringens. Dicit enim
se de officijs scripturam. Beniuolentiam captat a persona. Et ratiōnib; quē p̄incipiū illius memo-
rie philosopborum appellata persona filij: cum filium appellat: & iudicio illius permittit ut opti-
nionibus philosopbatum. Si re ipsa laudans precepta de officijs: dicens eas latissime patere:
cum nulla sit vite pars: que officio vacare debeat. A persona sua laudans officium suum fine ar-
rogantia. A persona alterum: quorum opiniones confutat Ariston. Purbonis: Herili: et
Epicureorum. Inde cum futura sit omnis disputatio de officijs cum ratione: & officium equiuocu-
sit: & propositio equiuoca & ambigua distinguenda sit: ut conueniat inter differentes quid sit de
quo disputatur: dividit prius officium: inde definit. Et cum probemium debeat continere cas-
pita rerum: de quibus dicendum est: proponit se disputaturus de honesto vtili: & repugnatia: que
videtur esse inter vtile & honestum. Et cum hoc facit: redditus auditorem attenuat: Id autem fit cus-
pollicemur nos de rebus magnis & vtilibus dicturos & si numero exponuntur res de quibus dispu-
tandum est: ut Liceru facit In primo volumine disputaturus de honesto: dicit homines habere se
minia quedem & virtutis igniculos a natura datos: ex quibus conflatur honestum q est fm na-
tarum. Et dividitur in quattuor partes: prudentiam: iusticiam: fortitudinem: & temperiam: que
sunt magne & vere virtutes: propriae per ratione oriuntur: qua n̄ nihil est in homine diuinus.
De his ergo disputat: quas appellat fontes omnium officiorum. Sed prius de officijs id est opes
rationibus ludiosis que ab ipsa prudētia oriuntur. Inde a iusticia: & fortitudine. Postremo a
temperantia: vbi declarat quid sit illud decorum quodlibet seruandum est. De monopropositis
duobus honestis: vtrum sit honestius. In secundo volumine disputat de vtili distinguens ea que
ad tuendam vitam pertinent: probans per inductionem nihil humane vite prodeſſe sine opa-
pera hominē: dicit imperantibus nihil esse vtilius q̄ non timeri a subditis: sed amari: cuz odio
babeantur qui alijs formidolos sunt: & affert tiranno: um exempla: qui fere omnes interficiuntur
inde gloriam ex tribus constare dicit: si diligit multitudine: si fidem habet: si cum admiratione qua-
dam bonoꝝ quēpam dignum putat. Qui gloriam querit: qua rōe ista parentur docet. Inde po-
nit primā adolescentis commendationē afferens nōnullorum exempla: qui in prima etate laudē si-
bi & gloriam cōpararunt. Inde agit de beneficentia & liberalitate largitionis: ediliciis: munierib;
& qua opera vti de beamus emerendi fatoris & beniuolentia gratia quis potius defendendus sit
diuersus pauper. Inde de tribus erigendis tandem duobus propositis vtilibus vtrum sit vtil.
In tertio & ultimo disputat de repugnatia non que est: sed que videtur esse inter vtile & honestum
cōstituitq formulā qua officium cognoscatur. Et discurret per quattuor virtutes ostēdit nihil esse
vile q̄ non sit honestū. Si simul agit de prudētia & iusticia: doces nihil esse vtile q̄d sit malitia con-

Dominicus
Omnis
dominicus
xerumus Incipit Imprencio
Ecclesiastis ybi ad dominicum
Principio graui anima
sanctumus

Hinc matris doctes artus
expa beniuolos virtutis
opib' jas meata fact'

(p) philosofis dō aphilos
grē. qđ amator, & sofia
id ē sapie qđ amator,
sapie, inde cūcūt p̄d
tobofia qđ acī sapie

Officiorum

Amicum & Inimicorum: ponens exempla de his qui dolo malo alios circumuenient & disputat de preis
dijis vendundis & mancipijs: & an virtus debeat venditor aperte emptori: & quid prestari debeat
quis sit vir bonus. Nec esse vtile alicui occupare patriam ubi cesare tarat. Inde ponit nonnullas que
stiones. Mecatoris stotci. quem Panetius erudit & controverias: que sunt in iure stotorum: et
quo tempore promissa seruanda non sint. Que omnis disputatio ad iustitiam & prudentiam per-
tinet. quarum altera semper est utilitas: alteram malitia imitatur. Inde agit de fortitudine ostendens
nihil esse vtile: quod fortis unum
& magnum dedebeat. Et ponit ex-
emplum Aliiss Reguli: & alio-
rum qui magno animo moribus pos-
tus oppere voluerunt: quod admit-
tere laudem fortitudinis & animi
iusti. Postremo disputat de tempe-
rante docebat nihil esse vtile: quod
temperante contrarium sit: & sic
damnat illos qui in voluntate super-
num bonum posuerunt contra quos

Q[uod] magni nominis erat dicit se velle ut velis & equis. I[t] totis viribus ut persuadeat. nihil esse vtile
le quod non sit honestum: inde imponens operi quasi fastigium & extremam manum: filium allo-
tur. Quia q[uod] te marce fit. Sensus est: quod te oporeat & penitentiarum sit. quoniam sine reprehensione
ne alter facere non posses: abundare iam preceptis philosophie propter omnium de te expectatio-
nem: cum auditus Cratippum eminentissimum philosophum & sis apud Athenas omnium bona
rum artium & disciplinarum inuentrices & ubi exempla tot clarorum virorum te appellant hortan-
tur: pronocant: tamen puto vtile esse coniungere grecia cum latinitate mea scripta legere: que
ad tuam eruditionem instituta sunt: puto inquit cum tam annum audiueris Cratippum te grecis literis
eruditum esse: & imbutum philosophicis preceptis: ut alta desiderare quasi non sit opus: cum
vibas ad uberrimum philosophie fontem: tamen hec mea precepta conducere subi arbitror: cum propter
philosophiam ipsam: tum propter latini eloquii nitorem. Legitur latina ut eque docti-
ss: in utraque lingua & sic his circumstantiis imponit fit: quasi nec sitate percipiendi optime: phi-
losophiam: cum eo sit profectus: ut si alter fecerit intellectus: se preter opinionem patris tam con-
ceptam & aliorum expectationem facere: quod turpissimum est: ideo silius exempli hortatur suo Tullius:
qui latini eloquii maximus auctor habetur: & qui non solum grecorum: sed etiam latinorum ad
suam utilitatem monumenta euoluerat: ut etius ingento nihil deesse omnibus capacitate: que celo consi-
tinentur: quod tametsi funguntur cum indicatio: ut q[uod] oporeat: non autem q[uod] oporeat: sed dicitur
musa cum oporeat: & q[uod] oporeat: idq[ue] Athenis: addit circunstantiam loci: id est auditis. Cratip-
pum: ut presentem Athenis ubi omnes discipline florent. Oportet quasi necesse est & debet: si ab
officio discedere non vis: & si cupis iusta reprehensione carere: in oratore sic scribit: oportere perse-
cutionem declarat officij quo semper vtendum est & omnibus. Precepta & preceptum & preceptio idem sunt: & dicatur preceptum quasi regula quedam bene vivendi & documen-
tum traditum ad aliquam artem percependum. Nec philosophia que est de moribus: duas habet
partes. dogmata & precepta: quibus ad id quod ex dogmate constitutum est diriguntur: id est ad ipsu[m]
finem quam non uno modo philosophantes constituerunt. ideo varia erant dogmata: que ut
Seneca interpetatur. li. xv. epistolarum: non decreta dicimus: vel scita: vel placita: & opus est te-
nere dogmatum: inde ad illud tanquam ad signum officia dirigere que cadunt sub preceptis. Nec dogma-
ta & iustitia appellata: de quibus agit in li. de fi. in quibus varia asserti dogmata: & opinione
de summo bono. In hoc opere de dogmate agitur & preceptis. Nam confutatus opinio[n]ibus non
nullarum disciplinarum constitutum finem in virtute ex dogmate stotorum: academicorum: peripsa-
titiorum. Et alibi ubi dicit honestum esse solum aut summum bonum: hec enim pars: ad dogma-
pertinet: quod in se continet finem: precepta vero ad finem tendunt: itaq[ue] Aristoteles de moribus
precepta tradidit in primo libro ethices de dogmate: agit constitutas summum bonum in operario
ne anime per virtutem in vita perfecta. Utramque igitur partem Cicero tetigit: que necessarie sunt
illae: qui vult in philosophia iustitiae & ad imaginem perfectam effingi. Nam si finis ignorabit: quo
se dirigat: non habebit. In academicis sic scribit. iij. hec maxima sunt in philosophia iudicium veritatis
& finis bonorum: nec sapiens esse potest qui aut cognoscendi iustum ignorat: aut extreum expe-
tendi aut unde proficiatur: aut quo perueniendum sit nesciat: et a[ll]ibi ratio vite distinctione summi
boni contineatur. Institutum etiam sunt boni mores & domestica discipline: que litteris
non mandantur sed seruantur communis opinione bonorum virorum per quandam consuetudinem
sunt. Unde dicitur philosophia moralis: que posta est in consuetudine. Nam assuefactio nos

Quoniam
Tameſſi

Preceptū

Dogmā.

Institutū

Iher primitus

studiosis actionibus. et institutis consequimur habitum virtutis: quem dum excolimus felicitates humanam consequimur: que a nobis non possidetur sed est in actione studiosa. Omne institutum est preceptum: sed non continuo omne preceptum est institutum: nam possunt aliqua precepta esse que non seruantur communis opinione et consensu honorum: et possunt etiam precepta ea que agere da non sunt. Sed ipsa vera philosophia nibil precepit quod agendum non sit. Sed quidam philosophantes. et peruersi loquuntur philosophasti qui peccant in constituendo sine bonorum: ea percepunt: que non sunt instituta.

Instituti

philosophia solum: sed etiam in descendere exercitatione feci: idem tibi censeo faciendum: ut pars in virtutibus orationis facultate. Quam quidem ad rem nos: ut videatur magnum adsumendum attulimus hominibus nostris: ut non modo grecarum litterarum rudes: sed etiam docti

stutae: ut dicebam sunt mores: et ea quae ad virtutem ducit respubli. disciplina. Unde apud urbisculos est titulus de institutis antiquis: id est moribus consuetudine priscorum qui optime sancti viri: et apud Valerium plura exempla sunt de institutis antiquis. Nam annum circumstantia temporis. Auctoritas: antoritas est sententia imitatione digna. Ultimatio que reprehensione obnoxia non est: que rebus gestis et scientia comparatur: inde auctoritatez dicimus esse in aliquo qui dignus est: ut omnes eum spectent et imitentur: ob virtutem prestantiam. Alter. Cratippus. Poteſte auſgere: ornare celebriorem. reddere et perfectiorum: nam ab ipsa natura inchoati bonis artibus nosipſi perficiuntur. Unde inuenire sunt artes et discipline: ut ipsam naturam adiuarent. que virtutum semina nobis tribuit: et sic filium ad suam perfectionem portatur. In. iij. de finibus dicit. non enim sapientia genuit hominem: sed accepit a natura inchoatum. banc ergo intuens debet institutum illud quasi signum absoluere. Altera exemplis id est ipsa urbs Athenarum: in qua maxima exempla erant. fuerantque ad bene beatoe vivendum. Unde libro quinto de finibus ait. Hoc autem tempore et si multa in omni parte Athenarum sunt in ipsis locis indicia summorum virorum: tamen ego illa moueor exedra. modo enim fuit. Carneadis: quem videre video. Est enim nota in agro: a sedech ipsa tanta ingenii magnitudine ordata desiderari ullam vocem puto. Ergo ipsa urbs Athenarum exemplis: quibus vel maxime abundabat: eum augere poterat. Hoc dicit Cicerus. ut filius ad illorum qui sicut claruerant: clarebantque imitatione sece comparet. nam optimum quemque eligere debemus: quem imitemur: et statue eriguntur: vita functio: ut ceteri ad imitationem extinentur. Unde Plinius gaudebat: decretam fuisse statuam Spurinnae: et filio erectam: non modo inquit defuncti memorie prouisum est: sed exemplo acutum enim ad bonas artes inuentutem adolecentibus: ut digni sint: modo tanta premia constituta sunt. Ad meam utilitatem exemplum summonet filium. ut iungat greca cum latinis: cum id maxime conducat: ut in ipso Ciceroe intueri licet locus est ab ydili: nam in genere deliberatio utilitatem proponere debemus: et fine greca eruditio: que de philosophia scripta sunt intelligi perfectly non possunt: ut autem intelligerent nostri opera Ciceronis effectum est: et plura fecisset: si per nefandissimum Marcum Antonium: et tempora illa. ingratam lucisset: ut ipse pollicetur libro secundo de divinatione dicens. Abiubebat erant ad reliqua acri tendebamus animo si parati: ut nisi que causa grauius obstituisse: nullum philosophie locum esse putaremus: qui non latini litteris illustratus pateret. Magnificus illud in quo romanique hominibus gloriosum: ut grecis de philosophia litteris non egeant: quod prosequar projecto si instituta percerero. O grauem facturam: ne quam hominem Antonium qui concubus tantum munus inuidisti tuus. Ad meam utilitatem: quoniam Cicero ut romani eloquij libertate sibi compararet et doctrinam ex grecorum fontibus bauaret: greca scripta euoluit: ideo subiungitur: nec id in philosophia solum: sed etiam in exercitatione dicendi. Cicero ut eius monumenta declarant et ipse testatur in secundo de div. multa in morali philosophia scriptis cobortati inquit sum omnis: ut maxime potius ad philosophie studium in eo libro qui est inscriptus borresius: et quod genus philosophandi minime arrogans: et constantes: et elegantes: arbitramur quattuor academicis libris ostendemus. Cumque fundamentum philosophiae esset positum in finibus honorum et malorum per purgatus est is locus a nobis quinque libris: ut quid a quoque: et quid contra quemque philosophum diceretur intelligi posset. Totidem subsecuti libri Tullulanarum disputationum res ad bene vivendum maxime necessarias aperiuntur. Primus enim est de contemnenda morte. Secundus de tollerando dolore: de egritudine lenienda tertius. Quartus de reliquis ani-

Officiorum

perturbationibus. Quintus eum locum complexus est: qui totam philosophiam maxime illustrat. Docet enim ad beate viuen dum virtutem seipsa esse contentam. Quibus rebus editis tres libri perfecti sunt de natura deorum: in quibus omnis eius loci questio continet: q̄t plene esset cumulate & perfecta de divinatōne ingressi sumus his libris scribere: quibus ut est in antīno de factō si ad luxeritius erit abunde faustum totū huc questioni: atq; his libris adnumerandi sunt sex de re publica: quos tunc scripsimus. cū gubernacula republike teneremus magnus locus philosophie que proprius a Platone. Aristotele. Theophrasto. Peripateticis famis familia tractatus vberitatem. Nam quid ego de consolatōne dīcam: que mihi quidem ipsi sane alii quantum medetur. ceteris itē multum profuturam puto sed etiā in dicendi exercitatiōe id est declamationib; tā grece & latine. In bruto sic scribit. Commentabar deca-

mittans sepe cum. Ad. Pisone: aut. Qu. Pompelo. aut cum aliquo quoddidie: id est faciebam multū etiam latine: sed grece sepius. Ita inquit eram diodoro stoico & eius artibus varijs atq; multis de diebus ut ab exercitationibus oratoris nullus dies vacuus esset: nam cuī scribebat in philosophia lib: os oratorios interposuit: ipso teste. sic enim ait. Cumq; aristoteles itemq; Theophrastus excellentes virtutum subtilitatum copia cum philosophia dicendi etiam pcepta coniungerint nostri quoq; oratoris in eundem librorum numerum referunt videtur. Ita tres erunt de oratore: quartus oratorius: quintus orator. Nec omnia eo spectant: vt filium horretur & ad sententias graues philosophie & vberatatem orationis: que duo cumulatissime & potissimum dicendi artem. Cicerro erat assecurus. Ut sis par eque doctus grece & latine ac in facultate illius orationis que oratorium propria est & illius que philosophorum tantumdem possit. utraq; enim viro ad perfectiones suspirant necessaria est ut utraq; etiam lingua latina: scilicet & greca. Quam quidem ad rem: sine arrogantiā laudat id qd romani opera sua præstiterit: & a reip; persona sua beniuolentiam capiat. Q Ad quam rem ut scilicet latini possint esse pares in facultate viriūsq; orationis & arte dicendi atq; philosophia. Nam ante Ciceronem: & Tarronem philosophia Rome peregrinabatur: & dicendi artem. Cicerio ad summum perduxit: nos attulimus inquit auxilium qui scripsimus in philosophia: & omnis locos graues latinos fecimus: & in rhetorice: s: nihil prermisus est: quod ad cōsummatum oratorem pertinet. Ergo non modo illi qui sunt omnino rudes grecarum litterarum: sine quibus philosophia grecis litteris celebrata scribi non poterat a latinis habent iam cognitionem philosophie latini monumenta illustrate a nobis ut Romani grecis litteris in philosophia non egeant: sed & illi qui grece sciunt: tamen non perfecte possunt intelligere locos graues & philosophis grecis tractos: & iudicare de opinionibus & habere delectum: quod prudentis est opera nostra inquit Cicerio. non parum adiuti sunt. cum omnia latini litteris illustrata sint: & potissimum de finibus bonorum & malorum: quibus varias assert philosophantium opiniones: & non probabiles refellit. Q Rudes ignari: rude lignum dicitur non expolitum: inde ad antīnum transfertur: rudesq; illi dicuntur qui adhuc antīnum non expollueri discipiunt & doctrina rerumq; p̄fia. Q Aliquantum non dixit multum: ut vitaret arrogantiā: & ideo vittur mediocritate. Q Ad dicēdūm: quantum ad artem oratōriam: in qua nihil fere iam a Romanis desideratur: reliquit enim nobis rhetoricos ad Qu. fratrem iuvenili quodam ardore: scribendis licentia & impunitate compositionis quibus diuinos illos oratorios omnem & Iōsocratā: & Aristotelicam dicendi rationem complexos. At ad communem natus utilitatem substituit. Etenim rhetorici ad berennum qui sub ciceronis nomine circumferuntur & leguntur ciceronis non sunt qd stilus ipse tetius: & mānus qd am ac remissus ordo preceptionis planis ostendunt. Kiulus est ex illo fonte vberissimo deductus. Langida probemta diuinam ciceronis eruditōnem & copiam non septim. Cicerco non eloquētie principi opus pene mutum acribitur: sed alicui qui ciceronem imitari pro viribus conatus est. Qui certe successit ad votum: sed an ille ut pro ciceroniano opere legeretur optauerit: nescio: hoc unum scio ciceronis non esse sed imitatoris: quod qui acri iudicio utrosq; rhetoricos conferre voluerit facile dissipectet: sed de his alias dicunt igitur Cicerio auxilium Romanis in arte dicendae cum dederit optima precepta & cognitionem ut iam non egeant: preceptis grecorum: qui dilende artifices & scriptores fuerunt. Et ad iudicandum: qdum ad philosophiam Topica rerumq; scientiam: quam Cicerio complexus erat: et eloqui in toto illustrauerat proprium oratoris est dicere. Philosophi autem iudicare: qui ratione quadam: & formulis disputat. Opera igitur Ciceronis sententias grecorum in philosophia cognoscimus: & sententias ipsius aliorumq; oppositas inten-

dum: ut quid sit melius & eligibilius in ipsis preceptis finibus bonorum & docti & rudes grecorum litterarum iudicare possunt. Quod quia magnificent & gloriosum Ciceroni videbatur rerat non immerito filium ad paternae glorie imitationem portatur & excitat: a se enim ad hec omnia iter erat vel maxime patefactum. Habenda est igitur gratia Ciceron: cum referri non possit: qui omnia latinis in genere sui prope divini vertat & in arte dicendi & in philosophia: suppeditauit ut ad virtutis facultatis perfectam cognitionem aliorum opera quasi non egeamus: ad iudicandum igitur id est ad philosophiam: cuius proprium est recta veritas cum ratione & formulis de omni re iudicare: platon non de republica sic auctoribus iudicandum est quoniam ratones sunt instrumenta philosophi. Quamobrem igitur inquit Ciceron cum iam planus sit magnus esse utilitatem grecorum: latine scire dices philosophiam grecis litteris mandata: & vtere opere nonbus & dogmate philosophorum iudicio tuo: dum modo legas scripta nostra. et grecia cum latinis contungas. Et dices quandiu voles: benivolum facit filium cum ait da operam grecis litteris quid voles: sed quom impendere nimum studium in aliqua re ultra quod oporteat contra officium sit. corrigit Ciceron permissionem dicens tamdu debes velle grecis litteris & philosophie in cumbere: quousque videbitur tibi non parum proficisci sed id esse adeptus quod tempus & ratio exponit: & sic filium boceatur: ut celerrime omnia quorum indiger fontibus grecorum hauriat: & a de paternam eloquentiam: res publice munera & administrationem contendat: nec diutius illic immo retur & desueat: sed in oculis Patrie et celebritate viuis vestigiosque paternis insistat quod minime fecit. Non penitebit: si non parum videbitur. Penitere a penuria dicitur autem. Bellio in hac significacione. sic ante. Ciceronem vsus fuerat Larentius dicens. Ade quum bic operis stat. penitet. id est parum videtur quod a seruis sit. Tamdu discendum est inquit Seneca: quid nescias: si per verbis credimus quid vias: & interroganti philedono' quoad discipulus esse vellat: respondit Plato: quod meliores atque peritiores esse non penitebit: sed penitere in his verbis Platonis in aliam significationem. que nota est omnibus accipitur. Quod quo usque proficias crescias in ipsis philosophis preceptis. in oratore sic ait: que qualia cum in me sunt ne enim ipsum non penitet quia sint: sed apparent in orationibus nostris & Luius libro primo: cum iam virium haud penetreret in octavo quippe minime peniteret se vtrum suarum. Nontra que nos in philosophia scribimus. Non multum dissidentia a peripateticis. non multum dissimilia a preceptis peripateticorum: quibus nunc das operam sub Cratippo & hoc dicit. vt ostendat se voluisse in philosophia imitari stoicos: peripateticos & academicos. Nam in libris de finibus bonorum & malorum more academicorum probabilita defendens totus est peripateticus: immo peripateticorum disciplinam ita laudat vtilitas reuincere videatur. sic enim introduct pionem dicente. Relinquitur hec sola disciplina digna studiois ingenuarum artium: digna eruditis: digna claris viris: digna principibus digna regibus. In tuseculanis disputationibus: & paradoxis est totus stoicus remouetque ab homine affectus quos vt dicit ipsa recta ratio probat Aristoteles & academicis. & dicit beatam vitam decessuram in taurum phalaridis: & tenens positiones stoicorum & admirabiles opiniones que paradoxorum appellantur. Interdum nihil affirmat: sed disputat in utramque partem. vt Socrates quod ita disputabat: vt nihil affirmaret ipse refelle ret alios: & nihil se scire diceret. nisi id ipsum quod sciret se nihil scire: ob eamque causam ab Apolline sapientissimus iudicatus est: quod bec esset una sapientia non arbitrii se scire: quod nesciat. Et post socratem plato: a quo academicis eundem disputandi modum teunit quem Ciceron probauit & tenuit cum videatur esse sine arrogancia id disputandi genus secutus est: cum in plurimis locis: tum vel maxime in libris de divinatione. In primo enim in predictis. du frater disponentem & affirmantem divinationem esse. In secundo ipse refellit rationes & opiniones fratris nullo certo iudicio allato ita Ciceron ait: cum autem proprium sit academicum iudicium suum nullum interponere: ea probare que simillima veri videantur conferre causas et quid in quamque sententiam dici possit exprimere. Nulla adhibita sua auctoritate iudicium audiencium relinquere integrum & liberum. tenetibus haec consuetudinem a socrate traditam. easque inter nos si tibi Qui. frater videbitur quod sepissime vtemur. Quoniam utique jaffert rationem quare bec que nunc scribit iustitus stoicos: et non multum dissidente

Liber primus

¶ a dogmate peripateticorum Ciceroni filio legenda sint: quoniam viri q̄ inquit volumus probari ita sequit' nos academicci & ipsi peripatetici quibus nunc das operam: viri q̄ inquit eodem doctores sectamur: & socratis atq; platonis opiniones amplectemur. Inter stoicos: peripateticos: & academicos potius in vocabulis q̄ in re differentia erat. Unde dicit Prosto apud Ciceron. li. v. de finibus: stoici restant bi quidem non vnam aut alteram a nobis: sed totam adhuc nostram p̄bilo sophiam traslulerunt: atq; vt reliqui fures earum rerum quas ceperunt signa commutant sic illi ut nostris sententijs pro suis vterentur nomina tanq; rerum notas mutauerunt: ergo inquit. Quoniam viri id est nos academicci qui probabilita sequimur: & peripatetici qui etiam socratem sectantur: & platonem aristotelis peripateticorum principis doctorem: volumus esse socratis etid est volumus tenere opiniones ipsius Socratis qui in sola virtute summum bonum posuit: & oībonos beatos esse: & iprohos mīseros dicebat. Has opiniores stoici sua porticu denomiūnati: accipientes fecere suam disciplinam & dogma: quorum principia sunt zeno polemonis academicus auditor subtilissimus disputator: qui academicam disciplinam corrigere ausus est. Nam omnia que ad beatam vitam pertinerent in una virtute posuit: nec quicq; aliud numerauerit in bonis: id est appellauit honestum: quod est simplex quadam & solum & unum bonum: cetera vero & sic nec bona nec mala essent: tamen alia ē in naturam dicebat: alia nature contraria: & his ipsas interiecta quedam & media numerabat. Unde dicit volumus esse socratis: & sic intelligitur Ciceron. volumus opiniones stocorum tenere: quoniam erant probabiles: & eas ipse in nonnullis locis tueri & veras esse ostendit: In paradoxis ait: ecce scripsit libentius: q̄ mihi illa paradoxia que ap̄pellant maxime videntur. Ne socratica: longeq; verissima: & alibi dicit. Socrates isto modo dispusat: bene hercule narras: nam illum doctum & sapientem virum fuisse memorie traditum est: nā a rebus oculis & ipsa natura inuolutis in quibus ante eum philosophi occupati fuerunt. constat auctoritate p̄blosophiam & ad vitam communem adduxisse: vt de virtutibus & vitiis omninoq; bonis rebus & malis quereret: celestia autem vel procul esse la nature cognitione censeret: vel si maxime cognita essent: nihil tñ ad h̄i viuendū conferre. Ex disputationibus Socratis oēs sece manarunt. Socrates nihil scriptum reliquit: sed omnia de quibus disputauit: ab eius auditoribus Platono & Xenophonte eloquentissimis celebrata sunt: & mandata litteris. Et subiungit. volumus et se platonici: id est tenere volumus viri opiniones platonis. Nam plato socratus discipulus p̄fectissimam disciplinam reliquit academicorum & peripateticorum: a quibus stoici magis verbis & sententijs dissenserunt. Nam a Platone yna & consentiens: vt idem Ciceron ait: in libello de p̄blosophia: duobus vocabulis philosophie forma instituta est. Academicorum & peripateticorum: qui rebus congruentes nominibus differebant. quippe cum Speusippus socratis filium Plato philosophie quasi bēredem reliquist: Duos veros prestantissimos studio ac doctrina. Ne hoc ratem Calcedonium & Aristotelem sagittiter: qui erant cum aristotele: peripatetici dicit sunt: quia disputabant inambulantes in liceo gymnasio Speusippus autem & Xenocrates: qui primitus Platonis rationem auctoritatē suscepserant: & post eos polemo & crates: vnq; Crantorum academia congregati alio gymnasio ab academo quodam heroe denominato: vt scribit Laertius Academici appellati sunt: sed communis erat ratio bonorum & malorum: inter utrosq;. Nam omnis illa antiqua p̄blosophia sensit in una virtute postulat esse beatam vitam: non tamen beausi mani nisi adiungentur bona corporis & fortune ad virtutis vnum idonea. Stoici bona corporis per se assumenda esse dicebant: sed non adiungebant ad finem bonorum. Unde cum nulla esset inter veteres academicos quos Ciceron imitabatur. Et peripateticos quibus Ciceron filius operam dabant differentia: dicit volumus esse socratici et platonici. Et sic respondet tacite obiectio: nō potuisset enim dicere filius: non sunt mihi legenda pater que scribis in p̄blosophia: vt academici & probabilita defendens in diem vniū assitibus. Itaq; nunc stoicos tenes. nunc platonicos & socratis. Nos autem certum dogma habemus & disciplinam: & doctorem: vt oratio cōspicpo peripatetico: Ideo dicit: non multum dissidentia. Adde etiam q̄ peripateticorum & stoicorum quos in his officiis Ciceron potissimum sequitur. Utia preceptionis & doctrine fere eadem est: stoici dant precepta de officiis: quibus hominem ad virtutem instituit & felicitatem: officiumq; p̄fectum: quod non est positum in preceptis: sed pertinet ad finem bonorum. In officio enim p̄fecto: q̄ omnis numeros habet: & in solum sapientem cadit: finis bonorum consistit: & humana felicitas. Illud perfectum officium appellatur a stoici honestum: officia vero que cadunt sub preceptis media appellant: de quibus potest redi certa ratio: vt sunt hec que Ciceron tractat: hoc idem faciunt peripateticī q̄ uantur alijs nominibus. Aristoteles enim peripateticorum p̄ceptis: dicit summum bonum humanum consistere in actione virtutis in vita perfecta: actiones autem officia sunt: officium enim nō aliud q̄ actio cum virtute: & cum dicit in vita perfecta: ostendit non in quauncunq; actione licet studiosa: sed in illa que ab habitu virtutis proficitur: summum bonum consistere. Una enim birundo inquit non facit verisic vna actio cum virtute non facit bonum felicem: hunc virtutis habitum & perfectum actionem stoici appellant honestum: ergo pos-

Aber primus

thus nominibus differunt q̄ ordine & via preceptionis. Volunt enim stolē medijs officijs perueni ad illud honestum quod ipsi appellant: & peripatetici dicunt studiosis actionibus peruenient ad virtutem: cui stoici nomen impoſuerunt honestus: actiones vero studiosas appellant officia. Dicit igitur Cicero: poteris ut dogmate & preceptis horum philosophorum: ut tibi videbitur: qui in virtute summum bonum constituerunt: cuiuscēdē secrete adheseris mihi placebit & quocunq; do gma lectaberis gratum erit. quoniam vtricq; volumus tenere opiniones socratis & platonis. qui

de summo bono optime senserunt
¶ Lauendum est tibi: inquit ab alijs qui in fine constituendo erraverunt: ergo cum inter bas tres philosophorum disciplinas nullā fere differentia sit: de ipsis op̄ionib; nōtioribus vtere iudicio tuo. id est poteris sequi id quod tibi videbitur modo non discedas ab acade- mīcīs: peripateticis & stoicis. In tertio libro ita filium alloquitur.
¶ Sic ego a te postulo. ut mihi cōcedas. si potes nihil preter id qđ bona sum sit esse per se expertendū

sin hoc non licet propter Cratip;

pum. ad illud certe dabis. quod honestum sit id esse per se maxime expertendū mihi. vtriusque satīs ē & tu hoc tum illud probabilitus videtur. nec præterea quicq; probable. Clarum igitur est Cicero: nem̄ voluisse esse viuisalem in philosophia nec alicius secrete ad dictum. sed vtrumq; dogma p̄ obesse nec laborasse filium: ad aliquam disciplinam ita traducere ut alias reiaceret. permisit enim illius iudicio vti opinionibus philosophantium. cum nulla fere inter ipsos differentia esset. ¶ De rebus ipsis. opinionibus & dogmate philosophorum. non inquit te addiccam aliquid secrete. poteris vti iudicio tuo & integrum liberumq; tibi est quod dogma sequi velis. ¶ Uttere vteris. & sic benig; volumn reddit filium in ultima tusculana sic dicit Cicero. Tu quidem tabellis obsignaris agis mes- cum & testificaris quid dicerim aliquando aut scriperim. cum alijs ito modo qui legibus impos- tis disputant. Nos in diem viuumis. quocunq; nostros animos probabilitate percussit id dicti- mus. itaq; soli sumus liberi. ¶ Orationem autem latinam. nunc filium bortatur. ut sua scripta legiat. quibus orationem latinam poteris vberissimam facere. locus est ab vtili. ¶ Legendis nostris legendo nostra. Sic apud Lium bis audiendis credendisq;. id est audiendo & credendo. ¶ Ple- niorem iconoscitionem vberioresq; capiat benivolentiam a re ipsa & persona sua. ¶ Nec vero. I vult Cicero ostendere quare legendō sua filiis. efficiet orationem latinam plenōrem. quoniam inquit in arte dicendi etatem consumpsi mēam. ut iure possim mihi assumere quod proprium est oratořis philosophiam. concedo multis. me autem oratořem profiteor. Cicero enim auctore Fa- bio. Cum se ad imitationem grecorum contulisset vim demosthenis copiam platonis & socratis effunxit. Nec vro inquit quid in vno quoq; optimum fut̄ consecutus est tantum. sed plurima vel potius ex seipso virtutes extulit mortalis ingenij felicissima vberitas. Non enim ve- sit Pindarus aquas collegit. sed vnu gurgite exundat dono quodam prouidētē gentilis in quo totas vires suas eloquientia experiretur. platonem in primis admiratus est Cicero & acumine sen- tentiarū summa multipliciter doctrinā granditate verborum orationisq; sublimitate. qui media est inter carmen & solutam orationem. ¶ Arroganter arrogans is est. qui sibi aliqua tribuit pre- ter veritatem & laudem quam non meretur. ¶ Arrogans inquit philosophus in ethicis preclara et ea que non insunt et maiora q̄ insint sibi singit. dissimulator autem aut inesse fibilnegat aut imminuit ambo inquit vituperandi sunt. sed arrogans magis. ¶ Vellim pro volo id est nolo pu- tet me esse arrogantem cum mihi assumam id quod pertinet ad bonum oratořem. ¶ Concedens id est cum ingenue fatear multos esse in philosophia me doctiores. sed in arte dicendi primum lo- cum mihi vendico. ¶ Philosophandi scientiam id est ipsam philosophiam & scientiam rerum. nam scientia est per quam cognoscimus res per causas suas & principia estq; babitus demonstratiū. Multis oītis nō omnibus. Nam & cicero egregie philosophatus est. & omnis fere locos graues tractauit: sed hoc dicit ut deus sit arrogantiā. fuit enim apud latinos. tam in arte dicendi q̄ in phi- losophia eminentissimus. Nec potuit aliquis in singulis rebus non soluz in omnibus illius ma- gnitudinem assequi. Quod est quod pertinet ad bonum oratořem. ¶ Apte dicere. est ex parte & pos- site loqui datur a natura: eloquii ab arte. inde eloquio dicturi que ab eloquentia differt. ¶ Apte dicitis qui res ipsas verba & actionem accommodat tempο & personis sicut seruare id qđ decet in quaquacunq; materia & quocunq; tempore: & apud quosq; orandum sit. hic locus a philosophis

Arrogans

Officiorum

tractatur uberrime: qui de decoro precipiunt. **T** Apte] dicere putat **L**icero esse quartam viri
tutem elocutionis libro tertio de oratore tractans hunc locum dicit non omni cause: neg audi
r: neq; perfone: neq; tempore congruere orationis unum genus apte igitur dicere est deceter et ve
circumstantie postulat dicere. Nam ut inquit **F**abius nec totis lachrimas vbi opus erit misera
tione siccabimus. Unde videndum est quid dicas: et quid quoq; loco dicenduz sit: et apte dicere no
runtur debet ad elocutionem referri. sed etiam ad inventionem. Nam si verba apte disposita ma
gnum habent momentum: multo
magis res ipse inveniende de qui
bus dicerit sumus. illud inquit fa
bius: diligentius dicendum est: eti
demum apte dicere qui non soluz
quod expedit sed etiam quod de
ceat inspererit. Aliud genus dicen
ti grauitas senatoria exposat: ali
ud aura popularis. **C**ampus quoq; ad locus egent obseruatone proficia. nam et tempus sum trit
ste: cum liberum tum angustum est. **T** Distincte ut omnia in oratione loco collocentur suo et distin
cta sint translationibus et figuris: que oratione exornant: si apte collocentur sic distince dicere: ad
dispositionem referitur. **O**rname ad elocutionem. Quinq; sunt partes rhetorices: inuenientio: dispo
situ: elocutio: pronunciatio: et memoria. **T**res duntarunt **L**icero posuit: quia maxime consistunt in
arte: pronuntiatio autem et memoria in natura sic **P**lato memoriam et celeritatem ad descendit na
ture tribuit: et idem. **L**icero libro quinto de fide dicit: virtutum quasdam natura ingenerari: ut est
docilitas et memoria: que vere omnia appellantur uno ingenij nomine easq; virtutes qui habent
ingeniosi vocantur. Et **F**abius libro octavo scribit omnem orationem constare rebus et verbis in
rebus intuendam esse inventionem in verbis elocutionem in utraq; collocationem: que memoria
complectetur: actio commendaret. Ergo apte dicit his qui sibi res adiuvantur fini: differentiam
causarum personarum et locorum. **D**istincte dicit qui omnia bene collocat in oratione: et exornas
tioribus variat atq; distinctus: nam dispositio doceat quid quoq; loco collocanduz sit: non semper
codem modo sit: sed ut materia que tractatur postulat. **O**rname dicit qui verbis puris et latinis
vtrur et ab omni vicio remotis: et nisi accedat ornatus perit inuentio et dispositio. Nam delectatio
proprias habet partes in elocutione: quibus et in alijs sit. Unde **L**icero inventionem ac dispositio
nem prudentis hominis esse purat: e' oponenti vero oratori. **S**loqui enim inquit fabius: est: om
nia q; mentes conceperis promere: atq; ad audientes proferre: sine quo semper vacua sunt prora.
et similia gladio condito: atq; intra vaginam suam berentur. hoc utraq; maxime docetur hoc nullus
nisi arte assequi potest. Unde **M**arcus Antonius a quo mediocris orator apud **L**iceronem in
oratoriis libris institutus: ait a se disertos risos esse multos: eloquentem vero nemine. Disertos
putat dicere qui oporteat: ornate autem dicere propriu esse eloquentissimi: q; virtus in **L**icerone
cumulatissima fuit: ut nul addi posset. In eo studio exercitatione dicendi et labore. Studiu est vehe
mens applicatio animi ad id quod quis dicere aut in gente cupit: et studiu dicitur etiam volun
tas: et est plusq; voluntas: illa ingenii **L**iceronis felicissima: ubertas ab inuenientia etate in descendit
exercitatione versata est: nec laboribus pepercit: aut **A**rgyllus et oratores: qui in Asia clari nomi
nis erant adiutori: ut se ad illorum imaginem effigerent: quo etiis nemo sepius atq; diutius declama
vit: et dum viuunt in iudiciis regnare dicitur est. Unde queritur in probamento de oratore se prima
etate in perturbationem et turbulentissimas tempestates reipublice incidisse ut a studiis: quasi ab
duceretur. Nec vero inquit nobis cuique: atq; exoptantibus fructus oculi datus est ad eas ar
tes quibus a pueros dediti sumus celebadas: inter nosq; recolendas. Si mihi assumo capere
significat sponse vel non sponte accipere. Sumere est ultiro quasi alijs non permittentibus capere
et sic assumere est multum ac pene nimium sibi tribuere. ideo dixit si mihi assumo: quoniam non ab
omnibus forte concedebatur: qui in arte oratoria id etatis clari erant. **T** Alio iure significat id
fere quod mea auctoritate: licentia: ac concessa mihi ab omnibus libertate. **T** Quodammodo ulti
medio citate: ut deuter arrogantiam. **T** Vindicare assumere et ascribere mihi. Sic apud **Quidu**
in fastis. Vindicat auctoritas iurantis cura lachandas: id est suas esse dicit: et sub eius tutela. **H**ec om
nia que **L**icero dicit: eo spectante: ut ad eloquentiam latram: nam summum bortetur ad summum culmen: a
patre perducatur: et in qua poteris multum proficere cui oia que ad ipsam consequendam pertinerent
a scolarinis suppeditata essent: ideo cognita eloquij utilitate dicit. **N**uamobez magnopere te bor
tor: bortari est dare consilium ad erigendum animum. bortatur **L**icero filium quem sciebat ad sua
dia pigrum: et ideo calcaribus egebat et exhortatione: ut ipse ad atticum scribit in quadam epistola
loquens de filio et nepote: qui erat etiam nepos **P**omponij attici ex filia que nuperat. **Q**uam frag

Partes re
thoricae

Distincte
dicere
Orname
pt
ceres

Studium

Sumo
Assumo.

Doctor

tri dicit ille filium suum egere calcaribus. ne potem vero frenis. ut de ephoro & Theopompo disci-
pulis suis iudicauit isocrates. **O**rationes meas. que habent genus dicendi forense: & vim admo-
uendos affectus: qua philosophorum eloquentia valet. **F**ere equarunt id est tuidem fere sunt
numero quo orationes: & sic ostendit Cicero se non pauciora stilo philosophico scripsisse q̄ oratione
corio. Ut in vtrorū orationis genere facultatem commendet suam et voluntatem cuius decoro: licet
beq̄ quodammodo ad illam magnitudinem et parem fere ornatum assurgant. tamen aliqua diffi-
culty est & respondet tacite obie-
ctione: potuisse enim dicere filius
ad consequendam eloquentiam &
vim dicendi: satis mibi erunt ora-
tiones tue: libri autem qui de phi-
losophia sunt non possunt habere
re illum orationis nitorem prece-
pta autem ad bene vivendum dat
mibi Cratippus. ideo ostendit hoc
genus dicendi quietum colendus
esse latino homini: ut in quacunq̄
re de qua sit dicendum. ad te sine
reprobatione dicere posse. Illis

gnopere te hortor mihi. **L**i. vt non solum oratio-
nes meas: sed hos etiā de philosophia libros
(qui se iaz illis fere equarū studiose legas). **E**lis
enī dicendi maior est in illis: sed hoc quoq̄ co-
lendum est equabile: et temperatum orationis
genus. **E**t id quidem nemini grecorū video ad

orationibus: que habent vim dicendi vis enim ostendit inter vtrorum genus dicendi & scribendi a
liquam esse differentiam. Quippe non oportet tantam vim & contentionem adhibere in libris de
philosophia quanta est in orationibus in quibus affectus varij mouendi sunt & quadam vi que-
dam exequenda & summa contentione videntur. marie cū ventum est ad certamen confutationis.
& confirmationis vt id quod intenditur persuaderi possit. **C**lis vehementia: vt moveatur audit-
tor ad effectum quod Cicero habuit. de quo Fabius. Meni qui's docere diligentius mouere vehe-
mentius potest cui tanta vñq̄ tocunditas affuit: vt ipsa illa que exequet impetrare eum credas
& cum transuersum vi sua iudicem ferat: tamen ille non rapi videatur sed sequi. **S**unima igitur vis
esse debet in orationibus in qua re Cicero Demosthenem imitatus est: qui quasi neruus quibusdā
adeo sua scripta intendit: vt nil estimatis vel verborum grauitate vel sentiarum pondere repe-
nitur. In bruto sic scribit acrem oratorem incensum & canorum concursus bōminum foris strep-
tus desiderat & in oratore sic sit. Erat igitur eloquens qui in foro causisq̄ ciuilibus ita dicit ut pro-
bet & delectet & flectat. probare nec cessatis ē. Delectare suavitatis. Flectere victorie. illā id vnu
ex omnibus ad optimandas causas potest plurimum. Hoc quoq̄ quemadmodum & illud genus
forense quo orationes habent: libri philosophorum quicquam habent dicendi genus quoq̄ etiam
perfectus orator: vt de omni re: quecumq̄ proponatur: apie dicere possit babere debet. **E**quabi-
le quasi equale: vt est mare quietum: quod non estuar. Sic genus dicendi philosophorum equabi-
le est: nec fluctuat velut inter estas iracundie. Philosophi enim ita loquuntur ut nunq̄ extollant
orationem: nec concitent animorum motus ut faciunt oratores in causis forensibus. Orationes
enim vim habent ad mouendos quoq̄ affectus. ideo dicit Cicero alibi. Omnes animorum mo-
tus: quo homini natura rerum tribuit penitus pernolcendos. Et Aristoteles in Rhetoricis doceat
quomodo & quibus locis quisq̄ ad effectus moveatur. **T**emperatus non ita concitatum & mo-
uens affectus: vt est genus dicendi forense. de oratione philosophorum ita scribit idem Cicero in Aristo-
teles oratore mollis est oratio philosophorum: vmbraiilius: nec sententijs nec verbis instruta popu-
laribus: nec tuncta numeris: sed soluta libertus: nibil tratum habet: nibil inuiduz: nibil atror: nibil
mirabile: nibil astutum: casta: verecunda: virgo incorrupta quodammodo: itaq̄ sermo potius q̄ or-
atio dicitur. Idem de eadem oratione sic sit. Tamen horū oratio neq̄ nervos: neq̄ aculeos oza-
toros ac forenses habet loquuntur cum doctis quorum sedare animos malunt q̄ incitare: sic de
rebus minime turbulentis docendi causa loquuntur vt in eo ipso q̄ delectationē aliquam dicen-
do aucupentur plus nonnullis q̄ necesse sit facere videantur. **E**t id quidem: comparatione grecorum laudat Cicero proficationem suam sine arrogancia quippe non fraudat illos propriis stu-
dijs & inuentis et se id affectum dicit q̄ nemini adhuc grecorum qui principes doctrine habeban-
tur contigerat: vt scilicet idem philosophandi et orandi munus cum laude exercuerit. Labora-
ret summum studium et laborem ponere quemadmodum ego feci inquit Cicero. Nam quis altius
qui in arte dicendi scriperint vt Aristoteles: tamen labores in orandis causis non suscepserunt: vt
Cicero qui in iudicis et foro regnauit: illud forense: quod magnum est & arduum: habens ge-
nus iudiciale: quod difficultimum est: in quo tamen Cicero ita excelluit: vt nū aliud in tota vis
caegle videretur: quod reos secundo euentu defendit: cutus verbis et actione magna vis in-
erat: tanto deniq̄ artificio vrebatur: vt quod a iudicibus extorqueret. impetrare videtur

Officiorum.

filios etiam liberauit: de quodrum morte et perditione fami constitutum erat. ut Qu. ligarium. Ab. Marcellum. sed Ciceronis artificiosa oratione e sententia delectus est Caesar. forense igit genus dicendi summe difficultatis est: et omnem magistrinam recipit. Quietum genus: disputationes dicit sophicas: in quibus non est opus surgere aut mouere iudices auditoresq; ad efficiendum. Sensus est: hactenus nemo ex grecis inuenitus est: qui se in causis forensibus exercuerit et etiam scriperit in quieto genere dicendi: quo philosophi vivuntur. ¶ Nisi forte locutus obiectio et dicta forte: non omnino quippe orator fuit parum vehemens: ut non plane videtur id adeptus quod orator in causis forensibus prestare debet in hoc numero eorum qui se curi sunt illud genus fore. et hoc quietum genus dicendi. ¶ Demetrius phalereus cognominatus est a phalereo portu sive a phalerei tribu phanostrati filius fuit et Theophrasti peripatetici auditor et Lefandri Macedonum princeps qui erga Attententes benignam exercuit mentem. Athensis prefectus impositus est cum esset cuius qui auctore. Strato non modo popularem non destruxit potentiam sed etiam melius recusus restituit. Verum tantum inuidia valuit et in paucos odium et inimicitia ut post Lefandri obitum in egyptum fugere coactus sit: et eius inimici statuas plures trecentis dissecias constauere. quodque indignus est: quasdam in loca sordida et cloacas contencere. In hoc sunt istius philosophicus oratorio permixtus robor: dicebatque tantum in repu. valere eloquentiam quam in bello ferrum huius tempore auctore Fabio libro primo fictas causas ad imitationem fortis apud grecos dicere institutum est. cu esset Demetrius. apud prolemeum: multa in illo calamitoso ocio scriptis non ad usum aliquem sumum quo erat orbatus: si ille animi cultus erat illi quasi bus manitatis cibus: tandem morbo aspidis perit in Bruto dicit Demetrius phalereus successit adolescens eruditissimus ille quidem horum omnium: sed non tam armis institutus quam palestra. itaque delectabat magis attententes quam inflammabat: pcesserat enim in sole et in puluere non ut emitte litteri tabernaculo: sed ut Theophrasti doctissimi hominis vmbaculis. hic primus instexit: oratio nem et suavis sicut fuit: videti maluit quam gravis: ideo dicit in hoc loco ipsum fuisse oratorum parvus velementem quippe non erat vehemens: et auditores instimaret et moueret ad effectus. ¶ Subtilis erutus in phis et dialectice. ¶ Orator. I. s. in forense genere deliberaatio et demonstratio. Parum vehemens qui non instimabat auditores: sed potius dulci orione dilectabat. Vnde non perfecte genus dicendi forense tractabat in quo vehementia opus est et summa contentione ut auditor moueatur. ¶ Dulcis suavis in orione ut appareat illi esse fortunatum vocibus. Theophrastus quam suavissimum dicens fuit Theophrastus cum platonem audisset et Aristotelem contulit vir summe prudenter ut late Zartius studiis singularibus atque eloquentissimus ut cum plus vocaretur Zartamus: ob diuinam eloquentiam eum denominauerit Theophrastus: de quo idem Cicero scribit aliibi: quod enim et philosophi quidam ornata locuti sunt si quidem et Theophrastus a diuinitate loquendi nomen inuenit. Et strabo dicit Aristotelem omnis discipulos suos fecisse eloquentes Theophrastum vero eloquentissimum. Mos autem ut Cicero vitaret arrogantiam: sicut esse secutum vtrumque genus dicendi: forense. s. et quietum: sed quodcum proficeret in vtrumque aliorum iudicio reliquit: sciebat enim se vtrumque tractasse uberrime. ¶ Evidenter et platonem locutus locutus est obiectio potuisse est obiectio nonne alij id prestat valuisse: vt. s. vtrumque genus dicendi apte tractarent: potuisse quidem affirmat Cicero. sed noluit se accipit varijs exempla eorum. scilicet qui philosophiam tantum excoluerunt et eorum qui dicendi artem amplexi sunt: cum vtrumque potuisse cum decozo prestare. Nam plato virtus multipli copiosus et tante eloquentie fuit: ut iouem si grece loqui voluisse platonice locutum philosophi dicentes. De quo ita Fabius. Quis dubitet et platonem esse precipuum: sicut acumine dissident sine loquendi facultate diuina: quadam et bomerica: multum enim supra orationem quam pedestrem greci vocant surgit: ut imbi non hominis ingenio: sed quodam delphico videatur oraculo dei instinctus. ¶ Grauissime quantum ad sententias et pondera rerum quas callebat in omni disciplina summus. ¶ Copiosissime quantum ad vberitatem orationis: et sublimitatem illam dicendi qua Plato alijs antecelluit. ¶ Et demosthenes interpretatur robur populis: omnis grecie oratores superant. In philosophis platonem audiunt. ¶ Interpretabatur

Demetrius
phalereus

Strabo

Fabius

Demos
thenes.

seum vero rhetorem in arte discendi. Tenuisset: voluisset tenere atque descendere sua eloquentia: sed philosophiam non curauit eloquentie studiolus. Ornata et splendidide. omne splendidum est ornatum: sed non ecclera: ornatus in oratione a multis haberi potest splendor vero a paucis. An ut exprimeret Demosthenis summa eloquentia qui Ciceronem quantus est efficit: illuim dicit non modo ornata sed etiam splendidide quod paucis datum est dicere potuisse. Eodem modo simi liter ut dicit de Platone et Demosthenes, Aристо. totum se ad philosophiam contulit quis libros rhetoricos ad Alexandrum et ad Theodectem scripsit. De quo

Fabi. quid Aristotelem quem dubite scientia rerum an scriptorius copia an eloquendi suavitate an intentionum acumine an varietate operum clariorum putem. Iosephus condiscipulus Aristotele au diuit enim et ipse platonem suauissimus orator fuit et in diverso genere dicendi nitidus et compertus et palestine qua pugne ut in que Fabi. magis accommodatus ois dicendi veneres sectatus est: inuenit facilis honesti studiosus: in compositione diligens et curiosus usq; ad reprehensionem cui?

Fabius.

silla que a Platone didicerat tenuisset et pronunciare voluisse ornatae splendideque facere potuisse. Eodem modo de Aristotele et Iosephus iudicio quo ruytque suo studio delectatus eotem empfit alterius. Sed cum statuisse aliquid hoc tempore ad te scribere. Et multa post bac ad eo exordiri volui. maxime quod et etati tue esset aptissimum et auctoritati mee grauissimum. Nam cum multa sint in philosophia et grauia et utilia accurate copioseque a philosophis disputata latissime pa-

domus cuncte grecie quasi ludus quida patuit. atque officina dicendi. nam auditoriis quod iudicij aprior gloriam intra parietes alebat. Cui mundens Aристо. adolescentes et ipse docere cepit ut sapientiam cum eloquentia iungeret dicens: turpe est tacere cum Ioscorates loquatur. Ioscorates prius panegyricos scripsit. iiii. et lxxx. etatis anno cum libris composuit. qui panathenaeus inscribitur. Et vi annos vixit. Ioscorates filius fuit theodomi opificis tubularum. Suo studio: prior et quod quisque magis amabat. Contempit alterum. Aristoteles contempit laudem ex arte dicendi: et Ioscorates quis philosophia didicisset oratoriam facultatem cum summa laude et estimatione. amplexus est et excolluit. Sed cum statuisse facit auditorem attentum dicens sed id nunc scribere voluisse quod esset conueniens adolescentem filium et sue auctoritati: qui tam peruererat ad senectutem longa rerum experientia edocitus quem dicebat instituere adolescentes officijs que patent latius quam nulla etas proprijs officijs vacare debeat. et affert rationem. quare id fecerit quoniam hec precepta de officijs aptissima erant etati Ciceronis adolescentis qui ad felicitatem humanam et suam perfectionem a patre debebat institui clarissimo viro et in omni disciplinarum genere perito. ut veriusq; decorum seruaretur. Nam ab adolescentia ut inquit Plato in situ bonum oportet ut officiosus adolescentia et his gaudeat quibus gaudendum est et doleat quibus dolendum. Formatur enim disciplinis tenera etas ut cera manu artificis et multum res fert a teneris consuescere: ideo scribit Horatius. quo semel est imbuta recens seruabit odorem testadiu. Unde tenera etas a libidinibus arcenda est alijque sceleribus quoniam cum etate adolescentia et ingenii aciem perdunt qua tactura nulla potest esse maior. Difficile enim est virtus recedere que nobiscum creuerunt. Statuisse: constitutum animo et decrevit. Et multa post bac: post hoc tempus scribere: scilicet post bac significat post hoc tempus. ante bac ante hoc tempus: Scripturus: igitur Ciceron multa ad filium. voluit a medijs officijs incipere: quibus tenera etas debebat institui. Volui: exordiri incipere et auspiciari: inde exordia. Exordiri est incipere res maiores. Annus syllius poema suum ita auspiciatur: ordioz arma. Accati tuis adolescentie que medijs officijs: cuius ad perfectum matura non sit: formari debet. ista enim media officia que dicuntur omnibus communita sunt et communia appellantur: et cuique etati sua tribuuntur. Aptissimum decens et conueniens: nam adolescentis bis officijs ad habitum virtutis instituendus est quum in ipso non possit esse virtus quia vacat: prudentia: que magna rerum experientia comparatur: sed est in doles et quodam virtutis signum: et sic in pueris non potest esse virtus. quia non agunt: cum consultatione et deliberatione: sed est in ipsis quedam probitas aut improbitas. Unde scribit Aristoteles primo ethicorum: iuuenem non esse idoneum auditorem philosophie: iuuenem scilicet etate et moribus quippe senes libidinosi et parui iuuenes sunt: et non plus in se pensi habent: quod iuuenes erant qui feruore quodam sanguinitis incitati et affectu: quo illa etas vel maxime euctitur appetunt voluptates et non continentur ratione que affectibus vincitur. debemus audire precepta ad bene vivendum: et ita vivere et precipit: quod iuuenis spernit: cum per etatem quod philosophia velit et pollueatur expendere non possit atque dispicere. Precepta igitur de officijs Ciceroni adolescentia

Ioscorates.

Plato.

Horatius.

Post bac
Antebac
Exordi

Aristo.

Officiorum.

Seneca.

ti aptissima erant ut scilicet bonus fieret. Unde fortunati discuntur adolescentes apti ad rerum cognitionem quibus seipso perficiunt. habet hoc optimum in se generosus animus inquit Sed neca ex concitatur ad honesta. Auctoritatim grauissimum dignissimum et conuentens grauitate me. Nam decebat Ciceronem grauem et summe auctoritatis in repu. vix de officijs ad filium scribere qui ratione patrem parere debet: quod Cicero sufficienter prestare poterat vnu renu edocet. auctoritatim dignitatem maxime cum scribat ad filium qui est tanq; appetitus obtemperans ratione. Unde pueri dantur pedagogi ut illis pareant tanq; recte rationi quam pueri nondum habere possunt. Nam cum multa sint. probatio est propositionis Graua quantum ad sententias et proposita rerum circa quas philosophi platerat. virilia cognitionis. et vite humane ad beate vivendum. Disputata. subtiliter inuestigata et madata litteris. Quod latissime patere. extendere sese ad omnis et ad omnia: et hoc probat: quoniam nulla est vite pars. que officio: vacare debeat: cetera que in philosophia scribuntur. non se ad omnis etates extendunt. aut conueniunt. ut de rebus naturalibus et diuiniis. de anima eiusq; immortalitate: officia autem sunt eiusq; etati accommodata sunt. et sic latius patet late intelligimus ad multos. latissime ad omnis. De officijs studiosiss actionibus media officia intelligit sive communia. que a stocis neq; in bonis neq; in malis ponebantur esse talia dicebant: ut de illis certa ratio reddi posset: quare facta sint. quod autem ratione actum esset: id officium appellabant. Tradita mandata litteris vi posteris prodeissent. Precepta ad regulam preceptionis redacta: id est precepitendo tradita pro docendo. Nulla enim vite pars: confirmatio superioris probationis. Nulla pars. nulla actione. vite humane. Neque publicis cum versatur in negotiis reipublice et sic innuit gubernationem ciuilium. Nulla inquit est pars vite que debeat vacare officio. aut cum versamur in negotiis reipublice aut priuatis aut causa fozensibus: id est extra domum aut in rebus domesticis id est in cura rei familiaris tuende. Et sic retigunt tres partes moralis philosophie: in quibus homines versari debent cum officio Politicarum: que est circa gubernationem ciuilium. Economicam: que est ad rem familiarem tuendam et gubernationem familie. ac Ethicam. que versatur circa gubernationem cuiusq; hominis singulatim: nam prius debet quis cibicem noscere. id est seipsum moribus excolare et virtutes morum adipisci et se perficere. Inde gubernare familiam. postea res publicas gerere. Priuatis cum non sumus in magistratu sed priuatis: et quicquid agimus ab officio se iungi non debet: de his omnibus precepta tradit Ciceron. Si tecum agas quid. nam quisq; bene institutus ipsa turpitudine offenditur et nactus latebras eam aspernatur. cum propter se fui gienda sit: ergo si soli sumus et aliqd agimus. non debemus officio vacare: ideo dicit Lato apud Ciceronem in libris de finibus. Quis animo equo videt eum quem impure et flagitiose putet vivere. quis non odit sordidos: vanos: leues: futilles: quid autem dici poterat si turpitudines non ipsam per se fugiendam statueremus. quo minus homines tenebras et solitudinem nasci: nullo dedecore se abstineant. nisi eos per se turpitude ipsa deterreat. Si cum altero contrahas. si facias cum aliis contractus. vendendo emendo: et si yraris aliorum commertio. de his contractibus loco suo dicetur. Vacare officio: id est non potest esse sine officio. Vaco interdum significat vacuum et est unde dicimus vaco officio: id est sum sine officio: et sic iungitur cum ablaciuo. accipitur etiam in aliâ significationem cum fungitur cum dativo. ut vaco litteris. id est do operam et incumbere. In eoque excolendo. dum excollitur. nam in operatione studiosa id est officio consistit honestas. id est ipsa virtus. Sitam posita nam cum officium dimittimus. honestatem retinere non possumus: sed laborem ad virtutem: quibus nihil potest esse in honestius et turpius. In negligendo dñi negligitur. nam in prava actione. que est contra officium. consistit ipsa turpitudine id est virtus. quod nihil potest esse turpius. et hec necessario subsequuntur nam si in officio consistit honestas: necesse est ut neglecto officio. negligatur honestas: id est virtus: et curratur in virtutem quod virtuti contrarium est. Unde vult Aristoteles hominem esse felicem. dum virtutem exercet. cum autem dormit quis habeat virtutis habitum. non vult esse felicem. dicitq; parum tunc ab aliis differre. Ideo dicit postea Cicero cum de prudentia loqueretur omnem laudem virtutis consistere in actione. Igitur officium. nunq; est negligendum. in ultimo de finibus sic scribit. somnum deniq; nobis nisi requiem corporibus et medicinam quandam labouis asserret contra naturam putaremus datu. aspert est enim sen

Partes
moralis
philoso/
phie.

Lato.

Vaco.

Liber primus.

sas actionem tollit omnem. Atque hec questio inquisito: id est inquirere officia et de his dare precepta. in quibus consistit honestas: est commune omnibus philosophis. nam quinnulla officio: um precepta tradiderunt. non sunt appellandi philosophi in Academicis dicit. Quae rendi initium ratio acculit que perficit virtutem cum esset ipsa ratio confirmata querendo: questionis finis invenio. Nullis tradendis preceptis. nullis tradendo precepta de officijs. id est de actionibus: que ad virtutem dicunt: dicit Cicero: officionem de officijs ad omnis philosophos pertinet: sed quia sunt nonnulli philosophorum secte. que cum malum finem proponant de officio: quod semper ad bonum finem tendit precipere non possunt omnia enim media quibus ad malum finem proposita sunt: mala sunt: ideo dicit. Sed sunt nonnulli discipline: confutat opiniones quoquandam philosophantur de summo bono: ut constituant illud extremum. ad quod omnia referantur: de quo in principio dictum est.

enim qui nullis officijs preceptis tradendis philosophum se audeat dicere. Sed sunt non nullle discipline que propositis malorum et bonorum finibus officium omne pervertunt. Nam qui summum bonum sic instituit: ut nihil babeat cum virtute coniunctum: id est suis comodis non bone state metit hic si sibi ipse consenserat et non sedu nate bonitate vincat sicut neque amicitiam colese possit

Opiniones varie circa sumum bonum

et imitatur Aristotelem: qui in primo ethices: summum bonum constituit: confutatis quorundam opiniosbus. et hec pars ad dogma pertinet: ut dictum est: Kefellit eos Clero: qui summum bonum in aliqua re ponebant: que honestate vacaret: et nihil baberet cum virtute coniunctum. Aristippus cyrenatus: qui cyrenicam philosophiam instituit. et Areta eius filia: que illi in rebola successit: in voluptate: que maxime sensum moueret summum bonum posuit. post eum Epicurus. Quamquam de ipso alii aliter sentiunt. et plures habet assertores: iudicabat enim Epicurus illum esse beatum qui baberet virtutem: sed ipsam virtutem non satis esse ad beatam vitam. quia beatum efficiat voluptas. Ponebat epicurus summum bonum in omnium dolorum priuatione. quam stabilem voluptatem appetebat altam vero qua sensus hiant mouentem. In secundo de finibus sic ait: cum epicuro autem hoc plus negoci est: et duplicit genere voluptatis coniunctus est. et alibi. qui igitur conuenit ab alta voluptate dicere naturam proficiet. in alta summum bonum ponere. Calippus et Diomedes honestati voluptatem adiunxerunt. Diodorus carere omni molesta: cum honestate summum bonum putauit. Hieronymus in dolore uitam posuit: ambo bi peripatetici fuerunt Carneades. Cirenaicus academicorum optimus. ut stoici sese opponeret. in quos positiones omnibus defendentes in geniture ipsius exarferat in primis nature ultimum finem illocauit. quem virtutis adiunctum magnam auctoritatem habuit dicebat. Stoici summum bonum putauere consequitur nature. quod esse volebant et virtute id est honestate vivere quod sic interpretabantur vivere cum intelligentia earum rerum: que natura evenerint: eligente ea que essent secundum naturam rei. rei contraaria honestum quod ducatur a coniunctione nature. Zeno citius statuit finem esse bonorum. qui princeps stoicorum fuit. nam corredit: ut dictum est: disciplinam veterum academicorum et peripateticorum. zeno primus in libro de natura hominis dixit. finem esse secundum naturam vivere: id autem est secundum virtutem. ad eam quippe natura nos dicit. Similiter et Cleantes in libro de voluptate. et Posidonius et Decato in libris de finibus. Pyrrho elenctus plutharchi filius preter virtutem nisi appetendum reliquit: negabat enim quicquam aut turpe esse aut honestum: iustum vel iniustum: eademque ratione in omnibus quicquam verum esse sed legge atque consuetudine cuncta homines facere: nec unum esse agendum potius quam altius: consequens ad hec illi vita fuit. nihil enim declinans omnia sustinebat. Aristocous zenonis auditor idem se re tenuit: omnia quippe apud illos in differentia erant: ut inter optime valere et grauissime egrotare nihil interesset. qui recte fuerunt naturam omnino relinquentes. Nam Pyrrho nihil appetendum reliquit. Aristo autem quocunque occurreret quod cum tenerent virtutem et medio tollerent. dum esset una virtute sic oia esse voluerunt ut ea rex selectione spoliaret cum proprium prudenter sit babere delectum honestum: et malorum: virtutem ipsam cur nomine usurpabant sustulerunt: nam prudenter non habebat quod ageret: aut ubi pede poneret. Abbas oib[us] officia officia vero tollebantur omni delicto et discrimine remoto: que enim poterat esse apud illos officia oib[us] rebus ere qualitas ut inter ipsas nulla esset differentia: nec dicarent unum esse agendum potius quam aliud in scd o de finibus loquens de varijs philosophorum opinionibus et primis nature sic ait. Que cum aristoteli et pyrrhoni visa sint pro nibilo ut inter optime valere et grauissime egrotare nihil prorsus puluis zenonis in scientia summum bonum posuit. cui audiuit et ab Aristotele et Theophrasto vobemus bū

Calippo
Diomedes.
Carneades.

Stoici.

Zeno:

Cleates.

Verillus

Officiorum

ter esse laudatam. hic profecto quoddam bonum videt: sed nec optimus. nec quo vita gubernari posset naturam et corpus omnium reliquit animum duntaxat amplexus: quod cum feciret et te neret omnem eos capiendo causarunt officia suffulit. Ergo hi tres de officiis disputare non possunt quod apud ipsos nullum est cum nullam faciant differentiam in rebus quae aliae sunt secundum naturam. alie contra et omnia officia proficiscantur a natura. et illi coniuncta sunt. cum homines deinceps natura summatum bonum appetant: quod officiis comparatur. officia. et iusta nature firma et stabilia traditum possunt nisi ab his quod optimum finem proposuerint cum ab ipsa natura quosdam igniculos virtutum simulacra habeamus. Sunt enim prima elementa nature: quibus auctis virtutis quae si Carmen efficitur. Ergo cum ita nati factis simus ad extremum nature propperandum est. Id autem consequemur si optime fine proposto delectabimur officiis quibus honorum omnium extrema parat. ad quod natura ipsa nos creauit aliter posito: ne qui vacaret honestate omnia officia pervertetur. Nam qui in diuitiis summum bonum ponit: tollit amicitiam: libera itatem. et ipsam denique iustitiam. que communis utilitatibus consulit. Quam voluptate tollit temperantiam. qui in idolentia tollit fortitudinem. quarum virtutum ab ipsa natura ut dictum est: principia et quasdam scintillas habemus. Aristoteles dicit summum bonum proprium quid tales esse diuini nomini: ut afferri facile nequeat: ea vero que pecunias incumbit violenta quedam est vita: ipsaque diuitie non sunt id quod querimus bonum. reiles enim sunt: et ob aliud queri solent. Duniturigitur instrumentum virtutis esse debent: quo virtutem ad honestas actiones: in quibus actius conficitur finis: ergo qui tales utilitatibus ad honesto segregat. honestatem retinere non potest: et depravat officium quod est actio secundum virtutem: Nonnullae discipline secte philosophorum: habentes propriam disciplinam et dogma. disciplina erit bonus viuens. modus in republica: unde queritur alibi Cicero se incidisse in perturbationem veteris discipline. inde discipuli dicuntur imitatores. Sic apud tuuenalem in tabulam Syllis si dicant discipuli tres: id est qui sequebantur syllam in proscribendis ciubus. perverterunt. depravauit et non seruant officiorum ordinem. Cum finem male constituerint. Nam qui probat quare omne officium pervertitur: et confituntur primum illorum opiniones qui in diuitiis summum bonum statuunt: quod nam diuitie appetuntur non propter se sed ob altud. et scilicet familiam tueamur: amicos. proximos quos affines. at summum bonum propter seipsum expetuntur: et diuitie quidem sunt quedam bona: sed non semper. et qui diuitiis incumbat: ipsa ergo amplietur. non potest esse liberalis aut iustus: aut amicus. Sic: hoc pacto constituit finem bonorum. Cum virtute: nulla est concordia virtutis cum diuitiis et voluptate: immo eas spernit. Id est summum bonum. Adseritur: mensurat adequat. statutaque esse in diuitiis. Commodis: utilitatibus: voluptate: exclusa omnino virtute. Si sibi consentiat: id est velit esse sibi consentaneus nec dispare a seipso et vite proposito non colet illas virtutes que in communitate constiuntur et alijs possunt ut est iustitia et liber alitas. quod diuitias summum bonum statuit: ut sibi sit consentaneus nihil dabit cuique. Miserere bonitate: que dedit nobis virtutem semina et inchoavit: vultque nos recta pergere ad ipsam virtutem: id est ad finem humanum consequendum. Nec amicitiam: quia omnia amicorum debent esse communia et qui statuit finem in diuitiis: non erat amicus. quia virtutem omnia pro se. et putat se esse infelicem: si de suo altiquid minatur. Et neque iusticiam: quoniam iustitia tueri debet societatem concordiam humanae cui sunt adnere: pietas: liberalitas: benignitas: comitas. Nec liberalitatem: que veretur circa rogandas pecunias: et nunquam potest esse diues: cum pauca sibi relinquat. Fortis vero: refelit illos qui ponebant summum bonum in indolentia. nam tollere fortitudine quam per decorum: seruando patet dolores et mortem. Judicatis: id est is qui iudicat dolorem esse summum malum: et non dolere summum bonum. Aut temperans: refelit illos quod voluptate statuerat finem esse bonorum: quippe tolleretur temperantia quae spernit voluptates: ille igitur non potest esse fortis. qui putat summum malum esse dolor nec temperans esse potest: is qui putat voluptatem esse extrellum bonum. Que supradicta non posse illum esse temperantem: qui ita arbitratur. In promptu manifesta et nota omnibus: ut non sit opus de hac resubtiliter inquirere et disputare: tamen inquit sunt disputata a nobis et litteris mandata. In Academicis autem ea que in promptu erant dicta sunt. olucullo autem recoditione.

Aristo.

desidero. Gallo loco: id est quinq̄ libris de finib⁹ bonorum & malorum: in primo Porquatus sectator: Epicuri partes illius tuerit qui vt dictum est: in voluptate summum bonum posuit. In h̄ refellitur epicuri ratio. in iij. introducit La. sedentes in bibliotheca. Encultus: que erat in tunc lano circumdatum libris stoicorum: & secum disputantem de fini. bo. & ma. secundum sententias & opiniones stoicorum: quos La. perfectus sic. cui imitabatur: & illorum opiniones tenebat. In iij. refellit. Lice. rationes La. omnis appellat: illius argumentum plumbeum pugionem. In

nisi aut ab his qui solam: aut ab his qui matr̄ me honestatem propter se dicant expectandas. Itaq; propria est ea preceptio stoicorum et a academicorum: et peripateticorum. quoniam Aristonis Pyronis Heriliam pridem explosa n sententia: qui tamen haberet ius disputandi

malum finem proponunt: quod pertinet ad malitiam & stultitiae tales in q̄ nō possunt de officiis disputare: quoniam officia semper ad honestum standum rendunt: sequitur illos non posse dicere aliquid de officio: qui statuunt finem bouoz⁹ aurum voluptate aut in indolentia aut diuinitatis aut in aliqua alia re. que vacet honestate. ¶ Discipline: secte philosophorum. ¶ Consentanea] Id est si velint ea dicere que proprio decreto non repugnans dicitur esse sibi consentaneus in quo nihil est repugnans. Qui finem bonorum voluptatem statuit: temperantiam laudare nō potest si sibi vult esse consentaneus: cum illa voluptas sit inimica. Itaq; videlicet est non solū qd quisq; dicat: sed & quid illi licere consentanea sit: id est cōueniens ratione finis: cui cōsentire debet quicq; agimus: ne inepti videamus & imprudentes. ¶ Neg. villa] probat quare nō possunt de officio dicere. ¶ Firma] quantū ad animum: qm̄ debet esse in propoſito firmus: & vera opinione de summo bono perseverare. ¶ Stabilita] quantum ad exercitationē optimū: quippe finem prudenter constituere debemus. Inde conſtant agere & exercere officia omniaq; media: quibus ad constitutum finem recte ictur: hoc non poterat preſtare Epicurus inconstans in opinionebus: & factis. Nam quāuis bene viueret: laudabat tamen voluptatem. Unde cum esset instabilis: nō poterat dare precepta de officiis stabilita: nec illi qui nullam in rebus faciūt differētiam: nec vnu agendum dicunt potius q̄ aliud nec ille qui ponit summum bonū i sola scientia: quoniam actiones corporis non curat & naturam. Relinquitur ergo confutatio & refectis falsis opinionebus: Academicos. peripateticos: & Stoicos qui summum bonum in virtute ponebant: & firmi stabilesque erant in eorum opinionebus & sententiis tenentes omnē summū dogma cui addicti erāt posse dare precepta de officiis firma & stabilita. In primo de finibus sic ait: nec latius est iudicare quid faciendum non faciendumne sic: sed instans etiam oportet in eo quod sit iudicatum: unde: Aristoteles in ethicas perfecte actions bas ponit conditiones si agens ex habitu agat: si eligat sic agere & firmo ac immutabili proposito agat. ¶ Coniuncta nature] que dedit nobis principia virtutis. ut nos ipsi. postea bonis artibus perficeremus: unde officia debent sequi naturam: que vult nos recta ad virtutem pergere: in qua illud extreūmum constitut. Altera nulla esset differētia inter naturam hominis & ceterorum animalium: quod q̄ sit absurdus: quisq; a natura bene institutus iudicare potest. Nam ea ratione qua generamus nobis simile in specie: habemus naturam communem cū reliquis animalibus & etiā plantis: ea ratione qua sensus exteriores habemus: communis est natura nobis cū ceteris beliis: que sensus habent: tacum: gustum: visum: odorem: & auditi. Sed ea ratione qua homines sumus rationem habentes a natura datam: qua nō bil est in nobis diuinus: distamus a bestiis: ergo cum natura dederit rationem: dedit nobis principium ad oīs virtutes consequendas. Unde oīa officia debent esse coniuncta nature: ut illa dñs ee properemus cumpetrare & recta quidem ratione ad fine nostrum: ne aspernari illius munus & benignitatē videamus: quod illi faciunt qui bruta viuunt animalia: quo in homine habent rationem: id est intellectum: nil potest esse turpis. Actiones illorum: qui malum finem constituunt: non possunt naturae coniungi que ab omni turpitudine abhorret. & per se nō nisi honestum & hominis prestans dignum amat: sed corrupti mores depravatam naturam. Nec curant bones statim ut natura subet. Unde sit ut precepta de officiis: quā naturae communī parenti. conueniat & coniuncta sint tradere non possint. cum ipsi ad id nitantur & omnib⁹ medijs contendant: a quo natura vel maxime abhorret. Nihil enim est magis nature coniunctum q̄ virtutis: nibilis ad ipsa alienius q̄ vitium. Unde sequitur ab his solum dari precepta de officiis: posse: qui in virtute summum bonum ponunt: & ad illum properant officiis: que a natura non discrepant. Virtus in

Cōsentaneus.

Officiorum

Seneca. quid Seneca secundum naturam est. Utia inimica et infesta sunt. Virtus certe oritur in nobis ex electione earum rerum que sunt secundum naturam: et ad conseruationem illius tendunt. Ars naturam ipsam adiuuat: philosophia vero est ars vite et nature opitu latur: que hominem in corporis et fortune: ut dictum est non adiungebant ad finem bonorum: sed aliqua estimatione digna censebant. et virtutem satis esse ad bene beatas vivendum. Sol am. quantam stoici nihil experendum dicebant: preter sola virtutem: et dicebant honestum esse solum bonum: ut ait Herato in primo de finibus: et Cibisippi in libro de docto. Aut ab his quod maxime peripateticos et academicos qui dicebant virtutem maxime experientiam esse et aliis oia. sed postmodum: cui datus pimus locus: bona cor�: ut hoc non sit deformis ac bona fortuna: ut sit diuina si vult esse plane felix: diuinitas enim dicit esse insta quidam ad actiones honestas non enim potest exercere liberaliter: quem ille qui est pauper et inops Aristotelis sententia: is qui est omnino deformis non est aptus ad felicitatem: et ille qui est in maximis calamitatibus: quis habeat omnis virtutes non possit esse felix: sed bonus: quod stoici negabant dicentes beatam vitam descensuram in omnia tormenta. itaque summum robur virtutis dabant quam videbatur eneruare peripateticos: cum alia quod am iungerent ad finem bonorum quem stoici in sola virtute constituebat. Rrigida est stoicorum opinio: peripateticorum autem in humana nature accommodatio est: que et animum perfectum habere cupit: et etiam corpus: quibus: duobus homo constat: et in principio disputatum est. Ad hanc me: et ante oia dicebant peripateticis virtutem experientiam: et preponendas oibus alijs rebus: sed non posse vitam beatam esse et beatissimam in sola virtute: et stoici placebat: et cum dicerent peripateticis virtutem experientiam maxime relinquebatur quedam esse experientia post virtutem ad decorandam humana felicitatem. Hec fuit opinio veterum academicorum et peripateticorum: qui rebus congruentibus nominibus tamen disserebant. Itaque: concludit cicero dicens banc preceptionem de officiis: ppterin solū ad stoicos: peripateticos: et academicos: qui in constitudo sine naturaz: ducem emittantur: a qua origo summi boni petenda est. Est propria: non ppterin ad alias nisi ad has tres disciplinas. Ea preceptio: precipere de officiis. et actionibus studiosis in vita humana tendentibus ad honestum finem. Quoniam Aristontes responderet tacite oblicatione et refellit Pyrrho Aristontes: et Herillus poterat enim obiectum: etiam Pyrrho: Aристo et herillus possunt precipere de officiis: quoniam in virtute summa bonum constituerunt: quae ad modum stoicos: academicos: et peripateticos. Respondebat. Cicerus dicens ipsos potuisse quidem de officio disputare: et reliquias aliquem delectus: in rebus et actionibus ut esset ingressus ad officium: sed cum apud illos oia promiscua sint: et nihil agendum tanquam bonum dicant aut reiiciendu tanquam turpe malum: cum nullam in actionibus humanis differentiam ponat: et virtutem tam se lectione spolient: qua eliguntur ea que ad finem nature concuncta perdicunt. non possunt disputare de officiis que debent esse concuncta nature: quia illi oio relinquebant: cum dicerent in utili esse magis secundum naturam quam aliud. Unde electione et intelligentia eorum resp. que nature concorduerunt et eorum que illi contraria essent relinquebant: et per consequens ipsam virtutem: que electio est: aut non sine electione videtur iam est. Cum enim ea que nature concordant eligimus: et oia honesta: et ea fugimus: que nature contraria sunt: infesta. turpes actiones et vicia: virtutem habere dicimus. Qui vero virtutem selectione spoliant: ipsam virtutes et prudentialia: sine qua non modo non potest esse: sed ne intelligi quidem virtus: et medio tollunt: quod plurimis nomine virtutis: que nulla esse potest: ubi nil relinquitur experendum quod naturae magis concunctum sit quam aliud. Se queretur enim magna vis te confusio: ut tam turpia quam honesta agere. virtus esset: hinc ergo non possunt tractare officium: quod semper ad honestatem reficit: quam illi a turpitudine non felicem: dicentes agendum esse: quicquid in mentem incident: et hoc modo dicebant hominem vacare anterioribus: cu pidit actionibus: et more: et alijs affectibus: et illam esse beatam vitam in qua nihil est magis experendum quam aliud. At uero. Linquit Aристo apud eundem in libro de finibus: magnifice atque preclare: si quodcumque visum erit agere: nunquam angeris: nunquam cupies: nunquam timebis. Cum igitur talia sentiret: locum officio non relinquebat: quod sequitur honestatem et turpitudinem fugit: quippe si studiosi esse volum: necesse est ut turpia ab honestatis discernamus: quod pyrrho et aristotele minime fecerunt. In ultimo de finibus sic ait: multa sunt dicta ab antiquis de contennendis ac despiciendis rebus humana: hoc vnuaria aristotele: tenuit preter: vitta atque virtutes negavit: esse rem: viliam aut fugiendam aut experientiam Herillus cum solam scientiam et animi perfectionem amplectetur de officiis: perit: nentibus ad vitam degendam disputare non poterat: quoniam nihil aliud agendum in vita censebat quam contemplari et philosophari et sic causam consilij capiendum ipsis actionibus relinquebat: et namque que vult ut corpus curetur et animus. Alter: corpus et corporis partes: frustra dedisset ip-

sa natura si aiunt tantum curari veller: et sic vita humana sustentari non posset: quapropter istorum sententia merito explosa fuit. Et sic Lice, per hanc consultationem constitutum summum bonum humanum in operatione studiorum et intelligentia earum rerum: que sunt secundum naturam: et eas cum que contra. Ad hunc ergo finem. I. ad ipsam virtutem tanquam ad signum quoddam oia officia diligenda sunt. ideo dicit Seneca Non disponit singularis nisi sit cuius vite sue proposita est summa.

Seneca

Sacrum debet quid petat ille qui sagittam vult muttere: et tunc dirigere ac moderari manu telum: et

et in hac questione potissimum stoicos: non ut
interpretes: sed ut solemus e fontibus eorum

rant consulta nostra: cum non habent quo dirigatur: ignorantemque portum petant: nullus suus ventus est. Et alibi dicit: Proponamus opore et fines summi boni: ad quem natum ad quem omne factum nostrum dictum respiciat: velut in Explodo

navigantibus ad aliquod signum dirigendus est: cursus: vita sine proposito vaga est. I. Explosa reiecta et exclusa: explodo non tantum significat ejus: sed ejus manibus et quidem cum sono pulsantibus: qualiter quempiam et domo et theatro ex aliquo concilio iniectione manus atque pulsatione ejus. Unde sententia dicitur explosa: quasi pulsatione manus electa: tamquam ipsi illi qui hanc sententiam auctores ab ipso cetero in iectis in eos manus reiecti sunt. Anaxarchus auctore Eusebio Pyrrho audiuit: qui nec sensu narratione quicquam posse copiabendi docens: magno risu oium explosus est. Huius opinonis auctor: futur Xenophaenes: quem pythagoras et Alcetas audierunt: nescia Metrodorus metrodor: Diogenes: diogenes Anaxarchus Anaxarchus Pyrrho: cum quis explosa et recte sit haberet ius suum. i. possent iure suo disputare. Si aliquis delectus: si posuissent aliquam differentiam in rebus agendis: ut aliquid agendum esset potius quam aliud. babere enim delectum rerum est inter res ipsas: circa quas humana vita versatur: ponere aliquam differentiam ut aliquid agendum sit tamquam honestum: aliquid vero fugiendum tamquam turpe. Delectus dicitur a deligo deligis: quod id est quod felix et eligo: et facio differentiam unde selectio dicitur a Licerone. Utrumque inquit in libris de finibus Pyrrho et Aristo selectione spoliabant. Illi igitur non poscebant aliquam differentiam in rebus appetendis aut fugiendis: sed res ipsas promiscuas dicebant cum prout prudenter sit bonorum: molo: neque babere delectum. Equatis autem oibus rebus: ut interbas nihil interstiti prudenter non habet locum: et sic perit virtus cuiusnam illi usurpantem ea sumum bonum ponentes: que apud ipsos nulla esse poterat: cum nulla esset rerum selectio. Pyrrho et aristotele prima nature: id est bonam valitudinem membrorum integritatem ac sensum et similia non curarunt virtutis splendore capti. quapropter explosi sunt: quoniam virtus inuenientia fuit non ut naturam deseretur: sed ut illam adiuaret ad conservationem eorumque busus modi tribuit. temperans enim valitudinem tueretur. fortitudine et se et suos. Ad officia inuentiones officia non potest inuenire et constitutissimi honesta discernantur a turpibus: illi nullum relinquebant ingressum ad officia: cum ois res ita exerearent: ut inter ipsas dicentes nihil interesset. est enim officium agere honesta turpia vero contra officium. Sed cum dicitur nullam esse differentiam inter honestum et turpe non relinquit aditus ad inuentione officii. habito autem regem delectu: statim officium inuenient agere: scilicet et honestum est et turpidum fugere. Plato in dialogo de voto sic ait: prudentes sunt quicunque agenda dicendas cognoscunt: quod virtus ignorat se non cognoscunt et agentes et loquentes quod non oportet. Igis cum istorum propria sit preceptio de officiis. Hoc tamen scripturus de officiis inquit: volo potissimum imitari stoicos: et maxime panetum qui de officiis accuratissime scripsit: quem fere totum his libris Lice. haec. Hoc tamen quo. scilicet ad te scribimus quem mediis officiis cum in ea etare sis: in qua non potes babere perfectam prudentiam ad perfectum officium: quod in sapiente solu cadit preparare ac ducere cupio. Segregabo inquit media officia sive coda de ipsis ad tuam institutionem ceterosque scribā: ut tandem ad perfectum sive recti puentias. i. ad tuam perfectionem et felicitates quem stoicam sola virtute ponebat. cui nomine indicere honestum et cum dicit hoc tamen ostendit Liceron nolle disciplinam stoicorum ita tenere: ut alias rejiciat. cum se academicum profiteretur. Volo inquit in presentia potissimum imitari stoicos: nec volo ipsum singula verba interpretari tamquam illos secent additus et discipline: sed id accipiam quod mihi videbitur probabile: ut decet academum. Et vixit pulchra translatione. Locos enim graues et stoicorum opiniones appellat fontes ex quibus vult baurire. id est accipere id quod probable videbitur. Potissimum maxime quia non relinquit disciplinam peripateticorum et academicorum: sed id accipere vobis quod conuenient materie de qua scribit. In hac questione in inquisitione officiis. Sequimur stoicos: segregando scilicet rectum officium: quod omnem habet perfectionem. et tenendo solum honestum esse bonum quod non concedebant academicorum et peripateticorum dicentes tria esse bonorum genera: animi: corporis: et fortunae: nec duo postrema stoici appellabant preposita: et aliqua estimatione digna consuebant: sed non adiungebant ad sumem bonorum quem

Habere
delectum
Delectus

Officiorum

ex solo perfecto: honesto constituebant: ut in tertio de finibus latius scribam inquit de medijs officijs: que a stoicis negr in bonis negr in malis ponebantur sed esse dicebant actiones de quibus reddi posset certa ratio ut sunt hec officia que litteris a Licerone madatur. Nam zeno recte facta sola in bonis ponebat: peccata in malis officia autem media putauit. Unde cum Liceron intendat ru des instituere et homines ea ratione quia veriantur in societate cunctis: et non sunt prudentes: dat precepta officiorum. id est actionum: de quibus possit reddi ratio: quare ita factum sit. Ideo ait: se qui nimur stoicos in hac questione.

Nam imitatur Panetii stoici: qd Africani erudit nec securus est illam rigiditatem et severitatem veterum stoicorum. de quo ita scribit idem in li. d si. itaqz bō in p mis in genuus et gravitas dignus illa familiaritate. Scipionis et Lelij Panetius: euz ad Qu. Tiberonē de dolore pati endo scriberet qd esse caput dices bat: si pbart posset: nūq posuit nō esse malū dolorē: sed quid est aut quale qdum inest alienē: dein de q ratio esset pferend: cutus qd

dem qm stoicos fuit sententia cōdemnata est. mīhi videtur esse imanitas ista verbōz. Liceron igitur sequitur stoicos accipiēdo media officia: et dices soluz honestū esse ppter se expetendū: in oībus alijs est fere cōtus: peripateticus et platonicus: in his potissimum qd ad gubernationē ciuilē p̄tinent. Imitatūr em platonem: cui palmam semper tribut. Q Non ut interpres: non qd velim inquit tā qd illorum discipline adductus interpretari ad verbum sententias eoz. et latine exp̄mēre quicquid illi grece scripserunt: sed hauriam e fontibus eorū que probabilita videbuntur: ut facere in alijs operibus scribendis consuevit. Liceron enim ut supra dictum est noluit sibi aliquā certam prescribere disciplinam philosophorum: sed ex omnibus id quod melius et probabilius videbatur elegit oratores ornati complectus excoluit in primo de finibus sic ait: qd si nos non interpretuz frangimus muovere sed tuemur ea que dicta sunt ab his quos pbamus: eisq nostrū iudicū et nostrū scribendi ordinem adiungimus quid habet cur greca anteponat his que explendide dicta sunt neq sint cōuersa de grecis. Q Judicio nostro arbitriū inquit Liceron qd arbiter: non interpres quid ex optimis stoicis: um tenendum sit et sic laudat se dicens futurum se iudicem et arbiterem stoicorum. Interpres ad verbum exp̄mit id quod interpretatur: nec aliquid addit: aut amittit. hoc est officium fidi interpres. Iudex ante habet delectū: et ea tenet que probabilita videntur. rei jactig improbabilia in quo delectu habendo opus est iudicio: quod Liceron se iam habere latenter gloriat: dicens se nolle fungi in hoc interpres officio: sed iudicis atqz arbitrii. quod maius est. Arbitrium quippe iudicium est: sed nō omne iudicium est arbitriū. Iudicium enim ratione nititur. arbitrium etiam voluntate pro qua ponitur aliquando iudex enim de iure solum iudicare debet. et non transgreder limites rationis et perscripta legum: arbiter autem pro voluntate sua. Arbiter enim proprie est iudex electus ex cōfensiōnē. ut pro sua voluntate dijudicare: et comprimere possit controuersias: ut postea dicit de Labeone qui datus fuit arbiter. Nolanis: et Meapolitanis disceptacib⁹s de finibus ageretur. Liceron igitur non ut interpres: sed ut arbiter accepit ex opinione stoicorum quicquid placuerit ei melius. et probabilitus iudicatio arbitriog suo videbitur. Arbiter. inquit Monius iudex iudex qui totius rei habebat facultatem: et arbitrum dicitur sententia que ab arbitro statutur.

Lacet igitur J. Prīusq de re disputare incipiat ut vites omnis ambiguitas: officium. prīus dividit. Inde definit. nam propositio ambigua distinguida est: et cum summa in equiuocatione debemus dividere vocem equiuocam in sua significata. Diuisio fit tripliciter generis in species et animalium alia sunt rationalia alia irrationalia. Totius in partes: ut domus aliud est tectum: aliud pavimentum: aliud portae: uocis in significaciones proprias: ut canis significat animal latrabile. sy dus celeste: canem marinum. Et cum sit diuisio nominis per significaciones proprias. equiuocationis partitio nuncupatur. Cum oratio ambigua in significaciones proprias distribuitur. discrecio ambiguitatis appellatur: quam greci amphibologiam dicunt ut est illud. Dio te eacida romanos vincere posse. Ergo cum nomen plura significans equiuocum sit: ut inter eos qui ambigunt conueniat quid sit id de quo agitur: distinguendū est: et officium est nomine equocū: nisi aliqd addat. Nam est officium medium et perfectum. medium postum est in preceptis perfectum sine rectum vertinet ad suum bonorum. Sed in hoc loco vtitur Liceron diuisione generis in species: officium

Arb'ritrium Iudicium

Arbiter

Montus

Diuisio tripliciter est.

Iudicio arbitriog nostro quantum quoquo modo videbitur hauriemus

Lacet igitur: quoniam omnis disputatio de officio futura est ante definire quid sit officium quod a Panetio pretermissum esse miror.

enīm est tanq̄ genus: & duas habet species coniunctas officium perfectum & officium medium Disputaturus inquit sum de medio officio sive communi quod tendit ad finem: & cadi sub preceptis quibus usus vite in omnis partes confirmatur. Disputatio subtilis inquisitio. Anteq̄ in cipiamus disputare ut omnis tollatur ambiguitas. Definire patefacere quid sit officium. Nam cum querimus officium non possumus scire quale sit nisi prius quid sit cognoverimus. Unde in secundo libro de finibus confutaturus opinionem Epicuri de summo bono definit voluptatem atq; necessariam esse diuisiōnē & functionē rei: omnis autem in querendo dicit que via quadam & ratione habetur oratio prescribens re p̄imum debet ut quibusdam in formulis ea res agat ut ille quos dissenserit conueniat quid sit id quo differatur. & in Oratore hoc

Omnis enīz que a ratione suscipitur de aliqua re institutio debet a definitione proficiisci: ut intelligatur quid sit id de quo disputetur.

atq; necessariam esse diuisiōnē & functionē rei: omnis autem in querendo dicit que via quadam & ratione habetur oratio prescribens re p̄imum debet ut quibusdam in formulis ea res agat ut ille quos

dissenserit conueniat quid sit id quo differatur. & in Oratore hoc

precipit dicens. Miserit p̄imum vim: naturam. genera verborum & simplicium & copulato: um. Deinde quoc̄modis quidq; dicatur. qua ratione vera falsum. ve sit: iudicetur quid efficiatur a quo: q;: quod cuiq; consequens sit: quodq; contrarium: cumq; ambigue multa: dicetur quomodo quid q;: eorum diuidi explanari: oporteat. Explicanda igitur est verbis mēs nostra atq; inuolute: rei nōtis definienda aperienda est. Si quidem definitio est oratio que quid sit vel quo agitur ostendit q;: p̄bre: sime. Explicato genere cuiusq; rei: videndum est que sint eius generis sive forme sive partes: ut in eas tributur: omnis oratio finito: ut inquit Fabius est rei proposita propria & dislucida & breuiter comprehensa verbis enunciatio. Disputatio proprie dyaleticorum est: qui subiecto cum ratione formulisq; omnia inquirunt: & tractant. Cicero ait in oratore: quanq; aliud videat oratio esse aliud disputatio: nec idem loqui esse: quod dicere: attamen vtrumq; in disserendo est disputandū & ratio et loquendi dyaleticorum est. orationum autem dicendi & ornandi Plato sic scribit in p̄bedro. In omnibus o' puerū principium bis qui bene consuleret volunt est intelligere. quid illud sit de quo consultatur: vel omnino ad errare necesse est: plerosq; vero latet q;: nesciat rei substantiam: ergo inquit ne nobis accidat quod in alijs damnamus quid amor ipse sit & quā vim habeat definitō ex consenu posita cognoscamus: & post paulo dicentes qui bene diuidere res houerūt ac definire dyaleticos appello. Aristo. in. x: historie aīaliū sic scribit: causa vero q;: obre: antiquiores illi auctores non ad hunc venerint modumq; quis res esset: atq; substantia definitionem ipsam explicare non solebant. sed Democritus banc tetigit p̄mus. Socratis vero temporibus usus quidem: definiendi in crevit: sed indagatio rerum naturalium desit. Nam omne philosophandi studium ad vitē virtutē: ciuilemq; usum translatum est. Quod scilicet definire quid sit officium. Admiratur Cicero Panetium stoicum disputatum de officiis pretermisso officiū definitiones Sed pace Liceronis dicerim Panetius cum esset stoicus ne a dogmate discederet iure suo & diuisionem officij & functionem omisit: cum apud Stoicos nulla esset ambiguitas: de quibus officiis disputandum esset: quoniam ut supra dictū est ex correctione zenonis officia media erant inter hominem & vitum. Unde cum dicentes se disputatores de officiis intelligebatur de officiis mediis. & actionibus de quibus posset reddi certa ratio & zeno non virtutis usum: ut academicī & peripateticī: sed ipsum habentem virtutis per se preclarum esse dicebat: omnibus affectibus sapientem valere voluit: quod negant peripateticī. Non igit opus erat tanq; vocē ambiguiū definire officium cum apud stoicos planum esset officia de quibus dantur precepta esse media & nō in bonis: neq; in malis locat. perfectum autem officium appellabant honestum. Cato tenens stoicorum dogma l. iii. de si. ex stoico sūia ita loquitur. sed cū qd honestū sit id solū bonū esse dicam: cōsentaneū tñ est fungi officio: cū id officiū nec in bonis nec in malis ponamus est em̄ aliquid his reb⁹ probabile: & ita quidē ut eius rō reddi possit. Est aut officiū qd ita factū est ut eius factū probabilis rō reddi possit: ex quo intelligitur officiū medius quoddā esse: qd neḡ in bonis ponatur neḡ in contraria: quod ratione actum erat: id officium appellabant stoici. Igitur non oportebat diuidere: sicut officium quod per se clarum erat ex stoicorum disciplina & dogmate. Ergo cum dicebant se daturū precepta de officiis de mediis sive communib; sine ambiguitate aliqua intelligebatur: et ideo rem per se clarā non erat opus definitione patefacere. Omnis enim p̄bat Cicero quae Panetius debuerit officium definire: ut scilicet tolleretur omnis: ambiguitas & intelligeretur de quo disputandum esset: & quid esset istud officiū & que vis huc verbo subiiceretur. Omnis institutio preceptio et propositum de aliqua re agenda. In oratore sic ait. quicquid est igit̄ de quo ratione et via disputetur. id est abvltimum sui generis formam speciemq; reuocandum. Qā ratio ne nam scientia ut dicebat. Plato non potest esse nisi in rationibus qua de causa definitiones rerum probabat et has ad omnia de quibus disputabatur adhibebat: ideo dicit a ratione qua dyalecī videntur. Nam nō dicunt sine ratione quorum propria est disputatio: nam dyalecī ait

Definitio

Cato:

Officiorum.

Definitio

gumentis: et quasi rerum notis ducibus utuntur ad probandum et ad concludendum id quod est planari volunt: omnis igitur oratio que via quadam et ratione habetur: debet habere institutum distinctionis a definitione ut videntur omnis ambiguas. Definitio est parefactio rerum apertarum: cum quod quidem sit aperitur. Et omnib[us] bona definitio constat ex genere et differentiis ut homo est animal rationale. Et nibil carēs genē et differentiis definit p[ro]prie[te]tate. sed ita verbis circumscribitur: ut cū alijs: communē non sit: et intelligatur quid sit id quod eo modo describitur. Res superiores nulla definitio complectitur. Necrō q[uod] earum superto[rum] genera inveniuntur non possunt. Infertores et sunt individua: ipse quoq[ue] specificis differentiis carent: quo circa secluduntur etiam ipse a definitione. Ad h[ab]ent res que et habent genera. et de alijs vel de speciebus vel de generibus vel individuis predictantur sub definitione cadunt. Descriptione reūntur oratores cuius p[re]fati sunt et proprietatem alium rei de qua dicunt. Latius enim vagantur: et pluribus verbis circumscripti sunt id quod volunt intelligi. Partitio est generis in proprios locos dispositio: ut bonorum alia sunt in animo: alia in corporalia extra corpus. genus in definitione positum cum ceteris unit id quod definitur distinctamente vero separat et propriam facit formam.

Partitio.

Omnis de officio duplex est questio. Hec est diuissio officij: quā facit ante definitio[n]em. Duplex est inquisitio de officio. Unū quippe officij est primū et perfectum in quo consistit summū bonū: et hoc officij ab habitu tam parto ipsius virtutis p[re]ficitur: et non cadit nisi in sapientem. i.e. virtute p[re]dictū et virtū perfectum. De hoc officio nō dant p[re]cepta: qm̄ sapiens ipsum exercet qui non eger p[re]ceptus: immo p[er] ipse p[re]cepta tradere: cū habeat tam p[er]fectionē suā. Sed disputatur solum. an oia officia: que a tali habitu virtutis p[re]ficiunt: sint p[ro]fecta et an una actio item alia et p[re]stabilio: et in qua magis summū bonū consistat. Est fortitudo et iustitia: queritur in cultus istarū duarū vnu magis consistat summū bonū: et dicetur consistere in ipsa iustitia: qm̄ est ad conservationē humane societatis et pacis latius. Ista igitur querere prudentis est de hoc officio nō est disputatur: sed de officijs medijs in quibus homines se exercent anteq[ue] perueniant ad vnu virtutis. Unde prudentis est h[ab]ere delectū bonorū et malorū: et officij prudentis est p[ro]ponere finē būanū et inuenire ea q[uod] sunt ad finem: et considerare perfectionem officiorū inter se constitutae dījudicareq[ue] in quo officium illud extrellum magis consistat. Nā quemadmodum quedam actiones quibusdā alijs actionibus p[re]stabilitores sunt: sic finis vnu alio fine p[re]stabilior est. Et finis est p[re]stabilior eo quod est ad finem: et cum plures sunt artes necesse est plures esse fines: et vt se habet illa: quoz sunt fines: ita se habent ipsi fines et illud propter quod est altius. p[re]stabilior est eo quod est illius gratia. Prudentis igitur vt dicebam: est habere h[ab]ere delectū quod facit Cicero in li. de fini in quibus disputatur. in quo nā consistat finis bonorum. Illud igitur officium perfectum in quo consistit finis bonorum. omittit a Licrone quoniam non eger p[re]ceptis cum in se habeat omnis numeros et non sit cōsideratio sapiente. i.e. Pro perfecto p[re]ficitur et vnu cumulate virtutis. in iij. de si. ex Stoico sententia sic alia bonorum alia sunt ad illud ultimū pertinēta: alia efficientia: alia virtutis de genitibus nichil est bonum preter actiones honestas. de efficientibus nihil p[re]ter amicum: sed et pertinentie et efficientem sapientiam vnu esse. Nam quia sapientia est conueniens actio est cum illo pertinet genere quod diximus: quod autem honestas actiones assert et afficit id efficientis dicti potest. Alterum positum in p[re]ceptis: hoc est illud officium de quo potest reddi certa ratio cū actu est: nam ex sententia Stoicorum: vt dixi: quod cum ratione agitur officium est. de hoc p[re]cepta traduntur: qm̄ nō p[re]ficitur ab habitu virtutis: vt illud p[re]fectū: sed h[ab] p[re]cepte est etiā prudentis: cuius est officij est finis ultimum constituere. i.e. summū bonum: q[uod] bonū et finis conuertuntur. et si summū bonū et finis ultimus et quid agendū sit imperare eiusdem est inuenire media quibus ad finē perueniantur. et sunt bec media officia quibus homo institutus ad societatem cuiusque: que cōtā sunt omnibus. de quibus Cicero disputatur est: qm̄ non sapientes quod esset absurdum: sed rudes instituere cupit: et ad sapientiam formare. Sec[undu]s bec officia quamq[ue] videntur comparata et tradita ad institutionem vite co[m]muni: tamen pertinent ad illum finem bonorum et humanam felicitatem. Nam his tandem officijs consequuntur habitum virtutis: in cuius vnu vt volunt peripateticis: sive habitu ut Stoici finis bonorum: id est felicitas consistit: ideo dicit quamq[ue] pertinent ad finem bonorum: tamen id minus appetit: quis videntur spectare magis ad institutionem vite continuans q[uod] ad summum illud et extre-

Diuissio officij.

Unū de officio duplex est questio. vnu genus est quod pertinet ad finē bonorū: alterum quod positum est in p[re]ceptis: quib[us] in omni partes vnu vice confirmari possit.

mum bonorum. prudētia & iustitia officiis constant inquit Seneca: officia, preceptis disponuntur. Preterea ipsum de bonis malisq; iudicium consumatur officiorum executione ad quā p̄cepta perducunt. Quis vite exercitatio & modus vivendi. In omnis partes: nam ut supra patitur: nulla est vite pars que debet vacare officio & hec precepta vnicuius etati conueniunt: quibus institutis paratur vita hominis ad perfectum officium quod pertinet ad finem bonorum. Superioris generis: illius officiū: quod pertinet ad finem bonorum. Nam quen prudens. an omnia officia p̄fecta sint ut si iqratur virer magis meretur laudem fortitudinis: ille scilicet qui fortis animo articularis morbi dolores & februm estis certosq; corporis cruciatus an ille qui patitur dolores pro salute: patrie: pfecto hic magis q̄ illig: & h̄ est manus officiū fortitudinis q̄ primum: & sic de similibus. Sed ista iudicare prudentis est. Et q̄ sunt generis eiusdem: id est & quo sint similia inter se & talia: cognoscere autem perfectionem officiorum prudentis est. Unde dicit Aristoteles primo ethices. Singula bene per propriam virtutem efficiuntur que cum ita sint: fit ut bonum humānum sit operatio anime per virtutem: & si plures sint virtutes per optimam & perfectissimam. indica re autem quenaz sit perfectissima illius est: qui vsum habet virtutis. Quorum autem officiorum: quibus scilicet institutur vita cōmūnis et societas inter se: ordo est: ea scilicet officia quorum traduntur

Seneca.

Aristotele.

Superioris generis huiusmodi exempla sunt. Omnia ne officia perfecta sint nūquid officiū aliud alio mai⁹ sit: et que sunt generis eiusdem? Quorū autem officiorū precepta tradūtur: ea quamq; pertinent ad finē bonorū tamē id minus apparent: quia magis ad institutiones vite communis spectare videntur: de quibus est nobis bis libris explicandum. Necq; etiam alia diuīsio est officiū. H̄az et mediū quoddaz officiū dicitur: & perfectū. Perfectū autem officiū rectum opinor vocemur quod greci *kratotoma* definiunt. Hoc autem commune officium vocant atq; ea sic definiunt: ut rectum quod sit id perfectum officium esse definiunt. Mediū autem officium id esse dicunt: quod cur. factus sed ratio probabilis reddi possit.

precepta quanquam pertinent. Id j̄p̄ pertineant: quoniam bec officia tandem ducunt ad illum finem. Adūnus apparet id est non videntur quoniam videntur comparata magis ad eruditionem vite communis quam ad finem: bonorum consequendum. sed reuera ad id pertinent et id tandem efficiunt. Vite communis: quoniamz medium officium commune est omnibus: in quo quisq; potest versari: ideo et commune officium dicitur. in eo laetem in quo consistit finis solum sapientia. Quanquam pertinent ad finem: quoniam in his mediis letiam consistat finis ille si respicere volumus ad habitum virtutis. qui talibus paratur officiū: et per consequens finis bonorum: sed q̄ in se hoc habeant bec officia non apparent impudentibus quibus officia nō ad id tradita videntur: sed ad eruditionem communem humane vite: itaq; bis exercenis habitus virtutis consequimur. Unde in ethices dicit philosopbus omnes habitus ex operationibus solum in multis sunt quapropter tales quasdam operationes reddere oportet: ipsarum namq; differencias habitus ipsi sequuntur. recte igitur dicitur iustum fieri agentem iusta: et temperantem temperata. qui vero bec non ager nunquam: erit bonus. Idem dicit plato in quarto de rebus publicis bis verbis. Iusta agere iusticiam gignit in animo. In iusta vero in iusticiā: ut salubria sanitate inducent insalubria morbum: Signum habituum est inquit Aristoteles ipsa voluptas atq; doloz. De quibus officiū mediū et communibus: de quibus precepta traduntur. Alia diuīsio est officiū facit altam diuīsionem officiū. Cicerō. sed idem dicit quod in superiori: licet alijs nominibus officiū ipsum appellat: idem enim quod pertinet ad finem bonorum est perfectum officium: & quod ponitur in preceptis est medium. Quoddam est officium quod: recte factum appellatur: et dicitur a grecis *kratotoma* id est rectum officium: perfectum officium dicitur rectum: et rectum perfectum. *kratotoma* significat rectum officium sine rectam affectionem. Hoc: id est officium medium appellant alio nomine commune: quoniam omnibus cōnvenit. perfectum vero. solis sapientibus. Officium dicunt stoici id quod cum ratione sit: de quo primus zeno stoicorum princeps scripsit: quod dicebat esse actionem: naturalibus apparatis propria. Officium inquit Diogenes dicunt ea queratio facienda suaserit ut paretes honorare: patrāt̄herū: amicos pare. illisq; adesse

Plato

Aristotele:

Iachorto
ma

Officiorum

Officium

Officium inquit Donatus dicitur quasi officium: officiendo: quod vñscis persone couenientem grece dicitur cathicon. ita enim zeno primus actionem studiosam appellauit. Atq; ea officia media et perfecta. Ratio probabilis: quoniam quicq; cū ratione sit officiu vocat a stoicis: et contra officiu q;cd rationi repugnat.

Riplex est igitur Panetus quem Cicero imitatur: triplices putauit esse consilij consipiendi deliberationem: nam prius consultamus an sit honestum id de quo futura est deliberatio. In de an sit utile de munus an aliqua repugnacient inter utile et honesto. Deliberatio: pr; in quirum? inde consultamus postea eligimus. Consultamus de rebus indeterminatis: q; possunt alter se habere: et consultamus de his rebus agendis que in nostra sunt potestate. Nam consultatio veratur in his que plerumq; fieri possunt consultamus: nō de finibus: sed de his que ad fines ipsos perducunt omnis consultatio est inquisitio sed nō omnis inquisitio est consultatio: quippe multa inquisitio de quibus non consultamus. Electio cum ratione est atque mette: quia presupponit arbitrium aut bonum aut malum. bonus enim aut malus eligere. possumus. Eligibile illud est quod in consultatione preferimus: omnis electio est consultatio: sed non omnis consultatio electio est possumus enim aliquando consultare et nō eligere aut deliberare. Factus dicitur: et vestit, cadit i. deliberatio id est de quo bonitas solent consultari et deliberare. Considerando] diligenter inspectando quid sit honestum aut turpe. **D**istrabuntur in diversas sententias. trabuntur: nam distracti est in varias sententias et occupantur trahentes et maxime refertur ad animum. **C**ontrarias] mutem oppositas. Cum autem inquiruntur. bec est secunda pars qua queritur: sit utile id quod est agendum. Inquirunt subtiliter inuestigant et consultant **C**ommoditatem] utilitatem. lucra. Iocunditate oblectationem animi ut erigeretur: atra: celebrare ludos: porticus ad tempus extruire: nemora excollere et cetera id genus. **F**acultates rerum abundantiam et rerum possibiliterum. Facultas est ea vis et potentia qua facere et agere possumus. **C**opias rerum affluentiam. Copia interdum significat multitudinem minorem in exercitu. Sic apud Virgilium. Que sit me circum copia lustro. Copie totum exercitum. Unde in aciem copias eduxit Luius inquit: et copia sine copie significant rerum abundantiam. **O**pes que sunt ad superfluitatem. Unde diutius vitimur: opibus colimur. ideo scribit in Lelio: deinde cetera res que expertantur: oportune sunt singule rebus fere singulis: distillit ut vitare: opes ut colare honores ut laudare: voluptates ut gaudeas. **A**d potentiam] ut sint potentiae et factios ac principes in ciuitate: et ut habeant magnam clientelam. et ea omnia quibus se et suos defendant: ut vult natura: illos enim tueri debent. **C**onducat] utile sit. In rationem utilitatis: nam bec omnia ad utilitatem spectant: et tendunt. **C**adit] venit et contineat utilitatem de qua consultatur. **T**ertium] bec est tertia pars: et ratio dubitandi in ipsis deliberationibus. Id quod videtur utile: piderem dixit: cum revera nibus sit utile quod non honestum: et sic ostendit honestum est utile: conuertunt ista: maxime stoicoz sententia: q; nil censemt utile nisi q; esset honestum: cū aliquid prima facie appetere utile videat anteponendum honesto. **A**n oris dubitatio in considerando deliberando. **R**apere] ut vim et quodam appetitu. Nam rapere est aliena per vim invadere. inde raptiores: rapti ut utilitas revocat honestas. **R**euocare] ad se retrahere: nāz revocat.

Riplex igitur est ut Panetius videtur consilij capiendi deliberatio. Nam honestus ne factu sit an turpe dubitat id quod in deliberatione cadit in quo considerando sepe animi in contraria similes distracti sunt.

Lum autem inquirit at consultant ad vite communitatem locunditatem ad facultates rerum: atq; copias: ad opes: ad potentiam: quibus et se possint iuuare et suos conducant nec ne de quo deliberant: que deliberatio omnis in rationem utilitatis cadit. **T**ertium dubitandi genus est cum pugnare videtur cum honesto id quod videtur utile. **C**um enim utilitas ad se rapere, honestas contra reuocare ad se

Distracti

Facultas Copias.

Rapere

mus rem tanquam nostrum. ¶ Distribabatur in diversas sententias et opiniones trahatur. ¶ In de liberando: post scilicet inquisitionem et consultationem. ¶ Anticipitem: lubricam dubiam et vanam; Utilitatis enim specie inspecta rapinur appetitu. revocamus autem ratione ad ipsam honestatem et sic ambigimus quid sequamur: Appetitus enim recte: ratione non parere appetit utile. Ratio autem honestum: quod est maxime et natura que honestum amat et utile quod raret honesto si vniuersitas sine honestate dici potest auersatur et odit. ¶ Hac divisione reprehendit Ciceron Panetum in divisione: quam ille fecerat in tripli deliberatione consilij capiebat: in qua duo: ut ipse ait premissa sunt cum maximum virtus sit in divisione aliquid preterire: quippe non solum deliberamus an aliquo honestum sit: sed duobus propositis honestis: vtrum honestum / aut turpe sit deliberari solet: sed etiam duobus propositis honestis. vtrum honestius. Itemque duobus propositis utilibus / vtrum utilius. Ita quam ille tripliciter putauit esse ratione: in quinque partes distribui debere reperitur. Primus igitur honesto sed dupliciter: dum pars ratione de utili: post de comparatione eorum differendum. ¶ Ille honestum a natura inuestigat: cuius scimina honestum et paulo post. ¶ Tuenda est hec sententia maxime: stoics quoniam huius in bonorum numero nisi honestum esse voluerunt. et dicebant id solum esse bonum quod esset honestum: nec ut dixi dabant gradus: sed dicebant: parua est ut magna culpa: et omnia peccata sunt paria. Ideo non oportebat neque decebat virum stoice perfectos dare gradus in honesto: sed ture an iniuria Ciceron reprehenderit Panetum: ipse videt. et ego doctoribus dispiendium considerandum relinquio. ¶ Cum preferre aliquid: nam in divisione a genere generalissimo ad species specialissimas descendendum est: et nihil relinquendum. Unde a generalissimo ad specialissima descendente iubet Plato quiescere: sic enim scribit in eo dialogo qui ciuilis de regno inscribitur. hoc autem stat autem per media progrederi partiendo: sic enim facilius meliusque ideas inueniemus: hoc autem ad illa que inquiruntur tocum referre: et in phaedro sic ait. Ademini se rufus oportet non plus posse aliquem discendi artem ad summum calere: ad persuadendum atque docendum ut ratio superior nobis ostendit quod veritatem earum rerum quas dicit et scribit cognovit innumeram rem deinde et definitione posita rursum secundum species vobis ad individua dividere novent. Si panetus non fuisse stoicus. vtrum profecto in hac divisione committeret non descendendo vobis ad indicia duia: quod fecisset Plato et Anstoteles eorumque familię. nam dabat in his rebus gradus. Plato enim quod in philosophia inchoatum erat neque perfectum: progressionem quandam ad virtutem appellabat. quod non dixissent stoici. quod autem erat absit utrum id virtutem Plato dicebat. Stoici vero dicentes omnia peccata esse paria. eos qui natura doctrinaque ad virtutem longe praecesserent nisi eam plane adepti essent summa in sero esse dicebant: neque inter ipsorum vitam et improbissimum quemque omnino interesse. ut Plato tantus ille ut prius philosophus si per recte sapientem non fuerit nihil melius quod quis improbissimus nec beatissimus viret. Sed hoc bona venia Ciceronis dictum sit: qui forte aliqua alia ratione mouebatur: que me fugit et ideo in hoc nec audaci us esse volo nec pertinac. ¶ Utrum honestus id est alterum de duobus honestus sit: cum duis proposantur honestia iudicandum est: vtrum illorum sit honestus. ¶ Rationem: modum consilij capiendi. ¶ Triplicem: tripliciter dividendamnam in tres partes diuisi: consilii capiendi deliberationem. ¶ Primum igitur: facit auditorem attentum et docilem: proponens cum enumeratione expositio ne divisionemque quo ordine singula tractare intendat. sic poete faciunt in suis propositionibus maximis. Docilem inquit Fabius sine dubio et hec ipsa prestat attentionem sed et illud si benevent et diluet de summam rei de qua cognoscere debet auditorem indicauerit: quod Homeris atque Virgilii operum suorum principijs faciunt. nam illius rei modus est: ut propositionem simillimam sit quod expositionem: nec quomodo quidam sit actum sed de quibus dicturus sic orator offendat. ¶ De honesto: quod facit in hoc primo libro: in cuius calce dicit de duobus honestis: virus honestus: et pars ratione de utili agit in secundo volumine. ¶ De comparatione hoc facit in ultimo

Plato

Officiorum.

Rincipio.] Incepit tractatus in quo ut ostendat honestus esse secundum naturam. Et nos habere semina virtutis et quosdam igniculos a natura datos. eundem ordinem sequitur: quem in libris de finibus licet illic de dogmate tantum agatur. hic autem de dogmate et preceptis. illuc dicit petendam esse originem summi boni ab ipsa natura: et ut facilius et dilucidius inueniat quid naturae dominis aptissimum sit: ponte prima. nature principia: et ea que omnibus animalibus communi lege competit.

Inde ponit differentiam inter bellum que tantum sensu mouetur et hominem qui habet ratione. id est intellectus: que tandem essetur in ipsis studiis recta ratio id est prudenter. qua homo differat ab homine. Unde cum pulchritus sit hominem differre a bestiis ratione. quia pulchritus est recta ratio id est prudenter hominem homini antecellere: et sic scrutando paulatim naturam humanae inuestigat principia virtutum: ex quibus constatur illud honestus de quo erit disputandum et ostendit innata nobis esse semina honesti officiorumque. Seneca etiam

Seneca

dicit: Insta sunt nobis omnium artium semina: magisteries et occulto deus producet ingentia. et alibi dicit. Dociles natura nos dedit: et rationem edidit imperficiam: sed que perfici possit: In ultimo de finibus sic ait: Totius questionis eius que habetur de finibus bonorum et malorum cum que ritur in his quid sit extremum et ultimum fons reperiendus est in quo sint prima inuitamenta naturae. quo inuenio omnis ab eo quasi capite de summo bono et male disputatio ducitur.

G principio.] primum omnium natura hoc tribuit omnibus animalibus. Omnis generis animatum: iam rationalium et irrationalium. Tributum concessum liberalitate quadam naturae communis parentis tributum liberalius quam demus. Unde natura optima parentis hoc tribuit omnibus animalibus. Teneatur defendat. quoniam nonne animal seipsum diligat: et se in optimo suo generis statu conseruare cupit: ita tribuere natura. Se accipit tanquam genus: et postea distinguit in vitam et corporis: vitam ne mors inferatur quam omne animal fugit tanquam ultimum quoddam omnium terribilium. Quod experientia patet: nam vnumquodque animal dulce natura vitat mortem et se defendit. E volunt et nids ausele. et latebras querunt rapi timentes. nam et immixtum scelus emergunt anaticles. Quidam boves: et id genus cornibus ventur et calcibus. Apes: vesper certaque in secta aculeis Aquatilia etiam fugiunt. Domus denique astatu. Corpus sine aliquo detrimendo afficitur frigore et alijs quam corpori molestias afferunt et singulis etiam pribus ipsius corporis: quamque se care sunt quod omnis suas partes integras habere cupit. In vitem de finibus ait. Iure iugurta grauissimi philosophi initium summi boni a natura petuerunt et illum appetitum rerum a natura commoda tam in generatum putauerunt omnibus qui continentur ea commendatione naturae quia seipsum diligunt. Declinet. jetet et fugiat. declinare proprie est motu corporis et gestu aliquo vitare. Pareat. jacquirat. Ut pastum] cibum dicit. non potum: quoniam satis est suuuus. et aqua que passum fuit ad potum. Latibula] latebras in quibus lateat declinans contrarium et aliquod detrimentum. Alia eiusdem generis. que sunt bis similia et necessaria ad tuendam vita quod vnuus quodque animal facit duce natura. Commune autem] dicit nunc commune esse omnibus animalibus creare sibi simile in specie. Coniunctiones] copulationis. Nam ius naturale est quod natura docuit omnia animalia. Nam istud ius inquit iustitius: non solum humani generis proprium est. sed omnium animalium que in celo: que in mari: que in terra nascentur: a quo descendunt matrimonia liberorum procreationes: educationes. Et cura quedam eorum. neque est ut inquit Latro hec inter se congruere possent: ut natura et procreari veller: et diligi procreaturos non curaret. atque etiam in bestiis vis naturae perspicit potest. quarum in fetu et in educatione laborem cum certius nature ipsius vocem audimus. Sed inter hominem et beluum] posuit hactenus ea que omnibus animalibus competunt naturae. Nam ponit differentiam que est inter hominem principem rationis: et beluan rationis expertem. Homo quippe mentem habet agentem: et contemplatricem: estque animal prestatissimum omnium animalium. Sensu: visu: gustu: auditu: odoratu: tactu. Nam belua si rem videt mouetur: et ad illam properat. et sequitur odorem. non per se: sed per accidentem. Nam canis inuestigans leporum odorem: cum primum psequitur feram dimittit odorem.

Dedinarer

Iustitiae

Eato.

En non habet rationem nisi quod sensibus exterioribus mouetur. **A**d est quod non longe abest: il
lud dicitur adesse quod paulo post futurum est: aut quod aduentat: sed presens est id quod iam ve
nit. Dicimus adest. **S**ci pio: cum videtur ad nos pergens. **T** Paululum sentiens preteritum aut
futurum: quia non habet perfectam memoriam et reminiscientiam: ut homo: nec habet prudentiam
qua futura ex preteritis prouidemus: que tria faciunt hominem antecellere beluis infinito inter
vallo. **H**omo autem: descripta beluarum natura transit ad naturam hominis ut inueniat igni
culos virtutis a natura datos: et
quid nature humanae consentane
um sit: esset quidem absurdissimum
si homo diuinum animal non ha
beret naturam: que a ceteris dif
ferret. **R**ationis intellectus bo
mo deberet a bestiis. ratione: que
est in ipso quoddam diuinum.

Corum que pro creata sunt. **S**ed inter homines
et beluam hoc maxime intererit: quod hec tamen quantum
sensu mouetur ad id solum quod adest: quodque
presente est se accommodat: paulum ad modum
sentiens preteritum aut futurum **H**omo autem
qui rationis est particeps per quam conse
que ntia cernit causas rerum videt earumque p
gre ssus et quasi antecessiones non ignorat: si
mil itudines comparat: rebusque presentibus ad
tun git atque annexit futuras facile totius vite
cur iuxvidet: ad eaque de genda pparat res necessa
rias. **E**adēque natavi rōnis boiem cōciliat boi
bit in dyalogo de legibus. **S**ic ingenij aciem ad bona diligenda et rei scienda contraria que virtus
ex prouidendo est appellata prudentia quid eo dici aut cogitati poterit bearius. **A**nde per prude
tiam. id est rectam rationem possumus consequentia cernere. **C**onsequentia lea que consequunt
ur. **L**aūas rerum. id est cognoscit causas rerum et effectus causarum atque res per causas suas.
Progressus futuros exitus quo res progreduntur et quo tendat. **Q**uasi antecessiores tanquam
ea que antecesserunt. homo prudens cognoscit futura per causas effectrices et signa. tanquam ea que
fuerunt. et hoc facit intellectus et obseruatio rerum que sunt et accidunt in vita humana. **S**imili
tudines comparat. Nam prudens cum videt aliqua signa cognoscit quid futurū sit propter lon
gam rerum experientiam et obseruationem: comparando cum alijs signis qui precesserunt: post
que accedit aliquid magni: ideo canit **Z**ukanus aliquos cognouisse et prouidisse bellum ciuite futu
rum ex signis que fuerant etiam tempore marij quo tanti motus in republicam fuerunt: et ideo sub
fuit: rebus presentibus adnecit futura. id est futura ex preteritis prouidet quod proprium est bo
minis bñtis rectam rationem. **T**adiungit cogitatio. s. et quadam directione rationis ad veritatem
iudicio et ingenio acuminis plus est adnecere quam adlungere: adiungimus rem separatam. adnecit
mus contunctionem quemadmodum pñnum filo adnecimus. **T**ursum vite. i. animo et prudentia
complectitur omnem vite consequentis statum. **V**idet. loculo. s. mentis. i. habilitate naturali quam
habet et solertia. habilitas est dispositio qua homo operatur et aia in corporeis instrumentis. et est quam
dam habilitas nature non industria nostra comparata sed innata nobis hec habilitas non respi
cit ullam aliam virtutem per prudentiam: et appellatur oculus aie naturalis cui ipsa prudentia impel
litur per virtutis ipsius oculi. id est prudenter stultus. quod stultus non habet illa habilitate ut sic
prudens et hec habilitas non habitus bonos et malos: bonus habitus prudenter est: malus vero ma
licita dicitur: que est pars virtutis et astutia vafritas calliditas et malitia in ordine conuenienti cum prudenter
sed peccat in bono fine constitundo. **M**alitiosus enim ponit malum finem et inuenit omnia media quam
mala sint tendentia ad illum finem. prudens vero bonum sine constituit: per media coniuncta honesta
et ad illum pergit: est igitur habilitas prudenter naturalis: cutius contrarium est malitia. **D**e gendam
sustentandam cum rore. unde vitam degere est prudenter et natura vivere. **E**adēque natura viridis poten
tia intellectus. **S**ic apparet a natura ipsa inquit Lato apud eundem in libro de finibus impelli ut eos quos
genuerimus amemus: et hoc nascitur ut etiam cōsideremus inter homines naturalis sit cōmenda
cio: ut oporteat boiem ab homine ob id ipsum quod homo sit non alienum videri homo est aīa sociabilis
le per naturam que boies coniuncti. **A**nde cōgregatio hominum ciuitas appellata est que natura
potest non necessitate. ut vult Aristoteles in libris de repub. quā natura ipsa vult et tubet ut boies ita cōgre
gentur. nam cū cetera animalia coniunctione inter se habeant naturaliter multo magis boies liba
bere debent: cū sint natura apti ad cetus: coniuncta ciuitates: et mundus fit tanquam communis ciuitas
cuius singuli boies partes sunt et ciues. **U**nū illud natura consequit se ut cōmunitate nostrae ante

Adest,

Seneca.

Zukanus

Adnectere

habilitas

Utam de
gere.
Lato

Aristoteles.

Officiorum.

ponamus. Igitur illa vox in humana: ut inquit Cicero et scelerata dicitur eorum qui negant se rebus
cūsum quominus ipsis mortuis terrarum omnium desflagratio consequatur. ¶ Orationis collegi
qui. Nec sunt semina iusticie que dat cuique quod illi debetur. est ergo et natura maxime. quoniam homi
mo ab homine non est alienus. ¶ In generat: in ipsa generatione insertit: imprimis maxime et ante
omnia. ¶ Precipuum: maximum et singularem: precipuum significat preter cetera. natura vult ut
filios precipue amemus. id est supra ceteros. ¶ In eos: erga eos qui ex nobis nati sunt. ¶ Celebra
ri frequentari et coli. ¶ Letus con
gregationes hominum quas ci
uitates appellauerunt. ¶ Obedi
t: vi alter alteri obediens pro cons
muni vilitate sine aliqua discor
dia. ¶ Ob eas causas: scilicet suis
prædictas. quia vita degenda est.
et filii procreandi alendio: et ce
tus frequentandi. ¶ Suppetent
habunde sufficiant: suppetere est
volum neutruum: et sic suppetit eius
frequentatuum. ¶ Ad cultum: or
natum corporis et ea que ad vic
tum necessaria sunt. ¶ Nec sibi so
lit: quoniam impellitur a natura
ut alibi scribit Cicero: ut prodes
se velimus. quod primis: imprimis
et docendo rationibus prudens
tie tradidit. Atque ut tauris natura
datum est: ut pro vitulis contra
leones summa: ut impetus contem
pnerit: sic bi qui valent opibus. atque id facere possunt: ut de hercule ac Libero acceptimus ad seruandum
genus humana natura incitantur. ¶ Adinim autem conuenit: ut cum ipsis inter nos neglecti adie
cti finis: postulare: ut deo immortali finis cari: et ab eo diligamur. ¶ Inter nos inquit natura
convenit consociatis sumus ad ciuilium communiam: quod nisi ita se baberet: nec iusticie nullus
esser nec bonitatis locus. Unde inuehitur Plinius in mortales. qui nature benignitate abutuntur
Cetera animalia. inquit. in suo genere probae degunt congregari: videmus et stare contra diffimi
lia leonum feritas inter se non dimicat. Serpentum mosus non petit serpentes: nec maris quidem
belve ac pisces: nisi in diversa genera seminunt: ut hercule homini plurima et homine sunt mala.
Seneca dicit. Tuta est inter feras similitudo morum. ¶ Que cura: euendi se et suos: ut vult iusticia:
¶ Exuscetar: erigit et excitat pene sotitos: cum principia tantum a natura sint: quibus virtutis homo
tanquam dormiens et nondum plane vim nature cognoscens atque intelligens sed ratio cum excitat et
maiorem facit ad rem agendam. hec sunt semina iusticie tributa hominibus a natura. Omnia bo
netarum rerum semina. inquit. Seneca animi gerunt que ammonitione excitantur: non aliter quam
stilla statu leui adiuta ignem suum explicat. Imprimisque hominis est. Nunc de prudentiis enim
atque ignorantia agit. ¶ Imprimis. potissimum et per cetera animalia hoc homini a natura tribu
tum est in ipso oculo. ¶ Inquisitio veri. Cicero confusus loquitur de prudentia et sapientia: que est ha
bitus prestabilissimus circa rea contemplandas. prudentia vero agēdas. Est enim quedam in ipsis
rectitudine: hec omnia sapiens prospicit: sed prudens non statim cognoscit ea que sapientie obiectū
tur: et multi fuerunt sapientes: quoniam rerum naturalium et supernaturalium cognitionem bas
ebant sed non prudentes: quoniam in rebus agendis: nec suis commodis nec aliens consuleb
re sciebant. Unde dicit Cicero alibi. Anaragozum dicimus sapientem: quoniam rerum prestan
tissimarum cognitionem habuit: prudentem minime. quoniam nec suis commodis. nec aliens con
suluit. ¶ Inquisitio: propriæ animi est: et veri inquisitio est peculiaris ipsius hominis. Cetera quip
pe animalia hoc non habent: ut quid verum sit in rebus humanis: et etiam naturalibus et diuinis
scire aut inquirere possint. Inquisitio scilicet per se nemine extrinsecus cogente: quoniam natura
impellitur ad veritatem inquirendam. ¶ Inquisitio: diligens indagatio. quoniam inquisitare
est diligenter quasi per vestigia inquirere. In natum est hoc hominibus: ut veritatem inquirant: et
si per se non pote illa inuenire consulant prudentes et sapientes: quorum vestigia insistentes ver
indagant. ¶ Propria: non cōsūm cum reliquis animalibus. ¶ Itaque igitur cum nobis a natura insi
tum sit: ut veritatem inquiramus: concludens Cicero. probat quod dicit. nam homines cum vacui
sunt alijs negescijs dicere cupiunt ea que ignorant: nisi sit in ipsis natura depravata: et ratio victa
penitus ab ipso appetitu: qui est sine cognitione. ¶ In quarto de finibus sic ait. In uesti. in eadem

Precipu⁹

Suppeto.

Plintus.

Seneca

Inuestiga
re.

explicatione nature insatiabilis quedā in cognoscendis rebus voluptas. in qua vna confectis rebus necessarijs vacui negotijs. locunde ac liberaliter possumus viuere: principijs inquit a natura datis amplitudines quedā bonorū excitabantur: quedā pfecte a cōēplatione rez occultarū: q̄ erat institus menti cognitionis amor: ex quo etiā rationis explicande: differendiqz. cupiditas conseq̄ue batur. ¶ **S**uēmus Icupimus. libro secundo de finibus ait: r̄ q̄ si eadē natura cupiditatem ingenuit homini veri inveniendi: q̄ facilissime apparet cum vacui curis etiam quid in celo sit: scire auemus.

Tarum aut admirariblum ad bene beateq; viuendum necessariam dñcimur. Ex quo intelligitur: quod verum simper sincerumq; sit id esse nature hominis aptissimum.

Discere] discimus r̄ prius in cognitionē addiscim⁹ cū aliquid ad dimus. ediscim⁹: cū memore mā/ damus. ¶ **A**videre] vt postea co/ golcamus & sciamus. qm̄ nihil potest esse in intellectu: quin pris us sit in sensu. ¶ **D**iscere] est ipsi us animi: q̄ virutē sensu: vt disceret posse: non enī potest animus

Disc o
Addisc
Edisc

Id discere quod non percepit sensu. ¶ **M**ecessarijs] pertinetibus ad res necessarias humanae vis te degende. ¶ **R**erum occultarū]: naturalium que sunt immente penitus in materia: de quibus tractat ipse mathematicus. aliquę separate penitus a materia: vt ipse deus gloriolus & essentie sive intelligentie celestes: de quibus est ipsa sapientia: id est prima philosophia; quam greci metaphysicam: nos theologiam appellamus grecō tamen vocabulo. ¶ **L**ognitionem] scientiam rerum humanarum & distinarum cum explicatione causarum earundem: r̄ quid sit deus quidque anima: que rerum principia: qui fines: quis ordo: quis rector: nā scireē cognoscere res per causas suas & cognitione antecedit scientiam: cognitione est prius per sensum: postea est cognitione principiorum: & omnis scientia est cognitione: sed non omnis cognitione est scientia: quoniam ad plura sese extendit cognitione: & principiū ad plura sese extendit q̄ causa: & causa ad plura q̄ elementum: & omnis causa est elementū: sed nō econtra. Aut admirabilum: hoc est q̄ptum ad opiniones admirabiles philosophantum: & ea dēnt que omnia que magna sunt & admiranda a c per hoc cognitione dignissima: vt sunt rationes rerū omnium que celi ambitu cōtinentur: & quozum humani vigor ingenii capax habetur: & est talis cognitione que perficit mentis actem. estq; illius bonus: & ita ad perfectionem est necessaria. & ad beate viuendum vt scilicet nihil defit. ¶ **A**d h̄n beateq; viuēdū: stoici volebāt omnis bonos beatos esse: bonos autem intelligebant omnibus virtutibus instructos: & ornatos: beatos autem illos q̄ essent in bonis nullo adiuncto malo. Unde beatitudinem dicēbant cumulatam rerum complexionē separatis omnibus malis: dicebantque beatam vitam descessuram in omnia tormenta: quod negabat peripateticis: vt dictum est. Unde dicit Aristoteles eum non esse beatum quamvis sit bonus: q̄ incidit calamitates. & Theophrastus negavit in sola virtute positum esse beate viuere. Socrates apud Platonem libro tertio de republica dicit. **A**ir bonus sibi ipsi ad bene beate que viuendū sufficit: & non putabit durum filio orbari aut fratre aut pecunia aut rebus similibus. ¶ **M**ecessariā]. qm̄ moralis phisophie medeā animis: inanes sollicitudines detrahit: cupiditatibus liberat: pellit etiā mores cogitatio phisophie moralis necessaria est ad bene beateque viuendum: quod assequit non possumus: nisi eruditio & mox mentis vacui erimus & infani. Phisophi appellatē mō: bos omnis animi perturbationes: negantque stultum quemquam bis mō: bis vacare: & nisi sanatus sit animus quod sine morali phisophia esse non potest: nullus erit finis miseriarum. ¶ **D**ucimus] existimamus. ¶ **E**x quo propter hoc claram est inquit homines bis enti inductos omnia vera diligere. ¶ **V**erū]: idele. Simpler. purum. ¶ **S**incer] constans & sine vitio. & sic odimus vanā fallacia: vt fraudem: perturia: maliciā: iniuriam. **A**irtus enim vt inquit Plato libro quarto de re publica. est sanitas quedam & bona valitudo ipsius anime: malitia vero moribus turpitudorū insimilitas. Et libro secundo dicit: verum mendacium si modo verum dici potest omnes homines pariter: roderunt atque dij. ¶ **E**t libro nono ait]. Veritatis inspectio quam prebeat voluptates impossibile est aliquem preter: phisophum gustare posse. ¶ **A**dde etiam quod veritas est obiectum ipsius intellectus qui tuic perfectus est cum habet scientiam: que est rerum verarum. Verum quisque est id quod sentit. Itaq; bonum mentis est ipsa veritas & recta cognitione. ¶ **A**ptissimum: accommodatissimum & conuentissimum. In tertio cūculanarum dicit. ¶ **Q**uod si tales nos natura genuisset. vt eam ipsam intueri & perspicere eademque optimā duce cursum vite perficere possemus. haud erat sane q̄ quisquā rōne ac doctrina cōquireret. Nam parvulos nobis dedit ignicū culos. quos celeriter malis. mō: op̄tūnibusque deprauactis sit refrigim⁹: vt nūsquā nature lumen appareat. sunt em̄ ingenij nostris semina innata virtutū: q̄ si adolescere licet: ip̄a nos ad beatā vitā natura p̄ducet. Nūc aut simulatq̄ editi in lucem & suscepit sum⁹. in oī cōtinua prautate & summa opinionū querititate versamur: vt pene cum laetitia nūc errorē surſisse videamus

Beati
do
se cūndū
stoicos
Aristo
Theo
phraslus

Plato

Officiorum.

Huic veri videndi cupiditati: id est videndi veritatem: et cognoscendi oia: et singula quod bonis
in iustum est. et sic agit nunc de seminibus fortitudinis. **A**ppetitus principatus. ut primus in
ciuitate sit. libro secundo de finibus in hanc sententiam dicit. Eadem natura habet in se quiddam
ampium atque magnificentum ad imperandum magis quam ad parentum accommodatum. omnia bu-
mana non tollerabili solum. sed etiam leuis ducens. Altum quiddam excelsum nihil timens. ne-
mincedens. semper inuetum. **B**ene informatus. instruens: id est qui principia nature habet
et ipsis vtitur. **N**isi precipienti aut docenti parere debemus bono preceptor tanquam recte rationi cum in nobis viger appetitus sensitius. **V**nde pueris. inquit aristoteles: dantur pedes
goes: ut effervescente sanguine et appetitu eos impellente ad vertita: in officio continetur: ut ab
insechor equis preceps et indutus. precepta referuntur ad mores: doctrina ad scientiam. **P**lato in. ii. de legibus sic ait. bincollit originem babuisse leges constitutio-
nides: et nominata esse precepta

Aristo.
Plato.

Seneca

Plinius

Mozart?

Huic veri videndi cupiditati adiuncta est appetitio quedam principatus: ut nemini parere animus bene informari a nostra velit: nisi precipienti aut docenti aut utilitatis causa iuste et legitimate imperanti: ex quo animi magnitudo existit humanarumq; rerum contemptio. Nec vero illa parua vis nature est rationisq; quod unum hoc animal sentit quid sit ordo: quid sit modus

legum legitima atq; iusta: et aristoteles libro quinto sic ait. lex tubet vniuersitatisq; virtus vivere ratione: et vetat omnisq; vivere ritu. **U**tilitatis scilicet nostre quoniam imperium est ad seruationem aliorum et communis. **E**t imperanti debet sufficere honor. si autem omnia refert ad suam utilitatem tyrannus est. **V**nde consules dicebant apud Romanos: eo quod omnium saluti et utilitati considerent: id est proutderent. **L**egitime iure et volunt leges: quemadmodum sunt naturales reges ceteriq; principes qui hereditarium principatum habent. **C**onsules romani legitime imperabant: quoniam curam reipublice populus romanus illis commitebat. **C**esar autem non legitime: quoniam patriam vi oppressas tenebat. **V**nde caro severus et perfectus stoicus potius voluit sibi asserre vim: quam parere illi quod non legitime impabat. **T**iri probatissimi eligendi sunt qui alijs imperent. Juste non tyrannici: sed et volunt leges et iura gentium. **P**lato libro tertio de republica oicit. Temperante precipuum esse laudem obsequi principib;. **E**x quo ex hoc quod dicitur est: emergit ipsa fortitudo. Ante magnitudo. fortitudo et magnanimitas. **E**xistit enim apparere. **R**erum humanarum: omnium que hominibus accidere possunt in utrunque partem contemnit enim magnanimus res humanas et volubilitatem fortune. putatq; ipsas inferiores esse sua praestantia et excellencia. quod cum ita sit: omnia spernit. et quecumque accidere possunt. non solum tolerabilitate sed etiam leuis et nullius momenti dicit. **M**agnanimi hois est inquit. **S**eneca constare sibi et finem vite intrepidus expectare. nil aliud magnus in rebus humanis est nisi animus magna despiciens. **M**ec vero illa parua vis nature rationisq; id est rationis natura. **N**unc agit de seminibus temperante. **R**ationis intellectus qui pulchritudinem ordinis decori et modestie metitur et sentit: cetera enim animalia hoc non habent. **H**oc animal homo quod est diuinum animal. et cui principatus inter omnia animalia tribuitur. **V**num solum. Senticit cognoscere: se nre est sensibus cognoscere. **Q**uid sit ordo: ut omnia quodam ordine agantur: et modo opponit temeritatem: que nullum seruat ordinem in rebus agendis. **V**nde Plynthus Mepos laudat Spurinaz. quod eo vite genere quo nibil est distinctius veteretur. **A**de autem inquit: ut certus syderum cursus. ita vita hominum disposita delectat. et sensibus inquit placida omnia et ordinata conueniunt. et nullum animal est: per hoc hominem quod in rebus agendis ordines cognoscet: aut seruet de ordine rerum et temporum oportunitate diceret suo loco diffusius. **Q**uid sit quod deceat: quid sit decorum: cuius ignoratio vilinquit in oratore non modo in vita se pessime in poematis et in oratione peccatur. Non enim omnis fortuna: et non omnis honor: non omnis auctoritas: non omnis etas. **M**ec vero locus aut tempus aut auctoritas omnis eodem aut verbis genere tractandus est: aut sententiarum: quid deceat ergo considerandum est quod in re de qua agitur positum est: et in personis et eorum qui dicunt et eorum qui audiunt. Itaq; hunc locum longe lateq; patenter philosophi solent in officiis trahere. decere est quasi aptum esse et conscientius tempori et personae: quod cum in factis sepiissime tam in dictis valeret: in vultu denique et gestu et incessu: et traque dedescere. **N**am huius institutio a natura temeritatem reformidat: et non audet cuiquam aut dicto pertinere aut facto nocere: verecundus quodque aut facere aut eloquod quod pauperville videat. **Q**uid sit modulus mensura in ore atque modestia. **N**am modus est quedam mensura sive mediocritas in ore. **T**anquam

Itaqz eorum ipsorum] nunc tangit aliud quod est proprium bonitatis: iudicare scilicet de pulchritudine et venustate et conuenientia eorum: que oculis iudicatur. Ergo propter hoc quia sentit quid sit ordo et quid deceat. **A**spectu] visa. Sentuntur cognoscuntur et percipiuntur sensibus exterioribus et iudicantur. **P**ulchritudinem] pulchritudo proprie non dicitur nisi in magno corpore. **V**enustatem] venustas multerum est: dignitas autem virorum. venustas est ipsa gratia: quam affert pulchritudo. Unde venustus dicitur is cuius forma multum habet gratie. immensus qui oī caret gratia. **E**cce sentientia partium. cognoscit bona si partes corporis bene inter se co*uenti*ntur. et qua drānt: habentqz p*ortionē* suā. aliter esse monstrū. **Q**uam similitudinem] intellectus cognoscens in ipsi corporib*us* banc pulchritudinem et venustatem ipsam transtulit ad aīz. i*putauit* hāc cōuentientiā et hoc decorū seruandum esse in dictis et factis: ut nū diceretur nūqz si eret: quod esset turpe et indecorum. Ergo huius pulchritudinis similitudine. conspectu in ipsius formis et corporib*us* trāstū est ad honestatem dicens atqz factor. **R**atio] intellectus humanus. **H**ad animū ad mentes et mentis oculū id est ad potentiam naturālē animi. **A**lvito magis: q*uod* in sp̄is formis et corporib*us*. **P**ulchritudinem: et hec pulchritudo ad magnitudinem pertinet. q*uod* magnis dignus est. **M**agnanimitas enim in magnitudine sicut pulchritudo in magno corpore consistit. **C**onstantiam] constans est homo sedatus grauis humana omnia premens quem magnanimum et fortē virum dicimus. **T**alis autem esse non potest qui meret: tmet: cupit: atqz gestu. **O**rdinem] qui est seruandus in rebus agendis et consiliis. Indecore preter decorum et ordīne que duo si confundantur pulchritudo etiam que ex his iemerit confundetur. **P**lato in Timo sic ait. Nobis vero asserendum est ob banc potissimum rationem deum oculos genuisse: ut mentis circuitus qui in celo peraguntur intuiti. in vīsum redigamus nostrę mentis: cogitationisqz nostrę discursus illis cognatis: sed perturbatos quodammodo ad illorum temperantiam et modum reuocemus: et cum illos agnouerimus et recta ratione secundum naturam prediti singulorum ordinem perceperimus et conuersiones dei que sine vīlo errore aguntur imitemur. atqz ad earum exemplū discussurus nostre cogitationis vagos et errantes componamus. Cognitio dei ac noctis ab oculis orta: effect ut diuinatione quadam mensurā anno: umqz: ambitus meteremur. tempus cognosceremus. ac rūnūse nature ordinem scrutaremur: quibus ex rebus philosophiam adepti sumus quo mortalium generi datum est decorum munere neqz dabitur. **S**eminate] quod si parum virile. vīta igitur is quiescit plane vir: ne id faciat quod portus seminatū est q*uod* virorum. **L**ibidinose] intemperanter et quod nō deceat hoīs grauitatē et teperatia. **B**ut cogite] quippe nō modo non debemus turpia agere: sed ne cogitare quidē. et modestia est adhibenda in cogitationib*us* et factis. **Q**uibz ex rebus] id est principiis naturalibus et qualitatibus quasi seminarīis ipsaz virtutum: ex quibus emergit honestus: quod est quicquid a virtute p*roficit*. **H**onestus] q*uod* sit pfectū dicebat Stoici bonū: q*uod* oīs a natura quesitos habeat numeros sitqz pfecte moderatum. **E**ius quartuor sp̄es tradūt: prudētia. iustitia. fortitudinem et temperantiam quibus honeste actōes p*roficiuntur*. Ratio recta et cōsumata inquit. **S**eneca felicitatem hoīs implet. hec tō vocat virtus. ea daniqz honestū est. **C**ōstat] emergit et efficit. loq*ue* p*ro* trāstātionē fibroz*is*: qui statu et spiritu follīm atqz igniferum inulcent et redigunt ad alti^{um} formā: si ex his quattuor principiis efficitur forma ipsius honesti. Si nobilitatū nō sit ita: ij. de finibus in hāc sententiā aīt. honestū igitur id intelligimus quod tale est ut detracta oī utilitate sine vīlis premijs fructibus p*ro* se ipsum possit iure laudari. **M**atura] naturaliter et suapte natura esset si nemo ip*se* laudet. Formā quidē ipsam: facit auditorē attētū. forma honestas] quartuor virtutib*us* cōtineat hec tō dicit: ut ab vīli et honesto sua deat. hoc honestū pp*ro* se totis virib*us* esse amplectendū. Et aīz facie: cūnō plane honesta habeat facie. Nā facies refert ad corpus. **G**ult ad aim atqz volūtate vīli deducit: tāndem dicitur strato et meso vīlu. et lata aut longa facie q*uod* est cuiusqz rei apparentia.

Pulchritudo
venustas

Plato

Seneca:

Facies.
Vultus.

Officiorum:

Gildes] aio concipis. nā virtus oculis cerni nō pōt. sed aio videri. Et ait Plato oculorū inquit. Plato est in nobis sensus acerrimus quibus sapientiam non videmus q̄ illa ardentes amores excitaret sui si videretur. Herba platonis hec sunt in eo dialogo q̄ p̄bedrus de amore et pulchro inscribitur. Utis nobis accusamus est sensuum omnium qui per corpus fiunt: quo sapientia nō cernitur: ardentes enim excitaret amores si quod tale ipsius simulacrum oculis appareret. easdem est de ceteris amabilibus ratio. Et vero pulchritudo sola banc habuit sortē ut maxima omnium et perspicua sit et amabilis. Qui ergo non est mysteriū nup̄ uitatus. aut potius depravat̄ est: non celeriter hic illuc ad ipsas pulchritudinem excitat̄. Similitudinem hic q̄dam que ab illa degominat̄ aspiciens: qua prop̄ non venerat̄ duz aspici sed qua trupedes ritu voluptati deditus aggredi et serere filios nititur: pertinaciterq; congregat̄ nec cimet nec erubescit voluptatem preter naturam sectari. Sapientia: phis/ losophie. naz istorum. verborum amores sapiente: iustitia: fortitudo: dimis et temperantia prestantissimus ingenij homines se ad phis/ losophie studium contulerunt.

Sed omne quod honestū est. Di cit generaliter de honesto: quod cōstat in eo bisquiat tuor p̄cipiūsnaturābus: nunc diuidit ipsum honestum in quatuor partes: prudentiam. iustitiam: fortitudinem et temperantiam: quarum munus et quasi materiam quam tractent: et circa quaz versetur. describit. **P**artiuorū virtutis que sunt fons omnium officiorū: ex his enim omne honestum oritur: et incipit dicere de honesto: quod manat a prudentia. Perspicientia veri: vera et integra cognitione. **S**olertia] est ingenitum accumen et naturalis prudentia. **A**nde dicit Fa/ dius ingenitam esse pueris agitationem mentis et solertia. Aut in hominum societate tuenda. h̄ est munus iustitiae: que est ad conservationem humanae societatis. **T**uenda] defendenda sustentanda opibus et opera. Quod suum est cuiq;: quoniam iustitia tribuit vniuersaq; quod suum est. Et rerum contractarum fide. **E**nditionum] emptionis: promissionum: ceterorum contractuum et fidis est fundamentum iustitiae. quoniam remota fide remouetur iustitia. hec omnia sunt de iure gentium: ut loco suo dicitur. **A**ut in animi excelsi] hoc est munus fortitudinis. **E**xcelsi] elati et omnia tanquam inferiora serpentis. quod est proprium magnanimitatis. **A**croboze: fortitudine que dolore aut aliqua alia calamitate non frangitur. **A**ut in omnib; que sunt] hoc est munus temperantiae. **F**iunt nam in factis et dictis seruandus est modus. nam in omnibus negotijs debet esse ordo rerum oportunitatis temporum: et mensura verborum. **Q**ue quatuor. Nūc cuiusq; virtutis quasi materiam et subiectum ponit. ostendens ex singulis virtutibus certa officiorum genera et origines. libro quinto de finibus ait. Atq; hec coniunctio confusioq; virtutum a philosophis ratione quadam distinguitur. Nam cum ita copulare connexae sint: ut omnes omnium participes sint: nec alia ab alia possit separari: tamen proprius suum cuiusq; munus est: ut fortitudo in laboribus periculisq; cernatur. Temperantia in perpetiendis voluptatibus: prudentia in electu bonorum et malorum: iustitia in suo cuiusq; tribuendo. **Q**uatuor] prudentia: iustitia: fortitudo et temperantia. **C**olligata] connexa quippe emergunt ab uno honesto. **I**mplicita] coniuncta. Eroici dicebant virtutes sibi inutilem ita esse connexas: ut qui unam habuerit omnis habeat. **C**erta genera] propria cuiusque virtutis: quoniam dicuntur pertinere ad unam potius q̄ ad aliam. **A**elut ex ea parte ponit officium ipsius prudentie: qua sequuntur cōsiliorum maturitas et intelligentia. **I**ndagatio] inquisitio. quoniam prudens versatur circa veri indagationem. **A**tq; inuenitio: prius inquirimus. postea inuenimus. Itaq; inquit Ambrosius: in veri inuestiga-

vides q̄ si oculis cerneret inrables amores ut ait Plato citaret sapientie. **D**iuidit honestū et singulis virtutibus propriū munus assignat.

Ed oē q̄ honestū est id quā tuor p̄tuor oritur ex aliq; aut em̄ in p̄spiciēria veri solertia et veritatur: aut in hoīm societate tuenda: tribuēdo quod suum est cuiq;: et renū cōtractarū fide: aut in animi excelsi atq; inui cti maginitudine ac robore: aut i omnium que sunt: queq; dicuntur ordine et modo in quo inest modestia et tēperantia. Que quatū tuor quāc inter se colligata atq; implicita sunt tamē ex singulis certa officiorū genera nascē velut ex ea parte que primo descripta est i qua sapientia et p̄udētia ponim⁹ inest indagatio

stione tenendum est illud decorum: ut summo studio requiratur quid verum sit: non falsa pro veris dicere: non obscuris vera inuolueret: non superfluis vel implexis: atq; ambiguis occupare animu[m].
Voc munus: officium: vt inquirat verum. nam prudentie vt dictum est veritas obicitur et sapientie: sed diuerso modo proprium peculiare ut verum inquirat. aliter non erit prudentia. At enim probat Cicero ab effectu munus ipsius prudentie perspicit. recte videt. **[Acutissime] quatu[m] ad ingenui acumen et soleritatem: animiq[ue] inuentione[m]. Celerrime: quodcum ad consilium et bonam siccum consultatio[n]em et rectam deliberationem.**

atq[ue] inuentio veri cuiusq[ue] virtutis hoc munus est proprium. Et eni[m] quisq[ue] maxime perspicit quid in re qua[m] veritatum sit: quiq[ue] et acutissime et celerrime potest et videre et explicare rationem: is prudentissimus et sapientissimus rite haberi solet. Quo circa h[uius] quasi materia quam tractet: et in qua versetur subiecta est veritas. Reliquis autem tribus necessitates proprie[tes] sunt ad eas res parandas tuendasq[ue]: quibus actio vite continetur: ut societas hominum coniunctio[n]es seruetur: et animi excellētia magnitudo[n]es tū in augendis opib[us] utilitatibusq[ue] et sibi et suis comparandis: tum multo magis in his despiciēdis eluceat. Ordo autem et constantia et moderatio et ea que sunt

agere recta veraq[ue] cum ratione. sapientis autem veritatem contemplatio[n]is et rationibus inuenire. **[Tractet] exerceat et colat. tractare est manibus versare.** **[Reliquis autem tribus] iustitia: fortitudini et temperantie ostendit.** Cicero circa quod versentur be[ne] tres virtutes: et quod sit manus ipsarum: et dicit versari circa res parendas: quibus vita sustentatur: et hoc pertinet ad iustitiam et etiam tela fortune contennenda et opes quod est viri fortis et magni. **[Pro]positae sunt: tandem munus ipsarum. ut debent ea parere: quibus vita sustentatur et alit[ur].** **[Parendis] acquirendas cum labore et diligenter opera.** Parare enim est cum difficultate et labore aliquid acquirere. **[Tuendas] conseruandas: quoniam non minor est virtus parta tueri: quam ea acquirere parere.** et hoc est munus temperantie et parsimonia. **[Actio vite] exercitatio et ois actus humanae vite degende: quod pertinet ad iustitiam.** **[Et animi excellentia] ut appareat ipsa fortitudo. cuius manus est non solum parare opes et augere et possit exercere iustitiam et liberalitatem: sed etiam ipsas contennere: et omnia humana inferiora suo animo ducere.** Flagitos homines inquit Cyrus apud Xenopontem libro quinto: cupiditatibus omnibus se prestant inferiores. **[In] augendis opibus quod pertinet ad magnificum. [Sibi et suis] quoniam non solum nati sumus: et contra officium est illos relinquere quicunque nobis esse debent: maxime parentes ceterosq[ue] domesticos.** Adulta magis quam in ipsis opibus comparandis: quoniam nihil est tam angusti animi et amare terrae et a fortuna pendere. et illius bona amplecti que auferri possunt: et illi qui est vere fortis magnanimus: nihil videtur magnum et admiratione dignum preter virtutem. Adagis ergo elucet magnitudo animi in despiciendis opibus: quam comparandis. **Unde laudatur Bias prius: qui dirreta ab hostibus patria priuata: nonnullis bona asporrantibus.** Interrogatus quare idem ipse non ficeret: respondit: omnia mea bona mecum porto. Et zeno nunciatu[m] naufragio quum omnia submersa accepisset: dicit: Iubet me fortuna expeditius philosophari. Et Stilbon philosophus. Demetrio dicit omnia mea bona mecum sunt. **[Eluceat] apparet. et magis laudetur in opibus spernendis quam comparandis. quia tamen ratione parari debeant postea dicetur.** **[Ordo autem] nunc ponit quasi materiam ipsius temperantie. nam in omnibus que aguntur in vita. ut honestas et decorum retineantur. adhibenda est quedam decens actio. modus et ordo. et hec pars ad omnes virtutes pertinet. ut latius lo[qu]co suo patebit. Ordo enim est compositio regartis et accommodatis locis. Temperantia constat ordine et moderatione. **[Constantia] vacuitas perturbationum. et perseverentia in honestis actionibus. tranquilitas enim nihil aliud quam plena et quieta constantia. cum vultus mutatur. os distorquetur et anhelat. nunc apparet non adesse.****

Plynius

Tractare

parere

Cyrus

Bias
zeno.
Stilbon

Officiorum.

constantiam cum celerius q̄ debeat quis mouetur. ideo ast. bec tria versari in eo genere ad quod se habenda est quedam actio: non solum agitatio mentis. Nam cum aliquid agendum cogitauerimus decora actio adhibenda est. Et probat hoc docens: his enim rebus. Nam cum ad bibemus modum & ordinem actionibus nostris: seruamus decorum: quod omne genus officio ruz attingit. Et his similia que sunt eiusdem generis & ad ipsam modestiam pertinent ac temperantiam. Versantur consistunt. In eo genere: in ea parte vite humane: & genere modorum vivendi: quare querit etiam decentem actionem. Ad quod genus & modum vivendi & agendi cū deo. Q Actio vel scilicet honeste aliquid cogitamus & opera atq̄ exeritatione honesta agamus & q̄ ipsa actio deo sit & conueniens: de qua suo loco p̄cepta tradent. Q Agitatio cogitatio. cōtemplatio cōsideratio. modestia & moderatio nō quādāz. Q Quae tractantur in vita id est in omnibus actionibus vite humane: & his que dicuntur & sunt in vita cōmuni. Q Hobestatem quantum ad omnis virtutes & officia id est conseruamus id quod est secundum virtutem: nō si adhibetur modus: seruabit honestas id est ipsa virtus que est quedā mediocritas plus & minus & si adhibeat ordo conseruabit ipsum deo. Q Et deus ipm deo: quod ab honesto nō p̄t separari: tunc enim deo est. cui precessit honestas.

Hec quattuor autem locis posuit Licerō quattuor fontes officiorum ex quibus manat illud honestum quod querimus nunc accipit primum fontem id est ipsam prudentiam & de officijs que ab ipsa oriuntur disputat: ostendens hanc partem in primis attingere naturam humanam: quoniam et sententia Aristoteles omnes homines natura scire desiderat & res occultas cognoscere. signum autem est dicit sensuum dilectio. propter se namque illos diligimus & maxime oculorum: non enim solum ut agamus: sed & nihil agere debentes vītiū videndi p̄re alijs eligimus: causa autem est q̄ hic manifeste sensus nos cognoscere facit & multas differentias demonstrat rerum libri: quinto definiens art. Lautus est in nobis cognitionis amor & scientia: ut nemo dubitare possit q̄n ad eas res hominū natura nullo emolumento inuitata rapiatur. Quid vero qui ingenio stauratis artibusq; delectantur: non ne videmus eos nec valitudinis nec rei familiaris habere rationē. omnia perpeti ipsa cognitione & scientia captos: & cum m̄imis curis & laboribus compensare eam quam ex discendo voluntate virtutibus a quibus manat officia. Q Naturam proprietatem. Q Vim potentiam. Q Primum ille prudentia & sapientia. Q Attigit humanam natum id est in primis conuenit nature hominis: qui natura scire desiderat. ergo nihil est tam primum hominis: q̄ scire velle & verum videre in omni re. Q Omnes enim ratio quare attingit maxime naturam hominis. Q Trahuntur vi & imperio ipsius nature quoniam hoc est nobis innatus velle. Q Dicimur sponte certa ratione & via affecti. Q Cupiditatem vobemens desiderium cognoscendi aliquid & sciendi. Q Excellere excellentiorem esse ac prestantiorem alio. Q Pulchritudinem laudabile & gloriosum: & sic contra. Q Labi longius in errore progredi. Q Errare. fatum pro verso sibi proponere quod imprudens est. Q Nescire non didicisse et causas rerum ignorare. Plato in Theeteto sic ait. Vera certe opinari pulchrum est: mentiri turpe. Q Decipi ab aliquo verluto & callido. Q Adalum. Q Rūm in se: quoniam insipientia magnum est malum: & nescia an possit esse maius: & stultitia nihil est peius. Ideo optimus quisq; & a natura bene institutus ad rerum cognitionem tota mente sele erigit: cum omnes stulti sine dubio miserium sint. plutarchus scribit in vita Lysandri Antichimachum carmē quod composuerat in lauden Lysandri oboleuisse: dum Lysander de carminibus coronam Nicrato dedisset: tuncq; Platonem iuuenis in genium admiratum eum mitigasse presulatum ignorantiā id maius esse: quod est cecitas non videntibus. Q Dicimus arbitramur existimamus. Si prudens esse cupis inquit Seneca in futura prospectum intendere: & que possunt contingere animo tuo proponere. nihil tibi subiat sit: sed totum ante cōspicere.

Plato

Plutarchus

Seneca

bis similia versantur in eo genere ad quod ad bibenda est quedam actio: non solum mentis agitatio. His enim rebus que tractantur in vita: modum quandam adhibentes et ordinem honestatem et decus conseruabimus.

Prudentia.

Per quattuor autē locis i quos honesti naturam vītiū dūi simus. primum ille qui in veri cognitione consistit: maxime naturam attingit humānam. Omnes enī trahuntur et ducimur ad cognitionem & scientie cupiditatem: in qua excellere pulchritudinem.

ties: si prudens est animus tuus: tribus temporibus dispensetur, presentia' ordina. futura prouidet. preterita recordare. Nam qui nibil de preterito cogitat perdet vitam. Qui nihil de futuro praes meditatur: in oīa incautus incidit. Prudentie proprium est inquit examinare cōsilia: et non cito fas illi credulitate ad falsa prolabi. In hoc genere positio munere ipsius prudentie et utilitate cognitionis et scie ponit virtus et vitada sunt: ut mediū ipsum cū decoro teneatur: a quo nō potest sine vita diuidi. Naturali' qm̄ impellimur natura ipsa ad honestū et rex cognitione. Et honesto et laude virtutis honestū quippe est scire turpe vero ignorare. An hoc est primus virtus: quo multi labores rāt. Nō em debem⁹ persuadere nobis cognitione rex: quas penitus ignoramus nec debemus temere. I. nullo adhibito iudicio assit. turbis q̄ nobis dicuntur et incognita sunt. Lactāt̄ dicit: opinari te sci re q̄ nescias non est sapientia: sed te merari potius ac stulti. An mouēt sicut pceptores: ne auditor res neris aures falsis opinionibus imbūt luero intenti et ipi auditor res: ne pceptores verbis temere credat: q̄ ne ignorantia p̄siteatur quicquid occurrit effundit. Intendat igit̄ adolescentes ingenium ne stulti videant et imprudētes. An scribit in Academiciis Cicerō. Mā

ceteri primū ante tenet astricti: qd̄ esset optimū iudicare poterū: deinde infirmissimo tpe etatis aut oblectari aīo cuīdā: aut vna alīcū? q̄ē primū audiuerū oratione capi. de reb⁹ incognitis indicant: et ad q̄cūq; sunt disciplinā tanq̄ tēpestate delati ad eā tanq̄ ad latū adhescunt. Hā q̄ dicūt oīa le credere ei q̄ē iudicet fuisse sapientē p̄barē. Si id p̄sum rudes et indocti iudicare potuissent. Statuere autē q̄ sit sapientia vel maxime videt esse sapientia. Et in orōne p̄ Luētio att. Minus stultus est eis nibil in mentē venit: qd̄ ille qd̄ stultus alterius venit in mentē cōprobat. Hā sc̄āncos gnat. Lēmēre inconciūtū sine iudicio. Assentiamur dicimus assentior et assentio: primus discedatur tñ assentio: sed Bisenna primus in senatu dixit assentio: quē alii secuti sunt. Quod huius tñ docet Cicerō qd̄ decimādā sic hoc vitū. Qd̄ sūt̄ correctio est: oīes inq̄ debet velle: qm̄ levitas est et temeritas assentire in cognitis: et illa p̄ cognitis habere. Cyrus dicit apud Xenophōtē: ea nō debet q̄s dicere q̄ minus certo norit. Et Seneca dicit De dubijs nō definias: sed tulpen sam tene sententiā: nibil in expertū affimes. Lēpus qd̄ ipsa res iudicāda postularat: nō em̄ possumus illuc iudicare nū fuēmus plane sapientes: sed spacio tēporis adhibito. et diligētia q̄ rex inueniēday magistrā est: sine qua frustra tēpus teritur. diligētia igit̄ tpe opus est: vt qd̄ in qua q̄ re eā sit iudicari possit. Alter⁹ est virtus. q̄ē admodū vitupat stulta assentio et ignorantia: sic carpitur nimium studiu in ratione necessaria. Unde vituperandū iudicūt illi: qui om̄nēs etatem in nudis fabulis et poetarum commentis terunt fūcos quosdā et scientie vmbram sectantes nō expellam unagine. qm̄ in poetis requiescendū est: cū philosophie pceptis et rebus grauibus satisse certimus. et sic de similibus quem multum obscuritatis: parum vero fructus in se habet. Unde dicit. Seneca liberalia studia dicuntur: quia homine libero digna sunt. in quib⁹ tandem immozandum est: qd̄ nū animus agere matus potest. Operam exercitationem et laborem opera dicitur que studiū mēte et aīo exercet. opus est: quod fit manus: et opera est labor: studiū: et diligētia in aliquo opere facitudo. De honesto et habentibus in se honestatē: et laude dignis nā dare operā. et que vacet honestatē: contra officium est. Quod opere id est laboris et studiū. Ut in astrologia assert exēpia eōp̄ qui in rebus honestis et cognitione dignis id opere posuerunt: qd̄ iure laudatū est. Caius Sulpicius primus romanorum defectus solis et lune ratione. in vulgus efferre ausus est: qui in bello macedonico Tribunus militem exercitū romanum magna animi molestia et soli citudine liberavit p̄ die q̄ cum perse Rego pugnaretur. productus fuit a Paulo Aemilio consule in concōne ad p̄cēnēdā eclipsin: naturaleq; esse ostendit. et volumine postea edito buius effectus rationem explicuit. Apud grecos. Thales milesius lune solisq; defectus inuestigauit: post eum Hyparcus qui etiam stellis noīa imposuit. Anaxagoras primus auctore Plutarcho in vita. Nicie rationem buius defectus litteris mandare ausus est: sed primus Plato in lucem extulit: qd̄ laij nō fecerūt veritati iudicia impite multitudinis. Plato autē p̄p̄ sanctitatem mox id ausus ē et effectus

Lactāt̄

Assentior
assentio

Seneca

Opera
Opus

Officiorum:

Partes
Arithme-
tice
quatuor:

In geometria] que naturam magnitudinum vniuersam figurariq[ue] explicat. Mathematica scie-
tia quatuor: habet partes Arithmetica: Geometriam: Musicam & Astrologiam. Arithmetica
est que rationes affectus affinitatesq[ue] inter se numerorum docet: sub qua collocatur musica. Nam
vbi Arithmeticus numeros absolute considerat atq[ue] se iunctos ab omni materia sensibili Musicus
vt sonorum sibi subiectis affectusq[ue] eius considerat: sub quo etiam & is qui cantu demulcet aures col-
locat. Geometrie fundamenta Pitagoras fecit: & Arithmetica in artem disciplinam: q[ue] redi-
git sub geometria collocat perpe-
ctua: que considerat lineas: non
absolute sed visu. Nam arithmetic
et geometria puri mathematici:
formas sensibiles a materia pe-
titus separat. geometra em con-
siderat lineas: puncta: superficies
scu plana corpora: separata omnino a materia sensibili. Astrologia versatn circa n[ost]ros & mag-
nitudines: non omnino abstractas: sed vt accommodatas ad corpora celestia: que videntur. Ex q[ue]
bus pater arithmeticam: & geometriam puras esse mathematicas: reliquas vero duas non puras
sed partim mathematicas: partim naturales vt Aristotle in Physicis assert. Clari in geom-
etria fuerunt Pythagoras. Archimedes syracusani. Anaximander milesius. Euclides megarensis
cu[m] scripta extant. Plato. in. viij. de. repu. Mathematicas disciplinas ad veri cognitionem & de-
monstrationem in primis dicit esse necessarias: sunt enim in primo gradu certitudinis: Plato bas e[st]e
tanq[ue] gradus dixit ad superiora cognoscenda his disciplinis: inquit in oibus: aie instrumentu per
ditum vt sic dicerim: alijsq[ue] exsecatum exercitiis: expurgat. & in melius erigitur. ad aduentus inq[ue]
Socrates apud eundem: eos qui a natura arithmeticis sint ad ois fore disciplinas acutiores appa-
rere. qui autem ingenio ebrios fuerint: si in hac erudiantur: etiam si n[on] amplius utilitatis assu-
quantur: seip[s]is tamen ingenuos effici solere: que enim difficultiore addiscendi cogitariq[ue] labo-
rem ac curam inferat non facile ex oibus vllam per bac potes inuenire: ob hec oia pfecto bec discipli-
na omittenda non erit. Verum optimis poterit naturis in ea q[ui] p[ro]m[pt]u[us] erudit[us] videbitur. Q[ui] in dyaleti-
cis p[ro]m[pt]u[us] Plato dyaleticam appellavit Arist. vero ad formam disciplinam redigit. Adulti in ea clausi
ruerunt. Zeno. Gorgias. Chrysippus. vni dicebant atbenenses: aut nullam aut chrysippream
dyaleticam apud deos inueniri. Lameades. Diogenes Zota stoicoz familia. Epicurus ipsaz ne-
glexit vni in variis errore lapsus est. hec enim disciplina ad veri falsiq[ue] cognitionem vehementer ac
commodatur: & via est ad omnem scientiam. Unde dicebant stoici: neminem ignorarum dyalectices futurus
sapientem: nec enim syllologismu[m] & demonstrationem: ponitq[ue] verum ante oculos. Unde Aristotle. dicte
priscos illos philosophos. Melissium: Parmenidem. Anaxagoram & alios lapsos esse & errasse so-
la dyalectices ignoratione. & Plato in sepius de republica dicit necessariam esse dyalectices co-
gnitionem & perutilem. quam alijs disciplinis preponit: monens eruditos in dyaleticis esse pue-
ros & interrogare ac respondere q[ui] doctissime cognoscant & sciunt. Q[ui] in dyaleticis in dyalectices
disciplina que disputando .refellendo. pbando: ad veritatem inueniendam valet plurimum: & si
ne ipsa ad veri cognitionem perueniri non potest. Dyalectica est scientia recte differenti circa ora-
tionem: que interrogante atq[ue] responsione constat. Q[ui] in dyaleticis sita inclinatur dyalectica dy-
lecticorum & physicorum. & dicitur dyalectica ipsa scientia disputandi. Plures q[ui] in supra
dictis disciplinis. Ture ciuitate: ius ciuale dicitur quod quisq[ue] populus sibi constitut & id proprium
est ciuitatis ipsius: ciuale inquam dictum quasi propriu[m] ipsius ciuitatis: & ex unaquaq[ue] ciuitate ap-
pellatur: vt Romanorum Atheniensium. Lacedemoniorum. Sed ius ciuale dictum absolute: intel-
ligitur romanorum inquit Justinianus: vt poeta Vir. apud latinos: apud grecos. Homerius Ro-
mano iuri Romulus conditor: vrbis auspicium dedit: qui populum in triginta partes diuisit: quas
ciuitas appellavit: propterea q[ui] tunc reipublice curam per sententias partium earum expediebat
& ita leges quasdam & ipse ciuitatis ad populum tulit auctore Pomponio libro primo digestoru[m]
Eulerunt etiam & sequentes leges. quas: Sextus Papyrius. qui fuit regnante prisco Larquinto
collegit redigetus in ordinem. Inde dictum est ius papyriani: post exactos Reges: cum per
decem annos regie leges cessarent. Decem viri creati sunt: qui a grecis leges peterent quas in
tabulas eboreas scriptas posuerunt pro rostris. id est in foro vt omnibus legere volentibus ex-
positae essent: que decem erant: sequenti anno due adiecte sunt: & ita leges duodecim tabulari. ap-
pellate. Inde fuit prudentium auctoritas & disputatio in foro que & etiam ius quod sine scripto
venit communis nomine ius ciuale appellatum est: Inde facte sunt legitime actiones: quibus inter
se homines disceptarent. quas collegium pontificum interpretabatur has actiones. Aprius
Claudius ad foram rediget: & volumen quod Linus Flavius etius scriba libertini filius sub-
cepit populo tradidit cuius munus adeo gratum fuit. vt Flavius Tribunus plebis fieret & se-
nator & edilis ciuilis. & sic appellatum est ius ciuale flauitanum. Postea sextum Welius actiones.

Plato

Ips ciuisse

composuit, et populo dedit. Unde appellatum est ius belianum: inde eus plebs a patribus in memorem sacrum qui supra adhucem tribus milibus passuum ab urbe distat: successisset. Tribunos ad suam protectionem creauit: et Plebisita constituta fuit: que postea ut omnis discordia sedaretur Tanta lege bortensia pro legibus fuerunt. Inde cum necessitas curam reipublice senatoribus desiderio senatus consulta constituta fuit: Inde pretores iura reddere ceperunt: et pretorum edicta nostra sunt: que dicuntur ius honorarium: eo quod ab honore preciosus venerit. Tandem constituto primo

civili. Que omnes artes in veri vestigatione versantur: cuius studio arebus agendis abduci contra officium est. Virtutis enim laus omnis in actione consistit: a qua tamen sepe fit intermissione. Multique dantur ad studia redditus.

Ius scriptum et non scriptum. Ius scriptum est lex plebisita: senatus consulta: principum placita: magistratum edita: nisi prudentis. Iuris civili scientia plurimi et summi viri professi sunt. P. Papyrius qui regnare Tarquinio ut dicto est regias leges in vnu cōcūlū. Appius claudius decē vir apud claudius eiusdem generis: qui Lentumanus appellatus est: et vitam appiā stravit: et claudiam aquam induxit Sempronius Laius: Scipio Nasica: cui domus in sacra via publice data est: quo faciliter us consuli ab omnibus posset. Qu. M. Aelius qui carthaginem legatus adiit. Tiberius Coruncanus. Sextus Cecilius et eius frater Publius. Helius et Attilius: qui primus a populo sapiens appellatus est. Marcus Lato Publius M. Aelius Brutus Rutilus Russus Paulus Virginius. Quintus Tiberius stoicus Panis auditor. Sextus Pompeius Gnei pompeii filius. Celsus Antius pater: qui et bystorias scripsit. Lucius Crassus frater publij Aelii qui M. Aelius dictus est. M. Tullius Cicero dicit iurisconsultorum dilectissimum. Quintus M. Aelius publij pontifex maximus Aquilius gallus M. Aelius auditor. Balbus lucilius. Sextus Papyrius. C. Aventinus Seruinus. Sulpitius qui in causis orandis secundum locum post Liceronem obtinuit. Alphenus Clarus. Caelius. Ossilius: Titus Celsus. Aufidius Luca Labeo Publius Celsus Trebatius Zefelius. Ius Quintus Tiberio qui Quintum ligarium accusauit defensum a Licerone oratione que extat fuerunt etiam clari post Liceronem. Atteius capito Antistius labeo massilius sabinus qui fuit tempore Tiberii Laius. Laetus Longinus naetus ex filia Tiberonis: Sabinus imperante vero spasio Pegasus qui tempore domiciani prefectus urbis fuit: cuius meminit Juvenalis Raptus proferebat ab olla pegasus. Attonite positus modo villicus urbi. An ne aliud tunc prefecit prius Meratus qui contulit fuit. Quae artes mathematicae discipline. dyalectices et ius civile verantur in inquisitione veritatis. Quae scilicet veri inuestigandi cupiditate et studio. Quae abducunt vocari ab actionibus et rebus agendis virtuperatur: et contra officium: quantum laus virtutis consistit in actione: Tunc enim homo laudatur cum studiose aliquid agit aut cogitat. et sententia Ari Stoteli primo erit: ut dictum est in operatione anime per virtutem in vita perfecta consistit humana felicitas. Nam consociatio hominis vincit cognitionis studiis: et genus officiorum excellit quod hominum societate tenetur: et agere considerare plus est quam cogitare prudenter. Situtus studio cognitionis non debemus eas actiones deserere: que ad tuendam humanam societatem pertinent: et eorum conservationem quibus officium et pietatem debemus. Quae rebus agendis actionibus et officijs prestans non debemus relinquere penitus actiones: et tantum cognitioni rerum et contemplationi vacare: quoniam vita humana et consociatio destrueretur et ipsa cognitione manca esset et solida uaga. Unde Sophronis auctor: Tragediarum cum propter studium rem familiarem negligere vel deretur a filiis in iudicium vocatus est. Virtutis enim ratio quare id est contra officium: quoniam laus virtutis consistit in actione: et ea maxime actione que est ad societatem tuendam. Inde dicebat Aristoteles hominem tunc esse felicem: cum aliquid agit: cum virtute et in somno non esse magis felicem quam sitis qui virtutem non habet tamen est aliqua differentia vel potius maxima: ille enim qui habet habitum virtutis: cum potius expurgescitur: potius faciliter operari. Utiosus autem minime est semper miser. Quae laus virtutis consistit in actione: quae in actio est probabilitas habitu: quippe finis est probabilitas: eo quod est ad finem: et habitus comparatur propter actionem: quia non debemus omittere propter contemplationem: quam ad virtutem natu sumus. Dicere: Io. lemus inquit Seneca summum bonum esse finem naturae vivere: nam natura ad virtutem genuit et contemplationem rerum et actionem. Stoici dicebant in loco virtutis habitus consistere humanam felicitatem: discentes neminem habere talenm habitum: qui non operari possit nihil agere: nihilominus esse felicem: tamen robur virtutis dabat ad bene beatum vivendum. Et hoc apud eum in libro de finibus sic ait: sic ea que proficiuntur a virtute susceptione prima non perfectione recta lumen audienda. Tamen quamvis in ipsa actione consistat laus non potest intermitti: et hoc

Ius scriptum.

Aristoteles.

Seneca.

Liber primus

Studioſus ad contemplationem reuerſi potest. Unde dicit Seneca. Non ſemper in actis ſit. sed cum animo tuo requiem dato: et requies ipſa plena ſit sapientie studijs et cogitationibus bonis. Nam prudens nunc oīo marceret: habet autem aliquando remiſum animum: nunc ſolutus. ¶ A qua actione in qua non ſemper eſſe poſſumus et officijs preſtandis. Intermissione aliquata enim vacatio non debemus abducti a rebus agendis propter aſſiduam contemplationem: multa enim agenda ſunt pro ſalute patrie: parentum: fratrum et aliorum: quibus ſure ſocietatis humanae officia debemus: unde vituperantur filii qui patria laborante et ſuis: a contemplatione non diſcedunt et hic ecōtra ppter res agendas et via ſorghiadæ interdū negotia et in digna libero hoīe a ſtudio bona num artium adduci cōtra officium extigitur babenda et rō ipsi: et id qđ ipsi rō et decorū ipm poſtulat agendum ideo dicit ab ipſa actione in qua cōſtituit laus virtutis fieri aliquā intermissionem: et dari re diu ad ſtudia et cōtemplationē: qm ad vtrūq; natūrā ſumus. Adulti re diu: p̄ dñs pbat aīs: poſſum intermala ſtudia ob res agendas et officia p̄ſtandia reperere: et ſi vanetur regiſta danc. et diſcipliſa: et cū a ſtudio auocamus negotia et officijs impediunt agitatio mentis que nobis ingenita eit: potest nos in ſtudij contemplationis tenere.

Agitatio motus et contemplatio. qđ nunquam acquiescit que ſemper eſt in motu: et aliquid meditatur. Sine opera noſtrā ſine labore. ſola enim mentis agitatio poſtulat nos in cogitationibus boneſius et contemplatione rerū cōtūnere etiam ſi opera noſtrā celiſt a ſtudio. Omnis autē dat nunc preceptum Cicero: doceſtq; circa que debeat versari mentis agitatio: in rebus ſelicitate honestis. Nam turpia meditari contra officium eft: et sit debemus cogitare ea que pertinet ad mores et ad bonam beatamq; vitam: et ea que ad ſciam rerū naturaliſ et qđ cogniti digna ſunt: aliter diſcedit ad officio: et ſic de p̄mo fonte. i. prudentia et sapientia et eo loco: quā in veri cognitione atq; iueſtigatione cōſtituit: dictū eft. Consilijs capiendis et hoc p̄tinet ad prudentiam: culus munus eft bene cōſuleret: et quid sit agendum imperare et rationē officiorū reddere. Et p̄tinentibus i. ip̄s officijs: et rebus que virtuti annexa ſunt: et p̄tinent ad beatam vitam. Nō debemus igitur turpia cogitare ſed ea in quibus et bona beatas vita cōſtituit. Aut in ſtudij ſcientie] et hoc eft munus sapientie que ſcientiam et intellectum complectitur: et qua contemplamur celeſtia et eſtentias a materia ſeparatas: ſed hec omnia Cicero large accipit. Fonte prudentia a qua tanq; a fonte materiali officia. Translatio eft a fonte et riuiuſis: qui ex ipſo fonte deruantur.

Intribus aut̄ reliquis p̄poltiſ de prudētia p̄mo fonte officiorū. Et diſerunt: tranſite ad iuſticiā qđ latissime p̄z: et oīis virtutes cōplicentur: et vite humane cōſulit: et fulget inter virtutes: ut lucifer inter ſtellās et ſine iuſtia nō intelligi villa virtus: et ab ipſa boni virti denoiantur. Nā bonus et iuſtus cōueruntur. Ergo cū iuſtia pluribus p̄fit qđ eft ad conſervationē humane ſocietatis: p̄ſtabilit̄ eft ceteris. i. fortitudine et cōſperantia tres inquit virtutes ſupersunt quarum iuſtia latissime p̄z. i. ad oīis p̄tinet et pluribus p̄det. quā sit ad conſervationē humani generis et ſocietati cōm tuendā: que late patet. Ea ratio. i. ip̄a iuſtia qđ eft quedā ratio modusq; videnti ad vitū ſtatē cōem: qm iuſtia cū adiungitur liberalitas eft vinculum ſocietatis humane: de qua iam diſputabatur. Qua. ſ. rōne mō et via tuendae ſocietatis humane. i. ip̄a iuſtia. Societas jam ſus cōiunctio et boīm cōgregatio inter ipſos viellim mutuus officijs: et a ter alteri op̄ſtuleret et adiſt. Et vite quasi cōitas qm iuſtia oīibus cōſulit: ac ſi inter ipſos nulla eſſet diſſentia. nā boīm boīem tueri debet: et fouere ob id ſpm qđ boī eft: qm mūdus eft oīis patria: et qđcū agimus nō ad p̄uā ſed ad cōde bonū referendū eft. An virtupēdī ſunt illi qđ ſibi oīa vendicāt: nullam humane ſocietatis hñtēs rōnem: et ture tyrañi ab omni humaniitate alieni appellantur. Iuſtia eft virtus ad aliū et duplex: legitima. ſ. et p̄ticularis. p̄t ma ſic ſuntur a p̄bō. Iuſticia eft habitus electiūs circa ea oīa in quibus iuſtificari vir ſtudiolus ad fernandas leges oīis cōmodi cauſa altera vero ſic. Iuſtia eft habitus electiūs circa definiūtā ma

Iuſticia
legitima.

tum agitatio mentis: que nunquam acquiescit potes nos in ſtudij cogitationis etiam ſine opera noſtrā continere. Omnis autem cogitatio motusq; animi aut in consilijs capiendis de rebus honestis: et p̄tinentibus ad bene beateq; viuendum: aut in ſtudij ſcientie cognitionis ſuſiq; versabitur: ac de primo euidem officij fonte dicimus.

Justitia.

Etribus autem reliquis latissime patet ea ratio qua ſocietas hominum inter ipſos et vite quasi communitas.

seriam: ut puta bonorum contractus: &c. id genus tribus cuius quod suum est. Comites iusticie sunt liberalitas: magnificencia: religio: pietas: gratitudo: lenitudo: obedientia: fides: & legum mandatorum obseruatio: equitas: bonitas: veritas. In iustitia vero legitima est habitus transgrediendi leges detrimenti communis & sui commodi gratia. In iustitia particularis est habitus electius circa deter minatam materiam sumens quod suum non est. Continetur iustitia conseruatur mutuis officijs. iustitia hoc de qua nunc agitur in distributivam & commutativam dividitur & hoc rursus circa illa co

continetur. Cuius partes due sunt Iustitia & in qua virtutis splendor est maximus: ex qua boni viri nominantur: et huic est coniuncta beneficentia: quam eandem vel benignitatem vel liberalitatem appellari licet. Sed iusticie primus munus est: ut ne cui quis noceat: nisi lacerius inuria: deinde ut communibus pro com munibus utatur: priuatis autem ut suis.

Sibi assumit: & iniustus est. iustitia est ad alios. Et ideo dicit Aristo. li. v. ethi. Nec circa nos solum nos sed ratione. quod si ipsi id facit: & est tyranus: ideo vir iustus qui est in magistratu alijs non sibi ipsi laborat: atque ob id ipsum altensi boni dicunt iusticiam esse. qui non in nos sed in alios seruanda iusticia est quam ut volunt scotci sequuntur equitas & gratitudo. In qua virtutis splendor est maximus. in qua plurimum residet virtus. Nam placissima est omnium virtutum: & neque desperus neque lucifer inquit. Aristo. in moribus ita admirabilis est: & puerio dicere conuenias. iusticia in se se virtutes continet omnes: sed loquitor illic plus de iustitia legitima: que est quoddam aggregatum ex oibus virtutibus ut dictum est. Et Euripides dicit. iustitia os aurei habet neque desperus neque lucifer adeo mirabilis est. iusticia certe virtus est perfectissima: quod per ceteros boies & quod est plus perfectissimum quid: & omne perfectissimum est admirabile. Unde finia Biantis bene se habere videtur inquit Aristo. Magistratus viri ostendit. ac alii enim est te in societate iam ipse magistratus consistit & difficile est ea perficere que magistratus requirit in quo iustitia seruanda est. & officium justi & boni virtutis est bonos efficere: quod difficile est & placitum: quod multiplicatur bonum. & pessimus est: quod & ad ipsum & ad alios virtutis optimus est non qui ad seipsum sed ad alios virtutis potest. Iustitia est habitus quo sit aliquis ydoneus ad iustum per electionem & iustitia collocatur inter plus & minus iustum vero inter damnum & lucrum. Magistratus est custos iusti. iniustitia est plus vitij ad alium. Lex est ratio summa iusta in natura que iubet ea que facienda sunt. pribetque contraria: eadem ratio cujus est in hominis mente confirmata & confecta: est lex: & dicitur a legendio cuius ea vis est: ut recte facere iubeat velet delinqueret. que non tum deniq; inquit. Cicerio in legibus incipit esse lex: cu scripta est sed tum cum orta est: orta est autem simul cum mente divina: quodcum lex vera atque principia apta ad iubendum & ad vetandum. ratio est recta summi iouis. iuris consulti sic finiunt: iustitia est constans & perpetua voluntas ius suum cuique tribuens. iuris prudenter est diuina huanarumque rerum noticia iusti atque iniusti scientia. iustitia est virtus: ius est ipsi. iuris exequitum. iuris prudenter est scientia illius iuris. iustitia est sumnum boni. ius medium: iuris prudenter infinita iusta vult tribuere suum ius vincitque: coadiuvat: iuris prudentia docet qualiter illud iustum. precepta iuris sunt hec: honeste vivere: alterum non ledere: ius suum vincitque tribuere. Seneca ex opinione & finia sotiorum ita finit: iustitia est nature tacita conuentio in adiutorium multorum iumenta. Et alterum iusta tia est diuina lex & vincitque societatis humane. Si vis inquit esse iustus: deum time & ama: amabis aut si in hoc illum imitaberis: ut velis omnibus prouidebas. & nulli nocere. Ex qua boni viri nominantur nam bonus & iustus coniunctur & per iustum bonum intelligimus: & per bonum iustum. Hoc iusticie: dixi quare liberalitas coniuncta est iusticie & potest dici iustitia distributiva. Sed iusticie prius partem: iusticias scilicet & minus ipsius describit: & virtus iuste ut ante omnia ne cuique noceat. nisi laceritus aliqua iniuria & prouocatione: quantum iure naturali omnibus conceditur defensione. & nisi innocentis & iniuriam inferentes opprimerentur: coniuncta est iustitia humana. societas & coniunctio: ideo propter malos mores iuuenie sunt leges: ut quisque in officio continetur quibus nil melius ad conservacionem humane societatis excoigitari potuit. Acerbisimus cladibus omnia redundarent nisi ne faria malorum rabies. et in optimos quosque coniuratio sanctissimus legisbus vel dicaretur que ut dixi a malis moribus originem habuerunt: nam si a natura homines vivere non esset opus tot legibus: sicut igitur defensio concessa est oibus iure naturali: quod iustum est iure ciuii. Iura enim ciuilia tunc esse ceperunt: cui & ciuitates conditi & migratus crevit leges scribi ceperunt

Iusticie
divisio

Euripi des

Seneca

Officiorum.

- Martianus.** *Communibus I quodam naturali iure ut inquit Martianus libro primo digestorum. et repetit. iustitiam libro secundo instituit: iuris communia sunt omnium: quedam universitatis: quedam nullius. pleraque vero singulorum: que varijs et causis cuique acquiruntur: et modis quos Ciceronem ponit. Naturali iure communia sunt ista. Alter aqua proflueus: et mare: et per hoc littora maris. Memo inquit Martianus ad iustitiam maris accedere prohibetur pescandi gratia. Flumina pene omnia et portus publica sunt. Riparum quoque usus est publicus inquit. Haec iure gentium. sicut ipsius fluminis. Universitatis non singulorum. sunt theatra sancta. foro. et cetera id genus sunt in ciuitatibus communia. Et scilicet omnibus esse communia iure naturali summa rerum diuisio inquit Paulus in duo genera peducitur. Nam alia sunt diuinis iuris: alta humana. Diuini iuris sunt veluti res sacre et religiose. sancte quoque res veluti muri et porae ciuitatum quodammodo diuini iuris sunt. Que sunt humani iuris publice sunt aut priuatae. Priuatis ius que sunt singulorum et propria curusque. Nam pleraque tam singulorum sunt ex iure gentium. quod nomina possessiva inuenientur et scilicet diceretur hoc est meum. hoc vero tuum. cum omnia essent prius de iure naturali communia. ius gentium omni humano genere commune est: quod a iure naturali recessit quod illud omnibus animalibus. hoc solis hominibus inter se commune est. Nam usus exigere et humanae exigentibus necessitatibus gentes humane quedam iura sibi constituerunt bella etenim orta sunt. et capitulatates sunt sequentes et seruitutes. que sunt iuri naturali contrarie. iure enim naturali omnes homines liberi nascebantur. Philosophus libro quinto ethices. Jus civile dividit in duas partes naturale. scilicet atque legitimam et naturale inquit est quod videlicet vim habet eandem. hoc appellatur a iure consultis ius naturale: secundarium sive ius gentium: est enim consentaneum nature bonis ciuitatis. In iij. de iustisbus sic ait Ciceron. Sed quemadmodum theatrum cum coe fit. recte tamen dicit potius esse eum locumque quisque occupauerit: sive in verbe mihi ducere non aduersat ius quo minus suu cuiusque sit. Sicut autem ab ipsa natura nihil est factum priuatum. sed ola bona: et cum essent in mundo vacua. primi illi occupare ceperunt: et sic quisque populus suos habuit terminos. ciuesque singuli: in propriis fundis et dominibus ea autem que bona sunt sunt singulorum his modis qui a Cicerone ponuntur. **Natura** iure naturali. Sed aut veteri occupatione: ut fuerint illi priuati quos cascos appellant. Ennius qui loca bona occupantes. prius fecerunt. In vacua predia non possessa ab aliis vacua dicuntur loca que carent colonis occupare est aliquam rem retinere tanquam priuatum et propriam que quondam fuerit publica. Unus dicitur. Cesar occupasse republikam. Aut Victoria quod ut inquit. Iustinianus: ea quod ex iustisbus capitimus iuregeminum statim nostra sunt. ut etiam liberti boies in nostris seruitutem deducantur. Nam bella sunt de iure gentium: iure quippe naturali boni hominis coiunctus est: nec pugnare debet homini boni: sed gentes hoc inuenientur humane. Potiti sunt qui babuerunt victoriae et alienam patriam occupantes. nouas colonias deduxerunt. Romani etenim clarissimis victoriis tot gentes et nationes suo iure videntes et viuentes ad seruitutem redegerunt. Aut legem cum lata lege noni coloni agri conceditur publici. **Pactio** **Alpinus** pactio ut inquit Alpinus libro secundo digestorum est duorum plurimum in idem placitum et consensio. Conditione hec dictio si conditione lis est: ut si veneris ad me dabo sibi librum. et si miseri quot annis quartam partem redditus ipsius fundi dederis. ager tuus esto: datur igitur aliquid alicuius de habendum cum aliqua conditione quaz si non seruauerit: agrum amittere: pactum a pactione dicitur. Inde etiam pacis nomine appellatur est inquit ius re consultus. Sorte: cum predia sorte facta dividuntur: et illius sunt in qua sors cediderit. et novi coloni agros interdum sorte dividuntur. si in disputatione res venisset et controversiam: ut nemo posset contendere. **Arpinum** Ex quo sit propter hoc quia ea que quondam bona erant: sunt priuata modis supradictis factum est viagris noia possessio imponeretur. Arpinatum arpinas Ciceronem potissimum non mitauit in laudem patrie sue quoniam ipse arpinas erat. Arpinum est inter formam et Aquinum porrectum in monte: clarum Cicerone et Martio alpinis Abuncipium fuit romanorum. Ciceronem haec est in villa pro arpinum quam duo amnes aciuntur. Lynas. et fibrenus: qui illuc in unum confluunt: nunc dictum villa sancti Domitii. Similis eiusdem generis est puma: qui putaret ad res publicas in gente: ita etiam est de rebus singulorum. Descriptio] definitio diuinitatis. Ex quo quod ppk b. cludet dices quod cum ita sit: quodque ceterus sit rebus suis: et eo quod sibi obliguit: et alter iustitia seruari potest. **Sus** pprius.*

Globisq[ue] aliquo supradictorum modorum contigit et suum factum est aliquid aut emptione.
Teneat possideat tanquam suum. **P**lus eo id est ea re: qui contigit. **A**ppetet tanquam non concessum legibus. nam appetimus ea que non conceduntur. **V**iolabit ius corrupte vim et modum quo homines inter se vivere debent: et inter homines quoddam naturale ius intercedit.
Sed quoniam precepit Cicero vnumquemque debere suum possidere: sed quia non solum nobis nati sumus: monit omnia referenda esse ad communem utilitatem: et omni officio alterum animos demererit oportere omnibus.

obtigit: id quisq[ue] teneat. **E**o si quis sibi plus appetet. violabit ius humane societatis:
Sed quoniam ut preclare scriptum est a Plato ne non nobis solum nati sumus ortusq[ue] nostri partem patria vindicat partem amici atq[ue] ut placet Stoicis: que in terris gignuntur ad vsum hominum omnia creari: homines autem hominum causa esse generatos. ut ipsi inter se alij alij prodesse possent in hoc naturam debemus ducem sequi et cōmunes utilitates in medium aferre mutatione officiorum dando rectificandoq[ue] tum artibus: tum operarum facultatibus deuincere dominum inter homines societatem.

De fide fundamento iusticie.

bus nostra vita occupata est. vocante igitur te patria ipsa ad rem publicam gubernandā absurdus forsitan esset non parere preferenti cū simili accidat ut aditus prauis noibus relinquat q[uod] nullus ipsius quod optimū est ratione proficitur ad publica. **N**on nobis id est non ad nostras tantum utilitatem. **V**indicat sibi attribuit: et suam esse quoniam patrie etiam vitam debemus pro qua sapiens nunc dubitauit occumbe. **S**imiliter quibus debemus officia. **A**tq[ue] ut placet Stoicis. Abundū censebant stoici nomine deorum regi: eumq[ue] esse quasi communem vibem et ciuitatem hominum et deorum: et vnumquemque nostrum buis mundi esse partem et ciuem: ex quo illud natura consequi dicebant: ut cōmēt utilitate nostre anteponamus nec magis vituperaciu[m] esse patrie p[ro]prietatem q[uod] cōmēt utilitas et salutis desertorem p[ro]pter suā utilitatē aur salutē. **A**ristippus stoic[us] dicebat cetera nata esse boim causa et deoz: eos autē societatis et cōritatibus sue: ut bestiis boies vti ad utilitatem suam possint sine iniuria. **D**ominū causa ad boim utilitatem et vsum. **I**nter se vicissim mutuū officijs. **N**aturam ducem q[uod] illa vult ut cōmūniter et cōunite vivamus et qua impletumur ut p[ro]p[ter]esse verius q[uod] plurius. **C**ōmunes utilitatis. **L**atho apud cundē. l. iiij. de finit. Ut enim leges omnium salutē singulorū saluti anteponit: sic vir bonus et sapiens legibus parēt et ciuii officijs non ignarus: utilitati boim plusq[ue] vnius alicuius aut sue cōfūt: mutatione igit[ur] officiorum dando accipiendoq[ue] societas inter homines cōtineat. **I**n mediū ut vsum communem. Sic Virgi. in mediū querebāt. **T**um artibus. sic stebat permutatio apud antiquos cū nondū esset ex cogitatu nūmūs: ut artifices eoz opera cōmūtarēt cōpartimenta rationū: ut magis iusticia seruare tur. Nūmūs autē inuentus fuit: ut subiret vice indigētie: et oia metretur: vnde si faber nō indiget medico. sit permutatio inter eos non per artes sed p[ro]nūmīs vnde dicit Plato. l. iiij. de. re. pu. **M**ūmus factus est causa permutationis. opus est igitur ne inhumani videamur: artibus opera nostra id est favore: industria labore: ac diuinitus demereri boies: et illos nobis deuincere quo nō potest esse laudabilius. **A**n vituperant illi qui tanq[ue] immanes belue cōmēt societatem aspernantur: arbitrares enim sibi natos. et sic naturā ignorant qui nos sociabiles genuit et laudabilius ē atq[ue] p[ro]stabilius us beneficia conferre q[uod] accipere: q[ui] illa qui accipit est inferior quisq[ue] igitur ad bene de aliis me rendum promptissimus esse debet: et omni aurilio altos iuware. ut oibus prestantior sit. **J**usticia certe non seruatur: si aliquis semper accipit: paratus ipse nihil alijs cōferre. **O**pera favore ac labore. **F**acultatibus. **J**usticijs. **P**lato. in. v. de legibus sic ait. qui alijs bonis abundat: que in alijs quoq[ue] transiundi possunt si ceteros participes effici tanquam vir sumus est honorandus q[uod] autem id facere veller quidem sed non potest: secundo loco habendus est. Inuiduz vero qui sponsib[us] boni ceteris conferat vituperare debemus. **D**euincere obliquare: et coniungere.

Chrissip
pus.

Plato

Liber primus

Lactantius

Fundamentū] in qua fundatur et cōsistit. i. ad cōseruationē iusticie potissimum regat cur fides: que si nō seruat: nō reddit: vniuersi qd suū est. iustitia sine fide esse nō potest. **S**ic Syllius Italicus appellat fidē consorē iustitiae. dicit etiam et soror eius: qm̄ vi ait. **P**laton. si iustitia erga deos coicitur: pietas vocatur. i. hoīes viuos aut mortuos vel in reddendis depositis pecunīis vel in sepulchris erigendis. fides dicitur. Lactatius. l. iiij. dicit. Iustitia quid est nisi pietas. pietas autem nū aliud est qd dei parētis agnitio fides. inquit Seneca. sc̄issimū bu mani pectoris bonū est: nulla necessitate ad fallendum cogit nullo corrupitur p̄mitio. Hercules apud Syllium. l. ii. his fidē alloq̄et ante iouē gnata decus diuīus hoīis. Quia sine nō cellus pacē non equora norūt: iusticie cōsors tactus in pectorē numē. Lōentorū pactoꝝ. cōventionis ab his lauctore Alpino] ē generale ad omnia p̄tinens: de quib⁹ negotiū cōrribendi transfigēdīcīca causa cōsentient qui inter se agunt. **C**onstātia firmitas stabilitas. ex quo p̄p̄ h̄c fides est cōstantia cōuentorū atq̄ dictorū. **A**udeamus j quasi rem magnā et insolitaz et p̄ter op̄nionē multoz. **I**mitari stoicos] qui verboꝝ architecti habebātur: tales hoīes Sogodecalos appellabat socrates: studiōse cīm exquirerant verboꝝ originē. et noīa rebus imponebant rēspicentes ad illarū naturā et vim. l. iiij. de fī. ait. **A**īs est ēst. vite p̄fīa: de qua disserens arrupe h̄ba de foro non potest quāq̄ ei omnibus p̄bis stōci plurima nō minauerūt. zeno q̄s eorū p̄nceps nō tam rerum fuit inuidor: q̄ nouorum verboꝝ. et Chrysippus stoice p̄fessionis dicebat auctore Belio singula h̄ba diligenter esse consideranda: quoniam omne verbū esset natura ambiguum et ex eodem duo plura ve accipi posse. Diodorus cōtra nullū esse verbū ambiguum dicebat nec quisq̄ ambiguum dicit aut sentit. Ambigui verbi natura] inquit illa esse debet: ut qui diceret duo vel plura dicere. Nemo autem duo vel plura dicit: qui se sentit unum dicere. **Q**uāq̄ hoc id est hec interpretatio videtur durius scalla et violenta. **E**quipiam] aliqui qui forte hanc meam interpretationem non probabūt sed dīcet esse nimis duram violentam et que vis consuetudine moliri possit: durum vocabulum dicitur quod non est. vsu et molitum consuetudine. **S**tudiose] diligentē magna cura. **A**nde sint ducta. Unde habeant originem: et quare sta dicantur. **A**ppellatam] esse a latīnis: vt fides dicatur quia sit quod dictum est.

Sogodecalos

Tocabūt
lūndurū

Fundamentū aitez iustitie est fides: id est dictorū: um cōuentorū constantia et veritas ex quo quamq̄ hoc vi debitur fortasse cuiplā duri: tū andeam? imitari Stōcos qui studiose exquirunt unde verba sint dicta: credamusq̄ quia fiat quod dictum est appellatam fidem.

Duo genera iustitie.

Ed iustitie duo genera sunt. Unum eorum qui inferunt. Alterum eorum qui ab his quibus infertur si possint nō propulsant iniuriam. Nam qui iniuste imperium in quempā facit: aut ira aut aliqua p̄turbatione incitat] is q̄si manū violēt ydief afferre

Sed iustitie duo genera sunt] postq̄ iustitie munus descripsit: doculq̄ homines iustum debere omnia referre ad communē utilitatem: duo genera iustitie ponit que bono viro declinanda sunt: ne ab officio discedatur non enim debemus inferre alicui iniuriam. et ppulsanda est ab alio si infertur. Unde hi qui vident pauperes op̄sum altiorum potentiarū: et non adsunt illis carpēndi sunt. Et iudex omnia ad equalitatem redigere debet: non respicendo ad opes et potentiam quoūdam quare inquit Aristoteles. Iustum emendatiū est inter dāmnum. et lucrum: quapropter et cū hoīes cōtroversiam habent ad iudicem ipm cōfugunt. iure autem ad iudicem: est ire ad ipsum iustum. Iudex enim est iustum animatum. id est bono habens iustitiam: qua omnia ad medium rediguntur: et qui petūt iudicem petunt medium. id est ipsum iustum. Inferunt. alijs iniuriant et sic sunt iusti. **A**lterum] genus iustitie et hominum qui iustitiam exercent. **M**am qui] affert rationem quare utriq̄ sint appellandi iusti. **Q**uempiam] aliquem scilicet impedit. **A**ut ira] que est ligido puniendo eum qui videatur leſſe iniuria. **P**erturbatione] que est contra naturam com̄motio animi et appetitus rebementior. **Q**uasi socio] quoniam homines quadam naturali so-

etate coniuncti sunt ergo qui aliquem ledit solum ledit quod est contra iusticiam & humanitatem.
Qui autem hunc de altero genere iniustorum hominum qui non obstatunt iniurie si possunt.
Iniurie que alicui infertur quam probibere debet vir bonus quoniam is qui opprimitur non est
a se alienus lege natura. Iniuria requirit principium sponte ageris: ut vult Aristoteles in omnibus moribus
& nemo volens patitur iniuriam. unde potest quis facere rem iniustam alicui sed non iniuriam si
non sponte scilicet id admisit. unde Cyrus apud xenophontem dicit quecumque per imprudentiam

ab hominibus delicta committuntur

tur: nec omnia esse arbitrio in vita

Iam est in vito tantum peccatum

car: hoc est ex dogmate scilicet eorum

qui dicebat omnia peccata esse pa-

ria: & parva esse ut magnam culpas

Deserat parentes in modo adhuc pa-

rentibus cum illis sit iniuria. Aut

patriam quod est maximum scelus

multum quippe debemus patrie quam

omnia complectitur: & qui patrie

laborant noui adsunt: ut opus est

non sunt habendi homines. sed im-

manes bestie. Cyrus apud xenophontem. li. i. dicit Nibil est iustitia

expulsare iniuriam: aut pulchritus

quam amicis succidere. Justus sis

inquit Seneca. non solum non no-

cebis sed etiam nocentes prohibe-

bis. Nam nihil nocere non est ius-

sticia: sed abstinentia alieni. Pla-

to in. v. de legibus sic ait: qui non

Seneca.

Plato

socio qui ante nos defendit: nec obstat. si potest iuris
furste tam est in vito quod si parentes: aut amicos
aut patriam deserat. Atque ille quidem iniurie
que nocendi causa de industria seruntur: sepe
a metu proficiuntur: cuicunque qui alteri nocere co-
gitat: timet: ne nisi id fecerit: ipse aliquo afficiat
incommodo. Maximam autem partem ad iniuriam
faciendamque aggrediuntur nonnulli ut ad
piscantur ea que concupierunt: in quo vito
latissime patet avaritia. Expertuntur autem diuini-
tate: tu ad vites necessarios. tu ad prouerbiis
voluptates: in quibus autem maior est animus: in his pecu-
nia cupiditas spectat ad opes & ad gratificandam

Est iniurias honorari debet: qui vero nec altos id facere patitur duplicitate bonore dignus est: ille
enim vni: hic vero multis hominibus comparatur: cum principibus ceterorum iniurium nunciet:
qui a uterumnya etiam cum magistris et iuriis quoad potest vescuntur is magnus perfectusque:
in ciuitate vir precentio amplissimo celebratur. Atque ille quidem ponit causam & originem ipsorum
generum iniurie: primum proficiuntur a metu: secundum ab avaritia. De industria dedit
ta opera & certo consilio: hec proprie dicitur iniuria: ut vult Aristoteles: quoniam agens certo
modo facit. Proficiuntur a metu: dabent originem a timore & ab aliquo inferuntur qui timet: et
sic vult inimicum tum peruenire: ut impendens periculum viret. Insi-
rit illi: quo videt sibi malum impendere. Maximam autem partem ponit altam causam: ex
qua ortur iniuria. Avariciam scilicet & spem utilitatis aggrediuntur quasi rem arduam & diffi-
cilem. Concupiscentia. Cupiditas est effrenata libido que incitata est vehementius. Latissime
in patet: ad omnia se extendet: & multis modis exercetur: quemadmodum multa sunt que concu-
piscuntur. ei sit manifestum est avaritiam et cupiditatem rerum esse causam huius vitiij & iniurie tas-
tas. Avaricia est opinatio rebemens de pecunia: quasi valde expectans sit inherens & penitus insi-
ta. Expertuntur autem ponit causas propter quas diutine expetunt et opes: cum sunt ad vites
vite necessarios. Laudantur ad voluptates ante actiones & ad cetera que ab ipso medio discedunt
improbantur. Ad vites: ad vitam degendas. Ad perfruendas voluptates: ut aliquis pos-
sit voluptasque pfrui: quod profecto non sunt bovis sed bestiarum. Voluptas dicitur in animo res vitiosa: qua
stoici dicebant esse sublationem animi sine ratione opinantis se magno honore fructu: gaudium et le-
ticia sunt in animo. Voluptas proprie dicitur ea tuncunditas que sensum aliquem mouet. Unde pa-
ret voluptatem indignam esse dominum prestantia: est enim nobis communis cum bestiis: que sen-
sibus non ratione mouentur: ergo repellenda est: cum sit tuncundus quidam motus in sensu & abi-
scenda penitus tanquam infamis meretricula cetu matronarum: nam propter ipsam negligimus res
bonas. sunt voluptas corporis inquit Aristoteles deridens Sardanapalum gloriantem se om-
nes libidinum voluptates secum abstulisse: & prima quecumque auolat. se plusque relinquit causas pen-
tendi quam recordandi. In quibus autem maior est animus: i.e. illi qui appetunt metra quod sit ipsa
voluptas & quod sunt magnanimi appetunt opes ut pluribus gratificantur: colatur & principes sunt ma-
gnificios habeantur: hec oia si sunt cum iniuria alterius & pater pietate quam prius debet? In officiis sunt
spectat tendit: aspirat: pertinet ad opes quod sunt ad superfluitatem cultus: & magnificie ostentationes
Gratificandi ut gratios obnoxios & deuictos sibi reddere possint gratificari est plusque gratu facere

Officiorum!

G facultatem possibilitem: potentiam. et assert exemplum AD. Crassi: qui omnium Romanorum post Syllam dicitissimus fuit: a quo ciuium damnatorum bona emerat et sic opibus creuerat: et ciuibus gratificabatur et illis magnificentiam ostentabat quaz ideo Cicero notat: qm̄ malū babuerat finitum. et non erat sine aliorum iniuria emptis: scilicet bonis proscriptoris alijs emere nolentibus pre pudore. Hic est Crassus ille diues: qui perij apud patbos: quorum sivebat aurum: nam nisi eguisset nunq̄ cupiditate auri. nulla iusta causa transiisse euphratem qui erat terminus romani particijs imperij. Ande vituperantur nntie cupiditates: que non finunt hominem esse diutitem: qm̄ crescit amor nummi: ut inquit Sa

Seneca.

tyrus quantā ipsa pecunia crescit et omnes auari pauperes sunt: cū nunq̄ expleantur: ignorantes autem hominis debere diutes esse non arcam. et parsimontam esse

magnum vctigalibus. Seneca dicit: Non qui parum habet: sed q̄ plus cupit pauper ē. In paradoxis būc Crassum q̄uis vtatur loco cōmunitatis verbis alloquitur. Alii ex audierunt: cum diceres nē minem esse diutem: nisi qui exercit facultatem: vt nuper. **D**. Crassus negabat vlaž satis magnam pecuniaz esse ei qui in repūtinceps vellet esse: cuius fructibus exercitum alere non posset. Delectant etiam magnifici apparatus vteqz cultus cum elegantia et copia: quibus rebus effectum est: vt infinita pecunie cupiditas esset. Nec vero reis familiaris amplificatio nemini nocens: vituperanda est: Sed fugienda semper iniuria est. **G** Maxime autem adducuntur pleriqz: vt eos iusticie capiat obliuio: cum in iuperiorum. bonorum

cum alere posse suis fructibus q̄ populus Romanus ex tantis vctigalibus tāpridē vix pōt. Igitur hoc proposito nunq̄ crīs diues: anteq̄ tibi ex tuis possessionibus tantum reficiatur: vt eo tueris sex legiones et magna equitum ac peditum auxilia possis. Ita faceris igitur te non esse diutem tantum deit ut expleas id quod exoptas. Itaqz istam paupertatem vel porius egestatem ac mendicitatem tuam nunq̄ obscure tuisisti. Crassus in agris suis auctore Plinto secesserit decem milia possedit. Si ad matutam viues inquit Seneca. nunquā eris pauper: si ad opiniones: nunquā eris diues: exiguum natura desiderat: opinis immensuſ alibi dicit. Brevisima ad diutias: per contemptū diutiarum via est. **P**rincepſ primus et magnifici ostentator. **D**electant etiaſ magnifici apparatus: de magnificencia et officio ipsius magnifici dicetur alibi. nam magnifici est facere magnos sumptus: opera admiranda et apparatus babere predaros: alter decorum non seruaret suum. **G** Magnifici ampli: et sumptuosuſ: quales virum magnificum et principem ciuitatis babere decet.

Elegans

Cultus Iornatus: Cum elegantia elegans auctore Bellio. Iapud antiquos is dicebatur quis nimis leto ameroq cultu virtuoz esset. postea elegans reprehendi quidem dedit: sed laude nulla dignabatur: nisi cuius elegantia esset moderatissima. Sic AD. Lul. Lucio Crasso inquit: et Sceno le non meram elegantiam sed multa parsimonia mixta laudi dedit. Crassus inquit erat parsimoniis elegantius. Scenola parczum elegantissimus. **E**legantia Jnitor. sed bea elegancia in vito est. nisi parsimonię adiungatur: q̄ tales viri non faciunt: qui magnifici atq̄ ostentatores et esse et vide ri volunt: et ideo non laudantur: quoniam talis elegancia cum vult habere copiam. abundantiam omnium rerum et affluentiam: non potest esse sine iniuria alterius. **C**opia affluentia rerum et eleganti apparatus. **I**nfinita et innuerabilis et insatialis: ergo bec infinita cupiditas vituperada est: qm̄ si se vlt. explore facit alijs iniuria. An modus adhibēdus est cupiditatibus: et ita vivenduz ne aut so. didi videamur: aut nimis elegāces. Plato. m. v. de. legi. sic ait. Diutes aut valde: simulq̄ p̄bos esse impossibile est fieri non pōt ut diuties alijs simul p̄ter: et p̄bitate q̄ honeste pecunias vntur. et iuste acquirit: neḡ facile diuties excellit vñ. p̄: neḡ p̄metit inopia: recte itaqz sermo noster assertit valde diutes bonos vtrōs nō esse: q̄ si boni sunt feliceq̄ nō erit. **G** Nec hō. Jndet tacite obtectionis: potuisse c̄m dici. Videris **L**i. capere magnificos apparatus cū inde oritur cupiditas pecunie: ergo res domestica nō est ap̄stanta ne videamur esse nntis cupidi: et sic nemo p̄ te liberalis esse poterit: aut magnificus cū ad opa magnifica erigēda opes nō suppetat: id est amplificationē rei domestice nō esse vituperanda si fit sine iniuria aliorū. Mā vlt. est illius q̄ rem familiare tueſ et gubernat parare pecunias: p̄cas cōseruare et ipsis vti ad cultū vite: et etiā frui. **A**mplificatio auḡmentū rei domestice et comparatio pecuniarum ad rem domesticam augendam amplificandamq̄. **G** Nemini nocens: quenon est cum aliquis iniuria non debet vituperari: qm̄ boni patrissimilias hoc est officiū. **S**ed fugienda iniuria qm̄ nō debem⁹ cōparare nobis diutias cū alioꝝ iniuria: q̄ tūris actio tunc sunt cū sint et sponte agēte: ergo qui re domestica cū alioꝝ iniuria ap̄ficat iniūtus est. **G** Maxime aut̄ ponit vñ causam qua vel maxime boies impellunt ad iniusticiā cupiditate. s. bonoz et glorie ad quā aliqui sumo studio et contentionē anhelates: cōtēdetesq̄ iusticie oblitus. et id adipiscant̄. qd̄ toto aio p̄cupuere. **G** Oblivio: vt iusticie obliuiscat̄ et assertat alijs iuriis

Plato.

Imperiorum ut sint imperatores & alijs imperare possint. **G**loriorum magistratuum nam pro
prie bonorum sunt magistratus. **Q**uod enim est apud Ennium. Ennius tragedias scriptas que
non extant in quibus erat hic versus. Nulla sc̄ta societas nec fides regni est. Hec sententia pos-
test ad plura transferri. nam non solum in regno: sed etiam in alijs magistratibus in quibus non
potest esse primus nisi vnu fit ab omnibus summa cōtentio: vi illum locum supremum esse qua-
tur. vt fecit Cesar. **I**d latius patet ad plura sese extendit q̄ ad regnum: in quo est vnu Rex: q̄
sociis habere non vult: & probat
hoc dicens Nam omne quod est
tale. vt in eo non possint plures
excellere sed opus est vnu id re-
nere: illud inq̄ est causa contenti
onis & discordie. Ut est regnum:
imperium. & cetera id genus. ergo
id quod dicit Ennius de regno
ad plura transferri potest & patet
latius. **E**tiusmodi huius genes-
ris id est quecūq; est dignitas in
qua nō possunt plures excellere.
Contēto Ieonatus & dissensio
Sanctam inuolatā id est dis-
ficiendum est seruare humanam
societatem & sancte **D**eclarat
autem id modo. Probat exemplo
cesaris qui rem p. occupauit. & ad
illum gradum ascendit in quo so-
lus esse voluit dictator. scilicet p/
petuus. **I**d scilicet difficillimum
esse sanctam seruare secerat.
Abodo pauloante: quoniam

paucis ante annis Cesar rem p. occupauerat post cuius interitum **L**ice hoc opus elucubrauit.
Temeritas & violentia & furo. **D**iuitia & humana iura peruerterit. turbavit omne ius & omne
fas: quia violauit societatem & fidem: violauit numina & homines occupando rem. p. homines
violati fuerunt: quoniam a cesare qui erat concius ad seruitutem redacti sunt: & partiam occupa-
re humana & diuina iura vetant. non enim est iustum ciuem exercere in suis tyramnidem: sed equo
& partiture vivere. Plutarchus scribit in vita Demetrii. Et proculdubio nihil tam egregius tanq; proprium regis: q̄ iustitiae opus. Mars enim vt Timotheus inquit tyrannus est lex autē est oīm
rex: vt vult Pindarus. Atq; reges vt inquit Homerus non expugnantes viribus macinas era-
tasq; haues. sed iustitiam a ioue sumptam exercere custodireq; decet: & discipulum optimum iō-
nis non ferocissimum aut immanem: sed iustissimum regem vocavit. ergo si reges non decet nisi iu-
stitia in exercere in suis multominus decebat ciuem suis conciubus insultare: & illos iniuria affi-
cere. Propriet eum p. principatum propter primum in re. p. locum. Sepe dicebat Cesar. Si violans
dum est ius gratia regnandi violandum est: si difficilius dicitur a primo loco ad secundū q̄
a secundo ad tertium posse deruiri. Itaq; semper primum locum optauit. **O**pinionis errore.
q̄ si opinabat se eo principatu dignū cū non esset. **G**inxerat in mente sua formularat: ergo si
nō fuisset imperij cupiditas nō fuisse iniustus & impius: sic fuit iniustus iniustitia legitima que
omne iūtiū cōplicetur: violauit enim leges & que legib; contineat libertatem. **E**s aīt in hoc genere
volendū est inquit cicero q̄ vir magno aio & excellenti doctrina preditus habeat appetitū principi-
pati. Karo enim eminentissima ingenta acquiescentiis supremū locū ascenderint: & sic violant
iniustiā & humana societate. vt fecit cesar cui nō fuit vtile tādē id q̄ cōcupinerat. & p̄ficerat. **U**n-
dicebat Sophocles plurimos velle mala ob in experientiā bonoꝝ atq; in scia n. & p̄hus in quito
ethices dicit ea que sunt simpliciter bona & sibi p̄p̄tis esse bona optare oportet. In hoc genere: in
eniusmodi cupiditatibus. & opinione principatus. Splendidissima p̄p̄icacissimis & excelsis. **E**t
stūt apparet ius. **C**upiditates & vebemētia desideria q̄d cū ita sit inquit cicero. cauēdū est ne
iniuria ob id alij efficiat: quod illis videat difficile q̄ claris in geniis predicti ea q̄ sibi p̄posuerūt: in
quib; rō & officiū caligine qdām nimis cupiditatis obducit: ita natura & actes iugenij corrupta
malis disciplinis & p̄suasionib; **U**n dolēdū est eminentissima ingenta educatione mala & p̄suasiōne
corruīt. **P**lato attīn vi. de re. p. ingētia facinora summaq; nechtia nō exilli natura s̄ potēti & cor-
rupta ḡnāt debilitas q̄pē nā ingētis bonoꝝ aut maloꝝ n̄sc̄t erit ē. h̄ repetit plutarcb; in vita
Demetrii. **Q**uo magis tāto magis q̄m virtus versat circa difficile. In eo ḡne cupiditate bonoris
glorie imperij

Plutari-
bus.

Sophoc-
les

Plato

Officiorum.

Sed in oī iustitia posse Licero duo genera iustitiae. Sed posset oriri dubitatio
an quelibet iuria sit eadē et eiusdem generis ne aliquid relinquat intactū: declarat
hoc dicens leuiorē esse iuriā: que nō interficit industria. Interest. Magna est iuria
in ipsis iuriis: quibus similes videantur. Perturbatione animi iura que est ebullitio
sanguinis circa recordia: et per irā agimus sponte nō tñ cā deliberatione et electio
ne ex quibus oritur iuria. Et ad tps: per aliquid spatium tps nō semp. Unde
reporzariū theatruū dī extrectū ad
vsum cuiusdam spatiū tps qm spe
ctaculo absoluto destruit. An le
gitur apud Trāquillū Lēclarē ex
truxisse porticus ad tps. An cō
sulto electione: et qd sc̄es cer
toq; dīlio iuriā faciat. Et co
gitato pmissa cogitatione. si pre
meditata fiat iuriā: est grauior:
et proprie iuriā dī ex sua Aristo
telis ut dictum est. et probat hoc di
cens. leuiora sunt et veniaſ facile
merent que accidit aliquo motu
repentino nō precedētib⁹ dīlūtati
one et electione. Repetitio ſu
bito cū motu et ira qm in subtilis
animi motibus nō habet locū de
liberatio et electio q̄ q̄ tūc fūt: le
uiora ſunt: et nō tā iniquo aio ſe
renda. Et preparato certo dīlio
et deliberatione ea inq̄t pbūs in
v. etibz: pſicēcū ſt̄ ab ira non
iudicant puidētia fieri: nō em in
cipit qui facit tratus sed is qui p
uocauit ad iram.

Pretermittēde autē
defensionis lab
soluit Licero pri
mūgenius iustitiae eoz q̄ inſerūt iuriā. Nūc trāft ad alterā partē diuſionis et
genus iustitiae eoz: q̄ cā poſſunt nō ppulſant iuriā: et ponit cās quib⁹ plērī
adducti defensionē pretermittēt discedēt ab officio q̄ dēs imp: obant non em
cū opus est inimicitie fugiētē ſunt. labores ſumpus p amico et officio ſeruādo ne videamur ſea
qui ſortunā nō boiem aut officiū. Pretermittēde omittēde. plurib⁹ cauſis inquit mouēt alio
ut alios nō defendat: et deſerat officiū. Officiū actionis cū virtute quā alicui pſtare debem⁹ vo
lente natura. Nā aut inimicitias j ponit cās Licero qm inquit volunt ſubire inimicitias eoz q̄
inſerūt iuriā: et nolūt ſuſcipere labores: et nolūt aliquid impēdere et pecunias abſumere p defenſio
ne alteri. Laborē: labor est functio quedā vel aī vel corporis grauozis opis vel muneri. Pigrī
ad corpus. Inertia ad aīm. Studijs volūtati⁹ varijs aut litteris aut in alijs rebus
qm̄ varijs ſunt boī studia. Occupationib⁹ rep̄ ſez domēſteaz. in qb⁹ obēdūt occupantur.
Desertos: derelictos et ſope deſtitutos. Itaq; vidēdū ē ne nō ſatis ſit id qd apud. Pla
libris de rep. ſcripsit pbōs ppterēa eſſe iustos: qz vñlāt in investigatione veri. et q̄ hoñores im
pertinentia magistrat⁹ pēnēt eoꝝ ſtudijs et pēplatiōib⁹ intēti. dicit Licero hoc nō eē ſatis ad pfectaz
laudē iustitiae: nā dū vñlā gen⁹ iustitiae aſequūt: neminiſ. ſactēdo iuriā: inſidēt in alteꝝ gen⁹ iu
ſtitiae: q̄ nō deſerūt: quos ex officio tueri dīt. Ostēdit itq; Licero hāc eē meliorē vitā et nature accō
modatiōre. h̄ſar. ſ. p tps pditione et in negocijs et in pēplatiōib⁹ ita eſſi mel⁹ vita humana ſu
ſientat et alit. Ne nō ſit laſ. in eſſe ſit paꝝ ad cumulatā laudē ipī iustitiae. quā Plato pbis tribuit
Plato li. viij. de rep. ſic at bēs aliquos q̄ ciuiles hoñores ſpīant pter veros pbōs in. v. et vi. his
pbis celebrat pbōs. Hoīem ad quēlibet doctrinā degustādā p̄vēſorē ad diſciplinā et cetera ra
ita oī deſiderio flagrāt purā ipius aīe voluptatē experīt corporis aut oblectamēta deſpiciūt. Et
perās itaq; vitā talis erit neq; pecunie cupidus: neq; incomertijs diffīciliſ aut iuſt⁹. et post pau
lo. An nō decenter būc in modū cauſam phi defendem⁹ dicētē hoīem ſcie cupidū ita natura iuſt
itū eē ve ad id qd vere eſt ſemp pēdat neq; moras trahit in his ſingulis circa q̄verat opinio. ve
neatē inq̄t amat pbōs: et q̄ p̄bōs iuſtus eſt et temperās: qm̄ veritatem ducez vitā non ſequuntur.

Ed in omni iusticia permultū
interest: vtrum perturbatiōe
aliqua animi: que plerumq;
breuis eſt: et ad tempus an
consulto: et cogitato fiat in
iuria: leuiora enim ſunt ea q̄
repentino aliquo motu acci
idunt q̄ ea que meditata que preparata inſerū
tur. Ac de inſerenda quidez iuriā ſatis dictū
eſt.

Alterum genus iuſticie.
Retermittēde autem defen
ſionis deſerēdi q̄ officij plu
res ſolent eſſe cauſe. Nam aut
inimicitias: aut laborem: aut
ſumpt⁹ ſuſcipere nolūt: aut
etiam negligentia pigritia:
inertia: aut ſuis ſtudijs qui
buſdamue occupationib⁹ ſic impēduntur: vt
eos quos tutari debeat ſeſertos eſſe patiant
Itaq; vidēdū ē ne nō ſatis ſit id qd apud. Pla

GIn p̄bōs] pro p̄bis & in p̄bōz laudē: propterea tec̄o & pp̄ter id q̄ versenſ in studijs doctri-
ne & v̄tatis indagacione. **P**leriq̄ major pars hominum. **G**Digladiani certare more gladiatoriū.
GPro nibilo ducant lexistimū nullius esse pretij & momēti. pbi em̄ bona fortunē p nibilo pua-
cant: & seipſis inferiora esse arbitrantur ne digna ad que descendatur a rāta ipoz prestantia: sed erit
gunt animum ad virtutem: qua nibil preclarus est: & que boies deo similes quosd fieri p̄t redit:
dit: vñā mortales hoc bonū cognoscērēnt: nullā profecto v̄salutem minimā habērēt cum co-
porib̄ humanis & terrenis bōis

tonem est in philosopbos: dictum quod in veri-
investigatione versentur: quodq̄ ea que pleriq̄
v̄bementer experant de quibus inter se digla-
diari soleant contemnāt et pro nibilo ducant
propterea iustos esse. Nam dum alterum iusti-
tie genus assequuntur in inferenda ne cui no-
ceant iniuria in alterum incident. Discendi enī
studio impediti quos tueri debent deserunt.
Itaq̄ eos ad rempu. ne quidem accessuros pu-
tat nisi coactos. Equius autem erat id volun-
tate fieri. Nam hoc ipsum ita iustum est: quod
recte sit si est voluntarium. Sunt etiam qui aut
studio reifamiliaris tuende: aut odio quod am
bonum suum se negocium agere dicant: ne
facere cuiq̄ videātur iniuriam: qui dum altero
iusticie genere vacat in alterū incurrit. Dese-
runt enī societate: q̄ nibil cōserunt in eā studijs:

abborret. **G**Ad rép. ad munera réip. obēuda pp̄terea inquit. Socrates apud Platōnē li. t. de
rep. o. t̄brasimache. vt mō d̄cebāt rūpissimū videt sp̄ote quēpiā ad regimen accedere: sed necessi-
tate expectare nō d̄z detrimētū aut nullū matus p̄t accidere réip. q̄ a pessimo regi v̄tro. cū ipse
bonus regere illā & gubernare reculer. Vbi dicit etiā socrates: q̄ praua aia male impabit: bonave
ro oia recte facit: & q̄ iniustitia prebet inuiçē odia pugnas: & seditiones: p̄fessum vero amicitiāq̄
iustitia. Dicit Plato L̄ues si bōi sunt nō dñt sp̄ote ad rép. accedere: in videant̄ aut p̄recio alle-
cti: aut pp̄ter auaritie crīmē: aut cupiditate bonoꝝ adducti: qđ est boies ambitionis: ex quo inq̄ turq̄
pissimū videt sp̄ote sua quēpiā ad regimen accedere: bac liḡt de cā inq̄ nūq̄ pecunia neq̄ bono
re duci boni boies impare volūt: oporet: q̄ necesse illis imponi: & multat̄ si impelliēdi sunt
vt velit magistratū accere: maxima q̄ mulcta est administrationis malor̄ subiçtūnī sp̄i accepērē
réip. gubernaculū: ad qđ accedit tanq̄ ad rē necessaria: cū neq̄ meliorib̄ neq̄ similiib̄ se omitt̄
cere audeat. Equius aut erat. Nā ius alioꝝ agit si sua sp̄ote agit: dupliciter alioꝝ agit iustū inuit̄
& sp̄ote: si iniustus facit iustū: atiñ nō facit ius. cū agit electione & certo p̄silio iustus est: & agit iu-
stū. Equius aut fuisse iplos p̄bōs sp̄ote sua ad munera réipublice obēuda accedere. q̄ tunc optit
me administrat̄: cū ph̄i cā gubernat̄ & regūt: aut cū ip̄i reges p̄b̄l̄oslophans: vt vult idē Plato libro
v. de republica. Lato apud Liceronē libro. iii. de finib̄ in bāc sententiā dicit Lū aūr ad tuendos
saceruadōs boies hoies natūrā esse videam̄. Sūtaneū est buic nature: vt sapient̄ velit gerere & ad
ministrare rép. vñ bi q̄ ingenio valēt. & fugit̄ réip. munera: ab officio discedat: & eā finit̄ p̄ire: p
qua vñq̄ ad mortē certādā est. Imprecep̄s tēdit resp. cū iuuēnū p̄silijs & seniētia regit. **G**Ita lea cō
ditione & pacto laudat̄: vt iustū si est volūtarīū. l. si a volūtate p̄ficietur: & nō aio coacto. Nā ius
agūt illi q̄ agūt sp̄ote: vt vult Aristoteles: in v. ethices his ḥbis. Iuli⁹ q̄s est cū ius agit electione.
Ius aut agūt solū sua sp̄ote agit: & is d̄: iniuria facere q̄ electione nocet. **G**Sūt etiā: ponit nūc
alios q̄ red̄ suis intēti alios deserūt. **G**Reſamiliaris: domestice augēde p̄sernādēq̄. **G**Aut odio,
quodā boies. vt de Limone athēnēnsi leḡt. In leido ait quin etiā siq̄s alpitare ea est & iumanitas
te nature p̄gestus. vt societatē hoim fugiat atq̄ oderit quale fuisse athēnēs Limonē nescio quem
acepūt: m̄is pati non posset: vt nō acquirat aliquē apud quē euomat virus acerbitas sue. Qui
odio hominū fugiunt humānam societatem non modo inhumani sed tētrime belue habentur &
sunt. Natura enim nibil solitarium amat.. & homines natura ipsa congregati sunt. **G**Dum vacat
id est dū ritat̄ alteꝝ genūs iusticie: quontam nemini faciunt iniuria in alteꝝ incurrit q̄m nibil
faciunt pro humāna societate tuenda. **G**Nibil studij voluntatis: & hoc est quantū ad animū.

Aristote-
les

Officiorum

CMib⁹ opere labors⁹ & diligētis facultatum diuitiarum & auctiū cum id posint sine sp̄ forū derrimento prestare: ad quod tenentur ex officio etiam si maxima factura fieret: qm̄ humana socie tate nihil debet esse nobis antiquius. **Q**uoniam igitur facit epilogum Cicero eo p̄ que de iustitia dicta sunt. posuit enim ipsius duo genera: causasq; adiunxit: quib⁹ us boies adducti officiū deserunt. **C**um igit̄ inquit talia a nobis dicta sint facile poterimus iudicare quid quoq; tēpore agē dum sit: nisi voluerimus nobis nūlū indulgere. **U**nusq; generis & illius quo iniuria infert& t̄ illi quo nō propulsat. **C**ōstī tuim⁹ i.e. ante posuit ea quibus iustitia cōtuetur & quasi materia circa quā versatur: & iusti viri mu nis. **C**uiusq; tēporis causasq; tēporis cōdītione: qd agendū sit ex officio iudicare poterim⁹. **O**fficiū sit: qd quoq; tpe sit agēdū iustitia seruet. **O**fficiū i.e. actio sit p̄pria cuiusq; tēports. **I**llis nos valde amabim⁹. Unis voluerimus agere labores: & nobisq; solū indulgere: & aliena nō cura: re qd est cōtra officiū & p̄bat qua re nos interdū valde amamus: & fugim⁹ labores p̄ negotijs alio rū. **E**t difficultas cura re⁹ aliena rū.. nō libenter curam⁹ aliena: & tō decipim⁹ iterdū ab officiis discedimus timentes labore & cu rā re⁹ aliena. **S**ed inq̄ Cicero Ebremes & Terentio introduc⁹ in commedia humani a se nihil aliena putat. nā cōis humani inter boies naturalis est cōmendatio: vt opozit̄ boiem ab hoie ob id ipm̄ q̄ bō sit non alienū viderit: vt volebat stoici. Apud Terentium. Alhenedem⁹ ait ad Ebremētē mo nētē ne se tanto ope maceraret.

Lm̄ ne ab te tua est oī̄ tibi aliena vt cures: ea q̄ nibil ad te pertinet. **R**espōdit Ebremes bō sum humani nibil a me alienū puto: **S**ed inq̄ Cicero: q̄uis ita sit: & Terentius sic statuat: & iudicet ex sententiā stoicorū: tñ aliena difficultas curam⁹ q̄ nr̄a. **U**n difficile est exercere iustitiā: q̄ est ad alios Propensiores eis sumus ad res nr̄as: & in alienis ballucinamur & ideo nō est prouī iustitia & cu rā adhibere in rebus alienis q̄ a nobis lege nature deserit nō possunt sine iustitia: q̄uis in rebus nr̄is sumus i.e. & neminē offendamus. Omne hoc qd vides inq̄ Seneca: quo diuina atq; huma n̄a clausa sunt vñ est: mēbra sum⁹ corporis magni. natura nos cognatos edidit bec nobis amo rē indidit mutuū & sociables fecit: illa equum iustū & p̄pō sicut ex illi⁹ institutione miserius est nos cere q̄ ledi: ex illi⁹ impio parate sunt iuuatis man⁹. Iti⁹ vñlus & in pectore & in ore sint. **W**ō sum. n̄t bil humani a me alienū puto: habeam⁹ in cōe q̄ natū sum⁹. **S**ed tñ inq̄ Cicero q̄̄ p̄ oia humana ab hoie aliena nō sunt volēt natura: tñ magis ea sentim⁹ q̄ nobis accidit. q̄ alij: q̄ quodā quasi intervallo a nobis distare vident⁹. **P**ercipim⁹ inētē. **S**enac⁹ sensib⁹ exteriorib⁹. Intervallo lōgo spacio. **A**c. i. q̄ de nr̄is. i. de reb⁹ q̄ nobis accidit: aliter iudicū facim⁹. **G**ristoteles in p̄mo de re familiarī tuēda dicit. Nemo aliena vt p̄pā silt̄ curat. **Q**uo circa: assert̄ Cicero s̄nias q̄ oī̄ ex bis q̄ dicta sunt. Nemineq; debere id agere: qd dubitet equum sit an iniquū: qm̄ ipa dubitatio assert̄ signationē iūtū ipa q̄ p̄pē eq̄tas lucet p̄ se & oī̄ manifesta est: nec alt̄q; in se dubitationē b̄z Ed incidit sepe tpa tposi oī̄ q̄ fieri debet ab hoie iusto. **E**q̄tas ipa iusta. fine aliqua cūctatione. & a qb⁹ fugēdū sit: nūlē ea ponū q̄ agēda sunt sc̄m̄ tpis cō ditione. Mā sepe incidit tpa in qb⁹ facere ea q̄ vident̄ esse cōtra iusticiā officiū est: sed in h̄o reb⁹ dijudicādīs prudētia opus est vt tpi seruit̄ & officio: arq; oī̄ cīr cūstatijs: de qb⁹ in p̄ncipio dictū est: & sic appellāt̄ bec officia a cūstatijs q̄ sunt septē & in oī̄ re req̄runt̄. Mā multa rōne tpis: loci ysonē: modi: ret: cause: & materie sunt p̄tra officiū s̄tiant: q̄ p̄pū officia erāt vt aptius p̄ exempla patebū. **T**pa tpis conditiones.

Seneca

Aristoteles

Committatur] aliter se habent: et sunt contra officium propter aliquam circumstantiam. Fabius libro. v. loquens de tempore sic ait. latinoꝝ quidā satis significari putauerunt si illud generale tēs p̄us: hoc speciale tempora vocaret: habet enim constituta discrimina ut in bello et pestilentia. **U**t non reddere depositū] ponit exemplum quo ostendit quare ratione temporis officia mutantur. Similiciter et absolute reddere depositum: naturale iustum est: sed ob aliquā forē causam nō reddere officium est: ut ensem furioso. In omnibus igit̄ oportet considerare principia agendi et circumstātias: et sic ab officio nō discede tur. Deposū reddere inquit. Se neca p̄ se res experienda est: nō tñ sc̄p̄ reddaz nec quolibet loco nec tempore. **I**ntribebor] utilitates eius cui suz redditurus et noctu rū illi depositū negabo: id ī be neficio faciā. Deposū pecunias depositā apud amicū. **F**uriolo illi quin cip̄ furere. Furere. Furor aut̄ est cecitas mentis ad oīa **F**acere p̄missum: facere: id qd promiseris: et seruare fidez alicui datam de aliqua re si ille interim incip̄et furere. **P**lato in primo de republica sic ait. ynuſquisq; dice ret sicut ab amico sane mentis arma accep̄erit: idēq; insanus res petat nō oportere ea reddi. neq; iustū esse eum qui reddat: vel rur sū homini sic affecto vera oīa dicit. Nō ergo bec̄est vera iustitia definitio vera dicere ac deposita reddere. Nā hec facere aliquādo iustitia: aliquando vera iustitia est. **R**eferrit enim decet] assert ratio nem quare iustū est ea negare: id ad fidē p̄tinēt: veritatē: qm̄ in eoia referrit debent ad ea que de iustitia dicta sunt ut ne cui noceat

Seneca

rum bonum dicimus commutantur: suntq; cōtraria ut non reddere depositū: etiā ne furioso promissum facere: queq; pertinent ad veritatem et ad fidem ea negare interdum: et non seruare sit iustum. Referri enim decet ad ea que proposuit in principio fundamenta iusticie: primū: ut ne cui noceat: deinde ut communi utilitati seruiatur. Ea curi tempore commutantur. Commutatur officium: ut non semper sit idem. Post enim accidere promissum aliquid et conuentum. ut id effici sit inutile vel ei cui promissum sit: vel ei qui promiserit. Nā si ut in fabulis est. Neptunus quod Theseo promiserat non fecisset. Theseus filio Hippolyto nō esset orbus. Ex tribus enī optatis ut scribitur hoc erat tertium: quod de Hippoliti interitu irat̄ optauit. Quo impetrato in marinos luctus incidit. Nec promissa igit̄ seruanda sunt bis quibus promiseris inutilia sint: nec si plus tibi noceat q̄ illi profint cui promiseris. Contra officium est maius dāmmum ante poni minor ut si con-

si aut̄ reddere depositū furioso aut ensem nocentili cui reddit: iustū est non reddere: et officium a circumstantia: consuletere n̄ alterius utilitati debemus et habere rationē temporis p̄sonae et alias circūstantias. Referri] q̄ referant ad ea que dicta sunt. et ita agant: ut ne cui noceatur oīa em̄ que aguntur ad illud iustitiae fundamento referenda sunt. **I**n principio sc̄p̄ disputationis de iustitia **A**t cōt̄ cōt̄ aliq; t̄pis adiōne et circumstantia: que efficit ut id quod p̄sum officium sit. sit p̄tra officiū. **O**fficiū honesta illa actio que est sc̄dm virtutē: mutat dico. ut nō semp sit idē: et ut nō semp idē agere debeamus ppter circumstātias. et pbat hoc dices p̄t em̄ accidere. **C**ōductū pro pacto nudo hic accip̄it: sed alibi p̄t referri ad virtutes. Nā p̄tentionis verbū auctore Hippolyto est generalē ad oīa p̄mens de q̄ibus negotijs strabent transigendis q̄ sentiunt: q̄ inter se agunt: et assert exemplū: Neptunus et Theseus: cur Neptunus auus p̄misit se tria p̄cessūrū quecūq; optasset. Primum optatum fuit ut labyrinthi resolutus ambagibus minotaurū superaret. Sc̄dm ut descensus darek ad inferos. **T**ertium] ut Hippolytus filius et Hippolyte amazone accusatus a nouerca Phedra q̄ se de stupro interpellasset: discerperef: in quē curru p̄ littus vecuz Neptunus beluas marinas immisit: quibus equi certi Hippolytū distraxerūt: et sic Theseus pater incidi in luctus. Si igit̄ Neptunus p̄missum nō fecisset: ab officio minime discressisset: ino saluti vtriusq; p̄suluisse fuisseq; officium a circumstantia. Operatis: q̄ optauerat: et elegerat. Hoc erat tertium: postremū et ultimum. **L**uc] ppter interitū fūsū: q̄ luctus est ex eius q̄ carus fuerit interitū acerbo. **P**lato in tertio de legib; monet nō esse p̄cādū conādū: ut voluntate nostrā cuncta sequant̄: sed ut p̄us dentia nostra volūtas. **I**taq; tā ciuitati q̄ singulis p̄cādū studendisq; ut mente habeant patet aliquā sine lener. sine ad modū iurēs cū nec honestoz nec iustoz q̄. uōs cognoscat sic affectus ut theseus ad infelicē hippolitū impēsus imprecāt. **N**ec p̄missa igit̄. cludit hāc partē dat geniale p̄ceptū. **M**ec si plus: dec̄ est alia circumstantia: qua p̄ceptū fidē aliquā nō seruādā. **C**ōtra

Furos.

Plato

d 17

Officiorum.

Seneca

officium est. Illud preceptu seruidū: cū quis aliquid promiserit: qd plus hoc eat promitteret qd illi cui pmissum est. Un dicit Seneca: deserentē vī maior excusat. Q Anteponit q ante ponatur. Ut si pstitueris: pmissis et puentione feceris. Q Aduocatus aduocatus generale nomē est: et non tñ si grificat eū qui alterius causam agit: sed quicunq; adeat alteri in cā officij gratia aduocatus appellatur etiam si nichil dicat aut agat: qui si paratus sit defendere. patronas prie est qui agit cām accusati. Q Aduocatum: sautorē et defensorem. Q In rem presentem id est terminos agrovum in-

**Aduoca^t Patron^r.
In rem p^r sentez tre.**

Thales.

stitueris te cuiusdam aduocatum in rem presentem esse venturum: atq; interim grauter egrotare filius ceperit: non sit contra officium: non facere quod dixeris. Q Agisq; ille cui promissum sit ab officio decedat si se destitutus queratur. Jam illis promissis non standum esse quis non videt q coactus quis metu aut deceptus dolo pmissir. Que quidz pleraq; iure pretorio liberatur nonnulla legibus.

Salter^r.

Juriie a malitia et vaframento. ristut etiā iurie sepe calūnia qdā et nimis callida s̄ malis tiosā iuris interpretatione:

Ius pre^r torium Alpian^r.

Et aliud in rem presentē venias: oportet primū: q; boies plus oculis q auribus credunt: Q Interim anteq; eas in rem presentē: et loca de quo est p̄troueria. Q Namq; illis pmissis. Nāc pont ea pmissa: que nullo mō seruanda sunt. pmissum est p stipulationē: que pfectur p precedē tē interrogationē et subsecutā responsionē. Q Nō esse standū id est illa pmissa nō est seruanda. ille stat pmissis: qui pmissa facit. Q Metu j timore aliquo. Iure pretorio boni pretoris semper fuit boies pluribus modis circumvētos restituere: siue metu siue alteri calliditate inciderint in deceptiōnē. Ius pretorius d; qd pretores quasi ministri iuris ciuilis: erant em̄ iudicis vel adiuvādi vel supplicandi vel corrigendi iuris ciuilis gratia introducerūt: ppter virtutē publicā qd et honorarūt appellat̄ ab honore id est magistratu. Sit pretor inquit Alpianus libro quarto digestor qd. me tuus causa gestum erit. Ratum non babeoolim ita dicebatur quod ve Admetus causa: quis enim si ebatur mentio propter necessitatem impositam contrarie voluntati postea Admetus et instantis periculi vel futuri causa mentis trepidatio: sed detracta est ius mentio: quia quodcumque vi atrociter fit: id metu quem fieri videtur. Paulus aut. ris est maioris ret impetus: qui repellit non potest. Et p̄tianus aut. quis vi cōpulsus aliquid fecit: p hoc edictum restituit. Sed iam accipit̄ attrocem et ea que aduersus bonos mores fiat: nō cā qui magistratus recte fumulit. iure sex lictorū: ture boenoris que sustinet. Pōponitus scribit hoc edictū loca habere: si forte mortis aut verborū terrore pertinaciam alicui extorserit aliquis. Satis aut. Admetum non vani boes: sed qui in homine constantissimo cadat ad hoc edictum pertinere dicimus: verba alterius edici. Que dolo malo facta esse discentur: si de his rebus alia actio non erat: si iusta causa esse videbitur: iudicium dabo inquit pretor. Hoc edicto dicit Alpianus pretor: aduersus varios et dolosos qui alijs obfuerunt calliditate quādam subuenire: ne vel illis malitia sua lucrosa sit vel istis simplicitas damnosa. p̄tiores rescam debant que erant gesta meru: que autem dolo pmissa et actata a pretore: qd a legibus soluebātur. Q Pleraq; iato pars. Q Liberantur. rescinduntur restituantur. Pretorum edicta inquit iustiū: non modicam iuris obtinet auctoritatem: hocius bonozarium solemus appellare: quia q̄ honores gerunt: id est magistratus auctoritatem huic iuri dederunt. Erat pretor v̄banus eo q̄ ius he ius diceret: et peregrinus eo q̄ plerumq; inter peregrinos ius diceret.

**Metus.
Paulus**

Existunt emergunt apparent. Q Calumna dicit falsa accusatio. hic accipitur p̄ quadam iuris subtilitate fraudulenta et iniqua interpretatione: cū s. exponit ius in ea partē: ad quā nō p̄t recte accommodari. Q Nimis callida: astuta. callidi dicunt illi quoz ut manus opere animus vnu cōcalluit. Multi nimis rigide interpretātur iura: et magna interdū malitia vñtuntur: que est contraria prudētie iusticie: et eq̄itati. Q Malitiosa: subdola: et fraudulēta: que ad malū et iurū nō ad eq̄itatē tēdit

Domp^r nus Galas

Ex quo ppter hoc qz allqui nimis callide & malitiose interpretant̄ iura sequentes tñ verba legis & nō considerantes equitatē legis emendatricē, & erā mentē ipsius legislatoris. Q Summū ius: cuz Aristotelis
oīa scđm h̄am interpretari volumus cū magna rigiditate vt equitas locū nō habeat. Vñ inquit les
Aristoteles in ethicis cū lex sit vniuersalis opus est interdū adhibere bonū virū & equū: qui leges
emendet. Inde sunt delecta. Z ex verat neminē peregrinū debere menia ascendere rpe belti. hosti
muros ascendit clā. peregrinus quidam id vñdens muros ascendit: hosti deiecit. v: bñm liberat:
accessur capit̄ lex iubet vt secū
ri feratur. Vir bonus & equus le
ges corrigit: & facit decreta vt ille
lunc non moriatur: qui peccit sa
lute ciuitati. Siigitur summū ius
vñm suā habuisset summa iniuria
peregrinus fuisse affectus & sic
de similibz. T̄ h̄ tritū vñscitū. Le
rentius ait. Summū ius: summa
malitia Collumella dicit. libro. I.
Mec sane vindicandus est nobis
quicqđ licet. Nā summū ius: ant
q: summā putabāt crucē. Q Quo
in genere] malitiosaz: sez iuriis int
erpretatione & calliditate. Q In
rep. in his que p̄met ad rempu.
non solū in primatis: & ponit exē
plū. Q Indutie] indutias appellamus
pacē ad t̄ps factā Lycaon
indutias inuenit. Strabo ait. II.
ix. memore prodidit. Ephorus
t̄brates factis erga boetios indut
ijs noctu incusationes egisse cuz
securus & negligētius expeditio
nem ageret: perinde ac pace tam
facta eos vero boetij cuz propul
sasset quererētz indutias vñs
lassent illi non violasse responde
runt: dies em̄ pepigisse noctu au
tem incurasse dientes. Unde vulgatum est prouerbiū: t̄bractum comentum. Ab Epboro igitur
potuit Licerio banc historiam accipere indutie auctore Aurelio Opilio dicuntur cum hostes in
ter se vñs vñtro citroq; alteri ad alteros impune & sine pugna inuenit: ideo inquit ab eo factum
esse nomen videtur quasi iuntus atq; introitum. Ille] t̄brat miles pugnans cum boetis. Q Popu
labatur] denastabat in cursando. Q Agros] boetiorum. s. Mec noster quidem id est Romanus &
Italus Qu. Fabius labeo dico quo Valerius maximus loquens de Vafre facis ait. Qu. Fabius
Labeo arbitrus a senatu finium constituendorum. inter Nolanos & Neapolitanos datos: cum in
rem presentem vñsset: vñs vñs separatim monuit. Q Nibil habeo preter auditum id est de hoc
nibil legi & nibil scio: nisi quod auditi fuisse Labeonem. Labeones dicuntur a labiorum magnitu
dine. Q Arbitrum qui deberet dijudicare de finibz agrorum. Q Ad locum] ad fines agrov̄ & in
rem presentem. Utroq; nolantis & neapolitanis. Nec cupide] auide atq; aware Q Nequid ap̄
petenter: qđ ad ipsorū fines non pertineret. Q Regred] intra suos fines redire qđ progredi in
alienos. Q Id] regredi: intra suos fines. Q Terminus] terminis constituit: ipsi neapolitanis &
nolani qui regredientes potius qđ progredientes: ne quid cupide evidenter agere dixerūt ita de
bere fines constitui expectantes arbitriū & equitatē de agro qui in medio relictus erat: quem La
beo malitiosus neutrī adiudicauit: sed populo Romano. Letez inquit Valerius: sic circumue
nit nolani & neapolitanis queri nibil potuerunt secundum ipsorum demonstrationem dicta senten
cia. improbo tamen presugoz genere nouum ciuitati nostre rectigal accessit. Q Decipe] nā fraus
& deceptio fuit illa non iudicium. Unde labeo plecti merebatur: quoniam vñs vñs separatim callit
de monuerat: nequid cupide agerent: & vt potius regredierentur qđ progredierentur: que verba ad
id spectabant: vt illis plus agri in medio relinquent quē ipse nouo vafranēo romans adiudicaret. Q Talis solertia] tale acumen iudicium & malitia. Q Sunt autem quedam officia precipit
nunc quid agendum sic aduersus illos: qui nobis iniuriam intulerunt: & vult: qđ homines puni
antur pro ratione delicti aliter fieri iniuria. si malitus supplicium interrogabitur: qđ lex iubet.

Terentius

Indutie

ciiij

Officiorum.

GUiscendi j̄ptum ad priuati hominē. **T**hūtendi ad publicas leges. **A**modus j̄mensura q̄dam r̄ ratio nō debēmus excedere modū in puniendo. **U**n si quis meretur cedi pugno: nō dī consici ene: r̄ aliud est violare homē priuati: r̄ aliud publicū: r̄ p modo peccati debet esse mētura pene. **G**atq̄ haud scio j̄ potissū aliquid dicere satis est eū penitere qui intulit iniuriam vt clementia loq̄ cum habeat q̄ maxime p̄ncipē decet: r̄ qua Cesar app̄ne claruit. Inquit Cicero nescio an sit satis sed melius est: r̄ auctoress in iuriarum puniantur quo ceteri ad delinquendum siant tardiores r̄ ad iniuriam inferendam: r̄ sontes puniendi sunt: r̄ iusticia locū habet et ceteri metu pene ab iniuria deterreantur q̄ptū ad iniuriam sufficit auctore in iurie penitere: sed q̄ptum ad exemplum aliorum nō vī detulit esse satis: tamen non audet Cicero p̄hibere clementiam. **C**ato dicebat omnibus qui ab officio discessissent: se dumtagat exceptio facile ignoscendum esse dicebat enī se gratia quā ex benefactis expectaret priuati malle q̄penaz non dare que ex malefactis sibi debet.

Tog in rep. J̄ precepit nunc cōseruāda esse iura bellū: r̄ officia q̄ in bello p̄stari debent: pōnens duo ḡna de certandi: docet q̄ etiam quare bella suscipienda sint r̄ quid sit agendum parta victoria. **G**Maxime imp̄zimis r̄ ante oī illi qui sunt ī magistratu r̄ répu. gubernant belli iura seruare debet. **T**erces Romani nunq̄ ad bellum p̄dierē nisi prius omnia rite peregissent. **U**nde summo iure seruato bellū gerentes victoriosissimi fuerunt. **M**unq̄ placuit illis frāuis. neq; victoria q̄uis maxima per fraudes que non hominū est sed vulpecularū. per disceptationē contentionē vīorum per vīm armis: cum verba non sufficiunt. **G**Illiūd per disceptationē vīborū. **G**Hoc. s. p violentiam. disceptare ē vībis cōtendere certare aut̄ armis. **G**Ad posterius vī vi p̄hibeam in iuriā. cū vība nō sufficiat. **G**Sup̄oī re. i. si disceptatione vī nō possum cū hoste h̄ opus est certare armis r̄ vi hostes rep̄mtere. i. si nō possumus disceptādo id qd nobis debet obtinerē: debem agere vī. **U**n miles gloriōsus ap̄d Z. dicit. Dia p̄ū exp̄ri cōsilio q̄ armis sapientē decet. **G**Ob ea cām: ad illū finē q̄ sp̄ spectādus ē in oībus actionibus ne locus penitētē relinquit: nō ē aliquid temere agendum ne euētus arguit nos ī prudētē r̄ ne aliquī dicendū sit hoc nō putarā. **P**lato. in. v. de legi. sic ait. **I**n iuriā q̄ vel difficulter vel nullo mō sanari p̄t nō possumus aliter effugere q̄ pugnā defensione: victoria r̄ nullius pēcati remissione quod absq; auctoritate nemo p̄t facere. **P**hūs. in. vlti. ethices: sic ait. **N**eogcia suscipimus vt octū habeamus: r̄ bellū gerimus vt in pace redēgamus. **M**emo bellū ḡra belli parat: esset eī crudelis r̄ sanguinolētus si pugnas cedesq; opraret. **G**Parta victoria. pōnit officia seruāda post victoriā erga illos quos vicimus. **G**Mcumaneſ ſimaneſ dicūtur illi in q̄bus nullū ē bonitas sed natura r̄ ingenio ferinū ab omni humanitate alienū. crudeles dicitur a cruce: r̄ hi sunt q̄ sanguine delectātur. **G**At maiores nostri p̄sci illi romani: assert exemplū p̄scor romanorū q̄ hos populos vībi fūtimos bello victos cōseruarūt: cū non fūssent in bello nimū crudeles aut imānes. Omnes hi populi sunt pīcītī Romē vnde bellū cū ip̄is gestū: cū fūtimis geri dicebatur. **G**In ciuitatē etiā acceperūt. i. nō modo ip̄is ventū dederūt. sed etiā ciuitatē Romānā: cū nū qd appellatū est ius latī: vt. s. possent petere magistratus Romē r̄ inre suffragia in comitiatē. **U**n dicit Lentiū Tancrum fere vīborū a tusculanis factū. pacē in p̄ficiā. nec ita multo post ciuitatē. etiā imp̄etrarāt. **G**At carthaginē assert exemplū cōtrariū. Nā romani sustulerūt funditus Carthaginēz r̄ Numantia ppter crudelitātē iumanitatē. Carthago erat in Aþrica condita a Didone emula romani imperij: quā in tertio bello pūnto Emilianus Scipio deleuit: r̄ caneres in capitolium re

Lato

Discepta
re

Plato

Immaneſ
Crudelis

Cartha/
go

Est enim vīciscendi et puniendi modus. Atq̄ haud scio an satis sit eum qui laceſſerit iniurie ſue peniteret ut ip̄se ne quid tale postbac co mittat: et ceteri ſint ad iniuriam tardiores.

Duo genera decertandi.

Tog in rep. maxime cōseruanda ſunt iura bellū. Nā cū ſint duo genera decertādi: vīnū p̄ disceptationē alterū p̄ vi cūq; illud p̄prium ſit hoīs hoc be luarū cōfigiēdū ſit ad poste riū: ſi. vī non licet ſuperiore

Quare ſuſciplenda quidem bella ſunt ob eam causam ut ſine iniuria in pace viuatur: Par ta autem vīctoria conſeruandi ſunt hi qui non crudeles in bello: nec imānes fuerunt ut maiores noſtri tusculanos: equos: volſcos ſablos nos: bernticos in ciuitatem etiā acceperunt. At carthaginē et numātiaz fundit ſuſtulerūt

tult. Id est Scipio Numantia vrbē ceterorū in Hispania sustulit quatuordecim annis obſer-
sam ppter desidiam multū qui ad luxuriam conuerſi erant quos Scipio ad disciplinam militarem
redegit. Tū ce: tiberis gestū: est bellū a Romanis per viginti annos quod catabricū appellatur a
cantabris populis in quo bello Numantia vires ostentauit suas, nā, duces quosdā superauit et
xx. milia romanorū illic cesa sunt a quatuor milibus hostiā. Q Mollē corinthū legere fer. Cicero
eueſam fuſſe corinthū ppter bonas artes que illuc vigeabant: et cum nō videretur esse iusta cauſa
euerſionis, qm apud illos legari
romanorū fueram ſupbe appella-
ti a critolao et violati apd corinthū
quā teciro Romani iuſſerūt euer-
ti. Ergo videntur Romanī ab oſ-
ſicio diſceſſiſe ob hanc cauſam de-
lere corinthū q̄ erat caput acbae
et p̄us ephyre dicebatur; ut latius
dixi in coſmentarij thebaicōs: po-
ſita eſt in iſthmo peloponēſi, ier-
duo maria ionij et egeum Achāiā
ſubegit. L. mūnius: et corinthum
diripiuit a solo equantu: et ebalci-
dem: ac Thebas: qm̄ corinthijs o-
pen attulerant. Q Sed credo ali-
quos excusat Romanos afferat
cauſaz cicero: quā ducti romani ē-
ſuerūt delendā corinthū: qm̄ inq-

Molle corinthū. Sed credo alſquos ſecutoſ
oportunitatem loci maxime ne poſſt aliquan-
do ad bellum faciendum locus ipſe adhortari.
Dea quideſ ſentētia paciq̄ nibil baditura ſit
infidiarum ſemper eſt consulendum. In quo ſi
mibi optemperatum eſſet: et ſi optimam: ali-
quain rēpubli. que nunc nulla eſt haberemus.
et cum bis quos vi deuiceris consulendum eſt:
tuž hi qui armis poſtit ad imperatorū fidē cō-
ſugiūt q̄uis mūrū aries p̄cuerſerit recipiēdi ſūt.
In quo cātopere apud noſtros iuſtitia culta ē:

ipſe locus natura munitus et ad bellum iſtaurandum oportunus ppter duo ppinqua maria po-
tuerit excitare aliquos ad bellū tumultum. in oratione p̄ lege agraria cōtra Hullū dicit. corinthū
veſtigium vir relictum eſt: erat em̄ poſita in angustijs atq̄ fauacib⁹ grecie: ſic vt terra clauſtra lo-
corum teneret: et duo maria moxime navigationi diuersa pene conuengeret: cum prenuſ ſciriſſie ſe
parentur. Aliquos jſc ſenatores qui id censuerunt: Alūmū: cuius auſpicij Corinthus euer-
ſa eſt. Q Opportunitate cōmoditate ad bellū iſtaurādū. Q Ipſe locus qui erat natura munitus
Q Ad bellum ad mouenda arma romanis. Q Aldea quideſ ſententia docet nunc q̄ ſtudio pacē
debeamus amplecti: que eſt ſine fraude et infidijs. Q Aldea ſententia: vt ego ſentio: et vt mea ſentio: oſ-
p̄to. Q Consulendum. Puidendum. Et inquit Cicero. Si romani meis moniti paruiffent. Cesar
non occupasset rempu. Semper em̄ ſuasit Cesaris audaciā repremendam et ab armis reuocandū al-
ta mente vir ſapientiſſimus puidens quid ille moliretur. In ſc̄ba philippica dicit: duo tempora
incidentur: quibus aliquid contra Cesarē Pompeiū ſuaderim. Unū: ne quiquenij ſemp̄tū Le-
ſari progaſret: alterū: ne pateretur fieri: vt abſentis eius rō bſek̄. quoy ſi viris pſuafſſem: in
bas misera nunq̄ incidiſſemus. Queritur igitur Li. Pompeiū nō paruifſe ſuo cōſilio et etiā ei-
ues: qm̄ ſatius fuſſet in cōditionē pacis accipe quā: q̄ ſeipſ. ſtatū penitus amittere. Q In quo in
qua re et pace cōſiliā tolliendaq̄ discordia. Q Obteperatū ſi meis cōſilijs romani paruifſen: de
cōditione pacis. Q Aliq̄ ſēp. aliquē ſtatū ſeipſ. q̄ nūc penitus corruit. Aliq̄ alicuius dignitatis: q̄ p-
uis etiā iniqua pacis cōditione aliquid de dignitate ſeipſ. et forma etiā diminuitur. Hid melius erat
q̄ nullā penitū ſeipſ. dignitatē et formā retinere. Li. rediſt ex cicala vbi fuerat p̄cōſul belli ciuilis i-
cordia rep̄t. Unū vtriusq̄ concordia ſuadebat: et eius ſnia ſp̄ vna fuit pacē q̄uis inq̄ ciuilis bello
ſibi videri pferendā: et cōſiliū pompeij de reliquēda Italia vebemēter improbauit Logitauerat.
Li. libellū de cōcordia cōponere: ſed cū de pace iam desperandū eſſet: defiſit. Itaq̄ in. vii. li. ep̄la
ad atticū ſcribit. Demetrii: li. de cōcor. tibi remiſi. Si nō optimā: ſi nō int̄: gre dignitatis libertatis
q̄. Q Que nulla eſt jam iuſſa. ſ. dignitatē et libertate Appianus li. ii. bellop̄ ciuilis ſic ſcribit Li. autē
de concordia agendū ceneſebat p̄dicērib⁹ ad oia cōſiliū. Q Et cū bis quos vi. aliđ p̄ceprium: et
etiā in bello b̄ defendantur: q̄ diſenſitib⁹ armis ad imperatorē cōfugiunt: ergo nō mō post cōſec-
ta bella: ſed etiā in ipſo ſtrepiu armorū et clangore tubarū officiū ſeruandū eſt. Q Positib⁹ de poſitib⁹
armis dātes ſe imperatorē: vt illi q̄ in virbiſſib⁹ occiduntur et oppugnātur admotis iam macib⁹ et
tozmenis bellicis ad muros deſiſiēdos. Q Artes ſerat instrumentū bellicū quo iamue quaſiūtū
et muri de quo dixi apud Papiniū: et Siliuū. Q Alūmū murus eſt v:biū: parties domoz. i. q̄uis im-
perator: cepit oppugnare muros hostiles tñ ſuſcipere hostes q̄ ad illius fidē cōfugiunt et illoū ſaluti
cōſulere: ne aliqua crudelitas apparet plato. li. v. de. leg. ſic ait. Sed oīm tam in pegrinos
q̄ in ciues pectōp̄ maritū eſt qd̄ in ſupplices eſt cōmifū: deus em̄ custos eſt quare nullus in ſup-
plices ſceleratus impugne abibit. Q In quo in qua re et officio qd̄ romani exercebāt erga illos: q̄
ad ipſos fidē cōfugiebant: et affert exēplū romanorū in hac re q̄ erga vicios oē gen⁹ humānitatis
et officij exercebant: et illorum patrocinium ſuſcepere. Q Iuſtitia culta eſt tam iuste ſe gesserunt.

Aſtēſ

platō.

Officiorum.

Gut hi consules iugatores & duces exercitus. **G** patroni & defensores. **G** More malorum: veterum romanorum instituto. ut scilicet patrocinium eorum susciperent: quos viciissent. **A**n paulus Emilius aucto re Plutarcho non solum in victoria mitem humanum erga macedones prebuit: sed etiam reliqua vita eos tutatus est: & veluti pro domesticis ac necessariis habuit. **G** Ac belli quidem equitas afferit summam equitatem romanorum qua vrebatur in bello indicendo armisque munitiones contra hostes: ut ostendat Licero bella missura suscipi debere. & oibus rite pacis quamvis procedere vult: ut si res reperatur per

Festales: quibus negatis romano ritu bellum indicebatur. Belli equitas: iusta causa & ritus bellum indicendi. **G** Prescripta diligentia & accurate scripta: ancus martius nepos Alume pomplii ex filia: bellicas ceremonias istituit: ut non solum generaliter bella: sed etiam indice renetur aliquo ritu: ius ab eis collis antiquitate acceptum descripsit: quod postea faciales habuerunt: quo res repetebatur & pater patrum ex oratione facialium erat dictus a patrando sedere: & cum faciali legato res repetebat: ibat officium quod ipsius erat in sacra: ciendis fedibus. **F**estales ad illatores inturari ibant: & bellum indicabat. **A**Una faciali sacrificio vestibus ornatus res repetita ibat: & ubi ad fines veniebat: vnde res repetebantur capite velato vel amuleto laneo: audi iupiter dicebar: audire fines cuiuscumque gentis sunt. Illumina audiatur fas: obitum neis fides sit: Inde postulata pagebat Ioue testem invocando: patrois ritu qui caput Luminis. l. i. bellum indica bat: Inde hastam ferratam sanguine

Vt hi qui ciuitates aut nationes deuictas bello in fidem cepissent: earum profundi essent more majorum. **A**c belli quidem equitas scilicet faciali populi romani iure prescripta est. Ex quo intelligi potest nullum bellum esse iustum: nisi quod aut rebatur reperitis gerat: aut denunciatur ait sit: & iductum. **P**ro ipato tenebat priuiciam in curia exercitu. **L**a filii tironi militabat cum at pro pilio videlicet dimicante legionem. **L**a quis filii qui in eadem legione militabat dimisit. Sed cum amore pugnandi in exercitu permanisset. **L**a ad. **P**ro scripsit: ut si eum patere in exercitu permaneret secundum cum obligaret militia secundo quod pro re amissio iure pugnare cum hostibus non poterat. **A**deo summa erat observationis in bello mouendo. **M**it filii in quod scripsit se audiisse eius missum factum esse a consule cum in Macedonia bello profecto miles esset. Monet igitur ut caueat ne ipsum ineat negat. non ius esse quod miles non sit pugnare cum hoste. **E**quidem illud etiam animaduerto: quod quod nomine pueris esset: is hostis vocaret & lenitate obviis tristitia rei mitigaret. Hostis. non apud

Festales

am hastam in agrum hostilem iacebat dices bellum indicare facio: **A**nni festales denoniantur Tarro enim dicit festales dictos a fide publicis: cui peracta & sedeadis controverteri: non ante libet gerere bellum quod faciles silent res repentinum: ut exprimatur an ab his posset discordia dirimi: & tolli: hoc modo a placis Romanis res repetebatur: & bellum indicabatur: quod posteri seruauerunt. Ut etiam socialibus multis fas erat arma cape ab his instauri bellum iure atque religione statuere. postea aucto ipso cum nimis hostes ab urbe distare: ut non facile ad illos fines tri posset: faciali & citius proores iacebant hasta super columnam: quod erat Romane in capite circa maximi ante templum bellone: & ita non neglecto penitus profico ritu: bellum indicebat ad quem Papini alludebat in thebae singit Bellona intercessus: hastam ex larissa orce argina in fines boeroz: quibus argini gabant bellum. Ita enim canit Diana manu nuchi de dusse larissae. **D**icit bellona faciem dextramq; trahit & hastam inter se: agere dices. **E**x quo job hoc quod prescripta erat cetera bellum. **D**enuntiatur intelligitur simili sine aliqua solemnitate. **I**ndicatum solennitatem quadam & ritu facialium in bello indicendo: & assert ex exempli Latonis Census cuius filius militabat sub pro pilo in macedonia: ut cognoscatur quod obseruatio erat apud antiquos & cura circa ius bellum & aduersus hostes. **P**opilius ipatos: hec historia implicita videt Plutar. enim dicit filius Lato: militasse in macedonia sub paulo emilio: & fortitudinis laude meruisse: cum ensem quem amiserit et mediis hostibus recuperauit mirabiliter cunctis annis magnitudinem atque constantiam: & L. dicit metuisse sub pro pilo Tyro: nouus miles. **G** Abilitie sacramento formularum sacramenti militaris. **A**ulus Gellius repetit prescriptam a cincio. in libro de re militari. quod talis est. In magistratu. **L**. lelii. **L**. filii. **C**onsul. **L**. cornelii. **P**. filii. consulis in exercitu de ceteris milibus passus. pro furtu non facias dolo malo. solus neque cum pluribus pluris numero argenteo in dies singulos extrahat hastam basile ligna pabulum vite facultate sicque ubi inuenieris: sustuleris: quod tuum non erit quod pluris numero argenteo erit: vti tu ad. **L**. lelii. **L**. filii consule. **L**. ve cornelii. **P**. filii consule sine ad quem vter eorum iussiter pferes. Aut pisteberet in triduo proximo quemque inuenieris: sustuleris ve dolo malo aut dho suo cum id ceteris esse rededes. vti quod rectum faciat esse voles. **S**ecundum sacramento: ut ite non iuramento ipsum astrigeret quoniam erat a militia dimissus & sic non poterat iure pugnare cum hoste cum non esset miles. quoniam dimissus fuerat cum ea legione: quia popilius dimisit: quia ea alere non posset. **G** Adeo sine enim obseruabat ceremonie & ritus bellandi. **O**bseruatio. l. legum consuetudinum & discipli-

Papini.

am hastam in agrum hostilem iacebat dices bellum indicare facio: **A**nni festales denoniantur Tarro enim dicit festales dictos a fide publicis: cui peracta & sedeadis controverteri: non ante libet gerere bellum quod faciles silent res repentinum: ut exprimatur an ab his posset discordia dirimi: & tolli: hoc modo a placis Romanis res repetebatur: & bellum indicabatur: quod posteri seruauerunt. Ut etiam socialibus multis fas erat arma cape ab his instauri bellum iure atque religione statuere. postea aucto ipso cum nimis hostes ab urbe distare: ut non facile ad illos fines tri posset: faciali & citius proores iacebant hasta super columnam: quod erat Romane in capite circa maximi ante templum bellone: & ita non neglecto penitus profico ritu: bellum indicebat ad quem Papini alludebat in thebae singit Bellona intercessus: hastam ex larissa orce argina in fines boeroz: quibus argini gabant bellum. Ita enim canit Diana manu nuchi de dusse larissae. **D**icit bellona faciem dextramq; trahit & hastam inter se: agere dices. **E**x quo job hoc quod prescripta erat cetera bellum. **D**enuntiatur intelligitur simili sine aliqua solemnitate. **I**ndicatum solennitatem quadam & ritu facialium in bello indicendo: & assert ex exempli Latonis Census cuius filius militabat sub pro pilo in macedonia: ut cognoscatur quod obseruatio erat apud antiquos & cura circa ius bellum & aduersus hostes. **P**opilius ipatos: hec historia implicita videt Plutar. enim dicit filius Lato: militasse in macedonia sub paulo emilio: & fortitudinis laude meruisse: cum ensem quem amiserit et mediis hostibus recuperauit mirabiliter cunctis annis magnitudinem atque constantiam: & L. dicit metuisse sub pro pilo Tyro: nouus miles. **G** Abilitie sacramento formularum sacramenti militaris. **A**ulus Gellius repetit prescriptam a cincio. in libro de re militari. quod talis est. In magistratu. **L**. lelii. **L**. filii. **C**onsul. **L**. cornelii. **P**. filii. consulis in exercitu de ceteris milibus passus. pro furtu non facias dolo malo. solus neque cum pluribus pluris numero argenteo in dies singulos extrahat hastam basile ligna pabulum vite facultate sicque ubi inuenieris: sustuleris: quod tuum non erit quod pluris numero argenteo erit: vti tu ad. **L**. lelii. **L**. filii consule. **L**. ve cornelii. **P**. filii consule sine ad quem vter eorum iussiter pferes. Aut pisteberet in triduo proximo quemque inuenieris: sustuleris ve dolo malo aut dho suo cum id ceteris esse rededes. vti quod rectum faciat esse voles. **S**ecundum sacramento: ut ite non iuramento ipsum astrigeret quoniam erat a militia dimissus & sic non poterat iure pugnare cum hoste cum non esset miles. quoniam dimissus fuerat cum ea legione: quia popilius dimisit: quia ea alere non posset. **G** Adeo sine enim obseruabat ceremonie & ritus bellandi. **O**bseruatio. l. legum consuetudinum & discipli-

Aulus

Gellius.

Formula

lacramen

ti milita

ris

am hastam in agrum hostilem iacebat dices bellum indicare facio: **A**nni festales denoniantur Tarro enim dicit festales dictos a fide publicis: cui peracta & sedeadis controverteri: non ante libet gerere bellum quod faciles silent res repentinum: ut exprimatur an ab his posset discordia dirimi: & tolli: hoc modo a placis Romanis res repetebatur: & bellum indicabatur: quod posteri seruauerunt. Ut etiam socialibus multis fas erat arma cape ab his instauri bellum iure atque religione statuere. postea aucto ipso cum nimis hostes ab urbe distare: ut non facile ad illos fines tri posset: faciali & citius proores iacebant hasta super columnam: quod erat Romane in capite circa maximi ante templum bellone: & ita non neglecto penitus profico ritu: bellum indicebat ad quem Papini alludebat in thebae singit Bellona intercessus: hastam ex larissa orce argina in fines boeroz: quibus argini gabant bellum. Ita enim canit Diana manu nuchi de dusse larissae. **D**icit bellona faciem dextramq; trahit & hastam inter se: agere dices. **E**x quo job hoc quod prescripta erat cetera bellum. **D**enuntiatur intelligitur simili sine aliqua solemnitate. **I**ndicatum solennitatem quadam & ritu facialium in bello indicendo: & assert ex exempli Latonis Census cuius filius militabat sub pro pilo in macedonia: ut cognoscatur quod obseruatio erat apud antiquos & cura circa ius bellum & aduersus hostes. **P**opilius ipatos: hec historia implicita videt Plutar. enim dicit filius Lato: militasse in macedonia sub paulo emilio: & fortitudinis laude meruisse: cum ensem quem amiserit et mediis hostibus recuperauit mirabiliter cunctis annis magnitudinem atque constantiam: & L. dicit metuisse sub pro pilo Tyro: nouus miles. **G** Abilitie sacramento formularum sacramenti militaris. **A**ulus Gellius repetit prescriptam a cincio. in libro de re militari. quod talis est. In magistratu. **L**. lelii. **L**. filii. **C**onsul. **L**. cornelii. **P**. filii. consulis in exercitu de ceteris milibus passus. pro furtu non facias dolo malo. solus neque cum pluribus pluris numero argenteo in dies singulos extrahat hastam basile ligna pabulum vite facultate sicque ubi inuenieris: sustuleris: quod tuum non erit quod pluris numero argenteo erit: vti tu ad. **L**. lelii. **L**. filii consule. **L**. ve cornelii. **P**. filii consule sine ad quem vter eorum iussiter pferes. Aut pisteberet in triduo proximo quemque inuenieris: sustuleris ve dolo malo aut dho suo cum id ceteris esse rededes. vti quod rectum faciat esse voles. **S**ecundum sacramento: ut ite non iuramento ipsum astrigeret quoniam erat a militia dimissus & sic non poterat iure pugnare cum hoste cum non esset miles. quoniam dimissus fuerat cum ea legione: quia popilius dimisit: quia ea alere non posset. **G** Adeo sine enim obseruabat ceremonie & ritus bellandi. **O**bseruatio. l. legum consuetudinum & discipli-

ne veteris bello. Catonis sensu had dñiam catonis iunctoris: q̄ vnicēs cognitatus ē. ¶ A cōfū
le] p̄ opilio Bello p̄fico qd̄ ḡerebat cōtra Persem regē mācdoniē. ¶ Ius esse iure licere. ¶ M̄is
les] scriptus in militia. t̄ q̄ nō dedit nomē: t̄ militie sacramēto se nō obligauit. ¶ Eq̄dē illū est: p
bat ēt. ¶ i. romanorū eq̄tate t̄ lenitatem erga hostes. ¶ Bladuerto] video t̄ cōsidero. ¶ Propō noīe
i. is p̄pē dicebat p̄duellis: q̄ ap̄dārtiquos is erat q̄ nūc dōr̄ hosti p̄duellis ēt is dicebat q̄ p̄ sediū
one iterfecset cluē romanū: aut arma mouisset t̄ ēt is q̄ cōmisiſſi crīmē lese maiestas. ¶ Unū celari ay
perduōs

malores n̄ros is dicebat quez nūc p̄egrinū di
cūm? Indicat xij. tabule: aut stat̄ dies cū hoste.
Itēq̄ aduersorū hostē eterna auctoritas: qd̄ hāc
māsuetudinē addi pōt eū cū quo bella gerastā
mollī noīe appellare. q̄ q̄ id nomē duri? effecit:

lā vetustas a p̄egrīo ei recessit
t̄ p̄pē i eo q̄ ōtra ferret arma
fīmālit alterz ge? d̄certādī qd̄
fit vi t̄ officijs in ip̄o p̄stādis
Ulm vero de impiō d̄certat
belloḡ queritur gloria om̄
nino s̄abesse tamen causas:

ctore Trāq̄lo] subornauit vñū q̄.
¶ Rabirioz p̄duellionis diē dice
ret quo adiutorē senarū coeruerat
sediciōs saturninū in Tribunatu
quo violato: crīmē lese maiestatis
cōmitū. Var. ait. Multa aliq̄ ali
ud nūc condūt: alioz an significabat
vt hostis: nā tūc eo b̄bo dicebat p̄
egrinū: q̄ suis legibz tueret: nūc in
q̄ eū dicunt quē tūc dicebat p̄duellis
lē. p̄pōr̄ ait hostis. ap̄d̄ anquos
p̄egrinus dicebat. mō dōr̄ hostis p̄
p̄duellōe. Holl̄ ē ḡhāl̄s t̄ publis
cūs: inīcī vō p̄ua? Unū dicitur
t̄is consul. hostes sunt: q̄ibus p̄
blice bellū decernit. Eteri larr̄des
sunt aut p̄dones. ¶ Lenitate ver/
bi] mitt significatōe. nā dicebatur

perduōs

Varro

Hostis.

Status.

Pbauon.

us

Apollina

ris

mītoze noīe hostis ille q̄ esset p̄duellis. vñ noīs lenitatem aspītate rei mitigabant. ¶ V̄istitū Jasp̄
tātē. ¶ Que nūc p̄egrinū: q̄ iure pp̄li romani nō v̄teref: t̄ p̄egrinus vocat̄ q̄ i civitate sua non ē ve
q̄ nō ē orūdūs ex iūra cūmūte: apud antiquos is appellabat q̄ alien̄ esset a pp̄lo romano Amb. Plautus
ait: aduersarios molli appellat̄ noīs bāt̄: vt p̄egrinos vocarēt. hostes cū antiquo ritu p̄egrini di
cebat̄ hebrei appellabat̄ aduersarios allophios. i. alienigenas. paulus iuriōs ait. Quos nos ho
stes appella?̄: eos veteres p̄duelles appellabat̄: p̄ eā adiectōe idicātes cū q̄b̄ bellū ēt̄ plau.
ait p̄duelles penērāt̄ se in fugā. ¶ Indicat testan̄ t̄ declarat̄ b. xij. tabule: v̄ba q̄ scrip̄ erat in le
gisbus. xij. tabu. i q̄bus cū de aduersario alicui? i cā t̄ p̄egrino: q̄ suis legibz v̄teret mētio: ho
stis appellabat̄. ¶ Aut stat̄ Indicat cā cōstitūt̄ hoc em̄ significat̄ dies: status. ¶ Lū hostis. i. p̄egr
no t̄ aduersario in cā status dies dicebat̄: i quo litigatē cōp̄ere debebat̄. Plau. ait. ōz iē dies est
status cā hoste. i. p̄egrino t̄ aduersario in cā. cictius li. v. de re milita. militibz scriptis diē quo adesse
deberet p̄finis̄ bas addidit̄ exceptōe. Mūh̄ baz. aliq̄ cā erit funus familiare: ferie videmiales: cas
lendeq; moribus sōnticis: a uspiciūe: qd̄ sine p̄iactuō p̄terē nō lēt̄at sacrificiūve aduersarii: qd̄
recte fieri nō posset: nisi p̄ius cō die ibi sit: ius hoste sue: stat̄ cōdictus dies cū hoste. t̄ p̄ b̄ ōndik
hostē significare aduersarii in cā sue lite. Itēq̄ b̄ erat v̄ba i alio loco. xij. tabu. ¶ Aduersus hostē
i. p̄egrinus t̄ aduersarii. ¶ Eterna auctoritas. i. q̄ p̄egrinus possit coercerit: b̄ p̄mittebat̄ leges. xij. ta
bulaz: ¶ Quid ad hāc laudat. ¶ māsuetudinē romanorū in tali appellatōe: nā rei aspītate t̄ tristis
et̄ molli noīe mitigabat̄. ¶ Molli: mūt̄ q̄p̄ iō nomē. s. hostis lā accipit̄ in alia significatōe: t̄ nō
dōr̄ p̄egrin̄ s̄ ille q̄ nob̄s arma parat̄ t̄ bellū iferit. ¶ Duri? i. q̄p̄ b̄ noīe significatio p̄ retusta
tē facta est durū t̄ q̄ si rōleē t̄ obsoleta: si tō hostis trāfuit̄ in alia significatōe: t̄ nō significat̄ p̄e
grinū: vt quōdā h̄ illū q̄ bellū molli t̄ infere multa sūt noīa q̄ p̄ atq̄tare v̄enerū: i desuetudinē su
p̄a dixit: q̄p̄ b̄ videbit̄ cupiā durius. i. nimis durū t̄ inuitatū. Pbau. p̄b̄s vñ ē ap̄d Bellū adō
lēscēt̄ v̄bōz veteri cupidissimo dixit. Uiae moribz p̄teritis: loq̄re v̄bōz p̄ntibz: t̄ rāq̄ scopulū fugi
as iisolū v̄bōz. Idē p̄ba. dixit ciu:b̄ romanis latine loq̄ntibz: rē nō suo vocabulo demōstrare non
min̄ turpe ē q̄ boīez nō suo noīe appellare: t̄ celari monuit fugiēdī ēē iisolū v̄bōz vt scopulū in
mari. p̄suerito dixit Apollina] cū dīa oīm rep̄: tū marie v̄bōz ē. q̄ atq̄tatas efficit: vt illō nōmen
ēt̄ duri? nā noīa mutāt̄ v̄bōz t̄ cōsuetudine. Quia ap̄d Li. inq̄t Fa. li. viii. dīcas t̄ brītudo q̄
dura qd̄ sentit ēē verūc̄ v̄su putat posse moliri v̄ba sūt. Li. i. H. de. na. deoz: aut ista siue brītās s̄i
ue brītudo dīcēda sit v̄rūc̄ oīno durū s̄i v̄su l̄molīcēda nob̄s v̄ba sūt. Duri? dūrīoz significatōis
q̄m nō ē ampli? molle nomē sed durū t̄ illū significās q̄ arma mouet: nō aduersariū in cā v̄t prius.

Um vō de ip̄o p̄posuit duo ḡna d̄certādī vñū p̄iceptatōe: alterz p̄ vi postq̄ d
p̄mo disservit t̄ iustis cāis bellorū atq̄z officijs Trāfīt ad alitz qd̄ fit arms t̄ vi ip̄z
q̄ dūsū: i duas p̄tēs nā vita cū hostē nō ecere: s̄i ēt̄ trūcidare cōamur: t̄ b̄ p̄ p̄
ceptor nō solū ad singulos hostēs: s̄i ēt̄ ad publicā disciplinā p̄met. Et doce Li.
monet̄ cūt̄ in hoc ḡne bellī debere iustis bellī cās: t̄ diligēda esse hostū
genera t̄ ita pugnandum vt res ratio ve postulat: q̄m non cū oī genere hostū eo
dem'modo t̄ aio dīmīcāndū est. ¶ De imperio. i. q̄n bellū infertur p̄ imperio ampliādo t̄ gloria cō
paranda: que est contentiens laus bonorū in corrupta vox bene iudicantium de excellenti v̄rte.

Officiorum

Doportet subesse] necesse est ut substant & insint eadē cause q̄s dixi. I. rōes q̄bus inducit id facim⁹: ut sc̄z sine iniuria in pace viuant: & qd bellū indicat p̄ficiales & ante denūciet: & q̄ res p̄ius repe-tantur: si posset verborū disceptatione res sedari que p̄pria est boīs: belue em̄ vim amat & nos nō ad bella sed ad pacem & concordia nati sumus. **S**ed ea bella] precipit nūc quo aio gerenda sine ea bella: quibus gloria querit nō aut euerio alioz funditus. **A**dīnus acerbe] int̄mōrī seutia: & acerbitate: q̄ ea bella q̄bus p̄ capite dimicat. vi em̄ similitudinē accipit a singulorū boīm cōtēcio

oportet easdē quas dixi paulo ante iustas cau-sas esse bellorū Sed ea bella q̄bus imperij glo-ria p̄posita est. min⁹ acerbe gerēda sunt: vt em̄ cum ciuiliter contēdim⁹: aliter si est int̄mīc⁹: aliter si cōpētitor: cū altero certamē honoris et digni-tatis est cū altero capitīs et fame. sic cum celiti-beris: cū cymbris bellū: vt cuī int̄mīc⁹ gerebat vter esset: nō vter imperaret: Cum latiniſ: sabi-nis: sannitib⁹: peis pyrrho de iperto dimicabat

Peni fedis frigū: crudelis Hannibal relq̄ iustiores

Plato

Honorū] q̄rum ad magistratū qui perit. **E**t dignitatis glorie que ex ipso magistratu se-quitur. **C**um altero int̄mīco. **L**apitis] vite q̄ int̄mīc⁹ cupit alterius mortē. & famaz int̄mīco suo erige: cuius amissio magna iacura est melius em̄ est nomē bonū q̄ diuite multe: & q̄ nūc erit pere nomen & dignitatē: aceritimus est int̄mīc⁹: quapropter fama negligē nō debet q̄m ipam ne-gligere crudelitas est. **E**t affert Lice. exemplā illoz: quibus cū de capite dimicatu est a romanis.

Plato in. v. de rep. loquens de disciplina militari dicit. sordidum est spoliare cadauer hostēz: pu-

ture mortui corpus quotiens greci contra barbaros vel barbari contra grecos pugnabunt bellū

gerere asseremus. & hostes esse natura: & has int̄mīcīas bellum vocabimus quoniam vero greci

cum grecis pugnabunt dicimus eos natura: quidem amicos. esse mozo aut labore in hoc greciā

& seditionib⁹ agitant: & seditionem has int̄mīcīas appellabimus. **M**ostri exercitus ne inenim

grecum facere seruum debent: sed & grecis alijs consulere potius vt ipsi ab hoc caueat. nam ita fa-

cilius ac fortius contra barbaros insurgent & se in iusticē abstinebunt. **G** Sic] eodem modo: part

similitudine & genere contentionis diuerlo. **L**eltiberis]. Illumanturis qui in celtiberia sunt: &

habent mores efferratos: & per. re. annos cum romanis pugnarunt de capite & vita. quos tandem

scipio attruit. **L**eltiberi sunt populi Hispanie accolentes iberum fluvius ex celītis populis gallicis

originem habuerunt: unde Luca. profugis a sede regula Gallorum celeste miscentes nomen ibe-

nis. **C**um cymbris] populis germanis qui magna bominum manu collecta in italicam int̄mīco

animo sese effundebant: quibus alpes magno impetu & vesano furore transcedentibus. **M**axi-

nus arpīmas occurrit: & eos fugauit: ceciditq̄ nam cymborū centū. cl. milia desiderata sunt & capta

xi. milia de. **C**ymbris **A**duarus clarissimum. **E**t iura belli poterant viderti cum quisbus certamen est

vt cum int̄mīcīis: cum autem imperium quererent: videantur competitores. Ideo nō constituti. **C**is-

ce. psos tunis habendos omnino int̄mīcos: aut competitores: quoniam non sernarunt iura bel-

li: que seruanda sunt cum de imperio: non autem de vita dimicatur. **S**ed planū est Cartaginen-

ses de imperio: certasse cum Romanis. **Q**uis federa violauerint: & Hannibal crudelior fuerit q̄

iustus bellū quo imperium queritur & gloria requirebat. **S**er fierunt federa: vt auctor est polybius

inter romanos & cartaginenses scripta in eneis tabulis: & seruata in tēplo iouis capitolini. **P**ri-

mūm fuit post exaciōnēs Bruto & publicola cons. Item duo alia ante primum bellum puncū

Quarum gacto primo bello puncū: quod Hannibal pater Hannibal legatus cartaginēsū

cum luctario consule percussit. Quādūm fuit post illud luctati. **S**extum cum. Hasdrubale: genero

Hannibal caris rem in hispania gerente. vt terminus imperij esset annis iberus. Saguntinis mes-

diis inter imperia duoz̄ populorū libertas seruareb̄ hoc fedus Hannibal rupit: & solo equata. Sa-

guntio ita iusta: quā p̄ tot annos summā crudelitate laceravit. **H**ec fuerunt federa ante scdm̄

bellū puncū. **C**rudelis Hannibal. nā in eo erat p̄fida plusq̄ puncū in humana crudelitas. nūl⁹

dei me⁹: & ingēs suis humani sanguinis. **D**e Hannibali felicitate dicti in p̄metariis Syllii: **C**re-
būq̄ latini fabiani sanitas Pyrrhus. **I**ustiores q̄ fuerint pen: & Hannibal q̄m seruare: nū melius ius-
ta bellū quo imperium queritur: nō em̄ geri oītanta scūtia p̄fida: q̄ta id quode capite dimicat.

vñ cū peui essent p̄fidi & crudeles. videbat iniusta nō competitores & de vita certare. nō imperio

Lucanus

Federa
inter ro-
manos
& cartha-
ginenses

GPyrrhi quidem inane Pyrrhi humanitatem et preclaram sententiam refert: missi fuerunt legati ad Pyrrhum per captiuos redimendis: inter quos Fabritius fuit auctore Trogo et Fabius auctore Plutarcho. Pyrrhus dono remisit captiuos romanis dicens hec verba: que Ennius postea versibus pseccutus est: ex ea pda inquit Trogus ducentos captiuos milites gradus Romam remisit ut cognita virtute eius romani cognoscerent etiam liberalitatem: pugnauerat enim felici euentu cum Gaiilio leuino consule. **P**reclara digna memoratu clummis laudibus. **G** Mec mi aurum posco. Ibec fuerunt verba Pyrrhi ad legatos agentes cum Pyrrho de captiuis redimendis. **A**di mihi Dederitis sic Ouid. Utam dederitis in vnde: et alibi transiles ritis aquas. **G** Nec cauponantes querentes pecuniam ex bello. Ut faciunt capones: qui vendunt vinum et more institutorum quod turpe est. **B**elligantes bellum gerentes obelugero antiquum verbum est: quod iam absoluunt. **F**erro armis non auro: non pecunia more institutorum. **L**ernamus decernamus. i. certemus pro vita armis: non pecuniis. **A**ur. et cernere ferro.

Pirrhī quidē de captiuis reddendis illa preclara sententia est. **M**ec mi aurum poseo: nec mi precium dederitis. **N**ec cauponantes bellum: sed belligerantes. **F**erro non auro vitam cernamus vtrig. **C**los ne velit an me regnare hera: quid ne ferat sors virtute experiamur: et hoc simul accipe dictum. **Q**uorū virtuti bellū fortuna pepercit: horumdeꝝ me libertati parcere certum est dono ducite: docq; volentibus cum magis dīs Regalis sane et digna eacidarum gener sententia.

Fides etiam hostibus seruanda.

Let etiam si quid singuli tēs poribus adducti hosti promiserint: est in eo ipso fides consciuāda: vt primo punico bello Regulus captus a pentis: cum de captiuis commutatis Romani missus esset: iussasset se redditum primū vt venit captiuos reddendos in senatu non censuit. **H**einde cuī retin eretur a propinquis et ab amicis: ad supplicium redire maluit: quam fidē hosti datam

cellebat omnes nositate sint: appellata est enim ex viro st̄tus: virtus aut p̄p̄a est fortitudo. **E**t hoc. **I**. q̄ dicam accepe o romane qui ad me venisti. **B**elli fortuna. **I**. t̄ qui in bello nō ceciderūt: volo ut liberi sint. **F**ortunam Ieasus et cunctus bellū. **V**ox umdem pro eozundem. **L**eritum esti consti tui liberare illos quibus in bello fortuna pepercit. **D**ono ducit. **T**eritus sermonē legatos Pyrrhus. **C**ū magnis dīs bonis auspicijs. q. d. dī voluerūt: vt hi in bello caderēt: sic videt velle esse liberos. Ergo volentibus dīs illos accipiatatis sine p̄cō et bonis autib; **A**ur. putauit deos magnos esse celū et terrā aliqui dixerunt esse penates: quos Dardanus ex Samothracia in Phrygiā ad uicerat Lassius hemina auctore Macro. dicit Samothracis deos eosdēc̄ Romanorum penates p̄p̄ie dici deos magnos. Scīs inquit hec n̄t **A**ur. at Cū socij natōc̄ penatib; et magnis dīs hos vocabant Troiani deos patrios auctore bigino cuius opinione **A**ur. fuit deens. **D**ī patri seruante domū. Magni dī apud romanos erant iupiter iuno et pallas: quos in **L**epistolio colebat per quos iurat Scipio apud Syllū. l. x. Tarpea pater qui tēpla fin incolis a celo fecit et saturnia nondū itacis munita malis. tuc̄ aspera pectus. Egide gorgoneos h̄go succinta furores. **R**egalis sane laudat. **L**et iniaꝝ pyrrhi digna eo rege q̄ ab Achile Eac nepote magnanimo et fortissimo heroe originem habebat. **R**egalis digna pyrrho rege fortissimo. Regum dī id q̄ est: aut fuit regis. Regale dignum rege. **E**acidanum genere fortissimis viris et magnanimis. Eacus fuit pater pellei. pelleius Achilles. Achilles pyrrhi: qui in epyro regnauit: ad quē hic pyrrhus genus suū referebat. **S**ententia dictū laude dignū. **L**et etiam si quid. **M**ūc p̄cipit seruandā esse fidē etiā hostibus: et ea que t̄pib; ad ducti p̄missimus. **E**t assert exēpli. **M**attili reguli: q̄ caput a Xipio Lacedemonio et romā missus: cum p̄us iurasset se redditura: vt cum eo captiuū permutarentur.

Airtus.

Regium
Regale.

Officiorum.

Plato.

Regulus in senatu gravissima oratione id disuasit: dicens se nullo usui futuri romanis: quoniam venenum sibi a penitus datu esset que paulo post tabesceret: et sic carthaginem ad paratus supplicium reuersus est. ne fides hosti data violaretur. fulle inquit Plato in primo de legibus pfecta iustitia nomina re possumus. De regulo eiusq; supplicio plura dixi apud filium. li. vi. et aliquis dicentur in. iiiij. volis mine. Singuli isoli clues: non solu rora ciuitas. Temporibus aliquia temporum conditiones: et aliqua difficultate coacti: in eo ipso quod primitum est tali temporum conditione a penitus carthaginensis duce Xantippo. Laze demonio qui insidias parauit: ut canit Sylius. Captiuus quoque regulus in apfrica felici eueteri pugiana ceperat. Comitandis: ut comitarentur cum regulo. Primum cum primu censuit: dicit sensentiam non esse reddendos captiui: nos: a propinquis et maxime ab vero Martia: que vntce ipsum amabat. Bellicis officijs quod ad bellum pertinet.

Aristoteles.

Minimorum autem postquam bellum officia absolvit: et po litica quod singulorum hominum precipit seruandam esse iustitiam etiam aduersus infimos et seruos: a quibus operam exigere debemus: et iusta habere. Et hec precepit ad gubernationem rei familiaris primum de qua libellos economicos. i. de re familiaris seruanda scriptis. Xenophon. quod opusculum. adolescentis interpretatus est: et Aristoteles qui diuidit rem familiaris in duas partes: dominum. i. et possessiones: inter quas seruum dicunt obtinere principatum: seruo: cum duo genera facit: ut alii sint curatores liberalius instituti scientes litteras: qui negotiis respondunt: alii opifices ad alii quod opus debuntur: in quos vec officia seruanda monent: ut curatores plus honoris: opifices plus cibis tributantur: et virtutem parum vint: quoniam potius etiam libertatem ingenio boies ad insolentiam implicantur. Et tria dicit esse quod ad seruos pertinet: opus: cibum: castigationem: et cibis sine opere in solentem seruum facere: opus autem et castigationem sine cibo rem esse violentiam. Cibum ergo dandum censet per ratione operis: cum cibus sit merces serui: vnde enim et iusta putat dominos pponere seruis spem libertatis certo quidem tempore: quoniam eo pacto libertus suscipiunt labores. Sola habitudine inquit Cyrus apud Xenophontem: pectora admodum possessio est: quod autem caret boibus: caret etiam donis: quibus serui plato in sexto de legibus loquens de seruis sic ait. Est autem recta seruorum educatio ut nulla ipsis contumelia inferatur: iniuria multorum si fieri possit per equalibus inferenda: liquido enim cogi nolectur quod natura non sicut iustitiam collit oditque reuera intuicione cum cauet ne illis iniuria faciat quibus facile potest. Allocutio ois ad seruos quodammodo imperium sit neque locus ullus cum ipsis se minis seu malitiae habetur. Non male humanum bene qui dicunt nos debere ita serui ut: ut uti mur mercenariis. i. mercede conductis: et ab illis exigendis esse operam. i. labore in aliquo opere factando: et iusta esse probenda. i. ea que iure seruis debentur: ut cibum in primis: spem libertatis et pecunias: ut solemus tractare mercenarios qui mercede conducti opus faciunt. Libyssus etiam iurius esse perpetuus mercenarii: serui ut iurisconsultis placuit in potestate duorum sunt que potestas iurius gentium est nam apud omnes gentes dominis in seruos vite necisq; potestas est: et quicquid per seruum acquiritur domini est. sed tempore Diut iustitiam non licet alii incognita causa supra modum in suos seruos levere. Diuinus Anchonius plus constitutionem fecit: ut qui sine causa seruum sibi occidisset non minus puniretur quod si seruum occidisset alienum. Aristoteles. li. viii. artibices sic ait. seruus est animatum dominum instrumentum: ad seruum igitur hoc ipso quo seruus est non est amicitia: sed quod est homo nam domini iusta est ad omnem hominem qui contineat scilicet legem pactumque potest: quare et amicitia ratione qua homo est Plutarchus in catone seniori sic ait. Quod si nulla alta ratione saltem exercende humanitatis causa non ipsos assuecamus: oportet ut in hoc genere mansueti facilis tocundiq; simus. Cum autem hoc Cicero solum ponit ut faciat comparationem nam supra satis de iniuria dicit que aut fraude sit aut vi. Utramq; igitur monet abstinentiam. Vulpes quoniam vulpes maliciose sunt et insidiantur. Utrumq; fraus et violentia pertinet ad seras: non ad homines sed fraus est magis vituperanda. Seneca dicit fraudes et dolos imbecillum decet habere. palam aggredere: non gerens confictum nisi indicens. Totius autem concludit haec pars

fallere. Ac de bellicis quod officijs satis dictum est
Iustitia etiam erga infimos seruanda.

Eminimus autem et aduersus infimos iustitiam esse seruandam: est autem infima conditione et fortuna seruorum quibus non male precipiunt: qui ita iubent ut ut mercedariis operam exigendas et iusta prebenda. Cum autem duobus modis id est aut vi aut fraude fiat iniuria fraus quasi vulpecule: vis leonis videtur utrumq; alienissimum ab homine est. Sed fraus odio digna matore:

Aristoteles.

Plutarchus.

Seneca.

tem de iusticia & iniustitia: afferens sententiam contra virtutis simulatorum. **T**otius iniusticie id est ex omni iniustitia. **C**apitalior: pnisios: & magis digna ut vindicetur. **G**laucus apud pta **G**laucus tonem. **I**. **i**. de republ. dicit postrema iniustitia est hominē malū bonum apparere: quem **C**icerō imicatur. **C**auendum igitur est ab his: qui simulant curios. & bacchanalia vivunt: quis interdum difficile sit cauere. **M**agnas enim habet latebras vita hominē: & virtus simulatione vitium obvolutur: ideo exclamat Juvenalis in tale genus hominū. frontis nulla fides. **E**dquentur rāmē **J**uvenalē his: **b**utusmodi homines conscientia scelerum quo supplicio maius inueniri non potest. Simpliciter igitur vivendum est in iuste: idq; agēdum: vt conscientie stimulis non angamur: & vt liberi sim ab omnī nefaria contagione: & fraude alie- nū atq; vt tandem redditus ad ea loca pateat: vnde mens nostra accēpta est. **I**δ autem assequemur: si iniustiam seruauerimus: que omnis virtutes continet. In oratione p. **A**thilone dicit **M**agna est vis cōscientie & magna in vtramq; partem: vt nego timeant qui nibil cōmisserint: & pena sp ante oculos versari putent: qui peccarint. Et in. **i**. actione in **A**cerē **M**ulle sūt occultiores insidie q̄ be que latē in simulatione officiū: aut in aliquo necessitudini nomine. **N**ā eum qui palam est aduersarius: facile cauendo vitare potes. hoc vno occultū intestinū ac domesti cum malū. nō mō extat verū etiā opprimit ante q̄ p̄spicere atq; explorare potueris.

Liberalitas.

Encep̄t erat propositum de beneficentia ac liberalitate discatur qua quidez nibil ē nature hominis accommodati. **S**z habz mltas cautides

miserint: & pena sp ante oculos versari putent: qui peccarint. Et in. **i**. actione in **A**cerē **M**ulle sūt occultiores insidie q̄ be que latē in simulatione officiū: aut in aliquo necessitudini nomine. **N**ā eum qui palam est aduersarius: facile cauendo vitare potes. hoc vno occultū intestinū ac domesti cum malū. nō mō extat verū etiā opprimit ante q̄ p̄spicere atq; explorare potueris.

Encep̄t erat propositum. **P**roposuit **L**. eā rōem qua societas humana cōtineat cuius ptes duas esse dicit iustitiae & liberalitatē. Postq; de iustitia disservit transit ad liberalitatē: vt pposuit. **L**iberalitas ē medocritas circa dandas capiendaſq; pecunias & res q̄ pecuniaſ stimūt. **L**iberalis ille ē: q̄ sit pecunias disponere qbus t bñ: & male vtimur: bñ uno mō: male dupl: aut eruberando aut deficitō: vñ oꝝ virtū liberalis scire pecunijs vti. **N**ā i oſ facultate ē aliqua ars q̄ illā dispōgit. **I**s op̄tū īq̄ pbus re qua vis vñ q̄ eam vñē bñ q̄ ad rem illā accōmodat: & diuitiis īḡt optime is vctur q̄ virtute ēā bñ quead pecunias attinet: hic aut̄ est ip̄e vñ liberalis. **L**iberalis īḡt dabit q̄b̄ oportet qd̄ oportet: ta in pūis q̄ in magnis & accipiet vñ oportet. **I**s magis vñsatir circa dadas q̄ accipienda pecunias: **E**rritutis. n. p̄p̄ ei magis cōſerre bñſiciū q̄ accipe: & q̄ difficultius ē ero/ gare pecunias q̄ accipere & vñtus est circa difficile: & non d̄ liberalis: q̄ accipit sed q̄ dat qbus oꝝ & oꝝ actions liberalitatis dicit esse honestatis cā: q̄ est finis cuiuscūcū vñtis & ipsa liberalitas vñtus est: & vñ liberalis nō capiet. vñ non oꝝ: qm̄ nō magni estimāt pecunias dare: m̄ oꝝ p̄ facultate & rōe diuitiarū & liberalis nō pōt esse diues qm̄ lib̄p̄si pauciora relinq̄ & lib̄eter parit in mūtā in rebus pecuniarīs: & vñ liberalis angīt cū non dat: qm̄ oꝝ: vt ipsa lex liberalitatis dicit & hoc magis offendit ipsam vñē: q̄ dare qui nō oꝝ. q̄ bis datur illīc minime: q̄ est oīno contra liberalitatem: **S**imonidēſ ſnia improba auctore Aristo. q̄ oportet tenebat. Exuperat p̄digus deficit avarus accipiendo & non dando: ille q̄t dando & non accipiendo. **E**t igitur liberalitas vñtis & me diocritas quedam inter avaritiam & pdigialitatem. & sic potest definiiri. **L**iberalitas est habitus elecītūs confitens in medocritate circa dandas capiendaſq; pecunias. **E**decommodarius. **N**aturā rebois qm̄ boies: q̄ opibus valent ad tuendā societatē humānā naturā inclantur: nibil est accōmodatiūs boni q̄ pdesse quibus oꝝ & opibus & officio alios demereri. **E**t avarii pecuniosi vñtū perandū sunt: cū oīno naturā relinq̄ant & humanitatē: & vidētū seruit atrientes cū pecunijs reip. **I**ts vñlissime seruitū qua seruitū nibil potest esse aut excogitari inferius. & illi summis laudibus celebrandi sunt & quodā quasipleno ore laudādī: q̄ opibus ad cōfervationē humānā generis vñtū tur: nec incumbūt theſauris & inſoſis loculis: sed diuitiis: ſicut addere lucē: & vñtis finē conſequantur: opibus quasip instrumento. vñtuntur: tunc geſtientes ſntmo cum aliquo ergere & ſouere possunt: ſed in tanta confessione temporum: & peruerſis moribus ac avaritie eſtu & rabie. pauſi admodum inueniuntur. **C**yrus apud Xenophontem libro tertio dicit. pecunijs vñtū: nam in terram ſat ſit corpora defodere: cum quicq; diem obterit. **S**eneca animi et magnifici eſt in quicq; Seneca. **I**nuare et prōdelle: qui dant beneficia deos ſuntantur: qui repetunt feneratores.

Sed habet multas cautiones. **I**quoniam vt dicitur est oportet liberaliſtē eſſe prudentem: vt der quibus oportet: et quod oportet quomodo: et vnde: ſeruatis omnibus circumſtantijſ: quas preſcribit ipſa recta ratio: aliter a medio ipſo diſceditur quod non fit ſine vñtio quocunq; reverteris. **S**eneca dicit. Videbo quando dem: cui deim: quemadmodum quare nichil

Seneca

Officiorum!

Cautus.

em sine ratione faciūdū est: non est autem beneficium nisi quod ratione datur: quoniam ratiō emis boneti comes est. Ponit igitur Cicero cautiones: quibus vti debemus: ut vere liberalitatis gloriam consequamur. Cautus dicitur: cautela non dicitur. Cautus est qui omnia prudenter agit: et timet ea que timenda sunt: et penitentie locum non relinquit: dare argentum inquit philosopbus sumptus ne facere cutulit: est: et facile sed cui et quantit: et quando: et gratia cuius oportet: non cuiuslibet est: neg facile: quod quidem est ipm rectum. Quidendum est enim: assert tres cautiones: et sic tres erunt partes

Ambro-
sus.

¶ Ne obfit. Diu Ambrosius ait: pulchrum est bene velle: et largiri: ut proflis: non ut noceas. nam si luxurioso an luxurie effusione: adultero ad mercedem adulterij largiē dushi putes. non est beneficentia ista: vbi nulla est benevolēta. offis cereenim est istud nō prodesse aliter si largitatis qui cōspiret aduersus patriam. ¶ Benignitas pecuniarum collocatio. ¶ Adebitur cum reuera non sit: quoniam illud nocet non prodest. Et ceteris qui malum forte expectant ab illis quibus benignae factuz ē: ut a Cesare passi sunt romani: cui de imperio cogitant crassius diues: et quidam alijs pecuniam suppeditabant: illa igitur benignitas nocuit ceserit: quoniam postea fuit interfectus: etiam romani: quos ille in seruitutem redegerat. Deinde. Hec est secunda cauſa: qm̄ ut dixi p facultate dandum est et modo dulsitati: aliter liberalis cogeri accipere: vnde non oportet: et sic ab officio discedet: et liberalitas iudicatur ipsa facultatibus. At enim inquit Aristoteles pro modo fortunari ipsa liberalitas dicitur liberalis enim actio non in multitudine rerum que dantur: sed in habitu dantis consistit. Hic autem pro facultatibus erogat. ¶ Quam facultas? q̄ modus diuinitarum et patrimonij. ¶ Cum pro dignitate. Tertia cauſa et proprietas liberalis: qui dare debet quibus oportet: et scilicet demus vniuersitatem id quod meretur. ¶ Id enim dare scilicet vnicuique pro facultatum ratione: dignitate accipit et meritis. aliter fit iniustitia: cum malo accipient quod non merentur. et boni vtri mendicent temporum culpa: quib⁹ omnia corrupta sunt: et nulla penitus habeatur ratio virtutis. ¶ Iusticie proprium est tribuere vnicuique quod suum est. Unde dicit Seneca. Turpissimum genus dandi est inconsulta donatio. Iustitia distributiva est secundum proportionem geometricam: in qua considerantur persone quibus sit distributio de bonis communibus. vnde dicit philosophus in quinto. erbites qui non sunt pares non habent parta: sed binc pugne nascentur et incusationes: atq; que re eum imparies habent parta: id ita esse ex eo quod pro dignitate fit constat. Iustum enim quod in distributionibus est omnes una honore pro dignitate quadam oportere esse dicunt. ¶ Ad quam iustitiam. Hec omnia: que de liberalitate precipiuntur: que est pars iustitiae: et porest dici iustitia distributiva ut dictum est. Nam et qui: pbatio est. ¶ Gratificantur id est rem gratam faciunt alicui. que accipienti noceat: nō dicerur liberalitas: qm̄ finis non est honestus. quē respicit ipsa virtus: gratificari aliquid alicui est aliquid in gratiam illius facere. ¶ Quod obfit. Inocet illi in cuius gratia aliquid sit. Audentur velle: inquit cum in animo habeant nocere. igitur a fine talia officia iudicanda sunt assentatores: quia cum videantur pessime tui maritine nocent: et vnu dicunt: et aliud corde sentunt: et alieni voluntati obtemperant: ut id quod praece cupiunt assequatur: vñ ab ipsis cauendū ē. De assentoribus et adulatoribus dicitur loco suo latius. ¶ Et qui alijs nocent: non pbatur largitatis: si quod quis vni largitur: alteri extorqueat: si inuste querat: et iuste putet dari posse. Aristoteles: p dicit ad capiendū pni sunt: qz cupiunt dare. hoc autem facere interdum nequeūt: cu cito facultates deficient: itaq; et alienis dare coguntur: et simul qz nulla est eis honestatis cura: sine vlo discribimine et vndiq; rapiunt dare namq; cupiunt: quo pacto autem aut vnde nibil curant quā propter nec dationes ipsorum sunt liberales. non enim sunt honeste aut honestatis causa: nec ut oportet efficiuntur: sed interdum quos deceret esse pauperes eos ditant: et his quidem qui modesti sunt: nibil darent: Adulatibus autem multa: aut aliquam altiam afferentibus voluptatem

Aristote-
les.

Seneca.

Gratifi-
cans.

Aristote-
les.

¶ Quidendum ē enim p̄imum ne obfit benignitas: et bis quibus begninae videbitur fieri: et certe teris: deinde ne maior benignitas sit q̄ facultas. Cum ut pro dignitate cuiusq; tribuatur. Id enim est iusticie fundamentum ad quam hec omnia sunt referenda: nam et qui gratus sicutur cuiquam quod obfit illi cui prodesse velle videantur non benefici: neq; liberales: et perniciosi assentatores iudicandi sunt: et qui alijs nocent: ut in alijs liberales sint: in eadem sint iniusticia. ut si in suam rem alienā conuertant. Sunt autem multi q̄de cupidi splendoris et glorie: qui eripiunt ab alijs quod alijs largiantur. Si qui arbitrantur se beneficos

celebritate et claritate: quoniam tales voluerunt videri. **Liberales:** et splendidi: et si largiorum ea quae aliis eripuerunt: quod est altra iustitia. sic faciebat cesar: quae sine aliqua suppuratione pecuniarum quod poterat alicui de corrodare et rapere dilargiebat populo: ut aios largitionibus corruperet: et postquam regno poterit est multa mulieris eripuit. et aliis largiret. hoc idem fecerat Syllo: quae bona pscriptorum ad libidinem de largitur est. **G** In suos erga suos. **G** Si locupletetur: diuites faciat. locupletes. ppe dicuntur quae multa los et bunt et possessiones. **G** Quacumque rōne: quae fas et nefas. quocumque potuerint. **G** Id autem si eo modo largiori: et alios locuplerentur quocumque modo. **G** Tunc abest tunc ab officio distat: quoniam est altra iustitia. **G** Officium actioni quod est cum virtute. **G** Aliud igitur dividit Cicerone. docte quae liberalitate vndeā sit. **G** Quare iesum circa cum debeamus ut ea liberalitate: quae nemini noceat largitio pecuniarum. Syllo et Cesaris non sunt liberalitas: quoniam nocebat iustis omnes quod est altra pscripta iusticie. De bonis ciuitatis publicis a Sylla et Caesar diceat in iij. volume. **J** Justis dominis possessoribus legitimis. Ad alios amicos ad quos tunc nihil bonorum tunc potebat. Nullum est enim pbat est: phus in iij. ethices sic aut. sequitur dationes bona talis acceptio. ea vero quod non est talis contraria est. **G** Alter loc. scimus super dictu ne maior benignitas sit quam facultas: et hoc pertinet ad prodigia: de cuius natura dictum est. **F** facultates patrimonii: ceteris operis proximis: affines et propinquos. **G** Quas enim probat quare faciunt nuntia primo Copias divisiones. **G** Suppeditari datur relinqui. Ad alienos nulla continguitate aut infinitate sibi pertinet: et sic in iunctu sunt quoniam datur alienis id quod pertinet suppeditatu esset. **G** Rapiendi per vim. **G** Ausferendi quocumque modo et fraude. **G** Suppetant habuisse suscitare. **G** Videretur licet: ponit alius genus largitionis quod etiam illiberaliter est. largiorum tunc quodam ad ostentationem: quod fit glorie causa. Nec ista pfecta est liberalitas inquit Ambrosius. si tactanea cum magis quam misericordia affectus est imponit nomine opere quo modo a nobis pfectus: sic est malum. **A** Enim scribit Ptol. in epistola. **M** Miserere. quanto maiori aio fructu honesta: in conscientia quam in fama reponant: secundum enim gloriam: non appeti debet: et laudare. **L** aristonem dicit. **D** narrat hec magnus Plynus tudo ait. quod nihil ad ostentationem: oportet ad ostentationem: recte quod facti non et populi sermone: sed ex tacto petunt. pfecta igitur est liberalitas: ubi silentio quod testitur opus suum: et necessitatibus singulorum occulite subveniunt. Honeste facti prius est facile inquit Seneca. **S** Scipio apud syllum dicit. **I**psa quod est virtus: fibi met pulcherrima merces. **C** A voluntate certo aiudicetur: et ipsa ita eligatur agendum. **S** imitatio ostentationis et facta liberalitas. **C** Nam tam medietate: quoniam non pfecta a voluntate. **N** am vero similitudo: et mendax atque ostentator: cui opponitur grauitas: quod nihil simulari: nihil dissimulari: sed ita vivere: ut dicit. **V** anum igitur est largiri ad ostentationem: non ex officio aut voluntate. **G** honestatibus virtutibus: cuius finis honestas est. **G** Tertius autem propositus tria duobus absolutis: suggestum tertium ut s. p dignitate cui tribuatur. Nunc exquit hanc partem: et dicit spectaculos esse mores eorum in quos beneficia esse volumus: et quodcumque per meritum habeant. **A** huius opus est liberaliter prudenter esse: ut habeat delectum: et iudicetur quod cum tribuendum sit: et quod quisque mereatur: aliter discedet a iusto. **E** considerandum etiam est qualitas: uenit aius erga nos quam ceteras aut vite societas si beneficia ibi illis fuerint in nos ante collata. si oia hec inerunt bene habent: et optant: et sunt plures cause et maledictus prenalebitur. **G** Spectaculi diligenter considerandi. **G** Et aius quo aio fuerint erga nos. **G** Ceteras autem fuit amicus: aut sit coetus: aut domesticus. ceteras est vite praeclitudo: quod est in ciuitate oim ciuium: societas est paulo restrictior. **G** Ad nostras utilitates: aut fuerint in

Plynus

Seneca
Galanus
Brauis

Cottas

Officiorum.

nos benefici. Que omnia ut s. sit p̄ditus virtute omniꝝ et in nos ante beneficium illud: quez volumꝝ ut liberalitate. Optabile desiderabile: ut oia in sint et concurrat in unū qm̄ officiū ē erga talē boiez liberalitate ut. Similiter: si h̄ oia meruit: maior pars vincere debet ut opus ē iudicio. Plus ponderis: magis debent nos mouere: ut benefici simus et liberales in aliquo.

Aontā aut̄ vivitur posuit Cicero tres cautions. Tertia erat ut p̄ dignitate cuius-

tribueretur: et b̄f delecta dignitas/ si i bac p̄ter: ut officiū suare fuit dixit eēspectādos mores eoz in quos bñficia p̄ferre volumꝝ. Resumes iḡt bāc primā p̄te: p̄positōis docead sint magis colēdū: et ponit illas virtutes q̄ bonū virū attingunt: et determinās d̄ ipsis moribꝫ: res sp̄det tacite inquisitionem. Potius iller aliq̄s querere: de bēm ne eos aspernari. q̄ nō dū pfectus virtutis vñm bñt. Dicit Cicero nō ēē ne ḡligēdōs: qm̄ virū nō cū pfectis hominibꝫ q̄ppē nō oēs ip̄t ēē sa piētes et b̄rē oēm pfectionē. Ordō ēēt hoc intelligēdū: puto nemine ēē negligēdū in quo aliqua significatio virtutis appearat: q̄ i vita cōi viuē nō cū pfectus hominibus. h̄ cū bis q̄ aliquē p̄gressum fecerūt ad habitiū virtutis. C. Ple neq̄ pfecte cumulatez. i. summus virtutis adeptus nō p̄clarē. C. Agitur i. q̄ nō dū adepti sunt cumula tā virtutē cū aliquō bene agit: cū ei nihil deest: nō p̄clarē agitūm hominibꝫ. q̄ nō bñt suā pfectōes. An Lelii q̄ Scipioni res in tota vita bñsi successerat et fuerat p̄fēcti moribꝫ nūbi mali attulisse vid̄ baf dīc ap̄t cūdē Ciceronē. cū illo dō q̄s neḡt actū cū p̄clarē. nū: n̄ q̄d ille minime purabat imortalitatē veller: qd̄ nō est adeptus qd̄

vite: et ad nostras utilitates officia ante collata: que si concurrent omnia optabile est. Si minus: plures cause malorum p̄sonarū plus habebunt.

Quomodo considerādi sunt mores.

Cloaniā autē vivit non cum pfectis hominibꝫ plenē sapiētibꝫ: s̄ cū bis in quibꝫ nō p̄clarē agit: h̄ sunt simulacra virtutis: etiam hoc intelligendū puto: nemine omnino esse negligēdū quo aliq̄ significatio virtutis appearat. C. olēdū autē esse ita quēq̄ mai rūme ut q̄sq̄ bis virtutibꝫ lenioribꝫ erit ornat: et modētia: tēperātia: ac ipsa de qua iam multa dicta sunt iustitia. Nā fortis aius et magnus i boie non pfecto. nec sapiēte feruentior plerūq̄ est. ille vero virtutes bonum virum vident pot̄ attigere. Utq̄ hec in moribꝫ considerentur.

Quo cōsiderāda sit benis uolētia aliorū erga nos. Et bñnuolētia autē q̄ q̄sq̄ bēat erga nos: p̄mū illud ē i officio ut ei plurimū tribuam⁹ a quo

hoi fas ēēt p̄care. C. S̄ sunt simulacra ieffigies et signa qdā. t. q̄ nō bñt expressā solidā et pfectā virtutē: s̄ q̄dā signa virtutis et media officia. C. Colendū autē ēēt dīc in gñe nemine ēē negligēdū: in quo ēētq̄ signa virtutis: nūc in spe. te dīc: maxime colendū ēēt virū modestū tēperātū et iustitā: et assertōēm quare. nā fortis anim⁹ et clat̄ sine alijs. virtutibꝫ plerūq̄ quo dā ip̄tu ferit. Modestia dō tēperātia atq̄ iustitia nō sūt nisi in bono viro. iḡt colen⁹ ille ēēt maxime: q̄ illis virtutibꝫ p̄dūtus sicut qm̄ ēēt vir bon⁹. Colendū: amādū et ornādū. Lenioribꝫ: imitoribꝫ: et q̄ virū bonū attingit. nā fortis et magnanim⁹ sine iustitia pot̄ nocet bñane societati ip̄. p̄st. ferit. n. quodā impetu ad ea: q̄ sibi agēda p̄posuit. C. Nā fortis anim⁹. p̄batō ēēt. Nō pfecto: q̄ nō h̄ alias virtutes. h̄ si exacte lo qui volumꝝ: nō dāt vna virē sine alijs: et nō p̄t q̄s dici fortis: nisi beat alias virtutes: h̄ large aciapiēda sunt bñba Cicē. q̄ fortitudinē sepat ostēdētibꝫ bonum virū. dici posse illū: q̄ fortis nō ostētat fortitudinē: h̄ domi colit alias virtutes: et ēēt octos. Aliud inquit cū hominibꝫ nō pfectis: qm̄ in societate bñana vñmūrū: in qua p̄panū bñt pfectionē: si autē hoc ēēt nō oportet dare p̄cepta de me dīs officiis. Nā virtute prediti et plane sapientēs ab officio nunq̄ discederent: in illos liberales et p̄ possim⁹ sine aliqua dubitatione pfecta em̄ virū oia meretur. et illā ornare officiū ēēt q̄ in vita cōtalis pfectio nō inuenit. necesse fuit ēēt considerare singula: et illi plus tribuere ex officio q̄ eas bēt virtutes: q̄ bonū virū attingit. q̄uis ut dīc virtutes ita p̄p̄ce sint: ut vna sine alijs nō dēt h̄ popularibus virtutibꝫ ēēt: cū loquimur cū illis cū quibꝫ nō p̄clarē agit. C. Ille virtutes iustitia: modestia et tēperātia. C. Bonū virū iustū et bonū ciue. q̄ i toga et vita oīosa has virtutes leniores colit fortitudinem nō ostētās q̄bꝫ effigiēre et octo aduersat. In moribꝫ ioy. s. i quos volumꝝ p̄ferre bñficia.

Ebeniuolētā aut̄ Erāst ad scdaz p̄t̄: p̄posuit. n. spectādū eē aīum erga nos̄ be
nuolētā eoz in quos bñfici ē volum̄. ponit igit̄ beniuolētē cōsiderāde partes.
Postq̄ ē morib⁹ absoluū. Et i officio: scdm̄ dicit: Q̄ S̄ beniuolētā monet Lice.
quopacis debeam⁹ alioz in nos beniuolētā iudicare. nō. n. temere expectādus est
amor alioz in nos: vt faciūt̄ adolescētes: i q̄bus nō vigeat prudētia: t̄ sic delect⁹ rep̄
bñfē nō pñt̄: t̄ recte fungi officio. Q̄ Ardore quodā: ferunt̄ deinde sine aliqua pñt̄

plurimū diligimur. S̄ beniuolētā nō adoles-
centulorū more ardorū quodā amoris. S̄ stabi-
litate poti⁹ t̄ cōstātia iudicem⁹. Quo bñficiā i
nos collata spectādā sūt̄.

In erāt̄ merita vt nō ieūda. S̄ referēda sit ḡra maior q̄dā cu-
ra adhibēda ē nullū. n. officiū
r̄ferēdi ḡra magi necessariū ē
q̄d si ea q̄ accep̄t̄ v̄t̄da maior
mūlura si mō possis iubz r̄dōre

ē absurdū ē: t̄ carpēdū: nec bñfē ē q̄fi siḡ q̄dā t̄ notat̄ q̄b⁹ eos q̄ ad amicitia cēnt̄ idonei: iudicari. sūt̄
iḡif firmi t̄ stabiles eligēdi. cui⁹ ḡnis maḡ penuria ē: i iudicare difficile ē sane: nū exptū exptūdū āt̄
i ip̄a amicitia. Seneca. dīc post amicitia credēdū: t̄ aī amicitia iudicādū. Q̄ Adolescentulorū more
scdm̄ affect⁹: t̄ maxie id sequunt̄: q̄ voluptate i p̄n̄tia afferat. Uezy id s̄l̄ cū etate mutat: ex quo sit̄
vt siāt̄ amict̄ atq̄ desistāt̄: nā s̄l̄ cū voluptate amicitia mutat: t̄ voluptas bñm̄ velox mutatio ē:
ad mores pñi sunt: q̄ ex affectu marie orūnt̄. Itaq̄ amict̄ cito desist̄. eodē die sepe cōfiliū mu-
tātes: delectāt̄ āt̄ p̄suetudie t̄ v̄sū: nā hoc mō amicitia fruūt̄. Beniuol̄ ē q̄ aliciū ēt̄ ignoto: quē au-
dit̄ bonū v̄z bñ vult t̄ optat: q̄uis ab illo n̄ amēt̄ amic⁹ ē: q̄ qui amat t̄ amat. Un̄ pbūs dicit.
amicitia ēē beniuolētā mutuā si latēt̄. Ardore amoris: quē aliq̄ p̄se ferre vidēt̄ erga nos. Q̄ Sta-
bilite p̄petuitate amoris t̄ sine aliq̄ intermissione: t̄ q̄ tales in amore p̄seuerēt̄ s̄t̄q̄ finit̄ sta-
biles. nō debem⁹ igit̄ iudicare beniuolētā ex quodā ardore eoz q̄ nos amare vidēt̄. quoniā talis
amor qui ab effectu procedit parum durat. sed ex stabilitate atq̄ p̄stātia. Unde opus est temp̄ t̄
experiētia.

In erāt̄ merita Cōiūgit Lice. bāc p̄t̄ q̄ erat vlt̄a p̄positōis cū sup̄toze. quoniā ve-
pposuerat p̄t̄ d̄ cōitate vite atq̄ societate dicēdū erat: s̄ res ip̄a efficit ut ordē p̄s
postero vtereſ. Refumit igit̄ altaz p̄t̄: quā vlt̄o loco p̄posuit: t̄ ad n̄ras v̄t̄litas
officia aīh̄ collata. Debem⁹ inq̄ plurimū illis: a quib⁹ plurimū firme t̄ p̄stātioris
gūmū. S̄ si altiquib⁹ ob bñficia i nos aīh̄ collata tenemur: t̄c magnā curā adhibere
debem⁹: quoniā nullū officiū maḡ necessariū ē q̄ referre ḡfazne in ḡt̄ videamur.
et cū turpe sit officio vinci t̄ bñficio: quoniā illi q̄ ferunt̄ sup̄toze sunt vnde dicit̄ Sene. qđ rā lau-
dabile quid tam equaliter in oīum animos receptum q̄ referre bene meritis gratiam ineunda cō
cilianda nobis paranda aliquiū ḡra t̄ beniuolētā liberalitate aliqua inre gratiam idē est. q̄ cō
ciliare sibi amorem alienius t̄ beniuolētā. Q̄ Sed referenda j̄t̄. s̄ cogamur referre ḡfam: t̄ non
p̄t̄ fieri sine ingratitudinis nota: si nō referat̄ gratia ob beneficia in nos ante collata: a gere gra-
tias est verbis: referre autem re ip̄a. Nullum enim probatio est. quontam inquit nulla virtus actio
magis est necessaria ad p̄seruationem humane societatis t̄ vite cōmūnū q̄ referre ḡfam. t̄ cōfer-
re beneficia: vt accep̄t̄. phūs in. v. erit̄ces sic art̄. ciuitas cōseruantur cum retributio fit ut compa-
ratio flagitat rationum: q̄ obrem t̄ gratiarum temp̄um in ciuitate media condunt ut retributio fit
at. hoc enim gratie proprium est. nam is qui suscep̄t subministret viciūm t̄ qui munus contulit
et ip̄e rursus incipiat conferre oportet. Q̄ Quod si ea j̄argumentatur Hesiod⁹ minoritad matūs. t̄
nititur auctoritatē Hesiodi: q̄ necesse oñdit necesse ēē gratia referre Hesiodus poeta scriptor agri
cultura ad p̄ensem fratrem quem monuit vt si a vicino aliiquid ad vsum domēsticū accep̄it: restitu-
at maiore mensura si p̄t̄ q̄ro magis ei ḡram referre debem⁹: qui nō aliiquid vtendū Hesiodus ad t̄p̄z:
sed sponte sua in nos beneficis fuit: vt ingratis esse nobis non licet nisi cū ingratitudinis nota
Hesiodi. Acceptuz metire t̄ eodē pondere reddē. Tūcino vt tibi ille ite succurrat̄. egēti.
Hesiodus ascreus sūt̄. Alcra erat ad belliconē montē Boctile in excēlo loco ac duro sita. Loquēs

Assūtatoz
Adulatōz
Contentōz
tiosus
Seneca
Aristotele.

Beniuol̄.
Amic⁹..

Inire
Bratam.
Agere gra-
tias
Referre
gratias
arbitore:
Hesiod⁹

Aſcra

Officiorum:

Hesiodus de pfe in. ij. libro georgico dicit usquam rur misere penes hinc helicona colebat. Hymno: triste est tu: optabile nunq. **G**læda] ad vsum domesticum. **G**Acciperis a vicino aliquam rem: ad viuum tuum. **G**Jubet] scribes. s. ad perfem fratre. **G**Pronocati] mutati. **L**accedere est cu[m] iniuria: provocare est irritare sine iniuria. **G**An nō. Nūc argumēta ab exēplo terre et agrov. qui plura reddiunt colonis q[uod] in se mēre acceptint: quasi dicat debemus imitari agros: q[uod] reddunt ea q[uod] accepunt ab agricultis multiplicata. **G**Etenim si in eos: pbatio est et argumētatio ab incerto ad certū. **G**Quales q[uod] liberales et beneficii. **G**Alia cu[m]

Pbatio est. **G**Dādi sponte utr. s. q[uod] reddēda] ea g[ra]m referuntur: be[n]eficio puocari. Demus necne. t. ameliorum esse liberales: est nobis integrum liberales q[uod] nō cogimur ut large loquaas. q[uod] si vim naturae impicim cogimur: si e natura vueris. volumus. **G**Nō reddere nō referre] gratias: q[uod] ad id cogit alter erit ingratus. **G**Hec dicit Se[neca]: nō referre beneficium nec beneficij g[ra]m: et est turpe et apud ois bētūr ingratus. **G**Nō sic aut nono ethicas beneficia reddēda sunt potius q[uod] amicis dādū sit sic cui et mutuū reddēdū est potius cui debreas q[uod] sodali dandū. **G**Si ne iniuria. t. si possumus de nō reddere: nō aut rapiendo auferēdo: ab aliis: q[uod] est cōtra officiū. **G**Hesiodus monēs fratrem in primo libro dicit res male p[ro]ta mala est dānola. semper ab illa ergo caue nec te vincāt in amore sodales illū adeas: q[uod] te, fac mutua mūra reddas. Sponte datū capias. scelus est letale rapina. **G**Monē: etiā ipm: vt colat iustitias dicit: tuis quoq[ue] frater ama: fine quo genus oē feraz. **G**Credit] alterno certatum coope pasci. **G**Accepto[r]ū aut beneficiorū: dicit adhibēdā esse magnā curā si beneficia recepta sint. Sed q[uod] b[en]eficia similia nō sunt habēdā: oīam inter se et gradus: determinat de his dices habēdā esse delectū ipso bene ficio: et prudenter singula p[ro]fiderāda vt certe scri possit: q[uod] cuiq[ue] debeat: p[ro]fiderādūq[ue] monet aim illius: q[uod] dat. n. ipm munus: q[uod] interdū ab inuitu in aliquo p[ro]ferit. **G**Voi aut[em] ita dispositio pax vel potius nubil' debet: illis aut maxime q[uod] certo p[ro]filo veroq[ue] amore nos p[ro]sequunt et ornāt. Beneficiū inquit Seneca est beniuola actio tribuēdū gaudiū: capiēdū tribuēdū in id q[uod] facit parua et sponte sua parata. Itac nō q[uod] fiat aut q[uod] det refert: sed qua mente: q[uod] beneficium nō in eo q[uod] sit aut dat p[ro]ficit: sed in ipo dantis aut facientis aio. **G**Delectus] differēte an alia beneficia q[ui]busdā alijs an ponenda sint: dādū studem[us] referre g[ra]m plurib[us]: a quib[us] beneficio fuerimus: puocati doceretur quos a[n]ponere debeam[us]. **G**Ad maximū cuiq[ue] b[en]eficio: et sic oīdu in gñe maloza b[en]eficia ante ponēda est: sed p[ro]fiderandū est q[uod] fint maloza: q[uod] liberalitas nō solū re ipsa: q[uod] dat: sed etiā aio estūmat. **G**Un paup qui dat p[ro] rōne facultatis sue d[icit] etiā liberalis. **G**In quo] in qua g[ra]m relatione: et cu[m] volūmus acceptis beneficiis puocati esse liberales: et cognoscāt que sint maxima b[en]eficia. **G**Quo aio] spōte. s. an mūritus dederit q[uod] et gaudēs. **G**Studio] voluntate. **G**Benuolētia] p[ro]stati. t. stabilitan vana et quodā ardore et affectu mota. **G**P[ro]derādā] p[ro]ziderēte p[ro]fiderādā. **G**Abulti est: p[ro]bat quare sit p[ro]fiderandū: q[uod] multi beneficia cōfert: q[ui]bus tñ ob id nūp[er] debet: q[uod] nō certo consilio et electione: sed quodā impetu et tementiae id faciat. **G**Un cōfiderād[us] est aius datis nō solū id q[uod] dat. Quādā temeritate: fine cōsilio et delectu p[ro]sona. **G**Sine iudicio] nō cōfiderat bono r[ati]o p[ro]sist at malo: et in tali re potissimum recinet iudicis vt dictū est. Liberalis est: q[uod] esse prudēt: et indicare q[uod] cuiq[ue] tribuēdā sit. sublatu aut iudicio nō erit vera liberalitas: q[uod] dabit q[uod] non oportet q[uod] nō oportet: q[uod] est cōtra officiū. **G**Vel mō] mēsura et fine aliquo discrimine cōfert in oīs q[ui]bus ita largiētib[us] nō multū debet: q[ui] idē oīb[us] faciūt necb[us] delectū q[uod] maxime attigit ip[s]i prudētē oīs aut fine ali quo discrimine eodē mō tractare impudētis est necnō adulatores et assentatoris quo circa canēdū ab illis est q[uod] oīs pari mō obseruat et venerant: blandiunt etiā nō indicat ita esse agēdū: aut iudicaret delectū bērent: quo sublatu aufer[et] prudētia: fine qua nō p[ro]t intelligi vlla vir[us]. **G**Ec iō dicit Seneca. B[en]eficiū q[uod] q[ui]libet dat: nulli gratū est et eodē aio b[en]eficiū debet: quo dat: et ne mo libēter et reddere q[uod] nō accepit: sed exp̄ssit. **G**K[on]ceptuō impetu] quādā leuitate fine cōsilio et delectu p[ro]sona. **G**Quasi yēto] q[uod] nauim impellit mō illuc. **G**Que b[en]eficiū collata. sc̄ mōis

Seneca

Hesiod.

Seneca

supradictis nullo adhibito iudicio. Non sunt habenda: eque. i. tā magna. **B**icpl. q̄ sunt habenda ea que sunt iudicio. **C**onsiderate l. ad illud referuntur et opponit. qđ dicit temeritate quadā et sine mō in oīs. **C**onstanter ad illud repentinū impetu animi: vt faciat hoīes leues. Sed in collocādo beneficio: dat generale p̄ceptū qđ in officio collocādo seruandū est. et grā etiā referēdat. s. his potissimum referat grā: q̄ ope indigeant. q̄ uita alij similit̄ aut plura p̄tulerint: et beneficio digni sint. **G**Doc ē p̄met maxime ad officiū. i. virtus actionē. **T**Si cetera parla sint. i. si aius erga nos fuerit gratius: et societas vite intercesserit: et ab eo officia in nos collata fuerint: et si nō indiget sua culpa et desida: et si meret opē: non nulli est maxime indigēt: quibus opitulari. **O**tra officia ē. q̄ p̄re ma-
li viuedo ad inopiam redigunt: q̄ p̄fecto p̄nisi sunt: ne alios cōta-
glione maculat et corrūpant: et cōtra officiū est illis potissimum. i. ser-
uire q̄ non indigēt: s. a quib⁹ plurimū sperat: hoc nō est officiū libe-
ralis: qui non ideo dat ut plus
ra acipiat: qm̄ beneficium non debet
venerari: debem⁹ afferre opē
indigentib⁹: nulla alta re inducit
niſi lege būanitatis et liberalitatis.
Opus auctiūlū id est qui beneficium
maxime indigeat: ut sciat quicad⁹
modū. Ita sic taz. **O**pitulari.
opem afferre. Inferuntur benefici-
cia cōferunt: aut grām referunt. ser-
uire p̄p̄te seruoz ē: inseruire pet-
net etiā ad hoīes liberos. nā ins-
seruire ē more gerere. Plurimū
magnā utilitatē. Nō ē: beneficiuz
inquit Seneca sed fenus circun-
spicere nō vbi optime ponas: sed
vbi quiescissime habeas: vñ fas-
ciūme tollas. Et alibi: Nō ē būn⁹

Seruo
In Fuso

altius videtur. Est enim p̄imum quod cerni-
tur in vniuersi generis humani societate.
Eius autem vinculum est: ratio et oratio que
docendo: discendo: communicando: disceptan-
do: iudicando: cōcilitat inter se homines coniun-
gitib⁹ naturali quadam societate. Nec vlla re

sicut qđ i. questu mittit: hoc dabo hoc recipiā auctio est.

Primē à societas. **T**rib⁹. p̄tib⁹. absolu⁹. s. 3 morib⁹: bentuolētē: et accep̄t būnūtis
d̄ ipa cōitate et societate būana determinat: docetq̄ officia et auxilia cuiq̄ debeāt
et ponit principiū būane societas: q̄ s. ad oīs hoīes extēdit: inde descēdēs ab illa iſ-
finitate: ponit grad⁹ ipsius societas: dicteq̄ nullā ē p̄stabiliorē societate: quā cum
boni viri copulati sūt. Postea ponit officia q̄ tēpōsib⁹ magis vni dēdēnt: q̄ alteri.
Precipitq̄ postremo bēda ē in tali re exercitacionē: ut prudēter agere possimus
Optime p̄fete: et dat ḡniale p̄ceptū: vt in alijs p̄tib⁹ fecit: in eū. s. debet plurimū benignitatis cō-
ferrī: q̄ ē nobis diūctissim⁹: quo p̄acto at b̄ cōiectio intelligat: ip̄e declarat p̄ oīs p̄tes suas. **T**az
q̄ nature principia. **A**ndēt inq̄t ab initio repetēdū: q̄ sit origo būane societas: vt cognoscat qđ cui
q̄ p̄cedēdū sūt ex offcio. **N**ature id est naturalia p̄ncipia ad p̄seruādā būani ḡnūs societate. repe-
tendū ē alti⁹: quib⁹ p̄ncipiis a natura diūctissim⁹ et cōiter viuam⁹. **B**ūane: q̄ ē inter hoīes. Altius]
a p̄mo p̄ncipio. **E**st. n. p̄mū: hoc. s. q̄ q̄s alteri cōiunct⁹ sūt: qm̄ bō ē aīal sociabile p̄ naturā: q̄ n̄
bil solitariū amat: in p̄mo li. ciuit̄ sic dicit ph̄ns. **N**ō natura ciuile aīal ē q̄ ē t̄nciūl ppter naturā
et nō ppter fortuna aut prauis ē aut melior: q̄ bō. **N**atura ip̄essimū ad vite cōitatiē: q̄ āt p̄us isti-
tuit maximop̄ bonor̄ cā fuit sicut. n. p̄fectū optimū aīal ē t̄ bō sic separat a lege et iustitia pessimū
oīum: Qđ cernit̄ qm̄ cernim⁹ diūctionē naturalē boīum inter se. **P**rimū p̄ncipale: q̄ an oīa cer-
nit̄. **E**ius at būane. s. societas: q̄ ad oīs se extēdit volēte natura. **V**inculū colligatio et stabilitas:
qm̄ nisi ē cōtōr̄ būana societas n̄ ēē sic colligata et p̄nera. **R**ō intellect⁹: quo bonū malū ue stellū
gim⁹ q̄ ofo. **A**īmo q̄ hoīa natura tribuit̄. **D**ocēdō signa: os. **A**īm vituperā illi q̄ cū possint altos
h̄ eruditū. **D**iscedō ab alīs Cōicando. Cōferēdo. **D**isceptādo cōcētēdo p̄bis. **J**udicādo qđ seq̄
ex disceptatōe. **C**ōciliat̄ cōiungit̄ ad bentuolētā trahit̄. **M**afali societate. qm̄ natura iōa vult̄
vt hoīes inter se cōiungant̄ li. in. d̄ simb⁹ alt. **I**teq̄ formice: apes: citonic: alioz: enā cā qđā faciūt̄

e ii

Officiorum.

multo magis diutio est hoīis Itaq; nāra sum' aptitad cetero: desia: ciuitates Et paulopost dicit: itaq;
vñ facile ē iuenerit: q̄ ip̄e iat̄ ip̄e tradat ait̄: ita nō iolū ad discēdū pp̄esi sum': vñ etiā ad docēdū.
Mec̄ villa re: lōgi' n̄lā alia res fac̄ nos distare a besijs lōgo q̄si ieruallo: q̄ rōr oſo..iſtelleerus &
hno: q̄ brūl̄ alalib' nāra benegār a quib' būana societas p̄.iſtēit̄. De qua Aristoteles li.1. de repu-
blic loqt̄. Sermonē nō bō b̄z iol'. vox qđē moleſti at̄z incūd̄ significatō data ē oib' aſtantib'. bis.n.
em̄ tribuit natura: vt ienſum baheant moleſti ac voluptatis: hoc inter se significare poſſint. ac fer-
mo fecit̄ datus est nobis: vt oñ/
damus utilitatem & domum. at/
q̄z ita iustum & iniustum hoc em̄
preter cetera animantia boni p̄.o
p̄iu ē: vt boni & mali iusti ac iuu-
ſi ſynt̄ bēant. A natura feranuz
ab ip̄is feiſ in li. ò natura deoruz
at̄ ia. nō dñia rex: vt vos ſoleatis
dicere: eloquēd̄vis: q̄ ē pelara q̄z
q̄z diuia: q̄ p̄mū efficiet ea q̄ igno-
ram̄ dicere: & ea q̄ ſtimus alios
docere poſſim̄. Deinde bac hoīis
tamur: bac p̄ſuadem̄: bac cōſolamur affictos: bac deducim̄ p̄territos a timore. bac geſt̄eret̄ cō-
p̄mū: bac cupidates iacūdiasq̄z reſtrigim̄. b̄ nos uir legū vrbū ſocietate deuixit: b̄ a vita iſ-
Socrates
Equitas
Dorati?
mant ac ſera ſegregauit. Socrates dicebat: Aliia vincit nos virib' vñ phos ea ſupam̄: eloquen-
cia & rōne. q̄ fortitudinē rōbuit: vires corporis. quoniam n̄ ē p̄p̄e fortitudo ferar̄. Eq̄t̄ iſtūtū q̄z
tas p̄p̄ ē mitigatio iuris & legis & v̄tutes q̄ ex rōne oriunt̄: q̄ in hoīe diuini quoddā ducendū eſt
in hoc a beluis diſtam̄: q̄z expromere ſenſu poſſim̄. Mora. ait: poſt eſſert aſt̄ motus interp̄e lin-
guas. Bonitatem q̄ iſtūtū p̄bāt quare bruta ſi dicunt b̄r̄ iſtūtū & hoīi
nitatē: quoniam n̄ b̄n̄ rōem. ex q̄ ille orunt̄. Mā ſine rōne & p̄fcta quidē rōne. i. prudetia: non eſt
aliqua v̄tus: li. v. de ſimb̄: ait ſunt: at̄ bestie quedā in quib' n̄ eſt aliquo ſil'e v̄tutis. vt in leonib': i. ca-
mib': in equis: in quib' n̄ corpori ſolū. vt in ſub'. ſed ēt aīor̄ aliquo expte mor̄ quodā videm̄
i. hoīe a ſumma oī ſanctū animi ē. & in aio rōnis ex q̄ vir̄ eſt q̄ rōnis abſolutio definiē. L. ſcindit iſtūtū
Licerō: mihi altō beluis deſſe ad cōſeruādū inter ſe v̄nciū ſocietatis q̄ rōem & oī ſonem. q̄ hoīi diu-
no alai merito attribute ſunt: vt laic̄a vite ſocietatis atq̄z cōmunitas cōſeruerit. Un̄ bi q̄ i. intel-
lectu et ſermone alijs nocere ſtudēt. tanq̄ lues ac ſeda p̄tagio ex būana ſocietati tollendi ſunt: q̄m̄
donis nature: cōis parētis in aio p̄mīe abutunt̄. quo ḡne boīi nibū poſſet fed̄: dect̄abilis
excogitar̄: & ſere veriſiſ̄ hoīes dici p̄nt̄: cū būane ſocietati aduersent̄ & nocēt̄. Un̄ Plato in nos
no ò legib' ſic ait. Quos iſanabiles legiſt̄ator cē ſenſerit v̄licio ſuppliicio eos afficiet nō ignorans
ſatī ſore bis q̄ iſanabiles ſunt: mori q̄ viuere. ac ſi vita priuāt̄ dulciter p̄deſte ceteris. nā horuſ
exempl̄ ceteri a peccato deterren̄: t̄ ip̄o obit̄ boīinab' ciuitas ip̄a mundat. Ac latifimē q̄dem paſ-
tens. H̄ec eſt inquit būane ſocietatis q̄ lat̄ ſi me p̄d̄ ad oī. Mā lege nature ab hoīe que quicūq̄. illē ſit
ex rōne & intellectū & oī ſonem alijs n̄ ſum̄: & mund̄ eſt tanq̄ cōis ciuitas. ſed nos natura
deprauauim̄: quoniam hoīi ab hoīe oī ſere mala eveniunt̄. H̄ec ēl quā deſcripſim̄. oī ſe inquit ſum̄
ſocij volente natura: & amici eē debem̄: ḡ oī ſcīa. Sic volebat ſtoici: quoꝝ p̄nceps zeno eī v̄roſ
res ſoēs eſſe debere dixit. Hoc iſem dicebat cymci. quoꝝ princeps ſu. i. Diogenes & Plato in lib.
de repub. q̄ḡ p̄ipatetici negebāt. q̄m̄ ita negocia publica negligenter. & charitas: atq̄z officiū in
parentes p̄lacer ſtoici inquit Laerti. v̄roſes quoꝝ ſoēs cē oportere apud ſapient̄e vt q̄l̄ber illi cō-
grediat̄. q̄ ſibi prior occurrit̄: vt aſt. zeno in ſua rep. Diogenes itidē cymci & platonē hui' cōtaſ
auctorib': oī ſ. n. pat̄z inſtit̄ equa charitate diligim̄. tolleturq̄z adulterij ſuſpicioz & zelotia. eam
hō ſoē cē optimā: que ſe mīca ex regno & popuſ ſari domina ſe optimat̄q̄z poēt̄ia atq̄z optimis
decretis. Societas: q̄ rōne & oī ſoē. Latifimē patēta: ad ſoēs ſe extendēs. Omnid̄ hoīi
bus quicūq̄ illi ſint ſine noti ſine incognit̄: q̄m̄ ob idih̄ ſoē ſunt voīete natura il̄ cōiunḡt
mur. In qua ſociate ſcī. Oium ſoē nullis exceptis rebus. que create ſunt ad. oī ſuſanum cōter.
vt aqua ignis. & ſim̄lia. que natura p̄duxit ad cōem ſum̄. q̄ poſſum̄ cū alijs cōicare ſine aliquo de-
trimento. Ad cōem ſum̄: vt hoīes cōter hiſ v̄terent ſure naturali: vt inquit iſtūtū: li. ſed ſoē ſtū-
tūtū ſe re: diuſionē: h̄f etiā li. i. diſteſor ſcīa ſunt oī ſcī. aci & aqua: p̄ſluens & mare: & per
hoīi littora maris. Littus maris ē quaten̄ bybern̄ flueſ ſaxim̄ ecurrit. Id: q̄d ſuſini ſuſi eſt
nulli hoīis eſt. Dēdem̄ ēt inquit hoc būane ſocietati vt p̄mitram̄ ea poſſiderit q̄ cuīq̄ cōcedunt̄
a legib': & iſtūtū ſuſi. Que ſunt deſcripta legib': lq̄ leges & mitram̄ aliquē poſſideret ſua: I. Let
eſt iſtūtū ſcriptū. Mā ſuſi duas h̄eſ p̄tes: ſcriptū & nō ſcriptū: de quib' dictū ē. Ut iſtūtū. Licerō
et iſtūtū ſcriptū & nō ſcriptū exp̄imēre dixit legib': ſure ſuſi. quoniam ſinguloy hoīi multis modis

77
Socrates
Equitas
Dorati?

Plato

Zeno
Zetū?

rea sunt quondam. n. non nascimur iure gentium: quarundam iure ciuitatis. Descripta iusta et assig-
ta alii. Ita teneantur possideant ut leges constituerint. Et quibus ipsi. s. extra quod. cetera oia cōia sint: q
nō constituta alius et pmissa a legibus aut iure ciuitatis sunt cōia: Cetera joia alta dicitur eē cōia. q. p̄fuit
aliis et nobis cōcedere nō nocet: et quod sunt descripta in nobis alius: ita legibus p̄mitentibus. Ob
seruentur: et ita habeantur. Oia cōia pythagoras samū primū dicit amicorum debere eē oia cōia.
q. Cicero sic interpretat: oia. s. que sine detrimento aliis cōcedi potest: et si dōmīdū nos ex rebus: q. pos-

Pythagoras

siderem: aut irregentur: aut ciuitatis

debet hoībus iugiorum: aliquid nisi

id q. p̄t ipsi p̄mitit: et cōcedit isti

ne fō detramento ea q. ad cōmē

vium natura p̄ducit: nemini p̄bi

bus fuit: quoniam sunt cōia oīb

bus hominib; et aqua: ignis: et

cetera id gen. Oia autē cōia iter

p̄t Lice: q. sint cōia oīb hoīum

nā alta rō eē amicorum: alia ceterorum

boīm: q. p̄ceveri amicorum oia cōia ha

bent. tā p̄uata q. publica. Ut p̄y

thagoras volebat ut ei discipuli

omnibus suis rebus viterent cōter.

Itaqz inter eos nihil erat nisi cō

mune: oīb āt hoīum nō oia cōia

mūta fuit. sed quedā de iure na-

turali: ut dictū est: et vniuersitatis

quedā sunt cōia: de quibus postea

Plato
Aristoteles

Ennius

Ambro:

dicit. Habet. n. hoīes p̄dia hereditates p̄pas: et nōnulla alta: q. a legibus cōcedunt singulis et a iure
ciuitatis. Ea igit q. nā sunt nō debent eē cōia incognitis hoībus: tenemur tñ ex bonis p̄uatis et offi-
cio liberalitatis benefacere his q. agent. ita volēre natura: oia igit cōia sunt hoīum: q. aliis p̄sumit
et cōcedent nō nocent. Unū ler est in digestis. Qd tibi nō nocet: et alii p̄dest. dare debes. Plato in
quinto de legib; sic autē p̄ma ciuitas est resp. leges qua optime vbiqz maritimes p̄ vniuersam ciuitatē
et p̄scū illud. pueriū locū hēt quo serfū amicorum oia eē cōia. Aristotle. in. tr. ethices sic ait. qdē accedit
et pueriū vniuersa ut aia vna. et amicorum oia sunt cōia et amicis est equalitas. Quae sunt eiusdem
genis. cōditōis et nature. Ab Ennio poēta de quo supra nā h̄t. sambuci sunt ex Tragedia En-
nij. hoc autē qd Enni in Tragedie apōsūt vna re pōt de alia multa transferri. Oia igit q. sunt ei
usdē nature cur? est lumen. de quo dicit Ennius: dñt esse cōia oīb hoīm. Ad multa igit transferre
hoc qd Enni: de vna re dicit. i. de lumine. Transferri cōmutari in exemplum. per multas res sc̄i
hō qui errāti: hic est versus Enni. Errāti dubie vagāti et ignoranti viā. De suo lumine Lucerna
sive candelā: ut nibilomin⁹ ut eque bene et nulla ex pte min⁹. Ambrosius atraquā de aqua. p̄fluēti
dare: lumen de lumine accendere: beniuolētia in his est omnib; et a nīp fons aquarēfūtē sitientē rā
quā lumen q. etiā aliis luceat: nec illū desit: q. de suo lumine aliis lumen accenderint. Est autē beniuo-
lētia inquit: cōiuncta liberalitati a qua ipa liberalitatis p̄ficiat. Quae erit igit ob ea que dicit En-
nius. Satis precipit ipē Enni: ut satis p̄cipit ut alii codices h̄nt. Tūqz vell. i. etiā ignoro. Sine
detramento. diminutōe rex nī ap̄: Illa cōia volente. s. natura. q. Aquā p̄fluentē que fluit. i. p̄a flu-
mīa: q. publica sunt iure gentium. et por̄: et ripaz vīsus turīscōsultū dicunt aquā p̄fluentē: quasi p̄
cul fluentē: quoniam si et in fundo alicutus ut pue⁹ aut pſcīna: q. nō p̄flueret aliter dicendū erit. sed
aqua profluens de iure naturali cōmūnis est. q. Fidele sine fraude. q. Deliberāti cōsultāti et dubi-
tāti qd agar. Unū carpēdi sunt illi q. a' tos i. fraudē pellīcītā. et ambigētē p̄cipitā: et q. alios doce-
re redigantā i. būane faciūt: quoniam ab ip̄s ausserrī doctrīna quā h̄nt nō pōt: et tali op̄a et traden-
dis prudētē p̄cepit alioz aios demereri p̄nt. Matura. n. i p̄mis iūtam. ut p̄dēsse vēlim⁹ quam
plūtīmis et marie doctrīna qmō debet aliis iūdere bouīmo letari cū q̄s ad p̄fēctionē suam iūtūtū. decet h̄
oīa sunt iure naturali sive gerū quo hō cū cetei hoīb; cōmūnicat hō a iure p̄sūlū appellat̄ iūs na-
turale sc̄ariū qm̄ nō cōpētē oīb; aīalib; i. hoīb; tāū quos naīa. 2gregauit iūtē et cōmēdauit. q.
h̄ dērā sit qm̄ lex ita vult ut id dem⁹ qd aliis p̄dest et nob̄ nō h̄ nocet. q. rel. ligē p̄cludit Lice. hāc p̄t.
His supradictis. ut. s. cuiqz v̄l ignoto dem⁹ ea q. illū p̄ sit: nob̄s āt molesta h̄ sint. Et s̄ aliqd q̄s
dicat h̄ solū p̄mītē debem⁹ et aliis his viāt: q. cōia sunt et nob̄ nīlū affēt: dērīmētū: s̄ enemur aliqd

e. uīj.

Liber primus

ex bonis priuatis: que nobis descripta sunt legibus & nostra dicuntur in communem utilitatem afferre hec non solum possiliua: ut dicebam insigentium introducit. **Sed quoniam**: circumscribit **L**y-
tero id quod dixit semper scilicet esse aliquid afferendum ad communem utilitatem dicitq; dandū
esse pro facultatibus: vt nobis remaneat quo possumus esse liberales in nostris qui nobis cōiun-
ctiores sunt: quoniam ut dictum est: ea que nostra sunt: non debemus omnibus hominibus sed q;
busdam: quos ipse ponet & gradus etiam societatis omnibus autem debentur ea que communia
sunt. **Vulgaris** lō communis qua
vitimus ad omnis. **Ande** dicit **Lez-**
rentius. quod vulgo dicitur: id ē
communiter & passim. **Ad illū En-**
nij finem debemus inquit ut libe-
ralitate erga omnis qui sunt no-
bis coniuncti lege uature sed abit
bedus est modus: ut liberales in
nostris qui arctiore vinculo no-
bis coniuncti sunt esse possumus
alter est contra officium omnia
alienis erogare & pati ut sui esuri-
ant: quibus magis debetur q; illis
Nobilominus: ut ipsi luceat **huc**
erat finis **Ennij**. ut scilicet eque be-
ne luceat: & non fiat detrimentum
dan. Ergo cōmuniis liberalitas
eatenuis debet progredi quaten?
non noceat nimis rebus nostris
ex quibus tenemur esse liberales i
nostris. **At** facultas sit & rema-
neat nobis possibilitas. q; sumus
erga nostris beneficii

Zerenti.

aliquid ad communem utilitatem afferendum
Sed quoniam copie parue singulorum sunt:
eorum autem qui his: egeant infinita est multi-
tudo. vulgaris liberalitas referenda est ad il-
lum **Ennij** finem nobilominus ut ipsi luceat ut
facultas sit qua in nostris sim? liberales.

Gradus humane societatis.

Radus autem plures sunt
societatis hominum: ut enim
ab illa discedatur infinitate
proprioꝝ est eiusdem gentis:
nationis: lingue: qua maxie
homines coniunguntur. Inte-
rius etiā est eiusdem esse ciuit-
atis. **Multa** enī sunt ciuib' inter se coia forū

Gradus autem lō posita cōi boium societate: ponit gradus ipsius ciuibus declarat
ipsam societatem in aliis quibus arctiore esse: ut etiā ostendatur quid cuius debeam?
& qui quibus in liberalitate exercenda pponendi sint. **Gradus** p quos ipsa socie-
tas ascendit descendit. **Uf** fit ut alijs sint nobis coniuctores alijs. **Ab** illa in
finitate. i. omessa illa cōi societate qua boies coniunguntur vinculo rōnis: & oratio-
nis. **Hec** enī est societas cōi oibus. **Duas** respū. inquit **Señ.** animo cōplectamur
Alteram magnam & vere publicam qua dī atq; homines continentur: in qua nō ad hūc angulū
respicimus: aut illum sed terminos ciuitatis nostre cum sole mermur. Alteram cui nos scriptis cō-
ditio nascendi. **I**nfinitate nam illa societas se in infinitum extēdit. sunt enī oēs boies socij rōne
intellectus & sermonis. **I**nfinitas est quātitas que caret extremis. Naturalis igitur societas si hec
est. sed postea iuregentium facti sunt gradus ex ipso em bellā introducta sunt: discrete gētes: regna
condita. dñia distincta agris termini positi edificia collata. cōnubia etiā: que partim sunt de iure
diuino quantu: ad iuuentionem: partim de iure naturali q̄tū ad copulā partim de iuregentium &
ciuii q̄tum ad verba & formulā quibus matrimonia contrahuntur. **P**roprioꝝ huc est p̄mus gra-
dus p̄prior: coniunctior societas eorum qui sunt eiusdem gentis: aut extere aut nostratis. Gēs po-
test habere plures nationes. nā gēs itala h̄z etruscos: vmbros picenos. marsos: & reliquos q; sunt
nationes itale gentis. & sic de similibus: ideo dicit gētes & nationis. **G**ens est tanq; genus: tina-
tio species: **L**ingue: plus enī debemus illi qui cadem lingua vtrit. i. codem genere sermonis:
ut greci inter se coniuctiores sin: itali: aphri. & sic de alijs. **Q**ua lingua. nam nisi sermo inuicē
intelligeretur nunquam posset esse societas. ideo dicit supra societas vinculum esse orationem.
Nullum commertium potest esse cū hominibus qui disparti lingua vtruntur nisi habeant interpre-
tem. **I**nterioris magis intrinsecum & coniunctior societas. **H**ic est alijs gradus. **M**ulta enī lō
pbat quare est inter ciues coniunctior societas. quoniam ut babetur libro. lō digesto. Et repetit la-
tinianus libro secundo institutionum. **U**niuersitatis sunt non singulorum que in ciuitate sunt: ut
theatrica: stadia & similia: si qua: sunt alia cōmunita ciuitatu: **F**orum dicitur a ferendo **N**arro ac-
quo conserunt suas cōtrouersias. & que vēdere vellent quoꝝ ferrent forū appellari: inde dī
forū iudiciale & venale. **F**ora igitur cōmunita sunt lōis ciuibus. **M**oies ciues inquit **Cyrus** apud
Xenophontem. alienigenae preferendi sunt. Et qui vna sunt aliut: his qui non sunt: contuberniales
Aristoteles sic aut, iuxta ciues plurimam est amicitie complura enim his sunt cōia cum sint pares.

Geneca

Infinitas

Forum
Barro.
Cyrus
**Aristote-/
les**

Tanta Itempia dicta a fano rege ab origine: quoniam ipse primus ea instituit. **Sacrum** est ut sit Treba. i.e. de religionibus, quicquid est: quod deorum haberur. **Prophanum** dicitur: quasi pcul a fano & religione secretum prophanum inquit Treba. dicitur q ex religioso vel sacro in hominu vbi proprietatemq conuersum est. **Sancus** dicitur incorruptus inde sancte leges. **Delubrum** est inquit Clorro: in quo preter edem sit area assumpta deus causa & etiam locus in quo dei simulacru dedicatum est: sicut locum in quo figerent candelam: **Landelabrum** appellatum ita in quo deum sponserent nominatum delibru sa

Sacrum.
Treba.
Sacrum.
Delibru.

Sacred res

fana: porticu: vte: leges: iura: iudicia: suffragia:
consuetudines Preterea et familiaritates multaq cū multis res rōnesq contracte. **Arctior** vero colligatō ē societatis pplicoqz **Ab illa. n.**

Justitia &
nus

Porticus
corintha
Porticus
perser

Porticus
Claudia.
Iter
Actus
Via.

suffragia.

Familia:
ris
Mutiu:
Rationa:
riunt.

etiam alterius hominis sacre vero minime. **T**porticus que quondam erigebantur ad inambulaciones & vmbram: sub quibus vehebantur nobiles porticus celebriores Rome fuerunt corinthia ad circumstaminum. ercta a gneo octauio dicta corinthia propter es corinthium quod erat in columnis dicebatur etiam porticus perser. quoniam gneus octauius ex bello nauali contra perseus triumphum retulit in qua porticus erat tabula picta babens lacedemonem & euromam flumiuz. unde ignauis dicit sidentes dicebantur sedere ad euromam. Unde postea receptum est: vt sedere ad eu rotam esset nihil agere. **B**asilica portica: porticus claudia: porticus catulli quam catulus erexit de manibus cymbriis vbi fuerat dominus Flacci. qui Bracho fuerat & alie permulte ad ciuium delittas & deambulationes. **T**utce publice scilicet iter vt volunt turis consulti: est: ius eundi ambulandi hominis: non autem iumentum agendi vel vehiculum. Actus est ius eundi ambulandi: iumentum etiam vel vehiculum agendi. itaq qui iter habet actum non habet. qui actum habet & iter habet eosq vti pōt etiam sine tumento. **A**ia est ius eundi & agendi & ambulandi: naz & iter & actum in se via cotinet. **T**Leges sunt aut principis aut liberi populi: que a rege conduntur alterius consensum non requirunt. **J**ura sunt magis generalia. Est enim ius gentium & iuseuius. **Suffragia** quoniam ciues conueniunt ad danda suffragia vt creetur magistratus. **Suffragia** sunt voces que dantur in comitiis in tabellaue scribuntur. Unde lex tabellaria nata est quibus vocibus & suffragiis quisque animum suum aperit de aliquo eligendo in magistratum vt nunc etas sit in liberis caritatibus peregrini autem inire suffragia non possunt nisi ciuitate donentur. vt apud Romanos: quondam siebat. **C**onsuetudines conuersationes ita dicam quoniam consuetudo metus dicitur q conuersatio. Scireca ramen hoc vocabulo vtitur dicens: sumuntur a conseruationibus mores & in alijs locis. **F**amiliaritates amicis familiaris est qui assidue nobiscum viuit: quasi sit de cadem familia et dicitur amicus: & his cum quo est nobis consuetudo. Unde Cicerio quia delectabatur lectio Terentiana appellat. Terentianam familiarem suum. **R**es rationesq contracte. Rationes co trahuntur si quando in creditum vel in debitu itur: vt in mutuo. Adutio obligatio consistit in his rebus que pondere mensurave constant veluti: vino: oleo: frumento: pecunia numerata ere argēto auro: que omnia ideo datum: vt accipientium siant & quandoq non eadem sed alta eiusdem naturae & qualitatis reddantur. Unde & iuratuum appellatur quia a me ita tibi datur: vt ex meo tuum fiat. Contrahuntur etiam commodato: commodatores tunc p oprie intelliguntur: si nulla mercede accepta vel constituta retenda res tibi data est. Nam commodatum debet esse gratuitum. Contra hunc conductor: locato: empto: vendito: permuto: sociato: collocato: donato: et similibus contractibus secundum iuris reguas constitutis. Unde rationarium antiqui appellant librus redditus & impensa contracta: quod genus a specie rem contractam dignus: vt matrimonium: vt ē societas. Ratio contracta est pactum: quod super matrimonio vel huiusmodi contractatibus fit & ideo minori licet appellatione rei contracte: et pactum et cetera que insunt rationibus contineantur: de hoc habetur in libro digestorum de creditis legi prima. Contrahere est vltro citroq se obligare. Unde res contracte dicuntur stipulatis & stipulationibus obligate: & contractus sunt de ture genitus: & obligations exceptis quibusdam que a ture ciuium introducere sunt inter ipsos ciues multi sunt contractus et obligations debita que apud antiquos nomina dicebantur. Unde his multa nomina habere dicebatur qui multis debebat: et erat obliteratus de hoc discetur in libro iii. **A**rctior do iastrictior hic est aliud gradus q est de necessitudine propinquoz eoru q sunt nobis proximi. **A**b illa em pbat quare est arctior obligatio. Nam societas illa que est communis inter omnis homines: pescendo per gradus constringitur in locum angustus concluditur inter ipsos propinquos & affines. **I**mmensa infinita quea dictum est. **C**oncluditur naz cuia ratio quare in angustum concluditur libidinem p creandam: omne animal appetit ducenatura.

Officiorum.

creare sibi simile in specie. Aristoteles sic ait. Homo nam cōtagabilis est magia q̄ ciuitatis quāto p̄ us. et necessarium magis est domus q̄ ciuitas et p̄creatio cōlor animalibus atq; ceterorū quidē sia lium: hi quidem est terminus hoīes autem coniunguntur non solum pro creationis gratia: sed eoz euam qui ad ipsam conferunt vitam officio namq; sunt diuīsa. Coniugio jmatrimonio qm̄ dūcitur exor ut filij p̄creantur: aliter ciuitas durare non posset. Coniugium dē coniunctio vir et uxoris: p̄ima sequens coniunctio. Omnia cōia ut omnia inter ipsos indūisti sint: id autē vir: uxoris

Aristotele. filij domus omnia communia. sicut fundāmentū in ciuitatis et reipublice: quoniam ciuitas ut sunt Aristoteles. est multitudine domorum agro et pecunias p̄ dignitate ha- bundans ad bene vivendum. Unde domus cum sit pars ciuitatis: ē quasi seminarium reipublice et cōfisi: tū debet abi unoquoq; ut fiat uerbū. Cicerō in oratione p̄ se sexto tribuno plebis yuherato a clodia nis ait: Qui igitur primi hūtū cōfilio prestanti erit erū: hi perspēctō genere humane docilitatis atq; ingenii dissipatos vnuz in locū cōgregauerunt eosq; ex feritate ilia ad iusticiāq; atq; mansuetudinē transfigerunt: tum res cōmūnem utilitatēz: quas publicas appella-

Ciuitas, urbē, columnā, plūnius. tūs: cum conuenticula hominum que postea ciuitates nominarunt: tum domicilia plurimata quas urbes dicimus: inueni et diuīto et humano iure membris sepserunt. Ciuitas igitur congregatio ciuiū est: et urbs domorū multiplicatio et quasi seminarium dicitur: et quo omnia nascuntur mātore numero et quasi seminarium dixit: quoniam non proprie dicitur in hac re seminarium de quo cōstatuendo Columnā: et Pl. l. xvii. Ex seminario transferuntur plantae in aliam terram: nam se- men effodit in seminario: et plantule illuc enate transferuntur et multiplicantur ad usum humānū sic ex soloē multiplicata constitutur ciuitas et res publica que ut finis Scipio apud Ciceronem libeo tercio de republica est res populi. populum autem non omnem certum multitudinis. sed certū iuris: confusa et utilitatis communione sociatum esse determinat. Contugium igitur p̄paga- tio soloē est quasi seminarium resipū. quia hoc modo fit. ut homo vere politicus uxoris dicere debet: et filios p̄creare ut sint auxilio resipū. et post mortē relinquat qui suo loco parriam tueat. unde illi qui consescunt sibi mortē in iuriā resipū faciunt et vituperandi sunt. Forteū per ipsos possit al. qm̄ patria recuperare libertatez si esset amissa: ut de Catone dici potest qui se vice intermit cū detramento partie sue quam ritecum cernebat: ut tertio de simibus sic. cū aīsi ad tuendos cōsernādosq; homines hominem natum esse videamus cōsentaneū est huic nature: ut sapientē velū gerere et administrare rempū. atq; ut enātūrā viuat uxoris adiungere: velleq; ex ea liberis p̄creare: nec amores quidē sanctos a sapiente alienos esse arbitrantur. Nam si omnes celibet vitam agerent resipū. deficit: quod timens romulus rebus conditor ut certe prudētissimus rapuit h̄gines cō- finitimiis coniugia denegarentur ne p̄mordia tante rebus auspicato cōdīte deficerent hominū quos tunc habebant etate consumpta. Ut igitur bonus et partie studiosius filios p̄crease et bo- nis morib⁹ instituere debet ut digni patria adolescenti: illi possint adesse si aliquando aliquis calamitate laborauerit. Sequuntur ex una domo. scilicet ita constituta: et sic declarat quomodo coniugium est quasi seminarium. Fratrum frater inquit Migidius est quasi fere alter. Soror in quiete labeo dicta est: quod quasi seorsum nascitur separaturq; ab ea domo in qua nata est: et in aliā familiā transgreditur Aristoteles in octauo ethices sic ait: grauius est sodali q̄ ciui pecunia au- ferre et fratri q̄ alienigenē opem non ferre: et patrem q̄ quemvis alium pulsare: crescit autem et ius- sum cum amicitia simul quippe in eisdem et eque scē extendunt consanguinea amicitia multiplez est pender autē omnis ex paterna. Parentes em̄ diligunt natos ut aliquid sui nati vero patrētes ut aliquid ex illis. Consobrinū dicuntur nati ex duabus sororibus. Sobrini dicuntur filii cōsobrino- rum consobrinū dicti sunt quasi consororū. Patriuelles dicuntur nati ex duobus fratribus. Quae et fratre et sorore p̄generantur Amitini dicuntur. Capitū continet. Quasi in colonias: quoniam cum rebus multitudinem capere non posset. noua deducebatur colonia. Affinitates et propinquitatis et affinitates conciliantur coniugio: ideo dicit ex quibus affinitibus plures propinquū.

Que propagatio dicitur filiorum filiarumque. Loquitur per translationem. nam propagatio dicitur in arboribus et virtibus: cui scilicet sunt propagines: et ex una due tres quatuor: et vites et ar-
duitule sobolescunt et pululant. **E**t soboles filii filie ut sunt arbusecula que propagatione oritur. **O**rigo principium et seminarium. **S**anguinis coniunctio ipsi consanginei iunt inter se
deum et benivolentia et charitate. **C**haritas est intima amor. **C**haritas etiam dicitur penuria an-
none. Unde dicit **P**linius in epistolis: accessu agris meis charitas Amor: et amicitie notus: vi sit

Plinius**C**harippus ille de amore. **A**nd 2

gnus enim ratio quare sanguinis

Amonu-

coniunctio deuinicit charitate bo-

mentum.

munes. **A**lbumenita statuas

titulos et cetera stemmata: et fas-

mule ille nobilissime priscorum ro-

manorum: que maiorum suorum

titulis gaudebant. **A**lbumenitastatue libri tituli. **C**epulchrae

ceteras que nos aliqui rei pre-

terite moueant cum apud romanos

aliquis de familia afferebatur in

pompa funerali: omnes maiorum

imagines preferebantur: quas in

armariis asservabant: et statue in

atri locata erant: ut iuuenes ma-

iorum suorum virtutem ante oculos

semper habebant qua denega-

re turpitudinem est. **E**sse sacris

nam cives habebant quedam sa-

era peculiaria. vi **F**abiorum sancti-

lia: claudio emilio: um: corixa

lior: et sic de similibus ad que yo-

cabant nisi gentiles. Unde **F**abi-us maxi. cum esset dictator: et pugnaret contra Hannibalem dimisso exercitu. **M**inutio magistro equi-

cum: romanum rediit sacerdoti causa que fabiorum peculiaria erant: et cum capitoliis obsecrarent a gallis:

Vnus ex fabiis egressus est sacerdos: et Sepulchra cordis dicuntur: in qua plures sunt inferre mortuos suosin coemeterio sibi pulebris inquit **A**lbartus. li. i. digesti: etiam inuitus ceteris hominibus in inferre: sed in alieniscoecidente domo in inferre et hoc. **G**aus ait. **A**lbumenita est quod meoere seruande gra exstat. ta-

milia sepulchra dicuntur: quod quis sibi familiis sue constituit hereditaria amittit quod sibi be redibus

quod suis constituit vel quod paternas iure hereditario acquisuit. **S**epulchrum est in qua vlpianus vbi

corpus mortuum ossaque bovis conduta sunt. Sed oium societatis hic est alius gradus societatis quam

dicit esse ceteris praestantiores. **M**ulta lex oibus societibus. **P**raestantiores excellunt: quoniam que su-per honesto fundatur et virtute et non super turpe aut vtile: et ideo ceteris firmiores. **I**dei stabilitate;

quoniam amicitia que est propter aliquam voluntatem: aut voluntatem non est firma. In remota causa remo-

nunt efficiuntur: illa solum durat: quoniam virtus coelum. **P**ublis sic ait. bonorum amicitia similius virtute

perfecta est amicitia: et ideo rata quoniam pauci tales sunt permanenter horum amicitia quod sunt honesti et virtu-

tes permanentes est. **F**amiliaritate amicitie consuetudine: illud enim probatio est. **H**onestus. **I**psa virtus et quicquid ab ipsa proficitur: honestum dicunt esse stoici id quod possessores suorum

biles facit. in alio alieno homine nec nobis familiaritate conjunctio: Tamen quamvis in alio certi-

namus nos mouet allicitque: et cum diligamus in quo id honestum esse videtur. In Zelio ait.

Nil est enim amabilis virtute. nihil quod magis allicit ad diligendum quippe cum propter vir-

tutem: probaret eos etiam quos nunquam vidimus quoddammodo diligamus. **P**iatarchus

scribit in vita perennis virtus eiusmodi est ut statim rebus gestis ita afficiat homines et non mo-

do admittat. **N**atur opera. verum in autores quoque summo studio ac desiderio incenduntur. **H**onestas

enim ad se allicit atque ad agendum statim impellit nec imitatione ipsa spectatorem poterit: sed

ipso opere conspecto efficitur. ut anteponenda ceteris iudicetur. **E**t quamquam omnis virus

ponit eas virtutes que maxime allicit homines quoniam iustitia et liberalitas sunt ad alios.

ergo is qui iusticiam distributuam exercet et liberalitatem amat: quia dat vniuersis quod suum

est et sibi pauciora reliquit: et ideo liberalitatem dicitur: quoniam nihil est nature humana accommodatus. **N**ihilaut est amabilis: reddit ad id quod dicitur de moribus: cum sibi boni virtus coniungitur familiaritate. **N**ihil a-mabilis. **N**ihil quod magis amor: coniunctus hunc est: non ope quod ins est amabile sed bonum. **E**sadē

studia: quando una et eadem se delectamur: et idem est velle collegi studium est vobemus voluntas

Martia-

nus.

cug.

x bōs

Officiorum

- Pythagoras** *Et tē ita et ita. Ac q̄ et sicut: ut et delectet altero q̄ seipso id qd Pythagoras appellat? est p̄y, q̄ vera nō minus p̄tylo loqueret. q̄ conciliande amicitie in primis studiosus fuit. ut ot cū est solebat discipulos suos oia h̄c cōmunita. dicebatq; nō debere quēquā transgredi modum aut in cibis aut in laborib;. Cenere omni tpe graue dicebat. et ad bonā alitudinē minime idoneā cōsiderat. q̄n eēt cōcubendū r̄ndit cū te ip̄o infirmior volueris. in amicitia q̄ ab honestate prosl̄scit. Q. Ut vñus fiat ex plurib; Interrogat? Aristote. quid eēt amic? r̄ndit vna aia in duob; cor- poub; habita. Amicitia dixit ee equitatē beuolēne. Theodore? at p̄būs amicitiam e medio tollebat. q̄ ea neqz insipientib; adserne q̄ sapiēbus in ill.n. sublato visu amicitia quoqz dicebat euansesce re. sapientes ho cū sibi ipsi sufficiantur amicis nō indigere. Q. Abagētū est alt grad? Ulro citro datus v̄lto. et citro dicit in dicti et in faci. cū aliquē alloq̄mūr. tūc v̄ba v̄lto q̄s v̄lta eūt cū loquētes. autim? tūc v̄ba citro q̄s citravent. Et sic in dāctis accipitendisq; munerib;. nā cū dāmus tūc v̄lta eūt dona cū accipim? tūc veniunt citro. Que p̄ficiū dū vīcīssim dātur: qm̄ qui sp̄ accipit vult: non est amic? multū ḡ debem? illis q̄ vñ sicio nos denerent et aio amico accipit q̄ dankēt nobis et ip̄i de bere passint. et q̄ ip̄is bñmeriti sim? et cū quisq; conat? vt el cui debeam? plurimū s̄p̄ debeam? optie cōdicas vite et v̄a amicitia cōseruabit. Unū dicit Seneca pessime bñsicta: dant quicq; ingratos ei gūt in quos plura p̄ferat. Et alibi dicit q̄ noua accipit nō vult acceptis offendit et q̄ festinat v̄tig reddere. nō bñ aīum ingrati boīs. s̄ debitoris. Et ḡta dicit quoniam si dām? alcūt q̄ nō grato aio accipit. op̄an p̄dū? et q̄ tali aio accipit qd cū v̄ente et h̄estate dāt ingrat? ē. Albagētū est animi ingenii ap̄re recusare. qd nonnulli fecerūt aliqñ faciuntq; si q̄ boni p̄nt inueniri vt de phocione et benienti legit. Nā antipater dīcebat autoe. plutarcho in vita phocionis duo athenis sibi esse smicos. pbocionem: quorū alteri. i. pbocionē nūq̄ potuisset p̄luadere: vt capet. alibi ter. i. demade nūq̄ potuisset dādo expellere. Seneca dicit. Ab aledictū incipit cē nō mun? i quo vñ? accipieris cognoscit. Et alibi Mō ingrati s̄ in iustū est supēdārū. Et alibi. Beneficis bñua na vita cōstat et cōcordia. nec terrore s̄ mutuo amore instrūcū auxiliūq; commune p̄stringit. Q. Dei unciunt. tandem colligant stabilitam amicitia. S̄z cū oia v̄b est alt grad? ceteris charior. gratior. q̄ quo nā sanctissimum nōmē patrie oia sup̄adicta cōplecit. Q. Ultraueris lēcūs p̄exeris et p̄tēplatus fueris. Q. Rationē intellectu. rō ē p̄s animi. aio contemplatōrē tota mēte. Q. L̄bari s̄r. p̄bat q̄re nulla ē chartor. et sic p̄ grad amplificat hāc cū patria p̄iuetōnē: maḡ charitas debet parebit? pri ma fili? et sic d̄ reliq; successiūe. cū v̄bo patriā amam? oia cōlectamur. q̄ maria charitas patrie debet. Quidam. s. quos amam? nā q̄ amat patriā: etiā altos amat: s̄ non ecōtra. Pro qua quis bon? li. iij. d̄ sumb? sit. Et quo fit: vt laudandū sit ts. q̄ morē appetat p̄ rep. qui docet chariorē patriā nobis q̄ nos metipos. Oppetere frequentū significat mori: nō fatali. s̄ illata mo:te et ponitur cū accusatu: vt in hoc loco: et ap̄o ute vt ap̄o Virgilii cōtingit oppetere. Q. Si ei sit profutur? v̄l- lūtūtē allatur? aliter discedet ab officio. Unū op̄ortet v̄ti prouidentia: et cū patrie cōducit mōs fugiēda nō est. sed appetēda p̄o salute patrie: vt d̄ Decijs legit: q̄ se romania legiōnib; deuouerunt de Lodro t̄iliab;. Et curij mōs landatur. ceterorūq; qui pro patria fo:ti. animo ceciderunt. Q. Quo propter quod inquit hi qui i lacerarunt et lacerant patriā sceleratissimi babēdi sunt et sic Cicerō patrie studiosus inuehitur in syllam C. Attilinam et Cesarem atq; Octauium. qui iam ad tyranidem aspirabat: cum hec Cicerō scriberet. Q. Detestabilior excrabilior: et magis rituperanda: et digna odio malo. Q. Immanitas. feritas et impietas erga partiam. Q. Funditus lab̄mo. Q. Occupati sunt: id vñum agunt et moluntur. et sunt nūcte octauij antbonij. et lept: qui tres omnia ad libidinem facebant. et triumviri dicebantur. postea octauium sublato. Ad. Antonio et Lepido circuis religato rerum potius est: vi prius fecerat Cesar sublato pompeo.*
- Aristo**
- Seneca**
- Bene**
- Oppete.**

Et fuerunt tempore s. Sylle Marii Catilina et Cesars. Sed & contentio posuit Cicero at ceterus omnis gradus coniunctio[n]is & necessitudinis: ut liquido cognoscatur qui quibus cōmūctiōes sint. Ilunc inquit si volumus facere comparationē & cognoscere quibus plurimū debeatur & si contentio erit qui sit p̄mū & ceteris preponendus humanae societatis gradus debemus p̄mū locum dare patrie: inde alij quos ipse p̄ ordinem ponit. Si contentio si in contentionē per cōparationē deueniatur quibus potissimum inserviendum sit plurimū officiū & plurimū locū. **P**rinicipes p̄mū q̄si non amare parētes vt inquit Seneca. impietas est: non agnoscere insātiā. **P**ropter Quorum beneficij q̄m parentes dederunt nobis esse. patrī aut̄ cōleruant. P̄bus ageris de amicitia & iusto parentum ad filios & contra sic aut̄ est esendi causa pater q̄ maximū est & enirūnis ac educationis. Amicitia talis in excellentia cōsistit quapropter & bonorantur ipsi parētes & iustū in his q̄ eslagitat dignitas. Ad hinc debent inquit filii parētibus adesse. & illius potius q̄ sibi p̄fis honestus est opitulorū: bonorem etiam ut dis tribuere oportet. Proximi in secundo loco. Tota domi omnis famula: cū qua in una do-

mo viuimus. Que spectat nos solos spem habet nec habet aliud p̄fugium. I. locum quo se cōferat ad opem implorāndā. Bene conuentētes nō discrepātes a nobis in aliqua re & maxime cōcordes in morib[us]: cū autē sunt bene conuentētes p̄ponendi sunt ceteris amicis. Dubius cōs ē plerūq[ue] fortunā. status & conditio. Vñ videmus interdum q̄ ppter vnum ex ciuitate pellitur oia famiglia. illigitor qui ppinq[ue] parati sunt nobiscū omnē pati fortunā chart nobis esse debent. Vñ Cicero in quadā ep̄ta ad Atticum sic scribit. Quinti fratris domus p̄mo facta cōsecu lapidū ex mea deinde inflāmata iussa locū inspectante vrbe colectis ignis. Et ad fratre sic scribit: fed certe ad te mihi oia semper honesta & iocunda ceciderunt a me tibi luctus mee calamitatis desiderium meror solitudo. **F**ortuna ligatur Ciceronis cōs fuerat cū fratre. Quamob[re] Cōducit hāc partem ostendens supradictis nos debere p̄fidia vite. Quamob[re] ligatur eis bi sunt necessitudinis gradus. Necesaria p̄fida jalismē & defensio p̄fidum est q̄d altius auxiliū comparatur pompeus aut p̄fidū dī q̄d p̄vtilitate & salute alij auxiliū gratia p̄ponitur. Subsidium quod positū est ad subuentiū laborantibus. Alpinus aut̄ p̄fidū ē auxiliū p̄ncipale: nam subsidium dī id quod in auxiliū succedit. hic Cicero accipit p̄fidia simpliciter p̄ quibusq[ue] auxiliis. his maxime pōissimum ante ois alios. quibus eriam post illos debemus his parentibus liberis familiē propinquis necessaria: sine quibus viuere non possunt. & ea oia que pertinet ad vitā degendā bis p̄benda sunt. **C**uita aut̄ post p̄ determinauit & docuit quibus potissimum debent presidia vite p̄nit ea que inter amicos esse debent. vita cōsuetudo viuēdi. **C**actus cōs iro viuēdi. i. viuere simul. ut decet amicos. **C**ōsilia lecōsilia est scientia inspectiōē q̄nam & quo pacto agētes veliter operemur & in cōs vita mutuū cōsiliū idigimus et sermonibus. Laboratiōes: ad bonas artes & ad aliquid agendū. P̄bus sic aut̄ loca nō dissoluunt amicitia sed operatiōes q̄ si disturna absentia fuerit amicitia quoq[ue] obliuione efficient. vn de dictū ē taciturnitas cōplures amicitias dissolut. Apicere amicos iocūdū est presertim ei qui calamitatibus p̄mitur fēt qua presidiū aliquod contra dolores. cōsolatiōes. n. ipse amicus et verbis & aspectu afferre p̄nō sit dexter. seit nāq[ue] mores quibus gaudet atq[ue] dolet his qui emēdari p̄st magis ferendū ē in morib[us] auxiliūq[ue] in pecunijs q̄to p̄stantiores sunt & magis amicitia p̄pri consolations in doloribus et aduersa fortuna. **S**olatio est doloris diminutio. Solatiū sit re: consolatio verbis. Quintilian⁹ aut̄ Cicitatis misere solatum est habere rē vidētiū: et alibi obuiā cōsolatiōibus itis. Solamen est magis poetum ut Virgilius Solamen mal de colo fistula pendet. **O**blurgationes: cutus aures inquit in letio veritati clausi sunt buiū scelus desperanda est. Oblurgationes in amicitia gratiae sunt: que a culeos habent: dolores vero non habent compūgimur enim censorijs sermōibus: sed benivolētie delectamur sedulitate inquit Ambrosius debemus ligatur amicum obturgare: si quādo ab officio dicesserit. Burgū p̄prie ē inter pp̄gnos et amicos. Unde Simō Zeretian⁹ dicit sibi nō ec̄ saūlo cāe ad obturgādū. **E**riget: excentur in primis. Coniugauit cōiunxit bonos viros quadam necessitudine: quoniam nātūrā honesto et durat.

Predictus
Subsidium

Officiorum.

Sed in his officijs loquitur etiam in sua liberalitate: ut fecit supra cum de officiis differeret officia esse a circumstantia: nam mutatur tempore persone: re aliis circumstantiis. non sequi possit. et ei magis debemus adesse quod plus ope et studij nostri indigebit: Tribuendis. cui tribuere voluerimus hec liberalitatis officia. Ut videndum prudenter considerandum. Maxime potissimum ita hoc modo si considereretur: ut dicit. Non erit

Ambro
nus

Necessi
tudo.

Pbilos
dibus
Salomon

Geneca.

Mercato
dorus

hides gradus non semper habenda erit ratio necessitudinis et propin-
tatis: sed et temporis: nam incidunt
sepe tempora ut aliqui magis des-
beamus in aliqua re quam fratri et sic
erit officium circumstantia temporis.
Nec personaz semper iquit Ambro-
sius sed plerumque causarum et tem-
porum plationis sunt: ut si frater
qui nobis coniunctissimus est non
indigeret beneficij: in alium potius
conferendum est et sic tempore mu-
tantur ea que videntur fieri debe-
re propter necessitudinem. I.e. coniunctio
nem sanguinis affinitatem et ami-
citiam. Nec essitudo ut inquit Belli-
us: I. tij. dr. ius quoddam et vinculum
religiose coniunctionis in It. vete-
rum repertur necessitudines dicti
pro quo necesse est: sed necessi-
tas pro parte officiorum obseruantie
affinitatis ve infreques quam qui
ob hoc ipsum ius affinitatis fami-
iliaritatis ve coniuncti sunt: nec es-
tit atem posuit pro necessitudine. I.e. iure affinitatis. Evidenter inquit mihi video per nostra necessitate
non labore non opa non industria: defuisse gradus qui descripsi sunt. I.e. non debemus super hos gradus
seruare ut dictum est: quoniam aliqui ratione ipsi aliqui ponendis erunt: qui simpliciter nulla circumstantia:
virgente postponendi essent. Pibus. in. q. etib. sic autem ipsos agentes ea quod considerare quod ad ipsum acci-
modantur quemadmodum in medicina fit et gubernando etiam arte. Suntque officia ponit infra officia
que magis vni quam alteri debentur rite ipsi. Ut vicinus Salomon dicit. Melior est vicinus in primo
quam frater. peccat habitus: ideo inquit Amb. plerumque amicite benivolenter quisque committit quam fratribus
necessitudini. Et vicinitas ut ait Teretius. pro affinitate quadam est familiariter amicu. At filius. I.e. si ppi-
quis litigat et vocat in ius illorum negotiorum exhibetur ei portius debemus patrociniu quam amico aut vi-
cino: pp. quoniam portius: et sic multo magis fratrem. Hec igitur et talia coclusio est quam precipit capienda esse
exercitationem: et oia quam de liberalitate dicta fratrem. Hec igitur et talia coclusio est ut quicquid cuius debeat scire despice
ut putatum est. Nec quod dicta sunt cunctores et circumstantie. Et talia similia quam esse p. H. C. In officio cui
volum est officios: et aliquod officium ostendere et in beneficio collocando. Quidam suetudo. Vetus et assue-
tus ratione calculatores ita dicunt quoniam calculari barbari est. Et mercatores et qui presumunt ratione
faciunt suos computus idem summae ratione addatur: quam debetur cuius et quoniam quam debeat. Vnde ut supradicti
est: rationarium de liber: qui continet has rationes: ut sunt nunc libri mercatorum sic factendum est in officiis
et loquitur per translationem artis metrice. Lice. quod consistit in rationibus et calculis ut cognoscatur quod reliqui
sit: quid alius quam in nos beneficia contulerunt debeat? est enim spectadus aius datis non munus. et oia
ea diligenter consideranda: quod si posuit et sciamus constitvere quod agendum sit in officio p. stado beneficiis
collocando. Sapientis inquit Gen. examinabit securus quam accepit a quo quoniam ubi quoadmodum ita quoniam nega-
mus quoniam scire gratiam referre nisi sapientem non magis quam beneficiu dare quoniam scit nulli sapientis hic. s. que
magis gaudet dato quam alius accepto. Altero. aut Solu sapientem scire gratiam referre. Quidam deducendoz
numerum. s. ut faciunt arithmeticci et calculi non debemus considerare circumstantias: mores. beneficia col-
lata prius in nos animatis: et postea ratione et indicare quod p. standum sit cuius. Quidam reliqui sumis
ma fiant quid relinquat quod aliis debeat. Mercatores faciunt rationem oim quod dant et accipiunt et

De officijs a circumstantia:

Ed in his omnibus officijs tribuendis videndum erit quod cui maxime necesse sit: et quod quisque nobiscum vel sine nobis aut possit consequi aut non possit. Ita non idem erunt et temporum. Suntque officia que aliis magis quam gibus percipendi. quam aut fratrem aut familiam et amicum quam vicinum defendentur. Hec igitur consuetudo exercitatioz capienda. ut boni ratiocinatores officiorum esse possumus et addendoz videtur que reliqui summa fiet

Et vicinitas ut ait Teretius. pro affinitate quadam est familiariter amicu. At filius. I.e. si ppi-
quis litigat et vocat in ius illorum negotiorum exhibetur ei portius debemus patrociniu quam amico aut vi-
cino: pp. quoniam portius: et sic multo magis fratrem. Hec igitur et talia coclusio est ut quicquid cuius debeat scire despice
ut putatum est. Nec quod dicta sunt cunctores et circumstantie. Et talia similia quam esse p. H. C. In officio cui
volum est officios: et aliquod officium ostendere et in beneficio collocando. Quidam suetudo. Vetus et assue-
tus ratione calculatores ita dicunt quoniam calculari barbari est. Et mercatores et qui presumunt ratione
faciunt suos computus idem summae ratione addatur: quam debetur cuius et quoniam quam debeat. Vnde ut supradicti
est: rationarium de liber: qui continet has rationes: ut sunt nunc libri mercatorum sic factendum est in officiis
et loquitur per translationem artis metrice. Lice. quod consistit in rationibus et calculis ut cognoscatur quod reliqui
sit: quid alius quam in nos beneficia contulerunt debeat? est enim spectadus aius datis non munus. et oia
ea diligenter consideranda: quod si posuit et sciamus constitvere quod agendum sit in officio p. stado beneficiis
collocando. Sapientis inquit Gen. examinabit securus quam accepit a quo quoniam ubi quoadmodum ita quoniam nega-
mus quoniam scire gratiam referre nisi sapientem non magis quam beneficiu dare quoniam scit nulli sapientis hic. s. que
magis gaudet dato quam alius accepto. Altero. aut Solu sapientem scire gratiam referre. Quidam deducendoz
numerum. s. ut faciunt arithmeticci et calculi non debemus considerare circumstantias: mores. beneficia col-
lata prius in nos animatis: et postea ratione et indicare quod p. standum sit cuius. Quidam reliqui sumis
ma fiant quid relinquat quod aliis debeat. Mercatores faciunt rationem oim quod dant et accipiunt et

Faciunt summa ut quid debeat: alijs sciant: et quod ipsi debeat Reliq; de reliquo quod reliqua i summa quod alijs debeamus. Ex quo]. i. ex qua suppuratione et ratiocinatio. Intelligas cognoscas. Quantumcunq; debatur: quod officium cuiq; honestum sit: et qui sint propontendi in beneficio collocando. quod iudicari recte non potest: nisi assuerit exercitatio in ipsis actionibus. Unus opus est longa experientia. Sed ut nec quis inquit. Officia cognoverimus: tamen ea exercerimus nihil amplius laudum dignum fiat quoniam ut sciamus quantum parentibus fratri amico alienis hominibus atque vicino debeantur exercitatione opus est et vobis: omni virtutis laus in actione consistit. Et probat hoc comparatione medicorum imperatorum et oratorum: qui quis in eorum professionib; scientias clariusfuerint. tamen nisi habeant exercitationem: parum vel nihil faciunt quod apud laude dignum sit. Sic hi qui precepta officiorum callent nisi ipsi eadēque peripuum faciat laudem non merentur. Unus debet: alios et opera et veritas ad officia diriger: ne virtutis simulatores videamur. ideo auctor nostre salutis cepit facere et docere et carpuntur illi qui cum alijs virtute predicauerint: eosque ad temperantiam vegetari fuerint ipsi voluptatibus et luxuria deficiunt. Optima est hec comparatio

cum hominibus scilicet reipublice oportunitate. Nam medici corpora curant: oratores agenda per suadent. deducuntque mentes audientium quo volunt et ad quoscumque affectus. imperatores autem exercitus extra rem gerunt: qui nisi fuerint vobis educti: quoniam militaria precepta didicerint: maxime calamitates interdum et plerumque afferunt patrie. Sic oratori quoniam teneat artis precepta tamen sine exercitatione parum faciet. Hoc idem in medico est: qui potissimum exercitatione non indiget. Et sic disjicare quid cuique debatur: est quedam ars que indiget exercitatione et vobis ut aliae artes et precepta que perfectione non constituant sine exercitatione. Ex usum assuetudine in rhetoribus sic autem oratori minimum est de arte loqui sed malo maximum ex arte dicere. Scire inquit philosophus in quinto ethicae: quoniam modo ad sanitatem afficiendam et cuicunque quando sunt tribuenda ea que saluberrima sunt tanta est difficultas scire quanto est medicum esse. Idem in secundo sic scribit. Cum autem presentis tractione non contemplationis sit ut cetera gratia. non enim ut sciamus qualiter sit virtus. sed ut efficiamur boni consideramus: nam nulla ipsius est virtus de actibus. quoniam modo sunt agendi considerandum est. bi namque sunt auctores: ut tales ipsi habitus riuant sic pari modo adaptat comparisonem. Officii conferuandū ut officium recte conseruetur et prestetur. Traduntur scribuntur et dantur alijs: non vobis solum sciamus quid sit officium: sed ut sciamus cum cognoscere officia: et illa non non prestare: nulla est virtus illa cognoscere: ergo officium recte prestandum est: si boni esse voluerimus. Ut sciamus ut nos exerceamus ipsa officia: que non possunt recte prestari sine exercitatione. et ut sciamus ut precipit. non enim laudantur bi qui solum verbis philosophantur: vita autem luxus desinit. Sed rei magnitudo et statorum officiorum dijudicatio: et difficultas in officiis prestandis. Usus assuetudinem ut possit recte esse perfecta. Atque ab his rebus concludit Cicero hanc disputationem de iustitia et liberalitate dicens satis dictum esse de iustitia et his que ad humanas societatem pertinent: et quomodo ab ipsis ducatur honestum a quo oritur officium: quod semper ad bonum tendit: et non dicitur officium: nisi honesta sit actio: et sic vis absolutis virtutis fictionem ad danda precepta fortitudinis que est tercia virtus in ordine. In iure societas humana iustitia et liberalitate: quibus humanae societatis conuersatur. Ducatur et fieri metetur habeatque originem. Ex quo honesto originem habet officium. Nam est quicquid honeste agitur. Satis fere: vobis arrogantiā: volunt enim dicere ut iure suo potuerit: sufficit diximus. Hoc autem seruandum est in omnibus actionibus et rebus ne arrogantes videamur et nimium insolentes: et qui nobis ipsis nimium placeamus. Fere quasi sufficienter ut paucis in his que ad iusticiam pertinent desiderentur.

Officiorum

Metelligendū est aut̄ propositum Lice. quattuor fontes officiorū. id est quibus outar honestū, prudenter, iusticiā, fortitudinē, et temperantia. Postq̄ de prudenter et iustitia ad cui adnexa est liberalitas dixerit: et quid q̄ tēpōt agendum sit p̄scriptis et docuit. transit ad fortitudinem et magnitudinem. intelligendum est aut̄. Sed sc̄re oī inquit Splendidissimū: clarissimā et amplissimā laude dignā. vult Lice. in hī. Tūscu. ut dictum est virtutis nōmē non esse p̄priū omnū virtutū sed fortitudis.

Plutar.

mis a qua q̄ ceteris antecellit om̄nes noīate sunt. Appellata inquit est ex viro ḥ̄tus. Ut̄ aut̄ p̄p̄ est fortitudo cuius munera duo sunt. moris dolorisq; cōtemtio. Ut̄ dum est igitur his si virtutis cōp̄tes. vel potius si virt̄ volumus esse q̄m a virus ḥ̄tus nōmē est mutua.

Plintus.

ta. Plutarchus ait in vita Coriolani. Disciplina militari romana gloria marie floruit. Testimonio ē ipsam ḥ̄tutē vīco fortitudinis nomine appellatā idq; quo p̄p̄ for

Fortis.

tritudinem vocant: cōe generis esse vocabulū. id dī. Et id videri maxime clarū et illustrē qd̄ fortis aīo

Aristote.

facū sit atq; omnia humana vīcente patientiā dolorē. Nam fortis et magnanimus putat om̄ia humana esse inferiora se et sua p̄stantia: eaq; parvifacit et supat oīs dolores: quoq; vim et volunt

Geneca.

stocī opinio facit nō natura. Un̄ laudatur possidonius ad quē cā pompeus descendens ex Syria Rhodā venisset et eūq; sauitasse egrotantē: dicit se moleste ferre: q̄ possidonius disputantem audire non possit. idcirco Possidonius. Mō cōmittā ut dolor corporis efficiat ut frustra tātus vir ad me ve

nerit: cung; quasi faces ei dolores et admoeretur sep̄dīrī. Nil agis dolō: q̄uis molestus sis: tñ

nunq; re esse malū confitebor. De quo plintus. lī. viij. p̄buerē et Romani p̄ceres etiā extēs testi

monta Gneus Pompeius cōfēcto.

Ab iridatico bello intratrus Possidonij sapientē p̄fessionē clari domū fortis peuti de morte a licore vetuit: et fasces lictorios ianue submissis is cui se ories cō

vidensq; submiserat. Fortitudo et mediocritas circa timores et fiducias. Fortis p̄p̄ dī qui circa

honestā mortē et ea oīa que repente euentunt: atq; affuerunt mortē interius est ut sunt ea que in

bello cōtingunt.

Et patitur oīa fortis honestatis causa: que est fīns ḥ̄tus dī qui cōgnitā: ut ratio

iubet: patitur.

Et agit alīqua tñ timēda sunt inquit Arist. et non violatur fortitudo mō honestū est ea

timere. negligere autē turpe. ut est infamia quā om̄i timeret p̄bus dī et verecundus q̄ vero non timeret

dī impudēs: debemus timere pudicitie mulierū nostrarū.

Timenda est mūdia et cetera id genus qua cū negliguntur dēdecus afferunt et ea q̄ transcedunt naturā humānā: ut fulmina inundationes et similia que bō s̄p̄ne nō p̄t q̄m plus possunt q̄ bōs natura. ut terremotus tēpestates. Ut for

tis arca terrible et ea quidē maria versatur.

Mā nibil est tollerātus malorū viro fortis. et mors est vltimū oīum terribiliū: nā auferit om̄e bonū quod est in vita: et illi fortis sunt: qui in subītū casib; bus nulla cōsolatione p̄missa a: une p̄cēlara quā videntur babere habent fortitudinis et esse natu

raliter fortis: et fortitudo quidē dolores assert: et ideo laudatur. difficultus em̄ est inquit Arist. do

lores p̄peti q̄ voluntatibus abstineret.

Mōs atq; vulnera fortis viro molesta sunt fert tñ p̄p̄ et honestatē. dolet aut̄ et marie q̄ oī ḥ̄tute p̄dītus est q̄ maria digna est vita marisq; bonis p̄t fortis est tñ: et multo magis: q̄m honestates ceteris rebus anteponit: vñ illi sunt p̄stantissimū mītites qui habēt alīq; vestigia ipsi fortitudis sine alijs bonis: qui si habentur nō ruerēt in picula. Qui timēdo exuperat et cōfidendo deficit timidus dī qui nō timēdo exuperat: dī insanus vel stupidus si nibil

oīo timeret:

ut motus terre aquaz inundationes et illa oīa q̄ timēda sunt cū superēt nāz humānā: ut neceſſe sit ipsa timere: ille q̄ cōfidendo exuperat: audax ē: et imitatūt in p̄ncipio fortē sed cū ad picula ventū est: dat terga et fit timidus. Fortis em̄ oīa būana tolerat et cōfidit: q̄m cōfidere est bōs bo

na sperantia.

Timemus ture et dī ea qua terribilita sunt: et cū morte que est in bello nibil sit terribilis et virtus eterne circa terrible ac difficile sit. ut fortitudo p̄p̄ si morte sit que i p̄lō ē. sūcū cūz

mario pīculo.

Fortitudo iqt̄ plato efficit ne inter picula et terrores a iustitiae tenore deviciens: et for

titudinē ut volūt stoīa sequit̄ cōstātia atq; valitudo fortitudo idē Gen. cōsēptis et mēdōē. Zer

ribilita et subīgū libertatē nostrā mītentia despiciat.

Fidentia est per quā magnis et honestis multum ipse animus in se fiducie cī certa sp̄: collocavit. Patientia est honestatis aut utilitatis causa rerum arduarū ac difficultū voluntaria et diurna p̄p̄essio. Perseuerantia est in ratione bene cōsiderata stabilis et p̄petua p̄armāsio. Elato fortis et tanq; loco eduo spernēt ea q̄ alij tumētū būanas res oīa q̄ acci

dere bōi p̄nt: que tñ nō trācēat vires būanas fortis despiciat: et oīas res būanas infimas et codi

cas et om̄ia teia fortune paruifacit: ad om̄is euentus tolerandas erecto aīo paratus. Mā magna

Fortitudo et magnanimitas.

Metelligendum est aut̄ proposita sint ḡnā quattuor et quibus honestas officiūq; manaret: splēdidissimū videri qd̄ animo magno elatoq; bu

imitas de qua post dicitur. est scientia et virtus que habitu fact celiorum omnibus que contingere potest equabiliter honor et malorum. Genera quatuor virtutes et fontes officiorum. Et quibus virtutibus? s. acto honesta et officium. Maneret horum tantum e fontibus. Itaque igitur cui splendidissimum sit quod magno aucto sicut Alcibiades sunt illi qui gerunt aios muliebres. In probis contumelias: et cum volumus aliquem vituperare dicimus illi beneatum muliebrem et timido: quoniam ut dicendum est fortitudo proprius virorum est et quod eam non habent viri non sunt sed semine quod cum aliqui potest dici maximi est dedec. pro

brui est dedec et contumelia. Nam xime in primis i promptu. quod citato venire in mente et pro mario probro alieni obicit sed quod eiusmodi dicit potest. tale quale est hoc quod Ennius cecinit i dedecus iuuenium romanorum magnitudine animi superabat a dignitate. Vos etenim iuuenes Carmen est Ennius quo iuuenes romanos ignaviae accusabat quia Celtae dignitate que obsecus fuerat apud Porsenna: supabantur illa enim ad suos transauit. Unde romani ob id statu illi exercebat eqstrum i edito loco vie sacre. Mu-

probris

manusque res despiciente factum sit. Itaque in probis maxime in promptu est si quid tale dici potest. Vos et emi iuuenes animos geritis mulieres. Illa quod virgo viri et si quid est huiusmodi Salmacidas spolia sine sanguine et sudore. Contraque in laudibus que magno animo et e lato fortiter exellenterque gesta sunt ea nescio quod quasi pleno ore laudamus. Hinc rhetorum camp-

Hebreos: timidos et ignavios. s. Meticulosi esse ut solent esse mulieres quod a viro alieno oino esse debet et apud psas auctore herodoto maxime puto dabitur audire se esse muliere ignaviores. Se neca dicit. Celia equestri insidens statue in sacra via celebrissimo loco exprobatur iuuenibus nostris puluis ascendentibus in ea illos urbs sit ingreditur: in qua etiam feminas equo donauimus: illaque virgo id est Celia qui contempso Porsenna et aquis ad suos natans. Tunc Lyra illa Hugo est ait fortiter debent esse viri his inquit aios dignos viro. Et si quod est huiusmodi est hoc quod sequitur in quo arbitror esse mendaciam: quoniam vero grammatices non patitur ut salmacida spolia dicamus: est ligatus salma ei casus vocandi et ita legi adducor auctoritate sex. Pompei in cuius vetustissimo codice in fine. s. xviii. li. sic legit. Salmacis nomine nymphe celi et terre filia fertur causa fontis balicarnasi aque appellande fusse salmacidam quam qui bibisset vittio impudicitie moleseret ob eam recte quod id eius additus angustatus parietibus occasionem largius iuuenibus petulantibus puerorum puellarumque viros lendarum quia non patet effingit. Inde Ennius salmacidas spolia sanguine bcc sunt abha Pompei. Carmen est igitur ennius quo illo molliorem taxat et ignaviam. qui spoliis adepte aliquid pudicitie gaudet: et id excedent quod ipsi notam luxuriam infamie arborum ignave nutrit: Inquit igitur o salmacidas spolia parta fine labore. qui generosos aios et a natura bene institutos nutrit et sanguine quod est contra naturam viri fortis qui in periculis versari eructo aio et pro decoro seruando non parcit sanguini. Salmacis sonus est Cerite regionis de quo Strabo ait li. xiiii. salmacis fons nescio quoniam ob rem calumniatus tanquam emolliens eos: qui inde bibant: hominum enim mollescit videtur ab aere vel ab aqua causam trahere cum ea minime sint causa mollescit: sed diuitiae et vicius incontinentia. Salmacis nymphe dicitur rapuisse hermaphroditum: et fusse mollem et eius aquam epotam molles esse scilicet cum talia possunt alicui merito dici. maximum est probrum. cum autem laudatur alius quis ob fortitudinem perclarissimum est et pleno ore sonandum: et assert exempla eorum: qui pugnando fortiter et pro patria occumbentes rhetorum preconis celebrantur: possimus etiam spolia parte fine labore salmacida appellare: et Salmacidas baetas dicit Marcialis: ex formulis grammatices non dicitur salmacidus: sed salmacius. Tunc contra altera parte cum aliquem laudamus ob fortitudinem. In laudibus cum aliquem laudamus. Esto humana spernente: quod est proprium magnanimitati. Tunc contra illud: quod dixi in probis geritis animum muliebrem. Tunc excellenter: contra illud sine sudore et sanguine: Tunc que tali animo gesta sunt. nam gesta proprie dicitur in rebus grauioribus. Tunc quomodo id est modo quodam mirabili et cum quadam admiratione. Tunc pleno ore maximis laudibus et amplius: econtra. Idem in. ii. de oratore sic ait gratissimo laus eorum factorum habetur que suscepit videntur a viris fortibus et labore ac periculo ipso hec habent viderim amici copiam ad laudandum quod et dicti ornatisime potest et audiendi facilissime. Tunc hoc quoniam summa est laus fortitudinis que in bello se pro patria et honestate ostendat. Et hoc igitur fortitudinis laude. Campus matera ingens propositas ad dicendum ipsi oratoribus in laudem fortium virorum plato in epitaphio sic ait videntur apud plurimas gentes preclarum esse in bello mori. Et enim qui sic et vita migrat funere honestatur et sepulchro: et siue pauper quis ita decedat laudatione non caret ex hoc intueri licet quanta illorum virtus fuerit qui in Maratbone barbarorum impetum sustinuerunt. eorumque superbiam domuerunt: primi sane

Officiorum.

de barbaris triumpharunt et exemplo reliquis ostenderunt persarum aut in expugnabsem est. Secundam palmam his tribuimus qui ad salamina pugnauerunt. Tercium bellum affero quod in plateis gestum est salutis grecie causam exercesse: commune vero id iam atheniensibus et lacedemoniis facinus. **G** De Marathone de laudibus eorum qui fortiter pugnauerunt in capitis maratonis. Nam qui in illa pugna occubuerunt quotannis laudabantur. Et extat oratio lyrie in laudem eorum qui ceciderunt ad Marathonom. **D**rator est qui causas orat vel in iudiciis vel in codicibus. **R**hetor est qui artes docet orandi. **C**l. hic more grecorum loquitus est qui rhetore p. viros et accipiunt. **D**eclamator est qui studens apud rhetorem in coniunctu scolastico fictas causas orat ut postea in veris causis orare possit. et ex umbra in solem pulue rem prodiere. **M**arathon campus in attica regione denominatus a Marathone heroe ubi Alcibiades dux atheniensem persas vicit Artaphrene et duci ducibus. Darii Lexit hostium ducentis milibus peditum et decem milibus equitum: ut quidam volunt Herodotus autem li. vi. dicit apud Marathonom occubuisse persarum circa sex milia trecentos Atheniensium. vero centum et xcij. Darius rex persarum intulit bellum atheniensibus egre serens ab illis contra se tonas adiutoris esse: quos nauis prelio superaverat. Itaque athenienses non expectato auxilio lacedemoniorum: qui scit erant: et se plenius religione impediti dicebant quoniam plena luna quatuor diebus putabant nefas esse emittere exercitum: instructis decem milibus ciuium et mille et bis qui ex plateis venerant aduersus tot milia hostium in campis Marathonis duce Alcibiade pugnauerunt quem tanta fiducia cepere auctiose. Tergo ut plus esse presidijs in celeritate et in sociis lacedemoniis diceret: pugnatum est in tua virtute: ut hinc viros: inde pecudes putares. Atque preleui naues confugierunt. ex quib' multe submersae multe capte sunt. In eo prelio tanta virtus singulorum emeruit: ut cuius laus prima esset difficile iudicium videretur et maxime callimachus et Lynegiri militis. et Themistocles adolescentis. In quo iam tunc in doles furure imperatorie dignitatis apparuit Lynegirus Euforidis filius dum summam pupum apprehendit: absissa manu bipenni cecidit. Salamine Iapud salas minem insulaz que est contra atticam terres Darii filius vicitus fuit ab atheniensibus pugnauis duce Themistocle. Plateia Iplatea oppidum boetie ubi pausantas et Anstides profliguerunt. Mardonius rex ducem: qui velut ex naufragio cum paucis effugit: castra reserata regal' opulentu capta sunt. Inde primum grecos duiso inter se auro persico diuinitiarum luxuria cepit: prius enim negligebant. Ideo Demaratus rex dicit. grecia semper fuit alumna paupertatis honestus: quam aspiam asciuit: et a severa disciplina banc usurpans grecia et paupertate tueritur et dominatum victoria ad plateas sibi vendicabat pausantas tripode aureo inscripto et apollini dicato. Mardonius erat rex cōsobrinus Gordis sororis Darii filius ab Arim nestro spariatu occisus est. Saco adacto in caput ut plutarctus scripsit in vita Aristidis pausantas lacedemoniis fuit cleombroti filius Aristides atheniensis. **T**hermopolis Thermopyle sunt loci angusti et fauces ad etham montem thessalliae a quibus angustus et fauces pylarum: portarum nomen assumpit. Justa quas sunt aque callide. in thermopyle dicuntur. i. thermarus porteraeque ille dicate erant berculi latus li. vi. decadis beli macedonici sic scribit. id iugū sicut apennini dorsum italia diuiditur ita medium greciam diuidit a leucade et iugum ad occidentem ad alterum mare oritur obiectum tendit extremos ad orientem montes etiam vocant. In cuius valle interest non latius quam lypassus. hec una via militaris est qua traditi exercitus si non prohibeantur possint. Ideo pyla et ab aliis quia calide aquae in ipsi fauibus sunt thermopyle locus appellatur. Mobilis lacedemoniorum aduersus persas morte magis memorabilis quam pugna. Suni ibi inquit Herodotus calida lauaca: que olla vocant. indigencia: ad os ingressus edificatus est aphocenisibus murus mediu thessallorum. super quem olim pyla idest portae erat. Abi Leonidas tur lacedemoniorum Anna randide filii ccc. lacedemoniis castra quingentorum milium persarum noctu inuasit: pugnatum est ardenter a principio noctis usque ad magnam ptem diei: ad postremum non vicit sed vincendo fatigati inter ingentes occisorum ceteras nam. xx. milia barbarorum ille ceciderunt. fortissime mortem appetiere quibus postea erecta fuerunt sepulchra cum titulis in. ii. Tusculana. Dicit. Sed quod duces et principes nomine: eum legiones scribat Lato lepe alacres in eum pfectas in rediutis se non arbitrarentur partio forte lacedemoni in Thermophilis occiderunt de quibus hec Simonides scripsit. Die hospes sparte nos te hic vidisse tacentes. Dum sanctis patrie legibus obsequimur Quid ille dux Leonidas dixit. pergit a forte lacedemoni: hodie apud inferos forte cenabimus Seneca dicit Leonidas cōmilitones sic allocatus est praendere tanquam apud inferos centauri

Drator
Rhetor
Declamator
Marathon

Salmie:
Platee

Mardonius

Thermopolis

Lunus

Heroe do

Simon
Seneca

de marathone salamine: plateis thermopyle

et lacedemoniis illas custodiret angustias quā hostis in colloquio dixit solē p multitudine faculo
rū et sagittarū n̄ videbūs r̄ndit Dieneces lacedemoniū: q̄ sub umbra pugnabim⁹. ¶ Leuctris seu
tra oppidum boetie: vbi epaminundas thebanus lacedemonios vicit: adeoq; attruit: vt postea
imperium recuperare non potuerint. De quo sic scribi Trogus li. v. Fuit autē incertum ut melior
an dux esset. Nam et imperium non sibi sed patrie semp̄ quisuit: et pecunie adeo contemptus fuit
resumptus funeri defuerit glorie quoq; non cupidior q̄ pecunie: quippe recusanti omnia impe-

Leuctris: Stratocle. Hinc dech. hinc. En. et. P.
Scipioes bic Mar. Mar. inumerabil. maxie:

ria ingesta sit: bonorum ita ges
sic ut non accipere ornamenntum
sed dare ipsi dignitati videref. Ja

Trogus

le videretur unde tam insignis militis scientia homini incesset inter litteras nato. Meq ab hoc vīe
pposito rō moris dissensit: nā ut relatus in castra semiannis vocem spiritus colligit: id vnum
circumstantib⁹ requisuit. Num cadentib⁹ scutum ademisset hostis: quod ut seruatu audiuit alla
rum velut labor⁹ ḡo: iteg socii desecularū estiter⁹ quesuit: utri viciissent ut audiuit thebanos
viciisse: bene habere rem diebat: atq; ita veluti gratulabūdūs patrie exprimitur. In. ii. Lusculana scrip
bit. Li. nunc ingenuissim⁹ Epaminundam putas: cum vna cum sanguine vitaz effluere sentiret. Im
perante m. patrīam lacedemoniis relinquebat: quā acceperat seruientēs: sed hoc fuit in alia vīe
gna apud Mantineam nō in hac pugna leuctrica. ¶ Stratocle. Iathenensis dux auctore eschis
ne pugnauit ad cheroneam vrbem boetie cum philippo rege pro libertate grecie. Strabo li. ix. lo
quens de ceremoniis dicit vbi philippus magno prelio vicitis arbentensibus et boetis et corint
ebiis greciam suo subiugauit imperio. illuc eorum qui in pugna cecidere publicum sepulchrum oñ
dit. Horum fortitudinem his verbis celebat trogus li. c. Non tamen susiūmemores pristine glo
rie ceciderunt arbentenses: quippe aduersis vñneribus omnes loca que tuenda a diabulis acce
rant morientes corporibus texerunt. Herba eschinis hec sunt Terrestris vero rei si vera fateri vo
lumus omnem principatum thebanis concessit ut nec facultatem habuerit stradodes dux noster
de salute militum ex sua sententia prouidens. Plato in epitaphio sic ait eos laudare par est qui
pro salute viuentium offerre se morti non dubitarent. ¶ Hinc decū. Iactenus de grecis: nunc de
hostiis exempla ponit. Decii se p̄o patria magno animo denouerunt li. i. de diuinatione loquens
de Decio patre ait: Post triennium autē cum consulēs deuouit se et in attelatino rum trupit ars
matus quo eius facio superat sunt et deleti latini: cuius mors ita glorioſa fuit ut eandem concub
pisceret filius. Nam in bello bretusco etiam se deuouit in quarto consulatu collega Fabij. Marci
mt. Mota est historia apud liutum. Gneus et Publius Scipiones fratres fuerunt et in secundo
bello punico Hannibale Italiam lacerante Hispania occiderunt. Publius in acie batta transfig
rus: qui fuit pater. Apbricant malozis Gneus in quadam turri obessus. xviii. die post mortem
fratris interfectus. ex quo: um morte et Rome et in Hispania luctus fuit. Duo fulmina bellis ap
pellabantur ab Ennio: in paradoxo ait: Que vis patrem Dectum: qui filium deuorauit. ac ins
misit in armatas bestiā copias: quid duo propugnacula bellī punci Gneus et. P. Scipiones: q
carthaginem aduentum corporibus suis intercludendum censuerunt. ¶ Hinc. Iex hac fortitu
nis laude excelluerunt: et celebrati sunt illi qui ceciderunt ad Maratbonem Salamina plateas.
Termopylas et in pugna leuctrica excelluerunt etiam magnitudine animi celebratis sunt deci
quantam magno animo et elato feso morte obiicerunt: et duo fulmina bellī Scipiones. et. Mar
cellus qui occiso virido Maroduce in subrum apud clastidium tertia optima spolia sou feretrio
retulit: ut Romulus instituerat celo acrone duce cecinensium: seda retulit Cornelius cassus crast
so late columnis. Legam habebat Marcellus Scipionem et cum imprudens in manus gallo
rum incidisset omniaq; infesta vidisset nec euadendi spes daret: in medios hostes erecto animo
trupit quibus inopinata audacia periculis: et dicens eorum occidit: atq; inde ubi spes salutis nō
fuerat: optima spolia retulit: et Mediolanum cum collega expugnauit Marcellus prim⁹ Roma
ni nobilis Hannibalem pluribus victoriis elatum et italiā deuastantem apud molā fugere coe
git. Syracusis vrbem Sicileclarissimam expugnauit. Inde in Apulia prope Canusium in quo
dam colle infidiis circumuentus cecidit: cuius mors Hannibali maximo gudio fuit. De morte
Marcelli et vulnera Li. spm college qui evasit: et filio Marcello dicit abunde in commentariis.
Silius Marcellus a Marate cognominatus est quasi martellus. Innumerabiles ali⁹ romani feci
duces et clarissimi impatores ac fortitudinis precento digni quo: um tanta copia apud romanos
fuit ut numerari vix posset. Maratē Janōis alios pplos et nationes romani eti fortitudine et magni
tudine animi oēs gētes suparunt: qđ exit⁹ docuit: fortiter q̄ppe pugnando maximā orbis partē le
git⁹ suis parere coegerit: et Militia dicebat ars romana: et agere ac pati fortia romāoꝝ erat i reb⁹

Plato

fū

aduersus alios nunc demittebant. immo id erigebant: et ad decop. p'standū promptissimū erant. **A**nīnbal cum vidisset romanos cēlos apud transīnum seruantes adibuc ī morte feroriam: et bāstas tenētes et eūses. Quas mortes inquit: p'mit oīs dextera ferrā. Amatuīq' tacer fūans cer tanima mīles. **H**os. n. bos obitus nostre spectare cohortes. Frōte mine durant et stant in vultibus ire. Et vereor ne que tanta creat īdole tellus Alagnantimos secunda viros huic facta dicā rint Imperium; atq' ipis deuincant cedibus orbem. Et Pyrrhus Leuino consule superato cum stragēm recenseret: videns romanos aduerio. vulturē et truci vul tu etiā mortuōs tacer sublāt' ad celum manibus dixit se rotus orbis omnī esse potuisse: si tales si bi milites contigissent et Syllius alloquens Romanam post pugnā ad cannas mestam quasi desperantē dixit. Tunc anxia sati posse p' cor lachrymas: et ad ora vulnēra laudes g̃petas partura cibis: nam tpe rati. Nullo maior erit: mor' sic labere secundis. Ut sola cladem tuearis noīa fama. **E**t cellith illustris est ceteris gentib' Animi magnitudine. Iao elato bumanasq' res et omnia terribilia de sp̃ciente. **D**eclaratur aut̃ studiū hoc argumentū inquit ostendit. Itaq' probe diffinitur animi elatione que virtus datur. et audacia potest a p'pellari:

Ed ea animi elatio q' cernit in periculis et laborib' si iusticia vacat pugnatq' non p' salute cōi sed p' suis cōmōdis in virtuō est. Non enim modo id virtutis non eit sed potiū immanitatis omnem humānitatem repellentis. Itaq' probe diffinitur animi elationem.

Russel quoniam oēs fere statue que fuerant erecte ī premium virtutis sunt ī habitu militari. **A**nī aparet maxima laude dignos esse qui forti animo et magno res agunt preclaras quia statue nō erunt fere nisi illis qui belliscam laudem meruerint. Studiū immensa voluntas bellice glorie quam romani appetebant tanq' summa laude veraq' dignissimam quoniam viroꝝ est fortitudo. **D**onatu militari habitu: quasi d. vidi q' fuerit ī p'co gloria bellica: que ex hac fortitudine et magnanimitate procedit. q' statue videntur ī habitu militari fere omnes: ut pauci videantur mērussel statuas ob aliām virūtem quā fortitudinem. Eodez accedunt honores inquit Aristoteles ī ethicis: qui cum a regibus tum a ciuitatibus sunt instituti. Logata effigie inquit plinias libro xxiiii. antiquitas statue erigebantur: placuere et nude tenentes hastā ab ephēborozū gymnas exēplaribus. Quas acbillas vocant. greca res est nūbil velare et econtra romana ac militaris toras addere. Cesar quidem dictator loricatam sibi dicari ī foro suo passus est.

Ed ea animi elatio Posita fortitudinis cōmendatione: ponit eam animi elationē que ī virtuō est: nec pot' dici vera fortitudo: sed quedam audacia et immanitas. **A**nī opus est fortem habere alias virtutes. Animi elatio magnanimitatis ī periculis subeundis et laborib'. **S**i vacat si est sine iustitia. Nō p' cōmuni salute ad virtutem reip' sed pro privatis virūtibus ut fecit Cesar cui adimit fortitudinis laudem quoniam non ad cōmūnem vñletatem. sed suam fuit fortis et magnanimus. **I**n victio est non meretur laudem vere fortitudinis: sed vicio ascribitur non virtuti. quoniam est contra iusticiam. Fortitudo inquit Ambroſius: est velut excelsio ceteris: sed nūq' incomitata virtus. **N**on. n. probat id qd dixit. **I**bd. pugnare pro suis commodis: vt fecerat Cesar. **N**on ē virtutis non pertinet ad virūtem. **I**mmanitatis feritatis et seuitie Nam ruit in Ueritum antimis elatus: si non habet alias virtutes: et maxime iustitiam: et ostendat verum id esse quod dicit. affert definitio nem Stoicozū de ipa fortitudine: ipa. n. definitio declarat que vis verbo subscitur Ideo Aristoteles ut dictum est primo moralium dicit emendandum est autem singula pertranscētare: ut suaptenatura percipi possunt: et adhibenda est diligentia: ut bene definiantur: nam magnam ad ea que sequuntur afferunt opem p'ncipium enim plusq' dimidium totius esse videtur: et eorum queruntur per ipm fieri manifesta. **T**Repellentis reūcētis et ab omni humanitate alienae. **I**taq' iigitur cum ita sit ut animi elatio que pro suis commodis pugnat: sit potius immanitas q' virtus. **P**roba recte et bene. **D**efinitur p'resribit' et declaratur qui id sit proprie fortitudo. Sic etiā ab alijs philosophantibus definit: Fortitudo est conservatio stabilis iudicij in his rebus que formidolose videntur subeundis et repellendis: et fortitudo est res p'ferendaz sc̃ientia et affectio animi in patiendo summe legi parens sine timore. **S**toicis dicebant fortitudine esse virtus

tutē pugnante pugnate. **Alii** nemo dīcend' est fortis q̄ malitia t̄ insidias gl̄iam adeptus videtur. **Definitio** Nec pōt̄ dici fortis q̄ iniuste vincit. cū ipa fortitudo pugnet p̄ iusticia: sicut qua nibil pōt̄ esse honestū: t̄ p̄bat Cicero sententiā suā auctoritate Platonis. q̄ dicebat animū parati ad pericula potius p̄ sua utilitate q̄ cōmuni audax est appelland' t̄ nō fortis t̄ sic innuit ipa exuperatio de quod dictum est. Quoniam nulla est virtus: que nō bēat emulā t̄ falsam sūt imaginē: vt auctor est Plato in dialo. go. q̄ scribit gorgias. Sudacta em̄ ē falsa imago fortitudis nā audax vñ for. s. h̄ ē: radulatores vñ

stocis fortitudo: cū eā virtutē eē dīscit pugnā, tēz p̄ eq̄itate. Quo circa nemo q̄ fortitudis gloriam cōsecut' ē insidias et malitia laudē ē adeptus nibil enim honestū esse potest quod iusticia va cat. Preclarū igit̄ Pla. illud nō solū iqr̄ sciētia q̄ est remota a iustitia: calliditas poti⁹ q̄ sapia est appellāda: verū etiā animus parat⁹ ad periculū: si sua cupiditate nō utilitate cōmuni īpel litur: audacie nomē poti⁹ babeat q̄ fortitudis Itaq; viros fortes magnanimos eosdē bonos et simplicis veritatis amicos mīmeq; fallaces eē

dēf oratores cū conāt̄ p̄suadere t̄ sic in oīb' artib' t̄ virtib': q̄ sūt mediotristes inter plus t̄ minus vñ dīc Seneca eris magnanimus. **Seneca** si pericula nō appetas vt temerarius: nec formides vt timidus. nā nibil timidū facit aiūm nisi reprobens: benevolentis vite p̄scientia: Menſura ē magnanimitatis est nec timidū ēē ne audacē. Aristo. in tercio moralū p̄ponit cīq; ḡia bona minū: q̄ vident' eē fortes: cuz non sint: sed vñt quandā falsam fortitudinis imaginē: Vnde em̄ fortis sponte subit pericula t̄ certo conſilio ppter ipam. s. honestatē pugnat p̄ salutē cōmuni. **Alii** q̄ autē

metu reprobentis aut vñberibus aut voce incitatis aut ira aut ignoratione periculorum ducti pugnant fortes nō sunt. **Lege** Aristotelē q̄ de bis reb' agit diffusius. Igit̄ cū talis debet eē fortis talis sit fortitudinis definitio. **C** preclarū illud sententia illa illustris t̄ laude digna. **C**alliditas t̄ iustitia. **C** Animus fortis t̄ elat. q̄. pugnula nō curat oīaq; spernit. parat⁹ ad periculum: q̄ facile ptemnit pugnula t̄ mortē. Audacia quoniam audax est simulator fortitudis nō fortis: vt dicit̄ est. Fortitudo sine iustitia iniquitas materia est inquit Ambroſi⁹ quo em̄ validior est: eo erit p̄mptior: vt inferiore opp̄mat. **C** Sus cupiditate iſuicō modicā. **C**lerba Platontis in epitaphio h̄ sunt: oportet vos vñbor nostroy memores si qd̄ aliud exercetis cū vñtute exercere scientes absq; vñtute actus omnis possessionis turpes eē ac malas: diuītis nāq; splendorē affertū nullū eas cū ignauia possidenti neq; em̄ sibi h̄ sed alteri parat possidetq; diuītias neq; forma corporis atq; robur timido ac prauo cū iſunt decorē p̄stant: p̄terea sc̄i queuis remota iusticia aliaq; vñtute nō sapia sed calliditas eē vi def. q̄ ppter oī studio dīlīgētiaq; p̄tendit vt nos t̄ maiores n̄nos vñtutis gl̄ia superet. Itaq; cōd̄ cludit viros fortes t̄ magnanimos debere eē bonos t̄ simplici veritas amicos: qd̄ eē nō pōt: nīt q̄s sit iustus: quoniam a iustitia vt dicit̄ est boni viri nominant. **C** Simplici p̄pure nō fallaq;: sed fine aliq; simulatōe. Que vt aliq; simplex minime fallax t̄ bono: ob hec aliq; iustitia laudē merent̄ quia boni sunt t̄ veri. **J**ustus em̄ nunq; mentit: nunq; decipit: q̄ si vir for. nō h̄: fortitudis nomen et laudē nō meret: q̄ vt definit a stocis pugnat p̄ eq̄itate. **C** Sed illud odiosissimum querit Lice. qd̄ in fortia et magno facilmente inascat quedā pugnacia t̄ cupiditas vt velit eē p̄mū: vt de Cesare dīci pos̄terat cui⁹ emīens animus nunq; queit: donec ad summū gradū cū aliorū iuria ascendit. **A**n fortis appelland' nō est: quoniam iustitia vñcabat. **C** Octosū moleſtū t̄ egrerendū. **P**ugnacia: est co/ nat⁹ animi ad rēquā iure assēq; nō debem⁹. **H**arro ait. In quo nō debet p̄tendit: t̄ p̄tendit. pugnacia est: for. igit̄ animus t̄ magnus sine iustitia p̄tendit ad ea. qm̄ debet: cupitq; illicita. **P**lato: vt repetit̄ **P**lutar̄bus i vita Coriolani: sociā fortitudis pugnaciā appellabat. **P**rincipiat⁹: vt p̄mū locum i ciuitate optineat̄ p̄bat hoc auctoritate Platonis q̄ scripsit oī iſtitutū lacedemoniorū eē vt ip̄i vñcerent: sic illi q̄ magnitudine aī excellū volūt̄ esse p̄ncipes. nīt a iustitia p̄tineant̄. **P**lato i eo dialo/ go q̄ laches de fortitudine scribit sic aī lacedemonijs nil altū cure est i oī vita q̄ ita se i oībus pre/ parare vt bello ceteros oī sup̄ent. **M**ā lacedemonij fortissimi fucrūt dū Lycurgi leges vñguere. **S** quib⁹ **L**et. ait i. ii. disputatōe Lyscu. leges Lycurgi laborib⁹ erudiunt̄ iuueniūt̄ venādo: currēdo: esuriēdo esitiendo. al. hēdo. estuando. Sparte vñ puert ad arā. **E**t intellige tu lector ad arā Diane vt auctor est Plutar̄bus sic verberib⁹ accipiunt̄: vt mule⁹ eī viscerib⁹ sanguis exeat. nō nūc ēt: vt cū ibi eēm: audiebā ad necē. quorū nō mō nēmo nō exclamauit vñc̄p: sed ne igemuit quidem t̄ paulo post dicit̄. Itaq; illi q̄ gretic formam reipub. dederūt corpora iuueniū formari labore voluerunt qd̄ spartiate ē i semias transfluerūt. Que ceteris i vñb̄s mollissimo cultu parietū vñbris occulunt̄. Ille aut̄ voluerūt nibil boȳs ille esse ap̄d lacenas vñḡies quib⁹ magis palestrai soli puluis: labor: militia: in studio est: quā fertilitas barbara. **L**acedemonij suos ifantes frigida fouebannraq;

Pertinax
cla

Officiorum.

Seneca

Dapto?

Justian?

ut essent robustiores: et lacene mulieres euntibus filiis ad bellum porrigebat clypeum discentes: aut cu hoc. aut sup bunc. i. aut redi vitor cu hoc clypeo. aut sup bunc morruus referatis: et quedam mulier cu audiunser filium in pugna cecidisse. dixit iccirco cu genueas: ut esset is qui pro patria non dubitet occubere. Lacedemonij inquit Seneca. liberoꝝ erguntur indolē verben⁹ admotis: ipi illos patres exhortant. ut ictus flagelloꝝ fortiter a laceros ac semianimes rogant pleues, ranter vulnera prebere vulnerib⁹: hui⁹ disflagellatioꝝ. sic n. appellat plutebus in apotege mattis. meminim papini⁹ in thebais de dicens. Laudat agroꝝ ubera martri. Quid enim more disciplinā. eductōis: consuetudinē et institutis in exercēdis iuuenib⁹. Inflammatus laccens⁹ ad cupiditatem uitiorum quoniam illa educatio! laboribus docebat ipso vincere et paeti oia fortiter. que accidere puit. Difficile autem est hodi⁹ qd malum oriat ex nimio appetitu principes, tūs desent. iustitia: sine qd boni viri eē puit. Equitatem. equo et parvitate cū alijs: et nemih⁹ in ferre iuriam: ut vult ipa iustitia. Non cupuerit iopraueris contra rōem. Ali⁹ concupiscēta. que est de his qui sunt cōtra equitatē et rōem. Prestare alijs: antecellere et velle primū locū babere. et p̄mas ptes in ciuitate: et non seruare. equitas que p̄pria estipius iustitia. Et quo ppter hoc qd volunt alijs prestare et principes esse inter suos concubus: ne vereat facere cuspiaz iniurias et patria. Tunc selab alijs. i. itercedentib⁹ et atra sentientibus. Disceptatioꝝ verbis et rōnib⁹. Pūblico p̄publice instituto p̄t̄cues: et sic intelligit ius non scriptū qd usus comp̄obaut. Mā diuturni mores ut inquit iusti. consensu ventusq; probati legē imitant̄: hoc ius manauit a lacedemonijs: qm̄ lacedemonij atq; cretenses: ut auctor est iosephus li. ii. de antiquitate iudeorū non verbis sed re atq; consuetudine suos instituebant. Athentenses autem et ceteri pene greci omnes: que factenda essent vel non: legibus vivabant: et autem atq; opa ad consuetudinem bene vivendi reducere homines neglexerunt. Legittimum quod est scriptum et mandatum legibus. Nam ius scriptum ut dixi ē lex plebis ita senatus consulta. principum placita magistratus edicta et responsa prudentium. Et hoc ius manauit ab athentensisbus. Illi inquit Cicerō qui talia concupiscunt. non vincuntur publici moribus ciuitatis aut legibus: sed omnia ad libidinum faciunt et alijs prestant quemadmodū fecit Cesar qui omnia tuta diuina et humana violauit: ut solus esset qui alijs usurparet. Andebat eq̄ate discessit quo nū ab optimo eti⁹ debet esse alienus Cesar etiamē qd rex potius ēt leges vlo labat et publicos mores et instituta romanorū: erat. n. lex et cōmune iustitiae et triumphū peritus ēt extra menta et quod quis consulatu petere non posset nisi p̄ his comitiis interesset. Cesar triūpha turus de gallis qm̄ dies comitiꝝ instabat et verbiꝝ assequeret̄ petiit: ut sibi absenti petere contulatum licaret et quod sui a bsentis rō in comitiis habereb⁹: quod erat contra publicum ius et legatum: sed cum negaretur: triumphum omisit: ne consulatu excluderetur. In ipso etiam consulatu multa populo gratificatus est que erant contra publicos mores vrbis et leges. Existunt p̄t̄cerea que dicta sunt emergunt in ipa repu. factiosi et largitores: quorum omne studiū est: ut fauore populi superiores sint. Ut fecit Cesar qui etiā campum stellatē vectigalem: et maioribus conselatum diuinitus quibus voluit: et multis variisq; largitionibus usus est: ut ad id quod cupiebat: alia quando perueniret. Largitores largitioꝝ est in malam partem ad captandos fauore et corum pendaces suffragia qua Cesar sine aliqua suppuratione pecuniarū usus est. Factiosi factio ē dīuisio ciuium in diversa studia. cū aliqui in ciuitate p̄incipes fieri conant̄ inter quos emulatiōes ēt factiosi dicunt̄ cū quisq; per pbas et nephas ad suā voluntatē altos allicit. et clientelam sibi cōparat. Ideo ia a magno animo pcedunt: sed a iustitia alieno. Unū cauendū est ne ab illa discedat quod ferimū ēt atq; imane. Scipio apud Ciceronem in. iii. de repu. cōsensum iniustorū. cūm appelle lat factioꝝ. Ut opes quā maximas summa potentia et p̄incipiatū. Ut violentia et cū iniuria aliorū potius qd equo et bono iure vivere cū ciuitate. Sed quo officiūlīs: occurrit tacite obiecōis: potuisse etiā dici difficile ē cohibere iperū ai elati et magna appetentis qd patut est magis ad opes consequendas et p̄incipiatū: qd ad equitatem atq; iustitiae. Ideo dicit ppter hoc esse p̄clarū viro fortis seruire equitatem: qm̄ est difficile circa qd ipa v̄tus v̄satur. Socrates apud Platonē dia logo qui inscribit̄ gorgias dicit. Quare feliciores certe sunt huati p̄incipib⁹ necn̄ p̄hibet aliquid

bonū vtrū pñcipem esse. sed cū arduū atq; difficile sic i magna peccandi scientia seipm cōtinere magna laude dignū est: pauci tñ iuuentur i pmo de legib; sic sit pñmā & optimā dico esse victoriam vt seipm q̄s vincat. Turpissimū hō q̄deꝝ & pessimū vt a seipso vincat. Sed quo l quāto est difficile? huare equitatē & eē fortē sp̄amq; fortitudinē adeptū esse. Hoc id est tanto est pñclarus sp̄am v̄tū attigisſe tandem elato aī ad iniusticiā ipellente qm̄ hōtus vñsatur circa officia. cui⁹ radices amare sunt fruct⁹ aut suauissimi. & b̄e abitū hōtus difficultimū est: & potissimū vere fortitudis: qm̄ difficult⁹ b̄ pñclar⁹ nullū .n. est t̄ps qd̄ iusticia vñcaſt deat. Fortes igr̄ & magnai sūt bñdi n̄ q̄ faciūt hōtus q̄ppuſlā iuriā. Vñ aī sapies ai magtudo

elatus aīus vñ pōt iuria abstine reter Dui. dicit dñtē tendere i ar

Dñdū.

dua: & circa difficultia hōtari. Unde

Dñfio.

domus hōtus fungit i loco arduo & accessu difficult. sed quo fortune

Dñfio.

aspirare nō licet. cū. n. eo ventū fuerit securi erimus & fortune temeritatemq; ridere pos̄ certim⁹ ad oīa quecūq; acciderint parati Hesiod⁹ dicit. Quā facile innumerās vñtorū amplectimur artes. Naud p̄cul illa habitant: breuis est via q̄ sit eundū. Est via hōtus straria sudor anbelus. Hanc sequitur q̄ scopolosis ardua ciuitis: Longū prumpit iter: riget aspa pmo Ingressu: leuis: è postū alta cacumina rāgens. Entendū est igitur. vt hōtum ass equamur q̄ nil pñstant⁹ n̄cō op̄ tabilius ec pōt. Illa. n. siles deo nos reddit: & ad illā celestē patriam reducit: q̄ boniū finis vlti⁹ mus est. Inter bonos viros inquit Seneca ad deū amicitia est: sociante hōtute. At igitur finē nos strū & sequamur: hōtutes colende sunt: & sic viuendū vt pterita vita gloriari possimus & tandem i deo descere qd̄ optimo cuiq; dñtingit. Et ait Cicero. Nullū esse t̄ps quod iustitia vacare debeat. i. nullā t̄pis pñditionē. & nullā ptem officiū q̄ q̄s debeat a iustitia discedere eiusq; pñscripto ēt si oīa optata consequi posset que cū ab equitate levaretur sint. quonia nibil est utile quod nō est iustū. I Fortes igitur j conduct docens qui sint ppter appellandi fortē & magnanimiti. I Sed ppulsant ineq; in inferenda. sed ppulsanda iuriā lex hōtus est: qui. n. non repellit a socio iuriū. si pōt: tā est i vīto q̄ ille qui affert. Non igitur in viribus corporis inquit Ambrosius & lacertis: tantūmō fortitudinis gloria est: sed magis in hōtute animi. Cauere debes magis inquit plato: ne ledas q̄ ne ledaris oīs es̄ studere debent non vt boni videantur sed vt pala & in occulto boni sint. I Vera aut̄ nunc dicit quid sit ppterū iōius magnanimiti prudentis. I Et sapiens p̄udensq; cognoscit quid optimum sit: & est cū hōtute: qm̄ aliter diceretur quedam supbia & imanitas. Illud honestum hōtutis laudem. Sequitur natura qm̄ vt supra dictum est. natura abhorret a turpitudine & honestum sequitur & appedit: deditq; semina & igniculis. ciubus ad illud pueniri poss̄. Maiorē igitur aio fructus honestatis reponitur i factis q̄ i gloria aut fama populari debemus honesta facere non ppter hoc vt laudemur. sed quia honestū est ita facere. Laus & gloria sequunt̄ ēt si nō lapetantur. Nūc de magnanimitate dicendū est. Locus. n. exposcit vt hec oīa meli⁹ intelligentur: et plana sint omnib;. Magnanimitas hōtatur circa magnos honores vt pñmō nōmē declarat. Ma gnanimus et si qui se putat dignū magnis honorib; cū sit studiosus: q̄ hoc cōuenit ei rōe hōtutis cui non pñt satis digna pñmā dari qui maxima mereb̄: q̄ pñ dignitate id non facit solidus est data vna hōtute mox datur prudētia q̄ exterminat oīm stoliditatem. q̄ pua habet pfectōes paruaq; meretur. & tis dignū se putat. mo deſt⁹ est. at nō magnanim⁹ Ille aut̄ q̄ est tñdign⁹ & magnis honoribus sedignū putat. exuperat. & est in vīto. exuperat aut̄ seipm aut nō magnanimit⁹. pusillam⁹ mus aut̄ deficit. qm̄ cū habeat hōtutes non existimat se magnis honorib; dignū & est deteriorez q̄ exuperat: q̄pūt in ipso sit hōtus & magnanim⁹ est vñ optim⁹: & est optimis dign⁹: vt sunt honores q̄ deo tribuuntur. Adelior maiorē sp̄ meretur: & optimis maxima. Ergo vñ magnanim⁹ ex pñmō honesto cognoscitur q̄ oīa pñspēdit. Māei nibil magnū vñ. & b̄z supremū ciuitatē hōtutis. Ideo difficile est eē magnanimiti: q̄ difficile est assequi hōtutes ppter insitā voluntatē & nullo mō fugit aliquo tis more ducit nec facit iuriā. nec timet iāmā iuriā illata: pñcius sue honestatis: & nō dolet cū non honoratur: nec multa aggreditur. cui nibil magna videtur honorem premium hōtutis. & bonis oī bus tribuit. vt sunt magnanimi. & ipa magnitudo animi: & tanq; ornamenti oīum hōtutū. nam ipsas efficit maiores. Magnanim⁹ etiā ornat hōtutes: pusillam⁹ aut̄ iminuit: qui putat se idignuz cū hēat hōtutes. Et magnanim⁹ honorib; qui magni sunt & studiose hominib; offerunt̄ modeſtē letat tanq; adept⁹ honores hōtuti sue accōmodatos vel mitiores nā cumulate hōtuti null⁹ honor satis dignus habet pōt: sed honores ab imperita multitudine oblatos spernit: cū illis dign⁹ non sit: sed maioribus. imp̄tētē n̄ iudicant nec id faciūt rōe hōtutis. & cum magnanim⁹ i pñculo hōtatur vite non parat fac̄: & pueat non esse viuendum nisi cum gloria & decoro. Magnanimitati pusillam⁹ oppositum magis quam flexibilitas ad omnes honores quia plures sunt pusilla nūt: & illud est maius malum quod est magis commune: est etiam talis sp̄ magnanimitus inquit Aſt. vt magis res pulcas & sine fructu q̄ vñiles possideat. nam res sine fructu ostendit possesseſ ſoremēſe opulentum: & indicat quandam sufficientiam. magnanimiti etiā est iter magnos magnū ſe ostendere. iter humiles aut̄ & infime fortune boies mediocri⁹ & affabilem. tales. n. supare magna fūij

Ambroſius
plateMagna
numus

modest⁹

Aſtote
les

Liber primitus

nimo: qui circa magna versari dicitur est. vñ vsuperatur illi cū sint inter similitudinem pbantur: et docui voluit videri inter doctos aut obmutetur. Et magnanimiti est aut amare aut odire palam et veritatem dicere. et loqui palam et agere. Ipse enim magnanimus cōtemptor esse videt et ha loquit ppter virtutem quam vñ que veritas: et ipse nū faceret contra suā naturā: nec non ipsius magnanimiti incessus debet esse tardus: et vox gravis: et cōposito loqui. nō enim ppter is qui nibil existimat magnū talis est ipse magnanimus. Non in gloria. i. nō putat esse honestū quod laudetur ab immē perita multitudine: et quod gloriosum videatur laudari ab aliis: sī quod naturaliter est honestū dū fit plures sunt quod potius voluit videri boni et nō esse: quod esse et non videri. Alii autē magnanimitus ex factis honestatē cupit: nō ex opinione hominum et laudatione populari. In factis sūt rebus quod fiunt ei vture quam amamus et experimus. ppter se: nō pp gloriam et hominum estimationem. Quidam cipem. p̄mū. i. vult potius laudāda facere. et nō laudari: quod factorū quoniam mereatur laudationes accipiternā in factis non in gloria putat esse illud honestū ad quod natura impellimur. Plato in. ii. de. rep. dī. nō ut videatur iustus ḡheros vir iusticiā colit. si enim quia iustus videatur bonores quispiā adipiscere: in certū futurū pp̄t vture iusticiā sequaf an ppter bonores. Alii dicit Plinius Gloria sequit nō appetit dī: et pp̄bat b̄. dicens. Non quod laudari vult ab impiā multitudine: nō est baben dū magnanimitus: et sapientem ex insipientiā laude pēdere turpissimum est et magnanimitus oia facit honestatis causa: nō fame aut glorie quam qui appetunt ad res iniustas aliquā impelliuntur: pauci sunt qui gloriā tanq̄ mercede rerū gestarū non q̄runt: et ideo pauci sunt v̄te magnanimiti. p̄cipē p̄mū vture et omni laude dignus q̄ ita baberi estimatione vulgi: quod pp̄bat a cōtrario dices. etenim qui curat opinionē hominum nō ipsam virtutē non est magnus: quod illud est nature magni viri cōtrariū: qui nibil curat ppter veritatem et virutem. Quidam arbitratur veram gloriā vture cōsistere in opinione imperitorum hominum quod iudicare non possunt. et errore ducuntur. Alii magnanimitus spernit laudationē iperite multitudinis. et totus ex seipso pēdet. i. in seipso pont omnia et vture quam vñ. In magnis viris: in numero magnoz viro rum. Ut quisq; p̄to quisq; altissimo aio forti et cupido glorie. quod ad magnanimitū p̄met quod circa magnos bonores placit. Qui locus est lubricus. Ici quis est altissimo animo et glorie cupido hic in qua locis est lubricus: qm̄ in ipso pauci cōsiderūt ut oportet sed labūt nec seruāt id quod magnanimitū decet: qui gloriā spernit et famā vulgi: et estimationē cōtentus difficiet. Lubricus locus est in quo nō possumus cōsiderere aut in gredi. ut sunt herbe sanguine p̄fuse: marmozza leuina: et lapides humore aliquo cōspersi. Adolescētia etiā de lubricat: qm̄ qui in ipsa sunt facile labūt: et sunt deterioriores ipso magnanimo. oia inquit Plato li. vi. de. repu. magna lubrica sunt et bona re ipsa difficultia: Quū tibi aliquid vite p̄spēris in quid Señ. tunc te velud in lubrico retinebis ac fistis: nec tibi dabis impetus liberos: sed circūspicies quid eundū sit vel quousq;. Tūdītis quid p̄icula adiuit ut decet magnanimitū: et qui passus labores est: et oia illa q̄ vir fortes et magnus p̄stare patet debet. Quidam deinde qm̄ honor ut dicebat p̄mū est ipsius magnanimitū. Gloriam laudē ex opinione populi. pauci sunt qui bac gloriā spernāt qm̄ videat esse merces rerū gestarū. vñ dicit idem. Li. in oratione p̄ paulo līcino. Trabimur oēs laudis studio: et optimus quisq; maxie gloria ducit. ip̄t illi p̄bi etiam in illis libellis: quos de cōtēnēda gloria scribūt nōmē suū inscribūt in eo ipso i quo p̄dicationē nobilitatēq; despiciunt p̄dicari de se ac noīari volunt. Nulla enim inquit vture alia mercedē laborozū peculia rōrum desiderat preter hanc laudis et glorie qua quidē detracta iudices: quod est quod in tam exiguo vite currūt et tam breui tantis nos in laboribus exerceamus.

Mnmo fortis aius] ponit tūc ea circa quod ipso fortitudo verat et magnanimitas et munera v̄ritusq; sed Li. de his vturebus cōfuse loquuntur: q̄ aut fortis viri et magnanimiti officia p̄p̄e sint lā dictū. Quidam certe Li. Cernitur cognoscit p̄spicit. Quārum vna h̄ber est p̄ma pars et quasi materia circa quā verat fortis aius et magnus despiceret. oia bona fortune nihil admirari nisi vture et inuitū se p̄bere oībus fortis et magnus despiceret. tunc casibus tellisq; et oī affectu atq; p̄urbatōne vacare. Kerū exterraz. res externe sūt: q̄ extra corporis aīm̄babent: ut diuitie sp̄eria magistratus et oia deniq; sunt in manu fortune: a qua fortis aius et magnus nō dī pēdere. Despicētia cōceptu rerū que sunt extra aīm̄ et corpus. Quā sic p̄suasum: inductū in opinionem. Quidam qd honestū] vture cōtentens honeste factū: aut v̄debet ideo ait. Quidam sūt. i. decenter actū tūc em̄ decorū est: cū p̄cessit honestas. Magnanimitus non est p̄nus ad admirandū: qm̄ apud ipm̄ nihil fere magnū est nec meminit in urie: et mali illati. Non est magnanimiti inq̄ aristotele. meminisse p̄serit mala: sed potius despiceret: qm̄ magnanimit̄ abbora-

Plato.

Plinius

Lubricos

Plato
Seneca.

Eterna /
res.

Aristotele.

ret: ab eo quod natura insinuit suam et memoria malus est contra suam naturam: quod esse contemptus: oium resu et oia putare se longe inferiora esse et non potest timeri aliquid quod non est superius. Si magnanimus timeret: malorum memori esset: inferiorum videretur. Nec de oibus loquitur ipse magnanimus. etem neque de scipo nec de alto dicit: nec cupit laudari aut ut alii reprehendatur: ideo dicit super anima magnitudo: putat honestum sit esse in factis non in gloria. **G**Admirari: **I**te quod magnum. **A**d magnitudo enim non magnum et admiratione digna videtur propter virtutem. **G**Opere: **I**atio. **E**xpetere. **J**oc filio. inde

Debris circa quam fortis animus et magnus non satur.

Omnia fortis animus et magnus duabus rebus maxime certantur: quarum una in rerum exteriarum despiciencia ponitur: cuius persuaasus sit nichil bosem nisi quod honestum decorum sit aut admirari: aut optare: at expetere oportere nulli: neque homini neque perturbationi animi: nec fortune succumbere.

eo cogitetur quod cum tyri in manus Timocreonis regis incidisset nullum genus supplicij deprecatus est neque recusauit. Calanus indus vir indoctus ac Barbarus in radicibus caucasi status sua volunta te viuus cōbustus est. Ut igit fortis et magnanimus spernit minus tyrannorum estque ad mortem eroe, atque aio paratus per honestate decororum seruando. **G**Neque perturbationi perturbatio ut dicitur est animi motus qui longius discensit a nature constantia partes perturbationum ex diuibus opinatis bonis nascitur: et diuibus opinatis malis. **E**t bonis libido et leticia quod est punitum bonorum: libido autem futurorum ex malis metus et egritudo. **A**betus est de futuris malis: egritudo de punitibus prouisus opinionum perturbationis et ipsorum inter se repugnantia spoliat animos morbosque contaminat. Stoicti volebant enim ipsius sapientis vacare non modo perturbationibus: sed etiam affectibus quos academicum et peripateticum in sapientem quod frequenter neglecti facere morbo. **L**ato apud Licet. li. iij. 8. s. sic loquitur perturbationes ait nulla nature vel componunt: omniaque ea sunt opiniones ac iudicia levitatis: itaque his sapiens sic vacabat. **G**Neque fortune casibus, et telis fortune. Nam magnanimus oia quod accidere potest sua constantia inferiora putat: sic non succubat aduersis. Memo potest inquit in padoris non beatissime esse quod est totus aptus ex sequitur in se uno sua ponit oia. **C**ui autem spes oia et ratio pedet a fortuna: bute nihil potest esse certum: altius quidam est deus inquit Seneca. excellum et regale in quietum infatigabile. **G**Altera res libet est altera res circa quam versari dum ipse magnanimus qui ut ipsum nomine declarat circa res magnas et arduas versatur plenaq; difficultatis et laboris dum etiam parare ea quod pertinet ad vitum vite: ut liberalitas et magnificientia: cum opere est exercere possit. **G**Ita dico affectus ita dispositus ut dictum est. Nam dicit fortitudinem esse virtutem pugnamque per equitatem et veram ai magnitudinem debere arbitrari in factis non in gloria situm esse honestum et fortis esse bidentes et magnanimis non qui faciunt sed quod propulsant in turiam: et nonnullas alias ppteratas virtusq; posuit oia cum aliqui adepti sunt: appetit ea quod hic est etenim ponit per decorum seruando. **G**Ab aliis virtutes hec. s. et patre atque coti boi utilitati quam si sus comodum est magna et ardua gentem non est appellatus magnanimus qui oia ad comitem utilitatem referre dicitur vel patrum de pueris curas: immo vitam paratus effundere per salutem coti. **G**Uchemeter arduas plenas difficultatis. Nam arduus est accessus difficile. Non autem inquit Aristoteles quia puerula subit magnanimum: nec periculum est cupidus ppterata q; res paucas multis facit: sed subit magna et arduas difficulties: quod in ipsis potest decorum suum seruare. **M**agnanimus enim est magna obire. ideo magnanimus magna et ardua appetit ad quod non quis accedere potest. Alexander dicebat nihil fortius in domitu: nihilque ipsa natura munera timidis tutum esse: et seruire est amare utilitas: et valde regum insudare labores. **A**rduitus inquit Belius significat: cum difficile tamquam molestum est et incommodum et intractabile. **S**ed dicitur utilitas est et ea quod sunt ad vitum vite et nihil ei desit: et indigentibus opitulari possit: cum multaz rex quibus cum bonore vivitur. **I**de quod magnanimus oia pare quod pertinet ad vitam degendam cum de coro. In hac ultima parte est utilitas sive ea quod sunt in poze: ut sive bona extrema despicatur: et alia quod dicta sunt faciunt ipsum magnanimum ideo ait. **G**Marz rex duas appetere res arduas nihil admirari. non succubere fortune non perturbari

Letitia.
Libido
Metus:
Egritudo
Seneca.

Aristoteles

Officiorum.

et parare ea quod pertinet ad vobis vite. **G** Splendor laus et amplitudo quam debet habere magnanimus habens summa omni virtutem. **G** Amplitudo res cum sua laude. **G** In posteriore in secula pte et recens ea quam vobatur vir fortis et magnus. ut si res ardue geratur multas causa rex quod ad vitam pudentem. **G** Et autem et ratio causa huius magnanimitatis. et ratione quare ita dicatur. est in potestate pte. ut si nihil admiretur nisi honestus et neque fortis succubat neque perturbatione. **G** Efficaces bona hoies magnanimi dicuntur. sunt in potestate pte. **G** In cōtēnendis rebus fortuitis et per illas perturbationibus. **G** In eo enim quod possumus est in potestate pte. **G** Excellentes superantes ois affectus et tela fortunae et oia humana. Nam magnanimus circa prosperitatem aduersitatemque fortune quocumque euenerit moderate se se habet. neque in rebus aduersis animo demittere. et neque si prosperis ve hementer liberatur. pustulatque oia quod bonibus accidere potest vires sine aliqua perturbatione. nullus retinens ut ois cupiens gaudes. vobure quam nibil est melius. **G** Nam et ea probat id quod eximia preclara et plena splendor et laudis. **G** Parva dux cere existimare esse puerum. ad quod non nulli inflammati rapitur. ut magistratus honores laudatoes populi diuittent ea ois quod impotens eximia videtur. opus magnanimi est. **M** O tre illuc dicit Aristoteles. ubi alijs pueris occupantes ptes et octos et octo atque cunctariorum. ubi est magnus bonus. vel arduus opus. **G** Acerba et offendit ut dolores et labores nimis tristitia a pomis acerbis. quod non est cum comeditur. quoniam sunt imatura et dulci dolor et fetor maxime persistunt natura. **G** Multa et varia. quoniam sunt casus humani ad quos pferendos fortis aius et magnus patitur est certa ratione et consilio sine aliquo fortitudine. **G** Fortuna. varietate vite quoniam fortuna varia est et amica temeritatis. vita constans est. fortuna autem vite varietas. **G** Et statu naturae a metis tranquillitate et grauitate quam natura ipsa nobis dedit. et vobure ignobilis. vobis vivere et natura est vivere cum honestate. et quod est magnanimum aliquo tolerare et perturbare et molestia. ut sapienter decet. **G** Robustus corpus deus et fortis aius. et aliqui conduntur. **G** Magna potestate pseuerantie in id quod est natura. ille deus constans quod in suo proposito pseuerat. nec aliqua perturbatione a statu metis tranquille non utitur quod deducit ad oiam tollerandam. et idem decoro. **G** Non est consentaneum non est convenientem hominem servire affectui. quod est oia picula parvum. **G** Cupiditatem rex humanum non convenientem. quod ut fortis super ois labores et dolores nibilis timeat. et idem vindicat cupiditatem. et affectu. quod est omo et natura viri fortis. Ideo dicit Seneca. li. xxi. epistola. Unumquem imbecillitas humanae inexpugnabilis fortitudinem esse. **M** O est quod putes in quod Posidoni. De fortune armis tuti esse tuus. pugna et fortuna et affectus. **G** Nec quod multum. et cum hoc non convenientem. ut iste quod ois labores sustinet. et subdit picula et spem mortis et honestate vicat a voluptate quam vir fortis tamquam meretricula signore deus plato. in. i. de legi. sic autem. vobis igit. eum qui dolore frangitur. an enim quod voluptate supradeterior est vocare oem et arbitratorum qui voluptate supradatur. et hominem voluptate irretitum seipso inferior est. putat oem quare iouis et Apollinis legum latores clauda fortitudinem non posuerit quod ad sinistrum quod ad aduersitatem resistere possit ad dexteram vero rebus leonis et letis blanditiis succubat immo ad utramque sufficiet. **G** Quoniam benevolentia et cōclusio huius partis. Hec quod dicta sunt. voluptas. s. quod bestiis relinquenda est. et cupiditas rerum externarum quod in sapientem non cadit nisi ut oem est enim vilis ait et abieci amare pecunias. delectarique terrenis. et nibil est tam cōtraria fortis aiorum magno quod lucro vinci. Talis est magnanimum iacit Aristoteles. ut beneficia coferat et pudeat ipsum si suscipiat. illud enim superioris est hoc inferioris. et referenda gressa maiora coferat beneficia. est autem magna summa pecunias spes eas alijs operarique suam subministrare quo pacto emi admittantur. amaretque pecunias ille. cui nibil magnum nibil denique videatur. aut quod arbitratum esse bonum nisi honeste quod namque amat pecuniam vilissima et amat. et aio vobis est ac soridum et auarum quod oia ab eo quem magnanimum esse voluntus aliena sunt. **G** Angustiorem missi et vilis quoniam re vilis amaret. **G** Magnificetius. quod magnis decet etiam magnificus. quod magnos facit sumptus sine aliqua auaritia. et quoniam in magnificetia mentionem incidimus de ipsa dicendum est ne aliqua mediocritas intacta reliquat. quia de magnifico aliqua dicenda sunt. ppe sine in huius voluminis. c. de principiis et honorati virtute domo dicetur qualis. s. esse debet et quod latitatus. Magnificetia est dispone et mediocritas circa sumptus pecunarios edificando edes et alia opera magnifica et publica. Magnificus est id quod magna facit et decenter. differt a liberali. quod magnificus circa magna ut ipsum nomen declarat liberalis circa minora versatur. et mag-

Aristoteles:

Constance:

Seneca.
Possidius
mu
Platoni

Aristoteles.

Magnific
entia
Magnifi
catus.

nisiens est similiis scient: qm̄ selt iudicare et contēplari quid deceat et magnificētia nibil altud est nisi posse facere magna cū decoro. quod cū ita sit: qui exuperat dī ignar? decori qm̄ nō facit opus ut deceat. Mā videtur velle superare magnificētū faciendo sumptus ultra q̄ oporteat quia paruas res auspicatur: et facit sumptus p̄ter decoris: et cupit splendorē preter dignitatē. et oia facit ostentationis causa et ybi oporteret esse magnos sumptus exiguoſ facit et ecōtra: et in parua re vult ut m̄tari magnificū et sic apparet ipsum ignorare quid deceat: ille autē qui impēſis facundiſ modicaz

affert pecunia et semp cōqueritur deficit et sic dī pusillanimus: circa p̄sillani
decor qz si aliqd opus ichoat pa- mus.
rū ipedit: et in quo p̄dit decor: et in
magno ope faciendo pay vult iū
pēdere: et i parua re facit magnos
sumptus ut regat auaritia: nō coui
uiū auari soleſ effe laetusimū: sed
bi duo bitus circa magnificētaz
nō admōdu vituperatur: qm̄ non
nocet alij ut auaritia pdigalitas
et sic de similibus: magnificētia
req̄rit magnū opus et magnitudo
est ad aliqd et respicit opus et sum
ptus: et dicim⁹ aliqd cē magnū cō
parative cū respiciamus ad: aliqd p
positū et minus magnificētia ma
gna est ḡatione liberalitatis: qz
maiores facit ſūp̄ ip̄e magnific⁹
quā faciat liberalis cōſlatur circa
pecunias erogādas hoib⁹: et fa
cit aliqd op̄ pūi est et re ſeſe habet
magnanimitas ad fortitudinē. ita
magnificētia ad liberalitatē: et ma
gnificus quidē liberalis est: at nō
cōtinuo liberalis ē magnificus: et
sic magnificētia p̄p̄ ad magna
nimū p̄met. Arist. ait. ſūptus ma
gnifici magni ſunt et decētes: talia

Aristoteles.

autē et opera ſunt. Sic em̄ magn⁹ erit sumptus et decēs ad opus: ut ſumptu quidē opus ope vero
dignus ſit ſumptus: vel etiā exuperet et magnificus honestatis cā talia facit: et cū gaudio et ſine a
uaritia potiusq̄ quō pulcherrimū opus facit et decens conſiderabit: q̄ quanti cōſter. Mā apparet
magnificētia effe magnitudinē ip̄e liberalitatis cui tributū minores ſumptus magnifico autē
maiores et liberalis non inchoabit opus publicū ſed faciet opus priuatum pulcherrimū ut pateram
eteraq̄ rasa argēta aureaq̄ anaglypta lapides ſtictos et cetera id genus et hec dī liberalis poſſeſſio. Si eadē pecunia dabitur magnifico: eriget ſtatua: aut aliud opus qđ ab ip̄o nō poſſideſ: ut
ſunt pyramides: tēpla: porticus: ſtrata viarū aque ductus et ſimilita q̄ ad magnificū pertinet omnia
q̄ habentur bonozablia epulū etiam magnifici est et ope debent effe accōmodata ad impensas et
impense ad opus: et paup̄ q̄uis non poſſit agere opera magnifica: tñ potest effe magnificus: qm̄
data rna virtute dantur omnes: ideo duplex est magnificus: et qui habet ſolum habitus magnificētiae:
et qui habet opes opera qui facit magnifica: et si paup̄ inchoat opera magnifica ſtultus est
et magnificus: non dicitur ad ſua ſed ad communia: et ſic liberalis non ad ſe: quia ſibi minore par
tem relinquit talis est ip̄e magnificus. Eripit libertatem. Nam glorie cupidus non eft ſui iuris
ſed ſeruit affectui et ſemper anhelat omnīs ſtudio et contentione ad illam tendit: quod a magnan
mo alienum eft qui talē cupiditate reiſcit: ut liber vivat et ſine angoribus: et oia q̄ magnanim⁹ facit
eo ſpectant: ut ſit liber. quid aut ſit libertas paulo poſt dicetur. Et pſequit̄ L. dices imperia nō eē
expetēda: et interdum cū offeruntur nō accipēda: et accepta deponenda: ut ip̄a magnitudo animi
eluceat: cui nibil admirandū videtur. Si alit glia ducere et magistratus optaret arct⁹ expeteret cō
tra ſuam faceret naturā. talia em̄ ſunt bona externa et magnanimus n̄l n̄ ſi bonū interitum. I. vir
tutem magni facit. Quid contētio. Jeonatus et ſtudiu: qm̄ magnanimus debet habere et alii aūum
et nō ſeruentे cupiditatibus et affectibus cū ip̄e ſi ſiqui omnia ſpermere debeat tanq̄ ſeſpo infe
riora. Pro qua libertate quoniam n̄l alit debet querere magnanimus: niſi ut liber ſit. Q Imperia
magistratus et curam exercitus. Ac deponenda. hoc eft cōtra cefarē quicōfecto bello gallico n̄

Liber primus.

lute dismittere exercitū poscente ē senatu quoniam d' patria occubāda cogitabat. Nam dicit magnanimū debere vacū esse perturbationi cupiditatis met' egritudis voluptatis iracundie vt anxius sit tranquili? et secur? cū constantia et dignitate. nā cū talia tuisunt aius non ē liber. sō stoicis fuerūt oibus bīs vacare sapientē vt plane liber esset. tū cupiditate q̄ est immodica appetitio opinati magni boni rōni nō obtemperās. Cū etiā egreditudine. q̄ est opinio recēs malū quodemit cōtrabiqz aiū rectū esse videat. An scribit Boet? Gaudia pelle: pelle timorē: spemqz fugato: nec

dolor adsit. Mūsila mens' est: vī etiāqz frenis bī vī regnant in ea parte aī que est pīces rōis: ponti tur trāqllitas tñest. placida qui etiāqz constāta: in altera que ex pīpers rōis ponunt mot' turbidit: tū cupiditatis pītrarij rōnīqz int̄mici. Cū Voluptate mala: sc̄z et in digna libro homine et magno: Cū Tranquillitas: aiū cōpositus sine estu affectū: tractū ē a mari tranquillo: qd̄ estu nō agitat sic aiū dīr tranquilli? qui nō bī est' perturbationū. Sola virtus est cōcētiens cū rōe et pīfecta pīstantia in sī. iusculana disputatiōne dicit. h̄tāgīt sapienti censes posse affi-

Trāqllitus animus:

Secur?

dere: vī egreditudis oppīmat. i. miseria. nā cū oīs perturbationis misera est: tū carnificina est egreditudo habet ardore libido. Leuitate leticia gestiens būmilitare met'. sed egreditudo quedā matora: cabē cruciatū afflictionē feditatem lacerat: exuit aiū planeqz pīficit: bāc nīsi exūm': sic vt abīciām' miseria carere nō possim' atqz hoc pīscīm' est tū egreditudinē existere: cū quid ita visū sit vitamagnū malū adēsse: et vīgere videat. An cū sapiens nīl putat esse malū preter turpitudinē: egreditudie vacabit et alijs perturbationib': que libertate eripitur et in oībus stultis inueniunt' oīs emī mot' animi cōtra rōm' vicio dat. Constantē inquit Cicero quendā volum' sedatū grauē būana oīs prementē il' lum' ēē quē magnātū: tōrēvīp' dicim'. Et al'āt neqz merens neqz timens neqz cupiens neqz gestiens ēē quīl q̄ pōt: eoz emī becīunt qui euīt' būanos supīores q̄ suos aios esse dicunt. Cū Securitas qui nō agit nō timet oīa spernit que accidere pīt. Est is qui vacat affectibus et cupiditatibus plane secur' et qui casus būanos aio suo elato: infītores putat. Securus dicit seorsum a cuius ris et sine perturbatione animi. Cū Constantiam' perseuerantiam in officio nullo affectus impeditēte. Cū Dignitatem' auctoritatem et decorum: et assert exemplum eorum qui vt tranquillitatem mentis haberent. et securitatem dimisīs negotiis publicis ad oīum pīfugere contenti re sua familiari nībil appetentes et in pīmī philosophi qui bona fortūe contēmnenentes et ducēt naturam se quīt libere in suis hortulīs gymnasīqz viuebant: būmana diuīnaqz contemplantes vt quasi dīj in terris viderentur: sed caligine infidelitatis obducti viam salutis: que nondūm reserata erat: inuenire non potuerunt. Unde vicem illorum dolere debemus: quid enim illi non effectissent: illū strassētqz tam profunda doctrina hoc nūbilo infidelitatis discuso. Cū Ad oīum cōfessionem negociorum et cure publice: Cū pībūcia gubernatione repūblicē. Cū Pīfugere: tāq' in locū tutū et non obnoxium tot fluctibus: quod surgunt in repū. vnde dicit in oratione. pro L. murena. q̄ effīretum. quem eūripum tot motus: tot varias babere putatis agitationes: quot fluctus quantas perturbationes: et quantos estus habet ratio comitiorum dies intermissus aut nos interposta sepe perturbat omnia et totam opītionem parua nonnūq̄ mutat aura: lepe etiam sine villa ap̄ta causa sit altū atqz exultimabamus. Cū bis in numero bozum quis ad oīum pīfugēt. Cū Mobilissimi' notissimi' clari: et multi noīs. Cū Longe principes: valde pīm' inter ipsos philosophos. Seueri: iusti: et mīnici mali' moribus. Seueritas est magistra pudoris et molestie. Cū Engraves: virtute plēnt. in qua perseuerant. Principum qui administrant rempublicam. Nam principes de cōntur primi in repūblica vnde dicit in primo de oratore ad Qu. fratrem. Cum igitur inuehetur ī causam principū consul philipp' i. optimatiū: quibus aduersabatur. Cū Re familiari domesticā non querentes magistratus sed pītent eo qd̄ habebant. Cū His boībus qui ad oīum pīfugēt. Cū Propositū: eundē sine fībi aio pīsōuerunt: et idem consilii qd̄ reges q̄ volume. ideo regnare: vt null' rei egeant: ne cui pareant: et libertate vītāt: h̄tē ipi sapientes assēquunt: et recti: vītātē ap̄to ap̄d Ciceronē libro. iii. de finib' ait. Sapientis recti' appellat rex q̄ Tarquin' q̄ nec se nec suis os regere potuit. Recti' mīgr' pp̄lī. q̄ Sylla: qui triū pestiferoꝝ vītīoꝝ: luxurie: auaritie: crudelitaꝝ

tionem: tum cupiditate et metu: tum etiam egreditudine: et voluptate animi: et iracundia: vt tranquillitas adsit et securitas que afferat constantiam tum etiam dignitatem. Multū at et sunt et fuerunt qui eam quam dico tranquillitatem expētentes a negocīs publicis se remouerunt ad oīumqz profugerunt. In bīs et nobilissimi philosophi longeqz principes et qdē boīes seueri et graues: nec pp̄lī nec pīcipium mores ferre potuerūt. Exerūtqz nōnulli i agris delectati re sua familiari. His idē pīpositū fuit

Ita: magister sicut Rectius dices q̄ Crassus, qui nisi egisset: nūq̄ euphratē nulla bellū causa transire volueret. Recte solus liber: nec dñationi cuiusq̄ parens nec obediens cupiditati. Recte inutus cuius etiam si corpus cōstringatur, animo tamen vincula iūci nulla possunt. Libertate vt eēcē liberi in ocio quod sequebātur. Luius libertatis p̄prium est: vt quis vivat vt vult. Libertas vt volunt stoici est potestas operandi qua stulti et mali omnino carēt. Libertas inquit in paradoxis ē potestas viuendi vt velis: et ille viuit vt vult: qui recta sequitur: qui gaudet officio, cui viuendi via considerata atq̄ p̄usa est: qui le⁹ gib⁹ non propter metum paret sed eas sequitur atq̄ colit quod la⁹ lutare maxime esse uidetur: qui nūb⁹ dicit: nūb⁹ facit: nūb⁹ cogitat deniq⁹ nisi libenter ac libere: nec ē villa res que apud eum plus polleat at q̄ ipsius voluntas atq̄ iudicū. Solus sapiens omnia sponte fas cit. Et nūb⁹ iūtus: nūb⁹ coactus ac off̄is leues cupiditati: improbi: la⁹ sciū sunt seruiteriūt eīm affectibus: qua seruitute nūb⁹ poret esse iniurias: iurisconsulti: sic finiunt. Libertas est naturalis facultas eius. quod cuiq⁹ sagere liber. nisi qd aut vi aut ure prohibetur. Quare cum hoc sit ligatur inquit Licer: ro: cum hoc commune sit philosophis et regibus. vt scilicet libertate vivantq⁹ vt velint. Reges arbitrantur se id quod sibi p̄posuerunt adipisci. si habeant magnas opes: ocios autem: si contenti sint re sua domestica et parva: ergo si nem hunc quem abit utriq⁹ propo-

nunt diuerso modo assequuntur. Alteri reges. Opes magnas regnum opulentius magnaq⁹ potestas. Alteri ociosi et philosophi si imponant finem cupiditatibus. et re parua. Contenitūtūt quoniam parvus et minimis natura contenta est. Unde dicit Seneca. Non qui parum habet: sed qui plus cupit pauper est. Et ille beatissimus est et securus sui possesso: qui crastinum sibi ne sollicitudine expectat et brevissima ad diutinas per contemptum diutiarum via est. In quo in qua re: tali proposito neuter improbadus est: sed est facilior: ad id consequendū et aprior vita ociosorum. Sed vita eorum qui ad rempublicam accedunt et illam regunt atq̄ gubernant ē vitior humanae societati et clario: nam nisi essent qui rempublicam gererent et in medium labores suā superent maximus iacturis homines afficerentur et ciuitates. Unde sapientis est administrare rem publicam et omnia pati pro utilitate communis: quia propter cum hec vita fructuosor sit anteponēda est ocio hoc autem dicit propter se. Licer qui in negotiis publicis curriculo honorum oculisq⁹ ciuitum viserat: omittens octum a quo r̄sq⁹ ad ea tempora: in quibus turbulentissime tempestates in repū. exorte sunt: et hec in ocio scriberat: abborruit et ambitionibus capiebatur et in iudicis foroq⁹ regnare gestiebat: cum hec scriberet post necem Lelani et Octavio viam tyrannidem affectā ad oculum confugerat: in quo philosophabatur: vt aliquod monumentū oculi sui extaret. Meu trozum. nec ocioso sum sine philosophorum nec regū. Et facilior: quoniam facilius possumus p̄philosophari q̄ regnare: et p̄bi non exponunt se tot fluctibus: quorū reges. Et tutior: securior: quoniam philosophi non timent gladios fortune: quibus reges obnoxii sunt. Unde dicebat Xerxes illatus bellum grecie et traieciurus. Helleponsum auctore Herodoto. Magna negotia magis cum periculis sunt. Minus grauis: quoniam non offenduntur homines deo philosophorum. nec inuident illis: sed regibus: quoniam misericordibus inuidentur. Fructuosor: jafferens maiorem utilitatem communi hominum societati. Ad claritatem: splendor: et nominis. Amplitudinem: gloriam. Quapropter p̄ponit illos quibus fortitudo conceditur: non capessere rempublicam. qua s. cū sint excellentes ingenio p̄rediti doctrine eumq⁹ contemplationi se tradūt aut qui valetudinari sunt vt munera reipublice obire non possint: que autem talium hominum officia esse debent dicuntur. Imbecillitate: infirma valitudine.

Seneca

Officiorum.

Quibus autem. illi qui non tradiderunt se doctrinæ: aut non impedirent mala vallitudine: aut aliqua causa grauore et omittunt curam reipu. ab officio discedunt homines: qui est natura ciuitatis. Unde vituperandi sunt et maxime si ob id patria dandum patiatur: ait Cicero cum dieunt se non rempu. aut eius onera fugere. Sed imperia honores. in hoc claudandi videntur: et difficile est illo

rum propositum non laudare et consilium. sed appetet ipsos fugere molestias. repulsam in petere
dis magistratibus et cetera que accidere possunt: et infamiam: afferre videntur. Despicere consi
temnere. Plerique major pars
hominiū. Admirentur magni
estimant. Dandum virtus vitupe
randum comicū dicunt: vero virtus
et idem est quod virtupero. Iudic
clum sententiam et opinionem.

Labores qui subeundi sunt du
p magistratu quis ambi: et alios

prensas emerendorum suffragiorum
causa. Et molestias que subeū
de sunt in ipsa petitione magistra
tus: imperii honorum. Offensio
num: quoniam ostendunt ambi
tione et punctione competitorum
offendere in hac significacione est
in aliquid incurgere atque incidere.

Kepuliarum: quoniam non adi
piscuntur magistratum quem pere
bat assecates alios pro suffra
giis: ille fert repulsam qui non adi
piscitur magistratum quem perit.

Sunt enim probat id quod dicit:
et hoc i phos dicitur: quos ostendit
ideo ad repu. non accedere: quoniam sunt
ai abiecti et demissi: et se non adep
tuos quod perit arbitrantur non quod

contemnunt: honores sed quia ei
ment repulsam tanquam ignominiam: sunt enim philosophi scilicet et iij. Parum sibi consente
parum sibi constantes in rebus aduersis et quasi sibi ipsi dissident in adversa fortuna: quod est
contra fortitudinem et magnanimitatem. Seuerissime grauissime: et constanter in dolore qui est
contrarius voluptati. Adoltores fracto animo et molli: ut sunt femine: et hoc appetet ipsos
non esse fortes qui seuerissime voluptatibus et fortiter doloribus resistunt: illosque animis suo pu
tant inferiores. Frangantur non possint ferre infamiam: certe timenda est infamia: ut dicit et
de nomine solliciti esse debemus: sed vir fortis et magnus non timerit in famam iniuria illatarum. Un
de administrantibus rem publicam subeunde sunt offensiones: per equitatem ac iusticiam seruanda et ve
ritatis potior: et antiquior esse debet quocunq; bonum: et infamia ignominia q; subeunde sunt: cum
iniuria inferuntur. Nullum enim est maius theatrum ipsa conscientia: qua frett omnia despicer
possimus et debemus. Ut de Fabio maximo legitur: qui non ponebat rumbes ante sarcinam: ob
cebatq; nephas esse succensore patre: etiam si nos offendent. Plato in secundo de legibus sic ait
Iudices prudentie ac fortitudinis oportet esse particeps. Sed his qui habent positis his qui
bus forte datur ventia si rem publicam non capessunt: illos nunc assert qui sine aliqua cunctatione
rem publicam gerere debent duplia ratione duci: quoniam felice aliter ciuitas regi non posse
et res publica si nemo magistratum petret: et si quisq; munera publica et curam recusaret. Adde
etiam q; magnitudo animi non potest declarari: nisi in negotijs: nam cum quis res magnas et ar
duas magno animo et elato gerit tunc magnanimum dicitur ergo est opus talia obire: si magnani
mi habere volumus et esse. Cadiumenta nature qui valent ingento. prudenter: viribus corporis.
Cadiuenta cunctatione sine aliqua mora. Serenda administranda. Nece aliter insi labo
ribus et industria eorum: qui cum habeant adiumenta nature hoc prestare possunt. Et Plato in
libris de republica vult philosophos sihos accedere ad rem publicam ne prauis imperent: et ut ipsi
in laudem versentur. Bene inquit libro quinto. Erit reipublice si ciuitis potentia cu philosophia
congruerit. Idem ait libro septimo. inerudit veritatisq; inexperti ne aquam ciuitatis curam suf
ficienter habituri sunt. Sapientes igitur rem publicam capessere debent pro utilitate communis: quo

Offendo.

Fabius.
Maximus
Plato

niam laudabilior est eorum vita: qui in negotiis publicis versantur q̄ octosorum. Aut declarari magnitudo animi quantam magistratus virū ostendit et declarat ut Bias dicit. et tunc cognoscatur magnanimitas: quem philosophi in suis embraculis instituant de magnanimitate precepta tradentes cum circa magna versantur: ut decet et non sicut aliquia cupiditate aut ambitione: sed omnia sua officia ad sustentam dirigunt. Unde dicebat Cyrus ut ē apud Xenophontem Opus est maximum pulchre imperare et principem decere subditis anteire: non dolo et otio sed prouidentia et industria et principem decere non se bonum praestare dumtaxat verum etiam pro subditis diligenter agere ut q̄ optimi futuri sint Et in octavo dicit Bonus princeps est hominibus lex videns: quoniam satis est qui et moderetur et vellet deat puniatque delinquentem. et Diocletianus imperator: ut auctor est Ulpianus dicit: nibil est difficultas q̄ bene imperare. Philosophi plus in quanto et ceteris sic ait: optimus est non qui ad seipsum sed qui ad alium virtutis ipsa virtute: hoc enim est opus difficile. Non potest declarari ostendit et poni in exercitationem: quantam laus virtutis in actione consistit. Unde debet minus precipere de virtute. et ipsam

Lynus,

aut declarari animi magnitudo potest. Capessentibus autem remp. nihil minus q̄ philosophis: aut scio an magis etiam et magnificētia et despiciētia adhibenda sit rerum humanaū quam sepe dico et transq̄uitas animi atq̄ securitas. Si quidem nec anxii futuri sunt et cum grauitate constantiaq̄ victuri que eo faciliora sunt philosophis quo minus patent multa in eorum vita que fortuna faciat: et quo minus multis rebus egent: et quia si quid aduersi ueniat tam grauter cadere non possunt.

exercere ut melius declaretur. Capessentibus autem rempublicam] Mūc precipit quid facere debeant bi qui capessunt rempublicam omnia scilicet humana et non minus q̄ ipsi philosophi: qui bona extrema nihil curant: licet difficile sit hominem vacare affectibus: qui in bonorum pertinione versatur: sed quo difficilius hoc erit preclarus: quoniam virtus ut dictum est circa difficile versantur. et omnia bona difficulta sunt. ut inquit plato. igitur qui in re difficile virtute amplectitur laudabilior est eo qui in facile: ut est philosophus qui in otio degens vacat affectibus: euz nullis timore et sollicitudine nec ledatur iniuria. Ergo qui rempublicam gerit: si etiam his vacat. laudabilior est ipso philosopho: quoniam expositus est inimicis iniuriis pro ipsa iustitia: quem tueretur et inimicis. Magistratus enim custos iustitiae debet: et rem communem pro dignitate distri buere: ac ea que sunt in hominum commercijs ad equalitatem redigere ne discordie oriatur et seditiones babeant: etiam oportet equitatem et bonitatem que aliquando legem emendat peccatum ob hoc quia est generalis. sumum quippe ius summa est iniuria. Capessentibus] a cedebus ad curam rempublice. Nihil minus nulla re minus: quoniam magis indigent magnitudinis animi: qui rempublicam gerunt: q̄ philosophi qui in otio versantur. Quorum humanaū] q̄ accidere possunt in vita. Unde dicit plato libro ultimo de republica. Adonei lex id optimum fore q̄ maxime in aduersis quietem agere: et ne quaquam excandescere: cum nihil butusmodi boni aut malum clare censiūrū queat. Et ut Seneca dicit: calamitas est virtutis occasio. Quam despiciētiam. Sepe dico irrepero et inculco: quoniam de ipsa dictum est supra. Non enim potest quis esse magnanimum: nisi res humanae cōtēnat. t. oīa que homini accidere p̄st in vita q̄ partē. Tranquilitas: sedatio perturbationū. Si quidē lassit rationē quare capessentibus rēp. humane res despiciēt endo sunt. Nec anxiū langor est egritudo p̄mens. et vāxiū plenus angustia. Cu granitatem que decet virū qui nūq̄ mentitur et in virtute perseverat: est grauitas comes cōstantie et qui anxius est et sollicitus: non potest esse grauis et constans. Que tranquillitas animi et securitas et vita si ne angoribus despiciēta tenet et grauitas atq̄ cōstantia. Eo tanto facilius est pbūs seruare grauitatem et vacare affectibus: q̄o minus est in ipsi q̄ sit in manu fortune. Quo minus multa. L pauciora q̄ in vita corū q̄ remp. administrat. Patet] sunt obnoxia et expedita telis fortune quoniam nō innervant in his q̄ sunt in manu fortune. ut sunt mēfatus spēris. ubi essi colūt animū: quē fortuna ferire nō pōt aut vincere: mō sit bene institutus et de magnis. Unū vir bonus et sapiēs fortune minaci et temerarie mediū vngue ostendit. et illā claro aio spernit a qua q̄ pēdet in magnis viris h̄is dus non est. Unū dicit Seneca. Meminē aduersa fortuna cōminuit: nisi quē sc̄da decepit et fortuna illis est grauis: quibus est repētita: facile eam sustinere pōt qui semp expectat et nulla re maior in illa fortuna sit q̄ equo animo. Tam grauter cadere non possunt: quoniam ipsi philosophi cīa sunt premeditata: quippe multum p̄dest p̄missio animorum et h̄parato ad minuēdū dolorē. hec est illā prestans et diuina sapientia inquit in Tusculanis disputationibus et perceptas penitus et per-

Plato]

Officiorum

traceas res habere humanas. nibil admirari cū acciderit nibil ante q̄ euenerit. non euentre posse arbitrari. Ut h̄ā Xentippe vox socratis semper viduisse illū dicebat eodem vultu excomē domo et reuertentem: animus em̄ erat sedatus et tranquillus q̄ voluntate fungitur. Adde etiā q̄ ipsi p̄bi non curant bona fortune q̄ illa cū vult eripere potest. Illi aut̄ q̄ rēp̄. gerunt possunt deici notariorū infama et grauter cadere cū i edito loco positi sint et obnoxij fortune que mutabilis est et temeraria. Se neca dicit: q̄ multo ante pulsū sunt languidius incurruunt. Auerit vim p̄tibus malis qui futura

Quidius.

p̄petuū. Ut post iūū casum. Quid, dicit. Eu q̄ formida nimium lubil mia semper p̄positiō p̄cor cōtra he vela tui. Vnde sine iniuria: mollesq; inglorius annos. Exige amicitias: et tibi fūge pes. Q̄ Quo circa cōdindit q̄ ea q̄ taz dicta sūt maiores motus aīor cōcitan in ilis qui gerūt rēp̄. p̄opterea q̄ singulis diebus accidit: q̄bus aīus mouet, et maiora sp̄ efficiere tentat vñ opus est adhibere si magnitudine: ut maiora sp̄ cū decoro efficiantur: et vacuitate ab engoribus quibus debet vacare magnanimus. Q̄ Quocirca sicutur cum in rebus difficilioribus versentur. Et qui gerunt rempublicam magis anguntur q̄ philosophi: qui vitam octosam degunt. Non sine causa: iure ac fierito: quoniam timent casum et tela fortune: que illa in summa queq; torquere gaudet: vi insima summis: summa infinitis mutentur. Q̄ Maiores motus. Maiores perturbationes cum loci sunt: unde fortuna volente grauter cadere possunt. Unde reges ceteris principes fere semper solliciti sunt: et tyrannorum vita nihil est miserius. omnia em̄ timent cum ipsi ab omnibus timeantur. Et motus maiora efficiendi: quoniam gubernantibus rempublicam in communione laborandum est: et curandum: ut magna quedā efficiantur: quod non cogitant octosi qui in magnis negotiis noui versantur. maiores enim curas habent: qui negotijs publicis et munib; funguntur q̄ octosi. illi em̄ tendunt ad maiora et ardua: octosi autem talia non curant. Et ideo non anguntur. Quietis octosi: et his qui ad rempublicam non accedit. Q̄ Quomagis tantomagis inquietudo animi adhibenda est in his animalium motibus: et curis rempublicam administratur: ut grauitas retineatur et constantia: ne anxiū videamur et inconstantes: unde magis debet esse magnanimus et grauis ille qui rempublicam gerit q̄ philosophus octosus: quoniam in maioribus difficultatibus versatur et maiori bus stimulis perturbationum angitur. Et ideo difficile est ipsum non perturbari animo cum tela fortune sit exppositus: vi mens vir possit esse sine timore et maiora etiam molitus in dies: vnde opus est animum esse constantem. Q̄ Ab engoribus leniuntur perturbationis. Q̄ Ad rem gerendam qui accedit. I precipit nunc quid illi agendum sit: quid ad rempublicam accedere vult: ut scilicet consideret si idoneus est ad munera publica obedienda. In omnibus enim que agimus: non solum quid honestum sit: sed etiam quid ipsi prestare possumus: querendus est et considerandum: ne forte aliquid aggrediamur: quod efficiere nequeamus quisq; igitur vires metiri debemus: et naturam: idq; auspicari quod obire posse videbitur cum decoro. aliter nibil laude dignum faciet: quous in re honesta versetur. honestum est capessere rempu. sed si quis ad illam gerendam ineptus est abstineri debet. Ideo Solon dicebat tum reges: tu prius didicisti regi. illi erit qui regere necesse: seipso et alios detrahunt in cladem et decorum non seruant ad quod pauci accedunt inquit. Plato libro quinto de republica et illud qui cognoscant rari sunt. Idem in sexto de legibus sic ait. existimare de omnibus hominibus id quisq; debet: quod qui nunquam seruuntur is laude dignus esse princeps nāquā poterit. Ideo gloriari quemq; oportet magis q̄ bene seruerit q̄ bene fuerit dominatus. primum quidez legibus: quibus qui seruit deo seruit. deinde senioribus qui honeste vigerunt. Illa res. quam agere vult. Non honesta contumacia virtutis: id est non solus considerare honestum esse gerere rempublicam. sed etiam si ipse ad tale munus obeunduz aptus est. Facultatem potentiam et possibilitatem efficiendrem ipsum honestam et ideo id quisq; agere debet ad quod aptus est: et potest cum decoro tractare. Est enim magne molis opus alios regere et gubernare ut decet. In quo ipso. In hac ipsa consideratione et accessu ad rempublicam. Considerandum prudenter iudicandum. Quoniam prudentia est que statuit omnes mediocritates. Aut temere. nullo adhibito iuditio desperet se posse perficere id quod incepit propter ignorantias que fortitudinem opponuntur. propter quam cedere quis non debet: aut deserere fidem metu periculi. vnde preparandus est animus: exercenda mens et formanda ad constatiam: vi nullis molestiis frangatur: glorie quoq; inquit Ambrosius. caueat ne appetentiam: que frequenter nocuit in uno;

Solon
Plato.

Ambrosius

Quocirca non sine causa maiores motus animorum concitantur maioraq; efficiendi rempergerentibus q̄ quietus quo magis bis magnitudo animi est adhibenda et vacuitas ab angoribus. ad rem gerendam autem qui accedit. caueat ne id modo consideret q̄ illa res. honesta sit: sed etiam ut habeat efficiendi facultatem. In quo considerandum est ipso ne aut temere desperet propter ignorantiam aut nimis cōfidat

derate expedita semper aut usurpata Propter ignauia. Iqr sit ignauus. Mauis dicit frennius. In de opam nauare est strenue facere id ignauum dicimus desiderem et sine ligno si. Tautum nimis confundat. Ne numis audeat: et sic medium tenetum est i rebus agendis: ut fortis esse possumus. In medio enim constitutus tuus et tam dictum est fortitudinem mediocritatem esse iter ignauum sine metu et audaciam: Cupiditate hancius rei quam sibi agendam proponit: aut aliquam aliam rem consequendam: Et in oib' negotijs. obenndis. s. et i oibus rebus agendis i bello: que pertinet ad viri forte atque magnanimus et i gubernatione reipu. i qua multa negocia cum decoro obeunda sunt.

Mauis
Mauare
Opam
Ignauus

propter cupiditatem in omnibus autem negotijs prusquam aggrediare adhibenda est preparatio diligens.

Disputatio qua ostendit res urbanas. Maiores esse bellicis et togatorum consilia imperatoris laudi preponit.

Ed cum plerique arbitremur res bellicas maiores esse quam urbanas: minuenda est hec opinio multi enim bella que finierunt propter glorie cupiditatem atque in magnis annis ingeniosque id plerumque contingit. eoque magis si sunt ad rem militarem apti et cupidi bellorum gerendorum. Tunc autem

Agrediare scipias. Diligens preparationem diligenter oia necessaria pparanda sunt. ut id quod agreditur. perficere possumus. Preparatione est appatus rex. necessaria pparatio est appatus rex. necessaria pparatio pparatus prier ad sumptum et magnificientiam. Id dixit supra. delectant etiam magnifici apparati vni vitupantur illi qui res magnas et arduas sine aliqua ppartione aggrediuntur. et turpiter postea defensione remanentes locu penitentie quo gne hominu nibil est immo prudentius.

Sed cum plerique digreduntur Ciceronem pceptis tradentur dis de ipsa fortitudine et magnanimitate: et reservab

nas et consilia eorum qui rempunt. he qurpe due facultates gubernatio civilis et rei militaris pstantia de pincipatu iter se certant: et adhuc sub judice his est. Ciceronem nonnullis iudicibus et exemplis conatur ostendere domesticam disciplinam et pscilia urbana bellicam laudibus pferenda esse. et in hoc Ciceronem causam agit sua quonia ipse togatus remp: secelerat et maius eripuit afferuitque. Ideo. Qu. Catullus pncips senatorius ordinis et auctor publici. psciliis frequentissimo senatu Ciceronem pfectem patre appellauit cui etiam togato pmi supplicatio dicit post verbē conditā: ut ipse gloria in tertia actione in Ferrem. hec oīo dicitur positiō qua consideram⁹ de aliqua re pposita. constat locis latitudine plementibus et vitupatōem respicitque bos sine bonorum. utile. iusti: ac legitimū talis est eiusdem ciceronis positio in reboricis boni ne plus an malū attulerit boibus et ciuitatibus eloquentia. Tenebas inquit Fabius que sumunt ex rex compatione. ut rusticana vita an urbana potior. iurisperitam militaris viri laus maior. mire sunt ad exercitacionem dieundi speciose: atque uberes que vel ad suadendis officiis vel etiam ad iudiciorum disceptationem iuuant plurimum. hec thesia in causa Murena et tullio tractat uberrime. Plerique magis pscilium bonum et omnia eo spectant: ut Cicero. gloriari sibi togato arma cessisse: et remp: consiliis suis a nefaria coniuratione liberasse. quod hoc carmine testatus est. O fortunata natu me consule Romam. T Res bellicas leaque sunt i bello magis esse laudanda. quam gesta urbana et senatoria. T Adiuenda confutanda pbandum inquit est. alter esse ac plerique putant. T Multi esse utrum quare hec opinio minuenda est quoniam inquit multi bella querunt non ppter re ipsam et honestatem. sed ppter gloriam: vñ si talib' non esset gloria pposita. nullo modo pugnaret ostendendum est igit' hos posse in toga maiorie laudem consequi et in castris. T Glorie bellicae siquaque dicunt esse maximam et maxime querunt hanc gloriam fortis et magnanimitatis et sic oportunitatem hacten vrie iniuriam faciunt. ut Cesare fecit vñ Cicero vult haec gloriam diminuere ut alii querant potius gloriam urbana quam bellicam. ne patria detrimento afficiant et cupidis bellicis glorie: quod sub Cesare passa est quod in armis furens patria occupauit: obvniuersis causis forensibus senatoriisque munieribus. que ornatae ac splendide potuerint obire. erat enim litteratissimus: et post Ciceronem facile secundus: aut forte Ciceronem parisi tubar clongor strepitusque armorum a causis agendis eum non auertissent. Id querere bella. ppter glorie cupiditatem. T Plerumque contingit i accidit sepius et evenit in animis magnis preclarisq' ingenis. Unde in bello sunt fortiores. Eoque magis tanto magis id evenit illis qui magno animo pteri sunt et ingenio. T Apertus pstantes robore corporis et membrorum optima validitudo. T Cupido sua p natura bellorum. id est si eorum natura ad inclinat tunc autem facit ppositorem disputatidis: et confutat id quod ab eo qui

Officiorum

alterā partē tueret dici possit. **G** Alulte res urbanae: gesta filio senatoriū urbanorū. **G** Abatores matoris laudis et glorie quae gesta bellicae: Judicare vel sine fraude et ut veritas ipsa regnit. Quamvis enim hec est probatio quia dixi: et facit compatorem inter Themistocleem et Solonem: proponitque facta et opula solonis: quis nomine Themistocles illustris sit propter victoriā Salamināde reire. Iure meo rito laudem ab oratorib⁹ et historiis. supra dixi: hic rhetor camp⁹ de Salamine. **G** Enīs iuste mistoclis. **G** Nomen et fama rex gestar⁹ et victorice bellice. **G** Illustris majoris splendoris et glorie.

Solon

G Ecce in testimoniū. Translatio est ab his qui citant ut testes sint. Salamina insula ubi temistocles dicitur tere nauali pugna. i. quis testis sit huius glorie victory ad Salaminē. Que victory antevonat ab oratorib⁹ cōsilio solonis: et laudib⁹: quae meruit filiis urbanis: et prudenter i cōstituendo senatu ac legib⁹. **G** Anteponat ita ab oratorib⁹: et quotannis laudes themistocles. et aliorū qui in bello operam prie nauauerant celebrabat. **G** Solō unus fuit ex scriptis sapientib⁹. Ecce id sūlū auctore Laer. sic Euphorionis ut Dydym⁹ grāmatice scribit patris Salaminius Athenis clarus rex gnante Tarquinio. p̄sco rome. a

codro paternū genus ducebat: maternū vero Pyrrhō tyranno. Athēnēnsib⁹ leges herosco carmine scripsit. et areopagū constituit. i. senatus et quādringentos legit senatores: **G** Areopagitas quādringentos senatores. areopagus erat vic⁹ martis: in quo constituitur sūlū senātū a solone: collis auctore. Herodotus li. viii. e regiē ad arē atbenas areopag⁹ vocabat. **G** Doc⁹ constituit: areopagitas et ipm senātū. **G** Quādū illud. Victoria ipsius themistocles ad salaminē. **G** Illud enim ratio quare non erat munus preclarum illud. i. victory de barbaris ad salaminē. **G** Doc⁹ constituit areopagitas et senātū p̄derū sy. illud vero semel. Constituti athēnēs. **G** Doc⁹ solonis. Leges quae ipse tulit. Albaioz instituta mores optimi athēnēs. **G** Et themistocles quidē hec est altera rō: quia sua p̄positionē p̄bat. res. i. urbanae et maiores bellicae. Areopagū senātū constituendū. At ille solon adiunxit themistocleem ppter senatores: quos instituerat: quod cōsilio id bellū gestū est: **G** solō adiunxit themistocles: aut nō adiunxit solonē post pugnā marathoniā de qua dicitur est: themistocles monuit athēnēs illā victory nō finē sed causam ēē maioris bellī. **G** Hū ducēt naues faste sunt. quod cū nuntiaret Xerxes in gētē cōparata classe: ad greciā occupādā: et in primis atbenas ad nauigare. p̄suerunt oraculi delphicū: quib⁹ pythia dicit. vi. muris lignis se munit. rent oraculū tale fuit: vi. auctor est Eusebius li. v. de p̄paratiōne euāgelica. **G** Fugit extremitas mundi et penetrat sub oras. Ne miseri tardate: fert fugā sola salutē. Non salutē caput vilius nō pesue manus. **G** Illa: nec in reliquo p̄s deniq̄ corpē salua. Currunt ecce furtive cœtus. quē syria mitit. **G** Autem erit nullus rapiet ferus oia mauros. **G** Non templis diū p̄cet: non menib⁹ vīdis: **G** Luncta igni confundet an ipsa exercita magno. Sudore aspicitis super simulachra madere. **G** Ligna mentia dat pallias quā condidit vībi. **G** Inde optata salū felix et palma sequeret. Si tantū pugnā non expectant eques stresem. **G** Vī salamis vel cū successerit estas: **G** Vel cū tristis byems p̄p̄ris p̄uabere natis. **G** Oraculum datū lacedemonijs tale fuit. Qui spartā antiquā colitis: vel mentia nīta. ap̄sis deuicta cadent vel regis adempit. **G** Hercules moritū graniter plangetis amarā: quoniam in eo bello ut dicitur ēē. **G** Leonidas rex lacedemoniō. quā erat de genī Mercuris cecidit ad Thermopylas: cū illas agustias custodiret et ideo dicit Thucydi⁹: initio būlī bellī sciscitātib⁹ oraculi a delphis respōsū fuerat aut regi Spartanorū aut vībi cadendū: et tēcīcō cū leonidas ad bellū p̄ficietur: ita suos firmauerat: ut reges se parato ad mortendū aio seirent. Angustias biterēa occupauerat: ut cū paucis aurimatore glā vīceret aut minore danno recip̄. caderet oraculū datū themenib⁹: cū nō nō mentia ciuitatēm nō in edificijs: sed in ciubus postrā: melius itaq̄ salutē naūb⁹ vīb⁹ cōmissuros: huīus sententia etiā anōtō dēcū ēē dicens probato itaq̄ p̄fīto. **G** P̄uges liberos cū p̄cōfissimis reb⁹ i insulas relīcta vībe emādat ipī armati naues p̄scendunt: arcez relinquentes sacerdotibus paucis majoribus natū: et sacra etiā p̄curāda: et themistocles elegit angustias salaminij freti: timēs ne a multitudine hostilium naūtū circumveniret. **G** Alii infretō salamine pugnatū est: et p̄uo numero naūtū maxima post boīm memorīa classis plaz̄ deuicta est p̄ seī fugā versi sunt: in quā trepidationē nō

te submerso nauis: multe capte sunt: plures tñ non min' sevitclā regis q̄ hostē timentes domū con-
cessere: hac victoria Themistocles impago: nobilitat' est: q̄ ante hanc pugnā noctu surgebat q̄ vrē
bē tanq̄ lymphar' discurrens: nec capies quietē dicebat se excitari Trophais & victoria Adulcia;
vis q̄ apud Marathonē ipsas vicerat nec erat alij victoria: que cū marathōnō tropheo posset cō-
parari. Ebemistocles Meotus fili' fuit: cui ob res gestas auctore Emilio pbo nemo pferet. et pau-
ci pares putat. Licit ea ē de pausania lysandroꝝ dicere. Pausanias lacedemonis clar' ut: gato-

periū lacedemonijs dilatatu putat tñ ne minia q̄
dē ex pte lycurgi legib' & disciplie cōseredi sūt.
quiēt ob bas ipas cās & paratiōes habuerunt
exercit' & fortiores mibi qdē neq̄ pueris nobis
Q. scquir? E. inario neq̄ cū ysaſ i rep. Qn. Ea.

sed vari' in oī ḡhē vte fuit: Nas-
ve d̄tutib' multis emulit. sic vi-
ciss: obrut' est & denigrat': h̄t dī-
cū est vna cū Aristide atheniēs
vici Alardonum apud plateas
cū ducētis milib' peditus virutum
electis. & x. equituz: & ex pda tri-
podē aureuz delphib' posuit epiz
grammate inscripto in banc sententiā. Suo ducu barbaros apud plateas eē deletos: eiuseb' victo-
rie causa Apollini donū dedisse. Post hoc plū missus est cū classe Lycūz & Helleponū. vt inde
barbaroz p̄sida depelleret que oia felici euentu pegit: q̄ Bizantū expugnat. sed bac belli gliam in
gloria morte decurpat. Aristolitus pater Lysan̄ Iri ex p̄ osapia minime regia ceterū exheracida-
rum genere natus esse dicitur: inquit plutarchus Lysander lacedemonijs magis felicitate q̄ vir-
tute: sibi gloriam comparauit in rei familiars educatus angustia sese patrie legibus. obtemperā-
te sicut quis alter prebuit: cui bonoris cupiditas: & contentionis studium a laconica disciplina p̄
mansit in atum: Clarus imperator fuit: qui cum Athenas per dedonem cepisset. xxx. viros. yrbi
prepositus: & Calyrium arcī gubernatorem inde statuam sibi prefactisq̄ suis erexit: quo tēpose ma-
xima animi elatione vti vīsus est: quoniam ipi grecorum primo: perinde ac deo per ciuitates are-
recte sunt. & sacrificia instituta: eiq; ante omnis penes decantari: quorum unus tale habebat
inictum. alme grecē imperatorem ab altissima sparta diuinis celebremus laudibus Ζopeā Λhe-
rilum poetam semper secum habuit: vt res a se gestas versibus celebraret: tandem cum Λheba-
nos inuaderet: apud Miltaratum oppidum Boetie a Μeochozo interfectus est. Fact igik com-
parationem inter Pausaniam Lysandruꝝ clarissimos imperatores exercitus & reges: qui re-
bus gestis imperium lacedemoniorum dilatarunt: lycurgum qui lacedemonijs leges dedit: & sic
ostēdit plura lycurgūꝝ illos lecisse q̄uis duce Lysadro Athēnies lacedemonijs vici fuerūt i bellū
lo peloponnesiaco: quod Λucydides litteris mandauit. Lysander enim bellum consecit. q̄ per-
xxvi. annos durauerat inter. Athenienses & Peloponnesios vnde bellum Peloponnesiacuz di-
ctum est & lacedemonijs sunt in peloponneso: Alēsieni: Achēr: Dores: Argiu: Elet: Arcades:
hi enim populi illam incolunt peninsulam: in cui ist hmo est corinthi bus caput: achate hi populi
cum lacedemonijs facebant. Athenienses etiam suos habeant sōcios. Licit dicere possimus
affirre idem quod de themistocle & Solone. Κ Rebus gestis p̄stantia bellica & victorijs. Ο La-
cedemonijs Λacedemon est vrbs peloponnesi que & spēta dicitur clarissima quandam & institu-
tis & armis. Ο Dilatatu ampliatum: & propagatum. Nam Lysander athenas cepit. Pausan-
ias persas vicit. expugnat̄ Byzantium: ex cypro atq; hellesponto deduxit barbarozum p̄fida
tamē q̄uis imperium fuerit per illos dilatatum. Ο Tamen ne minima quidem non modo non
magna. sed nulla ex parte comparandi sunt glorie lycurgi quaz ille meruit obleges sanctissimas
quas lacedemonijs culti. Conferendi comparandi. Lycurgus auctoze Trogō. cum fratri suo po-
lybito. spartanorū regi successisset: regnumq; sibi vendicare potuisset. charilaꝝ fratris filio. q̄
postbumus fuerat: cum adoleuitser: regnum restituit: vt intelligerent omnes quanto plus apud
bonos: pietatis iura q̄ omnes opes valerent. Alēdios igitur tempore dum infans adoleuit: et
ip̄e tanq̄ tutor regis regnum administrat leges non habentibus lacedemonijs instituit: non in
uentione earum magis q̄ exemplo clarus siquidem nihil lege in aliis sanctis cuius non ip̄e pri-
mus documenta daret. Dopolum in obsequia p̄incipū: p̄incipes ad iusticiam infimorum for-
mauit. parsimoniā omnibus perfauit: christianūs laborem militie assidua frugalitatis confues-
tudine facilorem fore. enī singula non pecunia. sed compensatione mercium iussit aurū argenticū
vīsum veluti materiam omnium scelerum sustulit. Administrationem repū. per ordines diuīsit: re-
gibusq; potestatem bellorum magistratibus iuditia & annuas successiones se natū custodiaz le-
gum populo sublegendi senatū vel creandi quos vellet potestatem pm̄fisit. fundos omniū equali-
ter in oī diuīsit vt eq̄ta patrimonia neminē potentiorē alijs redderent. p̄iuarij oēs publice ius-
tit ne alcui diuīstie v̄ luxurie ēēnt. iuēb' nō ap̄l' vna vestivit toto anno pm̄fisit nec quē
q̄ culc' q̄ alterꝝ p̄gredi: nec epulari opulence' ne imitatio i luxuria verteret pueros ip̄uberes si in
forz̄ s̄ in aḡ duci p̄cepit. vt in p̄mos annos nō in luxuria s̄ in ope & laborib' ageret. M̄bil eos

Officiorum

sunt causa substernere: et vitam sine pulmento degere. neq; pūs in urbem rediret qd viri facti p
sent statutū. Argines sine dote nubere. iussit virtores eligerent non pecunia securius: quo m̄rīmos
mia sua virti coercent: cū nullus frenis tenerent ipius dotis maximū honorē non diuitū r̄ poten
tium. sed p gradu senum ē volut nec sane vsc̄ terraz̄ bonozatioē locū senect̄ habuit. Nec quoq;
nā p̄ncipio solutis antea moribus dura videbat ē auctore eoz appollinē delphicum fuit. et es
se ex p̄cepto numis attulisse ut consuefondetidū metus religiōis evinceret. deniq; vt eternitatis

legibus suis daret iureturando.

astrinxit ciues nibil eos de suis

legibus mutaturos p̄usq; reuerte

recurr se ad oraculū. p̄fici sc̄ simu

lauit consultū. qd addendū mu

tandumne legibus viderer. sed in

cretā p̄fectus ē ibiq; p̄petuū exi

lit̄ egit. abīcūq; i mare ossa sua

mouens iussit. ne relatis. aliquāz

do lacedemoniā spartate tūrisliu

ranti religione solutos in dissoluendis legibus se. arbitrarent. Q Quinetia Jimo. Q Ob bas ip

sas causas. ppter disciplinā leges r educationē iuuēti: vt p̄cepit lycurgus. Q Mabucrūt̄ pauſa

tiās. s. r lysander impatores exercitiis: nā reges lacedemoniū babebant potestatē bellorū. vt dictu

z. Q Paratores. instructiores ad pugnā: r itāmatos cupiditate vincendi. nec mortem curabat vt

sanctis legibus patrie obseqrentiū tūscula. dispū. loquens de lacedemoniis at: fuit hec gens for

ris dum lycurgi leges rigeabant: r estote fortes spartiate magnā vim b̄ recip. disciplina. Q Fortio

res. p̄mptiorū ad oīa pericula r labores ppter bonā educatiōem r leges lycurgi. que talia iubea

bāt̄ t̄ em̄ se exercebant varijs gymnasii: r pueri flagellis ad arē Diane cedebant. r nunq; excla

mabant. Qdib; quidem bacchus de grecis. nunc de romanis ponit exempla. r compat. M

Scaurū p̄ncipem tenatus tpe suo: r se penumero auctorem publici consilijs. C Mario arpinati q

bellica laude claruit r septies consul fuit. de quo Llinus marius vir. cu? si examinarent cum virtu

tibū virtua haud facie fit dictu: vtz bello inelloz an pace p̄nitiosoz fuerit adeo. quā rem. armas

tus seruauit. eam p̄mo togatus oī celere frāudis. postremo armis euerit qui editis multis sceleri

bus in vīttimo consulatu idibus Ianuariis decepit. exp̄l̄ oīa que opīa fortuna r pessima dare bo

mti pōt. Q Nobis puer. Cum ego ēēm puer. ide oī aī p̄mio de oratore. p̄ma etate icidū: r ip

sam discipline veteri prūbarione. itēlēgēns de bello quod fuit iter mariū r Syllam. Q M. Scau

rū. qdīus patrie gentis p̄m̄ carbonariū babuerit. i. qui carbones i argentaria officina tractabat

Unde in p̄ma etate ambiguus fuit. an r tpe p̄m̄ imitaret: an ad honores aspiraret. sed cū ḡliam

fibi eloquentia cōparaserit: ad maiorem fortunam r munera recipi. obēunda aiuz appicitur. vñ po

stea p̄sūl fac̄ legem tulit de sumptibus et suffragijs libertinorum. P. Decio pretori vestem scidie

q; fibi consuli transeunti non assurrexit sellam fregit: edictis ne quis in ius ad eum veniret: quoq;

nā pictores iura reddebat postea cōsōr fac̄ vñ emilia strāuit pōtē emiliū strūit. b̄ ille. Scaurū

p̄ alterius Scauri: de quo cōtetur loco suo de ho i Scauro Syllius. l. viij. sic loquitur. Dis Scau

rū monito tenero tum Scaurus i euo. Sed iam signa dabat nascens i secula v̄tus. M. scaurus

i gitungloria domestica floruit. de lycuribus etiam triumphauit. Q Cum versaremur i rep. i mu

neribus repu. r senatoris muneribus fungeremur. Quintus Catullus. fuit optimus senator. q

templum iouis capitolini dedicauit. quod incendio consumptum Sylla restituerat: r ipē catullus

laureau tegulas vi at p̄linius li. xxvij. cum sua etas varia de Catullo erislimauerit. quod teglas

eras capitolij inaurasset primus. Catullus auctore plutarcho. in Pompeio magne auctoritatis

erat integratit̄ r equitatit̄: tunc cluīum omnium pūmus. Videbatur autem hic vt ciuiisbus ne

gocijs. q; rei militari aptio. Q Snes Pompeio. qui bellica gloria claruit: r magnus a deuicta

Aphrica cognominatus est. Q Parua sunt arma. p̄p̄. plūnt arma extra urbem: si non reguntur

optimo senātorū consilio. Q Domi i in urbem iūtis ciuitas regatur optimis consilijs. Q Nec plus

Aphricanus. nūne de Scipione. emiliāno clarissimo imperatore: qui Numantiam r Carthaginē

urbes ferocissimas sustulit. r. P. Scipione Nasica loquitur: qui optimus vir a senatu iudicat̄ est:

cum simulachrum matris Idee. Roman aduehetur. de quo Juvenalis ha testem rome taz san

ctum quam fuit hospes Numintis idet. Q Singularis vir. cui in priuata laude r moribus nemo

poterat comparari. Nam omnibus bonis artibus r virtute peditus fuit. r in priuata vita singu

laris r ab omni luxu abborrens. Unde. P. Sulpitio gallo homini delicate inter alia. que obie

ctabat hoc quoq; probro dedit: quod tunicis vteretur manus totas operientibus. Nam vñ man

eatis tunicis apud antiquos indecorum erat: Et ideo virginis. Mas quoq; vestes quasi feminē

as criminatur tuquit Helius. Et tunice manicas. et habet redimicula misere. Q Et imperator. bel

quinetiam ob has ipsas causas et parationes
habuerunt exercitus. et fortiores. Qdib; quidē
neq; pueris nobis. Q. Scaurū: L. mario neq;
cum versaremur in repu. Quintus Catullus. B.
Pompeio cedere videbātur: parua enim sunt fo
ris arma nūl̄ est cōsilii domi. Nec plus Aphrica

randi religione solutos in dissoluendis legibus se. arbitrarent. Q Quinetia Jimo. Q Ob bas ip

sas causas. ppter disciplinā leges r educationē iuuēti: vt p̄cepit lycurgus. Q Mabucrūt̄ pauſa

tiās. s. r lysander impatores exercitiis: nā reges lacedemoniū babebant potestatē bellorū. vt dictu

z. Q Paratores. instructiores ad pugnā: r itāmatos cupiditate vincendi. nec mortem curabat vt

sanctis legibus patrie obseqrentiū tūscula. dispū. loquens de lacedemoniis at: fuit hec gens for

ris dum lycurgi leges rigeabant: r estote fortes spartiate magnā vim b̄ recip. disciplina. Q Fortio

res. p̄mptiorū ad oīa pericula r labores ppter bonā educatiōem r leges lycurgi. que talia iubea

bāt̄ t̄ em̄ se exercebant varijs gymnasii: r pueri flagellis ad arē Diane cedebant. r nunq; excla

mabant. Qdib; quidem bacchus de grecis. nunc de romanis ponit exempla. r compat. M

Scaurū p̄ncipem tenatus tpe suo: r se penumero auctorem publici consilijs. C Mario arpinati q

bellica laude claruit r septies consul fuit. de quo Llinus marius vir. cu? si examinarent cum virtu

tibū virtua haud facie fit dictu: vtz bello inelloz an pace p̄nitiosoz fuerit adeo. quā rem. armas

tus seruauit. eam p̄mo togatus oī celere frāudis. postremo armis euerit qui editis multis sceleri

bus in vīttimo consulatu idibus Ianuariis decepit. exp̄l̄ oīa que opīa fortuna r pessima dare bo

mti pōt. Q Nobis puer. Cum ego ēēm puer. ide oī aī p̄mio de oratore. p̄ma etate icidū: r ip

sam discipline veteri prūbarione. itēlēgēns de bello quod fuit iter mariū r Syllam. Q M. Scau

rū. qdīus patrie gentis p̄m̄ carbonariū babuerit. i. qui carbones i argentaria officina tractabat

Unde in p̄ma etate ambiguus fuit. an r tpe p̄m̄ imitaret: an ad honores aspiraret. sed cū ḡliam

fibi eloquentia cōparaserit: ad maiorem fortunam r munera recipi. obēunda aiuz appicitur. vñ po

stea p̄sūl fac̄ legem tulit de sumptibus et suffragijs libertinorum. P. Decio pretori vestem scidie

q; fibi consuli transeunti non assurrexit sellam fregit: edictis ne quis in ius ad eum veniret: quoq;

nā pictores iura reddebat postea cōsōr fac̄ vñ emilia strāuit pōtē emiliū strūit. b̄ ille. Scaurū

p̄ alterius Scauri: de quo cōtetur loco suo de ho i Scauro Syllius. l. viij. sic loquitur. Dis Scau

rū monito tenero tum Scaurus i euo. Sed iam signa dabat nascens i secula v̄tus. M. scaurus

i gitungloria domestica floruit. de lycuribus etiam triumphauit. Q Cum versaremur i rep. i mu

neribus repu. r senatoris muneribus fungeremur. Quintus Catullus. fuit optimus senator. q

templum iouis capitolini dedicauit. quod incendio consumptum Sylla restituerat: r ipē catullus

laureau tegulas vi at p̄linius li. xxvij. cum sua etas varia de Catullo erislimauerit. quod teglas

eras capitolij inaurasset primus. Catullus auctore plutarcho. in Pompeio magne auctoritatis

erat integratit̄ r equitatit̄: tunc cluīum omnium pūmus. Videbatur autem hic vt ciui

Ita lande darissim⁹ & consiliis militari⁹, quæ admodum in vita p̄uata. Nam apud Numantia⁹ nō litarem disciplinā correxit alio⁹ imperator⁹ in curia luxuriantē: & sic illā urbe expugnūt. Fil⁹ fuit padri emili⁹ macedonici adoptat⁹ a filio maioris affranci valitudinario. Unde translat⁹ in familiam Scipionū emilianus cognominat⁹ est. Relict⁹ fuit beres a pfe Paulo vna cū ffe. cui a Scipione na- tu minore integra hereditas pcessa est: cū ipse in familiā Aplicani locuplectoz transisset. Ex- cidentia juuentuda fundit⁹. Privat⁹ sine magistratu quantā p̄sul erat tunc mut⁹ scuola. qui cū in tāto urbis discrimine ac senat⁹ cessare videreb⁹: cā fuit ut Scipio Masca hoc agendum suscep̄eret.

Zyber⁹ Gracchus Urbi. ple- ci legem agraria ferret cōtra in- tercessionē senatus atq̄ equestris ordinis vt ne q̄s ex publico agro plusq̄ centū iugera possideret. in cū furorem exaruit: vt. M. Octa- uio college aduersas p̄es defens- denti potestate lege lata abroga- ret: seqz & Gracchū fīrem & p̄pī Claudi⁹ socez triumuros ad de- uidendos agros crearet. Ut op̄- timates exigitati auctore Scipio ne nasica ipm in capitolio occide- runt fragmentis subsellior⁹ q̄ in-

ter altos illic occisos insepult⁹ facut: & poste in p̄fuentē tractus est irruens in eū nasica dicit⁹ leges saluas esse cūpunt: me sequantur. De nece Gracchorum dicetur in secundo volumine lat⁹. Interemislauctor⁹ fuit interimeretur in capitulo: cum in urbe seditionem moueret: Q̄ Nec res iedees gracchi. Ratione domesticā: consilio & in toga. Q̄ Attingit bellicam partem bellis vir- tutis: quoniam opus fuit manu & pedibus subselliorum conficerē Gracchum. sed hoc fecerunt optimates in toga sine exercitu. Q̄ Confecta: perfecta & absoluta. Q̄ Ut: potentia . non solum consilio sed etiam manu: quoniam manibus senatorum intersectus est Gracchus ita suadēte Masca. Primus saturninus pedesubsellī caput Zyberij percussit. secundus fuit L. Ruffus: s̄ tamen quis vi manu⁹ confecta fuerit. Q̄ Urbano senatoz domesticō sine exercitu: & sic non vi detur fuisse res bellica. Q̄ Illud autem optimum est. dicit Cicero optimum esse & verissimum ar- ma: idest prestantiam bellicam & laudem cedere toge: idest consilio senatorum: & triumphos bellis- cos cedere eloquente bunc versum Cicero compositum: cum Catiline furores represulset vo- lens ostendere se togatum plura gessisse q̄ imperatores exercitus: In bane Ciceronis sententia & tactantiam plures inuecti sunt. & maxime. L. Bestia & L. Piso eum reprehenderunt q̄ suau in toga laudem imperatores laudi preponerant. Salustius etiam hunc verisculum quasi plenum ar- rogantie & ventosum criminatus est: & M. Antonius. cui in. ii. philippica respondit. Q̄ Opti- mum: I. egregium & summum. Q̄ Inuadi⁹ reprehendit illud. Q̄ Arma idest res militaris. glori- ria imperatoria cedit: consilio rebusq̄ urbanis. Q̄ Toge idest glorie togatorum & urbanorum. Laure⁹ idest triumphus bellicis & laus imperatoria. Triphantes lauro coronabantur in lau- rea p̄ triumpho ponit & laude bellica. Lingue⁹ idest oratori & eloquentie: maior inquit laus ē elo- quentie q̄ imperatoria: qui gloriam res egregie gestas meretur. Plinius in. vii. sic Ciceronem alloquitur. Salue prima omnium parentis patre appellare: prima in toga triumphū lingue⁹ lau- ream metire: & facundie litterarumq̄ latinarum parentis equē vt dictator Cesar hostis quondam tuus de te scripsit: omnium triumphorum lauream adepti maiorē: q̄to plus est ingenii romani terminos promouisse q̄ imperii. Q̄ Ut enim probat quare optimum est illud: cedant arma toge censulatus & praetatum sibi Ciceroni nouum boninē egere ferens cum lentulo pretore. certe- go pluribusq̄ alijs coniurauit de cede consulta & senatus: incendio urbis & opprimenda rep. ex- erciū quoq̄ in betruria comparato ea coniuratio Ciceronis industria & consilio extincta est. La- tina in urbe pulso & tandem in acie occiso auspicijs Antonij consulis ciceronis college de reliq̄s coniuratorum supplicium sumptum est. Gubernantibus rempu. in nostro consulatu inquit cicc Arma coniuratorum. s. toge miti togato q̄m in toga oppressi consilio ipsos armatos. Gratius mal⁹ p̄f- culum: q̄ tunc cum nefandissimi cues in rempu. coniurant. Matus odium coniuratorum ses- in patriam oderant eñi rempu. & ideo tham opprimere conabātur. Q̄ Eleriter intra paucos dī- es. Q̄ Audacissimorum coniuratorum qui audiebant ultra Ciceret. Q̄ Quæ res igitur. laudat se et

Plini⁹

Officiorum

tero: extollitq; gesta sua in consulari. **G** Tanta] tam magna quanta fuit mea cum consuratos op
pressi. **Q** quis triumphus que bellis laus aliquotus imperatoris pot cum mea laude conferri d
asserta patria oppressa que consuratione: **L**icet esti possum inquit gloriar apud te o fili citra rep
bensionem factantie quoniam tibi gesta mea narrare possum et debeo: ut vestigia insistas meis. et
laudes meas immitteris: cum turpe sit a maioribus suis degenerare et gloriosum nouum hominem
et obscuris parentibus omnium dare posteris suis initium nominis et glorie. unde gloriatur: **L**icero
maledictis Salusti respondens
ego meis maioribus virtute mea
praeluxim: ut si prius noti non fuer
int. a me accipiam initium mes
morie sue. Tu tuis vita: quez cur
piter egisti magnas effundisti te
hebras: ut etiam si fuerint egregii
cues certe venient in obliuione
Sancti est enim me meis reb; flo
rere quam maiorum opinione nit
et ita vivere ut ego sum possem mes
lis nobilitatis initium et virtutis ex
emplum. **M**obilitas inquit Sene
ca. **F**acil crescit. q; incipiat. **P**la
to in epitaphio parentum simila
chia inducit: sic filios supersti
tes alloquantur. gloria parentum
natus est preclarus magnificus
et thesaurus: ut vero pecuniarum
bonorumque thesauro: et hic ad po
steros non transmittere proprie
possessionis glorieq; inopinatur
pe est et a viri generositate penit
alienum. **G**neus Pompeius. summus imperator quem Piso dicebat ostensum versiculo **L**icero
nis egre ferre **L**iceronem glorie sue preponit: ideo hoc dicit ut ostendat iustitiam pompet de lau
de sua urbana: quam meruit asserta patria in h; philippica. respondens. **A**d. Antonio dicit. ma
xime vero consulatum meum **G**neus Pompeius probauit: qui ut me primum decedens ex Sy
ria vidit complexusq; gratulans meo beneficio patriam se visurum esse dirit. erat tunc **L**icero i cy
licia pro consul. **G** Tertium triumphum primus triumphus de aphrica fuit: rediit enim in urbem
triumphantis natus quattuor. xx annos adhuc eques romanus quod nulli ante contigerat: occi
sis **G**neo Domitio proscriptis. **I**berica rege **P**lumide bellum molientibus Secundus fuit et by
spainis victo Sertorio. statim inquit **P**linius ad solis occasum transgressus excita in Pyreneo
tropheis oppida octingenta septuaginta sex ab alpibus ad fines Hispanie vltorioris: iudicione
redacta victorie sue ascripsit: et matore animo Sertorium domuit bellisq; ciuiti: quod omnia concu
ciebat externa extincto: iterum triumphales currus eques romanus induit. **T**ertius post consul
latum **L**iceronis de Mithridate rege ponti: que multis cladibus attritum ad mortem compulit. et
Etrigrane rege armeniorum: quem ad deditonem allerit: et de piratis quos. xl. die emar i fugauit: et
cuius laudem **P**lutarachus hec scribit. **A**doximum vero ac splendidissimum fuit et quod romanorum
nemini hactenus obtigit quod trium et tria orbis parte triumphum dure: primum ex Aphrica
Secundum ex Europa. Tertium bunc ultimum ex asia quodam modo visus est ex vniuerso ambi
tu orbis triumphasse. **P**linius ait. cum oram maritimam a predonibus liberasset et imperiis mas
ris populo romano restituisse et Asia. Ponto. Armenia. Paphlagonia. Capadocia. Cilicia. Sy
ria. Scythia. Iudeis. Albanis. Iberia. Insula. Creta. Bastarnis. et super hec de regibus **A**dire
date atq; **E**trigrane triumphavit. **C** Ad eo beneficio mea opera et vigilancia erga rempu. nisi pa
triam asserentes meam inquit Pompeius: non habuisset ubi tertium triumphus agerem. hoc et
dicit **P**lutarachus in vita **L**iceronis. **S**unt ergo concludit per ea que dicta sunt fortitudines do
mesticas et urbanas non esse inferiores militariis. **G** Domestice fortitudines res geste in to
ga non in casulis. **G** In quibus ecce argumentum: quo res domesticas bellis p;reponit: q; si inq
senatores et qui rempu. regunt gubernantes consilio: summa prudentia et animi actione omnia aquae
que actio corporis actioni preponitur: sed ducentes exercitus quis et consilio vtantur tam ples
sumq; corporis viribus rem agunt: in quibus fortitudinibus domesticis et factis urbanis: plus

Seneca
Plato.

Plutar.

Plinius

q̄ si his fortitudinis in militibus. i. gestis bellicis. ¶ Plus opere maior animi cura et studium: qm̄ magna res est rempu. consilio regere ut decet. ¶ Opere laboris et cure ai et voluntatis. ¶ Dio enim ratio quare in factis urbani plus opere ponendum sit et studij: qm̄ laus virtus efficitur et comparatur animo magis q̄ corporis viribus. Omnino pr̄sus certe. ¶ Illud honestū illa laus fortitudinis et magnanimitatis: quippe fortitudo est animi virtus: non corporis. Cyrus ap̄d Zet. neobrontem li. iiij. dicit. prelia animis: magis q̄ viribus corporis iudicant. Ali magnificos magis nō mo: magnificus pro magnanimo ponit. ¶ Viribus animi: consilio et prudentia summa animi tolerantia et despiciencia rerum humanarum: Laus igitur senatoria cum tota seruconstat viribus animi preferenda est laudi bellis: ce: que sepius viribus corporis comparatus sed hoc Ciceronih̄ concedam quippe Imperatoris ē consilio regere: et milites ita disponere: et victoria sequatur: et si imperator valet corporis viribus: et non consilio cum omni exercitu coact. Unde magis consilium et prudentia q̄ vires corporis esse debent in imperatore. si vtrunc̄ habebit: victoriosissimus erit: sed viribus corporis magis carere potest. Unde dicit Herodotus: Rei consilio geste letus plerunḡ est extus. Ideo considerandus est altius plusq̄ aliquid aggrediamur: ne penitente locus relinquatur. ¶ Fabius maximus non viribus corporis. sed consilio Hannibalem suuenterliter exulantem fregit clausisq̄ prope linternū. Sed Cicerio suam causam agit: vt dicebam et res suas in toga extollit iactabundus aliquando v̄ q̄ ap reprobationem: si tantus vir iure reprehendi p̄t. Ad agnum prefecto fuit immo maxima rempu. romanam tunc nutantem asseruisse: vt non videatur hinc laudi aliquis triumphus: q̄uis de toto orbe comparari posset Romana enim a predonibus occupata vicisse alias nationes pax vel potius nihil proderat. Ego plus suis ipsam et manus perdidissimorum hominum eripere q̄ exteris gentes et nationes romano imperio subscere: et lauream de innumeris gentibus reportasse minus fuit. Patiatur igitur Pompeius: patiatur Cesar et alij victoriosissimi romani principes Ciceronem togatum et consilio remp. prope ad seruitutem recuctam afferentem ipsi armatis preponit: obtrectatores et maluoli versiculum illum Ciceronis criminis desinunt: qm̄ nisi cogati consilium fuisse nihil arna reipi. prope casure conducebant. Immo armis ciuius. si ciues appellandi sunt ciuitatis hostes opprimebantur. Verum consulem se Cicerio prestitt. Animo enim consulem esse oportet: consilio: ide: grauitate: vigiliantia: cura toto dentiq̄ munere consulatus. oī officio desinat igitur piso versiculum illum oī fetido incassere: quod nū aliud q̄ teterram propter pinquam olebar. altero ad mentem sublatu: altero ad mentem depresso supercilios. putida caro pe cuiusq; et consilium extremitatibus popina extractus: gurges et bellum abdomini suo nō laudi atq; glorie natns: et qui ganei nido delectabatur: ac fumo et Ciceroni sapientissimo consuli: cuius glorie vir turpissimus inuidiebat. aliquando. popinam in balante. ¶ Tamen q̄uis animi virtutibus efficiatur illud honestum: et prima virtutis laus sit in animi cura et studio: tamen debemus exercere corpus: vt cum ratio tesserit et necessitas pugnare pro patria: corpus robustus sit: et labores tollerare possit: exercitatio vires corporis confirmat: consuetudo enim laborum inquit Cicerio alibi perpessiem dolozum efficit faciliorem: et ipse labor quasi callum obducit dolor: sed ferre laborem contemnere vulnus consuetudo docet igitur exercere corpus: et non libidinibus indulgere: que corpus eneruat. Unde Silius canit in laudem romanorum. Pubescit castris miles galeaq; teruntur. Non dum signata flaua lanugine male. ¶ Afficiendum: disponendum: preparandum: ¶ Consilio: vt possit obire ea que ratio facienda suaserit. Bona valitudo corporis. est instrumentum animi: quo vititur ad sua munera obeunda: si corpus mala valitudine laborationem potest obdare consilio. Addit etiam q̄ flucturis corporis sustentatur animus. ¶ Exequendis pa gendis. ¶ Labore circa quem fortitudo versatur. igitur curandum est: vt animo prius postea eoz pote valeamus: vt nihil nature defici: et cum opus erit: vt animus et ratio ut possint corpore idoneo instrumento ad negotia cum virtute exequenda:

herodotus

her primis.

G honestus illud] illa actio studiosa: que a fortis viro et magnanimo requiritur: et virtutis laus tota tributur animo: non corpori et sic bonum consilium viribus corporis preponitur. **I**n quo im quia animi cura cogitatione atque honesto: quod in ipsis positum est. **T**ogati sine armis in urbe re publicam: consilio gubernant. **S**erunt bellum: viribus corporis facilius. quantam omnis laus consilio tributur: non corporis viribus bellum gerenti laus tribuenda est: maxime propter consilium: sine quo nibil amplum fieri potest. **E**orum ita gatorum qui re publice presunt. **A**ut non suscepit aduersus aliquos quis percuruerint. **A**ut confecta labefacta que prius initium habuerunt: ut bellum punicum: assaticus et alta: quibus tandem finis imposita est consilio senatorum. **S**uscepta cum offeruntur et aliqui provocant. **A**ut illata sponte nullo provocante. **A**ut. **A.D.** **E**atonis exemplum ponit quo ostenditur bellum illatum Cartaginemibus ex auctoritate senatoris togati. **A.D.** Lato a senatu in apbricam missus est ut discordias inter Apalines finissimam regem numidie. et Cartaginenses sedaret. Qui videlicet Cartaginem prius ad tributum ab Apbricano redactas nec in opere nec aliqua calamitate affectat et armis instruenda oblige bellico appatur: tam ob quam eo missus fuerat: omisit et triduo Romani reuersus in Senatu exposuit Cartaginem ob secundum bellum punicum et tributum: quod quot annis pendebat non esse factam imbecilliorum: sed prudentiorum ad rem bellicam: et sicut pre cocem quam inde a sponte fuerat: vniuerso senatu ostendit: querens quando putaret id pomum ex arbore lectum omnibus autem affirmantibus recens esse: fundus inquit ex quo lectum est trium dierum navigatione ab urbe distat: tam prope hostem habemus: et voce communis senatus bellum suscepit: quo tandem a Scipione emiliano deleta. Cartago est Lato inquit Plinius: libro decimoquinto pniciali odio Cartaginis flagrans: nepotumque securitatis anxius cum clamaret in omni senatu Cartaginem delendam: attulit quodam die pre cocem ex ea punicia scium: ostendensque paribus interrogando vos inquit quando hoc pomum demptum putatis ex arbore cum inter omnis recens esse conflare: atque tertium inquit ante diem scitote decerpsum Cartagini: tam prope a muris habemus hostem: statimque sumptum est tertium punicum bellum: quo Cartago deleta est: quod Lato anno sequenti rapido super omnia quo nibil equidem duco mirabilis tantam illam urbem et de terrarum orbe per centum viginti annos prabis emulam vnius ponit argumento eversam. Quod non Tresbis: non Trasimenus: non canne bursa insignes Romani nominis perfidere potuerunt: non castra punita ad tertium lapide: vallata: portecolline adequitans ipse Hannibal: tanto propius Cartaginem posito adiri Lato monuit. **I**n quo bello confidendo. **E**tiam mortui Iquoniam anno sequenti: quod ceptum est tertium bellum punicum: diem suum Lato obiuit: tamen Romani non desisterunt ab eo quod Lato persuaserat. Ideo auctoritas Latoris in hoc etiam mortui valuit. Sic pro tamen Masca in senatu luaserat non delendam Cartaginem. Expugnata fuit a Scipione: cum extra sortem Apbrica punita decreta est. **Q**uare cōcludit per ea que dicta sunt magis esse erescendus optimum consilium quod pugnandi foritudinem: et sic absoluta digressione quam fecit ad precepta fortitudis reddit et magnanimitatis. **D**ecepit iudicabit: cōculdit: ut fecit Lato. **Q**uā decertandi: pugnandi viribus corporis. Sed cauendū: corrigit Cicero hanc partē: et ait optandum esse potius vivere in senatu et consilio prudenti atque reipublica pugnare: quam pridie in aciem et pugnare: et magis appetendam esse gloriam urbana quam bellica: tanquam maiorem. Sed cauendū est ne id fiat: propter ignauiam: que est inimica fortitudini. **M**el id serpetere magis decernendi rationem. **F**uga propter bellum: ut tumidi fugiamus. **Q**uam ratione utilitatis: quod magis id vitile videat futurum reipublica. **A**ulti enim rem capessunt: et in toga viuunt: non quod rite id sit magis reipublica: sed quod fugiunt bellicos labores propter ignauiam: ergo quicquid ratio et utilitas luaserint domini militis: agendum est: et omnia ad comodum reipublica referenda sunt. **B**ellum autem duo posunt decernendi ratione et decertandi fortitudinem. Aliqui utilitate publica poscente bellū suscipere debet: et sic

Plinius:

Cicero p̄cipit: quo animo bellum suscipiendum sit: ut scilicet nūl altū videatur queri nisi par sp̄/ pianus li. viii. bellorum ciuitatum sic Anconium concionantem inducit: prudentibus celeriter bella conficienda sunt ut diutius in pace vivatur. Ita eo animo: ut non videamur dissensiones querere & aliorum incommoda: sed cōmūnem pacem: quod nostris temporibus minime sit quibus par si qua est violatur: & nūl altū q̄ odium incendia r̄būm direptiones: ingenuas ingenuasq̄ stupas: cedes: loca sacra planare: pditionibus vincere: vicitis insultare: veneno perdere. aliorum

Appian⁹

sita videatur. Fortis vero animi et constantis est non perturbari in rebus asperis nec tumultuarem de gradu denc̄: ut dicitur sed presentis animi v̄ti consilio: nec a ratione discedere quamq̄ hoc animi: illud etiam ingenij magni est precipere cogitatione futura et aliquando ante constituere quid accidere possit in vtrāq̄ partem et quid agendum sit cū qd euenerit nec cōmittere aliqd ut aliquā dicendū sit nō putaraz

bona distractere obesum aqualicu lum pretendere: honestatis nullam babere rationem. Nihil est iam sanctum nihil fidum in rebus humanis: nulla vite cōitas: lex naturae abrogata et depræsa facit. Ruit ut omnē nephas: & voluptati ut cito iprecep̄ rapiat habenas remissimus omnia libidinum ḡna spintrie omnes effecti experiri voluntus. Ni aliud mortale genus tam olet: nūl se de libidinis teteritudinum nōdorem hec ibura: has lationes: hec holocausta hos odores immo: tali deo offerimus: et

bonus esse iam v̄tio datur. Unde deus tanta cōtagione & sedis labe offensus: nos auerſatur et iram in filios dissidentes tam diffundit suam: que ad vindictam lento gradu p̄cedit sed grauitate supplicij tarditatem v̄ltionis compensat. Fortis vero ponit nunc p̄petuam ipsius fortis. Ambrosius ait. Fortis viri est non dissimilare: sed aliquid immiter: sed pretendere & tanq̄ explorare de specula quadā mentis & cogitatione p̄uida rebus futuris obuiā ire: ne forte dicat postea: Ideo in hec incidit: q̄r non arbitrabar posse euenerit. Rebus asperis aduerſis: qm̄ fortitudo circa res asperas & afferentes dolores versatur. Nec tumultuantē inconstans & minime permanentes in p̄mo gradu rationis & mentis constantia: pueriū est eum deīci de gradu q̄ est inconstans. & in ratione non p̄stat: De gradu loquitur & translationē eorum qui loco cedunt timore ducti: & gradum scalarum in quo constibit: alij cedendo relinquunt: & ipsi deīciuntur. Ut ergo fortis de summo gradu mentis. i. summa cōstantia & tolerancia oīm laborum deīci non debet: qm̄ nūl fortibus indomitiū est. Unū Alexander ut auctor est Curtius. li. vi. Abbottans iuuenies ad peric expugnatio nem dicit. Nihil tam alte natura cōstituit quo virtus non possit enī experīdo: ceteri de pauore: & alibi dicit. Curtius nihil esse tam firmū cui periculū nō sit etiā ab inualido. Tumultuantē cimentē in ipsis affectibus & mentis: repudiatione. Deīci deturbari: de gradu ratōnis & via libo nestatis. Ut dicitur: vt est in pueris. Sed animi p̄sentis fortis & qui adēs: & non deīciuntur a lienturales timore aliquo & sic debemus iudicium stabili ratioē firmare: & que iudicauerimus leuis tanq̄ nihil pro futura contempnere. Presentis cōstantis & non tumultuantis inter affectus: & perturbationes animi. Ratōne ja prudentia statu sane mēris que vult ut fortis omnia patiatur pro decoro seruando. Quāq̄ hoc quod dictū est v̄t consilio animi p̄sens. nec a ratiōe discedere. Animis. s. cest. i. pertinet ad animū magnū & fortē esse cōstantē: & nō perturbari rebus asperis. Illud etiam hoc quod sequitur p̄met ad ingenium & prudentiam p̄uidere. s. ea q̄ futura sunt ne in ea incidamus: que accidere non arbitrabur. Ingenii prudentie naturalis. Naturales virtutes sunt ingenium. docilitas & memoria quas qui habent ingentios dicuntur. Precipere. Janecapere & animo p̄occupare. Futurs ea que futura sunt. Cogitatione ingenio & mēris & agitatione antevidere: quod pertinet ad prudētiā: cuius munus est futura et preteritis prouidere. Ante et constitutere. Firma iudicio affirmare id quod futurū est: & ideo Syrus Terentianus dixit. Isstud est sapere non quod ante pedes modo est videre: sed etiam illa q̄ futura sunt. In vtrāq; partem siue hoc siue illud agatur: & quicquid enītetur siue bonum siue malum: prudētis est prouidere quid accidere possit in vtrāq; partem. Et quid agendum sit: in banc vel in illam partem. Cū quid euenerit: cum aliquid acciderit: magni ingenij est statim ratione firma constituere quid agēdū sit. hoc omnia pertinent ad prudētiā. Nec cōmittere aliquid. i. in aliqua re imp̄rudenter incidere ut dicere oporteat non putaram: hoc usurpabat Ap̄brianus & leco pueris vrebatur: dicit enim non ante in pugnam descendendū esse: q̄ cogitauerimus quidnā cuen̄te posset qm̄ turpe esset alieni dicere: non putarā. Unū significat adhibendā esse prudētiā in oībus rebus agentis: que oīa disponit: & quid agendum sit: & quoseq̄ p̄grediendū dicat: & quid omit̄redū: ne oīcus penitente relinquatur. Unde Arbatanus apud Herodotum li. vii. dicit bene consultare maximū

Ambro⁹

Curtius⁹

Syrus

Liber primus

Seneca

est lucrum. Seneca dicit. Nam qui prudens est: non dicit non putauit quidem boaster: quia non dubitat: sed spectat nec suspicatur sed cauerit alibi turpissima excusatio est imperatori dicere non putauit. **H**ec sunt opera officia ipsius fortis et magnanimi: qui prudentia septis est: et consilio atque quicquid agreditur. **T**emere autem i positis officijs ipsius magnanimi prudentis ponit ea que pertinent ad homines prudentes et temere in pericula ruentes more ferarum. **T**emere incedit imprudenter: nam vir fortis et prudens non de bente se exponere periculis: nisi cum opus est et usus exposcit. **L**ostringere purgare manu tantum: non tanto cōficio. **I**nmane quiddam i nescio quid: ferimus et ab humilitate alienum: et simile operibus ferarum que ruunt in arma sine aliquia electione sic homines qui ira dicuntur sunt similes beluis: et laudem fortitudinis non merentur: quoniam non eligunt id esse agendum ex officio: sed affectu trahuntur. **G**es. cui tempus dicit quo tempore fortis debet versari in acie. **T**empus conditio temporis et necessitas: et ut circumstantie prescribunt quoniam cum temporis ratio possit: non modo manu pugnandum est sed etiam moriendū: ne aut incursum seruitur: aut notemur in fama: que duo ab homine magno debent esse aliena ac libero. **E**t mors anteponenda: nam fortis viri est et magnanimi potius in accepta morte quam turpiter cedere: aut pati seruitur preter decorum et subire notam turpitudinis et ignante.

Appianus
Ammobius

Ande laudatur Paulus Appianus: qui in pugna canensi videns collegam Marronem turpiter fūgientem: pugnando cadere voluit: ne deduces subiret Appianus sic loquentem inducit Lucilium Brutus a nullo captus est: nec vñq; a malitia capietur virtus habes inquit Ambro. fortitudines bellicas in qua non mediocris honesti et decori fama est: quod morte seruitur pferat ac turpitudinem.

Lucretius
Virgilius
Diripio

Euertendis autem. precipit nunc Cicero quid agendum sit viro magnanimo: cum urbē expugnantur: diripiuntur et monet ne quid temere: id est non cognita causa et veritate fiat in quenq; et ne quid crudeliter agatur: quod est contra naturam virtutis magnanimitatis. **D**e euertendis solo equandis: et opes dicuntur euerti: cuius destruuntur: et euertere significat semper ruinam rei alicuius magne. et apud Argilium: Pyramiq; euertere gentem visum est superius et in clementia diuum. **M**as euertit opes. **D**iripiendis predandis et spoliandis: nam diripere urbē est bona militibus dare in predam. **C**halde diligenter aduertendum. **N**le quid temere. Inconsulte et incognita causa: **I**deq; est hoc pertinet ad illum: qui magnanimus haberi vult. **R**ebus agitatis examinatis et iudicio discisis: debemus igitur res iudicare: et postea nocentes punire et ideo nihil est temere agendum sed causa cognita in soties animaduertendum est. **G**lontes. nocentes: nam ille qui punire nocentes re agitata: et diligenter cognita non temere agit. **M**ultitudinem populum impotentem: et sic seruatur ius humanae societatis et iustitia cultus proprium est omnis quo ad fieri potest conservare. **P**laton in quinto de republica sic precipit. Non ergo greciam cum greci sint destruent nec domos incident: nec putabunt in singulis ciuitatibus omnis sibi aduersos esse et viros et mulieres et pueros sed paucos ad modum inimicos eos dumtrarant qui fuerint discordie causa quam urbem neq; regionem eorum denastabant quasi ut plurimum amicorum neq; domos subruent: sed eatus de certabunt quatenus qui discordie causam dederunt insontibus penas soluant. **P**onamus itaq; legem hanc custodimus: ut neq; dissipent agros: neq; ignes edes adsumant. **I**n omni fortuna itam secunda q; aduersa: et hoc decet magnanimum moderate ferre fortunam: et nec prospexira efferrit: nec deprimi aduersa. **V**ii interrogatus Bias quidnam esset in vita difficile: ferre inquit fortiter mutationem rerum in deteriorius. **E**t Periander corinthius dicebat inter secundas res esto moderatus inter aduersas prudens. Seneca dicit. Esto firmus in aduersis: in prosperis cautus.

Plato

Bias
Periander

Hec sunt opera magni animi et excelsi et prudenter consilioq; fidentis. Temere autem in aie versari et manu cum hoste configere inimicane quidem et beluarum simile est. Sed cum tempus necessitasq; postulat decertandum manu et mors seruituti turpitudinib; ante ponenda.

Officium imperatoris in bello urbē et uertenda diripiendaq;

Euertendis autem diripiendis urbibus valde illud considerandum est: ne quid temere nequid crudeliter fiat. **I**deq; est viri magnanimitatis rebus agitatis punire sonates: multitudinem conseruare in omni fortuna

humilis occultator virtutum sicut alij pittorum. **C**recta atq[ue] honesta quoniam nec prosperitas nec aduersitas nos ad iniustiam et turpitudinem cogere debent: sed in omni fortuna id quod rectum et honestum est: sequi debemus et potius mori: q[uia] a recto atq[ue] honesto discedere. **C**at enim ideo inquit Licero hec precepta constituunt a me de his que agenda sunt in euentis diripiens viribus: quantam aliqui alter sentiunt et putant licere: ut in hostiis omne genus crudelitas exerceatur: et hi sunt maxime qui res bellicas urbantis anteposunt: dicentes versari in periculis et callide consulere et ea semper appetere que in se plurimum negotiorum habent et laboris esse maioris glorie et amplitudinis optare quieta et tranquilla. **C**unde Licero: de his rebus determinat affectus opinionem suam et sententiam docens quomodo versandus sit in periculis: ut decorum serueret. **C**Repertus inuenies repertum est **R**eperto in aliiquid non questionum incidere. **C**Periculosa que in se multum periculis habent: et supra monitum non esse versandum in acie temere: nec periculosa appetenda sunt: nisi ratio temporis postulabit. **C**Alli consilia plurimazastutie in se habentia. **C**Consilia sententias splendidiora. **C**Maior et ampliora. **C**Nunq[ue] omnino determinata de tali hominum opinione: et dictum hoc esse proprium magnanimitatis non cedere propter periculus auctoritatem: immo cum in periculo satur vite sue non parcere. **C**Periculi fuga: vi periculorum fugiamus et labore. **C**Committendum in fortis: sed ignauis et timidi: at non debemus temere nos exponere periculis. Verum cum ratio exemplo medicorum quod agendum sit in periculis adeundis: nam pericula levia lente adiri debent: quantam in agnitione nisi magnum arduum et plenum laboris aggreditur: cum autem gravissima sunt: omni conatu et totis viribus eundum est: ut aut pericula supererent: aut vita cum decoro amittatur: sic faciunt medici illos qui levii egrotationibus tenentur: leibus curant medellis: gravissimos autem morbos et ancipites: medellis etiam gravissimis: ut aut conualescant aut moriantur desperatio quodammodo salute. **A**nde hi qui extrema necessitate laborant: omnia audent vltima desperatione adduci. Ideo dicit Seneca: **A**cerrima virtus est: quia ultima necessitas extundit. **C**Consuetudo mos medendi. **C**In adeundis: cum volumus adire pericula et fortem animus magnus ostendere. **C**Leviter: id est qui leibus egrotationibus tenentur: leibus remedij curantur: et an sanent: an interrimant. **C**Egredi pericula scilicet virginem. **C**Quare ligatur dat optimum preceptum: translatione notarum qui tranquillo mari si tempestatem appeterent dementes essent sic fortis viri et magno pericula non sunt optanda: si autem acciderint adeunda sunt et tolleranda: et ipsis nullo modo cedendum etiam si vita amittenda sit. **C**Quamvis ratione quoque modo potest: quantam in ante tempestate laborantes ne amittant vitam sese explicanti: id est abiecte autem explicata et in una detecta plus adipiscitur dominus nauis quam amittat: quoniam adipiscitur vitam cunctis meritis carorem: si autem dubitat: nec se vult explicare propter auaritiam est in periculo vite. **A**nde Juvenalis laudat Catulum omnicum suum: qui pressus: tempestas te se explicavit: et evanescit: sic vir fortis si cum est in periculo fugiet: et dubitat amittere vitam perdit fortitudinis laudem et decorum. **A**nde potius moriendum est quam subire dedecus: et non tanquam debet esse vita: ut gloria honestatis et fama vere virtutis amittat. **I**deo Hector: ut est

Liber primus

apud Homerū et repetitū Aristoteles in moribus minabatur suis turpiter ex acie volentibus fuge se: dicens. Quē p̄cul a pugna trepidantē fore videbo. In canibus fieri: sicut quoq; vulturis etca. Re explicata: clara et manifesta qm̄ exornata nauis est aliqua spes vite. Et quā addubitata jiceret quoniam re nō explicata nulla est spes vite et plus malū sequit̄: quoniam bona fortune cōtemnēda sunt p̄ vita p̄seruanda et p̄ honestate que ceteris rebus debet esse antiquior. vita spernenda ēne laus et bonum nomen amittatur.

Ericulose autem j
Postq; de periculis
adeundis tecit me
tōem: dicit p̄ diuiss
one quib; afferat
periculis actōes: et
ostendit monēt̄ nos debere p̄m
ptiores esse ad nostra pericula i.
ut portius omne discrimen patia
mur et mortem. q̄ p̄mittere patrit
am aliquo piculo laborare. Nec
debemus timere infamia calum
nia illatā p̄ salutē p̄fie: cuz oia de
bent: vñ rep̄bendit illos qui ne
glim p̄p̄ia amitterēt̄ in summū
discrimen p̄iam adduxerunt. lau
dat̄ Fabium maximū qui nū
q̄ rumores de se et infamia posuit
Et ante p̄fie salutem: cū. l. cunctas
et p̄ dictatore appellare. tamē
nunq; voluit manus cū hoste qui
fortune incibebat p̄ferre qm̄ pa
tri laborant̄ nō conducebat. sed opus erat cunctādō Mannibalē flatu secundo fortune vectū re
primere. Kep actōes res ip̄e gerende afferunt p̄iculis et discrimen vite et nois. partim sunt distin
guit pericula qui sunt in rebus agendis: et ad quos maxime pertinet. Qui eas suscipiunt. agunt ge
runtq; ut sunt Imperatores et duces exercitus: qui in piculo interdis versant̄. Itemq; alij facit alijs
distincionez: qua ostendit pluribus de causis vocari aliquos in discrimen vite. Inde docet p̄ q̄ re
portius dimicandū sit. Promptiores igitur post distinctiōem actionū: que sunt piculose bis q̄ eas
gerunt: et p̄t̄m reipu. resumens p̄orem distinctiōem p̄cipit ad que p̄t̄ula debeamus et p̄mptriores
vt. s. portus subeamus nostra pericula quā finamus. remp̄u. aliquo detimento afficit: qm̄ tōis fas
lus et glia p̄p̄ie saluti et glie p̄ferenda ē et vir fortis nō debet timere picula p̄ repu. imo vitam p̄
fundere si reipu. salus exposcit. Et quaz ad cōta. quam patti vñ cōto patria labore: unde laudatur.
Curtius: qui se in foueam illam armati et equitē precipitem egit: que totā urbem pestifera exbas
tatione inficiebat: et sic periculo suo oia picula sustulit. Sic etias Adenece Thebani creontis: sūlī
poscente cōt̄ salute et currīt̄ p̄cipiente: infinita sunt exempla in bistoriis et exteris et nostris eoz
qui p̄p̄ie salutinon p̄cierint p̄ cōt̄ utilitate. Dimicareq; resumens nunc alterā distinctiōem: et do
cer p̄ bonore et gloria portius dimicandū: quā p̄ alijs fortune bonis. Dimicare. In manu pugnare:
Paratus. p̄mptrior aio et magis parato ad dimicandū: p̄ bonore et glia: quā p̄ alijs reb; et vi
litatis: quoniam auaritie inditū est. p̄ bonis fortune dimicare. p̄ glia aut̄ pugnandi est: ut opor
ter: et fine iniuria aliorum: quoniam honor est premium virtutis: et deo tribuitur: et videntes in cer
taminiis greci non auro aut argento donabantur sed corona interta ex foliis arborum ut cer
tamen esset p̄ gloria non p̄ auro. Unde Tietancines. et est apud Herodotū libro octauo. Ar
tabant filius dixit. Pape mardont: in quos vitros induxisti nos ad pugnandum. q̄ nō pecunia: cer
tamen agitent: s̄ virtutis: et alexander auctore curio libro secundo parmenion dicit pecunia quaz
glia malle si parmento ētm: nūc Alexander d̄ paupertate securi suz: et me nō mercatorē nemī ē. s̄
regē. Nihil quidē babeo venale. sed fortuna mēa vtiq; nō vendo: captios si placet reddi. honori
bono dabim⁹ p̄ p̄cio remitterem⁹: videntes in olympico certamine coronabant̄ oleastro. in pythiis lu
bis lauro: i isthmia pīnu: i nemēis ap̄ro Cōmodis. vtilitatis⁹ et bōis extērnis qm̄ ip̄e magnū
qui circa magna versatur: non curat bona fortune: sed nomen et gloriam: citra tamen ignominia
am altorum: quoniam ad gloriam honorem et honestatem nati sumus cum sint virtutē et pres
onta. Et inuenti autem sunt. Nunc assert illos qui pro patria quisquid habuerunt. et etiam vita
essundere voluissent. sed minimam partem proprie glorie amittere noluiscent et non nisi eti
am patria postulante. quod est contra officium nam ratiō temporis babenda est. nulli aliquan-

quam ad dubitata mali.

Dividit actiones que afferunt periculum
et docet quid agendum sit.

Ericulose autem rerū actio
nes parti bis sunt bis qui e
as suscipiunt. partim reipu:
Item alij de vita. alij de glo
ria et benivolentia ciuitum in
discrimine vocātur. Promp
tiores igitur debemus esse ad nostra pericula
quam ad communia: dimicareq; paratius de
bonore et gloria quam deceteris commodis.

Inuenti autem multi sunt: qui non modo

do seruendum & hanc ut fama nostra diminuatur: si patrie conductis: que nobis omnibus alijs rebus carior esse debet: non enim tanti gloriam nostram facere debemus: ut patria tacturā ob id pā
titur & vera gloria est patrie consulere. Sed vitam quod est viri fortis non timere mortem pro patria. Sed idem quitta ad mortem parati erant. Tacturam dannum: sed tactura proprie
cit in mari cum virginē tempestate res e mari factiuntur: unde tactura dicta: & large accipitur p
quocunqz damno. Et republika utilitate reipublice ita exigente. Ut callicratides ponit exem
plum callicratide qui ne suum bo

Tactura.

nozem amitteret: patrie detrimento fuit sue & sic non fuit vere magnanimus qm affectabat honorē & gloriaz cum calamitate patrie: qd est contra officiū peloponnesius a pelope filio. Tantum dicta: qui illuc regnante folio platani similis ppter angulosos recessus: quos habet: sita est inter duo maria losnum. & Egeum circuitu quingenz torum. Itrij. milium passuum: locus angustus unde pcedit isthmus appellatur duo maria tērā. Hinc ide vocat Sparta seu lacedemon est in peloponneso: & lacedemoni post bellum confectum contra persas cū atbeniensibus per multos annos belluz gesserunt: unde hoc peloponnesiacum dicitur est: hic bello Lixander de quo dixi & dicam loco suo finem imposuit. quoniaz

Peloponnesius.

pecuniam: sed vitā etiā profundere pro patria parati essent. Idem glorie tacturam: ne nimia: quidem facere vellent: ne rep. quidem postulante: ut Callicratides: qui cum lacedemoniorum dux fuisset peloponnesiaco bello: multaqz fecis
set: egregie vertit ad extremū omnia: cum consti
lio n̄ paruit eorū qui classē ab arginissis remo
uendam: ne cum atbeniensibus dimicandum pu
tabant. Quibus illi respondit lasedemoni
os classe illa admissa aliam parare posse se fugi
re sine suo dedecore non posse. Atqz tec quidez
lacedemoniis plaga mediocris fuit illa pestife
ra: quam cum cleombrotus inuidiā teme
re cum Epaminunda cōfluxisset lacedemoniorū

summa felicitate Athenas cepit Callicratides Dux lacedemoniorum & classis post Lysandrum prefectus apud arginissas insulas pugnaturus cum Atheniensibus & hermone gubernatore. dt
centre ut scribit Plutarchus: q̄ bene est retro nauigare: cū triteme. Atheniensī multo plures essent
respondit. Equis hoc ceterum fugere turpe est & detrimentum sparte: sed si mansero aut
moriar aut vincam: quod optimum est. Et aliter ponit verba: q̄ callicratides dixit respondens illis qui fugam suadebāt. Manu i pugna superatus inquit Plutarchus in arginissis delectus est.
Callicratides Athilenem obsidebat Athenienses subiectū parentes centum viginti nauibus
samor insulam ad nauigarunt: & illic alijs coactis centum quinquaginta nauibus ad hostem con
renderunt: callicratides cognitus ipso: um aduentu etheonicō legato ad obsidionem relicto cū cen
tum vinginti nauibus obuiam pfectus est ad arginissas & pugnans deletus est: ac supra naues
septuaginta lacedemoniū amiserunt. Egregie strenue & fortiter & multa euz laude: quoniaz pro
spartana dignitate animos gerebat summa equitate fortitudine: & magnanimitate excellentissi
mus auctore Plutarcho. Egit oia]. In fine turbauit & amisit partam gloriam & nomen: qm se
cerat multa egregie: & tandem nimis affectas propriā gloriam in discrimen patriā adduxit suaz quip
pe cum illius detrimento pugnauit: ne videtur ignarus: cū melius esset cedere & patrie & tem
poris habere rationem. Consilio eorum: plutarchus dicit fuisse Hermonē gubernatorē nauū
Consilio sententie: nam censebant tempoz cedendū esse. nec expectandā classem atheniensis
Putabant arbitrabantur melius esse. Arginisse sunt tres insule parue ante Atham ppe Mithi
lenem & Lesbum continet prime: ut auctor est strabo li. xiiij. Deplaga calamitas & vulnus qd
accepterunt lacedemoniū amissa classe: delecto callicratide in arginissis. Medioferis in dū multū
detrimenti attulit: qm non amiserunt ob id imperiū. imo superarunt tandem ipsos Athenienses post
mortem callicratide. Lysander vtrū dux citatus est: qui Athenas subegit. Illa pestifera Ixē fuit
plaga & calamitas qui lacedemoniis imperiū eripuit & assert alud ex ep̄lo Cleombroti. Pausane
Temere manus conservit & se et patriam in preceps dedit: nam in hac pugna: que ad levitra op
pidum Boetie fuit: cum Epaminunda: Thebanorum duce. Cleombrotus rex. Lacedemoniorum
vulneratus occubuit: & exercitus deletus est: & sic Lacedemoniorum imperium corruit. Ergo Cle
ombrotus ne gloriam suam amitteret: & ne detrimentum nominis pateretur: causa fuit: ut patria q
p̄ius imperabat: seruirest. Nam paulo post secundo prelio apud mantineam idem. Epaminandas
ita Lacedemonios attrivit: ut imperium amiserint: in quo prelio Epaminandas cecidit gaudens
quoniaz relinquebat patriam suam imperantem: que prius seruuerat. Temere Imaio consilio &

Arginisse

Officiorum.

missa spe vicerit: sed ut infamiam declinaret: et odium: qui prelum differebat: unde timuit inuidia et temere pugnans vixit est. Quod potest et imperium: quoniam principatum grecie amiserunt. Quanto melius. Quintus fabius: assert exemplum Quinti fabij maximi qui cum bello primo secundo dictator: esset. Hannibalem summa patientia et cunctatione fregit. Quintum fabium inuidiam Romanorum adducere tentauit. Nam cum agros campanos incenderet: agris Fabij peperat. Fabius hanc inuidiam non tumuit: nec temere pugnam iniuit: ut infamiam expurgaret: sed cunctando rem romanam prope colaplam restituit: quis a multis danaret: et male audiret quod bellum opera sua et cunctatio in yraria diceretur. Eius ob id imperium equum fuit cum Minutio qui erat magister equitum: hoc etiam magno animo equoq; culte salutis patrie studiosissimus: cui nunquam successendum putauit. immo cum Minutius: a quo Iesus in honore fuerat: cu Hannibale pugnare: et lamiam venturus esset in hostiles manus: Fabius et suis castris magno impetu erunt pensum liberavit. Si igitur Fabius vere magnanum inuidiam tenuisset: atque infamiam: quoniam pro dictatore cunctator: ac segnis ab obrectatoribus vocabatur: manus conseruisset cum honestam faulimartis actum fuisse de Romano imperio. Sic Camillus cum Ardei exularat patria captam a Gallis asseruit et omnem ignominiam qua actus in exilium fuerat notatus magno aio procto patrie condonauit sue. Quanto melius fecit Fabius. quam Litteratides et Leombrötus duces Lacedemonio: um. Ennius homo nobis ibi sunt verius Ennius: qui in hoc secundo bello primo militauit Lenturia in Sardinia sub Tarquato et suis annalibus bella Italia cecinit. Rude viris Calabrie patria Ennius fuit De quo Syllius Adserunt calabri. Rudie genuere vetustus. Nunc Rudie solo memorabile nomen alumno. Ennius primus grecis litteris operam dedit: et Apollonianum maiorem iuris dilexit: obleruauitque a quo multis munieribus donatus est et nomis eternitate: eiusque domum aliquando frequentauit Cum Scipione Asiatico in Asiam pectus est: et cum Fulvio nobiliore in Atoliam qui poetas amauit. Primus Ennius apud latinos exaratus carmen fecit sed longus appellare solebat: decessit post septuaginta annos scripsit in omni poemate generis. Sed annales magis probati fuere. post per computa vobis. Quitus Vargunteus pronunciare solebat. Cuius meminit Lucretius. l. i. Ennius ut noster cecinit qui primus amena Detulit ex heliconi perenni flore coronam. Et Apollo apud Silium lib. xii. Sic Ennius laudat Gacer hic et magna sororum. Antidu cura et dignus Apolline ratus. Hic canet illustri primus bella Italia versu. Attoletque duces celo: resonante docebit. Hic latit helicona modis: nec ceder honor. Alcereo famaue seni. Fuit et paulo post aliis Ennius Tarentinus: qui primus de litteris syllabis et metris libellum edidit. Ennius homo. Solus Fabius. Quod cunctando foifferendo pugnam quam Hannibal fortuna tunc aspirante optabat. Restituit rem Imperium Romanum prope colapsus recuperauit Nam atrite erant opes Romanorum iam cladibus acceptis ad Licinum Trebiam Trasimenum lacum. perfunsum ubi Hannibal Romanum exercitum plicauit: ecclitique temeritate. Flaminius consul: qui etiam illuc occubuit Sed Fabius a populo nump ante diem facti fuerat: dictator: creatus Hannibalem tot vitorum elatum: et tuuensliter exultantem cunctando fregit et rem. i. imperium Romanum restituit. Non enim ratio quare Fabius rem romanam restituit. Quod Rumores obrectationes eorum qui Fabium appellabant legnum et cunctatores pro dictatore: et quod cum Hannibale sentiret non preponebat. Fabius hos rumores saluti reipublica. immo talem infamiam non curabat pro communi salute. sciebat enim solam cunctationem reipublica. tunc nutanti conducere poterant enim commodius et tutius romani bellum producere quam Hannibal qui in hostili solo properabat ut vinceret: cunctatio Fabij satis suis curritibus obstitit et Fabius rediens ad urbem sacrum causa monuit. Minutum ne manus cum hoste consereret. dices ut est apud Silium interea crede experto. Non fallimur egris nil monuisse salus rebus Videbat enim vnaez esse salutem tunc cum hoste tam fauisti. Martis non pugnare. Et Paulus emilius proficiens in astramonti Fabio dixit. Nec mihi vnaez fallit cunctandi ratio: quae te grassante senescens. Hannibal oppresum vidi confidere bellum. Ante salutem: reipublice romane: immo salus communis erat illi carior et antiquior: sua fama et rumores falsos de se non curabat. Quod Rumor est sermo disensus in populo incerto auctore de aliqua recenti: re siue bona siue mala: cui vi inquit Fabius malignitas dedit initium crudelitas autem incrementum fama est consensus civitatis velut publica testimoniun. Ergo Icclero inquit cum non posuerit rumores ante salutem pariter: illos non curauerit: et talem infamiam neglexit: ut vere magnanimum decebat qui infamiam iniuria illatam non curat. Ergo post res ipsas a Fabio gestas gloria. Viri Fabij. Magis claret splendioz

Ennius.

est q̄ si pognasset: et rumores posuisset ante salutem: quoniam cunctando rem romanam restitute Syllius in septimo sic canit de fabio &c in sacra seni vis impressumq; fuisset. Sistere cūctando for tunam ad nos la fouentē. Ultimo bardani transister nominis etas. Quid genus peccādi. quod scilicet luxa tetigitus: corum qui sibi seruientes & tumentes inuidiam ea commutunt: que patrie detimentum afferunt: quod etiam in rebus urbanis vitandum est. Non enim bono viro & cui pa trie studioſo timenda sunt oīia & inimicis aliorum pro salute patrie immo libere consulendū est & id quod optimum est indicandū aliter magnanimitas non feruāt que nibil timer preter turpitudinē. Unde boni ciuii & magni ē nibil tacere aut dissimulare ob timores quod patrie conduct. ideo laudatur Cicerio qui in Ad. Antoniū summe tunc potentię virum in se natu acerum inuectus est: & enī in Catilinam: nulluz odū tūnes modo reipu. consulerer. In rebus urbanis finis que in urbe a guntur ut in senatu danduz luf fragiū. Optimum tuis reipu. & communī utilitati. Adetū fini die: odū: ne aliquæ ledant si id deferint quod patrie optimum est & magnanimus tam inuidiam nō timet nec curat. Nob̄ id quod dixerit perdit partem gratie: quoniam salutem patrie omnibus alijs rebus preponit & dūmodo cōmune

ret. Quod genus peccandi vitandum est etiā in rebus urbanis. Sunt enim qui quod sentiunt. etiam si optimum sit tamen inuidie metu non audient dicere.

Officia illorum qui remp. gerunt.

Unū qui respublike pre futuri sunt: duo platonis p̄cepta teneant: vnum vt utilitatem ciuium sic tueantur: vt quicquid agunt ad eā referant oblixi comodorum suorum. Alterum vt totum corpus. respublike: curen̄t: nedūn partem aliquam tuerentur: reliquias deserant.

commodum augeatur: facturā gracie sue apud alios quos verum dicendo ledit non curat.

Onus qui rep. assent duo platonis precepta posita ab eo in l. de rep. que teneat re debet in primis & obliuare: ibi qui reip. p̄ficiuntur sunt. vt oīa. s. referant ad communem utilitatem: & omnes ita tractentur vi pauperes & ignobiles non deserantur alter enim in sedicio in repu. ostur & bellum ciuiile: per hoc notat quorundam manozmo mores: qui aut defensores optimattuz: vt Sylla & pompeius. aut populares esse voluerunt vt Bracchii martus cesar: s. de alijs. Unde ea prudētia cas ruerunt: quam debet habere bonus ciuius & vere politicus: vt ciuitati consilere posit & id quod magis e repu. est dispicere & iudicare: cum factiones in repu. oriantur. stare non potest: oriuntur autē si una pars curatur: altera negligitur. Unde in repu. romana exorta sunt bella ciuita: seditiones intestine & iperij tandem euersto: unde cauendum est ipsi politici: nec cōmittendū ut iecuio pos sit oriri: sed oīs ita. tractandi sunt ut ciuius prudētia dicit. & vult q̄m̄ prudētia ut iēt Ari. in. iii. de repu. est proprie p̄ncipis & illius reip. gubernacula tenet. Teneat. Jobstruet sciāt. Unū hoc est p̄mū p̄ceptu. Sic] eo pacto: & animo. Tucātur. sc̄eruent ad utilitatē totius reipu. A eam referant: illius ciuitatis causa omnia faciāt ad vñū oīa dicuntur referrū: cu oīa illius gratis sunt felicitas est ad quam oīa referuntur. L. ciuius causa oīa sunt: q̄m̄ ob id: officiosi esse volumus ut felicitatem consequamur. Quidam non curantes proprias utilitates & nullā babētes rationē priuati cōmodi q̄m̄ magistratus est ad alium non ad se. & satis debet esse honor. Is autem cui bic non sufficit: tyrannus dicitur. Plato precepit hoc quod Cicerio dicit in primo de republica dicens Nullus princeps ea ratione qua est princeps imperat quod sibi vtile sit: sed quod ei qui parat cōducat & quecumq; egerit aut dixerit: illius utilitatem & honores respicet cui imperat & ad illius cō modum non ad suum omnia referet quemadmodū nullus medicus ea ratione qua medicus est q̄rit quod vtile sit medico: sed quod ip̄i egrotanti expeditat. Hoc autē non sit a nostris p̄ncipibus: q̄ omnia ad suas utilitates nihil ad commune commodum referunt rapiendo: exter: quandoq; phas & nephas iustitiae oblitū & preceptorum: que diuini illi homines & boni viri posteris relis querunt unde tyranni iure appellantur: qui omnia ad suum commodum referunt. Alterum hoc est alterum platonis preceptum. Votum corporis. omnes qui in republica sunt ciuiscumq; ordi nis et conditionis loquuntur per translationem medicorum. qui debent eo modo curare corpus ut nullum membrum deseratur: sic princeps omnium ciuiscumq; conditions sit rationem habere dū ut nemo queri possit. cōmittendū non est ut iōrētes a potentioribus. opprimantur. Carent ut faciunt medici quorum propria est curatio. Aliquam partem hanc optimates: aut plebem.

Officiorum

Tutela
Justinianus.
Agnatus

Tat enim tutela j. pbat id quod dixit comparatione tutele q̄ non est ad utilitatem tutores sed pupillorum sic administratio reipu. non est ad suū cōmodum sed cōmune. Tutela vt inquit Justinianus: ē ius ac potestas in capite libero ad tuendā eum: qui ppter etatē se defendere nequit iure civili data ac permisita. Tutores autem sunt qui eaꝝ vnu ac potestate habēt. Quibꝫ testamēto tutoꝫ nō ē datus bis ex lege. xii. tabu. agnati sunt tutores: qui vocantur legittimi. agnati sunt per virilis sexus coniunctionem contuncti. **P**rocuratio | administratio: **C**orū | pupillorum. qui cōmissi sunt tutele alicuius. **Q**ui aut̄ hinc a contrario sensu pcepti superioris ostē dit quod maluz ortatur si pars ciuitatum souē pars negligitur. **L**o suluntſ auent quibusdam et eoz commodis inferunt. **P**ernicioſſinam | afferentem maximam pniticiem. nam pnicies est maximum malum. **S**editiones | **S**editio dicitur a leoz cūdor tunc est cum populo secum discordare res ad maium vocatur. Discordia dicitur q̄ si corduz dicitur et dissimilitudo. **P**lato. li. v. de repu. dicit seditionē esse contentionem inter finitimos bellum vero inter extenos. **E**t quo j. propter hoc: quia parti ciuitatum consultur: parti autem non et ob id ortur sedatio atq̄ discordia. **P**opulares | populi amatores ut fuerunt gracchi. **M**arius | **C**esar. **O**ptimi ciuiles | optimati non studeres populo. **S**tudiosi a natores et optimi ciuiles cōmodis seruentes. **A**nuerſorū | ut carent optimates et plebej ut fieret in optima repu. plebs et populus differunt. quod genus a specie. Nam populi appellatione vniuersi ciues significantur. connumeratis etiam patricijs et senatoribus: plebis autem appellatione sine patrījs et senatoribus ceteri ciues significantur. **H**inc ex hoc quia erāt aliqui populares: aliqui optimati studiosi et pauci vniuersorū apud Atheniens. Nam pericles popularis fuit: ut sibi potentiam contra Simonē. Alcibiadis filium qui optimatibus studebat compararet: vñ cum plebi abenias relaxasset illius fure rempu. ad votum admistrabat quotidie aliquod celebre spectaculū exhibens et epulum: et discōdie erant inter optimates et plebem ipsoſꝫ populares: et sic ali nō nulli fecerunt. **I**n nostra | romana repu. etiam non modo seditiones. sed etiam ad armamentum est a ciubus. Nam bellū ciuitatis: cum ciues inter se discordes arma sumunt: quo nil potest esse dementius. Ideo **Z**u. damnatis bella ciuitia et plusq̄ ciuitia exclamat. Quis furor o ciues que tanta licentia ferri. **G**entibus inuisi latum prebere crudorem. **P**estifera | pernicioſſa reipu. qm tandem libertate amist. **B**ella ciuitia | que fuerunt inter syllam et martum. **C**esarē et pompeium: **C**esar fuit marianos ppter affinitatem. Nam julia **C**esaris amita viror fuerat **M**arij: vnde cū Sylla cesarem adolescentē perdere de creuisset ab amitis tandem exoratus pelamau. **H**abeatis vobis **C**esarē et sciatis cum futurū aliquando exitum optimatibus: quos mecum defendisisti contra Marianos: et **C**esar multos marios inesse dixit. **Q**ue | bella ciuitia ille fugerit: qui grauis et fortis baberi vult. **G**rauis | in virtute persecutans. **P**rincipatu | ut si princeps in ciuitate: vitabit: et odio bebebit tanq̄ rem cōmuni utilitati et reipu. pestiferam. **T**radet se totum: nō aliud cogitabit nisi communem utilitatem. Nec consecrabitur | non sequetur ut optimates aut multitudinem ut habeat summam in ciuitate potentiam: sed vniuersam rempu: curabit. ut bonum virum decet et principatu dignū: qm̄ nullum detrimentum vt inquit Socrates apud Platonem li. i. de. repu. manus ciuitatis accedere potest: q̄ a pessimo regi viro: cum ipse principatum recut bonus qui necessitate reipu. expectare non debet sed ad istam gerendam prompto aio accedere: ne ruat et ne dōtus depreſſa faceat: qm̄ vt inquit idē Plato li. viii. de repu. honoratis in v̄be diuitijs atq̄ diuitibus: boni atq̄ virtus imprimis negliguntur: exerceturq; quod in honore est: facientq; ea que apud quosq; improbantur. **T**oraꝫ rempu. eo modo sic defenserit: ut omnium ratio habeatur: nec ratio trahet aliquem calumnij in odii aut optimatum aut multitudinis. **N**ec vocabit | non adduceret in odium alicuius partis: Inuidiam:

Zecanuſ

Ut enim tutela sic procuratio reipu. ad utilitatem eorum qui commissi sūt: non ad eorum quibus cōmissa ē: gerenda est. Qui aut̄ parti ciuitū cōsulunt: partem negligunt: rem pernicioſſumam in ciuitatem inducunt seditionem atq̄ discordiam. Ex quo euēnit: ut alii populares: alii studiosi: optimi ciuiles videantur pauci vniuersorum. **H**inc apud athenienses magne discordie orte in nostra republica: non solum seditiones: sed pestifera etiam bella ciuita. **Q**ue grauis et fortis ciuis in republica: dignus principatu fuit atq̄ oderit: tradetq; se totum reipublice. Neq; opes aut potentia consecrabitur: tanto etā sic tuebit: ut oībus cōsulat. **N**ec vero crimiibus falsis in odii: aut inuidia quenq; vocabit

non debemus inquit aliquem calumnij incessere: et illi odium et inuidiam facere: quoniam est contra iustitiam. In iustitia enim causa est seditionis odio pugne. Socrates apud platonem in libro de republie ait seditiones: namque o Trasimache iustitia inimicitas contentionesque pars: iustitia vero concordia in atque amicitia. Omnino certe inquit in his actionibus iusticie adherendu est. Ea 3 iustitiam: que tubet dari cuique quod suum est: et id est honestum. ¶ Quaenam grauter offendat? quis patitur facturam aut in amicis ledendis pro iustitia aut minuenda grata: aut in rebus domesticis non debemus talem facturam curare pro iustitia: et potius mortem oppetere debemus quam a iustitia honestateque discedere. Defendere: in hac significacione est incurrere in aliquid atque incidere. ¶ Illa que dixi: ut totum corporis reipublicam currerit oibus consular ne orationes seditiones et discordie: et ne quicquam in omnibus falsis criminibus adducatur: et illa omnia que dicta sunt.

Ambitio.

Altemma est omnino ambitio bonorum que contentio de qua preclarare apud eundem est Plato similiter facere eos qui inter se contenderent: utrum potius rempn. admistret: ut si nature certarent: quis edixit potissimum gubernaret: idem que precepit: ut eos aduersarios estimemus quam arma contra ferant:

nientes. et ut oporteat. Nunc ponit ambitionem que est in iustitia: et qui ea habent auctoribus: honores enim bonis virtutis sponte offeruntur: illos autem ambitio acupari et cōlectari turpis simum est: et qui id facit: non est sibi iuris. Due mediocritates sunt: que versant circa peccuntas: et liberalitas et magnificencia: sic duo sunt circa honores magnanimitas: et mediocris appetitus honoris et ut se habet liberalitas ad magnificenciam: sic mediocris appetitus honoris ad magnanimitatem. hic qui in bonorum appetitione exuperat ambitiosus vocatur. nam appetit plus quam oporteat. Ille autem deficit qui iustos honores spernit: et dicitur vacans honoris appetitione. Ut exuperat autem quantam honoris premium habuit appetitus est. ut illi simus intanti: que est res placissima et solum boni: ideo mouet plato. in libro de republie bonos viros honoribus afficiendos: ut ex honore ad virtutem exciteatur. Ut exuperat et dicit vir talis. non enim refertur ad vulgus: sed ad ipsam rectam rationem. cui parentur est. Ambitio est nimia honoris cupiditas: ambitus est ipse actus ambienti. Non ergo certe: et penitus. Altemma qui assert miseras et humilias. quoniam seruitur affectui et ambitiosus est miser: et patria afferi calamitates. dum nimios honores ambiento acupatur. Phisico. in libro de pudicitia describit. Qui mente suam plurimos dominavit ac pessimorum subiecit: cupidinis timoris doloris: stultitiae: iniustitiae: ambitionis: felicitatis: atque beatitudinis nullo modo poterit: etiam si vulgo beatum appetetur. ¶ Contentio contendere de honore assequendo. hec contentio misera est: et a viro magnanimo penitus aliena: quoniam honores non ambitu querit et oblatos interdum spernit pro deco- ro suuandor. ambitiosus est in continuis laboribus: et sub plena Syrabi detruitur satum ad modum cacumen: quod statim ad ima reuolutur. Lucretius vult ambitiosos intelligi qui petunt honores et repulsi ad ima relabuntur et steri et ac cumen nituntur. Ladbbonoris ambitione contentionem et affiduis laboribus torquentur et miseria. Ideo misera est honoris ambitio. Et hoc est inquit Lucretius. Aduersa nescire trudere monte. Sacrum quod tamen et summo tam vertice rursum ad luitur et planti. raptum petit equora campi. Qui glorie adeo cupidus est inquit phisico. ut vel a maliis laudari cupiat. hunc improbum esse necesse est quodque suo sili gaudet. ¶ De qua ambitione et intentione honoris. ¶ Preclarre legegre: et bene. ¶ Apud eundem platonem in libro de republie dicit plato. Quae si boni sint: non accederi sponte ad regnum ciuitatis: ne videantur aut per electum: quod est auctoritate crimen aut cupitate honoris: quod est boni ambitiosi. ¶ Si sili facere eodem modo. ¶ Ut potius quis eorum imprimis potius dicit de duobus: potissimum de pluribus: et sic uter de duobus: et quis de pluribus. vide allegantiam a Cicerone seruatam. ¶ At si veluti si haute certarent de gubernanda nauis scribunt hec ample in libro vi de republie. Idem: Plato docet: et monuit qui sint habendi hostes. Ex sententia igitur platonis docet qui nam hostes estimandi sint. precipue etiam inimicis non esse gratius irascendum. Dicit ictus terea nihil esse laudabilius placabilitate atque clementia et exercenda esse faciliter. Alexander macedo affirmabat regium esse ut a quibus male audias in eo magis esse munificum;

Officiorum

Esistimus: sed scem⁹ i Cato ait. Callidi rerum estimatores ⁊ in legibus. Sistenta adhuc scriptores nisi qui forte nondum ediderūt: de quibus estimare non possumus: facile superauit. Suo iudicio ut ipsiis videtur: et putant eē melius q̄ si nostrū iudiciū in aliqua re agenda: in rep. nō debem⁹ arbitrari eos esse nobis inimicos: qui alterius sententia: quoniam esse potest ut illozū sententia melior sit. **T**qualis discentio: quoniam diversa sentiebant in rep. Scipio ⁊ Metellus in senatu varias sententias dicentes circa tamē odī. Qu. metellus: a deinceps macedonia macedonicus cognomatus est: de cuius felicitate p̄lynus sic scribit. Nō moriēs a qua tuor fili⁹ in rogū est illatus. uno pretore et tribus cōsularibus et ex his duob⁹ trūphalibus ⁊ uno cōsorio et quīs vir⁹ Cū apbrica. discenter tamē mortui ita laudauit: vt maior illi laus tribuimus nōne potuerit. dixit enim fili⁹ suis ut irēt et fūn⁹ Apbricani ornaret dices nūc videbitis fūn⁹ māoris ciui⁹. vñ Valer⁹ loquēs demode ratione animis de duob⁹ Metellis macedonicis et nādīcō: sic scribit acerrime cū scipio et apbrica. macedonic⁹ dissenterat: corūq; ab emulatio⁹ virtutis profecta cōsentio ad graues testatas inimicitias progrēsa fuerat. S; tñ cuj Interemptum Scipionem clamari audiuisset in publicum se proripuit mestisq; vultu et voce confusa concurrere. concurre inquit quies mentia nostre vrbis euersa sunt scipionenim apbrica no ita sua mentia q̄scēti nefaria vis illita ē. o rep. pariter apbricani morte miserā et macedonice tam humana tanq; ciuiti moderatio felicem codem enī tempore ⁊ quantum amissit principem et quales haberet recognouit: idem filios suos monuit: et funebri eius lecto: humores subseruent atq; buic exequarū illum bonorem vocis adiecit. non fore vt postea id officium ab illis māori vtro prestari posset. vbi illa tot in curia iurgia: vbi maxinorū ciuium et ducum togata prelata omnia nimurū ista precipua veneratione psequenda deleuit moderatio. P̄ly. inter infelicitates mecelli. hanc et recenserat: q̄ amicus apbricano non fuerit. Evidēt inquit et apbricani emiliant inimicum fuisse Qu. Metellum inter calamitatem eius dixerunt. Lelius apud eundem L. dicit ab amicitia Qu. pompeii meo nomine se remouerat scipio. ppter dissencionem autem que erat in rep. alienatus est a collega nostro metello. vtrūq; tñ egit grauter auctoritate ⁊ offensio aī nō acerbā. **A**cerbitate: asperitate ⁊ ira. Nec vero vituperat illos quidicēt grauter irascendum esse inimicis. Non sunt audiendis: non est tenendū id quod ipi dicunt id ē: p̄tinere ad fortē virum. **N**ihil enim pbat a natura ipius magnanimit̄: illos non ē esse audiendos: qui sic censem̄: quoniam hec a natura magnanimit̄ oīno aliena sunt qui in iurē meminist̄. et pronus est ad ignoscendum. Sunt tamen aliqui qui irā ad fortitudinem referunt vt homē⁹ qui dicit. v̄ires inicit ira et animū ira. Octauit et plato i.ij. d rep. dicit frāctō i expugnabili oīno eē ⁊ iūtā: d p̄ntē autm⁹ ad oīa iūtūtus atq; intrepidus moueri solet: sed fortis ob irā nō laudat. q̄m affectu ducit: de his vulpopost diceat. **P**reclaro: amplissimo ⁊ summa laude digno. **P**laciabilitate iūcinitate ire ⁊ q̄ sit placidus et clemens. **C**lementia est temperatia aī in p̄tē p̄ficiētū: lenitas superioris aduersus inferiore in cōstituētis penis ⁊ crudelitas ē atrocitas aī in exigēda pena: vel inclinatio aī ad asperiora. **I**n vtris eq̄ilitate jūbi equo iure viuit: et n̄ ē alīq; tyrānus q̄ iuris eq̄ibilitate violet ut solus dñe. **F**acilitas iūcinitas ⁊ lenitas. Enī vtria placabilitate ⁊ clementia: debem⁹ ē exercere faciliatē: et aī maḡnitudinē q̄ nō perturbat: q̄m magnus aīus nō curat iūcinitas ⁊ libētē ignoscit. Ignoscere enim ē: q̄ vides pumēda nō punire. **C**ū cesare magnanimit̄: ipius magnanimitatis laudē. L. illi admirans bil erat clementius. Altitudine aī magnanimitas q̄ aduersitate nō frangit: nec irascit nisi vt optet. **I**ntēpestue lēpenō aīto ⁊ iūciderat. **I**n morositatē j̄morositas ē difficultas in morib⁹. Adorosus dī a more ⁊ significat enī q̄ nūmis exacte nūmis ad vngue fieri oīa postulat. vt alijs ob id indignet: et levissima re offendat. **C**ū transillus dicit cesare fuisse morosū circa curā corporis. **E**t odiosam: q̄m morositas odio habet: et oī talis difficultas in morib⁹ vitanda ē ne odio habeatur. **I**nutilē q̄ nullā asserta vtilitatē. s; potius odī: ⁊ inuidia: odioſa est morositas: q̄m stomachum alijs facit. **E**t tñ ita p̄bāda iūra laudāda si cōiuncta fuerit severitas: siue qua ciuitas non potest regi. Teneādū igit̄ est me. hū: vt t̄p̄s ac ratio posci mites ⁊ severitē debem⁹ cū decoro. **I**ta eo pacto ⁊ lege atq; conditione: vt etiam retineatur severitas p̄ dignitate reipu;. **M**any severitas est.

Plinius: **V**erū moriēs a qua tuor fili⁹ in rogū est illatus. uno pretore et tribus cōsularibus et ex his duob⁹ trūphalibus ⁊ uno cōsorio et quīs vir⁹ Cū apbrica. discenter tamē mortui ita laudauit: vt maior illi laus tribuimus nōne potuerit. dixit enim fili⁹ suis ut irēt et fūn⁹ Apbricani ornaret dices nūc videbitis fūn⁹ māoris ciui⁹. vñ Valer⁹ loquēs demode ratione animis de duob⁹ Metellis macedonicis et nādīcō: sic scribit acerrime cū scipio et apbrica. macedonic⁹ dissenterat: corūq; ab emulatio⁹ virtutis profecta cōsentio ad graues testatas inimicitias progrēsa fuerat.

Valer⁹.

Homer⁹.
Plato.

Clementia.
Crudelitas

fusticia & castigatio vittorum: & magistra ordinis aeg. constantie. **G**Mansuetudo est mediocritas circa iram. Defectio est vacuitas ire: & qui nunquam trascit reprehendens est. Exuperatio de iracundia: & sic iracundus reprehendit. quoniam nimis irascitur. Is qui p. quib[us] oportet: & cu[m] oportet: & ip[s]u[m] oportet: trascitur laudat: dicitur. & m[al]uetus qui debet perturbatione vacare nec affectu duci: sed p[ro] his & tanto in tempore irasci ut ratio tubet: non est vindicari potest: clemens & ad venia q[uod] ad iram p[ro] pensione: trascitur tamen cu[m] mediocritate nō dictur itaq[ue] est affectu p[ro]letus: sed spectat ratione: & ut rō

da est mansuetudo atq[ue] clementia: ut adhuc beat reipublice causa severitas sine qua administratio ciuitatis non potest.

Officium illius: qui in alios animaduertit.

Omnis autem et animaduersio: et castigatio contumelia vacare debet neq[ue] ad eius: que puniet aliquem aut verbis castigat sed ad rempu-

utilitate re errit. Lauendū est etiā ne maior pe
triam p[ro]suum: & magis q[uod] oportet: tamen non perseverant q[uod] est in illis optimum. **A**llier baberet in se maximū malū: si irā reuteret. Et tales homines habent summā bissem: desistunt h[ab]itū sine vltio[n]e. Amari autem cum difficultate placantur & volume vltisca quibus valde cauendum est. Infensi dicunt illi qui nullo modo dimittunt iram etiā in morte nisi vlt fuerint illos a quibus se lessos putant aut sequuntur. Non potest constitui quousq[ue] & quomodo quis debeat trasci: sed prudentia oīa subiecta sunt ut ponant modū affectū. Prudentia enī subit rationē architecturę. debet igitur trasci. ut oportet & ut ipsa prudentia prescribit. que oīum v[er]tutū regina est moderatrix. De sūt ex sententia peripateticoꝝ. Stoict aut̄ quos Cice. in his officijs unitat volunt mansuetus vacare ira et ab ipso sapiente effectus remonstrat. vult enim Christo. ut dixi mansuetum: else illū: qui trascit ut oportet: & quādū oportet.

Antio sit animaduersio. precipit nunc quid agendū sit: cum quis puniit nō est debemus in aliquā animaduertere eo studio & animo ut illua contumelia afficiatur. sed ut vult iustitia & pro utilitate reipu. non ad nostram voluptatem: & cum aliquem obiurgamus castigamus: non id agendum est: cā p[ro]mulgat: sed studio corrugandi & reducendi ad bonos mores & officium si ab eo discesserit animaduer-sio est punitio. ut lex prescribit: & est cum quis puniatur in pecunia vel in persona sed plerūq[ue] in persona: & dicimus animaduert in te. i.punto sure & legibus ita volentibus. Castigatio fit verbis tantū. Obiurgatio est inter amicos & propinquos & plus est castigare q[uod] obiugatur. Contumelia. iniuria. ut habetur li. te. digest. ex eo dicta est q[uod] non iure fiat omne. n. q[uod] non iure fit iniuria fieri dicitur: specialiter autem iniuria dicitur a contumelia dicta est. contemnendo. ut est etiam apud Genesam. Est igitur contumelia spesies iniurie que fit cum quis puniatur quodā iudi-cis affectu. & magis studio no[n]andi infamia: q[uod] iuris exequiū quoniam iuris exequiū non habet iniuriam. Si quis de honoribus decernendis alicui passus non sit decerni v[er]puta imaginem vel quid tam an muriarum tenetur querit Ulpianus & ac Labeo non teneri: quip[ue] hoc contumelie causa faciat. Et sic patet contumeliam else ad notam infamie. Ergo puniendus est aliquis non ad contumeliam: sed ut iura volunt circa animi affectum. & hoc ad iudices pertinet & illos qui i ali os animaduertendi ius habent. Si enim quis truncari meretur non debet suspendi ad contumeliam. **C**astigatio q[uod] fit verbis: non debet else contumeliosa. Qui puniunt & hoc q[uod] tum ad animaduer-sionem & sic op[er]e: doce[re] monet: q[uod] qualiter nos gerere debemus in castigandis erroribus: quoniam non debemus aliquem p[ro]movere aut verbis castigare ad explendam animi nostri libidinem sed pro utilitate communi. Plato in octauo de legibus agens de iudicis sic ait quos insanabis legi legislator esse senserit ultimum supp[er]stitio affectu. non ignorans melius fors te q[uod] sunt insanabiles morti q[uod] vivere. **L**auendū ē et laius p[ro]ceptū quo monet puniri debere no[n]centē: ut mereat: & si pena mediocri digna est. nō debet maxima affectu: & eccl[esi]a. Et cu[m] sunt plures conscientes debet partim puniri: m[al]eri & inopes plectant. potentes aut & pecuniosi evadat impunis: q[uod] v[er]itā nō vbiq[ue] fieret. Latrūculi enim suspicū raptiores publici latrones potentes & quadruplatores celeri & gayderi.

animaduersio.
castigatio
obiurgatio.
iniuria.
contumelia

Officiorum

Plectant̄ punctionantur. Me appellantur cōtentur id est nō mō non punctionant̄: sed ne vocent̄ quidē in ius. probibēd̄ aut̄. Aliud p̄cep̄tū Nemine. s. iratū debere ad penam multamq; irrigandā accēdere: quoniam mediocritatē retinere non poterit. Ira em̄ est affectus v̄bemētissim⁹ et breuis quidē furoz: vnde h̄mo irati non potest continuare vñū sensum in loquendo: et id t̄p̄us oratio d̄ esse brēs ius sententijs et crebris figurari mutationib⁹ velut inter estus iracundie fluctuare: et sic fulissart̄ ricus. Satyrus em̄ motus ad effectū discutit̄: et mores notat. Unū op̄ns est vt eius oſo fluctuet: quia est iratus: et mordet allatrat̄ oſo vitta. Nunq̄ em̄ ratio est. Ex quo inquit in quarta disputatiōe Euseblana. illud laudat Archibl̄te: qui cum villico factus est irator: quo te mō inquit accepissem nisi iratus essem. Seneca etiā dicit. Nil minus q̄ trasci punctionē decet. Ad penam] ad aliquem punctionendum. Inter nimium et pa- rum: inter duo extrema de quib⁹ dictum est. Alledictoritas aut̄ est mansuetudo: et mansuetus debet trasci: ut opozet̄: aliter: aut exope rabit: aut deficiet̄: quod non fit si ne virtio. sed potius debet se flectere ad paz: quam ad nimium. Peripateticis] Aristotelis alijs quorum ille p̄nceps fuit: et voluit iram cauere: in sapientem ut dictat ipsa prudentia. et oīs virtutes esse mediocrites inter nimium et paz quod in. ii. moralium pbat Aristote. p inductione: et inde sicut h̄yutem esse habitū electiū in mediocritate p̄sistente. Adō ne laudarent iracundiam] space Liceronis dixerim. Aristotle. p̄pateticoꝝ p̄nceps non laudat iracundias: sed p̄bat iram cum mea diocritate: ut non nimium recedat a nature constantia. Immo p̄tuperat iracundiam que fit p̄ois circumstantias. et dicit esse in exuberatione: et per paucos tracundos inueniri: quoniam est quasi imm̄ possibile aliquem esse qui tot mala habeat. Multis em̄ modis fit iracundia et latissime patet. Id quod est malus malū magis opponit mediocritati. Unde excludit Aristotle. nunq̄ laudasse ira- cundiam. In. iii. tamen moralium disputans de fortitudine dicit. Atqui ira etiam ad fortitudinem referunt. Fortes em̄ et bi videtur qui ira ferunt̄: pertinde ac fere in eos qui ipso vulnerarunt. quia et fortes concitat̄ ira: et em̄ res ita impetuissima ad aggredienda pericula qua propter et bo- merus dixit. Vires inicit ira et alium ira concitauit: et acuta p̄ nare vis et effusit sanguis. Nec em̄ vniuersa tre concitationem impetuū significare vident̄ aristoreles illuc loquunt̄ sibi opinio- nem vulgarium et imperitorū ipse em̄ sentit: et tenet nō debere aliquē dici forte qui ductus tra- gnūm aliquid aggreditur: quoniam inquit fortes agunt ob honestatē: sed irati minime: quoniam si ob iram aliquē eēnt fortes. bruta eria fortitudinem h̄re dicetur: quod est absurdissimum: illa enim aliquem impetuū vulnere aut dolore percussa et irritata: fortes aut̄ honestate ducti non effectu. ipsa ira subministrat bilem fortitudini. Qui aut̄ ppter hec agnit̄ inquit Aristotle. pugnaces quidem sunt: at non fortes: non em̄ ob honestatem agunt: aut̄ et ratio prescribit. sed ob ipm affectum id est iram: aliqua tamen ex parte sunt similes foribus. Non igitur fere sunt fortes: ppter ea p̄ dolos re commone actra riunt in pericula nihil: pudentes malorumnam et hoc mō ipsi sunt cumesurū: un fortes essent. non enim la pabulo verberibus amouētur. Et sic lquido apparat Aristotle. non mō non laudare iracundiam: sed ne iram quidem: nisi vt ipsa recta rō prescribit. ita em̄ dicit in. iii. eerbices. Maxime aut̄ ea fortitudo naturalis esse videtur: que est ob ira electione sumpta fineq; et ip̄i etiam homines: cum trascuntur dolent. cū p̄lascuntur capiunt voluptatē. Quo disset ira ab iracundia in q̄t. Seneca: appet quo cbr̄ ab ebrolo. Ira? p̄t non esse. iracundus. Iracund⁹ non p̄t aliquādo iratus non esse in. iii. Euseblana. vbi est totus stoicos Licerone peripateticos v̄bemētēr reprehēdit dicens. An vero vir fortis nisi stomachari cepit: non p̄t vir fortis esse gladiator. id quidem quāquā in eis sp̄is videmus sepe constiūtā colloquuntur. Cogrediuntur: queruntur: aliquid p̄oſtulant: et magis placati quā irati esse videantur et paulo post dicit: vbi sunt ergo isti: qui dicunt iracundiam esse utilitatem. p̄t utilis esse insanitia: aut naturale quicq; esse. aut fin naturam quod sit repugnante rōne. Sed hoc non est mirum in Licerone qui vni discipline additus non erat: nec vnum dogma sectabatur. sed more academicoꝝ aut p̄babat opiniones: aut ip̄probabat suffragante ad omnia vberitate ingenij et eloquentia. Et in hoc ope stoicos potissimum sequitur. qui voluerunt sapientem ira vacare. sed mihi videntur truncū quendā: aut statuam marmoream non homi nem animatum et variis affectus habentem constituere. Seneca etiam stoice professionis dānat peripateticos sententiā dicens ira nō acuit alium ad res bellicas: nunq̄ em̄ h̄tus virtio adiuuāda

Aristote.

o

Seneca.

sp̄fi accendat. Utendū aut̄ est illa non ut duce, sed ut insite: & ita inquit est cupiditas doloris res ponendi. Aristo. in. h. ethicis pbans oēm h̄ntē mor̄ circa voluptates doloresq; h̄sari dicit: q̄propter & sunt qui definiunt h̄ntes affectū inquit ipsas eē mediocritates trāquillitate sue quādam: sed non recte: quia simpliciter dicunt & non addunt ut oportet & cetera que addunt. Illa ita cundia. Repudianda. reūienda tanq; res nōria & minime placens: tractum ab vxore que a viro re pudiatur: aut si diuorū est inter vix & vxorē postq; coniuncti sunt ab eo dicti: quod in diuersas p̄tes eunt & discedunt. Kepu. dñi. vō sponse remittit anteq; cōfugatur vitro. inde dictimus repudiare sp̄nere & reūtere. ¶ Sint filii legibus. quoniam leges p̄to equitatem p̄niunt nō p̄ iracundia: punit enim lex sine p̄urbatō: & vir bonus & equus interdū legē emēdat & iudex ē viua vox legis: & hec p̄tor qui reddit tura: & viua vox iuris ciuilis. Is igit̄ qui iustitiam administrat debet mutare leges: nec affectu duci. sed legibus nōcti. et oia in equiorē p̄te interpretari ut bonū p̄torē decet. An arbitrio bonarum d̄ris: oia in equiores p̄tem interpretari. Atq; etiā alij

sint: que ad puniendum non iracundia s̄z equitate ducuntur. Atq; etiam in rebus prosperis & ad voluptatem nostram fluentibus superbiam magnopere: fastidium: arrogantiām̄: fugitivus. Nam ut aduersas res sic secundas immoderate fere leuitatis est p̄claraq; est equabilitas in omni vita et idem semper vultus eademq; frons: ut desocrate idem de Cicerone qnoq; Leito accepimus philippum quidem macedonum reges rebus gestis et gloria superatum a filo facilitate et būanitate video superiores fuisse

ud p̄ceptū. Meminē. s. debere efferrit: & sup̄bire sc̄ba fortuna: qd̄ leuitatē penitus alienā: qui oēm fortunā fert moderate. Ad n̄am voluptatē] vt nos optam? ¶ Fastidū: iudū alioz boīm & morositatē. Arrogantia: inimicā insolentia. Mā ve] rō q̄re supra dicta ipi magnanimo fugienda sunt: quoniam sunt p̄tra suā naturā que debet eē. grauis: fedata. efferrit aut̄ aura fortune & cū reflauerit dephini leuitatis est & incōstantia: atq; boīs ignari qd̄ fortus na possit. Unde idē Cicero in orōne p̄fessio in laudē Catonis dicit. Atq; ēt eo negotio. Ad. Catonis splendorē maculare voluerit: ignati quid grauitas: qd̄ integritas. qd̄ magnitudo sī. quid lenit̄: h̄tus valeret. que in tempestate sua quiera est: & lucet in tenebris & pulsa loco manet in astē: beret in patria. splendetq; p̄ se se sg: neq; alienis vñq; sordib; obsolescit. ¶ Leuitatio: incōstantia que grauitatē inimica est: & magnanimitus d̄z eē grauis & moderate ferre fortunā. & totū ex se pendere: nec fluctuare infestū affectū: & leues faciūt. Preclarū summe laude digna. ¶ Equabilitas] ipa mediocritas: vt quis nec affera nec deprimit. sed teneat equabilitatē in oī vita. Idē vultus: quoniam mutat vultū indicat aiūm nō esse fedatū: & voluntate ad diuersa rapi. a qua vultū fingit: qui est aī in dictū. ¶ Eadē frons: eadē bilaritas faciet: nō vt nūc obducat: ppter irā: nūc sit letō: hec oia signat aī effec̄. De Socrate] dictū est. L. Leito: qui habet̄ est sapient̄. ¶ philippi quidez I assert exemplū philippi regis Macedonū: & alexandri filij dictū. Alexander supasse p̄rem p̄stātia bellica & magnitudine rex gestaz: sed supatū fuisse a p̄fe facilitate atq; būanitate de quoꝝ vīta de morib; sic scribit Trogus li. ix. Alexander filij philippo successit & vītue & vītūs p̄fe sup̄toz atq; vīcendū rō vīrīq; diuersa. Hic apte bella tractabat: deceptis ille gaudere hostib; hic palaz fuisse: prudētor̄ ille p̄ficio. hic aio magnificētor̄. H̄c p̄ dissimilare plerūq; & vincere: hic vt exarasset: nec dīlatio vītonis nec modū erat. Tūni vīterq; nimis audīus: iz ebrietatis diuersa vītia patī mos erat de putuio in hostes: p̄currere: periculis temere se offerre. Alexander nō in hostē s̄z in suos seuebat: quāobz̄ lepe philippi vulnerū plia remisere. hic de amicōz: interfector̄. putuio frequenter excessit. Regnare ille cū amicis volebat in amicos regna exercetebat amari p̄t malleū metui. Litteraz cul̄ vītīg; filis solertie p̄t majoris. p̄t pendī vītis p̄nitosior̄ aiūs filio p̄tō p̄tō & bonit̄o. frugalitati p̄t: luxurie filī magis deditus erat: quib; artibus orbis imperiū fundamenta p̄t iecit: operis totius gloriam filius consumauit. ¶ Facilitate] mansuetudine: quoniam facilis erat amicis sine aliquā morositate. ¶ Humanitate] benignitate sine aliquā arrogātia. humanitas enim vetat sup̄lū cū aduersus socios. Humanitas autore Platone triplex est. vna sit p̄ laitationē: vt cū nobis obuius salutam?: & manū porrigim;. altera cū quis openi afferat calamitate laborāt. Tertia cū boīs inter se diuina celebrant: p̄suetudine gaudēt. ¶ Itaq; alter philipp̄ sp̄ magna laude dign̄. ppter facilitatē & būanitatē. ¶ Alter sepe turpissim̄ lalexander. se p̄dēfamia summa nota: ppter insolentia & crudelitatē in suos: cū mero in caluisset. Interēa inquit Trolus: alexander nō regio more sed hostili odio in suos cepit seuire. maxie indignabat carpi se suos simonibus: seque mores philippi p̄t patre subvertisse. ppter que crīmina parmento b. 15

Humanitas triplex

Officiorum.

quocq; dignitate regi p̄tm^o: cū philota filio de vitroq; p̄us habito questionib; interficit. Et in p̄iuuo post alexandriā p̄ditā ad radicē caucasi mōtis, s. qui p̄petuo lugo astam diuidit: orta iter ebrios rex gestas a philippo mentio est: nōnulli en laudib; ferrentiē cepit se p̄si p̄ferre magnitudinē rex suay extollere. Itaq; cū vn^o e cōuiuīs: Clytus noīe tā senex fiducia regie amicitie memoriam philippi defendeter laudaret eī res gestas: adeo Alexandrū offendit: ut telo a quo/ dā satellite rapto Clytū in conuicio trucidauerit: qua cede exultans mortuo patrocinū philippi laudēq; paterne militie obiectabat. Inde penitētia ducēt morte sibi afferre voluit. Mā quāriduo mediā sustinuit: donec a toto exeritu exortat^o est: ne ita vni^o morte doleret: vnuierlos p̄deret quos in mediā barbariē adduceret. Ita q̄ Alexander sepe fuit crudelissimus ēt in suos ppter potū aliquā quo nibil p̄ot ēē turpissimū et marie in eo qui alios regit. An dīs plato in iij. de lep̄i vrbis custodibus ebrietatis molitiae atq; ignavia quā maxime babenf indecora. illes inquit. qui rēpu. gubernāt: ab ebrietate tēperandū erit nulli q̄p pe min^o puenitū uā custodi ebrio nefare quo terribiliter degat. Ridiculū pfecto est custode. custode idēt ḡere Carthaginēsem inquit legē magis quā lacedemoniōꝝ laudo: ut nunq; in castis quisq; vinū gustare audeat: sed toto milite r̄pe aque vsum cōprobaret. In ciuitate autē seruit nūq; vini v̄lus concedendus est. Nec magistratus tpe quo rempu. gubernāt: vino vtant. Nec gubernatores nec iudices nec qui deliberaturus in conciliū vocatus est: nec villo mō in die nīi valitudinis gra: faciliis igitur debet esse is qui rempu. gerit pro rōnē t̄pis et psonaz. An bene illi p̄cipiant. qui dicunt homines tanto debere esse submissiores quāto sunt supiores. T̄sic em̄ magnitudo ai ostendit plur̄ archus scribit Alexandrū ac scripsisse hec scelerā furio bacchico. penitebat em̄ ipm q̄ talia cōmis̄ s̄llet aliquā eti quoq; inquit thebanor̄ se penumero calamitas afflississe dī. Clytū bo inter vina factam itēq; repudiatos in india macedones: ut qui imp̄fectam adhuc militiā detractaret ipsiusq; gliam abicerent. ad libertatis tras oīno referre solebat polycamas ut auctor ē Lurti li. v. missus est ad occidendi parmenionē prodictionis insimulatū: cutis latus p̄mus Cleander aust̄ sit: inde fugulū ceteri quoq; exanimū cōfoderat. Androctes aurore plynio li. cuī. sapientia clarus ad alexandri magnū scriptis intemperati illius cobibens. Anī potatur? Rex memēto te bibere sanguinem terre. Sicuti venens est homini cūcuta: ita et vinum. Quidus p̄cepit si ille obtemperasset p̄fecto amicos in temulentia nō intermisserit. Asclepiades sup̄ mensam dīt. p̄ima cratera ad sciam p̄tinet: scda ad bīclaritatem: tertia ad voluptatem: quarta ad insaniā. T̄ Sepe turpissimū] insamis nam turpitudo in moribus dī. T̄ Recte bene ut sunt ipsi loci qui nibil admirant p̄ter virtutem. T̄ Submissus] humantus humilis. Supiores] in meliori fortuna quamvis vir magna nimis equabiliter fert fortunam in viranza p̄tem. Panetius quidem] paneti p̄ceptor fuit ap̄bri cani minoris rhodus genere qui scriptis de officiis: in quib; hec de auditore suo Ap̄briano em̄ Itano inseruit. T̄ Familiarem] amicum et auditorem dicebat Ap̄brianus homines prospera fortuna exultantes debere regi consilio prudentium ut equi effreni ab inseffore. T̄ Contentiones] decertationes: et p̄ita strepitusq; tubaz: q̄bus effecti sunt ferociores Facilioab] magi obtemperantib; inseffori. Effrenatos] supbientes et elatos scda fortuna. T̄ Preidentes] nimium fidentes subūpis T̄ Tancū in gyrum] persitat in translatione equorum. qui freno volvunt in gyro: v̄ sint faciliiores. Et ideo dicit tanq; in gyro: vt. s. intelligat fortunā esse mutabilem et illius temeritati non esse fidē dum sed parendū rationis: et consilij prudentiū: qui longa experientia edocti optimè consilere possunt. Rationis] intellectus: ut. s. pareant rationis: et ab illa non discedant ducti appetitu: ut sc̄lunt: iequi qui volvunt ab inseffore in gyro: ne nimium sint ferocios. T̄ Imbecilitatē] debilita. et mutationē. An op̄oret in sc̄dis reb; uti prudentia. In oī vita sic viuendū est: ut p̄stantia et magnitudo retineam: et mediorūtate: qd̄ ut facilius assequamur: debem⁹ amicos consilio ut et prudenter: cū sumus in p̄spēritate rex ut illo consilio ad id qd̄ rectū est dirigamur. aliter appetit: volup̄ate corruptus et factus insolentior minime partens rōni inquietū ruet. hec uba apud euriptēam sua ex regina deplorans fortune mutatdem dicit hec oīa que in mūdo habent bona nibil sunt

Plato:

Plutarch:

Plintus.

①

frustraq; rōnū būanay filia: q; lingue factaria. Ille est felicissim; cui p; t̄ps etatis n̄bū mali cōtigie
Scdis p;spēris q;ni boies in p;spēra fortuna nō sunt cōpōtes sui. s; in manu fortune. Et ibo in
scdis reb; debem; cē moderati dicebar per iāder. r vti p;lio amicor. T Auctoritas, dignitas: et
illorū auctoritati credendū r monitis. T Misde rēporib;: cu sum; in p;spēa fortuna. Ne assentatori
bus p;llēda è adulatio r assentatio: que è virtutē adiutrix: r n̄ mō amico s; ne libero quidē digna
est: oīa. n. adulatores sunt fūiles. Solon dicebat. Cautē singlos obfūa: ne forte oīiū in corde te
gan: dū blanda r arridenti facie

te alloquunt. duplaz ill; lingua
atra ex mēte sonat. Et Cesar aus
gust p;llēdas eē indecoras adus
lationes dicebat. Assentatio inq;
C. alibi nemini nocere p;ot: nisi
ei q;ā recipit: atq; ea delectetur.

Itaq; sit: vt is assentatori p;ate

Soloni

faciat aures suas marie. q; ipē si
blāsent: r semarie ipē delectet.

Muli gratonū files sunt: cum
sint loco fortuna famoz supiōez
boy. è assentatio mea: sta cū adva
nitatē accessit auctoritas. Cero di

cebat multo meli: de quibusdam
acerbos inimicos mererit: quā eos

amicos q; dulces videant. illos ve
rū sepe dicere: b;is nūq;. Adula
tor est is: qui assert ea que nō fecit is cui adulat. Assentator ē is

Et adulator sp; loquit emolumēti sui cā vīdō deterior ē. Assentator: effi placere studet. Adulat: autē
lucrari. vt scribit aristoteles. i. iij. moralium. Et qui gerit morē vt decet. amic; est. Qui in oīibus reb; ad
versat. dī contēctios. Qui magis quā dī gerit morē adulat. est. Amico igis credendū est. q; re
cte monet. ab alijs autē cauendū. An dicit Seneca. Nibil tā equē delectauerit aīum: quā laicitatia si
delis. T Adulari p;assiuē dixit more antiquo. nā adulo as quondā dicebat: nūc adulor est vībū de
pouens. Vales; mart. ib. iij. etiā tribunū militē adulandū erat. Plato in. v. de legib; sic ait. Veritas
p;fecto tū dīs: tū boībus dux oīum est bonoz cur? qui felix beatusq; futur? est. statim ab initio pet
ceps esse dī: vt in veritate plurimū: p;gis: vitā agat fidus hic certe est: infidus autē qui sponte men
tit. Adulari q;ā adulemur ab alijs. In quo in qua re. i. adulatōrib; facile decipimur: quontā inq;
nobis nūmū placem: r arbitramur cē tales quales dicim; ab adulatōrib; vt de Domitiano scribit
Iuuenalis. Quid aptius: r cā illi surgebant criste. nūbū est q;ā credere se nō possit. cū laudatur dīs
equē p;ras. Si cōtinens es inquit Seneca adulatōes evita: sicut tā tristē laudari a turpib;: q; si
lauderis ob turpia letior esto quotiens displices malit;: r maloz: de te estimatōes malas verā lau
dationē tui scribe. T Ex quo Job hoc q; p;sumam: nos eē tales: vt iure laudemur: euēnt vt boies irri
deant. cā se iactat. r nūmū sibi placent ppter talē de se p;suasionē. T Inflati helati talē p;suasionē
T Errorib; quoniā ea nō habent que vīre se credūt. Illud autē postq; L. de fortis viri r magna
num officiis r eoz qui rempu. gerūt differunt. afferenq; quasi cōclusionē superioris disputatōis. repe
tit p; epilogi ea que dicit. p;perans ad alia p;cepta diuidit officia. qui boies in vita exerceret. do
cetq; qui sint bi. a quib; res maxime gerunt: inde ponit scđos: postea tertios. Et tādē p;cipit quā
res domesticā forti viro agenda sit. Dicit effi supra fori versari circa res arduas: r ea que p;rinēt
ad vitā degendā. Hāc g; p;rem p;positiōnē nūc: actabit: cōcludens si bec p;cepta suauērūm; ma
gnis grauitatē r amicabiliter vītē būane nos posse viuere. Illud de quo supra disputatū ē. Nam
dicit de trib; hominū generib;: de his qui rempu. gerunt quoz vitam dicit esse fructuōrē: bōmū
nū generi. de his qui in oīo delectant: r sua familiārē: de phis qui in rex cōtemplatōe būantur
et an res urbane sint maiores bellū. Assentit igis L. suā sententiā r cōclusionē superioris disputatōis
et dicit illos esse locandos in p;mo gradu magnanimitatis: qui rempu. gerunt. r illoz rex maxias
esse: quoniā latissime patent officia quippe eoz qui rempu. consulunt: nō ad propriū cōmoduz: sed
ad cōmūne spectant: ideo marimani laudem merentur. Latissime p;ateat. jadī cōmūnem vīltatem
se extendat. q;mlōibus p;dest bona retpu. administratio. T Esse autem: bi sunt secundi: qui se ad
philosophandū contulerunt r doctrinam contenti finibus rex suar. sed quia hoc non omnibus
prodest: sed sibi r pauctis: deo in secundo loco ponuntur: magnanimit; tamen sunt quoniā sper
nunt ea que ceteri admirantur. r res contemnunt humanas: r circa magna cognitionēq; di
gnissima versant: vt sūt res nātales r sup; nātales. T Esse hī magni animū: etiā iudicandum est
fuisse multos magni animi et esse in vita ociosa: preter eos qui versati sunt in republicam.

adulatōes

Assentat
or.

Seneca;

Plato;

Officiorum:

Investigarent inquirerent ingenio et inuentrente. **M**agna quedam notitiam magnarum rerum et causas earum. **F**inibus rerum suarum nil quererent: neque appeterent preter res suas. philosophi enim imponentes modis cupiditatibus: et animis diutinem non arcum habere cupientes intra fines rerum suarum se continebat: bona fortune nimium ducentes. **A**ut interiectibus sunt certi: qui delectantur re sua familiari non pessentes remp. nec philosophates sed viventes in agris cum non possent ferre principum mores. **I**nteriecti medu iter phos et remp. gerentes. **E**xaggerantes inde accumulantes rem domesticam per phos et nephias. **D**i ratione quo cunqmodo sed unde oportet. i.e suis prediis pecuariis et villatica pastione. Nam liberalitas est habere diuitias unde oportet: ut liberalitate ut possit et magnificencia nec debemus excludere nostros ab visu rerum nostrarum: quoniam amicorum omnia debet esse communia et si amicorum multomagis ppin quorum et genitilium et pro repu. si opus est deponus effundere pecunias sine aliqua parsimonia: bec precepta pertinent ad domesticas disciplinas. Querende sunt diutie ratione bone a: vt ex agris nostris animalibus cetera tamen intram alioz et ex effusionibus metallorum. i. omnis que sub terra inveniuntur. **M**ecum excludentes ab visu rei nostre domesticae. **P**hi laudatur a Plutarcho Nicias atbeniensis clarissimus imperator: qui cum argenti fodignam in agro suo haberet: et multis circa se petitorum: neminem vacuum dimisit. Non minus enim inquit Plutarbus bis a quibus mala quispiam timeret: et bis quod bene meriti sunt tribuere conuenit. Itaq plurimis hoibus Nicie facultates virilitatem asserabant. **S**i qm visus. i. si necessitas exigeret Primum ante oia sit comparata unde oportet non rapina furto ve aut usurpi ceterisq modis illicitis. Plato monet non esse cumulandas pecunias illi qui cupit esse diues: sed minuendas cupiditates quare inquit ab inopia nq liber erit is: qui nullus constitens cupiditati modum semper diuitiarum exagitetur ardoze. Et Lato censorius dicebat. Nobis natura datum esse. ut ergo homines iusticia utramur in eos autem quibus aut gratia aut beneficio deuicti sumus. etiam si rationis visu prouocati sint malueritudo velut ex babundanti quoddam fonte plerique defluat propter quod satis monet ab visu diuitiarum: nostros minime excludendos. **N**ullo neque turpissimo. Quidam vndeque et quod vis capientes exuperant: ut sunt b. qui actiones liberales exercent. Lenones. feneratores et qui magno pericolo parva vendunt. quorum qstus odiosus est. **O**bibus bis est turpis comparatio lucris: cuius gratia et qui dem exigui interdum pbraria sustinent. Aleatores. fures. latrones. illiberales sunt. turpi enim versantur in questi. Aleatores: autem interdum etiam cum amicis lucrantur: quibus iure humanae societatis dare deberet. **Q**uestus significat lucrum numerum ad differentias: nam lucrum vocamus etiam in alijs rebus. **T**urpis enim turpitudinea: qua est abhrendum. Quid est visura sive fenus dictum a futura quadam peccante atque in crescere: et id visura est odiosa: quoniam est contra naturam. pecunia enim non debet parere pecunia: natura enim non patitur ut res talis partiat: et pecunia videlicet parere cum lucra tur et facit fenus a quo fenerator: dictus est. **A**n. dicit Sen. Quid est fenus: et visura nisi humanae cupiditatis extra naturam consistit. Temporibus nostris per nephias omnes pecunie paruntur: et a christianis iam iudei superantur: et adeo iam fecundus est natus: ut innumeris arcas et loculos amicos feneratorum expleat. **M**ature parenti in oia portenta ruentes violentia facimus: et re qualibet lucrum placet: nulla honestatis habetur ratio. **O**lida et marida scorta censemur: propter numeros agricultore et sancta rusticitas irridetur: ut boni viri paupertas sardanapalii viventibus ludibrio est que non debet esse indecora nisi quibus in multis accedit. Justi viri ab inquis: et optimi a pessimis cancellantur: et mali preter leges fasces dirantur: legant igitur paditissimi boies precepta gentilium postquam christi leges non curant et illis legendis se tam ab oī humanitate alienos cognoscant: audientque modo cupiditatis et auaritiae soribus aures non obducant diuine iusticie et humanae voces contra ipsorum radicem et estus cupiditatum inclamant. **M**odo dignus. alter estet contra iustitiam et liberalitatem que dare debet quibus oportet. Nunc autem cuicunque perdidissimo et imeritisimo tribuitur. Boni autem viri et vivant indigni iudicantur meretrices auro gemmisque fulgent. **R**atione ut excogitetur cum ratione quo pacto augenda sit inde adhibeatur diligentia: ut quod ratio fuerit fiat. **P**arsimonia

Plutar
bus.

Lato

Questus

Seneca
Fenus

nia] frugalitate que est maximū vegetal. Parsimonia dicitur ab eo quod est pars vel pars pars ide parsbus homo. Parsimonia ut auctor est Bellius apud veteres romanos et virtus et censu tenuitas non domestica solum obseruatione ac disciplina sed publica et animaduertione legumque compluris sanctionibus custodita est. Nec pareat non potius seruitur libidini et intemperantie. Et luxurie. Id est superfluitati sed potius liberalitati pro qua exercenda diuturne comparari debet ut benefici esse possimus in optimos quosque. Nec prescripta seruantem cocludit Cicero de fortitudine et magnanimitate et alijs quedicta sunt pertinentia ad humanam vitam degendam. Licet inquit hominem seruantem hec precepta vivere: ut decet magnificum, grauem animosum fortem et sine fraude. Simpliciter sine fraude. Fide litera sine timore infidarum cum proprietatum omnium habeat amicos. Et amice Jamcabiliter vite humane: aliter enim ab omnibz humanitate alieni videbimur: nam sepe inculcaut: homo ab homine non debet esse alienus.

reat. Nec prescripta seruantem: licet magnifice grauiter animosque vivere atque etiam simpliciter fideliter vite dominum amice.

Temperantia.

Equis ut de vna reliqua parte honestatis Absolutis tribus partibus: transit ad quartam et ultimam de qua disputabitur usque ad calcem voluminis. Adiungit etemperantia verecundia: modestia: ordinis: constantiam: et ornatum. Inter operantiam dicitur cebant Stoici esse matrem omnium perturbationum: temperantia vero omnium officiorum in fine faciet comparationem de duobus honestis ut ppositi. Verecundia est timor dedecoris ad illos pertinet qui cum perturbatione vivunt: ut sunt adolescentes non autem virtus: sed quoddam bonum ex suppositione ita dicamus: quod ob verecundiam adolescentes non errant: nam qui verecundia habent: a scelere reprimuntur: quippe adolescentes cupiditates habent infinitas quibus propter pudorem abstinent et probatur pudor in ipso adolescenti: quod est pudicum: honestatis: et tunc appareat bona indoles. Ideo dicit Teren. Erubuit salua res est. Plato in charmide de temperantia sic scribit: tum e genebra midis rubore suffuse gratiorum formam ostenderunt: nam pudor ea etatem decet. Aristoteles sic ait: non ad quodvis etatem: sed ad iuvenilem pertinet verecundia: censemus enim eos qui eius etatis sunt verecundiis esse oportere: eosque laudamus adolescentes qui verecundiis sunt. Prudentes inquit Lyrus apud Xenophontem: quod turpis sunt in patre fugium. Temperantes vero ac pudici etiam in obscuro. Verecundia inquit Seneca: bonum in adolescenti signum: ad senes laetitiae pertinet verecundia: quod illi non decet peccare: sed esse expertes ois perturbationis: cum non sit in ipsis seruorum caloris naturalis et senem non laudamus: ob pudorem: quod non decet ipsum id agere: propter quod pudore afficiatur et non cadit in virum: probum: quod per turpi oritur pudor: et ipse vir probus ab omni turpitudine alienus est. Unde verecundia ad illum pertinet qui est prius ad delinquendum et veratur inter estus perturbationum: ergo verecundum est: probitas ex suppositione non per se necesse est: ut et virtus presupponatur ita dicamus: postea inducatur pudor qui illud reprimat. Virtus autem est quoddam bonum simpliciter et absolute et omni etate convenienter. Erit igitur pudor quidam affectus et sit in facie rubor qui nascitur ex animi pudore: quoniam natura ut volunt phisicis curis: quid ei occurrit honesto pudore dignum immo petendo penetrat sanguinem: quo comotus atque diffusio cutis tingitur: et inde nascitur rubor: et natura pudore tacta ita sanguinem pro velamento tendit ut videmus quemque erubescere manum sibi ante faciem frequenter opponere: et rubor in facie nisi altius est nisi color sanguinis et pudor nisi altius quam timor iuste reprehensionis exuperatio et expuisceretur: et quod est in oculis pudore afficit etiam in quibus non oculis. Defectio autem est impudenter: et qui est in oculis nullo pudore afficitur: et impudens quo nihil est turpis. Temperantia est: mediocritas circa voluptates atque dolores et propter circa eas voluptates que gustu percipiuntur: et tactu: ut in cibo potuque et rebus venereis circa que versatur intemperantia que est exuperatio. Unde physiologus auctore Aristoteles colligunt grauis operabatur: ut maiorem voluptatem in epulis sentiret qui maxime sensum tactus et gustus moueret. Unde magis voluptuaria est cum sit nobis communis: cum bellus: que tactu delectantur et gustu odoris autem non per se: sed per accidens. unde cum id quod est causa odoris assequuntur non curat illum amplius ut canes qui seras odore inuestigant et aues: Sensus tactus. et Gustus sunt materialis quam ceteri Gustus et discretius saporum: et tactus est communis et prius omnium sensuum quia omnia animalia habent tactum et circa voluptates animalium non vertatur temperantia aut intemperantia: et his que visu precipitantur non dicitur temperantes aut intemperantes nec his que

Verecundia

Terentius.
Plato.

Seneca.

Temperantia.
Aristoteles.

Officiorum

Hoc pluntur olphatu. Interdum etiam capiuntur voluptates ex odore florium: non sarmen dicitur intemperantia. Relinquitur ergo temperantiam et intemperantiam versari circa ea que gustu taliter percipluntur. Defectio nomine caret, potest tamē dicta insensibilitas et qui eam habet. Insensatus cum non moueatur sensu aliquius voluptatis: sed hoc in paucissimos cadit: et ideo talis dispostus non habet nomen: pauci enim sunt qui deficiant in capiendis voluptatibus que nobis insidente sunt: et quibus non facie obstat potest. Est enim appetitus voluntatis insatiabilis cui bellum indicendum est. Herodes Stoicorum vir grauis dixit voluptatis finis meretricis decretrum est. Et Plato voluptatem escam malorum appellavit: quam dicebat primam calamitatem animo nostro accedere: cum corpori coniungitur: de prauitatem autem et dissolutionem aseq. cum cogitationes eum a corporis cupiditatibus separantur. Idem in carmine recitat. Temperante esse illum dico quod singula re decet agit quiete per vias incedit loquitur atque ut in lumina dicat; tranquille facit omnia et brevi complectar quo querit se: quies quedam est videtur et sedatio hec illa. Temperantia est temperatrix omnium commotionum: et a libidine auocat. Ingentis alacritate gestire non sinit: et hunc te vivamus et a nulla voluptate subigamur: sua nobis lege prescrribit. Estetia prudenter conservatrix: et a prudenter deriuatur: nam phronesis grece latine dicitur prudenter. Soprosi sunt dictur temperantia: quasi conservatrix mentis et prudentiae. Intemperantia vero corruptio atque modestiam: cuius fine id est honestate ipsum decorum separari non potest: nisi libera cogitatione. Temperantia duplenter accipitur: uno modo communiter: circa voluptates percipiendas sensu: alio modo proprie cum: scilicet medioritas circa voluptates gustus et tactus et temperantiae plures sunt species cum plura eius obiecta sint: ut potus: cibis: venus: Temperantia cibi et abstinentia: potus sobrietas. Generis castitas: iustitia: pudicitia. Continentia est affectio inuiolabilis respectus rationis sive habitus voluptatibus insuperabilitas. Ad modestiam interdum conuertitur cum tempore ipsa temperantia que aduersatur voluptati: qua corrupti res honestas negligimus. Ad moderationem est quasi actus ipsius modestie: et decorum accommodatur ad omnes virtutes: grece δικαιολογίας res honestas vite et quia temperantia est conservatrix prudentie: sine qua non potest esse aliqua virtus: ideo dicit ipsam. Vna cum modestia esse quendam ornatum vite. Plato in. viij. de rep. sic est ornatus quidam est temperantia a voluptatibus cupiditatibusque quibusdam ut prohibetur abstinentia. Sedatio perturbationum quoniam temperantia et modus mitigant animi perturbationes: et mentem sanant. Temperans enim δικαιολογία ille qui est integrum mentis. Integra autem mens non perturbatur: nec cibū fluctuat effectu: sed in oībus se rōni subiicit: que vult ut in oī re modus serueretur Stoicis quos L. imitatur. Volebant om̄i officiorū cibis esse temperantia sceleris: vno iugantia: et perfectio sic est. Nam vir temperans ab officio nūc discedit: et intemperantia in omnibus nos delinquere cogit apud grecos intemperias operationes cupiditatis assequimur intemperantiam: quo vitio nullum potest esse malum: quoniam ratione appetitu via est penitus: et ruit intemperans ad voluptates sine aliqua repugnativa intellectus. Unde magis vituperatur quoniam incontinentis: quoniam in ipsa incontinentia sit aliqua pugna inter rationem et appetitum. vincit tandem appetitus succubitusque ratio. Temperans vero magis laudatur quoniam cōtinet se non est sedata perturbatione: sed fit pugna inter appetitum et rationem. Vincitur tandem appetitus a ratione. Ergo temperantia maior est qua sit continentia: et intemperantia est malum minus quam sit in continentia. Errē modus mensura quedam et moderatio in oībus rebus. Igitur temperantia sanit animos: et moderatio imponit modum et decorum rebus agendis. Hoc loco hac parte honestatis in qua oīa fuit oīaqz dicuntur ordine et modo. Decorum δικαιολογία: id quod conuenit et decet de quo plura dicentur loco suo. Hunc decori est ea potentia et natura: ut non possit ab honesto separari. Facilius intelligi, i. possumus libera cogitatione intelligere differentiam que est inter decorum et honestum explanari autem non potest: nam tunc δικαιολογία cum est honestum: et honestum decorum.

Herodes

Temperantia

Continentia
Modestia

Plato

TExplorans demonstrari re ipsa et actu. **Q**uidquid est id est? Id tum appareat esse decorum. s. cum precessit honestas et virtus: tum essi id aliquid decens: cum est cum virtute. **I**taque cum hoc ita sit: Inquit ut decorum tunc appareat: cum precessit honestas: et honestas cuiusque virtutis finis sit: se quicunque omnibus virtutibus inesse hoc decorum: non solum in ipsa temperatia. **H**oc loco in hac qua parte honestas. **I**n tribus prudentia, iustitia, fortitudine. et probat hoc incipiens ab ipsa prudenteria. **M**ala et ratione vti intellectu et prudenteria: quae est in boce rectior: et virtute in oibus rebus prudenteris est: et honestam decet: aliter vis deretur natura frustra ipsam dedisse. **O**ratione sermonem cuius prudenteria. **C**onsiderate in modo temere. Quid sit veri videre: quod ut dicitur est: prudentie obiectum veritas et rectitudo in rebus agendis et prudenter debet verum videre nec decipi. **E**t tueri defendere: quod veritas defendenda est: et si prudenter mendacius tueretur: faciat contra suam naturam: et sic efficeretur immo prudens. Decet enim prudentem verum inuenire dicere tueri et contra facere dedecet. **C**ontra et alia parte ponit ea in quibus decorum prudenter non sequatur. **F**alli decepti falsis opinionibus et rebus et non videre verum. **L**abi terra re quadam negligentia. nam illi dicuntur labi: qui sine diligentia procedunt: et sic labuntur illi qui non investigata veritate prudenter errant. Errare falli p. vero sequit. **D**ecipi p. vobis. **L**am dedecet tam est indecorum et insanire. **A**menecapti dicuntur insani quoadmodum capi oculis ceci. **D**elyrare est exorbitare a proposito: viacum ratione discedere. et ea dicere que nullum habent pondus: et ab oibus irritantur inde deinde delyri senes: qui ridicula dicunt: et deducuntur a verbo lero et lyra estimantior pars sulci obliqui. Et qui inobliquis sulco ducit: ut sara melius perueniant et aqua corrueatur lerare deinde. Et sic delyrius deinde: is qui a ratione aberrat: et fertur obliquum. **P**l. li. xviii. dicit a ratione per transuersum iterata occasio sequitur: ubi res poscit cratet vel rastro et rato semine iteratio hoc est: vbi consuetudo patitur cratet dentata vel tabula arato adnexa: quod lerare vocant. unde primus appellata delyratio est: ideo dicit Monius delerare est de recto recedere. Lera autem est fossa: que ad agros tuendos dicitur in quam villo terre decurrat. Cum autem in quod lero facta semine boves: lerare dicuntur. Lyras inquit columella rustici vocant porcas cum sic aratum est ut inter duos latius distantes sulcos medius cumulus siccum frumentis prebet. Et omnia iusta. Nunc ostendit decorum ipsum inesse iustitiae. nam omnia iusta decorum habent. in iusta autem quemadmodum turpia sunt: sic preter decorum. Turpia remota a virtute. Similis ratio. Nunc dedecoro quod est in ipsa fortitudine. Ante magno contemptenti res humanae et pericula: quantia ut volunt. Stoici: magnanimitas est scientia que habitum facit celstorem omnibus que contingere possunt equilibriter honorum et malorum. Quod contra quod non fit viriliter et magnanimo turpe est et indecorum. Quare eodem per ea que iam dicta sunt ad omnes virtutes pertinere decorum. et ita pertinere: ut ab ipsis separari non possit. Hoc decorum de quo tractant philosophi in officiis dedecoro posito in personis dicit postea. Recendit ita locuta et subtilli indagatione inuestigatur: quantiam appetere omnibus et sponte sese offert. Est enim quiddam unum nef. io quid quod mente intelligitur: quod deceat in omni virtute. Quam re jactu et probat hoc per similitudinem pulchritudinis que non potest actu separari ab ipsa valitudine corporis possumus tamen libera cogitatione intelligere aliud esse pulchritudinem aliud valitudinem: actu separari nequeunt: quoniam remota honestate remouetur etiam decorum: et remoto decoro remouetur honestas. possumus in cogitare aliud esse honestatem aliud decorum: quod est quasi ornamebit ipsi honestatis: ut pulchritudo bone valet. Deueniatur et pulchritudine paulopost dicetur statim

Delyrare

Zero.

Plinius
Monius.

Lera

Lyra

Columella

la

Deueniatur

Officiorum.

Nā venustas p̄p̄le mulier est: & illa grā quā p̄ferunt in vultu. & dī a venere. Inde boies dicunt inuenisti qui ḡfa carent. An apud C̄rentiū querit Pampbil se ē inueniūtū & infelicitē: & quo rūndā scripta dicunt b̄re venustatē. i. grām ut oibus placeant. Et Socrates apud grecos sedatus est ois dicendi veneres. Iōia lenocinia que scriptis grām cōparare p̄nit. Inde dī attica venus quoniā atticor scripta babebat grām sunt nō nulli eruditū: n̄ non b̄nē venerē qđ etiā in h̄is foris accidit. I. Secernit separati actū & re. Sic leodē mō Lōtūsum. mixtū ex oī ḡte: sed mixta dī ex pte p̄fūlūm ita inmixtū ut nullolmō re ipal possit separari. I. Distinguuntur libera cogitatio.

St at dīuidit sp̄ suz decor postea definit. I. Describit p̄tio jūstū: quo n̄tā duplex ē ipm decor gnale & p̄tūlare: qđ p̄tūlare subiectū: vt cū dī cūm dect̄ honesta facere. Virtutē & exercerētē dicim̄: dec̄ iustū ē: fortē magnanimit̄: & sic de singularis p̄tib honestatis. I. Atq̄ il ludūsuperiū id est gnale illū decoſtū: & assert̄ oīstionē etius qđ in toto quasi cope virtutis appetet. I. Consentaneū p̄ueniens: vñbi boies qđ aliquid p̄tra naturā cōmittūt: decorū būianū nō p̄uant: & sic sunt belieue. I. Excellētē p̄stan tie: qua differt ceteris animalib̄. Igit̄ nibil agendū est qđ homis p̄stantia dedecet. In eo: rōne. s. et orōne quib̄ bō differt a ceteris animalib̄: ḡ in sua p̄stātia bō vñbūare decorū nibil agere qđ boi p̄ueniens nō sit: & est hoc decor tanq̄ loc̄ cōt̄. Nā in orōne loc̄ cōt̄s dī ea p̄s: que non de ali⁹ quo noīatim disputat. aut agit: s̄z vñuersa re:b̄z arcē incusationē vñtor̄ cū amplificatōe. Mon⁹ nunq̄ loc̄ cōt̄s p̄tinet anticipites disputatōes in quib̄ vñuerso ḡne disputam̄ vt dī vñtute. Ido dicit in paradoxis: ludens p̄iect in cōt̄s locos: quoniā pbans illas opiniōes admirabiles ē: vñras incusat vñtia gnaliter: & nō nominat aliquē. s̄z vñtis loco cōt̄: Que at p̄s illud decorū p̄ticularē: qđ est sp̄s illū p̄m̄ decorū. I. Generi illū decorū qđ est gnale. I. Cōsentaneū lita p̄ueniat nature būiane. I. Moderatio modis quidā in oibus dicit̄ factisq; nā dī adhibebit sp̄ moderatio actionū et sicerit decor p̄ singulas p̄tes honestatis. Lī sp̄s: apparetia liberti bois: nō būilis & scurrilis. Seruioēs dicunt qđ affectib̄ būilunt. bō iḡt̄ ingenuī in oī re vt fuerit decor nibil fulē sacre dī: s̄z oīa debet sapere quandā in genuitatem. I. Liberalī digna libero boie & ingenuo: nec ita intelligi a p̄blosophis. Nō possum̄. inq̄. C̄. exsistimare intelligentia p̄blosophis hoc mō de decoro. qđ ē apud poetas in psōntis: quoniā ē differētia: poete em̄ bonas & malas psōas introduc̄t loquentes vt ipsas decet. i. qđ vñtis bōb̄ sibi accommodatis & qđlāti plonay p̄bi accipit̄t at psōnā būianā ea rōne qđ p̄sona būiana ē & n̄ ficta moe poeticō: dicunt̄ decor ab ea būari: si ab eī excellētissimo degenerat: & id agat qđ dīuti p̄ueniat & honestati ad quā natū sum: poete lat̄ psōntis ad libidinē. Et sic oīdit hoc ē p̄p̄e decor qđ dīuti p̄gruit. Inde sumit̄ a poet̄ largo mō: vt tūc decor dīcat būari cū oīo qualitate psōne introduce accommodat̄: unde dicit̄ Fabius poetas habere decor̄ in psōntis: & sic ponitur a Lice. differentia inter decor p̄blosophicum & poetū: quoniā p̄blosophi bonis viris tantum tribuunt decorū: poete autem bonis qđ malis: vt tyrrannus si tyrranicē & crudelis ter loquit̄ dīcat feruare decorū quoniā talis oratio persone conuenit: p̄blosophus aut̄ dīit nibil esse decens nisi quod honestati contungit: est ēī decorū cōfūlūm cum tota virtute: et sic differt inter vñtrunc̄ decorū. Nec ita: vt sintūm est ex sententia p̄blosophor̄ qui dicit id ē decorū: quod nature congruit & habet temperantiam & modum cum specie liberali. Nō ita inq̄ intelligit p̄blosophi de decoro qđ poete dicunt̄ fūare in personis qđn̄ hoc decor̄ differt ab illo

Zoc̄ cōt̄s
in orōne.

se cerni non potest a valitudine: sic hoc de quo loquimur illud totum quidem cum virtute con fusum: sed mente cogitatione distinguuntur.

Dīuisio ipsius decori et diffinitio: differentiaq̄ inter decorū p̄blosophicū & poetū.

St autem eius descriptio du plet. Nam et generale quod dam decorū intelligimus quod in omni honestate ver satur et aliud huic subiectū quod pertinet ad singulas partes honestatis: at illud superius sic fere de finiri solet. Decorū id esse quod consentaneū fit hominis excellētiae ī eo ī quo natura eius a re reliquis animantibus differt. Que aut pars subiecta generi ē eam sic diffinitū vt id decorū esse velit qđ ita nature cōsentaneū sit. vt ieo mo deratio et tēperantia appareat cū specie qđā lib eralī Nec ita intelligi a p̄bis possum̄ existimare

T De quo decoro fernando. Apud poetas in personis. **T** Alio loco in rhetorici & pceptis dicitur. **C**i. primus apud latinos dixit decorum: ita est ut in oratore ut in vita sic in oratione nibil est difficultius quod debeat videre prepon appellant hoc greci nos dicimus sane decorum de quo preclara & multa preceptuntur: res est cognitione dignissima: huius ignorantia non modo in vita sed sepiissime in poematis & in oratione peccat quod que in oī parte ocarōis: ut vite quis debeat considerandū est quod in re de qua agitur positū est & in ysonis & eoz qui dicunt & eorum quia audiuntur itaq; hūc locū lōge lateq; patēt pbi solēt in officijs tractare dece re est quasi aptum esse & consentaneum tempori & persone quodicū in factis sepiissime. tū in dictis valet in vultu dentibz & gestu cōtraeg dedecere. Sed tum seruare illud poetas dicimus. Illunc ponit decorum quod poete seruant. Magis apud ipsos in personis decorum pertinet. Illud genus narrationis quod in personis positum est: inquit in rhetorici: habere & ut festiu tam conjectam ex gerum varietate animozum dissimilitudine: gra

uitate. levitate. spe. metu. suspicio. desiderio. dissimilatio: misericordia. rerum. varietate. fortune. commotione. imperato. incommodo. subita leticia. tuncudo exitu rerum. Sensus est non debemus arbitrii phōs intelligere de decoro poetico: ut intelligunt de decoro coniuncto eoz honestate: et ita coniuncto ut separari non possit: sed tunc poete seruare decorum in personis cōtunduntur: cuz que p persona introducta ab ipisis id loquitur & facit quod sue persone conuenit: si plus plo loquitur seruat decorum si impius: si tyranus crudeliter: si matrona pudice: si scorum impudice los quitur: decet. Et sic intelligitur decorum in poetis. cum id dicitur quod persone loquenti consentaneum est: sed pbi aliter considerant decorum coniunctum scz cum virtute. **T** Quacq; quacunq; ysona introducta. Fit: qm̄ vir grauis: nō debet introduci: ut faciat ea que leuissimi hominis sunt et econtra. **E**t dicitur & sic in verbis quicq; fm̄ suam dignitatem: habitum quem habet sue bos num sue malum debet induci ad loquendum a poetis ut seruet decorum quod in verbis & rebus consistit: et personis & assert exemplum **C**ice. ex tragedia Actii que inscribitur & biesles in qua ysona loquitur ut cōuenit cuiq;. **A**treus ex Egina filia Isopi rapta ex philiante v:be peloponensi ad nemeam siluam genuit **E**acum ex Europa filia agenoris **A**dinē & rhabadamantus qui adeo iuste viguerunt: ut apud inferos iudicēs singantur a poetis: **A**lbinos tult leges cretenibus q:cd fuerint iusti & pī si inducerentur a tragediis ut dicerent ea q: Athreus non seruaretur decorum persone: **O**derint dum meruantur. Nec erant verba Atrei apud Actium in tragedia que tyranidē saepiunt. tyranni esti volunt timeri & non curant si odio habentur Atreus volens vasci intiria illarum a fratre **T**hyestes: cognoscetab se iturum in odium subditorum. Unde dicebat oderint dum me tuant: sic etiam introducuntur alij tyranni Nam hec verba ad omnis pertinent: idem **C**i. in pma pbica dicit **C**arū esse cuē de repu. mereri. laudari. colti. diligi. gloriosum est. metui vero & in odio eē inuidiosum detestabiles imbecillum. caducum quod videmus etiam in fabulis ipsis illis qui oderit dum meruant dixerint perniciosum fuisse. Qualias inquit Seneca. illa dira vox & abominata oderint dum meruant: syllano scetas seculo scriptam & **C**esar banc vocem usurpabat. Aut natis sepulchro ipse est parens. hec erant verba Atrei qui **T**hyestis fratri filios comedendos apposuit. Atreus & **T**hyestis filii Pelopis & Hypodamie fuerunt tantalizq; nepotes: regnauerūtq; **A**lbinus in peloponneso **T**hyestes cum ypoze fratri **A**drope concubuit & filios procreauit: quos et Atreus postea decoces apposuit. Unde venter patris erat sepulchrum ipis filiis. Ita igitur insultans fratri induxit Atreus in tragediis si aliter diceret nō seruaretur decorū persone nec etaz si vir bonus & plus ita loqueretur. **P**arentes **T**hyestis pater. Est sepulchro natis ipse pater est sepulchrum filiorum quos comedit. Excitantur plausus: in ipso theatro a spectatoribus plauditur in laudem poete qui sic loquentem Atreum introducit: qm̄ illa verba cōueniunt Atreo crudeli et impio. Est enim ratio quare plausus excitatur qm̄ h̄ga sunt accōmodata ysonē. persona ipso atreo qui loquitur qz fuit crudelissimus: & poete crudelē crudeliter loquenter singunt: & contra aliter non daretur: plausus in theatro cum tragedie recitantur: nec seruaretur poeticum decorum. **T** Sed poete inquit **C**icerō ipsi poete iudicabunt quid quenq; debeat ex qualitate ysonarū quas singunt & illis verba attribuuntur: decet sine bonis sine malis concedatur poetis: ut in tanta varietate personarum etiam quid malis iuris conueniat decorumq; sit: videant: sed nobis pbi qui virtutes amplectimur: & in ea summū bonū ponimus: natura imposuit personā cū maxima excellentia: ut in ipsa

Seneca

Officiorum.

Becorum cum honestate consuetum seruandi sit: poete personas ad libidinem singunt. nos autem habemus ipsas impositas a natura. **G**uad deceat quod conueniat cuique. **E**t persona qualitate propria introduce. **G**lobis autem qui non singimus: sed ea ratione qua sumus homines: et habemus personam impositam a natura non sicutam more poetico. poete enim singunt personas: et in variis affectibus inducunt loquentes: ut serueretur decorum. **G**imposita personam dedit rationem et semina virtutum personamque eadem omnibus hominibus. **G**Magna excellentia quantam homines rōce ceteris animalibus antecellunt et prestant. **G**uocirca ideo poete iudicent quia conueniat personis quas singunt. **G**larietate quoque niam varie sunt qualitates personarum. **G**Etiam viciosis quia inducunt etiam bonos loquentes modo viriosos: at nobis natura dedit ignobilis omnium virtutum prescriptis qui tribuens ipsam rationem nos debere modum seruare in omni vita quod cum sit apparent illi generale decor esse consumum cuius omnibus virtutibus et particularē cognosci in singulis officiis. **G**lstantie barum virtutum principia dedit nobis natura ut sumus constantes temperati. verificundi: modesti. **G**Non negligere sed considerare quemadmodū priuatum et quales nos geramus in vita humana et a virtute degeneramus et principijs naturalibus: ut nihil in vita discrepet a ratione et humana constanter: et si apparebit virtus deorum cum officiis delectabitur: que a natura principium habet: que virtutum semina deit a quibus officia manant et consulari honestum. **G**Et illud generale decor. **G**uia late sumptus parsimonia virtutes. **E**t hoc decorum pertinet quod in singulis gibus honestarius cernitur. **G**Ut enim pulchritudo corporis pulchritudinis in aliquo corpore ostendit: quod ipsum decorum mouet homines: ut laudent ea quae in vita sunt cum ordine constanter et moderatione factorumque sic pulchritudo corporis delectat: quod est pessimum inter se habere quadrant et proportionem habet. **G**Hoc ipso propter hoc mouet oculos eorum qui videt corpus ita bene conditum et nihil discrepet. **G**Lepore quamad gratia lepos est dictorum et factorum gratia: et est quedam lenitas: et venustas in aliquo corpore et etiam in ornamento: partes igitur corporis cosentientia cum lepore cum habent gratiam: qua respicientes mouentur. **G**Consentientia conuenit: quadratum: quoniam bene compone sunt et habent: gratiam et vim mouendi. **G**Si hoc decorum adaptare nunc similitudinem Ambrosius ait: Si quis igitur equabilitatem viuenterit vite et singulari actionum modos servat ordinem et constantiam factorum atque operum moderationemque cultodiat in eius vita decorum illud excedit et quasi in quodam speculo elucet. **G**In vita rebus quas agimus. Approbatione et laudatione et coniugatione eorum cum quibus viuenterit: quis debemus colulere. inde deliberare: postea cum electione delecta persicere: et in aliis actionibus ordinem servare atque constantem etiam ut homo non perturbetur: sed semper in optimo mentis proposito maneat: et moderationem adhibere in omnibus dictis et factis decet: etiam hominem cernit: et eum laudemus decorum seruantem: et sic econtra. **G**Hoc cum ita viuendum sit: nihil displaceat in nobis his qui nobiscum res sanctorum. **G**Reuerentia: cauere debemus ne a liquidetur turpiter et consumeliose dicamus vel cum aliqua ignorantia quod qui negligunt nos seruant decorum et famam perdunt quo nihil potest esse turpis. est enim ut inquire in Lello fama non mediocre telum ad res gerendas. Reuerentia quidam pudor: et cum quadam reverentia cum aliis versatur: ut nihil agamus quod dedebeat coram aliis curiosis conditionis sint: ita inquit semper est: etenim ut omnes videamur reverenter: et nihil committere quod notari possit. **G**Aduersus erga homines cuiusque ordinis. Optimi cuiusque et reliquo: id est debemus adhibere pudorem officiis

D Zepos.

Ambrosii

et religionem erga optimos et alios: et reliquorum qui non sunt optimi sed vulgares. Ideo dicit
Iuvenalis Marima debetur pueru reverentia: et peccatu oblitu cibi filius infans debemus
inquit Cicero cauere ab omni re que possit reprehendit: etiam cum lumen cum malis. Nam negli-
gere aliorum estimacionem de se: hominis est profecto dissoluti sed ita vicienduz est: ut oes reverea-
tus: et sic a turpitudine abhorrebimur. Nec despiciat inquit Amb. quid de se vnu quisq; et maxi-
me vir opimus sentiat hoc enim modo sit bonis deferre reverentiam: nam negligere bonorum ius
Limbros?

nam reverentia aduersus hoies et optimi cuiusq;
et reliquorum. Nam negligere quid desse
quisq; sentiat: non solum arrogantis est: sed
etiam omnino dissoluti. Est autem quod differat
in omni ratione babenda inter iustitiam et ve-
recundias. Justicie partes sunt non violare ho-
mines: verecundie non offendere. In quo ma-
xime perspicitur vis decori. his igitur expositis
quale sit id quod decere dicimur intellectu puto

Ela officiu quod a decoro manat et

utilitas.

Sicutum autem quod ab eo
ducitur: hauc primum habet
viam que ducit ad conuenientiam conseruationem que na-
ture. Quam si sequentur du-
cem illucq; aberramus.

mationem non parupendat. Est autem quod differat. Ponit differentiam q; est inter verecundiam et iu-
stitiam: ut aliud sit officiu iustitiae aliud verecundie: et sic discurrendo per alias virtutes. Unum illud decorum
generale dividitur in partes: et quoadmodum in toto corpore virtus decor est: sic et in singulis. In
omni ratione habenda in conspectu et consideratione officiorum virtusq;: nam alia est ratio iustitiae
alta verecundie: et sic perspicitur melius vis decori cum partes inueligatur. Non violare: violare
est per vim alium asserre iniuriā: qd est contra iustitiam et iusti hoies decor qui nec vim nec fraude in
iuriis esse debet. Non offendere: offendere in hoc loco est facio aut dicto turpi oculos aut aures
corum quibus et versari ledere atq; displicere: a qua offensione nos repunit verecundia: q; vi dicit
est timor decoris et iuste reprehensionis. Unde dicit Seneca verecundia malis conatibus obstat: nō ē
igitur aliquid committendum quod altius offendat sed adhibendus pudor turpitudine aliqua et errore
aliorum oculos offendamus: offenditur autem boni viri turpitudine ac impudentia quorecundia q; verecundie nullā hñt rdez. In quo innotolare nec aliquē turpi aliquo errato offendere. Et Marie
super oia alta. I. tūc maxime seruat decor cu neminem violam neminem offendimus. Tis hñ et po-
tentia Plato in dialogo de voto sic ait. Perspicuum est et apud Deum et apud hoies sane mēns iusti-
tiam et prudentiam precipue honozari: prudentes autem iusti sunt qui sciunt que erga Deum
et homines agere atq; dicere deceat. Prudentia dicitur scientia eius quod optimum habetur et est
sine qua innumerabiles in vita committuntur errores. His igitur expositis concludit de ipso
decoro: puto inquit ob ea que tam dicta sunt. Intellectum esse ab hominibus quid sit id quod dicit
decorum et consentaneum cuiq;.

Plato.

Seneca.

lato

Sicutum autem ostendit Cicero quam viam habet officium quod ortitur a decoro: et ad quid nos dedicant ad conseruationem: scilicet humane nature: que vult nec
omnia facere ut decet: et eam duci sequi debemus: que si non depravarcitur. Varijs
erroribus a teneris vnguiculis ad perfectionem nos ducere debet: et enī virtutis
omnium principia. Facere igitur. id quod dedecet contra naturam: est ergo seruat
re decorum et conservare naturam: vnde igitur tali officio fungi. Sicutum actio
que manata a decoro universali et postea particulari. Nam generale decorum est illud quod ducat.
Ad conuenientiam: ut omnia facimus que nature humana conueniant: ea vero restinquamus q
uita contra naturam. ideo dixit supra generale decorū id esse quod consentaneū sit hoies excellēte.

Officiorum.

Quam In naturaz si sequemur. vnq; a via rationis & formula decori aberramus: natura em p se ab oī turpitudine abhoret ergo cōuenienter uature viuedū est & sic ab officio non discederet & via Sequemur q;. i. si ducem naturam sequi voluerimus: sequemur etiam prudentiam iustitiaz & fortitudinem. & sic apparet ab ipsa natura nos institui ad virtutes. **I**Id quod acutum]. i. prudentiaz que perficit veritatem in rebus agendis. & est acuta & perspicax. hoc est decoruz prudentis ut acutus sit & perspicax: & uer. in omnire videat. **N**atura naturaliter. **E**t id ad qd hominē colociatio nem id est iustitiaz ipsam que est ad societatem hominē tuendam ut dicum est & in hoc iusti vim decoruz eluet. sic cuiq; tribuit quod suum est: & humana consociationē tueretur & colitur: & sic erit hoc decorum particulare. **E**t id quod uerbē mēs. i. sequemur magnanimitatē & fortitudinem. **A**lehemens arduum & plenus difficultatis quod pertinet ad magnanimuz officiū igitur quod a decoro manat: viaz habet ad omnis virtutes duce natura. **S**ed in hac parte tempora ranta & modo. **A**d aximā sāma quia in hoc magis requiritur modus & decorum: cum sit in factis & dictis actiones decenti. **D**isputamus lagimus & subtiliter inquisimus. **N**eque enim ratio quare maxima vis decori est in hac parte: quoniam inquit non solum gestus honesti & decentes esse debet sed etiā motus animi qui ad naturam accommodentur: quod efficit ipsa temperantia sedat omnis per se videatur: si aliter corpus moueretur quam debet moueri ex natura prescripto lib. quinto de fluctuatione: & conseruat prudentiam. **C**orp' motus] qui debet esse cum decoro: ne naturā odiosib; ait quemadmodum quis ambulet sedeat qui dictus oris qui vultus in quoq; sit: nibil ne ē bis rebus quod dignum libero aut indignum esse dicamus: nonne odio dignos multos putamus qui quondam motu aut statu videntur in nature modum & legem cōtempnisse. **S**ed iuncto magis quam motus corporis nature congruentes: quoniam animus est prestantior corpori. **A**nimi motus: vt amor. pietas. misericordia. dolor. ira. et similia libro tertio de finibus ait: atq; vt membra a nobis ita data sunt: vt ad quandam rationem vivendi data esse apparent: sic appetitio animalia qua forme grece vocatur: non ad quod vis genus vite genus sed quandam formam vivendi videatur data. **A**dotus] animorum appetitioneq; debent parere rationi: ne fiat intemperantia. Item similiter apti ad naturam: quoniam motus animi vehementiores sunt contra naturam & rectam rationem.

Aristote.

Applex est enim] Probat diuidend motus animorum et vim quare probandi sunt hi motus qui ad naturam accommodantur due sunt partes anime. una est ex pars rationis: et dicitur appetitus sensitivus: patet tamen rationi: id est intellectu nam ratio in homine est ipse intellectus. Heo duo non sunt in brutis: quoniam non habent rationem nec parent rationi: quippe appetitus in homine debet temperare rationi: vt patet habent rationem patet filius. Prima ergo ratio est intellectus et mens. altera appetitus qui non est in ipso ratione: sed est non sine ratione per obedientiam. Unde dicit Aristoteles libro quarto. **A**voralius cupiditates non debere esse magnas quia rationem ejiciunt. **Q**obrem inquit mediocres sint ipse & perpaucet rationi non aduersentur opozet atq; id tale quod est obediens temperatum castigatumq; vocamus. Et vt vivere puerum subpedagogi precepitis oportet sic & cupiendi vis capere debet vt ratio iubet. **A**nde temperati vim cupiendi concordē esse cum ratione oportet: quoniam virtus ppositum est honestas atq; vir temperans omnia cupit: vt oportet & quando oportet hoc in ipsa ratio dictat: hec oia. **L**i. eruditio prosequitur forme grece latine & appetitio animi. siue appetitus sensitivus & ipetus ad aliquā agendū. **R**atio] vt trahit: appetitus em ad diuersa nos rapit. sed

Sequemurq; et id quod acutum et perspicat natura est: et id quod ad hominū consociationem acommodatus et id quod uerbemens atq; forte Sed maxima vis decori in hac inest parte de qua disputamus. Neq; enim soluz corporis qui ad naturam apti sunt: sed multo etiam magis animi motus probandi qui item ad naturam accommodati sunt. Diuiditur motus animalium: docens appetitum debere parere rationi.

Epplex est enim vis animorum atq; nature. Una pars in appetitu posita est: que grece: que hominem hoc et illuc rapit. Altera

debet a ratione comprimit. unde vult Aristoteles. ut in principio dictum est. virtutes morales consistere in appetitu sensitivo et maxime fortitudinem temperantiam: nam cum appetitus fertur ad res veneras et ratio cum disponit fit continentia et si fugim? labores aut dolores. propter ignauiam ratio comprimit appetitum: et ipm dirigit ad ea que prestare debet cum decoro fit fortitudo. Sunt motus: inquit Ambrosius in quibus appetitus est ille qui quasi quodam prorupit impetu. **C**Hoc et illuc ad varia que appetuntur. In ratione quam Plato posuit in cerebro tanquam in arce: et appeti-

In ratione: que docet et explanat quid faciendum fugiendumque sit. Ita sit: ut ratio prescrit. appetitus vero obtemperet: omnis autem ratio vacare debet temeritate et negligentia. Nec vero a gere quicquam cuius non possit causam probabilitem reddere. **H**ec est enim fere descriptio officij. Efficientum autem est ut appetitus rationi obediant eamque neque precurvantur: nec propter pigritia aut ignauiam deserant: sintque tranquilli atque omni perurbatione animi careant. Ex quo elucebit omnis constantia: omnisque moderatio. Nam qui appetitus longius euagantur et tanquam exultantes sive cupiendo sive fugiendo non satis ratione retinentur: bi sine dubio fine et modum transeunt. Relinquent enim et abijunt obediens: nec ratio pareret: cui sunt subtile-

um ipsum temeritate ac negligentia vacare debet: aliter non dices officium addidit etiam sive quoniam non omne officium ita describit: sed medium officium tantum sive commune de quo nunc agis: prefectum aut officium dicit rectius: et ois numeros habet. ut necesse non sit de ipso cur factum sit ratione reddere: g non omnis officium eadem est descriptio: sicut enim quedam officia que a circumstantia dicuntur. Neque precipientur: et sic sit exuperatio. Neque deserantur: et sic est defectio et pars illud aut nimium: igitur medium tenendum est ut ne equi nimis aut parum fiat aliquis appetitus precurrunt rationem et immoderata appetuntur. Aliqui deseruntur: quoniam ea fugiunt que pro decoro seruando appetere deberent: ut sunt timidi. Ideo dicit propter pigritia et ignauiam. et pigritia referit ad corpus. ignauia vero ad animum. sudaces rationem precurrunt: et sic de aliis que nimis sunt et modum rationis excedunt. **P**lato in septimo de republica sic ac seditione quandoque boy trium appellare decet et curiosaque: et variis alienis operis usurpationem et insolentem partis cuiusdam purificandem aduersus totam animam rebellantis insurgeantur ad imperandum rationi cui seruire eam: nam iubet. **C** Tranquillitas sedat et moderat ut ratione iubet. **C** Omnis perturbatione per turbatio tollit constantiam. Inquit Ambrosius. Destitutio tollit ignauiam. accusat pigritia perturbatione enim mente latius se ac longius fundit appetitum: et tanquam effrenato impetu frenos rationis non suscipit nec villa sentit aurige moderamina quibus possit reflecti. **A**nde plerique non soli animi exagitantur: et amittunt rationem: sed etiam inflammat vultus. **C** Equus ideo est ex qua tranquillitate et vacuitate perturbatur. **C** Elucebit: apparebit: quoniam in perturbatione animi non possumus retinere constantiam et modum. Ideo ciborum est appetitum: et ita afficiendum: ut ratione pareat: et sit tranquillus. **N**am quod probat a strato. **C** Euagantur longi effervescunt: et nullo moderando retinaculo detinetur: quoniam illi non parent. **C** Diue cupiendo: et sic erit nimium. **C** Diue fugiendo: et sic erit pars: et non poterunt appetitus a ratione dirigi ad mediocritatem: ut fiat moralis vultus: que in ipsa mediocritate consistit. Relinquent enim rationem quare trahunt modum in omnibus. atque terminum quem ponit ipsa recta ratione. **C** Legem naturae quoniam natura vult: ut appetitus rationis careat: quam in cerebro quasi in arce posuit: ut preserset. Cupiditates autem: sive appetituses subter pectora: ut ratione parerent: iram in pectore collocauit. **H**ec fuit platonis opinio. Quem vir. in principio sive eneidos imitatus finit Eolus qui est ipsa ratio sedere in celso arce tenet et sceptrum: et comprehendit ventos qui subfunt: id est cupiditates que latius vagantur. Et venti si latius vagarentur: omnia confunderent. ideo Eolus eos comprimit. **P**lus in tercio et vice agere de ratione sic sit: castigandam est et reperandam: id omne quod turpia concupiscit. **C**

Officiorum

Incrementū suscipit magnū atq; luxuriat. Tale autē est ipsa cupiditas maxime atq; puer: nā t puer
n cupiditates habent eārē rē que voluptate afficiunt. Qd quibus appetitib; que lati vagant
nec parent rōnt: sed etiā corpora: quoniā cū aius prurbat? est in vultu ostendit: iō videam! trator
vultus inflāmatos timidoz pallidos: t alacres cū voluprate aliqua gesti aius: h̄ ola significant
non adesse p̄stantiā: sed aiūm esse cōmōtū. Ut Socrates: vi dictū est. Vir ḡuis t constans semp
eodem vultus visus est. Ira se p̄dere: inquit Seneca t in faciem exit: quantoq; maior b̄c est effeſ
uescit manifestius. Nullū est ani
mal:tā horrendā tāq; p̄nitiosum
natura: vt nō appearat in illo si
ira inuasit noīe feritatis accessio.

Q. Ora] vultus eōrē qui ira conci
tan̄: quoniā apparet illa prurba
rio. Q Libidine] vebemine appre
titū alicui? ret. Q Aut metu] quo
nā pallent natura cū quid de ex
trinsecus p̄tingentib; metuit in
altum ea demergitur: t descendens trahit.
secum sanguinē quo
velut curr̄ semp vebit: b demers
so humoꝝ dūtioꝝ cuti remanet: t
iō pallescit. deo timetē tremuit
quia vultus aīme introrsum fugi
ens neruos relinquit q̄b; fortitu
do membrorū vñebat. Q Gestūt
erulant p̄ter decor de aliq; vo
luptate letitiā ostendat. quoꝝ bo
minū ita prurbatorū mutant vult
tus voces status t mori in q̄bus

decor suāndā est ne in motu aut statu corporis ppter trāz aliasq; prurbatorū modū excedamus
Q Ex quib; er bis que dicta sunt t bolum prurbatorū deformitas apparet icōprimēdos esse apd
petitus: ne tales in vultu voce motu statu corporis deformitas aio prurbatoꝝ lequat. Q Ut ad
officij formā reuertamur p̄pentesis ē. Dicit supra: nec agere quequā cu? nō possit cām pbabilem
reddere. bec. n. fere defcriptio ē officij postea fecit digressionē nūc reuertit ad formā officij. t. prie
ratē regulā. atq; conuentientiā. Q Cōtrabendos] rep̄mendos a rōne. Q Sedādos] ad cōpositoꝝ
tranquillitatēs reducēdos. Q Excitandā] quasi dormientē na cū rō videt cēlopita: excitanda est.
vt appetitū iperet: t disponat mediocritatis affectū. Q Animaduersione] iudicab: t ut animad
ueritamus. ne quid temere aut fortuitu agaꝝ. Q Temere] incōsulte t sine rōnis p̄scriptōe. Fortuit
tu] forte fortuna nullo adibito iudicio: hec oia sunt p̄tra animaduersiones. t iudicib; vñus rōnis
et diligentia. Cā. n. diligentia] animaduertim? nihil fit temere aut fortuitu. Neḡ eñi rō quare n̄
bil est agendum temere t negligēter: quoniā inquit ad malora nati sum? q̄ imperitum vulgus ar
bitretur. nō eñi pdixit nos parēs natura ad ludū sed ad severitatem atq; prudētiā. Ut bi q̄ vo
luptatibus tantū indulgent t ludis locisq; finē būanū non psequunt: t sic frustra nati sunt: quo
ab hoie rōne p̄ditō t ad summū bonū nato oēmꝝ p̄sector est nūl debet esse alieni? Ad ludū lūs
dus est factioꝝ locus in ḥbis. Fabius aut̄ loca accepim? serio cōtrari. Q Grauora] maioris pon
deris: t dignitora graui boie q̄ in vñture p̄seuerat. Q Mātora] q̄ st̄ ipē ludus: qui potius ad leues
hoies p̄mit q̄ ad ḡues. Q Ludo aut̄ t ioco] mouet q̄n̄ ludendū locandū q̄ sit. Licet illis vñi pos
sum? vñi citra rep̄bhenſiōne t nōt̄ leuitatis animi relaxatōe in ḥbis t factus: tunc cū reb? ḡubus
sat̄ficerim? quoniā id q̄ caret alterna requie: durabile nō est: vt canit Ouid? Sicut somno. eo
mō debemus vñi ludis t locis: quo vñtūrū somno. Illā tunc debem? summū capere: cū natura de
fessa est: t alijs rebus sat̄facerim? Ut bonus pater familias: vt p̄cepit Aristo. in eo libello: qui ſ
re familiarū tuenda inſcribit: vñtimus debet int̄re quietē: t manē p̄mis surge: t seruos ad illū ū
minus excitare. Et ipē Aristo. cū se ad quietē cōponerz pilā eneaz: in manu babebat cui sub erat
vas enēe vt si pila e manu excidisset sonitu ad sua studia t p̄templatōes excitare: non eñi dormi
ens poterat exercere opationes studiosas in quibus ipē summū bonū ponebat. Hoies bo dediſ
ti voluptatibus: t vñtērī somnoꝝ: cū dormire nō p̄nt varijs illecebis somnos elicunt ignoran
tes se tunc eē mortuos t nil agere posse quod hoie dignum sit. Unde parum vel m̄biſ in vita vñ
nunt quoniā somnus est imago mortis: ideo vñentes p̄ mortuis habent: Alexander mag. dī
cebat. duabus se potissimum rebus mortalitatem t imbecillitatem būanam: intelligere somno. s. t
otu quas sola nature infirmitas pareret. Hoies tiḡt somno dedit: t gule exp̄giscant aliquādo

Ludus
Focus.

Aristo.

Hic se p tot annos saltem p aliquod horas vixisse testari possint: nec illa rem tanto studio psectent et ament: qua vel maxime mortalitatis et fragilitatis huius amonemur. Excitent in qua si e natura virent volunt: splendore nois et glorie ad quam bene a natura institutu aspirare tota mente officio et contentione debet. Graibus grauitate et stute dignis. **G**enius loco: in qua serius um est loco contrarium. **M**on psum non dissolutum. **I**ngenuu: ingenuo boie dignu: ut non habat beat apertam obscenitat. **F**acetus ḡra mouendi risum cum decoro vel elegans dicendi genus.

satis fecerimus. Ipsiusq; genus locandi non p sum: nec immodestum: sed ingenuum factum esse debet. Et enim pueris non omnes licentiam ludendi damus: sed eam que ab honestatis actionibus non sit aliena sic in ipso loco aliquid probi ingenii lumen eluceat.

Duplex locandi genus.

Uplex oīno est locandi gen? **G**enius illiberalē petulās flagitio sū: obscenū: alterū elegas

utiq; hoc est qd et ridicula esse oportet falsa. Nam et **C**atullus officia sunt maxime ad risum cōpositi. Et **C**atullus cū dicit: nulla est in corpore mica saepe: hoc dicit nibil in corpore eius esse ridiculum. **S**alsum igitur erit: quod non erit in salsum: velut quoddam similes orationis condimentū: quod latente iudicio velud palato excitat: et a tedium defendit orationē. **U**rbanus dicitur fīmo p̄ferens in verbis et arte et vsu proprium quandā gustūnū verbis: et sumptam et conuersatione doctorum tacitam eruditōnem. deniq; cui p̄traria sit rusticus. Et urbanitas est unus qdam in bue dictum coacta et apta delectando mouendosq; homines omnem affectū maxime idonea ad resistendum vel ad lacesendum: put queq; res aut persona desiderat cui sit brevitas exceptionem detraxeris omnis virtutes orationis complexa est. Urbanus homo erit cuius multa benedicta responsa erunt: et quid in sermonibus circulis conuiciis contionibus omni deniq; loco ridicule cōmodeq; dicit risus erunt. **A**llo quidem iudicio inquit illa est urbanitas: in qua nihil absonum: nihil agrestem: nihil inconditū: nihil peregrinū sensu: neq; verbis: neq; ore gesu: neq; possit reprehendit: ut non tam sit in singulis dictis qd in toto colore dicendū. Ridiculū omne est qd aperte fungitur. **L**ice. facetus fuit et urbanus: de culis facetijs. **T**yro eius libertus fuerit risus bibacula tres libros composuit quos p̄scorum in curia desideramus. **E**t enim pueris probat a similiter: quia locus non debet esse nisi ingenuus. **L**icentiam libertas in loquendo est: cuz quis non timide qd seruire est: sed ingenue ac libere hoc est liberum hominem et ingenuū decet loquitor. **L**icentia est in malum quoniam hac libertate abutitur usq; ad temeritatem et procacitatem significat autem licentia quandam impunitatem agendi quicquid velis: ideo dicit **C**erentius. Omnes deteriores sumus licentia. **L**umen quoddam signum et specimen probi boniq; ingenui: ludens igitur quandam ingenuitatem p̄ se ferre debet et modestiam libero homine dignam.

Elucet apparat.

Uplex omnino est. **I**dius genus locandi in duas partes: ut appareat a quo debeat ingeniū cauere: philosophus in quarto ethices sic ait: cum autem sit et requies in vita atque in hac ipso loco se se retrahent homines videtur et hic esse quemdam equabilis congressio et dicendo et audiendo ea que oportet et ut oporteat differt autem dicendo inter tales: aut audiendo tales atque perier et in his nimis et variis. **G**liberalē non libero homine dignum: sed seruili et scurili. **G**petulans illa scientia et scurilia et qd ab honestate discedit. **F**lagitosum sceleratum: et sine aliqua consideratione et ingenio. **O**bscenū turpe: obsenum est in verbis: **A**lterum genus locandi: quod probatur si fiat moderate et cum decoro. **E**legans ornatum quadam elegantia: et modo dignū homo libero: et eleganti et elegans opponitur illiberalē.

Facetia
Fabius

Dicacitas

Salsum

Urbitalis

Cerentius

Philoso.

Officiorum

Rusticus
Aristoteles

Unus] Urbanitas autore Aristotele est quedā medioritatis: in locis & facetijs: cui s. boies mucius salibus se recreant. & facetijs in quibus non oportet neq; decet quecumq; audire & dices re: sed tenere medium ut decorum seruetur. Qui tenet medium dicit urbanus Exuperant securi im portuni inepti: qui oino negligunt decor magis parati ad risum mouendū: q̄p honeste loquerēt̄ Qui h̄o neq; dicent quicq; ridiculi nec alios dicere paterent̄. Rustici duris appellant̄: & in ipsiis congressionibus deficitur. Rusticus inquit aristoteles ad tales pueratōes inutilis ē: q̄ppe cū ipse nec quicq; affterat salis: & cū affe/ rūt̄ aliq; egre molesteq; fert. Recq; es autē & locus in vita necessarii esse videntur. Licet hoc inquit vide tam in antiquis q̄ in nouis comedijis. Quibuldam. n. ab oboz obsecratis: quibulda etiam sub i/ tellectio ridiculū erat. Et cū oēs facietie sine de numero coniutor/ latores legū apud antiquos plu/ ra puitia petuere & facetas. An ipse urbanus se se debet in ipsiis locis: vt regula quedā: & lex si būpi vt sit p̄a prudentia que statuit oēm mediocritatē & formulā et sic non dicit ea que dicēda nō sunt & respicid ad psonas quarū babenda rō e: q̄ scurra negligunt et multū inter se inter illū qui audiunt facetas & qui dicit: & magna honestas requiri in discendo: et bec omnia suscipiunt gradus sīm qualitatē psonar & dignitatē. La/ to est aut̄ Catoni filis audiz alt quando aliq; ridiculū at nunq; ipse diceret Cyrus apud xenophō tem dicit: q̄ risus puitiū molunt neq; ppter ipso lucru: neq; ppter audientiū detrimentū: neq; q̄ vt noceant cūq; pr̄lus urbani & facieti ure nominantur. ¶ Ingenuis nobili & pstanti in genio dignū qd̄ opponitur flagitioso. ¶ Facetus habens exultā quadā elegantiā nulli displices amenum & plenū urbanitatis qd̄ opponit obsceno. ¶ Quo ḡne honesto locandi & facietiarum. Plautus noster. Italus poeta comicus ex sarcina oppido umbrie cui comedie tocose sunt & facete. An ab aliis discernebant̄ ob id: si qn̄ ambigeretur an a liqua commedia plautiua ēet. ¶ Antiqui co media: liberti boi locus differt a ioco seruit ut apparet in ipsiis comedijis: in quibus inuentuntur aliqui loci sine deformitate: aliqui cū turpitudine pfectio dicēda sūt ridicula. q̄ alianta sint nō mō a turpitudine sed ēt a suspicio turpitudinis. ¶ Antiqui commedia] antiquorum plena erit locis & facietijs: q̄h ēt attici sales dicunt̄ & attica venit: & q̄cqd̄ sale recipiebat atticos erat: Precipui poete comicis apud grecos fuerūt Eupolis. Cratinus & Aristophanes. Socratis discipuli & eloquij suavitate: & elegantiā ppe siles a Catone sene q̄ dictus ē censor: & dictaria nōnullorū collegit: lfis mādauit hoc idē fecit postea pluribus: cui apotebegmatadubuc extat: q̄ dicunt̄ dictaria: hoc ē dicta acutiorē sensū aliquē faceti orēq; p̄tinēta. ¶ Ingenui boi ingenuo: liberalis. butis q̄ ē cōtra ingenuū. ¶ Alter inge niuus loci. ¶ Si tps] cū tps exposcit. ¶ Remissio] relaxatio a curis leto. i. relaxatio ai postquam reb⁹. Quibus sati factū ē. Nox qui h̄z būanitatem. Mā būanitas significat dexteritatē quandā beniuos tentiāq; apud oīs boies: Ergo qui nō vult in būanitas videri aliqui ad animi relaxatiōē locari dū. Humanitas etiā of eruditio institutiōes in bonas artes quas q̄ sincere cupiunt: appetuntq; in quis Belli. hi sunt vel maxime humanissimi bui: emi cura & disciplina ex vniuersis animantib⁹. Vni boi data est & tecirco būanitas appellata. ¶ Alter libralis locus nō est dignū liberū boi. si rei turpide qua finō habet obscenitas etiā h̄boi adiungit. Quō ludendum sit.

Adendi ēt: postquam dixit de loco qui est in h̄bis. docet quō ludendum sit: quoniā ludus in facietis est. cū s. altiquid facim̄ excitatōis ḡfa & relaxatōis animo: Pla. i. litij. de repū. sic ait puer stat p̄mis annis in honestis ludis assuefacti sunt. Mā si minus decētib⁹ assuecat nūquā pbi virtuadere poterūt. ¶ Mod⁹] mēsura quedā et mediocritas nō solū in locis h̄t ēt in ludis. ¶ profundam̄ iprudēter emittemus et exceedam̄ modis adhibita nūmis ludēti p̄fusione. ¶ Elati gestiōtes: & exultātes

urbanum: ingeniosum facetus Quo genere nō modo Plautus noster, et atticorum antiqua commedia: sed etiam philosophorum socratis libri refercti sunt. Multaq; multorum facere dicta: vt ea que a sene Catone sunt collecta: que vocant. Facilis igitur est distinctio ingenius et illiberalis loci. Alter est si tempore sit ac remissio animo hominē dignū Alter ne libero quidem si rerū turpitudo nī adhibetur verborum obsenitās.

Quonodo ludendum sit.

Velendi etiam est quida mō dus retinendus vt ne nūmis omnia profundamus: elati & voluptate i aliq; turpitudo

animis ludendi alacritate. Dilabamur propter imprudentiam et negligientiam incidam? non considerantes decorum. Suppeditans autem dicit Licer. capum martii prout iuuenibus romanis honeste ludendi excepit: et ipsa studia venandi hoc idem prout se quoniam in capo matio celebrant equites. Iuudi ex cursibus equorum in honorem martis et excitationes bellice ab ipsis pueris et adolescentibus. Unde Mars in senectute: ut auctor est plutar. ut adhuc bello partico idoneus videref. cum ipsis iuuenibus in armis campestris se exercetebat per decorum et irridebat. arma autem capitestris dicebantur hi ludi: qui

dinem dilabamur. Suppeditatum autem et campus noster: et studia venandi: honesta exempla ludendi.

Qua ratione officium quod a decoro magnat inuenitur.

Ed pertinet ad omnes officia questionem semper in primis habere optum natura bonis pecudibus reliquias bestias ante cellulat. Ille n. nibil sentiunt nisi voluptate ad easque feruntur toto impetu Mois

Plintus

plintus junior.

Papini.

et solertia exornationes admittens campi enim admirabilis magnitudo et currules pariter cursus: et alia equestria certamina expedita suppeditata: nec minime tam multis spatiis circum palestram exercitatio tractantibus. Dicit igitur Licer esse honestum pueros sese exercere in his ludis campestribus et iuuenes etiam in venatione: quoniam turpitudine vacant per se modus addibeatur ut ne quid nimis Suppeditans submittrantur pueri. Studia venandi: ipse venationes quibus aliquando plintus iunior delectabatur afferens syphilius et pugnare et si manus vacuas saltare plena ceras repotaret. semper enim aliquid meditabatur: et adnotabatur: experiebaturque: ut ipse scribit non minus ministerum quam diuina errare in montibus. Plato in septimo de legibus agens de ludis puerorum sic precepit: pueri post sextu[m] etatu[m] annu[m] ad scientiam se conuertant: et ad ingens equorum arcu[m] telorum et funde deducantur. Gymnasium doctrinamque publica edifica in media urbe ponant loca insuper ampla ubi lumen est ad arcu[m] et telorum tactu[m] instruantur exercituros: et post paulo agens de venatione sic ait. Sola ergo q[ui]dam pedum venatio illa restat oium optima que equis canibus corporisq[ue] viribus agitur. nam quis buseuncs diuina cure est fortitudo. bi quadrupedes oes cursu vulneribus telisque manu propria vendo vincere debent. Venatio que meliores animos iuuenit facit laudatque p[ro]pterea virtutem in p[ro]mis. Plato adules apud Papinium pre ludis armorum et venationis recenses sic ait. Quid nunquam p[ro]lia dicat sylvas et seu vacuos iam murmurare saltus. Nunquam ille imbellis osca per avia lymphas. Sectari aut timidos passus me cuspide damas. Sternere: sed tristes turbare cubilibus vras. Fulmineosque sues et sic maxima tyglam seducta tigis fete spelunche leene: et de gymnasijis sic ait. Nam p[ro]cul ebalios in nubile condere discos. Et liquidam nudare palen et spargere cestus ludus erat requies in istis: sudor appollinoque fila sonantia plectro cum quatu[rum] rem priscosque virum mirarer honores.

Ed pertinet ad omnem officium questionem. postquam de ludis Licer disceruit: dat perceptum quod seruandum est in his rebus que ad decorum pertinent: officium in sente volumus: semper salicet ante oculos habere quantum natura dominis bestiis ante cellulat: ut scilicet ipsa praestantia requiri: scrivare decorum: et canere voluptate ne beluis efficiamus similes: que ratione non habent: sed voluptate ducuntur: et sic dat cautions: quas obseruare debemus circa voluptates: ne ipsis capiamur. Ad omnem questionem: cum quoquomodo querimus officium: In primis: in mente et ante oculos. Quantum ante cellulat: praestantio sit. Ed voluptatem lucunditatem quoniam in gemitu et contu: ad quam trabuntur ab appetitu sensitivo. quoniam non habent rationem que appetitum coprimit. Quo to impetu omni conatu nulla ratione obstante quoniam non habent: sed homines rationem preditum non debent ferri ad voluptatem toto impetu: sed parere ratione et in tanta humane nature praestantia excellentiaque seruare decorum. Aliquot dicunt in paradoxo: illud arte tenent accurateque defendunt voluptatem esse summum bonum. que quidem vox pecudum videtur esse non bonum.

iij

Officiorum

Quois autem mēs: posita beluaꝝ natura assert naturā hominis: et ea quibus humana mens alat. **G** Diſcedo quā magis dicit: tanto magis p̄ficit: et nunquam satiat: nisi oīm rex q̄ ab intellectu huī
 mano sciri p̄t habeat notitiā et cupiditas ficiēti oīb̄ innata est allit lectio ingenii inquit. Sene,
 et studio fatigari nō sine studio tamē reficit in mētib⁹ nūis inq̄ in. i. Tuse. dispu. mēst insatiabilis cu
 piditas verinue niēdi. Nec pulchritudo. n. terris patnā illā: ut ait Eheophrast⁹ et a vita philos
 sophiā cognitōis cupiditate incēsam excitauit. Abag. Alexander quāns bellice glīa teneret: et bellis
 ce laudis et imperij p̄ totū orbe ar
 doze flagraret: nō legendi cupid⁹
 erat illiada homini quā rei fami
 liaris viaticū appellabat. Aristoteles
 tele interprēte p̄didicit: et c̄ sp̄cū
 pugione sub puluino: ut scriptis
 Abnesicrates: tenere solitus est.
 et ad Aristotelē et asia inter ipsos
 armoz strepit⁹ in bec vba scriptis
 Alexander Aristo. felicitatez. hand
 abste rect⁹ factū est q̄ speculati
 uas disciplinas edidisti qua ei. re
 lá nos ip̄i ceteris p̄cellem⁹: si ea q̄
 bus erudit⁹ am⁹ studio: ceperint
 eē oībus cōdī mallē eīm̄ singulare
 disciplinā quā potētia p̄stare. **G** Altur. in nutritiā scīctia. **G** Inquirit inuestigat templak: et ali
 quid agit. **G** Dicit̄ teneat cupiditate audiēt̄ aliqd̄ et videndi: ut sciat. **G** Quietā inquit Cicerō
 tanū abest: vt voluptas digna sit boīs p̄stantia: ut etiā illi q̄ sunt ad voluptatē p̄pens: mō ne in
 his rō. p̄strata teneat: sicut erubescant dicere se voluptatez teneri: ob qđ intelligit̄ voluptatē nō pue
 ntre homini in genio: sed repudiandā esse cū rōni humanae q̄ nature intīmica sit: quoniam de ipa nō
 p̄t aliquis gloriarī immo. ppter turpitudinē se esse voluptati addicēt̄ dissimulat nec audet volu
 ptatē p̄feri obdedee. Quicquā ne bonū est inquit in paradoxo qđ nō cū qui possidet meliorē fa
 cit. Ut em̄ est quisq̄ maritine boni p̄ticeps: ita et laudabilis maritine. Neq̄ est vñlū bonuz de quo
 nō is qui id habeat nō posse ḡlari: qđ ait est hoy in voluptate meliorē ne efficit aut laudabilis
 rē viz. an quisq̄a in potūs voluptatib⁹ gloriādo se: et p̄dicatō effert. **G** Paulo p̄pens: magis
 inclinat̄ quā velit natura boīs nō penit⁹ corrupta. Mō ne sit ex ḡne pecuduz. solūne oīno sit re
 ipa brutū animal: abiecta oīno rōne et noīe tātū bō: vt sunt illi q̄ ad voluntates ruunt: more pecudū
 quib⁹ nibil p̄t eē turp⁹. **G** epictet⁹ phūs dicere solebat duo eē virtutē multo oīum ḡuissima ac te
 terrima: intollerātiā et incontinentia: cū aut iniurias que sunt ferēndae nō tolleram⁹ negat̄ ferimus
 ob a quib⁹b⁹ voluptatibus nos tenere debem⁹: nō tenem⁹. **G** Moīe p̄coris venit omīe animal
 pecudes aut sunt animalia minutora: ut capra oues porci et c. et gen⁹: sed bec vobula p̄fundit̄
 apud scriptores. **G** Sunt em̄ p̄bat id qđ dixit de ḡne pecuduz. **G** Mōre nō factis et rōne: fed nomie
 tantū quoniam in oībus actionib⁹ hecdeces viuunt. **G** Sz si q̄ est paulo erector: nō ita p̄pensus
 demersulq̄ in voluptatē quēadmodū sunt pecudes quas p̄nas in venerē natura finxit ad corporis
 ris voluptatē: sed si quis est paulo erector. l. bñs aliquē pudorem et non est omnino corruptus a
 voluptate sed virut̄ aliquantulum ratione hic in quam non audebit p̄piter pudorem profiterit
 se voluptatem amare: et illa capt̄ dicit̄. **G** Quāmis capiat̄ delectetur. **G** Dissimulat̄ celat̄ et
 negat̄ se habere voluptatis appetitum ppter de decus quantiam timet reprehendit̄ si laudaret vo
 luptatem: bestiis concedendam: Plato in eo dialogo qui philebus de bono hominis inscribitur
 sic ait. Si quem voluptates maximas persequentem aduerterimus vñlū quod ridicule vñlū q̄ obscene sin
 tpi quidem erubescimus atq̄ celamus noctis tenebris talia concedētes quasi sunt diurni lumenis
 indigna conspectu primum locum voluptati boues darent et equi bruta deniq̄e vñiuersa: ex eo qđ
 etius illecebris tristitia sunt quibus ampliū rimū fidem adhibentes non aliter quam augures aut
 bus voluptates bene viuendū aptissimas arbitrantur. ferarumq̄ amores locupletiores testes af
 ferunt quam amores eorum qui in philosophica musi ratione vaticinantur. **G** Ex quo iuxta sit
 et ppter hoc qđ nemo hñs aliquem pudore audet. palā voluptatē partes tueri. **G** Corporis dicit
 quoniam amant̄ voluptates imperceptiētis disciplinis lauantur et contemplatio maximas bñ
 animi voluptates. **G** Sin sit quispiam sū est inqui aliquis: qui velit aliqua ex parte probare volu
 ptatem: et non penitus rejiceat quod melius esset teneat modum idest mensuram eius voluptatis
 fruendene ad vertutē dilabatur. **G** Qui aliquid triduā dicit̄ aliquā ex parte voluptatē aman
 dam et in aliquo numero habendam. **G** Admodum adhibendam esse moderationem cum ipa volu
 ptate frui voluerit. **G** Fruendel vñlū est gratia alterius rei frui nullius. Unde p̄t̄nū aliqua re ob

attud non per se. fruatur autem propter se non ob altud qui vitatur aliqua re ad id tendit: ut fruatur id est ut voluptatem inde capiat. Unde. vtimur modo: libris studio: industria ut postea sequat alii quod emolumenntum quo tanquam sine fruamur. fruimur autem bonis gloria: et sic fruatur est quies scere: et non tendere vel eritis: ac si dice venisset. ad metam. Et ideo Adabarbal: ut est apud Luius: reprehendit bannibalem: quod sciat vincere: sed victoria vti nesciat: quia non vltius tre perrexit post pugnam canensem: sed ea victoria frui voluit: ac tam si peruenisset ad finem cuius gratia ipsas alpes transcederat: fungor est officium munus ve. ago: ut sum gor pretura. inde dicimus fugo: vita et defunctus morte. Itaq; precepit quid circa voluptatem agendum sit: Uictus. cibus et pos- tura. Cultus. ornatus et uestis. Referantur ad valitudinem. Gra- tia bone valitudinis: adhibeant non voluptatis et ornamenta sed debent adhiberi: ut valorem: non ut voluptate afficiamus. Unus pla- to improbat hominem bis in die saturum fieri: cum noctu solus sacere. Et cum in Siciliam nauis gasset: mensas syracusias volu- ptati comparatas damnauit: et

Uit
Frut

Ad abar-

re. Si sit quisdam qui aliquid tribuat volup- tati diligenter sciat ei tenendum esse modum eius fruende. Itaq; vctus cultusq; corporis ad valitudinem referantur et ad vires non ad voluptatem. Atq; etiam si considerare volum? que sit i natura hominis excelentia et dignitas intelligemus qd sit turpe defluere luxuria: et de licate ac molliter vivere qd que honestus: parce continentem seuere sobrieq;

Suis scriptis se vidisse portentum in Sicilia: hominis. s. bis in die comedentes: tanta erat tempera- tiekura apud antiquos. In. iiij. de rep. dicit Syracusanam mensam multiplicemq; ferculorum ap- paratum non laudabits neq; co: in hibiam puellaz amicam esse virtus: qui corpore egregie valituri sint: et Diogenes cynicus clamabat sepius: hominum vitam facile adeo dari. Uer occultari illaz querentibus mulsum vnguenta et bis similia. Et anacharsis scyta dicebat. Aitem tres vias ferre primam voluptatis: secundam ebrietatis. tertiam meroris. Apud priscos romanos mulieres vinum non bibebant. Et Romulus ut scriptis psilo in annalibus: vocatus ad cenam non multum bibit. quia postridie negotium haberet. Dixerunt alii. si isto. Romule omnes homines faciant: vnu vlli erit: Respondebit: immo carum si quancumque volet bibat. namq; ego bibi quantum volui. Pan? et aquam inquit Seneca natura desiderat. nemo ad hec pauper est. Intra que quisquis desiderium suum claudit cu ipso tue de felicitate contendit: et magne diuinitate sunt lege nature composita pau- pertas: et probable est quod natura desiderat: et nihil est tam mortiferum ingenij quam luxuria. Pla- to. in tertio de rep. sic ait male ac turpis discipline ciuitatis nullam maiorem potest conjecturam capere quam ludicribus ad medicis indigere. non mo abiectos hoies vero et eos qui liberali disciplina educatos se esse gloriantur. homines medicis plurimi indigent ad distillationes. et spissis interioris intumescentis impetu ob mollietem atq; desidit: et quem inuicem supra dannauimus luxurias in. vii. o legi bus sic precipit omni ratione conandu est ne puerita in cancribus. et saltationibus nouam vnguentus audeat imitari: neve vllus ad nouitatem pueros voluptatum blandimentis allicit. Delitie diffi- les: morosos: iracundos leui ex causa excitables tuuenum mores efficiunt. contra vero nimia ser- uit: abiectos illiberales: et humana peros reddit: et in Epla ad Dionisium sic scribit. Cepius de trumentis et dolorem affert voluptas ebetudinem in animo et obliuionem inspicitiam: et petulatia parens. Atq; etiam inquit Li. si volumus considerare quam sit vobis excellentia: intelligemus quam sit turpe: et aue nature prestantia alienum luxuria dissfluere: et ad voluptates tunc cumberet etra decorum. Excellentia prestantia: quoniam hoc propter rationem: et rationem longo quasi intervals lo bestiis antecellit. Dignitas: quam natura boibus tribuit ut oibus amanibus poster que sensu tantum mouentur: et ad voluptatem seruitur toto impetu: Turpe deformis et inconveniens. Diffluere habi: et se non contuere freno rationis: diffluere est in diversas partes fluere. Luxuria: nimia superfluitate in omni re: et potissimum venerea. Delicate: nimio apparatu: et deli- tioso. Ideo dicebat horatius: persicos odi puer apparat. Plato ut dicebant: mensas nimis delicatas improbauit: et ad Dionis ppinqus in hanc sententiam scriptis. Quo cum venissem: illa beata vita que ferebatur plena italicarum Syracusanarumq; mensaruz nullo modo mihi placuit bis in die saturum fieri et cetera que comitantur banc vitam in qua sapiens nemo efficietur vnoq; moderatus vero multo minus. Que enim natura tam mutabiliter temperari potest quomodo igitur iusta. cunda. vita potest esse a qua absit prudentialia: absit moderatio. Adoliter lessiminate. Parce: frugaliter: et cum parsimonia et hoc contra luxuriam. Contineanter adhibita continentia et moderatione et est contra delicias. Seuere: grauster et seueritate adhibita: quod est contra vitam molliem. Sobrie: sine luxu et ebrietate.

Plato

Officiorum.

Intelligendus est. Ut magis cernatur et clueat vls de cor. ponit duas qualitates et conditiones sive dispositiones quibus a natura possunt sumi ut ostendat in veritate seruandum esse decorum prima persona communis est omnibus hominibus quia scilicet omnes sumus homines ratione et oratione ornati in hac persona illud generale decorum seruari debet nihil agendum: quod huic persone non conueniat: id est bonum prestante et excellentie. Altera est particularis: quoniam quisque suus habet dispositiones et proprias qualitates in quibus particularare decorum seruandum est. nihil a statu sue nature et qualitate conditio ne ve discedunt. Etiam pterea que dicta sunt scire etiam debemus habere quasi duas personas Quasi dicit quoniam non debet in hoc proprio persona: sed qualitas et dispositiones personae qualitatibus et dispositionibus persona est qualitas que homines ab homine distinguuntur: dicitur persona a persona ad a qua pertinat denominatur Nam caput est sit. Et basis autem gellio et os et operamento personae tectum undeque vias tantum vocis emittende via peruum: quoniam non vagans diffusa est vna tamen modo extum collectas coactas et magis claros sonosque sonitus facit: quoniam igitur indumentum illud oris clarecerere et resonare recordat ob eam causam persona dicta o littera ppter vocabulum formam productione. Persona dicitur natura Matura igitur induit nos quoniam quibusdam personis. Id dissimilitudinibus et diversis qualitatibus: quoniam in ipsis hominibus magnis est dissimilitudo qualitatum et morum. Inductos ad opertos capitum etiam velamen indumentum dicitur. Unde basis autem illud indumentum oris. id est persona qua caput et os regitur et induitur. Et quia hoc est per translationem ideo dicit quasi induitos. natura est quibusdam quasi personis nos induit: cum diversas qualitates imponit. Quarum personarum et conditionum. Et communis est oibus. s. hominibus. Ex eo ppter id quod omnes habemus ratione et illa oes participans. Quia prestantia belius antecellimus ratione. Quia constantia et habitat decorum dicitur id quod decet. quoniam nihil est agendum: quod hominis prestantiam dedecet et a qua exquiritur ratio officij quoniam omnia officia hinc prestante accommodantur: ut venerabile illud decorum seruetur. Ratio via et modus quoniam inquirimus quid hominis excellentia deceat et id facimus quod illi conuenientur: hoc est officium atque decorum. Altera persona particularis et singulis attributa: quoniam diverse sunt hominum qualitates. At enim probat a dissimilitudine corporum et formarum animorum varietates. Dignitez pulchritudinem vestrem. Constatem pulchritudinem mulierem et habentem gratiam. Ad amores quoniam sint ipsorum corporum. Erat in L. Crasso: affer exempla ipsarum varietatum: in quibus si quisque decorum suum seruat laudem meretur. Seruabit auctor: si id faciet ad quod natura aptius est contra cuius institutionem non debemus nitiri: quoniam decorum seruari non potest. erat summa grauitas inquit in bruto. in L. Crasso: erat cum grauitate iunctus facetiarum et urbanitaris oratorius non scurrilis lepos. Latine loquendi accurata et sine molestia diligens elegantia in L. philippo summa libertas in oratione multe faciebat. Satis creber in reperiendis: solutus in explicitis sententijs. Lepos in cunctis et suavitatis in oratione cum gratia. Ab agis de industria] dedita opera affectatus in L. cesare hic est Lesar orator de quo alibi. L. cesar Lucij filius et superioribus et equalibus suis omnibus proficit orator: qui fuit minime quidem vehemens: sed nemo vndeque habitanterem nemo lepose nemo suavitate conditior. At sed hisdem temporibus quibus supra dicti claruerunt. In. M. Scavo. ecce dissimilitudines animorum et morum: erat inquit alibi in Scavo oratione sapientis hominis recti grauitas summa. et naturalis quedam inerat auctoritas: non ut

Varietas animorum et diversae qualitates

Intelligendum est etiam duabus quasi nos a natura induitos esse personis. Quarum una est communis ex eo quod omnes participes sumus rationis: prestante que eius quoniam antecellimus bestias: a qua omne honestus decorum trahitur: et ex qua ratio inveniendi officij exquiritur. Altera autem que proprie singulis est tributa. Ut enim corporibus magne dissimilitudines sunt Alios enim videmus velocitate ad cursum: alios viribus ad luctandum valere. Itemque in formis alijs dignitatem inesse: alijs venustatem sic et in animis existunt etiam maiores varietates. Erat in Lucano. Crasso et in. L. Philippo multus lepos maior etiam magis de industria in. L. Cesare Lucij filio. At hisdem temporibus in. M. Scavo et in. M. Druso adolescente

causas: sed ut testimoniis dicere putares. De severitate Scauri sic scribit Valerius. Ad. Scaurus lumen ac decus patris: cum apud Scabrum flumum impetu cimbrii romani equites pueri desersto consule. Catullo pre audiit vobem repeterent: filio suo illius consternationis et fuge precipiti misit qui dicerent se libentius in acie eius interfecti ossibus occursum: quod ipsum tam de cibis fugere vixit: itaque inuenit ut siquid verecundie haberet conspectum patris a quo degenerauerat: vixit quo nuncio accepto iuuenis dolore percitus mortem sibi consecuit. Quid singularis prae-

cipia grauitas et severitas. Ad.

Valerius
Scaurus,

singularis severitas in C. Lelio multa hilaritas in eius familiari Scipione ambitio maiori vita tristior de grecis autem dulcem et facetum: festiuncula sermonis: atque in omni oratione simulatorum que greci noisauerunt socrate acceperunt. Littera Pythagorae et Pericle summam auctoritatem consequitos sine ylla hilaritate.

Drusus iugis alibi. C. filius quis tribunatu. C. Bracchum collegiterum tribunum fecit: vir et oratione grauius et auctoritate eius pro parte adiutus. C. Drusus frater fuit in In. C. Lelio alia morum dissimilitudo. hilaritas est quedam significatio leticie contraria severitatis atque tristitiae. Quid Scipione] emilianus: qui fuit Lelij amans. Quid ambitio honoris cupiditas. Quid Tristi-

or sine hilaritate ut vixeretur seue rius et plenus auctoritas in honoribus petendis et virtutibus coercendis: sicut fuit enim optimus orator. Quid De grecis autem postquam de romantis exempla posuit: transit ad grecos: et assert Socrate est fuit dulcis et facetus et in omnibus oratione simulatorum. Dulce suavitatem in oratione. Quid Facetus habentem facetas et exultantem in verbis appellabat. Fictio est vel genus et dividitur in duas species simulationem et dissimulationem. Severitas est quedam mediocritas pertinens ad eum: qui de se vera loquitur: qui ea habet deinde verus homo seu veridicus seu grauius: qui ea sibi inesse dicit quod insunt et neque maiora neque minora et potius se flectere debet ad dissimulationem. Fictio est a veritate disce dendum: quod ad ostentationem quam exuperatorem molestissimum sunt et marie apud multitudinem. Arrogans sive ostentator est quod non insunt: sibi singulare maiorum quod insunt et sic statim est mendax et mendacium est res perniciissima. Et dicit. Nihil esse turpius vanitatem ostentatorum: inquit Cyrus apud Xenophonem: nomem mihi noster esse propter eos positum quod simulant se esse dictiores et sint fortiores: et qui pollicentur ea se facturos que nequeunt perservare cum manifestum sit ab his fieri accipiendo aliquid ac lucrandi gratia. Meritorum ille qui scit se dicere mendaci et dicit ut noceat. Mendacium dicitur: cum decipimus et alios: et nos ipsos putantes dicere verum ut si diceremus moze despicimus esse credentes forte et relatu alicuius ita esse et non prudentis est non dicere mendacium. boni autem viri est non mentiri et mendacium dicitur ad utilitatem alterius: ut facti sunt medici curantes egrotos adhibentes enim poções insuaves sed salubres ut egrotus bauriat: sues esse dicunt et hancit faciles. Qui dicit Plato in. iij. de rep. Mendacium concedendum esse medicis aliis: vero minime. Nam ille est: qui mendacium dicit sive metitur delectationis gratia non ut doceatur inquit Aristo. Bellius dicit. Nam dicitur mèdices infidi et leuis iniquitatem per grauibus et veris astutissime componentes dissimulatores et arrogati sive ostentatori contrarii: quod autem negat quod sibi insunt aut minora facit. Arrogans si glorie causa aliquod sibi arrogat non multum vituperadus est: sed si gratia lucrit: quod rem viliter appetit: et dissimulatores rei manifeste ac parve vilis est et malitiosus. Dissimulatores recte placere ipso malitiosus laudabilior est. At dissimulatores inquit Aristo. dissimilares sua eleganter etiores esse videntur. non enim luci causa id agunt: sed ut fugiant tumiditatem et factitiam: maxime autem hinc gant ea quae sunt placita. vi. Socrates faciebat Socrates enim sectabat opinionem de ideis et opinari sacerdotum Pythagoras quae opinionem Platon postea dilatauit: et Aristo. labefactare conatus est: et ipse socrates erat fons pietatis moralis: maxime quod prius inter homines collocauit de bonis malisque disputas in diebat se vixi dumtaxat scire quod nihil sciret: et se se opposuit sophistis qui oia se scire profitebatur et sua dissimulatio alios eludebat et ironia qua vixebatur nil aliud erat nisi illusio. Fabius ait. li. ix. Socrates dictus est iron. I. ages imprecatus: et admiratorum aliorum tanquam sapientem Socrates apud Platonem in theagie sic ait. Nulla ex istis beatibus et pulchris disciplinis profiteor velim tamen mihi illas adesse verum sp. nihil scire medico pater exigua quando amanti disciplina Thrasimachus apud eundem in. i. de rep. sic rindet socrati. Nec illa solita est socratis ironia vero hec ego cognoui atque ploratum quod tu rindere possis nolles sed ironia potius veteris et dicens oia faceres potius interrogasti cuique responderes cui socrates quod responderes non posset qui neque sciat: neque scire se pudicer. Quid contra rex alia. Quid pericles tanquam filius inquit. Et alii homines adhibuerunt doctrinam. quod haec tunc nulla erat nisi ab Anaxagora philosopho et eruditus exercitatio metis receditis abstrusisque rebus ad casus fortis popularesque facile traduceret hunc suauitatem ipsius exilarante sunt atbene huius vixit et copia admirare eiulde tam dicitur terror et quod rimuerunt de quo Eupolis scripsit cum delectat de aculeo etiam relinquit in ait eorum quibus esset auditus de quo aliter et comicus ait. Non habet fulgurabat: perturbabat omnia denique

Plato

Bellius

Aristote,

Fabius.

Officiorum.

Plutarch⁹ Comid inquit Plutarchus dicerunt periclitē cū cōctionaretur coruſcationes effundere clere tonitrua horrendū in lingua fulmen gerere. Agarista mater p̄iclis p̄iſtrati filios & tyranndē genitoris aio expulit leges etiā tuit. optimeqz rēput. tēperaut vīsa est per quietē parere leonē & paucis post diebus Periclitē peperit spē quidē corporis aut indecora. capite ho ob longo: nec ceteris partibus respondēt ex quo oēs fere eius statue velabantur casside. **C**allidū hannibalē. Nunc de imperatorib⁹ exercitū varia ponit exēpla Hannibal callidissimus fuit & solertissimus in remilitari crudelis & p̄fidus. **C** Et nos fūris Romanis. **D** Fabius mari⁹num hic est. Quis? : Fabius mari⁹mus de quo sup̄a q̄ hānnibalē cunclādo fregit & eius dolos magna prudentia dissoluit. **A**n̄ vidēs hānnibal astus suos a Fabio dēphen̄di dixit. & Romani suū hānnibalē habent. **F**acile celare. hec sunt pres callidissimi: callidi dicuntur astuti & quoꝝ mens vſu cōcaluit. Cyrus dixit ap̄d xenophontē: exercitus imp̄atorē oꝝ esse infidias sōrem dissimilatoꝝ & dolosum: desceptrōꝝ furē. & p̄iōꝝ. & oꝝ i re hostiis p̄uuler. **D**issimilare nō ostendere quid agere vellent. **P**recipe cōſilia. p̄uidere quid. hostes consultent: facturiqz sint & sic eoꝝ r̄si cōſiliis obviā ire & non p̄mitte re ut id erequātur: qđ cogitat. **F**aſtūs cū eſſ̄ dictat̄: p̄cipiebat cōſilia Hannibalis: & ſp̄m ipediebat. **C**In quo genere. callidissimis ſez. Themistocles atheniensis Meodī filius fuit & callide pſas vicit ad salaminē. vt dictū est celeriter inquit. p̄bus emilius q̄ opus erant repertebat. Themistocles neqz minus i rebus gerēdis p̄roptus. q̄ excogitādis erat: & de instātibus vt ait Euclidides verissime iudicabat & de futuris clarissime cōſiderabat quo factū eſt: vt breui tpe illustrareur. Et xerxes inter agustas salamī frettū vicit estūmagis p̄ilio Themistocles q̄ arms grecie q̄ſi naues barbaroꝝ pp̄t multitudinē nō poterat explicat. Phereū iasonē t̄bēnēlū & p̄ncip̄ argonautarū celeb̄: atq̄ a poētiſ q̄ argonautaꝝ ſcriſe runt ſua calliditate. iason expeditionē illā in cholchos pfect̄: & eo qđ illuc tranſliterat pottus eſt Phereū inquit Strab. pellagicoꝝ campor̄ terminus ad manastā. qui vſcq ad pellū montē por̄riguntur. Emporū phereū h̄nt pagas quo ex hoc loco Pelias iasonem ac nauē argo emiſt. **A**n̄ pagaseus & phereus appellatus fuit etiā alius iason phereus tyrañus. **G**erfūtū callidū. q̄ſi ſtūtū nam verlū dicitur illi quoꝝ mens celeriter vtitur. **C**factū ſoloniſ. Laertius in vita ſoloniſ ita ſcribit. Eſt ipſius ſoloniſ factū celeberrimū. **C**ū de ſalamine inter athenienses & magareſ ſes capitaliter dimicaret. multifigū cladiibus acceptis capitale apud atheniēſeſ eſſ̄ cepiſſet ſi quis legem de vindicāda iſula ferre auderet ſollicitus. Solon ne vel tacēdo pax reip. cōſuleret vel conſilendo ſibi voceret ſubita dementia ſimulat culus venti nō dicitur us mō p̄bibita ſed faktū erat deformis habitu more vcoſdi i publicū euolat factoz cōcurſu boim: quo magis cōſiliū diſſimilaret inſolitis ſibi ſibis p̄ pōne ſuadere pp̄lo cepit: qđ vertebarū. oīmq̄ ita aios cepit vt aduerſus megarēſ bellū ex templo: decernerēt: iſulaq̄ atheniensiſ denictis hoſtibus fieret. **Q**uo vi Luttor̄ ſecurior: q̄ſi capitale erat de eo bello gerēdo ſib⁹ facere cū magareſib⁹ p̄ iſula ſalmine. **P**rodeſſer reipu. atheniensiſ q̄ ip̄e legibus ſormauerat & pſpiciēbat ſolū atheniēſeſ fore buiſ ſelli vtores. **F**urere inſanire vt ſuadere poſſet bellū atheniensiſib⁹ ſine capitia diſcriſmine: qđ callido vſus cōſilio Epicediū ſoloniſ tale fuit. **M**ors mea ne careat lachrimis linquaſ amicis. Herodē celebret funera cū gemitu. Sunt his ſup̄azdatetis qui celabāt cōſilia diſſimilabāt inſidiabantur. & affer diſſimilitudines eoz qui ſimplices: & aperti fuerū ſine aliqua diſſimilatione. **D**isparates iſuſimiles. **S**implices ſine fraude & ſimulatione. **C**ultores jamatoꝝ. **I**temq; alii alias affer diſſimilitudines eoz q̄ omniſ partebāt. omnibus inſeruebat oēs p̄iencabant & affeſtabāt p̄ter decoꝝ vt id qđ xupiebat aſſequeretur: vt fuerū Sylla & Crassus et noſtriſ & Iſander lacedemoniū ex grecis Plutar. de natura & moib⁹ Sylla ſic ſcribit. Sylla in exercendis ſaliibus nam ſtudofum fuſſe dicunt vt ab inenitete erate plurima cū ignominia ſodaſtia cū minimo atq; periculis perulater habuerit poſtea ho quā i reū ſolum dñatu cōſtituitis eſt: & ſcena ſpectaculaꝝ impudētissimos cogēs inter potandū quodſtans: de cœratibus certabat. **M** Crassum. accuſatus fuit. Crassus auctore plutarcho qđ cū Licinia reſtaſt in eſtū cōmiſſet. q̄ facile iudicio liberata eſt. Erat buiſ mulieri ſuburbanū egeſte ornatū qđ cū exiguo p̄cio ad ſe tra

Strabo.

Zerches

Plutarch⁹

bere Crassius optaret humilis color mulierē eis quo ad poterat gratificari cepit qui nō antea
cepit erga Liciniam cultu omisi p̄ re cōcupita potius esset. Q[ui] Lysandru[m] Lysander Callicratide cō-
paratus inquit plutarchus vñtus iudicabat r̄ et callidus qui reo belicas varijs tractas modis
ipsam q̄ iustitia utilitate amplificat alioquin cōmodis vt honestate vt̄s r̄ vera mēdacijs nō na-
tura p̄stanciora existimans veriusq; p̄ciū atq; bonozē necessitate dī finiebat. quiq; herculis p̄ḡ
nem sine fallacij bellū gerere iudicabat irrideri iudebat quo em̄ leonis pellis nō attingeret. in h̄
suēdam esse vlpinā dicebat Q[ui] Lysandru[m] Callicratide Callicratides
prefectus classis lacedemoniorū post Lysandru[m] cum pecuniam in h̄
babererit fecerat prius Lysander treia[re] Lyrum p̄fatu regē coactus
est: ad quod ip̄e ineptissimus erat qui generoso aio p̄ditus omnē ex
grecis in grecos cladē honestios rem existimabat qui barbaria adu-
lari: r̄ eorum foras adire qui p̄fē
magnum vim auri nullum bonus
babeant Lysander plus in cōm̄
vio apud Lyrum lūlato nibus
pecuniam impetraverat quam ad
bellum nauale operabat sed Callic-
ratides p̄ spartana dignitate am-
mos gerbat Unde auditus a re-
ge semel cum iterum rogat̄ amit-
ti r̄ repulsa babuisset discessit ma-
lens seruata dignitate Sparta ca-
rere pecunijs quam p̄ter decor-
animi sui inuicti r̄ excelsi barbaro
regi adulari. Q[ui] Steḡ in sermonib;
quotidie veniunt. Prepotēs valde po-
tens r̄ p̄ncipis ciuitatis. Unus de multis ex plebe r̄ fuerit Catullus pater r̄ filius q̄ sic in cōges-
tibus r̄ monib; versabatur: vt plebe r̄ ideret q̄uis potuissent vñ fastu. vt fuit. Q[ui] AD. Mi-
mantus r̄ Scipio Nasica cui pater a deo seuer? fuerat vñnullā comitatē sermonis r̄ sic babuerit
appare dissimilitudine maria inter patrem r̄ filium. catullus pater vt scribit in oratore sūma quadā vite
comitate r̄ faciliter nā r̄ incorrupta quadā integratā p̄dit latini sermonis fuit filii etiā comitatz
sermonis habuit h̄ inter oratores nime adnūera?. Catullus inq̄t enucleate r̄ politi dicit. Hoc Catullus
idem. an sermonis comitatē. Cōtra patrem Scipionem Nasicā s. quo autore. Cyberius graccus
interfectus et cū cōsul mutius Scenula cessare videref cōscibat em̄ p̄tes cōscripti cōuocati in edēz
fidei: vt cōsul r̄p̄. a rmis tuerit p̄pe op̄issam a Braccho Tribuno plebis tā p̄fusis largitōibus r̄
spe p̄posita pplo corruptio vt palā dicitur: et: interēpto senatu oīa p̄ plebē agi oportere. Scenula
cōsul negauit se q̄cō tactatus. Tūc Scipio Nasica: qm̄ inq̄t cōsul dū iuris ordine seq̄: id agit vt cū
ibis legibus romanū iperiū corrūt: egom̄ p̄uat̄ voluntati vestre me offero duce r̄ sic op̄fus. E.
Bracchus ob qd Nasica magnā p̄pli inuidiā r̄ cōcītanet r̄ oīā. qd vt declinaret. in Afā a sc̄us
tu ab legatus ē r̄ tōi vita functus huius seueri boīs r̄ r̄igidiūt̄ comis fuit in sermonib; r̄ vita
facili. Vindicauit p̄ltus est. Conatus pditos audacia d̄c̄tisabilē r̄ p̄ditione dignaz: qm̄ aut̄
populi euectis r̄p̄. cogitabat opp̄mērē illūlā comitatē affabilitatem adeo seuerus erat r̄ grauius
Q[ui] Necrō Xenocrates Enocrates Aethonoris filius r̄ platonis auditio fuit cū in sc̄ihā nauigā
ti conūe se p̄buit: crassius fuit in genij: r̄ ebriosus que cū plato Aristotele cōferret. calcarib; ege-
re dicebat. Aristotele freno ppter in genij celerrite grauitate sūma fuit Xenocrates ab ip̄a natu-
ra p̄ditus: s̄q; em̄ vultu seucro r̄ habitu serio pdurabat. Xenocrates adolescentē chalcedoniā inquit
Plutarchus adhuc sub Platone p̄bie instituta capessentē cum reliqua vita nimis austerrimūt̄ tri-
stem semper in vultu grauitatē p̄ se ferenduz sepe Plato monere solebat: vt grāiis satissaceret Plutarc-
hus illud significans: vt q̄rum nature defectus r̄ acerbitas demeret. cū industriā diligētia r̄ gratia co-
mitatis elegātia cōcluaret. Tū xenocrates rigidus r̄ seuerus quiddā amēnū ptulisset: ridētibus cō-
discipulūt̄ r̄ mīrantibus Plato dicit: quid miramini: nōne inter carduos r̄ viticas illas plerūq; et
rosas nasci cernitis: cū Dionissius tyranus diceret Platont̄ caput tibi alijs auferet. Xenocrates
sūlū offendens nullus inquit id p̄us q̄ istud ascindere poterit: paratus em̄ erat ad mortē p̄ suo p̄c
prote glorie r̄ fastus cōsēptor fuit. Ob cā r̄ grauitatē r̄ seueratē. Q[ui] Magnū magne auctoritas
Semel ciuitatē meretrice dormiuit: a q̄ nullū illecebris potuit corūpi. vñ illa di. se n̄ cū hoc: h̄ mar-
more statua iacuisse. Liaz alti noīs r̄ fame. Adīne ritupi. loꝝ qm̄ ita ē ip̄oz naīa q̄ seq̄ dēm̄.

Xenocra-
tesPlutarc-
hus

Officiorum

CAdmodū āt] inq̄t **Lice.** vt magis decorꝝ sive q̄s dꝫ amplecti sua naturā: mō ne vteſoſa ſit: iſſe em̄ emēdāda ēt. **C**Admodū valde. **C**Tuēda defendēda. **C**Sua p̄p̄a id est p̄p̄ij mores: vt id ad qđ natura pp̄ea mō vaceſ vito. Maſia natura inclinat̄e babem̄ ad farta: rapinas: homicidia nō debem̄ in h̄ lequi naturā ſz p̄mitat̄e rōne corrigere. **C**Sz tātū ſolū p̄p̄a t̄ nō imitari naturaz aliorū fine decoꝝ. **C**Quo] vt. **C**Naturā vniuerſam] cōdem oibus qua. i. babem̄ rōnem t̄ oſocm et hec eſt cōs natura. eſt ēt p̄p̄a: vi de pſonis dicū eſt. **C**Mil p̄tendamus] nil conemur efficerē qđ ab boiſ p̄ſtantia ſit alienum.

CEſa naſa vniuerſe t̄ comuni. **C**Propriā] vt. i. id agam] idqz p̄ſteamur: ad qđ p̄p̄a natura nos inclinat: quis alia maiora ſint et p̄ſtantia ad que forte nō ſum̄ apti repugnare natura: vt ſi quis velleſ philoſophari a tali p̄fesſione natura eī eēt aliena: dꝫ ſe iſ bis pot̄ ad que ap̄t̄ eſt exercere qđ in philoſophia: in qđ decoꝝ ſeruare nō poterit. ſuū repugnante natura. **C**Grauitore] maioris diſginitatis? **C**Adelitora] melioris fruſt̄? t̄ vnuſ. **C**Adelitum] ſiamur] pſio rem? t̄ prudēter iuſ dicem̄ ad qđ p̄p̄a nāvos ipellat et ſic p̄neamus nos intra fines quoſ p̄p̄a naſa pſcribit. **C**Suſdia] inclinat̄e volūtates ac diſpoſitioſ. **C**Meqz n. nature] in p̄ma tuſculana diſputat̄e dicit. bñ

Vorac.
Seneca.
Plato

Iuuenus

tantuz p̄p̄a quo facilī decoꝝ illud quo q̄rim̄ retineat̄ Sic em̄ eſt faciēdū: vt ſi natura vniuerſam nibil cōtēdam̄ ea tñ ſeruata p̄p̄ia naturā cōſeq̄m̄: vt ēt ſi ſint alia grauitora atq̄ meliora: tñ nos ſtudia nature n̄ ſe merecamur. Neq̄ ei nature attinet repugnare: nec q̄cō seq̄qd alleq̄ nequeas. Exquo magis emerget q̄le ſit decoꝝ illud ideo qr nibil dec̄z iuſta: vt aiūt minerua ob ſtāte: id ē aduersate et repugnante natura. Om̄ nino ſiquicq̄ eſt decoꝝ nibil eſt proſecto ma‐gis qđ equabilitas vniuerſe vite tum singularū actionum quā conſeruare non poſſis ſi aliorū naturaz imiteris omittas tuā Ut enim ſermōe eo debeamus vti: qui notus eſt nobis; ne vt q̄dam greca verba inculcantes ſure opiniō irri‐deamur: ſic in actions: omneq̄ vitam nullā

em̄ illo grecorꝝ puerblio p̄cipit. Quā q̄ſq̄ norit artē i bac ſe exerceat. Et alibi dicit. Miſ alio ē mo‐re gigātu pugnare cū dijs. niſi repugne natura. An̄ No:ati p̄cipit. Tu nibil i vita dices faci ſue Minerua: t̄ Sene. dicit. Male r̄ndet coacta igēia reluctantē naſa irit̄e laboꝝ. Plato i q̄rto d̄ rep‐ſificat. Quēq̄ cuē ad vnu id op̄ dūtarat ad qđ naſa ē ap̄t̄ ducere decer: i. vii. Nulla ſo aie viole‐ta ſtabilē ſi diſciplia: pueros nō ſā ſo coactos ſeq̄: ſz q̄ſi ludētes i diſciplis enutriat: vt magl ad qđ q̄ſq̄ naſa ſit ap̄t̄ poſci agnoſcer. **C**Meq̄ attinet. Ineq̄ puenit. **C**Uec q̄cō id est aliqd ſed qđ n̄ poſt conſeq̄ repugnante naſa. **C**Exquo Job B qđ dicū ē. vt nibil ſiat reluctantē naſa. **C**Emergit] appars qđ ſit illō decoꝝ: d̄ quo loq̄m̄. **C**Nibil dec̄z nibil poſt ſiert cū decoꝝ t̄ laude. **C**At ali‐unt] vt ē in puerblio vt nibil ſēdet p̄tra naturā. **C**Dino] ſi q̄cō ē decoꝝ: certe iqt̄ ſi aliqd hoieſ de‐cer nibil ē qđ eū magl deceat qua vacuitas p̄urbationū: qđ p̄ſtat ipa tpantia. d̄ q̄ nūc agit cūbūat em̄ prudētia t̄ mēt̄ vt dictū ē. **C**Eq̄ibilitas] diſcretēt ſimile iter ſe diſcrepātēt actēs eq̄bilitas ētēdē qđ eq̄ilitas: t̄ ſic eq̄lēr eq̄bil. Eq̄ilitas vte of: in q̄ nulla ē p̄urbationū varietas t̄ diſcrepan‐tia i tota vita: ſz ēt̄ i ſingul̄ actionibꝝ ſuāda ē: vt nibil i ipis diſcreper. ſz oia ſiat do cēte rōe. ſi volu‐m̄ alienā imitari naturā: n̄ poterim̄ eq̄bilitatē tenere: q̄m̄ actēs iter ſe n̄ bñ puenit. **C**Quā eq‐bilitatēn poterſ ſuare inq̄t: ſi voluerſ a tuo igeno t̄ naſa diſcedere: t̄ imitari naturā aliorū t̄ mo‐res: t̄ p̄hat h̄ a ſili. **C**At qđā ſi ſaciōt i ſmōe quotidiano volūt greca ſba ſculcare: t̄ male pññ‐diāt: diſcretēt p̄p̄ia: quo poſſum̄ vti oēs cū decoꝝ: i. ita loq̄ vñ irrideamur: b̄ idē noſ‐tauſt poſtea Iuuenal dices: cū ſit turpe magi n̄ ſeſe laſie: ſz oia grece t̄ p̄cūbūt grece t̄ b̄ ſe‐mōe pauēt: b̄ irā effindit. b̄ gaudia. **C**In actēs ſinglas ſcs. **C**Dēm̄ vitā vniuerſaz vta: nibil debeam̄ ſacere qđ diſcrepet. Etiqt̄ **C**L. Hāc diſſimilitudēt naturaz rāta b̄fe vi vt a iqt̄ q̄ſ mor‐te ſibi afferre debeat: ne aliqd alienā a naſa ſua patiat̄: ſi afferet exēplū. **C**L. Latōis q̄ ſe ap̄d vteca ſterem̄. ne trānidē Lesarſ patereſ. t̄ illi vult̄ apſicer. **C**L. ſequit̄ dogma ſtoſcoꝝ laudat mortē. Latōis ſeuerti ſuis atq̄ pfecti ſtoſci. nā ſto: ci rigida diſciplia formati mortē parat̄ babebāt: t̄ eaſ ſz telo expeditiſſimo aduersus hōſtes vtebāt. **C**Ex ſ. ntētia peripateticōꝝ vitupandus: t̄ timidus qđ poſt̄ appellād̄: quā ſor: ſz ſibi mortē ſcuerit: vt aliqd iſcomodū ſitarz. attulit. n. dānū p̄ſie i terſicēdo cuē optūm̄. q̄ patrie aurilo ē potuſſz t̄ illā tyraño ſuētē afferere. Aristo. ait. Ad mortē ſibi afferre ob fugiēdā paupertatē: aut amore a ut aliqd moleſt̄: n̄ ſor: ſz poſt̄ timidit̄: c. n. bo‐mis molit̄ iſq̄ ſuā ſuā ſugere: atq̄ n̄ qr̄ ſeſe ſuā appetit mortē: ſz qr̄ malū fugit. **C**Si mor‐tial̄ ēt̄ dicit amico ſuo. Qđ magni Thrasēe plumatig. Latōis dogmata ſic ſeq̄: ſaluuſ vt eē vel. Peccore nec nude ſtrictos ſcuriſ i enſes Qđ feciſſe veli te deciane facis. Molo vñ ſacili rediſtui q̄ ſanguine famā. Dñc yolo laudari q̄ ſine:mo:te p̄t: t̄ Diuus auguſt̄ bāc morē ſuūp̄at: t̄ Lucretia.

potest ad decorum prestandum. **G** Monnumq̄ saliquando vigente aliquo casu. sed hoc ut dixi nō laudatur. Cato em̄ fecit iniuriam patrie et fuit iniustus. q̄ virū optimū intererit. Non essi alia in eā non plus peccauerat. **A**d. Cato p̄manens in ap̄bica quā ceteri romani sed d̄es erant in eadē eā et Cesari hostes Cato post victoriam cesari in thesalia et fugā Pompei in ap̄briacā cū Scipione Pompei sociō nauigauit: vt vires attritas repararet: sed cum post mortē pompei cesare in aphrīa victorē cognouit: ne in illius potestate: ventret aut ne illius vultū aspiceret apud vitcam. **viii.**

sue etatis anno cōstanti pectores ut perfectū stocum decebat: mox tem̄ sibi cōsciuit: qua audita celer vicem suam et illius doluit: q̄ tamen vitrum amississet: voluisse enim celer pro sua clementia Romae fuisse catonez. Unde dicit in uideo morti catbonis: qm̄ ipse glorie inuidit mee. **C**at q̄ certe fuisse in uscire reprobensi alijs romani qui illie erant: si se interfecissent: qm̄ non seruassent decosū cum vita eorum c̄sset facilior serueritate catonis et grauitate. **C**eteris qui non habebant tantam grauitatem. Unde poterant cum decosū tradere se c̄fari. **A**d. Cato non voterat: ut cōcedamus hoc cice boni p̄pensō in laudem catonis magni imprimis et preclarcius et in stocorum disciplina p̄fectissimi. Seneca etiam stocē p̄fectōs et ipse laudat mortem catonis dicens catoni suā felicitatem contigisse confitens hominū fatebitur. **E**t alibi: ille virim:

Seneca.

Gnus est: qui mortem sibi non tñ imperauit: sed inuenit. **C**ento. Inō ita grauis ut erat vita catonis et mores non erat ita severi: sed faciliores et cōtra decorum fecissent: si se interemissent. Lenis em̄ natura et facilis id non patitur: nec cū decoro p̄stare p̄t. catoni qui dictus est postea vticensis et hic est cato iunior ad differentiam catonis senioris: qui scriptis origines: et virtusq̄ vitā litteris mandauit plutarchus cato senior. **T**usculanus fuit Romani auctoře] plutarcho eum in quo mulieribus fuit. **C**ato senior moriens hoc disticho notatus ē Porcius bic mordax: glaucis subrufis ocellis. Inferiens berebo sedes nō cōperit villas. Ab hoc catone iunior cato de quo hic agitur: originē habebat cutis seriam litteris mandauit Bellius in noctibus atticis cato em̄ senior auctore plutarcho Solonius reliquit nepotem suum ex filio catone defuncto. Solonius cū esset imperator morte obiust eus filius. **A**ndarchus consularē dignitatem administravit: et catonis vticensis aviis fuit. **C**onstantia p̄severantia in ipsa virtute. In oratione. pro. L. **A**turena sic catone alloquitur: sinxit etiā te ipsa. natura ad honestatē: grauitatem temē perantiam: magnitudinē animi iusticiam: ad ois deniq̄ virtutes magnū boiem et excelsuz. **Q**uā multa passus est Ulysses. assert exempli de exterrite: in quibus fuit summa mox dissimilitudo. **N**ā Ulysses dissimilādo multa passus est. vt id qd̄ cogitat: p̄siceret qd̄ non fecisset. **A**jax tbelamontus vir ai cōcitat: magni sine aliq̄ similitudinē aut dissimilitudine. **Q**uā m̄la plurimas calamitates pertulit fortis aio. **D**iuturno errore: qm̄ errauit per. et annos euersum. Num et mulieribus aliquā seruit. **S**i Licero et Calipo. quasi dicat sunt potius appellanda deo quaz mulieres: qm̄ sūte numinis diebantur Circe. fuit filia Solis Calipo atlantis que insulā oggiam tenuit ad quā dicitur. Ulysses. Sed has personas. Homerū finxit in laude Ulyssis: quē p̄ sapientē viro accepit qui q̄p̄tū incidat in voluptam: tñ sapia sepius euadit ut de enea et ditione finxit Uir. Voluit bos merus ostendere quid prestare posset vir sapientissimus: qualem ipse appellat. Ulyssen quē naufragium in algā mariis demersum fouet. Mausica filia Alcinoi regis pheacū: qm̄ sapientia in ipsis calamitatibus vnicum est presidū et non patitur sapiente perire. **A**n Aris. dicebat eruditus ī inter p̄sp̄s esse ornamentū: inter aduersa refugū. Et bias filio in egyp̄t p̄ficerent rogantes patrem quodnam agendo maxime sibi gratum faceret: si vitaticum inquit ad senectutē cōpares. Aututē tem̄ nimis intelligens. **D**omi vero postq̄ reuersus est domū dissimilato habitum: et agno sciebatur: cu esset in habitu mendici. **U**li passus est cōtumelias ab ancillis et seruis ei nō cognoscētibus: qd̄ nō fecisset Ajax. Ut ad id qd̄ cupiebat uerficere, p̄bos penelopes uxoris sue pudicissime

Officiorum.

Venerunt ut canst Homerus in odissea it bacam famam zacynthij Dulcibij nobis vix petentes uxorem Penelopem: dicentes mortuum esse iam Alissem: inter quos erant nonnulli it bacenses: pro corum noia fuerunt. Demopholemus. Anthinous. Amphimonius. Agelaus. Elatus. Eriades. Pisandrus. Terippus. polybus. Demastarides. Thenorides. Eurimachus filius Polibi. Amis pbi medium. Eunidas. Clusses domus reuersus omnis pcos perdidit auxilio Thalamachi et Neumei subule: et alios sagitis: alios ense consecit. Quo ait q̄ forti et excuso sine aliqua diffi-
mulatione: ita enim illius ferebat na-
tura. Ad illes oppetere milles
volueret mori: q̄ illa pati: que pas-
sus est viloses. Que diuersas na-
turam et dissimilia ingenia confide-
rantes Expendere animo pon-
derare: et intueri diligentius. In
uenientia Expendi Hannibalem.
Quid habeat suu que sit sua na-
tura: et ad quā aptius sit: ut in eo ser-
uet decorum. Eaq̄ moderari: cū
modo mensura tractare ne modus
excedentes perdamus decorum. Non
modo illa que nature nostrae
opta non sunt moderatione adbi-
bita tractare debemus: sed etiam q̄
nostra sunt unde quid nimis. At si
quis esset optimus musicus: et ad
ad natura aptissimus: tamen esset
nimius et prouisus in cantu modus
que excederet: pfecto decorum nō ser-
uaret. Altera accommodata natura altoz. Id enim decet: id potest cum decoro prestare qd natu-
re sue conuenit. Quod est suu proprium. I. tunc quisq̄ seruat decorum cū ea facit: atq̄ natura ē aptus.
I. suum igitur cū hoc ita sit: vt id maxime deceat: quod est cuiusq̄ suu proprium quisq̄ ingenium
cognoscet suum et naturā: qua duce postea operetur: si vult seruare decorum. At delphicū illud epis-
grāma monebat ut se quisq̄ cognosceret. Socrates apud Pla. in eo dialogo q̄ p̄mis alcibiades
de vita boi inscribit sic ait. kēp̄m cognoscere prudētia esse cōcedimus. si aut̄ nec nos ipsi cognosce-
remus nec prudentes essemus possemus ne nostra sive bona sive mala cognoscere et si nostra ig-
norauerimus nec ea que modus sunt intelligemus. Et acutum subtilem acutum: atq̄ diligentem.
Bohorum que natura sibi tributa sunt: et cognoscat etiam sua virtutē: ut bonis que insunt statue-
re ieiocatq̄ contraria: Me scenici bistriones et mimi: qui versantur in scenā: et agunt fabulas subuen-
tes altoz p̄sonas cū decoro: qui tamen sunt diligenti boies. Plato in. vii. leg. loquēs de bistro-
nibus sic precipit buius gratia cognoscenda sunt ne ppter ignorantia ridiculū aliquod agat aut
dicatur cū mīme oportet. Seruit igitur et peregrini p̄cio conducti talia imitantur: studiū vero nullū
adhibeatur nec adeo liber sit quis seu vir seu mulier qui discere ipso cernatur: si noua semp de his
apparet imitatio: atq̄ ad risum spectantes ludi qui comedit: vocabulo appellantur rōne ac lege
dispositi sint et de tragediis sic ait. Nolite credere facile nobis admitti ut scenas in fozo cōstituatis
et clamatos conducatis bistriones qui alius quam nos exclaiment atq̄ ita ad liberos nostros: ad
vixores: ad turbā omnē de eisdē rebus eademq̄ nos: sed straria sepe cognitio nemini insannemus
enī et nos a oīo et cluitas oīs si ante q̄ magistratus viderint q̄ compolitus: et dicēda ad populus
iudicauerint admitteremini. Num igitur oīi mollium musar: alumni istos cantus vestros cum
nostris apud p̄incipes comparabimus: et sic que dicuntur eadē aut meliora nostris videbūtur cho-
rū nobis dabitur. Illi enī ratio quare scenici sunt prudentes: ut seruent decorum: qm̄ elegunt
fabulas non optimas: sed accōmodatas ad ipsoz naturā. Epigonos tragediā epigoni enī
tragedia est euripidis de thebarum expugnatione directioneq̄ et expulsione ciuiū: in qua re solet
esse tumultus et clamor ita in scripta propter epigonos populos: qui ut strabo testatur eicerūt the-
banos: et in Thiboseam: que est in oīa boetie coegerunt fugere et thebe capte ac direpte sunt. Ta-
lis igitur tragedia bona latera et magnam vocē requirebat: ut clamores hostiū thebanorū: q̄ et tre-
pidatio in ipsa urbē captiuitate et direptione representaretur. Tragediā etiā de Medea scripsit
Euripides. Qui gestu s̄freti sunt qm̄ in menapippa et citemnestra tragedijs requirebatur ges-
tus: ut utrāk̄ mulier bene referri possit. Menalippa enī preqnans ad Menabū deportata est
in vinculis peperit Boetum filū. Un opus erat hoc gestu effingere. Assus poeta Menalippa
tragediam scripsit: cutis est hic versiculos Boetum speciosa Menalippa indī regia pep̄rit. Nā
aliqui putant delata fuisse qd diūm. Euripides scripsit de Citemnestra tragediā vroze Agamēl

Socrates
Plato

nonis quam interfecit D:estes filius in vitio nem patris. et ipsa Clitemnestra arrepta securi Agamemnonem inter epulas interfecit: quod gestu decord effingendum erat: et id prestat te solum qui gesu valer. **K**urtilius scenicus fuit etate Liceronis et Asopus. **A**ntiopeam tragediam de Antiope filia Ilyci et uxore Licet regis thebanorum: a quo repudhata in maximis fuit calamitatibus. Unde dicit Persius. Sunt quos verucosa moretur Antiope: erumnis cor luttificabile fulcta. inde **Persius.** cum erraret per silvas a ioue in satyrum verso compessa est et peperit zetum et amphyonem: qui cu[m] adole[sc]ent. Lycum in matris vita interfecerit. et Dirce Lau[ro] indomito distractam alligauit. Unde demutata est in fontem sui nominis D:re eni[m] fons est in agro thebano papinius in **papinius** thebae: cum fluxit in subitos regina lacus. **A**iacem: Tragediaz de Aiacem furcante: nam superatus in indicio: et petitione armorum ab Ulyre in furore versus est: et acceptis loris discurrebat per silvas: minabatur iudicibus: qui armis Achillis Elici adiungitassent: et ab eis berans arbores et iusta iudices liberae arbitrabantur: et semper horrenda voce clamauerat. Sed cum recesset ea que per insaniam fecerat pudore effetus gladio incubuisse opus erat igitur magno clamore: vi furentis Aiacis clamores referri possent quod cum Asopus tragicus bistro cultus luxuriosus partinam et filii epotis Margarita sanguinata dabant antiquitas non

medeamus. Qui gestu menalippam clitemnestra Semper Rutilius: quem ego memini antiopam Non sepe Asopus aiacem. Ergo bistro hoc vel debet in tene: quod non videbit sapiens vir in vita. Et quas igitur res aptissimi erimus in his potissimum elaborabimus. Si aliquando necessitas nos ad ea detruserit: que nostri igitur non erunt: omnis adhibenda erit cura menditatio diligentia: ut ea si non decorum ad quod nimirum indecorum facere possumus. Nec tamē enim tendū ut bona que nobis data sunt sequamur quod ut virtus fugiamus.

Allie persone quas ait casus imponit. aut iudicium nostrum.

Duabus his personis. quas supra dicta tertia adiungitur quam casus aliquis: vel

multus voce latersibusque valens potestare non poterat et ideo non sepe Atac egredi. Hoc eligere ad id quod est apertus. **M**istris. q[uod] est h[ab]o vltissimum. nutritur tamen seruare decorum quanto magis o[ste]ni sapientis in tota vita cu[m] Romanos scientes p[ro]m[oti] celebraz vellent auctore Liuio Ludiones et heruria euocarentur: et q[uod] hister tusco ab eo ludio vocabat nomine bistrinibus inditum est sex P[ro]p[ter]e. att. Mistris di eos: quoniam p[ro]m[oti] ex histria venerint illud videbit. q[uod] d. multo magis videre o[ste]r: ut id eligatur: adiungit est apertus et nibil agat quod non deceat. Potissimum maxime quoniam possimus etiam elaborare in alijs. Elaboravimus: diligenter labores nostros coferemus in his rebus exercendis: ad quod erimus aptissimi: sed si aliquis necessitas nos ad ea ipulerit: quod non sunt nobis apta curadū erit quod eius fieri poterit: ut quae minime indecorum fiant. Herruserit: vix copulerit ad ea quod non erimus apti. Bona quod insunt nobis natura. tamen bonas dispones et aptitudines ad res alias agendas. Utita quod etiam incurrit naturaliter male. Inclinaciones quas vixit debemus: et contra ipsas niti duce ratione quod oia emediat cum sana est probus. in. i. erbi. sic autem considerare o[ste]r: et ad quod nos sumus proprieiores. Nam si ad alia sumus natura **P[ro]p[ter]e.**

Accidens et peculiares atque nosipos ad contraria operari retrahere: longe namque deliquescentes ad ipsum tandem medium accedemus. **D**uabus his personis. Enarratis duabus personis cōf. s. et singulis attributa. adiungit tertia quā nobis aliquis casus iponit: et quartā quā iudicio nostro sumū ad id scilicet agendum et tractandū ad quod natura inclinatur et quot erūt scie tot erūt personae. **C**asus suis alijs: ut illi quod adipiscuntur magistratus iperbia honores diutinas opes et ea oia quod sunt in manu fortunae: quod debet gubernari sicut tibi conditione: saliter ei vincendū est in magistratu quod in vita prouta est: et in puerilio honores mutat mores. **L**i. accipit hic casus et fortunā indifferenter. sed si p[ro]p[ter]e loqui volumus casus et fortunā maxime differunt. Fortuna enim ut inquit Arist. iij. p[ro]p[ter]e. est cā p[ro]p[ter]e acies cōd[ic]ens in his quod electionē aliquius g[ra]m[mar] fuit. Casus est ex opposito distictus ab ipsa fortuna et est ratiō genus et dividit in casum et fortunā: Casus est cā p[ro]p[ter]e acies in his cōsistēt quā sunt sine electōre: et casus ē in natura: fortuna vero in aree. Natura subdit rōtem casus et mēs rōtem fortunā: quā agit aliquid p[ro]pter suā mentē et p[ro]positū. Vnde fortuna cōmittat mente quod est: ars et p[ri]ncipium rerū efficiendarū: et casus cōmittatur naturā et quanto magis ars in aliquo deficit: tanto magis fortuna eā cōmitat. nā cu[m] ars ē p[er]fectissima: ut nibil ei desit: nō b[ea]t cōmīte fortunā: vñ dicit Seneca. Mō ē pars quod ad esse tuū casu venit. **E**t Large accipit casū Lacca. dicit Fortuna ē accidentū rerū subitus atq[ue] inopinal[iter] eū est. **Seneca.** **Lactantius.**

Officiorum

Tempus Itemporis conditio. **N**ostro iudicio aliqui enim volunt inuigilare legibus; aliq phtisophie; et sic de alijs disciplinis et artibus quam quisq; sequitur et amat. **M**az regna; hoc referatur ad illam tertiam personam: quam nobis casus imponit aut tempus. et declarat se Cicero ostendens quid intelligat per personam quam nobis casus imponit aut tempus. **I**mperial in exercitu. **M**obilitates in genere et natalibus. Nobilitas: ut vult plato habet quattuor species. Quia clerus: iustisq; maioribus orti sunt: hi profecto nobiles habentur. Quorum item parentes fuerunt

Mobilitas
qua dupl
iter.

Facilitas
quintupli
citer
plato,

Plato

Ebimo.

principes ac potentes hi nobiles sunt et deducuntur Tertio loco dicuntur nobiles quorum maiores fama celebres sint et opinione: quaz ex rebus gestis et victoriis reportarunt. Quartum est nobilitatis genus: idq; prestantissimum cum quis per se animi integritate et magnitudine excellit: hic profecto inquit plato vere appellat nobilis: cui non aliena sed sua virtus ad nobilitatem opituletur. Facili tas etiam ut vult plato habet in q; partes Roma est bene consule re. Secunda cui bona valitudine Tertia rebus gerendis fortunatum esse. Quarta apud homines gloria clarere. Quinta ad omnis usus humanitatis affluere. pmuz ex eruditione multarum que rerum peritia et experientia contingit sicut nebris corporis benevolentibus atq; sensibus. tertius si ita gerit quod intendit: ut deceat sapientem et strenuum virum: quartum ex opinione bonitatis. quintus et affluentia rerum ut liberales esse possimus. Eui hec adsumt felix beatissimis habetur. **H**onores. **M**agistratus in sua repu. **D**iuitiae ad necessitatem: operes: ad cultum et magnificentiam: **E**t ea que sunt his: contraria: ut amissio regni: imperii: honoris: diuitiarum: opum: aliter enim decet vivere regem cum regno potitur: qd cum illud amittit et aliter cum quis fungitur publicis muneribus qd cum vivit priuatus: et aliter cum est diues et opulentus: qd cum temeritate fortunae detectus est: qm sita ag gredetur que pns faciebat: non seruaret decorum. Ergo talia debent gubernari temporibus. id est finis temporis conditio nem. **S**ita in calu: posita in manu fortune: qm possunt amitti: et bona fortune sunt ut dictum est: omnia que habentur extra antinum et corpus unde decorum seruandum est quomodo cuncte se se fortuna habuerit. **I**pse autem hoc refertur ad quartam personam: quam nobis iudicio nostro impognimus. **Q**uam personam quam qualitatem: et cuius professione esse velimus. **I**taq; ille a liu: ponit nunc exempla. **A**dauit magis vult id quisq; refertur ad quod maxime adauit. Et id cuz decoro exercet. **A**nde dicit plato. **U**nus de rep. curat id quisq; diligentius quod maxime adauit. Et pleriq; student maiores imitari suos: ut fuit in familia Adiutoriorum: que tuis ciuile quia si hereditarium habebat. **A**dolescentes ut auos. abauit tritauit. **P**restiterint excelluerint in aliquo genere laudis et glorie. **P**leriq; maior pars: quoniam non omnes id agunt. **S**tudent dicit operam: curant nituntur alius prestare in oī gne laudis: quo maiores claruerūt. **Q**uod suris oī filius et D. **A**d. dictus est supra. Pauli filius apbricanus Scipio emilianus apbricanus minor da rissimus vir et iperator: atq; filius Pauli emiliij bellica laude abundantis. Uicit. n. Persecu macedonum regem filiusq; fuit illius Pauli emiliij incliti imperatoris et magnanimit: qd patria sue anime pdigus in pugna kannensi fortissime pugnans occubuit: hunc Scipionem Pauli filius maioris apbricanii filius umbecillus et valitudinarius adoptavit: et in bellica gloria parvus. Pauli imitatus est et auos. **Q**uidam autem aliqui inquit non contenti laude majorū suo: alias adiiciunt: ut hic idem apbricanus qui bellica gloriam a patre suscepit et eloquenter decorauit: et fere semper in Hispaniis habuit. Cyri pedias. Idem quod fecit apbricanus. **M**am Ebimotheus ut scribit emilius pro his **G**eronis filius Iathenensis a patre accepta gloria multis auxi fructibus. fuit. n. disertus

tempus imponit. **Q**uarta etiam quam nobis met ipsi iudicio nostro accommodabimus. **M**am regna: imperia: nobilitates: honores diuitiolas eaq; sunt his contraria in casu sita temporibus gubernantur. Ipsa autem quam personam gerere velimus a nostra voluntate profici scitur. Itaq; se alij ad philosophiam alij ad ius ciuile: alij ad eloquentia applicant ipsarum qd virtutum in alia alius maullt excellere.

Quorum vero patres aut maiores in aliqua gloria prestiterunt. eorum pleriq; in hoc gene re laudis student excellere ut **Q**uintus **M**utius. Pompeius filius in ture ciuili. Pauli filius apbricanus in re militari. Quidam autem ad eas laudes quas a patribus acceperunt addunt aliquam suam: ut hic idem apbricanus eloquentia cumulauit bellicam gloriam. **Q**uod idem fecit **E**timotheus **L**eononis filius qd cum bellii laude non inferior fuisse: qd patrū ad eā laudē

ad necessitatem: operes: ad cultum et magnificentiam: **E**t ea que sunt his: contraria: ut amissio regni: imperii: honoris: diuitiarum: opum: aliter enim decet vivere regem cum regno potitur: qd cum illud amittit et aliter cum quis fungitur publicis muneribus qd cum vivit priuatus: et aliter cum est diues et opulentus: qd cum temeritate fortunae detectus est: qm sita ag gredetur que pns faciebat: non seruaret decorum. Ergo talia debent gubernari temporibus. id est finis temporis conditio nem. **S**ita in calu: posita in manu fortune: qm possunt amitti: et bona fortune sunt ut dictum est: omnia que habentur extra antinum et corpus unde decorum seruandum est quomodo cuncte se se fortuna habuerit. **I**pse autem hoc refertur ad quartam personam: quam nobis iudicio nostro impognimus. **Q**uam personam quam qualitatem: et cuius professione esse velimus. **I**taq; ille a liu: ponit nunc exempla. **A**dauit magis vult id quisq; refertur ad quod maxime adauit. Et id cuz decoro exercet. **A**nde dicit plato. **U**nus de rep. curat id quisq; diligentius quod maxime adauit. Et pleriq; student maiores imitari suos: ut fuit in familia Adiutoriorum: que tuis ciuile quia si hereditarium habebat. **A**dolescentes ut auos. abauit tritauit. **P**restiterint excelluerint in aliquo genere laudis et glorie. **P**leriq; maior pars: quoniam non omnes id agunt. **S**tudent dicit operam: curant nituntur alius prestare in oī gne laudis: quo maiores claruerūt. **Q**uod suris oī filius et D. **A**d. dictus est supra. Pauli filius apbricanus Scipio emilianus apbricanus minor da rissimus vir et iperator: atq; filius Pauli emiliij bellica laude abundantis. Uicit. n. Persecu macedonum regem filiusq; fuit illius Pauli emiliij incliti imperatoris et magnanimit: qd patria sue anime pdigus in pugna kannensi fortissime pugnans occubuit: hunc Scipionem Pauli filius maioris apbricanii filius umbecillus et valitudinarius adoptavit: et in bellica gloria parvus. Pauli imitatus est et auos. **Q**uidam autem aliqui inquit non contenti laude majorū suo: alias adiiciunt: ut hic idem apbricanus qui bellica gloriam a patre suscepit et eloquenter decorauit: et fere semper in Hispaniis habuit. Cyri pedias. Idem quod fecit apbricanus. **M**am Ebimotheus ut scribit emilius pro his **G**eronis filius Iathenensis a patre accepta gloria multis auxi fructibus. fuit. n. disertus

impiger: laboriosus: rei militaris perit: nec min' cluitatis regede multa bulus sunt pclare gesta: sed bec maxime illustria. olithios: et virantios bello subegit. Samū cepit: in cui' oppugnatōe sup̄iori bello athentenses mille et cc. talenta cōsumperat. ille sine publica impensa pplo restituit. ad uerlus Lottū bella gessit ab eoz mille et cc. talenta pde noie in publicū retulit. Et iū obſidione liberavit. Cor cyrā sub atheniensium ditionem rededit: sociosq; adiuncti epyrotas: daones: oēls et epyrotici maris accolos: quo facto lacedemonij diutinā contentionē omiserūt: et maris impiū sponte concesserunt athenensisibus. que victoria tantū fuit attricis pplos letitie. vt tu primus apace sint publice erete. eisq; dee puluinar instituz: cuius laudis memoria Thymotheo publice statua in foro posita est quā p̄f etiā ante eum babuerat: sic tuta eam posita recens filij veterem pris memoriam renouauit. Conon Imperator: clarissim' fuit: et patrie studiosus: quo duce athenenses lacedemonios vicerunt: et libertatem amissam recuperarunt: et initium resumende potentia accipie. Lacedemonij aut finē potentiā imposuerunt: bello. n. peloponēsias ad rem. accessit. et p̄tor pedes tribus militisbus prefuit: et praecetus classis martres magnas gesit: fed postea occupatis athenensib; Lysandro lacedemonio in alia

Conon

Seneca.

Tranqill' Seneca.

doctrine et ingēnū gloriam adiecit. Fit autem interdum ut nonnulli omissa imitatione maiorū suum quoddam institutū consequantur. Ma rime que in eo plerumq; elaborant bī qui magna sibi pponūt obscuri orti parētib; Hec igit omnia cum querimus quid deceat cōlecti aio et cogitatione debem'.

Constituendum genus vite et institutum.
H̄ pris at cōstituēdū ē quos nos et q̄les eē velim' et i quo genere vite q̄ deliberaō est oīz difficultima. Ineūte. n. ado

prefectus est et classe in genti studio comparata: rediens ut patrie fuenti adesset. Illamq; assereret inuicti p̄lio ap̄o Syndum lacedemonos vicit. qua victoria non soli athene ēt se d' cūcta grecia que sub lacedemonioz impioſuerat liberata est. Conon cum p̄te nauim in patriam venit muros dirutos a Lysandro veroq; et pyre atbenaz reficēdos curauit. r. l. talēta que a pharnabazo ac ceperat conciubus suis donauit: quidam aliis thymotheus musicus in coniunctio Alexandri ad arma excitauit p̄brigio cantu: et itey murata moderatōe ad epulas reduxit: et Seneca dicit Alexan drum mouisse manum ad arma Lenophantō canente. Doctrine quoniā doctus atq; disertus: in terrō de oratore sic scribit. Socrates institut bonis artibus clarissima vir. Thymotheu cononis p̄stantissimi imperatoris filii summū ipm imperatorem hoīemq; doctissimū. Fit aut interdum assert illos: qui suos maiores non imitant̄. Institutū p̄positum et modum viuendi omissa imitatione maiorū. In eo nouo vite instituto. Obscuris parentibus signobilib;. illi qui nō habēt claros natales: et humili loco nati sunt nec habent domestica exempla: que imitantur. Ad agna alīc rem magnā: et vite institutū graue ut locū aliquē honestum: consequantur. Hec igitur oīs dedit Cicerō dices oīa sup̄dicta considerare et cōlecti aio debem': ut iudicare possum': qd deceat

M primis autē Ante omnia cōstituere et certo cōsilio deliberaōe. cuius professionis esse velim': et ponere nobis aliquē finem: ut ad illū omnes actiones nostre dīrt gantur. Sed difficultum est adolescentibus optimū genus vite et finem sibi pone re quoniā illa etiā prudentia vacat: que fine bonū constituit: et non possunt dērebus iudicare et constituere: quid potissimū agendū sit. vnde oportet ipsos pueros et adolescentes subiici rōt. id est parere illis qui prudentiā habent. et ab illis ad bo nestum vite institutū dirigē. q̄ rerū habent experientiā. In quo genere vite. actua an cōtemplatiua p̄uata an publica. aut qd potissimū exercere velius duce natura. Que deliberaōe. i. delibare et eligere. quos et q̄les velius eē et in quo genere vite difficultū ē. In eūte. n. rō q̄ re h̄ delibatio plurimū h̄z difficultatis. dicim' p̄pe in eo rōz fedus. societatē bellū. viā et similit. et initia dicuntur p̄ncipia rei maiorū. Ut dicim': ieunte he etate in rebus minorib; dicim' incipiēte: ut incipiēte die cōiuto. nocte. hora: intimus gratiā. cōciliamus aut̄ amōrē. laudē. famā honores. Ineūte. in pmis anis adolescentie que incipit. xiiij. anno et tunc pueri nobiles apud Romanos deponentes pretertam sumebāt virilē togā: et in forū deducebātur. Ideo dicit Traquillus in Augusto ut suo quēq; tyro cōmio deduceret i forū. Et Seneca dicit. Zenes memoria qd gaudiū senseris. cū p̄texta posita sum p̄sistit virilē togā: et i forū deduct' es. Maxiū ibeclitas cōsiliū qm̄ nō habet prudētiā. nec p̄t sibi ipsi cōculere. q̄ optimū sit et tū implicatur i altiquo genere vite qd placet. et pena vigēte i ipso rōe dāt

li

Officiorum.

natur: opus est sicut opatio prudentia. Voluptas enim que propter calorem in tuiens? vigeat maxime non finit eos: quod optimum est iudicare sed affectu trahuntur: unde difficile est modum seruare. Consilium utrum quod Fabi? est ratio quod alio perita: et pluribus plura respondens et poteris: habebes in se et in iuncto em et iudicationem ingenuam est habere? celer inuenitor officij. Imbecillitas debilitas: quoniam ror no est perfecta: et adolescentia etas prima est ad peccandum: ac nist maior exemplis auctoritate perstineat: facile semper in decencia placet: et adolescentia libidinibus estuat: etas media tactat ambitione senectus: cui puditate avaritiae consumitur.

Hegesippus viuende et tenende

Maxime lante oia. Itaque hoc sequitur ex superadversis. Namque Hercules culus prodigus dicit. Occurrat tacite obiectionis: potius enim obiectio

Cetero superiore delibera ratione oim esse difficultas propter imbecillitatem consilij. at Hercules

cum primis pubesceret: exiuit in solitudinem et cum via virtutum et voluptatis cerneret: quoniam in illa etate es

set imbecillitas consilii: tamen eligit

viam virtutis: si possunt et alijs facere. Dicit Cicero hoc potuisse Hercules contingere nato ex Iove

nobis autem neque accidit. Unde dicit Vir. pauci quos equum emant Jupiter: aut ardorem euerit ad certe

rra virtus. Quis geniti potuerent. Namque certe prodicus ex chio in insula tunc Rhetor. Et Euryipidis pre

ceptoz in rubeis rictis. Fabi? att. li. viii. Sed formas quoque singulum? lepe et famam. Virgilii et volupt

tate et virtute quemadmodum a Xenophontem traditur prodicus ut morte at vitam: quas antedentes in

satira tradit Ennius Basilius aut hec eadem fere a prodico sopista quoniam in loco suorum librorum de

virtute ac virtuo sapietissime scripta sunt. sic enim ait: ut narrat Socrates apud Xenophontem in

cometanis li. ii. disputas cum aristippo. Hercules adolescentem diu secum multaque dubitasse: utram via cas

peret: cum duas cerneret unam voluntatis: alteram virtutis. Inter ambigendum duas accessisse matronas

virtutem et voluntatem: quae altera. i. voluptas accuratissime ornata erat: et omnis delitias post se tra

bebat respectans aliquando cum fastu: que omnia ostentans: et multo etiam plura politicas secum

trabere Herculem tentauit. Altera aspera et dura seueraque intuebas econtra hec abba dixit. Non pol

liceo aliquam voluptatem: nec quietem: sed labore pericula sudores infinitos: terra marcescere toles

rrandos: horum premium erit te deum fieri: hanc demum Hercules estsequitur. Herodotus dixit illum

eesse optimum qui se ipsum que agenda sunt certa ronevit et constituit. Secundo autem gradu: qui

aliquo consilium sequeretur. Qui vero ad neutrum horum aptius esset eum penitus inutiliter esse. Idem

Hecho dicit: alperam primo et pene in viam et sudoris continuo et laborum plenam esse viam que ad vit

tutem dicit. Idemque monuit ne laboribus vici ante finem desisteremus. Quamobrem nec cuiusvis

est illa propter difficultatem capessere: nec capessenter facile ad cacumen euadere: sed ubi id supra

ueris ex eius fastidio videre licet: ut via illa amena sit et pulchra: utque expedita et facilis et longe tu

cundior qua altera quam ad vitia ducit. Altum quidam est virtus: inquit Seneca excelsum et regale: in

iuictum infatigabile. Voluptas humile seruile imbecilluz caducum. curus statio et domicilium fornic

eres et popine sunt. Virtutem in templo inuentus in foro in curia per muris stangem pulvulerent cal

lofas habent manus voluptate latente lepius ac tenebras captantem circa balnea ac sudatoria

aac loca ediles metuenda mollem et eruendam per extremas prefecto difficultates inquit Plato: ges

nerosa nata solet in aliis emergere: et magis profusa res copia quam summa inopia bonis ingenitis noce

rre coequuntur. Felix quippe est necessitas quam cogit ad bonum. Petrus dicebat: aridum esse bonum existere: et Aristoteles dicebat: studiorum liberalium amaras esse radices fructus aut dulces. At est apud Xenophontem Xenophon Socratis discipulus fuit: adeo eloquens: ut misericordia attica diceretur finxit

prodicis voluptatem et virtutem apparuisse Hercules: qui spreta voluptate virtutem secutus est: que

in ardua tendit: et hominem laboribus atque angustiis exponit magna propria mercede gloria: et celum

humana felicitate: huius fictionis meminit Xenophon in eo opere: quod latine cometaria pos

sunt: natus appellare: siue de dictis: factus Socratis memoratu dignis. Inducit Socrates narrantem

bhec de Hercules: quod legerat apud prodicum: qui hec sapienter finiterat in eo libro: quem de Hercules

cocepit: ordo est pacificus dicit Hercules exire in solitudinem: ut est apud Xenophontem uolgerat

Cicero. opus prodici: sed apud Xenophontem ea quam ille finiterat. Verba Socratis apud Xenophontem hec

sunt. Nonne sapientis prodicis in illo quod est Hercule cocepit operem similiter disputat de virtute

tre: quam diu fuisset ornata corpore: munita: oculos: verecudia: effigiem autem totam castitate alba ueste in

ducens: prodicis meminit: plausum in hippia et in pthagoza. Cum primus pubesceret: cum puerisset

sad pubertatem: et cocepisset emittere prius lanugine facies: pubertas in masculis post: xiii: completa

lescentia cui matia imbecillitas consilii est tunc id sibi quoque genus etatis degende constituit: quod maxime ad amavit. Itaque ante implicatur alii quo certo genere curruimus viuendi quam potuit quod optimum esset iudicare. Namque herculanus prodicis dicit ut est apud xenophontem: cum primum pubesceret: quod tempus a natura ad diligendum: quam quisque viam viuendi sit ingrei-

Vergilius?

Prodi.

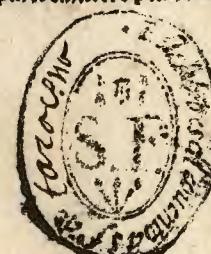
Fabius.

Basilius

Westio.

Plato.

Xenoph.

illio institū a celsit ex Iustiniani institutiōe: femine post. xij. annū cōpletū vīri potēres sunt. Ab aliis incipiū pubescere inq̄ Artislo. in histōria aīalū pacto anno bis in septimo seminis etiā per id tēpus exurgūt vbera & q̄ mēstrua vocan̄ erumpit: & ad vīsū reuenere maxime incitan̄. Q̄ Quod tēpus in prima pubertate. Datū cōcessum est: ut quicq; vīā eligat: quā īgrediat̄. i. vite institutū.

Grisso.

Q̄ Diu] quantū ad tēpus. Q̄ Abultum] ad cōsiderationē. Hoc idē de Scipio ē fuit Syll̄ ad quē sedentē domi sub lauro & aio bella meditantē dicit accessisse virtutē & voluptata & tandem virtutē p̄ sua fuisse Scipionū voluptatē esse spernendas. Q̄ Hoc] diu & multū cogitare vīrā vīā melī esset ingredi: potuit cōtingere Herculi Jo, uis filiorū nobis autē minime. Potuit fortasse: qm̄ hoc est fabulosū & iō dicit fortasse. Sed esto q̄ fuerit: in alijs hoc nō est facile illa etate: que nō tñi roboris ingenij & cōsilij baber ut deliberet & eligat certa rōne: illa enim etas libidinib; & affectib; obnoxia est: Herculi vero potuit cōcedi a humine cuius filiū habebat: potuit etiā cōtingere illi cū esset ratiōne subnit̄ & ad magna qdā & ardua natūs: q̄ alijs assequi h̄ est facile: voluptate enim q̄ est malorū esca facile corrūptur. Q̄ Iouis] satu edito] nato ex semine Iouis: qm̄ filius

fuit Iouis & Alcimene. Unde inq̄. Diuīs alquedā causa fuit: vt Hercules ī vite institutū eligeret: nō beneficiā nature. Q̄ Quos cuīs vīsum est] sine discursu rōnt̄ vt eligat quis potissimū imitādū sit: qm̄ in ea etate id quod maxime placet sequimur at ille debebat imitari Jouem supremū. Im pellimur] deducimur appetitu. Q̄ Ad studia] voluntates reperitatis. Q̄ Instituta] mores & vitam quamlibet instituerunt. Q̄ plerūc; autē] ponit varia studia & imitatiōes. Q̄ plerūc; Isep̄. Inbuti] instructi imbuere p̄prie est dare primū saporē. Noz̄. Quo semel est imbuta recens: seruabile odorē. Testa diu: filiū imbutur a parentib; & bonis & male morib; discant inquit Pla. in tertio de repu. imitari q̄ cōueniēta illis fuerit vīriles. s. temperatos p̄o silberos & butusmodi: reliquos: que natura liberis indigna sunt: imitant: nec quicq̄ indecoz assuecat imitari: ne ex hac imitatiōne per similes illis aliquando fiant. Nam butusmodi imitationes s̄ a pueritia sepe longius ad mores naturamq; transferuntur. Non igitur concedemus: inquit eos qui nobis cure sunt: vīros bonos esse cupimus. mulierem imitari sine iuuuenem sine senem aut coniunctia in virum inget̄ rentem aut deum criminantem faciebundum plurimum ac se felicem predicanter: aut in feliciōtib; geminiōbus eislibus depreſam multoq; minus egrotantem percurientem amantemue. Q̄ Multitudinis] populi: & id sequuntur: q̄ imperita multitudine iudicat. Q̄ Abatoz] parti] qm̄ pauci sunt: qui virtutis splendorem agnoscant: & ea pleriq; iudicant puleberrima. quo non sunt. Unde phia paucis iudicibus cōcēta est. Nonnulli tamen quīs inquit difficile sit in ea etate honestum vite institutum eligere & nonnulli ferantur iudicio impote multitudinis: tamen nonnulli secuti sunt rectam vīam vīendi aut bonitate nature aut disciplina tradita a parentibus. Ad hoc agendum multum valet natura: consuetudo etiam & doctrina. Optima enim dispositio nature multuz confert: & vere fortunatus ille es: qui a natura ad op̄imā bonas artes institutur. parua enim dispositio non facile amittit doctrinam: q̄ animis extollitur. Unde dicebat aristot: aspectum a contennenti aere lumen accipere: animum vero a disciplina liberalibus. Consuetudo requirit bonam educationem: qm̄ multum interest: sic vel non sic a teneri consuescere & virtus morum posita est in consuetudine. Lerte non parum baber utilitatis consuetudo quedam & familiaritas virtutis mentibus inuenit animisq; infusa: cum maxime soleant inherere & pene indelebilis esse: que in tenebra etate discuntur: propter annosq; mollescentem profunde insta. vnde Eonidas pedagogus d̄i busdam vīcīs imbuti alexandrum: que semel affici semper imbeserunt. Opus est igitur bona disputatione nature: optimā educatione & doctrina: que sine moribus nihil valet: immo giadi? i manu furiosi. Illō aut̄ dicit Li. Raz̄ ē gen̄ eoꝝ boiuim: q̄ p̄diti magnitudine ai & ingenio atq; eruditio habuerit spatū deliberaōl. Illō ē raz̄. Ipauci admodū p̄st rep̄i. Preclara. optis & laudabili.

aristoste.

Officiorum:

Tant utrāq; re, ingenio & doctrina: spatiū deliberandi: qui potuerū liberare & eligere genus vite & sequeretur. Potissimum maxime & in p̄mis. Quem cursum vite quod genus vite degende et constituere finem ad quē tendentes quieferent: sed raro hoc accidit: vt idem p̄datus sic magnis studiis ingenij. aut ornatus doctrina & hęc spatiū deliberandi qm̄ solet ipsi ante preterire q̄ id fieri contingat: aliquibus tamē datū est. In qua deliberatōe: p̄cipit quid agendū sit in ip̄a delib ratione. vt s. quisq; accōmodet consilium ad suam naturā: t̄ id genus vivendi deligat quod ipsius natura non respuit. **O**fficie consilium ois deliberandū rō. **R**euocandum accōmodandū. id deliberandum est quod natura videt appetere quisq; em̄ id genus vite debet eligere ad quod est aptus natura. **M**ā cū rō quare consilium reuocandum est ad ip̄am naturā: qm̄ i oībus que aguntur ab ipsa nata decoꝝ queritur: t̄ eo mō quo q̄s natus est. **E**x eo quo mō quisq; natus est fm̄ suam ppriā natūram. **Q**uid deceat: quid conueniat cuiusq; nature & moribus natura insitū. **Q**ue agunt in singulis actionibus. **T**ū in tota vita si inquis in singulis actionibus naturā institamur: vt seruet decoꝝ: multo magis in constituedo gne vite debemus naturā seq̄ vt vite institutū nature cōueniat. **A**dulto maior cura diligentia considerandū est: cum volumus instituere vitam: q̄ in singul' acti onibus. **A**t vita constituenda cū volumus constituere quod gen' vite sequamur: nā in singulis actionib' querit quid deceat: multo magis debemus querere & considerare quid natura velit: t̄ ad quid apta sit. **C**ōstare p̄stātā fuare & p̄seuerare in instituta vita: t̄ nnnq̄ a nobisipsis in actionib' discrepare: si aut̄ nō eligit genus vite accōmodatū tpi nature: opus est ad alia diuertere & mutare p̄positū & institutū vite. t̄ sic p̄stantia non fuabit: sed claudicare optet in tpi actionib': cū natura repugnet. **I**n vite p̄petuā in tota vita. **C**laudicare ferrare sensus est: illud gen' vite debem⁹ eligere: in quo duc natura suemus decoꝝ. **S**ed banc aut̄ rōeſ deliberationē: inquit. C. indiligendo gne vite debemus b̄re rōnem nature & fortune: sed potissimum nature: qui stabilis est. fortuna h̄o mutabit & amica temeritati: vt si quis ape ad musicos sit: t̄ illā duc natura inclinet. t̄n̄ forte accidet p̄ philosophū b̄ēat coutubernalē: a quo videſ posse philosophia cōmode p̄cipere: q̄uis ad ip̄am non sit apt⁹. sed oblatā fortuna velit p̄philosophari: d̄z poti⁹ musicē amplecti vt fuerit decoꝝ. quoniam poterit mutari fortuna & amitti p̄bs: natura h̄o mutari nō p̄t: si de similitud. Si hec duo concurrunt fortuna & natura: optabile est & summo studio eundē. vt virtusq; muneric⁹ fruatur. **S**ed banc rōem gen' mus vite instituendū. **F**ortuna que aliquā vocat nos ad altq; vite institutū. t̄ vt honorib' in sua fūtus. **U**n̄ dicit Seneca. Sibi quisq; dat mores ministeria casus assignat. **H**abenda est rōl consideratio & respectus cā volumus eligere gen' vite. qđ sequamur cōstanter v̄sq; ad finem. Nature magis. **S**habenda est rō. quoniam potius eam vitā diligere debem⁹ ad quā sumus apti natura. q̄ il lam que a fortuna offert & ppom̄. Firmior stabilit̄. qm̄ natura nō mutat. p̄t in aliqua ex pte detor̄ querit. sed repetit p̄pos queq; recursus & ad ingenii vniuersitatem reddit suū. Alta h̄o fm̄ naturam instituta stabilior est. **C**onstantior magis p̄seuerans v̄sq; ad finem. Fortuna mortalissima que mutabilis est & tanq; res quedam mortalissima quoniam non durat. Ideo dicit Syllius. Brevis est magni fortuna fauoris. & ip̄a natura immortalis est. quippe non mutat. Qui igitur cōcludit quid a gendū sit illi qui omne consilium ad ppam naturam accōmodauit. & id genus vite eligit ad quod natura cerebat. **N**on vitoſe bene disposite. quoniam si natura vitoſa est: enī debem⁹ vt illam emendemus rōne: nec vita illa eligenda est quā ip̄a natura vitoſa appetit: cēt em̄ cōtra prū dentiā. sed corrigenda: vt de Socrate legit. Mā cū zopbyr turpia quadā de Socrate p̄ phisicō inīam dixisset: t̄ ob id a multis. qui Socrate integratitatem cognoscebant. derideret Non erat zopbyr.

Seneca

Syllius

aut utrāq; re ornati spaciū deliberandi habuerūt quem potissimum vite cursum sequi vel lent: in q̄ deliberatione ad suam quisq; naturā consilium est omne reuocandum. Nam cum in omnibus que aguntur ex quo modo quisq; natūs est vt supra dictum est quid deceat exquiri mus: tum in tota vita constituenda mīto est rei cura maior adhibenda: vt constare in vite p̄petuitate possimus nobismetipsis nec in nullo officio claudicare. Ad hanc autem rationem quoniam maximam vim natura habet fortuna proximam: v̄triusq; omnino ratio habenda est in diligēdo genere vite: s̄ nature magis multo em̄ & firmior est & cōstātior vt fortuna nonnūq̄ ip̄a mortal cū immortali natura pugnare videat. Qui igit ad nature sue nō vitoſe gen' p̄silium

cus dicit Socr. huiusmodi. n. nača eēm: nisi naturā phia supasseat Is teneat dstantiā. pseueret in instituto vite: r sit p̄stans vsc ad finē. Conſtātiā. n. d̄tus ē q̄ pseuerat quo ad boui ē id qd sequitur. Si aut̄ quodcunq̄ fuerit huius bonū huius malū imitabit: primacia dicet qm̄ p̄tendit in eo q̄ vitio dandū est. nō debem⁹ iſis eē p̄tinaces. sed p̄stātes in instituto vite vt eaten⁹ p̄grediam⁹ quatenus bonū erit in instituto p̄manere. St aliter euenerit mutatio p̄udēter facienda est. Id enim maxime decet vt huius p̄stantiā si vite institutū accommodatū est ad naturā nō vittosam. Et qz in deligēdo ḡne

vite omne contulerit: Is constantiam teneat. Id enim maxime decet nisi forte se errasse intellexerit i deligēdo genere vite. Qd si acciderit: potest autem accidē: facienda morum institutorumq̄ mutatio est. Eam igitur mutationē si tempora adiuuabunt facilius commodiūsc̄ faciemus. Si mīn⁹ sensim erit pedetentimq̄ factenda: vt amicitiās q̄ mīnus delectent et mīnus probentur: magis decere censem sapientes: sensim dissuere quam repente precidere. Comitato autem genere vite omni ratione curandū est. vt id bono oſilio fecisse videamur. Sed qm̄ paulo ante dictum est imitandos esse maiores: primum illud exceptum sit ne vita sint imitanda: deinde si natura non feret vt quedam imitari possit: vt superioris aphri- cam filius qui hunc paulonatum adoptauit

dīctio adiuuat. Das opam liberalib⁹ disciplinis alcubt: natu⁹ id respuit: morient⁹ domi pentes ⁊ pp̄inqui. reperēda ē patria: r res domestica curāda: mutādag⁹ vite institutio. tps ⁊ casus id sua/ dent. Utēris aliquo valde familiariter: putās bonū viz eē: si arma dtra patrīa sumperit: ab instituto vite discedas: tps quippe id vult. Q Facil⁹ quātū ad labore. Q Cōmodi⁹ ad nīm cōmodū et vīsum sed si tps dīctio nō adiuuabit. Q Sensim I paulatim q̄tuz ad animū. Q Pedetentim ad actionē. Pedetentim d̄r̄ quasi suspensi pede ⁊ tento incedere: quasi paulatim vt faciunt cec̄: q̄ne offendant: pedetentim ambulant. Proficiſc̄t q̄s athenas vt d̄r̄ opam mathematicis: qbus post/ q̄ auspiciū dederit: cognoscet se inepit: nō d̄r̄ ex abrupto illā disciplinā omittere ne videat leuis atq̄ imprudens: s̄ pedetentim ad alias disciplinas se p̄ferre: si t̄ dīctio tps suffragaret: vt. f. alt̄ qua necessitate vrgēte in patria redire cogat: facili⁹ ⁊ cōmodi⁹ vite institutā poterit mutare: r probat a fili. Q Leuent̄ sapientes iudicāt docti viri in Lelio ait. Cū possunt sepe vitia amicorū: tuz in sp̄os amicos: tū in alienos: quorū tñ ad amicos: redundet infamia tales t̄q̄ amicitię sur remissio re v̄su leuandae: r vt Latonē dicere audiūt: dissidente sunt: nisi quedā intollerabilis admodū inu/ ria exarserit: vt neq̄ rectū neq̄ bonaſtū sit. neq̄ fieri possit: vt nō statim alienatio disiunctioq̄ fa/ ciēda sit. Q Magis decere p̄uenire p̄tuti ⁊ viro graui atq̄ dstanti. Q Cōmutatio aut̄ docet qd agendū sit post cōmutatōe vite. Q Genere I qualitate vite ⁊ instituto in quo nō poteram⁹ decoz/ seruare. Bono oſilio ne postea iter reliquam⁹ locū penitēcie. Aliq̄s ad munera resp̄. obeundāle cōtulit: si ad ea nō est aptus pedetentim se trabere debet: r nō statim auolare: q̄ est bois i prudentis et q̄si furtosi. Ideo cū mō agēda sunt oīa: t̄eo oſilio vt nō videamur leues. Q Sed qm̄ paulo dāte] corrigit p̄ceptū illō d̄ parētū imita/ōe: dīctioq̄ nō ēē imitādos pentes in vitis: s̄ in bonis morib⁹ ⁊ etiā nō ēē imitādos in eo a quo nīa natura abborret: qm̄ huius nō poterit decoz. Q Exceptū boc in p̄mis excipiām⁹. Q Deindel hec est altera exceptio. Q Si natura nō feret nō patief: ⁊ aliēa penit⁹ erit a tali imitāde: ⁊ affert exēplū filij aphrīcani maioris: q̄ ppter malā valitudinē nō pos/ tuit in reb⁹ bellicis patrē imitari: qbus maior aphrīcan⁹ v̄l̄ marie claruit. Hic cū ēē valitudinari⁹ Scipione filiū Pauli emili⁹ sibi adoptauit: q̄ cognomia⁹ est aphrīcan⁹ maior: cui⁹ auus p̄ adoptio nē maior dīct⁹ est. vñ Lato ap̄d cūdē Li. loquēs de Lchartaginensi. Scipione emiliū aloquitur. Quā palmā: vt immortales dīj tib⁹ reseruēt: vt aut̄ tui reliquias p̄sequare. I Aphrīcani maiore: q̄ Lchartaginē tributariā fecit: quā postea ei⁹ nepos p̄ adoptionē filij exeruit: ⁊ cineres in Capito/ lū tij.

Pedeten/ tim.

Officiorum.

Ium retulit: et alibi dicit idem quod fuit ibeclis. P. Aphricanus filius: is qui te adoptauit quod tenuilaut nulla poterit valitudine: quod nisi ita fuisset alter ille extinxerit lumen civitatis. Et in Bruto dicit Cicero. ipm Scipionem accepimus non fuisse infante. filii quod est ei: is: qui minor hic Scipionem a Paulo adoptauit si corpe valuerit: in primis hitus eum discernit. Hunc paulonatius Scipionem filium Pauli emilius maledicentem. Patri Aphricano maioris clarissimo Imperatori. Fuerat sui publici Scipio. patris fuit: qui consilium Hannibali descendenti ex aliis occurrit: et ad Thracianum pugnauit: quem vulneratum: filius Scipio nunc adolescentis qui postea maior Aphricanus appellatus est: humeris in castro retulit. hic Scipio ut dicitur: una cum fratre Gneco et Hispania occubuit: et duo fulmina bellicae sunt appellatae: huius. P. Scipionem filium fuit Aphricanus maior: Gneus autem filius fuit Scipio Nasica Aphricanus: qui potuit imitari patrem suum in laude bellica: se vero filius valitudinari imitari non potuit: ergo cum natura non patitur elaborandum non est quam frustra sit et circa decorum. Si ergo precipit. Et quod illi agendum sit: quod propter ibeclitatem corporis non obire poterit matura gaudia et agere casus foeciles quod bona altera et beatam vocem reqruntur. Debet inquit hinc alias virtutes: et in ipsis a deoclarare: ut id quod perstare non potest propter valitudinem: non multum ab eo reqratur. Defensitatem in iudicio altos sepe defendere: et tractare genitale iudiciale: quod maximum vim reqrunt. Et electionibus tenere populum: versari in gaudiis deliberatiis: et suorum oculis virtutis et mouere populum ad quoque affectum pro salute cohortis: sua eloquentia persuadere ea quae sint et repudiare. quod est officium vehementis orationis et sic duo genera difficultas accepti: iudiciale et deliberativum. Et hoc quod desit quod non potest persistere. Optima autem dicitur quod sit optimum: quod relinquatur filius imitandus: a parentibus Gloria inquit est rex gestarum et virtutum: quod filius bene instituti sustinere et illustrare debet. Unde illi marie virtuperandi sunt: qui voluptatibus immersi a maioribus suis degenerantur. Interrogatus Plato quenam filius comparanda: et relinquenda esset. Respondebat ea quod non gradine: non viri: non ipm denique Iosephus extimesceret. Et suis discipulis dicere solebat: Ocio labores aspergunt: non rubiginem splendorem persistere putatis. Idec in epiphaphio sicut est. ut dicitur est gloria parentum est natus clarus magnificus et thesus. et in unde legibus sic scribit. Nemo liberorum gratia cumulatus pecunias incutat ut distillatos eos reliquat. neque non ipsi: neque ciuitatis id ducit: filii non aurum sed pudor multum oportet relinquere: divites autem valde simul que probos esse impossibile est. dico autem divites ut multi existimat effrentes eos et divites qui pauci et multis pecunias plurimas possident quae etiam posset malos quae possidere fieri vero non potest ut divitiis aliquis simul possit et possit. Altera oia dicebat. Desiodius non magis possit detinere sunt quae ciuitates ut in talario ludo hic et illuc transmutantur. sola virtus et vivent: et mortuo stabilitas est et firma possessio. Solon dicebat: Non gaudemus cum virtute divitias: quae virtus firma diuitie vero alias alius possidit. Quis glorie et splendoris non paterni afferre dedecus. Et quoniam officia: factit traditionem et cuius etati proprium munus assignat. Dispibus duersis. Alioquin etiam ut de aliis rebus disputatur est. Et distinctione divisione et diversitate etati.

Deso.

Solon

Bristote.

Plato.

Et igitur adolescentis describit nomen adolescentis officia. Euleri timere cum prouideat reuerentia. Bristote. lib. ii. de re familiari tuenda sic precipit duplex est timoris species. una quod est cum pudore ac verecundia qua vtuntur ad parentes secundum filium: et composti ciues ad benignos rectiores. Altera vero est cum iniuricitas: et odio ut seruit ad dominos: et ciuum ad tyrannos. Pla. in. i. de legibus sic ait. Adversus ciuitates sepe numero existimationem cum formidamus ne dicendo aut faciendo alii quid minns honestum malum videamus quem timorem nos imo oemus ut arbitror timorem appellamus igitur: et legislator: et quis alius qui prodest hominibus quo modo possit: hunc timorem maximo honore colat voces pudore: confidentia vero his contraria noiet impudentia et maximus prouaurum re publice malum hominibus arbitretur. Adatores natu seniores hoc in primis obfusauerunt Lacedemonij ex Lycurgi institutionis et legibus. Unde scribit in Catone maiore Lysandrum lacedemonem esse honestissimum domicilium senectutis. nusquam non tantum tribuitur etati nusquam est senectus: bozator. Et apud romanos in prelio eret senectus: et multum erat precedere in iiii annis. ut sati

rus scribit Pla. in. viij de legibus sic precipit. decet autem iuuenem verberatum a seniore id ob senectus eius reverentia patiēter ferre sic itaq; senciamus. Quilibet seniore et re et verbo colat ac si. xx. annis maior est quasi pater si vir fuerit aut matre si mulier reuerae atque adeo oibus semper abstineat quod in ea etate sunt quod precare parereque ipsum poterit natales deos veritus. Optimosque in se ipsos. i. vir tute predictos. Probatissimos. ad famam: i. sic auctoritatis plenos. Et consilio hoc referatur ad optimos: quoniam optimi viri bene consilunt: cum sint iustissimi. Auctoritate hoc referatur ad probatissimos. quoniam apud ois taliter hinc magnam auctoritatem qui rebus gestis et iustitia clarissimis sunt et probantur. Mitatur firmet se quoniam adolescentia lubrica est et plena affectuum ideo facile labitur unde firmanda est consilio seniorum: in quibus ipsi affectus sedati sunt et compotiti: et inest recta ratio. Nulla re iurit Sene. Magis aios honesta induit: dubiosque in prauis indeclinabiles reuocat ad rectum: quod bonorum virorum conuersatio. In iuuentute incipientis. In iuuentute imprudentia. prudentia quippe bene non potest: cum non habeat experientiam regni. doctrinam bene potest: quod in ingenuo persistit: sed prudentia rursum rex requirit: ut et adolescentes non potest esse prudentes. doctus autem est potest. Constituta laborum dispensanda et formanda ad virtutem. Adiutorie autem dat aliud preceptum. Iuuue. et dicit. Maxima debetur pueri reverentia. Hec etas adolescentia libidinis efficiat. Et Dyogenes videns adolescentem esse libidinibus efficiat. Et

Seneca

Iuuentute

Aristote

Plato

Epicurus

Plato:

Seneca

Adolescentis officia:

Et igitur adolescentis malores natu vereri ex hisque eligere optimos et probatissimos quorum consilio atque auctoritate nitatur in eundem enim etatis iustitia seniorum constitutae et regenda prudentia est.

Maxime autem hec etas a libidinibus arcenda est: exercendaque in labore patientiaque et animi et corporis: ut eorum et in bellis et ciuitib; officiis vigeat industria. Atque etiam cum relaxare aios et dare se iucunditati vellent caueant in tempore iuantiam: meminerint verecundie quod erit facilis eiusmodi quod rebus maiores natu interesse velit.

tem effeminari: non pudet dicitur: deteriusque naturam ipsam de ipsis statuere. Illa enim te virum fecit: tu te cogitis mulier fieri. Sit etiam inquit Aristote. in libro de historia animalium: loquens de pubertate. ut per id tempus pueri custodiuntur praecepit debeat. maxime enim ad volumen rei venere incitantur: cum becincipiant: que ad modum pueri concubunt libidinosiores: adolescentes et mares sive alia parte sua vtracque mitius cauerint: propensiones eodem efficiuntur. meatus enim laxantur: redeuntque ad id corpus lubricum et dispositum: et simul voluntatis praeterite memoris desiderio mouentur praeterite correctionis. Post annum ter. vij. est mulierum procreatio: ante concepient quidem. sed imperfecta et exigua parturunt. Plato in. viij. de rep. sic ait iuuenibus convenienti multi maritimi labores. Xenophon in secundo commentariozini sic ait studium et patientia bonarum et honestarum rerum causa sunt. Epicharmus dixit. Omnia nobis vendunt laboribus. Nihil eorum que bona et honesta sunt nisi hominibus sine labore ac studio prestant. Si velis corpore etiam fortis esse subiectendum est animo corpus et exercendum in laboribus atque sudoribus. In labore quod faciebant in primis Lacedemonii: ut labor obducere callum dolorum. In bellisque ad labores corporis. In iuuentutis officiis ad labores animi. Industria studiosus labor. Atque etiam dat preceptum quid ipsi adolescentibus faciendum sit. cum laboribus defatigari animum relaxare voluerint et iocari sive ludere. Erecundies pueris qui malis conatibus obstat. Cum Dyogenes vidisset adolescentulum rubore perfusum propter pudorem dixit. Confide filii: huiusmodi est virtutis color: caueant inter imperans: que omnium malorum causa est: et corrumpt prudentiam sine qua non potest intelligi vita viri. Eiusmodi quoque quemadmodum in rebus serijs. Eiusmodi rebus locis et ad animi relaxationem comparatis. Omnino inquit Plato in legibus inducendi sunt seniores ut sese aliquando viro exhilarant: quoniam exhilarati sine molestia intereunt ludis iuuenem et presentia sua coercebunt eorum lasciviam. Magna pars peccatorum tollitur inquit Seneca. Si peccatoris testis assistit: et omnia mala nobis solitudo persuadet.

Officiorum.

Enibus autem] Exequitur alteram partem ppositionis: et ponit officia senum: quod debent abstinere laboribus corporis: et exercere animum in medium consulere: et prudentia regere altos. arma enim senectutis sunt artes exercitationesque virtutum: debent serues consilio et auctoritate rempu. regere. et iuuenes ad virtutem formare et illorum affectibus modum imponere legibus et instituis: inquit Lato apud eundem Ciceronem. Vacat etas nostra munericibus his que possunt sine viribus sus-

tineri. Itaque non modo quod si possumus: sed nec quantum possumus quidem cogimur. Consilij profecto iuuenium: et gubernatione res publicae factanter. senus est hoc minus: opere precium erat quandaz senatores videre romanos tantum auctoritatis: ut Lyneas Pyrrhi legatus cum Romam venisset: de pace accurus: et illi senatus datus esset rediens ad Pirrhū: dixerit se natum Romanum multorum regum confessum sibi vistum esse. Is etiam reipublice prodest inquit Seneca qui iuuenturem exhortatur: qui in sancta bonorum preceptorum in opia virtute instruat animos: qui ad pecuniam luxuriamque cursu iuuentus pensat. Ac retrahit. Q.anda opera curandam est ipsis sensibus. Langor: quantum ad antimum et cogitationem. Langor: est torpor et inertia. Q. Desidei: pigritie: cuius diceretur Diogenes. Senes iam a labore cessa. Quid enim respondit si in stadio currerem ad finem sporteret cursum remittere et non magis intendere. Luxuria: quedam superfluitas in omnibus rebus et maxime veneris. Q. Silavtem: ponit malum quod sequitur ex senum luxuria et libidinosus est infans: et alijs preber malum exemplum. Q. Impudentior: id est facit ut ipsum adolescentem

minus pudeat peccare: cum videat exempla senum. Ergo tales homines duplci pena digni sunt. Plato. in quinto de legibus scit. Sapientis legum lator senioribus precipit: ut sint coram iuuenibus verecundi ac summopere caueant ne quis iuuenium eos aut videat: aut audiat agentes turpe aliquid vel loquentes nam vbi senes minus pudici sunt necesse est ibi iuuenes ipudicissimos esse.

Q. Ne illud quidem alienum est de magistratum de primorum ciuium de peregrinorum officiis. dicere: est igitur primum munus magistratus intelligere se gerere personam ciuitatis debereque ei dignitatem et decus sustinere seruare leges iura describere: et ea fidei sue commissa meminisse.

A

Officia senum.

Enibus autem labores corporis sunt minuendi exercitaciones animi etiam augende videntur: danda vero opera ut et amicos et iuuentutes et maxime remp. consilio et prudenteria qua plurimum adiument. Libidinum autem magis cauendum est senectuti: quod ne langori desiderio se dedat: Luxuria vero cum omni etati turpis. tum senectuti sedifima est. Si autem et libidinum intemperantia accesserit: duplex malum est quod et ipsa senectus concipit dedecus et facilit adolescentium impudentiem. intemperantiam

Officia diuersarum personarum conditionumque.

C. ne illud quidem alienum est de magistratum de primorum ciuium de peregrinorum officiis. dicere: est igitur primum munus magistratus intelligere se gerere personam ciuitatis debereque ei dignitatem et decus sustinere seruare leges iura describere: et ea fidei sue commissa meminisse.

Plato

minus pudeat peccare: cum videat exempla senum. Ergo tales homines duplci pena digni sunt. Plato. in quinto de legibus scit. Sapientis legum lator senioribus precipit: ut sint coram iuuenibus verecundi ac summopere caueant ne quis iuuenium eos aut videat: aut audiat agentes turpe aliquid vel loquentes nam vbi senes minus pudici sunt necesse est ibi iuuenes ipudicissimos esse. Q. Ne illud quidem alienum est de magistratum de primorum ciuium de peregrinorum officiis. dicere: est igitur primum munus magistratus intelligere se gerere personam ciuitatis debereque ei dignitatem et decus sustinere seruare leges iura describere: et ea fidei sue commissa meminisse.

A

Sacerdos autem ille est cōprobandus qui integrē sit atq; legitimus. deinde a domo q; maxime inunda: ex pers quoq; credis oīumq; huiusmodi que aduersus rem diuinā cōmittūtūr cuius & pater matrē simili ter vixerit. Que ad sacerdotū creationē attinent deo cōmitētā sunt ut qui madmodū il li placet. Ita diuina fortuna cui tributū id sortes serat. ¶ Primitū a dū nūc de officio priuati hoīs. ¶ Ego Justo. ¶ Par iequali non debet se alij p̄ferre: nec aliquid sibi assūmere p̄ter equitatem. ¶ Neq; submissum debet ita se gerere inter cūes inquit: ut eius dignitas poscit tenereq; medius nec se nummum efferre ne videatur insolens: nec se submittere ut vis deatur contēndens nec aliquos in repū. tumultus excitat: sed vel le omnia tranquilla: ut decet bonum cūem. ¶ Abiectum negligēt sem suam dignitatem. ¶ Talem enim qui ita cum suis concubus viuit & in rep. bonus ciuis appellatur. ¶ Peregrini autem nūc de officio peregrini qui in sua ciuitate non ēt. Hostes dicitur amicus externus & qui est in aliena ciuitate. Incola dicitur qui in alterius regione habitat & in aliena ciuitate atq; rep. Accola dicitur qui ad locum habebat: ut accola fucin: accola pad. Inquisitus dū Qui i aliena domo p̄ducta habitat ¶ Avidime curiosus dicitur qui ea iquist & curat que ad se non pertinent. Officiosus dicitur is qui est plenū officio. Unde vinclus: mulierosus morosus: significanti copiam quādam in modicam rei super qua dicitur. Omnia essi nomina sic decimata nata nimium ac p̄ter modum si & significant: vt: vinclus: famosus. et similia: sed ingeniosus: officiosus speciosus laudantur: qm̄ declinā Victoria: facundia & similia: sicut ipse virtutē amplitudines nullis singulis cohidentur: sed quanto maiores: tanto laudabiliores sunt sic illa amplitudine sua magis laudatur. Illa vero sunt in vicio que ab illis formantur in quibus oportet constitui medium quod si transgreditur quis vitium est. ut vinclus. i. nimium vino deditus: quod est cōtra sperantia: & sic de singulis auctor est Belli. ¶ Ita modis supradictis: sere dixit: ut vitaret arrogantes: id est cum quid cōueniat plenis & quid vnumquemque deceat: tunc reperitur efficiū quod est actio cum virtute: debemus igitur querere qd eūq; consentaneū sit. & sic officium poterit assignari curiosus inquit plato. Nemo est qui non sit maluolus. ¶ Temporibus quoniam non cūq; temporis omnia conuenient & hec temporis circunstancia consideranda est: et etiam alię que ad officium inueniendum maxime conducunt: sunt enim ut dictus est quedam officia a circunstantijs. Unde opus est cōsiderare personas: & eras si volumus inuenire officia. ¶ Mibū est autem dat generale preceptum de ipso decoro. Mibū est inquit quod magis hominem deceat: quam in omni vita seruare constantiam. id est animi stabilitatē tem bāc constantiam habere non possunt hi qui affectibus seruant. Constantiam non mutare p̄positum vite & institutum: & non agere dissimilia que inconstantiam indicant.

Curiosus
Officiosus
Nomina
in osus.

Plato.

Ed quoniam decorum. Illud in omnibus factis et dictis in corporis deniq; motu et statu cernitur idq; positum ē in tribus rebus: formositate: ordine: ornatu ad actionē apto difficilius ad eloquendū.

Eur ab illis in quibus non est ille modus adhibendus quippe in genitū: officiū: disciplina: consilium: Victoria: facundia & similia: sicut ipse virtutē amplitudines nullis singulis cohidentur: sed quanto maiores: tanto laudabiliores sunt sic illa amplitudine sua magis laudatur. Illa vero sunt in vicio que ab illis formantur in quibus oportet constitui medium quod si transgreditur quis vitium est. ut vinclus. i. nimium vino deditus: quod est cōtra sperantia: & sic de singulis auctor est Belli. ¶ Ita modis supradictis: sere dixit: ut vitaret arrogantes: id est cum quid cōueniat plenis & quid vnumquemque deceat: tunc reperitur efficiū quod est actio cum virtute: debemus igitur querere qd eūq; consentaneū sit. & sic officium poterit assignari curiosus inquit plato. Nemo est qui non sit maluolus. ¶ Temporibus quoniam non cūq; temporis omnia conuenient & hec temporis circunstancia consideranda est: et etiam alię que ad officium inueniendum maxime conducunt: sunt enim ut dictus est quedam officia a circunstantijs. Unde opus est cōsiderare personas: & eras si volumus inuenire officia. ¶ Mibū est autem dat generale preceptum de ipso decoro. Mibū est inquit quod magis hominem deceat: quam in omni vita seruare constantiam. id est animi stabilitatē tem bāc constantiam habere non possunt hi qui affectibus seruant. Constantiam non mutare p̄positum vite & institutum: & non agere dissimilia que inconstantiam indicant.

Ed quoniam decorum illud. Dixit hactenus de deco: quod in factis posituz est: tam dicet de deco: qd in dictis motuz corporis cōsistit. ¶ Idq; decor. ¶ Formositate: pulchritudine de qua p̄cipiet eris ordine. ¶ Ornatu ad actionē apto: qm̄ nō omnes actiones eundē ornatu requirunt quippe in cōctionibus eo ornatu debem⁹ ut qd locus possit: aliter cū in cubiculo studemus cum sacris operamur: igitur ipse ornatus debet accommodari ad actionē & qd quodāmodo ip̄ possibile est p̄scribi: re quo ornatu in singulis actionibus rei debeat. cū hoc sit prudētē relinquēdū: que in quaq; re: quid deceat cognoscit is: id dicit difficilius ad eloquendū: s̄ latiss ex intelligo. oīa em̄ agēda sunt finis ipsi conditione. ¶ Difficilius ad eloquendū difficile est inquit hoc deco: positū in his tribus rebus ex

Officiorum in

Aristote.

plicare oratione & dijudicare quando est & prescribere: quale in singulis rebus esse debeat: sed satis est quod intelligatur in his tribus positum esse: de quibus precepta dabit Aristote. in. ii. ethi. sic ait. **A**ctiones: et ea que profundunt nullam habent stabilitatem quemadmodum nec salubria ipsa atque cum talis sit sermo universalis. multominus is sermo certitudinis habet qui de singulis estnam nec sub artem nec sub p̄ceptionē ullam cadunt sed oportet ipsos agentes ea semper considerare que ad tempus accommodātur. In his tribus formositate ordine ornata. **C**ui pbemur laudemur: quoniam nihil est agendum quod eos offendat: quibus cum vivimus: ut ostendere pudenda & eas partes quas natura occultauit: et sic **L**i. describit compositionē corporis humani: ut ostendat in hominē debere esse verecundum volente natura quod pres corporis ita dispositus. **G**uia quoniam quemadmodum dicum est: et dicenda erunt de quibusdam: dicimus inquit etiam aliqua de his quod pertinent ad verecundiam: et quibus homines mouentur: ut aliqui laudent: aut vixiperent & his absolutis de pulchritudine disputabat.

Rincipio ponit humani corporis compositionē: ut ostendat habendas esse curam pudoris unde natura omnes actionem nature accommodari obpontere: aliter enim decorum non seruatur. **P**rincipio primum habuisse rationem: considerationem in ipsa compositione corporis. **I**n promptu jn aperto: ut ab omnibus cernerentur. **H**onestas si ne turpitudine aliqua que posset spectari ad necessitatem: quoniam partes illas obscena mentulam: anum: vulvam: opus est seruire necessitatibus naturalibus. **A**bduxit occultauit abdere est in intimitate occultare. **D**eformem turpem: et in honestum. **W**anc fabrica diligentē compositionē: quoniam ipsa natura subit rationē architecture. **V**erecundia pudor: ut inuitet et regat quo turpe est duce natura. **Q**uecumq; em, probat quod verecundia imitata est fabrica naturae qui sana mente] qui non sunt furtos sanitatis animi. scilicet: cu; eius iudicia. opinione eorum concordat eaque animi virtus est: quam temperantia dicunt esse: alij obtemperantia temperantia p̄ceptis. Insania dicitur morbus animi. Sapientia vero est sanitatis mentis. eos inquit alibi sanos intelligi necesse est quorum mens motu quasi morbo purgata nullo sit: quis contra affecti sunt insanios appellari necesse est. **R**emouens ab oculis: non patiuntur ab alijs cerni cu; babeant turpe aspectum. **D**atque operam ut pareant. Student parere necessitatibus suis nature occulite ut merere: onus egerere ventris non prospalam: sed occulite propter verecundiam. **Q**uarumque partium: i. illi qui sunt: sane mentis: non appellant propriis nominibus illa partes: quarum usus nature sunt necessarii. **N**eque usus: quoniam pudor est dicere futuri & similia. **S**uis nominibus apertis sine aliquo pudore: quod non sit ab illis qui in natura vivunt. **O**bscenum turpe et contra hominis dignitatem & pudorem. **T**hād: quod cu; occulte sit: non est turpe. necessitas enim nature hoc requirit: sed si in aperto fieret turpissimum esset. **T**haicūt concludit banc partem. dicens apertam actionem dignam esse reprehensione: et etiam verboz obscenitatem. pertulans dicitur invereundus. lascivus libidinosus: et qui licentius oīa facit. **A**bi Paris apud Ouidiu. Quocum magis possem vobis petulantius uti. Mori semel ebrietas est simulata mibi. **O**bscenitas turpitude. si aliquis profiteatur & predictet se turpia commisisse. **A**nde virtus apud Xenophontem sic voluptatem tarat. cum immortalis sis a diis quidem profecta es. a bonis vero hominibus ignominia affecta. Nunquam quod auditu dulcissimum est tuam audiendi laudem nec quod suauissimum usum tuum opus vidisti. **P**lato. in. viii. de repub. sic ait. Apparet ita

Xenoph:
Plato

Sed satis erit intelligi. In his autem tribus continetur cura etiam illa ut probemur ab his: cu; quibus: et apud quos vivamus. His quoque de rebus pauca dicantur.

Decorum a verecundia:

Rincipio corporis nostri magnam naturam ipsa videtur habuisse rationem: que formam nostram relinquimus figurā in qua esset species honestatē: eam posuit in promptu. Que autem partes corporis ad nature necessitatem date: aspectum essent defor meū habiture atque formam easque conterit atque abdidit. **H**anc nature tam diligentem fabricaz imitata est hominum verecundia. Que enim natura occultauit eadem omnes. qui sana mente sunt: remouent ab oculis. ipsorum necessitatē dant operam ut quod occultissime pareant: quarumque partium corporis usus sunt necessarii: eas neque partes: neque earum usus suis nominibus appellant: quodque facere non est turpe modo occulte id discere oscenum est. Itaque nec actio

Q[uod] o admittat quale cuiusq[ue] fuerit pueris educatis institu[t]i. talia fore etiam sequitur. Nec vero reprobat opinionem Lynicorum et sententiam que omo verecundie intima est. Cynica secta Lynicus: dicta est auctore Laertio in vita Antisthenis et Gymnasio: quod Lynosarges appellabatur. Dyogenes Sinensis fuit princeps Lynicorum. Sed Antisthenes videtur fuisse princeps stoice viri lis secte. Lynicus dicitur caninus: quoniam Lynicerat mordaces: ut canes et alaratores virtutum. Diogenes: Lynicus dicebat uxores communes esseopportere. Mibil esse iniquum ducens ex templo quippiam accipere. aut aliquod gustare animalne in iustu[m] Diogenes

rerum illaruz apperta petulantia vacat: nec orationis obscenitas. Nec vero audiendi sunt cynisci: aut si qui fuerunt stoici pene cynici qui reprobabant. et irrident: quod ea que turpia re non sint: verbis flagitiosa dicamus: Illa autem que turpia sunt noibus appellemus suis latrociniari: fraudare: adulterari turpe est sed dicit non obscene. Liberis dare operam re honestuz est: nomine obsceneum: pluraq[ue] in eam sententiam ab eisdem contrayere cunctiam disputant. Nos autem naturam sequamur: et ab omni quod abhorret ab ipsa oculorum aurumq[ue] cōprobatione fugiamus. Status incessus sessio: accusatio: vultus: occultus: manuum motus teneant illud decoꝝ quibus i rebus duo sunt maxime fugienda ne qd effeminatus aut molle aut ne qd duru[m] aut rusticu[m] sit. Nec ho bistrionib[us] oratori busq[ue] cōcedēdū ē vt bis b apta sit nob̄ dissoluta

Diogenes

Zacchante

tionibus. Fagitiosa lobscena: et turpia qn dicitur cum quadā obscenitate abhorru[m]. Zatrinari: obſidere vias et obſidentes opp̄mire. Fraudare. Fraude decipere: ac cōmittere adulteriu[m]. Ut citur nō obscene. Nemo reprobaret hec abha tanq[ue] turpia dicebant. Lynici cui rem turpem detesta bilem signifcant. Liberis dare opera[m] mire uxorem liberorū p[ro]creandorū cā. Rejipo actu. Noīe l[et]cū d[icit]. Mos aut[em] opt[er]ū p[re]ceptum: ostendens quid circa talia si agengū: ut s. omnia fugiamus: qd cū videntur ab alijs non laudantur: et cū audiuntur turpitudinē habent. et cauere de debemus ne turpia facere videamur: nec ea loqui debemus. que aurea alioz offendant. Mos qd p[er] nimis sectam Lynicā: et Stoicos veteres pene Lynicos. Naturā qd nobis imponit verecundiam et corpus ita depositum vt summa bonitatis rōem videat babuisse. Oculorū qdū ad factus ipsum quod videtur. Qduriū ad abha obscene. i. vitare debemus ea qd aut visu: aut auditu possit vituperari: vt dum flamus: sedemus. ingreditur: accubamus. seruet decoꝝ. sint enim motus corporis nature cōgruerentes: sunt enim cōtra naturā: a quibus cauendū est: ne munus nature odisse videamur. Tenet aut illud de eo. Ne s. aliquid faciat: op[er] oculos alioz offendat. Emporibus nostris hoc solū p[ro]dit hoīes et impuri. Ex Lynicoru[m] dogmate imitantur: vt nullā babeat verecundie rōem et pudenda ostendat et in malis gloriātur. Una superest: vt palā seorsim: et ritu ferarū quas viuunt in foro turpiter cōmiserat: qd p[ro]fecto erit: vt videre video: adeo ipudētē habenas mōstrosi cōcupis̄ artifices remiserūt. Ut iqt p[ro]bi. vxore actu venereo cognoscat plūmā cū modestia et pudore. Quidib[us] in rebus ponit et qd ritanda sunt in his reb[us]: quas dicit. Essemiatū j multib[us] qd mulebre. Aut molles p[er] virile. molles cū referet ad aim ritupat: cū ho ad res in aiatas: laudaet: vt molle op[er] i.e/ legas et bñ elaborati cū summa laude opificis. Aut. i. vi. Excudet alij spiratia mollius era. i. p[ro]fecti elegātus. Abolis bñ d[icit] p[er] virilis. Essemiatū iqt erit qdū ad actionē: molle ad aim. T[em]p[or]ū p[er] elegās et minus expeditū. Nec ho bistrionib[us] iquid Li. Etia bistrionib[us] et oratorib[us] nō cōcedunt gestus indecori: qd cū ita sic multominū cōceduntur alijs. et hec qdū p[er]tinet ad motū corporis. Hui apta. accōmodētur: et illis cōueniat. hoc inqt Li. Cōcedēdū nō ē qm̄ quēadmodū nobis gestus indecori nō cōnenit et ipudētes: sic etiā ipsi bistrionibus et oratoribus. Nobis qdū sumus actores et scenici. Dissoluta mepta et vanda vito. Scenicoꝝ quidē mos p[ro]bat quare impudētia et gestus indecori etiam scenicas non conceduntur: vt nobis multominū cōcedit ostendat assert ergo moꝝ p[ro]deundi in scenam apud antiquos: quo maxima verecundie cura ostenditur.

Pbūs.

Abolis.
Urgilius

Officiorum,

GScenicoꝝ eoz] qui vñstatur in scenis & theatris: vt pugiles & bistriones: mīni palestrite: atheleꝝ te. **G**Subligaculo] subligaculū erat indumentū ab vmblico vsq; ad genua: quo pudenda tegebant dicitur etiā subligar: Iuuenia. Et subligar acciab olympicis ludis. origine habuit auctore Thucydide quoniam athlete & pugiles illi certantes p̄mū subligaculo vñ sunt. **G**Veteris discipline] antique instituōis. Non decore] cū turpitudine vt offendat oculos spectatorꝝ & sic explodantur. Nostro more[romano] quoniam nudare corpora romani a grecis accepérunt. qui in gymnasīis pueros exercebant: vt essent ad belliticos labores & tumultus promptiores.

Symna/num
Plato.

Ebūcidis des

Plato

Plinius.

Seneca.

Fabius Thales

Genicorum quidem mos tantam habet ycteſis discipline verecundia: vt i scena sine subligaculo prodeat nemo: Cerentur enim ne si quo casu euenerit: vt corporis partes quedam aperiantur aspiciantur non decore. Nostro quidem more cum parentibus puberes filii cu[m] saceris quidem generi non lauatur. Retinenda est igit[ur] huus generis verecundia: presertim natura ipsa magistra et duce.

Duo genera pulchritudis
Um autem pulchritudinis duo genera sint: quorum in altero venustas sit: in altero dignitas venustatem mulierem ducere debemus dignitatem virilem. Ergo et a forma remoueatur omnis viro non dignus ornat⁹

Um aut pulchritudinis tria posuit: ex quibus decor illud costat: formositatez: ordinē: & ornat⁹. Postquam vero eadē differunt: resumit p̄mā parē: & de ipsa p̄cipit facie domino genit p̄lchritudis. **V**enustas] vt dixi ē ille decor & gratia mulieris: q̄ id est boies ad amandum. **D**ignitas] est p̄lchritudo bois. **V**enustas mulieris. **V**enustas accipit in boiē tāq̄ ordinē dignitatis. & decor viri est honestas: & dicitur etiā decora dignitas. **D**ucere existimare dignitas ē bois p̄lchritudo: id ob qd iducimur: vt eu reueremur. **V**enustas ē foia mulieris cui gratia ornata lois expolitio: cui & fuit quod mulieres ruit calamistro vñ sunt venustiores. hec oīa dñi ē aliena a viro. **A**n dīc Ouidius: Sit p̄cul a nob̄ iuuenes vt feminae cōpti. **F**ine coli modico foia viri amat. **M**ō dign⁹ viro] q̄ viro non ducitur: nisi: qm̄ ait fabius mollis ornatus & expolitio cutis viri non ornata: s̄ eius mētē idicat. **A**n Thales phās dicebat: nō cōponere facit: s̄ bonaz artū studiūs aim excolare preclarum est. **E**t iuuenalit p̄probō dedit. **P**thont: q̄ curaret cutem Seneca dicit. Non est ornameſtum virile concinnitas

Et hunc non digno. s. ornatus. i. non solum debemus effugere mollem ornatum: sed etiam gestis et motu corporis indecorum et parum virilem. Nam palestrici motus probat ex gestibus et motibus decori bistrionum: quod sit turpe hominem molliter et paru[m] viriliter ut gestu et motu. **P**alestrici quid utuntur palestrite. i. luctatores: qui nudi et oleo quandam perfusi lucrabantur: vñ Papinius appellauit vincit pallem. i. palestram oleo perfusam: cu[m] em in. v. **T**hebaidos loquitur de varijs exercita ttonibus. **E**bidei dicit. Sed corde Idiores. Ante alios erat vnta pales geslus est actio quedam et quasi pronuntiatio corporis gestio est administratio: et actio: sed parum est in v[er]bi. **D**iodotores inuentes tecnum et fastidium spectatoribus eum sine nimis molles et affectati bistriones dicuntur ludiones et hi qui recitant comedias: et tragedias: et personas aliorum referunt. **N**on vacant inepti. In obphan[t] a spectatoribus tanq[ue] molles et inepti. i. non conuenientes per sonis quas sustinent. **I**n v[er]bo genere in palestris motibus et gestu bistrionum. **H**ecta cuius deco ro. **S**implicita pura vel decet sine aliqua admixtione affectata molles. **F**orme autem dignitas coloris bonitate tuenda est: coloris exercitationibus corporis. Adhibenda est preterea munditia: non odiosa neque exquisita nimis tantumq[ue] fuit agrestem et humanam negligentiam. **E**cce rō est habenda vestitus. In quo sicut impletis rebus mediocritas optima est. **L**auendū est autem ne aut tarditatib[us] vt amur ingressum multoribus: ut similes pomparum ferculis esse videamus aut in festinationibus suscipiamus nimis celeritates. **Q**ue cum fiunt anbelitus in orientur: vultus mutantur: ora torquentur exquisibus magna significatio fit non ad esse constantiam. **S**ed multo etiam magis elaborandum est: ne animi motus a natura recedat. **Q**d assequemur: si cauebimus ne in perturbationes atq[ue] examinationes incidam: et si attentos a nimis ad decoris conseruationem tenebimus

Agrestem rusticā. **I**n humana lab hoie alienā: qm̄ sua negligentia turpe esse et squaliduz reprehenditur. **E**adē ratio nunc precipit de vestitu. i. eadē consideratio. q. l. habetur ad tuendā dignitatem et colorē in vestitu mediocritatē seruare debemus que in oībus rebus laudatur. **P**le niscip major parte vere est laudabilis. **L**auendū est aut. nunc dat precepta et cautiones de ipso incesu. **M**ollitoribus effeminatis et paru[m] viribus. Qualis debeat esse incessus magnanimi v[er]bi dictū est supra ex sententia Arist. Ferculus pompar. pompa d[icitur] a pompo verbo greco quod est mitto latine. Ferculum est illud quod continet id quod mittitur et dicitur a ferendo. **A**nde fercula dicuntur illa que in triumphis preferuntur et solennitatibus sacrorum: in quibus vasa circumferuntur molliter et quadam signitate non enim in illis p[ro]peratur. **P**ompa est spectaculus in rebus p[ro]sp[ec]tis et etiam aduersis ut in triumpho et funere quasi quidam solemnis apparatus et ostentatio. Spectaculum est illud quod spectatur. et ipsa etiam spectatio. **S**imiles ferculi his que mollitur et segniter circumferuntur in pompis: non debemus ut nimis tarditate et molli nec nimis sed tenere mediū: ne aut molles aut inconstantes et anbeli anxij[us] videatur. **Q**ue celeritates nam homo grauis debet habere tardū incessum ut videatur constans non em p[ro]perat ille inquit Arist. cui u[er]il magnum videtur. **S**ed multo etiam magis quoniam cum mouetur animus mouetur et vultus qui animū indicat. **A**dotus animi duplices sunt. **N**atura duce bonū appetimus fugimulcō trārtum cu[m] appetimus constanter et prudenter voluntatem habemus q[uod] in solo sapiente cadit. **L**ibido que incitata est vehementius in stultis innenit. Et natura duce mala declinamus: que de clinatio si cum ratione fit cautio appellatur. q[uod] autem sine ratione et cu[m] examinatione humiliat fracta noscitur metus: qui est a ratione aduersa cautio. **Q**uo assequemur ut animi motus no[n] recedant a natura examinatione est metus subsequens: et quasi comes paucoris. **A**d decoris conservacionē qm̄ non decet hominem perturbari: sed rōem et putare oīsa humana esse inferiora: et nihil dicere

Lucilius

Pompam
FerculamSpectacu
lum

Officiorum

quid sit contra naturam. **G** Ad motus sunt animorum. Dividit motus animorum in duas partes: appetitum et cogitationem. Cogitare igitur honesta debemus: et appetere ut decorum serueturi. **G** Ad res optimas coniunctas virtutis atque cogitationes dignas. et ut appetitus obediatur ratione. et id appetet. Quod est finis naturam Plato in. iiii. de. repu. sic ait. Temperante aliquem appellamus cum in eo id quod presidet et id quod subest in sententiam eandem conuenient ratione. Imperare deceat. neg ab illa desistendum esse. sorte illum vocamus in quo iracundie vigor usi instituta est ut in mediis voluptatibus et odoribus.

In sententia sua presidat. non alter esse de terribili et non terribilis iudicandum est ratio ipsa dictauerit.

E quoniam magna vis orationis est: ea que duplex altera contentio est: altera sermonis. **G** Nunc precepit de oratione et sermone quao vit debemus ut decet. **G** Vis natura et potentia. **G** Eas vis et diuidit rationem in duas partes: contentione et sermonem: ut ostendat a liquido videntur esse contentio et aliquando sermonem. Nam in contentibus in senatu in iudicij voce contentioque vis debemus. id est sonora alta et ad mouendos auditores accommodata: de qua rhetores precipiunt. nam finis subiectas materiam debemus intendere videntem et remittere. Contentio est oratio acris ad confirmandus aut confirmandus apta: tunc enim debemus vici contentione vocis: et vires eloqui effundere ut id placuisse quod intendimus. Unde dicit in oratione pro Quintino Ligario: et quod maxima potero voce contendam: sic ut audiat populus romanus.

Amplificatio est ea pars orationis: quod mouet auditores ad effectus qua qui scit utrum rebemens est oratio. Contentio igitur primitiva est oratoribus in gne judiciali deliberatio: et demonstratio. **G** Disceptationibus contentionibus et controvercis oratorum. **G** Iudiciorum causarum in gne judiciali. **G** Contionum in genere demonstratio ad populum cui quis laudatur: aut vituperatur. **G** Senatus causarum quas tractant in senatu in gne deliberatio. **G** Sermo qui est demissus et ferit humilem enim oratio quotidiane locutio accidit: non data: sed adhuc in congresionibus. et confabulationibus amicorum et coniugii. Rethores precipiunt de contentione: et qua actione videntur sit quo modo aut debemus vici sermonem non precipiunt: potius enim in et de fine proprieate eo. s. fini temporis conditione vituperatur et ut de ceteris illis loquamur: quibus cogredimur. **G** In circuitu coronam boim confabulantur de aliqua re honesta. **G** Congressionibus colloctionibus amicorum inter se. **G** Precepta contentionis precipiunt rhetores quo modo et quae debemus vici contentionis sed non precipiunt quo modo vituperatur sermone. **G** Hec precepta sermonis quemadmodum contentionis. Dicunt rhetores quae sint partes sermonis: qua vituperatur in causis forensibus suasoriis et demonstratiuis. Sunt enim tres ptes magnitudo: molitudo: et stritudo: et dicunt quo modo debemus contentionem vici de sermone quotidiano nibil dicunt. **G** Discretum eorum qui dicendi artem precipere cupiunt. **G** Huic sermoni quam esset res quasi infinita precepta de sermone quotidiano. Sed hoc ipsi prudentes: que videt id quod decet: et modum oibus rebus imponit: relinquentur est: ut si quis loquitur eo sermone quam conuenienter re de qua sermo habetur perspicere. **G** Sonis audiendibus ratiocinari et loquendi certis circumspectis: hoc iam inquit. **G** Accidit. quoniam fuerunt et sunt qui precepta eloquuntur precipere voluerunt a magistris: sed non inueniuntur: qui vellent discere. quo modo sermo ne quotidiano vici debeant precepta sermonis humanae vite plurimi conducerent ad bonos viros formulos. Absulta. n. dñi. quod alii nocent: et sunt contra naturam boni viri. vñ dicebat Cleobolus: Lingua bene laudabile. propter esse virtutis. Et Anacharsis scyta interrogatus: quid nam non esset in hominibus bonus ac maius respondit illam: bene et male vituperatur. Vñ considerandum est ante quod loquamus quoniam rebū emisum reuocari non potest: necat ut gladius. **G** Igit sermone vituperatur quod nemini noceat: et aptus sit reportare.

Cleobolus **Anacharsis** **As**

re: et psone, zeno dicebat pbo dignū minime esse id verbum: q̄ non suisset p̄us mentis cogitatione finitum. **E**t erborū sententiarūq; hec p̄ceptū rhetores: quo mō. oratio debeat ornari. et disflua gut verbis et sententijs: hec p̄tētā p̄tinere ad sermonē in quo nō debent esse vba rusticā: et sententias babere q̄z tpi et psone aptas. Ergo ex p̄ceptis rhetorū in arte dicendi possumus elicere sermonis rōnem: et ita loqui. vt decet et circūstantie requirat. **S**ed cū orōnis p̄cipit nunc qualis dī esse vox clara. s. et suauis. Et iō. Linnius laudans. **C**erbergū dicit ē esse ore suauis loquentia quā vocē h̄z rigida: potius latrare quam loqui videtur. **I**ndicēt nuntiam emī voce sensa exprimimus et motus animi. **A**trūq; vi clara sit et suauis natura emī ad boc plurimū cōfert postea industria. **A**lterum vi clara sit assequemur: si nos exercemus i loquēdo. legēdo: p̄nūciando hoc modo fit vox clara et sonora: antiqui habebant phonastos. i. vocis magistros: et vtebantur cibis voci accommodatis. **E**t Demosthenes adhibita exercitatione. vocis defactū emendauit demissis in os aliquā lapillis. **E**xercitatio potissimum in declamationibus et Fāgius moneret exercendā esse voce quotidiana declamatione. **A**lterū vi sit suauis assequamur si illos imitabimur: q̄ p̄esse. i. submissa loquitur. leniter et cōuenienter quotidiano sermoni p̄ssimum inque vniuersitatem subtile. **E**cce ro i bartesio quis te aut est aut suis vñq; in partiendis rebus definiendis et explicādī p̄ssior. **M**it bī aliud. nisi suauitas vocis et claritas hoc aut erant; adepti exercitatione et imitatione. **I**n catuſ videbantur in q̄ optime iudicare de litteris: cū ita loqretur et cōmendabatur suavitate vocis cui non essent admodū eruditū. **Q**uamq; erant litterati. i. collegāt grāmatiken et scientiā recte loquēti in rhetoris scribit idē. **L**i. studiū est animi assidua et vebemēs ad altiquā et applicata magna lētia volūtate occupatio ut p̄bie poetici geometrie litterarū. **S**ed et alii erant. litterarii non putabantur: ut exquisitio iudicio litterarū cū non baberē illaz suavitatem. **M**it autē catullus pater et filius optime vi lingua latina. latine loqui et elegantia lingue optime tenere. **N**eçq; expressi: quis non adeo exprimebant litteras ut alip̄z sonū reddenter neq; op̄primebant intra labia ut difficiō le esset intelligere et sic turpis redeteret orō: tenebat tigif medius. **N**e aut obscurz. si feras oppresſiſſent aut putidum non gratum sed mouens fastidū: si feras nimis expreſſent. **S**ine contentionē conatu et vebementi concitatione nec languēs remissa et debilis nec nimis cano: a. **A**lbertus oratio jōro inquit Luci Crassi erat copiosior oratione. **C**atulog: sed nō minor opinio erat de catulī et bene loqueretur q̄ de Crasso qui suo tpe summus orator fuit. **M**ic est ille. **L**. Crassus q̄ in oratoriis libris disputat de arte dicēti et perfectiō oratoře iſtūtuit. **A**D. **hō** Antonius medio crebene loquēdi. q̄d bene veterentur lingua latina. **G**ale facetijs de ioco. **P**li. ast. l. xxi. antī. q̄ solatia sales appellantur: oīsq; vite lepos et summa bilaritas labozūq; requies nō alio magis vobabulo cōstat honoribus etiā militiēq; interponitur salarijs inde dictis. **L**onditus jōrnatus et sapidus Cesar qui disputat in oratoriis libris de quo supra Cesār. **L**. filius. In illo forensi genere iudicital et causis q̄ in foro agebāt. **S**ermone jōro sua sine cōtentō: q̄ multū salis et leporis p̄bēbat eratq; tāq; sermo quotidianus ho eadē placebat pplo ut ipsius iudicio Cesāris sermo supra ret cōtentiones aliorū. i. orationes acres et ad confirmandū cōfutandū cōparatas nō emī vtebatur Cesār in casus ferentibus cōtentione sed sermone: q̄m̄ videbatur cōfabulari nō orare: causas q̄ dicēti cōtentione requiri. **I**n oībus igitur cōcludit hāc partē de voce docēs quid sit agendū et volumus seruare decorum. **S**i ipsoſq; in oī re querimus ipsum decorum in oībus elabo: adū est

Plintus.

Officiorum.

It igitur] Precipit nunc de sermone quo vtitur quotidie: & sic partem amissam r̄ rhetoribus de sermone tanq̄ p̄slophilis. Cicero exequitur. ut bonum virum simulare possit effingere. [S]ocratiſ ſacademicici veteres: qui a Socrate originem habuerunt: in diſputationib⁹ maxima verēcundia vtebatur. [S]ermo ipſorum non erat pertinac: & ipſe Socrates in diſputationib⁹ imperitum agebat: eratq; ſuavis in ſermone & facetus Socrates apud Platonem ſic gorgias alloquitur. Si

ergo tu es ex eorū numero ex quo rum ego ſum libenter ab abſteg vererē ſim minus dimittere quod ſi queras quoram ego ex numero ſim reſpondebo ex hiſ qui liben ter redargui patiuntur ſi quid nō vere dicant. libenter etiam redargui ſi quid ab alio non vere dicatur: & quibus non minus gratiū eſt reprehendi & reprehendere: [L]enis ſuavis minime pertinax concedat alijs id quod eſt concedē dum. [L]epos quedam ſuauitatis & festiuitatis cū gratia. [M]ec vero non debemus inquit ſolum nos loqui cum ſumus in congreſionibus amicorū ſed viſiſim: ne altos excluere videamur. [S]i ſeriiſ de rebus grauiſbus & toco contrarijs. [S]i loquitur de reſtoſa: debemus adlibere leporem. & quandam ſuauitatem & festiuitatem ſermoni ſi de re ſeria grauitas adlibenda eſt. aliter non feruatur decorum. [I]ndiceſ ostendat: & patefactaſ iudicare dicuntur illi proprie qui conſetos alieuiſ ſceleris acuſant: & dicuntur indeſ poſtea indicare largo modo ſumtur ad multa que tamē occulta ſunt. [A]ltum in rebus moribus. Nam illi qui nimis audie loquuntur de libidine ostendit ſe eſſe libidinosus qui abſentibus detrahunt oſtent ſunt ſluozem: & malum animum. Unde dicit Herodotus li. vii. deſtractionem eſſe rem imporūſiſimam: in qua duo ſunt qui intuſaz faciunt: et cui intuſa fit. Qui em detrahit intuſius eſt quod non preſentem acuſat. Item qui buſe credit intuſius eſt: quod plus credit quā rem compertā habeat. Et illi cui abenti detrahitur ob id intuſa fit quod ab altero inſimilatur ut malus ab altero taliſ putatur. Ita agit loqui debemus ut per verba cognoci nō poſſe nobis in rebus aliquid vitij. [S]tudioſe magnō ſtudio & cura. Aut per ridiculū per ſocū & deriſiue. [S]euere grauitate adhibita qm̄ magnanimiti eſt aut amare aut odire palam & non detrahere abſentibus. [H]abentur autem ponit res diuersas de quibus ſermo habetur: p̄cipitq; orationē reuocandam eſſe ad ea de quibus loqui ceperamus: ſi facta fuerit aliqua digreſſio: qm̄ ad p̄pofitum redire decet. [D]e domesticis negočijs de re familiari aut de rep. aut de bonarū artiū ſtudijs & doctrina. [A]berrare disgreſti ad alias res. [A]d hec de quibus erat inſtitutus ſermo. Sed vtcūq; aderunt res. i. quod cūq; & qualemciq; res erunt de quibus loquuntur curandū eſt: ne modū erēdamus: qz tunc ſerino erit odiosus idcirco ne id accedit cauēdū eſt. Quatinus quoq; quatinus vero ſignificat qz Juuenalis. Quatinus bedera domi non ſunt. [H]abent delectationē placet aut diſtentibus. nam ſi eſt odiosus. i. ſi mouet fastidium finem imponere debemus eatenus igitur debet ſermo p̄gredi quatinus delectat. [R]atio fuerit j. i. quēadmodū cōſiderandū eſt anteq; incipiat? loqui ne aures aliorum offendamus: & vt oportune ſiat inſtictum ſic in deſinendo ſerit dy ne modū tranſeamus: tenendū igitur eſt mediū & tempori ſeruendū: qd maxime decet. [R]atio conſideraſto: ſed qm̄ in omni vita. Nunc dicit ſermonē debere vacuū eſſe perturbationis: & ipſe declarat qd

Indico

Herodo:

Quatinus.
Juuenalis

It igitur hic ſermo in quo ſocratiſ maxieviſt: lenis miſimeq; pertinax inſit in eo lepos. Nec vero tāq; in poſſeſſionem ſuam veneſit excludat alios: ſed cum reliquis in rebus: tum in ſermone cōmuni viſiſitudine nonnunq; vtenduz putet. At vide at in primis quibus de rebus loquatur ſi ſerijs ſeueritatez adhabeat: ſi ſocoris leporem. In pri‐mis prouideat in ſermo vitium aliquod iudicet in eſſe moribus. Quod maxime tū ſolet eueni‐re: cum ſtudioſe de abſentibus detrahēdi cauſa aut per riſiculū aut ſeuere: maledice: contume‐liſtoseq; dicitur. Habentur autē plerumq; ſermones aut de domesticis negočijs: aut de republica aut de artiū ſtudijs et doctrina. Danda igitur opera eſt: vt ſi etiam aberrare ad alia ce‐perit: ad bec̄reuoctetur oratio. Sed vtcunq; ad erunt res neq; enim hſdem de rebus: nec in oī tempore nec ſimiſliter delectamur animaduer‐tendum eſt etiam quatenus ſermo delectatio‐ne habeat. & vncipiendi ratio fuerit ita ſit de ſinendi modus. Sed quoniam in omni vita re‐ciſſime precipit: vt perturbationes fugiam? i. mot' at nimios rōi nō obtēperātes: ſic eiuiſiōt

stipulatio. In sermone igitur nullā perturbationē indicem⁹. In oī vita in oī statu vite ut trā ille
vivat. Aristoteles Mortis stipulatio animi sermōd⁹ esse vacuus. Ne existat appetit⁹ qm̄ excandesce
re in sermōe virtus vertit. Ira inq̄ Aristoteles est cupiditas doloris reponēdi et cōcitat⁹ animi: ut finit
Seneca: ad ultionē iudicio voluntatis pugnus. Idē Cicero in Tusculanis disputationib⁹ ex sīoī
cor⁹ sua dicit trā esse libidinē puniēdi et q̄ videat lessisse iniuriari: et excandescētiā esse trā nascētēz
et motu existētē: qm̄ se illi. ro ostēdit. Cupiditas volūtas p̄ tra rōnē nā cupiditas est effrenata ap
petit⁹: p̄ grīta p̄ p̄rie est mer⁹ cō
sequētis laboris. Ignavia o ppo
nit fort⁹ iudini. Aut tale qđ salt
na fili⁹ perturbatio. Aristoteles Ha
bere in honore et eos d̄ Algeri ne
videamur: aut ad latores: aut ma
ledici. Obiurgatiōes etiā nunc
precipit qua moderationē amici ob
iurgandi sint: et sic ostēdet quō ad
amicū castigādū venire debeam⁹.
Cicero Vocis contentiōe clamore] ut
irati vide amur. Aristoteles Jacerb⁹
ore atq̄ rebemētōe: et sic ponit
modū in his rebus quē probat cō
paratione chirugor⁹: qui vulnera
secāt et adurunt inuiti si nō est ali
ud remedium. Sed ut adiudendū]
quēadmodū chirurgia inuiti quodā
modo secāt: et vrunt vulnera ut q̄
patitur sanec: non studio secād⁹
aut vrēdi: sic amici castigare debe
mus nō studio castigād⁹: sed coris
gēdi reducēd⁹ ad officiū. Nulla
la medicina] nullū aliud remedium
prestat in translatiōe medicorū
qui tandem cū nullū aliud reme
dū pōt̄ adhiberit: vrunt et secāv
cera: ita debemus contentiōe vo
cis castigare amicos si altus mos
dus nō superest. Sed tamē q̄ p̄
uis necessario ad castigatiōes ve
niamus: cū nulla sit ira: que quā
ē brevis furor nibil recte poterit
facere qm̄ contraria estrationē: q̄
modum seruat in omni re. Conf
derate qm̄ iratus inconsiderate
agit cū ducat affectu. Clementi
indulgenti: mitti cū aliqua grauit
ate sine contumelia. Adiuncta
grauitate] neclemens et lenis co

stigatio conceptui sit grauitas adhibēda est illud ipm id qđ videt acerbum ei qui obturgatur: debe
mus ostendere suscep̄tum esse a nobis ipsius qui obturgatur causa non studio obturgandi. Re
cum est autem] precipit nunc quomodo sit cum inimicis contendendum: rectum est: decet. In h
meissimis] qui nos capitali odio prosequuntur. Seneca Nobis indigna] q̄ uis in nos contumeliosi fu
erint et conuicta indigna effuderint: tamē debemus retinere grauitatem: et non moueris ad tracun
diam et excandescētiam. Antisthenes Unde Antisthenes: cum audiuisset aliquid Platōnem sibi maledicere
dixit. Regium est male audire: cum beneficeris: Si magnanimus fueris inquit Seneca nunq̄ tu
dicabis tibi contumeliam fieri. De inimico dices non nocuit mihi: sed animum nō cendi habuit:
et cum illum in potestate tua videris vindictam putabis viudicare potuisse quod est magnus vin
dictē gen⁹. Grauitatē] statim ut nō moueamur ad effectū. Desorme etiā turpe et plenū
ludibrii. Predicare halam dicere: et tactare se se in ipso quotidiano sermone. Militem glo
riosum trasōnem Leronianum qui tactat se: et agnationibus irridetur. sic etiam miles apud
Platōnem.

Officiorum.

Equoniam oia persecutimur. In sic de domo magnifici viri determinat Aris. loquēs de magnifico ait: Ad magnificū autē primet et domū a se extrectā: ut diuitias deceat h̄e: est. n. q̄daz et h̄ ornamenti. Q̄ Volumus certe omnia persequi et de oībus dicere que ad virū instituendū ornandū pertinēt. Qualem j̄cūsmodi: cuius laxitatis: cuius impense. Honorat: qui fungitur sive functus est honorib⁹ p̄blicis. Principis: p̄mit inter cives. Q̄ Lūius: scilicet domus finis est v̄sus: quoniam ideo sit domus: ut ea utamur. Ergo oī laxitas domus accommodanda est dignitati ipsius domini: ut ea v̄ti possit cum decoro et habitare magnifice. Q̄ Ad quē v̄sus. Q̄ Descriptio: designatō domus edificāde: v̄sus sufficiat: cuius cā edificat̄r: et p̄ ratione dignitatis edificandū est: quoniam decet principe virū et magnificuz habere domū magnifica et plena dignitas. Q̄ L̄modicatis: ut cōmode habitemus et cū dignitate debet enī domus esse utilis et pulchra. Q̄ Sene Octauio: assert̄ ex exemplū Octauij: cui domus plena dignitatis suffragata est. Sue tonus ait in vita Augusti p̄im⁹ ex familia Octauiorū magistratus poplī suffragio cepit. L. Ruffus Is questorius Sene et L. procreauit: a quibus duplex Octauiorū de fluit familia conditione diversa. Si q̄dē Sene: et deinceps ab eo reliq̄ oīs functi sunt bonis summis. At Gaius eiusq; postert: seu fortuna seu voluntate in equestri ordine cōsisterunt v̄sq; ad Augusti patrem: In noua philippica dicit. Sene octauij cari et magni viri: qui primus in eā familiā: que postea viris fortissimis floruit: attulit cōsulatum: statuā videmus in rostris: nemo enī nouitati inuidet: nemo virtute nō honorabat. Illic missus ad nepotem regis Antiochii quo cū romani bellū gesserat et classem h̄re et elephatos alere phiberet. Laodicec Ingymnasio a quodā leptine intersectus est: reddita fuit ei statua p̄ vita que multos per annos familiā eius honestaret. Plinius ait. Nō p̄terro Seneum octauium ob vñū verbā: quo regē Antiochii dilatur: se respōsūz dicent: virga quā tenebat forte circuīscriptis et priuīcip̄ egredere cīrculo illo: respōsūz dare coegit in qua legatiōe intersecto senatus statuā ponit iussu quā honoratissimo loco in rostri. Q̄ Ex illa familiā Octauiorū. Fuisse honor: attulisse bono et dignitatēz. Octauio qm̄ in eā familiā primus cōsulatum attulit: qui edificauerat clara domū et dignitatis plenā: ut videretur domin⁹ mererit bonores summos et ap̄lorū fortunā. Suffragata fuisse auxiliū et nullis suffragia ad cōsulatum consequendū. Nōno boīis noui boīes dicitur: quoꝝ marzes nō fuerunt in magistratu. Plus tarichus ait in vita Latonis senioris romāi eos qui generis gloria carētes scythis instiū caperent nōis sūt nouos boīes appellabant. Hanc Scaurus demolitus ponit exemplū. Ad. Scauriq; domū ampliā et nimis laxitudinis edificauit odiosam alijs et sibi ad dignitatē tuendā minime suffragante. Hāc domū Sene Octauij. Demolit⁹: cū solo cōfisi edes ap̄lizauit suas. Edib⁹: suis fē qm̄ diruta domo q̄ fuerat Sene. Octauij sua z multiplicauit: cui⁹ numia laxitate poplī offensus ē bāc igitur domū solo equatā adiecit edib⁹ suis in q̄s rerū et repulsaz ignominia. Ad. Scaurus Ad. Scauri p̄ncipis senat⁹ et stoici filius vītricē habuit. Sylla: qm̄ Allectoia mater post mortem Scauri patris Sylle nupsit edilitatē summa magnificētā gesit adeo ut suas op̄es pene p̄sumperit magnūz es alienū cōflauerit. In p̄itura pūnciā Sardinia obtinuit: in q̄ nō satis abſtinet̄ se ges sit. Romā ad perēdū p̄sulatū rediit. Sardinia de eo q̄rentib⁹ repetūdaz p̄stulat⁹ est patronos habuit. P. Clodius. Ad. Lallidiū. Ad. Marcellū. Ad. Lulliū Cice. Ad. Messalaz. Migrum. et Qu. Moretū. He quoꝝ vt auctor ē. Pedian⁹ Ascon⁹ p̄ se dicit cū magno squalore et lacrimis tādē absolu⁹ ē: sed ita v̄t atrī dānaret Tribunis: et a. xii. absolueret: et in eis pauca pūcta iter dānaci onē absolucionēz eēt: postea. Qu. Serull⁹ Lepio oblegatōis asiaticē iūdīa enī repetūdaz: fecit rex Inde a Varo tribuno plebis pditōis accusat⁹ ē dicēdi Scaurū vocasse socios ad arma: cōpē bellū italici pauloāre exortū fuerat: qd̄ sociale dictū est: qm̄ socii a Romanis defecerat: cū Lūitas ut drūsus trib⁹ pleb⁹ p̄misserat illū daref. Scaur⁹ a viator accerst⁹ duos: et lxx. annos nat⁹ int̄ nob̄sumis iūvēt⁹ i for⁹ p̄cessu: et accepto respōdēdi loco dixit. Qu. Tar⁹ hypan⁹. Ad. Scaur⁹

Gequoniam omnia persequimur volumus quidem certe dicendum est etiam qualem hominis honorati et principis domum placeat esse cui⁹ finis est v̄sus ad quem accōmodanda est edificandi descriptio: et tamen adhōenda dignitatis comoditatēz diligentia. L. Octauio qui pri⁹ mus ex illa familia consul factus est: honoris fuisse accepimus quod preclaram edificasset in palatio et plenam dignitatis domum: que cum vulgo viseretur suffragata domino nono homini ad consulatum putabatur. Hanc Scaurus demolitus accessionem adiunxit edibus. Itaq;

Suetō

Plinius

Plutarch⁹

Pedias

principē senatorē sō cōsō ad arma dicit cōuocasse. M. Scārū p̄nceps senator negat. Testis nemo est vtrū vos credere p̄uenit qua voce ita oīm cōmutauit animos; vt ab ip̄o etiā tribuna dimittetur. Decrefert Pedan⁹ ascon⁹ Galer⁹ maxim⁹ aliter narrat Scārū igitur retulit ignominia in domū quā multiplicauerat; ait Cicero dignitas boīs ornāda est domo magnifica. Sed bec dignitas nō tota ex domo querēda est: sed a seipso vt. s. habeat virtutes: aliter ipsa dom⁹ magnifica domino dedecorū erit: ipse domin⁹ dī ornare domū. Si p̄tinētie studes inq̄. Seneca hita nō am e/ ne: sed salubriter nec dominū esse velis notā a domo: sed domum a domino. T̄raç̄ ille. Bne⁹ Octa u⁹. H̄ic Scārū filius Scāri principis senat⁹: qm̄ Scārus ille adeo sum⁹ erat: vt ne sibi quidē cōparari posset. C̄ Multiplicat⁹ quā multiplicauerat demolit⁹ domū Octauij. Nō solū repulsa qm̄ redies ex Sardinia in petitio ne p̄sulat⁹ repulsa habuit & insa mia notar⁹ est: repetūdārū q̄ pos̄stular⁹. Unde in summa interduz calamitate fuit. Nam aquærsa valitudine laborat̄ p̄cessit in forum: & cū lachrymis resp̄dit obiectis carminib⁹. Dignitas boīs dī ornari domo magnifica: q̄ est qd̄ dā ōnamērum. Nō tota quoq̄ nā alia esse debet: q̄ dignitatē af ferunt. Et vt in ceteris sensus est quēadmodū in oīb⁹ alijs reb⁹ qd̄ nobis agēdū sit p̄siderare debe mus nō solū ppter nos verū et & alios sic in edificāda domo p̄nāc̄is cōsiderandū est hospites in spām admittēdos esse: & sic op̄z tere amplā esse nō tantū vt domē no proprio seruāt̄ sed & alijs q̄ recipiēdi sunt. In ceteris alijs

Galerius

Seneca

ille in suam domū consulatum primus attulit. Hic summi et clarissimi viri filius in domum multiplicatam non repulsam solum retulit: sed ignominiam etiam et calamitatem. Ornanda est enī dignitas domo: non ex domo dignitas tota querenda: Nec domo dominus sed domi no dom⁹ honestāda est. Et vt in ceteris habenda ratio non sua solum: sed etiam asiorum: sic in domo clari hominis: inq̄ et hospites multi recipiendi et admittenda hominum cuiusq; generis multitudo: adhibenda cura laxitatis. Alter enim ampla domus dedecori domino sepe fit: si est in ea solitudo: et maxime si aliquando alio domino solita est frequentari. Odiosus est enim cum a prætereuntibus dicitur. O domus antiqua quam dispari domino dominaris: qd̄ quidem his temporibus in multis licet dicere. Lauendum est etiam presertim si ipse edifices: ne extra modum sumptu et magnificentia prodeas. Quo in genere multum mali etiam in exemplo est. Studiose enim pleriq; presertim

rebus: quas non solum ad nostram sed etiam ad aliorum utilitatem referimus. Clari sunni & principis. Hospites Jamici extermi. Multitudo cuiusq; generis virtutic erant clientes: & via bonum genera domos principum ingrediuntur. Laxitatis amplitudinis: debet inquit cere medium: nam si modum excesserit & nimia laxitate luxurians diffundetur domino afferret decus priusq; dignitatem. Solitudo id est adeo amplam: vt non possit tota habitari: tunc illa solitudo dedecori domino erit. Frequentari colī familiæ frequentia. Frequens locus dicitur: in quo multi sunt: & frequentatur & frequens senatus in quo sunt multi senatores. Odiosus est in fame & qd̄ affert odīu & fastidū cū potest dici a p̄terefactis: dom⁹ quā disparē dominū babes qd̄ nū Rome passis dici pōt. Eudem⁹ enī in oīb⁹ clarissimorū quondam ciuiū & illi⁹ ap̄plissime ciuitas facile principū mōstra boīm habitare: & a meretriciū scolis frequētari: qb⁹ cū Romana discoltia nā vigebat: & mores nondū luxuria corrupci: & illi. xl viii. magistri r̄scorū urbana vita excuteret vīlissim⁹ fornic dabat: & vix digne cērebatur: vt in subvenio bitarent pānose sordide neglecte: nunc autē serico & auro vndīc̄ pellucētes magnifice habitāt clientelā habēt & disciplinā: vt tāta ars nō pereat. Un̄ dolendū est: qd̄ pl̄ inguīntib⁹ olidi scori & edactis tribuat: quā dñi: & qd̄ fedissima lupa corporis ornati nō solū equetur regnū sed atcellat. Vis rēporib⁹: in hac calamitate & cōfusionē nostrov tēpoz quibus domus p̄scriptorū a Silla ab indignissimis & imeritissimis boīb⁹ habitātur: vt merito dici posset: domus atque quā dispar domino dñiamini. Lauendū est et aliquid preceptū & cauto in ipsa domo edificāda. Ne p̄deas exēas extra mēnū: deb̄z his q̄ edificat tenere mediū: & pro modo diuinitatū impēdere atq; vt oportet deceper. Sup̄u lippēsis. Quo i generis: cū sc̄ q̄s nimio s̄iptu aliq; ov̄ extruit: alios enī suo exēplo irritat ad talē edificādi luxū. In hac p̄edificiis sup̄be & luxuriose edificādis: & p̄bat hoc exēplo Luculli: cm̄ dñi pauci ē mitati sunt magnificētaz vero i edificādis vīlis p̄multi. Facta principū ea q̄ p̄cipes cūtāl̄ faūt. Tu vero stoicus Lucullū togatū Xerxes appellabat ppter villā i hīu baīao & aquā marīna i missaz effuso mōte: & Tarro i p̄mo de re rustica lib. dīc. Nūc ī vīllē urbāna quā maxiaz ac politis

Officiorum.

Villa
Uicus
Vicina
Horati.

Nam habeant: dāt operā ac cī Adetelli & Luculi villis pessimo: publico edificatis certat. **L**uculli virtutē] quis seū initatus est: quasi dicat per pauci. **A**t q̄ multi] seū imitati sunt ē in editis eis: & conuiuijs. Villa est donus in agro. Uicus dicitur q̄n sunt plures domus vna post aliam. Vicinia dicitur ppinquitas vicinoꝝ. **Q**uarū villarū edificandarū mensura est a dhibeꝝ da. **U**nū apud antiquos erat lex censoriane villa fundū desideraret & ne plus vererēt q̄ ararēt: & iō nimia: edificāt luxurū notauit. Horatus in carminibꝝ dices: Iā paucā arato lugera moles relinquēt regie q̄m omnes cāpti edificis: ad luxum & deitias comparatis oꝝ cupabantur.

Moi autē actione
Certia Licer po-
nit que in oī vita
seruanda sunt: pri-
mū est ut appetitū
pareat rationi: nā
si appetitus euagabatur longius
officiū seruari non poterit: quod
semper ad bonū tendit. Secundū
est ut cōsideretur quid agendū sit
& ea cura adhibeatur: quā res ipaſa
efficienda requiri. Tertiū est ut oīa
cū mensura fiant: etiā quā laudaſ
bilia sunt: ne q̄ modū excederint:
ut reprobendātur. **P**areat & obe-
dit: id appetitū qd̄ ratio: ualerit
Ad officia] vt aliquid fiat cum
xtutis laude **A**nimaduertatur
consideret diligēter: ne aut nimis
au parū id curemus qd̄ agendum
est: s̄ ut ipsa res postularit **O**pe-
ra] labor: cā: res: ipsa quā agim?
& cā quem tractamus. **A**d libe-
ralē speciē] i. ea que laudanda
sunt: & quādam apparentiā libe-
ro hoīe dignā p̄ se ferūt **A**do-
deranda] modo quodam & mens-
ura tractanda. multomagis igit̄
moderantur sunt et vitanda que
nullam habent speciem i. appa-
rentiam libero homine dignam.
Et ait Licer optimus est modus
in omni re atq̄ mensura ut serue-
tur decorum: nam cuꝝ facimus id
quod decet tenemus modū: Ho-
ratus in primo volumine episto-
larum sic canit. Inſani sapientis
nomen ferat equus iniqui. Ultra
q̄: latit est virtutem si pecat ipsam: & in primo sermone dicit. Est modus in rebus sunt certi dentibꝝ
fines. Quos vltro citraq̄ nequit consistere rectum. **A**lodus autem hoc refertur ad illud secun-
dam preceptum vt. l. consideretur quanta sit re quam volumus efficere. **I**psius decus] le qui id
quod decet & eatenus progreſt in aliqua re quatenus laudatur. **L**ongius] quā debeat: & sic erit
modus hoc refertur ad tertium: vt. s. oīa moderanda sint: & ait q̄uis modus optimus sit tamē horū
trū p̄stantissimū est appetitū parere rationi: quoniam nisi ratio dñi: bis nil qd̄ debeat fieri potent.

Horati.

Einceps de ordine rerum. **S**upra Licer proposuit ipsum decorum tribus rebꝝ
contineri: forū: nō: strate ornatū: ordine duabus partibus absolutis ad ordinē trāſit
& temporū oportunitatem: vt nū qnō ad decorum ipsum pertineat explicandū
relinquatur. **T**titur igit̄ transitione: & doculē facit auditoꝝ & attenū. **V**e-
ciū sc̄ientia corinet eam quam greci Jeſuitam nomināt: eutaxia dicitur bona dis-
positio & ordo: vult Lice, ordinis conseruationē & modestia idem esse. **N**ō bane-

in hac parte facta principum imitantur. **V**t. **L**uculli summi viri virtutem: at quā multi
villarū magnificētiam imitati sunt. **Q**uarū quidem certe est adhibendus modus ad
mediocritatemq̄ reuocandus: eademq̄ medio
critas ad omnē vslū cultumq̄ vite referenda
est. **S**ed hec bacterius.

Tna in omni actione obſeruanda.

Nomini autem actione fuscū
pienda tria sunt tenenda pri-
mū: appetitus rationi pa-
reat: quo nibil ē ad officia cō-
seruanda accommodatius.
Deinde ut animaduertatur
q̄ta ūla res sit: quam efficere
velim⁹: neu maior⁹ neu minor⁹ cura et opera
fuscipiaſ: quam causa postulet. **T**ertiū est ut ca-
ueam⁹ vt ea que pertinēt ad liberalē speciē & di-
gnitateſ moderāda sint. **O**odus autē est opū-
mus dec⁹ ipsuz tenere: de quo aī dixim⁹. nec p-
gredi longius. Horum autes triū prestātissimū
est appetitū obtemperare rationi.

Ordo rerum ac temporū
oportunitas.

Einceps de ordine rerum et
temporū oportunitate dicē-
dum est. **H**ec autes sciētia cō-
tinet eā q̄ greci nomināt
nō hāc quā in interpretam⁹

sc̄ cōtinet quā nos appellamus modestiā a modo. i. mēsura que singulis reb̄ adysbēda est. **G** In quo verbo modestiē sc̄ mestmodis quidā seruādū in omni reit si modestiā est quodaz orna-
mentū in t̄pīs actionibus. **O**rđnis consenatio] vt sit bonus ordo in rebus agendis: nā euta-
xia dicitur bona ordinatio: sed inquit Lice. ex ipsa definitione stoicor̄ adduco: vt eandē eutaxia
latine appellem modestiā. **L**oco suo tēpore oportuno. **E**adem vis. Nam et proprietas ut idē
sit ordo rerum: et collocatio: quod ex ipsa definitione probat. **M**ā ordo est cōpositio rerū apud
locis et accōmodatis: et locus signifi-
citat temporis oportunitatez.

Locus
multiplic
citer.
Aristo:
Fabius

modestiā: quo in ḥbo mod̄ inest. Sed illa ē eu-
taxia in q̄ itelligit ordinis cōseruatio. Itaq̄ vt
eādez nos modestiā appellem sic difinit a sto-
cis vt modestiā sit sciētia eaz̄ rerū q̄ agēt aut de-
cetur loco suo collocādarū. Itaq̄ videſ eadēvis
ordinis et collocatiōis forz. **M**ā et ordinē sic di-
finiūt cōpositiōe rerū aptis et accōmodatiōis lo-
cis locū aut actiōis oportunitatē q̄pis eē dicunt
Tempus aut actiōis oportunū grece latie
appellat occasio. Sic sit et modestia hec quaz
interpretamur ita vt dīri sciētia sit oportunita-
tis idoneorū ad agendū thorū. Sz̄ pōt eē eadē
prudentie definitio: de q̄ p̄cipio dixim⁹. Hoc
aut loco de moderatiōe et tēperatiōe et alijs sumi-
libus virtutib⁹ querim⁹. Itaq̄ q̄ erāt prudentie
propria loco suo dicta sunt. Que aut harū vir-
tuū de q̄bus iā dudu loqm̄ur q̄ ptinent ad vere-
cundia et ad eorū approbationē quibus cū vi-
ustus nunc dicenda sunt.

Ordo actionū cū decoro.
Aliis est igit̄ ordo actionum
ad bibēdū ut quēadmodū
in oratiōe cōstanti sic in vita
sint oia iter se apta et ouenientia.
Turpe ē em̄ valdeq̄ vitio

pertinet ad tēperatiōe que ē p̄seruatrix prudētē: moderatio igit̄ p̄seruat prudētiā et id facit i singu-
lis actionibus q̄d prudētē tuber: corrupta autē moderatiōe prudētē nibil val. Itaq̄ eadē sere sūt
officia prudētē et modestiē q̄ ipam p̄seruat. **E**t alijs sūtibus q̄ ad bāc partē pertinet: qm̄ tēperatiōe
sequitur ordinis cōstantia et ornatia. **Q**ue erāt prudētē q̄ p̄tinebat ad prudētē: quā sequit
ur officiōz maturitas et intelligētia: hec pars moderatiōis et ordinis ad tēperatiōe pertinet līc⁹ nūl
la virtus possit esse sine prudētē et q̄ut illā habet ois babeat necesse est: sed singularū mediotricta
sum officia distincta sunt. **I**am dudu ab initio butus dispositōis. **Q**ue aut harū virtutū]: i.ea
que pertinet ad has virtutes que tēperatiōe sequitūt. De quibus virtutib⁹ pauloante cepi dispu-
tare. **A**pprobationē laudationē et cōmendationē eoz cū quibus viuimus: et nibil a nobis fiat
quod illos offendat.

Alis igit̄ ordo. **P**recipit nūc q̄lem ordīnē tenere debeam⁹ in singulis actionibus de-
quo ita disputat: vt locū psona: aliasq̄ circūstātias includat: q̄ in oī re vt serueſ de-
cor̄ cōsiderāde sunt. **O**bseruatio. n. circūstātiaz estalla q̄ cōstituit officiū qm̄ p̄t red-
di certa rō q̄re factū sit. **C**ōstātiaz seueratū in optio ordīne et nibil ab arte discrepa-
ti: hec est laus oratoris vt dia in orōe bñ cōueniat et quadēt sic laudat̄ ordo: cū oēs
actiōes iter se cōueniat et suo tpe fūt. **I**n vita iā in actiōibus vite. **A**pta] vt apta
sint: qm̄ ordo ē cōpositio rep̄ in aptis locis: apta igit̄ i. accōmodata et cōuenientia. **T**urpe ē. n.]

Officiorum

probat ab effectu quare adhibēdus ordo sit: qm̄ dedecet si nō hēetur rō loci: t̄pis & psonae: s̄cā re cōtraria sumēs argumentū oñdit id laudari quo tēpore apto sit. ¶ Seuera j̄graui Delicatus: deliciis sp̄tū & molle. ¶ Bene pericles l̄ qui collegā suū reprehēdit Sophocle: qm̄ ille nō haberet rōnes loci t̄pis atq; p̄sonae quā sustinebat: erat n. p̄tor Sophodes tragicus poeta fuit. Tragedia auctore fabio p̄mus Ecbylus in lucē p̄tulit sublimis & grauis & grādiloqu⁹ sepe vsc⁹ ad viciū. Sed lōge clariss illustrauerūt hoc opus. Sophocles atq; Euripides: quorū in dispari dicēti vita vter qdē sit poeta melior ite plurios q̄rit.

Collega
Valerii.

¶ In p̄tura l̄qm̄ erat p̄tores qui reddebat iura. Collega d̄r: socius in magistratu. ¶ L̄būnissent si mul eēnt: vt d̄r cō officio loqrent & iura redderet. Hoc narrat etiāz plutarch⁹ i vita Pericles: Eaval de dīl Pericles cū in p̄tura sophocle collegā hēret acis publico of ficio vna distruct⁹ puert ingenut p̄terentia formā ip̄fessorib⁹. Ab his laudasset int̄peratū eius icreptas dixit: p̄tores nō solū manus a pecunie lucro: s̄ ēt oculos a libidinosa aspectu cōtinētes eē debe re. Loc⁹ ip̄fisi⁹ dar⁹ p̄torū & magistrat⁹ nō seruabat decor⁹ laudādo formosus puer⁹. ¶ At hoc idē lecece qd̄ facit loc⁹ & psona: nā si alibi il lud dixiſi: iusta rephētione caruſiſ. ¶ Athletap. Jeop q̄ i ginaſijs se excrēt: athlo grece latice signifi cat certo & cōtēdo. Inde athlete dicunt in ḡne certatoreſ: i ſpē aut erūt pugiles paleſtrite: cursores & similes: & athlō d̄r plū certamini quo ſpō vitur. Theocritus ¶ Approbatoſ] vbi approbanſ athlete pulchri lacertoſ & bñtes mēbra apta ad certaia. ¶ Tanta vis est locis l̄tm̄ p̄t loc⁹: alie cir cūtātie ad p̄bationē alicui⁹ reiſ euperatōemq; ¶ Cām actur⁹ orz natur⁹ cām alicui⁹ aut suā. ¶ Ade dīteſ] intrāſe cogit. ¶ Ad hoc idē meditari & attēti⁹ cogitare. In hūanitate ab hūanitate alienus ac rustic⁹ qm̄ ignorat qd̄ p̄stulet loc⁹ & t̄pus. ¶ S̄ ea q̄ nō op̄ est inq̄t Lice. de bis p̄cipere & mone re q̄ manifesta delicta sunt: & ab oib⁹ facile cognoscitur: de his q̄ parua vident: & cū dignoſet ab oib⁹ neq̄ant facile trahunt hōies in errore ſpē quad̄ recti. An diligētē ſingula cōſiderāda ſunt & id vitādū qd̄ in alijs turpe est ac indecor⁹. & doctos cōſilere de hem⁹: quorū cōſilio ad virtutē ac decor⁹ dirigantur. ¶ Discrepāt alienā ſunt. ¶ Ab hūanitate ab his morib⁹ quos hōi ſiſtūt⁹ ha vere d̄r ab hūanitate iugū disciplina viuēdi: q̄ bōi dara eſt. ¶ Ācēt in fozo] qd̄ dedecet: & ab eruditōne bonisq; morib⁹ alienū eſt. ¶ Magna pueritas p̄rauitas in morib⁹. q̄ ſua magnitudine oib⁹ ſe oñdit. Nec magnope: nō multū eſt opus moner: qm̄ p̄z talia declināda eē p̄pter apertā turpitudinē. Neq; a multis: ab iperita mltitudine. Et aſert exēplū musicis. Nā cu in fidib⁹ & tib⁹ ſiſq; diſcrepatia eſt nō cognoscit niſi ab eo q̄ musicē callet: ſi actōes aliq̄d in ſe p̄rauitatis bñtes n̄ co gnoscitur niſi a prudētib⁹: quorū cōſilio vita adolescētia formāda eſt & regēda: ¶ Pauſiū diſcre pat: discordēt: nā diſcrepare p̄p̄rie eſt diuerso mō crepare. i. ſonare: & crepitū facere: inde ad multa trāſfertur. A ſcītē perito in musicis. ¶ Sic viuēdū] Ita inq̄t viuēdū eſt vt vita nō diſcrepet: ſi oia inuitē cōgruāt: & oīo huetur ac mod⁹: vt ſiat ille actionū cōcētus: q̄ eſt marie & natura & vita cōſtāt in officio p̄ſeuereſ. Sic vt ſit in numeris: musicis & montib⁹ inter ſe nō diſcrepatib⁹. ¶ Tel m̄toma gis] q̄ in fidib⁹ & tib⁹ maior cura adhibēda eſt in actōibus vite q̄ in iphis nūtrit⁹. ¶ Quo] q̄to maior eſt cōcent⁹ actionū. i. cōuenientia: vi nullo mō a rōe diſcrepet. ſi loco t̄pi & pſontis ouenant Malior: q̄tū ad ſe. M̄lior: ad noſtrū cōmodū & decus. Cōcētus: cōuenientia p̄ſtat iſtrāſlatōe ſong

Athlo

Discrepo

rum melior inquit est et prestatior convenientia ipsarum actionum quam sonorum et ideo maior cura est adhibenda: ut nulla ipsis discrepantia sit. Quel minima, etiam minimas discrepantias: quanto calleret artem. Quel etiam minimos errores. Acres: acutis vobemores attenti. Auctor: eorum que sunt cum vito et preter decorum. Quod magna et parvus per parvo signo cognoscimus. Quod ultius effigie obtutus oculorum et alia signa indicant esse in moribus non nullaque latet et incognita sunt: in quibus signis et gestibus aliquid sit quod debeat. Unde in singulis cauedum est et multo magis haec aius peccat qui per signa extrinseca se aperit.

pet vel multo etiam magis, quo maior et melior actionum quam sonorum concentus est: Itaque in fidibus musicorum aures vel minima sentiunt sic nos si actes ac diligentiores indices esse voluntas animadversoresque virtutum: magna intelli gemus sepe ex paruis. Ex oculorum obtutu superciliorum aut remissione aut contractione ex mestitia: ex hilaritate: ex: risu: ex locutione: ex reticentia: ex contentione vocis: ex summissione: ex ceteris similibus facile iudicamur. quid apte eorum fiat quid ab officio naturae discriperit. Quo in genere non est in commode quale quid eorum sit ex aliis iudicare ut si quid dedebeat in illos vitemus et ipsi. Sit enim nescio quo modo ut magis in alios cernamus quam in nobismet ipsis si quid delinquit. Ita faciliter corrigunt in discernendo virtutia: quorum imitantur emendam di canum magistri. Nec homo alienum est ad ea eligenda quam dubitatione afferunt adhibent doctos boies vel etiam visuperitos et quid his de unoquoque genere officiis placeat exquirere. Major enim pars

dere volunt eos immitantur: ut discipuli videndo cognoscant: quia deceat id in quo reprehenduntur. Quapropter anacharsis scita interrogatus quo pacto quis abstinet fieret: respondit: si ebriosus ruit motus sibi ante oculos ponat. Et Plato ebrios et iratis precipere consulerebant solebat: ut insperculo vultus inspicere et suos: ut visa deformitatem: virtutia fugerent. Et a cedemoni serum ebrium in conspectum filiorum adducebant: ut in ipso turpitudinem ebrietatis inspicerent: et ea abstinerent. In aliis quoniam unusquisque sibi placet: ideo suos errores non facile iudicat. Pauci enim in seipso descendunt diligentius: insipientes aliena peccata quam sua. Unde dicit Seneca. Aliena vita in oculis habemus a tergo nostra sunt. Indiscernendo: iudicando. Quorum ideo discipuli quorum virtutia magistrorum representant causam emendandi. Utis deformitate virtutum quod illi imitantur: ad tristionem faciliter corrigitur: cum virtutia plane discernant: emendandi causa: ut discipuli emendantur. Nec vero alienum est. Non consulendos esse viros vsu peritos ne locus penitentie relinquatur nam si consilio prudentium voluerimus viri nunquam errabimur: et mediocritas ipsa retinebitur quam ipse prudens definit et statuit: Philosophus in tertio ethices sic ait atque cum magnis de leibus deliberare volumus: sumimus et alios ad consilium difidentes nobis ipsis tamquam non sufficientibus ad discernendum. Non est alienum immo: conducti ut singula et minima errata cognoscantur. Que afferunt dubitationem quibus dubitatur: an in officio sint. Quod doctos doctrina prestat. Quel usque experientia rerum exquirere diligenter percutiatur quid illi videatur agendum: et quod fugiendum tanquam turpe. De uno quoque genere officiis omnibus actionibus que officio debet esse sequitur virtute ac modo. Major enim pars iurato quare debemus uti consilio prudentium: quanto maior pars hominum sequitur inclinationes naturales. Unde opus est ut prudentiores consulamus ne sequentes aliquando id ad quod natura inclinamur erreimus. aliqui tamen sunt qui parvas nature inclinationes non sequuntur: ideo dicit major pars: pauci enim habent tales prudentias et mentis robur ut naturam emendent.

Anachar! plato.

Phus.

Officiorum.

Gair prudens non defertur aliquando ad id ad quod a natura deducitur que interdum vitiola est corrupta quam si sequentur discederemus ab officio quod forte non cognoscitur cum ad id inclinationes naturales habeamus et nibil potest esse officium quod a bona natura discepatur. **U**nus de Diogenes finem statuebat rationi rite obtemperare in eis eligendis que fin naturam sunt.

Chrisippus intelligit communem et propriam humanitati naturam: cui congruere oporteat. Ele antes communem tantum naturam suscipit: quam sequit, oporeat cum propria interdum vitiola sit corrupta. **C**onsulere igitur debemus doctos viros, et viu peritos ne erreremus. **I**n quibus rebus dubijs de quibus doctos consilium. **Q**uid sentiat, quid beat in animo: multi enim dicunt aliquid esse agendum, tamen animo non ita sentunt. Ideo considerandum est quid quisque non modo loquatur sed etiam sentiat ne adulatioibus et assentationibus ad pravas actiones deducantur. **D**e qua causa, quod de astrologia vult tibi iurisperitus consulere errabitis cum eo quippe astrologiam non callet, et sic de similibus. **A**nde operet de aliqua re istos confundere qui iudicare possunt, scirent et probat comparatione artificum nos debere alio iudicio mala facere et malefacta emendare. Apud grecos cedebatur. **Q**uam quisque norit astem, in base exerceat. **E**t etiam in illis, puerius erat qui id quod ignorarent iudicabat. **S**upra crepitum indicare nolito. **C**um hi qui signa fabricantur, ut scultores statuarij: signa dicuntur opera expressa et sculpta: ut statne: vala analipta: et alia signa quae extant: tabule solum pictae sunt sine aliqua expressione formarum: a signo de sigillum per diminutionem. **I**dem in iiii. de oratores ipsa necessitas fabricata est. **M**ontius assert hunc Liceronis locum: ut bi qui signa fabricantur. **A**utem poete id poeticam ipsam optimè callent. **A**vulgo ut faciebat Appelles auctore Plinio quod tabulas pictas trahentesibus pponebat ipse post tabulas latè intelligebat quod virtus reprehederetur a singulis: ut postea emendaret. **A**utor accedens opus notauit: quod crepida pauciores ansas haberet: quod virtus Appelles emendauit. **S**ilius italicus poeta insignis iudicia auditorum se penumero recitationibus expus est. **I**Secundum intra se, et loquendo cum aliis sic in ipsis actionibus agendum est: ut aliorum iudicio virtus corrigantur. **Q**ue vero more aguntur, de his non est precipiendum. inquit L. i. quod in ipsis ciuitatibus instituta sunt: quod patet oibus obseruanda esse: nec aliquis contra publicum more ciuitatis audire debet: et hoc non debemus viros claros imitari quod diuina quadam scientia hoc coelestebatur: ut contra morem ciuitatis loqui possent. **I**nstituta esti vobis obseruari debet. **U**nus dicit Seneca non conturbabit sapiens pulchros mores: nec p. plinii se nouitate vite conuertet. **A**dore Iesu suetudine. **I**nstitutionis institutione ut dictum est sunt quod tam moribus quod legibus ad honestatem ducit. **M**ores enim in boiis sunt qualitates animi et appetitus: et magis attingunt naturam quam consuetudo: et mos est lex non scripta. **C**iuitatus, iusticius ciuitatis. **I**llam ipsam instituta et mores sunt quedam precepta quod ab omnibus obseruari debent, ergo de his non opus est p. Socrates. **P**haeirus auctore Laertius dicit Accusavit Melitus Socrate Sophronisi filium quod iura violaret. Quos erat maior institutus suscepit ciuitas deos esse non existimans alia noua demona inducere contra ius irem et phantasias iuuenes corrupit. **D**enatus igitur fuit Socrates quod nouam religionem induceret contra vetus ciuitatis athenap institutum. **C**ato celsiorius auctore plinii. Socrate loquacem et violentem boiem appellabat quod cum in patria sua plus posse affectaret quod leges pateretur priores mores et veteres consuetudines antiquare cives, suos ad contrarias p. scias institutis opiniones traducere molitus est. **S**ed crimina Socratis obiecta a duobus eius discipulis platone in apologia, et Xenodonte quatuor illis volumibus de dictis et factis Socratis meozatu dignis penitus diluvitur. Aristippus. Socratis discipulus circa naicus prius Socratis mercede doctrine exigit: et quod p. hatus est: et voluptati patronus p. constitutus contra morem veterem posuit enim summam bonum in voluptate: quod maxime sensum moueret et a suo p. p. p. t. o. contra Socrate descivit: quod in virtute summa bonum statuerat cum obijceretur Aristippo. quod latenter meruit: cetera bas-

Diogenes
Crisippus
Cleantes

Signum:
Sigillum:

Appelles

Seneca.

Lato.

Aristippus

beret, respondit: hoc melius est quod illa me habeat. **C**ontra mores cōsuetudinē qm̄ Socrates nouam religio nem introducebat cōtra mores et instituta ciuitatis. et Aristippus voluptati omnia tribuebat et questū p̄biā habere: cepit et eius domū meretrices frequentabant. **C**uius bonis summa doctrina que est diuinum quoddam bonū. Interrogatus Aristippus quid interesset inter doctum et indoctum: respondit. Ad hanc r̄tuq̄ ad loca ignora. et cognoscere. Cynicā ratio res sellit rationē cynicōꝝ et vite institutū qui volebant: vt omnia fierent ad libidinē. i. h̄m appetitus et nullā verecundia babebant r̄dem q̄ neglecta et remota n̄l qd̄ boīs p̄stantiā deceat fieri pōt: nec pōt a liq̄dē honestū qd̄ vacat pudore. Apollodonus tamen in morib⁹ bus dicit cynicam sectam esse vaſtidam et celere ad virtutem viam: hanc sectam stoici volūt sapientes amplecti a quibus Cicero dissensit agens verecundie partes sine qua nihil cur laude virtutis et honestis fieri poterit. **E**os autē supradicta inquis sine consultatio ne obseruare debemus: et illos colere qui probatissimi sunt: et sic precipit quibus adherere debeamus: et ipsorum consilio niti. **C** per specta cognita: ppter res gestas cum virtute. **A**d agnitos quas ip̄ si gesserunt et magnanum. **B**e ne sentientes et bonam habentes mentem erga rem p̄tu. non affectates tyrannidem et seditiones ab illis fugere debemus: qui non studiūt communi libertati et utilitati ac bene meritos q̄ p̄ rep. multa fecerūt: imperiū auxeret bene meritūt. **A**ut merentes et in presen tia aliquid p̄ republica facientes ut illi q̄ p̄sum exerceatur m̄s. **O**bseruo: **C**olo

Cynicorum vero ratio tota est eiſcienda. **E**st ei inimica verecundie: sine q̄ nihil rectum esse potest nihil honestum. **E**os autem quorum vita perspecta in rebus honestis atq̄ magnis est: bene de repu. sentientes ac bene meritos aut merentes aliquid honore et imperio affectos: obseruare et colere debemus tribuere etiā multum senectuti: cedere his qui magistratum habebunt habere delectū ciuiis et peregrini in ipso quoq̄ peregrino priuatim ne an publice veniret. **A**d summam ne agā: de singulis communē totius generis humani hominū conciliationē et consociationē colere. tueri seruare debemus.

De questib⁹ artib⁹ bus bo nestis: et in honestis.

Elim de artificijs et questib⁹ qui liberales habēdi q̄ fordi ci sint: hoc fēi accepimus: pri mū iprobat̄ bi quest⁹ q̄ in o dia boīz icurrunt: vt portitorꝝ

TAliquo bonore. **M**agistratu. Aut aliquo alio insigni. **A**ut alio quod illi q̄ p̄sum exercetur m̄s. lute verbis. **O**bseruare est quādā admiratōe aliquē virtute p̄ditū obseruare hoc eū ad boīes: colere etiā ad deos: ergo obseruamus vt hominē colim⁹ vt deū si ueđū boīem. vt Lacones dicere cōsueverūt: cu aliquē summis laudib⁹ celebrare volebāt. **A**d ultū tribuere magnū habere r̄dem senectutis. i. ipsoſ ſenes valde obseruare debemus et venerari. **H**abere delectū facere differentiā inter ciuem et pegrinū: et vñcūtq; id quod illi debet tribuere. **I**n ipso et peregrino debemus. s. habere delectū. **P**riuatim. Ine cauſa ſua an publica venerit. **A**n publice lan noīe pncipū et alicuius reip. missus fit: vt ſunt oratores pncipii qui publicā pſonam referunt. **A**hi maior illis debetur honor: q̄ his peregrinis q̄ ſua cā venerunt et in aliena ciuitate peregrinantur. **C**ad summā. **I**cōcludit Cicero nos debere cōm̄ humani generis cōsociatōes colere et tueri: et ſic apparet inuitia: q̄ est ad conſervationē generis humani. **A**ad summā. Identiq; tandem: ne de singulis disputem: qm̄ nimis p̄duceretur oratio. **C** Me agam ne disputē. **C**on ſocationem. vt boīes inter ſe. ineq̄at ſocietates duce natura curandū est qm̄ boī est aīal ſociabile et ſocietas in mutuū officiis coleda eſt: vt vltro citroq; collatis bñſticijs buana ſocietas cōfueret. **C**olere jamare. **T**ueri defendere et cōfuerare ſi auſti eſſe volum⁹ et de buana natura boī meriti.

Am̄ de artificijs. Utitur. **C**i. tranſide et captat attentionē. pponēs ſe dicitur de artificijs et q̄libus: q̄ ſunt liberales: q̄q̄ fordi et indigni boīe libero. **Q**uestib⁹ bus liberas et artificio lucrāti pecunia. **L**iberales digni libero boīe et ingenuo. **F**ordi et illiberales et auari. **N**oe accepimus. intelleximus hoc eſſe dictū a maioribus ſere dicit ut otatur mediocritate forte plura acceperat: ſed nō erat opus oīa recēſere. **Q**ui in odia incurrit: qm̄ odio habetur uſura: et ſi cōtra naturā ut dictū eſt. qm̄ nūmus nūmū partit Pla. in. v. de. legi. ſic p̄cipit nemint licet fenerari et ſi quis in ſenus accepit nec uſurā nec fordi reddat. Non oīs quādī in noīa ciuitate illiberali q̄ſtū incubere: neq; mechancū illud et infame lucru ſectari qd̄ mores generoflos inquinat neq; exſtimat uſio pacto uilibus ex

plato

Officiorum.

- rebus turpibus pecunias cumulandas.** *Cum portitorum Portatores dicuntur qui portus custodiunt. exiguntq; vectigal: et portoria portus ut est in li. digestor appellatus est: conclusus locus quo importatur merces: et inde exportatur easq; nihilominus statio est conclusa et munita: inde angiporum dicimus: *G* *I*lliberales *I*ndigni hoie libero. *G* *S*ordidi *q*stus *D*ñr illi in qbus cōparandis necessitate est: ut manus sordeant: et hoc etiam refertur ad alia so: didicis dicuntur auarii qui paratis sunt ad mensendū ut aliquā lucrētur. Inde sordes dicitur parua lucra cuz alterius iniuria q̄sta et extorta.*
- L*i epistolā. *S*ordes tuas nouimus in pūcia. t. minima furtū et extortiones factas pūcialibus ppter auaritiam. *A*vercēnatorum oīm. *P*la. in. iij. de. rep. distinguēs boīum genera dicit. *M*istri in re be qui genitō vācēt: nec viles sunt ad cōfūlū: et valent virib; cor poris ad tollerādēs labores q̄s vires ad aliquā opus peragendū vendūt q̄s precū mercedē appellant mercēnarij rite appellantur. *I*nstitutores dō dñr mistri emptio/ nū venditū gūmū in foro. *C*ui tatem vero peragentes mercatores appellantur. *H*ec plā. *J*ustini anus aut dicit institutores illos rocarti: qui negotiatiōibus preponuntur. *E*planus ast. li. xiiii. digestor de institutoria actōe. *I*nstitutor appellatus ex eo: qđ negotio gerendo instat: nec multū facit taberne sit pōpositus: aut cui libet alijs negotiatiōnēs: quicq; igitur negotio pōpositus sit: institutor appellat. *Z*abeo ast: eos etiam institutores dicendos placuit qbus vestarij vel lintearij dant vestē circumferendā et distrahendam: quos vulgo circitatores appellamus: sed etiam multones quis ppter institutores appelleret. *Z*ydi autore. *M*ero. li. iij. p̄mū aureū argenteūq; numinū percusserūt et pīni capones institutorūq; fuere. *Q*uorū mercennarij. *O*pere *l*abores co:poris: cū nō valeant in genio et cōfūlo. *M*on artes *l*ingentia: q̄m tales nō valent ingenio et cōfūlo: ideo ipsorū labores enītūt. *A*rs est principiū rēū efficiērum mercēnarij operas suas venditūnō artes. *E*st emī rātio q̄s q̄stus mercēnarij non conueniunt libero hoī: q̄m sunt seruiles merce de eīiū conductūt ut aliquā opus faciant: et alicut in opa pīstanta seruant. non decet igitur liberū hoīem esse mercēnarij: q̄m versatur in actu seruiti. *I*psa merces p̄cū quod accipiunt p̄ sua opa quā vendūt. *A*uctoramentū. i. obligatio quedā et p̄mū seruūtis: auctorare est aliquā obligare aut sacramēto aut p̄mō: et auctoratus dōr aliquo mō obliugatus et obnorius. *M*ora. in sermonibus. *A*uctoratus: eas an turpi clausus in archa. *I*nde exuctoratus dōr obligatione solutus. *L*ium volū. v. iij. belli puncti. *V*olōnū exercitus velut exaeclorū morte ducis a signis discessit. *F*abius in misle *M*ariano exuctoratas armis manus agresti labori subegit. *M*erces igitur est quidā nexus seruūtis: q̄m ad operā pīstandā mercēnarij obligat et seruūtis facit ad ipsū: seruūt aut in pīate dñōz suntq; pīas turis gentiū est: nā apud oīs gētes dñis in seruos vite ne cīsq; si cā fuerit necandi pīas est: et q̄cqd per seruūtū acquirit: dñō acquiritur. Seruūt ex appellati inquit *J*ustini an: quod imperatores tut et captiuos rēdere ac p̄ hoc seruare nec occidere soliti: q̄ etiā mancipia dicuntur: eōq; ab hostiis manu capiuntur. Seruūtū pīmū inuenire lacēdemonij. Seruūt aut de se seruitur aut sunt. *M*ascitur ex aīciliis nostris: sunt aut exstregētiū. i. ex captiuitate: seruūtis est coasitutio iūris gentiū: qua quis dñō altero cōtra naturā subiectur. *F*inē etiā se rūt de iure ciuili: cū bō liberū malorū. xx. anis ad pīcipiandū p̄cū sese venūdarē passas ē. *P*hilippus rex inquit *S*en. hoīem venalis aīe crebris auroramētis accēdebat. Et alibi ad finē operis magno auctoramēto labo: pūnīt. Et alibi nullū sine auctoramēto malū ē auaritī pecuniam pīmitur. Et alibi Auto: amēta hūnt: seruūtis aurū et argētū. *M*erces iāt in tōis mercēnarij est auctoramēto seruūtis q̄m mercēnarij ad ipsū seruūt et auctoramēto cōsequātur. i. mercedem seruūtis p̄mū: q̄stus igit mercēnarij: cū sunt seruiles hoīe libero indigni sunt. *C*hrisippus dicebat seruūt esse pīcūtū mercēnarij. *G* *S*ordidi *I*gnomintosi. *C*uit mercēk̄ seruit et hi sunt institutes de q̄b; dictū est. *M*obil pīficiūt *n*ihil luciātūt. nisi mēritātū se magno p̄mō emisse: et plus et quo laudēt id qđ vēdūt. *A*li viri ē mētūt iprūdētis mēdatūt dīcere. *A*li institutores turpissimi sunt qđ mēritātūt. *n*ihil est cītū turpī vanitate. i. mēdacio. *O*pīfices q̄ faciūt aliquā opus ut fabri. *S*utorēs et similes. *G* *S*ordida *I*gnomintosa et digna libero hoīe. *I*n geniūtū in genio hoīe dīcētū. In geniūtā. vt iqt Arīst. et vītū generis nō pōt inq̄t alīqd fieri in officina: qđ deceat ignomintū hoīem et liberū. *O*fīcīna et vītōloga sunt. *Z*abera vītō res spē vendūtūt. *N*ec sunt mīstre volūpetatū q̄ seruūt volūpetat ipsius corpīs: q̄ vituperatūt: et digna ē hoīe pīstantia. *C*etarij sunt q̄ ven-

dunt pisces. **L**anū qui vendūt carnes a lantando. qm̄ lantant animalia. **F**actores dicuntur qui faciunt farcimina ut sunt lucanice: tc. q̄ sunt facta. i. repleta aliquibus codimētis: vt ouis capro & similibus. Ut aut̄ Terentius in commedia que inscribitur eunuchus. **A**nguentarios qui vendunt vnguenta ad delicias & luxum. **S**altatores qui docent alios saltare. **L**udum talarium artem ludendi euz talis. **P**hilosophus in quarto ethices sic ait aleatores: fures. & latrones iliberales sunt. turpi em̄ versantur in lucro. oia nāc causa questus agat & sustinet p̄bra:fares vt luerent periculis maximis se expoununt aleatores ab amicis lucrantur quibus aliquid oportet dare. **Q**uis autem artibus inuenit de artibus honestis dat precepta que plus ingenij habent q̄ laboris. **A** Maior prudentia q̄ in supradictis: qm̄ in illis requiritur plus laboris ipsius corporis: in his plus prudentie: & quibus inest maior utilitas. Serviles admodum artes sunt in quibus plurimum certitudinē corp⁹: vt remigatio. Admodum ignobiles in quibus minima requiritur honestas. **A**ngenui. vt solitaires agros vinearumq;. Ille autem tres in quibus plus ē prudenter q̄ laboris: aut magna utilitas citra tamen iniuriam aliorum honeste sunt: seu tamen non omnibus conueniunt. **M**on medicina que multuz ingenij & cōtemplationis requirit & etiam exercitationis architectura. **A**rchitectus his dicit

Lanū.
Factores
Pbus,

ministre sunt voluptatum. **E**tarij: lanū: cocti factores: pescatores vt ait Terentius: adde his si placet vnguentarios. saltatores totūq; ludū tallarūq; quibus autem artibus aut prudentia maior inest aut non mediocris utilitas queritur. vt medicina: architecture: vt doctrina rerū honestarum: he sunt his quorum ordīni conuenient honeste. **M**ercatura autem si tenuis est: sordida putāda est. Sin magna & copiosa: multa vndiq; apportans multisq; sine vanitate impariens: non est ad modum virtuperanda. Atq; etiam si faciata questu vel contenta poti⁹ vt sepe ex alto in portū ex ipso portu se in agros possessio etiq; cōtulerity videatur optio posse laudari. **O**mniū aut̄ rerū ex qbus aliqd exquirit: nihil ē agricultura meli⁹: nil vberius: nil dulci⁹: nil homine libero dignius: de qua quonsam in

Architec.

Plato

qui p̄est edificijs faciunt & illa designat: ingenijq; exercet & faciunt virtutes morales subiit rōne architecture. **P**lato in dialogo de regno sic ait. Nullus architectus manūq; ministerio vicitur sed vītibus p̄sider. Doctrīna rerū honestarum. q̄ possim⁹ cū laude exercere: & alios in liberalib⁹ disciplinis instruere. Non est igitur dedec⁹: vt quidam calamistris inveniunt vnguentis obliiū putat alios erudire: immo gloriolū. & hoc beneficiū ita magnū est vt manus conferri non possit quoz̄ ordinū cōueniūt: q̄ nō decet p̄cipem in sua ciuitate mederi: aut ēē architectū: aut publice: tuueneres erudire: sed quisq; eas artes debet exercere q̄ suo ordinū dignitatib⁹ cōueniūt: quis enim artes ipse honeste sint: tamē nō oībus cōueniūt: & marie ipsarū exercitationes habitus. n. bonarū artū ornāt aīus habētis. He artes sunt illis honeste quoz̄ ordinū cōueniūt. ordines sūr i rey. vt ordo senatorius equestris & ordo accipitūr p̄ ipfis hoībus altqñ qui sunt illius cōditiōis. Unde in hoc ordine inquit alibi. i. senatu & gratiosis apud omnis ordines id est apud omniū ordinū hoīnes. Honeste. i. cū laude possunt exerceri qm̄ nō sunt sordide & illiberalib⁹: quippe in ipsis plus ē prudentie & ingenij q̄ laboris & virtutis corporis. **M**ercatura aut̄ nūc determinat de ipsa mercatura que nō ad modū virtuperatur: si magna est & copiosa sine mēdiatio: & debet tādez cauere res p̄put: & q̄stū faciata q̄scere. ne insatibilis auaricia poti⁹ videatur q̄ mercatura & quēadmodū ex mari se i portū recipit sic ē ipso portu debz se cōferre ad agros & q̄scere. Tenuis paucarū meriti⁹. Sois dīda: ignominiosa & i digna hoīe libero. Magna copiosarū meriti⁹ te rez. Unde ex oī loco qm̄ mercatores negotiatorēs vndiq; vagātur. Impartis: cōmunicās tribuēs multus ipsas merces id ē vēdes sine mēdiatio. vt nō decipiātur emperores. Questu lucro iā facto. Satiata q̄stū ad appetitum: nā cōtetus cū rōne deciūr: ergo illa mercatura: q̄ aliqñ sine cupiditatibus imponit & q̄stū cōtentā iā pto nō r̄superat qm̄ adhībz cupditatis rōis moderationē. Ex alto mari. In agros possit siōesq; sub possessioē cadūt agri cāpus ē planities terre ampla & grādis. Inde spatiōe plāre cā p̄sonē h̄z. Ager sit̄ vrbī circūlectū territorū & locū quē colim⁹ sive arādo. sive cōserēdo. Ager q̄ fert̄ arānō noīā: & ager icludit flumia lac⁹ &c. oia. cōtulerit. uenit ad agros emēdos & colēdosq; vt domesticos alere possit. **D**īm aut̄ rez. Laudat. **C**. agriculturā: q̄ ap̄d antiquos i magno honore erat: & ille cēsebas magius siq; bon⁹ miles bonusq; agricola dici poterat: & id cognomia. **C**. **D**. **E**. **F**. & alia būus dē ḡntis Überi⁹ copios⁹ dulc⁹ inēdī & qd magis libero hoī cōueniat. Est em̄ si mēfraude: & coēm parētē. coleſ regū ē. Nūc bōi agricole ex quoꝝ fudoꝝ r̄ūtū ab effētūas hoīb⁹

Ager.
Brunn

Officiorum:

Arrideatur: quioꝝ matius calloſe optimi illis tibiſbus in honore erat: et Senatores arabat. Alii parēs terra vomere laureato pſcissa et exulta exuberabat: ut optimis filijs alimēta p̄beret. In Catone maiore in libello de senectute: vbi introdit Catonē cōficiū de agricultura et voluptate agricolariſ loquēt̄. qm̄ ip̄e Catō or̄ in Tusculano mūnicipio p̄usq̄ honorib̄ inferiorū cepisset verlat̄. est in Sabiniā: vbi p̄diū a patre relictū h̄ebat. Cenio inq̄ ad voluptates agricolariſ. qbus ego incredi biliter delectoꝝ. q̄ nec villa ſpedunt̄ ſenectute et mibi ad ſapiētiſ vitā p̄xie viſent̄ accedere. Mabit̄ em̄ rōem c̄ terra. q̄ nūq̄ recusat̄ i

p̄iū. nec vñq̄ fine viſura reddit q̄o accipit̄. S̄z altas mioꝝ plerūq̄ maiore c̄ ſenere. Quāq̄ ſi mō fru ct̄ qdē me ſz ēt ip̄ terre viſ ac na tura delectat. Pla. ſic p̄cipit. i. v. 3 legibus q̄p̄opt̄ oportere viſim̄. nō eē inciuitate mulū q̄ſtū i me chanicis oſibus caup̄atōibusq̄ et feno rene ex p̄tōribus turpiſ ſz ab bis que agricultura offert et ſhbet atq̄ hoc itaſt̄ q̄ſtus n̄ co ſgat ea negligere quioꝝ c̄ parane pecunie hec vero aio et corp̄ ſunt q̄ abſq̄ ḡiaſt̄ et alia disciplina nulli p̄ci. Qnq̄ erit ſtre pecūliaꝝ cura ut ſep̄l̄ nā dictū est ultimus bonoris teneat loca q̄ppe c̄ tria ſint in q̄bus boies ſtudiū ponūt ultimū ac tñ est ſi recte heaf p̄eſt̄ ſtudiū. Medias corp̄ ai p̄mū. Ed ab his p̄tib̄. Dacten̄ de hone ſto p̄tibusq̄ ei et officiis ide manē tib̄ ſufficiēter diſputauit. Sup̄est ut p̄pofuit de cōparatiōne honestorū in ſe diſſereſ ut duob̄ p̄pofit̄ honestis vñq̄ ſit honest̄ cognoscat̄. qd̄ Panetiſ p̄termitiſt̄ ille tanq̄ ſtōicus nō eſt carpēdus. qm̄ honesta et vñtia apud ſtōicos nō ſuſcipiūt gradus. Stoici em̄ ut dictū eſt: exiſtūbat peccata eti paſia: ut alt Chryſipp̄ in. iij. naturaliſ q̄ſtioñū: t̄ Perſeuſ et zeh no. Heracliſdes vero Tarsenif Antipatris tarlenſis neceſſar̄ atq̄ ſtebenodor̄ iparia p̄tā dixiſ rūt̄. Placebat ſtōicis nullū mediū eſſe inter virtutē et virtū. peripateticis et academicis contra in virtutē et vñtia progrēſſionē ad virtutes ſtatuentibus. Utitur Li. transitione repetens ea quod̄ eti ſunt et proponens quid dicturis ſit attentionem capiat. C̄ partibus honestatis i. iij. ſtōibus principalibus: in quaſ honesta natura diuidit̄ a quib̄ virtutibus officia deducunt̄. Satis expoſitum. Alſeo: ſati expouſiſſe. Inq̄uiſit̄: quē admodum officia diueant̄ a ſinguliſ partibus honestiſ. C̄ Comparatioſ ut comparentur inter ſe ea que honesta ſunt: ut vñq̄ ſit honestius apparet et vñq̄ poſtis agendū ſit tanq̄ honestius et laudabilis. In locū Panetiſ pretermiſit. qm̄ putauit ex disciplina ſtōicorū non oportere facere cōparationē inter duo honesta: vñq̄ eſſe honestius quo niā ipſi non dabant gradus in honesto et noblebant ut vno honesto aliiquid honestius inuenirent̄. C̄ Namium: rō quare p̄d̄ incedere talis cōfēpt̄ et cōparatioſ. Una ſit cognitionis et bec eſt pridentia: que in veri cognitione verat. Altera cōditat̄: hec eſt iuſticia que eſt ad cōm̄ ſocietatem tuendam. C̄ Magnanimitatis: de qua babuimus et eti fortitudinē. C̄ Moderatōis: cōpēra tie de qua poſtemodo loco diſputatur eſt. He partes honestatis cum volumine deligere officium et vñq̄ tanq̄ honestius agendū ſit neceſſe eſt ut actiōes ſtudioſe inuicē cōpentur: ut videatur que ſit poſtis et honestorū aliiſq̄ ſpoñenda. C̄ placet ergo ſacit cōparationē inter pridentiā ſue reſrū occultaꝝ et contemplationē et ipam iuſticia: dicitoꝝ vñtiora eē humāne ſocietati officia que manat a iuſticia: q̄ ea que a cognitione rerum: quoniam illa ſunt magis communia: et bonum tanto eſt melius quātioꝝ communius. C̄ placet ſita ſtatio et iudicio iuſticiam magis conduicere hominib̄ quam rerum cognitionem: quod probat argumento ſumpto a natura: que nill ſolitarium amat. Aptiora: magis conuenire atq̄ vñtiora eſe. C̄ Nature humāne cui omnia officia contungi debet. C̄ Id: ita eſſe ut dixi: poſt probari hoc argumēto: qd̄ a natura ſumitur argumētu eſt rō probari ſonem prestans. ut in hoc loco. Argumentū etiam dicitur omnis ad ſcribēdū diſtincta materia.

Plato

catone maiore ſatis multa diximus: illinc affi mes: que ad hunc locum pertinebunt.

Comparatio duorum honestorū inter ſe.

Ed ab hiſ partibus que ſunt honestatis. quemadmodum officia dicerentur: ſatis ex positum videtur. Eorum aut̄ ipſorum que honesta ſunt po test incidere ſepe contentio et comparatio de duobus honestis. vñrum honestius: qui locus a panetio eſt pretermiſit. Nam cum omnis honestas ma net a partibus quattuor: quarū vna ſit cognitionis altera communitatis: tercia magnanimitatis: quarta moderationis. he indilegendo officio inter ſe comparentur neceſſe eſt. Placet ergo aptiora eſſe nature ea officia: que ex com munitate q̄ ea que ex cognitione ducantur.

Et vita jn eo genere vite sapiens versetur ut vitetur omnibus rebus. **C**ognitione digna snt deum gloriosum et substantias a materia separatas penitus celum ipsum et ea omnia que sunt cognitione dignissima pertinentes ad scientiam naturalem mathematicas et supernaturalem: et ea qd pertinent ad bene beatq viendum. **E**xcedet e vita mortaliter: qm homo est natura congregatus pinceps oium virtutis. **P**bia pma sit diuinitur in duas partes: actua et contemplativa vero pbsicam scientias mathematicas merhabit. **Q**uintus sunt habitus animi intellectus etis que est principium rerum ostendarum. intellectus qui est pncipiorum. **S**cientia que est coniunctionis. **S**apiencia que est de substantiis a materia separatis et scientiam et intellectum complectitur. **P**rudentia que est principium rerum agendarum. nam hucus est agendi circa humana bona rectas cum ratione. **T**riplic est mēs. **A**na principium rerum efficiendarum: in qua collocatur omnes artes mechanice. **A**na est principium rerum agendarum. in qua collocatur prudentia cum tota supellectili sua. ut est bona consultatio sagittarum et sententia iudiciumque. **C**ut contraria est malitia cum lais committibus. id est calliditate versutia.

Pbia

mento confirmari potest. **Q**uod si contigerit ea vita sapienti: ut omnium rerum affluentibus copys daret quis ea que ex cognitione digna sunt summo ocio secum ipse consideret et contempletur. **L**amen si solitudo tanta fit ut hominem videre non possit excedet e vita: principes omnium virtutum est illa sapietia. quā greci vocat prudentia enim quā greci altam qdam intelligimus que est rerum expetendarum fugiendarumque scientia. Illa autem sapientia quam principem dixi rerum ē diuinorum atq humanarum scientia: in qua continet

vaframento et similibus. **A**lia est mens principium contemplandi: que est prestabilissima. et habet tres habitus: intellectum. scientiam. et sapientiam: que dicitur prima pbsophia. Sapientia est primus et prestabilissimus habitus. Secundus est prudentia: et qui rerum naturam contemplant et deum prestabilissimi opum ad seipso sunt et diuinam naturam quodammodo attingentes diuis bonum babendi sunt obiectum enim sapietie est ipse deus. Sed iustitia qua communitas humani generis conseruat hominibus utilio est. ergo officia que a iustitia manant sunt aponenda officijs contemplationis et cognitionis rerum naturalium diuinarū. nā bonū ut dixi tanto est laudabilius qđo communis ut est ipsa iustitia. **P**rinces p̄stabilitissima omnium ratione obiecti quod est nobilissimus deus scilicet gloriosus sapientia que est theologia dicitur a grecis sophia appellatur et sophi sapientes. **A**nde philosophi studiosi sapientie quod nomen Pythagoras inuenit. Nam interrogatus a Leontean esset sopherus: respondit se non esse sopherum: sed p̄sophopuz Prudentiam enim ponit differentiam que est inter sapientiam et prudentiam. Que est scientia rerum habitus agendi circa humana bona recta cū rōne et sapientia versatur circa diuinam et sempiternam prudētū vero circa humana: ut discernat qd sine agenda ut vita: et nō agēda ut contraria. **E**xpetendarū qd bone sunt et experientes. **E**xpetimus cū rōne: quod est munus prudētū. appetimus sine rōne. et pruer ad appetitū sensitū experte rationis cui tñ subiectur. et parere dī legē nature. **A**ppetere etiā est aduentare: ut iam estas appetebat. **I**lla aut̄ vult. **L**i. sapientia esse principē oium virtutū et ad oia sepe extenderet. qm est scientia oim rerum et diuinarū et humanaarū: et cōis est et vniuersalit. qui est sapiens est prudēs: ut largo modo loquar sed nō ois prudēs est sapiens: qm prudētia versatur circa humana solū sapientia aut circa humana et diuina. Et id dixit Socr. sapientia esse nosse diuinam et humana et box causas. **A**nī cum sit cōis: necesse est officia esse maximi quod ab ipsa ducitur: que maxima est et p̄nceps oium et cū contemplatio rerū naturaliū non sit perfecta sine aliqua rerum actione qm homo ad res duas natus est agendū. s. et contemplandū: et sic cognitio nature vult esse perfecta necesse est ut aliquid agat. actio autē tunc maxime laudatur cū est p̄ veritate cōi et p̄ boiū societate tuenda nō p̄ proprio cōmodo quod cū ita sit actio talis cognitioni rerum antē ponitur qm vite humane utilio est: et accommodatio: cognitio aut̄ rerum naturaliū paucis p̄dest: qm non ois possit phāsi. Ergo actio qd est ad humanaū societatem tuendam atq vultatem: anteponenda est cognitioni: qd imperfecta est cum nō agit aliquid vult igitur **L**i. sapientia oia complecti contemplationes. s. et actiones: et id esse maximū officiū quod facit sapiens: cū et agit exercet iustitiam et liberalitatem p̄ vultatem cōi. **L**oquitur tñ cōfuse qm aliud obiectur sapientia aliud prudētie ut copiose scribit Arist. li. vi. moralū. **L**i. more potius oratorio qd p̄sico sapientiam accipit oīus cōe: cū possint aliqui esse sapientes. ut fuerint oīs pbi ante Socratē prudentes sūt nō: qm

Expeto:
Appero

Seneca

Bristore.

Officiorum

Pbūs.

humana non curabant. vñ p̄b̄sophus. in. vi. ethices sic ait: quapropter et anaragonam et thalietem et similes sapientes quidem at non prudentes inquit esse: cuo vident ipsos p̄pria commoda ignorare et superflua admittenda difficulta cognitu diuina scire ipsos sed mutua dicunt: qz nō querunt bona humana prudentia vero humana versatur: et in quibus habet consultatio locū. Socrates primus e celo in terram philosophiā deuocauit: et de malis bonisqz disputare cepit celestia autem parum humano cōmodis conferre dicebat. Unū fons p̄b̄sophorum babitus est qui eius dicebat autem Aristotle omnis virtutes esse prudentias quod nō probat ipse Aristotle. sed dicit omnis virtutes esse cum prudentia: et sic voluit corrigere verba Socratis. Stoici quos L. imitatur sapientē appellabant virūs perfectum: qui cum aliquid agit circa res humanae agit: ut prudens: cuius vero cōtempatur et sapiens. Scientia diuinarum] qm̄ sapiens: et cognoscit causas rerum humanae et diuinarum: ergo virtus communis est. In qua scientia] diuinarum humanae rerum: et Communitas Ideorum et hominū que cōmuniis est rebus: humana et diuinis et si sapiens cum sit perfectus intelligitur babere prudentiam cui obiectur rectitudi in rebus agèdīs. Deoꝝ. I. qm̄ de diis tractat: ut more gentili loquar et de societate que est inter ipsos cum reuera non sit nisi unus deus qui est causa effectrix et summū bonum et homines sunt ipsi effectus et inter effectū et effectricem causam est aliqua cōitas: et homines debent deo pietatem tanq̄ rectior et omni opifici contemplatur ipse naturalis phis et supernaturalis naturā cuiusqz rei. et cognoscit res per causas suas. Pbūs. in. vi. ethices sic ait sapientia est intellectus et vi caput habens scientia rerum earū que summis afficiuntur bonoribus. Plato in dialogo de phis dicit. pbi officium est nosse diuina et gubernare humana hoc ad actuā: illud ad contemplatiā pbiam pertinet et in theage disputare de sapientia dicit ipsam esse duplice ab soluam scy et conditionalē illa est de his que scit possunt: hec autē excellētiam quandā signat Arist. idem dicit his verbis in artibus sapientia bis tributum que in ipsis sunt exactissimi et per sapientiam nō aliud intelligimus q̄ ipsius artis virtutem. Ad quodā etiam esse sapientes animo non aliqua ex parte nec aliquid aliud q̄ sapientes arbitramur. Ea Scientia diuinarum rerum humanae. t. ipsa sapientia. Ut est. I. maxima: qm̄ de maximis rebus et p̄stabilitatis mis tractat: si maxima est inquit ipsa sapientia: officium quod ob ipsa ducetur. erit maximum: sed maxima est ergo maxima est off. cu. Q. A cōitate. la sapientia in qua cōtinetur cōitas deorum et hominū. Et ratiō quare officium tale maximum est quod sapiens prestat p̄ utilitatem cōmuni. Contemplatio nature ipsa sapientia cum solum contemplatur: et nihil agit quod humanae societati conducat: est quasi manca et mutilata: qm̄ deest illi vñ membrū. Actio sc̄. qm̄ ad virtus et hanc sumus: ergo ut sit perfecta: debet aliquid agere q̄ maxime vtile sit. hoc autem est exercere functionem: et humanae societatem tueri. Ad hanc iquasi careat mēbro aliquo nam qui caret aliqua parte corporis: dñ manus et potissimā manu sinistra. Unū juvenalis tanq̄. Mancus: et extincione corporis non vtile dexter: manus dñ debilis. Atq̄ inchoata imperfecta: qm̄ requirit actionem. Si nulla rerum actio: si nil agat in rebus humanae et vita activa: et solum cōtemplicetur manca et imperfecta est. Ea actio quam prestare debet ipsa sapientia. id est id quod ipse sapiens agere debet: ut sit perfectum officium quod in solo cadit sapiente. Ad maxime certum. cognoscitur: et demonstrat̄ actio contingentis ipsi sapientie. Commodis tuēdis fortitudo hominum tuenda ut propulsare iniurias: omnibus adesse. Hec actio pertinet ad iusticiam cui annexe sunt equitas: liberalitas: magnificencia: et gratitudo: et sic actio iusticie que hominum commoda tuerit: humane societati utilior est q̄ contemplatio: que paucis prodest: illa vero multis tribuendo cuiusq; quod suu est et de suo alijs impartiens. Q. Igitur cum hominum commoda tueratur ad societatem humani generis pertinet: quod cum ita sit: ut probatum est cognitioni anteponitur tanq̄ utilior et universalior. Atq̄ id actionem scilicet quas societas: humana souetur: cognitioni anteponendam esse. O. Primus q̄s ibene a natura institutus ostendit id esse verum et ita indicat cum id faciat: quod natura subest ut scilicet communem utilitatem cognitioni anteponat. Quis enim pb̄t quomodo id optimus quisq; iudicat. Aut inquit. Idoc est qm̄ ad scientias mathematicas: que vere discuntur: et geome-

Plato

Juvenalis
Mancus

tria corporum magnitudines metitur. ¶ **D**inumerare hoc pertinet ad arithmeticam que circa numeros versatur. Astrologia dicit de ratione siderum: he scientie sunt in primo gradu certitudinis. et Plato in libro de repub: vult. ut discantur: quoniam sunt firmissimi gradus ad alta cognitio difficiuntur: quis inquit Cicero he scientie prestantissime sunt ramen nemo est haec occupatus in ipsis etiam si possit mensurare totum mundum et numerare stellas: ut suam contemplacionem non resiliat: si accipere patriam calamitatibus labore: quoniam illius salutis studere debemus. ¶ **A**utem hoc idem ut scilicet relinquit contemplationem et ad sit parentem aut amico. ¶ **R**e negocio. Quibus rebus assert conclusionem quae ex supradictis sequitur. ¶ **R**ebus argumentis antedictis et exemplis ¶ **O**fficia] actiones que manant a iustitia. Quia hominum utilitatem nihil debet esse homini. si vere homo dic voluerit. ¶ **A**ntiquus sed est carthus et iucundius. ¶ **A**ctus illi Cicero sumens argumentum ab auctoritate prestantissimorum philosophorum ostendit quomodo hic etiam qui cognitione et contemplatione rerum naturalium operam dederunt ab utilitate hominum et commodis non recesserunt: docendo scilicet alios quoniam republica essent iustiores et probat exemplo Platonis et filie. ¶ In cognitione rerum omnia tam in ipsa vita contemplativa utilitates hominum curauerunt et sic ab actione que hominum commodis consistit non recesserunt. ¶ **Q**uo iuris. ¶ **A**meliores iustiores. ¶ **T**hebanum Epaminondam. Lysias Pythagoreus Syracusius Dion et Plato. multos micos Nostros ipsi quicquid ad rempubli. attulimus

num. ¶ **E**paminondas de quo eiusdem doctrina dictum est: hoc addetur: quod scribit. **E**milius pro **E**milius; eruditus est. Epaminondas: sic ut nemo thebanus magis. Nam Libanitare: et canare ad cordarum sonum doctus est a Dionisio qui non minore fuit in musicis gloria: quod Damon. aut Lampus: quorum peruvulgata sunt nomina. cantare tribus a Olympiodoro. saltare a Caliphron. At philosophie preceptor habuit. Lysiam tarentinum pitagoreum cuiquidem sic fuit deditus: ut adolescens tristem. ac seuerum senem omnibus equalibus suis in familiaritate ante posuerit nec prius cum a se dimiserit quod in doctrina tanto antecessit condiscipulos ut facile intellegi posset part modo superaturum omnis in ceteris artibus. Pythagoreus: qui pythagorica doamina sectabatur. Nam pythagoras fugiens patriam suam samum a tyranno occupatam in Italiam nauigauit: et in illa ora italise: que quondam magna grecia dicebatur Lycia Heracleam Crotones et Metapontium philoiophatus ista quo italicis philosophis principium habuit. **S**yracusium. Dionem. Dion frater fuit Aristomathes verois Dionisii tyranni a quo maximus honor Dion exhibeatur. Dionisius eodem tempore duas habuit vires. Dorida iocensem: et aristomachem syracusiam. Plato in siciliam nauigans suis doctrinis Dionem adiunxit qui tu iuuentis omnis platonis discipulos ingenio et industria superans: adiobcunda etiam virtutis precepta soleritissimus et acutissimus fuit pulsus a Dionisio atbenis in academia versatus est. Inde socijs comparatis in Siciliam nauigans patria sua sicula afferuit quia liberata tandem insidijs. Calippi socij sui per serpentum die obruncatus est domi soror et vox in carcere concreta. ¶ **V**ox illuc peperit in sanctem Dionem cornu solueret: ut in siciliam transmitteret lune defectus fuit Dion bonus dilectus esse ostentum: quoniam tenebre volentibus aliquid occulere oportune sunt: et sic amios alterum consternatos erexit has rees a Platone didicerat. Dion igitur eruditus a platone patria liberauit et bonus vir fuit. Epaminondas etiam mortis patria iperante reliquit quam lacedemoniis seruientem accepit: et semel rhesus Alcneclide quod epaminondam infectabat dicebatque illud imitari Agamenonem dixit quod ait me Agamenonem putas emularis: falleris. Namque ille cum virtutem grecia vix. et annis una

Officiorum.

cepit vrbe: ego cōtra vna vrbe nostra totam Greciam: Lacedemoniū fugatis liberant. Multalij pbi multos erudiriēclaros virōs Bristo. erudiuit Alexandrū. Panetius Scipionē clarissimum imperatorē virumq singularē Mosch ipsi. Mū de seipso loquitur. *L.* Quicquid. attulimus quicquid fecimus p repū. quā e manibꝫ cōratorōz eripi. *C* Si mō deuictat arrogantiā. a doctoribus pceptoribus et monumentis doctor viroꝫ qui in rerū cognitione versati sunt et alios erudiunt. qm̄ monumenta relinquerunt. quibus alios semp erudiant. *A*n scriptoribus. multuz debemus q̄ viventes et posteros eruditūt in pmo de natura deorum ait: et cum minime videbamur tunc maritne philosophabamur; qd et oratores declarant referre pborum senten̄tias: et doctissimoz boīum familia ritates: quibus semp dom' nostra floruit et princeps illi Diodorus. phūs. anthochus. Posidonius a quibus instituti sumus. Doctoris na instructi in oratore ait. Ego at et me sepe noua viderti dicere intellico: cum per vetera dicam: sed in auditā plerisq et fateor me oratores si modo sunt aut quicquid sunt non ex rhetorū officiis. sed ex Academie spatiis extitisse. illa enī sunt curricula multipliciū variorū et sermonuz: in quibus Platonis pñium impressa vestigia sunt. Ad eam rēp. gubernandam doctrina inquietummoꝫ phōꝫ me instruxit ad has actiones pro rep. et ipē. *L.* dum gubernacula republike teneret: sex libros de repū. compoſuit. et Lyripediam: quam totam triuerat i illo cōſulatu exercuit. Monumentis libris et preceptis: que ad bene beateq vnuendū scripta relinqueret: ut posteritate erudirent. *C* Mec eis probat quō etiam post mortem altos erudiunt. *C* Ab his pbris qui in rerū cognitione versati sunt. *C* Ad leges lqñ scriperunt de legibus: de moribꝫ: de rep. et nībꝫ pretermisserint: quod humane vite p futurum esset. Scripserunt etiā de natura animalium: de vegetabilibꝫ: et plantis de arte dicendi. *A*n dicit in libris de sī. Omniz sere ciuitatum non greci solum sed etiam barbarae mozes. instituta. disciplina ab Bristo. cognoscimus. Scriptis Bristo. libros morales octo ad Eudemū magnor moralium duos: et ad Nichomachum filium decem politicorum octo. *M*ores. c. lviij. ciuitatū. iustitia. quattuor de gubernatione repū. duos de voluptate vnu de summo bono tres de regia gubernatione librum vnu de legibus quartuor de diuitiis et opulētta vnu. de preicatione et voto libru ad leges Platonis libros tres. ad rempu. Platonis: libros duos et multa alta scripsit que longum esset recensere. quibus monumenta posteritas eruditur sic potest de Platone dici. Nam bi duo tñpm̄ clariuerunt quorū mēos nre multum debemus: qm̄ i mediūlabora runt. *C* Ad disciplinam: ad optimū modum et gubernationem repū. *C* Ut oculū suū contemplationem cognitionem rerum in octo: qm̄ in vita oī solo versabantur remoti a negocijs publicis. *C* Ad nostrū negocium. vt in oculo eoū viuentes nos a gere ac negotia publica gerecerent. qm̄ ipsi oīcōfū alios eruditūt ad agendum pceptūt em̄ tam in domesticis q̄ publicis negocijs: quid agendum sit ex officio. *C* Ita hoc modo in oīcōfū viuentes et scribentes. *C* Ad omnīū utilitatem: vt omnībus p̄fiteas que in oīcōfū p̄scripserunt. *C* Ob eam etiam causam iaffert altam sententiam ut ostendat cōmūnem utilitatem p̄ponendam esse et p̄ponit eloquentiam philosophiū: qm̄ pluribus p̄dest modo sit cōiuncta prudentie. *C* Ob eā causam q̄ maior utilitas p̄ponenda est. *C* Eloqui copiose. habere copiosam et vberem eloquentiam qua alios defendant. *C* Abodo prudenter saliter loquacitas inepta videret et cū vīto. *C* Melius p̄stabilitius et vītius q̄ acutissime cōtemplari sine eloquentia: qz cōtemplatio p̄spicat philosophos. rum. In seip̄a vertitur. s. illi p̄dest. qui cogitatione aliquid cōtemplatur: et cōminiscitur: sed non se extendit ad alios: et eloquentia ast̄ pluribus p̄dest: et illis qui nobis familiaritate cōiuncti sunt: audiunt enim eloquentem: et ipsi eloquentes sunt. *C* Atq̄ ut apum examina. p̄bat comparatione a pum homines natura sociabiles debere esse solerter ad humanam congregationem et bonitatem

Bristote.

ab homine non debere alienum esse. Apes non congregantur ob hoc: ut figurant fauos et cōponant sed cum sint congregabiles duce natura figurant fauos: quorum compositio non est causa: ut congregentur: sed natura: sic est in hominibus. Congregabilitas apta ad congregationem suadente natura. Singunt cōponunt et formant. Ac multo etiam magis: quod sint apes. Nec est sententia Ari stoteles: qui in primo de republica dicit. Ex quo patet hominem esse animal sociale: et quidem magis quam apes et omne animal gregarium. Unde concludit omnem ciuitatem natu: a constare: cu homo natura ciuite aīā sit. Ibi etiam dicit hominem solitarium aut deum esse aut bestiam. Hoc dicit ut se Platoni opponeret: qui in secundo de republica ciuitatem non natura: sed necessitate cōstate disserat. Socrates enim ab eo introductus inquit. Necessitas ciuitate condidit. Nam alteri alteri auxiliatur: cu singuli nequaquam sibi ipsius sufficiant. Et quo fit inquit vi mītorū indigentes socios auxiliatores compilurimos in unū deducentes huiusmodi vniuersitati nomē ipsos nāciūtatis. Sed maximā indigentiam dicit futuram propriei uenti facultatē et cibū cōportationē: secundā habitatōnis: tertiā vestitus et similiū. Aristoteles dicit. Ille qui est in ciuitate ppter naturā quā habet malā: et non ppter fortunā: quod sc̄z exigitate pulsus sit aut prauus est: aut melior quod homo id est deus. Matura congregatiū cōfūntū sint collocasti et cōiuncti duce humana eueant et amēt: et sic omnes humane cōgregationis naturā eē cām: nō alia rē. Matura ei p̄duxit boiem ut esset animal sociale. Unde humana ciuitate fugientes odio boim: ut de Lūnone arbitrii dicitur ferā naturā habere violentur: et ab omni humanitate penitus alienā. Agendū salticū inter ipsos postquam duce natura cōgregari sunt. Solertiā diligentiā: ut cōgregatio seruetur mutuū officiū. Itaq; nisi ea hū? cōcludit dicens. Nisi iustitia cu rerū cōtemplationē cōiuncta sit: nō multū p̄dest ipsa cognitio. Ea virūs que est ad boim ciuitatē tuendā. Cognitionē rep[ublicae] cōtemplationē et illius officia q[uod] in verē inuestigationē versatur. Misit attingat. Nisi illi cōiungatur. Soli uaga solitaria. Et ieiuna paup̄rū utilis gñi būano. Itēs magnitudo ai. dicit nūc pari mō fortitudinē et magnanimitatē remota iusticia eē quēdā feritatem et imitatē: nō virtutē: ut oīndat iustitiae oībus p̄ferendā esse. Et Ari stoteles qui ob summā equitatē iusti cognominatur est: dicit: eu quidē beatū existimat qui eā vitā vivat que cunctis seculis eadē ac imortalis futura sit. ppter summā vero potētiam nō p̄int timere: ac iustitia eā est cur amēt homines: honorēt: colāt. Comunitate iustitia. i. nisi fortitudo pugnet pro equitate et utilitate cō: erit qđam feritas q[uod] est ibumana crudelitas et ipetus ferax: et sic imanitas aliena ab omni humanitate. Ita fit assert cōclusiōnē q[uod] seq̄q[ue] ex p̄dictis: q[uod] nulla virtus laudatur nisi exerceat p[ro] equitate et cōciuitate tuēda. Ita fit cōcludit. Cōsociatio iuriū: q[uod] p̄t ad boim p[ro]sociatōni tuēdā et cōmodū: q[uod] facit ipsa iustitia. Alincat super prestabilio: q[uod] sit. Nec vero est dissensit ī hoc asuo Platone. L. q[uod] dicit i. v. de rep. necessitatē eē cām būane cōgregatiōnis et cluitatis: et sequitur Ari. q[uod] būi cōgregatiōnis cām dicit eē naturā. A q[uod] busdam ī marie a Platone. Sine alijs alio opere. Desideraret reqreret ad vitam degendam. Accipit̄ colob id et bac de causa. Si omnia nobis facit argumentum quo Platoni opinionez aliorumq[ue] refellit. Querit igitur Licero an homo daret se totum cognitionē et contemplationē: si nihil ei decesserit quod ad vitam degendam pertineret: et dicit q[uod] non: immo fugeret solitudinem: et socium studij sui quereret. Ita enim vult natura: que ut dixit nil solitarium amat. Ad vitum librum: sed vices verbo ut est in libris digestorum continetur: que esunt: potū: cultū: corporis: et ea que ad vivendum homini necessaria sunt. Uestem quoq[ue] vices habere vicem. Labeo ait. Cultum ornatum et vestitū. Cultus est q[uod]q[ue] adhiberi pot ad curam corporis ppter cibū. Suppedistarētur subministrarentur ī celo sine aliquo nostro labore. Quasi virgula diuina ī munere dei. Ea dicuntur dari virgula diuina que

Officiorum.

nō expetebamus. et hoc erat pueriū apud antiquos: ut virginula diuina datur disceretur ea quae non expetebatur: sed videbatur venire e celo: ut quodā maioribus nostris manū dabatur a deo: et eius erat lapidus quē quisq; optabat: ut nesciillud haberem⁹: nō ēēt opus ut gulosi et māducones conditū fictile et cocū vīlūlū quondam mācipiū tanti emerēt: nec pluris gula semēs q̄ reliqua oīa cōstarer: sed deliciosa et abūdi seruētes opibus per fas et nefas cōparatis hāc virgulā diuina sibi fecerūt: sed vīmā in rāto luxu et rerū affluētia aliquā honestatis curā haberēt: nec voluptate elegiſtēt quā toto aio foverēt: amarēt: et ilius patrocinū suscipiēt: que virdigna est: et a vīlissimo lenone mūcida panis frusta accipiat. ¶ At autem ut dī in puerio. Mō est ita refōder Lice. ad id qđ ipē p̄terrogatiōez p̄posuit. Mō colō caret se inquit in sola cōtemplatiōne: sed fugeret solitudinē: et oīum quereret. ¶ Sociū p̄participēt suz dñi sui: et quo cū suas cōtemplatōnes cōducere posset. ¶ Ergo oē officiū cōclūdit officia vīltie ante ponēda ēē officiūs cōtemplatiōdis et scie. ¶ Cōtinetur sc̄dstat ex cōplatione nature.

Iud forstā quē rendū sit. ¶ Nunc Lī remouēs dubitationē que aliquid posset oīiri: p̄recti p̄ statutisq; non semper officia iusticie aīponēda esse modestie verecūdie: ut si proponeretur: alicui: ut cū matre coīret: aut patrē interficerer: aut aliā aliquā turpitudiz maximā cōmiteret: aliter patria cōbureretur: si ne aliqua calamitate resp. afficiet nullo pacto cū matre cōcubendū est: etiam si patria ruitura esset: et communis vīltas peritenra: et sic dī similibus in quibus debem⁹ magis babere rationē verecūdie q̄ iusticie et vīltatis: quantū verecūdie maxime decet homis prestantiā: nec debet sapiēs face

re aliquid contra verecūdiā: etiā si casus aliquis et cōmunitis vīltas posceret. ¶ Verecūdia ēē omni cōmodo antiquior nobis esse debet. ¶ Hec cōmunitas iusticia que est ad cōmētū hominū societas tuēdā. ¶ Atra nature q̄ nature cōuenit: natura ēē ita vīlt: ut boies ūngāt et coitas int̄ ipsos serueret. ¶ Sit etiā quē ad modū dicuntur: aīponēda esse officiūs cōtemplationis aliarumq; virtutum: queri possz inquit et dubitari an studio huus cōtūnūtis tuende debeamus modestiā relinqueret. Dicitū est supra: quid sit modestia: quid moderatio: quid verecūdia. ¶ Mō placet q̄ iustitia aīponatur modū. stie. ¶ Sunt ēē rātio quare Lī. ita statuit: et sentit: qm̄ sunt aliqua ita turpia: ut nullo mō cōmittēda sint etiā si cō ipsis patria ruente liberare quis posset: qm̄ sunt contra modestiā et verecūdiā. ¶ Feda turpia. ¶ Flagitiosa. ¶ Scelere ac flagitio plena. ¶ Tetra obscura: et per hoc fedat turpia crudelia. ¶ Cōseruāde patrie causa. etiā si tali reconditissima: patria liberare posset. Aristo. libro. iii. ethices sic ait: Sunt autē quedā ad que forsitan non licet quē q̄ esse cōpulsum: sed potius oportet summa perpessiū tormentū mortē obire. ¶ Possidom⁹ Iqui fuit discipulus haneti⁹. ¶ Ea q̄ sunt ita turpia et flagitiosa. ¶ Collegit cōadūnauit et posuit in suis cōmētarijs. Possidom⁹ ēē locū de repugnātia vīltis et honesti p̄termissiū a panero p̄ceprore suo tractauit breuer ter in quibusdā cōmētarijs: ut id ēē Licerio. scribit in iii. libro mīqbus ea posuit: que cū videātur vīta repugnāt honestati modestie ac verecūdie. ¶ Obscena. ¶ Feda. ¶ Ut dictū. In mō faciū: cū dicūt

sunt suppeditarentur: tum optimo quisq; inge nio negocij omnibus omisissis: totum se in cognitione et scientia collocaret: non est it. a. Mā et solitudinem fugeret et sociū studij quereret tum doceret: tum discere vellet: tum audire: tum dicere. Ergo omne officiū quod ad coniunctionem hominū et ad societatem tuendam valet anteponendum est illi officio quod cognitione et scientia continetur.

An iustitia verecandie modestieq; p̄ponenda sit.

Iud forstā querendum sit: nīz hec est cōmunitas: que maxime est apta nature: sit etiam moderationi modestie q̄ semper anteponenda: non placet. Sunt enim quedam ita feda, partim ita flagitiosā: ut ea ne conseruānde quidem patrie causa sapiens facturus sit. ¶ Possidom⁹ collegit permulta: sed ita tetra quedam: ita obscena: ut dictu quoq; videantur turpia. Hec igitur non suscipiet quisq; reipub. causa ne res publica quidem per se suscipi volet: sed hec commodiū se res habet. quod non potest accidere tempns: ut

Turpia sunt: ne dū cū fieret: hoc inquit: nullo mō factus est sapientē etiā p̄ salute patrie: addē etiā q̄ resp̄ publica bñ instituta moribus & legibus nō vult: ut pro se vir sapientē & perfecte virtutis turpia cōmītāt. Q̄ Sed hec cōmodus res se habet: possumus hoc referre ad laudē reipublice Romane: q̄ ita erat instituta: vt nō esset opus ut marie post necem Cesaris p̄ ipsis cōseruatione sapientē aliquid p̄tra verecundia cōmītare ut potuisset accidere alijs: qui r̄ēpu. nō ita subnitā beneq̄ instituta haebat. Q̄ Sed melius est ut large intelligam hāc locū. vt sit: hec res. i. hoc qd̄ dicā cōmodus erit

nullā s̄z r̄ēporis cōdītione accide re posse: qua sapientē dūctus q̄cōp̄ eoz facere debeat: que feda & flāgitio s̄nt. q̄n inquit gratulans dū nobis est: qm̄ res ita se habet: ut sapientē nō cogat facere turpia p̄ cōi salutē. Cōmodius melius ī hoc se res habet. Q̄ Hoc res. i. hoc d̄ quo nūc agit. Q̄ Lēpus aliquā tēporis cōdītio: qm̄ respu. nō ostra n̄ p̄t ad hoc deuenire īa delito typhāno Cesare: vt sit opus facere a liquid cōtra verecundia. Q̄ Ut int̄ sit reip. ut p̄tineat. i. & vīle sit reip. talis cōmītare. Q̄ Eo que turpia sunt: & a possidente colliguntur. Q̄ Quare hoc cōcludit Cicero bāc disputationē d̄ duob̄ honestis ver honesti: & officia iustitiae p̄ponitū plurib̄ p̄sint: & ait: plus r̄ēta esse cōsiderate agere q̄ cogitate prudēter. In o:ōne pro Sestio ait: bñ sentire se rep̄. prudēte est facere fortitudinis: facere vero & sentire perfecte cumulareq̄ virtutis. Q̄ Hoc sit effectū cōclusus ar gumētis & cōplis aūdictis. Q̄ Mo- minū societate: que manant a insti-

tia: que est ad bñane cōmoda tuēda. Q̄ Et eff̄ certe cognitionē sequi debet actio: ne sit manca: et incobera sp̄a cōtēplatō. Q̄ pluris sit: maioris utilitatis q̄ cōtēplari sed hec inquit de his reb̄ dīcta sunt: iā ad alta: q̄ restat r̄ēseam. Q̄ p̄atefact̄ est em̄. Irep̄et daucus Cicero oīa q̄ in hoc pīmo volumine disputata sunt: i parat se ad secundū: in quo devīlī ageſ. P̄atefactus apertus est & de ipso satis disputātū. Q̄ Locus j̄edēs officiorū: id est iā sine bute disputatiōni faciā: qm̄ de honesto a quo ducūtur officia: satis dictū est: vt iā oīa officia discerni possint: & quid sit honestus: si quādo faciēda erit cōparatio dījudicari: que quibus ratione r̄ēporū antepōnēda sint. In exquirendo officio: tum querimus quid sit magis officium: id est quid magis virtuti cōueniat r̄ēporti persone alijsq̄ circumstātib̄: & sic apparet quid omnibus alijs p̄ponendum sit. Q̄ In ipsa autem sed inquit Cicero: hoc restat adīciendum ut cognoscantur gradus: seruiturq̄ in actionib̄: que ad communem utilitatem pertinent: quas actiones dīximus contemplationi preferendas. Si igitur omissa rerum cognitione debemus aliquam utilitatem afferre & alicui laboranti adesse debem⁹. seruire ḡdus bñane societatis: quos Cicero suo loco posuit: & illi prius opūtulari: cui plus debem⁹. Q̄ Cōmunitate actionibus iustitia: que sunt ad communitatem tuendam. Q̄ Sunt gradus officiorū: quoniam aliquid officium vñ potiusq̄ alteri aliquid prestandum est: etiam si eodem tempore nobis exigeretur: quoniam bi quibus officia debentur: habent inter se gradus: de quibus dictum est.

Q̄ Sunt gradus: iquoniam non omnia officia que a communitate manant: paria sunt: sed alia māiora alta minora: Q̄ Ex quibus gradibus officiorū: nūm Quid p̄estet p̄stabilius sit: & a nobis plus agendum tanq̄ honestus & virtutis. P̄estet cuiq̄ antecellat alijs: Q̄ Ut prima ecce gradus officiorū. Prima officia debemus deo: inde per gradus hec officia a' iis debentur. Q̄ Bradatim per gradus affīscitatis: confanguinitatis: & amicitiae: de quibus dictum est. Q̄ Ex quibus reb̄ cōparatione honestorum & gradibus officiorū: que manant a iustitia. Q̄ Hic locus de comparatione honestorum inter se et de ipsiis gradibus: sed Panetus: ut sepe inculcauit: utre hoc pretermisit: quoniā stoici nō dabat gradus in honesto & virtute. Q̄ Ad reliqua iad scđam partē pp̄pis: de vñli. S.

Officiorum.

Petri Marsi interpretatio in secundū volumē officiorū.
Uemadmodum officia diceretur. Postq̄ de honesto et genere virtutis disputa-
tū est: et satis precepit quidquaq̄ tēpore honestatis causa agere debeamus. Atq̄
Licerō transiūde et pponit capitās attēctionē quid sit dicturus in hoc sedo volue-
quo ordine. Inde interponit aliqua quibus decet: quare cepit philosophari: cū pri-
us in senatu et causis forensibus versaretur. Et sic dānat tēpora sua et Liceris tam

interfecti preteritā Tyrānidē: op-
tateq̄ libertatē: vir prudētissimus
et salutis res publice studiosus. In
de laudat philosophiā tanq̄ anti-
mi medicinā et remediū: vnicū ad
appellādas perturbationes et mo-
lestias: quibus Licer. plane fuisse
cōfessus occupata a Lesa. rep. ni
si ad philosophiā diuertisset. Et
sc̄ trahit Lesarē in odiū et inuidi-
am. Atq̄ alios ad philosophiam
vocat. Inde dicit: q̄ genus philo-
sophandi maxie probet. Q̄ Acadē-
micoz̄. Icz̄ qui in vrāq̄ partem
disputabāt ut veritas magis elu-
cesceret. Inde aggreditur tracta-
tum: ibi quinq̄ rationibus ppo-
fitis. Q̄ Officiā jactiōes honeste-
tē. Ab honestatē ab illo honesto
qđ in quattuor partes diuisim⁹.
Ab omni genere virtutis qđ illis
quattuor principalibus aliena-
nxe sunt ut iusticie liberalitas:
et magnificētia: fortitudinē: ma-
gnanimitas: et constantia tēperantie.

Ordo: Modestia: Ornatus: Aerēcundia: Decū et mode-
ratio: dicū est ligitur quēadmodum a singulis ducatur officiū: id est actio cū virtute. Q̄ Explicatiū
erpositum: et narratum. Q̄ At persequar explicem et perscribam officia que pertinent ad utilitatem
et honores et gloriam comparandā. Q̄ Ad cultum ad ornamentum vite. Q̄ Ad facultatem poten-
tiām et possibilitem: nam facultas dicitur qua aliquid facere possumus a faciendo dicta: vnde de-
citur facultas diuisarum: facultas militandi. Q̄ Ad facultatem vt habeamus facultatem earum

Facultas

rerum quibus homines vtuntur in vita. Q̄ Copias rerum affluentias. Q̄ Ad opes: voluntas poten-
tiam clientelam. Q̄ In quo: in hac parte que pertinent ad cultum vite opes et copias. Q̄ Dicit in
principio huius operis: vbi dixit homines solere consultare: vele sit necne: quod facturi sumus.
Cum præterea ex duobus utilibus vtrum virtius. Q̄ De quibus officiis que pertinent ad cultum
vite rerum facultas opes et copias. Q̄ Aggrediar incipiam. Q̄ Si pauca de instituto proposito
et sententia mea ac etiam iudicio: quare dicauerim ita mihi esse philosophandum. Cum inquit
prius dicerō: quare hoc vite in statuum sequar: et totum me philosophie dederim: de officiis que
pertinent ad utilitatem dicere incipiam. Q̄ Quam enim ratio quare vult prius dicere pauca de in-
stituto: quoniam video nonnullis philosophie nomen esse inuisum: vnde opus est reddere ratio-
nem: quare hoc instituerim. Quānius inquit L. libri nostri: quos de philosophia edidimus non
nullos excitauerint: non modo ad legendum sed etiam ad scribendum in philosophia: tamen ve-
reor: et subdubito aliquib⁹ nomen p̄bie inuisum esse: ideo multopus est docere: cur hoc genus phi-
losophandi bis p̄serit temporibus consecerit. Q̄ Libri complures: vt atademici de finibus. L. us
sculane disputationes: de divinatione: de facto: de natura deorum Paradora: Lato maio: L. us
de philosophia et alta si qua sunt opuscula. Cōplures: vt Hortensium et Brutum qui libel-
lum de virtute ad L. scriptis et p̄dērī rerum in philosophia sufficit auctore Fabio: et nonnulli
alii ad emulationem L. qui post Harronem huic res optimum auspiciū dedit. in philosophia
legerunt et scripserunt eodem tempore: postea sequuntur sunt alii. Q̄ Excitauerint: quasi dormientes
et non curantes philosophiam. Q̄ Tamen: h̄c̄ alios excitaerim. Q̄ In ea: philosophia. Q̄ Tā-
tum opere: laboris et studij. Ergo autem: lasseri rationes L. quare genus forense dicendi et rei
publiee munera omisserit: damnans tempora quibus nulla respu. erat quoniam bellum ciuale tunc
seuebat: et fluctuabat resp. quippe Octauus ad Tyrannidem aspirabat: qui tunc cū Antonio ce-
perat dissentire: q̄ liḡ tñ opē et studij in p̄bia ponat: tpi ascribit in quo mūera p̄blica nō licet.

O.L.C. De Officijs liber secundus.

Uemadmodum officia duce-
rentur ab honestate Marce
filij: atq̄ ab omni genere vir-
tutis satis explicatū arbitror
libro superiore. Sequitur vt
hec officiorum genera perse-
quar: que pertinent ad vite
cultum et ad earum rerum quibus vtuntur ho-
mines facultatem ad opes: ad copias. In quo
tum queri dixi quid vtile: quid inutile: tuz̄ et
utilibus quidutilius: aut quid maxime vtile d̄ qui-
bus dicere aggrediar: si paucaprius de institu-
to ac de iudicio meo dicero. Quamq̄ enim libri
nostrī cōplures nō modo ad legendi: sed etiam
ad scribendi studium excitauerint: tamē in

obstre: qm̄ ad aliorum libidinē resp. regebat: et p̄t a Cesare: quo viuo L. querēs oīsi p̄blos oī
p̄batus est. Hoc autē opus scriptis post mortē Cesari. Excusat igit̄ se: q̄ studia p̄bie negotijs
publicis p̄ponat: cā supra disputauerit cōmunes utilitatē cognitionū studijs p̄ponendam esse: et
ostendit non certo iudicio aut odio reip. sed tuis cōditione se adductū divertisse ad octium et p̄biāz:
om̄isso foro in quo regnauerat: Per eos optimates et bonos viros q̄ per suffragia cōfules elis
gebant: et alij magistratus q̄ remp. p̄silio et oīga regebat ac nō bñabat. Q̄ Seipsa qm̄ eligebantur
suffragis ciuijz bi qui rēp. reges
rēt. Q̄ Postea cesar eā occupauit: et cum p̄t esset libera. Q̄ Nō es me
as curas captat benivolentiam
a persona sua L. ostenditq; se su
isse studiosum reipubli. q̄du pos
tuerit: et nihil curasse nisi veileat
illus: nihil altū cogitasse: q̄ ut
illī p̄dēt om̄i cura studio oīga
et sic Cesari inuidiaz facit. Q̄ Lū
systē dominatu vnius] Tyrande
Cesaris qui diuina humana tura
violauit: nec cōfilia et auctoritas
senatorū valebat sub Cesare: ad
cūtus libidinē oīḡ administrabant
C. As̄. In aliquo loco. Q̄ Soci
os qui erant mībi socij ad defen
dendā rēp. et p̄ces optimatiū: cā
b̄ Cesare aduersar̄ ē: fōnes Ada
rianos et plebē. Soci fuerāt p̄ō
pētus et Lato obtruncatus in egypto
Lato vitensis: Adilo: L. amic
Lentulus nō nulli alij. Sed p̄ō
petus et Lato fuerāt p̄cipui de
fensores reip. Q̄ Sūmos viros
claros et magne auctoritas et nos
missis: qui vna meū cōem libertatē defendebat. Et sic rē exauget: vt oīdat prestātissimis viris et
p̄cipibus ciuitatis lā extintis. qui libertati studebāt: se nō potuisse altū facere q̄ philosophart
Q̄ Angoribus] agor est egritudi p̄mens: nō dedi inquit me dolor et agor: sed phie que meo dolō
ri mederetur. Q̄ Quibus] angorib]. Q̄ Confectus] victus: p̄stratus atq̄ cōsumpt̄. Q̄ His resistit̄ Angor.
les. idest nīt his rōnibus phie subnīxus que aī sollicitudinib̄ medet: repugnassez agorib]. Q̄ In
dignis boīe docto] qm̄ volūptas docto viro repudiāda est: vt meretricula infamis. Q̄ Atq̄ vtnā] optat L. libertatē et p̄stīnū statū reip. vt in eā oīs suas curas cōferre: et oīdit se magis negotio
q̄ octio dilectare. Si tēpora ad octū ipm̄ compellebat. qui prius in summa celebritate et ciuit̄ ocul
lis cū summa laude vicerat statu quo cepat. Q̄ In homies] in potestate Octavi Antonij et Lepidi
Post necē Cesari Tyrāni qui nō solū cesari morē vīcis: sed etiā statū reip. lā resp̄tratis euer
tere cogitabāt: q̄ tam ad p̄stīnū libertatē rediisse videbatur: cuius spolii inter se trī viri diuiserūt
et tandem Octaui Cesari seruire coacta est et vita L. furor Antoniano concessa qno nibil potu
it eo tē solū vīdisse idigni. Q̄ Quā euereādā nō cupiebat inq̄t Cesare comitare statū reip. Is euer
tere et ipse solus imperare. Q̄ Primum enim ponit Lice. et que faciebat stante reip. idest non occu
pata a Cesare. In agendo jn causis forensibus senatorijsq; numeribus. Q̄ Operē laboris et stu
diij. Q̄ Ipsijs scriptis] monumētis literarum scribēbam inquit: sed non in philosophia: verum me
as actiones. Q̄ Non ea que nunc] precepta philosophie: actiones nostras: orationes in foro et in
senatu. Q̄ Nulla esset] vnius Tyrande teneretur: et perijster. Q̄ Ille littere forenses] declarat se
quid intellexerit: cum dixit actiones nostras. Q̄ Forenses] actiones in genere judiciali: idest orati
ones quas babebam in foro in genere judiciali: et Liceo in iudicijs regnare dictus est. Q̄ Senato
rie] orationes quas babebam in senatu in genere deliberatio: et demonstratio: cum in senatu
sententiam dicere. Q̄ Conticuerunt] tacuerunt: et illas amplius non cōcerent: sed cum meus amī
mus quiescere non posset: diverti ad philosophiam. Q̄ Cum non posset agere nibil] cum amīmus
meus non posset quiescere et signis esse propter exercitationem ab inēunte etate et iam nibil age
re posset i eloquētia: quoniam non erat amplius in senatu et foro locus liber dicere volentibus:
cum Cesare rerum potiretur. Q̄ In studijs] litterarum et quo per etatem licet. Nam nemo diuitus
et studiosius se exercuit nemo diuitus declamauit molestias: quibus afficiebat republica amissa.

Officiorum

Honestissime] cū laude maxima: qm̄ honestus fuit hoc mō q̄ morte deponere molestias vt sece
ra: Lato apud vticā aut voluptatibus que homini docto nō cōueniunt: ergo cōfugendū erat ad
philosophiā cū aliud effugii nō daretur. ¶ Retulissez ad phbie studiū tāq̄ ad perfunctū
tū: nam referit sē quis ad locū subſidij: vt domū me referaz t̄ phbiā rāq̄ ad animi medicinā t̄ ex
pultricē perturbationū. ¶ Adphbiā que mes aio angorib⁹ prope cōfecto mederetur t̄ illi adeset
¶ Lin⁹ phbie in adolescētā: L. ogam oederat sub preceptoribus. Un⁹ dicit in p̄mo de natura deoz
Mōs aut̄ nec subito cepim⁹ pbis
loſopbari: nec mediotrē a p̄mo tē
pori eratis in eo studio ogam cu
rāq̄ cōſumpſimus: t̄ cuz minime
videbamur tum maxime philoso/
phabamur: qd̄ t̄ orōnes declarat̄
refecte philosophorū ſententijs
et doctiflmoz hominū familiari
tatis quibus ſemper domus n̄a
floruit: t̄ principes illi Diodor⁹
philo. Antioch⁹. Poffidonus: a
quibus iſtinti ſumus. ¶ Idoro
ribus iſeruire] dare operā: vt i re
pu. bonoz aſsequeret t̄ magi
ſtratus. ¶ Reipu. muneribus t̄ ne
goçis reipu. Weundis curandis
q̄ toto aio: omni cura: omni eſtio.
¶ Tantum erat loci t̄m̄ phbie va/
cabam. q̄tuſ patiebatur negocia
reipu. t̄ amicoz quos defende
bat tēporis ſcribēdi in phbia non
dabatur fed t̄m̄ legendi. ¶ Amico
rum] quos in iudicio defendebā
¶ Et reip. negotior̄ reip. t̄ mū/
rū que curabā ¶ Id. t̄pis quod
ſupfuerat negocis curādis. Rei
pu. t̄ amicoz occū tempus alijs
negocis vacuū: qm̄ occupatus e
rā in illis negocis t̄ impeditus.
¶ In maximis malis] in calamis
late reipu. que nullum bono cuius
matius malum accidere potest: quoniam patia complectitur om̄
nia cuius ſtudiosi eſſe debemus. ¶ Noc boni] banē vtiſitatem in ruina reipu. Ea precepta philo
ſophia que ante Carronem t̄ Lice. Rome peregrinabatur: nec latini ſermonis ſplendorē acce
perat: nec ſe eſſerre noſtris ſermonibus audebat: cui Lice. quaſi ciuitatem dedit: philoſophia nō
ſatis erat nota romanis t̄ grece legebatur. Varro cepti eam illuſtrare litteris latinis: poſteas Lī
cero ſumnum attulit nō ſorem. ¶ Moſtris] romanis. ¶ Cognitione] vt cognoverentur tanq̄ vtiſ
ita. ¶ Quid enim eſt] ratio quare erat cognitione dignissima. Laudat Līcero ſapienſiam t̄ philo
ſophiam: vt ipkū vtilitatē ostendat: t̄ nomen philoſophie interpretetur: quod p̄t bagoz in
uenit: vt dictum eſt. ¶ Quid eſt] bac interrogatione oratio hem auger. ¶ Sapientia] que diuina/
rum humanaꝝ rerum t̄ initio: caruꝝ cutuꝝ rei cognitionē habet. ¶ Quid preſtantius]
quod ſapienſie antepoñendum ſit. ¶ Adelius] viuilius. ¶ Dignitas homine] quod magis homini
conueniat q̄ ſapienſia: que eſt diuinarura humanaꝝ rerum ſcientia. ¶ Nam ſapienſiam qui
cupiunt t̄ cum ratione appetunt. ¶ Philoſophiſtū ſtudiosi ſapienſie: quoniam philoſophia dicitur
ſtudium ſapienſie. ¶ Sapientia eſt] laſſert diuinationem ſapienſie: cui t̄ humana t̄ diuina tribuū
tur. ¶ Quibus] cauſis res conſiderantur. Nam ſapienſis eſt t̄ primi philoſophi conſiderareſſea
criticem cauſam. id est ipſum deum qui omnis creat: omnia conſinet: omnia natu ſuo gubernat: et
cognoscit ſapiens cauſas omnium rerum. Unde dicit Virgilius. Felix qui potuit rerum cognosce
re cauſas. ¶ Scientia] ſcire eſt rem per cauſam cognoscere. Linc enim inquit Aristoteles in pro
bennio phisicorum vnam quanc̄ rem ſcire putamus: cum cauſas primas principiaꝝ prima t̄ vſ/
q̄ ad elementa cognoscim⁹. ¶ Lin⁹ ſapienſie] qm̄ vituperare phbiā eſt tāq̄ periclitū. In ea eſt
qđ molestias pellit t̄ ad bñ beateq̄ vniędū virtutē ſatis eē docet. ¶ Haud ſene] profeſto nō
intelligo quid putet laudandū cū vituperet phbiā: hoc maxime dicitur in Mort̄ eſtū q̄ phbiā t̄
philoſophat̄ vſtupauerat. ¶ L. eam laudauit̄ t̄ defendit̄ eo lib̄o: qui eſt inſcrip⁹. Worelius

Virgil⁹.
Scire
Aristo.

q[uod] n[on]c desiderat[ur]. Mā sine j[ur]o q[uod] nihil est laudādū p[ro]pter p[ro]biaz; q[uod] rō a fine q[uod] nob[is] ppōimus sumit[ur]. Mā si p[ro]suerimus nob[is] si oblectationē q[ui]rere et inuenire nullo medio illā artingere possimus melius et cōmodius q[uod] studijs p[ro]bie et nulla oblectatio huc p[ot]e cōparari. Q[uod] oblectatio aliq[ue] res in qua noster aius se oblectet et requiescat. Q[uod] Reges aliquia relaxatio curaz; quib[us] humana vita pleriq[ue] vexatur. Q[uod] oblectatio et requies curaz. Q[uod] ēferris cōparari cū studijs p[ro]biozum qm ip[er] cōtēplandoz bābēt innumeraz ai voluptates. Ph[il]os in x. ethicaz sic ait p[ro]bia mirabiles

tū puritatoz tū firmatates habet

Q[uod] Eor[um] p[ro]bōz. s. Q[uod] Temp[or]is quotz

tidie. Q[uod] Acquirit[ur] d[omi]n[ic]o[rum] cōtem-

plādo ea que p[ro]mēt ad bñ beates

q[uod] viuēdū Q[uod] Specet p[ro]mēt[ur] Et

valeat[ur] p[ro]fici et efficiat beatā vitā

Q[uod] Ad bñ j[ur]i virtute. Q[uod] Et beate

et n[on]lī vita plus appetat cōtēta

suis f[aci]tibus: ille vivit heate qui

cōtēta virtute m[ul]tissimis rebus id[em]

get. p[ar]atus ad vtrāq[ue] fortunā im-

ponēs f[aci]t cupiditatibus: quib[us]

si ducit et aduersari fortunā timet

beatā vitā agere nō p[ot]est. Q[uod] S[ecundu]s

dixerat virtutē fatis esse ad bñ be-

atēq[ue] viuēdū ut at seno et Lbry

Appus in li. de virtutib[us] et Heras

tojū scūdo de bonis. Panetius

tamen quis esset stoicus et possit

donius eius discipulus minime

Fabius
Seneca

Ara
Fabius

dū putz. Nā siue oblectatio q[ui]rit animi req[ui]zes curarum: que conferri cum eoz studijs potest qui semper aliquid acquirunt: quod spectet et valeat ad bene beateq[ue] viuendum: siue ratio cōstantie virtutis q[uod] queritur: aut hec ars est: aut nulla omnino per quam eas assequamur. Nullam dicere marumarum rerum artem esse: cum marumarum siue arte nulla sit: hominum est parum considerate loquentiuz atq[ue] in marinis rebus errantiū. Si autē est aliq[ue] disciplia virtutis vbi ea q[ui]retur cū ab hoc dīcēdi genere diceſſeris. Sz bec cū ad p[ro]biaz coh[er]ētamur accurati⁹ ſolēt

sufficere dixerunt: verum opus esse et bona valitudine et afflentia rerum: hec etiam fuit opinio peripateticorū et Academicorū: vt supra dictum eſt. Cicerō tamen stoicos sequiſus in ultima Zuſculana nūtū probare virtutem ſatis eſſe ad bene beateq[ue] viuendū de studiorū voluptate. Ita ſcribit Fabius libro. ii. Et aliquis nescio an maximus etiā ex ſecretis ſtudijs fructus: ac tum p[ro]p[ter]a voluptas literay: cum ab actu iudeſt opera recesserunt et cōtemplatione ſut fruuntur. Lectio in quid Seneca ingenuum a[re]t: et ſtudio fatigatum: non ſine ſtudio tamen reficit. Q[uod] Siue ratio cōſtantie ſuerit q[ui]rat aliq[ue] ratio cōſtantie et virtutis: nō poſſimus cognoscere quid sit illa virtus et illud bonū extremaſ nisi per philoſophiā q[uod] eſt ars virtutis et ſummi boni et nulla eſt alia virtutis ars q[uod] philoſophia. Si ponimus n[on]i per philoſophiā q[uod] eſt ars virtutis et ſummi boni et nulla eſt alia virtutis ars q[uod] philoſophia. Aut hec philoſophia eſt ars qua cōſtantia virtutē conſequimur. q[uod] philoſophia eſt ars et ma- gistra vite. Ars ut ſint Cleatē auctore Fabio libro. ii. eſt potefcas viā. i. ordīne efficiēs. Ars inq[ue] Fabius conſtat ex preceptionibus cōſentientibus et coerereditatis ad finem utile vite. Q[uod] Aut nūl la ſalicer eſt ars si non eſt philoſophia. Eas cōſtantias et virtutem iudeſt ipsam fortitudinem quā ſequitur cōſtantia: Et fortudo proprie dicitur virtus. Et ſic Cicerō duo poſuit ſibi inutile contra. animi relaxationē et fortitudinem. vi ostendat et animi voluptatem quā epicurei querebāt. et etiam corporis. necnon fortitudinem et cōſtantiam contra omnis voluptates atq[ue] dolores ſo- lam philoſophiā conſerre. Ande ſi ſinem noſtrum conſequi volumus. huic nos curandos ſan- handosq[ue] tradamus. cum ſit ars vite et optimā contra perturbationes medicina. Q[uod] Nullam dices re confutar opinionē eozum qui dicebant et marine. Mortensius cōſtantia et virtutis non eſſe aliquam artem nec philoſophiam eſſe artem. Et hoc argumento vtiſtū dicens: Si minime res non poſſiunt eſſe ſine arte: multominus res maxime: vt ſunt ipſe virtutes quibus n[on]i eſt maius n[on]i nihil nūbil[us] denique poſteſt eſſe diuinus. nam homines beatos efficiunt. Ande dicit Seneca. Mi- bil[us] eſt virtute preſtantus nihil pulchrius et bonum eſt et oportet quicquid ex huīis geritur im- perio. Q[uod] parum conſiderare imprudenter ad homines inquit impudentes partinet. dicere vir- tutis nullam eſſe artem. cum minime res non poſſiunt eſſe ſine arte. vt ars fabrilis: ars mirandi: terendi: et ſimilitud. Q[uod] In maximis] quoniam inquit ſunt rudes et non cognoscunt res maximas eſſe non poſſe ſine arte: unde error ipſorum maximus eſt quoniam errant in re maxima et que paſſet. Q[uod] Aliqua disciplina[rum] ars qua virtutem conſequimur ſi inquit concedunt eſſe aliq[ue] artem vir- tuis et disciplinam. Ande moralis dicitur quoniam virtus amore. iudeſt a conſuetudine dicitur. Et p[ro]bia preſcribit officia media. quibus ad habitū virtutis peruenit. Et docet virtutē cō quādā mediocritatē. Q[uod] Cohortamur alios ſez ut velint philoſophari. nā ſatis eſt hec dixisse inq[ue]: et do- Seneca cauſe cur ad hoc ſcribendi ſtudiū me cōtulerim. Q[uod] Accuratus j[maiori] cura: q[uod] in hoc loco fecerim.

m iij

Officiorum.

Quod Jaccardus disputare de laudibus philosophie. **C**alio libro in hortensio. li. ii. de divisione: statim in principio aut cohortati sumus ut maxime potius ad philosophie studium eo libro qui est scriptus hortensius. et li. i. de finibus. Quanquam philosophie etiam vituperatoribus satis responsum est: eo libro quo a nobis phisia defensa et collaudata est: cum esset accusata et vituperata ab hortensio. hic liber non extat. **M**oc tempore in presenti disputatio: in qua non agitur de laudibus philosophie. Sed ostendendum est quare in illa tamen opere hoc tempore posuerim. **O**rbita patenti translatio ab orbis. i. parentibus qui filii priuati sunt et bec orbitas ad multa transiuntur. vt orbius rep. domo amicis: similibus **A**d numeribus officijs et negotiis reipublica: obeundis: qm Cesar rerum portius oia faciebat. **P**otissimum maxime omnis pene omnino alijs studijs. **O**ccurrunt autem nobis nonnulli reprehendebant Liceronem: quod daret precepta de officijs: cum esset academicus. diceret qm nihil certo scribi aut percipi posse respondet. **L**i. aperitq; sua sententiam et opinione ostendens quod sequatur in academicis. et quod damnet. **D**icitur nonnulli mihi precipienti de officijs obstant: et aduersantur dictates me esse inconstantem. **D**ictis doctrina plenis. **E**ruditus eloquentibus. nam eruditus dicitur ille qui suam doctrinam asserta ostendit. vnde multi sunt docti non tamen eruditii. **Q**uerentibus interrogatis me. an mihi ipsi constem immo dicunt me mihi repugnare cum dicam ex dogmate academicorum nihil certo scribi posse: et nunc scribimus precepta de officijs tanquam certa et sequi iuuenes debeat tanquam iter ad virtutem certissimum. **C**um percipi nihil posse dicamus: in quatuor nostris libris academicis in quibus **L**i. genus philosophandi academicorum minime arrogans maximeq; et constans et elegans pbauit. Academicci dicebant nihil certo scribi posse et veritate in profundo esse demersaz. **N**ihil affirmabant: sed disputabant in utramque partem et nullam certam sententiam interponentes. **W**eoc opinio et mos disputandi a Socrate manauit in li. de diu. ait. cu autem primum fit academicus iudicium sui nullum interponere: ea phare qm similia veri videantur conferre causas: et quid in quacumque sententiam dici possit exprimere nulla adhibita sua auctoritate iudicium audientium relinqueret in integrum ac liberum. **T**enebimus banc coniuetudinem a Socrate traditam. Fuit triplex magni nois academia. **A**etus media et noua. **A**etus a **Pla.** et ab eius discipulis Speusippo et Xenocrate instituta fuit: et academicci veteres multa affirmabant multaque negabant: inter quos et peripateticos in opinionibus nulla differentia erat. **A**bedia fuit quia Arcesillas inuexit qui asserebat nihil esse affirmandum cum nihil comprehendi posset: et in utramque partem rationes equabiliter sine virtute sensus est fallaces esse rationes nullam firmam fieri. **T**ertia constituit Larnacles qm Arcesile more in disputando sequitur est. nam ad utramque partem ita dicebat: vt omnia que ab alijs afferebantur refelleret in se temere: vt nihil affirmet: esse qm non paruam differentiam inter incertum et incomprehensibile. et cetera quidem incomprehensibilia esse sed non incerta: de quo Ilumenius de dissentione academicorum a plato ita scribit. Larnacles morem pugnandi Arcesile renouauit omnibus contradictiones: et huc atque illuc non affirmando nec negando voluntate oratio oia distrahit tanquam torres contradictiones obruebat ita ceteros vi argumentorum seducebat. Ipse vero seipsum quod in arcisilla non erat intelligebat arcisillas inquit Eusebius Larnacorem platonicum Diodorum et Pyrrhone in subsidij babuit et Larnacorem quidem credibilem eius fecit orationem. Diodorus vero sophisticam Pyrrho autem mutabilem eum fecit et transfiguram et omnino nihil. Unde dicebatur de ipso: qm ex anterioribus esset. plato ex posterioribus. Pyrrho ex mediis Diodorus platonicus eloquentia feedavit: et modo hoc modo illud dicens. bine illio: et illinc hic tanquam nihil sciens voluebat: scire tam multa eloquentie rimbora videbatur nec vniq; fuit in eo vt vnum et idem his diceret: nec puta bat ingeniosi esse viri in eiusdem permanere. **L**aullato: igitur summus vocabatur. Arcisillas iquistabat ingeniosi esse viri in eiusdem remansit. Vlerum enim et falsum et verisimile ut ille instruxit: nihil esse qm percipi possit et scrii quantiam noui academicci hoc vnum tenebant nihil esse quod percipi possit: hoc etiam dicebat Socrates. Unde ab Appolline sapientissimus iudicatus est. **D**ifferere] disputatione de alijs rebus tanquam possent percipi et intelligi. **E**t hoc tempore nunc cujus scribimus de officijs. **P**ersequamur tradamus et litteris mandemus precepta de officijs: que tradere is non debet si sibi constare vult qui negat aliquid posse percipi et scrii qui non potest scire aliquid esse officium si nihil certo scrii potest: et officia debent esse certa. et circumscripcta coniunctaque nature Non

Eruditus

Academia
et.

Eusebius

potest igitur academicus nouus dicere hoc est officium: quod est honestum: et si ipse vult scribi non possit an aliquid sit honestum. Nullius opinionis fuit Pyrrho elieisis: de quo supra: qui dicebat nihil esse turpe aut honestum: et nihil esse certum: sed veritatem in profundo demersam. Et carneades acer rimus academicus nihil certo sciri posse affirmabat et stoicos qui pertinaciter omnia affirmabant seruantes suas positiones quod padoxa appellant: sece opposuit in stoicos esse ingenium. Carneades exarserat: hic est carneades qui nouam academiam illustravit in virisque parte disputator acerrimus et copiosissimus. Sicut li. i. de natura deorum qui aut admirant nos bac potissimum disciplinam secutos his. iij. academicis li. satis reponsum videtur: nec vero desertari derelicta rumque rerum patrocinium suscepimus: non enim hominum interitu sententiae occidunt sed lucis auctoribus fortassis desiderant: ut hec in phis ratio contra oia differendi nullaque res a perte indicandi perfecta a Socrate reperta ab Arcesilaus confirmata. a.

Soleamus: et hoc ideo tempore precepta officiorum sequamur. Quibus velle satis cognita esset nostra sententia. Non enim sumus ibi quoniam vagetur animus errore: nec habeat unquam quid sequatur. Que enim esset ista mens vel que vita potius non solum disputandum: sed etiam vivendi ratione sublata. Nos autem ut ceteri quod alia certa icer-

etatem. quartam academiam auctore Eusebii physio. et Charmidas introduxerunt quintam Antiochus.

Quibus velle satis cognita esset nostra sententia. Respondebat Li. bis qui se improbabat quod cum videatur sequi academicos et eorum disputandi mores et genus philosophandi tanquam misere arrogans nihil enim affirmabant. tamen hinc disputare in phis et aliquid affirmaret tradat precepta de officiis certa cum nihil certi aut precipiti possit: ut ipsi dicunt academici. at Li. non sumus qui teneamus nihil esse quod sequi debeamus et oia esse incerta ut aliqui academicus voluerint sequor ea quamvis probabilitas videtur nec arroganter aliquid affirmo: nec impudenter et temere aliis assentiorum: quod est et contra prudentiam in qua duo vitia vitanda sunt unum ne incognita per cognitis habeamus: hisque temere assentiamur: alterum ne nimis magnam operam ponamus in rebus non multum necessariis. Dicit supra Li. non fuisse ad dictum alicuius lectio: nec prescrississe sibi aliquod dogma quod sequeretur et illius limites: non egredere: sed voluisse ea sequi quod sibi probabilitas videbatur. unde interdu videtur esse stoicorum iterdu peripateticorum interdu academicis disputationibus academicorum in primis delectabatur: quoniam ubi sumus dicendi fons ad utramque partem submistrabat copiam. Non enim sumus ut non sectamur novos academicos: qui dicunt nihil esse quod sciri possit: hoc assuerabat. Carneades contra stoicos. Error: quoniam dicunt nihil esse certum nihil vero. Tagetur: vagus: sit et errat: cuius non habeat aliquid certi quod sequatur. Que enim ratio quare aliquid certi habere debeamus quod sequamur: nam vita esset confusa sublata ratione vivendi. id est preceptis et officiis ad bene beatitudinem vivendum: comparatis. Hoc ista mens nostra. scilicet quod nunc acquisitus quoque verum invenitur. Unde nisi mens vera quereretur: falsum nulla esset aut frustra esset data: quanto magis est principium rerum agenda rum proposita est veritas: quod trahit et inquirat: et sic menti qui est principium contemplandi obiectum veritas que energet ex rebus: nam versatur circa ea quoniam principia vera sunt et certa: nihil ergo valeret mens si nihil certo sciri posset: et si nihil haberet: quod tanquam verum sequeretur. Que vita: confusa scilicet quantum hoc modis tolleretur omnis ratio vivendi: et in eodem versaremur errore: quo pyrrho qui nul esse verum nil certum dicebat et nil falsum. Unde ita vivebat: ut officium in eius vita inueniri non posset. Unde cum dicitur a nouis academicis nihil esse verum: nulla erit prudentia nulla iustitia nullum honestum et sic nullum officium. Unde sequitur vita tenetris obducta et confusa: quod est omnino absurdum: non solum disputandi quantum disputando veritas inueniri non posset: si ratio ipsa certa disputandi et vita tolleretur. Ratione vivendi prudenter et officiis. Nos autem dicitur nunc Licero quid ipse teneat et quid ceteri. Ut ceteri physi philosophantes. Quia alia certa: et hi sunt stoici et peripateticos. Alia incerta: ut sunt academicos: quoniam incerta esse dicebant: quemadmodum inquit ceteri philosophantes putant salia esse certa alia incerta: sic nos dicimus ab ipsis philosophis dissentientes alia esse probabilita: alia vero improbabilita. Sic part modo. Ab his philosophis superadictis stoicos peripateticos et academicos. Alia probabilita. Licero probabilita vult sequi: nec plane imitari academicos: qui nihil affirmant nec altos qui pertinaciter et cum assueratione affirmant: et maxime stoici quisque suas positiones pertinacissime seruabant et sic tenebant medium a ceteris philosophis dissentientibus: ut nouum dogma suis latinis instituere videatur: et secundum preferrebere. Que contra que improbabilita videantur ea improbare. Ut autem id est quid prohibet me ut antem interrogantiam affirmandi aliqua les certa esse: sugere temeritatem. id est imprudentiam: quantum temere aliquid affirmare temerari possit non sapientis. Academicis nihil affirmabant probabile aliquid esse dicentes: et nunquam suum

Officiorum.

judicium interponentes. **T**hisisdet saltem est maxime: quoniam sapientia dicitur affirmare temere. **T**ra omnia in Academicis libris ait. Nobis autem primum etiam si quid percipi possit in ipsa consuetudo assentendi periculosa esse videatur et lubrica: quod cum causas virtuosam esse constet: assentiri quicquid aut verum esse aut falsum: aut incognitum sustinenda est potius oī assentio ne precipiter: si temere pessetur. **C**ontra oīa disputatur a nostris. i.e. academicis quos **E**t imitabatur disputando in veracō partem ut fecit in li. de. diu. de. si. nulla certa sententia allata academicis disputabant contra omnia et per omnibus. **I**dem Cicero. in a/ academicis ait. Restat illud quod dicunt veri inveniendi causa contra omnia dicit oportere et per omnibus. i.e. oī re disputare in vtrāq; pte. **T**hod ipsum probabile: quod ipsi academicis dicunt: nam nihil affirman: sed aliquid probabile dicunt: esse. **E**lucere apparere: et clarum fieri. **C**ontentio disputatio in: vtrāq; pte. **L**aufari iōnū quas asserti vtrāq; pars. **S**ed hec bec opiniones et dogmata academicorum. **I**n academicis nostris. iij. li. qui academicis inscribuntur et extant: sed non integrili. iij. de. diu. ait. Et quod genus philosophandi minime arrogans maximus et constans et elegans arbitraremur. iij. academicis li. ostendimus. **T**ibi autem mihi Cicero veritatem sermones ad filium: quem hortatur: ut hec sua scripta legat quoniam erat ipso peripateticus viratus preceptor. **P**hilosophia scilicet peripatetica. Luius princeps fuit Aristoteles. **I**dis similium laudat Eratippum: ut filium ad studia exciter: cum tales preceptores natus sit. **I**dis quoniam ista pepererunt philosophos qui basrum sectarum autores fuerunt. **P**laton fuit princeps academicorum. **A**ristoteles peripateticorum. zeno stoicorum. Diogenes cynicorum. et pythagoras samius pythagoraeorum. **T**hui istas has sectas et dogmata philosophie: dicit eratippum illis similem: qui auctoribus principes fuerunt sectarum. **I**sta preclara docet dogma peripateticorum: et hanc philosophiam peripateticam. **I**dis Aristoteles: et alijs qui hanc sectam peripateticam nobilitarunt. **H**ec nostra opinione et precepta stoicorum et officia: que nunc scribo. imitatus stoicos. zeno princeps stoicorum primus de officio disputauit. **T**hui finitima vestris quantiam non multum discrepant a peripateticis: in principio operis dicitur: hec nostra non multum dissidentia a peripateticis ubi aperiunt dissidentia: quoniam est inter peripateticos et stoicos. **G**ad instituta de ea que dicere institutum ad disputationem de utilitate rationibus propositis aggreditur rem ipsam Cicero et repetit ea que prior posuit: ut ad id quod restat pergere possit: et docet quibus rebus gloria paratur: et quomodo aliorum animos et benvolentiam demererit possumus: detestaturque rynnios qui res publica labefactant. **I**nde docet quid sit agendum re publicam gubernantibus et postremo loco aperit quomodo comparatio sit de duobus utilibus ut fecit de honesto. **T**hose statim quam prius queritur an sit honestum. **I**nde de duobus honestis utrum honestius et sic due sunt rationes. **G**ad accommodata ad commoditates vite degende. **D**ue quoniam querimus: an sit utilitas utrum utilius: et sic erunt due rationes utilitatis. **Q**uinta ratio est de repugnantia utilitis: et honesti: non que est: sed que esse videtur. **E**ligendi iudicium: ut sciat quis iudicare: si quando utilitas cum honestate pugnare videbitur quid magis agendum sit. **E**ta utilitas et honestas. **I**nde cum utilitas ad se rapit: et honestas retrahit: debemus adhibere iudicium et id quod est b.

ta esse dicunt: sic ab his dissidentes: alta probabilita: contra alia improbabilia esse dicuntur. **Q**uid est ergo quod me impedit ut ea que mibi probabilita videantur sequi que contra improbare: atque affirmandi arrogantiavitatem: fugere temeritatem: que a sapientia dissidet plurimum. **L**oc autem omnia disputantur a nostris: quod hoc ipsum probabile elucere non possit: nisi ex extra parte causarum esset facta contentio. **S**ed hec explanata sunt in academicis nostris: ut arbitror diligenter. **L**idi autem mihi. quoniam in antiquissima nobilissima philosophia. Eratippo auctore versaris his similino: qui ista preclara peperrunt: tamen bec nostra finitima vestris ignota esse nolui. **S**ed iam ad instituta peragamus.

De his que ad utilitatem pertinet: rationibus degendam. **C**liniq; auctez rationibus propositis officij psequamdi: quorum due ad decus honestatem pertinent: due ad commoda vite: copias: opes: faculta-

nestus sequi. **H**onestatis pars] quontam in superiori volumine disputauit de officijs: quem manat a singulis partibus honestatis. **A**nde de duobus honestis utrum honestius. Quam partem honestatis. **H**oc autem h[ec] pars de qua in hoc volumine disputabimus: tendit ad utilitatem. In quo verbo utilitatis scilicet accusat Cicero illos qui utile ab honesto segregarunt: et honestum ab utilitate: nam quicquid est honestum est utile. et quicquid utile honestum: imperita inquit multitudine utile ab honesto separata: et dicit utile est augere rem domesticam quocunq[ue] modo. **C**i. eam utilitatem intelligit: que cum honestate coniuncta est: cum re vera nullum sit utile quod non est honestum. **C**onsuetudo bonorum segregantur utile ab honesto. **L**apsa cadens per errorem. **D**euitia de ratione recta vere utilitatis adnere virtutem. **S**ensim paulatim. **E**o in ea opinionem deducta est. **S**ecundum separaret cum sicut coniunctum cum honesto. **C**onstitueret statueret aliquid esse utile: quod non honestum et contra. **Q**uale consuetudine hominum et opinione. **P**ernicies magnū malū pernicies a pernecando. **I**n vīte societati humanae que utile plectaretur commissa honestate. **S**umma quidem auctoritate probat iustus honestum utile coniuncta esse ex sententiis platoniorum peripateticorum: et stoicorum qui utile ab honesto nullo modo posse separari dicebant et eccl[esi]astica. **S**euere grauerter. **M**onestus: cum summa laude virtutis. **T**ria genera iustus utile et honestum. **C**onclusa in vīti commixta. **C**ogitatione non re et actu. quā honestum ab utile non potest separari nisi libera cogitatione: ut supra de honesto et decoro dictum est. **E**x quo lex quibus propulsoribus et opinionibus philosophantium. **C**oncluditur.

Quod quas rationes recte philosophantur et conclusionem. **P**arum prospiciunt: parum aduentum et considerant. **V**i qui talia non aduentunt: nec bene discernunt. **G**loriosos fastuosos. **V**ersuti discunt illi quosum mens celeriter vertitur. **A**dmirantes tanquam essent sapientes. **S**apientiam prudentiam: sed ipse prudens honestum finem sibi proponit et media quibus ad illum rendit: honesta sunt: nec aliquid putat esse utile: quod vacet honestate. **M**alitiosus autem callidus et versutus proponunt finem: sed malis qui non habent rationem honestatis dummodo aliquid utile assequantur: et malitiosi inueniunt omnia media quibus finem sibi propositum consequitur. **U**nde imperiti ipsos malitiosos appellant: prudentes cum malitia que cum virtute coniungitur longe distat a prudentia que semper cum honestate coniuncta est: contraria igitur est malitia ipsi prudentie. **A**nde malitiosi non laudandis: sed vituperandi sunt: quontam non nituntur honestate fine qua nihil potest esse utile. **P**hilosophus in sexto ethices sic ait. Stigitur propositum non honestus physis. ratio que ad illud pergit laudabile est si improbum versutia dicuntur: honestum finem vir bonus videt: prauitas autem peruerit: factus ut circa principia rerum agendarum homo fallatur quas re patet prudentem neminem esse posse nisi sit bonus. **Q**uorum hominum parum prospiciens etum ipsam veritatem. **E**rror falsa opinio remouenda est. **O**mnis opinio hominum ad idducendam: ut putet nihil esse utile: quod non sit honestum. **A**d eam speciem formam: et dat Cicerio optimum preceptum: **H**onestis non malitiosis et fraudulentis. **F**raude que est contra iustitiam. **E**t malitia quod est contra honestatem et prudentiam.

Dividit ea que ad vitā degendam pertinet.

Quod quas rationes recte philosophantur et conclusionem. **P**arum prospiciunt: parum aduentum et considerant. **G**loriosos fastuosos. **V**ersuti discunt illi quosum mens celeriter vertitur. **A**dmirantes tanquam essent sapientes. **S**apientiam prudentiam: sed ipse prudens honestum finem sibi proponit et media quibus ad illum rendit: honesta sunt: nec aliquid putat esse utile: quod vacet honestate. **M**alitiosus autem callidus et versutus proponunt finem: sed malis qui non habent rationem honestatis dummodo aliquid utile assequantur: et malitiosi inueniunt omnia media quibus finem sibi propositum consequitur. **U**nde imperiti ipsos malitiosos appellant: prudentes cum malitia que cum virtute coniungitur longe distat a prudentia que semper cum honestate coniuncta est: contraria igitur est malitia ipsi prudentie. **A**nde malitiosi non laudandis: sed vituperandi sunt: quontam non nituntur honestate fine qua nihil potest esse utile. **P**hilosophus in sexto ethices sic ait. Stigitur propositum non honestus physis. ratio que ad illud pergit laudabile est si improbum versutia dicuntur: honestum finem vir bonus videt: prauitas autem peruerit: factus ut circa principia rerum agendarum homo fallatur quas re patet prudentem neminem esse posse nisi sit bonus. **Q**uorum hominum parum prospiciens etum ipsam veritatem. **E**rror falsa opinio remouenda est. **O**mnis opinio hominum ad idducendam: ut putet nihil esse utile: quod non sit honestum. **A**d eam speciem formam: et dat Cicerio optimum preceptum: **H**onestis non malitiosis et fraudulentis. **F**raude que est contra iustitiam. **E**t malitia quod est contra honestatem et prudentiam.

Officiorum

Ecce ergo ad vitā! Distinguist ea que hūane vite vestīa sunt: ut oīdat nūbil esse vestī
us bōi q̄ boies sibi ostīcijs deuīcere nūbil. n. est q̄ bōi p̄dēsse possit sine boīz opa
t̄ bōi bōi p̄dēsse t̄ obesse pōt. **G**audiē ḡnīs ſilīa. **G**uos pprios] qm̄ singula
aiata pprios bñt impetus t̄ appetit? **G**oī alia facit ſubduiſione: diuidit. n.
ipa aiata. **G**eftiā rōis] ſine rōe t̄ intellectu: vt ſunt bruta. **G**ōue vēnia] vt ho
mīnes t̄ deus. **G**uarum apūm] quoniam babemus mel t̄ ceram ex apībus.

Pietas

Lactan.

Seneca
Sanctus
Plato.

Fruges:

Cratione autem diut dīt ea que
rōne vtuntur: vt ſunt dīj moē gē
tilū loquoz t̄ boies. **G**eos pla
catos] docz quō dīj reddūtur bo
minib⁹ ppīciū. **G**ietas reverē
tia: quā deo debem⁹ patrīe: t̄ pa
rentibus. **G**ietas: vt volunt ſtoici
et ſciētia diuini cultus: t̄ pietas
et plus p̄ officiū: t̄ iūſticia adver
ſus deū. Ideo dicit Lactātius pi
etas ē dei parētis agnitus. **G** Pla
catos] propitiōis nobis. Sanctis
tas morū integritas: quā habere
debemus: si deū propitiū habere
cupimus. Alii deos ppīclarū in
quā Seneca: bonus esto Sanc
tus dicitur icorruptus inde sancte le
ges. Plato i Philebo ſe ait: Vir
iustus pius t̄ probus deo eſt am
icus: q̄ in Almo dicit: Deus ve
hementer indignatur quoniam q̄l
piam boiem illi ſimilē improbat
aur p̄bat diſsimilē. Deo aut ſimi
lis eſt vir bonus: neq; lapides: li
gna t̄ aues atq; ſerpentes ſacros
exiſtis boies vero nequaq; Im
mo ſacratiſimū oīum eſt vir bo
nus: profaniſimū contra vir ma
lus: ſcribens de voto ſe ait: Me
q̄ eiusmodi eſt Dei nā ut ducatur
mūneribus ut ip̄obus fenerator
aīum inquit respicat deus vtrū u
ſtus ſanctusq; ſit: prudentes iuſti
q; ſunt inquit Plato qui ſentit q̄
erga deūz t̄ homīnes agere: ac q̄
dicere deceat. **G** Et ſecundū p̄ post
deos qui placantur pietate t̄ mo
riā integritate. **G** Martine in vi
mis. **G** Earūq; itē ſimilis eſt di
uſlo earum rerū que noceant: t̄ ob
ſint: niſi quia dīj non putantur alieni nocere ſed aliquam pu
niūt: ut iūſticia locuz habeat: ergo dīj exceptis nūbil eſt magis homīni obesse: quod poſſit q̄ bo
mo. Non purant philoſophi t̄ maxime ſtoici qui negabant deūm trasci: immo volebant: ſapiens
nībus: quoniam cetera omnia inātinentia ſere ſunt effecta homīnum opera: que non haberem⁹: nī
ſuſiſt opera humana: pleraq; māior pars eorum. **G** Overis laboribus t̄ industria **G** Que in
animata ſapta vite humana degende. **G** Ars ſa qua instrumenta ſuunt apta vſui. **G** Neq; enim rāſ
tio quare his ut non poſſemus: ſine homīni administratione. **G** Curatio non poſſet exerceri:
medicina ſine boie. **G** Frugū Fruges eſt quicquid ex fructu terre in almo nā vertim⁹. Frugū q̄tū
ad ea que perciptiūt ex terra. Fructus ſunt etiā arborū. **G** Āvero ſponit ea que ſteri nō poſſentis
ne boie t̄ eius oīa. **G** Exportatio ſad alias gentes. **G** Quibus habūdarem⁹] hinc eīn mercatura
aliquarumq; indigentia: que cum albi eſſent: exportabant ea quibus habundabant t̄ faciebant
permutationem: adde etiam quod nummus ſuit inuentus caſa permutations: ut inquit [Pla
to] in libro de republica. Et ut ſubiret vīcem indigentie: quoniam omnia metitur nummus.

Ecce ergo ad vitā homīni tuē
dā pertinent: partim ſunt in
animata: vt aurum argentū:
vt ea q̄ gigantur e terravt a
lia eiusdem generis partim a
numata que babent ſuos im
petus et rerū appetitus. **G**o
rum autem alia rationis expertia ſunt: alia ra
tionē vtenzia. Expertes rationis ſunt equi: bo
ues: reliquie pecudes. apes quarum opere effici
tur aliquid ad dominum vſum ac q̄ vitam. Ra
tionē autem vleniūz duo genera ponūt: vñū
deorum alterum homīni. Deos placatos pie
tas efficiet et sanctitas. Proxime autem et ſecū
dum deos homīnes homīnibus maxime vſiles
eſſe poſſunt. Earūq; iterum rerū. que noceat
et obſint eadē diuſio eſt. **G** quia deos nocere
non putant hiſ exceptis homīnes homīnibus
plurimum obesse vel prodeſſe arbitrantur. **G** Enīz ipſa que in animata dīxim⁹: plera que ſunt
homīnum effecta operis: que nec haberem⁹:
niſi manus et ars accessiſtent: nec biſ ſine homī
num administratiōe vteremur. neq; eīn valitu
dimis curatio: neq; nauigatio neq; agricultura
neq; frugū fructuūq; reliquoq; pceptio: et cōſer
uatio ſine opera homīni vila eē potuſſet. iam
vero et eaſ rerū q̄bus habūdarem⁹ exportatio

Auctor est Aristoteles. v. moralium siebat apud antiquos punitatio: rex: et qui non indigebat aliqua re ve illa puniaret numero sibi eam comparabat. Inuenient nam mercatores aduebunt ea quorum visu egemus et ea exportant: in quibus habundamus. Muneribus officijs trahendis et exportandis: et probat per inductionem talia non posse boibus pdesse: nisi opera bois. Nec lapides excederentur: hec oia fuerunt excogitata et inuenta ab boibus. Lidi primi aureum argenteumque numerum pcesserunt: auctore Herodoto. l. i. Lapidicinas auctore p. l. vii. Cadmus inuenit Thebis. Ar-

chicophrasius in phenicia. Trason inuenit muros: turres inuenire Cyclopes ut vult Aristoteles. ut The opbrastus pheneces: Ferruz inca trona inuenire idem daciti. Argentum inuenit. Eritonius athentensis Auri metalla et confitaturam. Cadmus phenix ad pangeum monte Plumbum ex cassiteride insula putes asportauit. Midacritus fabricam ferram inuenire Cyclopes figurinas Choebebus atque intensis erariam fabricam Chalybes ut alii Cyclopes. Es inuenit Lintas rex in Opro Lucretius qui carmine phiam celebrauit. Dicit metallia fuisse inuenta cibustis siluis causa venationis: unde feruntur tibus ventis scribit manasse aurum et liquefactum et cetera metallia in coquitates terre. Manabat inquit venis feruentibus in loca terre.

Concaua conueniens argenti riuus et auri. In hoc quoque dissenio inquit Seneca. Sapientes fuisse qui ferri metallar. eris inuenientur cum incendio siluarum adusta telus in summo venas facentes licet factas fudisset. Eris item et plumbi ad opinionem hanc alludens.

Ait in geor. dicit Atreus auro plus ria fuxit. Utrumque sit opera bovinis effectum est: ut talium rerum babeantur visum. Acu facere vestes idem phryges inuenire inde phrygiones appellati sunt. aurum intertere in eadem asia inuenit. Artaxerxes. unde nomen attalicis. Ad visum nostrum ad extruendas domos et ad colunas. Penitus ab

Momus: quis inueniret et certa me talla.

Lucretius

Seneca,

Atrillus

et earum quibus egeremus innectio certe nulla esset: nisi his muneribus homines fungerentur. Eandemque ratione nec lapides excederentur a terra ad visum nostrum necessarium. nec ferrum aurum et argentum effoderentur: penitus ab dicta fine hominum labore et manu. Lecta vero quibus et frigorum vis pelleretur: et calorum molestie sedarentur: unde aut initio generi humano dari potuissent: aut postea subuenire. si autem temporis statim: aut terremotus: aut vetustate cecidissent nisi communis vita ab hominibus barum rerum auxilia petere didicisset. Adeo ductus aquarum derivationes fluminum: agrorum irrigationes moles oppositas fluctibus: portus manufactos que non sine hominum opere habere possemus. Ex quibus omnibus multisque alijs perspicuum est: qui fructus. queque utilitates ex rebus his que sunt inanitate percipiuntur: eas nos nullo modo sine hominum manu atque opera capere potuisse: Quid denique ex bestiis fructus: aut que commoditas: nisi homines adiuvarent percipi possent nam et qui principes inueniendi fuerunt. que ex qua que belua visus habere possemus: homines certe fuerunt. Nec hoc tempore sine hominum opera: aut pascere equos aut domare: aut tueri: aut tempestuosos fructus ex his capere possemus. Ab eisdebet et ea que nocent interficiuntur: et que visui possunt esse capiuntur.

dita occulta in visceribus terre inque hoies penetrant metallia effossuri. Ut velut metta. In initio cum in unum ceperunt conuenire et edificare domos et cum creati sunt hoies in initio. Postea quod in unum hoies conuenire quo ista potuissent homini necessitati subuenire: sine opa boiis: nam si cadit domus non potest sine opa boiis refici restituiri. Ut impetu. Ut vita cõis hominis boiium societas et cõitas. Derivationes ad irrigandos agros: ut sint fertiliores: aut cum summa deductimus in rituus ad aliquem visum. Moles sara magna quibus portus includitur: ut obstat fluvibus. Sic Atr. Quid meorum portus lucrinoque addita claustra: iuliaque potio lôge sonat vinda resufo: quam illuc iulus Cefar ingentes moles saxonum posuit. Ex quibus oibus assert coclusionemque sequitur ex supradictis. nam inducitur est cum ex pluribus particularibus cocluditur unus vilesque ex singulis supradictis nihil posse vite humane vitile esse sine opa boiis. Perficuum clay et ostensio per inductionem. Qui denique de bestiis. dixit hactenus de inaeratis: quod nullus est visus sine opa boiis. nunc aget de rebus aeratis ostendens ipsas etiam non pdesse humane vite sine boiibus. Principes pmi: et autores qui inueniunt: que fructus ex quaqua belua capere posset genere humana. Tempestuosos: cum tpe congruo. Usus has

Officiorum

ferre aliquam utilitatem hominibus. Quid enumeremus nunc de artibus loquuntur: sine quibus vita non possit et probat hoc dicens: quid enim eruditus dicitur medetur: nam artes sunt: ut naturas adiuarent. Et eruditum negotiationi. Quae oblectatio quid oblectare ipsos: qui bona valde studine fructum. Victus quem ad cibum. Aut cultus: quo ad alios corporis ornatus. Administrantur: ab hominibus. Exulta ornata et formata ad dignitatem: homine dignam. nam artes efficerunt ut a cultu et victu bestiarum defisteremus. Tantum desistit remouit se usque adeo. nam nisi essent artes in cultu bestias imitaremur.

Vt:bs.

Vrb:um

Opidum.
Causa

In cultu corporis: nam viri natu essemus quemadmodum bestie nusculueremus. Urbes dicuntur: quoniam aratri designabatur ab urbano nam urbium ut est in libris digestorum de verborum significazione et aratri curuatura: et urbana est aratro definitio. Oppidum dicitur ab ope quod eius rei causa mensa constituta sunt. Sine cetero conuenienter dicitur a coeundo. Frequentari a multitudine habitari urbium frequens dicitur que habet frequenter citum: et quae est populos. Et quo propter hoc quia urbes condite et cetero hominum sunt frequentate. Late sunt leges et mores canticum et ius equum. Adores consuetudines ad bene vivendum et instituta. Equa descriptio. iuris scriptum est ius equum tribus enim vicinius quod suus est: hec de scriptio inuenta est. ad ceteros hominum conseruandos. dicitur supra esse ius scriptum et non scriptum. et unde utrumque originem habuerit. Certa disciplina modus et regula vivendi in ciuitate. Per quas leges mores disciplina. Bene

sunt vici. Et beate sine cupiditate rerum alienarum: beate quia vult qui est contentus re quam habet bene vivere qui vacat vitis: utrumque prestant mores et leges iura. Quas res leges mores iurius descriptionem et disciplinam vivendi. Adiunctorum quoniam homines timentes legem: et ius sunt manus deponentes feritate et ingenio agreste. Consequuta subsequuta. Viverunt hoc res feruntur ad certam disciplinam. et optimum vivendum modum in rebus. cum pudore: qui obstat cui ne alii quid faciat contra disciplinam et instituta ciuitatis. Leges factum bonum mitiores. Non enim leges timentur homines in taliis seditionibus inuicem se trucidarent. Adiunctiorum securior. Leges enim sunt fundamenta ciuitatum: et generis humani presidiu et regimen: quibus homines astri et abstinent iniuria. Dando et accipiendo. et beneficiis vtrro citro collatis. Res etiam permittabantur apud antiquos. Facultatibus rebus. Emodis iustitibus. Longiores nimis perolati in hac parte: quoniam hoc clarum est nihil podesse nisi sine bonis opera. Quis est enim ratio quare plures nimis de re que in promptu est oratio: sit suscepita. Perpetua clara et manifesta. Emodi morant in officiis cum de hac parte loqui. Meminere bec erant que panterius dicebat. Principem domum in ciuitate. Magnas res claras et gloriovas et hoc primit ad ducem bellum. Salutares utiles rebus. et hoc primit ad principem. et optimam et primam inter cives qui libertati contulerunt: et consulto: quoniam sine opera bonum facere non potest. Sine studiis benivolentia et voluntate bonum studi est plus quam voluntas sive voluntas voluntas. Temistocles et Pericles athenienses fuerunt Temistocles clarus imperator et Pericles domum militum. Cyrus autem Xenophontem naratur est ex parte Lambi serge Persarum et matre Mandane filia Altagis regis Medorum. Fuit igit Cyrus rex persarum: ad quos regnum Medorum transtulit: qui annis tricentum regnauerant. Ercum regem dictissimum Babyloniis open ferentes cepit Asiaque et Oriente subactis Scythas bello tentavit: ubi captus a regina Scytharum: quod Thessalitis dicebatur occulus et cùl regnasset. annis cuius sepulchro tale inscriptum fuit epigrama auctore Plu. in vita. Alex. magni. quis es mortalium: et indecens aduentura eam te scio. Cyrus sum qui pnis imperium quisi: hoc igit

Quid enumerem artium multitudo sine quibus vita omnino nulla esse potuisset. Quid enim eruditum subuenisset: quod esset oblectatio valentium: qui vicius aut cultus: nisi tam multe nobis artes ministrarentur: quibus rebus ex culta hominum vita tantum destitit a victu et cultu bestiarum. Urbes vero sine hominum cetero non potuissent nec edificari nec frequentari. Et quo leges moresque constituti: tum iuris equa descriptio: certaque vivendi disciplina: per quas bene beatusque vivitur: quas res et mansuetudo animorum consecuta et verecundia est: effectumque est ut esset vita munitor atque ut dando et accipiendo permutandisque facultatibus et commodis nulla re egeremus. longiores hoc loco sumus quod necesse est. Quis enim est cui non perspicua sint illa que pluribus verbis a Panetio commemorantur neminem neque ducem bello: nec principem domi magnas res et salutares sine hominum studiis gerere potuisset. Ecomemoratur ab eo Themisto

bum paulū quo mē corpus obtegit mihi ne inuidas. Imperiū terminavit Et ad orientē tu-
brum mare ad septētiones pōtus Euxinus: ad occidentē Lyprus et Egyptus ad meridiē Ethio-
pia. Agesilaus lacedemonius Archidamus filius post mortem Agidas fratris sui rex constitutus
est propter eximiam eius virtutem. inde in asiam contra Artaxerxē regē per se p̄fectus est et
Elisaphernem qui tū inter prefecos regis p̄cipitā tenebat vicit. Inde cum iplū regez adorare
decreuiss; a lacedemoniis reuocatus est qui Atheniensibus et Boevis bellū in dixerat. Rediit er-

cles. Pericles. Cyrus. Agesilaus. Alexander
quos negat sine adiumentis boīum tantas res
efficere potuisse. Utitur in re non dubia testibus
nō necessariis. Atq; ut magnas virilitates adipi-
scimur conspi rōne boīum atq; consensu sic nul-
la tādetestabilis pestis est que nō boī ab homi-
ne nascatur. Est Dicearchi liber de interitu bo-
minum Peripatetici magni: et copiosi: qui col-
lectis ceteris causis elluvionis: pestilentie. va-
stitatis; beluarum etiam repentine multitudinis
quarum impetu docet quedam genera boīum
esse consumpta. Deinde comparat q̄to plures
delecti sunt homines hominū impetu id est bel-
lis aut seditionibus q̄ omni relquia calamita-
te. Cum igitur hic locus nibil babeat dubitatio-
nis quin homines plurimū hominibus: et pro-
sint: et obfint proprium hoc statuto esse virtutis
consiliare sibi animos hominum vsus suos ad
sungere. Itaq; que in rebus inanimis queq; in
vīsu et tractatione beluarū fūt utiliter ad hoīm
vitā artib'ea tribūt opōsis. Boīum qūt studia

go Athenēses et Boeotios apud
coroneā vrbē Peloponēsi magno
prelio vicit. Breui statura corpo-
ris Agesilaus fuit et altero pe-
de claudens. Sed si virtute prede-
tus deceperit: rediens ex agypto in
portu qui menelat vocabat inter
cyrenas et egyptiū: sed corpus ei⁹
spartā relatū ē. Agesilaus autore
Plataicbo in oculis oīum versare
gloriabatur putac videlicet obles-
nis actiōibus tenebras cōuenire
bōeste à vite lucē maiori et ornā-
mento. Laudatus ē Agesilaus cū
a ceteris scriptoribus tū eximie a
Socratice Xenophōte: eo em̄ vī⁹
est familiarissime. Alexander: filius
philippi regis macedonū: qui to-
ta fere Asia subacta Babylōe de-
cessit. Restatas Iē claras et in-
clyti noīs. Utitur testib⁹. Hoc et
rat prouerbii: quo vrebatur in fo-
ro judiciali vbi testes pducunt: in-
de transferit ad alia Plato ad diō.
nem sic scripsit memēto necessariā

Conspira-
tio.
Conjurati-
o.

spiratio est boīum consensus.

Magnas vīstitates dignitates cōmoda. opes. Nulla pestis. calamitas et incomodū. Est
Dicearchi: Dicearchus siculus et Allessana vnde Aristoteles. auctor Peripatetici p̄inceps clarus
in philosophia qui multa scripsit: et inter alia lib⁹ de interitu boīum: in quo h̄ collegit q̄ scribit Li.
Est liber extat adhuc inquit Cicero in quis agit de interitu hominum et causis: quibus interimit et
tempore quo interierūt. Magni clari et alti nomini in philosophia peripatetica. Ceteris causis
quibus: homines interierunt. Elluvionis telluvio: ut nonius interpretat est corruptus et mor-
bidus tracas Alluvio ut inquit Justinianus est lateris incrementū. Vastitatis cū aliqua hres et
celt intemperies oīa deuastat Belluarū repētine multitudinis q̄ aliquā loca vastarū. Plinius ex-
auctoritate varronis scribit li. viii. opidū in hispania suffosum a cuniculis a Tapis in Iberia et
a ranis cunctatē in gallia pulsam esse: a locustis in aphrica amictas in Campania deletas fuisse
a serpētibus. Et Strabo scribit apud baleares insulas domos subruatas fuisse cuniculis subterra-
nes: et a boīis incolasq; tandem fuisse coactos implorare opem romanorum contra cuniculos.
Hic locus hec ps qua d: hoīem multū p̄dēsse: aut nocere boīibus. Statuo iudico et p̄ certo
affirmo in p̄mis hoc ad dūtē p̄tinere: ut aīos boīm sibi deuicat: et officijs demereat amantes sui.
Ad vīsus suos: ad sua cōmoda augēda: et opes et chētelas. Itaq; que in rebus inanimis alia in-
quit Cicero. que utilia sunt vīce humane ex inātis et vīsu beluarū attribuenda sunt artibus. Dein
etri autem et demererī hominū voluntates ad cōmoda augēda et dignitatē prudētis boīis est et vē-
re sapientis: qui homine instrumento nobilissimo seū vel ad suas opes angendas tuendalq;. In
animis inanimatis: de quibus dixit. Vīsu beluarū. q̄q; ars reddit nobis belatas cicures: et aptas
vīsu būano et tractari p̄nt: ut equi domiri: boīes apti ad arandū et alia būus ḡnis. Ad hoīem vt
tā degendā uādāq; tribuitur. Artibus operosis mechanicis vī sunt artes opificū doctores.
beluarū: ut sunt ad vīsu boīem et vīlitate. boīum studia volūtates ad dignitatē boīis augēdā et opes.

Elluvio.
Alluvio.
Justinianus
Plinius.

Officiorum:

Amplificationem laugmentum nostre dignitatis et cōmodi. **E**xaltantur commouentur et allūciuntur: ut velit auctas esse opes et dignitatem viri sapientia prestantis et virtute: quā virtus studia hominū ad se allicit: et hoc dicitur est proprium munus: qua etiam impellitur: ut eos quos nunquam videmus diligamus. **E**tēt̄ virtus ponit tres virtutis p̄petrates. prima est ut homo qui habetum virtutis aut habet: aut medijs officijs consequit vult res et causas rerum contempletur: et a qua causa est queq; res: et quid cuiq; accōmodatur: et verum videre in omnibus rebus et sic dicetur prudens sapiensq;: quid in omni re quid sit veri vider: et quid sequens dum fugiendū sit. Secunda cohibere affectus et appetitum ita disponere: ut ratō pareat: et ut modus in omni re et sic erit temperans moderatus et sibi cōstans. Tertia versari in hominum societate: cuz moderatione et prudencia: ut eorum studia nobis prompta reddamus: ut ipsi viri possimus ad dignitatem nostram augendam propulsandā q̄: si qua infertur: iniuriam: becū primis sunt virtutis munera. **E**tēt̄ certe pfecto. **F**ere vertitur: versatur circa tria: fere dixit: omni et circa aliqua alia verlari potest: sed maiora virtutis munera circa becū versantur. **Q**uarum rerum circa que virtus moxas versatur **P**rospiciendo cognoscendo: distinguendo: verum in omnī re. **S**incerum sine fraude. **Q**uid consentaneum: quid cuiq; conueniat decorumq; sit. **Q**uid consequens: quid secatur ex aliqua re: quā prudens consequentia cernit vider causas et earū p̄gressus nō ignorat tanq; ea que antecesserūt.

Seneca.

Ex quo lex qua re omnia gignantur: et que sit causa generationis: quod pertinet ad naturale p̄fici et cognoscere causas oīm rerū: quā oīa res a suis causis dependent: vñ ait ipse in l. de diui. Atq; vt in seminib; vis inest earū rerum que ex his p̄gignuntur: sic in causis condite sunt res future: et Seneca in tragedia: que edipus inscribitur dicit. Que neq; suis occurunt causis: sed difficile est causas rerum cognoscere: summi philosophi hoc est munus qui omnia scit. Scire autem est res p̄ causas suas cognoscere. **A**lterum hec est secundū p̄petrare virtutis. **A**ndomus turbatos: p̄urbationes animi: de quibus dicunt est: Quos motus turbatos pati accusatiū plurimi: morbos animi et passiones sive perturbationes. **M**ormas: horū grece latine significat appetitum sensi: etiū et impetum aliquem ad agendum. Appetitus est ipsa sedes: appetitio vero est actio. **T**ertium Hece est tercia proprietas et munus virtutis. **C**ongregamur cōfuerūdinem habemus et vite cōmertium. **A**lmoderate: cum moderatione et temperatia: ut nihil sit in nobis: quod eoī offendat et a bēnvolentia tam innata possit alienare: precepit supra quid sit agendum in iphis congregib; us ut seruetur decorum: debemus enim adhibere ordinem: constantiam: moderationemq; omnīs dictorum atq; factorum: si ab illis probari volumus et digni auxilio iudicari: cum quibus vivimus. **S**cieret prudenter. **Q**uorum hominū cum quibus congregamur. **S**tudijs voluntatis fauore opera. **N**atura nostra ut se alere possit. **E**xplēta perfecta. **C**umulata ut nil penitus desit: et oīa submittentur nobis necessaria nature studijs eius. **D**eniq; ad summā tandem **P**er eos homines. id est ut eorum opera propulssemus incomoda. **I**mportetur inferatur ab aliis. **A**lciscamur eos de his vindictam sumamus et penas qui nocuerunt: ut patitur equitas: et humanitas: quoniam non debemus exceedere modum equitatem et humanitatem in vlciscendo: ne videamur iniqui et immanes: de hoc supra etiam preceptum dedit. **W**anc facultatem ut hoc facere possimus: quod dictum est studijs hominū. **S**tudijs voluntates: bēnvolentiam: operaq; param ad nostram dignitatem tuendam augendamq;. **T**eneamus nostrum amorem: et commodius paulopost inquit hoc dicam: et facit digressionem: qua absoluta reuerterit ad narrationē: et id quod

ad amplificationes nostrarū rerū p̄p̄ta et parata virorum prestantium sapientia et virtute excitantur etenim virtus omnis in tribus reb; fere vertitur: quarū una est in prospicendo qđ in quaq; re verum sincerumq; sit: quid consenteaneū cuiq; quid consequens ex quo queq; gignantur: que cuiusq; rei sit causa: alterum cōb;ere motus animi turbatos: quos greci nominant: appetitionesq; q̄s illi obediens efficere rationi. Tertium bis quibus congregamur vti moderate et scienter quorum studijs ea qua natura desiderat expleta cumulataq; habemus: per eos deniq; si quid importet nobis incommodi propulsemus: vlciscamuros eos qui nocere nobis conati sunt tentaq; pena efficiam⁹ qđtu equitas humanitasq; patif. **Q**uib;us autē rōibus banc facultatē assēd̄ possumus ut hominū studia complectamur: eaq; teneam⁹ dicem⁹. **H**ec ista multo post: h̄ pauca an̄ dicent

possit esse hoc cognitum dicendum est: quoniam non hominum studia ad utilitates nostras alicere possimus. Magnam vim esse in fortuna. Responderat prius Ceterum obiectio. Potuisse enim dicitur. Ergo conciliare sibi boves et nocere consistet solus in boibus non in fortuna qua in omni re dominatur. Dicitur Ceterum fortuna habere magnam vim: ut prospicit et obicit: sed ubi est virtus. non potest fortuna aspirare: et sine opera hominum fortuna parum vel nihil potest: quod probat per inductionem. unde si telo fortunae vitare volumus: hominum studia collecta et tenere debemus. et sic inermis fortuna redditur.

ad nocendos: quis multa nobis fortuito accidere possint grauitas et benivolentia hominum et studia vitari possunt. Secundus. speras. Nam et cum prospicere possint grauitas et benivolentia hominum et studia vitari possunt. Secundus. speras. Nam et cum prospicere possint grauitas et benivolentia hominum et studia vitari possunt.

da sunt. Magnam vim esse in fortuna in utramque partem: vel secundas ad res vel aduersas quae ignorantur: Nam et cum prospice扁 flatu eius utimur ad optatos exitus proueblemus. et cum restauit affligimur. Hec igitur ipsa fortuna ceteros casus rariores habet: primum ab inanimis procellas tempestates. naufragia: ruinas: incendia. Deinde a bestiis. ita: mortuis: impetus. Hec igitur dicitur a priora. At vero iteritus exercituū ut protie tristis sepe multorum clades imperatorum ut nuper summi ac singularis viri. Inuidie preterea multitudinis atque ob eas benemeritorum sepe ciuium expulsiones calamitates: fuge: rursus secunde res: honores imperiavictorie quam fortuita sunt: tamen sine hominum operibus et studiis neutrā in parte effici possunt. Hoc igitur cognitum dicendum est: quoniam non hominum studia ad utilitates nostras alicere atque excitat possimus. Que si logior fuerit ordo cum magnitudine utilitatis comparet. Ita fortasse etiam brevior videbitur.

re possimus fortuna habet in rebus inaiatis. Procellas maris tempestates et cetera eiusdem genitivis. Deinde a bestiis: nunc de animatis ratione carentibus. Octus percussionses: equorum mulorum. Adorsus serpentis leonum tigrum et similius. Impetus seruorum boves impetuū Kariorum raro accidit. At vero iteritus mala quoque evenit: a fortuna opera non hominum: hec sunt grauiora. Ut proxie paucis annis: post quas clades alias in exercitu non acceptimus. Tristis exercitus pote magni in Thessalia. Petrei et Afrani in Hispania et filiorum Pompei. Ut nuper summi viri Pompei magni quoque vice in pharsalia acie fugit in egyptum: et ibi iussu Ptolemei imperfectus est. Sumis locis gne laudis poststantissimi. Singularis cui nemo poterat comparari. Preterea ultra haec dicta sunt. Inuidie iusta populorum et imperie multitudinis. Numeros et cetera quae quidem patria bimitteri sunt ipsis Liceront accidit. Scipioni et hemiscoli: et aliis quoque infinitus est numerus. Ob eas inuidias. Calamitates quibus afflictur in vincula coacti: et carceris aut fugiendo Expulso fit ut fuga vero spote. Kursusque in se afferat contraria supradictis: quod fieri non possit sine opera bovis. Kursus: contra ex alia parte. Monos et magistratus. Secunda prospere. Impia exercituū. Fortuna hinc sunt in manu fortis. Neutra in parte: non posset fortuna ferre homines et similia: nec posset eripere sine opera bovis. Nihil est inquit Ceterum in oratione pro. Adurena incertius vulgo: nihil obscurius voluntate bovis: nihil fallat: ratione tota comitor. Fortuna igitur neque possit nocere posset sine bove. Hoc tamen cum hoc inquit Liceror sit: nobis explorant paucis possit non bis mala evenire sine opera bovis: ut tunc et possumus comparari: non boves: et eorum studia collectamur quibus autem rebus effici possit: id docebo. Et sic post disgressionem redit ad id quod instituerat. Quoniam quibus artibus: qua industria et virtute alicere adducere blandiciis Excitare mouere. Studia voluntates et benivolentia. Que oratione preceptio de his rebus quas dicta utiles ad studia hominum exercita. Ita si facta fuerit comparatio cum utilitate: videbis brevior: quam plus inerit utilitas quam verborum: et sic a re ipsa capit benivolentia: et attentione utilitatis magnitudine proposita.

Officiorum.

Suspicio

Mecung igitur. Pauca loquutus de fortuna: resumit id qd omiserat: docet quibus rōnibus hominū studia decimere possimus. Ponit igitur causas sex. quib⁹ boies adducti aliquos ornāt & extollunt. Augendū diuitiis. Non estandū bonoribus ornādū. Bentuolētie gratia. q̄re aliquē benivolentia psequuntur. Aut grā bonis q̄lq̄ ipm bonore dignū ducit. I Suspiciū admirat & ideo fauet ut honores assequantur. Sūpicio cōponitur a fursuz & spicio. qd apd̄ antiquos significat video nūc nō utrum nisi in cōpositione.

Inde suspicere significat venerari qm̄ c̄ aliquē veneramur fursum spiclam? eū respicētes & admis̄rātes. I Fortuna. q̄ amplissima magnis diuitiis bonorib⁹ & statu fortune aplūstimo. Lōsulere. p̄uidere & p̄spicere. I Opes. I potētiā nimia. I Adiuuū. q̄o fauent ad dignitatē cōsequēdā. I Aut cōtra cōtraria rōne ducit fauet alis qd̄bus aliq̄d bonis ab ip̄is expectatis: cū illi dignitatē assequuti suscrunt. Ut cū reges. I ponit exēpla Reges dicuntur. illi qui regnāt. Reges etiā dicuntur diuites qui exhibet alijs cōtūta & multo osbūt cōtentes. tales a ADarciale & June hale appellātūt reges: & Pborz mio Terentianus parasitus dicit.

Pborz

Aiuena

Precium
Adreces

Meminē posse satis gratiā habere regi. Adagnā inquit est ire ad cenā paratā & sumptuosam. & Juue. Optima siluariū iterea pelagi vorabit rex boy. Domies igi- tur babētes clientelā & cenā exhibentes vt cōsentū altorūq̄ fauore id qd cupiūt assequātur. Reges appellat L. I Popularefz q̄i fauorem populi aucupātur & populo placere student. I Largitiones ad corrūpendos animos accipientiū etem qui largitut ad suam volūtatiē alios traducere nitit. I Aut postremo hec ē vltia cā. I Postremo I venīg. I Pre- cīo pecunia. I Aut mercede oīmaliap̄ rerū: p̄ceclū refertur ad pecuniā: merces vero ad alias res quas p̄ mercede accipiūt: vt alicui fauēt & eius dignitatē auctiā est velit. I Que rō qd̄ aliq̄s au- cupetur fauo: ē alicuius p̄cio & qd̄ aliq̄ p̄cio ducatur: vt aliquē ornēt. I Sordidissima plena lordum. I Iniquitatisma. Valde cōtamiata & ifamis. Qui tenēt ea qui dicitur pecunia vt mercede aut alicui fauēt. Et illis q̄ mercede alios corripūt: i fauoe p̄cio aucupant & ad hāc corrupcioē cōfugūt cum id bonis artib⁹ q̄rēdū esset: vñ apud antiquos nōnulli abitus dānabātū: qm̄ p̄ntes altos suffragia corripebāt. I Vale em̄ rō quare ille modus aucupaciō fauoris vtrisq̄ sit turpis & marie bis qui abiuū & mercede alios corripūt I Vale res se habz. I hoc inqz cōparatū est: & im- dicat aliquē: ēē idignū: cui fauēt aliq̄s: nisi pecūnia corripūt. Autē id q̄rēdū ē pecūnia: qm̄ vñ quoq̄ bonoē digna cēsēt: & vñtū n̄ p̄ dari p̄mū dignū vñ diuini honores illi tribūnū. I Sz qm̄ nōnūq̄ inē, corrigit id qd̄ dixit oī mercede p̄ceptaq̄ dabit quo. mō debem̄: uti subsidia mercedis: cū sit aliquē necessariū. I Osbsidio. I Propiores. I cōnictores ip̄i vñtū: q̄ sit largitio merces & p̄mū. I Atq̄ etiā causis supradictis hoies adducti aliquos ornāt & augent & nō solū iquāt id faciūt: sed etiā se alterius ipero plurib⁹ causis ducti subiçūt. Ponit igitur causas qb⁹ bonimes mori aliquo- rū ipero subiçīt nō reculant: & hec pars cū illis superiorib⁹ causis cōiungit: cetera iterposita sunt ad p̄bādū turpissimam esse ambitionem & aucupationem fauoris cum pecūnia & sic erit hec sepi- ma causa & ratio. I Et potestat. I vi faciunt quicquid ille voluerit. I Dicuntur enim. I assēt causas quibus homines mouēt. vt alterius potestat pareant: & sic ostendit homines. bis rationibus se alterius imperio subiçere: quibus ducti aliquem augent & honestant: vt supra dixit. I Aut bent uolentia. I quia aliquem amant. I Beneficiorum que ab illis collata sunt in eos. qui se illi ipso

Quibus rationsbus homines mouēt ad aliquem honestandum.

Mecung igitur homines hōmini tribuunt ad eum augen- dum atq̄ honestandum: aut benivolentie gratia faciūt cū aliqua de causa q̄nemptā di- gunt aut honoris si cuius vir- tuteſ suspiciunt: et si quem dignum fortuna q̄ amplissima putant: aut cuī fidem̄ habent et bene de rebns suis cōsulere ar- bitrantur: aut cuius opes metuunt aut contra aliquibus aliquid expectant. cum reges popu- larisue homines largitiones aliquas propo- nunt aut postremo precio: aut mercede ducun- tur. Que sordidissima quidez est ratio et inqna- tissima et bis q̄ ea tenēt: et illis qui ad eā cōfu- gere conātūr. Vale em̄ se res habz cū qd̄ virtu- te effici debet: id tentatur pecunia. Sed quoniam nōnūq̄ hoc subsidū necessariū est quem admodū sit vtendū eo dicim̄ si p̄r̄ his de relv- que vñtū ppriores sunt dixerim̄. Atq̄ etiam ubiq̄iunt se boies ip̄erio alteri & potestati plu-

subiectū. Aut p̄stantia aut quia prestant alij atq; aeterecellat dignitate. Et sepe in nostra rep. / sc̄ Cicero horat corruptam disciplinam reipu. et suffragia tam venalia.

Erum autem omnium: nunc resumit primam causam qua homines duett alius parent: que est beniuolentia: qua Cicero dicit nihil esse utilius ad res tuendas. nibilq; peius et imbecillius q̄ timeri et non amari: quod probat exemplo ty- rannorum: qui cum veltint times- ri non amantur: et sic non dus- rant: quoniam nil violentum po- test esse durable. Q̄ Beniuolentia autem cum sit voluntaria est optima custos perpetuitatis. pa- randa igitur est potestas non alt- aratione: q̄ beniuolentia homi- numq; sic erit durabilis: quoniam tam talis beniuolentia preservetur a voluntate illorum. Non igitur viam querendi imperij et augen- de potestatis Cicero preponit omnibus alijs: et vincam esse dis- cit: quam amplecti debeamus.

¶ Aptius accommodatus. Ad tuendas opes ad defendendam potentiam et amplissimam fortu- nam: id est principatum et potes- statem erga alios. ¶ Preclare] cum summa laude et bene. ¶ Quē metuunt] hic est versus ex Enniij tragedia. ¶ Oderunt] homi- nes inquit odio habent: quem metuunt: et quisq; cupit illum perire quem odio haberet: hoc igitur malum sequitur ex odio. Redi- gitbus inquit Seneca Certior est ex mansuetudine securitas: quia frequens vindicta paucorum odii um reprimit omnium irritat: et re- glia crudelitas auget inimicorum numerum tollendo. ¶ Muli- torum autem odij confirmat id quod de odio proposuit: etiam

Ru autem omnium: nec apti- est quisq; ad opes tuendas ac tenendas q̄ diligit: nec ali- enius q̄ timeri. Preclare En- nius quem metuunt oderunt quem quisq; odit perfisse ex- pedit. Multorum autem odij nullas opes posse obfistere: si antea fuit igno- tum nūq; est cognitū nec vero būr̄ tyrāni soluz. quez armis oppressa ptulit ciuitas iterit̄ decla- rat q̄tū odūm boīuzyalet ad pestem. S̄ reliquo rum filies exit̄ tyrānor̄ quoū baud fere q̄s̄ i- tentū illezzfugit mal̄ ei ē custos diuturnitatis met̄ ðq̄ beniuolētia fidelis: et ad p̄petuitatē

Sententiam Enniij exemplo Cesars quē concurati interfecerunt cum ipsuziodio baberet: Macus igitur oportunitatem Cicero Cesarī tam interfecto insultat: sed non satis constanter. nam ipsum viuum et dominantem ab omnibus virtutibus aliquando laudauit. Sed tunc Cicero tempore ser- uitendum duxerat. ¶ Opes] nullam potentiam amplissimum principatum et fortunam summum gra- dum. ¶ Super] proximis annis in cede Cesars: qui rerum portiebatur cum odio bonorū. ¶ Hu- bus tyranus] Cesars qui voluit esse tyranus in libera ciuitate et patria sua: quod detestabilis est. Oppressus est Cesars a coniuratis incuria Pompeiana tribus et xx. vulneribus confosus. ¶ Ar- mis] bello et vi superato Pompeio et alijs qui rem publicam defendebat. ¶ Ciuitas] Roma quaz ipse armis non beniuolentia ciuium occupauit. ¶ Periit] passa est dominantem et tyramnum. ¶ Declarat] ostendit ipsa cedes et mors Cesars. ¶ Ad pestem] ad pernicem et excidium illius qui Plato odio habebet. ¶ Siles exitus] q̄r̄ oēs fere tyranū interficiuntur. Plato in Alciabiade deuoto sic ait: censis ergo tutum non esse aut que offeruntur tenere: accipere: aut optare: si ob ea quis sit incō- modia subiturus. vel vitam protinus amissurus: multos autem referre possemus qui cum tyramni Juvena dem affectassent in fidjū circuienti perire. Unde iuuenialis preclare dixit. Si Generum Cesaris si- ne cede et vulnera pauci descendunt reges et sicca morte tyraanni. Maud fere quisq; quasi nemo es- fugit talem finem vite. ¶ Malus enim] ratio quare non possunt durare tyraanni: quoniam iumenta et metus non est custos diuturnitatis: unno qui timetur non potest diu durare. Limo: quippe

Officiorum.

Seneca
Plutar.

Antigon.

Syllius.

nescit disfumitatis custodiam: sed benevolentia cum sit voluntaria est fidelis custos ad perpetuatem. Potestia inquit Seneca: que multo malo exercet. dum stare non potest. Plutar. in vita Atti Sicioni dicit. Sed vera ac stabilis benevolentia cuius optima principis custodia est cum enim multitudo ac potentes assueri sunt: ut non diceret sed duci timeat: multis ad videndum oculis multis ad audiendum auribus utitur. Et aratus philippo dixit. Latrones saxa incollunt: et rupes: et precipitiis se tutantur Regi autem nihil fidei benevolentiam firmus: nec munitius esse potest. Agamenon ut autor est plus

archus in vita. Nicie dicebat: Ut nos nostre presidem turbam fortui sumus: multitudinis proculdubio servire cogimur. Antigonus pater Demetrii dicebat benevolentiam sibi semper viam optimam regni fundamentum: verissimumque probatur. Et Cyrus apud Xenophontem dicit: Necesse est qui a milites tumet: et milites sibi faciat amicos qui vero oibus simul infestus est: et oibus concordia inuenit. Syllius dicit: Et quoniam terrae enim metuenda regna et Lyysis moriens dixit suis: Non est aureum hoc sceptrus quod regnum seruet: sed amici mul-

ti sceptri sunt regibus verissimum maximeque securum. Malus custos non bene custodit et periret metus: sed interficit et perire illam que timeret. Contra etiam altera parte benevolentia est fidelis custos: et eterna est voluntaria. Nam id est etiam ad perpetuarem: quoniam que amantur perpetua sunt non soli diuturna. Sed his qui vi oppressos concedit. Liceris his qui alios vi oppressos tenet ut ad habeant sevitiam: si aliter in officio contineat non possunt. Hinc Lefare latenter tagit: qui in libera civitate timerit volvitur: qua honores suscepit et gradus dignitatis. et si demens fuit: quoniam nesciuit imponere modum cupiditatis: que illum ad interitum perduxit. Roma enim belua erat multorum capitum: nec poterat vi oino opprimi: ut non aliquis resurgeret et acriter morderet tremefacta libertas. In prudens igitur fuit Lefar et deus tyrannus quo: vita nihil potest esse miserius. Coercentem] contineat illos quos vi opprimerunt. Si sane concedatur ut sevitiam in subditos: si aliter eos continere non possunt. Ut heris] ut dominus in seruos. Dominus enim potest seire in seruos et habens in seos syste nascitur] praeceps si causa ierit occidendi: ut decti est tunc Iustini antrum super et dixi non licet alicui domino cognita causa super modum in suos seruos seire. Et Divi Pius Antonii] institutione fecit: ut qui sine causa ieruum suum occiderit: non minus puniatur quoniam qui seruum occiderit alienum. Si aliter] a sua vita et ratione non poterunt coerceri. Qui vero] hic est locus qui Lefaris imprudentiam tangit. In libera civitate sicut erat Roma ante Lefare eam occuparet. Se instruunt] armatis et preparant: ut fecit Lefar: qui in libera civitate ita se instruit: ut timeretur: non amaretur. unde de mens fuit non considerans rei euentum. Nullus dementius] plus est quam si dicas: tales dementissimi sunt. Quoniam enim] ratio quare tales nullam habent prudentiam: quantam dant penas tandem ut Lefari accidit. Dementes sunt] loquitur per translationem natantium: qui demerguntur postea emergunt. Leges opprimuntur potentia nonnullorum sed postea emergunt. Sensus est: quis leges videantur oppresse et libertas opibus quorundam: tamen emergunt et apparent alii quando tacitus iudicium de his qui in libera civitate volunt timeri male suscitatur et cum suffragium honorum ad honores petunt: non assequuntur id quod cupiunt. Opibus potentia alicuius: Quod remefectus] concessa. Emergent] apparent et redeunt in pristinum statum. Nec leges et libertas: que legibus continetur. nam cum leges non seruantur propter alicuius potentiam libertas amissa est. Tacitis iudiciis] hominum qui male de eo iudicant qui leges opposit: quis non audeat palam reprehendere. De honore] quem ille cupit: tamen cives non suffragantur. et tacitis suffragiis repugnant. Aeriores autem] sed inquit Liceris cives magis acceduntur ad ultionem propter libertatem intermissam: quam prius ad illam retinendam: antequam amitteretur. quoniam experti sunt quid sit carere libertate. Aeriores] vehementiores et duriores: nam intermissa libertas: mordet acriter illum qui se opprescit ut accidit Lefari. Quia retinet] si retinuerint cives et nunquam amiserint. Quod igitur] concludens dat preceptum nihili esse virtutis quam non timeri. Quod tamen] ad omnia se extendit: quoniam benevolentia prodest ad omnia. Ad incolas plectamur] id sequitur tota mente Lobaritas] amor: mutuus et plus seruetur. Ita faciliter] ponit ea que consequi facile possumus si amamus: et cotum oppostum si cingimus: nam qui volunt

Naturae necesse est ut et ipsi eos timeat a quibus timetur: Ita si aberit metus et retinebitur religiosus amator. Priuatis rebus domesticis et re familiaris agenda et in republi. i. assequemur honores publicos et magistratus alioz suffragijs: et omnium consensu. Et tunc post edit ac contrario quoniam in se presidij habeat benignitatem quam in timeret necesse est ut timeat. Quid enim ceterum probat id quod dicit per exempla tyrannorum qui eos timebant: a quibus timebantur. Quid ceterum iudicam? Superiorum ad ipsam alterum. Dionisius syracusanorum tyrannus tunc in magna fabula: iact Galerius.

luminosum solum: sed etiam ad opes et potentiam valet plurimum id amplectamur: ut metus absit: caritas retineatur. Ita facilime que volamus et priuatis in rebus: et in rep. consequemur. Et enī qui se metus volent: a quibus metuntur eosdem metuant ipsi necesse est. Quid enī censemus superiorem illum Dionisium: quo cruciatus timoris angustia solitum qui cultros metueret torsorios candente carbone sibi adurebat capillum. Quid Alexandrum phareum quo animo vixisse arbitramur: qui ut scriptum legimus cum uxore eius Thebe in modum diligenter: tamē ad eā ex epulis in cubiculum ventens barbarum et eum quidem ut scriptū est: cōpunctum notis trahens districto gladio subebat aīire. Premit tebatque de stipatorib⁹ suis qui perscrutaretur arculas muliebres: et ne quod vestimentis occut-

dē. xl. annos dominatione i būc modū peregit submotis amicis in eoz locū ferocissimaz gerū homines: et a famulis locupletum electos preualidos seruos: quibus late ra sua cōmittere sustinuit. Dionizius quoq; metu tondere filias suas edocuit quarū ipsarū postq; adulteri appropinquabat manib⁹ ferrī nō ausus cōmittere illicuit ut carentiū glādīū aut nūcū patramib⁹ nō captā manib⁹ barbas sibi et capillos adurerent: Nec se curiorē se marūt̄ eḡē patrem: dūa ut eī eodes tpe strōmacles stracuse et locrēs doridis mītī moniū alligatos neutrīs vñq; nisi excusasse cōplexum petiū atq; cubiculare lectū: perinde quasi castra latafolla cinxit: in quem se ligneo pōte recipiebat: cū forē cu biclī extīserat a custodib⁹ optā iterlōcē claustrō ipse diligenter obserat. Et in vlti. tuscū de hoc dionysio ita loquitur: duo de. xl. annos ty-

rannus syracusanorū fuit Dionisius cum. v. et. xv. annos natūs dominatum occupanisset: et paulopost q̄ etiā ne torsori colluz com-

Mur.
Plato.

mitteret: tondere filias suas edocuit: ita sordido atq; ancillari artificio regie virgines ut tonsicū le tondebant barbam et capillum patris et tamen ab his ipsis ferrum remouit: institutus ut cādētib⁹ iuglādīū putaminibus barbam et capillum adurerent. Cultros torsorios nouacularas cōfōrū. Landent faciendo carbone: aut putaminibus iuglandium. i. corticibus nucum: que et in glandes dicuntur: Nuces dicuntur omne pomum auctore Adacrob. quod foris duro tegitur et in tuis babet quod esūt est. Adurebat quod ministerium filie exercabant. Plato in epistola ad amicos dionis et propinquos sic scribit: carebat Dionysius amici: fideiq; hominibus quo nullū manus argumentum vel improbitatis desinet vel improbitatis si adsint. et in. ix. de rep. agens de tyranno: cum miseria sic sit. Tyrannicus animus metu sollicitatur et perpetuo paurose terretur. Quid Alexan. phareum de hoc alexandro ita scribit idem Vale. Hoc rege infelicitor alexander: cui⁹ pectora: binc amor: hinc metus torquerunt: nam cum infinito ardore contumis Thebes teneretur. ad eamq; ex epulis in cubiculum veniens barbarum stricto gladio subebat antetere: nec prius se tdelecto committebat quā a stipatoribus diligenter eis scrutatus supplicium traxit: deozum minime compositum nec libidini nec timore posse imperare: cuius timor eadē et causa et finis fuit Alexander. drūm Thebe peliticatus tra morta intererit. Phareum: phere oppidum est Thebæ situm vexatum nonnullorum tyrannide inter quos hic fuit Alexander: unde pherē cognominatur. Quo anno: quoq; cruciatu duozum affectuum timoris et amoris. Legimus scriptum: ut historie testantur. Et epulis post cenam. Thebe nec thebe: ut autor est Plutar. in vita pelopide. filia fuit tasos nis pberet alterius tyranni: de quo supra. Barbarus et Thracia hominem ferocissimum. Cōdōpunctum signatur: id est barbarus qui in thracia fuerat stigmata notatus. ergo pl̄ fidebat servio stigmatico q̄ priorit: sicut illam arderet. Notisi thraicis: quoniam apud thracas: ut autor est Herodo. libro quinto. punctas esse frontes nobile iudicabatur: non esse notatas punctis ignobilis. Districto iudicato gladio. De stipatoribus satellitibus: quos habebat ad laterum custodiā. Perscrutarentur: diligenter inquirerent. Stipare est condempnare: inde dicuntur stipatores: qui aliquem circumstant: causa officij aut defensionis: scrutari: minutissima queq; inquere-

Galerius

Thebe

Stipo.

Stipator
Stygma.

Officiorum.

- Styga/** *O miserum exclamat C. In miseram tyranni vitam. Stigmata notis cōpunctū: stygma signifat notam et punctū: inde stymatio noto et signo: stigmatas auctore Monto veteres dici voluerunt notis puncto Strabo li. iiiij. agens de apidibus sic ait. Illicorum quoq; more ac tbracū signat. Nec opinio recte opinabatur et infidias timebat vxoris: quoniam ab ea est interfactus.*
- Strabo** *Pellitus] q; baberet pellites et cōcubinas. pellec vxoris dicitur nō virtus pelleo qm vxorem a viro pelli: cū quis nō babet vxore: dicitur babere concubinā: nō pellit: qm pellec refertur ad vxorem quam aviro pellit. Unde*
- Peller** *Bino suas pellites magno p:os sequebatur odio: vt est in fabulis quoniam a se Iouem alienabat. Pellicatus dicitur cōcubitus pellitus: vt adulterium concubitus adulterorū. Est interfactus Joe quo Dui. in ibm. Inq; tuo thalamo ritu tugulere pberet. Qui dat; tis est leto cōlegis ense sue. et Dionisius syracusus aucto: Plutarcho in vita arthaxerxis: pberem qui mēses. et regnasset in thesali. deinde cēt iterfec? Tragicū tyrannum appellabat in celerem: scilicet mutabilitatem causillatus. Nec vero villa vis dicit ei cero nullam esse tam firmam potentiam: q; metus non posset labefactare. nam si: qui imperat timetur durabilis non est: et probat hoc etiam exemplo pbalaridi: qui fuit tyrranus Agrigentini? et seutia plenus. Nobilitata] quoniam non infidis perire: vt solent tyrranni cadere. sed ab omnī multitudine. Agrigentinorum interfactus] que res illius mortem nobilitavit: et historiarum monumentis mandata est. Zeno] eleates summus philosophus et ad excitandos tuuenum animos promptissimus aucto: Valerio: maximo libro tertio patriam defens suam. Agrigentum se contulit] q; pbalaris sevissima tyrranide verabat: ibi cum esset et pbalaris in sua seulta perseverare videret nobilissimos adolescentes ad restituendam patrie libertatem inflammat. id cum pbalaris intellectus: conuocato in forum populo. Zenonem torqueri iussit: ut sui cōsiliis conscientios proderet: q; non fecit immo fideles ipsi pbalaridi suspectos reddidit et obviens agrigentinis ignauitam et tumiditatem effecit: vt subito mentis impulsu concitati pbalarim lapidis obseruerent. Valerius hoc tribuit philosophie quam his verbis laudat. Est et illa vehemens et constans animi militia litteris; pollens venerabilissimum doctrine sacrum. Antiles philosophos pbala] que vbi pectora recepta est hominum in honesto atq; inutili affectu dephallo totum insolitum de virtutis munimento confirmant: potentiisq; metu ac dolore facit. Incipiam autem inquit a zenone eleates: qui cum esset in disiectenda rerum natura maxime prudentis: inque excitandis adiagorem iuuenum animis promptissimus preceptorum fidem exemplo virtutis lie publicauit. Aduc noster: Cesar quem pauci coniurati interfecerunt. Quid macedones Demetrius ut scribit Plutarchus in vita Pyrrhi. Antigoni filius] qui post mortem Alexandri magni magnam orientis partem occupauit interfecto alexandro Lassandri filio per infidias partem Macedonie occupauit. et cum superbe imperaret: et bellū cum pirro gereret: positus uixta castris nonnulli Pyrrhum laudibus extollebant. subantebat quosdam et ipse pirrus: qui se macedones esse simulantes dicent adesse tempus: ut ex granu Demetrij dominatu ad virum benignum et amorem militum transirent. Nam quidem ipsi etiam Demetrio dicebant ipsum recte facturum si cederet ac regnum dimitteret. Itaq; Demetrius motum cernens exercitum: atq; ob id conterritus clam fugit. Pirrus autem in castra receptor rex macedonum appellatus est. in vita Demetrij idem Plutarchus scribit milites Demetrij eum adire ausos fuisse monentes: ut saluti sue fuga consuleret cuj aduersus pirrum pugnaret. Macedones pugnantes pro delictis suis tam fatigatos ulterius eius imprium sustinere non posse itaq; Demetrium ad tentorium profectum ibi deposita veste regia et sua veluti custosdam histriois clamide sumpta cum paucis fugam arripuisse: et pirrus: cum castris et exercitu potitus esse. Inde adueniente Lissacho regnum macedonie q; septem annis sub Demetrij dominatus permanerat. ambos inter se partite s; fuisse Demetrius in asia superatus a seleuco rege genero suo. Nam stratonitem Demetrij sūtam habebat vxorem] ad eum misit orans pacem. Seleucus apollonidem ad eum misit: orauitq; ut se veniret. Tandem a quibusdam persuasus sententiam mutauit. usque pausaniam prodire illisobuiam vteum in lice cheroniuim duceret ubi sub custodibus relictus fuit et triennio ibi detentus cum ex socio potius et deliciarum habundantia in egrorationem incidisset tandem morbo inualescente post quartum et seragenuim etatis annum vita functus est: qui ob ferociam pugnandi et animum ad bella: natum vrbis expugnatorem co-*
- 4

Aber secundus

142

gnominatus est. De cuius superbia in macedones ita pluribus scribitur ebelementer macedones conturbabant: difficiles aditus: superba responsa: intollerabilis fastus: quibus supra modum excepisse demetriū tradit: et cū libellos supplicantiū macedonū benigne finuclamidis exceperat oībus suarum petitionū responsa expectantibus. cū ad pontem axij fluij peruenisset soluto chlamī dissimū libellos in aquam dedit: quare animi macedonū grauter offensi sunt. Qui lacedemones nūc assert exemplum lacedemoniorum qui i nūste imperantes a socijs dimisi sunt et a thebanis

dixi alexander: non a paucis vt hic noster: sed in quem vniuersa agrigentinorum multitudine i petum fecit quid macedones nonne demetriū reliquerunt vniuersiq se ad pyrrhum contule runt. Quid lacedemones inūste imperantes: nonne repente omnes fere soch deseruerunt spe ctatoresq se ociosos prebuerunt leucirice calamitatis. Externa libentius in tali te qd domesti ca recordor. Ueruntamen qd iū imperium po ro. beneficis tenebatur: nō in iuriis bella aut p sochs aut de imperio gerebantur: exiūs erant bellorum: aut mites: aut neceslarij. Regum. po pulorū. nationū port erat et refugū tenatus. Nostrī aut magistratū iperatoresq ex via bac re mariam laudem capeſt studebat: si priuicias

vici fuerunt leucirica pugna: de qd supra dictū est. Omnes fere so ciū qd lacedemonij prius fauerat. alienati fuerūt a lacedemonij o ratione. Epaminunde ducis the bani. Inā ante pugnam leuciricas cū omnīs sociorū conuenissent legatiōnum conuētu sic lacedemonioruz tirāndem accusauit vt nō minus illa oratione opes eoz concusse rit: qd leucirica pugna. Tunc enī inquit emilius prob perfect: qd post apparuit: vt auxilio sociorū lacedemonij pūarengut. post pus gnam leuciricā lacedemonij nun qd respirarūt: nec pristinus imperium recuperarūt: immo Epamīnundas spartam oppugnatū ve nit postvictoriā leuciricā: ratus facilem expugnationem: quoniam lacedemonij deserti erant a socijs et oppidum etiā sine muris: sū cō

pos voti essenon potuit: propter virtutem et prudentiā agesilaus: quem lacedemonij ex alia reuoca uerant parātem bellū arbaerit. Talem se in eo discrimine imperatorē prebuit agesilaus vt eo tē pore omnibus exploratum fuerit: nisi ille fuisset spartam futurū nō fuisse. Repente statim ale nata oratione. Epaminunde qd preter spem lacedemoniū fuit. Spectatores spectarunt sedē tes et ociosi illam stragem: quā nullum auxilium atulerunt. Quis essent socii lacedemoniōs in bello. Leucirice calamitatis stragis et cladi: quā acceperunt lacedemonij ad leuctra oppidū Boetie cleombroto duce: qui illic vulneratus occubuit. Rex alter agesilaus ac si rel malum: uentu diuinis set ad illos pugnam proficit noluit: quis nōnulli vt eo p̄tenderet suaserint. Exterua libentius exempla crudelitatis que fuerunt apd exteros homines id est extra italiam. Et laudat imperiā romānum: et p̄scū imperandi morem: vt magis acciser et insectetur sīlam et cesarem: qui crudelitatem summam in cues nationeis exercuerant: et dā metu quā amari studerunt o p̄tinā imperandi et ut uendi disciplinam sustulere. ut tali re crudelitate: et his qui voluerūt timeri et iūste iperare. Quā domestica. Infā rōana. Recordor. Repeto in qd méoria libet: exēpla exterorū boīm qd n̄fōr. Ne rūtamē qdū laudat Cicero p̄ sc̄os romanos: qui nō inturij sū beneficis populos et nationes ad parāduz alliciebāt: atq ad amicitiā: qm̄ senatus romanus videbatur esse patrocinū totius orbis: adeo ab ipsis iusticia et equitas collebatur. Inde cū irrepit crudelitas et tirāns extiterit bella ciuilia et res publicas in maximis excedit calamitates: dū illi qui eas occupauerāt: timeri et amari maluerunt. Beneficiis conferendo beneficia in socios qui beniuolentia ducti libenter romāno iperio parebant. In iuriis et crudelitate et omni alio genere iniuriarum id est cum imperium continebatur beniuolentia subditorum non vt et cum eorū inturia: nec inferretur aliqua vis et crudelitas. Pro socijs pro defensione sociorū romani nominis: quos ab alioz iurijs defendebant. Aut de imperio: vt imperium romanū propagaretur. Exiūs limes. Aut mittes: quo nō tam non seuebant in vicis: vt de Paulio emilio lupertus dicam est: et de alijs dici posset: qui patrocinū suscipiebant eorum: quos nō ricerent more maiorum. Aut necessarij: quoniam tantū seuebāt in ipsis vicis: qdū erae necesse. Eatenqd seuebāt in vicis: qdū necesse reūebat. Regū. Inā electi et regno: vt cū aliq in cōmoda patiebant: cōfugiebāt ad senatus Romanū et illi: opē cū iplozabāt: et imperatores Romāni magnā se adspicēt laudē arbitrabant: si cū magna eq̄itate socios defendissent. Portus receptaculum quoddam et refugiam: vt est portus ipsius nautis tempestate veratis. Nostrī magistratus: qui praeerant prouincias: vt proconsules: praetores questores. Imperatores: qui babebant exercitum in prouincias: vt illas defenserent.

Officiorum,

Prouincia. *EQUITATE] IUSTITIA & FIDE erga socios & patres sibi commissas seruata. Prouincias] que ipsas erant commissae: ut eas summa equitate & fide regerent. Prouincie dicte sunt a peuli vincendo vel a porro. *C*patrociniū orbis defensio: quoniam plus exercebat auxilium erga subditos: q̄ imperium. patroni ut antea est Plutar. in vita romuli: dicti sunt defensores a patrono quodā: qui cum Euandro venerat: et plebis studiosus & auxiliator fuerat. *G*ensim paulatim: & sic tangit. Sylla qui disciplinam reipublice cepit labefactare. postea securus est Cesar. *G* Hanc consuetudinē modum imperandi & defendendorū sociorum. *G* Disciplinam optimū viuedi morem reipu. *G* Nam antea multis ante annis: sed post victoriam Sylla de Alario & Alaria, nis. banc disciplinā regende resp. omnino amissimus. Desitū est em̄ ratio quare penitus amiserant p̄ Syllam: confluendū ī imperandū. *G* Desitū Icessatū a desino desitū ī desitū. Putatū est non esse int̄ quum seuire in socios postq̄ licet tantam crudelitatem exercere in ciues. In socios romanis. Tāta crudelitas. Sylla recuperata republica: Poppīsis Alariantis pulcherrimam victoriam crudelitate maria inquinauit. octo milia deditorum in via publica trucidauit: tabulam p̄scriptionis posuit: urbem ac totam ytaliam cedibus replete. Plu. att Sylla concionē babente in ede bellone. vii. milia romanorū extra remplum truncata sunt: & excitato senatu ad gemitus illoꝝ: hoc inquit Sylla. Agamus patres cōscripti paculi em̄ sunt seditionis quos puniri iussi. Sylla prius. lxx. p̄scriptū vno intericto die. cc. a. xx. altos adiect. deindeq̄ tertio non pauciores rursum adiunxit. dixitq̄ se de nouo p̄scriptū eos quos tunc esset oblitus: & qui p̄scriptū exceptis salutis consuluerit: morte p̄posuit non patrem nō filium non p̄pinq̄os except. Duo interfectorū alieuius p̄scriptū talenta premiū proposuit seu dominū seruus seu patrē filius intermisset. Appi. scribit Sylla. xl. senatores equites. mille. & ccccc. ad mortem condemnasse. hic em̄ inquit p̄mus Romanorū inuentus est qui morte multatari. qm̄ ante Syllam ciues Romani non poterant puniri morte defcripte & p̄mia inter secessib⁹ inde alios senatores interficiuntur quidā suspensi ante pedes Sylla. p̄fecti sunt. expulsiones etiā altorum & alijs bonorum collationes facte cum ab urbe fugientes quererent: & hincidē cuncta flagellātē discurrerent: quoſcūq̄ etiā inueniissent nec traderent plurime insuper talozū cedes exilia & bonorum publicationes siebant in eos qui aut carbonis aut florabant. aut Alarij aut eorum proximū mandatis paruissent. Judicia per omnē ytaliam crudeliter exercebātur accusationesq̄ p̄tor militieq̄ multiplices siebant: vel in pecuniarū exactionibus vel alijs mysterijs vel oīo cōsiliū alienius in illā commisit in delictorū numero hospitalitatis amicitie & collationes vel dantis vel recipiētis ponebātur: vel si quis promptitudinis alieuius aut cōtuberñi in titiū dephensis fuisse: q̄ oīa etiā circa diuities alperti agebātur. Lū vero in singulōs delaciones defecissent ad ciuitates se Sylla cōuertit: casq̄ vicissim puniēt aliarū arcēs demoliri iubebat quartidā mensis solo equabat aut publicaz mulctam illis imponebat aut grauioribus tributis illa assūgebat & ex his qui sub eo militauerant in colonias distribuit & veluti arcēs quasdam per italiam biturus ciuitū agros domosq̄ inter eos p̄titus est. Per. ccc. c. annos nō fuerat Romē dictator. cī Sylla dictatura inuasit qui consules a patribus eligi p̄misit ne eius dictatura penitus videbatur: tyranus. Consules fuerat. M. Syllius & Hortulus Lobobella. ipse moē regum dictator: supra eos residebat. Secures quattuor & viginti ante eum p̄ferebantur: ut p̄scis etiā regibus mos fuit custodes corporis suo addidit: tandem sua spōte dictaturam depositit: p̄ter oīi opinionē redditurus rationē reipu. administrat: si patres exigerent: nil noui timuit qui centū & plura boīm milia bello cōfecisset: tot domēsticos hostes occidisset sehatores. lxxx. cōsules. v. supra. c. equestris ordinis ad duo milia & sexētos alios deinde expulserit quorū nonnullis facultates ademerat. quodā vero in sepolto. piecerat. Dictaturaz prius: vt est in li. veterum dīc. non erat fas vltra sextum mensem retinere. *G* Honestā causa] nam dicebat Sylla se remp̄. defendere & optimates cōtra marianos. *G* ausa igitur pugne cum marianos erat honesta sed victoria fuit in honesta & plena crudelitatis: qm̄ multos interfeci iussit bona. ciuitū p̄blicauit & sub basta vendidit. *G* Est em̄ ausus [rato] quare fuit in honesta victoria. *G* ausus non erubuit hoc dicere post victoriam de Alario. Masta posita vēdere sub basta est publice vēderet.*

Sylla

Plutar.

Egyptian.

**Audere
sab basta.**

cius Sylla inuentor. fuit cū bona ciuium romanorū venderet. Inde ceptum est dicit vendere sub hasta. i. publice vendere et captiuū qui sub hasta transuersa emittebātur: sub lugum mitti dicebat: ut ponebatur: igitur in foro hasta: que indicabat bona esse publica et venalia. ¶ Se vendere suam pre dam: ac si fuisset sua p̄da capta ab hostiis. non a ciuiis. Nec inquit nō erat sua p̄da: qm̄ erat bona ciuiū: certe nō hostiū. Et certe ciuium inquit ciues illi erant siue boni siue mali: quorū bona ven debat tanq̄ suam predā. quod illi non licet. ¶ Ciuium romanorū. Sequutus est. nūc cesarem

dere. Sequutus est: qui i causa impia victoria etiam sediore non solum singulorū ciuium bona publicaret: sed vniuersas prouincias: regio nesq; yno calamitatis genere cōphēderet. Ita q̄ veratis et perditis exteris nationibus ad exemplū amissi imperij portari in triumpho mas filliam vidimus: et ex ea vrbe triumphari: sine qua nunq̄ nostri imperatores extra transalpinis bellis triumpharunt. Multa preterea comune morarem nefaria in socios: si hoc yno solo quicq; op̄vidisset indignius: iure igitur plectimur. Huius enim multorū impunita scelera tulissemus nū q̄ ad ynum tanta peruenisset licentia: a quo q̄

far plus nocuit q̄ Sylla: ille em̄ bona quo: undā publicauit. vt sibi parerent coegerit. Alamitas igitur q̄ Cesar intulit cōis fuit oibus ergo magis: dāda: virtus qm̄ pluribus nocuit: q̄ victoria fille. Itaq; veratis crudeliter agitatis assert vñ exemplū crudelitatis cesare: e: qua nullus maius potuisse scelus inueniri dicit. ¶ Alio perditis destructis et oppressis Cesar. vt inquit Bel. factū est ab eo qd̄ est rebere. in quo est iam vis qd̄ alieni arbitrii non em̄ sui potēt est q̄ veblitur: q̄ fertur: et rapturatus: hic atq; distrahitur bis vexari p̄p̄eō: sicut taxare p̄suis crebrusq; est q̄ tangere et quassare: grauitus violentiisq; est q̄ quatere. Cesar iquit Asconius pedianus ingentis calamitatis vsum significat. Nationibus et in p̄mis gallis et hispanis vbi expugnauit filios pompeii. Amissi imperij ro. hoc fuit signū imperij romanorū eē omisissū cum cesar de massilia triūphauit. ¶ Massilia i. formā et ymaginē massiliæ vrbis: p̄ferebantur em̄ in triumpho ymagines: p̄ūstularū et deuictarū vrbis. Massilia vrbis Gallie cōdita fuit a phocensisbus p̄p̄eō hostia rhodani annis massilienses amici fuerunt po. ro. et Roma capta a gallis seno n̄bus cu capitoliū obſideretur aurū. et: argenti publici et p̄uatū contulerūt ad explendū pondus gallicis a quibus redemptā pacē cognouerant ob qd̄ meritū vt. ait Trogus et immitas illis decretā: et los eius spectaculorū in senatu datus: et feduz equo luce p̄cissum. Cū massilia clauderet portas cesari ab eo expugnata est et direpta: et de qua cōfectis bellis ciuilibus et veratis atritis et extrema cala mitate affectis Cesar triūphū egit. qd̄ Li. dicit fuisse maximū scelus et signif amissi Romani imperij cu de massilia tam amica Romano nomi triūpharetur: sine ciuis auxilio et transalpinis gētibus Romani imperatores nū q̄ triūphare potuerunt. ¶ Transalpinis i. q̄ geserūt transalpīces in hispaniis et Gallis. preterea ultra hoc scelus: multa q̄ cesar crudeliter exercuit in socios cōmōzare pos sem. ¶ Nefaria crudelis et facilega. Nefarū inquit Asconius pedianus dicit id quod sacra polluit farre p̄o solita celebrari: ergo nefarij sacrilegi sunt. Nefandū dī nō fandū. ¶ In aduersus socios Si hoc yno. q.d. cū crescere debeat orō nec ego possim aliquid maius scelus cōmōzare. non afferam in mediis alia nefaria: que cesar cōmisi in socios. Ko. noīs. plectimur. merito p̄numur qm̄ obſtare debuitus cesari: priusq̄ tñ inualeceret et sic rem. non amissimus. nisi em̄ reddit rationē qua re lute plectabantur: qm̄ nō adiudicaretur in cefare cū ad tyrannidē aperteſ tūdicijs tenderet.

¶ Scelera ique in repū. cōmiserunt. Cesar em̄ largitionibus vtebatur et populo studebat et in consilatu legē culti agrariā et agrū cāpanū et campūstellante relicti vctigalē po. Ko. diuinit̄ deducit quibus volunt. Ita inquit Li. scelera non erant ferēda: sed cōp̄imenda cesaris audacia et scēnō in cōdissimis in tantas calamitatis. ¶ Ad vñū ad cesare. ¶ A quo yno Cesar. ¶ Mereditas i. rei sa miliaris. Cesar nouissimo testō tres instituit heredes. L. p̄. S. nepotes. L. Octauiu ex do drante. et L. pinarii. et Qui. pedius ex quadrāte reliquias in ima cera. L. Octauiu etiā in familiā nos menq; adoptauit: populo ortos circa Tiberim publice et vitū tercētos sestertios legauit. Reſam̄

Fedum

Aero.
Bellius.
Asconius

Massilia

Nefarū

Officiorum

Litaris domestice. **C**upiditatum quod oes improbi cupient id quod Cesar et ad spez imperii postumo et rem Cesaris tres in primis erecti sunt. **A.D.** **A.** Octavius et lepidus. Ergo inquit **C.** nunc deerunt bella ciuilia: carpendus igitur Cesar qui et ipse et pessimo exemplo reipu. obfuit. **S**emen origini et quoddam seminarium et causa quare bellum ciuile appetatur a viris sceleratis et rapina gaudetibus **C** perdit. **I** scelerati et pditione digni propter pessimos mores. **G**astam illam bonorum venditiones facta tpe Sylla sub baita. **C**ruenta plena crudelitatis et impunitatis: quod prescribatur. cues interficiebatur: et venditio bonorum publicorum fiebat. Et sperabunt: ut s. bona a liena consequatur: ut sit tpe Sylla et Cesaris et probat hoc exemplo duorum. **P.** Sylla et cornelij scribe quod utraq dictatura fuerunt et rapinam utriusque fuerunt. **S**inus. **L.** viij. philippica dicit basta Cesaris. **D.c.** multis probabis et spem assert et audaciam: viderunt enim ex modicis fieri repente diuties. Itaq basta sp. cu piunt videre. bi qui nostris bonis imminent: quibus oia pollicetur Antonius. **Q**uaz. **P.** illa quod erat propinquus et gentilis. **L**et. Sylla dictator et apud illam magne autoritatis fuit. Extat oratio. **C**ui defensione. **P.** Sylla qui accusabatur a L. Quato quod in patria coniurasset: ita enim dicit in oratione p. **P.** Sylla due edificationes abs te et orate constitutur una que leproso et volatilo consulibus facta esse dicit: altera quod me consule batum in utraq Sylla dicitus fuisse deinde syllam excusans. **C**i. sic ait. Et vero illa grauit. **S**ylla vita et cetera turbulentaque qui. **P.** Sylla mitior multo hic vitam a. **L.** Silla decipitatus est: quod multi sumit boices et ornatisimi et nostri et equestris ordinis: quod p. salutem se hic obligavit. sed illic **C**i. causas **P.** Sille defendens: ut cum liberaret mitte atum ipsum ostendere nitebatur sermene tpi. illi hoc loco veritatem dicit. accusatque ipsius rapinam et basta illam sanguinariam: quod vibrabat cum suus propinquus. **L.** Silla esset dictator. inde adhuc cesari et rapinis opera dedit: ut fecerat. **M**az ut inquit Suetonius Cesar puerum edilitate iniret: venit in suppitionem. quod cum. **M**irr. **C**onsulari. **P.** illa. **L.** Antonio coniurasset: ut principio animi senatu adorarentur et trucidatis quos vellent dictatura crassus. in uaderet: ipse ab eo magister equitum diceretur et filie et antonio consularus restitueretur. Quia basta id est venditione bonorum. **G**alba et mousset. **L.** cum illo bonorum fuisse finis et precepit. Dictatore p. propinquu suo. cum esset dictator. **L.** illa eius propinquus et gentilis: quoniam erat ex domo cornelia. **C**Idem. **P.** illa qui basta illam vibravit. **L.** illam venditionem sub basta exercuit tpe filie propinquu sui. **S**exto et trigesimo quinto anno. intercesserunt inter dictatura sille et cesaris. Non recessit. quod sequutus est: et ipsam vibravit tpe Cesaris. cui adheserat assuetus rapinis sallantis et prescriptionibus. **A** sceleratore basta. a Cesaris qui sceleratio fuit quod illa in occupanda rep. et publicatoe bonorum: quippe nullam habebat causam honestam: sed impia et victoriam sedet. **P.** igitur illa non recessit ab rapinis sceleratoribus quod fuerunt venditiones bonorum tpe Sille. **M**utus. **P.** sille meminit ipse cesar in commentarijs. Alter autem nunc assert cornelius: qui in dictatura sille scriba fuerat tenebre vero cesaria fuit questor urbanus. In illa dictatura sille scribz. Scriba fuerat: cornelius fuit scriba. Sille lepidus in oratione que erat historia salutis babetur ait sed quod non aliter salvi satiscit tunc in persio erimus: nisi vectus dicens et cornelius scriba bene parata p. degerint: nisi approbarint: omnes proscriptiones hororum ob diutinas crucias virorum illustrium vastatam verbè fuga et cedit. his bona ciuili misericordia quasi cymbria p. edam veniam aut dono datam. Scriba nunc dicitur secretarius: cornelius erat scriba questorius et scribe eraris magnam auctoritatem habebant: et multum lucrabantur: et maritine in his publicationibus bonorum quorum magnam partem compilabant: et sic etiam questores. In hac dictatura cesaris fuit questor urbanus. Questores pecunie preerant dicit ab eo quod inquiride coherandeque pecunie causa creati erant. questores etiam erant in priuicijs huius questor urbanus erat maioris dignitatis. Questor nunc de thesaurariis et questor urbanus nunc de thesaurariis maior et scriba questorius erat ille qui scribebat: tenebatur rōnes quos nunc thesaurarij etiam habet alij questores a populo coherantur: qui capitalibus rebus precessent: hi appellabantur questores paritidii. Erat igitur cornelius questor urbanus in cuius manus omnis pecunia deueniebatur: et erat tanquam sinus cesarianarum rapinarum et auctus erat: quod eius prius esset scriba questorius: nunc erat questor urbanus. Ex quo propter hoc inquit Cicero nunquam peerunt bellicalia cum talia premia bellum ciuile furentibus parentur. Dolet Cicero eundem in Syllana di-

Lepidus.

Questor.

Urbanus.

tatura fuisse scribā: et in cesariana questorez yrbanum quasi receptaculum omnium rapinari. An de talibus pmiis ceteri adducti ciuita bella souebunt et tandem pma vrbis quassabunt: quoad so lo equata raceant pspiceus. Ne potibus et longa rerū exemplorū ex experientia doctus, vrbis rome ruinam timebat: quam ppe casuram cernebat: qm̄ discordia demens ad nil alind homines vrbesq; deducit nisi ad miserā atq; ruinā. Unde Adicpta apud Salustium ita lugurthā alloq̄t
Evidem ego vobis regnū trado firmum si boni eritis sint malum beciliū: nam concordia parue

Salusti:

res crescunt discordia maxime di labunt. ¶ Talibus pmiis. Icum talia sint premia pposita rapine scilz bona pscriptorum subbastationes questura urbana. ¶ Itaq; igitur. Inquit: um bella ciuitia et perditissim hominibus appetatur ppter pma proposita. ¶ Urbis Rome vrbem dixit non ciuitatem: quoniam orbata erat bonis ci ubus ut iaz nō videre ēē ciuitas sed vrbis pteres domoz sunt. Abi ri autem vrbis et publici. ¶ Abodo stant nondū cegiderunt. Stat erecti sunt extrema scelera ultimaz ruinam. Inquit. Et ppter. bella ci uitia pscriptiones atq; exilia ciues defecerūt. remanet solū parietes qui etiam timent ruinam que erit ultimum scelus: qm̄ nū iam super est de republica romana nisi part etes: qui iam metuunt incendio ab sumi soleu equari. Rem vero p publicam cōmunem utilitatem et statum reipublice. ¶ Pentus j omio

qm̄ res publice et senatus nullum extabat vestigium. ppter bella ciuitia et tyrannidē. ¶ In bas clades. J mala et calamitates. vnde digressa est eo se refert Cicero. oratio. dixit em̄ supra ad opes tuē das nibil esse aptius q̄ diligi: nec alienus q̄ timet: ideo hinc per parentes sim dicit redendum ē ad propositum. Propositum autem erat nibil esse alienus q̄ timeri: incidimus igitur in bas clade: dum malutius timeri q̄ diligi id est dum Sylla et Cesar beniuolentiam ciuitum non curarunt modo tirannide assequerentur. si voluissent studiarent amar̄ res publica fieret q̄ ppter illorum regnandi cupiditatem et trium viorum qui nunc etiam id moluntur. Octavius. Antonius et lepidus omnino amissimus. ¶ Ad propositum had id quod propositum. ¶ Que res j clades et calamitates facit argumentum a maior. Si populus inquit Romanus tanto tempore sub nitus: iniuste imperans talia passus est: multomagis et faciliter singulis male imperantes patie tur: quoniam non possunt resistere potentij aliorum et odijs. ¶ Singuli qui non tantum potētie habent et populus Romanus vir minima parte conferri possunt. ¶ Singuli tyranni et ciuitus imperantes. ¶ Putare cogitare et expectare debent inquit multomagis tales mettere cala mitates: cum tanto imperio subnit non sint et faciliter possunt opprimi a subditis si non armantur quisq; beniuolentiam hominum sibi concilier: si permanere in sua fortuna cupit: quoniam omni violentum non est durable quod multis exemplis Cicero ostendit. ad id tendens: ut alios ty rannide deterat propositis malis et exitu tyranorum: ut ab utili suadeat communem utilitates tuendam esse et beniuolentiam hominum complecendam. ¶ Perspicuum clarum propter exempla et exitus tam allatos. ¶ Ad agnam vim multum posse ad tuendas opes et dignitatem imbec illem: debilem: quoniam parum durat id quod timerit. ¶ Sequitur conueniens est postq; beniuolentia tantum babet in se momentum: et presidium: de ipsa differere et vocere quibus rebus ipsam consequi et retinere possumus. ¶ Facillime sine difficultate. ¶ Charitatem j beniuolentiam et amorem. et ut charitatis simus. ¶ Cum honore virtutis laude. quoniam non debemus quae cunq; ratione hanc beniuolentiam consecrari: sed cum honore et fide. id est constantia dicam inquit quibus rebus paratur charitas hominum cum honore fide. Hoc supra Cicero pollicitus

Officiorum:

est dicens. Quibus autem rebus hanc facultatem assequi possumus: ut homini studia amplectantur easque teneamus dicam neque ista multo post: Inde fecit disgressionem loquens de fortuna tyrannis et populis iniuste imperantibus usque ad hanc partem: qua id quod: unius propositum et omisit exequitur. Sed ea benivolentia et charitate hominum: quoniam non omnes egerint pari numero amicorum. Nam ad cuiusque vitam probat quare non pariter omnes iegemus benivolentia et charitate aliorum: sed secundum vite institutum. Instituta inchoantur. Et multis ne opus sit illi qui sunt in magistratu a pluribus opus est et diliguntur quod priuati et maiorem numerum amicorum habeant causa officij: et ab ipsis orientur: et sic discurrendo per varia instituta vite illi qui exercent artes operarias et mecanicas possunt eas tractare sine multorum benivolentia illi qui tendunt ad imperia et honorem magis egerint cuium benivolentia: et id quod cupiunt assequuntur et id quod adepti fuerint retinere possint. Evertum igitur hoc sit hoc est primum de benivolentia preceptum. Secundus est: hoc sit certissimum et exploratissimum: nihil utilius nobis esse quod habere familiaritates eorum qui nos amant. Sit certum hoc ita teneatur inquit et in primis sit certum nulli esse benivolentia vultus. Familiaritates mutuas consuetudines et amicitia. Necesse est ad opes et dignitatem tueri maxime anima oia necessarium in vita humana. Et mirantur nostrae virtutes: que sunt bona auctoritas et amicitia non possunt. Nec enim ratio quare necessarii sunt est habere amicos. Proclus hominino et penitus: facit hoc amor: ut non multum differat inter summos viros et mediocres cum benivolentia coniuncti sunt.

Et agit charitas. Utrisque summis viris et mediocribus prope modum quasi honore quantum ad famam et laudem virtutisque a los ad se allicit et gloria propter merita rerum gestarum. Be- nivolentia ut cives nobis benivoli sint. Fortasse non eque homines egerint quoniam non oes- lequuntur id est instituti vite sed alii priuatam et octosam. alii vero publicam et in negotiis vita agunt qui magis intelligent quod priuati octosi et cognitioni rerum studentes honore et gloria et benivolentia ciuium: id est inquit fortasse non eque id est pariter et similiter egerint honore gloria et benivolentia: et quis non omnes eque egerint tamen si quis hec tria habebit maximum adiumentum et amicitias inuenias habebit quoniam nihil est quod magis ad se allicit quod virtus et gloria rerum gestarum est: moti: eos etiam quos nunquam vidimus summopere diligimus. Nec suppetunt si cui admiratio quod a bonore nos dignos putet. Nec autem si est

De his et quibus gloria constat. Unum igitur et perfecta gloria constat ex tribus his: si diligit multitudo. si fides habet. si cum admiratio quod a bonore nos dignos putet. Nec autem si est

Et agit charitas. Utrisque summis viris et mediocribus prope modum quasi honorum quantum ad famam et laudem virtutisque a los ad se allicit et gloria propter merita rerum gestarum. Be- nivolentia ut cives nobis benivoli sint. Fortasse non eque homines egerint quoniam non oes- lequuntur id est instituti vite sed alii priuatam et octosam. alii vero publicam et in negotiis vita agunt qui magis intelligent quod priuati octosi et cognitioni rerum studentes honore et gloria et benivolentia ciuium: id est inquit fortasse non eque id est pariter et similiter egerint honore gloria et benivolentia: et quis non omnes eque egerint tamen si quis hec tria habebit maximum adiumentum et amicitias inuenias habebit quoniam nihil est quod magis ad se allicit quod virtus et gloria rerum gestarum est: moti: eos etiam quos nunquam vidimus summopere diligimus. Nec suppetunt si cui admiratio quod a bonore nos dignos putet. Nec autem si est

Unum igitur et perfecta gloria. Ponit Cicero tria ex quibus perfecta gloria constat: de quibus significatum disputabit. Si haberet fidem credit et auctoritate ducetur et bonitate. Nec autem diligit a multitudine: quod fides habeatur: et quod quis dignus bonore putetur. Si est simpliciter breviter ergo dicendum parerebatur: sive omnium inquit simpliciter et breviter dicere

Gimplexiter lpure & sine ambage vborum quibus rebus, qua vla, qua rōne supradicta compa-
rantur a singulis & multitudine, hisdem inquit rebus & a multitudine, & a singulis benivolentiaz
nobis cōparamus: nō est aliquis differētia: tū, solumus a multitudine videri fideles: & habere ea
que alios ad amorem allicunt: aliter in aios multitudinis influendū est q̄ singulorū hominū. **P**as-
suntur cōparantur. **A**ditus ingressus ad comparandā benivolētiā multitudinis tāq̄: insue-
re; translatio est, q̄i quemadmodū instituit aqua: sic verba debent influere, i. ingredi in animos audi-
torum. & difficile est mouere multi-
tudinem: q̄m non habet: rōnibus
omnes mouentur. **V**nū opus est
varia atq̄ diversa icūlare: vt om-
nes ad effectum moueamus: ideo
dicit alium esse aditum ad multi-
tudinem.

Simpliciter breviterq̄ dicēdū q̄bus reb⁹ pariū
a singulis eisdem fere a multitudine. Sed est a
lius quoq̄ quidez aditus ad multitudinem vt
in yniuersorum animos tāq̄ influere possum⁹.

Qua ratione benivolentia multitudinis
comparetur.

Lprimū de illis tribus que
ante dixi benivolentie prece-
pta videamus: que quidez ca-
pitur beneficijs matris. **S**e-
cundo autem loco beneficayo-
luntate benivolentia mouet
etiaz si res forte nō suppetit.

Nebenenter autem amor multitudinis commo-
uetur ipsa fama et opinione liberalitatis bene-
ficientie: iustitiae: fides omniumq; earum virtutū
q̄ pertinent ad mansuetudinem morū ac facil-
itatem. **E**t enim illud ipsum qđ decorum honestū
q̄ diximus: quia per se nobis placet animosq;
omnium natura et specie sua commouet: maxie-
q; quasi perlucet ex his quas cōmemorauit vir-
tutibus tecūrō illos in quibus eas virtutes esse
remur a natura ipsa diligere cogimur atq; be-
dem cause diligendi grauiſſime possunt enī pre-
terea nonnullē esse leuiorēs.

Tas donandi non suppetit non adest nobis vt beneficet & liberales: esse possumus. Nebenenter aus-
tem ponit ea quibus amor multitudinis maxime commouetur liberalitatem iustitiam & fidem. **F**a-
ma liberalitatis si fama est aliquem esse liberalēm: & homines ita opinantur esse iustum beneficium
& fidum. **B**eneficentia que non tantum in pecunij: vt liberalitas: sed etiam in alijs rebus con-
sistit. **P**bus, in, iiii, etibc: agens de liberalitate sic ac: liberales homines maxime amantur. **P**sunt
enīm at id in dando consistit. **F**idei q̄ non decipiat aliquem & sit iustus & deniq; mansuetus facilis
ita inq̄ ad se multitudinem allisciunt. **E**t enim ratio quare multitudine mouet virtutibus supradictis:
quoniam ipsum decorum & honestus sua pulchritudine mouet animos hominum: istud de
corum maxime manat & iustitia fide liberalitate & mansuetudine & facilitate. he quippe virtutes ho-
num virum attingunt. **A**nde in primo dicit colendū esse quemq; maxime quisquis his virtutibus
lenitoribus erit ornatus modestia temperantia & iusticia: quoniam fortis animus sūt homine non
perfecto nec sapiente feruētio: plerumq; est: his igitur virtutes leniores magis amat multitudine
et in primis liberalitate: que sola Celsarem ad perpetuam dictaturam perdixit largitionibus con-
siliata sibi multitudine. **R**emur arbitramur. **G**rauiſſime iustitia & magni pōderis atq;
momenti. **P**reterea insuper & ultra causas predictas que sunt grauiſſima, Leuiorēs: non tam
ponderis: ys si aliquid fecerimus quoq; multitudini placeat.

Lprimū Mūne re-
sumit primam par-
tem illarum trium:
ex quibus constat
gloria & quibus re-
bus benivolentia
multitudinis comparatur docet.
Illis tribus, si diligat multi-
tudo: si fidem habet: & si bono re
dignos pueret. Recepta benivolē-
tie dicamus quibus rebus benivo-
lentia multitudinis comparetur.
Que benivolentia. **L**apititur
comparatur. Beneficijs conferē-
do beneficia in altos & exercendo
liberalitatem & magnificētiam.
Secundo loco s̄c̄ non possum⁹
inquit beneficia conferre & illis &
hiorum benivolentiaz demereri nō
si habeamus beneficam voluptas-
tem: vt intelligat multitudine non
deesse nobis aim liberalēm: sed fa-
cultatem qua liberalitate possem⁹
vt Beneficia voluntate: quoniam
non solum spectatur res ipsa que
datur. sed etiā voluntas & sup-
dictum est ex sententia Arist. cui
de liberalitate dicebatur. **E**tiaz si
res quam dare vellimus & facul-
tas donandi non adest nobis vt beneficet & liberales: esse possumus. Nebenenter aus-

tem ponit ea quibus amor multitudinis maxime commouetur liberalitatem iustitiam & fidem. **F**a-

Officiorum

Ides autem nunc de secunda pte. i. fide dat pcepta & docet quid sit agendum: ut nobis fides habeatur. vt. iusticia habeamus & prudentiam. Si existimabitis si boies existit mabunt nos habere prudentiam coniunctam cujus ipsa iustitia. Nam & his fidibus habemus probat id quod dixit p tres affectus ipsius prudentie: cuius munus est intelligere futura p plicere: & bene consilere cujus oportet indiscrimen: periculum & ipse prudens sit in medium & ex tempore consilere quid sit agendum. Hanc qui intelligit futura psp

est rem expedit & consilium capit. Ius
fides etiam habet fides qd putantur
esse sine fraude boni viri: qm a iu
stitia boni viri denoiant. **F**raudis
doli deceptonis. **I**n iurie qd
violenta haber: & est contra iustitiam
nam iurita generaliter & esse qd
non sit iure. **I**traqz ppter hoc:
qr nulla e in ipsis suspicio fraudis
& iurie. **H**is bonis viris. **S**a
ludem cura nostre salutis: qm non
decepitur. **F**ortunas fortunias: &
opes: q sunt bona fortune. **H**a
rum ligit comparat iustitiam & prude
ntiam. inter se: & dicit iustitia plus
valere qd prudentiam ad faciendas
fidem. i. vt alicui fides habeatur.
Potest valer. Quo. n. rō quare
iustitia plus valeat. **I**quo lqto.
Clercior & astutior. sicut dicu
tur illi quoz metes celeriter verti
tur callidi sicut qui vnt rey experie
tiam. **D**octato. **D**dactra] de
pta opinione bonitatis & iustitiae.
Quāobrē cōcludit **L**hāc par
tem. **I**ntelligēte prudentie. Sz
neqz sit admiratus excusat se. Li.
cū ad multitudinem loquac: qd vnu
res natura coneras & copularas a
deo vt separari non pnt: seungat
Nam data una virtute datur oēs
sed apud imperitum multitudinem alii
ter loquendū e ut rō plonarū habe
tur qd non intelligunt exacte ipsas
virtutes quas separari posse arbit
rarentur. **I**lla subtilitas i disputa
cio subtilis & acuta: vt decet pbs.
Cuniat expolit ab ipsis pbs et
inquiritur & tatas. **O**pinionem
comunes multitudinis. **V**t vul
gus vt multitudine opinat & sentit
Popularibus acceptis ab opinio
ne vulgi & populi nō ex disciplina
phōra. **O**pione populari de re q
cadit in vulgi opinione: qm ipsa
multitudine opinat aliquē eē posse
prudentie & nō iustitiam: & sic de simili
bus. **E**odem mō. i. **P**anetū quē
equo sequor: ita districte secutus o
pinione vulgare: qm orō eē accom
modāda multitudini. Art. i. vi. erbi.
loquēs de cōexione virtutū sic at
p̄z igit ex dictis fieri nō posse vt si

Aesopus

Lallidus

Brictore.

Quibus rebus fides acquiratur.

Ides autem habeatur: dua
bus rebus effici pot si existia
bimur adepti coniunctā cujus
iustitia prudentia. Nā & his
fidibus habebimus: quos plus
intelligere qd nos arbitra
mūr quoqz & futura prospic
cere credimus: & cujus res agatur in discrimenq
ventum sit expedire rem et consilium ex tempo
re capere posse. **H**anc enim omnes existimant
utilem veramq prudentiam. Justis aut & fidis
hominibus. i. bonis ita fides habet vt nulla sit
in his fraudis iurieq suspicio. Itaqz his
salutem nostram: his fortunas: his liberos rectis
fime committi arbitramur. **H**arum igitur dua
rum ad fidem faciendas iustitia plus pollet. qd
pe cujus ea sine prudentia satis habeat auctorita
tis prudentia sine iustitia nihil valeat ad facien
dam fidem. **Q**uo enim quis versutor et callid i
or hoc inuisitor et suspectior detracta opinione
probitatis. **Q**uāobrem intelligentie iustitia cō
lucta qd volet habebit ad faciendā fidibus virū
Iustitia sine prudentia multū poterit: sine iusti
tia nihil valebit prudentia. Sed ne quis sit ad
miratus: cur cujus inter oēs philosophos cōstet a
meq ipso sepe disputatū sit: qd vna haberet oēs
haberet virtutes nūc ita se iūgā: qsi possit quisq
qui nō idē prudentis sit iustus eē. **A**llia ē illa cujus veri
tas ipa limatur in disputatiōe subtilitas. **A**lia
cum ad opinionē cōm oīs accōmodat oratio.
Quāobrem vt vulgus ita nos hoc loco loquit
ur: vt alios fortis: alios bonos viros alios
prudentes dicam. Popularibz emi verbis est
agendum & virtutis: cujus loquuntur de opinione popu
lari. Idqz eodem modo fecit Panetus: sed ad
propositum reuertamur.

Quibus rebus cōsequimur vt multitudine
nos admisretur et honore dignos p̄putet.

ne prudentia sit homo p[ro]p[ter]e bonus et absq[ue] morum virtute prudens et post paulo dicit. etenim cum prudentia simul erunt omnes.

Rat igitur reveretur Lice. ad p[ro]positum et erexitur tertiam partem p[ro]positionis. Tertium enim erat: si ipsa multitudo putat nos honore dignos. Admirantur com muniter: ponit cōmuniter ea que boies admirantur e quibus causis rationibus ad ducti aliquos honore dignos putant. Loiter generaliter et cōi quodā consensu.

Rat igitur ex tribus que ad gloriam pertinet hoc tertium ut cum admiratione boium honore ab his digni iudicare mur. Admirantur cōteret igit[ur] et illi quidē omniaq[ue] magna preter opinionem suam animaduerterūt lepati aut̄ isingulis si p[ro]spicunt q[ua]dā bona nec op[er]ata. Itaq[ue] eos viros suspicunt maximisq[ue] essent laudib[us] in q[ui]b[us] existimat se excellentes q[ua]dā et singulares virtutes p[ro]spicere. Despicunt aut̄ eos et cōtentūt i q[ui]bus nibil virtutis nibil ani: nibil neruorum putat. Non enim omnes eos contēnunt de quibus male existunt. Nam quos iprobos maledicos fraudulentos putat et ad faciendum inuriam instructos eos hanc contēnunt quidē: t[em]p[or]e de his male existunt. Quā obrem vt ante dixi contēnunt bi q[ui] nec sibi nec alteri prosumt vt dicis: in q[ui]bus nullus labor nulla industria nulla cura est: admiratione quadā afficiunt bi qui ant eire ceteros virtute putatur: et cū omnī carere dedecore. tū vero his vitiis q[ui]bus alijs nō facile possunt absistere. Nā et voluptates blādissime domine sepe maiores p[re]tes anime a virtute detorquet et dolorū cū admouent fa ces p[er] modū pleriq[ue] exterren[ti] vita mors di uitie paupertas oēs homines vehementissime p[ro]mouent. Que qui in vtrāq[ue] partem excelia aio.

et voluptas antimillumen extinguit et impedit cōsiliū rōni inimicū detorquet. Herba Pla. in timeo bec sunt aliam ipsam cū mortalī corze clauerūt totūq[ue] corpus sic quasi vehiculū subdile: atq[ue] in eo alia aie spēm mortalē fecerūt q[ui] grauid[er] necessariisq[ue] grūbarōntibus afficeret q[ui] p[ro]ma esset voluptas: esca maxia mali dolorib[us] unde fuga ipedimentisq[ue] donorū idē. Lin. i. de legi. sic ait. imitatrix boni voluptas: malorū aut̄ mater om̄: cuius blādissis corrupti que natura bona sunt: q[ui] dulcedine bac et scabie carēt nō satis cernuntur. Arist. in. q. ethi. sic ait. Difficilis est vt heraclitio placet voluptati repugnare q[ui] ire: et alibi in inuersis caudā est marie a voluptate. nō enim incorrupti iudicam? p[er] illa et in sexto dicit voluptas iudicū de fine corūpit. Et Plato. voluptate esse malorū appellauit: q[ui] ea. vt C. interptatur: boies capiūt. vt hamo pulces perantes sunt et qui nō franguntur doloribus et sic sunt iores. An irā latecellere p[ro]stare. Detorquēt amouent abducunt: q[ui] p[ro]pter voluptates negligunt res honestas. Et Plato. voluptate esse malorū appellauit: q[ui] ea. vt C. interptatur: boies capiūt. vt hamo pulces perantes sunt et qui nō franguntur doloribus et sic sunt iores. Aristoteles. Aristotele.

Officiorum:

G Magno] magna et ardua appetente in utræ partem: ut non timeant aliquid inmodice: ne et cupiant: sed despiciant magno animo dolores: vitam. mortem: paupertatem et similia. **A**mpla magna opum ad virtutem. **H**onestas had id quod ex virtute sequitur. i. plena honoris et dignitatis. **O**biecta exposita ante oculos. **E**t rapit trahit. **T**um cū aliquis spiritus omnibus alijs rebus et terribilibus et blandis ad rem honestam se conuertit. **S**plendorem quo ad famam. **P**ulchritudinem] opum ad essentiam: ipsius virtutis idem quis non admiraretur tales homines tantum splendorez et pulchritudinem virtutis habentes. Ergo et hec animi desipientia concludit fortitudinem et magnanimitatem mouere multitudinis admiracionem. qm videtur magna quedam et supra homines facere: et hoc est quod supra dixit: admirantur oia que magna et preter suam opinionem animaduerterunt et sic apparet veram gloriam et perfectam et oibus virtutibus constare. **D**espicientia hic animus elatus qui oia humana despicit et seipso longe inferiora putat. **A**dmiracionem facit: ut multitudo admiratur et maxime in patris iustitia: morte admirationem. Mirifica admiratione digna et miris laudibus efferenda. **N**ec iniuria] Id est merito et probat hoc dicens. Nemo. n. iustus: qm iusti bona et non timere mortem pro patria: dolor exilium egestatem et sic ecclœ vir iustus non debet pponere iusticie. **M**is eco traria vitam voluptate esse in patria diuitias. et similia qui bona summa imperitis videntur qd voluntatem sequitur tanq bonum et dolor et alia incomoda fugiunt tanq maximum. **M**on mouetur pecunia] qd est liberalitas non curat pecunias que sunt bona fortune: et experti debet non ppter se sed ob aliud: et nihil est taz angusti animi qd amarre diuitias: ut facit avarus qd vilissime res seruit. Spectatu honore et qd ab oibus spectet. Itaq illa tria cocludit iustitia oia confidere qd ad gloriam consequendam pertinet: qm iustitia continet in se oes virtutes. **T**ris diligi et multitudine qd fides habeatur et qd honore digni putemur ab his qui nostra admirantur. **C**onsidetur ipso sola iusticia. Et benivolentia. s. conficit declarat qd iustitia conficit illa tria: qd possesse vult: hoc est munus iustitia pluribus velle possesse et ob hoc qd vult possesse benivolentiam comparat. **O**b eandem causam qd vult possesse plurimis. **F**idei conficit: qd illi tanq iusto fidei adhibent. **E**t admirationem. s. conficit ipsa iustitia ob hoc qd sequitur. s. qd eas res spernit diuitias: honores imperia vitam mortem: ad que nonnulli rapiuntur magna auditate. **N**oitem ergo talia desipientem et magno aie et elato maiora quedam appetente oes admirant et gloriosam putant. **V**nus opus est bene iustitia: et diligamus et fides habeat: debemus esse fortes et magnanimi: ut admiratio digni videatur et honore et sic gloriam consequatur qd ex his tribus constat ut **C**. pposuit. **A**c mea quidem finia dicti hactenus ad gloriam comparanda opus est iustitiam: psequitur dicit. omnem rationem et institutionem vite humane desiderare aurista boium que assequi non possimus nisi simus iusti. **S**i etiam quoniam pessimas decessit iustitia hinc debent suas leges. seruare altera vite comertium non seruabut. ergo omnibus iustitia est necessaria qd **C**. ex eius ostendit. **M**ea finia ut ego sentio et mihi videat. **D**isratio lois modus et via vivendi. **I**nstitutione oes genus vite qd institutimus. i. desideramus adiumenta boium in quoque genere vite et quocumque vitam instituerimus: qm nam nihil amat solitariu. **I**n primis maxime et ante oia. **F**amiliares sermones cū quibus posses loquunt familiariter et res ipsas dicere. Quod bene cū quibus familiariter loquamur nisi bonus vir habcaris specie apparent

tiām bons viri ostendas. Ergo hoc sequitur ex premissis cuz, s. omnis institutio vite desideret ad iurimenta hominū solitario: occiso & qui in solitudine cognitioni rerū vacat & qui in agro viuit. Optime iusticie quod habetur iustus. Et magis i. tanto magis est necessaria quoniam nisi erunt iustitiæ videbuntur euecti in odium humane societatis & fugere hominū cōterria: tanq; ab humanitate alieni & iustitia est ad communicatam humanam societatemq; tuendā: opus est igitur iusticie opus monem ipsi solitario: ne videatur iniquus & humane societati insensus. In iustiū iniqui & male-

bunt iustiū habebuntur. Nullis presidijs septi multis afficiuntur iniurijs. Atq; his etiam qui vendunt: emunt: conducunt: locant contrabenen disq; negotijs implicantur: iusticia ad rem gerendā necessaria est. cuius tantavis est: vt nec illi quidem qui maleficio et scelere pascuntur possint sine vila particula iusticie viuere. Nam qui, eorum culpam quīvna latrocinantur: furat aliquid aut eripit is nec sibi in latrocino qdaz reliquit locum ille autem qui archipirata dicitur nisi equabiliter predaz disperiat aut occidetur a focus aut relinquetur. Quin etiā leges latronum esse dicuntur quibus pareant quas obseruent: itaq; propter eqnabile prede partitionez et bargulius illiricus latro de quo est apud thopompum: magnas opes habuit et multo maiores Clartatus Justianus cui quidē exercitus no-

tus inter latrones. Me in latrocino non modo in alijs negotijs. ergo opus est iusticia vt non decipiat factos. Pla. in. i. de rep. sic ait aut censes ciuitatem aliquam vel exercitus seu latrones siue fures vel alium quēuis certum hominum iniuste aliquid vna agredientur perficere posse quicq; si in iuria inuicem se afficerint: seditiones namq; iustitia contentioneq; parit iusticia vero concordia et amicitiam. Archipirata princeps piratarum id est eorum qui in mari latrocinantur. Leges qui bus inter se latrones videntur Illyricus ex illyria: que ab illytio filio poliphemi denominata est a pud Theopōpum qui ex ebo insula fuit discipulus Socratis & Historicus cōdiscipul⁹ fuit epborū quem calcaribus egere dicebat. Theopōpum veros freno Quinti loquens de tbucidide & Herodotis rheopōpus his proximus in historiā predictis minor. Ita orator magis similis ut qui atq; est ad hoc opus solicitatus. Diu fuerit orator scripsit rheopōpus epibonem historianis herodo tū duobus voluminibus. scripsit preterea res philippi. lxxxvij. li. scripsit etiam res grecorum incipiens a fine historie Tbucidi. & Xenophō. Magnas opes ingentem potentiam. Clariatas iustian⁹ pli. de virtute. Illustribus ita scribit. Clariatas gener iustianus: ob paupertatem primo mercennarius. deinde alacritate vector audacia. latro ad postremum dum bellum aduersus romanos sumpsit eorum imperatorem Claudiū numianum dentē. L. Nigidius oppresit pacem a populo romano maluit integer petere qdā viceus & postea bellum renouauit. Cepio cum alter vincere nō posset duos satellites pecunia corrupti qui viratum vino depositum premerunt quib; vectoria qdā emp̄ta erat nō est probata a senatu. Lausa viri latrū bellis fuit Sergius Balba vt ait Buero. in vita galbe imperatoris Sergius galba vir consularis temporum suorum eloquentissimus fuit. quem trahunt Hispaniam et prætura obirentem. xx. iustianorum milibus perfida trucidatis causam belli extitisse huius galbae. Cicerō meminit huius de oratore. Alij tradunt vīnam occupasse totam iustitantam. & M. Veturium imperatoře Romanū ingenti clade affectum fuisse. Deinde. L. Plautium postea Qu. Fabiū maximum equis conditionibus cum eo sedus percussisse. Clarij igitur sunt annales. nam Cicerō aliquos sequutus Zelium in praetura dicit fregisse viratum & in Bruto ast in bellī laude. Clarij bello egregium fuisse Zelius reperi. Lesserunt viri ab eo sunt & fugati magna clade ac cepta Zelius sapiens appellatus est: qm̄ legem agrariā omisit ppter qdā Lybe & L. Gracchi postea interficti fuerū de hoc paulopost latius dicetur. Cōminuit opes attruit: vt facile ab alijs vinci posset. Facile igitur negotiū tamen non potuit vincere Cepione: si fraude et pecunia qua Satellites corrupti ipsū vīno marcentem interemerunt. Cum igitur argument-

Plato.

Quintus

plintus
Clariata

Galba

Officio rum

Pbūs

tum a minori. Si igitur inquit inter latrones multum valet iustitia: quid putandum est inter claves sed nec latronum iusticia per quandam similitudinem dicitur. alius certe est vir bonus et alius clavis bonus. Latro est vir malus si tamen equabiliter predem inter socios patitur in illa civitate. i.e. ceteri latronum dicetur bonus clavis. Unde philosophus in quinto ethices dicit. Non est enim idem forte virtutem esse bonum et ciuem bonum. Quod Opes potentia. Inter leges Iuris, legibus bene institutam. Adibi quidam amplificat. Et has iusticie laudes et dicit ideo creatos fuisse reges ut iustitia seruaretur. Apud medos

Alredi auctore Herodoto li. viii. prius vocabantur Ariji inde a media medi dicti sunt sive a medo filio medee. Easonis vi aliqui scribunt. Alredi sunt cōfines partibus Herodotus scriptor historiarum de quo Fabius dulcis et candidus et effusus Herodotus. Tucidides brevis et semper sibi instans constitutus affectibus Herodotus remissus melior tucidides contionibus: herodotus vero sermonibus Tucidides vim herodotus voluerat. Apud maiores nostros Romanos qui in principio reges habuerunt. fruenderit ut subditi possent iustitia frui rege gubernante qui sit iustus et bene moratus quam aliter sit tirannus. transgressus et ei regni tirannus est. Bene morati et iusti: et bonis ornatis moribus ut bonum pastorem decet. An ille meritus pastores populorum appellat. Agamennonem quam rex debet regere populos ut pastor oves. Et

Herodotus

Trogus

Pbūs.

stri imperatoresque cesserunt. quem. Et Lelius is qui sapientia usurpat pretor fregit et cōminuit ferocitatemque eius ita represit ut facile bellum reliquis traderet. Quod igitur tanta vis iusticie sit ut ea etiam latronum opes firmiter atque augeat optima eius vim iter leges et iudicia et iustita reip. fore putamus. Vidi quidem non apud medos solum ut ait herodotus: iusta apud maiores nostros fruende iusticie causa videtur olim bene morati reges constituti, nam cum premeretur inops multitudo ab his quod maiores opes habebant ad unum aliquem configiebant virtute prestatas qui cum prohiberet iniuria tenuiores equitate constituenda summos eum infirmis pari iure retinebant. Eademque constituendarum legum fuit causa quod regum. Jus enim semper quodcumque est equabile neque enim aliter esset ius. Id si ab uno iusto et bono viro consequebantur: eo erant contenti cum id minus contingere: leges sunt inuite: que cum omnibus una atque eadem voce loquerentur. Ergo hoc quidem perspicuum est eos ad imperadum deligi: solitos quorum de iustitia magna esset opinio multitudinis. Adiuncto vero hoc: ut idem est prudentes haberentur: nihil esset quod homines lat. calia aut nullius indiget rei non ergo suas ipse sed eorum qui reguntur utilitates considerat qui namque talis non est sorte potius est princeps quam rex. Tyrannus autem est contraria regno suu namque bonum sequitur ipse Tyrannus. Nam cum ratio quare fuerunt creati reges bene morati ut scilicet plebs non premeretur a potestibus et ob hoc postea inuite leges ut oia quadam equitate ageretur. tunc enim dicitur ius cum unusquisque habet quod suum est. Inops impotens populus et plebs premeretur vexare et rura potentibus. Quod tenues humiliores conditio est sortis. Quod equitate constituta. id est statuendo equitatē que oia ad id quod iustū est reducit: et facit in equo iure vivatur. Quod paraequum. ut inter summos et infimos nulla differetia sit. Quod neque aliter nisi esset equabile. Id ius. cum id inuenire iustū qui oīs equo iure contineret. Quod ibus summis: viris et mediocribus plebe et optimatibus namque leges sunt universales et non debet corrupi. Quod una vox quam leges volunt oīs equabiliter ius servare. ergo hoc quidem assert. Et conclusionē. Quod deligitur ut iperent et alios regnent. Magna opinio ut de numen populi legitur: qui vocatus fuit in regnum romanum cum magna ipsius fama est et opinio iusticie. Quod adiuncto hoc non opus est regē esse iustū: et prudēte alioquin neque fibi neque suo regno cōsuleret neque saluti prospiceret: quod prudēte munus est quod cum ita sit iustitia collēda est et rei nēda ppter seipsum quam illud est summi bonū quod ppter se non ob aliud expetur. Additum est quod ipsa iustitia assert nominis claritatē: nam ab ea virtus boni nominantur: ergo ppter seipsum expetenda est optimū est boiem esse institutū et ppter id quod ex ea cōsequimur honorē: scilicet et gloriā. Quod autemibus talium bonis auctoritate moti. ppter se quod iusticia ppter seipsum expetenda est cum sit res optimā alia: si non expetere ppter se hinc ob aliō quam iustus expetere ppter se quod ipsa cōstitutum summi in bonis

culis causa oia expertuntur: nō lesset ergo iustitia et virtus nisi ppter se expeteretur. **T**S; ut pecunie qrendae inūc dat pcepta per cōparationē pecuniarū qua rōe glia qreda et collocada sit qm̄ cū sumus eā adepti nō debem⁹ in vna re effundere sed peritū patrē familias imitari quires augeat certā ratide et sic dispēsat ut ad oia suppetant. Rō modus et via qua pecunia inquirimus. **T**Col⁹ locande dispēsande certa ratione quoniam parum prodest querere et inuenire pecunias: et postea ipsas male collocare. **T**Suppediter subministret perpetuos sumptus pecunarios. Sic gloria ad aptat similitudinē. Et collocada dispensanda cā rōne. I. gloria veſris rōmōs et nō simulatione de bens q̄rere ut vero lumen fuit fructus suppeditet. **T**Proximā ppinquiā et breue. **T**Et quasi cōpediariaī quācito q̄si quoddā cōpendio ad gloriā peruenit. cōpēdū in tali significatiōe dicit breue iter. **T**Talis esset aio. Isez qualis vult extravideri ab alijs qm̄ simulatio nō pōt babere vera gloriaz quippe parū durat et vera gloria facit radices et durat durat. I. virute bois q̄ gloriā effert. **T**Stabilem duraturā: sed nō durat. at vera gloria emitit radices et propagatur: qm̄ non est comparata simulatione sed vera virtute. Agit radices durat et propagatur ut arborē habebit radices. Propagatur diffunditur et arbores que ppartantur. Ficta gloria nata ex simulatione et fictione bonitatis perit et flosculi arborē. **T**Flosculi flores q̄ cito decidit et moriuntur. Pla. dyoni. sic scriptis cōfuso esse iustū ut qui re vera boni sunt virtutē et tali faciūt vera gloriā cōsequātur itaq̄ constare oībus debet tales nos eē q̄les videri volumus preserit cū deo iuuāte per facile

Lopēdū

sit futurā. **T**Simulatū jqd cū simulatio ne sit nō vera vītute. **T**In vīrāq̄ partē id est sunt testes illi qui ita vīterū ut videri volebāt et sic gloriā vera sunt adepi illi etiā illi qui nō recta via sī quādā simulatione quesuerūt minime duraturā. habemus inquit exēpla vīrūq̄ per multa sī satis erit et vna familia sumere ut intelligatur gloriām esse appetendam non simulatione sed vera virtute. **T**Una familia gracchorum. scilicet que roma nobilissima fuit. **T**Liberius gracchus augur fuit vir prudentissimus reipublice studiosus et bonis artibus gloriām querens pretor Gallos domuit et in secundo consulatu Sardintiam ex qua tantum captiuorum numerum duxit et cum venditio longa esset et emptores non inuenientur prouerbium natum sit. **T**Sardi venales quod propter verbum significat rem nunq̄ prouenire ad finem. Unde cum venditio aliquius rei minus longa erat: dicebantur Sardi venales. **T**Hi Tyberius Gracchus cum esset censor libertinos qui rusticis tribus occupauerant in quattuor vībanas distinxit: unde maximam sibi gloriām comparauit. Componebat enim seditiones in republika non excitabat. unde semper laudatus est buiū filij Tyberius. **T**Cicerio gracchi fauentes populo leges agrarias tentarunt et sic fauere populo simulantes gloriām querebant sed ambo intersecti sunt eius filii Tyberius et Gaius. Nec probantur non babebarunt in numero bonorum virorum et post mortem habiti sunt in numero eorum qui ture interficiuntur et Scipto Emilianus gracchorum affinis interrogatus in senatu cum in urbem redijset a Cepione. quid sibi de graccis videtur. respondit videntur mībi ture celi et verium Homerū protulit quo Pallas Ioui de Egisto intersecto respondit. Sic vereat qui cunc̄ hec agit de Libero gracchō horū patre qui summā gloriām adeptus est. scribit Plutar. Tyberius gracchus cui quamq̄ duobus consulatibus duobusq̄ triumphis et insuper celere gloria insigni multo plus tamen ex virtutibus eius q̄ ex magistratibus atq̄ honoribus aderat dignus.

puerib⁹.

plutar.

Officiorum:

Zyberio

tatis. Itaq; corneliam apluriant maiors filiam licet aduersariis in rep. esset habere meruit. **Fili** om cornelie postea nupsit Scipioni Emiliano. Jure cesorum: eorū qui iure celi sunt. quoniam sem publicā seditionibus euertebat. Sed ut facilime Cicerō aliqua precepta daturus est: ut facile videamur esse t. les quales sumus: et sic institutis preceptionem quā adolescentium animi ad veraz gloriam preparātur. Et si quāq; Ut simus hi tales quales volumus haberi. tamen ut videamur possimus alesqui preceptis. **C** Ut si natus: vt natura sit ita disposita: ut ostendere alijs volumus. **E**st marina vis: id est omnia in eo consistunt ut tales simus: quales haberi volumus. ut So- crates dicebat. Nam si quis assert rationem quare sunt danda precepta. ut vniusquis seruet decorum in ea fortuna quam nactus est. **A**b incunte etate primis: an nis: quia habuit claros natales. et maiores suos virtute predictos quorum fama sustinenda est. et au genda. **C**elebritatis dignitas: et quod ab omnibus celebre tur: ut sit in ore hominum propter claros natales et stemma maio rum. **M**omini fame et glorie propter suos maiores. **A** patre quam a patre acceperunt. **Q**uā ebd mi Cicerō vertu sermonem ad filium: ut eum excitet ad decorum prestandum ne scilicet a tanto pare et tante celebritatis et no minis degeneraret. **A**rbitror id ei ut deuete arrogantiam. **I**pse Cicerō filius habebat iam nomi nis celebritatem propter patrem quantam in ore hominum erat cū esset Cicerō summi viri filius unde sustinebat magnam expectati onem imitande industrie patrem. **C**aut aliquo cā: ut si quis na bumili loco deueniret ad opes et dignitates auxilio fortune. Aut si aliquo casu aliquid ei acciderit: propter quod sit in ore hominum et celebretur sermonibus homi num frequentibus. **C**oniuicuntur: et exspectant ut magnū aliqd suis maioribus dignum faciat et conditione fortune qd nactus est. **C**larissima luce: quoniam nihil potest facere quod sit celatum: et omnes eum intuentur ut videant an seruet decorum obscurum quod lateat. **Q**uerum autem precipit nunc qd facendum sit adolescentibus. qui obscuris parē tubus orti sunt. **C**humilitatem quia humili et obscuro loco nati sunt non habentes altum stem maiorum et claros natales. **I**n hominum ignoratione: qui non cognoscuntur nec habent aliqui in nominis celebritatem. **I**uuenies: cum primum ad etatem iuueniem peruenere ad magna quedam intendere animum debent. **M**agna spectare: appetere res magnas ut nominis claritatem assequantur et sint in ore hominum. **C**ontendere: omni cognatu tota dentis mente contendere bonis artibus non malitia et iniquitate. **S**tudij: voluntate honesta et bono cons tu. **C**eo ideo et ob id. **F**irmo: et constante: quoniam illi etati non inuidetur. **I**lli etati: iuuenili cuius honesto studio fauere omnes debent ut emerant quoniam virtus inquit Satrius. Non facile emergunt: quo: uirtutibus obstat res angusta domi. **E**t Quintilianus monet etiocinum non esse deferendum in senectute crescente metu quotidie sed fructuum studiorum viridem ac dulcem promi oportere dum et venie spes est et auderere uon dedecet atq; iuueniliter dicta pro ins dolo accipiuntur.

Iuuenia.
Quintili

Nec vtili probantur et mortui nomine obtinent su re cesorum. Qui igit adipisci vera iusticie gloriam volent iusticie: fugat officiis: et ea qd esset dictu ē in libro superiore. Sed ut facilime quales simus: tales esse videamur et si in eo ipso vis maxima est: ut simus hi qui haberi velimus. tamen que dām precepta danda sunt: nā si quis ad inēnte etate habet causaz celebritatis et nominis. aut a patre acceptam: quod tibi arbitror mi Cicerō contigisse aut aliquo casu atq; fortuna in bunc oculi omnium coniunctur: atq; in eo quod a gat quemadmodum viuat inquiritur: et tanq; in clarissima luce versetur: ita nullum obscurum potest nec dictum eius esse nec factum. Quoz autem prima etas propter humilitatē et obscuritatem in hominum ignoratione versatur hi simul ac iuuenes esse ceperunt magna spectare. Et ad ea rectis studiis debent cotendere. quod eo firmo: animo facient quia non modo. inu i detinū illi etati verum etiam fawetur.

De adolescentis officio ad gloriam comparandam.

Rima igitur postquam ostendit talia precepta esse necessaria incipit precipere quid iuuenis agere debeat ut gloriari consequi possit et ostendit gloriam orni ex prestans etia bellica: aut ex his virtutibus quae in toga coluntur: ut dicetur per singulas partes. Ad gloriam consequendam. Si qua commendatio et laus rei bene geste potest ab ipso adolescenti operari qua commendatione et laude bellica. Fere quasi semper quam pro imperio propagando bella fere semper gerebantur: unde res militaris erat ars romana et adolescentes in bello se exercebat. vñ Silius laudes fortitudinem romanorum et prstantiam bellicam dicit. Pubescit castris miles galeas teruntur. Modum signatae flava lanugine male. In pueritia studijs litterarum incumbebant. Inde militiam erecto ambo colebant qua ceteris nationibus prstabat populus Romanus. Tua autem etas vertit sermonem ad filium quem dicit in id bellum incidisse in quo gloriam assequi non potuit et bellicam commendationem in id bellum plus quam ciuiile: quod fuit inter cesarem et pompeium et Lice. filius L. sub pompeio militauit praefectus ale militaris. Altera pars cesari. Nullum sceleris quia pugnabat contra patriam et illam occupauit. et per hoc magnum scelus admisit. Altera Pompei qui pro repu. pugnabat. tam habuit partem felicitatis: quoniam superatus a Cesarie in Egipto obtruncatus fuit. Et Allecto ale vni ex duabus quoniam ale exercitus dicuntur equitum ordines quia circum legiones dextra a sinistra tamen ale in autum corporibus locabantur. ergo cum due essent alteri pfectus erat Lice. Legio habet centuarias quadraginta manipulos trintiginta cohortes decem. ut ait L. Cincius de re militari. Quod summo viro pompeio qui summus vir erat et imperator. Qui equitando ut faciunt Tirones qui equitando pugne cicererent: et etiam taculando ut quicunque et equestres et pedes bello propitiis esset. vñ Juueualis Discit ab hirsuta taculum torqure capella. Lus repu. quoniam superato pople militiam dimisisti: et respu. a cefare occupata fuit. Adib autem iste L. non solum propter te hec preceptio et disputatio instituta est sed propter omnem iuuentutem que tunc erat tecum: addi etiam quod bec precepta non sibi soli sed omnibus scribuntur. De toto genere de omnibus iuuenibus. Ut igitur in reliqua rebus. Superiori volumine dixit prstantiora esse ea que antino et que corporis virtibus geruntur. sic etiam commendatio adolescentis magis proflicitur a modestia et pietate in parentes quam a viribus corporis. Illa enim etas optimis moribus et disciplinis intenta esse debet et regi consilio sapientum. Persequimur studiose sequimur et complectimur. Gratiores matorem gratiam afferunt et gloriam quam ea que sunt viribus corporis vel est res militaris ergo maiorem laus adolescenti et commendatio ad gloriam a modestia et pietate in parentes et affectione prstantissimorum virorum quam a militia et his omnibus quam vires corporis desiderant. A modestia ut seruet modum in omnibus actionibus: et plus in parentes in suos beniuolos sit verecundus et pudicus. Unusquisque inquit Plato in legibus nisi mente captus sit et timet et honorat parentes et rursus sentores re et verbo unusquisque revereatur. et si ultra .xx. annos excedunt tamen parentes honoret. Commodatio laus quoniam nihil est utilius in vita quam ne quid nimis. Rozarius in sermonibus paternum institutum sic celebrabat ipse mibi custos incorruptissimus omnis circum doctores aderat quid multa pudicum qui primus virtutis honor seruavit ab omni non solum a facto verum obprobrio quoque turpi. Facillime autem ponit nunc de quo adolescentes facile cognoscuntur. cum feliciter adberent claris et sapientissimis viris et illlos affectantur dant enim signum future virtutis et optimi ingenii quod virtutum studio largitare

Sallust.

Rima igitur est adolescenti commendatio ad gloriam si qua ex bellis rebus compari potest in qua multi apud maiores nostros extiterunt: semper enim fere bella gerebantur: tua autem etas incidit in id bellum cuius altera pars sceleris minimum habuit: altera felicitatis pars. Quo tamen in bello cujus te pompeius ale alteri prefecisset magnam laudem et a summo viro et ab exercitu consequere equitando: taculando omnia militari labore tolerando; atque ea quidem tua laus parter cum republica cecidit. Nibi autem bec oratio suscepta non de te est sed de genere toto. Quam obrem ad ea que restant pergamus. Ut igitur in reliquis rebus multo maiora sunt opera animi quam corporis sic be res quas persequimur ingenio ac ratione gratiore sunt quam ille quas viribus. Prima igitur commendatio proficiens a mo

re exercebat. vñ Silius laudes fortitudinem romanorum et prstantiam bellicam dicit. Pubescit castris miles galeas teruntur. Modum signatae flava lanugine male. In pueritia studijs litterarum incumbebant. Inde militiam erecto ambo colebant qua ceteris nationibus prstabat populus Romanus. Tua autem etas vertit sermonem ad filium quem dicit in id bellum incidisse in quo gloriam assequi non potuit et bellicam commendationem in id bellum plus quam ciuiile: quod fuit inter cesarem et pompeium et Lice. filius L. sub pompeio militauit praefectus ale militaris. Altera pars cesari. Nullum sceleris quia pugnabat contra patriam et illam occupauit. et per hoc magnum scelus admisit. Altera Pompei qui pro repu. pugnabat. tam habuit partem felicitatis: quoniam superatus a Cesarie in Egipto obtruncatus fuit. Et Allecto ale vni ex duabus quoniam ale exercitus dicuntur equitum ordines quia circum legiones dextra a sinistra tamen ale in autum corporibus locabantur. ergo cum due essent alteri pfectus erat Lice. Legio habet centuarias quadraginta manipulos trintiginta cohortes decem. ut ait L. Cincius de re militari. Quod summo viro pompeio qui summus vir erat et imperator. Qui equitando ut faciunt Tirones qui equitando pugne cicererent: et etiam taculando ut quicunque et equestres et pedes bello propitiis esset. vñ Juueualis Discit ab hirsuta taculum torqure capella. Lus repu. quoniam superato pople militiam dimisisti: et respu. a cefare occupata fuit. Adib autem iste L. non solum propter te hec preceptio et disputatio instituta est sed propter omnem iuuentutem que tunc erat tecum: addi etiam quod bec precepta non sibi soli sed omnibus scribuntur. De toto genere de omnibus iuuenibus. Ut igitur in reliqua rebus. Superiori volumine dixit prstantiora esse ea que antino et que corporis virtibus geruntur. sic etiam commendatio adolescentis magis proflicitur a modestia et pietate in parentes quam a viribus corporis. Illa enim etas optimis moribus et disciplinis intenta esse debet et regi consilio sapientum. Persequimur studiose sequimur et complectimur. Gratiores matorem gratiam afferunt et gloriam quam ea que sunt viribus corporis vel est res militaris ergo maiorem laus adolescenti et commendatio ad gloriam a modestia et pietate in parentes et affectione prstantissimorum virorum quam a militia et his omnibus quam vires corporis desiderant. A modestia ut seruet modum in omnibus actionibus: et plus in parentes in suos beniuolos sit verecundus et pudicus. Unusquisque inquit Plato in legibus nisi mente captus sit et timet et honorat parentes et rursus sentores re et verbo unusquisque revereatur. et si ultra .xx. annos excedunt tamen parentes honoret. Commodatio laus quoniam nihil est utilius in vita quam ne quid nimis. Rozarius in sermonibus paternum institutum sic celebrabat ipse mibi custos incorruptissimus omnis circum doctores aderat quid multa pudicum qui primus virtutis honor seruavit ab omni non solum a facto verum obprobrio quoque turpi. Facillime autem ponit nunc de quo adolescentes facile cognoscuntur. cum feliciter adberent claris et sapientissimis viris et illlos affectantur dant enim signum future virtutis et optimi ingenii quod virtutum studio largitare

Legio

Juvenal.

Officiorum

Morati. videtur cum frequentes sunt apud doctos viros et probatissimos. Claros Iclarinois propter res gestas et optimos mores bene consulentes reipublice qui rem publicam amant et illius studiosi sunt.

Rutilius. Si frequenter assiduit. t. si frequenter dominum. clari viri et sapientia. t. si ipsa causa officii affectant frequenter locus dicitur a multis coelebraur et frequentes dicuntur assidui claris viris. t. assidui cum illis versantur. Publius Rutilius probat id quod dicit exemplis. Publius inquit Rutilius fama et turis ciuitatis in innocentie secutus est: quoniam frequentabant domum. Adiutorium scuole qui tuis civile callebat: et vir optimus habebatur.

Rutilius stoccam disciplinam se eratus innocentissimus habitus est proconsul in asia fuit et prouisitiam ab iniuriis publicanorum defendit. unde uestit em ordinem. sibi inimicum fecit: quoniam equites erant publicani id est publicos sumptus ministrabant. rediens. Romani repetundarum accusatus est. et a iudicibus quis exequatur ordine erant in exilium actus postea cum reuocaretur ab exilio redire noluit. et Smyrne exulans vita fucus est multa opera multaque industria. Rutilius fuit ut Licerio scribit in Bruto que erat propter ea gratios: quod idem magnum munus de iure respondens di sustinebat. Panetius adiutor fuit prope perfectus stocicus. commendauit et commendatione dignum reddidit domus mutuam quam frequentabat. Nam L. quidem Crassus non altunde non ex domo aliena et consuetudine viitorum claram, sed sibi ipse peperit gloriam ex accusatione carbonis in bruto scribit Licerio. crassus versatus est in omni genere causarum: mature in locum principiis oratorum venit accusavit. L. Carbonem eloquentissimum hominem ad modum adolescentis summam ingenii non laudem modo. sed etiam admirationem consequetus est. Non est mutuatus non aliunde accepit quod ab illa la accusatoe. Nobilis que Crassus nobilitauit gloriosa que Crasso adolescenti gloriam attulit. Ex qua etate inuenit id est adolescentia. Ut de Demostene qui postea omnes grecie oratores superauit. Demosthenes mortuo patre Demosthenes sub tutoribus vixit. sed cum pertinet licet tutoribus suis diem dixit multaque in eo varie subter fugientes scribens et se in verbis exercens tandem non sine periculo et industria superauit: a quibus quancum recipere ceterum sibi subreptum erat: non potuit tamquam id assequitur est: ut a lacrimam dicendo et censuetudinem inactus gustata causarum orandarum dulcedine fame ac potente in medium prodire statuerit et ad re ipsu. certa tina se conferre. hec igitur causa ianuam Demosthenem ad gloriam et honores parat. Ea etate est adolescentia. Sensus est Crassus in sua adolescentia premeditatus causam in foro egit. et id exercuit ut oculis omnium quod illi suisset laudi si domi sue publica exercitatio ne cogitasset. voniam pueri et adolescentes in factis causis se exercere debent in umbra et dono omnia premeditari priusquam prodeant in lucem et in veram scientiam descendant. laudantis igitur fuit Crassus pro ea in foro egreditur qui potuisse domi cum laude propter etatem meditari. etiam tum propter etatem quoniam erat admodum adolescentis et non requirebatur ab ea etate versus causas in foro ageret. sed ut in umbra preluderet et domi meditaretur id quod postea obeundum fuisse fecit igitur. L. supra vires etatis. unde maximam sibi gloriam comparavit quoniam. L. carbonatum sua accusatione intercidit miserat. Inde cum consilii prouinciam obtineret et auctoritate ad speculanda consultis acta venisset non solum eum inde non submouit sed insuper locum et in tribunali assignauit. nec via de re nisi eo in consilium adhibito cognovit. Itaque inquit Galerius acer et vehementiss. Carbo nihil aliud Gallica peregrinatione consequitus est quod ut animauertiret solum patrem suum ab integerimo vitro in exilium missum. L. Crassus tribunus plebis. L. carbo. accusauerat ad populum seruus carbonis scrinium ad tribunum attulit quo multa portarent inueniri que illam accusationem adiuvarent Crassus seruum catenis ligatum cum scrinio in carcere remisit. Sed cum duplex sit diuidit Licerio modum loquendi in duas partes sermonem

destia: tum pietate in parentes in suos beniuolentes faciliter et in optimas partem cognoscunt adolescentes: qui se ad claros et sapientes bene consulentes viros recipi. contulerunt quibus si frequentes sunt opinione afferit populo eorum fore se similes: quos sibi ipsi delegerunt ad instantium publicum Rutilius adolescentiam ad opinionem et innocentie et iuris scientie Publius. Quod commendauit domus. Nam Lucius quidem Crassus cum esset admodum adolescentis non altunde mutuatus est: sed sibi ipse peperit maximam laudem ex illa accusatione nobili et gloriofa ex qua etate qui exercentur laudibus affici solent ut de Domestheni acceptimus: ea etate. L. Crassus ostendit id se in foro optime iam premeditatum facere quod etiam tum poterat domi cum

Demostene. licet tutoribus suis diem dixit multaque in eo varie subter fugientes scribens et se in verbis exercens tandem non sine periculo et industria superauit: a quibus quancum recipere ceterum sibi subreptum erat: non potuit tamquam id assequitur est: ut a lacrimam dicendo et censuetudinem inactus gustata causarum orandarum dulcedine fame ac potente in medium prodire statuerit et ad re ipsu. certa tina se conferre. hec igitur causa ianuam Demosthenem ad gloriam et honores parat. Ea etate est adolescentia. Sensus est Crassus in sua adolescentia premeditatus causam in foro egit. et id exercuit ut oculis omnium quod illi suisset laudi si domi sue publica exercitatio ne cogitasset. voniam pueri et adolescentes in factis causis se exercere debent in umbra et dono omnia premeditari priusquam prodeant in lucem et in veram scientiam descendant. laudantis igitur fuit Crassus pro ea in foro egreditur qui potuisse domi cum laude propter etatem meditari. etiam tum propter etatem quoniam erat admodum adolescentis et non requirebatur ab ea etate versus causas in foro ageret. sed ut in umbra preluderet et domi meditaretur id quod postea obeundum fuisse fecit igitur. L. supra vires etatis. unde maximam sibi gloriam comparavit quoniam. L. carbonatum sua accusatione intercidit miserat. Inde cum consilii prouinciam obtineret et auctoritate

Galerius. ad speculanda consultis acta venisset non solum eum inde non submouit sed insuper locum et in tribunali assignauit. nec via de re nisi eo in consilium adhibito cognovit. Itaque inquit Galerius acer et vehementiss. Carbo nihil aliud Gallica peregrinatione consequitus est quod ut animauertiret solum patrem suum ab integerimo vitro in exilium missum. L. Crassus tribunus plebis. L. carbo. accusauerat ad populum seruus carbonis scrinium ad tribunum attulit quo multa portarent inueniri que illam accusationem adiuvarent Crassus seruum catenis ligatum cum scrinio in carcere remisit. Sed cum duplex sit diuidit Licerio modum loquendi in duas partes sermonem

et contentionem id est eloquentia quod ad gloriam consequendam plus valere dicit quod sermo valeat quam tamquam multum potest ad alios consilios alicuiosque et declarat. Et quod sit concretio. Quod modus duplex loquendi. ¶ Sermo qui est accommodatus et finitus quotidiani sermoni. Dicitur iuxta dicatur. I. vir potest dicit quod unum sermo affabilis aliorum animos conciliat. ¶ Animos hominum benivolentias. ¶ Extra epistole confirmat exemplo et auctoritate prudentissimorum hominum sermonem accommodatum esse ad animos coeliacos. Extra iadibus leguntur et sunt in manibus dominum. Philippus rex. Mal-

laude meditari. Sed cum sit duplex ratio orationis: quarum in altera sit sermo in altera contentio non est id dubium: quin contentio orationis maiorem vim habeat ad gloriam. Ea est enim quam eloquentia dicimus. Sed tamen difficile dictum est: quod opere conciliat animos comitas affabilitasque sermonis. Extra epistole et Papi. ad Alexandrum et Antipatri ad Cassandrum; et Antigoni ad philippum trium prudentissimorum: sic enim accepimus: quod ut p. precipiunt ut oratione benigna multitudinis animos ad benivolentiam allicit: militesque blando appellando sermone deliniant. Que autem in multitudine cum contentione habetur oratio ea sepe universam exactat gloriam. magna est enim admiratio copiose sapienterorum dicentis: queque qui audiunt: et intelligere etiam et sapere plus quam ceteros arbitratur. Si vero in oratione mixta modestie grauitas: nil admirabilis fieri potest: eoque magis si ea sunt in adolescentie. Quod cum sint plurima causarum genera: quod eloquentia desiderat. multaque in infra repudiante adolescentes: et apud iudices: et apud senatus descendendo laude assequuntur maxima etiam admiringatio est in iudicis: quoque ratione duplex est nam et accusatio et defensio et stat quoniam et laudabilior est defensio tanquam et accusatio probata. Hoc dixi paulo an-

alt locuples et spactosa vult esse eloquentia. feratur ergo non semper sed campis. non ut fontes angustissimis colligatur: sed ut fastigiatis totis valibus fluat ac subit viam si quando non accepterit faciat. Sapienter prudenter. quoniam quicunque visitur eloquentia: nec admiratione nec laude dignus est: grauitas adiuncta orationis pondus sentiarum plurimum dignitatis assert et glorie. et in adolescentia maxime in qualitate grauitatis est. Fabius in ultimo sic scribit. Hinc etiam illud est quod Cicero pluribus et libris et epistolis testatur dicens facultatem ex multis sapienter fontibus fluere. Apud iudices in genere judiciali. Apud senatum in genere de liberatino. Tria sunt genera causarum: iudiciale: demonstratiuum: et liberatiuum. in quibus permutur eloquentia. Maxima etiam oratio inquit habita copiose et prudenter: exstat sepe universam gloriam: sed maxima est admiratio in genere judiciali. cum aliquis accusatur aut defenditur quoniam genus judicialis difficultatum est. In iudicis in genere judiciali. Quorum iudicis orum eloquentia: et quod in iudicis versatur. Laudabilior quam dono nature ad utilitatem hominum non ad utilitatem nisi cum causa necessaria suberit: ut debemus. Probata laudata et accusatori honoris sunt et glorie.

Officiorum:

Go De Crasso] qui sedmodū adolescēs. **C**i carbonē accusant. **M**. A. orator qui disputat apd. **C**i. in li. de oratore aius fuit. **M**. A. Trū viri quē. A. oratorē filianas ptes sequunt. **C**. Ad. necauit **P**. S. Sulpitius. **C**. Norbanū qui postea cū Mario iunctore cōsul fuit. accusavit q̄ seditionis es-
ser cuius & partibus optimati aduerteret quas silla contra marianos obnire fouebat. Dicēbatur
Laus Norbanus belū aduersus silla instaurare & ideo a sulpitio accusatus est: que accusatio sa-
mā eloquētū. Sulpitio adolescentē fecit. **S**z hoc accusare alios in quīta i Gerre acōe scribit. **D**ēs q̄

alterū iudices nullis impulsu ini-
micijs nulla privatiz lesi iniuria
nullo p̄mo adduci i iudicij reip.
causa vocat p̄udere debent non
quid oneris in p̄senti tollant sed
etī q̄tu in oīm vitā negoti susci/
pere conetur: legē em̄ sibi indicat
innocētē cōunerie h̄tūns oīum
qui ab altero rōez vite reposunt
Reipu. causa p̄ utilitate reipu. Et
duo Luculli. **M**. L. u. t. L. L. fra/
tres. Lucull⁹ auctore plu. adoles-
centē cū p̄uatis nullū adubc ma-
gistratū gesuisset. Seruilius augur
qui patrē accusauerat de pecula/
tu dies dicit. **A**isa est ea res claris
fima Romanis & oīm laudata cō/
sensu. Id em̄ accusandi studiū vel
h̄ne p̄uata occasione haud ignobi
levidebat q̄nimo plurima delecta/
tione eos mirari laudareq; iuves
nes cōsueverunt quos celestis ac
flagitiosis boib⁹ seu feris gene/
rosos catulos acerrime cernerent

incābentes in eo iudicio orta cōtentione: cū p̄inerati quidā: quidā fuissent occisi: easist tñ accusa/
tionem seruilius. Hec igitur accusatio reip. cā iust q̄ ffi accusauerūt seruiliū de peculatu. I. de furto
publico. Lex iulia de peculatu eos punit q̄ pecunia vel reip. vel sacrā vel religiosaz furat fuerunt
Patrocniū] c̄i clētes nostros lessos defendātis & **C**. patronus fuit. Siculorū cōtra Uerrem
qui p̄to Siciliā explorauerat in quē extant **C**. acōes. **P**ro sardis] ofones. **C**. p̄ sardis clienti-
bus suis nō extant vñ butus. p̄fōctū cā ignorātur iultus cesar orator. **L**. filius de quo sup̄ q̄ fuit
frater catuli. **I**ndustria] studiosis labor. **L**. ifius venit in luce cū mandū accusauit. Semel igit
h̄cepit **C**. cōclūdes raro accusandū eē ipsius adolescentib⁹: cū aliqui sit reipu. tr̄sbuendū nō p̄/
uare utilitat. **S**in erit si erit aliquis cui necesse sit accusare reipu. causa accusat. **C** Noi numeris]
officī & labore accusandi. **C**utus reipu. debemus iāduertere in illos qui reipu. aduersantur: que
oīa p̄met & cuius debemus esse studiosi. **T**n quis oporteat accusare: tñ advībeat quedā mensura
in accusando: ne aio fertio videamur esse. bō em̄ ab boie nō est alienus. vñ carpendi sunt maxime
qui studio accusandi tenētur & scelerā singunt: vt ai effera tā libidinē expleant: & iugulo alterius in
cēti humanitatē deferūt quo nibil potest excoxitari dementius nibil turpis nibil dentis liberos
homine indignius. **D**uri inexorabiles feret. **C**el potius vñ bois. q̄s depositū bumanitatē
& non est boomo nisi noīe em̄: qui alios in capitib⁹ discrīmen adducit. **T**. Id inferre periculū capitib⁹
accusatione periculōsum ipsi: q̄m parat sibi inimicos & bonū nomen si quod babebat amittit: cuz
accusator dici potest: q̄m nati sumus: vt p̄dēs velutimus cōplurimis & ad bumanam societatē tue-
dam souēdamq; omni ope & auxilio. **C**ordicū turpe & obscenū. **C**ōmiserere Jefficerē & pec-
care in hoc ut possit accusator appellari. **C** Quod vt accusator nomiaretur. **M**. B. **I**dem **C**. in
Bruto scribens ad Brutum dicit bīsdē temporib⁹. **M**. Brutus in quo magnum fuit Brute.
vulnus generi vestro: qui cū tanto noīe es̄ patrēs optimū virū bablūset & iurisperitissimū accu-
sationes facitauerit: vt atēnē licurgus. Is magistratus non petuit sed fuit accusator vebemēs
& molestus. vt facile cerneret naturale quidā stirpis bonū degenerauisse vñtio depravate volun-
tatis. In. q̄. de oratore. sic ait: in oī of one crassus vel apud centib⁹ viros cōtra scuola vel cōtra accusa-
torem brutū. **F**a. lxxii. sc̄ribit mutos aut̄ nasci & egere oī rōne latius fuisse q̄ p̄uidēta munera
in mutuā p̄nītē cōuertere. **C** In p̄mis inter p̄nos. Atq; etī hoc dāk ḡniale p̄ceptū innocentē nū
q̄ eē adducēdū in discrīmen capitib⁹: q̄m id nūq; potest fieri sine scelerē. **C** Accerlas voces in pericul-
lum vite & iudicij. **C** Nec tñ sensus est nemo inōcēs accusandus est: nec est cōtra religionē refen-

Fabius.
Religio.
Sulpitii.
Maco.
Pbocion

dere aliqui hoīem nefarīū. hoc a Panetio accepit qui dicebat licere patrōnō etiā nocētē defendere. Et in hoc agit cām suā: q̄ aliqui defendit in iudicio nocētes. Ut hoc nemnē innocētē in iūdicio capitū accrescere. Religioni religio est merus dei & scia diūni cultus. Religio: ut ait Silius dicta est q̄ ppter sc̄titatē aliquā remota ac se posita a nobis sit quasi a relinquentē dicta Religioni officio. Mefariū sceleratum. Impiū erga patriā & etiā religionē. Aliqñ dicit nō sp: qm̄ id ec̄tra officiū & mali p̄ficio cōfisi ad nocēndū irritarētur.

Bruto summo genere nato illius filio qui iuris cuius in primis peritus fuit. Atq̄ etiam hoc preceptū officiū diligenter tenendū est ne quez vñq̄ innocentem in iudicio capitū accersas id enim sine scelerē fieri nullo pacto potest. nā qd est tam in humānum q̄ eloquentia a natura ad salutem hominum et ad conseruationem datā ad bonorū pestem' pernicieimq̄ conuertere. Nec tamen vt hoc fugendum est ita habendum est religioni contrariū nocētes aliquando et ne farium impium defendere. Tūlt bec multitudo patitur consuetudo ferri etiam humāitas. Ju dicis est semper in causis verū sequi patroni nō nunq̄ veri simile: etiā si minus sit verum defen dere. Qnod scribere presertim cum de phibio p̄bia scriberem non auderem. nisi idem placeret grauissimo stoicorū Pa. Marime autē et gloria patis & gratia defensionibus eoq̄ maior si quando accidit: vt ei subueniatur: qui potentis alicuius opibus circonueniri yrgeriq̄ videtur: vt nos et sepe alias: et adolescentes contra. L. fille dominantis opes: pro Sexto Roscio ameri no fecimus que vt scis extat oratio.

'Quomodo debeamus uti liberalitate ad captandam multitudinis benuolentiam.

De gratia cuiuscū libuerit cōdonare. Est iudicis p̄tinet ad iudicē: patroni ē tueri verisimile quod cū videatur esse cōtra officiū. Et excusat auctoritate Panetii s̄ci qui hoc in suis officijs probat. De p̄bia que verā querit & iusticiam oībus anteponit: est q̄ magistra vite & expultrix vitorum. Veritas inquit. Arist. moralī: omnibus rebus anteponēda est. Marime aut. dicit. Ecce lunc maximā gloriam parari defensoribus cum aliqui opprēssum a potētoribus dēpendunt quos nō timent p̄ veritatem & humānitatem oratur ut ipse fecit. Roscio cōtra filiā & Crisogonū hominē nefandissimū. Serrus Roscius pater bulus Roscius Amerin' fuit diues & gratia & hospicijs hominū nobilissimorū flōres ad balneas palataniā Rome rediens a cena occiditur. Cornelius Crisogonus mācep̄s boīs nobilissimi factus est. Erta prediū capitolī data sunt. Titus Roscius nomine Crisogoni in reliquias omnis fortunas impetum fecit. Tandem cum hunc Sextum Rosciū filium & medio tollere non possent: quoniam Romanam confugerat et magna diligentia vita eius custodiebatur apud Eccliam nepotis filiam: que ipsum domo electū fugientem minas inimicorumq̄ tela recepte: quod patrem necasset accusauerunt: quem Cicero oratione que ad hoc extat defendit: natus septem & viginti annos. Lucullus Sylla. Felicis et Metello p̄is consu. Adolescentes] cum essent adolescentes. Dominantis] quoniam erat dictator. Opes sumā potentiam: dominari proprie est tyrannice imperare & filia suam tyrannidem nomine dicta tegebat Fabius libro duodecimo sic scribit. Neq̄ erit perfectus orator: nisi qui honeste, dice, ret. sciret & audebit.

Plato

Aristote.

Roscius

Fabius.

Officiorum.

Ed expositis postq̄ exposuit ea quibus gloria adolescentibus paratur exequitur id quod supra p̄pulerat. nam loquens de largitionibus dixit male res se habet cū id quod virtute effici debet. tentatur pecunia. Sed qm̄ nonnūq̄ dicebat hoc subſidium necessariū est quēadmodū fit vrendum eo dicemus si prius de his rebus que virtuti p̄prioſes sunt dixerimus: quā partē postq̄ L. absoluit q̄ virtuti propriae est virtutis transitione disputaturus de liberalitate atq̄ beneficentia. p̄bat que plu-

ris effeſt opera et studio alijs adesse q̄ pecunia: t̄ sic vtilius est et laudi bus industria magis q̄ pecuniam benivolentiā cōparare et gloriā: at q̄ aliorum animos demeret. Et qm̄ beneficia aut ad singulos aut ad vniuersos p̄nit p̄us dicit de his que ad singulos speciat. inde de his que ad vniuersos et rempa blitcam ibi: sed quoniam de eo ḡne. **C**ultus beneficētē lquā beniu lentiam querimus et gloriā modis duplex: quoniam duobus modis benefici esse possumus. **M**ā aut opera] p̄bat quare est duplex ratio et sic ponit duplēcē modū ipsius beneficentie. **O**pera labore et industria] ut cum altiquem oppresum gratuito defendimus aut doceamus consultimus cuiusq̄a quod illi maxime expedit. **F**acilior quoniam diues facile potest indigētibus subuentre. **S**ed illa que sit opera et ingenio. **L**autor malorū fame copiosior et laudabilior. **L**auntus] dicitur superfluous et opulentus. **I**uuenal is de regulō qui se lautum atq̄ beatum erit quis tabulis ac gēna fecerat vna.

Lautus.
Iuuena.

Splendidior] maioris splendoris et glorie. Quāquā effi ratio quare est dignior clara viro. **V**ero] in opera prestanta atq̄ pecunias. **A**ltera] que fit pecunia: pcedit ex arca. **A**ltera] que fit studio et opera. pcedit a virtute. ergo p̄to x̄tus p̄stabilior est pecunia tanto p̄stabiliora sunt officia que a virtute p̄ficiuntur officia que a pecunia manant. **L**argitio que fit ab effectu vtriusq̄ ostendit liberalitatem que a virtute proficiuntur esse p̄stabilorem pecuniarū largitione. **E**xhau rit fontem. quoniam largiendo pecunie absumuntur: et dum benigni largitionibus esse volumus: ipsa benignitas tollitur: quoniam pecunias consumptis tali benignitate erga alios vti non possimus cuius contractum est in virtute. **F**ontem ipsas pecunias: que sunt fons quidam a quo manant riuuli. q̄ est actus liberales. **T**ollitur] consumuntur. **Q**ua] benignitate in dandis pecunias **Q**uo] p̄to. **E**o minus] multo minus: quoniam consumptis pecunias non potest actus liberales exercere. **A**t qui opera] probat contrario effectu dupli. scilicet ex causa virtutis beneficentis am prestatiblōrem esse p̄tum ad altos et etiam ad se. **P**rimū] ponit primam causam quo ad altos. **Q**uo] p̄to. **E**o tanto. Habeantur adiutores: quoniam bi qui ab alto adiuti sunt. virtute: doctrina: consilijs et similibus: possunt et ipsa tam edociti alios adiuvare: unde carpēdi sunt bi: q̄ misas vendunt. quas ipsi ab alijs gratuito acceperunt: quoniam bono homini prodeſſe debet: mātine officijs et prudentiis preceptis fradendis: vt Licero facit et omnes p̄bantes studiōe: facturas reliquenter posteris precepta ad bene beateq̄ vtiendum: quibus aliij bene instruiti alijs p̄ desse possunt. Deinde ponit alteram partem p̄tum ad se. qm̄ ipsa cōsuetudine liberalitatis boies cupiunt alios atq̄ opera sua et studio demerent. **A**d bene p̄merendum] p̄meror interdum significat beneficia cōfero. **A**it. li. iii. Ego teq̄ plurima p̄bando. **E**nnumerare vales] nū p̄ regina negabo. **P**romeritam. i. te dedisse et in eos contulisse beneficia: que potes enumerare. **P**romereri aliquando est idem quod mereri et demereri: vt in hoc loco. **A**nde dicimus: de multis bene p̄meroz. i. in multis beneficia consero et bene meritus sum de repu. in quam beneficia et operam meam contul. ideo dicit Licero ad bene p̄merendum de multis. id est vt in multis talia officina conserat.

Preclare] confirmat id quod dicit auctoritate & sua Phlippi regis Macedonii: qui filium Alex-
andrum repbendit & largitionibus arbitraretur Macedones reddere sibi fideliores. **P**reclare
bi ne & prudenter. **C**onficeretur parare studeat et autupari. **Q**uod te malum] bec erant verba
Phlippi.i.que mala mēs & rātio hoc ubi persuasit & que impudētia. **I**hd agis] ad hoc deuenies
id acquisit. Qui od sordidum regi s. esse dixit.i.turpe & indecorū. Melius etiā. s. dixit. qđ largitiones
dixit esse corruptelam: quippe ut superiori volumine dictum est largitio accipitur in malā partem

ad auram. scilicet popularem cap-

ptandam & corrumpendos aīos.

Fit enim deterior] pbat quare largitio melius] dicatur corrupte-

la. **I**llē] philippus precipit hoc

filio: h̄ pdest omnibus Quamob-

rem] concludit Cicero pereā que

iam dicta sunt benignitatem & be-

nificientiam que industria constat

bonitatem] ē & latius patere. qm̄

ad plures se exēdit quod manife-

stissimā est. **M**onestor] plus bo-

noris afferens & laudis. Et latius

pateat ad plures se extēdat: et plu-

ribus profite. **N**onquā] ramen]

q̄uis inquit Cicero illa sit lauda-

bilior. tamen & hac liberalitate pe-

cunaria cum opus est ut debem⁹

seruatis omnibus circumstantijs:

que superiorē libro dicte sunt: cuī

de ipsa liberalitate agebatur.

Voc genus] liberalitas pecun-

iarum. **I**donets] quoniam danda

est quibus oportet & q̄um opo-

tet & non quibus vis & q̄um vis

Sed diligenter] ponit modūne

largitione facta temere et nulla ba-

bita ratiōne rei familiaris patris

effundantur: donanduz tgit

tur est pro ratione facultatiū. **I**m-

partiendū:dandū. **M**ulti em]

pbat ab effectu q̄e sit diligenter

& moderate largiendum & Aristote-

le,

dicit in. iij. moralium liberalēm o-

portere esse similem scienti: ut la-

tius loco suo dicitur. **E**ffuderūt]

temere dilargiti sunt et patrimo-

nia consumperunt. **I**nconsul-

te] imprudenter nec p ratione fa-

cultatum. Quid autem est stultus

quasi dicatib[il] immo prudentis

est: qui studio opponitur curare ut

id quod libenter facit: diutius fa-

cere possit. **A**ltq̄ etiam] ponit al-

ud malū quod sequitur ipsam lar-

gitionem. Illi enim qui patrimo-

nia effuderunt: rapinis animu[m] in-

tendunt quod est contra iustitiam: et sic maius odium sibi parant rapiendo q̄ gratiam largiendo
quo nibil potest esse dementius. **S**tudia] voluntates benivolentia. **Q**uamobrem] dat optimū
preceptum quomodo tali largitione vtendum sit homines. scilicet nō debere avaros esse nec pro-
digos. sed largiendum esse pro facultatibus. **B**enignitas] liberalitas] referenda] aperiens
da. ut omnes possint illam accipere. quoniam esset prodigalitas. **A**modus] mensura medios
critas secundum facultates id est diuitias et patrimonia.

Officiorum.

Largitionem.] Et reprobat oīno afferens prouerbtūm antiquorū: qui dleebant largitionē non habere fundū id est finē & modū: qm̄ bī qui accipere consueverunt id semper desiderāt et illud idem alij. vnde sit processus in infinitū quousq̄ omnia exhausta sint. **T**ea] modus fiet pro ratione diuitiarū. **V**surpatum] sepe dictum. **G**lostris hominib[us] romanis remp. gerentibus. **F**undū finē. **E**t em̄ quis potest declarat quid intelligatur hic per fundū. **F**undū est vna pars alicutus res: que aliquid continet: & fundū dicimus finē. **A**nde Seneca dicit

Sera parsimonia est in fundo It.
.i. epistolarum ita scribit. Namvisum est maioribus nostris. **S**eraparsimonia est in fundo: nō emtantum minimum in imo sed pessimum remanet modus: mensura finis. **I**llud idē largiri aliqui non consueverunt etiam desiderant ut largitione ad captandos favores.

Mnino duo genera sunt largorum: quorū alteri prodigi: alteri liberales. **P**rodigi q̄ epulis et visceratiōibus & gladiatōrū muneribus ludorū. **E**lenctioniq̄ apparatu pecūias profundūt̄ eas res: q̄ruz memoriā aut breuē: aut nullā sint relictū omnio.

Liberales aut q̄ suis facultatib[us]: aut captos a predonibus redimūt aut eas alienū suscipiunt amicorū cā: aut in filiarū collocatiōe adiuuāt aut opīstulāt: vel in re querendā vel augenda. **I**taq̄ miror quid in mentē venerit Theophrasto in eo libro qnē de diuitiis scripsit: i quo multa p̄clare: illud absurdū. Estne multa in laudāda magnificētia & apparatiōe populariū munerū

Epulum.

Epu
Dapes

Visceratio

Viscus
Zanista.

Gristo.

Collocat
fūlam

Gristo.

Munus

Mnino duo genera sunt largorum: quorū alteri prodigi: alteri liberales. **P**rodigi q̄ epulis et visceratiōibus & gladiatōrū muneribus ludorū. **E**lenctioniq̄ apparatu pecūias profundūt̄ eas res: q̄ruz memoriā aut breuē: aut nullā sint relictū omnio. **L**iberales aut q̄ suis facultatib[us]: aut captos a predonibus redimūt aut eas alienū suscipiunt amicorū cā: aut in filiarū collocatiōe adiuuāt aut opīstulāt: vel in re querendā vel augenda. **I**taq̄ miror quid in mentē venerit Theophrasto in eo libro qnē de diuitiis scripsit: i quo multa p̄clare: illud absurdū. Estne multa in laudāda magnificētia & apparatiōe populariū munerū incocte. In ferijs latinis dabantur carues in albano: latiniſ tantum. **A**nde Li. in oratione pro plāco volēs ostendere paucitātē latinoꝝ dixit. Quibus e municipijs vix tā qui carnē latiniſ petat iuentū: visceratio dicta est a visceri. i. carne: nā viscus est quicq̄d lateſ subacute. **G**ladiatōrū gladiatores exhibeant in theatro: & iterse gladiatabant ad spectacūlū oblectatiōe: quorū magister. **L**anis dñebeat: gladiatores vi auctor ē Strabo Rauēne educabant opie & cōmode. **N**eç q̄ pdigō tristis. **L**i. Arist. in. lū mozaū magnifici munū ēē dicit: bis ab his: ad magnificētia p̄met ea q̄ p̄ rep. liberalis fūt: vt si aliquo in loco ludos sp̄lēdide facere oportere putat aut p̄fecturas subire nauīa auretū epulū publicū exhibere. **G**lenationūq̄ stebat in theatro. **P**rofun dāt. pdigalit. abfumūt. **L**iberales aut̄ declarat q̄ sunt liberales & qd̄ sit eorū officiū. **L**Es altenū si oberatis amicis subueniūt: & pecunia quā sibi debet creditorib[us] solubit. **R**ec hoc ē dissoluere es alienū. **C**olloratōe cā amici filias maritātē: nā collocare filiā maritare ē. **O**pītulāt. opē affekt ad q̄rēdā rē familiārē aut augēdā. **I**taq̄ miroꝝ mitraf L. Theophrastū laudasse id qd̄ ipē ad pdigō p̄tēre dixit: laudatq̄ Ari. q̄ talia rep̄bēt. **D**e diuitiis: Theo. Ari. discipulus vñ libū de diuitiis scripsit: quo dispūtat fructū & vñ diuitiāz ēē magnificētia & ea i qd̄ magnificētia specie. **P**reclaret opie & laudat. **R**ibit dicit illis absurdū. **I**l. male: rōt̄ minie. **S**tonū: hec duo oppōnit absurdū & id qd̄ ēē stonū rōt̄ oē necātū ēē psonū rōt̄: at nō ecōtra. **I**mpossible collocat̄ sub absurdō: sub psonō rōt̄ colloca tur necātū. **A**bsurdū ēē cū mal̄ vir laudat iusticiā: at nō impossible. oē impossible. **A**bsurdū ēē: **I**l nō oē absurdi ēēpossible. **I**d. Ar. dīc. i. phisicoꝝ: si absurdū deez appellare id qd̄ ēē n̄ p̄t. L. accipit: absurdi largo mō. **C**minie rōt̄ cōgruū qd̄ pbat dices ēē Abule copiosus, & mīla ſba i hoc dsumit: dicūt̄ sup q̄d̄ sit magnificētia. **M**unus. **S**pectacōrū q̄ pplo exhibēt ad oblectatiōe. **A**bdun. **A**bsolūte significat id qd̄ gladiatores exercēt: postea cū additōib[us] p̄ alijs acōib[us] accipit: vt munū orādi legēdi. **L**. accipit hic mūra p̄ oī appātu spectacōrū: q̄ pplo exhibebat q̄ mūra vt L. videat: pdigīt̄ ſuū liberalis: cōfundit L. liberalitatē & magnificētia: p̄ pīnū vītūs mūnū loco suo dīctū est.

TFacultate potentiā. **Q**uē posuit ut redimere captiuos es alienū dissoluere & similia q̄ ad libera-
turam pertinere dirit. **G**rauius prudenter & maior sententiarum pondere. **E**ffusiones p-
fusas largitiones. **D**elinquendam ad capiandum populi favorem quod bonus ciuem non decet
At hi qui ab hostibus obsidetur: inquit Aristoteles admiratur omnes pecuniarum effusiones & p-
bant: sed si hi qui obsidetur temporibus adducti plus equo p vita ciuenda agendaq; impendunt:
omnes mirantur & impossibile videntur: t̄ tanq; sem pdigam vituperant: cūm tamen illud gemitus

Aristotele.

tatur ppter necessitatez: quod cū
ita sit mirantur tamen & damnat
sed pbant & inane tacturas & sū
ptus infinitos quod est absurdissi-
mum: q̄ contra prudentiam: accus-
are se: eos qui obfessi sextariuz a
que mina emunt quod cōcedendū
est: vt non vituperare eos qui i re
non necessaria effundunt pecunias
Inconveniens est igitur illud dā-
nare hoc laudare. **H**oc est emere
sextariuz aque mina. **A**lderi vt
deretur. **A**dmirari p mirarentur
Sed cum attenderint cognoue-
rint & intellexerint. **I**Quis cognos-
uerint dari venia necessitati. **S**a-
cturis dandis & pecuniarum effusio-
nibus: factura ppte est. damnum
quod fit in mari: sed accipitur pro
quocūq; danno & bonoz effusio-
ne. **I**mmanibus magnis. **I**n
finitis immensis. **M**agnopere
mirari p non valde miramur: cuz
non subueniatur necessitati. **D**i-
gnitas hoīis laus & huius. **D**eli-
nitio. **I**nciliatio. favoris p plaritatis.
Exiguū qd minus est q̄ breue.
Quoq; quocūq; animo leuisi-
mo. **S**uet. iiiij. quoq; anno dixit.
In quo ipso in quibus sumptu-
bus & populi definitōne. **S**ocie-
tate fastidio. **L**iberis inatis et
ingenitis parentibus q̄ ppter ab
abieciū sim & leuitate seruis simili-
limi sunt. grauius. autem viris et
nibil sine ratione agentibus non
placet. **C**erto firme & stabili.

Factura

Edilitus,
ordines

Tanq; intelligo in nostra ci-
uitate inueterasse iam bonis
temporibus. vt splendor edi-
litatum ad optimis viris po-

Tanq; intelligo dixit Cicero talia non placere grauius viris & in se pensi aliqd
babentibus: vt notet Romanorum instituta & disciplina: qui ab optimis viris in es-
ditate spectacula sumptus manes postulabant. **I**n ueterasse jassuerudine vel
nisse in usum. **B**onis temporibus quibus respū. bene gercebatur. **S**plendor
edilitatis. **M**aximus apparatus & splendida spectacula ediliuz. Duo erant ordi-
nes edilium auctore. Plutar. in vita Marij. Unus in quo ipsi ediles in ure dicēdo
sellis curuos pedes habentibus vrebatur: inde ediles currules: dicti & erant maiors dignitatis &
hic magistratus dicebatur maior edileas. inde **M**arius auctore maiorem edilitatem petiit.
Alij ediles vocabantur populares: quibus publice & priuate edes erant: & tales ediles exhi-
bebant populo ludos: venationes sternebant vias: construebant aqueductus & similia. **E**diles: vt
babetur in libris digestorum preerant edibus in quibus oia scita sua plebis deferebat pponebat
& ediles currules edicuz de quibusdam causis. unde est in libris digestorū. Titulus de edilitio edi-
to: de quo dicitur in sequenti volumine. Silla dictator voluit: non licet aliquem prius esse pre-
torem q̄ questorem: nec prius consulē q̄ pretorem. Petebatur prius edilitas: unde q̄stura: postea

Offitorum.

pretura. et post illam consulatus. **T**acit. i. p. Crassus ponit nomina ditissimorum virorum et ciuitatis facile principum: qui ingentes pecunias in edilitate predegerunt. **T**acit. ppter ea que exigebatur splendor edilitatis etiam ab his qui optimi viri babebantur. Crassus diutius potens munere edilitio splendide functus est. primus Crassus cognominatus diues decori auctore Plinio Crassus. c. talenta ex paterna hereditate accepit priusq; in pro. pficseretur septem milium et c. talentorum summam coegit: cui etiam facultatum suarum decimam partem Herculi coelecasset: et publicus epulus dedisset populo ac tres minas in singula ciuitus capita contulisset. **L**. Crassus orator: primus romani nominis; pegrini marmoris columnas habuit hyemetias: nec culures sex aut longiores. xij. pedum quem. **M**. Brutus in iugis ob id Venerem palatinaz appellavit. In domo que. **L**. Crassus oratoris fuerat. **M**. Scaurus habitavit: in palatio erat hec domus. **C**opij facultatibus. **M**artius plédiidissimo sine aliqua supputatione pecuniarum. **L**. Crassus orator: de quo dictum est: collega. **L**. Crassi edilitate fecit erat. **M**. Scruola moderatissimus. **M**agnificentissima magnos sumptus in edilitate fecit. Luculli duo **L**. fratres: quorum alter dicebat. **M**. Lucullus: aliis. **L**. Lucullus qui ut auctor est Plutar. erga fratrem benivolentiam summam ostendit nam cum magno: natus esset: solus tamen nullum in repu. magistratu intre voluit. verum legittimas fratris moratus etatem: ut eius q; ratio haberet posset tantam sibi bac humanitate apud populus gratiam conciliavit: ut etiam abiens una cu fratre editis declaratus esset. **L**. ro. ferme ditissimus estimatis bonis: ut auctor est Diodorus in decimali partez Herculi dedit: epulum ubens quotidie se multa pfundens. Sillanus. Seruilius Catonis vtensis sororem uxorem habuit. **P**. Lentulus. Et amicus: et cuius precipua opera ab exilio revocatus est: ad quae extant ipsius epistole. Et rediit ab exilio. xvi. mense post fugā cum summa gratulatione tortus itale Lentulo et Philippo consule philippus erat pater Martie uxoris Catonis. Ade consuletcū ego essent consul inquit Lice. Scaurus imitatus. **M**. Scaurus ut supra dictus est Scauri filius principis senatus protulgnus sile fuit et in sua edilitate patrimonium sere consumpsit. De quo Plinius li. xxvi. docebimus infra. Nam Gai et Meronis imperator pictam priuatis operibus. **M**. Scauri cuius nescio an edilitas maxime pstrauerit mores ciuiiles maiusq; sit Sylle malum tanta pruigni potētia q; pscriptio tot milium hic fecit in edilitate sua opus maximum omniumq; vñq; fuere humana manu: facta no te poraria moxa vez eternitatis destinatione. Theatrum hoc fuit in quo posuit tria milia signorum eorum. Et statuas et ere ciuis Theatri cauea cepit octingenta milia bominum cum amphiteatru pompe. xl. tunc caperet. **M**agnificentissima maximariu impensarum: pompetus consul Crasso contra partibus pfecto theatru no erexit gymnasium varijs generis: sed in eius ioceratione: ut fertur Plutar. musicum certamen exhibuit venationes pterea quibus q;ngenti leones cesi elephantos deinde borendu diru spectaculum. Ex his iterum in administratione populatq; benivolentia eius magnam in se confauit inuidia: q; veteribus amicis militi puiuiciasq; decernens: ipse per amena Italie loca cum uxore iulia genio indulgeret. Quid mibi placeat vides. q. d. o. Marce filii tali mihi non placent: sed aperte non dicit ppter Pompe. quem vivu amauerat et mortui memorie colebarunt: q;ntus inquit talia no. pbent tñ luspicio avaritiae vitanda est: que potest alius obesse in malorise honoris petitione et pbat hoc exemplo. **M**americi qui cu volueret esse editis pbiuit avaritiae suspicione quare in petitione consulatus repulsa habuit. Quare et si postulatare: cocludens precipit quid in tali re agendum si perente populo. **S**i postulatur munus et splendor: edilitatis Bonis viris dat cautione faciendu. s. esse id quod a populo petitur: si boni viri approbant: q;bus stomachu facere non d; bonus ciuis. d;u. populu largitionibus et munieribus delinire et captare studet. Et per hoc Cesarem norat: qui iniustis patribus legem agrariam suscitauit: et varijs largitionibus populum sibi deuinxit: et magnificentissimo munere edilitatis. **P**:o facultatibus ipso

Plintius.

deinceps. Et si postulatur munus et splendor: edilitatis Bonis viris dat cautione faciendu. s. esse id quod a populo petitur: si boni viri approbant: q;bus stomachu facere non d; bonus ciuis. d;u. populu largitionibus et munieribus delinire et captare studet. Et per hoc Cesarem norat: qui iniustis patribus legem agrariam suscitauit: et varijs largitionibus populum sibi deuinxit: et magnificentissimo munere edilitatis. **P**:o facultatibus ipso

ratione diutinarum. Illi enim qui ultra quam res domestica patitur impendiuntur carpendi sunt: quoniam es alium contrahere cogitur. Unde Plinius edilitatem Scauri notat his verbis Eligno. L. Curio fuit nebris munere patris cum opibus apparatu superare. Scauruz intereretur. unde enim illi vicerius Sylla et Adetella mater proscriptorum servix. Ann. M. Scaurus totiens princeps ciuitatis et Alcantans sodalitatis rapinarum pruincialium sinus et Caesar post edilitatem. xxx. et octingenta talents debebat creditoribus. Caesar inquit Plinius in edilitate munere patris funebri omni apparatu barone argenteos usus est. L. Antonius ludos scena argentea fecit. item. L. Alturena et Mosiphi ut fecimus. in nostra edilitate inquit L. non scribit Plutar. qui fecerit. Lice. in sua edilitate: de qua paulo post dicitur. Et si quod alius precepit. prius fuit si postulatur a populo: et non improbatur a bonis. Alterum est si acquiritur ex ipsa largitione res maior utileorum et potius crepius. O restis eius: qui ut gratiam populi intret prandia in semitis populo exhibebat simulacra se id agere eo ait. ut herculem honorum suorum decimam solueret quod opes illorum augeri putabatur: quod decimam Herculem dedit. Dicitur etiam. v. sic scribit: potius et pinarius inter aborigines prefatores Herculem bonifice exceperunt quod ut gratiam re ferret: dicit eos qui sibi vita func-

Plinius.

tamen approbantibus faciendum est: modo per facultatibus nos ipsi ut fecimus. Et si quando aliqua res maior aut utilior populari largitione acquiritur: ut Oresti nuper prandia in semitis decime nomiae magno honore fuerint. Ne Marco quidem Seio virtus datum est quod in caritate annoneasse modium populo dedit. Magna enim se et inuicterata inuidia nec turpi factura quando erat edilis: nec maxima liberauit. Sed honori summo nuperrime Milonius fuit quod gladiatori b' emptis reip. ca que salute nostra continebat omnes Publum Clodij conatus furoresque comprescit. Causa igit largitionis est si aut necesse est aut utile.

Diodorus.

to et inter deos relato decimam bonorum diceret. feliciter vulturos quod euenissemus usque ad hoc cepimus constat. Multo enim romanorum non solum mediocri censu: sed qui ditissimi sunt habent decimas. Herculem voverunt. posteaque fortunatores facti bona sua ad viii. talentorum milia Herculei sacrarunt. L. romanus ferme ditissimus estimatis bonis decimam parere. Herculei dedit. M. Crassus: ut dictum est etiam decimam partem bonorum Herculei conservauit. Silla ut auctor est Plinius ex virtutis fortunis. Herculei decimam sacrificans sumptuissima exhibuit populo coniuncta: in quibus tanta prodigalitate vobis est ut plurima ois generis condimenta deinceperent in flumina et quadragenaria ac supra vinum posaretur. Ceterum non multo ante. Nomine decime hoc preteriut diceret se soluere decimam partem bonorum Herculei: sic in viis dabant populo prandia in honorem herculis: hoc tamen simulabat ut captaret populi fauorem. Me virtus datum est. Non fuit reprehensum. I. Setus non fuit ob id accusatus tanquam captaret aurum popularem. In caritate penuria frumenti populo rem gratam fecit: quoniam exiguo precio dabat modium annone: asses tuerintur et ac vniuersi libre. unde as dicebatur namus libralis: inde dupondius ex duabus libris: et festiūtus duarum librarum et semiū. Magnus enim se ratio quare non fuit illi virtus datum sensus est. M. Silius qui ob auaritiam tam pridē a populo bubebat odio. ea se infamia liberauit. hoc suo dāno quod vituperari non potest. Igis ut bonorum nostro consilium interdū largiendū est ipsa largitione modū non excedente. Nec turpis non vituperabilis: quoniam decebat edilem talia facere. Sed bonorum summum hoc dicit in gratiam Milonis. qui Clodium Liceronis capitalem in filia arcina: interfecit: emptis ad eam rem conficiendam gladiatoribus quorum duos nominat pedianus Asconius. Eridanum. et Brutum: qui cum clodianis manus conferre ceperunt. Milon: vi Liceronem Clodiano fauore liberaret gladiatores in sua edilitate cōparauit Causa repū. p. repū. defendenda. Que salute nostra continebatur: laudat se L. et ostēdit Milonē non errasse in opp̄mculo Clo. p. salute ipsius L. qui Clodio ciuit turbulentissimo aduersabatur Clodius auctore Plutar. L. ab exilio renocatum armata manu occidere voluit et in dominum impetu facto redemptoribus fugatis lapides et colūnas disiecit. Tandem inualesce in dies Clodij in Liceronem furore Clodius preturam petiit ad omnia perturbanda tandem a Milone interfactus est. Nec absfuit suspicio inquit Plutar. et licet Licero eius cedas auctorem suasoremque fuisse erat. Clodius vir cum nobili genere ortus tum diuitiis eloquentia et clarus nullus autem vulgarissimum ad fastidium usque hominum subdia et peccitate secundus Plinius. Milonem notat dicens. itaque et ipsum Milonē festertia septingenta milia eris alieni debuisse inter prodigia humani animi duco. Causa igitur. cōcludit oīndes qua causa ducti largitōe ut debemus: cū. s. aut necesse est aut utile: et in utroq; mediocritas seruāda est

As
Dupondi
us
SestertioPlutar
de clodio.

Officiorum.

Gloris ipso largitionibus que fiunt aut necessitatis aut utilitatis causa. **L.** quidem. Philippus damnauit iuxta tales largitiones: quibus homines ad maiorem dignitatem cupiunt peruenire. **M**unc assert. **L.** Philippus et cottam curionem qui gloriabantur se consulatum adeptos sine munere edilitatis: ut ostendat hanc esse laudabiliorum viam ad amplissimos honores: quoniam id quod virtute parari debet: turpe est si pecunia et populari ambitione paratur et hoc dicit. ut se etiam laudit: qui ad consulatum homo nouus quenit: quis exiguos sumptus in sua edilitate fecisset. Clas-

rus: multi nomini: quoniam fuit

elo quem et magno ingenio podo-

tus id est quod. **L.** Philippus et **C**otta **C**urio quodammodo: hoc dicit:

ut deinceps arroganter: et simul ostendat se aliquos sumptus in sua

edilitate fecisse: sed pro amplitudine

bonorum quos adeptus est omnibus

suffragantibus nulli quodammodo

fuerunt: et sic ostendit se no-

rum hominem non largitionibus

sed propria virtute anno suo. i. cum

primum petere licuit post preturam

peruenire ad consulatum. **A**n pli-

nus ait in vii. consulatus tantum

operibus electus: et nomen Lice-

ronis et splendor consulem fecit.

Plinius.

Seneca

In his autem ipsis mediocritatis regula optima est. **L.** quidem philippus Quinti fabij filius vir magno ingenio: in primis clarus gloriari solebat se sine ulla munere adeptum esse omnia que haberentur amplissima. Dicebat idem Cotta Curio. Nobis quoque licet in hoc quodammodo gloriari. Nam pro amplitudine honorum quos cunctis suffragiis adepti sumus nostro quidez anno quod contigit eorum nemini: quos modo nominaui sane exiguus sumptus edilitatis fuit.

Liceronem filium imperante Augusto. ideo dicit Seneca. Et filium que res consulem fecit nisi patet. Amplitudine bonorum consulatu qui erat honor per se amplius. Nostro anno: statim post preturam: tunc enim licet petere consulatum gloriatur. Et se finita pretura creatum fuisse consulem: quod non contingat illis: quos supra nota sunt: quibus non essent noui homines. ut erat **L.** qui defus consulatus electione in oratione pro lege agraria apud Quirites contra. P. Rulli tribunum plebis ita scribit. Neque me estimando consulem quod est ipsius. per se amplissimum: sed ita fecisset quod pauci nobiles in hac ciuitate facili sunt. Mouis ante me nemo. Nam praefecto si recordari volueris de nouis hominibus: reperi eritis eos qui sine repulsa consules facili sunt diurno labore atque aliquia occasione consules esse factos: cum multis annis post petierint quod pretores fuisse: aliquo serius quam per etatem ac per legem licet. qui aut anno suo petierint sine repulsa non esse factos me esse unum ex omnibus nouis hominibus de quibus meminisse possumus: qui consulatum petierint: cum primum licitum sit: consul factus sim cum primi petierim: ut vester honor ad me ipsum diem petitus: non ad alienae petitionis occasionem intercepimus nec diuturnis placibus efficiamus sed dignitate imperatus esse videatur. Est illud amplissimum quod paulo ante commenstrauit quirites: quod hoc honore primi me ex nouis hominibus multis posthabitis affectus. quam per me petitione quam anno meo: sed tamen magnificentius atque ornatus esse illo nihil potest: quam meis comitiis non tabellam indicem libertatis: sed vocem unam pro vobis indicem vestrum erga me voluntagium ac studiorum tulistis itaque me non extrema tribus suffragiorum: sed primi illi vestri cursus: neque singule voces perconum: sed una voce vniuersus populus romanus consulem declaravit. ideo in hoc loco dicit: quos cunctis suffragiis adepti sumus. Anno nostro post preturam cum primus petere licuit consulatum erat enim prefinitum tempus quo petere licet: dixi enim supra Syllaz dictatorem voluisse: ut non licet petere consulatum: nisi post preturam: et tunc annus suus dicebatur ab eo qui in toga candida magistratum perebat. Mouit homines ante Liceronem assequi non potuerunt consulatum anno suo: sed opus fuit expectare. Unde in eadem oratione Liceron alt: cu M. Marcius a spe consulatus longe abesset: et septimum annum post preturam raceret. ideo in hoc gloriatur. Liceron: quoniam primus ex nouis hominibus anno suo amplissimos honores adeptus est. Et in oratione pro Milone dicit. P. Clodius cum statusset omni scelere in pretura vera rem publicam videre tamen ita tractata esse comitia anno superiori: ut non multos menses preturam regere posset: qui non honoris gradus expectaret ut ceteri. sed ut **L.** **P**aulum collegam effigeret singulari virtute cuem: et annum integrum ad dilacerandam rem publicam quereret subito reliquum annum suum: secundum in annum proximum transiit. prius perebatur questura: inde editias. postea pretura: demum consulatus. Lensores erant et ante consulatum et post in bruto sic ait. itaque cum iam pene euaniisset horrens et ego anno meo sexto autem post illum consulem consil facius esse reuocare se ad industria cepit. Quod contingit nemini: ut scilicet anno suo editias suffragiis adipisceretur. Exiguus sumptus edilitatis fuit Liceron cum esset in plurimis causis versatus: et in patrocinio scilicet maxime in certamen venisset: designatus est editus: ut ipse

dicit in *Bruto* cum designato consule *Mortentio*: et ipse testis est in oratione pro *L. Murena* trios ludos in sua edilitate fecit: qui nam ludi fuerint: in ultima actione in *Terrem* apparet: dices post questuram sum designatus edili: habeo rationem quid a populo romano acceperim. *Adi* hi ludos sanctissimos maxima cum ceremonia *Cereri*. *Libero* libereq; faciendo. *Mibi* floram matrem populi plebisq; romane ludorum celebritate placandam. *Mibi* ludos antiquissimos qui primi romani sunt nominati: maxima cum dignitate ac religione ioui iunoni. *Minerue* esse facien dos. *Mibi* sacrarum editum procurationem: mihi totam urbem tuerendam esse commissam ob eaurum rerum laborem et sollicitudinem fructus illos datos: antiquitatem in senatu sententie dicende locum. *to* gam preterquam: sellam currullem ius imaginis ad memoriam poste ritatemq; producendam. *Mis* ludis maxime populus delectabatur: et qui non nullis ad amplissimos honores consequados susfragatis sunt. *Unde* in oratione pro *Murena* ambitus accusato respondens seruo *Mipitio* ait: Non esse mirandum in petitione consulatus ludorum magnificeniam. *L. Murene* apud populuz profusus delectant inquit homines misbi crede. *ludi*: etiam illos qui dissimulant: non solum eos

qui fatentur. qd ego in mea petitione sensi. *Mamnos* quoq; habuitus scenam competitricem. qd si ego qui tres ludos edili fecerem: tamen *Antonij* ludis commonebat: tibi qui calu nullus feceras: nihil buius istam ipsam quam irides argenteam scenam aduersatam putas. *Moli* ludorum buius elegantiam et scene magnificentiam valde contemneret: que huius admodum profuerunt. *D*icit inquit populus Romanus priuatam luxuriam et publicam magnificentiam diligit. *Divus Au* gustinus in iij. de ciuitate dei *Ciceronem* his ludis sese efferentem sic taxat. Ut grauis et philosopha baster *Tullius*: clamat in auribus ciuiteatis inter cetera sui magistratus officia sibi floram matrem ludorum celebritate placandam: qui ludi tanto deuotius qd turpis celebrari solent. Apq; etiam nunc dicit que impense magis laudabiles sint in ipsa repu. *G*loriis sunt urbium: paries autem domorum. *Maualia* sunt loca in quibus sunt naues et cōseruantur anteq; in aqua dedicantur. *I*ncundius qd fint edifica publica magis inquit gaudet populus epulo visceratione: ludis tamen illa sunt praestantiora: quantum sunt dulciora et maioris fame. *Hec* nauis portus et alta edificia ad ysum communem. *P*ropter *Pompeium* qui in secundo consulatu ut dictum est: gymnasia theatrumq; erexit. cutus dimensionem ex theatro quod erat. *Mithlenis* atculit. *C*erecundius inquit talia reprehendo. ne videar insectare Pompeium amicum meum: qui in his sine aliqua suppuratione profusus fuit. *P*rincipem primum inter grecos nominis celebritate ac fama eloquii. *P*reclara propilea vestibulum templi. *Minerue* apd *Athenas*. propileum grece latine dicitur vestibulum. pluribus ait in vita periclis. *A* tractis vestibus la quinquevntio edificata sunt. *M*enechle architecto fortuna autem admirabilis que circa eam fabricam euenit. indicauit nunc de futuram eam: sed adiumento operi semper futuram. *Mamq; vn* ex fabris diligentissimus cum ex alto decidisset: et medici de salute iam desperassent: dea per quies tem. Pericli ostendit remedium et siccile liberatus est et salubri palladii in arce positum est signum quod iphi dies effinxit. Cum autem Thucydides diceret Pericli edificantio nimis pecuntas effundere. Pericles populum in concione rogauit. num quid videtur nimium: impendisse. quo respondente nimium: sint igitur hec non yobis inquit impensa: sed misbi. et in ipsis donis meum tantum nomen inscribam. Hoc dicente pericle siue admirari eius animi magnitudinem siue de operi gloria certarent athenienses reclamarunt iubentes ut publice sumptus faceret nec vlti parceret impense de phalereo Demetrio dictu*s* tam est. *P*reclara summi nominis et celebritatis. *P*ro lecit effudit. *D*e hoc generi toto jō publicis edificiis munieribus ludis et similibus. *L*ibris d republica quos in suo consulatu elucubrauit sex fuerunt: quinq; desiderantur: sextum habemus: qui inscribitur de somno Scipionis. *T*ota igitur cōcludit tales largitores toto genere vittosas esse sed aliqua tempora incidere quibus necessarie sunt. cum scilicet fugimus auaritie suspicione

Augusti.

Maualia.

*P*ropileū
Plutar.

Officiorum

Lcum necessitati subuentur: et tandem cum ipsa largitio non omnino ad malum sine tendit. **C** Totogenere omnino et per se. **C** Temporibus temporum et conditione potest esse non vitiosa sed laudabilis: et sic ut largitione interdum erit officium a constantia. **C** Accomodata pro ratione facultati facienda et moderanda. **M** illo autem postquam de largitione que a prodigalitate proficiuntur differuit. trahit ad aliud genus quoque a liberalitate manat. docetque quomodo tali liberalitate via dum sit. **S** upra dixit duo genera esse largiora quorum alteri prodigi alii liberales dicantur. postquam de prodigiis dixit: dicit de liberalibus: qui ut dicebat suis facultatibus aut captos a predonibus redimunt aut es alienum suscipiunt. **C** Asse citi dispositi in causa dissimilibus. **T** alia causa est: docet quomodo affecti esse debemus: cuz alia causa sit eius qui in calamitate vertatur et eius qui adiuuari cupit: cuz ad summos tendat honores sine aliqua clivis: docet nos de bere propensiores esse in calamitosos nisi fuerint calamitate digni. **C** Res meliores maiores dignitates et opes. **B** enignitas liberalitas magnificientia. **I**n his ratiōne quis inquit in illis propensiones esse debemus: tamen nullo modo deserendi sunt qui a ratiōne dignitatis gradum ascendere cupiunt. **C** Sed in diligētis idoneis precipit diligenter iudicandum esse an alijs qui favorem cupiunt digni sint: quoniam alii esse contra prudentiam quod patet Ennius sententia. **C** Male locata collocata indignis enim in me idoneis. hic est versus Ennius ex tragedia: et publicus poeta misericordum dicit: beneficium dādo accepit qui digno dedit. **C** Quod autem ponit nunc cōtrariū **C** In eo quod bono viro tributum est. **C** In ipso bono viro. **C** Ex certis que laudant liberalitatem: qui prudenter sunt: et liberalitas ab omnibus laudatur: remota imprudentia: quoniam dandum est ut oportet. **C** Danda igitur opera est precipit quibus beneficiis altos afficeremus ut memoria remaneat apud posteros et illis non licet esse ingratias. **C** Prodatur propagetur diffundatur: ut aliquos vi oppressos defendere docere: predia donare merentibus: ad huius euehēre et similia: quorum memoria transit ad posteros: et sine odio aliorum ingratis esse non possunt. **C** Non licet esse ingratias: sic loquimur nihil licet esse bono ubi licet esse discreto. **C** Deterrenda amouenda et impedienda cum utatur in gratitudine. **I**ta dicimus deterrente a scribendo id est effici ut non scriberes: deterre liberalitatem: efficio ut quis non sit liberalis: qui ergo est immemo: beneficium: deterret liberalitatem: hostem: inimicum quoniam est ingratius et illiberalis. **C** Enniorum pauperumque qui indigent altorum liberalitate. **C** Atque hec benignitas ostendit banc liberalitatem vñisse reipublice cum redimuntur captiui et pauperes locupletantur. **C** Ab ordine nostro ab auguribus quoniam Cicerō erat ex ordine augurum. Cicerō post crassi interitum augur creatus in Lilitiam pro consul missus est qui eam prouinciam armis et iusticia seruauit. collegium augurū erat in maxima veneratio apud

largitionum genere vitiosa est temporibus necessaria: et tamen ipsa et ad facultates accomodata: et mediocritate moderanda est.

Alterum genus largiendi quod a liberalitate proficiuntur.

N illo autem altero genere largiendi quod a liberalitate proficiuntur: non uno modo in disparibus causis affecti esse debemus. **T** alia causa est eius qui calamitate premis: et eius qui res meliores querit nullis suis rebus aduersis. Propensior benignitas esse debebit in calamitosos: nisi forte erunt digni calamitate. In his ratiōne quod se adiuuari volunt non ut ne affligatur sed ut altiorum gradum ascendant: restricti nullo modo esse debemus: sed in diligētis idoneis iudicuz et diligentia adhibere. Nam preclare Ennius bene facta male locata male facta arbitror. Quod autem tributum est bono viro et grato. in eo tum in ipso fructus est: cum etiam ex ceteris. Temeritate enim remota gratissima est liberalitas: eoque ea studiosius pleriq; laudant quod simili cuiuscum bonitas commune perfugium est omnium. **D**a da igitur opera est: ut his beneficiis quam plurimos afficiamus quorum liberis posterisque

propositi quibus beneficij altos afficeremus ut memoria remaneat apud posteros et illis non licet esse ingratias. **C** Prodatur propagetur diffundatur: ut aliquos vi oppressos defendere docere: predia donare merentibus: ad huius euehēre et similia: quorum memoria transit ad posteros: et sine odio aliorum ingratis esse non possunt. **C** Non licet esse ingratias: sic loquimur nihil licet esse bono ubi licet esse discreto. **C** Deterrenda amouenda et impedienda cum utatur in gratitudine. **I**ta dicimus deterrente a scribendo id est effici ut non scriberes: deterre liberalitatem: efficio ut quis non sit liberalis: qui ergo est immemo: beneficium: deterret liberalitatem: hostem: inimicum quoniam est ingratius et illiberalis. **C** Enniorum pauperumque qui indigent altorum liberalitate. **C** Atque hec benignitas ostendit banc liberalitatem vñisse reipublice cum redimuntur captiui et pauperes locupletantur. **C** Ab ordine nostro ab auguribus quoniam Cicerō erat ex ordine augurum. Cicerō post crassi interitum augur creatus in Lilitiam pro consul missus est qui eam prouinciam armis et iusticia seruauit. collegium augurū erat in maxima veneratio apud

antiquos. Crassus in catus locum Cicero subrogatus fuit. Hanc ergo consuetudinem] concludens preponit banc liberalitatem largitionibus: ex muneribus eorum: quos prodigos appellauit. Ad numerum spectaculorum ad captandam multitudinem. Grauatum prudentem hec inquit a graibus hominibus solet exercere: illa autem a leuisimis: qui suram popularem captant. Illa largitio que fit ad captandos populis auores. Titillantium] inuenientium. Titillare] est illas partes corporis tangere que tacte mouent quandam voluptatem: ut tangere sub alis. ergo qui largitione: vt vuntur quasi titillant voluptatem multitudinis: quoniam delinquent ipsas oblectant et capiunt tali largitione ac munere. Conuenit autem] Munus precipit et dando ei exigendum quid agendum sit et conveniat. Non acerbum] non aspernum et nimis molestum. Re] co trahenda] in omni contractu.

Confinijs] hoc confinium dicitur. De suo iure] de eo quod iure ad se pertinet. Aborrens] alienum a litigis quo ad se eri potest: et potius est aliquid de suo concedendum. Atq[ue] ligandum. Habenda autem estratio] ne aliqui precepro Ciceronis ducti a litibus abborrendo rem suam consumi et labi sinerent. monet babendam esse curam rei familiaris. nec permittendum ut male dilabatur. qd maxime decet. Flas-
gitorium] malum sceleratum et patinens ad ignavum hominem. Sz] ut illiberalitatis] monet ita esse babendam rationem rei familiaris: ut non videamur illiberales aut auari. Posse enim] ratio quare suspicio auaricie pellenda est: quoniam ille est pecunie fructus: cum quis moderate vitetur liberalitate. ut se patrimonio non spoliet. Recte etiam] laudat sententiam Theophrasti qui hospitalitatem laudavit. que est quedam dispositio et liberalitas erga hospites. id est amicos eternos. A Theophrasto] qui de diuinis librum unum scripsit: in quo laudavit hospitalitatem. Valde decorum] pulchrum et gloriosum. Illustrum] claro rum virorum et principum cuius tatis. Illustribus] claris amicis externis. Hanc sententiam Lactantius reprobat. sed ipse loquitur ut christianus. Cicero autem] Limonem] Limon filius fuit Melciadis et begephiles filie Olori Regis thrace. Melciades] des. talentis damnatus in vinculis periret. Limone et sorore Elpinica superstibus. Limon polijs bellitis incompletatus agrorum sepes amonit: velomnes ad fructus legendos accedere possent. ex tribu laciadatarum fuit. Melciades] in quos summatam hospitalitates Limon exercisevit

Limon:

Officio rum:

Plutar.

Parabatur inquit Plutarchus in vita Limonis. ingens domi coquulum: eo pauperes quicunque vellent libere conuententes educationem ininde per oculum sibi vendicabant: ut rebus tantum urbani intenderent. Ceterum Aristoteles non id omnibus atbeniensibus datum esse: sed ex Laciadibus contribulibus: suis cuiusque licuisse accedere tradit. Comitabantur preterea Limonem quida familiares: his pulchra ueste induitis mandatum erat: ut si quis grandior natu sordide ob inopiam induitus cum Limone forte loqueretur uestem cum eo permutarent. Uisum est hoc magnis centie genus plurimum in se manifestatis babere: et numeros etiam illi copiose ferebant ut si quem in foro indigna pressum egestate compicerent. Quod proxime accedentes pecuniam illi clam in manibus dumperent. Curiales contribules formam ciuillem Romulus hoc modo instituit: diuisa oī multitudine trifariam singulis partibus duces singulos pefecit: tribus ipsas tribus in denas equales partes: vocauitq; eas curias: illisq; etiam duces singulos pefecit. duces et duum tribunos: curiarum vero curiones nominavit. Jude curiales sunt qui et tribules et contribules ex eadem tribu sive curia: hec et Dioniso alacarnasseo Pomponius autem lib. i. digesto de origine turis dicit Romulum in. xx. partes diuisisse populum. quas curias appellauit. propter easq; tunc respu. curam per sententias partium earum expediebat. ut dictum est in. l. volumine.

Pópon?

Se autē opera sup posuit duplē rōnē liberalitatis q̄ rū alterā in pecunia cōsistit: alterā in opa atq; industria. Postq; de liberalitate pecunaria differuit. trāsit ad alterā: que opa sit. Et estib⁹ pler: quo uitam interdum confertur in vniuersam rempu. interdum in singulos: et ostendit prodeſſe alicui in iure ciuili accommodatissimum esse ad homines beneficij astrigendos: inde ponit eloquentiam que grator et ornatior. Operā labore et industria. In iure cauere vitare incomoda et deceptions in iure litibusq; multi enītius amittunt suum ignorantia turis aut procuratorum causidicorumq; inscitia. Opes augēdas potentiam et auctoritatē gratiamq; multitudinis: cui hec opera prestatur. Braciam benitoſus iurisconsultus inquit: fauens allis in causa maxima consequitur auctoritatem et gratiosus apud omnis efficitur: quibus opera sua prodest: et cognitio turis ciuiliis in summo honore semper fuit et etiam interpretatio. Quam cognitionem et interpretationem turis. Ante hanc confusione temporum damnat Cesars tirannidem et bella ciuilia: quibus secentiūs iura opp̄sa erant et omnia confusa: Principes primi in ciuitate et familia Aquilorum Abutiorum: quorum tanq; hereditarium erat ius ciuile et aliorum quos supra nominauit. qui ciuitatis principes erāt. et turis ciuiliis scientiam tanq; possessionem a maioribus relictam habebant. que omnibus excepta fuit propter tirannidem et turis oppressionem. Et sic Cicerο deplorat calamitatem suorum temporum: et ius ciuile amissum esse dolet: id que eo indignius fert quod talia acciderunt tempore Cesars qui oī scientia vigebat et ius ciuile videbatur diligere. Suetontus ait: ius ciuile ad certū modū redigere statuit atq; et imensa diffusacq; legū copia optia queq; et necessaria in paucissimos conferre libros. Eo indignus matore animi dignitate ferendū. Cū is esset Cesar dictator.

Suetoni⁹

quidem Limonem Athenis etiam in suos ciuiales Laciadas hospitalem fuisse. Ita enim dicunt instituisse: et vilicis imperauisse: ut omnia preberentur quicunque Laciades in villam suaz diuertisset. Alterum genus liberalitatis quod opera prestatur:

Cle autes opera nō largitioē beneficia dantur hec tum in vniuersam rempu. tum in singulos ciues conferuntur. Nam in iure cauere: confilio iuuare atq; hoc scientie genere prodesse q̄ plurius vehementer et ad opes augendas pertinet et ad gratiam Itaq; cum multa preclara maiorum tum qnā optime constituti turis ciuiliis summo semper in honore fuit cognitio atq; interpretatio quā quidem an hāc cōfusionem temporū in possessione sua pri cipes retinuerunt. Nunc vt honores: vt omnis dignitatis gradus sic buiūs scientie splendor deletus est. Idq; eo ir; dignius: quod eo tempore hoc contigit cuz his esset qui oēs superiores quibus bonoꝝ par esset scientia facile viciſſet.

Gloria domini genere doctrine. **H**oc igitur opera] concludit de opera turis ciuillis: et transit ad eloquentiam quam laudibus effert et merito. **S**ravos] maioris dignitatis quantum ad p̄dus rerum et sententiarum. Oratoris vis est et officiū posse de oī re quecumq; proposita sit: apte et copiose dicere. **O**ratoris q̄ sit ius ciuile. **O**ratoris] maioris ornamenti et dignitatis. **A**d miratione audiētium] quoniam eloquentem et prudentem omnes admirantur. **A**nde Juuenat. lis Demostene alt. Quem intrabantur Athene Lorentem et pleni moderantem frena Theatris.

Hoc igitur opera grata multis et ad beneficis astringendos homines accommodata. Atq; huic arti finitima est discendi grauior facultas et oratio. Quid enim eloquentia laudabil? et prestatibilis vel admiratione audiētium vel spe indigentium vel eorum qui defensi sunt gratia. **H**uic quoq; ergo a majorib; nostris est in tota dignitate principatus datus. **D**isertus igitur hominis et facile laboratis: qd; i. patriis est morib; militorum causas et nō grauate sed gratuito defendētis: beneficia et patrocinia late patet. Admonebat me res ut hoc quoq; loco intermissione eloquentie ne dicam interitum deplorarem nisi reverente de meipso aliquid viderer queri. Szta men videm? qbus extictis oratorib; q̄ in paucis spes? q̄ in pauciorib; facultas q̄ i. multis sit

Et Liceronem orantem oēs suspiciebant. **I**ndigentū eozq; indigent patrocinio eloquentis: vt in iudicio defendantur **C**itia] benivolentia eoru; qui defensi sunt: et patronum magna gratia prosequuntur. **H**uic quoq; quēadmodum viri ciuili. **I**n tota] in omni parte dignitatis. **I**n patriis est moribus] romantis institutis: quoniam apud antiquos patrōt agebant causam clientis opera gratuita. **L**icero ex patrocinis auctore Plutarcho mercedem non accepit. **M**unera a Siculis ingentia magnificaq; vltro delata constantissime tenuit: eo duxat contentus: vt edilitatem suam transmissione frumentaria nec illa quidem gratuita adiuuarent. **D**isertus a disserendo dicit auctore Feste: a disertus est ille qui dicit ea que oportet. **F**abius li. viij. sic scribit. **M**. Antoni⁷ ait

Juuenat.

Disertus

Plintus.

a se disertos visos eē multos eloquentem autem neminem: disertos satis putat dicere que oportet at: ornare autē dicere proprium esse eloquentissimi. **I**deo Licero diserto dixit: quoniam non loquitur de eloquentissimo sed mediocri oratore et patrono causarum diserto. **F**acile laborantis] q̄ facti le suscipit labores pro aliis i iudicio defendēdis. **N**on grauare] non moleste aut ppiter pecuniam: sed gratuito is dicitur aliquid grauare facere. qui molestio aīo et quasi inuitu facit. **P**linius in principio. xvii. voluminis sic scribit. Crescit apud me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis. quādoq; maior copia herbaria dicenda restat: tantomagis adorare prisorum in inuentendo curram: in tradendo benignitatē subit. **A**dmonebat me res] de qua loquor et status presens. Me s̄ sua fortuna Licero queri videatur: noluit i intermissionem eloquentie deplorare: s̄ visitur occupatio. **C**um enim dicit se nolle deplorare: maxime deplorat: et tempora dannat sua. **H**oc quoq; loco] quēadmodum feci de iure ciuili. **N**e dicam interitum] noluit dicere Licero eloquentiam perisse: sed fuisse intermissam. **Q**uibusc; q̄ clarissimi oratoribus: vt prius fuerat. **L**. Crassus: **M**. Antonius. **C**esar. **L**. filii. **W**ortensius. **C**otta: nō nulli alii: q̄ in foro claruerat. **W**ortensius: in actione pene superabat Liceronem: et adolescentis magis dicēdo floruit q̄ senex. De quo **L**. in bruto. **W**ortensius a Crasso consule. **S**ceula vscq; ad **P**aulū et **M**arcū consules floruit. **M**os iniquus: in eodem cursu sumimus a **S**illa dictatore vscq; ad eosdē fere consules. **S**ic **D**u. **W**ortensij vox extincta suo fato est: nostra publico. **G**lōs autē Brute inquit: quoniam post **W**ortensij clarissimi oratoris mortem orbe eloquentie: quasi tutores relleti sumus: domiteneamus: eam septam lī. berali custodia: et hos ignotos atq; impudentes procos repudiemus: queamurq; vt adulcam viri gine casta: ab armatorum imperiū cōtum possumus probibeamus. **I**n paucis] quoniam paucis tūc supererant oratores: et bi qui erant non habebant facultatem id est potentiam dicendi quoniam extinctus erat senatus. de leta iudicia: et cause forenses conticuerant: et hoc Licero propter se dicit qui prius in foro regnauerat: et eius vocis tota vrbis theatrum fucrat. nunc autem fugebat cōspectum sceleratorum: quibus omnia redundabant. **A**nde mīror illum intantis malis hoc opus tā breui tempore elucubzare potuisse: quoniam scripsit post necem **C**esaris: sed beatissima igeni vberitas: et philosophicum pecus omnia superabat. **S**pēs] pauci inquit sunt: de quibus sperare libet: et futuri sunt clari oratores. **F**acultas] potētia orati causas. **G**audata] multū inquit audet hoc genus dicendi tractare: sed id qd; audent prestare ut decet non possunt: supererat ipse Licero eloquentie fons: qui tamen cessabat culpa temporum: quibus omnia turbata erant et confusa,

Officiorum

Tum autem omnes dicit supra homines prodesse posse ture ciuitate et eloquentia. sed quia non omnes possunt calere ius ciuile aut esse diserti. dicit nunc Cicero tales homines posse etiam pro desse opera: cum scilicet beneficia pro aliis petunt commendant iudicibus reos: et vigilant prore alterius. et rogant eos qui defendunt aut consilunt ut sint in causa diligentes et sic cum ipsis non possint eorum causas agere. orant alios ut eis adsuiciant et sic officio bonorum virorum funguntur. **M**eriti quidem quantam paucis datum est ut optime ius calcent et diserti sint. **O**pera labora et industria. **L**icet tamen prodesse] ordo est: licet hoc scilicet hominem potenter beneficia commendant iudicibus aliquem vigilante et rogantem alios: ut licet in qua talem hominem ita facientem operam sua prodesse multis. **L**icet potenter prodesse] Ille potest aliis prodesse qui beneficia pro ipsis petit et commendet iudicibus causam reorum. **L**acissime manat ad multos iuuandos excedit eorum industria: qua gratiam alios demerentur et animos. **I**az illud] virtus occupatione mones neminem esse ledendum: dum alii cui prodeste cupimus. **N**on expedit] non est vtile. Si imprudentes ledunt: negligentie ascribenduz est: si scientes: temeritatis: quae est intrinca prudentia. **C**ertis operis quibusdam laboribus et quam industria compensare id quod alium ledit: si in aliqua re inniti aliquem offendimus: debemus alia opera et officio id quod violatum est compensare. et eum quem offendimus aliquo beneficio redolentare.

Sed cum in hominibus iuuandis. dixit hactenus iuuandos esse homines aut pecunia. aut opera. monet nunc portus iuuandos esse bonos viros et inopes: quod fortunatos et potentes: quoniam sequi debemus virtutem non fortunam et diuitias. **D**ictu est proctus] omnes hoc facile dicunt: sed non ita facile sit. **D**ictu dum dicitur. **G**ulgo] ubiqz. **N**on fortunas diuitias et potentias aliorum: cum volunt beneficia in aliquo collocare. **G**hostesta] plena bonoris et laudis. **G**ratiam benivolentiam illius qui est diues et potens. **F**ere] quasi voluntas oim ad id est inclinatio. Sed si aduentu est diligenter: quoniam nostra voluntas propensio est adiuuandos potentes: monet. **C**onsiderandum esse que sit natura rerum et proprietas et ostendit portus esse iuuandum bonum virum et in opem: qui semper habebit gratiam si referre non poterit: et diutes obligari beneficio volunt. **I**n deo et maior nos consequit. **G**ram si inopem probuz virum portus quod si diutem iuerimus. **M**irum] certe declarat harum rerum naturam agere gratias est verbo. habere gratiam est animo cum memores beneficij sumus. referre aut est factio et re ipsa. ergo si bonus non potest gratias referre. s.

Audacia. **T**um autem omnes non possint ne multo quisdez aut iuris periti esse aut diserti: licet tam opera prodesse multis beneficia potenter commendant iudicibus: magistratibus vigilante pro re alterius: eos ipsis: qui aut consilunt aut defendunt rogantem: quod quod faciunt plurimum gratie consequuntur: latissimeq; eorum manat industria. **I**az illud non sunt admonendiz est enim in promptu: vir aida uertat: cum alios iuuare velite ne quos offendat. **S**epe enim aut eos ledunt quos non debent: aut eos quos non expedit: si imprudentes negligenter est: si scientes temeritatis. **A**ttenduz etiam est excusatio aduersus eos quos inuitus offendas quacunq; possis. **Q**uare id quod feceris necesse fuerit nec aliter facere potueris. **C**eteris quoque operis et officiis erit quod violatum est compensandum.

In officio prestando vir bonus locupleti preferendus est.

Ed cum in hominibus iuuandis aut mores spectari aut fortuna soleat dictu quides est proclive: Itaque vulgo loquuntur se in beneficiis collocandis mores hominum non fortunam sequi. Honestata oratio est. **S**ed quis est tandem qui inopis et optimi viri cause non anteponat in opera danda gratiam fortunati et potentis. **A** quo entum expeditior et celerior remuneratio fore videt in eo fere est voluntas nostra propensio. **S**ed animaduertenduz est diligenterius que natura rerum sit. **M**irum enim inops ille si bonus est vir. etiam si referre

quis est diues et potens. **F**ere] quasi voluntas oim ad id est inclinatio. **S**ed si aduentu est diligenter: quoniam nostra voluntas propensio est adiuuandos potentes: monet. **C**onsiderandum esse que sit natura rerum et proprietas et ostendit portus esse iuuandum bonum virum et in opem: qui semper habebit gratiam si referre non poterit: et diutes obligari beneficio volunt. **I**n deo et maior nos consequit. **G**ram si inopem probuz virum portus quod si diutem iuerimus. **M**irum] certe declarat harum rerum naturam agere gratias est verbo. habere gratiam est animo cum memores beneficij sumus. referre aut est factio et re ipsa. ergo si bonus non potest gratias referre. s.

par beneficium reddere: certe gratiam babere potest. Lesse memori beneficij accepti. ¶ Commodo I
spē afferit quandam sententiam: que circunferebatur in certo auctore: ideo ait: quicunque dicit. In
oratione pro plancho respondens Cassio accusatori ait. Quamq; dissimilis est pecunie debitio
& gratia. Nam qui pecuniam dissoluti: statim non habet sed qd redditum: qui autem debet es retinet
alienum: gratiam autem & qui refert habet: & qui habet in eispo q habet refert. Neq; ego nunc
planco desinam de debere si hoc soluero: nec minus et redderem voluntate ipsa: si hoc molestie no

accidisset. Et in oratione qua se
natus de reditu suo gratas agit.
dicit. Et qui in officio persoluendo
dissimilis ratio pecunie debite est
propterea q pecunias qui retinet
non dissoluti: qui redditum non ha
bet gratiam: qui retulit habet: &
qui habet dissoluti hoc etiam scri
bit Selle. ¶ Qui redditum reddit
dare gratiam sive referre: est id est
qd reddere beneficium: habere au
tem est gratificandi voluntate in
uticem habere. Referre inquit Se
neca. est vltro quod debebas affer
re. non dicimus gratiam redditum
reddunt enim & qui reposcuntur et
qui inuti & alibi plus obtentur: be
neficij q pecunie creditor: quo
niam de beneficio plus soluendum
est & nihilominus relata gratia eti
am coheremus. deheo enim cum
reddidi rursus incipere. ¶ Atqui
se locupletes ponit nunc oppos
tū & locupletibus. qui volunt be
neficio obligari. ¶ Beatos felis
ces & nullius rei indigentes. ¶ Eg
tantudem postulari. Iab eo q
confert beneficium. ¶ Patrocinio
vero ecce aliud quo ostendit ipsos
nolle obligari beneficio. ¶ Patro
cinio defensione aliquius in cau
sa sua. si fuerint clientes & vi sunt
alicii patrocinio: putant id esse
morti simile: potius inquit vellent
morti q videri clientes: quia a co
lendo dicuntur: quoniam colunt
patronū. ¶ Tenuis pauper & bo
nus vir. ¶ Sese spectandū ba
bita esse ratione sui & virtutis: no
torum: & q ille quis beneficium co

Seneca.

Seneca

Themistocles

culit spectauit virtutē ipsius paupis nō bona fortune. ¶ Nō fortuna diuinitas ut postea retribu
tione accipiat: eque beneficiū a fortunato reddat. Seneca sic ait. Nō est beneficiū q fortunā spectat.
¶ Illi qui est meritus: qui in se beneficia contulit: sed etiā alijs locupletibus: ut etiā ab illis acce
pte aliquid possit. ¶ Ecce enim multis hoc dictum est per parentes: et est ratio quare inops cū
multis indiget: studet etiam alijs videri gratus. ¶ Si quo forte fungitur: id est si ipse inops alijs
quid facit pro eo qui de se benemeritus est: dicit parum id esse & se maiora illi debere: ut pare grā
tiam referre possit: & sic semper munus suum extenuat. ¶ Tidendūq; illud iassert aliud: ostendit po
tius babendā esse rationē inops q diuinitas: ut maiore gratiam consequamur. & ideo dicit diligen
tius aī aduertendū: que sit natura rem. ¶ Dūmiles pauperes quorū est magna multitudo. ¶ Pre
sidū auxiliū suę paupertatis: si defendim̄ diuinitē ipse solus nobis debet: & forte filii: si inopē et
bonū virū: oēs paupes expectātes & ip̄t aliqd subsidū: ergo melius est in pauperē q in diuinitē bñ
scū collocare. Melius: utilius & honestius. ¶ In cōtentione disceptationē: cuius potius rō ha
bēdā sit. ¶ Themistocles auctore plutarcho ex his q̄ filia voxē petebāt: fruḡ ac modestū aī posu
it locuplet. dices se virū pecunij idigēt magis q̄ sine virō pecunias querere. ¶ Cice. aliter hoc narrat
p 155

Officiorum:

- Iuuena.** Sed corrupti mores loeplorat. Et statum suorum temporum: In quibus mores corrupterantur: et versi in luxum propter diuitias. Unde exclamauit Iuuue. Nunc patimur longe pacis mala seu or: armis. Luxuria incubuit viciumq; yllestatur orbem. Et vincant diuitie. Silius etiam dicit diuitiis probrosus honor: Asia deuicta inquit Plinius. Primum luxuriam misit in italiam. L. Scipio transtulit in triumpho argenti celati pondo milia quadringenta: et vasorum aureorum pondo .cc. milia eadez. Asia domita multo etiam grauius affixit mores. multiorq; victoria illa hereditas.
- Plinius.** At talo rege mortuo fuit erudita cuncte amare etiam non solum ad mirari opulentiam externam. Im mensio et achaice victorie momen/ to ad impellendos mores binc a/ liqui veterum ut Caius Marius post victoriam cymbricam cantans potasse liberi patris exemplo tradidit. Ille atq; arpinas et ma nicipularis imperator. Quid pertinet quasi dicat nibil: quotiam philosophi sumus et bona fortunae admirari non debemus: sed mo res: et si diuitie adiungant homines tamen per sexon efficiunt ut sint honestiores. Me id quidem semper quotiam multo propter diuitias interficiuntur: aliqui patiuntur incomoda. unde scribit. Plutarchus in vita Sylla nonnullos pecuniarum gratia obruncatos fuisse proscriptos. Quintus Au relius inquit nullis se negotijs i/ plicans forum ingressus nomina prescriptorum legebat inter quos cum se inuenisset. Te mibi misero dixit Albans me villa persequitur et statim ingulatus est. Diuitie in/ quis possidentis sunt causa malorum: non quia ipse faciunt aliquid sed facturos irritant. Pbilos sopus in primo ethices sic ait compluribus hominibus ex ipsis bonis accidunt derimenta: iam enim quidam ab diuitiis perierunt. Plato in duodecimo de legibus sic ait. Aurum atq; argentum et primiti et in templis inuidiosa possessio est. Sed faciuare esto opiuere. Non est modo feliciter erit: quasi dicat non erit. Honestior dignior laude virtutis propter diuitias: quoniam non laudamus hominem ob diuitias sed ob virtutes que sunt bona animi: et amitti non possunt: diuitie igitur. Quis faciunt homines potentiores: tamen honestiores non faciunt. Quod si etiam quis dicit iuuandum esse potius inopem monet nunc iuuandum esse etiam diuitiem: si est vir bonus: sed hoc non debet fieri propter diuitias: sed propter bonitatem: ideo dicit. Modo jid est solummodo ne adiument ipse diuitie et causa sint ut ille iuuetur. Quomodo ut non iuuetur: iudi cium illius qui iudicat aliquando iuuandum esse opera. Sed qualis: q; bonus sit qualitas est illa per quid quales esse dicimus boni sc; aut mali. Extremi yllemi i bñficijs collocadis et opera prestanta. Contendas coneris efficeri: pira iustitia: a qua ois commendatio pfiscitur: et qua remota nibil honeste et cum laude fieri potest: et iustitia causa est ut homo perpetuam commendationem assequatur et famam.
- Plutar.**
- Bureltus**
- Possido.**
- Pbüs**
- Plato**
- Sed corrupti mores depravatis sunt admiratione diuitiarum: quarum magnitudo quid ad vnumquem nostrum pertinet illu fortasse ad iuuat qui habet: ne id quidem semper. Sed faciuare poterior sane sit honestior vero cōmodo. Quid si etiam bonus erit vir ne impediant diuitie quominus iuuetur modo ne adiuuent: sic q; omne iudicium non quam locupler: sed qualis quisq; sit. Extremi autem preceptū in beneficijs operaq; danda est ne quid contra equitatē contendas. ne quid pro iniuria. Fundamentū enī ppetue cōmendatiōis et fame est iustitia: si ne qua nibil potē ē laudabile Beueftia que ad ynuer sos pertinent.**
- Ed quoniam de eo genere be neficiorum dictum est que ad singulos spectat deinceps de vis. que ad ynueros queq;**
-
- Ed quoniam de eo genere: postq; dissennit de beneficijs que in singulos conferruntur a singulis: ad illa transit que ad ynueros et rempublicam pertinent ad res publicam cum seil et ex publico aliquid communiter aut virisim distribuitur: ut cū ex publico frumentum datur aut agri respublice vectigales dividuntur. Eorum autem ipsorum: subdividit bane partem: et diei istorum beneficioru aliquid pertinet ad ynueros: sc; respu: aliquid facit quod oibus commune est: ut pontes: forastrata viarum: et cetera id genus: aliqua ad singulos ut cū annona aut pecunia populo dividitur: sive aliquid aliud datur: quod ad vnuquemq; pertinet. ista inq; sunt gratioza illis que pertinent ad ynueros: qm ex his maiorem singuli capiunt voluptatem quippe consulteur eorum necessaria. dantur a principe ynueros mille nummi: singulis dantur duo qui sunt gratiores: qm singuli ba**

bent. ideo dicit Cicero que sunt etiam gratiora. **C** Ad vniuersos. Icum beneficia in vniuersos conseruntur. **G** Singulos Icum virtutem aliquid distribuitur. **D**anda est opera omnino Iprecipit. **C**icero si fieri potest vniuersis & singulis consulendum: vt scilicet omniis singulorumq; ratio habeatur: & hoc ad eos qui rempublicam gerunt. pertinet. **C**onsulatur. puidet. **S**ed ita docet quo modo hoc sit agendum: vt scilicet ratio reipublice habeatur: & caueamus ne plusa largitio ex publico noceat reip. & erario. Ut ea res ipsum consulere & puidere. i. ipsa largitio frumentaria aut pecunia

ri: & ponit exemplum. **L** Helius & **P**. Gracchii quoiz. nimia largitio erarium exauriebat: non enim habebant rationem reip. sed plebis. **E**contra ponit exemplum. **M**. Octavianus cuius largitio tolerabilis fuit: habebat enim reip. rationes & singularium. **A**nde salutem attulit ei uibus qui accepérunt & reip. q; omnibus cōsulere debet: cuius salus in salute ciuium consistit: quo niam sunt reipublice membra quibus perditis: vt ipsa ciuiam perdat necesse est quo accidit exhausito erario et ciuibus fame. inopia & laborantibus. **A**nde debet enim opulentum: vt huic malo alijs occurere possit: nec debet pecunias parcer: p. salute suo rum: quantam: vt dictum est magistratus est ad aliis non ad se. **R**ex bas virtutes habere debet prudētiam: fortitudinem: iustitiam: seueritatem: grauitatem: magnanimitatem: liberalitatē he certe sunt regie laudes. Frumentaria ex frumento publico plebi dividēdo. **C** Admodum adhibita moderatione & circō et uibus fame laborantibus. & reipublica que ciuium salute continetur: salutaris fuit. In primis autē

dat allud preceptum rempublicam gerentibus. vt scilicet quisq; suis possidat. & ne fiat alicui iniuria in bonis suis: que iure possider. **R** publice pro impensis publicis. i. non debet is qui rempublicam administrat diminuere res ciuii priuati: & eas assumere in impensis que ex publico fieri debent: debet verbi gratia p̄nceps dare subdatis suis mille triceni modios banc p̄m annone non debet priuato ciui & opulento empere. vt alijs tribuat: quantam hoc est contra iustitiam. **P**ermitio se emi. **I**notat. **L** Philippum qui populo studuit contra optimates in suo tribunatu leges agrariae ferre voluit & definiebat quod agri iugera ciuios possidere licet: quingenta scilicet hoc autem eospectabat. vt bona locupletum cum pauperibus communicarentur & sic non potuisset quisq; habere quod suum erat. **A**nde Philippus bona ciuii priuatorum ad equalitatem redigere cupies: vt magis populuz excitarer: & optimatibus inuidiam faceret: dixit non esse duo milia hominum Rome: qui rem haberet. is qui aliquid haberet ut ostenderet diutias esse apud paucos principes & uitatis ceteram vero multidinem vel maxime eger. **L** legem agrariam que modum agris possyndendis imponebat. **A**ntiquari abrogari & cessare: nam antiquare legem est delere. & vt inquit. Pompei. in morez p̄sistimū reducere derogatur legi cū pars derribitur: abrogatur vero cū proslus tollitur. **C** In eo q; passus est legem antiquari. **I**n agendo. in ipsa actione: qua legē sūa debet id est cum haberet orationem pro lege agraria. **P**opulariter in populū fauorem. **C** apud Capitalis pernitiosa & detestabilis. **A**d equitationem bonorum: vt omnes tñi haberent in bonis. q; nō nolēbat aliquē posse supra quingenta iugera possidere: vt ea q; superessent exāta agroꝝ copia plebi diuiderentur: vt tandem nō esset fere aliqd discrimē inter p̄ncipes & plebeios: quo nihil p̄de esse p̄nūtiosum cum non licet. vnicuiq; quod suu est possidere: & desides bona aliorum inuadant. **C** Maxime p̄

Antiquare
legem.
Pompeii

Officiorum.

Tributus. *Mituum: quoniam non solum ut bona custodirentur: cōgregati sunt: licet hec fuerint maxima causā: homo enim est animal congregabile in natura. ¶ Res publica: communis utilitates & congregations ciuitatum urbium. ¶ Duce natura: quoniam homo appetit societatem naturaliter. ¶ Spe custodie: sperantes res suas hoc modo posse tuto custodiri: unde munita sunt oppida & late leges.*

¶ Danda etiā opera est: aliud preceptum de tributis exigendis. ¶ Erarij tenuitatem: quoniam vir gentibus bellissimus erat tributa exigere cum in erario publico non essent pecunie. ¶ Tributum: la contributione dicitur vel ex eo ut inquit iuris consultus: quia multis tribuatur. ¶ Id est conferre tributum: quod nostris temporib⁹ quo tide sit nullo bello nulla necessitate nulla religione regente sed a ueritatis & luxuria: nemo patrias propter se diligat non bonus coniuratur: non posteritati & glorie p̄cipit: sed ab domini et genit. ¶ Providendum: diligenter precaudūne sit opus exigere a cibis tributus. ¶ Mūnūs mūneris: tributi conferendi. ¶ Ominari: significare h̄ aliquando futurum necessitate: omen est in ore: cum scilicet aliquid dicimus: quod bonum aut malum significat: ominari est aliquid futurum voce significare: quod tamē non ideo dicitur quia certe futurū scitur: sed videtur esse quoddam p̄ sagum. Unde Hanniba: ut si apud Syltum: videns misericordem virorum lachrymantes de suo in Italiam aduentu: quoniam pericula timebat: viro dicit. Ominibus parce & lacribus suis fidissima conuinat: nolim ibi aliquā infelicitate: omittantur. In primo de diuinatione ait. Neque solum deorum voces pitchagorei obseruauerunt: sed etiā hominum que vocant omnia: quia maiores nostri quia valere cessabant circa omnibus rebus agēdūs quod bonum faustum felix fortunatus est prefabantur: rebusq; diuinis que publice fierent ut fauercerent in

guis imperabatur. Inq; ferijs operandis ut litibus et surgijs abstinerent. Quid sit fauere linguis interpretatur Seneca: his verbis. Quotiens mentio sacrarum litterarum interuenient fauere linguis hoc verbum non ut pleris existimat a fauore trahitur: sed imperatur: silentium: ut rite peragi possit sacram nulla mala voce obstrepete. Ostenta discuntur: quia ostendunt. ¶ Potesta quia portendunt: i. significant. Monstra quia monstrat prodigia: quia predicunt & remifuturam significant. ¶ Si salutis nolunt peruenire in hostium potestatem: necesse est ut bella gerantur pro tua libertate. ¶ Atque etiā aliud preceptum quod interpretatione non indiger: debet prospicere is qui rem publicam gerit: ut sit copia earum rerum: sine quibus viui non potest: ut sunt Annona vinum animalia: pecunie et cetera: que hominum usui & defensioni necessaria sunt: ut sine penuria et iniuria in pace viuatur.

Aput autem est: dat preceptum illis: qui in publicis negotijs absuntur: ut auaricie vel minimam suspicionem fugiant & manus habeant abstinentes: ne bona publica diripiant: atque spoliant. Caput in primis fernandus in oī negotio publico munieris officij quod ad reg. pertinet ut sunt magistratus extra urbem & in urbe & omni alia re que publica est. ¶ Pontius dux samnitum fuit qui magnū auri pondus Ad natō curio qui tunc consul contra ipsos pugnabat in seruit quod ille tenuit dicens.

**Omen
Omnior.**

**Fauere
linguis. I.**

Seneca

ob causā maxime ut sua tuerentur res publica ciuitatesq; constitue sunt. Nam et si duce natura congregabantur homines: tamen spe custodie rerum suarum urbium presidia querebant: danda etiā opera ē ne quod apud maiores nostros sepe fiebat: propter erarij tenuitatem assidua temeq; bellorum tributum sit conferendum. Id est ne euentiat: multo ante erit prouidēdū. Sine qua necessitas huius mumeris alicui rep. obuenierit: malo enim alteri q̄ nostre ominari: neq; enim tantum de nostra: sed de omni republ. disperito. danda erit opera ut omnes intelligent si salui esse velint: necessitatē esse parendum. Atque etiam omnes qui remp. gubernabunt: cōsulere debebūt: ut earū rerū copia sit: q̄ sunt necessarie Quarum qualis apparatio fieri soleat et debeat nō ē necesse disputare. Est em̄ in promptu: tam locutus attingendus fuit.

Aput autem est in omni procuratiōe negocij et muneris publici: ut auaricie pellatur etiā minima suspicio. Utinam inquit. L. Pontius Sannis ad illa tempora fortuna me seruasset: et tunc essem natus quādo

Moti aurum babere p̄clarum sibi videri sed ets qui haberet aurum imperare. Et ideo Pontius Sā
nis optabat se tunc fuisse natū: cum romani cepissent dona capere: qm̄ illa ciuitas vincit nō potest
eius clues non corrumptuntur muneribus: ideo philippus omnia castella expugnari posse dicebat
in que asellus bonusfus auro posset ascendere. Ne illi quidē nō erat inquit diu expectandum
pontio sammī qm̄ paulopost clues romani pecunia corrupti sunt. Hoc malū avaritia & corru
ptio pecunaria. Tunc illis temporibus potius q̄ istis. Tm̄ roboris potentie & animi vt spej

romani dona accipere cepissent: non essez passus
diutius eos imperare. Ne illi quidem multa se
cula expectanda fuerunt. Hodo enim hoc ma
lum in banc remp. inuasit itaq̄ facile patior tūc
potius Pontium fuisse: si quidem in illo tantu
suiroboris nondum centum et decem anni sūt
cum depecunis repetundis a Lucio p̄sonae la
ta est lex nulla antea cum fuisse. Atvero postea
tot leges et proxime queq; duriores: tot rei tot
damnati: tantum italicum bellum propter iudi
cioru metu excitatu: tanta sublati legibus &
sudicis expilatio direptioq; sociorum. et imbe
cilitate aliorum non nostra virtute valeamus.
Laudat Ap̄bricanū Paneti: q̄ fuerit abstinentes

raret se romanos de iperio detinere
bare posse si munera cepissent ac
cipere. Pecunis repetundis. L.
piso fructi tri. pl. primus legē tulit
de pecunis repetundis censorio
& Manlio cōsulibus repetundis
causa ita se habebat auctore
Asconio pediano: vt si coniunctus
reus fuisse atq; damnatus pecu
niā reddebat estimata lite: hoc ē
in precium redactis omnium fur
tis: quā summā pecunie p̄scriptis
eius bonis sectores curabant. Se
ctor dicitur estimatoꝝ redēptoros
bonoꝝ damnati atq; p̄scriptis q̄
spē sectatur lucer: siue idē secutus
spē estimantione siue bona omnia
auctioꝝ vēdit sed semel infere pe
cuniā vel erat̄ vel sociis. Illi ign
tur q̄ in putniciis furtū cōmiserat
& pecuniā cōtra equitatem extor
serant finito magistratu accusabā

Sector

R. 23
Reus.
Dānatus
Liulus

tur repetundarum a. puincib⁹ quos spolauerat. Unde ap̄brimatum p̄scum repetundarū
accusarunt & Lato Sillam: ex asia redeuentem repetundarū postulauit: q̄ ex amicorum sociorū
q̄ regno magnam contra legem pecunie vim congregasset. Postea ipso legem p̄sonis. Tot
leges que erant ad cohercendam avaritiam: & furtū q̄ fiebant: & rapinas. T Duriores & severo
res aspiores p̄orū inualescēte avaritiam & rapinis. T Proxie succedētes alii q̄ p̄cesserāt nō ita du
re: qm̄ indies avaritiam sciebat & peculatus. Accilius Glabrio legē tulit de pecunis repetundis
seuerissimā. T Damnati lōcūci in iudicio: & dānati ad restituionē pecuniarū. Reus is est q̄ accu
satus venit in iudicium: damnatus aut̄ qui in iudicio cōcūctus ē. Tn̄ possumus aliquid reū facere: s
non dānare. vt Cesar qui cornelii Dolobellā reū fecit repetundā: sed non dānauit: qm̄ ille in iu
dicio fuit absolutus. Tm̄ italicum bellū pp̄ter iudiciorū merū: senatus auctore. Luiu cū potentiaz
equestris ordinis in iudiciis exercendis ferre nollent. omni vi vt cepit: vt ad se iudicata trāfferent
sustentant causam etiū. Luiu Druso trib. ple. qui vt vires sibi cōpararet. p̄nitiosā spe largitōis ple
bem cōcitauit: & vi maioribus viribus auctoritatē senatus tueretur: s̄cotos & italicos pp̄los spe ci
nitatis romane sollicitauit: bisq; adiuuātibus p̄ vim legis agrarijs frumentarijsq; latis legez q̄
iudiciale tulit. vt equa parte iudicia penes senātū & equestre ordinē essent cū deinde ciuitas p̄mis
sa locis dari non posset: irati italicī popula romantis defecerūt. P̄cantes vestim̄ Marsi peligunt
Marucini. Luccant: Samnitēs & bellū cognomina est italicū & sociale. Luiu drusus in odiū se
natis cum renisset ob ea q̄ italicis pp̄lis p̄miserat velut auctor socialis belli incertū a quo dēmī
occisus est hic Liuu drusus Catonis vīcēsis lūcūlus fuit vir & sapientia p̄stas: & eloquēta: qui
suo tpe p̄ncipes senatus erat. Libertus gracchus auctore Asconio pediano legē iudicariā rulat et
vt eq̄tes romanī iudicaret & iudicauerūt p̄ an. xxx. sine iurā. p̄: vīctor: silla leges tulit: vt senatori
ordo iudicaret. Postea Tureli: cotta scītū vt senator̄es eq̄tes romanī & tribūl erārū s̄l iudicaret &
hoc fuit aīḡ. T Uerre accusaret. postea p̄p̄e. i. i. cōsulatu p̄mulgauit: vt iudices eq̄ ex illis tribū
iudicaret. i. iij. li. eplaz ad attīcū loquēs d celo scribit. Senator̄es vīna copiose absolvit: eq̄tūl adeq
uit. Tribuni erārū cōdēnarūt Cesar & scribit Trācilius. Iudicia redēgit ad duo ḡna iudicūl eq̄stis
ordinis & senatorū. Tribunos erarios qd̄ erat tertūl sustulit. Tm̄ tam magnū cū pp̄lis italicē &
socīs. Propter merū iudiciorū: qm̄ senator̄es timebāt equites apud quos iudicia erant: qm̄ eque
ster ordo tunc iudicabat iudicāl: & res que certamen itemq; determinat p̄iudicūl vero res q̄ cū sta
tua fuerit. assert iudicaturis exēplū. Tn̄ dicit Fabius. m. v. p̄p̄. fere oīa p̄udicia q̄ de Luctio vt
debantur facta subuertit. T Excitatū cōmotū dū hoīes iudicia timerēt q̄ nō etiāt nisi ab his q̄ er
tane. T Expilatio qm̄ qui in putniciis mittebant illas expilabant & diripiebant bona sociorū. Fabius.

Liulus:
drusus

Judicium
P̄cendi
cum
Fabius.

Officiorum.

Exploratio Compilio Explare dicuntur qui aliquid passim subrispiunt. Explare qui vbiq; raplunt. Aphricanus. Sic pionem emilianum: cuius abstinentiam panetus preceptor eius laudauit. Quid n; laudetur. cur non est laudandus inquit quasi dicat non solum ob hoc meruit laude; sed ob alias virtutes maiores: quoniam laus abstinentie tunc non erat bonum sed temporū quibus omnes habebant manus abstinentes: cum in negotiis publicis versabantur: quod probat exemplis. In illo Aphricano. Alta maiora scilicet fuerunt: q; sit abstinentia. Fuit enim Aphricanus optimus et vir et

Imperator. omniumq; bonarum artū magister. ergo in ipso erant maiora q; sit abstinentia: que post tuisserent a panetto laudari. Laus enim ratio quare dicit tronice: qd n; laudetur: quoniam laudat abstinētiā: non solū pertinet ad personam Aphricani sed etiam ipsa illa in quibus hoies erant abstinentes. Hoc Aphricani quē tanq; abstinentem laudat. Tenui pozum illorum quoniam tūc non

Valesius.

quid n; laudetur: sed in illo alia maiora. Laus ei abstinentie nō homis est solū: sed etiā temporū illorum. Omni macedonū gaza que fuit maxima portus est. Paulus tantu; in erariū pecunie incepit: vt vni imperatoris preda finē attulerit tributorum: at hic nihil i domū suā itulit p̄ter memorias nōis sépternā. Imitat patrem Aphricanum

Gazai

Plutar.
Plinius

Appian.
Plutar.

Idem

treperat tantum avaricia et habendi cupiditas. Abstinentiam Aphricani sic laudat Valesius. mar. Exultamus apertus maximorum virorum memoriam percurrentes. Scipio emilianus post duos inclitos constitutus totidemq; sue precipue glorie triumphos. vii. seruis sequentibus officio legationis fūctus est. et puto Cartbaginis et Numantiae spolijs comparare plures potuerat: nisi oper suorum ad felaudem. Manubias ad patriam redūdere malueret. Itaq; cu per socios et exteris gentes iter faceret: non mancipia eius sed victo: se munera bantur. Nec quantum auri et argenti: sed q̄tū amplitudinis pondus secū ferret estimabatur. Omni macedonū Gaza exemplis abstinentissimorum Imperatorum probat laudem abstinentie non solum hominis: sed etiam temporum fuisse. Paulus emilius filius fuit pauli consilii: qui in pugna Lannensi occubuit. Adiutor in Macedo pitolium inuestitus est. et Macedonicus cognominatus: agens annum quadragesimum tres dies presbant: et ipse rex frusta veste miserandum induxit. De pompa busius triumphi lege plutarchū in vita pauli emili. Centum talenta quo annis pauli iussit. Macedones populo Romano pendere. Quidam gaza: omni regia pruaracq; supellecili et pecunia. quoniam Perse regiam pecunias gazam appellant: et paulus capto rege omnia in suum arbitrium habuit. Finem tributozum per hoc ostenditur ingens pecunia. Plutarchus ait. Tantum auri argenteis in erariū Emilius inuenit: ut nullum tributum persolus: ciuibus opus fuerit vobis ad bircu et panse consulatum: qui circa primum Antonij et Octauum bellum confules fuerunt. Plinius ait: Intulit enim Emilius paulum per Regem Macedonicum deuteo predam pondo trium milium: a quo tempore populus Romanus tributum pendere defuit. Appianus scribit Paulum emiliū clam venisse Romanum et celeriter in Macedoniam redūisse ac delictis impunitatem promisso macedonibus allato quodcumque habent argento et auro. quibus assentientib; milites ad oppida destinatos. et omnem pecuniam ad forum delata. et relata bona passim direpta sic Paulus inquit Appianus. lxx. spoliavit vobis. Nihil in domum suam intulit. Laudata est inquit Plutarchus magnitudo animi in paulo emilio ac liberalitas: q; multum auri. multumq; argenti ex regia Gaza coactum: ne aspicere quidem viluit: sed questoribus negotium dedit: ut in publicum referrent: liberos dumtarat regios filios litterarū studiosis deligere permisi. Memoriam nōis laudem et gloriam Imitatus patre Aphricano. Scipio emilianus Pauli macedonici filius. hic Scipio minor: Aphricanus cognomē natus est: filius pauli fuit et papirita uxore filia. Masonis virtus consulularis. et Fabius etiam eius frater: qui a gabio marino quinques consule adoptatus est. Emilia filia pauli emilius nupserat Aphricano maiori et proper hanc affinitatem Scipio adoptatus fuit a filio superioris Aphricani. Ilos heredes instituit a Scipione tamen qui erat minor natura: integra hereditas fratris concessa est. cum ipse in familiam Aphricantem cupletorem transisset. Tales mores vitaq; pauli emilius fuisse dicuntur. Nihil locupletior: id est eversa Cartbagine in tertio bello punico et omni Gaza in era uerit: quo dittor esset. Scipio enim abstinentissimus fuit de quo Plinius. libras. xxii. argenti Aphricanum sequens beredi reliquit. Id est cu de penis triūpharet. iiii. milia. cclxx. podo trāstulit: hoc argētū tota Cartago habuit illa terrarū emula: qd nūc imēsārū est apparatu. Uicta inquit Mumātia et delecta id est Aphri. i triūpbo milib; xvii. milia podo dedit. O viros iugatore illo dignos: qd hoc factū fuisse

In censura levensa: ut inquit Plutar. In vita Catonis censoris omnium magistratum facile p̄cep̄t erat. et vniuersitate reipublice supremum et perfectissimum locum habebat et plurimū imperii potestatisq; quoniam de nuptiis liberorum procreatione de ratione vivendi conutiusq; diligenter inquireret. nulla deniq; instituto est: de qua non inquireret iudicareq;. Lensores duo erant vni patritius: alter vero plebeius: quibus licebat eos a senatu mouere et equum illis ignominie causa admovere qui flagitiose ac intemperanter vixissent ac viuerent etiam sacrorum impensis curabat et officia distinguebant: cōdeabant et lustrum. deniq; censors omnia malefacta corrigebant. Unde ex eis clamauit Juvenalis. O proceres censors opus est: et aruspice vobis. Ap̄hycanus hic de quo nunc agitur: fuit collega. L. Mummius in cetera. L. Mummius vicit Achata et Eborinthus opulentissimam urbem deleuit et achaticus cognominatus est post eueras. Carthaginem sequutum est bellum achata cum ob legatos romanos ab acie is non bene acceptos: qui corinthi missi erant ut be ciuitates q; sub dictione philippi fuerant ab acchato concilio secesserentur. Cum accheis Quintus Cecilius Metellus p̄tor ad Thermopilas pugnauit: quisbus vicitis Critolaus eorum.

Plutarchus
de censura

nib; locupletior carthagine euersa. Quid q; ei collega incensura fuit Lucius Mummius: nū quid copiosior cum copiosissima in urbem funditus sustulisset: Italiam ornare q; domum suam maluit quāq; Italia ornata domus ipsa videtur mihi ornatioz. Nullum igitur vitium tretrius: ut eovnde egressa ē referat se oratio q; auaritia presertim in principibus et rempu. gubernanti bus. Habere em̄ questui remp. non mō turpe ē sed sceleratū etiam et nefariū: itaq; quod Spolio pythius oraculo edidit Spartā nulla re alia

Dux veneno se peremit: in culis locum Dacus suffectus in Isthmo a. L. Mummo consule vicitus est: qui omni potissima acie coizinthium ex decreto patrum funditus sustulit: quia illuc romanorum legati violati fuerant. L. Mummius auctoore Iustio omni preda abstrahit. Mihil enim ex his opib; nec nō ornamenti: que prediues corinthiis habuit in domum inuenit suam de quo plinius. Lucius Mummius deuicta acie replete urbem: ipse excessit non relietus filie dotem Corinthia era ab omnibus celebrantur quibus ante argenteum ac pene ante aurum precium erat et corinthium es casus miscuit. Unde dicit Eutropius eodem tempore tunc toto orbe omnium urbium longe opulentissimam Mummius deuicit in qua infinitum aurum es ferrum in conflagratione commixtum est unde nouum fluxit metalli genus. ad cutis mixture similitudinem usq; hodie es corinthium et vase dicuntur. Ideo plinius scripsit ex illa antiqua gloria corinthiū maxime laudatur hoc calus miscuit corinthio cum caperetur incensa mirraq; circa id multorum affectatio fuit: quippe et cum tradatur non alia de causa. Verrem quem Cicero damnauerat proscriptum esse ab Antonio: qua q; corinthiū se ei cesserum negasset. Lucius Mummius vitor: sanctus filio semipatri deo sabinoz donum fecit. Unde hoc epigramma in quodam marino litteris antiquis scriptum apud Reate vistur. De decima vitor tibi. L. Mummius donum mortibus antiquis peritura hoc dare sese visum animo suo perfecit tua pace rogans te cogendi dissoluendi tu ut facilia factis: perficias. Decumam ut faciat vere rationis: proq; hoc atq; alienis donis des cuncta merebiti. Et optiosissimam urbem. Corinthus caput Achate in fauibus isthmi. Numquid copiosioz? Selicet fuit post eversam corinthium quasi dicat non. Videtur ornator: gloria scilicet rei bene geste et fama abstinentie: quam Lucius Mummius babuit qui preda corinthia et signis inde adiectis staltam ornauit. Nullum igitur vitium: concludit nullum vitium esse fedius auaritia. Tertius fedius turpius. Unde egressa est: quoniam monere ceperat ut auaritia suspicio etiam minima pelleretur postea fecit digressionem de L. pontio sannte et alijsq;: quorum abstinentiam laudavit. Referat se oratio: ut ad id redeam: quod de auaritia dicere ceperam. Presertim maxime in his qui principatum habent et rempublicam gerunt. Quæstui ad quem lucrum: id est velle lucrari in administratione reipublice: quoniam magistratus est ad altius: non ad se: et ille qui rempublicam regit omnia ad communem veritatem: non ad priuatum commodum referre debet et probat sententiam suam oraculo Apollinis qui rutani: Lacedemonijs predictit propter auaritiam. Oracula Apollinis pythii erat in toto orbe celeberrimum et minime fallax putabatur in medio templo erat foramen. Unde spiritus exibat super quod tripodem ponebat pythia vates: et super illum ascendens diuinabat. Pheremone Apollinis filia prima diuinatrix fuit in templo Delphico Delpho oppidum in parnaso monte p̄bocidis. Parnassus dicitur esse umbilicus totius orbis: ut reate

Plinius:
Eutropius?

Officiorum.

ymbilicus Itale. **G** Spartam] ubem caput laconice regio[n]is in peloponneso. **G** Qui vero se populi lares eos nota[re] qui multitudinem largitionibus captant: et rem publicam evertunt: quoniam de bonis populari natorum fit publice diminutio: cum scilicet possessores pelluntur: et alii admittuntur: ponit exempla Lacedemoniorum Bracchiorum, quod propter leges agrarias et contentiones perierunt. **G** Populares volunt populo multitudinibus placere. **G** Rem agrariam promulgatione legum de agris plebi diuidundis. **G** Londonias] hoc est contra iustitiam: si denegatur alicui quod suum est. De

bac re paulo post dicerur: nam prius mulgabantur aliquando leges novarum tabularum in gratiam obratorum et multitudinis ut pecunie credite debitoribus donarentur. **G** Labefactant ienertur: quoniam concordia et iusticia sunt fundamenta reip. **G** Id retinet quod suum est ob hanc causam inquit ciuitates: et leges constitue[n]t: ut quisque suum possidere posset. **G** Non sollicita luctu et inquietu ppter mecum tyrannorum et eorum qui bona cupiunt alii eriperent. **G** Atque in hac pernicie. Dicit populares labefactare fundamenta reipublice cui omnia debemus: quippe omnium caritatem complectitur: nam et magis populares a tali largitione deterretur: dicit ipsos non conlequi gloriam quaz purant: sed post eius odium: quantam bi qui bona amiserunt ipsum capitali odio persequuntur quia auctor fuit et eriperetur et ipsum possident: et sic emerget inimicite homicidia discordie factiones: et omnia dentis mala quod rem publicam constitutam labefactant. **G** Etiam si dissimulat: id est etiam si negat se voluisse accipere sed est quis dicat se inutrum accessisse tamen inimicum habet illusionem bona prius fuerit. **G** In pecunias creditis: cum scilicet primul gatur lex nouarum tabularum quibus sit ut debitoribus pecunie credite condonentur. **G** Gaudiū] quod habet: quia non tenetur soluendo creditam pecuniam. **G** Non fuisse soluendo ne videatur non potuisse aliter es alienus dissoluere quod contrarerat ille non est soluendo quoniam non potest soluere verbis est iuris. At ille cui bona erupta sunt meminit iniurie: et in vultu dolorem ostendit suum et tram sine aliqua dissimulatione et paratus est velictetur. **G** Nec si plures] Respondeat tacite obiectio[n]: potiusque aliquis dicere: si plures sunt hi qui iniuste acceperunt his quibus ademptum est: plus valent: quoniam pauciores possunt vultus multorum iniuriarum. Dicit Cicero hec non iudicari numero sed pondere: quoniam unus: cui a rannorum: quod et Cesar sua nece expertus est. Unde dicit Salustius. Regibus boni quod malum spectores sunt semperque his aliena hostis formidolosa est. **G** Nec plus valere et maioris esse momenti. **G** Numero] quia sint plura. **G** Pondere] quantum unumquodque possit: quoniam unus plus ponderis in se habebit ad velictendum: quod omnes alij ad defendendum. Quam autem habet equitatem: dicit supra populares et medio tollere concordiam et equitatem quod concordia tollatur: iam spaciū centum annorum. **G** Propter hoc iniuste genus] quia volebant agros diuidere et liberare operatos. **G** Lacedemonis] ponit exempla eorum quoniam co[n]uerunt: cum studearent n[on]nius

nisi auaritia esse peritura[m] id videtur non solu[n]d[em] Lacedemonis sed et omnibus opulentis populis predixisse. Nulla autem re conciliare facilis benuolentiā multitudinis possunt bi qui reip[ublice] presunt quod abstinentia et continentia. Qui vero se populares volunt: ob eamque causas: aut a grāriam rem tentant. ut possessores pellantur suis sedibus aut pecunias creditas debitoribus condonandas putant labefactant fundamenta rei publice concordiam primum; tollunt: que esse non potest. cum alijs admittuntur: alijs condonant pecunie. Deinde equitatē que tollitur omnis si habere suum cuique non licet. Id enim est proprium ut supra dixi ciuitatis. atque urbis: ut sit libera: et non sollicita sue rei cuiusque custodia: atque in hac pernitie reip[ublice]. ne illam quidem consequuntur quod putant gloriam. Haec cui res erupta est iniurias: cui data est: etiam si dissimulat se accipere voluntate: et maxime in pecunias creditis occultat suum gaudium: ne videatur non fuisse: soluendo. At vero ille qui accipit iniuriam. et meminit: et quod se fert dolorem suum: nec si plures sunt hi quod improbe datū est quod illi quibus iniuste adēptū est. Iccirco plus etiam valent. non enim numero bec indicantur sed pondere: quaz autem habet equitatē ut agrū multis annis aut et seculis an-

Salustius,

Seculum

populo placere et legem agrariam nouasq; tabulas promulgare cum aliorum detrimento et iniuria. Agis et Cleomenes auctore Plutarcho populum studiose souentes: cum reipublicam iuste pulchre ex multo tempore institutam suscepissent. optimatibus aduersari ceperunt: qd illi diuiciarum quibus assueuerant abundantiam relinquare nollent. Agis fuit sextus ab Agesilao eius filius fuit Archidanus Alcidani filius Agis et Deudamidas natu minor qui mortuo patre regit aut huius filius fuit Archidemus ex quo natu est altus Deudamidas: cuius filius fuit hic agis.

Plutarck
bus.
Agis.

possessum: qui nullum habuist habeat. qd aut habuit amittat at propter b*ū*urie genus lacedemoni lysandrum Epboroz expulerunt. Agin Regem

de quo nunc agitur qui in delitijs a matre Besistratae auta Archida misa opulestissimi mulieribus educatus priusq; iad vigesimum peruenit annum omnem voluptate: cultumq; corporis cum formosissimus esset neglexit accusans laconicam disciplinam corruptam et laudiores epulas dicebatq; se non

le esse regem si pristrinam discipli-

nam: et mores austos in patria renocare non possit. Num labi et veluti morbi principis accepisse lacedemoniorum resp. videt. ex quo primus soluta per ipsos Arbeniensium potestate auro et argento se ac domos expleuerunt. Cum pater ex lege Licurgi hereditatem filio relinquere cogeretur. Epitas des vir iniquus cum esset Epborus et filio tratus: legem tulit: ut liceret dominum hereditatemq; suam cuicunq; libuisse relinquere et propter hoc soluta est bene vivendi disciplina. Unde potentes in ciuitate poptimq; ex hereditate deturbabant: omnesq; diuitias ad se rapiebant: et inopia ciuitatis inuasit et seruitus sequuta est: et odii atq; inuidia aduersus potentes et diuites exorta. Rex Agis rem optimam: qualis ipse erat: meditatus est: ut ois ad equalitatem redigeret: et urbem hoibus regleret. Qui iuuenes paruerunt studiose cum illo ad statu expedientes. Seniores qui in tali virerant labe non secus qd seruit ad dominum sic ad Licurgium. Iad licurgi leges reduci timebant: et ob id Agin regem accusabant qui adhuc adolescentes erat eius ambitione Lysander cognomento Lydius Mandracidas et Agesilaus souebant irritabantes Agesilaus Regis avunculus erat: quez facundum verum mollem et pecunie cupidum filius incitabat. Wypomedon Agesilaus enim es alium cōtrarerat: quo sperabat facile solus mutato ciuitatis statu oīs fere diuitie spartanoz erant penes mulieres. Agis effectit: ut Lysander epboros crearetur: qd statim contra seniores legē tulit ut debitoribus omne debitū penitus dimitteretur: et agorā diuisio fieret. Sup hacre Agis concionem habuit dicens se velle pīm oīm pīrias facultates in mediū ponere non certe paruas ob agorā multitudine quos partim ad colendū pīm ad pascenda pecora idoneos haberet: insuper talenta serventia signati argenti: idē qd marī atq; anī amicos pīterea et domēsticos oīs quos dīstīfīmos esse oīm spartanoz cōstaret facere paratos esse. Hīs auditis obstupefacta multitudine adolescentis Regis magnanimitatē admirabatur. Agis et Cleombrotus coacta multitudine amicoz ephoroz et sellis deturbant: alijs in eorū locū sufficiunt: et quoz nūero fuit Agesilaus. Inde ad eos soluēdos qd in carcere erant: ire pretererūt: quapropter aduersarios terruere. Postea tabulas in qbus noīa debitorum crant: omnis in forum: quod clarum vocabatur: cōsortari iussērunt hisq; in vnu coactis ignis iniectus est: quod creditores molestissime tulerūt Agesilaus quasi insultans se clarus lumē aut ignem puriorum nunq; vidisse tactabat. Tandem a cōiuratis reuocato Leonida et in regnum restituto Agis in Asyllum se receperat. Deniq; cum a balneo rediret. Amphares epborus eū per vestem capiens dixit ad ephoroz te adduco rōem cor: que gessisti dicturū. Democares viribus prestantis veste circa eius collū obvoluta: eū reluctatē trahebat et sic in carcerem cōfectus est. Cū epbori accessissent: iussērunt ministris ipsum damnatum ad locū trabi in quo damnati strangulabantur. Agis plorante lictore caput laqueo necēndū pībūt et talis supplicio vitam finiuit. Qd Epborum prius apud Lacedemonios auctore Plutarcho in vita Cleomenes duο regnabant reges: iusq; dicebant: qui quosdā seniores ad cōfūctandum adhibebant. Inde reges impliciti bello cum diu abessent nec iuri dicundō vacare possent: quosdam ex amicis numero elegerunt: qui domī apud ciues Regum vicem gerentes ephori sunt appellati: et habebantur ministri Regum. Inde paulatim oīem ad se traxerūt potentia: et per se pīrū magistratū ephoriā cōstituerūt. Drimus Astero pius fuit qui maxime epborū potentia auxit. Lysander ergo cū esset epborū ut dictū est expulsus fuit a spartiatis pī leges quas tulerat et Agis Rex necat. Thēopōpus spartoz rex auctore Val. ma. Ephoro pīmus institutus futuros regie maiestati oppositos quēadmodū Rome consulari ipio tribuni plebis obiecti sunt sunt: cui cum dixisset vīor illum id egisse ut filiis minorē potestate relinqueret: reliquā dixit: sed diuturniorē. Agin regēz. Reges lacedemoniū ex heraclidaru genere

Epbor.

Theopō
pus.
Valerius

Officiorum.

creabantur qui in bello potesum reno cati auctore Plutar. in vita Lisandri dorienibus se imiscuerant. Amplissimum et illustris hoc genus sparte floxit: sed non vincius illo regalis fastigii coicata erat successio duabus tamen e familiis reges elgebantur: quas Euencidas et Agidas appellabant

Emilius. Emilius pbus in vita Agesilai scribit mox fuisse a maioribus lacedemoniis traditum: ut duos spaberent reges noie potiusq; imperio ex duabus familiis. Procl. et Eristhenis: qui pncipes ex p

gente Hercules Sparte reges fuerunt Lisander decreuit regiam dignitatem duabus e familiis tradu-

cens oibus heraclidis cōdem redi-

dere: cuz pater ipsius Aristolycus ex psapta mīme regia ortus esset:

sed ex heraclidaz genere. i. ex his

qui ducebant genus ab Hercule.

Plutarch. Qd nūq; area acciderat: hoc dis-

cit etiā Plutar. his q̄bis Cleomē-

brotus rex lacedemoniorum in leu-

cris vulneratus occubuit Lace-

demoniorum est regne in pugna q̄

dem obuij hostes temere manū af-

ferre cōsueuerūt: sed potius retro

cedere regiā māestatē venerātes

Iraq cum per vultu aduersus grecos lacedemonij bella gesserint: vnum dumtaxat Cleombrotū

ante philippi tempora in leucriis vulneratum oculubuisse memorie proditum est: sed Sparte quis-

dem p̄sum Agin et bis qui regnauerunt ab ephoribus interfectum fuisse constat. Ut tyranni exti-

sterent: emergerent: quoniam post mortem Leonide de quo dictum est. Cleomenes filius succes-

sit qui agis consilium probans q̄uis Leonide patris sui ille inimicus fuerit. ephoribus interfectis

octuaginta cives proscriptos in exilium misit. Nunc Cleomenē Aratus Syconis: de quo pau-

lopos dicitur tyrranum appellabat: cuius ingenium omnis tyrranos exarserat. A ndicū De-

mocratē Lacedemonium exulum interrogasset: qualis nam esset adolescens. Cleomenes respō-

dit. Arate si quid aduersus lacedemonios moltis properandum censeo: anteq; pullus hic p̄p-

etatem aculeo vt possit. Superatus Cleomenes ab antigono macedonum rege magno prelio in

Egyptum confusus ad Ptolomeum: quo mortuo et filio eius regnante cu m tridecim socijs in custo-

dia detenus egrediens ibi mortem concivit. Idem socij fecerunt. Antigenus Spartam occupa-

uit: et sic optime constituta res publica corrūt: et oraculum delphicum verum fuit. Predixerat enī

vt dictum est pythius Apollo. Spartam nulla alta re q̄ auaritiae peritura. Optimates: principes

ciuitatis boni viri ejacerentur quod fecit Cleomenes exterminare est extra terminos mittere. id est

in exilium. Lōstūta: legibus Lycurgi. Lōtagionibus malis exēplis. Lōtagio ē moribus quicca-

ctu contrahitur: inde per translationem dicitur aliquod malum exemplum: quod alios in errorem

inducit ut malum exemplum lacedemoniorum in republica administranda totam greciam conta-

minauit: quoniam simili labe ceterae res publice infecte sunt. Que lōtagio et mala ad rem

publicam euertendam. Quidam latius lōtagio propagate sunt per omnem greciam: et etiam ad nos

venerunt inquit Cicero: quoniam a grecis nostri acceperunt exempla p̄mulgande legis: agrarie

et nouarum tabularum: et in primis gracchi populares. Quid nostros gracchos: posuit hacte-

nus exempla grecorum: nunc de romanis loquitur gracchis: qui ppter leges agrarias perierunt

quorum pater fuit tyberius gracchus vir optimus et clarus qui moriens ex Cornelia filia maiori

ris ap̄bri. duodecim filios reliquit: qui omnes diem oblere suum p̄ter vnam puellam: que nupsit

ap̄briano minori et Tyberium: et L. gracchos. de quibus nunc agitur. Tyberius auctore Plu-

tarcho vultu aspectu et motu corporis mitti et placidus erat. Gatus autem vebemens et ingentis

spiritus cuius sermo erat terribilis et ad indignationem promptus: tyberij vero dulcissi et ad misericordiem aptior. oratio dilucida et plane elaborata. Gatus vero efficax et redundans. Tyberius an-

tebat Gatum etate nouem annis creatus tribunus. pl. legem agrariam tulit: cutus ferende talis

fuit causa auctore Plutarcho Romani cōpum vicini agri hostibus ad timebant partim venundare

partim in publicum redigere ac egenis ciubus pro modica pensione vtendum tradere consueverunt: sed cuz diuites eas pensiones augere cepissent: pauperesq; excludere. Itaq; lex est supra qn-

genta agri iugera ciuem romanum babere prohibebat. At ea res paucos annos contra locupleti

tes ipsiis tenuisribus aurilio fuit. Nam primo subornatis ad conducendum personis fraus legi

fiiebat: deinde apte tam ipsi diuites occupare agros ceperunt. Itaq; itaq; hoib; erigitatis: neq; mi-

litie dare nomina: neq; filios educare cura erat eoz processura videbatur res: ut brev' exauisa li-

berorum multitudine seruis ac barbaris: per quos diuites agros colebant tota Italia compleverunt. Nunc malo Zelius Scipionis amicus occurrere primus voluit: sed aduersante locupletuz fa-

ctione veritus tumultum atq; discordiam ab incepto destitit. unde sapiens postea est appellatus

Quod nunq; antea apud eos acciderat necaue-
rant. Et quo eo tempore tante discordie secute
sunt. vt tyrañni existerent et optimates extermini-
narentur: et preclarissime constituta respū. dia-
beretur: nec vero solum ipsa cecidit: sed etiā reli-
q; greciam euertit contagionibus malorū: que
a lacedemoniis profecte manarū latius: quid

Extermio.

Lōtagio.

Gatus.

Zelius.

Plutar.

Tiberius cum primum trib. pl. creatus est eam actionem suscepit auctoribus Diophane Mithlene rector: et Blosio cumano Antipatri Tarentis discipulo: consuluit prius: et Crassum possum maximum. Autum Scuolani iurisconsultum et Appium Claudiū sacerdos: subebat sua legē Tiberius possessores agruz dimittere egenos tradere. Inde aduersante Octavio collega suo altam tulit vobementioem: ut agri qui contra legem possessi erant dimiterentur nulla mentione precij facta. Et cum Octavium ab intercessione dimouere non posset: dictum propositum: quo pro

nostros gracchos tyberij gracchi. Summi viri filios Aplicani nepotes nonne agrarie contentiones perdidérunt. At vero Aratus sicyonius iure laudatur: qui cum eius cunias quinqua ginta annos a tyrannis teneretur: profet

bituit omnis urbanos magistratus quicq̄ agere: priusq̄ de lege agraria ad populum referretur: cratio autē sigilla imp̄: essit: et per questores quicq̄ de promi aut importari vetuit: pena proposita si quis contra fecisset: quare conterriti magistratus singuli p̄pria officia dimiserunt. Ob hoc edictu locupletes omnes vestem mutarunt: et mestii ac folidati foū cir

rulabant clax percussoribus comparatis necem Tiberio parabant. Tandem Octavio per suffragia tribunum priuato tribunitia potestate. Tiberius legem tulit. Tres viri ad agro diutindos creaverunt. Tiberius ipse legislator. Appius Claudio sacerdos et. L. Gracchus frater non tunc p̄fens: qm̄ ap̄ dñum etiā sub Sapione affini suo militabat. Attalus rex Pergami populus romanus beredem reliquerat. Tiberius statim ad populum tulit: ut regla pecunia ciuibus romanis quibus agri dabantur pro cultura assignaretur. De opibus autem quae Attali regis fuissent: nibil ad senatus. Et ad populum romanum pertineret. Et cum concionaretur: tangens suum caput: ut sibi periculum imminere significaret. Initio tanq̄ regem diadema petere senatus indicarunt. Masca cum consulem Autum cesare vidisset. Patres eum conscripti in edē fidet publice conuocati erant: cēsentes et consul remp. armis defenderet. qui negauit quicq̄ vi se esse acturum inquit: qm̄ consul duz turia ordinem sequitur: id agit ut cum omnibus legibus romanum imperium corruat qui leges salvas esse cupunt: me sequantur: et sic pedibus subfellorum Tiberius interfactus est in Tiberim vno tracutus. L. Gracchus frat̄ questor in sardinia cū Drepte consule nauigauit. Inde romā rediens tribunus plebis creatus est. Quas leges tulit: quarum altera subebat. ut qui ē magistratus per populum motus esset facultatem alterius magistratus in eundi non haberet. Altera: ut si q̄s in magistratu constitutus ciuem romanum sine iudicio necasset: in eum populi animadversio foret altera. M. Octavius notabatur. Altera in Pompliū: qui preter amicos Tiberij in exilium elecerat: iudicium parabatur. Sed pompliū statim fuga sibi confuluit. Quis postea nonnullas leges de suffragijs sutorum pares italos et ciues romanos constitueris de iudicib⁹ diligendis. Mā cum soli antea senatoris iudicarent: ob idq̄ a plebe timerent. c.c. ex equestri ordine iudices adiecit parem senatoribus numerum statuens. Nec lex potentiam senatus magna ex parte fregit. Iterum tripl. L. Gracchus leges tulit: colonias Larentium atq; Capuā mittendas et latinos ciuitate donandos decernens. Landē optimatibus exagistatis et in ei necem conspiratis: fugiens Gracchus Optimus consulem et armatos ad pontem sublīcum venit: duo eius amici Licinius et Pomplius illum procedere ubentes: non prius aliquem transire permiserunt: q̄ ipsi pugnando sine occiso. Gracchus in sacrum deorum nemus se proripiens a Politeate seruo interfactus est q̄ post ea sibi mortem consecutus. Caput Gracchi Septumuleius ciudam obstulit: qui prius illud abscondit. Nam in principio pugne promissum erat: ut qui. L. Fulvij capita referret: tantudem aurum ex publico accepteret. Relatum est igitur a Septumuleio transiit p̄slo: statere postea impostum librā decē et septē ac dimidie pōdū traxit. Mā detracto cerebro plūbū ifuderat. H. Sumi viri Tiberij Gracchij qui Cornelij duxit vxor. Ideo Tiberius et. L. nepotes erat maioris Aplicani. Non p̄diderunt: q̄si dicat p̄diderunt: duxerūt ad morē leges agrarie: q̄s ferrebāt cū summa cōtētione in gratiā ppli et favore. Nonne interrogatio posita: semper icludit affirmationē: dicim⁹ nonne dixi tibi: q̄si dicar: dixi. Mū dō icludit negationē: ut nū dixi tibi. q. d. n. dixit: et Mū sicut igemuit nō. At dō arat⁹ fictionē? posuit bacten⁹ eos quos agrarie cōtētiones p̄diderunt. Nāc ponit arat⁹ si clonū summo p̄conte dignū: q̄ exortas cōtētiones aliorū culpa p̄udētissime cōposuit et sedauit cū patriā suā fictionē vēdicasset. Siclo v̄bs achate ira isthmū peloponēsi attīssima: oleaz p̄deū et p̄tūtūris clara. Arat⁹ patria fuit plures mutantēs rex p̄pessi successiū surgētiū tirānoꝝ. Mō p̄s ex ea se cōtagiōe et turbatiōe recepit q̄ electio iterecto Thimoclidā et cīniā clāros et opulētos in ciuitate viros delectos summe rex fictionē p̄secerūt. Sz cū resp. certū lā altquē statū obtiere videret. Thimoclidas vita funct̄ ē. paulopost Abātidas p̄ase filius sublato clinis tirāndē itaſit. Et dies amicis ac domesticis p̄im electis p̄it̄ iterēptis: filii aratū. vii. annos natū p̄dere cupiebat.

Siclen.

Officiorum.

Bed puer pauidus fugiē casū quodā insetus domū mulieris intravit: que abātide foror Phōros pbanto clīne fratri nupta erat. Sosia vocabat mulier: que noctu cū argos vrbē emisit: putans ad se diuinatus puer delatus. Inde argis apud hospites paternos educari est: et cū robustū corpū haberet: sese in palestra gymnalijsq; ceteris exercuit. Clinias et arti. dialecticus Abātida patre quatin filij locū successerat tirannū se fecit. cū aratus plurimū nois baberet: sicioni exiles ad eū se conuerterūt. Inde aratus coacta epi-
lū et quorūdā alioz manu sictionē noctu scalis ingreditur: et incensa tiranni domo: ipse Nicocles q; cu-
moclos euasit: exiles reuocati sūt in ciuitate. Tū quia nicocle nū/ro. lxxr. tū qui a superioribus tiran-
nis nō pauctores. ccc. electi et ciui-
tate fuerāt. Eūq; iopes plurimi rediſſent: possessiones suas repe-
tebāt: villas ac domos adiectas in magnā difficultatē et animi soli-
itudinē adduxerūt aratu: cernen-
tē seditionib; ciuitatē agitari. Dis-
rebus anxīas optimā consiliā ex-
cognās: rex summā ad achesō dū-
tuliſ: atq; ita sictionis acbets con-
iugens vñū corpus efficit. xv. talē
ris dono a Ptolomeo rege accol-
ptis statuit suoz necessitatē cōsu-
lere: ea q̄ppē ciuib; suis ad redi-
mendos capiūos: sive ad alia ne-
cessitatē egenitib; dūlūt. Insta-
tib; us vero exulib; ut sua sibi bo-
na redderentur: possessioz esq; de-
turbare volētib;: cū sanari id ma-
lū nulla ratione posset: et exitū ci-
uitati instare videretur: perspectit vñā tantum rem in Ptolomei liberalitatē sitā esse: igitur in regi-
ptum nauigās a rege opulentissimo precibus imperauit: vt dissolutionē debitoz ad componē-
das ciuiū discordias numerosa pecunia leuarer. Ptolomeo aratns valde familiariter vrebatur q̄
signis et tabulis et grecia missis sibi deuinxerat. Nam cū in eiusdem rebus Aratus nō parū tacitū
haberet: et quotidianē aliquid opus summoz artificiū primisq; pampibili et Melentib; studioſe con-
quirens ad regem mittebat. cl. talenta ab eo accipit ad componendū statū ciuitatis: quorū. xl. sef
cū asportatis in peloponēs rediſ: reliqua missa sunt. Fuit igit̄ magnū: laude dignū tātā pecu-
niævīm conciubus parare suis: cuius exigua parte alii imperatores et principes ciuitatis accepta-
būs inter pauperes et locupletes reconciliata par est: populo autē vniuerso salus cū se curitate pa-
rata. Admirabilis profecto illic in tantis opibus inquit plu. Tantisq; bonoribus modestia fuit.
Honores Arato publice decreti fuerūt: et ab exulib; priuatim erecta statua. Eius cluttas: Sicid.
vib; Achaei et tra isthmū vbi dī pictura inuicta. Profectus jōscēdēs ab Argis: vbi fuerat edu-
catus apud amicos paternos. Argi nō multū distabant a Sicione. Cū clandestino nocturno. qm̄
noctu ingressus est vrbem cū exulib; et tiranni Nicoclis domū incendit: et patriam asserruit suam-
per. l. annos a tirannis vexatam. Methodus Plutarchus dicit fuisse Nicoclem: forte Methodo-
deus Nicocles appellabatur: aut Plutarchus sequutus est altos annales. Oppressor. Plu-
tarbus dicit tirannū evasisse noctu per cuniculos. In bonis rebus amissis prius cū mitteren-
tur in exilium. Qnod et eos Ibec erat difficultas. Restituerat Ireuocauerat ab exilio. Egere. In-
dps esse amissis bonis: que ab alijs possidebantur Et l. annoz Ibec erat altera difficultas: quā
cū lād eos q̄ tam per. l. annos bona donata a tirannis possederant: pulsis fūsū dominis. Mu-
tare igit̄ bas possessiones arbitrabatur iustū non esse. Propterea quodl ratio quare non v̄t
debatur iustū. Indicauit ergo bas possessiones non esse admandas possessorib;: et sa illaciens
dū esse illis quoz prius fuerant. Ille hereditibus relicto ture hereditatis et multa vendita extrah-
dita dotis nomine. Ellis qui possidebant. His quorū fuerant prius possessiones. Et sta-
tuisset pro certo babuisset: et plane cerneret: iudicassetq; sic alibi dicit statuere aut: qui sic sapiens
Hoc maxime videtur esse sapientis. Alexandria ī est v̄bs egyp̄ ad mare. Hosptē amicū qm̄ eq

Methodo.
Plutar.

familiari ter vtebatur Bratus: et hospes eius erat: quoniam in egyptu transmisseebat. Alter secundus postquam coudita fuit Alexandria. Docuisse et aperuisse tam quare illuc nauigasset: quoniam non poterat suos cues componere sine pecunias. Vir summus summe auctoritatis et laudis. Bradi numerosa: quoniam Ptolomeus erat opulentissimus: a quo accepit et talenta. Principes et pri-
mos ciuitatis. Cognovit iudicauit et perscrutatus est. Inde cognitio dicitur iudicium sive iudi-
cacio. Prefecit prepositus et elegit quosdam: qui agris estimandis presentes: estimare est precium

Estimare

suum hospitez venit: qui tamen regnabat alter post alexandriam conditam: cui cum exposuisset patriam se libere velle causas docuisse et a rege opulento: vir summus facile spetrauit ut grati pecunia adiuvaria ref. Quoniam cum in fictione attulisset adhibuit sibi i consilium. xv. princeps cum quibus causas cognovit: et eorum qui aliena detinebant et eorum quae sua amiserant: pfectus estimadis possessionibus: et ut plura derent alios ut pecuniam accipere malent: possessionibus cederent: alios ut comedunt putarent: numerari sibi quod rati esset quoniam suum recuperare. Ita pfectum est omnes constituta concordia sine quarela discederent. Virum magnum dignum: quoniam in nostra rep. natum esset. Sic par est agere cum cibis non ut bis tam vidimus bastas in foro ponere et bona cum yoci subiacere pcomis. At ille grecus id quod fuit sapientis et prestantis viri omnibus consulendum putauit. Eaquest summa ratione et sapientia sumi cuius conoda cum defendere non duellere atque omnes equitate eadez continere habitas gratis in alieno. Quid ita ut cum ego emeri edificauerit tuar ipendam tu me inuito fruas meo quod est aliud alios sua eripere: alius das aliena Tabule non nunc habent argumenti: nisi ut emas mea pecula fiduci et tu habeas ego non habeas pecunias

Marcial

Plate

habeant aliqui potentes: et inopes deprimantur: et caueduz est ne diutius affluentes in aliena bona possessiones invadant et ne alios e suis locis bonis pellantur: quod est contra iusticiam. unde dicit Cicero faciens de hac contentionem et propositionem habitatur gratis. In alieno in re non sua. Quid ita cur queritur a se Cicero: cur in alieno gratis habitatur: quoniam scilicet et ripiuntur bona aliquibus: quis in ipsis comparandis multum impenderint et alios dantur: qui in isto priore domino bonis fruuntur: et gratis in alio habitant. Quare defendam. Fruare meo vitaris et voluptatem capit ex rebus meis. Quid est aliud? quasi dicat nihil aliud est quod id quod dixi: ut quis emat et alias fruatur rebus emptis aliena pecunia. Tabule vero noue. Nunc de creditoribus debitoribus intelligit: quies alienum solvere nolunt: in quorum gratiam tabule in foro ponebantur: leges quibus volebant statuebant: illarum auctores: ut es alienum debitoribus donaretur: quod reip. permisum est. Tabule nomine dicebantur: quando vel senatus decreto vel imperatoris edicto decernebatur ne alienum es a debitoribus exigi posset. Id siebat in plebis sub fidum: que potentiorum seniore ita interdum opprimebatur: ut solvere non posset. Circa igitur tales proponuntur tabule: quid significant nisi ut ex pecunia credita quis emat fundum: et creditor pecuniam non habeat: debitor autem habeat fundum aliena pecunia empti: quod est contra omnem equitatem. Seneca dicit. Nisi forte existimas leui et fabuloso sermone et agilibus argumentis phisibet posse remnitiosam diffiditor nouas tabulas. Quid argumenti quod sententie. Argumentum in hoc loco nesciatis significat: ab arguo quod id est quod demostro: sic apud Dni. Qui latenter argueret cornu arcus erat

Seneca.
Arguitur
Duidius

Officiorum:

Quemobrem I concludit Cicero quid agendus sit. **Me sit es alienum.** In eis sint debitores: qui re publice noceant. **Potest caueri** i virtari potest multis modis ne scilicet es alienum noceat re ipsu. nisi erit istud: ut creditores suā pecunia perdant: et debitores aliena lucentur: quod maxime noceat reip. propter dissensiones que violata fide oriuntur: fides autem violatur: cuius pecunia cre dita non solutur: et sic violatur iustitia: cuius fundamentum est fides. **Si hoc non fuerat** potest inquit caueri: nisi tabule noue pponeretur: quibus pecunie donatur debitoribus. **At locupletes** hoc est quantum ad legem agrariam qua locupletibus agri admuntur: et dantur egenis. **Debito** res lacruntur. **Hoc pertinet ad nos** ipsas tabulas que proponebatur in gratiam debitorum. Ergo inquit si hoc non fuerit: alia via prouide ri potest: ut es alienum dissoluas. **Nūc vehementius actū est.** Prima **Cic.** cura et commendatio in consulatu suis legi agrarie dissuasio. Inde furor **Catilinae** et aliorum coniuratorum oppressit: quod ppter magnitudinem eris alieni bellum civile optauerint: et tribunos legis autores in senatu gravissima oratione a deo frigescit: ut loqui apertis non auderent. Omnes oberati **Catilinae** fauebant: et cum pleriq postularent: ut **Catilina** belti premia proponeret auctore. **Salu.** Alle nouas tabulas pscriptiones locupletum magistratus sacerdotia rapinas: omnia dñis alta que belluz atq libido vi torum desiderat: pollicebatur. Ad deitas q ipse. **C. Antonius** **Ct.** collega ppter magnitudinem eris alieni non iutus de coniuratore audiebat. **hunc malo** **Ct.** industria occursum est. **Achémétus** maior cognatus cu ego essem cōsul. Ar mis et castris hoc dicit pro pte **Catilinā** et aliis cōiuratōs: quod es alienum cōstauerat: et arma sumptus rat cōtra rep. et **Ct.** cōsul et optimates trucidare parabat. Ab oī gñe boī et ordine senatorio: qm ex ordine senatorio: ut scribit **Salu.** et eq̄st̄ et nōnulli boies ex municipiis cu **Catilina** crā ex plebe. **At hoc malū** ne. **c.** pecunia credita solueretur. **Nec mai** es alienū. nūc fuerint tot oberati. His amicis sociisq cōsiliis catilina inq̄ **Salu.** simulq; quod es alienū p oī terras ingēs erat. **Fraudē** dicit enim Jrō q̄ facile et bñ dissolutū fuit es alienū. **Subiata** la mōta fraude: qm opprelio **Catilinā** na nō potuerūt obtitere: ut es alienū condonaret. **Spe appensa** fraudādi creditores: qm nulla spes fraudis relicta erat. cu **Ct.** cōsul summa prudēcia rep. gubernacula teneret. **At hinc** no ster vītor. **Cesarē** taxat: et agros pplo diuisiū regtigales rep. et largitōbus alijsq reb ppter eq̄cta tē sibū plebē deuīrit: ut ad id qd cūvilebat quenter per fas et nefas. **Hic** nōst̄ vītor cefar q̄ rēpu. occupauit. **Mūc vīcī** lex stomacho loquunt in cefarē: quod cū voluisse esse vītor: postea fuit vīctus et a cōiuratis oppressus. **Quo** cogitarat: cu se ad iperū tēderet. vñ dicit in qdā epistola ad attīcū cefarē in cōsulatu cōfirmasse regnū de quo edilis cogitarat. **Perficit** lex cētū est cūmūlatiss me. **Ct.** et iā nihil iteresset. etiā ad ipm iā ubi p̄tinere: et nō egere grā popūl art: qm poticba. iā reūl vītū līgē nullā vīltate ex largitionib expectaret: qm babeat id qd optauerat. tñ hīc largitōb vītū est. **Sēcūlū** est. Atq; nouas tabulas p̄posuerūt fauozē caprabat et obīd supīmū locū q̄rebant aspirabatq ad p̄ncipatū fauore populi. **Cesar** vero cu iā vero esset imperator: et nōst̄ eius interef set. qm ad optara puenerat: tñ ea p̄ficiat q̄ p̄iuī cogitarat cu ad p̄ncipatū quē aio suo effinerat: oī via p̄peraret. Addit etiā q̄ **Cesar** in cōiuratione **Catilinē** noīatus fuit et sic **Cesaris** malū aīz notat q̄ peccādi libidinē tenebāt. Mā cu nullā vīltate caperet aut expectaret et his largitōb vītū vt peccaret diligiebat. **Bueto.** in hac re **Cesarē** laudat nec **Ct.** astipulat. alt enim in **Cefare** de pe cunīis mūtūa disiecta nouaz tabulae exspectatē q̄ crebro mouebat: decreuit rāde ut debitores creditorib satissacerēt et estimationē possessorū: quati dīc̄s aīi chilie bellū cōparuisset deducta summa eris alienū. sīc vītū noīe numeratū aut p̄scriptū fuīset. q̄ cōditione iquarta p̄s pene de būt̄ deperibat: **Libido** ieffrenata voluntas. Etiam si non esset causa peccandi quon iā iam icum

Salust?

Suetoni?

poteretur: et non egebat sure popularis: ut illa euectus ad summum gradum ascenderet. Ad hoc ergo coeludit Cicero fugiendū esse a talibus largitiōibus: que sunt contra equitatem. Tunc buntur defendent gubernabū regētq; precepit Cicero quid agendū in tali re sit: bis qui reipu- presunt qm̄ seruata iudicioz equitate suū quisq; possidere debet. Circāueniatur deceptant a pos- tentiorib;: et q; ipsi diuites possint sua defendere et admissa recuperare: nec ipsis noceat inuidia q; sunt diuites. Qd̄ oblitus impedit: qm̄ solemus inuidere potētorib;. Qd̄ cīgalib; redditis bus publica vectigalita intelligū tur ex quib; vectigal fiscus capi: quale est vectigal portius: vel rep- venaliū: itē et salinaz et metallorū. Nec genera officiorū de quis bus disputatū est. Persequuntur qui studiose aplectuntur. Lū vili- tate reip; quod est valde optādū curandū: ut oia ad illius vili- tatem referant. Gratiam bent uolentia. In his autē ponit ea que antipater philosoph⁹ putat esse a Panetio pretermissa: q; ad vilitatem pertinent de qua in hoc volumine disputatū est. Antipater fuit ex tiro plenarie stoice discipline addictus: qui post Pa- netium d officijs scriptis et quedā necessaria cōmissione panetii dicit que Cicero perstringit cū sint in propria. Leneset iudicat et putat. Curationē] quomō debeamus curare vilitatem et pecunia: q; duo circa vilitatem versant. Pre- teritas] omittas a Panetio certo colliso: quoniam essent faciles et im- promptu. omnes essent hoc sciunt. Sunt utiles] pertinent ad hanc disputationem. quam in manib; habemus de vili. Sed valen- do doat Cicero precepta de his que a Panetio pretermissa sunt tanq; facilia. Nonnulla sūt corporis] et vniuersitatis sciat suam na- turam et dispositionem naturalez et quid sit profit obste: que ne caue- re possit. Et continentia] quo- niam incontinentis diu vivere nō potest: cum omnibus vtratur sine aliquo discrimine. Tūndi] con- seruandi in prospera vilitudine.

Et pretermittendis voluptatib; pretermittendo voluptates que sunt esca malorum. et virile corpus eneruant. Unde Plinius in epistolis laudat Spurinam. q; haberet inuidum corpus et validum perspicuumq; oculorum acies ppter continentiam que auctore Laertio Socratē a peste tutus reddidit Athenis: que totam urbem infecerat. Arte eorum] medicina et medicorum preceptis. Res autem familiaris] transit ad al- teram partem docens quomodo res familiaris querenda sit. Turpitudo] id est honesto lucro q; renda est res domestica et augenda. Has res] quibus est querenda res familiaris et augenda. Xenophon Socraticus] discipulus Socratis. Economicus] de re familiaris tuenda. Nec Cī- cero interpretatione nō extat: nec extabat tempore Quintillani. Aristotleles etiam ut dictum est cōposuit li. economicos in quibus precipit quomodo paterfamilias debet gubernare suam domum et querere atq; augere rem domesticam: sic etiam sicut Xenophon.

Antipat.

Plinius

Officiorum.

Ed utilitatum comparatio] post abunde **L**i. differunt de utili. ut proposuit tam de comparatione utilium inter se dicet; ut pars pposititionis absoluatur: quā **P**ane ciuius permisit. **E**rat quartū **I**qm̄ p̄us videndū erat de honesto. inde duob⁹ ppo sitis honestis utrū honest⁹? qđ in p̄mo volumie fecit. postea tertio loco de utili. in⁹ de quarto de duobus utilibus utrū utili⁹? **M**ā et cōmoda corporis doc⁹ quō sit hec cōparatio et ponit exēpla. **C**orpis cōmoda: bona valitudo: vires. plēbitudo: cele ritas in pedib⁹: clara et beata vox et ip⁹ explanata imp̄issio. **L**ū est nis bonis fortū q̄ sunt extra cor p⁹ et aim: ut diuītia: magistrat⁹: et similita. **H**oc mō inq̄t bona corporis cōparant cū externis: et ponit exē plū: et externa cōparant cū bonis corporis et ipsa bona corporis inter se cōparat⁹. Externorū aut̄: est in ter se cōparatio: ut gloria diuītis anponatur: reddit⁹ urbani rusticis. **V**eetigalia urbana] redditus ex aliqua re que sit in rube. **R**ustici vettigalibus q̄ et re rustica p̄cipiuntur. **E**x quo ḡne cōparatio nis: assert reprobū **C**atoni ceni torii quo ille v̄sus est cū ab eo q̄ piā quereret: qđ maxime vtile eēt in re familiari. **C**atoni senis ad differentiā **C**atoni iunioris qui vtilensis cognitiō est. **C**ato senior omnū bonarū artū fuit rei rustice studiosus. d̄ qua scripsit et clarissimū vite exemplū prebut necopibus suis. Quid marū me expediret. Valde vtile eset et q̄s eset certissim⁹ questus **B**n̄ pascere habere prata q̄ qua agricolaz imp̄ela questi afferat et o parata dixerūt antiqui facere pecuaria et habere aitalia que nō sine oneri fundo: et ideo dicit satis bñ pascere. In tñj. loco posuit arationē: qm̄ regrit imp̄elam et sic ostēdit questi ex cultura agrorū pecuariis et villatica pastione preponendū eēt ceteris: quom sit tustus et cetera infūria aliorū: hñc questiū romant diu colluerūt. Colebat eñi agros et inde ad militiam eligebantur: factebat pecuariā. in de cognitio neconō peculii et pecunia dicta: et ipa deniq̄ italia ab itulis. et vtilitas prisca lingua. Itile situr bene pascere: qui prata habet: et pecunia facta: et villatica pastione curat. **E**t cū ille] diceret nōne vtile est fenerari: respondit **C**ato idē esse qđ occidere boiem: ut ostenderet rē domesticā nō esse augendā illiscito et in honesto lucro: s̄ p̄p̄is redditibus agrorū et aitaliū: guleq̄ et luxuriantē rēperandū esse qđ nō est honestū et parsimonia est maximis vettigal increpās aliqui mores vrbis. **C**ato difficile eē dicebat illa rē. saluā fore vbi p̄stculus pluris q̄ bos veniret. Dictū est supra q̄re feneratio habetur odio: cū sit contra naturā. Quid eñi est fen̄ inquit **S**eneca et vlsura: nisi bñane cupiditatis extra naturā q̄sita noia. In principio de re rustica scribit **C**ato. **A**dores nostri sic habuere et ita in legibus posuere furē duplē cōdēnari: feneratorē q̄ disrupt⁹. **T**h̄n vestire. **P**uto hic eē mendā et legendū esse bñ vittre. i. bonas habere vites et vineas qđ verbū **C**atoni cōuenit: qui nepotibus prospiciēs de rōne imp̄ense cauit in p̄mis. **M**ā primū et certissimū questiū dicit esse in pratis: secundū in vineis: tertū in agris aratis. qm̄ hi malori colitur impendio q̄ vince aut pascua et prata que parata dixerāt antiqui ut inquit **P**lin⁹. Et sic marie probabatur a **C**atō: is q̄slus q̄ q̄ minimo imp̄endo cōstaret. vñ etiā inq̄t **P**l. interrogatus **C**ato q̄s eēt certissim⁹ questiū: respōdit. Si bñ pascas. q̄ primis: si satia bñ pascas. Sūma oīm in hoc spectanda fuit: ut fructus is maxie pbaretur q̄ q̄ minimo imp̄endo cōstaturus eēt. Questuissimā **C**ato indicauit vte prime ortos riguos nec id falso si sub oppido sint et prata: que antiqui parata dixerūt. Quid boiem occidere. q.d. idē est fenerari et boiem occidere. **E**x quo ppter hoc pbat se

Italia

Cato
Seneca

Plinius

Comparatio duorum utilium inter se:

Ed utilitatuz cōparatio quo niam bic locus erat quartus a panetio pretermisus sepe est necessaria. Nam et corporis commoda cuz externis et externa cum corporis et ipsa inter se corporis. et externa cum externis comparari solent. Cum externis corporis hoc modo cōparant valereyt malis q̄ diues eē. **L**ū corporis extna b̄ mō: diues eē pot̄ q̄ marūnis corporis virib⁹. Ipla inter se corporis cōparant sic ut bona valitudo voluptati anteponatur: vires celeritati. Externorū autem ut gloria diuītis vettigaliavrbana rusticis. **E**x quo genere comparationis illud est catonis sensis. A quo cū quereretur quid maxime in re familiarī expediret: respondit bene pascere. Quid secundum satis bene pascere. Quid tertium be nevestire. Quid quartum arare. Et cum ille qui quesierat dixisset quid fenerari. Cum **C**ato qđ dominem inquit occidere. **E**x quo et multis alijs intelligi debet utilitatuz comparationes so

tentia sua auctoritate Lationis: et multis alijs: que ad probandum dic possent. Quartus. Ibac quartae disputatione de utilibz vtrum utilis: ut officium perfecte exquisitum iuentat. Sed toto hoc de genere vult.

Lice. seniores vnu peritos et longa experientia reru prudenter longe melius de bac re disputare posse. Quid possint pbi in suis scolts qui non habent vnum rerum: pbi prius picipere non est fenerandu: bni qrenda esse pecunia et bni locandam: sibi ipsa cõmunitas talia non sunt exti. At senes p̄familias q̄ experti sunt quidam fenerari et quod afferat icōmodi et quod q̄s pecunia debeat vti cōuenientes i hemiciclo de talis

re inter se cōfabulantes longe melius disputare et percipere p̄it. vñ Scipio. Hanibal. Pyrrhus. Alexander. Pompeius et Cesar melius de re militari differere potuerint: q̄ hi q̄d ea re scripsierunt et in acie versati non sunt. id Hanibal deruit phormis orē cor: et se dū remilitari disputatē cū nūq̄ actes vidisse. Idē de agriculatura dicit Colu. li. i. alloquens Silvius: iquit p̄fusq̄ cū agricultura cōtrahabat ad quē scribit. hoc agitur Silvius: iquit p̄fusq̄ cū agricultura cōtrahabat ad quē scribit. hoc agitur

Colu.

D.L.C. De. Officiis
Liber Tertius Incipit.
Prefatio:

Ablium Scipionem Marce filij: euž qui primuz Apri-
canus appellatus est dicere:

agricolacionis erit his plectis rationibus nisi et obtre eas voluerit et facultates potuerit. Plato in libro de rep. dicit. Non iuuenies: sed senes potius bonum iudicet esse cōuenienter. q̄d sene qualis sit inturia dicitur: nec cōsuerat sibi aut liberet: verū alienā longo tempore pceptit: qualeq; a natura malū sit: sapientia non experientia soleat agnoscere. Et icōmodi. Melius q̄ apibus. Ad medius tanue sedētibus in hemiciclo: qui locus erat p̄pē ianua in quē senes cōueniebat. Erat autem hemiciclus locus semirotuus instar testitudinis. In Zelio sit. cū sepe multa narraret: cū nemini domi in hemiciclo se dēcēt ut solebat: cū ego esse vna et pauci admodum familiares. In eis sermonē illū icidere q̄ tū sene multis erat in ore. cōclus grece latie dī cōclus et orbis hemiciclus: medius cōclus: i cuius abitū erat sedēta: in quibus sedebat ab his: q̄ in hemiciclo cōueniebat. Quā a phis q̄m bec magis regnū expiētia: rex q̄ disciplinā. Enī quis ita sit: ut magis i vnu posita sint: in cognoscēda sunt ex pceptis phōrū. q̄m sunt virtutia ide adhibēdus est vnu. Et reliqua. Ultima p̄tē prime ppōtē: q̄ est dū repugnātia utilis et honest. et iudicio quo eligim⁹ id qd p̄stat: ut vnu. Et i. trāstidē caprās attētōnē: q̄m se persequatur pollicet q̄ dicēda restat Deiceps postbāc: et i postē de oībus alijs rebz disputatū est.

Plato

Hemiciclus

Eclips

Petri Marci Interpretatio in tertiu volumen Officiorū

Abliū Scipionē quod vñtūm: quoꝝ iterūlatio adcalcē deducta est ut subiecta materia regrebat: dissiles p̄fatōes ppōsunt. Et. scđa p̄fatōe docuit: cur se ad lēris bēdū i phia stulerit hoc idē in hac p̄fatōe facit sibi alio mō. Enī in tres ptes diditur. In p̄mavolēs docere curse ad scribendū illa suerterit eo tpe: ponit se id fecisse pp̄tū: cū senā: q̄ senā: eēt exire: iudicatēmē delera: et nibil eēt agedū cū sua laude aut i cuius sit aut i foro: et adducit octū Aphricāt matorū p̄clarī: et sumi viri: cur? ingenii p̄stātā ostēdit se similitudinē vñtūs et octū. In. ii. pte q̄ incipit ibi: sibi nec octū hoc cōparat octū suū cū octo Scipiolis et ostēdit i ter vñtūs multū iteresse. q̄m Aphricani octū voluntariū erat. Et. aut necessariū q̄m eo tpe scelerati rex portiebant: et Octavius ad tirānidē aspirabat. Et sic dānat tpa sua vir optimus. Salutis patrie studiosus: et maxie notat. M. Antonius q̄ iugulo. Et. iterū gladiū habet suu sclevez cōsōt et honoribz inimicis: et docet. Et. se pl̄a breui tpe scriptissime iā rep. occupata q̄ atea militis āntis. Et. si Cesar rex potius eēt in p̄dūs suis. Et. se cōtinebat. cedēs v̄be foro senatoriis mūneribz: et raro ad v̄bē se cōferebat. nisi Cesaris salutādi grā aut orādi p̄ aliqui salute: ut p. M. Marcello. p. Qu. ligatio. p̄ rege Deiotaro. quos ap̄ Cesarē defendit illis vehementer iatū oīps disputādo et scribēdo corerebat vir ad eo ēm̄ natūlū vñtūtare. conabāt em̄ p̄dēs romātis suis eōmō quo poterat cū dñatu vñtū oīa tenerent: et nullū resp. vestigium extaret. In. iii. pte q̄ incipit ibi. Sed cū tota phia extollēs spām phiam et marie eā p̄tē: q̄ de officiis filiū sui ad illā horā: monetibz ut expectatōm dū se et spē iā cōceptā nū fallat. ide aggredit tractāti ibi. panetiū: iatū. Et disputat id hoc vñtū vi i p̄ncipio dēcīm est de repugnātia que videretur esse in tpe et honestū p̄scribitibz formulā qua iudicari possit

q̄ tū

Officiorum:

quid sit agendum ab officio discedat. **P.** Scipionē. **P.** Scripto qui p̄mū Ap̄hricatus cognoiat⁹ est a deuicto Hannibale & carthaginē ad tributū redacta: filius fuit: ut dictū est. **P.** Scipionis. qui rediēs e Marsilia: quo trāmis̄erat. p̄ oram ligusticā. Hannibali ex alpibus descendenti occurrit: et ad Ticinū vīctus fuit: bīc in q̄ ap̄hricanus tōus filius ex Pomponia bīris est: et in bello cōtra Hanibale fortunatissim⁹ fuit: et optimus senator: et in bello qd̄ cōtra antiochū asie regē pp̄lus romānus gessit fratri suo Lucto Scipioni cōsult legatus p̄ficiet voluit: postea ap̄d linternū vita fune⁹ est om̄issis reip̄. m̄fierib⁹ pp̄ter ali⁹ quorū simulacres: ut diffusus ī cōmentarijs Siliij dictū est. Prīmus ad dīam Ap̄hricani mīoris q̄ fuit nepos p̄oris p̄ adoptionē. Script p̄st Lato i p̄ncipio suay originū ubi dixit clārōz vītōz nō minus oēj q̄ negocīū rōnē extare oportēre. Auctor ē Li. in orōne p̄ planco origines Latonis desideramus. hic est cathe ille cēsor⁹. q. ii. bello p̄unico q̄stor. Scipionis in sīcilia fuit quē in senātu accusauit q̄ p̄ublicā pecūniā pdigere et p̄tor erat in castris ap̄yīd mītaux cū basdrū bal a claudio nerone liuio salina tōre cōsulibus interfectus fuit. in senectute scriptis historias quarū erāt. vii. li. p̄m⁹ cōtinebat res regū pp̄li romānij. iij. iiij. vii q̄s Itālica ciuitas orta sit: ob quā rē oīs appellavit origines. in iij. erat primū belū p̄unicū. in. v. scdm: i alijs duob⁹ reliqua bella p̄sequitūa est vīsp ad p̄tūrā Seruū Balbe qui lūstianos diripuit. **F**ere ē quās eiusdē etatis. Et ideo Latoni credendū erat: q̄m̄ hec viderat. audiueraq̄. **S**en. m. o. q̄m̄ exercebat ingentium: et tacita cogitatione ab ocio & solitudine abstrahebat. et nūc̄lerat octosus etiā si a negocījs reip̄. domesticis⁹ q̄ cessaret: q̄m̄ semp de negocījs cogitabat. **Q**uā. c. o. Jēu cessaret a mīserib⁹ reip̄. et octosus ēēt id est in studijs literariū dīlare. nāz octosus etiā dicitur qui cognitionē rerū dat opera. vñ phōn̄ vita dīr̄ ociosā: q̄m̄ cessat a mūnerib⁹ publicis: et in cōtemplatione rerū versatur. **M**ec. m. l. q̄m̄ euoluebat monumenta antiquor̄. et p̄bōrum p̄cepta legens cū illis loq̄batur et etiā secū vt tacita cognitionē ita abstraberetur a solitudine ut nullo mō posset esse solus. **M**agnifica vox laudat vocem ap̄hricani qua dicebat se nūc̄ minus octosus: q̄ cū octosus. **M**agnifica vox magnifica &claro vīro digna. **M**agno. v. Jālti noīs & summe prudentie. **Q**ue. d. I ostendit interprētē. Lice. verba ipsius Scipionis. **I**n ocio Jēu a mūnerib⁹ publicis cessaret: cogitabat de negocījs. **I**n solitudine cū esset solus & remotus a frequētā boīm. **S**ecum tacita agitatio & mētis cogitatione: qua res cognitionē dignissimā cōsequebatur. **A**t neq̄ cessaret vñc̄ vt se p̄ficiat in negocījs. **E**t interdum cū esset solus q̄ secum loquebatur: mētisq̄ agitatio neq̄ nunq̄ acquisit̄: et solertia vtebatur nō egebat colloquio alterius: q̄m̄ secum: et cū libris mortuisq̄ loq̄batur: et sic non erat solus. **L**angorē. torporem & inertiam. **A**cuebant excitabāt & ad negocia cōtemplos⁹ faciebat. **M**ellem. z. n. b. l. ve deuictē arrogantiā p̄ponit̄s ingenio suo p̄stantiā ingeniū. **S**e p̄sonis: q̄ nunq̄ acqueleēs tantū roboris habebat: ut illum a solitudine abstraberet cum minēna ingenii Scipionis imitando voluntate famen prōime accedo: q̄m̄ persequor̄ octum: ut ille careo oīum colloquio: cunḡ maxime in filuam me abstrusi densam & asperam. nō ex eo vīsp̄ ad vē speram nihil est mībi amicitius solitudine. in ea mībi omnis sermo est cum litteris. **S**i minus si non consequor̄ imitando tantam ingenii prēstantiā. nam & a rep. p̄bat quare voluntate prime accedit. **R**epublica ja senātu & reip̄. administratione. **F**orēbus īne causē iudicabūs que in fidem Antonij & Lepidi triūm̄ vīroū. **A**rmas in Oct. uij aspirantis ad tyraū busq̄ negocījs: quoniam illa arma erant ad perniciēm bonorum & patrie cui pietatem debemus̄ ideo appellat arma impīa: quoniam impīum est patriam lacerare & opprimere. **G**ui ī violentia: et sic. **A**ntonij violentiam taxat qui Li. vīsp̄ ad necem infectatus est. persequimur studiōse & libētē octū ampleximur postq̄ in reip̄. nullus est locus. **O**b eam causam. quia p̄būtus sum a potissimum in suo arpinati & formiano. nam cum in his loci versaretur: frequentibus litteris horū

Oīosus

solutū scriptis Lato: q̄ fuit fere ei⁹ equalis nū p̄ se minus ociosum esse q̄ cum ociosus nec min⁹ solum q̄ cum solus esset. **M**agnifica vero vox et magnovīro et sapiente digna que declarat il lum et in ocio de negocījs cogitare et in solitu dine secum loqui solitum: ut neq̄ cessaret vñc̄ et interdum colloquio alterius non egeret. Ita q̄ due res que langorem afferunt ceteris illum acuebant ocīuz et solitudo. **E**ellez et nobis hoc idem vere dicere liceret. **S**ed si minus imitatiōe tantā ingenij prēstantiam consequi possimus

tabatur optimates. ut Octauium adolescentem a. Ab. Antonio se iugarent et scribent ad Atticum hec verba inseruit. Mos hic pbāmūr: quid em̄' aliud nobis reliquum est et de officio magnifice ex̄ plicantur alloquitur. Et filii qua de re em̄' potius pater filio. Sed nec ocium hoc sive est secunda pars: qua ostendit ocium suū et causam ipsius mulcē differre ab ocio Scipionis. ille em̄' ratio quare ocium suū non est cū illo cōparandū: qm̄ sc̄ ip̄o sumebat sibi ocium colligendi sui causa et sponte cessans a munib⁹ publicis. Li. aut̄ necessitas afferebat ocium: qm̄ imp̄is armis et vi a

voluntate certe proxime accedimus. Nam et a republica forensibusq; negotijs armis imp̄us viq; prohibiti ocium persequimur. Et ob eam causam vrbe relecta rura peragrantes lepe soli sumus. Sed nec ocium hoc cū Aphricani ocio nec hec solutudo cū illa cōparanda est. Ille ei re quiescens a reipublice pulcherrimis munib⁹ ocium sibi sumebat aliquando: et a cetu hominum frequentiaq; interdum tanq; in portu; se in solitudinem recipiebat. Nostrum autem ocium negotijs inop̄a: nec requiescendi studio constitutum est. Exticto enim senatu deletisq; iudicis qm̄ ē qd̄ dignū nobis aut in curia aut in foro agere possimus. Ita qui in maxima celebritate atq; in oculis ciuium quondam viserim⁹ nūc fugientes conspectu sceleratorum quibus omnia redundant: abdūmus nos q̄ tu licet et sepe soli sumus. Sed quia sic ab hominibus doctis accepimus non solum ex malis minima oportere eligere sed etiā ex cerpere ex his ipsis si quid inesset boni propterea et ocio fruor: non illo q̄ dem quo debeat is. qui quondam peperisset ocium ciuitati nec ea solitudine laguere patior q̄ mi

rep̄. pb̄stitus erat. Q̄ pulcherrimis munib⁹ publicis honestissima rei pu. administratione et officiis q̄bus nihil est pulchritus. illis em̄' publice saluti cū summa honestate et h̄tutis laude cōsulif. Pulcherrimus qm̄ nihil est pulchritus nihil laudabilis q̄ diligenter prudēterq; munera resp̄. obire. Sumebat arbitrio suo nulla cogēte necessitate. Q̄ tanq; in lac si ex tempestate maris nauigasset in portum et locum quietis. sunt em̄' in reipu. tempestatis motus varij et occupatio num negotiorumq; agmina. que Scipio interduz fugiens in villis animi relaxandi gratia honestum sumebat ocium et tanq; in tuto portu sic in solitudine cōficebat. Nostrum autem ocium ponit differentiā v̄ rituq; ocij. Negocij imponia. qm̄ extincto senatu et rep̄. ne euersa nullum. Li. negotium in ea relictum erat. nō em̄' licebat cōt̄ saluti cōsulere et in causis versari. Senatu ap̄d quē de summa rex consultabatur et in genere delibe ratu cause agebant p̄ salute cōt̄. Deletis iudicis causis forensibus sublata inquit omni dignitate senatus et iudicis in quib⁹ mea vigebat industria. nil mihi agēdū cū laude relictum erat. Q̄ Aut i cui

Curia

Virgilius

sta in senatu. Curia locus erat: vbi publicas curas gerebat. Q̄ que in foro agebantur. Dignū nobis auctoritate nostra et dignitate. Ita qui in maxima ja fori mutatione affectū mouet. Li. et nefarios in odii trahit et inuidit quale est Virgilianū illud tor quondam populis terrisq; superbā regnato: em ast. Celeb̄itate. frequētia et laude. Scelerorum. Octauij Lepidi Antonij qui capitali odio Li. p̄sequebat et non solum de his intelligit sed de omnibus alijs quibus omnia plena erant: et ad votum cuncta sucedebant. Quantum itet quatenus p̄mittitur a negotijs domesticis. Sed q̄ sic ab oībus auctoritate doctorum virorum p̄bat quare in tantis malis debebat frui ocio et id efficer quod in octo fieri p̄t: qm̄ ex ipsis malis ex cerpere debemus. Iusti boni. In malisq; Li. patiebatur hoc bonū inerat: qm̄ in octo qd̄ necessitate constitutū erat et suscep̄ti poterat aliquid cōmisi et scribere dignū laude et cōsiderari res cognitōe dignissimas. Fruor ocio. id efficio q̄ in ocio fieri debet ut docti boies monent. Quis periret ocium ciuitati qm̄ liberauerat Romam a furoribus Latiane et ocium romanis ciuib⁹ peperat qui p̄ id tipis ppter nefaria cōlurationē cōsternari erat. Laguere in desidia eē atq; pigritia. Nō volūtas ut accidebat aphricano. si aliqui sponte suā solitudinē se recipiebat. Quāq; aphricanus in hoc Li. p̄ponit ocium suū ocio Scipionis. ppter effectū et cōdem vultū qm̄ Scipio nihil in ocio scripsit: qd̄ ad bene beatęq; viuendū posteris p̄cesset sui hūano ḡni Li. aut̄ clarissima optūra et ocij monumenta reliquit dicit in aphricanū consequitū fuisse ex ocio maiore laudes ne videat se illi preferre. qui p̄nceps senatus sui temporis fuit et cui posteritas parem inuenire vir potuisse. Maiorē quā ego cōsequar. Nel etiā iudicio meo hoc dicit ut vīt̄ arrogātiā: et p̄ insinuationē

Officiorum

fructum oī sat Aphricani oīo preponat. Tamen qūis assequutus fuerit maiorem laudes. tamē
arbil scripsit quod illius oīi et clarissimi ingenii monumentum esset. ¶ Nullū munus nullū opus
quod in solitudine compoſerit. ¶ Ex quo ppter hoc quia non reliquit monumentū aliquod et oī
pus in oīo elaborarum. ¶ Intelligi debet eis que dicta sunt. Cicero cōcludit Scipionē nunq
fuisse oīo sum aut solum propter mentis agitationem: que hominibus innata est: et rerum inuesti
gationem: quas cogitando consequebatur: cum igitur nullum opus reliquerit intelligendum est ip
sum in oīo contemplationi rerū.

Inuestigatio
nō.
Inuestigatio
nē intentum. ¶ Inuestigatione
inquisitione et contemplatione: du
crum est hoc verbus a vestigijs tā
qī signis iudicisq; quib; ad reīno
ticiā peruenimus. Unde inuesti
gare plērūq; est querendi inueni
re. idēz in oratione p. Q. Ligario
quoniam diligentia inimici inues
tigatum est quod latebat. Et Ze
rentius. Mihil taz difficile ē: quin
qrendo inuestigari possit. ¶ Mos
autem l ponit causam. Cicero
deuitans arrogantiā quare ope
ram in oīo consumpsit scribendo
quoniam non tam firmum soldāz
et ingenium babebat: et cogitatō
ne tacita. et contemplatione huma
narum diuinarumq; rerum distra
beretur a solitudine quēāmodūz
faciebat aphricanus qui in solitu
dine nūq; erat solus et in oīo nū
q; oīosus. Non tantum roboris
vigoris in genii quod tanto pon
deri rerū sufficiat: que sunt remo
tissime et cogniti difficultate. Sunt enim separate a materia penitus: et non obiicitur sensibus exte
rioribus. Uniuersus Hieronimus dixit. Grandes materias parua ingenta non sufferunt. Sed certe
ingenii. Et tanti erat robors: ut ad oīs materias aptissimi esset. et nihil tam arduum esse poterat
quod illa eminentissimi ingenii felicitas non facile superaret: si per nefandissimum Antonium licuisse
omne genus phis et animo pposuerat latinis litteris celebrare. ¶ Solitudine vi nō videamur
esse soli: et colloquio alterius non egere: quod pclarissimi ingenii opus est: et quod aphricano conti
gebat. Ad hanc operam industria et labore. ¶ Omne studiū voluntate. ¶ Curamq; diligentiam
¶ Itaq; qz in oīo cōueri aiū ad scribendū. ¶ Euersa ja Cefare. et nouissime ab Augusto et an
tonio Breui tempore: quo resp. fuit in p̄te Cesaris. Stante rep. vigente et florente cū. s. p. eos
regebatur qbus lempa cōmiserat: postea cū dñatu vnius omnia tenerentur. Et ad phiam diuerit
et in ea scripsit. Stare significat erectū esse: vt stant ere: et stat resp. inde per cōtrariū dicit euersa cui
ab aliquo tyranno occupatur. Sed cū tota phia: hec est testia pars qua phiam laudat: et ad eam
hoec tatur filium qui Atbens erat pbis operā dabat pcepto Cratippo. ¶ Frugifera ja frugib;
que sunt quicquid ex fructu terre in almonia vertimus. ¶ Fructuosa ja fructibus quetiā arborū
sunt. ¶ Incultā lac deserta perstat in trāstione agrorū frugiferorū: quoꝝ nulla pars ppter vīli
tatem inculta est: si cest pphilosophia et maxime moralis: que ad bene beatęz viuendū magistra est
atq; certissimum iter: et ipsa naturalis phia, pdest moralis: qm̄ physicus cognoscens se esse compo
ſitum ex quattuor principijs cōtrarijs vi necesse sit aliquā ipsum cōpositū ex defatigatione elemen
torum in sua p̄cipia refolut: et oīo interterritū esse erit fortior nec morē timet: cū omnino sciat
se moriturum: erit magnanimus liberalis cū sciat se tandem diuitias reliquerum et nihil habiturum
honestam noī sempernā: si virtuti opera dedit et tūctū coluit. Tamen nullus laudat moīale
phiam et officia que vni: cuiq; erati accōmodantur: et ad vite cōs institutionē spectat et etiam ad finē
bonorū ut filium attentū reddat. et ad perlegendū hoc opus promptiorēz magnitudine vīlitas
pposita: et captat benivolentiā a re ipsa quā scribit. ¶ Feratior et fructuosa. ¶ Abiutor cōfiosior
qī latissime patet. ¶ Dicuntur sumuntur accipiantur. Constanter qm̄ ille qui vult esse et habeti
officiorū: debet esse cōstans in suo pposito et ab officio nūp discedere: et nūq; in officio claudicare
¶ Honestū cum laude virtutis: qm̄ officiū semp ad bonū tendit: et ille qui honeste vult viuere: ne
esse est ut fungatur officijs. et bis qui seruit affectibus non potest esse constās aut honestus: ideo

Hieroni
mus.

Stare

amplecti debemus officia: et ab ipsis nūq̄ dīcedere ut constanter et honeste vnuamus. Quare] q̄q̄ a Cratip̄o concludit Cicer̄o ex his que dixit multum conducere filio talia audire: quoniam talis eras debet formari et dirigi ad constantiam et honestatem ipsiis officijs q̄q̄ hoc audire poterat a Cratip̄o. Hoc ut de operam philosophie morali et officijs a quibus constater et honeste viuendi precepta dicuntur. Accipere intelligere. Arbitror: conducere. Puto esse usque ut ad virtutem constituantur et formari. Talibus vocibus nihil sc̄s esse utilius ipsis officijs. Inde pueri

cuntur. Quare quāq̄ a Cratip̄o nostro principe huius memorie philosophorum: hoc te assidue audire atq̄ accipere confido tamen conducere arbitror talibus aures tuas vocibus vndiq̄ circōsonare: nec ea si fieri possit quicq̄ aliud audire. Quod cum omnibus est faciendum qui vitam honestam ingredi cogitant: tamen baud scio an nemini potius q̄ tibi. Sustines enī nō paruam expectationem imitande industrie nostrae magnam honorum: nonnullā fortasse noīs Suscepisti onus preterea graue et arbenarū. Cratip̄i ad quos cū tanq̄: ad mercaturā bona rum artium s̄s profectus manem redire turpis sumū est: dedecoratē et urbis auctoritatē et magistrī. Quare optū connīti aio potes: quātum labore contendere si discendi labor est potius quā voluptas tantum fac ut efficias: neve committas ut cum omnia suppeditata sint a nobis

imitari debes et meis vestigijs insistere in doctrina consequenda et honoribus: quos ego nouus bono omnibus suffragijs adeptus sum et Athēnas p̄fectorus es gymnasij totius orbis et bonarū disciplinarū quasi emporiū: p̄terea eminentissimū babes: ut sine doctrina et morib⁹ re dire hic non possis: nisi cum maximo dedecore: et sic his circumstantijs filio necessitatem imponit ut in vroq̄ p̄ficiat. Inductrie studij et laboris. Vnoꝝ quos Cice. erat adeptus. fuerat enim editis. questor. pretor. augur. consul anno quidē suo creatus. quod ante eum homini nouo non contingat. Nominitus fame et glorie: quoniam ipsius nomen plusq̄ romanum imperium promouebatur. maxima igitur expectatio erat de filio: ut patris studium honores et famam imitaretur et nomen de se relinqueret ad imitationē patris clari et sumi viri. degenerare essi a virtutibus matozū et spē parentū iam conceptam fallere: turpissimum est flagitiōsum et sceleratum. Suscepisti oī preterea: addit circumstantiam loci et persone. i. Cratip̄i qui princeps. erat illius etatis phōrum. Preterea ultra bec que dicta sunt: et te expectantur. Ad mercaturam bonarum artium Iq̄m̄ se bene erant gymnasium omnium bonarum artium. et tanq̄ mercatus et emporium. Et loquitur p̄ translationem. ideo dixit tanq̄ quoniam mercatura dicitur a mercando: inde mercatus oīcitur vbi res venduntur: et mercatura est ipsa emptio. Inanem] vacuum sine litteris et morib⁹. id est sine bonis artibus quarum Athēne fuerunt inuenitricēs. Turpissimum] infame. Dedecorantem] detur panem Athēnas et Cratippum. Quare optū cōnīti] concludit exhortans filium. ad studia et decorum prestandum: monetq̄ ut non fugiat labores: sed omnia summe voluptatē scribat ne videatur sibi defuisse cum omnia a patre. habuerit: que illum ad perfectionem facile possent ducere. Connīti animo] tota mente et animi viribus nūt. Contendere] conari cum labore: quasi dicat animo et corpore tibi entendū est. Si discendi labor est: quasi dicit voluntas est non labor: quoniam virtute nūbil est prestabilitus nūbil dulceus et varias hz voluntates cognitionis rerum et contemplatio. Tantum fac. ut efficias] ut tantum assequaris et facias quantum potes omni conatu et labore animi et corporis: ordo est fac: ut tantum efficias quantum potes omni conūtione: id est perseverantia et conatu. Nec cōmittas] nō incidis in hoc erratum. Comissa inquit pedianus asconius dicuntur que contra testatores voluntate facta aut non facta ab herede multa aliqua penas plectiuntur. Suppeditata submisstrata ea oīa q̄ ad te

Cōmissa:
pedian⁹.

Officiorum

Instituendum et excitandum pertinebant et quorum usu ad studium indigebas tuum: id est omnia a me habuisti: que a patre dari possunt et debent. Laue igitur ne videaris tibi defuisse quod turpe est et flagitiosum. Sed hec hactenus hec dixisse sufficiat: et talia iam missa faciamus. Cohortan di ad bonas artes et studia Latto ille censorius auctore Plutarcho filium suum litteras: legesque edocuit ad militesque labores effinxerit. presente autem ilio tam virginibus vestalibus omni versorum turpitudine penitus abstinuit: ut vera imago Latonis effingeretur. Aristote: in. viiiij. ethices

Plutar.
catone.
Aristote.

plato

Instituendum et excitandum pertinebant et quorum usu ad studium indigebas tuum: id est omnia a me habuisti: que a patre dari possunt et debent. Laue igitur ne videaris tibi defuisse quod turpe est et flagitiosum. Sed hec hactenus hec dixisse sufficiat: et talia iam missa faciamus. Cohortan di ad bonas artes et studia Latto ille censorius auctore Plutarcho filium suum litteras: legesque edocuit ad militesque labores effinxerit. presente autem ilio tam virginibus vestalibus omni versorum turpitudine penitus abstinuit: ut vera imago Latonis effingeretur. Aristote: in. viiiij. ethices sic ait cum libertea parentibus tribuenda sunt parentes autem filii que natu- ris tribut debent stabili talibus et bona sit amicitia: et alibi pater dat filio vitam nutrit et erudit. Plato in theage sic ait. Non noui profe- cto cui rei maiorem diligentiam quis mentem babet adhibere de- beat quod ut filium optimum reddat. Propositae divisionis quoniam propositum in principio se disputatur de comparatione et repugnancia utilis et honesti. Pan- etius igitur petit Cicero divisionem Panetii et ostendit illum duas propositiones partes absolu- usse: et omissoe tertiam drepugnatia utilis et honesti: quam patres se exequiturum promiserat. Di- spusat igitur an hec pars a pan- etio stoico recte fuerit introducta. Et probat quod non: quantum apud stoicos nihil est utile quod non sit honestum. Postea Cicero excusat panetium: quod illum intellectus se homines solere dubitare: sed non oportere. Inde aggreditur hanc partem: constituyens formulam quod obseruari debet: et discurrens per virtutes ostendit nihil esse vilie quod ut virtutibus non sit consonans. Igitur cum reddeundum sit ad ultimum partem propositae divisionis. Sine controversia sine du- bio. Correctione adhibita quoniam

correxit divisionem Panetii: et officium definitum quod panetus pretermisera. Potissimum mar- me quoniam et alios fecerit et propositis tribus generibus: cu[m] tria genera proposuerit: quoniam dicit tri- plicem esse consilii capienda deliberationem. Speciem apparentiam honesti: et bene dicit speciem: quoniam id quod vere honestum est: non pugnat cum utili. hec enim duo natura confuncta sunt sed dis- stracta opinionibus hominum. Quo modo quia via: quib[us] rationibus. Discerni cognosci et tud- cari. De duobus generibus de honesto et utili dicit in tribus voluminibus et in fine tertii polli- citus est sed de tertio genere dicturus quod non fecit quoniam post editos illos lxx. annis vixerit. De tertio gne repugnativa utilis et honesti scriptus in fine tertii voluminis. Nec exoluimus non persoluit tractum a debito: his nec est exequiturus quod promiserat. Eo magis tanto magis miror assert rationem. quare miratur hanc partem promissam non exoluisse panetium. Edidisset promulgasset atque in publicum emisisset. Que locu[m] de repugnativa utilis et honesti. Commem- taris commentarii dicuntur libelli in quibus res non diffusa sed brevis et tractari poterant scribi- tur. Inde dicuntur cesaris commentarii. Seneca libro. iiiij. declamationum ait nec commentatio contentus erat in quo nude res pountur. Nam necessarium est disputare de repugnativa et comparatione utilis et honesti. Minime assentior: refellit eorum opinionem qui dicebant h[ab]e- partem non fuisse pretermissam a panetio. sed consilio relictam. Minime assentior: non accedo eorum opini- onem. Sed consilio de industria et certo consilio pretermissem id quod in ipsa differt: relinquimus autem quod non relinquitur

Comme-
tarius

Seneca:

De quo alterū jvnū ex his duobus potest inquit **L**i. dubitari an hec pars fuerit adibenda s panetio. **A**lterum non habet dubitationē qm̄ in sua ppōne & diuīsione bāc tertīā pārē posuit pm̄is̄ in fine. iij. l. se illā exequut̄ postq̄ de honesto & vīli disputauerat: ergo nō fuit cōsulto ūlīcta. sed p̄termissa. Nam qui pb̄at bāc pārē suscep̄tā fuisse a Panetio: afferens duas rōnes vna est ipsum debuisse scribere tertīā pārē cum duas absoluere. qm̄ tribus p̄positis & duobus obſolutis: certum restat. Pr̄terea bec est altera ratio. **I**n extremo. in extrema pārē tertii lib. vt ipse **L**i. etiā fecit in superioribus voluminibus in quorum calce de reliquis se dicturū pollūctus est.

Accedit eodē] ad hoc pbandum adiut̄ duabūs rationibūs allatis hoc tertium. **L**odē. Ad illaz op̄ionem & sententiam pbandam. **C**ouplex̄ side plenus & auctōritate maximus iqū testis cui n̄ bil dect̄ ad faciendā sidez. **P**. Rūellūm hic Rutilius Romanus su it & stoica disciplia clarus auditor Panetij de quo supra habuimus. Quisvenersis eā pārē quā Appelles ingentissimus pector fuit de quo Pl. l. xxv. verū. ut omnis p̄ us gentes futuros postea supauit. **A**ppelles eosq̄ olimpiade cxij. in pictura pueri ut plura solus prope q̄ ceteri omnes contulerint voluminibus editis q̄ docim̄ nam eam continent precipua eius in arte venustas fuit. **D**icitur Gene rem e mari ecreuentem: q̄ diu? Au gustus diceauit in delubro patrie. **L**esaris cuius. infītiorem partē corruptam qui reficeret non poterat inueniri. Appelles inchoauit aliam venerem chōis superaturus suam illam pōrem. Inuidit mors pacta parte nec qui succederet opt ad prescripta linea menta inuenit est de hac parte veneris **L**i. icellis git. Strabo volumine. xiiij. agens de Lo. ifula dicit. inerat etiā venī parti posuit ut generis parentem dicunt pro ea pictura dimissa fuisse chōis centum talento ex imperato illis tributo. **O**ris pulchritudo: capit̄is quod ille depinxerat. os prius depingitur: inde ad illius p̄portionē relata p̄s̄ cor: p̄c: is. **Q**uamobrem] concludit Cicero ex illis duabus rationibūs: & testimonio possidorū atq̄ verbis Rutilij bāc pārē non fuisse consulto relictam a Panetio: sed iudicium eius fuisse hoc debere esse tertium genus exquirendorū officiorū. **R**ecete ne autem] Nunc affer alteraz pārē que potest habere dubitationē an hoc scilicet genus adibendum fuerit a stoico philosopho et probat q̄ non: sed potius omittendum. **N**am siue honestum affer rationes quibus ostendit hanc pārē non recte introductam esse etiam si p̄ anctius fuisse peripateticus non modo stoicus. Stoici enim dicebant solum honestum esse summum bonum: & nihil vīle quod non esset honestum peripatetic autem dicebant honestum marime excedendū esse: sed postea adiungebat ad finem honorum co: p̄oris & fortune commoda. **H**onestum ipsa virtus et habitus virtutis. **I**ta summuīeo modo maximum. **U**t omnia bona co: p̄oris & fortune. **E**x altera parte lac si p̄enerētur in lance & expenderentur in trutina: tanti ponderis est ipsa virtus. ut cetera omnia q̄ babentur bona ex altera parte posita vir habeant similitudinem minimi momenti. **A**d momentū motus: ut moueat librām ex altera parte. numerantur tamen in bonis peripateticis & academicis sed minima sunt cōparatione virtutis. dant em̄ bono esto maximas partes. Stoici quoq̄ disciplinaz

Rutilius.
Appelles
Plinius

Strabo.

Officiorum

Secabatur Panetius: omnino se tunc gebant bona corporis & fortune a fine honorum. dicebantq[ue] virtutem satis esse ad bene beat eorum viendum. ergo utilitas cum honestate pugnare non potest. etiam ex dogmate peripateticorum: quoniam minima momenti instar habet: et ipsa virtus nostra suis virtutibus maximam habet pondus. **Q**uoniam nunquam numeratur. **I**ta accepimus Iudicium aucto sententiam Socratis qui moralis philosophie auctor fuit et sonus uberrimus: a quo tot rumuli et secte defuerunt. **E**xercitari detestari accusare. **C**oherentia coniuncta naturaliter dicebat Socrates solum honestum esse summum bonum. et omne honestum esse utile. et omne utile honestum sit utile est hoc bac opiniione stoici tenentes suum dogma constituerunt. quoniam ut dictum est supra: a disputationib[us] Socratis omnes secte manarunt. **O**piniione opinantes aliquid esse utile quod non honestum. et econtra. **D**istraxissent separassent. **C**uius Socrati ita crediderunt stoici ut inde constituerint suum dogma: quod enissimum defendebant. **Q**uod si is esset panetius. si panetius inquit. non fuisse stoicus: sed esset qui putaret virtutem experendam esse propter utilitatem: aut propter voluptatem apud ipsum utilitas cum honestate pugnare: sed cum stoicus et stoica grauitate affermaret honestum esse solum bonum. et utilitas non addat summum bonum ex dogmate stoicorum apud eum si sibi constare vult non potest esse talis pugna quoniam ipse omnino extermuat utilitatem que non sit cum honestate coniuncta cuius utilitas accessione: ut stoici dicunt non sit melius: nec discessione peior. **A**dmetiuntur mensurant utilitatem. et ponunt summum bonum in diuinis aut voluptatibus ut dictum est in primo volumine. id est hic omnia quae experientur referunt ad utilitatem aut voluptatem et illas gratia omnia faciunt. **Q**ue autem bona fortuna utilitatesque propter senos sunt experiente. **H**unc solo bono. **R**epugnant contraria sint: et videantur cum honestate pugnare. Specie quadam apparentia quoniam re vera nihil est utile quod non idem sit honestum. Nec fieri meliorem quoniam ista non suscipiunt gradus apud stoicos qui dicebant honestum esse beatum et felicem nec fieri meliorem accessione diuinarum. quas ipsi non numerabant in bonis. sed quadam estimatione dignas censebant. **A**nde dicebant virtutes satis esse pro se ad bene beatos viendum: etiam si toto quereretur in taurō Phalaridis: quod negabant peripateticī et plato nesciē dientes hominem virtute predictum cum est in tormentis esse bonum sed non beatum qui magis aderent nature: et non relinquent corpus ut faciunt stoici. **N**on videtur debuisse: non vult plane affirmare. Cicero ne videatur nimis studiose insectari panetium et virgere. **E**t enim quod sumnum bonum: interpretatur Cicero summum bonum. quod stoici constituebant: qua interpretatione ostendit hanc comparationem non recte a Panetio introductam. **A**c opinor ut puto. virtutis medietate. et non vult affirmare banc esse sententiam summi boni quae stoici constituebant congruenter nature vivere nam ut supradictum est. zeno primus in libro de natura boni dicit finem esse finem naturae ram vivere ita autem est inquit Laertius hinc virtutem vivere ad eam quippe natura nos duxit. **C**oherere coniuncte et numerus discrepare a virtute. **C**etera autem bona fortuna et corporis quorum honesto visu natura indiget altera vita sustentari non potest sed ita eligenda sunt ut virtutis non repungent. Ergo apud stoicos si eorum finem recte sequi volunt: utilitas non potest cum honestate plus. quoniam scilicet specimere debent et pro nibilo ducere ea que virtuti repugnant. **S**ecundum natu-

ram accommodata nature & quibus natura ipsa sustentatur & alitur. Quod cum ita sit lex supra dicitis infert conclusionem. De eo genere repugnantia et comparatio virtutis & honesti. Et tamen illud quidem honestum probat. Et nec pfectum honestum quod in solis sapientibus cadit. nec hinc honestum quod est cō: quodque officium medium dicitur cum virili comparari posse: ut multo magis ostendat hanc partem a panectio non recte introductam: quoniam eius professio aliter sentire debet de honesto virili & ipsorum repugnantia: prius assert perfectum officium inde medium sive commune & sic ponit differentiam virtutis & officij. ut concludat talē comparationē non recte introduci a stoico: cū ea etiā peripateticō nō esset consentanea. Sapiētibus pfectis hoīb⁹ qui hinc habitu virtutis & officium pfectū exercent: qđ a virtute diuersi non potest: qm̄ habet omnem pfectionem. Sapiētia pfecta non ē nō pfecta virtus: sed aliqua ad virtutem sapientiāq⁹ pgressio: & cū in ipsis nō sit pfecta sapiētia: etiā pfectū honestū ē nō potest sed si multitudo quicdā honesti ut est sp̄ officium medium. Similitudines ut sit media officia. de quibus certa ratio reddi potest. Nec enim oīa: probat ex distinctione stoicorū similitudines honesti esse in boīe non pfecto: qm̄ versatur in medijs officijs que sunt scda honesta. Et dīa sunt omnibus homībus tam perfectis & imperfectis. Late patet ad plures se extendunt: & omnib⁹ cōdīa sunt & ab oīibus exerceri possunt perfecta & officia a solis sapiētibus de medijs officijs potest redi ratio. Dis numeros & omnes perfectionē. Et nū autem aliquid dicit. Imperitā multitudinē non recte de ipsis officijs iudicare: qm̄ putant media officia esse pfecta: ut hi q picturā laudat cū oīo ignōrent cā artem & erratū dīgnose re nequeāt. Et comparātur sit comparatio mediocriū officiorū inter se. Id in quo media officia cōparātur. Propterea qd̄ iaffert rōnēz quarē id accidat. Quid ab sit ja pfecto qm̄ ei desit ad pfectionem qd̄ impīs cumulate pfectū opināt. Non ex toto non oīo & penit.

Martia,

Mattinus linquuntur intelligit. si sīm opinione suā & intelligentiā quid esse pfectū cū nō sit. Usu cōsuetudine. In his q̄ laudat. Et aliqd p̄bū p̄bē facti & cū pfectō artis. Quod capiat delectet sic apud martiale. Te fortasse magis capiet de h̄gine porca. Et lūz sint docti lāmoniti sapiētibus ipsi impi & edocē deſiſtū a ſcia & aliter eſſe ac ipſi opinabātur intelligentū. Itaq⁹ quāp̄ op̄k iqt̄ oīs q̄ nō bñt bitū ſ quoddā ſignū ipius virtutis cōmouēt cū vīdēt̄ aliqd mediū honestū & laudat ipm tanq̄ pfectū: qm̄ ip̄i nō bñt vñ pfecte virtutis & nō sunt ſapiētes ut poſſint iudicare an illō sit pfectū quēadmodū ignari male iudicāde poematis & picturā. Tūc enim officiū dīcē pfectū cū agēs agit ſciens. eligēs & pſeuērās betres cōditōes ad officiū pfectionē regnū. Adal hō rē iusta agit interdū dictū ſit nō iuste. & id nō fungit officiū pfectōrū medī ſue cō: itaq⁹ vna eadēs actio respēctu agētū dīcē pfectū officiū & mediū pfectiones aut officiū ſum ſapiētes tñ cognoscēt. Indoles ſignū virtutis nō pfecta virtus & ſapiētia: ut poſſint bene.

Officiorum

iudicare. sed habent quoddam medium honestum. i. aliquam progressionem ad virtutem: Iudicari autem quid in quacunq; re perfectum sic prudentie est atq; sapientie: homines igitur imperfetti de perfectione officij iudicare non possunt: quatenus autem intelligunt et iudicant media officia putant esse perfecta. Unde multitudo iudicio multiplicatur sapientes qui non sunt: sed in medijs versantur officijs et quādam similitudinem: gerunt vere sapientis et adumbratam imaginē non solidam et expressam. Videntur enim esse sapientes cū non sint. **G** Nec vero iassert quodā quod fortis et sapientes habiti sunt: et ostendit illos nō fuisse aut perferre fortis aut plane sapientes: sed versatos fuisse in medijs officijs. **G** Duo decūj pater et filius: q; magno animo se pro tois legionib; deuouerūt. **G** Duo Scipiones. **P**ublius et **S**neus frates qui in Hispaniam oecubuerunt in i. bello punico. Fabricius romanus iustus fuit: et contra pyrrhū pugnauit vi dictum est: et dicetur loco suo Pyrrhus certior factus a fabricio deveneno quod medicus parabat dixit. ille est fabricius qui difficultate honestate q; sola cursu suo auctoritate potest. Aristides atbenensis Lissimachi filius fuit et eximie iusticie: fisci procurator designatus non eratis sive solum magistratus sed et superioribus multa que ad rem publicam pertinebant in rem suā vertisse ostendit in primisque The mistoclem qui tam et sapiens virparum ramen continentis manū babuisse indicatur. Aristides inquit Plutarchus cū omnis virtutis: tuū maxime equitatis et iusticie apud populum periculum fecisset: que ad summā sineper utilitatem ac fructū referuntur: ex quibus Aristides q; vir inops et plebeius: regum tamen in p̄mis ac dominissimum iusti scalcer cognomē adeptus est. Aut ab illis decūj: et Scipionibus. **G** Aut ab his Fabrio et Aristide. Sic sapientes sic perfectus in omni virtute. **G** Ut sapientem perfectissimum. scalcer qualem stocci constituebant et volebant. **G** Nūc bi qui sapientes. **G** Nunc ostendit illos nō fuisse plane sapientes qui hinc sunt et apud nostros et apd grecos. **L** Lelius. scipionis amicus in lelio ait. Anū te sapientē appellat et existimat attribuebat hoc mō. **M**. **L**. **Scius**. **L**. Aciliū apud patres nostros appellatū fuisse sapientē sed vterque alio quodāmodo. **Cato** et multaz rex ysum babebat multaq; eius et in senatu et in foro vel pūlpa prudēter vel acta cōstanter vel rīsa acute cerebāt ppter ea q; cognomē iā bēbat in senectute sapientis. **E** aut alio quodāmodo dicitur nō solū natura et morib; verū etiā studio et doctrina esse sapientē nec sicut vulgus s; ut eruditū solet appellare sapientē qualē in reliq; grecia nemine ē. **M**ā qui sepiē appellatur eos q; ista subtūlū q; rūtū in nōrō sapientē nō hñt hāc esse in te sapientias existimat: ut oīa tua in te posita esse duas hūanoscas virtutes inferiores putes. **M**. **L**. cēfou? **G** Nec illi q; sepiē sapientes habiti sunt auctore Zærito. Tales. Solō. Periāder. Cleobolus. **L** bi lon. Bias. Pitacius: his adnisiāt pleriq; Anacarsin. Scytā. Mysone. Chīū. pberēcidē. Sīru. epis mendētq; cretēsem: additūt aliqui et pīstratū: tyrannū. **G** Frequentia multitudo: qm̄ medijs officiis puenitur tandem ad pfectū. **G** Similitudinē videbatur inquit sapientes: s; nō erant: ut he sapientes intelliguntur. **G** Quod circa coeludit Cice. ex supradictis: nec pfectū honestū: nec medijs debere cōparti et utilis repugnat. **G** Cōliter qd est oībus cōe et mediū quoddā honestū: qm̄ cōstat ex medijs officijs. Quod cōe honestū et mediū: qm̄ illi qui boni volunt videri: In medijs officiis honestū. **G** Emolumētū: utilitatib; qm̄ nō essent boni viri: si portus utilitatis q; honesta sectarētur: qbus rōnibus vñzef paneti: q; cū esset stocca: hāc partē introduct. **G** Tāq; id honestū iassert rōnū qua rē cōe honestū nō dī cōparari cū emolumētū. qm̄. s. hi q; versantur in medijs officijs: vt ad pfectū tandem pueniat. et progressionē iam factā ad virtutē retineat: nō aliter ipm̄ mediū honestū debet tueri q; perfectē sapientes illud honestū tuerintur et colunt. **G** In nostrā intelligentiam: qm̄ non sumus perfecte sapientes. et intelligimus media quedam honesta non perfecta. i. mediū honestus de quo nos intelligimus. **G** Quām id est conseruandum sapientibus id quod vere est honestum.

Plutar.

Septem
sapientes

TAliter enim ratio quoniam si a medijs officijs disceditur progressio que facta est ad ipsam virtutis habet consequendum teneri non potest sed ad vitium sit regressio. Unde in medijs officijs perseverandus est ut ad perfecta perueniatur que non altiude quam a virtutis habitu proficiuntur. Ordinatio est aliter tenere non potest progressio: si quod facta est ad virtutem prefiguratur ad virtutem medijs officijs quibus relevantis ad vitium regredimur: ergo totis virtibus eiusdem est: ut progressio ad virtutem non deferatur: quod oibus quam boni voluntati beneficii est. Sed hoc dictum sit de his qui habent boni: quoniam medijs funguntur

nestum sapientibus. Aliter enim teneri non potest si qua ad virtutem est facta progressio. Sed hoc quidem de his qui conservatione officiorum existimantur boni. Qui autem omnia metuntur emolumentis et commodis: neque ea volunt preponderari honestate: sed solent in deliberando honestum cum eo quod utile putant comparare boni viri non solent. Itaque existimo panetum cuius dixerit homines solere in hac comparatione dubitare: hoc ipsum sensisse quod dixerit solere modo non etiam oportere. Et enim non modo plurimi putare quid utile videatur quam quid honestum sed huiusmodi iter se comparare et in his dubitare turpissimum est. Quid est ergo quod non nunquam ad dubitationem afferre soleat: considerandum videtur. Credo si quid dubitatio accidit quale sit id de quo consideretur. Sepe enim tempore sit quod plerumque turpe haberi soleat: inveniatur non esse turpe exempli causa ponatur aliquid quod pateat latius. Quod potest esse ma-

lere dubitare sed non oportere: quoniam honestum cum utile pugnare non potest sed non oportere: quoniam non debet quis dubitare de hoc nisi ab officio sit oīno alienus quod cuius ita sit Panetus non est reprehendendus immo laudandus: quoniam intellectus non oportere: ut suā decebat professionē: et profecto si banc partē absoluisset nū aliud ut opinor fecisset: nisi eos refellere qui in tali comparatione dubitare solerent cum non oporteat: et hec pars certe admodum necessaria erat sed quod dixit Panetus boies. scilicet solere modo solo sit Panetus non est reprehendendus immo laudandus: quoniam intellectus non oportere: ut suā decebat professionē: et sic sententia Rutilij accendendū est: qui reddidit rationē quare alij post Panetum hanc partem ab illo relictā non sunt persequuntur. Plurimis maioris precii et momenti. Sed hoc utile et honestum. Quod ergo est queritur a se quid sit illud quod talē ad dubitationē afferat: et soluit dicens tunc oritur rale dubitationē cum exploratū: non habemus quale illud sit de quo consideratur: quoniam si esset certū cuiusmodi esset nullā haberet dubitationē: sed patet etiam esse honestū aut in honestum circūstantia enim temporū et personarū sunt causa huius dubitationis: quoniam id quod videtur perse turpe non est rationē tēporis aut personae. Interficere enim hominem turpe est. sed interficere tirannū est honestum. Considerandum etiam in iudicandū. Quale sit honestum. Jan turpe. Sepe enim ratio quare oritur dubitatio: cum ignoratur quale id sit de quo deliberamus: et afferat anticipē curā cognoscendi. Tēpore: et cōditione tēporis: et sic circūstantia facit ut id non sit turpe quod erat et id non honestum: quod per se erat honestum. Plerumque fere semper inueniatur aliqua scilicet circūstantia tēporis aut personae: et ponit exemplū de necessariis. Quod pateat latius: id ad plura se extendat: et ad multa possit trāferrī: nam vno hoc exemplo alia possum intelligere. Familiarē amicū: quoniam Brutus non modo amicus sed etiam filius Cesaris habebatur. Nam dicitur Cesar concubuisse cum Servilia matre Brutū et sorore Catonis. Unde Cesar cultu filii Brutum apud se habebat: et eum maxime ornabat. Cū vulnib⁹ appeteretur a cōjuratis et visisset Brutū stricto pugione in se irruec̄: greci dixit: et tu filius sic oī spe iā euadēdi deposita toga obvoluit: et ad imos pedes deduxit ut honeste caderet.

Officiorum

Gnum igitur id est an sceleratus habēdus est: q̄ si dicat nō est reus sceleris tirānida imo digna laude. Populo romano qui laudauit necē Cesaris et percussoribus p̄mia decreuit. **P**reclaris fūma laude digna. **I**llud cedē cesaris tirānni. **P**ulcherrimum maxima laude virtutis digna. et Athēnenses Harmodio et Aristo ḡtōnī tirānnicidis statuas erexerūt. **A**utilitas publica que se quāta est ex morte tirānni. **C**ūcīt igitur dicit alius inq̄ L. Utilitas in tali re vicit honestates imo respōdet utilitas sequita est honestatē qm̄ om̄e honestū est utile. **H**onestatē q̄ familiariis occidit amicū. nō fuit turpe in c̄ amicū occidere: sed honestū et vti le quoniam erat tirānnus: cuius cedes utilis est omnibz laude honestatis ornata quippe c̄ s̄ lues et medio collēda est: ne alius noceat. **Q**uit igitur hoc malū et honestū societate remouet summa laude digna est: nec erat cesar bonorum amicus cū effettirānus: sed p̄ potū mītīcūs. **A**nī a Br. reip. opp̄ se studioso potuit cū laude interfici p̄la. in. it. de rep. sic aut libertatem et amicitia verā natura nūc̄ tirānnicō gustat. **I**taq̄ vt sine villo errore: allatis rationibus suis prædictis regulā quādā consti tuit L. vt sine errore iudicari possit. si quando vtile cū honesto pugnare videbitur. **F**ormula. regula modus quidā et norma que sit consentanea discipline stoico:uz qui dicunt nihil esse utile qđ non sit honestū. **D**iscipline secte et dogmata stoico. **L**dentanea cō uēles accōmodata et affert rōz q̄ re. Quā formulā id est regulā in uestigandi officiū id est accōdis honestate ac p̄ hoc laudablis. **Q**ui peripateticū dictū est in p̄mo vo lumine nullā fuisse differentia in ter veteres academicos et peripa teticos in opinionibus tam morum q̄ etiam rerum naturalibz: s̄ solis nominalibus fuisse separatos. **V**eteribus Irorum auctor fuit plato: et veteribus dicit quānam fuit postea media academia et noua varieq̄ opinione. **L**amen ab eis stoicos. **S**plendi didius malore laude. Quā ab his ḡpateticis et academicis q̄ utilia ab honestis separabāt et expētenda ēē dicebat s̄ cōparatione virtutis nullū pene momēt ēē dicebat. Stoici hō assuerabāt nihil oīno ēē utile qđ nō ēē honestū. Nobis aut p̄fitetur L. se academicū. Academicū em̄ nihil as firmabāt: hō disputabāt in vtrāq̄ partē et id iure suo defendebāt: quodcū occurret probabile: et cā ab alijs disseretur qui nō essent eiusdem discipline. **A**nde L. Academicū magna dabatur licētia vt sequeretur formulā cōsentanea discipline stoico: qz pbabilior videbatur, et id quod in alijs pbabilis videtur. Academicū iure suo potest tueri et disputature defendere banc formulā L. se, qui nō potuisset si se peripateticū professus esset. qm̄ tuſſet cōtra suū dogma. Lerte essi erant alijs oīnī discipline et diffinire opiniones. academicū vero de officiū disputabāt in vtrāq̄ partē et nūl las positiones seruabāt sed id quod in quoq̄ videbatur pbabile seqbantur: nihil affirmātes. Qd cūq̄ offe quod videtur maxime pbabile ex quoq̄ dogmate. **T**oſtro iure libertate ab om̄ibus cōcessa nobis qm̄ hic est mos academicorū. vi probabilita sequātur et nihil ipsi affirmēt. Id est orationis genus auctor: Laertio traditū a Pla. per interrogatiōne ac respondiōne ex vmbra in certamē puluerē p̄mus aduxit Zadiſes Alexātri filius cirene noue academicū p̄nceps Arceſtēs successor: lacidiſ successit Larneades qui nouā acadēmā illuſtravit. Larneādi Litomachō in quo academicā phia dēſiſt. Ari. successit Theophrastus in quo atq̄ clitomacho: "r̄ criſſipo: vi collige Laerti tonica phia dēſiſt lacides: vi inq̄ Euseb̄ putauit ab hoīb̄ nihil penit̄ cōprehēdē posse.

Plato

ius scelus: q̄ nō mō homines; sed etiā familiare occidere. Num igitur se obſtrinxit scelere siq̄s tirannum occidit q̄uis familiare. Populo quidē romano nō videt: qui ex oībus preclavis factis illud pulcherrimum existimat. Elicit igitur utilitas honestatē imo'vero honestas utilitatem se curta est. Itaq̄ vt sine villo errore diuidicare possimus. si quando cū illo quod honestum intelligimus pugnare id videbitur: quod appellam̄ vtile formula quedam constituenda est. quaq̄ si sequimur in cōparatione rerū: ab officio nūc̄ recedemus. Erit autem hec formula stoicorum rationi disciplineq̄ maxime cōsentanea quā q̄ dem in his libris propterea sequimur: qđ quā q̄ aveterib̄ academicis et Peripateticis nostris qui quondam iūdem erant qui Academicī. qui que honesta sunt anteponunt his que videntur vtilia: tamen splendidius hec ab eis differuntur quibus quicquid honestū est idem vtile videntur nec vtile quicquid qđ non honestū quā ab his qui bus est honestū aliquid non vtile aut vtile non honestū. Nobis aut nostra Acadēmia magnā licētia dat: vt qđcūq̄ maxie pbabile occurrat id nō iure liceat dīſēdere. **S**z redeo ad formulam. **F**ormula qua officium cōgnoscitur.

Sz redeo qz fecit digressione: intēdit ad formulā: quā vult constituere.

Etrahere igitur. Nec est formula: quā Lice. Instituit. et ea ponit que sunt fugiēda cū sint contra naturā a qua bus disputatiōis et formule sumuntur fundamēta qm̄ vidēdū est natura: id est finis virtutē que honestatē oībus alijs rebus aīponit. Est inquit cōtra naturā eripere quod suū nō est et augere suas virtutes cū incōmodo aliorū. Ergo si naturā ducē sequi volumus ab eo debem⁹ abhorre qd̄ est cōtra naturā et sic fungemur officio et nū errabimus. Abors que est ultimā oīm terris bilii: et auertit oē bonū qd̄ est i vi

Etrahere igitur aliqd alteri et hominē domini in com modo suum augere commo dum magis est contra natu ram q̄ mors q̄ paupertas: q̄ dolor: q̄ cetera que possunt aut corpori accidere aut reb⁹

externis. Nam principiō tollit coniunctum humānum, et societatem. Si enim sic erimus affetti ut propter suum quisq̄ emolumētum spoliēt aut violet alterum: disrumpi necesse est eam que maxime est fīm naturam humani generis societatem. Ut sivnum quodq̄ membrum sensū hunc haberet: vt posse putaret se valere si proximi membra valitudinem ad se tradurisset: debilitari et interire torū corp⁹ necesse esset: sic si yn⁹ quisq̄ nostrum rapiat ad se commoda aliorum detrahatur qd̄ cuiq̄ possit emolumēti sui gratia societas hominū cōitatisq̄ eueraf necesse est. Nam sibi ut quisq̄ malit qd̄ ad yluz vite pertinet qd̄ alteri acquirere cōcessuz est nō repugnā te naturā. Illud quidē natura nō patit ut alioz spolijs nostras facultates copias opes augeamus. Neq̄ vō hoc solū natura iuregentū sed ēt legibus populorū quib⁹ in singulis ciuitatibus respublike cōtinent: eodē modo constitutuz est ut nō licet sui commodi causa nocere alteri.

Ita adiectas et idicis dētib⁹ effluxtas et exotica nostrataq̄ vnguēta fīm naturā ēē qd̄ tñ abest. et verū sit. vt his nature q̄ boiem ad honestatē creat et frugalitatē nō possit esse magis cōtrariū. Mō bñ itelligūt. Helluones vi nature q̄ paucis cōtēta est. vñ ou aq̄teulo studēt: bestiis p̄similes efficiunt̄ et famā et virtutis laude amittunt: quoȳ voces eo loco behēde sunt vt Demetrius pbūs dicere solebar: quo vētre rediti crepi⁹. Quid em̄ inq̄t mea refert lursū isti: an deosū ferant̄. Nam p̄ncipio pb̄at q̄re est id qd̄ dīc cōtra naturā. Pr̄cipio. t. a. h. loia. Cōnictū vitā cōdem et hūanaz societate qm̄ si ita sit hoies simul vivere nō p̄nt. Cōst̄m̄ i. rō q̄re destrukt̄ humānū cōtētus et societas. Cōfecti joīpositu et tali aio ut bona alioz eripere velim: vt nostra cōmoda augeant̄. Cōm̄ natu rā] qm̄ homo et sociabilis naturaliter et ab hoie nō alien⁹. Et ut vñsq̄d̄ pb̄at et cōfirmat p̄ si multitudinē disrūpt̄ hūanā societatis si alioz spolijs et violet̄. Hūc sēsū] si ita sc̄t̄ et opinaret̄. Cōdebilitari] in aliq̄ p̄c̄. Et iterē joīno dissolui. Cōmoda] utilitatis] Lōitas] vici] cōis] Nō s̄bt̄ hoc cōcedit ut nob̄ pot̄ acqrām̄ ea quoȳ ylu natura idiger: s̄ nō cōcedit ex bōis alteri] domos n̄fas locupletare. Nō repugnāte naturā] mō iusteia cōram⁹: q̄ vult natura: alit̄ ī naturā ē: ve lpe L. doc̄z Spolijs] rapinis et calamitatib⁹ alioz. Cōm̄ natura] dispositiōe naturali. Cōiuregēnū qd̄ ē oī hūano gñi cōe] Legib⁹ pp̄lor̄ iure ciuili. Quib⁹ legib⁹ q̄ vnaq̄ resp. suas b̄z leges et p̄ciule: ḡ nec iuregēnū nec ciuili] alit̄ nocere sue utilitat̄] cā:z q̄uis n̄ ec̄t̄ leges: tñ nāta hūana bōc req̄uit, vt bōi bō si noceat: qm̄ bōlab boie si est alien⁹. et bō bois cā ē gnatus. vt alit̄ alteri p̄st̄.

Epicurus

Demetri⁹
pbūs

Officiorum:

Goocenim] ratio est: hoc inquit volunt leges ut vicitus cōmunitis conseruetur: et ut quisq; suis ba
beat et serueretur societas inter homines ut vult natura. **I**n columnā] conseruatā] **Q**ui dirimunt
qui violent aut furto aut homicidio: leges puniunt eos: ut merentur. nam aliqui ultimo supplicio
afficiuntur: aliqui aguntur in exiliū: aliqui pena pecuniaria multantur: et in vinculis detinetur: re
ratio delicti potest. Damno pena pecuniaria et ablattione bonorum. nam dannum est in rebus: ma
lum autem in persona et fama. Ideo dicit Sostias Terentianus. Quid facies illi qui dederis dam
num aut malum.

Sostias.

Atq; hoc] ut
humanas societas serueretur incolu
mis. **M**ultomagis] q̄ ipse le
ges. **R**atio nature] que nihil ali
ud est nisi lex diuina et humana: cui
magis q̄ legibus parentus est: et
illi obedient qui volunt et natura
vivere. **Q**ue est lex] que comple
ctitur legem diuinam et humanā.
Nunq̄ cōmicit] nūq̄ incidet
in hunc errorē. **A**ssumas. Iac
cias et ascribas quod tibi ure n̄
debitur. **C**elsitas animi] anīmū
exelus: q̄ barum virtutum semi
na babemus a natura. **C**ōmu
nitas] iustitia que vna cū liberali
tate est ad cōmūnem utilitatem tu
eritā et declarat se: nam dicit cō
munitas: que scz cōmunitas con
stat ex his duabus utilitate et libe
ralitate atq; magnificētia quib;
cōmunitas humana seruatur.
Quem voluptas] que animi lu
men extinguit et est cōtra naturā:
qm̄ inspedit illius perfectionem
et opus: cū sit eſea malor. **Q**uā
vita] quoniam natura vult ut ma
gnanimus cum versatur in peric
ulo vite non parcas sue: et pro cō
muni salute mozi bonus vir non
recusabit volente natura: que homines ad iusticiam fortitudinem ceterasq; virtutes creauit. **Q**uā
diuitie] quoniam natura vult ut omnis diuitias exponamus pro utilitate cōmunitatē et magis amat iusti
ciā et liberalitatem q̄ diuitias quas qui contemnit magnanimus est. **Q**ue] voluptatem vitam
diuitias. **C**ontemnere] spernere tanq̄ inferiora hominis prestantia et cōcūtūdine animi: qui de
bet esse iūnctus. Et pro nibiloducere cōparentem: existimare illum esse nullius momenti et pres
cij: qui comparat voluptates et diuitias cum utilitate cōmunitati. **C**omparante] illum qui cōpa
rat supradicta cum cōmūniutilitate id est qui comparando preponit voluptatem: vitam et diuitias
et cōmūni salutē id est: iusticiam liberalitatem et magnificētia que sunt ad cōmūne cōmodū: et qui
parcit vite cū opus esset illum pro patria effundere: et fugit labores deditus voluptati et amat, di
uitias nō pōt esse iustus aut liberalis: et sic humane societati erit iūnctus. Non igitur debet quis ea
que vilia sunt anteponere cōmūniutilitatē quoniam est contra rationem nature: et in hoc volumine
agitur de comparatione utilitatis et honesti: et pluris facienda est cōmunitas q̄ vita q̄ diuitie. **Q**uā
mōrō] q̄ mōrō nature ratio vult ut homo potius moriatur pro cōmūni salute: q̄ quod detrahatur alii
aliquid sue utilitatis causa: quod est alienum ab omni humilitate: et id natura nō patitur. **E**ne
neria eiusdem] similia in cōmoda: que nocere videntur. **Q**uā dolor] quoniam natura vult ut do
lores perpetiamur pro cōmūni utilitate. **H**erculem illum] quasi dicat illum Herculē magnum
et summa laude dignū: et sic emphasiā habet. Nā emphasiā altiorē prebet intellectū q̄ quē s̄ba
p seip̄a declarat: vt tu ne ille Eneas. Et apud Papiniū. Quē scire nefastiū illū: s̄ rāceo: probibet
trāsquilla senectus. **B**eneficio] memoriā] in libris de natura deoz ait. Utilitati magnitudine cōst
tuit sunt hi dñi: q̄ utilitatis q̄s gignebāt. Suscepit aut̄ vita, hoīm: cōsuetudoq̄ colis et bōnicijs et
cellētes viros in celū fama ac voluntate tolerēt. **H**ic Hercules: hic Lastor: quoꝝ em̄ remanēt si at
et eternitate fruerēt dñi rite hīt sunt cū et optimi ēēnt et eterni. **C**ōfilio] certū deoz sensus et pre
stat pati oīs labores et molestias p̄ cōi utilitate q̄ vivere in solitudine. et affluere diuitijs: et b̄re pul

Empha
Papiniū

Hoc enim spectant leges: hoc volunt in columē
esse ciuium coniunctionem: quā qui dirimunt eos
morte exilijs vinculis dando coercent. Atq; b
multomagis exigit ipsa naturē ratio que ē lex
diuina et humana: cui parere qui velit: omnes
autem parebunt qui secundum naturaz volent
vivere: nunq̄ committeryt alienū appetat et id
quod alteri detraherit sibi assumat. Et enī mul
tomagis est secundū natrām celsitatis animi
et magnitudo: itemq; cōmunitas iūstitia: li
beralitas: q̄ voluptas. q̄ vita q̄ diuitie. Que
quidem contemnere et pro nibiloducere com
parentem cum utilitate cōmunitati magni animi
et excelsi est: detrahere autem alteri sui cōmodi
causa: magis est contra naturā q̄ mōrō q̄ dos
lor: quā cetera generis eiusdem. Itemq; magis
est secundum naturām pro omnibus gentibus
si fieri possit: consernandis aut iūuāndis mar
mos labores molestiasq; suscipe iūitātes Her
culem illū: quē hominū fama beneficiorū me
mōrō in cōcilio celestū collocauit: quā vivere i ū
so

christudine. Hercules qd in opprimandis monistis pro utilitate communis laborauerat. hominū forma in celo collocatus est. Quocirca] concludit Lice. ex supradictis vitam cū negotijs & laboribus pro cōi utilitate vmbratili & octose vite anteponendā esse. Optimo la natura bene instituto. Splendidissimo] clarissimo & natura quodā splendoze donat? igni; & cognoscit qd natura re dicit: qd hō hōi debet rōe būanitatis & iure naturali. Ut qui paret nature nō pōt substinere: ve bōi noceat qm̄ est cōtra naturā. Illa vitā] negotiosaz & laboriosaz. Huius] vmbratili octose & af-

litudine non modo sine vllis molestijs: sed etiā in maximis voluptatibus abundantē omnibus copijs vt ercellas etiā in pulchritudine et virib⁹. Quocirca optimo quisq; splendidissimoz; igni longe illam vitā huic anteponit. Ex quo est i- citur hominen naturē obedientē homini nocere non posse. Deinde qui alterū violat vt ipse ali- quid cōmodi cōsequatur: aut nibil se existimat contra naturam facere: aut magis fugiendum censet mortem paupertatez dolorem amissionē & liberorū: propinquorum amicorū quā facere cupiam iniuria. Sin nibil existi mat cōtra na- turā fieri in hominibus vtoladis: quid cū eo dis- feras: qd omnino hominē ex homine tollat. Sin fugiendum id quidem censet: et multo illa peio- ra: mortem paupertatem: dolorē errat in eo qd nullum aut corporis: aut fortune virtuz anime vitijs graui existimat. Ergo vnu debet esse oī- bus propositū: vt eadē sit utilitas vniuersitatis & et vniuersorū. quā si ad se quisq; rapiat dis- soluetur oīs humana cōsociatio. Atq; si etiā hoc natura prescribit vt homo bōi quicunq; sit ob eāpam causā: tū quod is homo sic consultū velit necesse: est fm eandem naturam omnium utilitatē ēē cōmūnē. Qd si ita ē vna cōtinemur

esse aliquem vtolendum: & censet illa esse multo peiora: in eo inquit errat: qm̄ putat paupertatem et dolorem peiores esse animi vitijs: quoniam talia animi affectio fugienda est magis & paupertas qd dolor et dentis ipsa mors. Utium corporis] vt dolor & similia corporis incommoda. Aut for- tune] vt paupertas: & ea que a fortuna homini accidunt. Animē. vitijs] sceleribus: qm̄ peius est esse scelerū & pauperē qd vnu est hēc infelicitas. Ut vnu aie nibil est fedius: nibil tertiū: nibilq; magis fugiendum. Iniuria est vnu aie: dolor est vnu corporis: & qd animē est p̄stator corporis: tāq; vnu ai ē graui vnu corporis. Ergo vnu] cū ita sit inquit: oīs debet sibi vnu pponere: & hoc est optimū preceptū. Omnis] qui ducē naturā sequi voluit. Anteueniunt singulorū. i. utilitas vniuersitatis nō min⁹ qd nrā debet ēē chara nobis: & vt oīm & singulorū eades sit utilitas: & vt oībus & singulis cōsulatur. Quā utilitatē cuiusq; & vniuersorū si qd ad se rapiet dis- strabe hūana societas qd est marie et nāra. Atq; si etiā p̄bāt L. oīm utilitatē esse cōmē: & facit enūciationē sūptā a disciplia Stoicoz qd demōstrat nos p̄hiberi lege nature violare boies: qm̄ ve- volūt Stoici: bō ob id iōm qd hō est: nō est alien⁹ ab hoie. D̄ rescribit] p̄cipit & definit: monet atq; cōstituit. Ob eā cām] ob id sp̄m quod homo est: nō ob alijq; altam cām. D̄sultū velit] id est na- turā hoc p̄cipit vt bōi quicunq; sit cōsolatur. Necesse est] qm̄ hoc sequitur ex illo: si antecedēs est verum & cosequens erit verū: si homo homini cōsulere debet: oportet omnia esse coia. qnōd si ve- rū est: homo non debet violari ab hominē ita prescribente natura. Antecedēs est verū: ergo & cō- sequens: qd L. probat. Quod si ita est: vt oīs utilitas oīs sit: oīs cōtinemur vna lege nature.

Officiorum

Quid ipm. si continemur oēs tali lege. Primū antecedens naturā. scz velle oībus esse consultū
 & oīm utilitatē esse coēm. Q. Extremū. cōfō se quēs: qm̄ si natura vult ut oībus cōsulat: necesse est oīz
 utilitates eē coēs: & si oēs continemur vna & eadē lege nature: necesse est ut violare boiem a natura
 prohibeatur. Q. Mā illud qdē pbatio est antecedētis seu pmt: ut ipē dixit. Et cōfutat illoꝝ opinione
 alia eē rōez fratrꝝ pplicoꝝ: & alia eē ciuitatīa exteroꝝ: qm̄ hec opinio distrabit būanā societatē
 si nō oīm boim rō debitur: & si hoc nō tenet boiem ab boic: qdē sit: nō esse alienū. & sic pbat p
 mū & psequēs extremū. Q. Abfir
 dū in dū puenies rōni. Q. Aliā rōem
 eēt ciuitū nō idē debere suar ad
 uersus reliquos: q̄ s̄iam. L. re
 sellit: oīdēs inter ipsos clues eē lo
 cietatē ciuitē: & quoddā ius natu
 rale itercedere. Q. Aliā reliquoꝝ ex
 ternoꝝ boim: dicāt alia esse rōem
 ciuitū: alia reliquoꝝ. Q. H. q̄ talia
 dicūt: & refellit p̄mā p̄tē de ciuit.
 postea scdaz oī reliq̄s boib. Q. Mi
 bil iuris nullū ius qd̄ natura ipa
 d̄scrbit: & vīgūlū ciuitis societas
 i. statū & p̄stat nullū sibi eē ius
 naturale cū ciuit. & nullā societa
 tē. Cōis utilitatis ḡra. L. p̄uat c̄
 nē a ciue alienū eē & nullā eē inter
 ipsos societatē: ppter cōez utilita
 tē: qd̄ s̄lm & absurdū: detrahere
 ei ciuitis societas. Q. Qui aut̄ h̄bec
 ē altera ps q̄ illoꝝ s̄iam refellit
 q̄ dicebat habēdā eē rōez ciuit. s̄z
 reliquoꝝ nullā. Mā si sic esset de
 strueret cōis societas ḡhtis būant
 q̄ sublata v̄tutes. etiā tollent: q̄
 sunt ad cōseruationē ḡhtis būant
 & marie iusticia & libalitas. Que
 sup̄dicta & societas ḡhtis būant
 & v̄tutes. Q. Quā aduersus deos. qm̄ nō mō offendat humānā societatē: s̄z etiā deū: q̄ h̄c socia
 tē inter boies cōstituit cuī societatis vīculū arctissimū est si putam̄ & p̄sum̄ babem̄ cōtra na
 turā eē boī nocere: & nullo mō alicui q̄cō detrahēdū sul cōmodi cā: s̄z pot̄ oīa icōmoda subēuda &
 bonor & corporis ipāt̄ etiā ai iuste. Profecto nisi ita statuerim̄: vīculū societatis būane dissoluerit
 Arctissimū vīculū vi arcte & bñ cōiuncta teneat: si arbitrabimur eē cōtra naturā boī nocere. Q. Al. er
 terna & paugratē amissionē s̄litorꝝ & alia icōmoda in bonis externis. Q. Al. corporis. Q. Al. etiā ipāt̄. Iai qd̄ plus
 aut v̄berib̄ in corpe ledas: & alia icōmodatē patis̄ in bonis corporis. Q. Al. etiā ipāt̄. Iai qd̄ plus
 est: qm̄ bona ai debet eē cariora. i. v̄tutes & bonū nomē. In bonis ai patis̄ qd̄ icōmoda iuste: cu
 lī est & magis cōsentaneū nature pati icōmoda q̄ sint iusta in bonis fortūe corporis & etiā ai q̄ v̄to
 lare būanā societatē. Q. Que vacet iusticia q̄ icōmoda iusta sint: & iusticia accepit tā q̄ reginā oīm
 virtutū: vt ondat nōtōmagis eē cōtra naturā violare boiem & detrahere aliquid alicui q̄ oīa icōmo
 da pati etiā iuste: qm̄ p̄stabilī est pati q̄ iferre iuriū. Nec em̄ rō q̄r̄ est cōtra naturā detrahere alt
 qd̄ alicui: qm̄. i. ē. ī. iusticiā q̄ regia v̄tutū & oīs cōplicit: & est v̄tūcōt̄ suū distribuēs. Si aut̄
 alicui suū detrahēt̄ violat̄ iusticia: & p̄sequēs oēs v̄tutes. Q. Nec vna & iusticia q̄ altav v̄tutū
 dñia ē: & sine ipā nibil valēt: & laudē nō merent̄: op̄z em̄ liberalē eē iustū: & sic fortē: si de fortis v̄t
 dicit: qm̄ fortitudo est p̄t̄? q̄ pugnat p̄ iusticia: & sic d̄ alijs v̄tutib̄: q̄ ad iusticiā redigūt̄. Q. Societā
 q̄sp̄a dicerit inemīne iuria ee afficiēdū p̄cludit: & boī oībus p̄positū eē debere. vt eadē si v̄tutis
 oīm & singlōz. Hoc iḡt̄ deluso vīdeēdū est diligēter an iuria sit id qd̄ agit: qm̄ aliquā id qd̄ similit
 in se iuria h̄z: q̄buldā circūstātis iuria vacat. Afferit iḡt̄ vñū alio qd̄ q̄s dicere potuisse: an sapi
 ens extrea fame laborās debeat cibū eripe boī iuntū: & dicit q̄nō. Postea oī tirāno alio statuit: qm̄
 nulla ē nobis cū tirānis societas: quos nō mō spoliat̄: s̄z etiā necare honestū ē. Et boī dicit vt ma
 gis p̄bet necē. L. & laudet Brūtū & alios: q̄ illū e medio collēdū curauerit. Q. Sapiēs. vir p̄fecte v̄
 tutis. Mō est em̄ rō q̄r̄ nō debet auferri cib̄: a sapientē boī ad nullā rē vīlt̄: qm̄. i. melius ē mori q̄
 & violare aliquē sūt cōmodi cā. Q. Quā si tal' affectio. i. tal' dispositio. & tal' opinio. i. tal' dispositio plus

ris debet apud nos quod vita Meminere ut violenter hec est affectio et dispositio quod debet esse caro; vita Quid si phalarium assertum nunc aliud de tiranno: et sic ostendit unum et idem nomine et alii circumspecta rur vacare iuria Immannerunt seruit ai et ab omni humanitate alieni. unde iterficere tirannum tamen est quod iterfice re seruatur Quid enim cum in vita remaneas ut possis humanae societati podesse. Sicut id haec sit eiusmodi. sed si non id vult in vita remanere: ut utilitatibus reipublica et humanae societati assertat. Quid igitur includit ex his quod dicta sunt magis esse contra naturam appetere aliena quam pati secundum modum. Quid est ei iustitia quam iustitiae.

omnium est domina et regina utilitas. Forsan quispias dixeris: nonne igitur sapientia si fame ipse conscientia: abstulerit cibum alteri homini ad nullam recte utili. Ministro Non enim nubil est vita mea utilior quam animi talis effectio: nemine ut violenter secundum modum mei gratia. Quid si Phalaris crudeliter tirannum et inamorem vir bonum: ne ipse frigore conscientiam vestitur? spoliare possit: nonne faciat. Hec ad iudicandum sunt facillima. Nam si quod ab homine ad ullam prae recte utilitatis causa detraheris in humane feceris secundum rationes nature leges. Si autem iste tu sis: quod multam utilitatem resp. atque hominum societati si invita remaneas assertare possis: si quod ob eam causam alteri detraheris: non sit reprehendendum. Si autem id non sit eiusmodi sibi cuius secundum modum ferendus est potius quam de alteri secundum modum subtrahendum. Non igitur magis est contra naturam mortuus aut egestas. aut quod humanus modus quam detractio atque appetitio alieni. Sed coius utilitatis derelictio in naturam est: est ei iusta. Itaque lex ipsa naturae quam utilitatem hominum conservat et continet: decernit prefecto ut ab homine inertis atque inutili ad sapientes: bonum fortius quam virum transferatur res ad vivendum necessarie. Qui si occiderit multum de conscientia utilitate detraherit modum huius ita faciat ut ne ipse de se bene existimans: se sequitur diligens: banc causam habeat ad iuriam. Itaque semper officio suorum utilitatis consilens hominum et ei quibus ipse secundum memoriam humane societati. Nam quod ad Phalaris attinet prefacile iudicium est. Nulla est ei societas nobis cum tirannis: sed potius summa distractio est: neque est contra naturam spoliare eum si possis. quem honestum est necesse. Atque hoc oportet pestiferum atque impium ex hominum communitate exterminandum est.

Noiatis disputat et agit: sed de vniuersa re: ut hic Thales facit de oibus tiranni: quoniam de vniuerso genere disputat. Quid genitus tiranno. scilicet Pestiferum. punitosque humanae societatis. Quid impius. quod nullum habet: nec collit punit: ut inquit Euripides. Exterrandis lenocinando extra humanam societatem a qua sunt alieni. Interrogatur Thales miles: quod in vita difficile ac pene incredibile vidisset. Respondebat tirannum senem. Unde Dio. cum ab eo tiranno quereret: ex quo erat malus? et statim responderet: respondit quo Marmodius. Aristoteles fuisse sicut: hi duo fuerunt tiranni: deinde ut docimur est quod? Atheneenses ob id statuas ericeret quod punitos exire fecit. Hos auctore Platonis. et Heracleo regis captos: vici punitos atque maledico

Thales.
Diogenes.
Plinius.

Officiorum:

Terreni ut membra] pbat a simili tiranno omnino exterminandos. ne mala contagione humanae societatem maculent. **E**t tanq̄ spiritu] id est sensu. qm̄ deficiente sanguine in aliquo membro: illic non remanet spūs cuius ipse arterie sunt receptacula super quas locantur vene. i. riuii sanguinis: pterq̄ in dorso in quo magna arteria: que Trachea dicitur est posita superveniam. Arteria est conceptaculum spūs naturalis mixti confusis: cum sanguine in quo plus spūs est minus sanguis. Vena est conceptaculum sanguinis mixti confusis: cum spū naturali: in quo plus sanguinis est minus spiritus: refectis venis: et arteriis suavitatis: torpescit ea pars corporis: et non habet sensu et caret spiritu. **T**anq̄ spiritu] dixit quoniam membra non ppe spirant: sed videtur esse ipsiis tanq̄ spiritus quidam. Arteria que tendit ad pulmonem: accipiendi redendis spiritus officio fungitur. Pulmones sunt tanq̄ folles: et co amplectuntur. Vena affert spiritum nutritum: quoniam sanguis est nutritum ex corporis. Nervus affert spiritum sensituum: nervi magni sunt causa motus tortus corporis: habent etiam sensum. **T**ibi cunq; est vena] ibi est nervus et arteria. Hoc corporis virtutem: quod

Trachea.
Arteria
Vena.

Læcrena.
Astachil.
Estiomenus.
Nervus.
Dardus.

Cicerone tangitres habet spēs: que sunt finis magis et minus: cancernam: astachilum: et estiomenum. Læcrena dicitur quoniam mēbris aptū est ut putrefiat: astachilus quoniam est putrefactum: sed nō h̄z oīs gradus putrefactionis. Estiomenus dicitur quoniam h̄z oīs gradus putrefactionis: tūc mēbris ita affectū destruitur a natura et nullū h̄z sensum: sed caro sit nigra: et nervi adusti carētes spū vñ opus est eā partē amputare: ne serpat vñ per totū corpus: qm̄ pars illa putrefacta ptes primas cōtagione corrumpt. An dicit? Qui. Ne pars sincera trahatur. Ita tirānus et medio tollendus est in malo exēpō alios inficiat qui naturā dueū sequuntur: qm̄ tirānus om̄no reliquiter est tanq̄ mēbris putrefactū. **I**sta feritas natura efferrata. Feritas est plusq; vñū: et cadit in hoīem ea rōne quia oīm humanae corporis depo sit: et iam est fera et noīe tñi homo. Feritati opponitur beroica virtus: qm̄ humana naturā trascēdit et aliquid in se diuinitatis h̄z. Ut dicit Aristoteles. in. viij. moralium loquens de feritate de quibzdam efferratis gētibz circa pontūz. alios crudis: alios humanis carnibus delectari: alios tradere natos inuicē et in cōtuīs comedātur. Preterea inquit coitus masculoz feritas est et mala consuetudo. Illos ergo qui malignitate alios supunt: hec infami appellat̄ notabāt antiqui. Et cōtra cum aliis quē admirabātur beroem: et diuī appellabāt. vt Lacones dicere cōsueverūt. **I**n figura boīis] qm̄ tirānni nū habent boīis nisi figurā. animus autē est ferinus et ingeniū. **T**belue tyrrānni: qui iam ē belua in figura boīis. **S**a cōi humanitate corporis lex boīim cōitate et cōmercio: qm̄ boīes ure bus manitatis et lege nature sunt tanq̄ vñū corpus a quo tirānni ppter feritatem et aiū imāne segregantur. gandi sunt: ne corpus illud cōis humanae inficiant. i. ne male exēpō noceant humane societas. Et pfecto tirānni fere nunq̄ nisi morte violenta dedecunt. Tanq̄ humanae qm̄ nō sumus ppe vñū corpus omnes: sed tanq̄ corpus humanae: quo oīs boīes cōtinēntur. Ideo dixit tanq̄ humanae. **Q**uidus generis sunt q̄stiones] ita solet q̄ri inter boīes eū q̄ritur officiū ex tpe dixit supra boīes solere dubitare: cū sc̄z incertū est quale id sit: de quo cōsideratur: qm̄ aliquando tempore sit ut id quod plerūq; videtur turpe. inueniatur nō cōi officiū: et posuit exēpō de necē Lesa. Postea subfūrēt alias q̄stiones. an. s. debeat auferri cibis altari et an debeat spoliari tirānus. et ipse p̄scripsit quid p̄tinaret ad officium: et quod cōtra. in his q̄stionibus ex tempore q̄ritur quid sit agendum cū aliqua sit dubitatio. et hoc pacto inquit Li. errequitur erat panierius illā tertīā partem om̄sam. P̄sūfet emī q̄stiones: postea quid esset agendum ex officio docūsset. Sed bi qui bene p̄cepterunt liberos superiorēs in q̄bus agit de oī gñe honestū et de utili: poterūt ex tpe lūdicare quid agendum sit cū aliqua dubitatio orietur: qm̄ sciunt qd sit honestū et quid utilē. Et opus lūptorū p̄cepta tenaci memoria complectit: ut ab officio nūc discedamus: ad tales emī q̄stiones et cōsultationes si qm̄ acciderint p̄cepta habemus: ut a studiosis errari non possit. **Q**uidus generis similes ex tempore. i. ex circumstātē temporis et ratione. **Q** Omnes q̄stiones hominis inquisitio de aliis qua re an sit officium ratione ipsiis et aliarū circumstātaz. **O**fficiū jactio honesta. **R**es eiusmōi similes q̄stiones. **L**conciliū mentē et p̄positi p̄sequēdi. **A**d quas cōsultationes jucū q̄ritur et dubitatur an sit cōtra officium spoliare tirānnū boī ad nullā rem utili eripere cibū et familiā q̄ possunt.

esse officia a circumstantia: ut sciant hoines inquit cōsultare & eligere cū bīndī q̄stiones inciderint: data sunt p̄cepta in superioribus voluminibus: q̄bus p̄spicitur quid sit officium. ¶ Perspicere recte viseris & iudicari quid sit honestum et per se & ratione circumstantiarū & quid sit turpe. Quia oīno nō ē turpe: qm̄ ratione circumstantiarū sit non turpe id qd̄ similiter turpe erat. & cōtra officium. S3 qm̄ operi inchoato L. imposturus huic opere extrema manū exēplo geometre petit a filio ut sibi hoc concedat sine aliquo pbate: quo facilius id quod vult ostendat nibil preter honestū propter se exēpetendū ut volunt Stoici quos

bus perspici possit quid sit propter turpitudinē fugiendum: quid sit id quod iccirco fugiendum non sit: quia omnino turpe nō est. Sed quoniam operi inchoato prope tamē absoluū tāq̄ fasti- giūz imponimus: vt geometre solent nō oīa do cere: sed postulare ut quedam sibi concedantur quo facilius quevelit explicit. Sic ego a te postulo mi cicero ut nibi concedas: si potes: nibil preter id quod honestū sit esse propter se exēpetē

communib⁹ officijs. ¶ Tāq̄ fastigium] summitatē. Fastigium est edificij summum inde decessus. fastigium domus. i. culmen & summitatē & fastigia murorum & scrobium etiā dicuntur fastigia. Virg. In geō: ḡcis. Forstān & scrobibus que sint fastigia queris. id est p̄funditatis. Et summa fastigia rerum dicuntur a iuueniale. i. summe dignitates & bonores. Et quoniam fastigium p̄prie summitas edificiorum est: non autem liborū et talium operum: ideo dicit tanq̄ fastigium. i. summatā partē & finem: ut domui imponitur fastigium. Geometra qui versatur circa mensuras: cum vult facere demonstrationē. petit ut sibi concedatur linea vna: qua concessa facit demonstrationem in omnibus figuris: quoniam linea concessa & varijs modis p̄tracta varias figurās facit & demonstrat. Quinque sunt petitiones geometrē: ut ait. or. est Euclides: a quolibet puncto in quodlibet punctū rectā lineam ducere. Atq̄ lineam definitā in cōtūniū rectumq̄ p̄tumlibet p̄trahere super centū quodlibet. q̄tumlibet occupando spaciū. circuīz designare: oīes rectos angulos sibi iniūce esse euales. Si recta linea. super duas rectas lineas ceciderit duoc̄ anguli ex vna parte duobus angulis rectis minores fuerint. Illas duas lineas in eandem partem p̄tractas p̄culib⁹ coniunctum irit. Item duas lineas rectas superficiem non includere. ista sunt tanq̄ fundamēta & principia geometrie. Unde qui negat vñctū & lineam negat principia butus artis: i. sic cū eo nō potest disputari. & qui negat motum non potest disputare de rebus naturalib⁹. Unde dicit Aris. Contra negantes principia non est disputandum. P̄incipia em̄ cuiuscq̄ discipline cōcedi debent: quib⁹ cōcessis Aristoteles potest disputari & fieri demonstratio cōcessa linea ipsi geometre facit varias demōstratōes q̄ sunt in primo gradu certitudinis: qm̄ videtur: a nō possunt altere esse: ut est circulus semicirculus triā & gulus: & sic de reliquis. Dia docere disputando demonstraresed petere: ut aliqua concedantur: q̄ sunt principia geometrie quibus postea fiat demōstratio. Sic. L. non docet aliqua ratione solum honestum. ppter se exēpetendum: qm̄ hic non agitur de dogmate solum ut in libris definitibus: sed petit. ut hoc cōcedatur: quo cōcesso facile id quod restat explicari demonstratōis potest. Demōstratio proprie est mathematici. Persuasio aut̄ oratores. Unde dicit Aristoteles in morib⁹: p̄tendā est demōstracionem a mathematico: & persuasionem ab oratore. Geometram munere egyptiū. Idēm. ¶ Ut quedam principia geometrie quibus vñntur ad facientes demōstraciones varias. ¶ Explicit demonstrant & p̄trahēdo lineam cōcessam faciant demonstrationes plā. in. vi. de rep. Platō. scit. Arbitror tenor latere q̄ quis circa geometriam. Arithmeticam. & cetera generis eiusdem s̄fan tur supponunt quidē par & impar: & figurās: ac tres sp̄es angulorū: & hox̄ similis in argumēatio nibus singulis & his positis tanq̄ culib⁹ manifestis rōem de his nullā exigendā putant atq̄ hinc incipientes ad alia tam del cendunt: & ad illud tandem perueniunt quod querebant. Si potes: dicit quoniam Cicero filius peripatetice discipline tunc studebat. peripatetici dicebant honestum maxime exēpetendū virtutē satis esse ad bene beatęḡ viuendum dicit zeno stoicorum princeps: ut dictum est dicebant stoici quod honestum sit id solum esse bonum. ut Decato in p̄mo de bonis ait & Crisippus in libris de honesto. id autem esse virtutem. & solum honestum ppter se exēpetendum in quo finem humanum constituunt. Aristoteles autem finem humanum esse dicit virtutis vñsum in vita perfecta. Felicitatem quippe dicit esse plenitudinem bonorum amantium corporis & fortune: virtutem ad beatam vñctā non sufficiere: qm̄ bonis corporis & externis indigeret. De his rebus dicit

fastigium.
Virgilius.

Petitōes.
Geome.

Aristoteles.

Idēm.

Platō.

Officiorum.

Thales.

etiam est ut arbitror sufficienter in pino volumine. Thales dicebat illum esse felicem: qui corpore va
leret. Fortuna locuplex esset: a i o g non ignarus aut imperitus propter Eratippum: qui erat per
pateticus: et non dicebat solum honestum esse: propter se experendum: sed maxime experendum. Quid
bis concedes: quoniam ex sententia peripateticorum est maxime ante omnia: quoniam alia restat experenda post
virtutem et opinione peripateticorum: et veterum academicorum: que opinio magis consentanea est
nature quam opinio stoicorum: qui capi splendore virtutis habebunt preter illam: propter se dixerunt experendus
Quidlibet qui sum academicus: et probabilitas sequitur.
Ceterum laudabo postremum aut primum. Et
sic Cicero ostendit se non fuisse ad
dictum unius sectae: sed probabilitas sequitur
voluisse more academicorum: qui
bus academia magnam dabat licet
tiam: et ideo in suis operibus Cicerone
nunc stocicus videtur. nunc per
pateticorum et in principio operis dicit.
Sed tamen nostra legens non
multum a peripateticis dissidet
quoniam vitios et socratici et plato
nius esse volumus. Cum hoc id
est honestum maxime experendum.
Cum nullum nihil preter honestum
esse propter se experendum: et si Ci
cero probat opinionem stoicorum
et peripateticorum: alias reicit tam
quam minime probabilem. Quicquid
aliquid quod ab aliis philosophis
dicitur: quorum aliqui dicebant vo
luptatem propter se experendam
aliqui diuitias: aliqui scientiam: a
liqui nihil experendum. sed quodcum
que occurret: que opiniones pro
bantur. Quid primum Panetus
panetij sententiam defendit quam su
per quibusdam rationibus virge
bat ostendens ipsas ab aliis mini
me probari. Neque enim affert ra
tionem quare non licet Panet
io Stoico dicere utilia cum hon
estis aliquando pugnare posse: quo
ntiam fuisse contra illius professio
nem. Sed ea que videntur non
tamen sunt: sed videntur esse uti
lia impetrare multitudini. Quid
enim apud peritos est utile: quod
non idem sit honestum. Quid videntur
utilia et non sunt cum honesto interdum pugnare possunt: vere utilia non possunt. Quid est statutum: die
Panetus in suis officiis. Quid est vestimenta et calamitatem. In vita inuisisse: dicimus inuidos vestrum et in
vita inuidos bona et incubere saluti et ad salutem. Itaque afferemus quare Panet
ius eam partem induit ut possemus scilicet dijudicare sine errore: si quando dubitatio incidisset
Inducit item repugnantiam que videretur esse utilis et honestus: non que esset: quoniam utile
si vere utile esset non potest cum honesto pugnare. Quid hanc partem quam Panetus reliquit.
Marte nostro: id est proprio ingenio et industria: cum aliquid facimus sine auxilio dicimus fac
cere: marte nostro: ut dicitur ut est in proverbio. Quid mihi probaretur: quod placet quoniam
hunc locum breuiter tractauerunt Possidonius et Athenodorus. In manus nostras: quoniam
scripta Possidonij et Athenodori de repugnantia utilis et honesti. habuit ex bibliotheca. Caule
nis. Nam Cicero cum hec componeret: scriptis ad Caulonem: ut sibi mittere. Athenodorum et
Possidonium: quorum opera non probauit: itaque suo marte hanc partem absolutum.

Facere
Marte
nostro

Cum igitur Aolens Cicero ostendere utilitatem non posse coniungi nisi cum bono nello, nec posse in re que vere utilis est esse turpitudinem: discurre per quatuor virtutes: docens nihil esse utile: quo dicit virtutibus contrarium: sed prius de his quae videntur utilia malitiosis: cum sint contra iustitiam: que semper est utilis et prudenter quam vult imitari malitia. Docet igitur quid sit agendum: cu[m] aliqua species utilitatis nobis proponitur. **Q**uod obiecta posita ante oculos: necesse est ut commoveatur animus illa utilitate. **C**um autem attenderis diligenter consideraueris. **Q** Speciem apparentiam utilitatis cum revera non sit aliquid utile: quod non est bone. **C**um cum appareat turpitudine in re que utilis videbas. r[ati]on[em] illa non est utilitas. **Q** Quod si ostendit veram utilitatem cum turpitudine coniungi non posse: quoniam nihil est tam contra naturam quam turpitudine: et nil tam secundum naturam quam utilitas: certe in eadem re utili turpitudine esse non potest. Item si ad honestatez nati sumus: ea que aucta sola experienda est: ut zeno est visum: aut certe omni pondere grauior est habenda quam reliqua omnia quod Aristotelis placet esse necessaria honestum sit id esse aut solum aut summi bonum: quod autem bonum id certe utile. Ita quicquid honestum id utile. Quare error homini non videtur cum aliquid quod utile visum est arripuit id continuo secernit ab honesto. Hic sice: hic

est honestum id esse aut solum aut maximu[m] bonum: et quod est esse utile et secundum naturam que honestatem amat et utilitatem. **C**um autem honestum esse propter se experendi. **Q** Dicitur honestas: quoniam zeno dicebat alij ponentes: quoniam Aristotelis sententia omnia alia bona ex altera parte collocata vix intimum momentum instar habebunt comparatione virtutis. **C**ertique omnia bona corporis et fortunae. **C**ertum solum ut placet stoicis. **C**ertum summum ut peripateticis. i. omnibus alijs bonis perponendum. **C**quare error hominum: homines inquit errore ducti id arripiunt quod utile videbant et ab honesto separari: quod est contra naturam et nefarium. et hoc enim quia ducuntur utilitate nulla habita ratione honestatis: fiunt homicide fures et alijs sceleribus inquinati ut utilitate consequatur quam ab honesto contra legem nature secernunt. nihil enim ut ratio nature prescribit utile est quod non sit honestum. **C**ontra phoy malorum hominum. **C**um quod visum est: quod h[ab]et speciem utilitatis: non non iudicat ipse error malorum hominum ibi esse turpitudinem quod est contra prudentias et iusticias: de quibus nunc agitur. **C**ontra sceleriter rapuit sine aliqua consideratione. **C**ontra secernit: se fugit ab honesto et humanitate utile id quod non est honestum. **C**ontra ex hoc errore: quod utile ab honesto secernit et purus a liquid utile quod vacet honestate. **C**ontra gladij insidiosi: i. ipsi sicarii et homicide. Sicarii appellantur a sica: que significat ferrum vel cultrum. Lex cornelia de sicariis inquit Justinianus: homines: videlicet ferro persequebatur: vel eos qui hominis occidendi causa cum telo ambulant. Sicarii p[ro]le est culter qui sui vestibus portatur ad insidias. Unde in paradoxis inueniens in Codice dicit: Non appellatur inimicus qui cum telo fuerit ante senatum tua sica defensa est. Et in ofone quam scribit de aurispicis responsis. **C**um est illa in templo Lastoris scelerata ac pene deletrix sica defensa

Steathys.
Sicarii.

Officiorum

Juuenat. Ut enemus iquibus aliqui e medio tolluntur. **G** Falsa testamēta quod est contra honestatē et iusticiam. Unde Inne. no tac. Ad. Regulum: qui dictādo signādoq; alijs falsa testamēta duabatur. Si gnator falso: qui se lautum atq; beatū exiguis tabulis ac gēma fecerat vda. Lex cornelia lata fuit de falsis: q; et testamentaria dicitur et penā irrogat ei q; testamentū vel instrumentū aliud fallum fert pserit: signauerit: recitauerit: sculpsierit: exp̄sserit. sc̄ies dolo malo: eiusq; legis pena in seruos yltiūnum suppliciū est: quod et in lege de scāris & veneficijs seruatur: inq; Justianus in liberos reto deportatio. Testamentū dicitur et vult iustitiatuſ: quasi restituſ mentis. **G** Furta rerum priuataꝝ furtum est correctatio ret: vel etiā vſus eius possiſſioſ ſue: quod lege naturali prohibiſſus est admittere. **G** Hinc lex taliſ tāq; parua o pinione. **G** Peculatus furta publica. Peculatus est furtum publicum: et peculator qui facit furtuſ pecunie publice: et dicitur pecula tus a pecore: ſicut: pecunia: furtum vel a furno: id est nigro dicū est: q; claz et obſcure ſit: et plerūq; noctu vel a rāude: vel a ſekendo. auferedo vi iqt. Justi. Exp̄ſtatio nes dicuntur ab exp̄ilo. ppter hoc inquit: q; vtile ab honeste ſecernit tur: bi qui ſunt in magistratuſ exp̄illant ſocios Romani nōmīnīſ: et coiuſ bona diſcipiſſunt ciuitatibꝫ Romanorum. **G** Non ferende jquoniam propter nimias opes aliqui tirannie viuant et alioꝫ in opere iuſtant. vnde ſiue ab alijs tollerari non poſſunt. Apud antiquos erant ob id leges centurie. Et Licinius ſtolon legē cultit: ne licetet cui ultra quigentia iugera poſſidere: qui ſua lege poſea damnatus fuſt: quoniam ſubstitutifili persona plus poſſidebat et lex sensoria erat: ne viſa ſūdum deſideraret id eſt ne haberet maiores domos q; agros. Sed tempore Adiani. **G** Qui perniſi osuſ habebatur cuius: cui ſeptē iugera non eſſent ſatis. Hec mensura vi ait plinius. poſt exactos reges plebi aſſighata: eſt. **G** Coconius legem tulit auctore pediano. Asconio. Ne quis cenſus hoc eſt pecuniosus beredem relinqueret ſiluſt. hec autem lez coſpectabat et nimie opes non affecta rentur nec quererentur perfas et nefas. Prisci certe Romani pauperes domi: et eruites in re publica eſte voluerūt et preclarum arbitrabantur nō habere aurū: sed aurum habentibus imperare. **G** Cupiditatem regnandi et hoc accidit propter illum errorem quia putant id eſte vtile: quod non eſt honestum: ſic tangit tirannoſ quorum vita nihil poſteſt excogitari miſeriūs. **G** Quibus ſcupiſ ditatibus. Plato dicebat principatum ſive regnum in quinq; partes diſtingui. Nam aliquis principatus legitimus eſt ut cum magistratus a ciuibus electi: ut volunt leges imperant ut erant conſules Romani: ceteriq; magistratus qui ciuiſ ſuffragijs creaſt. Aliquis eſt naturalis: ut ma teres legi nature imperant feminis vbiq;. Aliquis ſim confuetudinem: ut pedagogi et magiſtri im perant puerti quoniam ita fert conſuetudo. Aliquis eſt ſim genus: ut reges qui regnant per ſuſionem. Aliquis eſt violentus: cum aliqui imperant ciuibus vi ad parendum coactis: ut ſunt tiranni: **G** Tetradius et crudelius. **G** Fedius Turpilius et flagitosus. **G** Emolumenta enim ratio quare illius cupiditatibus nihil eſt fedius. Id eſt falſo iudicant illam eſte utilitatem et premia rerum: et nō vident penam. que eos conscientia ſcelerum verabit: et non vident turpiditudinem quā incurrit talis cupiditate regnandi. **G** Per rumpunt: et violenter rumpunt et contēnunt: quoniam contra leges falſas dominantur: et leges ipsas in ciuitatibus oppriment omnia ad libidinem administrantes: ſi ſceleris conscientia torquētur: quoniam nemo nocens iudicio ſuo abſolutur. **G** Turpiditudinis: vilesq; qui nihil poſteſt eſſetur: qd tu enim homo eſt in aliqua turpiditerandū nō modo infeſtit: ſed infelicissimus eſt. Viciū quippe per ſe ſatis eſt ad miſeram vitam faciendam. Magna eſt profecto viſ conscientie in vrrancꝫ partem. et pena turpiditudinis oī ſupplicio acerbior eſt. **G** Quā obrem: cocludens Cicero precipit quod ſit agendum ut hoc ſez genus deliberandi et medio tollatur. **G** Deliberantur: et dicunt aliqd eſſe vtile quod nō ſit honestū. **G** E medio et cōfī hominū ſocietate: et recedant a nobis qui ſtatim nihil eſte vtile. qd vacet honestate. **G** Sceleratū: qz nocet hoium ſocietati. **G** Impium: qz offendit deum cui pietatem debemus. **G** Qui deliguntur: dubitanda consultant. **G** Atq; id assequātur: hec eſt deliberatio et medio tollēda deliberat em: aliqui: vtrū id ſolū assequātur quod eſt honestū: an vtile qd vacet honestate. Ipsi dubitatio in ſequit nō mō res ipsa cō ſi: nō eſt ſine ſcelere. **G** Sc̄ies: qz ſciū: nō eſte honestū: qd cupiū: th falsa

Peculat⁹
Furtum

Plato

vititatem duci se scelere contaminat. I. inficiunt et deformant virtutem: C. Dubitatione] duz deliberaat an scientes inquinent se scelere. Q. Si ad id quod ipsi cupiunt et de quo deliberant: hoc est christus ne philosophie in primis consentaneum et legi divine que prescribit: ut ille qui voluntate peccat tam sit in virtute qd si opera id quod cogitarat effectueret: ergo concludit ea non esse deliberanda in quibus non modo ipsa actio: sed etiam deliberatio turpis est: id est assertum infamiam. C. Atq; etiaj pre c ipsi remouendam esse omnino spem occultadi: cum aliquid delibramus: quoniam turpitudo ipsa

Sopber.

dubitacione facinus inest: etiam si ad id non pervenerit. Ergo ea deliberanda omnino non sunt in quibus est turpis ipsa deliberatio. Atq; etiaj in omni deliberatione celandi et occultandi spes opinioq; remouenda est. Satis enim nobis si modo in philosophia aliquid profectum per suasum esse debet si omnes deos hominesq; celestare possimus: nihil tamen auare nihil iniuste: nihil libidinose: nihil incontinenter esse faciendum. Hunc ille Byges inducitur a Platone: qui cum terra dices sis et magnis quibusdam imbris in illum batum descendit eueniq; equum. ut se rurunt fabule animaduertit: cuius in laterib; fores esset: quibus apertis dominis mortui vidit corpus magnitudine iustata: annulius aureus in digito quem ut detrahit ipse induit: erat autem regius pastor. Cum in consilium pastorum se recepit: ibi cum palam eius annuli ad palmam conueterat: a nullo videbatur: ipse autem omnia videbat. Idem rursus videbatur: cum in locum annulū iuenterat. Itaq; bac opportunitate annuli vsus regine stuprum intulit eaq; adiutrice regem dominum in teremit et sustulitq; quos ob stare arbitrabatur: nec in his quisq; eum factioribus potuit videre sic repente annuli beneficiorum ortus est libie. Hunc igitur ipsu; annulū si babeat lapiens nihil plus sibilicere putet pec-

Plato.

Byges

mitteretur nuncius ad regem: ad quem accedens illius uxorem stupravit: et cum ea regi parauit insidiis: et illo sublatio regnum occupauit. Inducitur a Pla. in. q. de. rep. Byges ut auctor est Nero. li. l. Dascali filius satelles fuit Landauli Regis Lidor. et regnauit giges in lidia duodequadraginta annos et p'mus barbarorum m'ura apud delphos posuit. Atq; annis rex p' brigie cadalus. ut in q'nt Logus. uxore pulcherrimā habuit qd sodali suu; nudā ostendit: quo facto et amicu; in adulterium uxoris sollicitauit: et hoste sibi fecerit: et uxore veluti tradito alteri amore a se alienauit. Ma' breuis post tpe cedes Landauli iupitariū p'mu; fuit. et uxori mariti sanguine dotata regnum se pariter adultero tradidit. Ad hunc gigem allusus Pla. quem dicit intulisse stuprum regine singlit em qd de gig'e script' sit. ut ostenderet iusti viri naturā. discessisse batu; feciss' p'p' ibres et motu terre. Forca. value fuit iugis suis iustitiae qm' erat cadaver illud maius humana forma ut scribit Plato. C. Induit. posuit in oblitio. C. Regius pastor. unus ex pastorebus Landauli regis lidie cui nomine ledit Lidius Atis filius us lidis cōfines et phriges aurozā v'ius. C. Consiliū cōgregatōem. qm' vi iqt' Pla. pastores singulis mensibus aduocabat cōcilii et nūctis ad regē mitrebat. Pala pala est illa planities annuli et latior p's in qua gēma inseritur et etiam sine lapide. sunt tñ aliqui equales vndiq; nō b'sites palam. Qd palma ad interiorē partē man' qm' pala d'z esse extravit p'z et sic pa' à vñ reputo nomē accepit. C. In locū vt pala non esset cōuersa ad palma: sed extra. C. Oportunitate occasione et vi annuli

Plato.

Officiorum.

Cumne igitur ipsum annulum. Et cludit si sapientem non peccaturum etiam si clam id agere posset: quoniam vir bonus honesta non occulta querit. sed enim turpitudinem pro se fugiendam esse. **M**odo occulta non querit ut occulat sed ut honesta agat. **A**ge hoc loco queridet. **L**i. quosdam probos qui dicebant hanc rem dei giganteus fictam a Plata. **E**rratum est inquit hoc neque fuisse nec fieri potuisse. et interpretatur quid voluerit plato pilosum annulum intelligere. **H**oc loco in hac parte in qua loquitur de fabula Gigis. **L**est mentiuimus sicut a commentoribus inde commentum fictio et invenitio Teren. Atque ipsis commentum placet.

Columen. **T**erentius. **M**odo satis acutus. quoniam non significat unum quid significet talis annulus; aut quare plato rem illam commentariam fuerit. **H**ec est vis annuli. hoc si significat. et ad hoc spectat fabula illa de annulo. **Q**uid aliquid. t. si nemo posset suspicari te aliquid facturum turpiter et iniustum non est faciendum. **L**ansus diuinitarum ut sunt rapinae. furtae. expilatioes et similia. **P**otentia. et plus posset in civitate quam oporteat et hoc est tiranicus. **D**ominationis. **D**omi prie ad tyrannos pertinet et quotiens quis iniuste operatur. de domino i. dixit suspira contra sille dominantis opes. **L**ibidinis. luxurie ac alicuius turpitudinis: quod est contra verendum et temperantiam. **S**is ne facturus. q. d. vir bonus et sapiens non est facturus. **P**eregrinus publicus cognomino perhens auctore Gellio dicebat. Circa sapientem non peccaturum esse. etiam si peccasset eum dum atque hoies ignoraturi forent. non enim pene aut infamie metu non esset peccandum putar: sed iusti honesti studi et officiorum: si quoniam non esset tali vel in genio vel disciplina predicta ut se vilius ac sponte facile a peccando tenerent eos omnis tunc peccare possit usque ad latere posse id peccatum putarent impunitatem ex ea latebra sperarent. At si sciant inquit homines nihil omnium rerum diutius posse scelari suppressius: prudentiusque peccabunt propter ea versus istos Sophoclis in ore babantes dicebat. **W**ic nihil occulte quoniam cuncta tunc et cuncta audiens: omnia revelauit dies. **E**t aliud poeta dicit: veritatem esse filiam temporis. **N**egant scilicet illi philosophi. **I**nd posse sien: ut id dixi atque hominibus futurum sit incognitum. **Q**uanquam potest id quidem: fieri scilicet ut aliquid fiat: quod ab hominibus ignoretur. **S**ed quero. inquit. **L**i. si possent occultare id quod ipsi negant occultari posse. quidnam facerent. **E**t: **I**gent scilicet ipsi philosophi qui Platonem derident. **R**usticus ineruditus inelegans et inepiens et decet rusticum. **N**egant posse. scilicet fieri ut occultetur: et in hoc vestigant non posse scelz fieri ut sit occultum. **H**oc verbum posse scilicet non considerant quid hoc verbum significet: et hec interrogatio cum querimus si possint celare. **S**ed adhibemus tanquam tormenta stimulos quibus cogamus eos respondere quid de hac re sentiant. sensus est tali interrogacione ad id hos philosophos veluti quibusdam tormentis adduco: ut cogantur fieri se esse facinorosos: si dicent aliquid se facturos quod vacet honestate: si clam fieri possit si autem negantur se facturos: etiam si hominibus incognitum semper sit futurum: ut fateantur turpitudinem propter se fugiendas esse. **T**ormenta dicuntur a torquendo: cum in corpore torqueat quis. necesse est ut tormenta coactus fateatur interrogaciones igitur et rationes: quibus disputantes coguntur aliquid affirmare aut negare sunt etiam tormenta: et ideo dicit tanquam: quoniam in his rebus non dicuntur propriæ tormenta: sed per translatum. **P**roposita impunitate. i. quod impune possint facere id quod vtile videtur. **Q**uod expedit utile ipsis videatur: quod tamen vacet honestate. **F**acinorosos malos viros: quia non fuggiunt turpitudinem propter se. sed metu infamie. **S**i negant se esse facturos aliquid in honestutz etiam si celare possent. **P**er se ipsa non propter metum aliquem infamie: si enim turpitudine non esset fugienda per se. homines nati latebras omnia turpia committerent. **E**t quia vultus est Cicero

digressione: dicit iam redendum esse ad ppositum: proposuerat autem in omni deliberatione rem uendam esse spem occultandis: et utilitatem non esse requirendam: ubi est turpitudo. Quid propositum ad ppositam disputationem de repugnativa utili et honesti. Quidam sepe cause dicti. Et incidere sepe causas: quia aios in anticipata deliberatione trahit cum se deliberaatur an id quod utile videtur possit fieri non turpiter. et ponit exempla: ut ostendat nihil esse utile quod malitia coniuncta sit et iniustitia. Quibus tantum cunctis agunt. Specie apparentia. Non turpiter ut non ostendatur honestas.

propositum reuertantur. Incidunt sepe multe cause que conturbant animos utilitatis specie: non cum hoc deliberaatur relinquenda ne sit honestas propter utilitatis magnitudinem nam id quidem immobrum est: sed illud possit ne id quod utile videatur fieri non turpiter. Cum Collatinus tarquinio collega brutus imperii abrogabat: poterat vide ri facere id iniuste: fuerat enim in regibus expellendis sociis Brutus consiliorum etiam adiutor. Cum autem consiliis principes cepisset cognitio supbi nominis Tarquiniorum et memoria regni esse tollenda: quererat utile patrie consulere id erat ita honestum ut etiam ipsi Collatio placere deberet. Itaque utilitas valuit propter honestatem: sine qua nec utilitas quidem esse potuisse. An ieo rege qua utrum condidit non ita. Species enim utilitatis animalium pepulit eius cuius visum esset utilius soli

dū sit id quod specie utilitatis habet. Cum collatinus post exemplum Brutus et Collatinus et ostendit id quod utile videtur posse fieri honeste per circumspectias. post exactos reges auctore Licio comitiis certiatis a prefecto verbis ex committariis Servi. Sulpitius duo consules creati sunt Brutus et Collatinus: cuius non men: quoniam ex familia Tarquiniorum erat iniuriaz romantis fuit dicebant ephi pulso Tarquinio superbo penes Collatinum imperium esse nescire. Tarquinios priuatos videre non placere non in periculo sum libertati esse Brutus Collatini collega plebem tali suspitione sollicitam ad concionem vocavit. quum iurandum populi recitasset qui decreuerat ut nemo ex Tarquinis Rome regnaret: nec volebat aliquid esse in urbe: unde periculum libertatis esset: dicit inuitum se dicere hominis causam: nec dictum fuisse: ni charitas reipublice vincere non credere populum romanum.

solitam libertatem recuperatam esse. Regium genus regium nomen non solum in ciuitate: sed etiam in imperio esse. Id obstat libertati: hunc tu inquit tua voluntate. L. Tarquini remoue mecum. Ade minimus fatemur: electisti reges. absoluere beneficium tuum aufer: hinc regium nomen res tuas tibi non solum reddat: eties tui auctore me. sed si quid deest misericordia augebit amicus abi et crux etiam vano forsitan metu. Ita persuasum est antinus cum gente tarquinia hinc regnum abiturum. Collatinus abditauit se consulatu: rebusque suis omnibus lautius translatius urbe cessit. Brutus et senatus consulto ad populus tulit ut omnes tarquini gentis exiles essent. Collatinus a collatia oppido quoddam propter romana via tiburtina dicitur: maritus fuit Lucretia quae noctu superbus fuis violauit in oppido collatia absente. Collatinus: nam cum aliis erat in obsidione Ardei urbem. Abrogabat imperium: auferebat consulatum derogamus in partem: abrogamus in totum. Injustia contra iustitiam et honestatem: quoniam Collatinus fuerat locus in expelliendis tarquinis. Principes optimates primi in ciuitate quoniam volebant ut omnes tarquinii essent exiles. Supbi Tarquinii supbi et expulerat: hic fuit ultimus rex romanorum Regni. quod nulla esse regnum memoria in urbe et quod nomine tarquiniorum et regum penitus tolleret. Hoc erat utile patrie et id honestum a circumstantia fuit abrogare imperium. Collatinus. Id enim siebat a Bruto pro salute patrie alter non fuisse honestum. caula igitur faciebat ut ipsa res honesta esset et sic erat honestum a circumstantia cause: que est una ex septem que faciunt officium. Propter honestatem quoniam consulere patrie utile erat et honestum sine quod porro esset utile. An in eo rege. Num po nit contrarium exemplum de Romulo qui Remum fratrem interfici iussit. ut solus regnaret. Aulagatio: fama est inquit. L. Ludibrio fratri rerum transilisse muros inde ab irato Romulo cum verbis etiam increpantes adiecerat sic deinde quisque altius trasflicet menta mea imperfectum. Leliter centurio iussu Romuli Remum intererat. Lucanus fraterno primi maduerunt sanguine muri. In eo rege Romulo qui urbem condidit: et a suo noce denoiauit. Roma. Nlo ita. i. non valuit utilitas propter honestatem sed Romulus specie utilitatis ductus nulla habita ratione honestatis fratrem intererit iussit. Specie eminatio quare non valuit utilitas propter honestatem. Specie la parencia utilitatis. illud enim non erat utile. quoniam vacabat honestate. Propter pepulit tetigum percussit. um

Collatinus

Derogo.
Abrogabo.Lelius,
Lucanus.

Officiorum

Pello

Pōponi?

pult. eam pello idem est quod percuso & ferio s. i. de dilutinatione ait ut pellantur animi rebemē
tius sepe etiam cura & timore: & in. i. alt. Num igitur cum aut muros Babilonis aut hominem fa-
ciet cogito imago illorum aliqua me pellit. **W**ic Romulus impius & inhumanus fuit interficēdo
fratrem. **C**pietatem religionem. Humanitatem quia fratrem intermit ut solus regnaret: quod
vitile videbatur illi cum non esset quia non erat honestum. Pomponius ait libro primo digestorū
scilicet quis violauerit muros capite punitatur. sicuti bi qui transcendunt scalis admotis vel aliquas

qualibet ratione. **M**az ciues romani
nos altande q̄ per portas egredī
di non licet cum illud hostile & ab
bominandū sit. Nam & frater Ko-
muli Kemus occisus tradidit ob id
quod muros transcedere voluerit.
Aluri causam. quoniam edixerat
ut nemo sua mentia transliret hic
murus videbatur facere hanc rem
honestam & causas occidenti remū
Audebat enim honestum esse il-
lum necare qui in suis contemptū
muros transcederat: & hanc causā
afferebat: sed donea non erat: ut
Nam cedem posset facere honesta.
Et sic ostenditur circumstantia de-
bere esse idoneam: quā mouemur
ut aliquid q̄ videtur vitile: fiat sine
offensione honestatis: & etiam mo-
uemur hoc a natura insitum esse:
ut honestū anteponatur utili: quo
niam nemo audet rem ipsam in ho-
nestam defendere: sed conantur
omnes afferre causas quare sit ho-
nesta. ut romulus: q̄ quis vultus/
tis tñ causa: ut solus regnaret fratre interemerit: tñ op̄ pos̄ebat sceleri suo causā muri & se ideo fe-
cisse dicebat: q̄m̄ mentia transliterat: hec causa nō erat idonea: nec Romulus hoc prexū potuit tur-
pitudinem excusare suā: q̄uis id cogitauerit. **P**ace bona ventu ipsius Romuli dixerit inq̄t Cr. **C**el q̄rini Uar. ait Mars d̄ ab eo q̄ maribus in bello p̄est: aut q̄ a Sabiniis acceptus: ibi est
mameres. Quirinus a q̄ritibus: grinalis collis iquist Pōpe. dictus est: q̄ in eū cōmigravere sabi-
nitā curibus venierē: & Romani a quirino q̄rites dñr. Romulus dictus est q̄rinus. Quiris ligua
sabina discebat basta. vñ Qul. **M**astarti cura q̄rinus. Romulus dictus est q̄rinus post mortē cū iulio
pculo apparuit. **C**el romuli quoq; noise voluerit appellari dicā ipm peccasse Romulū dictus
est a rumine. i. māma luce q̄ lac ifantib; p̄buit. vñ scribit Uar. li. ii. de re rustica. Subrum agni dñr
submāma. rumbis em̄ quondam māma dicebatur. **C**leth. I. p̄nus inq̄t. utilitas sine honestate spnen-
da sit. tñ nostre utilitates nō sunt spernēde tradēde q̄ alijs: sed cōsulendū est p̄p̄z utilitatē modo
fiat sine alterius iniuria. Quisq; igit̄ eam utilitatē contumē honestatē q̄ ad se p̄met: amplecti d̄z
& potest cū laude: q̄m̄ natura hoc nō erigit: ut nostras utilitas tradamus alijs cuj; nobis necessarie
sint. **S**ue p̄p̄ utilitatē. Scite prudētē & bene. **C**el multa scite. s. dictu hēc ē vna ex lententiis Cr.
Lippi stocet. quas hec ueter enunciabat. Et he sententie dicuntur apothemata. **C**lanc sententiaz
Lrisippi assert ad probandum id quod dixit. Stadium dicitur spacium in quo homines ad brau-
um currunt & octo stadia faciunt mille passus. **L**ucurrent stadium dūcimus curro stadium & in sta-
dio & per stadium. **C**ontendere valde conari. **G**Supplantare plantis calcare & pedibus impli-
care simul currentem. **Q**ui cum i. cum quo certet curru. **C**Manu depellere. deiscere eius manū:
ut fecit idas Parthenopeo apud Papinum in thebaide. Nam idas preuentem parthenopeum
arrepta coma resupinum traxit. & sic prior uit ad palmam. **C**ic hoc modo & paratione. **C**Non
est ius. non licet quoniam non est honestum. **A**barume autem. Inunc docet quomodo in ipsa a-
miciis officia probentur. **C**per turbantur & pervertuntur et non iure siunt quoniam interdum cas-
sa est ipsa amictia ut ab officio discedatur & prescribit que amiciis postponenda: & que ante po-
nenda sint. ut cum ambiguitur q̄uid agendum sit propter circumstantias: facile iudicari possit: q̄uid
sit ex officio. **C**Non tribuere nō facere id q̄d fieri d̄ amicorū causa: & id facere quod fieri nō d̄ cō-
tra officiū est. Claude honestatis caret. **C**recte honeste & sine aliqua reprobatione: q̄m̄ est honestū

Uarro
Mars.
Quirinus
Quintius.
Romulus
Uarro
Rumis

Stadium.

Sed hucus generis totius Iacobus. s. officijs debeamus ut in amicitijs: et hucus partis facilis est preceptio: facile inquit potest precipi in hac parte quid sit agendum ex officio. Que enim hoc est preceptum: homines scilicet non debere amicitijs ea preponere: que videntur utilia: sed plures amicitiam facere quam bis velitates et voluptates. Generis eiusdem similia debemus voluptates et omnia comoda postponere amicitie: et ut amicis inferuimus. hec oia. Nam nobis grata reliqua sunt. At neque in iure econtra docet quid agendum non sit amicorum causa. Nec igitur prout lex inquit

contra officium est. Sed huius generis totius breue et non difficile preceptum est. Que enim vindicatur virtutia honores diuitie voluptates cetera generis eiusdem hec amicitie nunc ante ponenda sunt. Ut neque contra rem publicam neque contra ius iurandum ad fidem amici sui causavir bonus faciet: nec si iudex quidem erit de ipso amico. Ponit enim personam amici: cum inducit: iudicis: tam dabit amicitie: ut veram amici causam esse malit: ut perorande litis tempus: quo ad leges liceat accommodet. Cum vero iurato dicenda sententia sit: meminerit deum se adhibere testem: id est ut arbitror mentem suam: qua nihil homini dedit ipse deus diuinus. Itaque preclarum a maioribus accepimus morem rogandi iudicis: si enim teneremus: que salua fide facere possit hec rogatio ad ea pertinet: que paulo ante dicit: honeste amico a iudice posse concedi. Nam si omnia facienda sint que amici velint non amicitie tales; sed coniuratones putade sunt. Loquor

in leto: i amicitia sanctatur: ut ab amicis honesta petamus. amicorum causa honesta faciamus. An vituperat Blotus cum manu? Tiberius gracchi familiaris: qui ut scribit plutarctus ad consules deducit: cuius de rebus gestis interrogaretur. Tiberius iussu cuncta fecisse fideliter. ad bec. Plautus qd si te capitolium incendere. Tiberius iussisset nunquam id quocum fecisse: num iussisse: hoc inquit se si iussisset: paruisse. Contra rem publicam non est aliquid agentium contra rem publicam amici causa. Unde dicit Alsatianus ut est in libris digestorum. Minime maiores iugendos putauerunt enim qui ad patriam delendam et parentes et liberos interficendos veniret: qui si filius pacem aut pater filium occidisset sine scelere est primo officiendum omnes constituerunt. Nec est violenda fides iustificans amicorum causa. Iudeus de ipso amico. Id est iudex in causa amici. Aristoteles ait primo moralium. quoniam hec questio perar-

dura est ob amicos: sed pro defen-

sione veritatis etiam propria impugnare oportet presertim philosophos. Nam cum ambo sunt amici pium est veritatem in bonore preferre. Ponit deponit tunc cum est iudex. Tantum dabit iudicem amico: ut velit ipsius causam esse magis veram quam sit causa aduersarij: hoc male solum tribuendum est amicitie ab ipso iudice. Perorande litis defendende et exponendi iuris oratione aut ipsius amici aut parentum. Quoad iuramentum leges iudiciorum permittunt. Nam cocedebant bore ad clepsidram oratibus in causa aut sua aut alterius. Jurato quoniam iuratus se iuste iudicatores: ad quod tenet sua pfectio: etiam si non surarerit. Jurato iudicet quem iuratus se recte iudicatur: quod cum facit adhibet deum testem. in mente suam: ut vult. Et delibera et mente diuina. In latrone att. est etiam aliis celestis ex altissimo domino deo decessus. et quod si demersus in terram locum diuine nature eternitatis coeternitatis. Admete suam pfectiuitatem quoniam mens nostra diuina est. Seneca dicit. De fide et religione sciens: agi ubique de veritate tractat. nam si iure turando de iure vocatur. et non ius casti testis est. in tamen trahentes veritatem: ne iusticie trahentes legem. Itaque jassert ad hoc probandum more rogandi iudicis: quo animo iurabat. ut s. p. amico et aliis ea faceret: quod salua fide facere possit: quoniam iudicet quod rex est iudicis si alius faceret violaret fidem quod deo. quia iurando iurauit. Preclarus laudabilis si enim more non teneremus. quoniam non peteremus iudicem nisi bona et quod salua fide possit facere. Que salua fide facere possit: hic erat mos rogandi iudicis: ut ea faceret iudicem: quod posset non vito lata fieri. Que paulo ante dicit: ut s. iudex malit causam amici et veram: et ut comedet quoad plures liceat tempus porande litis. hec igitur rogatio antiquorum ad ista pertinet: quod iudicare salua fide pstart pnt. Honestus salua fide posse cocedi amico ea quod honesta sunt. Quod coniuratones iudicem sunt in malo propter et in alterius pfectio amicitia non cadit nisi in bonos viros. In se virtute filios boni sunt virtus in cupientibus: nisi quod est bona et talis amicitia pfectio quod sunt boni. Autem ut ait Aristo res pnanas est et bonorum amicitia est sine querelam et stabilitate non habet: neque enim suis filios pseuerat: et puto tamen sunt amici gaudentes mutua pudentate. Loquor: auctus docet. Et de quibus amicitijs loquaf: communibus. sed non de illis que sunt inter sapientes: quoniam tales non facerent pro amico iurista neque peterent.

Plutar. de blosio.

Marcus.

Aristo.

Seneca

Aristo.

Officiorum

Loibus Inō perfectis: h̄ edꝫ q̄ versant̄ in cōb̄ officiis. Q̄ Sapiētib̄ Iperfecta virtute p̄ditis. Q̄ M̄ bil tale Inō perficit ab amico: vt aliqd faciat cōtra honestatē & nō p̄fit dici. coniuraciones amicitie sa-
pienti si inter ipsoꝫ oia facta sunt amici cā: qm̄ talis amicus nō petiū nisi honesta. nec aliꝫ pla-
ne sapiēs p̄staret amico nisi honesta. Et ponit exēplū Daimonis & Publie & p̄thagoreorꝫ. Quat-
tuor fuerūt amicorꝫ paria monumēta grecorꝫ latinorumq; celebrata. Pilades t̄forester. Ebeſeus
& P̄thibous. Scipio & Lelius. Damon & p̄thagoreos de quibus nūc agitur. Q̄ p̄thagoreos discipulie

Amitcorū parta q̄t/ tuor.
p̄thagorice sectatores. Nam pi-
thagoras vt dictū est: ad cōnectā-
das amicitias plurimū valuit &
volebat oia esse amicorꝫ cōmunita-
tis. Valde p̄bat amicitē: di-
cens illā esse quandā virtutē vel
cū virtute: t̄ rem apprime in vita
boīm/necessariā. Sine amicis nō
nullus eligeret vivere licet cōcta
bona possideret. nā & locupletas
& in dignitate ac fūma potētis cō-
stituti plurimū amicis indigere v̄l-
dēt. quid em̄ p̄dēset talis pro-
speritas si b̄ficiū cōferēt aufera-
tur facultas: qd̄ maxime fit: cōmē-
daturq; in amico vel quomō cu-
stodirētur huārenꝫ sine amicis
cū quanto plura illa fūctūtoma-
gispiculō subiaceā. In paupertate
quog; ac fl̄iq; calamitatib; vñicū
putat̄ in amicisē refugio. Q̄ Doc-
aio. Ialt amicitia vñculo abstricta
qm̄ erant sapientes. Q̄ Dionisius
straculanoꝫ tirann. Q̄ Addictus
destinatus & dānatus ad mortes
& addicere etiā est vēdere p̄licita-

Addictio.
Addictus

Vas.
Varro

Obſes
Ulpianus

Aristo.

Crudelt̄.
Seneca

autem de communib; amicitiis. nāz in sapiēti-
bus viris atq; perfectis nūl̄ potest eē tale Da-
monem et pythiam p̄thagoreos ferunt hoc a-
nūmo inter se fuisse: vt cum eorum alteri dionisius
us tirannus diez necis destinauisset: et his qui
morti addicetus esset paucos sibi dies commen-
dādorū suorum causa postulauisset: vas fact⁹
est alter eius fūstendī: vt si ille nō reuertisset: mo-
riendum esset sibi ipsi: qui cum ad diem se rece-
p̄isset: admiratus eoruū fidem tirannus petiuit
vt se in amicitiam tertium ascriberent. Cum igit
tur id quod vtile videtur in amicitia cū eo quod
honestū ē cōparatur: faceat vtilitatis species
valeat honestas. Cum autēz in amicitia que ho-
nesta nō sunt postulabūt̄. religio et fides ante-
ponantur amicitie. et sic habebit̄ur is quez exq;
rimus delectus officiū. Sed vtilitatis specie-

tionē inde addic̄t apō antiquos dicebanꝫ qui p̄toris p̄nūctatōe ac lūssu cū soluēdo nō essent cre-
ditorib; vēdebantur. in orōe p̄ Rabirio posthumo att. Ecquis est extāto pplo q̄ bona. C. Rabir-
iū posthumū nūmo fūstertio sibi addic̄t vellit: t̄ tua posthumū nūmo fūstertio a me addic̄tūt. Et
tulus est in digestis de addictione in diē. Q̄ Lōmēdandoꝫ suop̄ cā. J̄r̄ tr̄t domū: t̄ res suas ordi-
naret domesticosq; fidei alicius cōmēdaret. Huius historie meminit Valerii. li. iij. Q̄ Vas. Iſpon-
soꝫ: em̄ cōstituit seuadē pro reditu alteri. Vas. datus in re capitali. Dicit aīras qm̄ cū
spōdet: cā est vt alter vadat pro quo se vadē cōstituit. Varro att. Vas est appellatiss q̄ pro altero
vadimontū p̄mittebat. Cōsuetudo erat: cū reus parū esset idoneus incēptis rebus v̄t pro altero
terū vader: aquo caueri postea lege ceptū est ab his q̄ p̄dia. vēderēt vades ne daret ab eo scribi cē-
ptū in lege auctiōp̄ vadēne poscerant nec dabit. Obſes est qui traditū iperit alteri ea cōditōe
vt si dator obſidis a fide recedat. recipiētis ius sit in corp̄ & vñca obſidis. Q̄ El̄. fūstēdi. i. qd̄ die cō-
stituta eū restitueret & qd̄ is qui discedebat iudicio fūstere hoc verbo vñtūt̄ fūre cōfūlti. Ulpianus
li. i. digestoꝫ. d̄ eo per quē. fā. cā. erit quomō? quis iudicio fūstet. c̄q̄slūm̄ purauit p̄t̄r dolū eius co-
ercere qui ipedit aliquid iudicio fūsteti & is dolo malo facit q̄ aliquē detinet: ne iudicio fūstet. Q̄ Ad idē
qua promiserat se reditūt̄. Q̄ Lā. igitur. cōdūlūt̄. Cicerō docēs quid amico agendū sūt cū aliqua
species vutilitatis obijcit. Q̄ Nod̄ videt̄ quod verēnō est. vtile em̄ ab honesto nō separat̄. Q̄ Face-
at̄. fūseratur succūbat. qm̄ honestas ceteris rebus p̄ponēda est: i sc̄ verū vtile cōsequemur. Ade-
rito inquit Aristo. viii. moralū: videt̄ studiosus esse qui oib; p̄fert honestatē: quietū in reb; agē-
dis qm̄ amicū p̄fert sibi. Q̄ Religio. Imēt̄ dei. Et fides quā nō debem̄ violare amici cā in honesta
petēt̄. violata cōfide violat̄ iusticia: que in se cōtinēt̄ ois virtutes. Et sic religio & fides aīpo-
nenēt̄ amicitie. Q̄ Habebit̄ delect̄ officiū potēt̄ officiū dignū laude inuēt̄ quod sp̄ ad bonū tē-
debet̄ habere delectū. si volum̄ eē prudēt̄: cū officiū exquirim̄ & honesta certo cōfūltō eti-
gere asp̄nart̄ cōtraria. Q̄ Sz vutilitatis spē nūc docet quō vutilitatis spē in rep. peccat̄. officiū crū-
dele eē vtile: qm̄ crudelitas est: mimica nature. Crudelitas est atrocitas & in exigēdō penis sive. i.
cliniatio & ad asp̄iora: crudelitas in q̄t̄ Senecā. minime būanū malū est. indignūq; t̄ mut. aio fertina
ista rabies est sanguine gaudere ac vulnerib;: & abiecto boīe in filuestre aīal trāsire. Q̄ In rep. reb;
pertinetib; ad temp̄. Disturbatiō. Jeuerione. Romani cuerterū. Corinthiā duce. Alūmio: non

q; fusta erat cā euerisōis: s; q; videbaſ id vtile & securū romano ipero ppter sitū vrbis in fauclib⁹ istib⁹. **G**ostri Iromā, q; utilitatis spēm honestati p̄tulerūt. **D**uri⁹ crudelis. vñ Hale. inf exē plā crudelitatis hoc refert dices. **C**ōfili⁹ ḡne emulatōis iſicta ciuitas atbeniēſū eginetū inuētūt pollices abſcidit vt clāſe potēs populus incertamē maritimā virtū ſecundū defēdere nequīret. **G**Siuerūt ſtudcauerūt & decreuerūt inde plebiscita. nā ſcire iudicare eſt. Silus ait Solē cōcedere nocti Siscat ibelles. **T**at eginetis lincolis eginē iſule: q; eſt cōtra atticā: & alq̄i maris tenet ipē nū Bellū gessere atbeniēſes cū eginetis auctore. **T**bucidide tandē ſe dederūt delectis mūris traditis nauib⁹. ipoſito ipoſterū tributo **P**ollices ſobboce ne poſtent vti remis. qđ q; crudele fuīt: neḡ vtile neḡ bōestū cē potuit ſ; romanis videbaſ vtile Corin tib⁹ caput Achae fundū delere ppter locū ad res nouas idoneū & atbeniēſib⁹ videbaſ vtile egine tis pollices p̄cidere: qm̄ egina p̄ piqua erat Pireo portuſ Atbenarū. **H**ermione in pelopōneso pſca tor⁹ ſtatio erat: a q̄ ſinus hermiōi cus dīa: in quo eſt egina iſula. **P**ireo eſt portus Atbenarū. **O**lim. ait. Ab iſthmo. ljj. mil. paſſuū Py reus & Pbalera pon⁹ duor mil. paſſuū muro recedētib⁹ atbenis iūcti. **P**ropinq̄ates] qm̄ egina diſtata a Pireo. xii. mil. paſſuū: aū vocata enone. Momen accepit ab egina vt inquit Diodorus: filia Eſopi rapta a ſone et philiunte

Galere.

in republica ſepiſſime peccatur ut in Corinthi diſturbatione nostri durius etiam Athenienses q; ſcuierunt: vt eginetis qui clāſe valebant: pollices preciderant. hoc viſum eſt vtile. Nūmis enīz imminebat propter propinquitatem Egyna py reo. Sed nibil quod crudele vtile. Eſt enim bo minum nature: quam ſequi debemus. marime inimica crudelitas. **M**ale etiā qui per egrinos vrbibus vti prohibent: eosq; extermiuant: vt Pe nus apud patres nostros. Papus nuper nam eſte pro ciue quis ciuiſ non ſit rectum eſt non li cere: quā tulerūt legē ſapietissimi cōſules. Ras sus & Scuola: vſu ḥo vrbis p̄fibere peregrinos ſane in humānū ē. Illa p̄clarā. i q̄ publice

vbe pelopōnesi ad nemea in ſiliuam. peperitq; ex ſoue **E**acum qui in egina regnauit pater Pelet. **E**belamonis & pboci. **Q**uam in naturam debemus ſequi ducem ad officium inuentendum omne. eſi quod eſt cōtra naturā eſt cōtra officiū. & malū agere nō eſt naturale: ſed cōtra naturā. **E**xter mināt expellūt ut faciebat Lacedemonij auctore Thucidide: qui nō pmittebat: ut peregrini eoz vrbē incolet̄: qđ erat inhumānū & ab hoīe qui eſt natura ciuitis & cōgregabiliſ alienū. adde eti am q; Lacedemonij filios filiasne aliqua corporis pte debiles & mōſtroſos exponebant qm̄ ſpar tanio indignos ſtemate & Lacedemonij parētibus fortifimis viris. **C**rasſus & Scenola horū cōſulū legē dānauit **P**edianus Alcōnius dices. Legē ſicinā & mutiā de ciuitib⁹ regūdīs video cō ſtare ſitter ois q̄ duo cōſules oim quos vidim⁹ ſapietissimi tuliffent: nō modo inutilē ſ; pernicio ſum reip. fuſſe. Hāc legē de regēdī in ſua ciuitate ſociis in cōſulatu eoz tulerūt: cū ſūma cupiditate ciuitatis romane itali tenerēt: & ob id magna p̄ eoz p̄ciūtibus romanis ſe gererēt. Necel ſaria leſ vila eſt: vt in ſue quiq; ciuitatis ius redigereſt. **A**erū ea lege ſta alienati ſunt: ſi p̄cipiū ſtalo rū: vt ea vel maria cauſa bellū italici: qđ post trienniū exortū eſt: fuerit. **P**ublice p̄ pertinēt ſ ad vniuersam rep̄. Laudat robur ai romanorū inuicū & minime malis ſuccubēs: qui post cladē acceptā ad Cannas vīcū apūlē matores aīos babuerūt. **V**ānibal cū romanos ad Eclīnū & Trebiā. **P**. Sciptone & Semper Bracchō consulibus ſudifſer fugassetq;. inde ad Throſimenum **Z**acum periuinum: vbi Flaminius consul temeritatis et amentie ſue penas lut tandem post Fabij diſtaturam ad Cannas Apulie in ripis auſidi. **P**aulo emilio et. **M**. **L**. **S**arrone consulibus maxi ma clade Romanos afficit: quam Paulus: consul morte ſua funestorem Romano nomini reddidit. Duo milia ducentum equites celi dicuntur: et tanta ciuum ſectorumq; pars in bis ambo conſulūm queſtores. **L**. **A**cilius. et. **L**. **F**utius. **B**ibaculus. et vigesimo de tribunis militum consula res quidā et edilitū inter quos **G**neus Serullius. et. **L**. **A**minutius **N**umatius. qui magiſter equitū priore anno fuerat. **I**. **x**. preterea ſenatores **A**arro consul cum quinquaginta equitibus. **A**e nūſiam ſe ex fuga recepit. Post banc cladem defecerunt ad Hannibalem romanorum ſocij qui ad eam diem in officio fitdeq; perinuferant: iam tanta calamitate accepta et in tanto rerum turbine de romano imperio desperantes fortuna pēntis incumbente. **A**tellani. **L**alatini. **W**irpiſt. apuloq; pars ſannites p̄ieter penos brutiſ oīa. **L**ucani. **S**urretini & grecorū oīs ſereora q; quōdā magna grecia dicebat: nūc eſt magna ſolitudo. **T**arētini **A**derapōtini. **C**rotoneſes: locriq; et cīſalpini oīs galli. **N**ecin inq̄t **L**. **h**e clades defectuōesq; ſociorū mouerūt: vt pacis vñq; mētio ſpō romanos fieret: neḡ ante **P**ulis romā adūciū neḡ poſtq; ſe rediſt renouauitq; memoriam

Plinius**P**edianus

Officiorum?

accepte clades, quo in tempore adeo magno aio ciuitas fuit vesti. Harroni ex tanta clade culus spē maxima causa fuisse: rededit et obuiā ita frequenter ab oībus ordinib⁹ sit: et gracie acte: q̄ de rep. non despasset: q̄ si Carthaginens⁹ duxerit: nihil recusand⁹ supplicij foret: obtulerūt insu per romani aī robore sub nīcī dictaturā. Harroni. Iḡitur romā in tātis calamitatib⁹ nihil de dis gñitate romana remittendū duxerūt: et habita honesta rōne pacis meūde cū barbaris nullā men tionē fecerūt. Non em̄ decebat romanos qui stemma suū et origine ad martē referūt: et quoꝝ ars

Plinias

militia erat aduersis frangit: et pre ter decor pacē petere quis vide retur eē publica utilitas: sed nō e rat qm̄ relinqbatur honestas. So lebat em̄ pacis cōdītōes dare alis nō accipere. Unde dicit pl. lit. penul. Pudor: romanī noīs sepe res p̄ditas seruauit in pl̄iū p̄ respectu honestatis et cōparatōne ita dicim⁹. nec nulla sum p̄ illis. i. cōparatione illorū. Q̄ Secundis⁹ prosperis et ad voluptatē nostrā fluentibus. Q̄ Tāta vis] potentia qm̄ erat honestū romanis nec decebat eorū magna nimūtātē atq; prestantiam bellicā hīre pacē cum barbaris quācūq; cōditione. a quibus contra tūs fēderis tanta infūria et cladi⁹ fūe rāt affecti quis par illa potuisset et rep̄vidēr̄t: et exsū tot⁹ italie tot cladi⁹ atterite tot delectib⁹ ex bauste. Athenenses sā de athe nientibus in re simili p̄nt̄ exem

plū qui prehonestate et decor attici noīs id qd Cirsilus suadebat. repudiarūt quis utile videret imminente certitudib⁹ Grecie tanto hoste cuius multitudini lūmina ad potū nō sufficiebāt. Magno igitur aio bellū sūcipientes et se cōtra barbaros pro auta dignitate erigētes victores fuerūt. Post pugnam maratonīa de qua dictū est atbenenses ducetas naues fabri carūt. et adūtente Xer te oraculū delphicū consulētes habuerūt fortēs ut mūris lignis salutē tuerentur. Et sic auctore Themistocle cōtingit liberosq; cū preciosissimis rebus in abditis insulis emendarunt: ipsiq; armati naues consenserūt: et angustias salamini freti vna cū socijs ne circūueniri possent occuparūt. Q̄ Arbe]athenis. Trezena que est vrbe peloponnesi in sinu argolico sacra quondā Neptuno. vt inquit Stra. et ideo possidonia dicta est stad. xv. a mari em̄nebat. vrbs eo tempore insignis denominata est a Trezeni filio Delopis. hic educatus fuit Theseus: et ideo theseia trezē dicitur a Pais pinto. Trezeni Diabeus avius maternus Theseus in regno successit. Et ob id Ouidi. in herodib⁹ Trezena appellat pithei regna Cirsilum. Lice. alter q̄ alii banc narrat historiā. Nam cū Adonius Xerxes dux Athenas veniſt defertas a cuiusbus: qui naues consenserāt: et apud Salamina di summa rerū consultabant: et de liberis contingib⁹ ceterisq; fortunis emendandis trezenē ipsas cepit athenas: et Duricidem bellerponēt salamini misit cū mandatis postulatisq; ad Athenenses qui illuc configerant cum mandata exposuſſeret. Duricidēs Licias atbenensis senatoř in concione suast: ut mandata accepissent atbenenses: ac ferrent ad populū. Unū omnīs consensu lapidibus obrutus est. Multeresq; adhuc apud Salaminē erant: id audientes uxorem Licide et filios eadē pena mulctarunt. Q̄ In vrbe]athenis. Sed ea]non erat utilitas quātū nō decebat generosos et tanti nominis Grecie oīum bonarum artū innētricis alūnos: et qui de omni genere virtutum precepta dederant et dabant. Xerxē barbarum in vrbeam disciplinārū sedem et emporiuꝝ recipere. Sic applus cecus diffusas romanis grauissima ordine Pirib⁹ recipere. Q̄ The mistocles ip̄ponit exemplū de Themistocle qui rem minime honestam excoitauerat. ideo Athenenses virtutes cultores eam tenuerunt. Plutarchus ait in vita Aristidis: post victoriam platheensez Themistocles populo dixit se id excoitasse: quod si exequi posset magnam utilitatem vrbi afferret. populus aristidi negocū dedit: ut de hac re cuius The mistocle consultaret: et si e rep. videretur p̄baret. Logit aut inquit Themistocles nauale grecorum incendere quo atbenenses tortus Grecie poterunt facile eē principes Aristides concione aduocata dixit Themistocles consilio nihil esse commodius se nihil iniustius. Qui cum] cum quo. Q̄ Lacedemoniorum] qui sunt in pelopōne

Plutar.

sc̄: et socij fuerāt Athēnēs in bello cōtra barbaros. Ad Ethēnēs nauale Lacedēmoniū nobis: ut ināt Str. Intra ducēta et q̄dragita stadia edificati: et bñs nauī stationē manu effossā plurar. sit i vita Thēstocles: Ferre abeūte in pagas bitemādiḡa grecorū classis subducta ē dato Thē mistochi aristide dixit Thēstocles se ex cogitasse grecorū classē incēdere. Adel? bi q̄ nos laudat iusticiā athēnēs q̄ socios lacedēmonios ceterosq; nullo mō violādos cēterū notatq; romāos: q̄ piratis ipunitate et immitate p̄cessere cū debuissēt eos iusto ḡuissimoq; suppicio afficeret: et socios cōfederatosq; habeāt vecigales. I. tribūarios hoc inq̄t: videat iustū ut socij n̄i pēdāt tributū et pirate sint imunes. Romāi nūq; cōs̄ fēderib; societate inbāt s̄i tributū volebāt tāq; supiores. Tān in p̄io bello pugnico Regul? romā mis̄sus ut p̄mutatio fieret et par equo federe: dixit i senatu id dissuadēs cū cēt cōtra mores autos et deco rū: bec q̄ d̄sibue p̄sequim̄ e Sil. Nec dō placeat nisi q̄ d more pa rētū pac̄ent. Inde subiungit. Sed mibi sit st̄glos an irrauissē pena tea. Talia q̄ videat serientes pacta latios. P̄ope magnū piratas ma ri et terras iſellātes felici successu vicit: et cū athenas trāfūnisset nō nullis ad illū veniā fidēq; cōfugi entib; ipunitate cōcessit. et cū cēt ad. xx. milia: eos p̄ opida colōnias barba collocauit: et facilitate vī ce? eos mitiores fdderet. Itaq; cl uitates qdā clistite quosdā admisse rū: et dime v̄bs aheorū in pello pōnes: ut memierūt Str. et Plu. citorib; vacua et agroz vberitate secūda piratis p̄cessa ē. Q̄ Hoc nū nulli sprobarū auctore Plu. i vi ta p̄ope. hoc etiā Li. notat: q̄uis latenter pp̄ p̄opeū quē vīnū a mauerat: et mornū apte nolebat insectari: ut etiā sup̄ fecit cū d̄ the atris et porticib; loq̄et. Socios romāi noīs et federe nobis cōfūctos. Vecigales solūctes tributū et se ager vecigalts. Tān accusat̄ cesar, q̄ agris cāpānū ad subsidia rep̄ rectigale s̄icū dūserit. Im munes dicūtur illi: q̄ nō sūr vecigales nec ad aliquid on̄ obliquant̄ ergo idignū erat larōes esse īmu nes et socios vecigales. Munū inq̄t iure p̄sult? vno uō dī on̄: m̄p̄erisq; p̄stat: ille īmūtas appellat. Adaneat ergo. Ibo certū sit et cōstitutū inq̄t nibil eē vtile qd̄ nō sit honestū. alī putare calamitosū ē et malū: cū sit cōtra boni viri decōrū dignitatē: et is q̄ hoc errore ducit calamitosus ē: et nō felix: etiā si id qd̄ cupit adipiscere, amittit ei deūtē: q̄ nullarū sitate si sine honestate vt. litas dīci pōt. Irepēdit. S̄i icidūt sepe cāe p̄cepte Li. id qd̄ sūb p̄posuit aadiuentēdū disp̄cēdūḡ docet: cū vtilitas cū honesto videat pugnāt: vugnet necne: et sic inuit̄ cō siderādas cē cōstūltas tēpor̄ locorū et p̄sonarū. vt plane cognoscat̄ qd̄ ex officio sit: qd̄ altra offici plane loīo. Et ḡn̄is, l̄iles et bñdū: cū q̄rim̄ an alīq̄ honestū sit et d̄cecat̄: an ecōtra. Et ponit q̄stionē sup̄rā: et dogmate sociorū quorū alteri seueritatem eorū q̄ lanceat et pure hāc sectā repereret̄. Immanū sūt: alteri dō talē rigiditatē mīme sequunt̄: et sefirat̄ alī p̄blosophati sit: q̄uis sociū dog ma p̄fuerent. Alerādria iest v̄bs egip̄ti ad mare. Rhodos iest īsula maris p̄aphiliūt̄ Li. p̄vū īsula. Ḡap̄ietē p̄fectū et q̄ sic iudicare qd̄ sic officiū: qualē antiq̄ sociū volebāt. Diog. imit̄:

sed id sc̄ri opus non esse postulauit: ut aliquem populns daret: qui cum communicaret da tus est Aristides: busc ille classem Lacedēmoniorum: que subducta eēt ad gytheū clā incendi posset: quo factō frāgi lacedēmoniōz opes necel le eēt. Quod aristides cū audiūset in cōtionē magna expectatōe venit: dixit q̄ pervile esse cō filiūm: quod Ethēstocles afferret: sed minime honestū. Itaq; Ethēniēses quod honestū non esset: id ne vtile quidem putarunt: totāq; eā rē quā ne audiuerant quidē auctore Aristide re pudiauerūt. Adel? bi quā nos q̄ Pyratas īmunes socios vecigales habem⁹. Adaneat ergo qd̄ turpe sit id nūq; eē vtile ne tū q̄dezz: cū id qd̄ vtile eē putes adipiscare. Hoc em̄ ipsū vtile putare qd̄ turpe sit calamitosū ē. S̄i icidūt vt supra dixi sepe cause cū repugnare vtilitas bone stati videat: vt aia diuertēdū sit repugnet ne plāne an possit cū honestate cōmūgi. Et generis he sunt questōes. Si exempli gratiā vir bonus ab alexādria profectus Rhodium magnū frumenti numerū aduererit in rhodiorū īmopia: et fame summaq; īmone charitate: si idem sc̄iat com plures mercatores ab alexādria soluisse: naues q̄ in cursu frumento onustas petentes rhodus viderit: dicturus ne sit id rhodus an suum. Et plurimum venditurus sapientem et bonumvisum fingimus: de eius deliberatione et consultatione querimus qui celaturus: rhodos nō sit si id turpe iudicet sed dubitet an turpe non sit.

hes et socios vecigales. Munū inq̄t iure p̄sult? vno uō dī on̄: m̄p̄erisq; p̄stat: ille īmūtas appellat. Adaneat ergo. Ibo certū sit et cōstitutū inq̄t nibil eē vtile qd̄ nō sit honestū. alī putare calamitosū ē et malū: cū sit cōtra boni viri decōrū dignitatē: et is q̄ hoc errore ducit calamitosus ē: et nō felix: etiā si id qd̄ cupit adipiscere, amittit ei deūtē: q̄ nullarū sitate si sine honestate vt. litas dīci pōt. Irepēdit. S̄i icidūt sepe cāe p̄cepte Li. id qd̄ sūb p̄posuit aadiuentēdū disp̄cēdūḡ docet: cū vtilitas cū honesto videat pugnāt: vugnet necne: et sic inuit̄ cō siderādas cē cōstūltas tēpor̄ locorū et p̄sonarū. vt plane cognoscat̄ qd̄ ex officio sit: qd̄ altra offici plane loīo. Et ḡn̄is, l̄iles et bñdū: cū q̄rim̄ an alīq̄ honestū sit et d̄cecat̄: an ecōtra. Et ponit q̄stionē sup̄rā: et dogmate sociorū quorū alteri seueritatem eorū q̄ lanceat et pure hāc sectā repereret̄. Immanū sūt: alteri dō talē rigiditatē mīme sequunt̄: et sefirat̄ alī p̄blosophati sit: q̄uis sociū dog ma p̄fuerent. Alerādria iest v̄bs egip̄ti ad mare. Rhodos iest īsula maris p̄aphiliūt̄ Li. p̄vū īsula. Ḡap̄ietē p̄fectū et q̄ sic iudicare qd̄ sic officiū: qualē antiq̄ sociū volebāt. Diog. imit̄:

Diogenes
Quintus.

Officiorum

batur recētores stoicos: qui nō nibil a veteribus dissentiebat. Antipater autē yēnā stoici agebat: & partes p̄sticoꝝ tuebat. **I**n bīmō causis p̄t oīrī dubitatio: an aliquid sit oīno turpe: & iō assertū fūdīcū Diogenis stoici & Antipatri eius discipuli. Quis fuerū Diogenes auctore Lactio. P̄tinus Appolontates p̄ficius: Secundus fictionis. Tertius si opel' cincis cognosatus. Quartus hic de qua nūc agitur ex se leuca: appellatus autē bablonius obvicitur. Quintus Tarsensis q̄ de questionib⁹ poetis scriptis. Antipater terti⁹ fuit. **Q**uatrenus in q̄ptā iure ciuili constitut⁹ est: quo cauerur vt venditor dicit v̄lta rei quā vendit. aliter reticere pena cōstituta erat de hoc paulo post dicetur latius. **S**ine istidīs fraude & crīmī Letera om̄ia alia posse celare cetera crīmē insidiari. **A**dverxi hec sūt verba vēditoris. **E**xposui ad vēdendū. **E**xortur opponit rōnī iō. **D**iogenis rō Antipatri. q̄ vult bonis virū lege nature tubētē cōi vtilitatē cōsuleat debere: & ad hūc finē oīs actōnes dirigere. qđ si faciet nibil celabit nibilq; facebit: qđ exsū alioꝝ sit q̄bus cōsuleat dī. i. pudere & iō. **A**ntipatri rō laudabilior est qm̄ ad cōseruatōes būane societatis spectat. **P**incipia nature q̄ vult vēnib⁹ putem⁹ eē nobis vīle: qđ alijs noceat: alit vīlabit̄ sus būane societatis. **T**acissim⁹ mu tuo. i. debem⁹ putare volēte natu ra coēm vīlītātē eē nostrā: qđ cū sit nibil celabit̄: s; babet̄ rō honesta tis. q̄ ceteris reb⁹ bono viro oī eē atīgor. **E**t assert id qđ Dioge. re spōdere po' uīss & dicit alijs eē celare: aliud tacere. **F**antis bonorū sumū bonū ad qđ oīa referuntur. Plus p̄dēsset̄ ad p̄fectōem & ad p̄n̄ beateq; vīnedū. **S**ic dē inter boies. **V**ba Antipatri. i. scis inter boieseē societatē naturale. **I**nq̄ ille Diog. **V**ides in hac v̄ba sūt Licerōis. Sēsus ē & ordo in hac disceptatōe sī dī a Diog. vēditor vēdet id qđ vult magno p̄cio: q̄ uis talis vēdito turpis sit: sed dī ita eē vīle vt turpitudinē sī hēat: & hoc ē q̄ptū ad Diog. q̄ dicit talē vēdito eē nō eē turpe qm̄ nō pluris q̄ ceteri suū vēdit. **E**x alia p̄te. i. ab Antipatro ondit id n̄ eē agēdū: qđ sī turpe: & si. **L**i. ex ta li disceptatōe p̄ceptū elicit. **E**t a expēdīre ita eē vīle. **E**a re. p̄pter id qđ turpe est: nisi cōptor no uerit ea q̄ vēditor. **E**lēdat edes vir bon⁹ ponit aliqd̄ exēplū & di sceptatōem ex domo venali. **E**t hēantur lōuent̄ ab alijs eē salub̄ies: cū sint pestilētes. **A**d ale wateriate. **C**ōpositē ex mala mate

In hūtusmodi causis aliud diogeni babylonio videri solet magno & graui stoico. aliud antipato discipulo eius hominī i accutissimo Antipato om̄ia patefacienda vt ne quid omnino qđ venditor norit: empto: ignoret. Diogeni venditorem quatenus iure ciuili constitutum sit dicere vīta oportere cetera sine insidiis ageret quontam vendat: velle q̄ optime vendere adue xi exposui vendo meum non pluris q̄ ceteri: fortasse etiam minoris cum maior est copia: cui sit iniuria. **E**xortur Antipatri ratio ex altera parte. Quid agis tu te cum hominib⁹ cōsulere debes & seruire humane societati eaq; lege nat⁹ sisvt ea habeas principia nature quibus pare re & que semper sequi debeas vt vīlitas tua cōmunis vīlītatis sit: vicissimq; ea communis vīlitas tua sit celabis homines: quid bis adsit et commoditatis et copie. **R**espōdebit Diogenes fortasse sic: aliud celare: aliud ē tacere. neq; ego nunc te celo si tibi non dico que natura deorum sit: quis sit finis honorum: que tibi plus prodes sent cognita quā trītīcītūlitas: sed nō quicq; d tibi audire vīle est id mihi dicere necesse est immo vero inquit ille necesse est. **S**iquidem inter homines natura meministi consūctam societatem. **M**emini inquit ille. Sed vnum ita societas talis est. vt nibil suum cuiuscō sit. **Q**uod si ita est nec vēdendum quidem quicq; est: sed do mandū. **V**ides in hac tota disceptatione non illud dici q̄uis hoc turpe sit tamen quontam expedit faciam. Sed ita expēdīre vt turpe non sit ex altera autem parte ea re quia turpe sit nō es se faciendum. Elēdat edes vir bonus propter aliquā vītā: que ipse norit: ceteri ignorent: pestilentēs sint et habeantur salubres ignorent in omnibus cubilibus apparere serpētes male māderiant ruīose: s; preter h̄ dominū nemo sciat: quero si hoc emptorisbus venditor non dixerit: edesq; vendiderit pluris multo q̄ se venditu ram putarit. Num id iuste aut improbe fecerit?

ria: ut cemēto lignis: et tabul̄ tpe si oportū cesis & sectis: et sic teredini corruptōis obnoxīs: ma^l
lapidib^m male tactis fūdāmēti vt ob id edes casure sint. **Materies**: prie est et qua p̄ficiatur op̄a
& edificia vt lapides ligna & cetera id gen^r. **Materia**: est q̄ suscipit formā aialē: vt materia corporis
siam ei formā suscipiens. **Pluris** multo |maiorē p̄cio q̄ si ipsātū edū vicia dixisset. **Excreatōis**
bus |detestatōis: qm̄ placulū erat apō Arbenīes nō mōstrare viā errāti: carmē erat apō ip̄os
q̄d in publicis cātabat sacris p̄nūciabatq̄ eos eē ip̄os & excrabat: q̄ viā nō mōstrarēt. **San**

Materies
Materia

cittū firmarū & cōstitutū: q̄si dicat

id qd̄ de via dī: lat^r p̄z: et hoc pe
ius est q̄ nō mōstrarē viā. **Mā** ē
rō qm̄ scīs alii ducit i erroē: et
fraude qd̄ flagitiosū est. **Sicē**

boiem de industria certo cōfilio &

malitia aliū deducētēt in fraude.

Proscriptis vēdere se velle oñdit

nā p̄scribere aliqua rē est illā ve-

natē exponere cū in scriptiōe quē

admodū vt tabula p̄scriptōis po-

nebant: noia p̄scriptor. **Un** dī

plautus in **Trinūm**: edes vēa

les basce inscribit lāteris. **Hoc** ēt

fit nō se p̄spore inscribit em̄ in ia-

nua bec dom^r ērenalis aut locā-

da. Si in dī Diog. alic̄s villā p̄s-

cribēs addat bec b̄ba bonā villā

& cū rōe edificatā tñ re b̄a nō sit.

nō decipit ēptorē: q̄ p̄t p̄siderat

& disspicet: an recte sit edificata: er-

go sivēdito: nō tenet p̄stare id qd̄

dixit: multomin^r id qd̄ n̄ dicit. Ju-

ra volūt vt vēdito n̄ teneat ea d-

qbus iudicare p̄t: h̄ si qd̄ ē vitiis

latēs: & illud retinuerit: p̄stare dī

& ēptor p̄t cū ture cogere vt aut

restituta pecunia vēdito rē recis-

pia: ut tātē vēdat quāt̄ emp̄tor

emisset si vitiū illud leuiserit: ture

igitur ciuiti Diogenes nūf. An

tipater autem lege nature & boni

vīs decretō & conscientia: facit em̄ vīs bonus id quo dīex vīs altōrū fit nec querit exceptiones iuris

legū diuerticula. **Ratione**: id est nō bene recte edificatā: vt expōsit ratio edificandi & archi-

TECTURA. Villa enim nō recte edificata nō soluz cōmodo vīsū nocet: sed etiam potest esse ob id insa-

lubris: si tanua value & fenestre noxios ventos exciperent. Unde in primo libro de rustica. **Var-**

ro loquens de fando pestilenti dicit. Nec vīta emandari solent domīni scientia. Per magni inter-

est vītē bene posite sine villa: quāt̄ sint quo speciēt porticibus hostiis ac senestrīs. An nō ille? **Ip-**

pocrates medieci in magna pestilenti non vīnum agrum: sed multa oppida scīa seruauit. Et idē

Varro dicit se cum esset Lōcīre: & exercitus clāsīs & omnes domus replēt essent egrotis & fune-

ribus: immisso nouis senestrīs aquilone & obstrūctis pestilentiibus: tanuaq̄ permūtata ceteraq̄

et us generis diligentia comites suos ac familiam incolument redūxisse. **Quo loco**: qua ratione

villa edificari debeat: docet idem **Varro** et **Lolumel**. **Judictum ēmp̄toris**: quantam omnia illa

que potest emp̄tor: iudicare: non tenetur prestare venditor: vt dictum est: et in se aliud quod ex su-

pradicētis sequitur. **Sinautē dictum**: non omne si inquit vt dictum est non debet venditor

omnia prestare quod dixit laudendo rem venalem: multominus id quod non dicit. **Exempli gra-**

ta dicit venditor vendo bonam domum bonum equum et similia non tenetur ad hec prestanda

etiam si mala sint: si de ipsorum vīcio p̄nūt emp̄tor iudicare. **Dictum** inquit **Alplanus**: acci-

pītūs quod verbo tenus pronunciatum est: nūdōḡ sermone fūnit **Absurdum**: minime conser-

taneum prudentie venditoris. **Predicet**: palā dicat & clamet preco enim rebus vendendis adbi-

debatur. Unde **Marcialis**: venderet exultos colles cū preco facetus. **Sic ergo** docet **Lice**.

er̄bis quēdicta sunt in quibusdam dubiis causis: ex altera parte honestatē defendi vt faciebat **An-**

tipater et a'era vt a Diogene ita dīct de vīllitate vt si illa relinguatur: turpitudini ascribenduz sit

qm̄ dicebat Diog. nūbil est stultus q̄ venditorē narrare vītia rei quā vendit. **Quē** bōesta & vīlita

Proscriptis
re'iem.

Playtus.

Carro.

Alplanus.
Marcialis

Officiorum:

¶ Non enim ratio quare ab ipso dijudicanda sunt: quoniam non ideo attulit superorem disputationem: ut quereret quid in tali re agendum esset: sed ut explicaret id est rem dubiam et innotescere dissolueret et sententiam afferet suam. ¶ Explicat igitur dicens. Non igitur videtur. Et in hac parte Cicero agens optimum stolcum id constituit quod antiquum dogma stoicorum et praeclarissimum discipline sanctitas exposcit et lex nature a qua ius ciuilis pendet. ¶ Frumentarius vocatur is qui exerceat mercaturam frumentariam. Frumentator autem qui aliunde querit frumentum quoquo modo conuehendit unde frumentatus res dicuntur in castris. ¶ Neque enim est vi confutet Cicero rationes. Diogenes declarat quid sit celare non ex verbis significatis: sed ex eo quod in bonum virum non cadit. Cela/re inquit est veile alios ignorare quod illis expediat. ¶ Reticeas. Faceas: vi si scio quid sint stelle et reticeo non dicoz celare: aut si taceo aliquam rem quam non oportet aliquid scire: sed si alcitus intercesserit scire et non dicere. tunc celarem. Quod cum inter sit id scire id est si velim eos ignorare: quibus utile est id scire quod quis celat sue utilitatis causa: hoc genus celandi ad malos viros pertinet quod non vivunt e lege nature que prescribit ut communi utilitatibus feriuntur: et ut homo ab homine altenus non sit. ¶ Non apertus sed dolosi aperti dicuntur qui non simulant aut dissimulant. ¶ Non simplicis. Ibonimus quis a fraude sit altenus. ¶ Non ingenui liberi homines. ¶ Ingenui dicuntur qui naturaliter fraudem oderunt quod quia non est seruire sed ad hominem ingenuum pertinet. Ideo ingenui faciuntur. Ingennus ut fuit Justinianus: est qui statim ut natus est liber est: sive ex duobus ingenuis editus sit: sive ex duobus libertino et altero ingenuo. Libertini sunt qui ex iusta re iustitate sunt manumisisti. Adiunctorum autem est datus libertas. Nam quodvis quis in servitu tute est manus et potestatis subiectus: et manumisisti liberatus est potestate: que res a iure gentium sumpsit originem. ¶ Obscuri malignant versuti decuntur illi quorum mentes crebro ad malitiam vertuntur. ¶ Obscuri non aperti sed dissimulatoris. ¶ Veteratoris deceptoris et collidi veteratores auctore pompeo callidi dicti sunt a militaris rerum gerendarum venustate. ¶ Ualfridus astuti unde vafritas hec vocabula idem sere significant: et ad malitiam referuntur. ¶ Non metuibile est: quia si dicat inutile est: quoniam multo peius est nomen bonus amittere. quod maximas diuitias: nibilis est miserius quod per meritum possit vici os appellari. ¶ Quod si vituperandi sunt argumentum a maiori ad malum: si igitur vituperandi sunt qui retinente vita cum vendunt: multo magis illi qui multa mentuntur: ut pluris vendant: et assert exemplum: Sic in Siracusis qui canarium decepit vanitate verborum: est mendacio: nam vanitas dicitur mendacium. ¶ Causa octantum ut illic animus relaxaret: et ocio frueretur. ¶ Non negotiandi: non ut negotiaretur: quia equites erant publicani et ideo scribit in oratione proibitum fuit pater huius. ¶ L. Curius princeps ordinis edistris: fortissimus et maximus publicanus. ¶ Siracusas urbem Sicilie clarissimam ad mare et suis pellionem Corinthus duce Archita Siracusas considerunt que auctore Strabone ad tantas diuitias et opes peruenire ut in proverbio disseminaretur: cum de locupletibus et sumptuosis insidisset sermo illis: ne decimam quidem siracusanarum adesse. adiuvabatur hec ciuitas agorarum felicitate et commoditate portuum. Unde propter has dotes Silius celebat Siracusas his versibus: sed decimae etenies haud ullum pulcherius horis. Quam que lysipho fundavit nomine ab isto. Et magis ante alias ephireis gaudet alius. Ante Siraculas est origia varna insula qua ponitur iungebatur. Siracusis habens fontem arethusam ex quo serunt per subterraneos cuniculos

Frumentarius.

Frumentator.

Frumentarius.

Sapientis homo.

Ingenuus.

Justinianus.
Libertinus.
Adiunctorum.
Uersatorum.
Veteratorum.
Pompeii?

Siracusae.

Silius.

emergere alpheum. si nūlūm elīdī clārs vīris censentur Syracuse & in pīmlī Theocrīto qīem. Virgilius līmitatus est in Buccolītis. ¶ Intervellatoribus: impedientibus ipsius octūm intēpelatōres dicuntur bī qui interuenientes molestiam afferunt: & interpellare est mediam alterius orationē interrumpere. ¶ Percrebusset ioin vulgatum esse apud omnis. Targentariam faceret: q̄ erat argentarius sive nummularius: aut trapezita. Unde dicit Ulpianus. lt. iij. digestis prētor ait argēntarii mīnūs exercitores: rationēs que ad se pīrīntē edere debent adfectio die & consule. Mu

Interpellatōrē.

Ulpianus:

sa non negociāndīt ipse dīcere solebat contūlis̄t dictabat se hortulos aliquos velle emere: quo invitare amicos & vbi se oblectare sine interpellatoribus posset. Quod cum percrebusset Pythius ei quidam qui argentariam faceret Siracusis dīcit veniales quidem se hortos non habere: sed licere ut ēām si vellet ut suis & simul ad cenam invitauit in posterum diem. Cum ille promisisset: tum pythius ut argentiūs qui esset apud oīs ordīnes grātiosus pīscatores ad se conuocauit: & ab his petiuit: vt ante suos hortulos postera die pīscarentur: dīkitq̄ quid eos facere vellet. Ad cenam tempore venit Cannius opīpare paratum erat cōmūnū Lymbarūm ante occulos multitudō pro se: q̄s q̄s quod ceperat afferebat ante pedes pythi pīces abiciebat. Cum Cannius queso: inquit quid est o Pythi: tantum ne pīscium: tantu[m] ne cimbarū. Et ille Quid mirū inq̄t hoc loco Siracūs quicquidem est pīscium bic aquatio: bac villa isti carere non possunt. Incensus cannius cupiditate contendit a pythio: vt venderet gra

Gatus:

Condīcēt
Opīpare

ius edicti ratio equissima est inq̄t nam cum singulorū rationēs argēntarij conficiant cetera. Num mūlātōs quoq̄ non esse int̄iquiz rationēs edere Pomponius scribit: & quia & nummularij sicut ar̄gentarij rationēs conficiunt quia accipiunt pecuniam & erogant p̄ partes quarum probatio scriptū ram codicibus: eorum maxime cōtinetur. Satus ait officiū n̄ argēntariorū atq̄ ministeriū publicā babet causam & hec principaliſ eorum opera est: vt etiam actus sit diligenter ratiōneſ conficiant. Apud omnis ordīnes boniſ cuiusq̄ ordinis propter eius: artē ob quam apud omnis in summaz gratiaz venerat: grātiosus dicitur qui apud alios gratia val̄s. Quid eos facere velle. id est dīxit quid essent facturi. vt felicet vniuersit̄ q̄s offerret quod cepiſs. ¶ Tempore reb̄s qua illi cenam condicerat. ¶ Condīcēt est denunciare. Inde dīcimus condixit tibi cenam. Et Liuīus condixit pater patratus. ¶ Opīpare slauter sumptuose ab ope & paro paras. ¶ Tantum ne pīscium. Felicet est hic & tot cymbe. id ē nauicula pīscatoris. ¶ Hoc loco id est pīscēs qui habentur apud siracusas sunt bic. ¶ Aquatio

Sceuola:

Ulpianus:
Aristoteles.
Terrius.

Nomen

Seneca:

Id est hinc omnes aquam sumunt. ¶ Contendit petiſ summo studio. inde dīcimus aīdeo a te hoc contendere. ¶ Grauate. Non libenter simulabat se grauite ferre hortorum venditionem. vt plus ris venderet. nam vendidit tanti quanti voluit. Instructos cum omni instrumento & apparatu. Unde est rubrica in li. xxvij. digestorum de fundo instructo & instrumento legato: vbi disputatur quid continetur sub fundo instructo & instrumento aīciū legatus relicto. Emerat Cannius hortos instructos. ergo pīscatores illi erant sui. si pīebi fuissent: vt ipse arbitrabatur. quoniam vt inq̄t Sceuola: cum maritima pīdia instructa venduntur etiā pīscatores qui solebant in mīstero vēditōris esse: venditionē continentur: & si in agro venationes sint qui legatur instructus aīciū sive venditūr venationes quoq̄ & vestigatores & canes & cetera que ad venationes sunt necessaria: in strumento continentur maritima si aīger ex hoc prouentum habuerit. Et instructis hortis filio legatis mater argēntū muliebre filie legauerat quēstū: est: an hoc argēntū instrumento continere? Respondit Pomponius id argēntū multebrē: quod ea in ortis habuerit vt ibi esset instructio ad filiam pertinere. Ulpia. dīcēt: instrumenta fundi ēē ea: que fructus querendi colligendi conseruādīcēt gratia parata sunt. Instrumento pīscatorio. Aristoteles aīt: consineri nauiculas: que capēdozum pīscium causa comparate sunt: Et Aeritus aīt: etiam pīscatores contineri. Igitur cum Ēānius emiserit hortos instructos: vbi erat pīscario & tot cymbal pīscatorū viderat omnia se emīse credebat. ¶ Sed dolo malo fuit deceptus de quo paulopost dicetur. Facit nom na. Id est constituit pīctum & facit se debitorem. Nam aliquando nōmen significat debitum. Unde dīcimus. habeo multa nomina: & volo exīdere nomina. id est debita. Unde dīcit idem in epistolis: de Attellis: no nomine scripti ad pīlo pībīnum: ut appellaret. id est allaz: sed nomina facturi inquit Seneca

Officiorum.

Asconius. diligenter patrimoniū & vasa debitoris requirimus. Et alibi. Quidam volunt nomina secum fieri. Pedianus Asconius sic ait. Tituli debitorum nomina dicuntur preferim in his debitis in quibus hominum nomina scripta sunt quibus pecunie commendare sunt: ergo nomina dicuntur debitores: vel debitores. **F**confite negocia. Id est ipsam emptionem constituens se debitorē dicimus confice de re mea & rem meam. **A**d naturę festine & cito. **S**calmum nautilus. sed scalmus prie significat locum nautilus: in quo remus ponitur & innitur. **F**erie pescatorum. Id est festus dies in quo pescatoribus non licet pescari. Ferie dicte sunt a feriē dis victimis: & significabant apud antiquos dies festos in quibus homines erāt feriati. id est nibil agerant. Erant ferie publice & privatae. Publicarū quatuor: erant genera auctoře Macrobi. Aut emstatue erant: aut conceputae: aut imperatiue: aut nundine. Statue vniuersi populi. coes certis & constitutis diebus ac mensibus & in statutis obseruationibus annoate. **C**onceptiae que quotannis a magistris vel sacerdotibus concipiuntur in dies certos vel eius in certos. Imperatiue quas consules vel pretores per arbitrio potestatis indicat. Nundine erat daganoy. i. rusticorum: qui conueriebat negotiis p̄p̄ris vel mercibus. p̄sunt: & ideo scribit Plinius Rusticus. rustice tribus rubem: nundinis reuiscabant & ob id comitia nundinas habebat: ne plebs rustica auocaretur. Rusticus scribit Romanos instituisse nundinas: ut octo quidem diebus in agris rusticis opus ficerent nouo autem die intermissio iure ad mercatum leges accipientias Romanam ventrent. Unde etiam mos tractus: ut leges Trinundino die promulgarentur. Erant etiam ferie peculatorum familiarium. Erant postera singulorum ut natales. Erant etiam funerum: quas appellabant dentales: in quibus homines mortui causa famula purgabatur: & cladebantur nono die: habebantq; voti insauratores. quod die. in honorem clari viri defuncti ludos funebres celebrabant. Ideo Virgilius descripsit ludos funebres celebratos ab Enea in honorem patris cantit. v. Mona aderat. **E**xapinius in thebaide de ludis in honore Archemori Kosida tam noctes celo dimiserat astral Lucifer & sic veteris poeta instaurationem ex equis purgabatur. Sponsalia vero septimo die instaurationem voti habebant. Quedam habebant sagere feriis publicis: que feriis familiis vtebantur. Ideo scribit Lato in libello de re rustica. multis equis. at nisi ferie nullae sunt nisi in familia. Nos inquit Columella libro secundo apud pontifices legitimis: feriis tantum denicibilis mulos iungere non licet: ceteris licet. Scens igitur Lannius non esse ferias publicas: cu[m] non videret pescatores: quiescunt an essent aliqua ferie pescatorum. **S**tomachart. Stomacabatur & indignabatur. quod Pythius sibi imposuit. Sed non poterat contra ipsum agere: quoniam nondum Aquilius protulerat exceptiones de dolo malo quibus succurritur illis qui aliorum calliditate decipiuntur. Et tunc comperit actio de dolo malo: cum aliud remedium non invenitur. ut libro quarto digestis de dolo malo. ubi pretor pollicetur iudicium de his que dolo malo facta esse dicuntur. Seruus iurconsultus ita finit dolum malum machinationem quandam alterius decipiendi causa: cu[m] aliud simularit: & aliud agitur. Labeo ita finit Dolū malū esse oīēm calliditatem fallaciā machinationem ad circumventendum fallendum decipendum altum exhibitus. Adiecti pretor inquit Alpinus. dolum malum. quoniam veteres etiam bonum dolum dicebant & pro solertia hoc nomen accipiebant: maxime si aduersus hostem latronem ve quis macinatur non poterat. igitur subueniri Lannio deceptor: quoniam nondum constitute erant formule. id est regule & actiones de dolo malo. C. Alius eques romanus fuit clarus scientia iuris cuius cum esset pretor & collegam. Cicero haberet formulas de dolo malo composuit. Cicero pretor fuit lepido & Volcatio consul. Familiaris amicus. C. Luculentus laperte & clare: quoniam sciebat definire. Ergo inquit igitur quid dolo malo sit non potest esse vtile: quia non est honestum: datur etiā a pretore actio dolo malo. Unde dicit Alpinus quod venditor ut commendet dicit sic habendum: et quasi res dictum nec promissum sit: si vero decipiendi emptorem causa dictum est eque sic habendum est ut nō na-

scatur aduersus dictum pmissum actio: sed de dolo actio detur. sed hanc actionem non habebat tunc Caius aduersus Pythium dolosum: quoniam nondum facta erat expressa menio de do/lo malo & formule constituta a iureconsultus. tamen leges hanc fraudem prohibebant: licet non ex/primenter hoc nomen doli mali. Nam lege. xii. tabularum inuentum est remedium tutelarum: ne pu/illus sine tuore obligari possit: ne dolo malo circumveniatur: ut digestis de tutelis. & etiam cogu/tur tutores reddere rationem tutele ne dolo malo aliquid fecerit quod populo ob sit ex eadem lege

xii. tabu. inquit Iustinianus liber

torum & libertarum tutela ad patro/nos pertinet.

Circumscribitio adole/scientiuz: qz minor. xv. annis Iesus

in aliquo contractu potest petere

restitutionem in integrum: qz tali

etatis tura subueniunt ne dolo deci/piatur: ut habetur lege. i. & lege ait

prior digestis de minoribus Lato/rius primus hanc leges tulit qua

dolus malus in primis vindicabatur: licet non exprimeretur dolus

malus. Ait prior: quod cu/mi/no/re. xxv. annis gestum esse diceat

gestum sic accipimus: qualitercumqz

sue sit contratus sive quid aliud

contingat pnde si emit aliquid: si

ue vendidit si societatem innuit: si

mutuam pecuniam accepit & cap/tus est: si succurretur Alpinus.

Iustina!

Alpinus.

sane luculente. ut ab homine perito definiendi. Ergo & Pythius & omnes aliud agentes aliud simulantes perfidi: improbit: malitiosi sunt: Nullum igitur factum eorum potest utile esse: cum sit totiis inquinatum. Quod si aquilana de finitio vera est: ex omni vita simulatio dissimulatioqz tolenda est. Ita nec vt emat melius nec vt vendat: quisqz simulabit: aut dissimulabit vir bonus. Atqz iste dolus malus etiaz legibz erat vindicatus vt tutela duodecim tabulis & circunscrip/tio adolescentiuz lege latoria & sine lege iudicis inquisibus ex fide bona agitur. Reliquorum autem iudiciorum hec verba maxime excellunt i arbitrio rei uxoris melius equius in fiducia: vt inter bonos bene agier. Quid ergo: aut in eo quod melius equus est potest villa pars inesse fraudis aut: cum dicitur inter bonos bene agi er quicqz agi dolose se aut malitiose potest. Dolus autem malus simulatio & dissimulatione vt ait Aquilius cōtinetur. Collēdū ē i gis i rebz cōtrabendis oē mēdaciū nō licitator: & vēditor nec

In hanc etatem adolescentes curatorum: auxilio reguntur: nec ante rei sue administratio eis committit debet: quis bene rem suam gerentibus. Et sine longe iomittamus leges inquit Cicero quibus dolus malus vindicatur: etiam ipsa iudicia: in quibus non queretur quid sit agendum: & coueniat ex prescripto legum & ratione sed ex bona fide excludunt hunc dolum: qui non habet locum vbi ex bona fide agitur. Contractus alij bone fidei dicuntur alij stricti iuris. Unde si dolus interuenit in contractu bone fidei ipso iure nullus est contractus: & sic non est necesse abrogari per sensitiam: si vero interuenit in contractibus stricti iuris poterit se tueri reus dolo exceptione: ut habetur in lege si quis digestis de verborum obligationibus. Et dubitatur an actio rei uxoris numeranda esset intra actiones bone fidei: an stricti iuris et constitutum tandem fuit: vt continetur inter actiones bone fidei: vt institu. de actioni. et lege prima. Co. de rei uxoris actione. Excellens sunt in vsu & laudantur: quoniam eo spectant: vt excludatur dolus. Nam cum iudicatur inter virum et uxorem suspicio est uxorem a viro circumscribit dolos: & ideo dicebatur: vt index animaduertetur quid esset melius: quid equius in fiducia cum aliquid agitur: in quo interuenit sola virtusqz partis fiducia: & ideo dicebatur bene agi inter bonos id est sine dolo. Bonus quippe vir non decipit: & sic fiducia non violatur: & sic apparet dolus malum fuisse vindicatum non solum legibus: sed etiam iudiciis ex fide bona proutqz Aquilius protulisset dolo malo formulas nō potest inquit Cicero esse fraus: ubi est equitas: & cum bene agitur inter bonos non potest esse dolus: qui consistit in simulatione: et ideo in contractibus omne mendacium tollendum est: et omnis simulatio dissimulatioqz: sed bona fide agendum. Licitatem laudantem precium: ut emptor deceptatur: quod sit temporibus nostris. Licitari & liceri est aliquid emere augendo precium. Inde licit

Licitari

Officiorum

ratio et licitatores qui preium augent: inde auctio dicta. Venditor aliquando licitator est inductus ut preium augeat: et provocet alios auctione: quod est contra iustitiam: et ad maliciam pertinet: et empor non debet aliquem opponere. Qui contra se licetatur id est qui minus preium pollicetur: statur ad hoc ut venditor sit captus: nec vendat tantum: quantires valeret: cum videat preium ab aliis non augeri: sed potius imminui. Qui licetatur certe de prelio et minus pollicetur in fraudem venditorum: et ideo inquit C. non faciat preium rei: nisi semel. empior. s. t. venditor. Ad eloquendū ad exprimendum preium. Nam non imponat preium nisi semel: ni fiat fraus per licitationem: et assert exemplis Scuole: qui in boni viri officio fungitur: retur: pluris estimantur fundi: quam venditor estimasset. Itaque aurum preium hoc fuit officium boni viri: et nemo negat inquit C. sed dicitur ipsum non fuisse sapientem: quoniam potuisset minoris emere: quod C. negat. Vera enim sapientia et prudētia semper cui honestate coniungitur: non fuisse igitur appellare prudens Scuola: sed malitiosus et callidus: si alter fecisset: et assert Ennius Ennius quā dicit esse verā sed non eo modo quo iperita multitudine putat. Non enim potest aliquis prodesse sibi nisi cum virtute: cum nihil sit utile quod vacet honestate. Frustra igitur ibi sapit: qui sibi nescit podesse: et qui ea facit quod nō nomine boni viri amittit et vere sapientem: cōcētiāq; offendit suā et sic plus amittit et lucretur virtutē: scilicet que nullo alto emolumento potest compensari. Unde Attalus stotus dicebat Malitia ipsa maximam pīe veneni sui bibit: illō autem venenū quod serpentes in alienā permiscunt proferunt: sine sua continēt non hunc simile: hoc habentibus pessimū est: et Seneca dicit. Innocentē quisque se dicit respicentes testes nō conscientiā. Ennius autem alter putabat: quoniam nō sequebatur banc sanctitatem stoicorum et conscientiē integritatē: et ideo dicit C. Vere id quidē: si Ennius cōsiderasset ut ego quid sit podesse: quoniam abinoceat nō potest qui alios decipit: et malitiosus dicitur: non prudens. Malitia enim cū vicio coniungitur: et scilla sententia duplē habere potest apud illos qui de his rebus diversa sententia: ut sit superior disputatio inter Diogenē et Antipatrum. Inde sententiam Hecatonem stoice sanctitatem minus cōsentaneā tarat: qui senset sapientis esse oia facere que leges nō prohibent ad rem domesticā auggendā: cū multa sit nō prohibita legibus et institutis que si fiant: sunt cōtra officia: et id quod bonum virum decet: qui ex natura viuēs non leges respicit tantum: sed ius nature et conscientiā. Scuola potuisset emere fundum quanti vendebatur: et leges non cogebant augere preium sed officium boni viri: qui communī utilitatē consulere debet: numeros addere venditoris estimationis suast. Sequebatur igitur Hecaton id quod Diogenes. et ideo nō poterat illi placere factum. Scuola: qui putat non esse boni viri rem domesticā augere conscientia repugnante. Hecatōnem qui fuit stoice professionis: sed non est sequentius illam sanctitatem veterum stoicorum ordo est. Vide Hecatonem differentem in libris quos scripsit. Quo Tuberoni. Et esse sapientis spernitū ad prudentem virum nihil facere contra leges et instituta augere que rem domesticā quae cuncte ratione quā leges et instituta ciuitatis non prohibent. Nec enim haec ratio Hecatonis: quoniam oportet cōparare diuitias: ut cōsulamus illis quibus tenemur ex officio: et potissimum reipublicae que omnium charitates complectitur. Huc Hecatōnem scilicet non potest placere id quod fecit Scuola: qui voluit augere rem domesticā quoniam potuisset salvis legibus et institutis.

Attalus

Seneca

Testim omnino ratio quare non potest placere id factum Iecatoni: qui negabat se facturū alii quid sue utilitatis causa quod nō liceret per leges et instituta ciuitatis. Sciuole autem licebat emere quanti vendebatur: sed noluit ut boni viri officio fungeretur: qui non facit aliquid aut vitet propter leges: sed propter virtutem et naturam quam ducē sequitur ab omni turpitudine ac dolo abborrentem. **C**ompendij utilitatis et Transquili scribit Elau. inchoasse emissariū fucinū lacus magis spe glorie quam compendij. **H**uic Iecatoni qui ita censuit discessus a prisa stocorum integritate nō est laudandus inquit nec gratiam meretur. Sed siue dolus malus inquit siue cōstat in simulatione. cum scilicet simulamus ea que non sunt siue in dissimulatione cum retinemus ea quā dicenda cōntent ut aliquis decipiat. Pauca sunt in quibus non veretur ipse dolus et ideo boni perpauci sunt: quoniam si bonus est qui nemini nocet p̄dest quibus potest. Si volumus iustitiae vere iudicare: pauci sunt qui hoc dolo non teneantur: si dolus et fuit aquilus in simulatione cōsistit: et si is est dicendus vir bonus: qui nemini nocet. Sed quo difficiens hoc preclariss. Nibil enim p̄biber aliquem esse bonus si esse voluerit. Dolus malus inquit Alpinus sit ex calliditate et fallacia: et ut ait Pedius. dolo malo pacrum sit: quotiens circumscribendi alicuius causa aliud agitur et aliud agit simulatur. **I**lluc igitur conclusit Cicero peccatum nuncesse utile propter turpitudinem et honestatem. Et de ture quidem prediorum asserti sanctiones p̄fiscorum in rebus vendendis: ut dolus excludetur: sed leges latores postea santerunt: vi non teneretur quis de virtute patenti: etiam si rem ipsam laudauerit exempli gratia si domum bene recteque edificatam se venderet: vel mancipiūz formosum cum deformi esset: sed de occultis tenetur ut supra dicta est. hec habentur digestis de paciūtum. ut venditor aperiret virtus prediorum: que ipse sciret. Leges duodecim tabula. volebant. ut ea prestarentur que venditor dixisset: cum venderet. Sed iurisconsulti constituerunt penam si aliquis venditor virtum aliquod retineretur. **C**onstatuerunt iudicauerunt. **P**restari satisficeret. **C**um ponit exemplum quo ostendit retinentiam venditionis fuisse vindicatam sententia. **M. La.** In arte que erat in colle Tarpeo prope templum iouis capitolini. Augures habebant sedē in curia veteri: ubi inaugurarī consueverant et etiam in arce propter eminentiam. poterant enim obseruare aures et templum iouiū designatum. Et ideo domus Claudiū in celo monte et regione ad arcem noctebat auspicijs propter altitudinem. Unde Amphiaraus et Melampus: ut canit Papinius caputaturi auguria montem concenderunt: ne aliqua officeret altitudo. Et ibant augures ex curia ad arcem per sacram viam. et ideo dicit Varro. Sacra via dicitur quod per eam ab arce ad augures sacra quod mensibus ferebantur. Erat enim via sacra a curia veteri versus ampli teatrum usq; ad arcem Capitolinam. Curia veteris erat in carnis prope edem sancti petri ad vincula. **O**fficeret noceret: **I**n insulam jedes via circundatas: nam insula in urbe dicitur domus: quam via ambulet.

Trāquil :

Alpinus.

Varro
Insula

Officiorum.

Unde est apud Tranquillū. Cesarem egisse censum per dominos insularum. **T**roseripisse scilicet p̄missedes venales in tabula: que edibus affigebatur. **C**arburum illum adegit. **i**. dicit Claudiu^s ad arbitrum qui arbitraretur. scilicet ex bona fide. et indicaret quicquid oporteret ipsum Claudiu^s dare facere: atq; p̄stare ibi calphurnio: his verbis vtebantur jurisconsulti. **U**nus habetur in li. di^s gesto. de verborum significacione q̄ facere oportere hanc significationem haberet: ut abstineat quis ab eo facto quo contra conventionem fieret. **J**ustinius. li. iiiij. institutio. loquens de actionib;
Iustinius. **A**ctio est ius persequendi in iudicio quod sibi debetur. **A**ctio^s nes alique sunt in personam: per quas intendit ei dare facere oportere. **D**are oportet inquit cum datio est in obligatione: facere cum factum continetur in obligatione: vt si promisisti scribere quod petitum actione et stipulati. **M**arius ponit aliud exemplum: quo ostendit rei centia apud antiquos iudicio vindicatum. **B**aconius Pediaⁿ nus dicit fuerat cratidian^a arcta necessitudine. **C**icero coniunctus. **H**e seruebant seruitutes aut personarum sunt aut usus. et usus fructus rerum: vt seruitutes rustico. p̄dio et vrba. prediorum urbano. seruitutes sunt he que edificiis inberent. et vt victimus onera vicini sustineat: vt in pariter eius liceat vicino signis mittere: aut stillicidium vel flumen rectivat. quis in edibus suas. vel cloaca vel in area vel non recipiat: et ne altius tollat q̄s edes suas ne luminibus p̄cint edes. **S**eruitutes rusticorum pres. **P**ediorum. **A**ris ad aquam appulsius et ius paſſendi calcis coquende barene fodendi ideo seruitutes prediorum appellantur inquit Justinius: quoniam sine prediis constitui non possunt. **N**emo enim potest seruitutem acquirere urbani vel rusticai prediis nisi qui habet premium: nec quisq; debet nisi qui predium habet. **O**mnia edificia vrba na predia appellantur etiam si in villa edificata sint. **U**lustratus est ius alienis rebus utendi. frumenti salua reru^s substātia. De his erit turbibus habetur libro octavo digestorum et libro: secundo institutionis. **E**t ideo Marius vocatus fuit in iudicium: quoniam retinerat seruitutem edium: quas vendiderat. **C**avebat ius instabat ut ius seruaretur et locum haberer. **P**restar: satisficer: hoc nollebat ius. **Q**uatenus in quantum possunt eas tenere et videre prohibent enim leges astutias apparentes. Philosophi autem conscientia intuntur et ratione contra quas nihil agendum censem. **L**ex id prohibet et puniri quod in se continet manifestam fraudem. Si cum bonis viris viueretur non esset opus tot legibus que ex malis moribus orte sunt. Ratio dicit bonis viris nihil esse agendum quod alijs nocet. **L**eges prohibet ne fiat: et si fit manuq; teneri potest: puniri ergo inquit cum philosophi tollant astutias ratione. et ratio dicit null

esse agendum in fidose, qui vult e natura vivere: et rationis perscriptum seruare: nihil faciet quod ipse intelliget dolum in se habere et in fidias. Sunt ne igitur querit Licero an sint in fidie tendere plagas. id est recta: quis non exigit feras his qui tendit ut ostendat in fidias esse proscribere domum habentem in se aliquid vitii: quis ipse venditor vanitate verborum non allicit emptores: qui per se possunt in fraudem labi: si emerint rem: quam vident venalem. Plage sunt retia: quis bus fere capiuntur in siluis. Argilius. Retia rara plague. et Plinius in epistolis dicit. Sedebam ad

retia. Excitatum clamore scilicet et canibus ut fere impellantur ad retia. Fere que sunt in siluis ut certi apri et cetera id genus. Sic tu adaptat similitudinem et ostendit illum in fidiet qui proscriptis edes quis vonitate verborum non vta tur. Tabula in qua scribatur aliquid esse venale sed eis inquit Licero leges ista non prohibet: tamē natura vetat que vult via communis utilitati consulatur et que est fons iuris quoniam nihil potest esse iustum: aut legitimum. quod sit contra naturam: de qua satis est arbitrio: dictum est in superioribus voluminibus et de societate hominum: que late patet et latissime.

Adore consuetudine iam depravata. Sancti constitut et firmari: hoc feliciter non esse agendum: tamē lex naturalis vetat. Societas ei ratio quare sanctum est iure naturali. Dictum est in primo volumine Aliud insgentium differentia est inter ius gentium et ciuite. illa instituta ciuitatis dicuntur illius ius ciuale. Sed iura que eque a posteriori gentes custodiuntur: rupta reditiones emporis et fere omnis contractus qui non in una ciuitate tantum sunt. sed apud omnis dicuntur de iure gentium. Si volumus inquit Licero naturam sequi huius manam societate complecti debemus et arbitrare ius gentium esse etiam ciuale cum mundus sit communis patria et quasi ciuitas: cum singuli homines quicunque illi sine ciues habendi sunt. Sed amissim inquit expressam imaginem iustitiae et ruinus inuestium nullam habentes rationem nature que hominem ad ipsum boies creavit non ad genitum dolos et in fidias. Ex persam apparente et extante. Eas ipsas umbras et imagines habemus inquit exempla majora si sequeremur: non erraremus: et assert verba quibus antiqui vtebatur et natura viuentis et recte pieb vitia sequerentur illas imagines: que ducent a natura. Feruntur enim ratio quare vellent homines illa sequi umbra et imagines: quoniam a natura ducunt et veritate. Nam quoniam estimatione digna et laude. Captus dolo scilicet malo circumventus et fraude deceptus. Ex fide bona. et contractibus bone fidei: in quibus vir boni cognoscit. et ponit noia contractus sine actione bone fidei: quibus si dolus malus initium dedit: ipso iure nullus est contractus. Latissime ad oia se extendere: quoniam est fundamentum iustitiae et versatur in his contractibus: quos licet ponit et in recosulti. Mandatis Alpi. li. xvij. digesto. ait obligatio mandati contractus consistit. id per nunc quoque vel et epistolam mandatum suscipi potest. Mandatum nisi gratutum nullum est. nam

Plage.
Argilius.

Alpinus.

Officiorum

originem ex officio atq; amictia trahit. Contrarium porro ex officio merces. Interveniente enim pecunia res ad locationē & conductionē potius respicit. Mandati actio rūc cōpetit cū cepit inter esse eius qui mandauit ceterum si nibil interest cessat mādatti actio & eatenus competit quatenus interest: vīputa: mandauit tibi vt fundum emeres si interer: i mea emit teneberis. In his ergo mādatis opus est agere ex fide bona: vt id quod mandatur fiat sine fraude. Emendare autem est fuit um vel alium aliquem in aliquam regionem vel salutis vel eductionis causa mittere. Unde in oratione pro Rhoscio Amerino dicit

Emendo.

Virgilius

**Morbus
Sabinus
Justinia**

Fugitiu.

Emendatus fuerat hic aperte in agrum. Virgilius metri necessitate astriclus cecinit. Mandarant a/lendum Threicio regi. In his contractibus bone fidei. Statue re iudicare quid quisq; alium debeat ex fide bona cum sint aliquid iudicia opposita. ergo uider cōsiderare debet: an dolus malus de derit cōtra cuius originē: & non tam iura sed fidem equitatem & boni officium respiceret: qm̄ summum ius aliquā summa est iniustitia. Et ideo pretor pponebat exceptiones & dicta quibus succurribatur aliqua calliditate oppres sis. & ideo inquit. Omnis malitia tollenda est de qua suo loco dictū est: & etiam de prudentia. Dele/ cu/ vt sciat iudicare quid sit bonū quid ve malū: & bonū sequi. Malitia vero contrarium facit: semp enim virtus adharet. Ductū a natura quoniam ius naturale. quod est primum dedit originem iuri ci uili: & tunc ius est optimum: cuz se

quatur prescriptum nature. ius enim nisi altius est nisi moralis pbia: que naturam sequitur & a qua petit originem sumi boni: & Cicero inuestigavit semina honestia natura. Omnis enim virtus est fin naturam: ius igitur ciuile naturam imitatur: cu/ vult vt nemo decipiatur. Sed mācipior. i. seruorū qui ita appellantur: eo quod ab hostibus manu capiebatur. Vpi. ait vt babet li. xxi. digestis de e dili. edi. Dicunt ediles qui mācipia vendunt certiores faciant emptores. qd morbi vitisq; cuiusq; sit qui fugitiuus errore sit noxa soluus nō sit adēctus oia cum ea mācipia vēdunt ac recte p nunciado. Lā butus editi pponēti sunt: vt excurretur fallacio vēditoris & emptoris succurret retur qdūcū decepti a venditoribus fuerint dūmō sciamus vēditorsētia si ignouerit ea qd̄ editis prestari iubēt si teneri debere. Nec est hoc iniquū. potuit enim ea nota habere vēditoris: neq; enim inter est emptoris cur fallatur: an ignorātia vēditoris an calliditate. Si u. telligāt vitū morbulog māctis pī vt plērū signis qdūcū demonstrat solet vita. pōt dīc editi cēssare hoc enim tñm intruēndū est ne emptor decipiatur. Morbum sic sinit Sabinus habitus cuiusq; corporis cōtra naturā qd̄ vñsum eius ad id facit deterioē: cuius causa natura nobis eius corporis sanitatē dedit. Hoc editi pponebant ediles curules unde dicit Justinianus. lib. i. institutio. Proponebant autē & ediles editum de quibusdam causis: qd̄ iuris honorarij portio est. Sanitate Jan fit sanus & integer an morbosus

Defugia Jan fit fugitiuus. & erro. & an fit sur. Fugitiuus vt sinit Officilius est qd̄ extra dñi dominum fuge causa quo se a domino celaret. mansit. Cecilius autē fugitiuū esse ait cū: qui ea mēte discedat: ne ad dominum redēat: tamēsi mutato consilio ad cum reuertatur. Memo enim tali peccato inquit penitentia sua nōcens esse definit. Castius scribit fugitiuum esse qui certo proposito dominum relinquit. Prestat satissimū ita iubentibus edilibus curulibus. Herendum est alia causa: quoniam heredes non tenentur prestare. Is enim qui beres relinqutur: non potest scire naturam seruorum: & ideo is tenetur qui potest scire & debuit. Cum igitur inquit Cicero natura sit fons & origo iuris ciuilia: quo fraudes probibentur: si naturam ducem sequi volumus nemineq; decipiāmus. Nec villa maior Iuinc inquit nascuntur mala & deceptions: cum malitiosus arbitratur se omnia intelligere: & putat aliquid esse iuste quod nō sit honestū: hoc nō putaret ipse prudēs: is qui omnia recie intelligit: & seit babere delectum bonorum & malorum. Ergo nulla est malorū pernitas vt

ductis locatis quibus: vite societas continetur. In his magis esse iudicis statuere presertim cū in pleriq; essent iudicia cōtraria qd̄ quēq; cu/ qd̄ prestare oportet. Quo circa astutie tollēde sunt eaq; malitia que vult quidēvideri se: esse prudentiam. Sed abest ab ea: distatq; plurimi Prudentia est enim locata in delectu bonorum & malorum. Malitia si omnia que turpia sunt mala sūt: mala bōis antepōit: necvero i predijs solum'ius ciuile ductu; a natura malitiam: fraudemq; vindicat: sed in mancipiorū venditioneyēditorum fraus omnis excluditur. Qui enim sci re debuit de sanitate: de fuga: de furtis prestat edictio edilum. Herendum alia est causa ex quo i telligitur quoniam iuris natura fons sit: hoc fin naturam esse neminem id agere: vt ex alterius predictur inscrita. Nec villa pernices vite maior inueniri potest qd̄ i malitia simulatio itelligētis

se humane q̄ simulare intelligentia: que nulla est vbi regnat malitia contraria prudentie: que honestum a turpitudine separari: n̄l putat esse vtile quod n̄ sit honestum: & sic nulla repugnaria esse potest inter honestū & vtile. Et hec pars disputationis ad prudentiam & iusticiam pertinet. Ma-
litia vult imitari prudenter: sed ab ea distat plurimum. Quotus enim quisq; ratio q̄re inde orat tal
permittit: qm̄ inquit malitiosus n̄ abstinet iniurta: si id p̄t occulere & impuniteratio est. q̄s
putat id esse vtile quod non est. Prudens autem id non committeret: sed quia pauci sunt prudentes.

ex quo illa innumerabilia nascuntur: vt vtilia cū
bonestis pugnare videantur. Quotus enim q̄s reperietur qui impunitate & ignoratiōe omniū
proposita abstinere possit iniuria. Periclitemur
si placet in his quidez exemplis: in quibus pec-
care vulgus hominum fortasse non putat. Ne-
q; enim de fiscarijs. veneficijs testamentarījs
furibus: peculatoribus: hoc loco dissenserendum
est: qui non verbis sunt et disputatione p̄bilo-
phorum: sed vinculis & carcere fatigandi. Sed
hec consideremus: que faciunt bī: qui babentur
boni. 2. Minutij Basiliū locupletis hominis
falsum testamentum quidam e grecia Romam
attulerunt. Quod quo facilius obtinerent
scripsierunt heredes secum. 3. Crassus. & qui
cum Hortensijs homines eiusdem ciuitatis po-
tentissimos. qui cuj illud falsum esse suspicarēf
sibi autem nullius essent consciē culpe: alieni fa-
citoris munusculum non repudiauerūt. Quid
ergo: sat in hoc est: vt non delinquisse videatur
Hib; quidem n̄ videtur quāq; alterum ama-
ui alterum non odi mortuum. Sed cum Basiliū
3. Satyrium sororis filium nomen suum fer-
re voluisse: eumq; fecisset heredes: bunc dico pa-
tronum agri piceni & sabini. O turpem notam
temporum illorum: non erat equum principes
cuius rem habere: ad Satyrium nibil preter no-
men peruenire. Et enim si bis qui non defen-
dit iniuriam: neq; propulsat a suis cum potest
injuste facit: vt in primo libro differui qualis ba-
bendus est is: qui non modo repeilit: sed etiam
adiuuat iniuriam. Hib; quidez etiam vere be-
reditates n̄ honestevidentur: si sint malitiosis
blandicjjs officioruz non veritate sed simula-
tione acquisite. Ut qui in talib; rebus aliud vti-
le interdum aliud honestum videri solet falso.
Nam eadem vtilitas que honestatis est regu-
la qui hoc n̄ p̄uderit ab hoc nulla fraus abe-
rit nullum facinus. Sic enim cogitans ē istud
q̄dez honestū verū hoc expedīt res a natura co-
pulatas audebit errore diuellere q̄ fōs est frau-
dum: maleficio: n̄ scelerū omnū. Itaq; si vir bo-

pauci repūnt qui fungant officiū. Quotus quisq; . Quot repū-
eur. quasi dicat pauci. Q̄ p̄ ericlite
mūr experiamur. inde periculū fa-
cere. Videamus inq; de his qui
babentur bōt viri & inuenient
eos etiā ab officio diceſſis. Vul-
gus: imperita multitudo: que ne-
scit iudicare quid ex officio fiat qd
contra officium. Neq; de fiscar-
ijs. Non loquor inquit de mani
feſtis ſceleribus: sed de his que la-
tent in simulatione officiū & intel-
ligente. aperta ſcelera non ſunt
caſtiganda & coibenda rōnibus
p̄biciſ. sed pena cōſtituta a legi
bus. Lex Cornelia d̄ fiscarijs est q̄
homicidas victore ferro p̄sequit
vel eos qui hominis occidēti cā
cū telo ambulant. Fiscarij appelle-
lantur a ſica. Q̄ Testamentarījs
bis qui falsa testamēta ſcripſerē
Est etiam lex Cornelia de falfis:
que & testamentaria dicitur & pe-
nā interrogat ei q̄ testamētu vel alio
iſtrumentū falfū ſcripſerit: signa-
uerit: rectauerit: ſublecerit. quin
ſignū adulterinū ſecerit: ſculperit
expiſſerit: ſctens dolo malo: eiusq;
legis pena in ſeruos evitū ſup-
pliciū qd & in lege de fiscarijs & ve-
neſicarijs ſeruat: in liberos vero
deportatio. Peculatoribus bis
qui rēp. furat fuerint. Lex vtilia d̄
peculator eoꝝ punit q̄ pecuniā v̄l
rēp. v̄l ſacrā v̄l fūtigō ſurati ſue-
rit. S; si qdē ipi iudices tpe admī-
nistratōſ publicā pecuniā ſubtra-
kerint: capitali aiaduertione pu-
niciunt: nō ſolū ibi ſed etiā bi q̄ m̄
nifertū eis ad hoc exhibuerūt: v̄l
qui ſubtractas ab his ſcēter ſu-
ſceperūt. alij vero qui in hāc legē
inciderit: pene deportatioſ ſubtrā-
cūt. Fūtigādi. Fūtigā ſuſ in hoc
loco eſt coibere ſuſcōp̄rie: au-
toz eſt Montus. Mabent̄. Icuſ
reuerano ſit boni. & ponit exēpluz
qđ per ſe clarū eſt. Q̄ Qui. Horē
ſū. ſ. q̄ ſuit eloquētissimus: & Li-
am̄. Q̄ Nomen ſuū qm̄ religne-
rat ſip̄ heredē: & ut vocareſ. M.
Basilij p̄nceps: iter p̄mos ciuita-
tis Crassū. & Horē ſū. Q̄ Sic ei

Sicarus

Fūtigo

Montus

Officiorum

cogitās. Ille inquit q̄ sic cogitat & dicit hoc ē honestū: s̄z voc vtile: segregat res natura cōfictas: bō
stā. s̄ ab utili: & hic emergit oia scelera hoc bi faciūt q̄ malitia bñt n̄ prudētiā. Ut bon⁹ fugit turpi
tudinē & iuriā: nō q̄ timeris famā si feceris: s̄z q̄ putat viciū ppc se fugiēdā & huius ppc se amāda
coleādā. Q̄ Exploratiſ ſi certiſ bñt: qm̄ n̄ illi eēt hoc pſuasū turpitudinē ppc se fugiēdā eē boies
latebras hacten oia cōmpteret a quibus natura ipa cōis parēs abborret. Q̄ Saltaret. Inō ſolū facere
crepitū dgitis: & ſtarat cupiditatē Crassi. Q̄ Cōplicatā ſuoluitā quadā ignorāta. Solus enī pui
dēs hoc cognoscit & ſtatut illiſ &
bonū virū q̄ pſit qb⁹ poſcet. Q̄ De
pren̄o ita dicit⁹: audiuſ p̄cē
ex p̄fe & de p̄fē Honeſto. Vtute
p̄dito & laude digno. Q̄ Lū ſi. Jū
ſtat? Q̄ Spōfionē feciſſet. Depoſi
tuerit pecunia aſſuerā ſe eē bo
nū virū: & Spōfionē faciēs n̄ ita lu
dicareſ: s̄z fimbria noluit iudicaf
ne ſi aliter iudicaiſſet: notaret infa
mia virū honestū: & ſi eē bonū vi
rū iudicaret videreſ cōſtruere ali
quē eē bonū qui m̄lta d̄z bēre: vt
hoc noīe dign⁹ ſit. Q̄ Cōtra. Iquā
ille ſpōdēs aſſuerabat. Q̄ Statu
tēſ p̄ cēſto babuſſe & iudicaiſſe
ſup̄ dicit. S̄z cū ſtatuiſ ſop̄ eē pe
cūia: & in academias ſtatueſ aut̄
q̄ ſi ſapiēs voc matie videt eē ſa
piētis. Q̄ Lū ea res. Jeſ virū bonū
multis enī officijs hec pſectio pa
tur & reb⁹ laudabiliſ: qm̄ vt in. I.
I. dicit⁹ eſt ex ſua Aristotelis vna
biſtūdō nō facit ver. nec pōſſum⁹
ſtatueriſ aliquē eē bonū: q̄ ipm̄ vi
dīm⁹ alioq̄ officio ſūgi. Q̄ Moueſ
rat ſtelligētia. ſ. qm̄ vix pōt iueni
ti quēadmodū pſect⁹ orator. Q̄ So
crates. Ibi ſi bonū virū ſentiebat
& dicebat poſſe iuēti & eē q̄ nibil
mall faceret etiā ſi ſciret ois igno
ratiros: ſi talē inuēti difficulte eſt
Preditare. Ipāla dicere ſine pudo
re: turpe inquit eſt de bis reb⁹ dubi
tare p̄bōs: de quibus rufſtici nō du
bitat: a qb⁹ hoc puerbiſ ſuorigem
hūit: quo oñdit cā bono viro vbe
q̄ bñ agi. Q̄ Qui cū. i. cū quo etiā
nocti amotis lumib⁹ & arberis
poſſim⁹ ludere manib⁹, nā mīca
re eē man⁹ mouef & dgitos: quos
explicado numer⁹ perim⁹. Bon⁹
vtr etiā ſi man⁹ videri ſi pōtē di
cer quorū dgitos explicuerit inde
tractū eſt oñmicare. Q̄ Adices. Iu
das dgitis nā dicit moora. Hoc
quā bñ vi interptat. L. v. v. ſi hoc
puerbiſ. M̄bil expedit. I. nibil
eē vſile q̄ nō deceat. Et ſi cōcluſ
at̄ n̄l eē agēdā q̄d iuſticia vacet
ſed ſpectādā eē pſciā ſi nō teſtes.
Sed quorū qſc̄b⁹ hoc facit: vtiſas
q̄ia legib⁹ apta viſ ſi ſeret. qm̄

nus babeat hanc vīm: vt ſi dgitis concrepū
erit: poſſit in locupletiſ ſum testō nomen eius iſri
pere: hac vi nō vtratur. nec ſi exploratum quideſ
babeat: id omnino neminem vñq̄ ſi ſpicaturuſ:
At ſi dares hācvi. Q̄. L. vt digitorū percūſioe
heres poſſet p̄ſcriptus eſte qui reuera nō eēt
heres in foro: mihi crede ſaltaret. Homo autē
iustus & iſ quem ſentimus virū bonum: nibil
cuiq̄ qđ in ſe traſferat detrahet: hoc qui admi
ratur: iſ ſe quis ſit vir bon⁹ neſcire fateſ. At ve
ro ſiquis voluerit animi ſu ſcopicatā notionē
euoluere: iam ſe ipſe docebit eum virū bonū
eſte qui profit quibus poſſit: noceat nemini: niſt
laceſſitus iuriā. Quid ergo hic non nocet qui
quodaz quafiyenō perficiat: vt veros beredes
moueat in eorum locum ipſe ſuccedat. Non er
go faciat dixerit quis quodvtile ſit quodq̄ expē
diat immo intelligat nibil nec expēdiere: nec vī
le eſte: quod ſit iniuſtum: hoc qui non didecerit
bonus vir eſte non poterit: Funbriam consularē
audiebam de patre noſtro per iudicem. Q̄. L.
Cratio Pythie fuſſe equiti Romano ſane boneſ
ſto cum biſ ſpoſiōne feciſſet: ni bonus vir eēt
Itaq̄ ei dixiſſet fimbriam ſe illam rez nunq̄ iu
dicaturum. ne aut ſpoliaret ſama probatuſ bo
niem: ſi contra iudicaiſſet aut ſtatuiſ ſideret
virū bonū aliquem eē cū ea res innumerabilib⁹
officijs & laudib⁹ cōtinereſ: huic igif viro bono
quē Fibria etiā ſi non modo Socrates nouerat
nullo modo videri pōt: quicq̄ eſte vtile qđ non
bonestū ſit. Itaq̄ talis vir nō modo facere: ſed
nec cogitare quideſ quicq̄ audebit quod nō au
deat preditare. Hoc nōne ē turpe dubitare p̄b
loſophos q̄ ne rufſtici quideſ dubitent a quibus
natū eſt id qđ iā tritū eſt yetuſtate prouerbiū.
Eū enī ſidē alicuius bonitatēq̄ laudet: dignū
eſte dicūt: qui eū in tenebris mīces. Hoc quā ba
betvīm niſi illā nibi lepideſtre qđ nō deceat: etiā
ſi id poſſis nullo refellēte obtiere. Eides ne igit
hoc puerbiſ neq̄. Sigilli poſſe veniā dari uer

Si quis turpe nulla occultatō fieri potest honestū: et quod vacat honestate nō potest esse vtile ita volente natura que amat honestū: aversatq; turpitudinē. in. xij. philippica dicit. Mībil est magis vituperā dū qd id facere qd nō licet. Licere id dicim⁹: qd legib⁹ quod more maiorū iustitiae cōceditur. neq; quod qd pōt ei licet nec si nō obstat ppter ea etiā pmitit. Quis illia. in milite martiano sic ait: vij rofōrū et in occētū nūbil facere cōuenit qd negādū sit. Qāt eft̄ ponit id qd dicere posset aliqs: iſic. l. peccādū eē cū magna p̄mīa pponūtur: et cōfutat dices: nullo p̄mīo discedēdū eē ab officio: et pōtē

Quis illia.

exemplum Africū: quivit consula tum tandem adipisceretur: fidem violauit et iusticiam. hec dissensus scribuntur a Salustio in iugurthina historia. Post preturaz quo niam ut dictum est: post preturā licebat petere consulatus et ille de cebatur annus suus. Metellus collegā habuit Illanum. Neq; petitus immo Salust⁹ scribit Martium rogasse missionem a Metello consulatum petend⁹ gratia: et Metellū monuisse Martium ne tam parva inciperet: ne super fortunam animus gereret. Apud populum Salust⁹ dicit Martium criminatum fuisse metellum apud negotiatorēs: quodrum magna multitudo virce erat et si dimidia pars exercitus sibi p̄mitteretur: paucis dieb⁹ iugurtha in catheis habiatur ab imperatore consulto bellum trahi. Duce protrahere captum dulcede ne imperii. Nec noster quidēz Era Tidianus officio boni viri functus est tunc cum p̄tor esset: collegiūq; praeorum tribuni plebis adhibuissent ut res nummaria de cōi sentia constitueretur. Iactabatur enim tempore ribus illis nummus: ut nemo posset scire quid haberet conscripserunt communiter edictū cuj pena atq; iudicio constitueruntq; ut omnes si mul in rostra post meridiem descenderent. et ceteri quidēm aliis alio marius a subsellis in nostra recta idq; quod communiter compo situm fuerat solus edixit: ut ea res si queris ei magno bonori fuit omnib⁹ vicis statue facte ad eas thus et cerei. Quid multa. Nemo vñq; multitudini fuit charior. Hec sūt que cōturbat bonies in deliberatione nōnumq; cū id in quo violatur equitas non ita magū. Illud autē qd ex eo paritur p̄ magnū videatur. ut mario p̄pere collegis et tribunis plebis popularem gratiam non ita turpe consulez ob eam rē fieri. Quod sibi tunc p̄posuerat valde vtile videbat

Salust⁹

Eſconſa

Officiorum

Sed om̄ ponit *Ei* optimā regulā ad seruādū offm̄: qm̄ vbs est turpitudo: nō pōt esse virtus: qd̄ nunq̄ est nisi cū honestate. ergo Marius vituperādus est r̄ Cratidian⁹. Nulla q̄ppē apparēs virtus tātē: vt boni viri nomē amittat. Virtus em̄ oia sugat. **G** Is. q̄ socer. **P** op̄eis taxat: q̄ iultas Cesaris filiā duxit vxor: vt Cesaris audita sumitus multa ad libidinē facere posset. **G** Ip̄ autē socer. **N**ūc Cesaris cupiditatē regnādi detestat: qm̄ iusticiā violavit fidē r̄ oē fas. **G** De pbenicis de tragedia Euripidis q̄ inscribit pbenisse: a choropbenissay q̄ ex tiro pfecte thebas cōcesserūt vt ūplico appollini dona sacra rēt r̄ affinitatē int̄ s̄rios r̄ theba nos obcadimū p̄ditore repētūt ī thebe oblideban̄ ab argiuīs ī ḡciā Polinices q̄ data fide publica vrbē iterant r̄ cū ethoele coraz matre de regno disceptaret. vt canit Euripides Edip⁹ lat̄ regis thebāl̄ fili⁹ ex m̄fe locasta: quā ignor̄ ras vrozem duxerat q̄ttuō suscep̄ti filios. Ethoeclē Polinice An̄tigone: r̄ ismenē: cū refūset loca/ stā ēē m̄fēn r̄ laū p̄fēm se apud pbocida iterfectū: ocl̄os sibi eruſt: r̄ i tenēdix vitā trahēs regnūs filiis reliq̄: vt alter⁹ ant̄s regna rēt. Ethoeclēs mato: natu regna re cept. Polinices ad Adrastū ar gluor̄ regē exulatū abijt cui⁹ filiā duxit vxor̄. Finito āno Ethoe. sept̄ fī negauit: r̄ disputās cū m̄fe locasta develli r̄ bōesto adeo tirānidē cordi ēē sibi dicit vt sup̄dijis r̄ iferis ipare exoptet tūgāt̄ iquens cā currib⁹: r̄ capi curribus ipleāt̄: h̄ cī fl̄nq̄ Polinici tirānidē: r̄ addit̄ vec̄ vba q̄ versib⁹ p̄se qui⁹ ē. Euripides: M̄fīsus ē ab adrasto L̄bdeus q̄ ēt̄ Adrast. ḡne erat: vt regnū reposceret. Ethoe. turegētū violato q̄nq̄gita viros electos ī iſidijs voluit. vt Ebideū redētē trucidarēt: quos ille p̄se eit ois filio. Aeone cedis nūctō ob id Adrast⁹ cōgato exercitu. Thebā obello iuasit malo sider⁹ r̄ aut⁹: qm̄ vicit⁹ vir opatōis eq̄i euasit Alij duces ī plō ceciderāt. Amphiara⁹ baſt⁹ a terra. Tidē vunerat⁹ a Menalippo. Dippomel do ī ismeno s̄bmersus. parthenope⁹ manudriatis cōfecit⁹ Capetus lēt⁹ fulmī Polinices r̄ Ethoe. cōgressi mutuus vñersib⁹ occubuerūt Hoc bellū cecinit Papin⁹ in thebaide. **C** Capital⁹ Ignacioſus r̄ sclerat⁹ dānat. **Ei** bāc smiam Ethoe oclis v̄l̄ pot⁹ Euripidis: q̄ fecerit bāc exceptōe. **G** Violēdū. cē eī ḡfa regnādi. hoc ei exēplo r̄ finis Euripidis alij ad hoc scel⁹ irritati sūt vt ip̄e Cesār. **G** Euripides vñupand⁹ nō ē qm̄ suabat decōp̄sē quātractabat. nō q̄ ip̄e censeret violēdū ēē r̄ pietatē pp̄t regnū. **G** Ecce tibi jn̄ op̄ ē indeq̄m̄nūt colligere: videam⁹ qd̄ fecerit. **Ei** q̄ oēmbōestatē reliq̄: r̄ patriā p̄didit suā r̄c̄lues. r̄ sic ifc

Edipus

sed om̄nizvna regula ē: quā cupio Abi esse nōtissimam aut illud quod v̄ile videat: r̄: turpe ne sit aut si turpe est ne videatur esse v̄ile. Quid igitur possimus: ne aut illum! Mariumvirum bonum iudicare: taut bunc. Explica: atq̄ ex cute intelligentiaz tuam: vt videas que sit in ea species: forma: r̄ notio viri boni. Eadit ergo in virum bonum mentiri emolumētū sui causa c̄minari: pr̄eripere fallere. Nibil profecto minus. Est ergo vlla res tanti ant commodum vlluz tā experendum: vt viri boni: r̄ splendorem r̄ nomē amittas. Quid est quod afferre tantum utilitas ista que dicitur possit quātum auferre si boni viri nomen erpuerit: fidem iustitiamq̄ detraherit. Quid enim interest vtrū ex homine se cōuertat quis in beluā an in hominis figura īmānitatem regat helue: Quid qui om̄nia recta et honesta negligunt dummodo potentiam consequantur. Nonne id faciunt: quod is qui etiam sacerum babere voluit eum: cuius ipse audacia potens esset. Utile enim videbatur plurimum posse alterius inuidia. Id quam ininstum ī p̄atriam q̄ inutile: q̄ turpe esset non videbat: ipse autem sacer in ore semper grecos versus Euripidis de p̄bēsis habebat quos dīcā vt potero in condite fortasse: sed tamen vt res posset intellegi. Nam si violandū est ius: regnandi gratia violandū est: alijs ī rebus pietatem colas: Capitalis Ethocles: vel potius Euripides qui id vnum solum quod om̄niū sceleratissimū fuerat exceperit. quid igitur minuta colligim⁹: hereditates: mercaturas venditiones fraudulentas. Ecce tibi q̄ rex populi romā dominus omnium gentium esse concupierit: idq̄ p̄fecerit banc cupiditatē si quis honestam esse dici: amens est. Probat enim legum et libertatis in

8
Euripidis alij ad hoc scel⁹ irritati sūt vt ip̄e Cesār. **G** Euripides vñupand⁹ nō ē qm̄ suabat decōp̄sē quātractabat. nō q̄ ip̄e censeret violēdū ēē r̄ pietatē pp̄t regnū. **G** Ecce tibi jn̄ op̄ ē indeq̄m̄nūt colligere: videam⁹ qd̄ fecerit. **Ei** q̄ oēmbōestatē reliq̄: r̄ patriā p̄didit suā r̄c̄lues. r̄ sic ifc

Sicut **C.** ut alios a tiranide deterreatur. Ecce tibi ex stomaco loquuntur. **G.** & **P.** in epistola. Ecce illi
bi regulus. **C.** Amis expers prudenter: quoniam ignorat quid sit honestum: quid utile: et si illud factum **Cesaris**
laudat necesse est ut laudet interius legum & oppressionem: quod est oīno nefandum. **P.** pot est. sed quare
nō est utile. **G.** Honestate igitur hoc cludit hanc disputacionem: dices utilitatem dirigendam esse honestatem: et
pro cōperto babēdū nihil esse utile: quod nō sit honestum: ut hec duo: utile & honestum idē significent
a bonitatem & prudenter esse volum? duo verba utile & honestum discrepare: id est aliquā discrepan-
tia nomine ipso videantur habere: sed re idem esse cum nihil sit utile
le quod non sit honestum hoc est contra **Eusebium**: qui matrem dicte
apud **Eusebium** idem esse nomē
apud omnis homines honestum et
utile: verum non idem habent: sed
esse in opinione sit: nam inquit
quisdam non videtur esse utile
et honestum regnare. mīhi autem
honestum videtur & utile: sed hec
ratio conuenit tirano qui propriā
utilitatem curat nullam iustitiae &
honestatis habens rationē. **M.** ac
ab eo transe inquit ad opinionem
populi qui dicunt nullam esse
maiorē utilitatem: quod regnare &
hanc confutat **Ciceron**: quoniam
ipse dominatus multas habet solitudo-
nitates & metum: quod probat
vita tirannorum: quibus pauci sunt
fideles immo nulli hec argumen-
ta sumuntur ex euripidis phoenicis
in quibꝫ rocasta ponit euseb
cl filio in cōmoda quibus tiranni
ni plus equo cupidi afficiuntur
Et afferit carmen Accius: qui in tra-
gedia: que scribatur Thiestes
dit paucos esse bonos regno: sed
multos iniquos & fideles si hoc
inquit potuit contingere Thiestes
qui paternum autumq; regnum
tenebat: quid debent putare tirā-
ni: qui in iuste dominantur: & libe-
ras ciuitates occupat ut fecit **Ce-**
sar: cum enim docuit paucos esse
fideles regnare voluntibus. **A.**
cius scriptor tragediarum fuit d
quo Fabius libro decimo trage-
die scriptores Accius atque **Pacu-**

Plautus

terium earumq; oppressionem tetram & detesta-
bilem: gloriolam putat. Qui autem fatetur ho-
nestum non esse in ea ciuitate que libera fuit
quecumq; eē debeat regnare: sed ei qui id facere po-
sit eē utile: qua hunc obiurgatione: aut quo po-
rius coniunctio & tāto errore coner auertere. No-
test enim dij immortales cuiq; eē utile fedissi-
mum & tēterrū patricidium patrie q̄uis is q̄
se eo obstricerit: ab oppressis ciuitibus parēs no-
minetur. Honestate igitur dirigenda utilitas
est. Et quidem sic ut hec duo verba inter se di-
screpant: sed tamēnum sonare videantur. **H**ūc
ab eo ad vulgi opinionem: que maior utilitas
q̄ regnandi eē possit. **A**bil contra inutilem ei
qui id iniuste cōsequitus sit inuenio cum ad ve-
ritatem cepti reuocare rationem. Possunt enim
cuiq; eē utiles an gores solitudines: diurni &
nocturni metus vita insidiarum periclorumq;
plenissima. **M**ulti inquis atq; infideles regno:
pauci boni sunt: inquit Accius. Ut cui regno:
quod a Tantalo & Pelope proditum iure ob-
tinebatur. Nam q̄to plures ei regi putant: qui
exercitum populi Romani: populūq; ipsum Ro-
manum opprēsisset: ciuitatemq; non modo li-
beram: sed etiam gentibus imperantē seruire
sibi coegisset. **H**ūc tu quas conscientie labes in
animo censes habuisse. Que vulnera? Eius aut
vita ipsa potest utilitati esse: cum eius vite ea cō-
ditio sit: ut q̄ illā eripuerit in maxima grā futu-

Fabius &
AccioFabius
Plutar.

rus: clarissimi claritate sententiarum: verborumq; pondere: auctoritate personarum ceterum ni-
to: & summa in excolandis operibus manus magis videri potest tenoribus q̄ ipsis defuisse. **A**
rum tamen Accio plus tribuit pacuum: videri doctioem qui est docti affectant voluntate.
C Adulti inquis hoc est carmen Accii. **G** At cui regno: quasi dicat: si regno quod iure obtinebatur
pauci boni sunt: quid iniuste imperantibus accidere debet? **E**t Pelope: quoniam Atreus & Thes-
eis: ut dictum est: filii fuerunt Pelopis & Hippodamie. & Pelops fuit filius Tantali. **P**roditum
hereditario iure relictum: quoniam erant nepotes Tantali Iouis filii. **E**t regi Cesar: quē
iniuste regem appellant: nomen quippe regium abominatum erat apud romanos & execrabilis.
CIn maxima gloria hoc dicit in laudem Brutū & ceterorum tirannicidarum. **Q**uāq; id quidē
hoc inquit quod dicti persuasum esse debere veteres Romani sic esse iudicaverunt & ponit exem-
plum Pirribi atq; Fabritij qui utilitatis speciem sine honestate repudianit. **C**um Fabritius aucto-
re Plutarcho consulatum inisset. ventis quidam ad eum in castra epistolam a medico Pirribi sc̄i-
ptam Fabritio reddit: in quo ipollicebatur se Pirribum veneno necaturum: si sibi premium dareſ
e ſij

Seneca

Fabritius hominis consilium detestatus.] statim Pirrum litteris monuit: ut insidias medi-
ci caueret. Littere huiusmodi fuerunt. **L.** Fabritius & **Qu. emilius** consules p̄trbo regi salutem
Neq; amicorum neq; hostium fortunatus estimat: esse videns. cognosset enim cum epistola in
hanc ad te transmissam perlegit: te bonis quidem ac iustis virtus bellum inferre malis vero atq;
injustis confidere. **H**ec autem non tui gratia nota facimus tibi: sed ne mors tua nobis calumnias
afferat: q̄ si virtute nequremus te superare: dolo contendisse. **L**icero alter narrat. Seneca libro
xxiiij. epistolarum dicit. **F**abritius
us medico p̄trbi promittente ve-
nienti se regi daturum monuit
Pirrum caueret insidias: **G**al-
tro sponte nulla romanorum la-
cessitus iniuria, nam venit ut di-
cūm est in auxilium Tarentinoꝝ
ergo cum vltro bellum intulisset
videbantur Romani babere ius-
tiam causam collēdie medio Pir-
rum quo cung modo: sed semp-
spud iplos valuit honestas. Ad
de etiam quod de imperio & glo-
ria dimicabatur: non devita ut in
primo volumine patitur: **L**ice.
precepit quod agendum sit: cum d
imperio certatur. **Q**ui cum] cū
quo Romani de laude certabant
et sic concluditur a **L**icerone n
ihil esse gloriosum nihil vtile cum
infamia: sic dannat. **L. philip-**
pum: qui specie veritatis ductus
ea censuit: que nullam habebent
honestatem. **Q**uoquo modo j̄ q
cung ratione per eos et nefas.
Gectigales] ut sterum essent
tributarie: quatuor. **L.** Sylla eas li-
berauisset ex voluptate senatus
cum soluissent pecuniam prout
litare reipublice. **G**at aucta ves-
cigalia potuisset aliquis hoc di-
cere. Aut sunt ob id publici redi-
ctioꝝ: ergo vtile responderet. **L.**
icero nihil esse vtile quod in se
turpitudinem habeat. **F**ulctum
subiectum firmatum & stabilitus
nemo enim potest esse felix aliena
in felicitate. de his rebus dis-
cēum est satius loco suo. **E**go eti-
am] non audet reprehendere. **C**a-
thōnem qui publicam visitatatem
enixissime defendebat: sed dicie
se ab eo dissensisse aliquando: cuꝝ
aliqua remittenda sint publica/
nis interdum: ut equitas locum
habeat. **R**edemptores enim vecti-
galiū: ut erat apud antiquos
equites romani factiū interdu-
facturam: nisi aliquid remittatur
quod tamē ab illis tare exigi
posse. **L**icero maxime fuit pu-
blicanos: quantam ipse erat ex
ordine equestri et equites erant

rus sit: & gloria. **Q**uod si bec vtilia non sunt q̄
maxime videntur que plena sunt dedecoris ac
turpitudinis: satis persuasum esse debet: nihil
esse vtile qđ non honestū sit. **Q**uamq̄ id quidē
tum sepe alias: tum p̄birri bello a. **L.** Fabritio
consule iterum & a senatu nostro iudicatus ē. **L.**ū
enum rex Pyrrhus. **P.** R. heili: vltro intulisset
cung de imperio certamen esset: et cum rege gene-
roso ac potenti perfuga ab eo venit in castra Fa-
bricij: eiq; est pollicitus: si premiū ei proposuīs-
set se: ut clam venisset: sic clam in p̄trbi castra
rediturum et nemo necaturum. **W**unc **F**abrici
reducendum curauit ad Pirrum: idq; eius fa-
ctum a senatu laudatum est. **A**tqui si speciem
vtilitatis opinio neq; querimus: magnum illō
bellum perfuga unus & grauem: aduersariū im-
periū sustulisset. Sed magnum dedecus et flagi-
tium: qui cum laudis certamen finisset cum non
virtute: sed scelere superatum. **U**trum igitur vti-
lius vel fabritio qui talis i bac vrbe qualis Ani-
stides Athenis fuit: vel senatu nostro: qui nū
q̄ vtilitatem a dignitate se iunxit: armis cuꝝ bo-
ste certare: an venenis. **S**in glorie causa impe-
riū experendum est scelus absit: in quo non
potest esse gloria. **S**in ipse opes erpetūtur: quo
quomodo non poterunt esse vtilles: cum infamia:
non igitur vtilis illa. **L. P**hilippi **Qu.** filii
sententia: quas ciuitates. **L.** Sylla pecunia ac-
cepta et senatuscōsulto liberauiss: ut heurus
vectigales essent: neq; his pecuniam quaz pro
libertate dederant redderemus: et senatus est
assensus. **T**urpe imperio Pirbararum enim
melior fides qua senatus at aucta vectigalia
vtile igitur quo usq; audebunt dicere quicq; vti-
le quod non honestum potest aut vili imperio qđ
gloria debet fulctum esset: & benivolentia so-
cio rum vtile esse odiū & ifamia. **E**go etiam cu
Latone meo sepe dissensi: nimis epim misivide

batur prefracte erarum vectigaliaq; defendere: omnia publicanis negare: multa locis cum in bos benefici esse deberemus euri: illis sic a gere: cum colonis nostris soleremus. Eoq; magis quo illa ordinum coniunctio ad salutem rei publice pertinebat. Vale etiam Curio cu; causam transpadanorum equā esse dicebat semper autem addebat: vincat utilitas: potius diceret non esse equā: qr non esset utilis reipublice: quā cum utili esse diceret: non esse equam fatetur. Plenus est sextus liber de officijs Hecatonis talium questionū sit ne boni viri in maxima caritate an nonne familiam non alere: in utrāq; partem disputat sed tamen ad extremum utilitate putat officiū dirigi magis q̄ humanitate. Querit si in mari iactura facienda sit equi ne p̄ ciōsi potiū iacturā faciat: an seruuli viles. Hic alio res familiaris: alio dicit humanitas: si tabulam de naufragio stultus arripuerit. extor quebit ne eam sapiens si potuerit. Negat quia sit iniuriū. Quid dominus nauis eriperit ne suū. Minime. Non plus q̄ si nauigantēz in alto ej cere de nauī velit: quia sua non sit quo ad enī peruentūz sit: eo quo sumpta nauis est non dominī est nauis: sed nauigantū. Quid si in una tabula sint duo naufragi eq̄ sapientes sibi vter q̄ rapiat: an alter cedat alteri: cedat vero: sed et cuius magis interfit vel sua vel republika causa vivere. Quid si hec paria in utroq; nullū erit certamen: sed quasi in sorte aut in dimicando vicitus: alteri cedat alter: Quid si pater fana expilet: cuniculos agat erarum: indicet ne id magistratibus filius? Nephias id quidem est quineriam defendat patrem: si arguitur igitur non patria prestabit omnibus officijs immovere sed ipsi patrie conducit pios babere ciues in parente. Quid si tyrannidem occuparet: si patrīam prodere conabitur pater: silebit ne filius immo vero obsecrabit patrē: ne id faciat: si nibil proficiet accusabit minabitur etiam ad extremum si ad perniciē patrieres spectabat: patrie salutē antepōet saluti patris. Querit et si sapiēs adsterios nūmos accipiet i prudēs p̄ bōis cū id reficerit solutur: ne sit eos: si cui dēat p̄ bōis

publicani vt dictum est. **Prefracte** obstinate: ct nulla habita ratione equitatis. Prefractum dicitur durum & inflexible. **Ve** ctigalū publicos redditus. **Pu** blicans qui vectigalia redimunt de publicana et vectigalibus dictum est. **Ordinum** equitum. scilicet qui negotia publica tractabant. **L**aritate p̄ penuria. **M**agis q̄ humanitate et sic ab officio dicebat: quoniam officium non est nisi sit honestum ergo officium non potest dirigī utilitate: que ab honestate seu iusta sit. **Querit** hec erat questio Hecatonis que per se clara est. **Hic** in bac questione: quoniā res familiaris boxtatur recti nere equum multi precii & huma nitas seruulū: quis viles. **S**tabulam alia questio. **T**abulam cui insidens euadit ad littus. **Q**uid dominus nauis? **A**lia questio an dominus nauis debeat: aut iure possit eripere tabulam: & dicit q̄ non: quoniam nauis tunc est nauigantium & vectorum. **Q**uo ad locum: quo vt & uenerimus nauem conductimus & sumpussumus. **Q**uid si in una jalua questio. **S**ed ei scilicet cedat cuius vita viles est magis rep. Si autem in utroq; omnia paria sunt: alter alteri cedat: ac si tacta sorte vicitus esset aut pugnando. **Q**uid si pater jalua questio ipsius Hecatonis. **C**uniculos & terraneos meatus: vt furētur pars cuniam ex erario. **A**rguitur reprobēdatū & accusetur id fecisse. Igitur inquit Licero si ita fecerit filius paria non preponetur omnibus alijs rebus. **P**restabit se rite prestans & chartas omnib; officijs: que alijs debemus. **I**mmo vero sc̄z omnibus prestabilie inquit quoniam viles est parie beneficiorum p̄ies in penates. **Q**uid si jalua questio. **P**rodere decis pere. vnde proditores oppugna re inquit Alconius pedanus intimi & hostis est: prodere graui: cum ad eos qui amici esse debent referatur. **Q**uerit etiam jalua q̄ sit. **A**dulterinos nō veros et bonos: qd nostro tempore vulgo sit: & quod q̄sq; est q̄ dubitet ad sterios nūmos solvit. Alii affirmat

Asconius

Officiorum

Diogenes ipsum solutum circa reprobationem: quod negabat Antipater sequutus sanctitate Stoicorum et prescriptum boni viri, quem sentimus tantum. Qui vinum fugiens alta questio. **V**isnum fugiens dicitur quod non conservat bonitatem quam per se fert: sed cum mutatur patrescit. unde fugere est quasi putreficeri et littere dicuntur fugere cum corruptuntur: ergo qui tale vinum vendit dicere debet illud esse fugiens. Sunt quedam vina que non durant: et si quis illa tanquam duratura emeret: faceret iacturam. **R**edhibeat lupus sit recipere mancipium venditur. **A**lpianus Redhibere est facere: ut rufus habeat venditor: quod habuerat: et quia reddendo id faciebat: iccirco redhibito est appellata: quasi redditio cum reditur ab emptore mancipium venditoris: et a iure consuls ponuntur morbi et cause: quibus mancipium redhibeat. **S**ed hic in hac pte et re Diogeni placet ut non dicatur vista. **A**ntipater autem: ut dicatur. **G**aleatorem qui ludo alee tenetur. **S**i quis aurum alia questio. **O**ricalcum est es montanum babens aliquam similitudinem aurum in colore: materna ligna dicitur ottone. **N**ec si de hoc supra dictum est quod vi mafus causa et de dolo quoniam praetores dolo promissa aut ut: rata non habebant. Ponit igitur exemplum de eo quod promissum est nec vi nec dolo. **H**ad aquam sinter cument ad morbum hidropisum. **P**epigerit pacrus fuerit. **E**undem morbum hidropisum. **Q**ui cum ita cum quo pacrum fecerat. **A**ite et saluti statuit Cicero et iudicat nos esse standum tali promissio: sed vite consulendum utendumque medicamento etiam non permittere medico: qui eum id pernegerit ab humanitate discedit. Qui quis sapiens. **A**lia questio. **P**romissio nolle: responderi Cicero proposita questioni dicens sapientis viri et grauis fuisse non permettere sed quia promisit laudabilius erit in hoc mentiri nihil: scilicet ex bere ditate accipere: nisi forte pecuniam illa hereditate reliqua collaturus aliquando sit in utilitatem reipublicae. **G**rauitatis constantia et virtus. **S**i ducet existimabit esse turpe et preter decorum viri sapientis saltare in foro. **H**onestius maiore laude: si nihil capier ex hereditate quoniam ostendit antiquior: et esse sibi virtutem: decorum: omnibus aliis rebus. **M**agnus aliquod tempus: id est in aliquam difficultatem et necessitatem res publice: cui adesse debemus: et quicquid pro illa facinus decet. Ac ne illa quidem

Alpianus.
Redhibe
re.

Oricalcu

Dyogenes ait Antipater negat: cui potius assentior. Qui vinum fugiens vendat sciens: debet ne dicere: non necesse putat Diogenes. Antipater viri boni existimat. Ne sunt quasi controversie in iure Stoicorum. In mancipio vendendo dicenda ne vitia. Non nisi ea: que nisi dixeris redhibeat mancipium iure ciuii. Sed hic mendacem esse aleatorem: furarem: ebriosum: alteri dicenda videtur: alteri non dicenda videtur. Si quis aurum vendens oricalcum se putat videri: indicet ei ne vir bonus aurum illud esse eum emat denario: quid sit millesarium. Perspicuum est iam: et quid mihi videatur: et que sit inter eos philosophos quos nominam controvergia. Pacta et promissa sperne seruanda sint que nec vi nec dolo malo: ut praetores solent facta sint: si quis medicamentum cuiquam dederit ad quam inter ceterum pepigerit: ne illo medicamento vnde postea vteretur: si eo medicamento sanus factus fuerit: et annis aliquot post insiderit in eundem morbum: nec ab eo qui cum pepigerat impetrat: ut item eo liceat vtrum: quid faciendum sit cum sit in humanius qui non concedat: ut nec ei quicquam fiat iniurie. Aite et saluti consulendum est. Quid si quis sapiens rogatus sit ab eo qui heredem faciat: cum ei testamento tertium miles relinquit: ut ante quod hereditatem adeat: luce palam in foro saltet idque se facturus promiserit: quod aliter cum herede scripturus ille non esset faciat quod promiserat ille: nec ne promisit se nolle: et id arbitror fuisse grauitatis: quo ni am promiserit se saltare in foro turpe ducet honestius mentietur si ex hereditate nihil excepterit quod si ceperit: nisi forte eam pecuniaria in re ipsa magnu aliquod tempus contulerit ut vel saltare eum: cum patrie consulturus etiam sit turpe non sit. At ne illa quidem promissa seruanda sit iniutilia quibus illa promiseris. Sol Phontonis filio ut redeamus ad fabulas: facturum se esse dicit quicquid optasset: optauit ut in curru patris

Mune de promissis nō seruandis disputat de quibus dictum est in primo volumine: et ponit exemplum de sole et Nbetonte. Neptuno et Theseo. Agamennone et Iphigenia filia quaz immolauit. Aliquid dicunt Agamennonem cum grecorum clasius aulide conuenisset imprudentem interemisse cap: eam paucem et Diane sacram Numen ob id tratum placari sanguine. Agamennonis filie poscisse. Uicemq; simulantem Achili desponsam a Elitemnestra matre virginem accepisse: et ante aras victamat statuisse. Achilem ceterosq; qui sacrificio preerant puellam regi scybaruz clam

dolleretur sublatus est atq; insanus anteq; constitit: ictu fulminis deo agravit: qd melius fuit in hoc promissum patris non esse seruatus. Quid quoq; Theseus exegit promissum a Neptuno: cui cu tres optiones. Neptunus dedisset optio aut interitum Hyppoliti filii sui cui cum is patri suspectus esset de nouerca quo optato impetrato. Theseus i maximis fuit luctib;. Quid Agamennon cum deuouisset Diane quod in suo regno pulcherrimum natū eēt illo anno immolauit. Iphigeniam: qd nibil erat eo quidem anno natum pulchrius: promissum potius non factundum qd tam tretrum facinus admittendum fuit. Ergo et promissa non facienda non: nunq; neq; semper deposita reddenda sunt. Si gladium quis apud te sane mentis deposituerit repeatat insaniens: reddere peccatu sit non redere officium. Quis si is: qui apud te pecuniaz deposituerit bellum inferat patrie: reddes ne de positum. Non credo facies enim contra rēp. qd debet eē carissima. Sic multa que natura honesta videntur esse temporibus sunt nō honesta facere promissa: stare conuentis reddere deposita cōmutata utilitate sunt nō honesta. Et de his quidem que videntur eē utilitatis contra iustitiam simulatione prudentie latis arbitror dictū. Sed quouiaz a quattuor fontibus honestatis primo libro officia durimus: in eisdem versabimur cu docebitinus ea queviden eē utilia. neq; sint: qd sunt virtutis inimica. Sic de prudentia qd dem: qd vult imitari malitia. itemq; de iustitia que semper est utilis: disputatum est.

De fortitudine

RElisque sunt due partes hōestatis quarum altera in animi excellentis magnitudine et præstantia cernitur: altera in confirmatione et moderatione continentie et temperantie. Ut levidebatur Ulix

emandasse et sicut ante dianae templa prefuisse. Fabule dicunt ceterum fuisse suppositam pro virginis nea Diana. Tam tedium Jerusaleme et horrendus. Ergo conclu diu ostendens bec esse officia a circunstantia: ut suo loco dictum est. Quid si alia questio qua officia et circumstantia ostendit. Tam poribus conditione temporum. Communata utilitate quouiaz si sit promissus non est utile illi cui promissum est: et quia utilitas consilendum est: mutata utilitate maturat officium nec plena sunt: et in primo libro tractata yberius.

Et de his quidem postq; discesserunt de his que pertinent ad prudenter et iustitiam. Cicero captans attentionem transiit ad relata quae pertinent ad fortitudinem et temperantiam: de quibus resq; ad finem disputat ostendens nibil esse utile quod forte virum debeat et temperatum. confutans epis circorum opiniones statuientium finem bonorum in voluptate: et firma explorataq; corporis valitudine. Simulatione id est malitia quidam que prudentiam vis detur imitari: cum ab ea distet plus rūnum. In eisdem fontibus a quibus officia dicuntur manant

Elisque sunt due partes fortitudo scilicet et temperantia: sed prius agit de fortitudine. Et ponit exemplum plum. Ithacis quem ostendit nō posuisse viri fortis et magni decorum seruare: si domini remansisset vates bellicos labores. quis id utile potuisse videri. Ithace quis erat patria sua cuius desiderio dicebat apud Homerum se tenet in hec verba Ithaca omnium clarissima occasum versus aspera quidem sed optima lucentutis altitudo: qua ego nibil vñq; amenius vidi. Ocio sine laboribus bellicias. parentibus Laertem Antoliam matrem. Axore Penelope. filio. Et

Officiorum

Semacho. **G**An yllum tu decus. Sensus est nulla tranquillitas et vita octosa potest conferrri cui de coe et laude; quam meretur quis ex laboribus et periculis aditus pro decoro seruando: tranquillitas enim que honesta non est non potest esse utilis. Ab aiace filio Thelamonis superato ab Alixe in iudicio armorum. **G**Lacus ipse princeps. Ibec erant verba Alacis in tragedia: quibus expribabat Ulises: quod militiam subterfugere simulatione insanie. **G**Quod ni pallamedis. I. Ulices ne iret ad bellum: furorem simulauit sed pallamedis perspicaci ingenio simulatio illa detecta est. Nam cum araret et salem sereret. ut furens videretur. palamedes obiecit aratro thelemaicum et sic timens filio se aperuit. **G**Id quod fecit. quantiam errauit per maria et variis labores perpessus est: ut canit Homerus in odissea. **G**Barbaris obrigibus. **G**Moltraz Romanam et assert exemplum Reguli. qui ad supplicium redire maluit quam aliquid de constantia et fide remittere. **G**Consuliterum Iu secundo consulatu in quo collegam habuit. **L**Manium bis consul fuit Aettilius regulis de secundo consula tu: nota est historia apud. **L**Ziuum et polybiu. **G**Ex insidijs Xantippus lacedemonius mercede conductus a Carthaginensibus et militaris rei perutissimus callide exercitum instruerat: elephan tosque in hostes immiserat. Unde pugnatus est aliquadiu dubio marte. Sed Xantippus simulata fuga Romanos ad insidas traxit. et regulus: captus est: et Romam missus: ut aut pacem suadere cromis ne penorum aut captiuorum per mutationem: sua sit ne fieret permutatio addidit etiam sibi venenatum ad tempus quo paulatim tabescienti corpore facta permuttere exigitur. **G**Atores Maratia. **G**Cum liberis duobus filiis quorum alter: ut est apud Silius Seranus vocabatur. alter Regulus. **G**Que censes responderet Lice ro talia non esse utilia: quantam sunt contra magnanimitatem: et fortitudinem de quibus nunc agitur ut dictum est. Nam locupletiores. Jan inquit queris maiores auctoribus ipsa magnitudine animi et fortitudine que negant talia non esse utilia: quia sibi repugnant: quasi dicat be virutes ostendunt illam speciem utilitatis esse falsas. **G**Mandata Carthaginem de pace et permutacione captiuorum. **G**Sententiam ne diceret. quoniam negabit fas esse captiuo sedere inter eosulares et liberos ciues ea dicere sententiam. **G**Atq illud ut quidam poete tragicus proddiderunt. Nam apud Homerum optimum auctore talis de Ulysses nulla suspicio est sed insimulant eum tragedie: simulatione insanie militiam subterfugere voluisse: non honestum consilium at utile ut aliquis fortasse dixerit regnare: et ita hinc vivere ociosum: cum parentibus. cum uxore. cum filio. An yllum tu decus: in quottidianis periculis et laboribus cum tranquillitate bac conferendum putas. Ego vero istam contemnendam et abiiciendam: quantamque honesta non sit: neyntem quidem esse arbitror. Quid enim aditum putas fuisse Ulyssem: si in ipsa simulatione persuaserasset: qui cum maximas res gesserit in bello tamen hec audiuit ab Aiace cuius ipse princeps iusserandi fuit. Quod omnes sitis solus neglegit fidem: furere assimulauit: ne eo iret quo insituit. Quod ni Pallamedis perspicax prudenter istius perceperisset malitiosam audatiam: fide sacrata ius perpetuo falleret. Ili vero modo non hostibus: verum etiam cum fluctibus id quod dimicare melius fuit quam deserere constet. greciam ad bellum barbaris inferenduz. Sed dimittamus et fabulas et externa ad rem factam nostramque veniamus. **M**Artillus Regulus. cum consul iterum in aphyrica: ex insidijs captus esset duce Xantippo lacedemonio: unoperatore autem patre Hannibal. Hamilcare iuratus missus est ad senatum: ut nisi essent rediti penis captivi nobiles quidam: rediret ipse Carthaginem. Is cum Romam venisset utilitatis speciem videbat: sed eam ut res declarat falsas iudicauit que erat talis manere in patria esse domi sue cum uxore: cum liberis quam calamitate accepisset in bello communem fortune bellicae iudicare tenere consularis dignitatis gradum: quis hec neget esse utilia que censes magnitudo animi et fortitudo negat: Nam locupletiores queris auctores. Harum enim est virtus tum proprius: vel extimescere: omnia humana

etiam assert id quod potuissest aliquis dicere contra Regulum. Cum vigilando necabatur. ¶ **T**et nebatur]. Regulus in tenebris et repente ardoribus solis obijicebatur: cogebaturque respicere ad solem infusum sursum ac deorsum palpebris cum somno diu prohibitus decessit. Armatum ex tabulis ligneis penit excoegerant ad crudelissimum suppositum etiam acutis lignis dispositis stolidis per latera armarij: quo clauerunt Regulum: ita ut nec iacere nec adherere posset nisi fixus stimulus. Unde dicit Seneca loquens de supplicio reguli. Figunt cunem clavi et quoque fatigatum corpus inclinavit: vulnerum cumbarum in perpetuam vigiliam suspensa sunt lumina. Seneca

despicere nihil quod homini accidere possit in tollerandum putare. Itaque quid fecit. In senatum venit mandata exposuit sententiam ne diceat recusauit quādiu iureiurando hostium teneatur non esse senatorem. Atque illud etiam: ostulatum hominem dixerit quispam et repugnat utilitate sue: reddi captiuos negavit esse yeile: Illos enim adolescentes et bonos duces esse se iam confectum senectute. Quibus cum valuerit auctoritas captiuorum retenti sunt ipse carthagini redit neque eū charitas patrie retinuit nec suorum neque vero tamen ignorabat se ad crudelissimum hostem et ad exquisita supplicia proficiendi. sed iusurā dum conseruādū putabat. Ita quod cum vigilādo necabatur erat in meliori causa quod si domi senet captiuos perjurus et consularis remansisset: at stulte qui non modo non censuerit captiuos remittendos verum etiam dissuaserit. **Q**uō stulte etiā ne si reipublica cōducebat potest aut quod iūtile recipit id cuique cuius utile esse pervertunt homines eaque sunt fundamenta nature cū utilitatē ab honestate seūgunt. **O**nes enim expetimūt utilitatē: ad eāque rapimur nec facere aliter ullo modo possumus. Nā quis est qui utilia fugiat: aut quod potius quod ea non studiofissime prosequatur. Sed quod nūc possumus nisi in laude: de core honestate: utilia reperire: propterea illa pma et summa babemus: utilitatis nomen: non tamen splendidū quod necessarium ducim. **Q**uid est igit̄ dixerit quis in iureiurādo. Num iratum timem⁹ Jouē. **E**t hoc quidē. cōmune est omnium philosophorum non eorum modo qui deū nūbil habere ipsū negotiū dicunt: et nūbil exhiberi alteri: sed eorum etiā quod nūc sēper agere aliquid: et moliri volūt nūc nec irasci deū nec nocere. **Q**uid autem irat⁹ Iupiter plū nocere potuissit: quod nocuit sibi ipse regulus. Nulla igit̄ vis fuit religiōis quod tāta utilitatem quereret an ne turpitudine ficeret. **P**rimū mīma dī malis. **N**ūn igit̄ tām mali turpitudine ista bēbit optū ille cruciat⁹. Deinde illud etiā apud Acciū Fregisti ne fidē neque dedi neque do infideli cuique

Officiorum:

Aspere
Virgili?

le minus habet mali q̄ ille cruciatus. Q̄ apud Accium] in tragedia in qua Atreus fratrem deceperat Chrestem: hec verba dixit: se scilicet nec fregisse fidem nec dediscere: quoniam voce cantum nō mente iurauerat. Q̄ Impio Iaheno ab omni pietate & dei cultu cui pietatem debetius & crudelissimo in fratrem. Q̄ Luculante jalare & bene. Q̄ Addunctam] hec sunt alta que astrebantur contra Regulum. Q̄ Sed prima videoamus] refellit Cicero ea que contra Regulum dicta sunt: resumens primum de iure iurando: quod interpretatur ut ostendat; nullo modo violendum esse. Q̄ apta penitus] cōfūca: id est pennata & ro-

lans aspere apud antiquos signis
sicabat cōungere: inde apd Vir.
Cēlū stellis ardentibus aptum.
Q̄ Insurauit Iouis Iqm̄ inuocauit iurando Iouis capitolii: fides dicitur ab Ennio pennata: q̄ si transcendens virtus & maxima
qm̄ testes non requirit cū sit tacitū. in pectore numen & iusticie fundamētū. Q̄ In capitulo fides in
capitulo primus cōseruauit Atti
lus calatinus: inde. Ad. Emilius
scaurus. Q̄ Sed ne malum quidē? hec fuit opinio stoicorum statuen-
tium nihil & numerandum in ma-
lis preter virtutē: de his rebus abū
de dictu est sup̄a: stoici dicebāt
dolorem non esse malum & beatā
vitam defensuram in omnia tor-
menta. Igitur Regulus in illo do-
lore nihil mali habebat: quia nō
discedebat ab officio: & virtutis p̄
scriptio. Q̄ Pb. Iosophi Stoici scilicet
Nam q̄ aut̄ refellit alio d̄ Epitodie
q̄ illi dicebāt minū d̄ malo: & sic
cōcludebat pot̄ viuēdū eē cum
turpitudine q̄ cum calamitate: qd̄
est cōtra prescriptum nature que
honestum amat & turpitudinem a-
uersatur & odit: & ostendit Cicero
nullum malum esse maius turpi-
tudine & virtute. Turpitudo enim
marie refertur ad mores inde tur-
pis dicitur infamis. Q̄ Questus
puncto si alios offendit cū est in
corpo quatomagis in animo.
Q̄ Itaq̄ neruosus] & ideo inquit
Li. stoici q̄ sūmū vim dabant vir-
tutē: nec illaz eneruant: vt peri-
patetici & academici: dicebant id
solū esse malum quod esset tur-
pe. patetici aut̄ dicebāt virtutē et
summum malum: & sic reliquiebat
eē alia mala preter turpitudines
vt sunt dolores cruciatū & cete-
ra id genus: que stoici mala esse
negabant: q̄m̄ turpitudine vaca-
rent. Q̄ Neruosus fortius & virtu-
lē: vereat stoici. Q̄ Solū nec pos-
se dici aliud esse malū p̄ter virtutē.
Qui frāssī. i. q̄ n̄ tm̄ roboris & tu-
ti tribuunt: & bslū patetici dicē-
tes multa eē mala: h̄ viciū eē sūmū

Quāq̄ ab impio rege dicitur: luculente tamen
dicitur. Addūt etiā quē ad modū nos dicamus
videri q̄dā vtilia: que nō sint sic se dicere vide-
ri quedā honesta: que non sint ut hoc ipsum videat
honestū conseruandi iusurandi causa ad cru-
ciatum reuertisse. Sed fit non honestum: quia
qd̄ per vim hostium esset actū ratum esse nō de-
buit. Addūt etiā quicquid valde vtile sit: id
sieri honestum: etiā si antea non videretur. H̄ec
Hec fere contra Regulum. Sed prima videoamus.
Non fuit Jupiter metuendus ne iuratus
noceret: q̄r neq̄ ira Iaci solet: neq̄ nocere. H̄ec q̄
dem ratio non magis contra regulum q̄ cōtra
omne iusurandum valet. Sed in iure iurando
non qui metus: sed que vis sit debet intelligi.
Est enim iusurandum affirmatio religiosa: qd̄
autem affirmat: quasi deo teste promiserit:
Id tenēdū est. Jam enim non ad iram deorū
que nulla est sed ad iustitiam & ad fidem perti-
net. Nam preclare Ennius Fides alma apta
pennis: & iusurandum Iouis. Qui igitur ius-
urandum violat: is fidem violat: quā in capi-
tolio vicinam Iouis optimi maximū: vt in L. ac-
tonis oratione est: maiores nostri esse voluerunt.
At enim ne iuratus quidem iupiter plus
Regulo nocuerit q̄ sibi nocuit ipse Regulus.
Lerte si nihil malum esset nisi dolore: id autem
non modo non sūmū malū: sed nec malū quidē
eē iusta auctoritate pb̄i affirmat. Quoz qdē
testem non mediocrem: sed haud scio an graui-
sum. Regulū. Nolite queso vituperare. Quē
enim locupletiorem querimus: q̄ principē pu-
blice rei qui retinendi officij causa cruciatū sub-
ierit voluntarium. nam qui auunt minima de-
malis bi vt turpiter potius q̄ calamitose. An
est vllum maius malum turpitudine? Que si in
deformitate corporis babeat aliquid offēsiōis
q̄ta illa depravatio: & feditas turpificati ani-
mū debet videri. Itaq̄ neruosus qui illa disses-
rūt solū audēt malū dicere: id qd̄ turpe sit q̄ aut̄
remissi: bi tamē nō dubitat sūmū malū dicere

Gمام illud quidem hunc transit ad sententiam Accij: ostendens seruaria poeta decorum personae. Nam cum persona Atreui impij et infidi tractaretur sic debebat induc' ut loqueretur. Itaq; Accius non ideo id dicit: quia ita sentiret. sed ut seruaret decorum personae et ostendit Cicero fidem esse seruandam etiam hosti ut fecit Regulus. qui illis fidem seruauit qui nullam fidem habebant: ne ab officio discederet. Ideo Syllius eum celebrat dicens. Quis longum semper fama glisseente p; eum. Infidis seruasse fidem memorabere pents: quotiens inquit turamus mente. et id mente con-

Syllius

cipimus fieri opoztere. seruandus est. Pyratis autem non est seruanda fides: quia inter ipsos suis bellum non intercedit. **G** His autem seruanda est. cum quibus legitime bellum geritur. **G** Perduellum. hostium qui quondam vocabantur perduelles: declarat Cicero: quod sit peterare: afferes verba Et hec apud Euripides in phenisis quatuorauerat se peracto anno datum scepterum fratris Polinici: postea dixit se iurasse lingua non mette. **G** Scite docte et sapienter. **G** Ius faciale. de quo dicendum est in primo volumine et assert exempla eorum qui dediti sunt hostibus a senatus bellicum violaretur. seruanus enim sunt iura belli. ut suo loco dictum est. **G** Apud Caudius caudum oppidum apud Samnites inde caudine furce. **G** Saltus duo alti siluosq; sunt iurius. Liuus montibus circa se perpetuis inter seculi facit iter eos satis patens clausus in medio campus herbidus a quoque. per quem medium inter est. sed anteque venias ad eum intrande prime angustie sunt: et aut eadem que te insinuaueris via repetenda aut si ire porro pergas per alium saltum arctiore; impediri: emeq; euadendus: illic missus fuit romanus exercitus sub iugum a samnitibus duxit potio. **L** Aeturio Baluino. et Sp. posthumo consuli. nota est bistoria apud Liuum. li. ix. **Q** Emilius: retata inquit Liu. paulisper intercessio est a L. Liuto. et Q. Et missio tribunis qui nec excolui religione p;lm atebat deditione sua nisi via Samnitibus? quia apd Claudiu fuisse restituatur nec se per eo quod spodēdo pacē seruassent exercitum poli romani penā vllā meritos esse. **G** Fuit suasor. Illege apd Liuum abba posthumus fidei suadētis. **L** Mancinus. **Q** Pōpe. consuli a Numantinis supatus pacē ignobilis fecit post eū. **L** Hostile Mancinus consuli iterū cū Numantinis pacem fecit infamē quam plus romanus et senatus infringit ius

Liutus

Officiorum)

Ab Mancin
Dicitur.

Sic

Atque ipsum Mancinum hostibus traditum in illo quasi auctore federis sentirent et indicarent. Mancinus auctore Plutarcho ignauissimus omnium romanorum ducum fuit. et vix a numantiniis caduceatorem ad pacem petendam hostibus misit: qui Cybertum Mancini questorem ad se mitti petiere: qui ad eos prosector fedus fecit et sic. xx. milia ciuium Romanorum et alios qui extra ordinem sequuti erant seruauit quod fedus a Romanis tanquam dedecus improbatus fuit censentibus ut consul cum questore ac tribunis militum hostibus dederetur tandem milites quorum magna pars erat et plebe efficerunt: ut oibus preterquam Mancinos consuli parceret. Hoc honestus cum maiore laude fortitudinis et magnanimitatis. In eadem causa quantum et ipsi se ante Mancinum pacem romano nomine in decorum fecerat. Hoc apud Pompeius qui nolebat hostibus dedit. Apud superiores L. Aelurius. Sp. postbumum consule. qui suaserunt propter honestatem ut hostibus dederentur. At non debuit ratum esse: asserti alii quod potuisse obiecti regulo. et resellit hoc L. Cato dicens etiam viso forti posse rem adhiberi. Est autem vis. ut Paulus finit: et supra dictum est maioris rei impetus: qui repellere non potest. Nam quod autem fecerit postremum quod contra regulum dicebatur: et dicit id quod valde vtile est esse honestus non fieri: quam nihil est vtile quod non sit honestus vtile aliquid est: propterea hoc quia honestus est: nec dicimus aliquid esse bonaestum quia sit vtile sed vtile quia bonaestum. Mirandum inquit in regulis: quod censuerit non fieri permutationem: eo tamen que sustinendum erat arcuatum vinculum ad astringendam fidem in quod patet in legibus duodecim tabularum et etiam in notis censorum et iudiciorum: cum conderent lustra et recognoscerent mores: ut in aliis quod ab officio discessissent antis inaduertetur: et maxime si sustinendum violassent: quod peccatum vindicabant leges et ritus sacrorum: et nota censoria atque etiam federa: quibus cum hoste iurevra do interposito fides deuiciebatur hec omnia inquit indicant arcuatum sustinendum apud matores nostros sustinandi vinculum. De censura dictum est: et asserti exempli. Ad Pompeonij tribu. plebis: qui ne sustinendum violaret. L. Manlius: cui diem dixerat: missum fecit. L. Manlius clavi figenda causa dictator dictus est qui pinde ac rei gerende ac non soluende religiosis causa creatus esset: bellum verum affectans delectu acerbo ill-

datus. Bonestius hic quod. Quo. Pompeius: quo cum in eadem causa esset deprecante accepta lex non est. Hoc ea que videbatur utilitas plus valuit: quam honestas. Apud superiores utilitatis species falla ab honestatis auctoritate superata est. At non debuit ratum esse quod erat actum per vim quasi non fortiviro vis possit adhiberi. Cur igitur ad senatum proficisciatur cum presertim de captiis dissuasurus esset. Quod maximum in eo est id reprehendit. Non enim suo iudicio stetit. sed suscepit causam. ut esset iudicium senatus cui nisi ipse auctor fuisse: captiuum prefecto permissus redditum essent. Ita incolmis in patria Regulus restitisset: quod quia patrie non vtile praeceps: sic circa honestum sibi et sentire illa et patrum credidit. Nam quod autem quod valde vtile sit id fieri honestum: immo vero esse non fieri. Est enim nihil vtile: quod idem non honestum: nec quia vtile honestum est: sed quia honestum vtile. Quare ex multis mirabilibus exemplis: haud facile quis dixerit hoc exemplo aut laudabilius aut prestantius. Sed ex tota hac laude Regulus unum illud est admiratio dignum: quod captiuos retinendos censuerit. Nam quod redire nobis non mirabile videtur: illis quidem temporibus aliter facere non potuit: Itaque ista laus non hominis. sed temporum. Nullum etiam vinculum ad astringendam fidem iurevrandando maiores arcuatum voluerunt: id indicant leges in. xij. tabulis: indicant sacrate: indicant federa quibus est cum hoste deuincitur fides: indicant notatioes animaduersionesque censorum: qui nulla de re diligenterius quam de iurevrandando iudicabant. L. Valerius Auli filio cum dictator fuisse Marcus Pontius tribunus plebis dies dixit: quod is paucos sibi dies ad dictaturam gerendam addidisset: criminabatur etiam quod L. Titus filium: qui postea est Corquatus appellatus ab hominibus relegasset: et ruri habitari iussisset: quod cur audiisset ad adolescentis filius negotium exhiberi patri ac currisse Romam: et prima luce Pompeij domum

centuē agitauit. Tandem oībus in eū tribunis plebis cōbortis seu vi. seu verēthādia vīctus dīcatur abijt. In principio anni sequentis dies Manlio dicitur a. m. Pomponio tribu. plebis. criminis ei tribunus inter cetera dabat: inquit Luius q̄ filium iuuenem extores vebe: domo: pēnibus: foro: luce congressu equaliū prohibitū in opus seruile prope in carcere atq; ergastuū dūm dederit. hic iuuenis. L. Manlius ad pontem antēns gallum vicit. et torquem ademit dicta-

Liutus

Seneca

venisse dicitur. Eius cum esset nuntiatus: quod il-
lum iratum allaturum ad se aliquid contra pa-
trem arbitraretur: surrexit e lectulo remotisq;
arbitris ad se adolescentem iussit venire. At ille
vt ingressus est confestim gladium distinxit: iu-
rauitq; illum statim interfecit: nisi iusurā
dum sibi dedisset se patrem missum esse factum
Iurauit hoc terrore coactus Pomponius: rem
ad populuz detulit: docuit sibi a causa defistere
neceste esset. Manlium missum fecit. Tantū
temporibus illis iuslurandum valebat: atq; hic
L. Manlius is est: qui ad antenem galli: quez
ab eo prouocatus occiderat: torq; detracto co-
gnomen iuuenit: cuius tertio consulatu latini
ad veseriz fusi: et fugati magnus vir in primis: et
qui nuper indulgens in patre: idē acerbus et
seuerus in filium. Sed vt laudandus Regulus
in conseruando iureiurando sic decem illi: quos
post Lanensem pugnā iuratos ad senatum mi-
litit Hanibal in castra redituros: ea quorū erāt
captiui nisi de redimēdis captiui impetravisi-
sent: si nō redierunt v̄tuperandi: de quibus nō
omnes vno modo. Nam Polybius bonus au-
ctor in primis scribit ex decem nobilissimis: q̄
tunc erant missi noue reuertisse: a senatu re nō
impetrata. Unum ex decem qui paulo postq; e-
gressus erat castris: rediſs; quasi aliqd eē obli-
tus Rome remansisse. Reditu enim in castra li-
beratum se eē iureiurando interpretabatur nō
recte. Fraus enim distingit non dissoluit per-
iuriz. Fuit igitur stulta calliditas perueſe imi-
tata prudentiam. Itaq; decreuit senatus vt il-
le veterator et callidus vīctus ad Hannibalem
duceretur. Sed illud maximum octo hominum
milia tenebat Hanibal nō quos in acie cepiss;
aut q̄ periculo mortis diffugissent sed q̄ relicti
in castris fuissent a Paulo eti Clarrone con-
sulibus. Eos senatus non censuit redimendos
cum id parua pecunia fieri potuisset: vt esset in-
firmitib; nostris aut vincere aut emori.
Quia quidem re audita fractum animum

toore. L. Quintio peno. Q̄ Megoci
um exhibebit patri si est: vigerit in
iudicio vnde apud Senecam ve-
tuit illi exhibebit negotium. Cesar:
et agellos in quibus viciinalis via
causa rixæ ac licium fuerat: militi
suo donauit. Lognomē] auont
am vocatus est torquatus a Zor: que
hosti adempto. Q̄ Ad veserim
pugnatum est inquit Luius cum
laticus non procul a radicibus ve-
suum montis: qua via ad veserim
ferebat: consules erant. L. Man-
lius et Decius: qui se p romanis
legionibus deuouit: et Manlius
auctore Luius ea vīctute atq; con-
cilio su prelio fuit: vt facile conve-
nerit iter scriptores vīri partis
L. Manlius dur fuisse eius: futu-
raz baud dubie fuisse victoriā. Q̄ A
cerbus in filiū q̄m spm securi p̄
curi iussit: q; iussu suo cū Benud
duce Lusculanorum pugnauerat
et vīctor spolia retulerat: nota est
historia apud Luium. Sic decem
illi discrepant inter se auctores in
hac histozia. Lege Luium et Po-
litib; Decem elegerunt capitulū:
qui Romam ad senatu trent: et cū
essent egredi castris et se redituros
turassent: vīnus ex his inquit Lui-
us: minime Romani ingeni hō-
mo: velut aliquid oblitus iuris
randi soluendi causa cum in castra
rediūset ante noctem comites assi-
quetus est: et re infecta cum nouē
ad Hannibalem rediēt: ille dos-
mum abiē: quod fallaci reditu in
castra iureiurando se exoluisset: qd
ibi innotuit comprehensus est: et
custodibus publice datis. ad Mās-
nibalez missus est. Aliqui scripse-
runt decem legatos p̄sum vī-
tiss; deinde tres altos. L. Scribo-
num: L. Alphumum: L. Al-
lium: et dos tres ad Hannibalem
re non impetrata reuertisse et de-
cem illos remāsse. quod per cau-
sam recognoscendi nomina capi-
tiorum ad Hannibalem et itinere
regressi religione excoluerint. Ite-
re et hos proximis censoribus adeo
omnibus notis ignominios coa-
fectoris esse: vt quida corrum mo-
z

Officiorum

tem libipst consiluerint. ceteri non foro solum omni deinde vita: sed prope luce se publico ead uerint. Si paulo et Harrone: qui erant consules cum ad canas pugnatum est. Ubi paulus cecide rit. Et Harrone fugiens veniam se recepit et qui in castris Romanis erant. Hannibali se dedit derunt: pacti et arma atq equos tradiderent et vi se pecunia redimere possent: qd senatus. **L.** Adālio suadente renuit. Scribe idem Polibius. scilicet butus loci disputationis: que pertinent ad for tem animum et magnum.

Estat quarta ps:
Postq de iusticia
et prudentia: deg
foritudine disse
ruit: trās ad ea q
pertinent ad tem

perantiam: quartam partem bo
nesti: ostendens nūbil esse vīle qd
temperatō repugnet. Et sic refel
lit illos qui in voluptate summu
bonum statuerunt que non est vti
lis: quia non est honesta. De deco
re et alīs medio criticis dictum
est supra. Crenacis: quoniam Ari
stippus crenacis ut dictum est a
quo crenacum dogma in volup
ptate summum bonum posuit: bu
ius imitator et ipse crenacus An
nicensis phisologus auctore Stra
bone fuit. a quo anniceni phisolo
gus: bos postea imitatus est epicu
rus: quozum opinionem Li. refel
lit anniceni: vt inquit Strabo cy
renacam secta et emendauit: et an
nicentiam constituit. Quibus Icy
renacis et annicenis. Quibus obsoletis
relectis: et cum iam venerit in de
suetudinem: nam obsoletum dicit
id quod iam obsordit: et venit in
desuetudinem: compontur obso
letum ab obs et oleo: in rhetorics
ait hoc vero a plerisq eorum de
sertum obsoletus eo tempore quo
multo vehementius erat retinen
dum: et studiosius ad augendis ob
solecere pyre e amittere nitorem
cum non exerceatur. Floret Iba
betur in precio eius opinio et suos
habet spectatores. Cum bis Icy
renacis. Et Epicuro Li. Aelis et
quisq. Lomni conatur terra: ma
ris: ut eorum opinio refellatur:
Proverbum est quotiens volum
offendere ultimum conatur. Ut
dicitur: vt est in proverbio. Li. Na
tatio quare decentandum est cum bis omni conatur: ut scilicet error tollatur et medlo: et id consti
tuatur: et teneatur quod est et natura. Si inquit summum bonum ponetur in optima corporis val
itudine ut voluit Metrodorus non dabatur locus prudentie: que si ideo ab his introducitur: ut eli
git voluptates: quid potest esse turpus et pudicam matronam meretrici scrutre. Metrodorus: ut
hic Epicurus athentensis fuit: et septem annos ante epicurum vita functus est auctore Laertio
In secundo de sinibus sic att. ipse enim Metrodorus penitenti. Epicurus beatum esse describit
bis fere ab his: cu corpus bene constitutum sit: et exploratum ita futurum. Spe explorata cer
ta. et quis exploratum habet se habitum firmam corporis constitutionem sine aliquo dolore

Strabo.

Obsoltis.

Hannibalis scripsit idem quod senatus popu
lusq Ro. rebus affictis taz excelsa animo fuis
set. Sic honestatis comparatione eaq videtur
utilia vincuntur. Actilius autem qui grece scri
psit historias plures ait fuisse qui in castra re
uertissent: eadem fraude: ut surrendendo libera
rentur: eosq a cōsoribus omnibus ignominis
vocatos. Sit iam huius loci finis perspicuum est
enī que timido animo humili: demissō: fractoq
fiant quale fuisse reguli factum si aut de capti
uis quod ipsi opus esse videtur non quod reip
censuisset: aut domi remanere voluisset non es
se ytilia: quia sunt si agitiosā: et feda et turpia.

De temperantia.

Estat quarta pars que deco
re: moderatione modestia: con
tinentia: temperatia conti
netur. Potest igitur quis
q vtile esse: quod sit huic ta
lium virtutum cōsor contra
riu. At qui ab Alistiippo ci
renaci atq anniceni phisophi nominati om
ne bonum in voluptate posuerunt virtutemq
censuerunt ob eam rem esse laudandā quod ef
ficiens eēt voluptatis quibus obsoletis floret
Epicurus: eiusdem fere adiutor auctoq sens
tentie. Cum bis yelis equisq: ut dicitur si
honestatem tueri: ac retinere sententia est de
certandum est: nam si non modo vtilitas: sed vi
ta hominis beata corporis firma constitutio
ne: eiusq constitutiōis spe explorata ut a Met
rodoro scriptum est continetur: certe hec vtili

si ratio quare decentandum est cum bis omni conatur: ut scilicet error tollatur et medlo: et id consti
tuatur: et teneatur quod est et natura. Si inquit summum bonum ponetur in optima corporis val
itudine ut voluit Metrodorus non dabatur locus prudentie: que si ideo ab his introducitur: ut eli
git voluptates: quid potest esse turpus et pudicam matronam meretrici scrutre. Metrodorus: ut
hic Epicurus athentensis fuit: et septem annos ante epicurum vita functus est auctore Laertio
In secundo de sinibus sic att. ipse enim Metrodorus penitenti. Epicurus beatum esse describit
bis fere ab his: cu corpus bene constitutum sit: et exploratum ita futurum. Spe explorata cer
ta. et quis exploratum habet se habitum firmam corporis constitutionem sine aliquo dolore

Dece p̄stas] quam ipsi dicunt esse in explorata realitudine corporis: & sic relinquunt animum & prudētiā que debet habere delectum bonorum & malorum. Nam ubi ratio quare talis utilitas cum honestate pugnabit. **T**ibi dabatur locus in qua re se exercebit: prudentia: an vi inquit rat suavitates corporis: quasi dicat apud illos nullum habet locum prudentia: quam conseruat temperantia. Illi autem qui voluptate summum bonum statuunt: destruunt temperantiam: & p̄ consequens prudētiā. Sed esto inquit nihil esse lucundus tali opinione: tamē nihil erit turpis

tast: et quidem summa. sic enim censem cum honestate pugnabit. Nam ubi primum prudētiā locus dabatur an ut conquerat yndicis suauitates. Quam miser virtutis famulatus seruitus voluptati. Qd autē mun⁹ prudētiā. an legere intelligetur voluptates. Fac nihil isto esse lucundus: quid cogitari potest turpius. Jam q̄ dolorem summum malum dicat: apud eum quē babet locum fortitudo. que est dolorum laborū que contemptio. Quanvis enī multis in locis dicat Epicurus: sicut hic dicit satis fortiter de dolore: tamen non id spectandū est quid dicat sed qui consentaneum sit ei dicere: qui bona in voluptate terminauerit: mala in dolore: vt si illum audiam de continentia & temperantia. Dicit ille: quidem multa multis locis: sed aqua heret ut aiunt. Nam quomodo potest temperantia laudare is: qui ponat summum bonum in voluptate. Est enim temperantia libidinum innica. Libidines autem conseptatrices voluptatis. Atq̄ in his tantum tribus generibus quo modo possunt: non incallide tergiuersantur. Prudētiā introducunt scientiā suppeditantem voluptates. depellentem dolores. Fortitudinem quoq̄ aliquo modo expedunt: cum tradunt rationem negligende mortis perpetiē dicq̄ doloris. Etiam temperantia inducunt nō facilime illi quidem: sed tamen quoquomodo possunt. Dicunt enī voluptatis magnitudine doloris detractione fieri. Iustitia vacillat: vel iacet potis. Omnesq; be virtutes. que i comitate

etatis. **T**ribus generibus] prudentia: fortitudine: & temperantia: **T**ergiuerantur] fugiunt statim reprehensionem: & alios fallunt verbis: quibus virtutes ipsas videntur afferre tueri & expē dire: nam tergiuersari est fallere & dicra mutare: quasi tergum vertere. **S**uppeditantem] submittantrem corporis ipsas voluptates: & hoc esse dicunt minus prudentia. **E**xpedunt] expedientur introducere: & illi munus assignare suum: dicentes fortitudinem esse rationem & modū quibus dolor quis patitur: & negligit mortem cum voluptate: vt ipsi dicunt. **G**acillat] nutat nec potest consistere aut esse apud ipsos: cum omnia referant ad propriam voluptatem non ad cō munem quod est contra iustitiam. **M**ic virtutes liberalitas: magnificētia: communitas: affabilitas. **N**eget enim ratio quare facient hec virtutes: quoniam virtus debet propter se non ob aliis & ipsi dicunt experendas esse propter voluptatem. **D**e cibis virtutes & mediocritates: que pro-

Lerguer
for

Officiorum.

pter se expetuntur: aliter non essent virtutes: de his rebus dictum est satis loco suo: et concludens
 Et docet omne voluptate esse contrariam honestati: et reprehendit Calliphonem et Dinomachum
 qui ut in principio dicum est: honestati voluptatem adiunxerunt arbitrantes hoc modo se dirimere
 controuersias philosophorum de summo bono. Errauerunt inquit] quoniam honestati adiunxerunt
 voluptatem: quia honestas aduersatur: et odit. unde dicit Seneca: non indigno: quod post volu-
 ptatem ponitur virtus: sed quod oino cum voluptate conferatur contemptus etus et hostis: et longissi-
 fine ab illa resilens. E finis honestas bonorum] inquit Cicero non potest
 constitui ex dissimilibus: sed ex re
 simplici: ad quam omnia referantur Lactantius sic taxat Aristip-
 sum. Nec sancti sunt ita vivere: si
 docere etiam libidines ceperit: ac mo-
 res suos de luponari ad scholaz
 trastulit: differens voluptatem cor-
 posus esse summum bonum: que do-
 crina execrabilis et pudenda: non
 in corde philosophi: sed in finu me-
 retrictis est nata. Alto loco in
 libris et finibus: ubi d'aristipho
 dogmata disputauit: disputauit
 quisque inquit quemadmodum iudica-
 ri debeat et cognoscet si quae utilitas
 honestati repugnat: et voluptas
 etiam si habetur aliquam appa-
 rentiam utilitatis: tamen cum bo-
 nestate confitit non potest: et vo-
 luptas inquit aliquid condimen-
 et et sapori habere potest: utilita-
 tis autem nihil habebit cum non
 sit honesta ergo voluptas corpo-
 ris nunc utilis: quia nunc ho-
 nestas. Et sic nihil erit vtile: quod te-
 pante de qua agit repugnat.

Seneca.

Lactantius sic taxat Aristip-
 sum. Nec sancti sunt ita vivere: si
 docere etiam libidines ceperit: ac mo-
 res suos de luponari ad scholaz
 trastulit: differens voluptatem cor-
 posus esse summum bonum: que do-
 crina execrabilis et pudenda: non
 in corde philosophi: sed in finu me-
 retrictis est nata. Alto loco in
 libris et finibus: ubi d'aristipho
 dogmata disputauit: disputauit
 quisque inquit quemadmodum iudica-
 ri debeat et cognoscet si quae utilitas
 honestati repugnat: et voluptas
 etiam si habetur aliquam appa-
 rentiam utilitatis: tamen cum bo-
 nestate confitit non potest: et vo-
 luptas inquit aliquid condimen-
 et et sapori habere potest: utilita-
 tis autem nihil habebit cum non
 sit honesta ergo voluptas corpo-
 ris nunc utilis: quia nunc ho-
 nestas. Et sic nihil erit vtile: quod te-
 pante de qua agit repugnat.

Abponens Cicero hunc operi quas
 si fastigio et extre-
 mam manum ver-
 titi sermonem ad fi-
 lium captans a re-
 ipsa bensivolentiam et etiam a se
 monens filium ut his preceptis
 et monumentis gaudeat: que ad
 ipsius eruditorem instituta sunt
 Sed perinde sic et tanti precij.
 At sicut accepitis: nam si illis
 magnis facies: magnum erit: nam
 res tanti sunt quae estimantur.
 Habes reuerendissime presul
 a Marse seruo munus multis vi-
 giliis et sudoribus clucubratum
 quod suuentibus et literarum ar-
 ebana in gressis profuturum arbi-
 troz. Sed perinde erit apud te et
 alios qui id quicquid est auspicio
 tuo lectum sunt: ut accepitis et no-
 men auctoritatem dederis. quod
 si mihi ut spero lectione tua et gra-
 to animo contingat: ad matora ex-

cernuntur et in societate generis humani Neque
 enim bonitas: nec liberalitas: nec comitas esse potest
 non plus quam amicitia: si hec non per se existant: ad
 voluptate utilitatem referantur. Conferant igitur
 in pauca. Nam ut utilitatem nullam esse docuimus: quia
 honestati esset contraria: sic oenam voluptatem di-
 cimus honestati esse contrariam. Quo magis
 reprehendendas. Calliphonem et Dinomachum
 iudicemus: quia se direpturos controvenerunt
 si cum honestate voluptatem tamquam cum hoie pecu-
 dez copulauissent non recipit ista coniunctio honestas
 aspernatur repellit. Nec vero finis bono-
 rum et malorum: qui simplex esse debet: ex dissimili-
 bus rebus misceri: et temperari potest. Sed de hoc
 bactenus. Vagina enim res: alio loco pluribus
 verbis disputata nunc ad propositum. Quemadmodum
 igitur si quis ea quae videtur utilitas honestati repu-
 gnat: dividenda res sit: satis est supra disputa-
 tum. Sinaut speciem utilitatis etiam voluptas
 habere dicatur: nulla potest esse ei cum honestate co-
 nectio. Nam ut tribuamus aliquid voluptati: adiuncti
 fortasse non nihil utilitatis certe nihil habebit.
 Abes a patre munus. Marse
 filii: mea quida sententia mag-
 num: si perinde erit ut acce-
 peris. Quiaque hic tres libri iter
 Eratippi commentarios tanquam
 hospites erunt recipiendi. Si
 ut si ipse venisse Athenas: quod
 quidem esset factum nisi me e medio cursu clara
 voce patria reuocasset: aliquando me quoque audi-
 res. Sic quoniam his voluminibus ad te perfecta
 vox mea est tribue his temporis quantum
 poteris: poteris autem optimum voleas. Live-
 ro itellexero te hoc scientie genere gaudere: tuque
 et presentis tecum prope diem ut spero et duz ha-
 beris absens loquar. Tale igitur mihi Cicero: tibi
 bisque persuade: te mibi quidem esse carissimum:
 sed multo fore cariorem: si talibus monumentis
 preceptisque letabere.

Finis

etabor ad' que aci me animo aspirare scias. **E**ffice sicutur quo lo' ut prima hec fetura patris amum non repudiat sed nominis et eternitatis ardore flagrantem et ad altiora currentem admo' tis calcaribus impellat.

Vale.

Ad lectores.

Ne habui candidi lectores que in his cōmentariolis delēda putarem & pro tanti operis ornamen'to addenda ducerem. Plura desiderari non ignoro. Sed non oībus tuta inter claneas p̄eras contingit nauigatio. Nec qualiacq; sunt boni consilentes animū non rem esq;netis. **L**us pio tantum prōdese. Sed ad id prestantū vires non suppetunt. Et sus minervam docere non po' test. Etiam non recte scribentibus grata debetur. Alios em̄ excitant ad patrocinium; veritatis. Pro qua generosa illa antiquitas dies noctesq; vt posteritati consuleret labozauit. Valete ad votum. Et filij recognitionem que iam euditur: sed cum apologia expecteris. Inuretur certe ignorantium omnium arrogans' corrup'tissimo antonio volso nota quam obliu' gue perulantiam; furoresq; meretur. **M**agnoḡ eptabit emptū non scripsisse in tenebris illis p̄ pertians incidisse in suas manus nouos in fillium cōmentarios: cuiusdā presbiteri qui marsus fe' rebatur. sed incertū est vestitus sit an marrucinus. **A**lde marsum expertetur. Non didicit ab euripi de vir temerarius & procacissimus lingua; babere in castigatum morbū esse turpis'simum. De me vt sibi & omnibus hoībus ignoto scribit qui totiens ob vite dedecus & ignorantiam compsectum veritus meum in lustris delituit. **A**lde vulpecula non agnoscit: cui iam per annos sexdecim tot laq; os disposerit: tot struxit infidias. tot dolos excogitauit vt iam fraudulentissimi ingenij sui cōmenta consumperit. Presbiterum me ad ignominiam vt ipse opinatur appellat. Quod mirum non est. Vir quippe impius: & crucis christi inimicus sacerdotiū ducit dedecus: & id mihi vir nefarius v̄tio necxit: quo vita mea cēsetur ip̄mis. Sed de his hacēt' oīa tēpus habēt. **Vale sterum.**

Amicitia

Omnib' Leoniceni Alcetinian. Ab L. Ciceronis de Amicitia opusculū Interpretatio

P'usculum hoc de amicitia in duas cōsumi partes a lectoribus cōsuetū est. videlicet in p̄bemium & tractatu: p̄bemū exordiorū mīte docilem & attētū reddit auditorē: vt in sequētū ostēdem'. Tractatus vero. regulā amicitie continet. Amicitia est duorum vel plurimū mutua benevolentia inter se congregata. Introducēt bie' Lelius iā grandior natu loquēs de amicitia & eius precepta aliqua tradens suis generis Fannio & Sciuole: qui interrogat ip̄m Lelii: qnare p̄bultus Sul' pitius & P̄opeius quorū alter plebis tribunus: alter vero cōsul fuit. In his magistris suam p̄stīnā amicitā in immititia nō mediocrē cōuerterūt: qua ex re totus populus admirabatur. nū nouitate rei: tñ vero dāno: quod cōsequebatur popul' ex istorū duorū discordia. Relponder aut̄ Lelius generis hanc nō fuisse bonā amicitā: & sic amicitie regulas ingreditur: q̄ quidem Lelius superius in Latone iuuenis erat nūc aut̄ grandis natu duas filias p̄ris superiorebus locauit. Titulus operis erit: talis. Lelius vel de amicitia: more Platonis inscribitur persona loquens & materia que tractanda sit.

Mutius lex Abutiorum familia fuit Scenola. In omni sermone in duocunq; coloquio letum sacerorum sapientem appellat. Sumpita virili toga: pueri romanis q; ad .xiiij annum pretextam ferebant: deinde conuocatis amicis & propinquis sumebat togam que ad alios exigebat mores: id est viriles. Quoad possem quā tum ad negotia cum enim alijs nō eram occupatus negotijs: me ad senem confesbam. Liceret quātum ad necessitatem & honestatem: non enim honestum erat

ut tēpore dormiēdī ad illū pfici seceret. A senis latere] denorat modū eundi & notabile tradidit adolescentibus: ut senū cōsuetudi nē cōsequātur a quib; disciplias capere possunt. Disputata] cuj arte & rōe dicta. Eratū est ja p sequatōe arborz & vītu. Breuter & cōmode sunt bi aliq; precepta de amicitia breuerū & apte tradita. Studēbā] aiūnum meum ad illā precepta Scenole summa cū voluptate applicabā. Ade ad pontificem had alia Scenolam dī princeps sacerdotum erat. In industria] id est laboribus bōstis excitando ab indulgendo sive ab vrendo dicta nam vritille qui ad aliq; pagendū ardēs est vt Vir. instat ardētes tyri. sic ut ecōtra frigere dicimus ignaos. Terētus. Ministrum vīc hoies frigent. In bēnicēlo bēnicēlus carbedra in modum mediū circuit appellatur hā dīcī semis. Deministi arti ce] quo modo tam cum Sul. familiaritatē habuit. Tribunus plebis aduocatus] dī aut tribunus: q; populus primo in tres erat ptes diuisus. Prīo fuerunt tribunū tres deinde. ix. In ore] omnib; corū populus loquebatur de isto rum in imicitia: q; fuerū amicitia cōiunctissimū: nunc aut capitali odio discordes sunt. Cōiunctissime] q̄rum ad bona extēna. Amantissime] q̄tus ad aim: q̄tū Sal: idem velle: idē nolle. Quasi] vident̄ em̄ se inūc alloq; T̄plex stilus est.

In narratiū: q̄m narrat̄ de aliq; re: alter est. factiūs qui est comediarum: & tragediarū: tertius est ut in enēd. Ut. stilus est. q̄r siunt. Dialogine] inq; et inquit vt bec ineptitudo ritetur: ne interponerentur hec duovocabula sepenūero introduci istos loquentes quibus illorum frequentiam vocabulorū vitamus. De amicitia] docilem fa: it austōrem: quoniam de re sic dicunt̄ vel tractatur? sū. i oñdit

Urgslus

Terētus
Bēnicēlus

D. **L.** **E.** Lelius siue de Amicitia Dialo^{gus} ad. **L.** Pomponium Atticum prefatio.

Dicitus Mutius augur sceuola multa narrare de. L. Leliu sacerō sive memoriter & suu cunde solebat: nec dubitare il lum in omni sermone appellaſ sapientem. Ego autē apatre ita eram deductus ad Scenolam sumptuz virili toga ut quid possem & liceret a senis latere nūc discederem: itaq; multa ab eo prudenter disputata: multa etiā breuerter & commode dicta memorie mandabaz fieri q; stu debam eius prudētia doctio. Quo mortuo me ad pontificem Scenolam contuli: quem vnum nostre ciuitatis & ingenio & industria prestans tissimum audeo dicere. Sed de hoc alias nūc reddeo ad augurem. Quum sepe multa narraret tum memini domi in bēnicēlo sedentem vt solebat quum & ego esse myna & pauci admodū familiares: in eum sermonem illum incidere: q; tum fere multis erat in ore Deministi enim perfecto vt opinor. Attice: & eo magis qd. P. Sul pitio vtebare multuz quū is tribunus plebis capitali odio a. Q. Pōpeio. q̄ tu erat cōsul dissideret: q̄ cū cōiunctissime & amarissime vixerat: q̄ta hominum eset vel admiratio vel querela. Ita q̄ tum scenola quum in eam ipsam mentionem incidisset. Exposuit nobis sermonem Leli de amicitia habitum ab illo secum & cum alia genero. L. Fannio Marci filio paucis diebus post mortem Africani. Luius disputatiōis sententias memorie mādami quas in hoc libro exposui meo arbitratu. Quasi ei ipso iduxi loquētes: ne inq; & inquit sepius interponeretur. At q̄ ideo feci vt tāq; a presentibus coram haberi sermo videretur. Quātum mecum sepe ageres

Cognitione omnium lex hoc libello homines amicitie precepta differere possunt. Ut prodest sem multis intentione auditorem premonet: rem que ad eos ipsos auditores pertinet commemoratus est auctor. Sed ut in Catone ponit similitudinem quemadmodum Cato locutus est in senectute sic Le. in amicitia sermonem babebit. Aptior parua non scilicet etate: sed etiam prudenter: fuit enim Cato sapientissimus senex. ideo bene de senectute disputauit: sic Le. amicitia ex pertus de ea pte disputauit. Florus et se moribus cognitio multaz rex. adeo ut ab oī sapientissimus appellaretur. Me
morable de qua sere omnes sermo nationem habebant: fuerū enim Scipio et Le. vnuꝝ par auctorū. Scindū tamen est q̄ Scipio maior: socius nomine Le. habuit: et de istis nō intelligit hic alius us fuit Le. minor: q̄ minoris familiaritatem Scipionis habuit: ergo duos Le. maiorem et minorē habemus: sicut et Scipiones.

Sceuola gener Le. q̄ ab ipso Le. de amicitia p̄ceperat Tullio commemo rauit. Genus sermons iostedit hūc sermonē fuisse in consuetudine nō mediocriter apud maiores: ut Pla. qui suis in operibꝫ cōtinue dialogos facit: introduxit p̄ceptos rē suū semper alijs psonis respōdentem. Et illustrū non bē erat sermōis cōsuetudo i auctoritate solum veterū: sed et sapientis simorū et illustrū. Nec quo pacto modus sic dicendi ac si dicat effectione appareat ratio: q̄ tamē grauitas semp auctoritatē maiorū nō p̄ua adhibita fuit. Sic afficior: sic animo disponor ut necessario nō putem sed Catonē in senectute loqui existimē: et sic accidit i amicitia: afficior: iugitur cū affectibus animi. ut afficio te mereore vel leticia. Sener ad senē ego Le. senex ad te atticū senē. Amicissim? ac si dicat ego aicissim? loquor ad te amicū meū Amicū auertas remoucas veliz aiū tuū a me Post mortē aſfricāt minoris. nā si hic plebi fauens auxiliū legi agrarie tradebat qua ex re nobiles cū ex domi peremerūt culis morte rāto afficiſſorū generū cū locero le. o le. quare rātopē doles de morte africāt: nā te lachrimis afficio rāq̄ una mulier q̄bus respōdit nonne debeo tanti viri cū meroze affici qui totus ciuitatis splendor et magnificētia fuit. Melior ad virtutē Clarior ad factorē gloriā. Sapientē humarum diuinarum rerum doctissimum: ideo omnes mirantur te more muliebri casum amici deplorare. Tribuebatur hoc modo Marco catoni Sapientis appellatus in senectute cato. Modo id ē paulo ante in li. de senectute: non autē dicit hoc modo apud Li. tripli modo hoc nomen sapientē

Sapientē

Lelius.

postum esse inuenimus. Sapiens aliquando dicitur quod scientiam aliquid optime tenet ut fuit lucis
Ius Accilius iure ciuitatis; alio est si sapiens est qui per longam etatem rerum multarum cognitionem
adeptus est: ut Lato. tertius modus sapientie repertus: quod est circa precepta boni vivendi et cognitio
virtutis sicut piae moralis: ubi sapientia in le. fuit quod altos modos sapientie superat. Ut ergo alio
modo. Lato in cognitione multarum rerum Accilius in ciuitate iure habiti sunt sapientes. Quod in senatu
vbi exercetur genus deliberativum. In foro. in quo genus iudiciale tractatur: ideo maximus orator ob
iectus. Pro cuiusque multa que pro
videt in senatu proponebat. Al
acta recitato quantum ad foro in
quo accusabatur et defendebatur. nam
multas persecutiones passus est
galbamur ut ait Plinius. sexagesimus
accusatus fuit et absoluens fuit se
Responsa ad senatum retulit: nam
ibi proponebat deinde obiectis re
spondebat. Acute ingenij subtilis
literat demostret que solis in respon
sis cognoscitur: si enim aliquis pro
ponit illud excogitauit. quod disci
trurus est: secundum responsis sine pre
meditatione respondetur. Quod Co
gnomem more Virgiliano: et etiam
Licerontano cognomen pagno
mine ponit: quod decide in cogni
tione per temporis successionem ver
titur. ut futurus ex Liceronis fa
milia qui nascitur in modum ceteris
habuit: quod fuit primo agno
men. deinde longitudine in cogni
tione est versum. Quod Natura ingenii
subtilitatis. Moribus bonorum consue
tudine. Studio bonorum artium et di
sciplinarum. Quod Doctrina in piae
movalis et vite gubernatione ratio
nibus continet: in qua re differt
sua sapientia a Lato et Accili
sapientia. Nec sicut vulgus qui
per duo verba vnu putat esse sa
piete: aut si aliquis est ibi induc
qui loquax sit a vulgo sapiens est. Quod eruditus qui doceat bonarum disciplinarum sapientem appellatur. In
reliqua grecia in tota italia qui propter physis grecos qui in ea habitant magnam quandam grecia
dicta est ac si dicat in tota italia non inuenitur aliud sapientior te sed tamen vide dicere de vera grecia
quod subtiliter sapientes: qui grecie sapientes appellati sunt. Nam Fanum oblationi occurrit quod
plam enim diceret tu dicas quod Le. est sapientior ceteris qui in reliqua grecia inueniuntur cui respon
det quod etiam illos Le. preteriit quod ipsi in aliqua arte sapientes appellari sunt: utputa solutio in le
gibus. Sed Le. oia in se perceperat que a viro docto percipi posset: et non solum virtutem habebat: sed
etiam causam in bonis rebus exercerbat: septem fuerunt isti. Solon Atheniensis Libito Zacedemonius pe
riander Corinthus Phitacchus Mithileneus Cleobulus Lindus Thales milesius Bias pienensis
Athensis vnu accepimus: cherepho socratis discipulus ab oraculo reuersus respodit sapientissimum
bohem Socrate iudicatum esse ab Appolline qui tamen non fuit sapientior te ut dixim in aliis septem: hic
ceptra virtutis sciebat. Sed Le. ad exercitationem esse afferebat: verum est quod sapientissimus fuit So
crates quod phiam in terris duxisse feret. Nam si pores phi soli stellaz et celi cognitionem habebat. So
crates autem de mortibus disputare cepit. Quod Ducas tua id est exercitamus propria esse. Quod in te id est vir
tus que est in aiso tuo posita existimemus quod bona continet vel superat. Scilicet extrema et corporis bon
orum gigna sunt externa corporis et anima bona et proprie bona solent appellari: quod L. corde fixa gerebat. Cre
do ex scuola multi ex me et ex scuola ut credo querunt quo pacto tolleres mortem amici tui Scipio
nisi. Quod eo magis tanto magis querebant quoniam his diebus non fueristi in hortis. Quod Decimus Brutus clarissimi
virtutis ad cogitandum quid nam esset faciendum: mos autem fuit ut clarissimi viri ciuitatis gubernan
tiores se in hortos suos domos alicuius vbi ex cogitabatur quid deberent facere in senatu vel

Plinius.

Septem
sapientes.

de legibus facienda; vel de pace ad hoc ut premeditatione munisti melius scirent in senatu respondeere et proponere ubi isti tales appellabantur. **C**omentandi id est excogitandi: communis: frēquentatiūz facit: cōmentor: tamen etiā significat fingo. **Q**ui solitus est obire: assuetus ex adire alium diem et preterire officium cogitandi. **O**bire: perficere: alias mori. **D**iligentissime: ac si dicas non solum illuc adhibebas: sed quecumque cum diligentia quod faciendū erat perficiebas: qua ex re bona minū administratio nascitur. **I**d quod animaduerti considerauit hoc respondere interrogatibus de

bis proxis nonis cuius in hortos. **B**rusti auguris cōmentandi causa ut assolet venisse tu nō affuisti qui diligentissime sp̄ illū dīc et illud munus solit' eses obire. Scuola. Querunt quidē **C**. Leli. multi ut est a fanno dictū. Sed ego id respondeo quod animaduerti te dolorem quē accepis: tu summi viri: tu amātissimi morte ferre moderate nec potuisse nō cōmoueri: nec fuisse id humanitatis tue: qd aut ī proximis nonis in vestro collegio non affuisses valitudinem respondeo causam non inestitiam fuisse. Lelius Recte tu quidē scuola et vere. Nec enim ab isto officio qd sp̄ usurpauit: cuius valerem abduci incōmodo meo debui nec villo casu arbitror hoc cōstanti hominū posse contingere: ut ylla intermissione fiat officij: tu autē Fan. qui mibi tantum tribuit dīcis qd ego nec agnosco nec postulo: facis aīce: sed vt mibi videris nō recte iudicas de catō: aut enim nemo qd quidē magis credo aut qd cōst̄ ē: ille sapiēs fuit. Quōd enim vt alia omittam mortē filii tulit. Meminerā paulū videraz gracibum. Sed hic ne comparatur catoni in aperto spectato viro. Quāobrē catoni anteponas: ne iustum quidē sp̄m quē appollo vt aīs sapiētissimū iūdicauit. Huius enim scā illi dīca laudat dī me aut: vt iā cū vīroq̄ loqr̄: sic bētote. ego si scipōis desiderio me moueri negē qd id recte faciā viderit sapiētes sī certe mētias. moueoz ei tñ aīo orbat?

cōsilio reip. eē paratu. sō in eo pseuerare intelligebat. **I**ntermisso officij alia dimissio et tardatio rei faciēde. **I**ntermittere per spacū reip̄ dimittere: obmittere autē in totū relinquerē vocem? **E**t autē responsum ad Fan. in quo non dicit se non deberi Catoni. **C**antū tribus stanq̄ virtutis existimationē mibi dari dīcis quātam ego non agnosco esse in me. **C**antū tribus ciceronianus modus est magnū tibi tribuo: id est magnā existimationē de te babeo. **N**ec postulo id est vocari facit sapientissimus. **F**acit amīce more amicorū qui affirmant res esse in suis amīcis que non sunt sed quia eas in me esse vellent. ideo amātes ceci sunt. ergo iudicia ceca tradunt qd magis credo. s. qd nunq̄ fuit aliquis sapiens. intelligit enim qd aliquis non fuit sapiens qui omnes sciētias artes et disciplinas insē habuerit: et hoc verū: sed si aliquis fuerit sapientia dignus. Cato fuit Paulum emīti. qui perdidit duos filios paruos et tamen non fortiter tulit casum sicut Cato. **S**atum qui clarissimus vir filiorum mortem sustinuit moleste non fortiter vi Cato. **I**llius dicta Socratis docebat enim Socrates virtutem: sed Cato precepta illius virtutis in republica exercebat in bello: in pace: et in alijs rebus: igitur Socrates non anteponatur Catoni. **S**ic habetote sic credite qd absentia Scipionis ad merorem commouet. **D**esiderio id est absentia. **G**aderint sapientes. et stoici et peripatetici viderint: quomodo commoueo: quantum oportet et non plus.

Zelius

Cat arbitror bene locutus est de tempore futuro: quoniam futura nobis non cognita: ideo inquit ut arbitror: ut confirmare: qui est de preterito: cuius cognitionem habemus. **S**olatio hoc solarium et consolatio doloris diminutio dicitur: ponit autem amicum illum non esse amicitia dignum: qui dolet amici desiderio: non propter amicitiam sed propter incommoda sua. **P**lerique angeli solent: boni amici angustias amicorum dolorum habere consueverunt: quo quidem dolorum ego careo: quoniam scipio non malum adeptus est: sed virtutis sue premia. **S**i quid accedit scilicet mali propter mortem scipionis non sibi sed mihi accedit quia iudicio eius atque incundissima careo confuetudine. **A**mantis est: id est interest amantis seipsum non amicū aliquem cruciare suis iecō moditib⁹ q̄ agit icōmodis q̄ sibi tuererūt non amicū amā: s̄c seipm que res grece vocatur: id ē priuata amicitia verbi gratia vxor dolet absentia mariti non propter maritum sed propter suam solitudinem. **C**um illo actus preclare: tractatum est esse preclare cum ipso i funere enī scipionis preclarus fu it pompa: et inquit inferius: ser me tota ciuitas eius fuit in lachrymis. **A**ctum: id est tractatum prospere dicimus fortuna bene agit mecum id est fauens mihi est alias dicimus. **T**actus preclare iuxta illo: quasi dicat omnia preclare et summa cum gloria in vita sua fecit. **M**issi enim solebant antiqui in co solatione mortuorum defunctus tempa et statuas attribuere: que immortalitate deificatio nūcuparū. **S**cipio autem existimās hāc esse mortalitez numq̄ tempa sibi fieri possit ut alij fecerūt imperatores: ordo est enim nisi enim subandi non velle optare immortalitatem ut temporum sed virtutis quod minime putabat. **I**hanc templū cōsecrādem esse immortale. **Q**uod p̄bas esset optare et dignitatis gloria et virtus summa spem que indoles appellatur indoles est future virtus demonstratio cuius bonus tota ciuitas summa cum voluntate aspergabat adolescentes cōtinue superauit non solum spem virtutis exercitus est: sed etiam transiit. **P**rimū ante t̄pus iante. xxv. annū more aui adoptiū. **C**onsul creatus est q̄ res accidere solebat ciuitati rome propter virtutem altius et pericula inguentia hoc mō cōtra legē creare aliquē consilium ante t̄pus suo t̄pe. i. conuenienti sibi. hoc est cū iam esset adeptus annos cōfulari dignos iterū consul creatus est: et quasi tarde: q̄ff carthago ciuitas ap̄bice et nūmantina bispanie ciuitas romanū populi grauiissimis bellis debellabant. sed Scipio eas fundit delevit et bello punico tertio finem imposuit. **L**iberalitate in sorores] qui bereditatem emilianaz que sibi venerat a patre paulo: in dotes sororū dispergit in suos amicos et propinquos tota ciuitas exequijs scipionis grauis merore et lachrimis afficiebat: funus et honor de aliis: alias erexit dicit Teren. Interēa p̄cedit funus. i. pompa et solennitas funeralis. **Q**uādūs non fit grauis iher dicit. Cicero ne videatur sibi contradicere ea q̄ dixit in Catone quod senectus non esset grauis sed secunda. **A**nteq̄ mortuus esset. s. scipio sed videtur mihi mortuus. s. Catone. Talis vita oī dignitate et virtute p̄dicta. Gloria rerū magnarū talis fuit ut generosis scipionis factioribus nihil ad-

Zeretus.

qualis ut arbitror: nemo unq̄ erit et ut confir mare possum nemo certe fuit. Sed non egeo me dicina: meipse consolor. et in prime illo solatio qd eo errore careo quo amicorum discēsu plerique angeli solent. Nihil mali accidisse scipioni puto mihi accidit: si quid accidit. Sunt autem inco modis grauster angit non amicum: sed seipsum amantis est: cum illo vero quis neget actum esse preclare nisi enim quod ille minime putabat immortalitez optare vellet: quid non est ade ptus quod domini fas esset optare. Qui sum in am spē ciuium quam de eo iam puerobabue rānt continuo adolescens. incredibili virtute su perauit: qui consulatum petiit nūc factus est consul bis primum ante tempus iterū sibi suo tempore respublike pene sero qui duabus urbibus enersis inimicissimus huic imperio non modo presentia: verum etiam futura bella deleuit quid dicaz de moribus facillimis: de pietate in matrem: liberalitate in sorores bonitate in suis. Justitia in omnes. **H**ec nota sunt nobis q̄ autem ciuitati carus fuerit merore funeris iudicatum est. Qui igitur bunc paucorum annorum accessio iuuare potuisset: senectus enī quis non grauis: ut memini Catonem uno anno anteq̄ mortuus est mecum et cū scipione disserere: tamen auferat eam viriditatem: in qua etiam nunc erat scipio. Quām obre vita quidē talis fuit: vel fortuna: vel gloria ut nihil posset

di posset. **G** Ad orientem sensum celeritas antiphora sibi met oblectans. **L**e quod subito casu scipio spirauit de qua re multis sunt opiniones. plato dicit quod qui morbo incurabili captus est: cuius angustias maiores in dies habiturus sit: quod ille merito optare potest necesse. **G** Clarissimum. **I** spide dore et virtute lucis fuit ille dies in quo dimisso senatu ab oibus domum redactus est. **G** Reductus foras domum reducimus ex domo foras deducimus. **S**ocii qui erant coniuncti ad bella gerenda cum populo romano et latini sentidores socii romanorum et ceteri latini scipionem de senatu domum redu-

pato;

perunt nam in senatu ea que fecerat in bellis dum fuit iperator ipsi senatus omnibus commemorauerat sequenti nocte interficere fuit. **G** Ad inferos ubi inquit suis sceleribus dant penas. **G** Negat assentio: his ponit quadam disputationem ad ostendendum quod anima est immortalis. **G** Assentio et assentio iuuenitur id est opinionem: et sententiam epicureorum non laudo. **G** Auctoritas antiquorum. **L**ocus est ab auctoritate non soli veterum grecorum: sed etiam romanorum que quidem auctoritas maiorum plurimum apud doctos videtur adeo ut pitagore dicere solerentur. **G** Ipse dicit sine noie pitagoram intelligebatur. est enim auctoritas sententia imitatione digna quam homines consequuntur longo virtutis experimento. **G** Religiosa sacra et culta. pote religio est cultus diuinus. **G** Ad eos illud est ad deorum aios pertinere putassent bec religiosa mortuis maiores non tradidissent ad eos: quasi dicat illud quod in Etate dictim non est ille qui dixit mortuari potest inquit pitagoras. **G** Corpora quidem sunt duo: animus autem unus magnus ad greciam ab auctoritate phorum qui habitauerunt in italia argumentum trahit propter quos in calabria phantes ullam italie partem magna appellaverunt

Auctoritas.

greciam: quae deinde studia remota sunt. quorum princeps fuit pitagoras fugiens ex lamo insula propter tiranno. **G** Eruditius illos italos: rusticos et indoctos fecerat eruditos: quoniam ut inquit Luius: rarus erat litterarum usus in italia. **G** Uel eius locus erat a testibus. Laudat socratez quod se tenet: ut animus esset immortalis: fuit autem ut diximus iudicatus ab Apollinis oraculo sapientissimus vir cheraphon discipulus retulit. Qui non tum. plato enim ut sepe numero dictum est: semper socratem preceptorem introduxit suis operibus ad loquendum: qui in multis rebus multa contraria disputat argumenta: ut per contrarietas illorum veritatem melius rimetur: hoc modo dicebat colluctores iustitia iustitia est pars optima. illa enim coheruerat ciuitates et boies claros. ridebat contra socrates propter veritatis magnitudinem non est contraria: nam multi poterant obseruandem pseudeos multas patiuntur: sed aiunt disputando non quod istas exigebat contrarietas: ut non in mortalitate non mortale esse dicaret: sed spiritu mortale animus esse aiebat. **G** Illud ut mortalitas foret: ut in alijs facere consenserit. **G** Reditus in celum ut dictum est: putabat plato quod aiebat non esse formata in celo ante corporum creationem: deinde in more reverenter batur in celum: sed quod erga plato: cuius fides christiana conueniens beatus Augustinus in libro de civitate dei. plato opera legenda esse affirmabat. **G** Justissimo spiritu ad gubernationem magistrorum. **G** Qui quasi et facit unum librum de rep. inscriptum qui in vii. li. dividetur in tria: matrum ne diligentia penes nos non invenimus est: sed solus fragmentum qui est libellus de scipionis in somnio quod restat: quod librum Macrobius commentatus est: in quo libro introducebantur multi disputantes et in fine illius voluminis de rep. qui est libellus de Scipionis in somnio disputat de sia. **M**aius Scipio maior

Littera.

Zelius

apparet nepoti suo Scipioni isti cui iperat. vt oia percula p rep. subeat se a domesticis
¶ Desagiret paulo ante morte suam disputabat de animi immortalitate: quasi pculumaret cito ab
hoc vita discedere. ¶ Philus et manilius isti duo et alii illi librone rep. erat collocutores. ¶ Tu scenu
la hic scenuola: ca socero Zelio interfuit disputationi. Quia in quiete: que oia de immortalitate dice
bat se audiuisse ab africano maiore in somno. Quo circa dissensationem formata quo
viroqz mō capit aduersariū dissensationem est duplicitis conclusionis argumentū. altera quarū absoluta

Dissensation

ab altera capitur aduersarius hoc

modo: aut animus est mortalit: aut

imortalis si immortalis est dolere

non debeo: qz Scipionis animus

virtutis p̄mīa cōsequutus est: ve

vult deus qui est ipsa iustitia. si at

est mortalit: nullū ergo patet me

rorē. afficer non debeo meroze

¶ Inuidia inuidia est dolor alienae

felicitatis: ergo de Scipionis pro

spero euentu dolerē. ¶ Sinautez

secunda pars ē dilemati. Mibil bo

nū si virtutis p̄mū nō sequitur si

etiam nihil mali adipiscitur. quia

animus morit. ¶ Mos gaudem⁹

ppter amiciz̄ā nostraz: et cōcludit

banc particulā. ¶ Mēcī incōmo

dūs mōre scipionis meū male

est actū nametus iucundissime cō

luerudinis fructu careo introierā

Zelius erat maior natu. ¶ Sic fru

or fructū recordatōis de amicitia

nostra capio. ¶ De re priuata de

rep. et de p̄pria re nobis cōis cu

ra erat. ¶ Coluntatū fuit idem vel

le: et idem nolle quod erat in Scipio

ne et Zelio: quia ex re dicit Plutar.

¶ plures amicos haberēnō possiu

mus: qm̄ voluntatibus obtempe

rare non possumus: alter em̄ te in

vitare: aliter ad fun⁹: alter ad nu

pitias: alter haberet inuidiam: qd

magis amares alius et sic nasceret

discordia. Ista fama sapientē q̄ ē i

nō nobis ut velut me sapientē appella

re que res falsa est eo q̄ nō sūz fa

piens. ¶ Spero memorā amicitie

sempiternam. Cicerō loquitur

quasi dicat propter scripturam

meam memoria istius amicitie po

steritati tradetur. ¶ Ex seculis se

culum est annorum centum spaci

cium. Quattuor Theseus et Pe

ritibous aliis Damon et Phintias

Dillades et Orestes. ¶ Quo in ge

nere h̄terqz amicorū paria scipio

et Zelius inter amicorū paria di

numeretur: deinde inuitat Zelium

qui regulas amicitie sibi exponat.

Mentionem amicitie et sumus ocoſis: duo bene coniungit: videlicet honestas: regulas amicitie

secundo tempus: et vnuz sine alio male staret: oportet vt res sit honesta et tempus requiritur ad ea

exponenda. ¶ Soles de ceteris si queritur a te de aliqua: vt puta de ciuitatis gubernatōne omnis

subtili quodammodo disputas sic de amicitia facias ozo. ¶ Quid sentias tria interrogat opinio-

nei: quam de amicitia teneat: qualem eam existimet: et illius precepta tradit. ¶ Quales existimes

Plutar.

Seculum

Partia:
amicorū.

vel vellem vel inutilem. Mibi erit gratum Scenula. fannii oratio mihi assentit modo hanc rem cum Lelio tractare ut ait conabatur. **G** Fannius anteuerit p̄uenit anteuertere est p̄occupare et p̄
uenire. **E**go vero grauarer p̄mo excusat se qđ ad tāta practanda ibecillis est. nā & h̄c lara res est
quare negare nō p̄t ea p̄cepta tradere. bonus est vir rē bonis trahere nō recusabit. Doctorū ē
ista cōfūctudo. Excusatio lelij est duplex p̄mo q̄ ipse facultatē disputādi hanc rē nō habet secūdo
q̄ im̄p̄meditatus erat. hec em̄ cōsuetudo disputandi & respondēdi p̄blematibus & orationibus

**Anteuerit
to**

rebus cum ex te querūtur: sic de amicitia dispu-
taris quid sentias: qualem existimes: que pre-
cepta des. Scenula. Mibi vero erit gratuū at
q̄ idipsum cum tecū agere conarer fannius an-
teuerit. Quamobrem vtricq; nostrū gratuū ad
modū feceris. Letius. Ego vero non grauarer
si mibi ipse considerem. Nā et preclaravisa res
est: et sumus. vt dixit fannius ociosu: sed quis
ego sum aut qui in me ē facultas: ductorum est
ipsa consuetudo: eque grecorū: vt ihs prepona-
tur de quo disputer p̄quis subito. Magnū
opus est egetq; exercitatione non parua. Quā
obrem que disputari de amicitia possunt ab eis
censeo peratis qui ista profitetur. Ego vos hor-
tari tatum possum: vt amicitiam omnibus reb;
humanis anteponatis. Nihil est enim tam natu-
re aptū tam conueniens ad res vel secundas
vel aduersas. Sed hoc p̄imum sentio nisi in bo-
nis amicitiam ēē nō posse. Negq; id ad viuum re-
seco: vt illi qui et subtilibus dixerunt fortasse ve-
ro: sed ad cōm utilitatem parum: Negant enīz
quemq; virum bonum esse nisi sapientem sit ita
sane s̄z eā sapiāz interpretat quā abūc mortalis
nemo ē cōsequit. Nos aut ea que sunt invisi-
taq; cōi nō ea q̄ fingunt aut optātur sperare de-
bemus. Nunq; ego dicam. L. fabriciū. O. Cu-
rium. L. Lorimcanium quos sapientes nostri
maiores iudicabāt ad istorū normā fuisse sapie-
tes. Quare sibi babeat sapie nomen. & iudicis
& obscurū cōcedatq; vt bi bōi viri fuerit. Negq; id
q̄de faciēt negabūt id nisi sapiēti posse cōcedi
Egamus igitur p̄singui minervayt aut q̄ ita se

que est in communi vlu & exercitatione hominū: vt si aliquis babeat quandam virtutis cognitio-
nem sapiens appellatur. Finguntur a stocis q̄tū ad impossibilitā. fingunt enim homines esse Opto
bonum qui omnes virtutes contineat & nemo inuenitur. Optatur optare est rem absentem desi-
derare. ergo appetunt scientias & omnes res quas nemo mortalis spectare aut sperare debet.
Latium fabriciū bi omnes fuerunt clarissimi viri. quos s̄m stocos sapientes non appellare
mus: q̄ theologie cognitionē nō babuerūt. Sibi babeat sapie nōmē: & bonitatis. s. isti stoci secū
babeant. In iudicis propter tot doctrinas omnium rerum homines sibi inuidēant nec id qui
dēm faciēt. non enim stoci concedent istos fuisse bonos viros. Quare negabūt id nisi sapiēti po-
pulo concedi. Sapientia oīum diuinarū humanarūq; rerū complexione dicens nulli posse concedi
nisi sapienti. ergo hec sapientia stoca nō est in illis viris. qua ex re sapientia moze suo nō appellat

Tertius

**Mixtia.
Fides**

Gagamus igitur pingui mineralia crasso ingeno rudi quodammodo nos appellabimus sapientes. ut autem integratatem et bonitatem in se continet. **P**ingui mineralia crasso ingeno non subtili more stoico mineralia ingenum dicitur alias pallas appellatur que est ingeniorum dea. Fides a fio et dico venit. **I**ntegritas non aliqua corruptione maculata. **E**qualitas in oibus iusticia. **L**iberalitas que consistit in dando et accipiendo pecunias et potissimum in dando. **L**ibido Jimode ratu appetitus. **C**onstantia in virtutis proposito perseverentia. Et qui sequantur naturam optimam bene vivendi dicemus: **n**atura in corpore humano animus tradidit cui adhibuit quinque ministerios: scilicet sensus corporis. quod igitur bos sensus: scilicet odoratus: taciturnus: et ceteros gubernat cum ratione ille naturam sequi dicitur non enim appetit omnia cum ratione sensus illius ratione abivit: ducendi sunt in exercitationes. **S**ic enim distinguit amicitiam. est enim quedam amicitia a natura data que a virtute nata: et bec excellenter est oibus rebus humana. **P**erspicere video: et molestie loquantur. non enim inquit perficio: ut effugiat arrogatio. **A**mor: ubi est naturalis amicitia quammodo est propinquorum sanguine sue natione tanto est maior. **P**otiores eligibiliores hoc modo paucem habens quem pauperitate re intedis quos equalis pauperitate depressos inuenis unum personam: alterum ciuem: ille panis potius datus est ciuius quod pegrino. Neque in hoc prestat amicitia proximiquatu: amicitia virtute contracta excedit amicitiam naturalem: in hoc quod illa proximiquatu amicitia firmitudinem in se habet quemadmodum virtutis amicitia. **P**rostat verbu: est cooperatum iungitur: cui patiu: accusatio et oblatio ut magnum prestat acbillem. **B**eniuolentia sublata: remota beniuolentia auferitur amicitia quod est duorum aut plurium muriata beniuolentia. amor enim potest esse solus et aliquis erga alium amor gerat: et ipse cui geritur amor ignorat amorem. Ita contracta res est: ex amicitia naturali quod est ut amemur: cohabit quidam mutuus amor et restringitur ex oibus hoib: ut per hoc idicetur ad amandum aliquem cui bene velim: gratia sicut non ait nostri. **I**n angustia adducta: illa gignit amicitia et naturaliter ita in angustia ducitur utrumque solum amorem. **C**haritas: gratia amor quod gerit. et daret scribi cum aspiracione: et ipsis duabus nos error est. **D**icitur ergo: cu: tamen amicitia contracta quod est fidem nobis aicitia benevolentia et amore. **C**hristus preponuntur: Aviditate diuinitatis plerique reliquunt aicos. In nostris consiliis: virtus ipsa regit: sicut etiam in manibus fortis sunt colligentes. **S**umus boni: sumus boni est illud per quod oia sunt: utputa scribere librum: studere et legere. bee oia bella et bona sunt: quod bee solum propter virtutem suam: et sumus est boni: et ultima res quod cetera ad bonum suum sunt ducunt summum bonum appellat. **P**reclare illi quidem optime prius tam summum bonum esse virtutem.

Gerunt: ita vivunt: ut eorum probetur fides. Integratas equalitas liberalitas. Nec sit in eis voluntas cupiditas vel libido vel audacia sintque magna constantia: ut fuerint: quos modo nominari hos viros bonos ut habiti sunt. sic etiam apelandos esse putemus: qui assequuntur optimi homines possunt naturam optimam recte vivendi dicemus sic enim bene perspicere videor: ita natas esse nos ut inter omnes esset societas quodam. **V**alor autem ut quisque proxime accederet. Itaque ciues potiores sunt quod peregrini: et propinquum alterius: cum bis enim amicitia nam ipsa perpetuit. Sed ea non satis habet firmutatis. Nam pro hoc prestat amicitia propinquitatique quod ex propinquitate beniuolentia tolli potest ex amicitia autem non potest. Sublata enim beniuolentia amicitie nomen tollitur propinquitatique. Quanta autem vis amicitie sit: ex hoc intelligi maxime potest: quod ex infinitate societatis generis humani quam conciliauit ipsa natura: contractares est: et adducta in angustum: ut omnis charitas: aut inter duos: aut inter paucos insigeretur. Est autem amicitia nihil aliud: nisi omnium dimensionarum humanarumque rerum cum beniuolentia et charitate summa consensio. Quia quidem haud scio: an excepta sapientia quocquam melius homini sit a deo immortalitatibus datum. Diuinitas alii proponunt: bonam alii valitudinem: alii potentiam: alii honores. **M**ulti et voluptates beluarum hanc quidem extrellum est.. Illa autem superiora sunt caduca. et in certa posita non tam in nostris consiliis: quod in fortune temeritate. Qui autem in virtute summum bonum ponunt preclare illi quidem

ut per hoc idicetur ad amandum aliquem cui bene velim: gratia sicut non ait nostri. **I**n angustia adducta: illa gignit amicitia et naturaliter ita in angustia ducitur utrumque solum amorem. **C**haritas: gratia amor quod gerit. et daret scribi cum aspiracione: et ipsis duabus nos error est. **D**icitur ergo: cu: tamen amicitia contracta quod est fidem nobis aicitia benevolentia et amore. **C**hristus preponuntur: Aviditate diuinitatis plerique reliquunt aicos. In nostris consiliis: virtus ipsa regit: sicut etiam in manibus fortis sunt colligentes. **S**umus boni: sumus boni est illud per quod oia sunt: utputa scribere librum: studere et legere. bee oia bella et bona sunt: quod bee solum propter virtutem suam: et sumus est boni: et ultima res quod cetera ad bonum suum sunt ducunt summum bonum appellat. **P**reclare illi quidem optime prius tam summum bonum esse virtutem.

Sed bec ipsa virtus que est summum bonum appellat amicitiam generat et nutrit. bac est in particularia demonstratur virtus esse genitrix et nutrit amicitie. Contineat hinc ad nutrimentum. Nam virtutem ex consuetudine. virtus est habitus quidam bonitatis ex longa consuetudine contractus. id est practica quedam ex bonorum morum: et doctrine exercitatione habita. Sermonis nostris more enim Ro. appellamus virtutem habitum quedam bonitatis ex longa consuetudine inuenimus. Stoici autem virtutem appellant: qui omnina in se comprehendit que in solo deo est. Nec est me tiamur nec mensuramus virtutes quemadmodum stoici qui dicti sunt.

Sed bec ipsa virtus amicitiam gignit et continet. Nec sine virtute amicitia esse villo pacto potest: et virtutem ex consuetudine vite sermonis nostris interpretamur. Nec metiamur eas ut quidam indocti verborum magnificientia viros bonos eos qui habent numeremus. Paulos Latones Laios Scipiones philos de his communis vita contenta est. Eos autem omittamus qui omnino nullos reperiuntur. Tales igitur inter viros amicitia tantas opportunitates habebant quantas vix queo dicere. principio quis potest esse vita vitalis: ut ait Ennius qui non in amici mutua benivolentia conquescat. Quid dulius quam babere quo cum omnia auditas sic loqui ut tecum? Quis esset tantus fructus in prosperis rebus: nisi baberes qui illis eque actu ipse gauderet aduersas vero res ferre difficile esset sicut eo qui illas grauius etiam quam tu ferret. Deinde cetere res que expetuntur opportune sunt singule rebus ferre singulis: diuitie et utare opes: ut colare honores: ut laudere voluptates et gaudeas validudo ut dolore careas et muneribus fungare corporis. Amicitia plurimas res continet. quoquo verteris presto est nullo loco excluditur. Nunc intempestiva. Num molesta est. Itaque non aqua: non igni non aere ut aiunt pluribus locis utimur quam amicitia. Nego ego nunc de vulgari: aut de mediocri que tamen ipsa delectat et prodest: sed de vera et perfecta loquor: qualis eorum qui pauci nominant sunt. Nam et secundas res splendidiores facit amicitia: et aduersas partiens communicansque leuiores: cumque plurimas et maximas commoditates amicitia contineat tum illa nimis pre-

cum est ipsa amicitia verbi gratia. si ferar te contines amicus scilicet semper ille per litteras et auxilia tecum erit: nullo loco excluditur neque in exercitu neque in senatu deest amicitia. Non aqua non igne omnia elementa necessaria sunt homini: sed aqua et ignis magis excentur ad vitam hominis quam alia duo: sic inquit non tam utimur ipsis duobus elementis ita necessariis quam ipsa amicitia. Partiens et communicans: amicus bonus de amici calamitatibus certior faciunt: et quidam calamitatibus que ac amicus patitur, et ideo oem tristitia reddi facilior est.

.id est porticus in qua disputatione confuerat. Doctus more boni viri non nominant aliquem sed derisive inquit et faciunt isti docti stoici qui verborum magnificientia virtutem omnium bonorum congregationem vocant.

Paulos. id est viros bonos et similares paulis et Catoni. Cato est dicitus catus. id est acutus. Ceteris

vita sapientia ceteris vulgaris fuit in his viris. eos omittamus reliquias stoicos sum opitiones quorum nemo talis sapiens inueniret. Inter tales viros inter illos paulos et catones tantas oportunitates commoditates oportunitates ex ob portus ceteris: non enim venit ab oportet quia oportet primam corripit: et oportunitas per geminus prescribitur. Quis potest esse vita vitalis? quis potest vivere nisi cum aliquo amicitiam habeat. arduum est dicere ea que sentis ut puta de aliqua re facienda contra rem publicam alium non faceres certiores. In prosperis de secundis rebus tantas letitias non habemus nisi amicus est qui illis letaretur equus. ac tu gaudens.

Dentis cetere res ostendit plures commoditates esse in amicitia respectu aliarum rerum. certe enim res referuntur singule singulis. Diuitie que dicit per regulam probat per exemplum: utputa diuitie sunt ad fruendum sere inquit: quoties etiam diuitie possunt habere plures commoditates ultra fruendum illarum. Opes et ut colare pro colaris bonorum propter opes que ad magnificantiam sunt sicut habere plures famulos multos equos: magnificas edes. Quocunq; verteris: quodcumq; vadis te

Opportunitas.

Zelius

Gum illa in his demonstrat miraculosam amicitie comoditatē. **B**ona spe p̄lucet in posterū tracta est similitudo ab aliquo p̄ferente cereū qui sequētibus post lucē afferit: sic amicus post lucē bonę sp̄silio amico in posterū de quo magnā sperat utilitatē. **T**anq̄ exemplar̄ amicus est qui suum amicū aspicit verū hoc est nōis similitudinē sui insp̄cit. **I**alterū simile sibi intuetur. **T**Aliud mortui que res difficultis est ad credendū. demonstratur in hoc q̄ amicitia miraculosa sit. Unūnt mortui amicū memorā t̄ honorē quē habent de ipsiis mortuis amici viuentes eos defunctos vñere dicimus. bonos q̄ remāst̄ in corde amicorū viuentū memoria recordatio illoꝝ qd̄ si exemeris ex natura bac in particulari vim amicitie tractat t̄ ea demonstratur per argumēta sumpta a cōtrariis oēs dignitates excellit. si est amicitia e ciuitatibus tolleret oēs ad terram corrueret. **E**xemeris remouens ab eximo venit. **N**ec agri cultus si humoꝝ nō haberet cōcor diam cū calore fetus terra nō pudceret sūoꝝ. **A**grigētinū seruit̄ dīcunt fuisse empedocle poetā ex agrigēto ciuitate sicilie q̄ serebat suis carnisbus. oēs res totū mūdū cōstare ex amicitia. Agrigētinū gente nomē nō nominat quis fuerit. **V**aticinatū q̄ optimus vates tanq̄ oracula sua cecinit carmina q̄ vñtarē habebat sicut oracula apollinis serunt scriptores. **Q**ue in natura cōstarēt̄ si elemēta cordiā inter se nō haberet̄ chaos fieret. **A**lōdo t̄ tota machina t̄ oia celi elementa amiciā iter se cōunēt̄. **D**issipare euertit̄ oia p̄ discordiā. **E**t reprobat̄. reprobare dicimus qn̄ aliqui laudant p̄ cepūt̄ aliqd̄ t̄ illud nō imitātur reprobare dī. vt Iuuenalis de x̄tu te locut̄. sic nō imitātur. ergo enīz reprobarē dicunt̄. **I**taq̄ si qn̄ reprehendit̄ illos q̄ laudat̄ officiū bone amicitia sicut in subēndis p̄ amico piculis: t̄ cī illa non obseruant̄. **O**fficiū bñficiū vel quod fieri dī. **A**ut cōleandis: vna cum amico aliiquid male adire. **E**ffesarat̄. q.d̄ quilibet talē amicū laudibus extollit̄. si tñ ille facere nolit̄: qui clamores more suo post regū lam subiicit̄ exemplū. **L**auea Jlo cus est sedentiss ad spectandū quis grece theatrū appellatur. Pacuvij Pacuvius fuit poeta amicissimus.

Zelij qui tragediā de oreste t̄ pilade pnūctari fecit q̄ ad nos vent̄. **L**ū ignorante rege Iorestes cupiēs a se furiās remouere ex morte marris cōceptas cōsuluit oraculū: cui r̄ndit: vt ad tēplū dyas ne in thauricā regionē p̄ficeretur quo sūt dicerit gradū. thooas aut̄ res sūltus loci more suo decisum hospitē qui erat orest. mactare volebat. interrogās ēm̄ quis cēt orest. pilades se cōtinuo esse orestē affirmabat. Orest. aut̄ se orestē: vt erat dicere nō sinebat. **I**n re ficta jn̄ bac fabula oēs insignū laudis p̄cutiebat ad mutem manus: qd̄ censemua eos in reuera facturos. iha natura ex qua erit amicitia demōstrabat potentia amicitie. **W**actenus imponit finem huc particule in qua

Reprobo

Iuuenia.

Cavea

Monstratum est amicitiam esse iucundam usque et necessariam. Ab his de pceptibus et pbris amicite disputationibus cetera querenda sunt. Quod potius subaudi quertimus ab illo qstori tractus. Illud quoddam filium tracta est similitudo a multe et si dicat hec q dicta sunt. Leli sunt vna filii. id est una filata. Ideo a te aliam filiationem oratione expectamus qua ex te transitione facit more. Lice. Tu magis. Sic inquit Scuola o Fanni magis bone amicitie regulam a Lelio expetere si autem quisquis disputationem ipsius nuper ante mortem Scipionis que fuit de repu. Qualis tuum patro-

rus Lice. in epistolis ad Atticu te stat Platone imitatu fuisse. i. li. de re militari. pla. vt diximus. intro duebat aliquos contradictiones to cart de aliqua re qua illa veritas melius pareret. Hic Bi. introducit pbli contradictionem Lelio qd iustitia iniqua est. ppter qd boies plurimas tolerat calamitates. leius accurate defendit iustitiam. Qualis patronus acitis fuit defensor. Alias patronus est dñs liber ti. Contra accuratam iungentose. cogitatam. unde de pco vici pedet victoria. Iustissimo viro defensore. Tractant fabritia fabri et qd medicorum est pmitunt medici. achi dicat. Le. vir iustissimus iustitiam defendit. Quid amicitia attentos facit auditores ostendit em Scuola optimu esse disputatorem amicitie Lelii de qua tractatus est ipse Le. Quid enim refert. qua roe cogitis. ac si dicat nibil refert siue manibus siue pedibus siue alio vultu modo cogitis me de hac re disputatione suscipere. Studiis generi ppter voluptates vestras. qz estis meti gnis cogitis me disputare potissimum qz re s est honesta. Ne equum nobis est difficile obstat et iustu non est. Sepissime incipit disputatione unde sit orta hec amicitia. cuius origo fin micos ab ibeculitate et paupitate pfecta pleriq assertur qd amicos acquirimus ut nobis inseruant vel ut illis inseruantur qd qdem opinio falsa est. Minus p se qd non p se facere potest ab amico accipere. et ecomes amico indigeti subuentre pp h amicitia alias oris inuenta esse voluit. An et hoc pp qdam non est pp ipsius amicitie. Antiquior. nobilior est caula pp qd inuenta est amicitia. Seneca

Zelius

Quod quidē quale sit qualis fit ista res videlicet quod ex natura pfectetur: nō aut ex inopia bestiis pcepti potest: que educunt filios suos. Columbus enim suos pullos educat cū tanto amore: qd multas partitur inmodicatates adeo ut ipse fame potius moritur: qd in comoditate aliqua pereat ita dimittere. Ad quoddam spus] quo usq; p se nutritre pfit a parentibus nutritur. Detestabilis sceleris: quasi occurrat cuidā obiectio qd inveniatur multi: qui uō amant parētes et eccl̄s. Ei inquit Zelius sunt aliqui scelerati: et quasi mōstra quedā humane nature. Similis sensus] ingreditur eudem esse firmamentum amicitie.

Similis sensus. t. similis cognitio amoris: natura enim vult et cogit qd si ames aliquem et bene velis aliquid alter cogit amare. Pariter legitur si amicū quēdam nactus fuerit: qui sit mecum mutua benivolentia cuius mores et natura atq; virtus meis congruant. Ut in multis viri culū butus amicitie inter nos erit ut nulla vi ab amore nostro distingui possum. Probitatis Lvt spūtis splendorē in eo pspicer videatur. probitas est virtus fugatio: dicitur quidē ē babiens instituendi a nūm. Ille enim splendorē habet hec duo cōtingit. L. Fabri cū: qd op̄tum: ut sibi cōtunc̄ forer. amamus enim istos quos nūq; vidimus. ppter virtutē nemine quidē odio habere possumus: sed si odī incident: non ppter virtutē laudat. Ade moria usurpet in frequētē enītūlum dicat mentionē illoꝝ. Tarquinii supbū] ultimū regē romānorū. alter fuit Tarquinius priuscus appellatus. Crassum] spūtum] qui impī romanū adipisci voluerunt. Spuritus ppter frumētorū largitionē tyrannū fieri putabat vniuersiq; habet eos odio. Igitur ptyrannū demōstratur: qd virtus est firmamentum amicitie. qd amamus etiā hostes fratibus ppter dītos. Pirro] epirrotbarū regē Epiprotē dicti sūt ab epirrotbo regione. Pirrus vltutē p̄ditus capiūtūs romanū cuj; liberalitate tradidit spretū p̄cio dicensq; noui sangue boīm sed armis et sciētia militari decertandū esse. Hannibalem cuius fraudes et sceleris. Liu. complecti non possit. Inter cetera sua flagitia. fluiū quendā per cadavera romanorum transiit. Non alienos animos: voluit dicere nō amemus pirribū ppter probitatem suam qd hostis fuit iniurias romanorū: sed dicit non tñ odio habemus spūm alterū Hannibale: in hoste vt in Pirro mouentur ad bene velle alius viuentis: cuj; bene volumus mortuis ppter probitatem illoꝝ eoz. s. viuentis. pspicer possimus: si diligimus defunctos rāto magis viuentes diligere debemus quarum amicitiarū nanci possumus et eoz probitatem videmus. Studio pspecto et consuetudine illud est.

Studio pspecto] ingenti voluptrate visa: qd tibi libēs inseruist. Lū qua] cui beneficio cōuenientia est amicitia cōsuetudo. Quibus rebus. s. vltute probitatem et beneficiorū collatione ad p̄mū amoris motum adiunctus: qui est a natura pfectus. pfectus vt diximus: tūc qdā flāma amicitie exortatur.

Per quam s̄c nagnitudinem beniuolentie assequi putant ab amicis quod desiderat vñnsquisq; q; video volunt esse ortam ex imbecillitate. **N**umilem sane relinquit humilem ortum amicitie et minime gerendum: ut ita dicam. **R**elinquunt s̄c isti qui amicitiam affirmant esse natam ex ibe; illitate: ea sane amicitia nata esset ex infima matre sed melius est q; sit orta ex generosa parente. **S**natura. **Q**uisq; in minimum nisi esset admiraretur: q; tomagis in indulgesſimū et minimā i se rem esse putaret tantomagis apte amicitiam consequit posset: sed aliter: nā qui confidit in se multū

i dñitijs: et virtute hac amicitia capescenda ceteros excedit plurimū. **P**lurimū ad minimū referatur. **I**n se posita dñitijs sapientiam et virtutem. **M**onulla lmo deſte loquitur: nom enī dicit meā que virtutem admiratur. Sed iqt de morib; meis fortasse opinione habuit. Arguit ergo per exē plū sint et africani amicitia ex id gentia non oriri. **S**ed quāq; responderet cuidam tacite obiectio[n]e que fieri posset cōtra Lelium: qz ex amicitia oruntur multe utilitates: ergo amicitiam ab illis trahere videtur originem que res falsa est. **A**t enim beneficij probat utilitates nō esse amicitie origines. **B**eneficij ut puta in omnibus rebus: ut puta in equo donando. **L**iberales si pecunias p̄prie dicimus: **E**xigamus l repuramus mercedem gratie tanq; feneratoris: hoc est hominis avaria et fesneratoris. **M**eq; enim beneficium feneramur parētēsis ē. **F**enus est autem fetus: ergo volus q; amicitia nostra: siue amor generet fetus sed natura ablatus casus est: id est a natura inclinatus sumus ad inserviendum homini etiam sine utilitate nostra: nā manus ceteris membris hoc a natura habent. ut inserviant sine remuneratione aliqua: sic homines tāq; mēbra ceteris inferire tenent. **A**b his reprehendit illos epicureos: q; asserebat amicitia debe re eē ad voluptatem aliis enim non solus cō uitium facere possit: ideo ut amicum inueniat necesse ē: ut qui secū illis vescatur. **R**itu pe cudiū cōfutatio simul mixta cū obiectione epicureoz. **N**ec miruz ē: si ab illis adissentim. **A**ltū ut virtutē. **S**uspicere si altū aspiceret et venerari. **D**icit. iñ metba. i quitt

Pronaq; cū spectent aialta cetera terrā. Os boi sublime dedit. **I**psi aut̄ intelligam? sensu et ordinē originē a sc̄itē disputat. **S**ensu diligēdū amādī mol̄ a natura gignit: et bñ dixit diligēdū p̄ncipū ē amoris. ut Li. quē diligēbā: nūc amare incipio. **E**bas r̄tate beniuolētē gratia amoris d̄firmat et oris ex ipa cognitōe vñtūs: quā i illo quē amare i cepti et ē vides. **F**actā significatiōe factō signo aliquo p̄bitatis: qd̄ i aliquo cognoscim̄ in quo iam amorem ponere cepim̄. Illud qd̄ē signū vñtūs atq; p̄bitatis amores illum auget atq; confirmat.

Aproposito] ppe magis admouet ad altos: quibus cu[m] amore se applicauerit cu[m] signu[m] virtutis in eu agnoscatur. **C**uius co[n]suetudie erit fru[m]ur p[ro]p[ter]ares ad amicitia: equeles i[m] moribus: in litteris et in etate. **C**ad b[ea]tum merendam ad beneficium coferendum vniuersitatem p[ro]p[ter]are magisq[ue] ad repetendum beneficium ab amico: merere alias significat militare arte exercere. **C**um honesta certatio si amicu[m] tibi fecerit b[ea]tum uiuor: venerabilior. **C**N[on] si utilitas] c[on]glutinaret: si amicitia utilitates collocaret c[on]mutatis illis amicitia dissoluere hoc modo. **S**i a[men] mes p[ro]p[ter]e bac de ea q[uod] tibi seruit at: p[er]ito enim magistratu[m] beneficium et collocazione amicitia remouetur. **M**atura potest non mutari a qua p[ro]p[ter]a est amicitia: i[m] amicitia coglu[n]tia etio non dissi[gu]ntur.

Adite n[ost]ri dissimili[us] q[uod] amicitia usq[ue] ad extremum vite: facit dociles auditores ostendendo se breviter tracta- turu[m] q[uod] amicitia difficile usq[ue] ad mortem duratura est. **C**um non idem expediret: utile non est idem ab eo amicis: reputavimus facit consulari et alter eundem desiderat: idem pro utilitate dissoluunt amicitia. **C**um rep[re]sentatio. Amicu[m] unus fauet Lelart alii potest. **M**ores mutari p[re]cedente tempore murantur mores. **C**um aduersis reb[us] qui puenit ad apertissimum statu paucos amicos sepe contineat. **C**um alias aduersis reb[us] jalique p[ro]p[ter]a ipsa cogit ad mercaturam: alter ad honores et dignitates puerit[ur] etiam. **C**um alias jalique. **C**In g[ra]uescete etate iunior[um] appetit dignitatem: alii appetit voluptates. **C**um p[re]terita vestis erat puerorum. **T**oga autem erat virilis vestis: que oblastra in templo mitib[us] pueris et solenitate pareretur iponebatur. **C**um si quis numerat aliquas casas quibus rursum amicitie fragi[us] quis illa duraverit aliquo tempore cu[m] in ea pueri sint amici. **C**Labefactari subaudi dicit Scipio: tote oes iste casus et opones sunt dicte ex persona Scipionis plerisque. **C**Monores certiores sunt nodum amicitie ruptus: biens honoris potissimum i[m] magistratus erat in quibus apereditis plerisque rite inter amicos ostebatur. **C**Pesse nullam maiorem subaudi dicit Nulla enim est pestilenter res in fragedo amore: quam peccatarum amicitias. In pecunias magnificis viris certatio honoris et glorie aderat. **I**n famis autem certatio erat puerorum. **C**um magna dissidia discordia: magnas dissidiis approbat a dis et sedeo. **C**um aut libidinis ministri et lenones appellantur sicut Lodi: qui amicos multos in domo Lelaris habebat: rogabat eis eos: ut sibi uxorem Lelaris amicam redderet: et quod bec denegates facturos int

Pretiosa
Zoga

diligere ceperunt fru[m]ur moribus. **C**um pares in amore et equales propentioresq[ue] ad bene merendum quo ad reposendum. **C**um hec iter eos sit honesta certatio. **S**ic et utilitates ex amicitia matre capientur: erit eius ortus natura quo ab ini[ci]tia dissolubilitate grauior et verior. **N**on si utilitas amicitias c[on]glutinaret: eadem c[on]mutata dissolueret: sed quia natura mutari non potest. **I**dcirco amicitie semperne sunt. **O**rtum quidem amicitie videtis: nisi quod adhuc forte vultis. **S**ic. **C**um vero perge Leli: pro hoc enim qui minor est natura: meo iure resp[on]deo. **F**an. recte tu quidem.

Quamobrem audiamus. **L**e.

Adite vero optimi viri ea quod sepissime iter me et Scipione de amicitia differebat. **Q**uam: quo ille quidem n[ost]ri difficilissimus esse dicebat: quam amicitiam usq[ue] ad extremum vite die permanere. **N**on vel ut non idem expediret: utriusque incidere sepe vel ut in rep[re]sentatione sentirent. **M**utari etiam mores hominum sepe dicebat: alias aduersis rebus alias etate in grauescete atque earum rerum exemplum ex similitudine capiebat inueniens etatis. **Q**uo sumi puerorum amores sepe una cum p[re]texta et toga deponerent. **S**i autem ad adolescentiam pertinisset: dirimi tamen inter dum certetudo: vel luxurie conditione: vel comodi alter cuius: quod idem adipisci veteris non posset. **Q**uo si quod longius in amicitia pueri essent tamen sepe labefactari si in honoris certetudo icidissent. **P**estem enim maiorem esse nullam in amicitias quam in plerisque pecunie cupiditatem. **I**n optibus quibus honoris certamen et glorie. **E**t quo in amicitias matias se[nt]er amicissimos extitisse. **M**agna est dissidia et plerisque iusta nascit: cum aliqd cum amicis quod rectius non esset postularet: ut aut libidinis ministri aut auditores essent ad iniuria: **Q**uo qui recusaret quis honestus

met ipsi efficiebantur. Aut auditores eent ad iurias. hoc modo si quis dixisset amicis suis. Volo ut aet
eus et Socrate: quod vir ipso missum existit: et alios deos colere nos hortat amici hoc facere voluerunt
quod illi inimici facti sunt: igit perpter istas. ita: cas amicis longo tempore in amicitia pueris inimicissi
mos fieri repenit. s. aut perpter bonorum: aut perpter peccatorum: auditare: aut libidinis ministerium vel
perpter inferendam alicui iniuriam. Argueretur ab his quod repulsa ab amicis in his superioribus rebus passa
tur: reprehendunt illos quod sibi amici non existit: quoniam suis petitobus obtemperare nolunt illos subau
di sp dicebat Scipio. Asserit enim s

statem id facerent: ius tamen amicitie deserere
arguerentur ab his: quibus obsequi nolent. il
los autem qui quid vis amico auderent postula
re: postulatio de ipsa profiteri omnia se amici can
esse facturos. Eorum querela inueterata non mo
do familiaritates extingui solere: sed etiam odia
gigni semper terna. Hec itaque multi: quasi facta
impendere amicitias: ut omnia subterfugere non
modo sapientie sed etiam felicitatis diceret sibi
videri. Quoniam obrem id primum videamus si pla
cat: quatenus amor in amicitia progredi debe
at: num si coriolanus habuit amicos ferre con
tra patriam arma illi cum coriolano debuere.
Num becilli: non amici regnum appetentem.

Num Sp. Maelius iuuare debuerunt. Liberius
quidem gracchum remp. vexantem a Qu. Tu
berone equalibusque amicis derelictum videbam
at. L. Blosius cumanus hospes familie nostre
Scenoula cui ad me qui aderam cum lenitate rutilio
cofilio deprecatus venisset. bac ut sibi ignorare causas asserebat: quod tam L. gracchum fecisset

duratura sit primus quod potius frageda est amicitia quam cum amicorum contra patriam pugnare. C. Coriolanus
maritus quidam clarissimus fuit iperator: et oppidum quoddam Lusitiae coriolos nomine cepit: a quo agnos
men assumpit: id Marti? Coriolanus? hoc: quod in exiliu missus amicos plurimos congregauit. Volscor
ruus imperator creatus est. Magni deinde romanis exitu tradidit rapido castella et urbem obsidendo
bui enim amici amor quem erga ipsum gerebat: potius fragedere debebat quam contra ciuitatem suam arma fer
re. Num alius Spurius lez qui perpter fauorem plebis: quem per frumenta largita sibi adeptus fuerit: et
perpetri romanorum coelestes contabat: illi tales amici contra ciuitatis statu adiuuandi non erant. C. Liberius
gracchum quod remp. vexante legis agrari: cum parentum a senato:ibus fuisse accepimus: et cum ab amicis
eo suo quinto Tuberone destituti fuisse legit: equalibus in etate et in amore. Q. At. L. Blosius cu
manus interfecto gracchus aliquod constituebatur qui in quinto faceret: scilicet inuenientur Gracchus fa
uetes: nisi quidam cumanus Blosius inuenitur est quod cum interrogaret: si gracchus tuus es: cum faces ferre
in capitolio: si ille obioperasse dices. Sic ille voluisse hoc fieri malum: si voluisse quoniam manus
impostuissene si tot busssem dum ei in aliqua re obtemperare potuisse. C. Lumanus: a cumis vent
apulite ciuitate: comum autem ciuitas supra pergomum suum facit gentile comitem. C. Hospes familie
nostre Scenoula: quod quidem Blosius amicitia Scenoule tenuit. Non hospes erat enim amicus: ideo hos
spitum quod hospitalitas maxima erat amicitia quod confirmat Ul. In ene. Iupiter hospitibus: nam
te darestura loquitur. C. L. ad me Lelius fuerat electus una cum consultibus. s. Lenate et Rutlio
qui examinationem amicorum Gracchii facerent: ideo dixit cum Blosius venisset ad me in consili
um. C. Deprecatum deprecandum hoc est remouendum a se crimem: deprecor bic significat remoueo
alitas dicetur deprecor valde precor. Quod autem sibi tantam existimationem faciebat de graci
cho: ut bac de causa seclusus contra rempublicam constitutum sibi ignosci a me petebat. C. Fe
tus: existimasset facere existimationem: babere de aliquo. Deinde facere agere dicitur.

Comunit
Autoglius

Zelius

¶ Et quicquid ille gracchus vellet me factus fuisse fateor. Tu ego subaudi interrogare cepi etiam ne ille gracchus vellet eum ferre facem in capitolio: si hoc pfectisset Blosius ille inquit. ¶ Nunquam voluerat quidem hic gracchus: sed si volueret obseques fuisse: et oia pro ipso pera remp. fecisset. ¶ Videatis psegitur in reprehensione buius Blosij: qui post mortem Tiberij gracchi se in asiam contulit ad quendam regem noie Aristoteli: qui cum contra romanos belligerabat: et tandem Blosius a romantibus in illis bellis pemptus est. ¶ Mefaria vox crudelis vox: ut diceret se fecisse pro graccho etiam contra rempu.

¶ Mefaria: cum nullo farre et sacrificio piari posset. ¶ Temeritatem consilio temerario non solu puit: sed etiam prefuit et paupatus fuit illius consiliis.

¶ Comitem sibi proprie posuit: socius dictum aliquod ad aliquid pagendum constitutus.

¶ Noua questio: noua criminis inquisitione. Questio inquisito dicitur: que a questione iudice maleficiorum nascitur. ¶ Iustas iustitia est: ut hostis sui ciuitatis malam et acerbam perficiat mortem. ¶ Nulla est igitur excusatio: hanc Blosij clementia cocludit quod cum grachi amicitia sceleris sui excusationes affert. ¶ Nam cum virtute ipsa ex qua pfectis amicis clavat dicitur: amicitia oris a diuite quis amoris principium habeam: a natura: igitur. ¶ In presentia amicitia non ostendit non durare posse sine virtute: neque amicos esse nisi virtute possit habere. ¶ Ceterum amicitia virtutis opinio fuerit difficile est amicitia manere: si a virtute defeceris. ¶ Quid si rectum statuerimus: vel procedere amicis quicquid velut vel ipetratur ab amicis quicquid velut: pfecta quod de sapientia sumus: si nihil habeat res virtutis: sed loqueretur de his amicis: qui ante oculos sunt quos videmus: aut de quibus memoriam accepimus: aut quos novit vita communis. ¶ Ex hoc numero nobis exempla sumenda sunt: et eorum quidem maxime qui ad sapientiam proxime accedunt. ¶ Cidimus pauluz emili. ¶ Luscino familiare fuisse sic apribus accepimus: bis una consules et collegas in censura. ¶ Cum etiam curia ipsorum: et interesse coniunctissimos fuisse marci curii: et tyb. cori canorum memorie traditum est. ¶ Igitur ne suspicari quidem possumus: quemque bonum ab amico quippe ostendisse: quod contra fidem iuris iurandum contra remp. eum nam becquidem in talibus virtutis quid attinet dicere si contendissent: scio impetraturum non fuisse.

Consilios
Recollito

Censura

Fides

¶ Ut quisquis ille vellet sibi faciendum putaret: et cum ego etiam ne inquam si in capitolium faces ferreyellet nunquam iniquitatem volueret id quidem. Sed si volueret paruisse: videtis quam nefariavor et hercle ita fecit: vel plus etiam quod dixit: non enim paruit ille tiberij gracchi temeritatem: sed etiam prebuit. Itaque bac amentia questione noua pertinet: in asiam profugit ad hostes se contulit penas reipublicae. graues iustasque persoluit: nulla est igitur excusatio peccati: si alicuius causa peccaueris, nam cum consiliatrix amicitie virtutis opinio fuerit difficile est amicitia manere: si a virtute defeceris.

¶ Quid si rectum statuerimus: vel procedere amicis quicquid velut vel ipetratur ab amicis quicquid velut: pfecta quod de sapientia sumus: si nihil habeat res virtutis: sed loqueretur de his amicis: qui ante oculos sunt quos videmus: aut de quibus memoriam accepimus: aut quos novit vita communis. ¶ Ex hoc numero nobis exempla sumenda sunt: et eorum quidem maxime qui ad sapientiam proxime accedunt. ¶ Cidimus pauluz emili. ¶ Luscino familiare fuisse sic apribus accepimus: bis una consules et collegas in censura. ¶ Cum etiam curia ipsorum: et interesse coniunctissimos fuisse marci curii: et tyb. cori canorum memorie traditum est. ¶ Igitur ne suspicari quidem possumus: quemque bonum ab amico quippe ostendisse: quod contra fidem iuris iurandum contra remp. eum nam becquidem in talibus virtutis quid attinet dicere si contendissent: scio impetraturum non fuisse.

¶ Censura duplex fuit in urbe censura magistratus: unus plebetus et alter nobilis appellatus est. ¶ Censura quantam innentus fuit ad censum et ad diuitias iudicandas: deinde dominum mores ad iura sua recepit: et tamquam tenet primam nominis impositionem: ut etiam censura vocaretur: quis de moribus iudicium proficeret. ¶ Ad memorem traditum est: per scripturas hoc acceptimus. ¶ Nec fuisse certum quidem ope suo semper quidem in tercia: sed ponit quotiens non precedit quod apud latine loquentes obseruan- dum est. ¶ Contendisse contendere est cum vehementia petere: inquit igitur lelius non solum suscipi possimus buius generis virtus: et aliquid ab amicis petere: seu ipsis amicis concedere: quod non sit rectum. ¶ Fidem promissio simplex que habemus: a fio et deo venit: ut quod promisit sit ut deum credit. iurandum hoc est plus fides et similes promissio: sed hic ultra promissum iuramentum accedit contra remp. oratio crescit. ¶ Quid attinet dicere: quid oportet talia de his virtutis colloquacis si dicat virtute credere viritalia non fecissent: scio non dicit puto: sed certe scio quod si aliquid ab his viritalia contendisset non impetrasset. ¶ Scire est aliqua ratione et causa cognoscere. ¶ Sanctissima

Multo latissimis inuestigatis altas sanctissimi appellatur. At vero ostendit per exempla malorum viroꝝ q[uo]d sit idem seculus facere turpia: et eadem interrogare. Preterea ponit q[uo]d per contrarium cognoscere possumus illud quod actum est. videmus inter amicos sapientia ornatos n[on] sibi fieri nisi honesta sit. N[on] ostendit contrarium que mali viri ad inuidem coniuncti s[ed] flagitiosa inter se pertinent. C[etera] Laius carbo qui etiam coniuratione Liberii gracchi sequebatur. Nec enim amicitia que est inter tales non amicitia vocanda est: sed conspiratio vel coniuratio.

Cum illi sanctissimi viri fuerint. Ego autem nefas sit tale aliquid et facere rogatum: rogare. Et q[uo]d vero titum gracchum sequitur. C[etera] carbo. C[etera] cato et inimicu[m] tunc quidem. C[etera] frater; nunc idem acer et inimicus.

Ecce igitur prima lege in amicitia sanctificatur: ut neque roges res turpess: nec facias res turpess: nec facias. Turpis enim excusatio est: minime accipienda tu[em] inceteris peccatis: tum si quis contra remp[ublicam]. se amici causa fecisse fateatur. Et enim eo loco fani et sceuola locati sunt: ut nos longe prospicere oporteat futuros casus reip[ublicae]. deflexit enim iam aliquantulum de spatio curriculum consuetudo maiorum. Tunc Gracchus regnum occupare conatus est vel regnauit is quidem paucos menses. Nunquid si misle populus ro[manus] audierat: aut viderat h[ab]uc etiam post mortem securi amici et ppinqui. Quid in p[ro]scipline Namica efficerit: sine lachrimis non

fecisse faveatur. Et enim eo loco fani et sceuola locati sunt: ut nos longe prospicere oporteat futuros casus reip[ublicae]. deflexit enim iam aliquantulum de spatio curriculum consuetudo maiorum. Tunc Gracchus regnum occupare conatus est vel regnauit is quidem paucos menses. Nunquid si misle populus ro[manus] audierat: aut viderat h[ab]uc etiam post mortem securi amici et ppinqui. Quid in p[ro]scipline Namica efficerit: sine lachrimis non

fecisse fanceat.

Et neque turpess: nec tur-

peccatis sicut fecisse aliquid contra remp[ublicam].

fidei causa amici bec effet turpis excusatio neque

excusanda. Et enim fanni reddit rationem quare mentione fecit: quod amici non sequantur viam

suorum amicorum contra remp[ublicam].

quoniam iam futuras calamitates reip[ublicae] pronosticantur quo los

co locati sunt. Ne socius sit aliquis contra ciuitatem suam.

C[etera] Consuetudo maiorum que fuit inter

gra virtute predita iam incepit deuicare ut aliquid in orbe mores inueniunt sunt: qui illa in rep[ublica] obser-

vabant ciuitudinem non tenent. C[etera] Deflexit tracta est similitudine ab uno cursu qui deuiat su-

am. in aliam partem.

C[etera] De spacio scis virtutis et integratatis quam maiores clarissimi viri in sua obser-

vabant ciuitatem.

C[etera] Curricula hoc curriculum dicitur stadium ideo curriculum. I.e. virtutis alias curr-

cum parvus currus dicitur: unde nascitur curriculum aduerbiu[m] id est cito.

C[etera] Libertus gracchus

ponit exemplum quomodo maiorum consuetudo deuicare cepit ne iste gracchus de quo superius

diximus est fauore populari c[on]cepit cum illa sua lege agraria ciuitatem vexare.

Occupare est rem alt-

enam possidere.

C[etera] Vel re color rebor[um] appellatus correctio non solum volunt regnum occu-

p[ar]are per paucos regnauit menses.

C[etera] Per paucos menses Aulus Gellius de noctibus atticis in quie-

quod nomina tempus significantia sitemporeis spaciū cōtinuatū fuerit semper in accusatio abs

q[uo]d prepositione ponantur si aliqua interfuerit intermissio ponantur in ablattu[m].

C[etera] Numquid simili-

le certe non aliqd sit populo.

C[etera] Viderat ergo gracchus princeps fuit pernicie romane: quæ mul-

ti in hoc secuti sunt: ut paulopost demonstrabimus.

N[on] secuti s[ed] propinqu[us] magnopere sunt repre-

bendendi et etiam puniendi ut amici contra statum ciuitatis mutati sint.

C[etera] Quid in publicu[m] Scipi-

b[us] Lelij familiaris cum reuertetur maximo cum triumpho ab hostibus debellatis rogatus

fuit quod sibi de morte gracchi videlicet: cuius misum fuit quod ture fusse occisus sibi videbat q[uo]d re

amici gracchi indignatio ducti ipm in sequenti nocte morti tradiderunt. hic autem notandum est q[uo]d sup[er]

Curricula

Gellius

editus būc scriptōne fuisse interfectum: quā agraria legē imitatus fuit & eā via gracchi babere noluit: quā rē sic a lectore percepimus: vel forte ignoramus. **C** Mā carbonē sustinuit? occurrunt facte obiectio: alicut sic obijicit q̄re carbonē ita familiarē gracchi cōtra remp. p̄ suo amico om̄na facturum non necat: responderet Zebunus sustinuitus ne maior fieret in rep. cedes & rixa inter ciues. **C** Nō libet mihi augurari: quasi dicat nō placet mihi alicui pestē p̄noscitari. **S**cripsit deinde res latenter intrat ista pestis gracchōꝝ iā p̄inceps fuisse pestis romane labitur cū iam ce

p̄it pestis esse inclinata ad ciuita
tia p̄niciē: sicut deinde tāq̄ torres
quidā. Multo postea inueniunt sunt
qui istas factiones uniant volves
runt: sicut Marius & Silla. Ma
rius fauebat plebi vi fecit grac
chus. Silla fauē sp̄ fuit senatus
& nobilibus. **I**n tabella p̄scri
ptivocabātur qui erāt positi i illa
tabella: sepe numero vt diuinas
cōsequi possent diuines bonos vi
ros p̄scribēbāt qui oēs p̄scripti
ab uno quoḡ occidi impune: po
terant **G**abinus. Gabinus fecit
legē que tubebat: vt proscriptorū
tabella fieret post duos annos sur
rexit **L**assius qui alia cōdedit le
gē de occidēdis p̄scriptis. **A**udi
dere] sā videor loqui cū facit **L**i
q̄si diuinitatē futurā: que tñ tem
pore **L**i. iste rīe fuerūt sc̄iēt **no**
pulū] a senatu vt dīm̄ de Ma
rio & Silla: post idos fuit Dom
peius & Cesar. P̄petus fauores
senatus habebat. Cesar ast pos
pulari fauore fretus est. ideo inq̄
videre videor populū a senatu dis
tinctum: populus sine noīatione
senatus omnes in se cōp̄ebendit
I cōllet plebem & senatus: sed cū in
terponatur senatus intelligimus
per populum solē plebem. **T**arbi
tric mul. nō geruntur res bīm vir
tutē: sed prout intelligit vota multitudinis. **P**lures dī. hic siene plures sūt alli qui discūt istas fa
ctōes q̄ discāt obſtare ip̄is factōibꝫ. nō em̄umēt penas: s̄z dicūt illi facti sūt magni in ciuitate
per ſedictōes & factōes: ſic enī ergo intelligo facere & melius aduertā q̄r̄ gracchus qui occisus
fuit. **H**is reſtatur. nullus doceri vult quo obſtatur illis factōibꝫ. **Q**uoq̄sum bec ad p̄poſit
tū cōclūdi q̄r̄ factōes & perturbatiōes nō fieret sine amicorū & ſociorū conuētu. **T**ignari id
est si hōi putauerint aliquē esse bonū virum & illius amicorū adepiſt ſint qui poſteſ separauerit ſla
gitiosum potissimū cōtra remp. illis p̄cipiēndū eſt vitallī amicitiā deſtruant. **Q**uis clā. oſtendit
exemplū q̄ ip̄ob̄nī contra patriā ſtatuerent niſi auxilio amicorū: iſtū equali ſupplētio punie
diſiunt & q̄ eis p̄ſint. **T**emistocles. clarus fuit iperator q̄ athenas ſuā ciuitatē a ſeruitute libera
uit. Eris regis perserū: deinde in exiliū mifſus ad regē illū quē cū multis milibus boīm p̄ſligat
verat ſe inuitat & eū dominū grecie themistocles facere. pmifſit: hoc eī nō pmifſit niſi ſpē in am
icorū auxilio habuillet qua ex re p̄ſpici p̄r̄ q̄ta naſcētū mala ex ip̄ob̄nī amicitiā hoīm. **Q**uā
tere debuit iuriūtā a patriā ſibi traditā equo aīo temistocles tollerare debebat: q̄ ſi filius contra
matrē. i. cuius cōtra patriā nūq̄ ius iraſcēt habet. **C**oriolanus. xx. annis aī bāc diſputationem
amicitię coriolanus q̄ debellauerat coriolos in exiliū mifſus eſt: q̄ demde veſtītū eſt ſuperius vol
ſcorū rex creatus romā obſedit. de qua quidē obſtatione recedere nūq̄ p̄cibus aliquorū: niſi fleſ
tu marris & uxoris voluit: poſuit exēplū vñū extēnū & altū domēticū. **H**is ad. t̄b em̄istocles
& coriolanus ſpē amicorū cōtra ciuitates ſuas fuerūt: & tñ nullus eſt inuētus illis auxiliaris: qua
propter tra & amicitiā duci ſe abos occiderūt. Temistocles d̄ ſanguine thauri macrū potauit quē
digere nō potuit & hoc mō. p̄ſupſit ſuā vitā q̄ ſpē amicorū. Eris dñm grecie pmiferat q̄d tñ non

queo dicere. Nāz carbonē quoq̄ quē modo po
ſuimus propter recentē penā. **L**.grac.ſustinut
mus de. **L**.grac. aūt tribunatu quid expectē nō
libet augurari. **S**cripsit enim deinde rez que p
clūis ad p̄niciē cum ſemel cepit. labitur videtis
in tabella tam ante q̄ta ſit facta labes: p̄io ga
binia lege: biēnio autē post cassia. Clidere tam
videor populū ro. a ſenatu diſiunctū multū
diñsq̄ arbitrio res marīas agit: plures enim di
cent quēadmodū hec fiant q̄ quēadmodū bis
reſtāſ. Quorūm hec quia ſine ſocis nemo q̄c
q̄ tale conatur p̄cipiēndū eſt igit̄ bonis: vt
ſi in eluſmodi amicitiā ignari caſu aliquo inſi
derint ne exiſtūt: ita ſe alligatos: vt ab ami
ciſ in magna re aliqua in rēpu. peccantibus: nō
diſcedant ūprobis aūt pena ſtatiuenda eſt nec
minor vero bis qui ſecuti erūt alterū: q̄ bis q̄
ip̄i ſuerint impietatis duces quis clarior i gre
ciā. **T**hemistocleſ. quis potentior: qui cum im
perator bello pſico ſeruitute greciāz liberasset:
propter que inuidia in exiliū mifſus eſſet igra
te patrie inuidiam nō tulit: quam ferre debuit.
Fecit idem quod viginti annis ante apud nos

potuit: id occidit se. Corsolanus ut dicit semet ab amicis destitutus vocavit. **E**xclusio amicis spacio
bit amici qui se amicos cum aliquo contra ciuitatem fecisse dicunt. Ipsi enim dicitur. **Q**uod quidem ut res ire cedat
per signum inquit. **C**eterum si in futurum aliqui sit sicut iam incepit: id est si neutra sit calamitas et permittas et
vitatus qui iam incepit est a Liberto gracchus. q.d. puto quod veniet: et hec oia. **C**ontra facit ipsum **C**icerone. loqui: qui
ipse viderat: hec enim permittas futura est sicut de Mario et Silla et bella ciuitatis. **P**opei et **C**elsanus
que tunc **C**icerone non fuerunt: sed postea. **C**icero viderat. id ipsum **C**icerone multas pestes que a gracco puto
cipiū habuerunt. **I**nhibi autem non me
noxi. tradit quedam precepta quae sunt
ad seruandam amicitiam que franguntur
ad eam ut diximus in amicis contra
parvam proprieatem. inquit. **G**eneris non soli
presentia: sed etiam futura causa rei
puto. prudenda sunt.

Ecce igitur sancta et
secunda leges appellatur
lantur non modo suis
olatae: vero etiam quae
frangentibus penam sa-
guinis persolvuntur.

Monesta que sunt cum virtute: sed
verbem quendam voluntas sit ad in-
seruandum studium. **L**iber homo est cuius aius passio
nem non est subiectus. Ideo non libe-
re damus consilium quando auctoritate
utilitatis nostre aut lucri sibi con-
sulamus. **S**ed etiam acriter. In non manifeste:
sed modice cum acritonia verbo
familiares admonemus
utputa hoc non facere debes: quo
niam est ad maiorum tuorum stupori-
um. **A**criter qui timide rogat
negare docet. **S**i res postulabite
si necessitas erit admonet acriter
nam ut inquit pli. amicitia ad tuum
cuidatum potius quam ad reprehensionem
non regta fuit. **A**dhibe te parcas. **I** obedientur ipsi auctoritati adhibi-
te. qui quicquid auctoritatis perire
bonum illi obrepardatum est. **N**on
quibusdam reprehendit aliquos: et
potissimum epicuro quos opinio
amicitias intrinsecas non esse expe-
tendas existade cum nimis sollicitudine:
est et ordo: opinio mirabilis. **C**um
dam placuisse quibusdam quos au-
dio sapientes. **M**abitos. non affir-
mat eos sapientes: mirabilis que-
dam id est paradoxum.

Liber et
re coactus

Plures

Ecce igitur prima lex amicorum
santiatur ut ab amicis bona
ista petamus: amicorum causa
bonesta faciamus neque expe-
tamus quidem dum rogemus
sed studium semper adsit: con-
silio absit: consilium verum
dare grandeamus libere: plurimum in amicitia
amicorum bene suadentium valet auctoritas
Ceterum adhibeatur admonet: non modo aperte
sed etiam acriter: si res postulabitur et auctoritati ad
hibe te pareat. Non quibusdam quos audio sapien-
tes fuisse habitos in grecia placuisse opinor mi-
rabilia quidam. **S**ed nihil est quod illi non persequantur
suis auguriis parti fugiendas esse nimias amici-
tias: ut ne uexesse sit: vnuus sollicitus esse pro pluri-
bus: satis super quod esse sibi suarum cuiusque rerum cu-
ram. **A**lienis nimis implicari inotestum esse quam
commodissimum esse laxissimas hennas bene amicities
que vel adducas cum velis vel remittas. **L**aput ei
esse ad beatuissimam securitatem qua frui non

possit: quod vera non sunt verissimilia reddunt. **T**anquam sollicitum esse pro pluribus.
et amicitias intrinsecas si bonum est amicis cura filiorum bene facilius. quia ex re se in sollicitudine non me-
diocri versat. ideo melius est ut mediocres homines adipiscantur amicos sufficiens enim subiugitus cura. **C**omo-
dissimum. **A**lta regula ad habendum. amicitia secundum opinionem epicureorum: qui vicula vivit amicitie laxam
babeamus quo remouere et obducere secundum arbitrium nostrum possimus: ut si amicus aliquid a te petat ei propter placitum denegabis. **C**onstat enim ratio superioris qui beatus vult vivere sine cura et
se debet: sed qui intimas gerit amicitias: ipse sine cura non vivit. **S**ecuritatem sine cura vivere.

K. 112

Xenoph. *Si tanq; parturit unus p pluribus tracta est similitudo a multere parturienti quinq; gentes p: titur dolores p partu. Sic amicus p pluribus amicis plures habet dolores et curas. Inhu manius crudelius. qd illud superius factum. Perstrinx i. tereti breviter superius. ideo cundez re pem: et de illo in presentiarum disputat. Neq; charitas deest gratie. Itaq; vt quisq; sibi opinio nem istarum: qd magis est aliquis medicus et imbecillus: tanto magis indigebit amicitia mulieris eule. Adulteres ignor ppter imbecillitates virium magis appeterent amicitia. Xenophō quidē sit natura fecisse mulieres imbeciles*

liores hac de cā: ut vna a viris conquisita maior cura conservarent: vni videmus mulieres eē minores viris et propter timiditatem suaz omnia cum diligentia custodian. Calamitosi calamitas est quando grandi impetu suo stipulas frāgit et est grecū vocabulū.

O p̄claram] cōfutat argumēta superiora quadaz irrisione siq; enim solem mundo tolleret eque peccaret. ac ille qui amicitiam auferri debere predicit. Ita securitas non dicit nec incipit a priori p̄positione quod secure non possunt vivere. qr amicitias intimas expetunt. Specie quidez blanda] In p̄mo qdē aspectu videb hoc cū cundum quod homo careat sollicitudine: h̄i effectu ista securitas repudianda est. sp̄s oritur a specie quod non est in vnu. i. inspicio.

Consentaneū nō cōueniens ut homo aliqua rem aut actionem p̄ficiat sine cura et sollicitudine. Cognitionem] actionem virtus fugienda est que principales habet quantus p̄t: vt inquit Et in arte nostra quārū quidē partium officia exequi nō p̄t sine ai sollicitudine vt hic Le. ait. Res contrarias aspernatur: res aduersas cuz animi angustiae virtus aspere tollerat et eas odit: p̄puta bonitas odit malitiam et illā spernit. C Flagitiosis] id est libidinosis: flagitium est seclusus in libidine: ergo cuz ita sit qd animus non bene constitutus letatur fedit et doleat rebus contraria. p̄p̄tū hoc est animi virtute p̄dit: vt passioe habeat. C Animi bene constituti ppter circuitonem dicit animū st̄te p̄ditū. C Extirpatam humanitatē. i. boīs p̄petarem: p̄p̄tū emī hominis ē vi hūanū sit si dolore nō affici rebus aduersis et letitia cōmoueat ad res secundas, his hūanitate carere dī. C Quid emī interest: si amicitia tollitur hoc sequitur in cōuenientē qd n̄ h̄i interest inter boīem et lapidē. Nō dico inter boīem et pecudē. qr p̄cū b̄z aliquē sensum et motū. C Aut quiduis qntis eiusdem i. vnu inter boīem et statuā erat. C Nō sūt audiēdī: h̄i abboīam di sunt qui asperā et duram volūt h̄uātē. mordet aut stōtēs qui dicebat sapientē boīem non morieri debere aliqua res sine dolore sine letitia. Et in bona amici quasi diffundātur. hoc amicorū est ut in letis rebus simul cu amicis letantur et in aduersis tristētū. diffundantur p circuitonem: dicē

Cicerο

possit animus si tanq; parturiat unus pro pluribus. Alios autem dicere aīunt etiam multo inhumanius: quez locum breviter perstrixi pauplo ante presidiū adiumentiq; causa non beniuolētne neq; charitatis amicitias eē expetendas. Itaq; vt quisq; minimuz firmitatis habeat: minimumq; virium: ita amicitias appetere maxime. Ex eo fieri vt mulierculē magis amicitiarum p̄fidia querant: qd viri et inopes qd opulentis: et calamitosi: qd hi qd purātē beati. O preclarām sapientiam: solem enim e mundo tollere videntur qui amicitiam et vita tollunt. Quia a dīs immortali bus nīdil melius habemus nīdil iocundius: que ē emī ista securitas specie quidē blāda: sed res ipsa a se multis locis repudianda est. Neq; enim est consentaneum: ullam honestam rem actionem ve: ne sollicitus sis: aut non suscipere aut susceptam deponere. Quod si curas fugimus virtus fugienda est que necesse est vt cū aliqua cura res sibi cōtrarias aspernatur atq; oderit: vt bonitas: maliciam: temperantiam: libidinem: ignauiam: fortitudo. Itaq; videas rebus iniustis: iustos maritne dolere: imbecillib; fortes: flagitiosis modestos. Ergo hoc proprium est animi bene constituit et letari bonis rebus et dolere contrarijs. Quamobrem si cadit in sapientem animi dolor: qui profecto cadit: nisi ex eius animo extirpatam humanitatem arbitremur: que causa est vt amicitiam funditus tollamus et vita: ne aliquas propter eam suscipiamus molestias. Quidem enī interest motu animi sublato: non dico inter pecudē et boīi nem sed inter hominem et sarum aut truncum aut quiduis generis eiusdem? Neq; enim sunt isti audiēdi qui virtutē durāt et qdā ferreā eē qdā

lettam que sit in distatando fronte et vultum. Et in commodeis contrahantur. Petasis est tristitia cuius habitus superclia contrabere. Angor: credi vite. Mon plusq; ut virtutes. Similitudo est talis qd eodem modo errant qui amicitia auferri volunt gratia evitande molestie: quoadmodum errant si quispias vntem repudiare vellet ppter labores, et solitudines sine quibus nunq; datus acquiritur ac si dicat frigoria famam et alios labores sufferre debemus ut virtute consequamur. Cum autem virtus ostendit ut dictum est superius amicitia inter animos bene constitutos contrahit in-

ter similes bonitate patios. Ei-
ceas trahit similitudinem ab uno
poenitenti lucem alicui pergentem
vel huius gati. Similis animus ap-
plicet: animus habens virtutis ha-
bitus se alicui simili applicat. Id
cum contigerit. s. vi animus bene
constitutus sit etiam se applicat alt-
cui simili: necesse est autem amor et
amicitia oratur. pmo enim oritur a
mor: qz animus bonitate pditus
simili sui asperiens et ad bene vel
le inducitur. deinde alter hunc era-
ga se amorem gerere intelliges ve-
bementi studio ei diligit qua ex re
oritur amicitia. Nam absurdum
id est non audiendum: quod ho dele-
ctetur in multis rebus et aio vnu-
so: nō qui est amicitie genitor. In
an. bus rebus jvt vestiu et edibus
que res caduce sunt et inanes ap-
pellantur: quarum possessio boiem
meliorē: virtus et amicitia non
sunt quia possessorem meliorē esse
cunt bono: quo homo melior est
fictus: sed aliquando ppter illum
superbit. Eo quod vel amare
dictum est animus est ille quo in-
ducitur ad amicitiam. Redama-
rit: ab alio amari possit. Animus
ex animo: pditus bonitate amat et
lumen et ipse a simili redamur. amor
coponitur cu re s interponit: ppk
biatum sicut redeo. Nibil remune-
ratione in amicitia lucundior non
inuenitur res qd remunerare amo-
rem amico et reconferre. Vici-
tudine studiorum mutua amicorum
et innocentium voluntatum collarde-
re maximā babes voluntatem be-
niuendi amicorum et illa decimaria
tibi profecto est lucunditas. Be-

Redamars

Abborere

nesiorum officiorum et ordinē fecit naturalem. pmo est opus beniuolēti remuneratione. scđo murua
collocatione studiorum. i. amicorum et voluntatū: tertio officiorum mutua collatione. Similitudo si istis
rebus adfigatur similitudo amicorum: ut si sint duo in eadē arte studentes illa erit firma amicitia et
nihil est qd magis allicit ad amandū qd amicorum similitudo. Qui est constitutus se penetro tra-
ditum est qd beniuolēta b̄z fonte et pncipiū a natura. Sed eadē bonitas ostendit bonitatem
non solum ad duos vel ad paucos pertinere. sed etiā ad multitudinem et poplū. nam virtus cuius est ipsa
ps bonitas nō sponit aliquem. h̄ oēs diligit. Que viuieros poplos v̄r̄ poplos: qd emi res poplū Ro-
manū imperante fecit nisi datus. Quod nō faceret: si nō vt fueretur et populus cōuleret oīno virtus
abborerer a charitate et ab amicitia populi. Gabboreret aiūm remoueret: abborere enim est aiūm
remouere. qd enim non diligit populu Romanū et abborreat a ciuitate carthaginensiū ppk scelera
sua bonitas etiā ad multitudinem pertinet ut beniuolens populo Romano cuius aīus fuit bene co-

Lelius

¶ frutus. ¶ Singulis a bene: quia hec nō est vera amicitia sed facta q̄ oritur utilitatis causa. ¶ Nō enim cara reddit rationem quare utilitas non sit causa remouende amicitie quare. quia amici magis amore amicite q̄ utilitate aliqua delectatur. ¶ Tumq; illud sit. qd ab amico si utilitas est effectum ab amico aliquando fit et cū amore et cum hilaritate fit cū illud beneficium tuncundissimum est primū p̄cesserit amor deinde utilitas: unde sequentibus demonstratur. ¶ Tantq; abest. Itantq; q̄ differt indigentia a causa generande amicitie q̄tu differunt homines copiosi et opulent ab indigentia. ¶ In qua plurimū presulij dñs pro amicis maximā tutelam habet etiam sine copijs ut in orando: in defendendo amicuz in iudicio. ¶ Liberalissimi ab optibus et copijs retulit. nam liberalis p̄prie est in pecunij. ¶ Beneficē tuncundissimum jaūt refertur ad virtutē et bñficiū in alijs rebus dicimus ut diximus. ¶ In orādo jostendit ligatur amicitiam non oīri ab indigentia: nam diuites amicitia delestantur. ¶ Tantum abest opinio illorum qui asserunt ppter inopiam amicitia esse babendā: tantum remota est a veritate p̄tum hoc verum est quod sequitur videlicet homines opulent et copiosi in dando liberales: ac si dicat si amicitia causa inopie fieret: diuites eam cōtemperarent quod non est verum. ergo illorum opinio a veritate abest ut amicis aliquid officij consequentur. ¶ Atq; haud scio jocurū tacite objectioni virum opus et necesse sit: ut indigentia oriatur inter amicos: cui responderet q̄ sic: qm̄ et indigentia experimentum aucturit. ¶ Abi em̄ subiect exē plumbum suū. Lelius. nō em̄ nostrae vementes voluntates suum exercuerint officiū: nisi Scipio aliquando eguisset opera mea et confutatio. ¶ Et amicitia utilitas post amicitiam sequitur officium et utilitas. ¶ Non ergo reprehendit illos qui opulentū sunt et abundantes delitij: quibus nō altos amare neq; ab alijs se amari volunt: et ipsi de amicitia disputare cupiunt.

Liberalis

¶ Nec ratione. I. regulare: nec enī cognoscunt amicitiam aliquia regula vel p̄cepto neq; practica aliqua: quia amicitiam contemnunt: ¶ Proh deū fidē atq; hoīm̄ exclamatio comica ad indignationē: qz inueniāt alius qui neq; alii amare velit neq; amari ab aliquo sicut sunt istis diuitiis fluētes: quos detestat. Iuue. neq; ament ipsi neq; amētur ab aliquo. Nec est tyra. vita neq; amare neq; amari p̄dū tirāni est. Nulla charitas. nullus amor: oīa sunt suspecta: suspectos habet viros doctos. sō Luīus Brutus sub Larqui nō. simul. tū se finxit. Se em̄ inq; de tirāno oderint dū metuāt. nullus locus am. si amat te hodie: cras deinde te expellit. ¶ Quis em̄ rō qm̄ amāt tirānū hōs ei possi: amare aliquē timeret. vt tirānū q̄ et timori oīm. Quis em̄ ds posse amare tirānū quē ipse metuit qui si aut q̄ tirānū putet eū se diligere a quo ipse metuit. ¶ Aut eū a quo se metuit putet: q̄s tirānū putet eū se diligere a quo ipse metuit ac si dicat neq; s̄dū tirānū diliget quē ipse timeret: neq; tirānū putet se diligere a quo ipse putat metuit. ¶ Colūtur jocurū obiectio: diceret alijs venerant ēm̄ tirānū: cui r̄ndet q̄ non vene-

Tirānū
Propriū
tyrannū

borreret. Atq; etiā mībi quidam videntur qui utilitatis causa singunt amicitias amabilissimū nondum amicitie tollere. non enim tā utilitas parta per amicum q̄ amici amor ipse delectat. Tumq; illud sit: quod ab amico est profectum: effectum iucundum si cum studio est profectum: tantumq; abest ut amicitie propter indigentia colātur: ut bī qui opibus et copijs maximeq; virtute prediti in qua plurimū est presidiū insinuē alterius indigeant: liberalissimi sint: et beneficētissimi: atq; haud scio: an ne opus sit quidez nibilvñ quam omnino deesse amicis: ybl. enī studia nostra vigissent: si nunq; studio: nunq; cō filio: nunq; opera nostra: nec domi nec militie Scipio egisset. Nō igit̄ utilitatē amicitia: sed utilitas amicitia cōsecuta est. Nō ergo erit homines diuitijs affluētes audiēti si quādo de amicitia quā nec vnu nec rōe habet cognitā disputabūt. Nā q̄s est prob. deū fidem: atq; boīuz: q̄ velit ut neq; diligat quemq;: nec ipse ab yllo diligat circūfuerē oīb' copijs: atq; i oīm rēm abū dātia vivere. Hec em̄ est tyra. vita: nīmīrus in q̄ nulla fides: nulla charitas: nulla stabilitis benevolentie p̄t esse fiducia: oīa semp suspecta atq; sollicita sūt null' loc' est amicitie. Quis ei aut eū diligat quez metuit: aut eū a quo se metuit putet: colūtur tā simulatōe amicitie dūta: sat ad t̄hs qd si forte ut sit pleriq; ceciderit tā intelligitur q̄ fuerit iopes amicorū. Quod Larquū dīctissē ferit: nū cū exul esset se intellexisse

rantur nisi ad ipsos et simulando. Ferat] Zar. cu[m] esset tarq[ui]nus inquit se cognoscere quot amicos. baberet et inimicos. Cu[m] iam neutri g[ra]m p[ro]miu[n] neg[are] amicos ne quin inimici referre posse: q[ui] n[on] ne[m]in]em habebat inimici aut referre n[on] poterat h[ab]itu s. pena et suppliciu[m] infere: q[ui] paup[er] erat et impotes. Importunitate si portu[m]as s[ed] ubi nullus est portu[m] nulla est fedes. H[ab]uit mo. ve.

Importus
nusas

amicos iniquiores tarq[ui]nii amicos vos cōpare n[on] potuerit: q[ui] dictu[m] est bonitas est amicitie su[m] damentu[m]: q[ui] Zarq[ui]nii indigens erat. Sic in iulio p[ro]p[ter]at mores Zarq[ui]nii. i. malos mores copijs et fortunis quoru[m]da q[ui] opu[m] ca[m] amici tiam coteneunt. M[od]o enim foliū rō quare amicitia ab istis fortunatis coteneat. fortuna. n. q[ui] km̄ antiquos a casu venit ceca est et possidentes cecos efficit. Hispani autē fecundam nō tenent. nā et inquit h[ab]itus Wie. ne minime quides foliū sine naru dei ad terrā cadit. iō incertū aliquid nobis nō euemir: nobis autē fortu ne incerit euētus rerū p[er] ignoratiā. Contumaces sunt q[ui] alios audire nolit. Quid stul. nibil est insipi entius q[ui] pare equos vasa preciosa cu[m] suis diutijis et facultatibus qui bus quidē bec iniania pare sp[iritu] p[ar]t et amicitias contemnit. Quid si egregiam vestes nō solā appellamus quibus regitur corpus s[ed] capetes et alta supellectilia ad dom[um] ornamenti vestes vocam? Ut italicas] quare amicitia nō est vere supellectilia: tñ ad vsu[m] ē oīm rex ut supellectilia. Quid parentē nesciunt: putat eñi istu diutius fuij s adipisci. quas se penumero tiran[us] ni et milites auferūt. nec eumus cā suadere se existimat cā filior[um] s[ed] ple[bi] nūc tiran[us] et icēdior[um] grā labo[r] rasile repūt. Quid amicitiaz suarū p[ar]manet cuiq[ue] possesso. q[ui] egredie[re] ē indulgere amicu[m] q[ui] dñctu[m] et etiū ponam p[er] caluz q[ui] diutie iste vsq[ue] ad morte stabiles sint. tñ sine amicor[um] consuetudine nā reddit[ur] vita modestā. Preterea diutie manus appellatur res. s[ed] amicitia manus nō vocat: q[ui] possessor[um] efficit meiorē et būniorē. Quid h[ab]actenus ac si dicat bec p[re]cepta sunt ad confirmationem amicitie. Quid sunt fines in p[ro]niu[m] quousq[ue] diligendū sit. et amor duratur? sec[undu]m mansurus sit a lelio demonstrat primo tres opinione[rum] proponit quas rationibus suis diligenter confusat. Quid affecti sumus? bec est prima ut dispositi amicis sumus equaliter erga amicos quemadmodum erga nos. Quid alteram] secunda ut eodem modo amicos distinguis: quo nos diligimur ab ipsis. Tertiam] que est determinatio alijs ut tanti faciamus amicum. Et ipse se facit. ut puta si pretura dignum existimet nos fauimus ad illā non ultra dignū facere

Wieroni.]

D[omi]n[u]s
vestis.

Letsus

TFactus cā amicoy Jboē mō si amic⁹ ob scelerā in carcereb⁹: esset supplicamus mī cū veneramur atq; p̄eacatum: vt amic⁹ a carcere: liberet q̄ nostra grā n̄ facerem⁹: pot⁹ succuberem⁹: morti ergo maiorē erga amic⁹ amorē gerim⁹ in aliqbus locis q̄ erga nos Ķ Tū acerb⁹ inuehi in aliquē]: mī serari in aliquē iuebimur mīnādo sibi pollicēdos supplicia queda q̄ nō facerem⁹ pro nobis. Ķ Mō fatis bo.nō effi honestū vt supplices ⁊ p̄ceris idignū p̄ te Ķ Suts in cō.viri boni vt succurrat amic⁹ us multa patiunt̄ icōmoda spolādo se amicoy cā. Id magnope vebementius diligūt amicos q̄ semer: hoc quidē exigue qd eq̄li a more amicos diligam⁹: ac ip̄i dili-

Calculus

gūt nos Ķ Ad calculos Jboē opti-
onis est similiſ q̄ rōnēm aliter p̄
calculos ducit. Calculus est lapi-
lus quo in rōbus cōputādīs cal-
culatores vti consueuerūt. Dī-
or afflue. vera amicitia nō stricte
et ad summū obseruat officia sibi
collata: sed in remuneratō illoꝝ
accumularissime oia cōficit. imita-
tur eī agros fertiles q̄ multop⁹
reddūt. Neq; eī vere est similitu-
do tracta a mēsurātē q̄ tūmet ne a
liquid in terrā cadat. dicit ergo q̄
beneficia remunerāda sunt cā ac
cumulatione ⁊ timore cadat in
terrā dū accumulata est. Ķ Me p̄?
equo in ami. cōgre. subaudi nō ve-
rendū est ne dū conferimus bene-
ficiūm: plus equo est ab amico ac-
cepito aliquid in amico p̄ferat: h̄
vitra in beneficiū acceptū aliquid
accumulandū est. Ķ Tertius vero
bec alia rō illorum imperatorum
vt tanti faciamus amicō: q̄tis se fa-
ciat. Ķ Sepe eī ſupp̄tis dī ſō: cō-
ſutatio multi sunt q̄ ſe cōrēptib⁹/
les putat ⁊ eorū amī obiectus ba-
bz ppter suā humilitatē q̄ ab ami-
cis excitādī ſunt ad maiora ⁊ vir-
tuē capescendā ſicut traditur de
mario qui p̄tuiſſet dignitates ⁊
magistratus desiderare nō andeo
quoniam agriculturas exercere cu-
lus enī animis ab amicis excitā-
dus erat. Ķ Spes expectatio am-
plificandi ſtatus ſui ⁊ eorū gene-
ris in multis debilis est. id amici
exhortendi ſunt ut ſperent ut in-
q̄t P̄. de Teren. Garroē q̄ cōſul
fuit. Ķ Eſſicere cum effectu. vt
amicorum aius initatur ad ardua
Mei vero poſſe adduct: ſubaudi
dicebat Scipio nō poſſe adduci ⁊
applicari vt crederet hoc eſſe pre-
ceptum. Biātis quēadmodum
putat. Nā biā prienētis fuit vnuſ ſeptē q̄ in grecia ſapiētes habiſtis ſūt. Ķ Sz ip̄ur ſubaudi di-
cebat: ⁊ eft ſentētia cuiuſdā ip̄ur ſeuocatīs oia ad ſuā potētā. Ķ Impuri j̄q̄ ſtegritatē nō bñt. Ķ Am-
bitiosi jaliciū erat p̄ceptū q̄ oia p̄ bonozis cupiditate faceret: ⁊ ſic ſimil p̄ceptū ⁊ auctorē illi: vt
euperat. Ķ Quietā necelle erit. Magistro hoc optare debem⁹: vt ſi amicitia alicun⁹ futuri nobis inſi-
micī cōtraxim⁹ qd ille ſepe flagitia reprobēſtōe digna cōmitit. quo ab illo remouēdi argumētū ba-
beamus: ⁊ nō amicitiarū tempus expectemus. Ķ Uperē ſad verba: optare ad vota ⁊ amī referunt.

Bias pbi Iſephobus

facimus cauſa amicorū: precari ab idigno sup-
plicare. Tū acerbūs in aliquem inuehi in ſe-
ctariqz vebementius: q̄ in noſtris rebus nō ſa-
tis honeste: in amicorū hñt honestissime. Q̄ul-
teqz res ſunt quibus de ſuis commodiſ vīri bo-
ni multa detrahabunt detrahiqz patiuntur vt ihs
amicī potius q̄ ipſi fruantur. Altera ſīna eſt: q̄
definit amicitiam paribus officijs ac voluntati-
bus. H̄oc quidem eſt nimis exigue: ⁊ exiliter ad
calculos vocare amicitiam vt par ſit ratio acce-
ptorū ⁊ datorū dītori mībi ⁊ affluentior vi-
dec ee. vera amicitia: nec obſeruare reſtricte: nec
plus reddat quā accederit. Neq; enī verendū
eſt: ne quid excidat: aut ne quid in terram deflu-
at: aut ne plus equo quid in amicitia cōgera-
tur. Tertius ſo ille ſinis deterim⁹: vt quātī quī
qz ſcipse faciat tanti ſiat ab amicis. Sepe enī
in quibusdāz aut animus abiectione eſt aut ſpes
amplificande fortune fractioꝝ. Non eſt igitur a-
mici talez eſſe in eum: qualis ille in ſe eſſe. Sed
potius debet enīt ⁊ efficere. vt amici iacētē aīz
excitēt. Indicatqz in ſpē cogitationemqz me-
llorem. Alius igitur ſinis vere amicitie conſtru-
endus eſt ſi prius quod marime reprobēdere
Scipio ſolitus ſit edixero. Negabat vilamvocez
inimicitiorem amicitie poſtuiſſe reperire quam
eius qui dixiſſet ita amare oportere vt aliquan-
do eſſet vſurus nec vero ſe adduci poſſe vt bec-
quemadmodum putaretur a Biante eſte dictū
crederet qui ſapiens habitus eſſet vnuſ e ſeptē
ſed impuri cuiuſdāz ambicioſi aut omnia ad ſu-
am potentiam reuocantis eſſe ſententiaz. Quo
mā eī ſe p̄ ſe adduct: ſubaudi
dicebat Scipio nō poſſe adduci ⁊
applicari vt crederet hoc eſſe pre-
ceptum. Biātis quēadmodum
putat. Nā biā prienētis fuit vnuſ ſeptē q̄ in grecia ſapiēties habiſtis ſūt. Ķ Sz ip̄ur ſubaudi di-
cebat: ⁊ eft ſentētia cuiuſdā ip̄ur ſeuocatīs oia ad ſuā potētā. Ķ Impuri j̄q̄ ſtegritatē nō bñt. Ķ Am-
bitiosi jaliciū erat p̄ceptū q̄ oia p̄ bonozis cupiditate faceret: ⁊ ſic ſimil p̄ceptū ⁊ auctorē illi: vt
euperat. Ķ Quietā necelle erit. Magistro hoc optare debem⁹: vt ſi amicitia alicun⁹ futuri nobis inſi-
micī cōtraxim⁹ qd ille ſepe flagitia reprobēſtōe digna cōmitit. quo ab illo remouēdi argumētū ba-
beamus: ⁊ nō amicitiarū tempus expectemus. Ķ Uperē ſad verba: optare ad vota ⁊ amī referunt.

Plures ansas si dicitur plures commoditates prebeat ut eum possumus reprehendere. Ansa est vas quod geminos habet annulos vel alia instrumenta ad capendum. Nec enim fortius iepita vix detur opinio quod si ut intendit preceptum Blantius capimus amicitiam illius cuius amicitiam sumus consequentur hoc necessarium fore ut optaremus commissionem scelerum ab amico quo ne garetur causa intimitatis future. Kursus autem recte factis. Si hoc esset verus ut consequeremur amicitiam illo qui nobis inimici futurum sunt in convenientia nec incidenter ut amicorum comedis dolorem? et inuidemus. Nam proprium est inimicorum alienis bonis inuidere et amicorum officium est rebus secundis amici letari: ideo si adipiscimus amicitiam bac de causa ut in discordiam perueniamus tamquam futuri inimici bonis amici prius tristaremus. Igitur amicorum officium ex exercitu non posset. Illud potius sua demonstrat opinionem quod diligenter in amicitias compandis adibebenda ne erga illum geramus amorem qui olim est nobis amicus fuscundius: frustra enim est facere per plura quod potest fieri per pauciora. Si minus felices dicebat enim Scipio. quod fortuna et ita dicam constellatio impulerit nos ad amicitiam illius quodam casu inimici futuri eam amicitiam potius tollerare debemus quam aliquam inimicitarum causam excogitare. His igitur finibus revertendo arbitror: ut cuicunque emendati mores amicorum sint: tum sit inter eos omnium rerum consiliorum et voluntatum sine villa exceptione communitas: ut etiam si qua fortuna acciderit: ut minus iuste amicorum voluntates adiuvande sint. In quibus eorum: aut de capite agatur aut fama declinandum est via: modo ne summa turpitudine sequatur. est enim quatenus amicitie dari possit. Nec vero negligenda est fama: nec mediocre telum ad res gerendas eristimare operatur benevolentiam ciuitum quam blanditijs: et assentationibus colligere turpe est: virtus quam sequitur charitas minime repudianda est. Sed sepe enim rededo ad sciptiōnē: cuius omnis sermo

et copulatio. Adiuuāde sunt bona in oībus pfectus esse non potest. sed si aliquis peccauerit in leuisibus cum adiuuare debemus. In quibus eorum de capite agatur: ponit exemplum in quibus amici adiuuandi sunt hoc modo si amicus senatus accusatur ut ipsius malestatem vituperet: in qua quidem accusatione capitum pena intercedat succurrendum tunc est amico hoc modo: quod enim ad vos patres conscripti delatum est de hoc viro integrissimo falsum esse constat vobis enim nomen senatus maxima cum reverentia memorare audiunt semper senatoriam dignitatem coluerit: nec quidem amicorum gratiarum facienda sunt quoniam verum non sit. Aut fama. Iquis amicus noster in amicione fame venerit eum prouiribus defendere nitetur. Ne turpitudine summa non enim pro amicis ea facienda sunt que in maximam nostram turpitudinem descendunt: hoc modo adducam vobis testes quemadmodum iste coluerit dignitatem senatus testificantes et ipsi quidem in contrariis testificantur: nec maxima esset infamia que omnino evitanda est. Quatenus Iquousque venia amicitiae dari possit amicus succurrendum est: parcitur enim amicus leuis peccantibus amicorum suorum causa. Nec vero negligenda est fama scilicet mala tradita negligenda non est quoniam ciuitum fama bona multum prodest ad res gerendas: mala autem nocet. Quam blanditus: non enim assentationibus banc famam adipisci debemus sed virtute et bonis moribus assentando enim facimus stultum insanire. Sed quereretur reprehendit homines qui in emendis equis magnam ponunt diligentiam

Gorgiae

corpora quidem duo anima autem unus amico: ut enim est sine villa exceptione non interponatur bic nisi questra cum munere de cōdīcas: quoniam si eius muneris et officij coniunctio solebat dicere Gorgiae

In comparandis amicis negligentes sunt. Querebatur Scipio: lamentabatur quare homines
 essent negligentiores in comparandis amicis cetera sunt per paratesim. Quod haberet quod non
 posset dicere, quoniam punit multos habere amicos quos inimicos reperit et hoc accidit prope
 suam negligentiam: sicut enim quod habet capras et ignorat amicos. Nec habere signa quedam: in
 emendis equis signa habemus quibus cognoscimus utrum sint germani vel alpini sed in amicis
 signa non cognoscere volumus, sed negligentia inducit ducimus ad amandum signa ad naturam: ut
 puts ad dentes cognoscamus eas, et
 tes equorum. Sunt igitur tradit
 aliquas regulas quibus per signa
 naturam amicorum percipere pos
 sumus. Et Stabiles, optum ad ho
 nores et dignitates: qui amicorum su
 um in adipiscendis honoribus et
 magistratibus adiuuant amicitie
 locum tenere videntur constanter
 quorum opera verbis corresponden
 debant: plerique enim sunt qui ha
 bent multa verba et ea minus in o
 re obseruant buius generis ami
 ci non appellandi: qui autem fir
 mi stabiles et constantes erunt bo
 ni et incertiores appellantur amici.
 Ad magna penuria pauci repe
 riuntur qui bas habent virtutes
 et hoc modo amicitias teneant.
 Nisi expertum, nisi experientur
 difficile est iudicare aliquem esse no
 strum amicum. Ita amicitia ac
 si dicat ante amicitiam experiendi
 sunt illi quos diligere intelligunt.
 Ita precurrunt amicitia sit isteron
 proteron: primo iudicium facien
 dum est de amicis antequam amamus.
 Est igitur prudens homo, qui an
 se iudicium tam inueniret aliquem
 ipsum amorem sustinere debet: est
 enim gubernare quemadmodum
 rhabdarins suos refrenat equos.
 Aquis tempestatisbus quemad
 modum gubernat nauem in ventis
 regendis. igitur etiam equis tem
 peratis et eis similitudo ab rhabda
 trax: ut dicitur. Perditas/
 tis moribus amicorum. Perditis i
 solqua re amicorum moribus: qui
 nobis amicitie siondum in totum
 obseruare non videntur ab hoc a
 mico: qui benivolenter impetus
 refrenandus est. psculus qui significat discrime' vertuatur: geo
 Si autem significat experimentum venit
 tatus: si exceptus. Quidam in qua pecunia hoc modo sunt expiendi amici ut penes ipsos aliquis deponat
 mis pecunia: qui si nobis fuerit fideles in hac parte re poterimus eis dicere etiam quod voluerimus: quoniam
 fideles sp*ecie* inueniemus. Quidam cognoscitur in magno. Istud genus amicorum: qui sunt in illa p*ro*
 canta motu non sunt nisi mouent in maiori re: ut puta in honore in magistratibus. Ab eo sepen
 tro illos qui existimabat turpe est pecunia preter amicitie iuuenire: in magnis rebus eas benivolenter
 anteponere. bonores dignitates magistratus consulatus, cestura, ipsa fieri exercitus auctoritate. Pro
 testas magna in factioe. Proposita sunt: maliter diligere istas dignitates quod visum amicitie. Im
 becilla enim natura reddit ratione quare boies magis appetant opes et bonores quam amicitie: quoniam na
 tura est debili et cupit potentiam opum dignitatum et altitudinem rerum: et imbecillas vestes ad certitudinas illas
 res. Excusatio est: insonale est etiam: id si quis cum plurali et singulari: et cum ipsa persona: quoniam insinuitur est
 illi fine magna causa: quod non possit bonores et magistratus neglegit amicuum: et id excusandus est. Nec ut

Periculis

Excusa/
 tum est.

Dimitiam locupatio color rhetoricus. Graues societates calamitatibus pauci repertuntur qui desiderant ad amicos calamitates adiuando eos et sibi subueniendo. Quia quod Ennius subaudi dicat recte. Etiam bec duo conuenient. Iez quod sequitur aut in bonis et est ordo bec duo aut in bonis rebus conuenient aut in malis deferunt vel conueniunt subaudi crimen levitatis aut infirmitatis. Et bec duo conuenient. Tracta est similitudo ab uno litigante qui inducit testes et multa facit ut continet altera parte. ideo inquit ista duo neque propter res secundas aut aduersas deserunt amicos. et hoc

euens leuitate et infirmitate sua.

Aut si in bonis rebus contineuntur consecuti sunt magni statum quod dormiunt ideo non possunt secu esse. In malis deserunt si amici paup factus est eum amplius videre non vult: qui ideo coelus

dit: quod si aliquem constantem videt bimis intrare in malis amicorum et in bonis suis bunc verum et

amicum existimare debemus. Ratio genere quam pauci repertuntur quod in ipsis duabus rebus sint constantes et firmi et alienis. si repertatur non humanus sed diuinus videtur.

Firmamentum autem constantie tradit ultra predicta quasdam regulas quod sunt ad stabilitatem amicitiae et

constantiam amicorum: quam scilicet constantiam quod in amicitia hominem efficit firmamentum constantie est fides nam

infideles constantes esse non possunt fideles aut constantiam habent. Similicet

simplices appellatur quod licet

qua loquuntur quod habent in cordis simplices igit erga amicos de

bemus esse oes quod.

Simplices

sentientem. scilicet simul consentientem sentientes dictimus quod equaliter affectu

etiam cum amicis sentiunt: hoc est si amicus doler: doles eius tu: si le

tetur equo modo tu afficeris. scilicet declara

ratiue stat qui eisdem rebus mouet

quisbus amicus tuus moueat. mo-

tus si appellatur a **L**i. affectione. scilicet

dolor. sentientes dicitur quod equaliter affectu

etiam cum amicis sentiunt: hoc est si amicus doler: doles eius tu: si le

tetur equo modo tu afficeris. scilicet declara

ratiue stat qui eisdem rebus mouet

quisbus amicus tuus moueat. mo-

tus si appellatur a **L**i. affectione. scilicet

amici platonis putabat quod illi de Plato non audiebat crimina amicorum oblitera quidam criminans a

amicos platonis putabat quod illi de Plato non tandem illum criminantes

hoc modo repellit si amici de me male dixerunt: tunc amicitia officium requirebat: vi de me male

diceret. Ita sit. scilicet et cocludit quod amicitia non nascit nisi inter bonos. quod enim fideles sunt et ami-

cios inique criminantur. boni non sunt: sed si fideles sunt boni inveniuntur. Et essi boni viri ipsi-

net ad bonum virum bec duo tenent in amicitia: primo. ut non fingat neque aliud sim illet: secundo ut criminatio-

nes de amicis oblitas repellat que eundem sapientem bonum appellamus boiem quod sapientis est ut rone-

re oratione peritatur. non enim vocamus sapientes istos mox vulgariter sunt ineptinibil mali faciunt bi quod

non doctrinam non regulam alius utrūque habet ideo boni non sunt. Et fictum ad alium simulatum ad verba:

tu dicas unum et aliud facias. Ingenuum est: ad liberum hominem pertinet non occultare opinionem: h

Simplices

Sentientes

Amici

Multiplex

ingenium.

Plato

Bonus.

quid sit.

Zelus.

aperte vel diligere vel odire aliquem deinde est finis ne solum repellamus criminationes oblatas de amico: sed ne putamus quidem: non esse suspicitorum. i.nō debeamus solū suspicari de amico neq; exstumare nubilus esse violatus aliquid. Accedit hoc, t.preterea ad hoc accedit: omnis ut amicitia non sit acerba nec aspera sed mittis et suavis. Adorūm vt mores faciles erga amicum habeamus. Seueritas abſit. dicitur. seuerus a sequens et verum. Habet illa grauitatem. acsi dicat p̄mit ad Latonem maiorem. nam seueritas est pars virtutis: sed in amicitia seueritas ista repudianda est. Liberius ut liber voceris cum amico sine seueritate. Extitit hoc loco. Ponit quādam questione si amicitie veteres causa nouarum repudiande sint: qua quidem questione probatura liquibus exemplis non esse dimittendo vel amicitia. Questio subdificilis parum difficultis ad soluēdum sub in compositione significat parum et subrūsticus: questio sic diffinitur a dialeticis est dubitabilis. propositio alias significat torturam. Non indigni immo digni sua virtute et moribus indigna dubitatio. hoc est de qua nō ē dubitandum. Uteterrima declarat per exemplum quod veteres res magis sint in precio q̄. noue. Verumq; illud est prouerbium antiquum est apud grecos et latinos ut comedamus m̄ltos modios salis cum amicis hoc est ut simul lōgo vivamus tempore: ergo amici veteres repudiandi sunt. Adūnus amicitie expletuz. id est perfectum sit munus amicitie: quod expletur multitudine amicorum. Mouitates autē sit amicitie noue ijs disciplinis et bonis moribus spez future amicitie bone pre se ferant nō p̄tēnēde sunt. dumō antiq; amicitia in suo loco stabilis sit. Ut tanq; herbis similitudo traxa est a rustico qui in herbis scientia sui futuros percipit fructus: sic et nos noua amicitia h̄beda futuros fructus cognoscim;. Cuius mēs feci et contra illos qui dicunt amicitias esse mutatas est sicut renouamus equum. Si nulla res impeditat id est si morbus vel podagra sive punctura aliqua non impediat equū veterē nobis cōsuetū libertati eo utimur q̄ aliquo idōto. In tractato. s. idōto loquimur sc̄i dñ viros prudētes q̄m stultū adolescentes magis equitant pullum equinū q̄ veterē. Sed in his q̄ sunt in amicitia nō solū in animalibus sed etiam in locis inanimatis: ut puta in silvestribus locis in quibus natūrum gerimus amorē et magis delectamur q̄ nouis locis. Quis a mensuram: sic amicitia veterē: magis delectandū est q̄ noue. Sed maximū est in hoc amicitia: tradit vnu. maximū p̄ceptum videlicet q̄ amici p̄stantiores suis amicis se deprimere debent bono: ando colendo eos q̄uis inferiores sint. Esse. pa. inf. Non em ppter fortunā aut virtutē aliquā nō in amicitia extollere debemus: uno nos pes illis efficerē debemus. Sepe em quēdā exce. multotiens aliquis dñe

Severus.

Questio.

existimantem ab amico esse violatum. Accedit hoc: suauitas quedam oportet sermonum atq; morum: baud quācī mediocre condimentū amicitie: tristitia autem tñ omni re seueritas abſit b̄ illa qđē grauitatem. Sed amicitia remissior esse debet et liberius et dulcior et ad omnem comitatem facilitatemq; proclivior. Extitit autem h̄ loco quedam questio difficultis: num quando amici non indigni amicitia: veteribus sint anteponendiz: ut equis vetulis teneros anteponere solemus indigna dubitatio homine: non enim amicitiarum esse debent: sicut aliarum rerū soletates. Uteterrima queq; vt ea vina que vetus statim ferunt esse debent suauissima: verumq; illud est quod vulgo dicitur: multis modios salis simul edendos esse: ut amicitie munus expletum sit: non itates autem si spem afferunt ut tā, q̄ in herbis non fallacibus fructus appareat: non sūt ille quidē repudiande. Utetustas tñ suo loco conseruanda est. Maxima est enīvis vestitatis et consuetudinis. At qui in ipso equo: cuius modo mentionem feci si nulla res impeditat: nemō est: qui non eo: quo cōsuevit libenter utatur: q̄ in tractato et nouo. Nec mō i hoc qđ est animal: sed in ijs etiā que sunt inanimata: consuetudo valet: cum locis etiam ipsis motu sis delectemur et silvestribus in quibus diutū commorati sumus. Sed maximum est in amicitia superiorē parem esse inferiori. Sepe em exellentie quedam sunt: qualis erat Scipionis in nostro ut ita dicam grege. Nunc se illo p̄bilo nūq; Rutilio: nūq; Mummio anteposuit: nūq; inferioris ordinis amicis. Qu. vero maxū fratrem egregiu[m] virum omnino sibi ne-

Ingenio & fortuna suos superat amicos: ut Scipio fuit: q̄ nō se maiore existimās cōstitue familiari b̄ & sibi cōiunctis succurrebat venerabat filios. Inferioris or. amicis inferioris dignitatis numerū se aū posuit. Q Colebat tāq̄ su. q̄uis Scipio grādis esset natu & in oī re prudētior atq̄ excellētior fratre suo Quito marcio ēn eū quādā reverētia collebat cedēdo sibi ventā: & alia faciēdo Q Per se ē posse p̄ virib̄ nitebat vt amicos suos q̄esq̄ ceteris ap̄tores efficeret. Q Prestatiā si excellētia alicui? disciplie seu subtilitate s̄ ingenij a natura date s̄ue stat? alicui? cōsecuti tuerim? amicos ipars tire deberem?. Q Impartiat̄ ipsar no & i partis reperiſ. Q Siue ſint imbe exortati aīo ſūr: ſic paupes locupletati ſūr. Ut infa. ſicut pa- ris: d̄ ppter cōiectores in ſōnior inter pastores educat̄ eſt. illi emi uſſerāt vt occidereſ ne trota ſua cā perire: tandem fili? regla cogni- tis ſtatib̄ ap̄pliſſimū adēpi? eſt cū ſuis paſtorib̄ puenire conaba- tur. Prop̄ igno. ſtipis. Ignora- bat Paris q̄s eēt ei? pater: & iſ tāq̄ familius viuebat cū paſtorib̄ ſbus: ſicut & Romul? qui ignorās patrē educat̄ ēa Faſtulo: erga quē maximū gessit amore. Q Ave re. filij. vt Jupiter q̄ m̄ capras e- ducat̄ amore nimio quē babebat in caprā q̄ ip̄z lactauit: cā in celū tranſtulit & Amalthea vocata eſt. Q Duxerūt. ſ. eriſtinauerat̄ lōgo tpe illos pastores eē patres ſuos vt dixim? de paride. Q At hic igi- aliud p̄ceptū p̄ cōtrariū tradit q̄d quēadmodū ſup̄iores amici infe- riorib̄ ſepares tribuerit debeat eo dē mō inferioris debeat fortunis amicorū imo letenſ & illos ad ma- tora puenire cupiat̄ necessitudie ſtricta. necifitate v̄l affinitatis vel alicui? alteri? cōiunctiois. Q Quo- rū pleriq̄ aut q̄runq̄ multi ſūr q̄ lamētant amicis qm̄ ſibi nō ſub- uenit. qd̄ quidē vez nō eſt: ſi in dia qdā q̄runq̄. nō eīm̄ velleſ amic- cos ſuos ea in dignitate exiſtere. Q Adagis. q̄ant dicere ſi aliq̄ pu- tant tāto magis pleriq̄ audēt ex- probare bñficia ſi putat̄ amicos ſuos bñre aliquoſ. Q Sunt eīm̄ qdē pleriq̄ regiunt̄ q̄ amicitijs mole- ſti ſūt: qm̄ ip̄i putat̄ amicitijs cō- tēti cū videt̄ micos ſuos in ap̄lio re dignitate rēu. rētia. hoc mō ſit ſi p̄ q̄spia filiū doctoře bñſet: fili? qdē i cōſtituto bñſtori loco ſedes at q̄ p̄. q̄ ce re orīb̄ bu? amicitijs modestia: qm̄ p̄ putat̄ eē in cōtē p̄tu allor: qm̄ ſit fili? i ap̄lio ſi lo- co poſte? tales eīm̄ amici ab hac o- pinione & bñb̄ ſi opa atq̄ affectu ſimoniēdū ſūt. Q Tm̄ eīm̄ cūq̄ ē tri- buēdū. tāta exiſtatio de amico ē.

quaq̄ parent: quod bis antebat etate. Tant̄ superiorē colebat: quod faciendum ſimilā- dumq̄ eſt omnibus: vt ſi quā preſtantiam virtu- tis ingenij fortune cōſecuti ſunt impertiant eaꝝ ſuīs: cōmunicentq̄ cum proximis: vt ſi paren- tibus nati ſunt humilibus ſi propinquos habe- ant imbecilliores: vel animo vel fortuna eorum au- geant opes elſq̄ bonori ſint et dignitati: vt in fabulis: qui aliquaz diu propter ignorantia ſtrips & generis in famulatu ſuent: cum cogni- ti ſunt: & aut deorū aut regum filiū inveniunt: reti- nent tamen charitatē in pastores quos patres multos annos eſſe dixerunt. Quod quidez eſt multo profecto magis inveris patribus ceteris q̄ ſaciendum. Fructus enim ingenij & virtutis omnisq̄ preſtantie: tum maxime capiunt: cuꝝ in proximum quemq̄ conſertur. Et igitur hi qui ſuīt in am̄ citie cōiunctionisq̄ neceſſitudine ſu- periores ſe equare cum inferioribus: debent ſic inferiores dolere non debent ſe a ſuis amicis aut ingenio: aut fortuna: aut dignitate ſuperā- ri. Quorum pleriq̄ aut queruntur ſemper ali- quid aut etiam exprobant. Eoꝝ magis ſi ba- bere ſe putant quod officioſe aut amice & cum labore aliquo ſuo factum queant dicere. Odio ſum ſane genus hominum officia exprobantū que meminisse debet hiſ in quem collata ſunt non cōmemorare qui contulit. Quāobrē vt hic qui ſuperiores ſunt ſubmittre ſe debet in ami- citia ſic quodāmodo inferiores extollere. Sunt ei. qdā q̄ moleſtias amicitias faciūt cū ip̄i ſe cō- tenni putant. Quod non fere contingit: niſi biſ q̄ etiā cōtēndos ſe arbitrārū qui bac opinioē non modo verbiſ: ſed etiā epere leuandi ſunt. Tantum autem cuiq̄ tribuendū eſt p̄imum quantum ipſe efficere poſſis deinde etiam q̄tum ille quē diligas atq̄ adiuues poſſit ſuſtinere. Nō eīm̄ tu poſſis q̄p̄ vis: licet excellas: omnes tuos ad honores ampliſſimos p̄ducere: vt Scipio Rutiliū potuit cōſulē efficeret fratrem eius. L.

Lelius.

Exstatio
ne facere.

Facienda quod ipse efficere possit: hoc est viribus tuis ad oem extollas amicitia dignitate: Is in illa tribuenda sunt amici quod viribus ingenij sustinere cui possint: verbi grando amicu cōsulē faciam: si ea dignitate dignus non sit ut beatus et frater et prudenter ad cōsulatum requisitas: tribuere est existimatione de aliquo facere: Sustinere: si amicus sit dignus peritura: illo magistratu venerandus est. Et non ultra ad bonos perducere pro illo: ignoramus sicut Scipio fratre suu pro iurisconsultate ingenij cōsulē facere non potuit: Is rutuum militare suu viru doctissimum cōsulari dignitate bonorum aut. Quidam amicitie corroboratus

Pedago/
gus

Prece/
prior seu
magister

Meopto/
leimus
Pyrrhus.

Ad amicitiam corroborandum: hoc in loco declaratur quod necesse sit: ipsi atque mox situato itercurrat longitudo et mox situato ad amicitiam stabiliteret regredit. Nec si quis non ei opus in puerata etate amare eos hoc bene amicitiam cum illis quos dilexit in eunte etate: amare eos hoc est habere amicitiam quam equaliter exercitant studia in venatione in ludo pile: sed crescere etate modo: si multitudine accessit: qua ex re illa frater amicitiam: id ipsum atque morum similitudinem ad amicitiam requiri ordo est nec decet eos habere necessarios quos in eundem etatem. Quidam enim modo non: si hoc esset conueniens: ut propter tempus longitudinem amaret amicitiam bacis eam cōtrahemus: se retetur quod nutrices et pedagogi nobis essent intimi familiares quod non accidit: nam alias adulti inuenient amicitias relictis puerilibus amicis pedagogis: nam qui cura haberet puerorum: ut cuius doctrinam pueri discant atque matres colere non ignorant qui enim disciplina literarum precipit decepto si ne magister appellat. dicitur autem pedagogus. Sed alto quodam colet: non enim nutrices et pedagogi negligendi sunt: sed subvenire atque amare debent: eos alio modo quod amicos. Quidam amicitie

cōcludit quod amicitie cōstantes esse non possunt: si non sunt tempus et similitudo mox sicut per contrarium demonstratur. Dispari mores: spares cum paribus cōgregantur: si quod malos tenet mores virtus sequitur: lo amicitia cum morato viro litterarum cupidus non sequitur poterit. Nec ob altam causam sime ob illam causam: mox dissimilatim non boni moribus amici non repertur. Quidam quod tanta est: hec iugrit amicitia inter bonos et improbos quod maria est inter ipsos atque studiorum dissimilitudine. Nec recte est p̄ceptum tradit amicis ne aliqui propria virtute amicorum virtutate impedit plerique enim propter interperatum amorem amicorum virtutem retinenter. Quidam sepe fit: hoc modo si amicus ad dignitatem magistratus vocatur: fuerit cum speditis verbis tuus. Deu mibi tamen absentia tua tamen in maria versabor inopia. Nec enim vere ponit expletum: hec est historica: Is quod traxit a poetice nomine fabule cōsequuta est. Licomedes insula si p̄irebundus idam filium propter inuiditatem quam ex eo infante p̄cepissebat: a bello troiano retinuisse non tantum gloriam: atque honorem habuisset. Nec potuisse capte troiam: hoc etiam apud veritos manifestum est: quod enim honorat oraculum a grecis esse cōsultum troiam non posse capiti aliquis de ḡeae eacdaruz non interfuerit. Quidam Meoptolenus: novus poetice bellum de Pirrhus vocatur: est: quod crisspos habebat capillos: et sepe incidente magne res: ut si amicus vocetur ad magistratum opus esset: ut ab amicis discedat. Desiderium: absentiam amici molestie ferunt amici: quod instrumentum et molles sunt. Instrumus: id est bellum est: ut non patiatur amici discedere ut ad aliquam p̄fiscientur dignitatem. Parvus insulus: si insitum bōesta petam: et amicorum causa bōesta faciam. Et enim docet quasdam regulas quibus amicitiam

non potuit: Quod si etiam possis quid vis deferre ad alterum: videndum est tamen quid ille possit sustinere. Omnia amicitie corroboratis iam confirmatis et ingenis et etatibus indicande sunt: nec siq; in eunte etate venandis: aut pile studiosi fuerint: eos habere necessarios oportet: quos tum eorum studio predictos dislererunt. Isto enim modo nutrices et pedagogi iureveti statis plurimum benivolentie postulabant: qui negligendi quidem sunt: sed alio quodam modo collendi: aliter enim amicitie stabiles permanere non possunt: dispari mores disparia studia sequuntur quorum dissimilitudo dissociat amicitias nec ob aliam causam ullam boni improbis: improbi tamen amicos esse non possunt: nisi quod tanta est inter eos: quod maxima potest esse morum studiorum distantia: recte etiam precipi potest in amicitias: ne quis in temperata quadam benivolentia: quod persepet impedit magnas utilitates amicorum. Nec enim ut ad fabulas redeam Troiam neoptolemus capere potuisset: si Licomedem apud quem erat educatus multis cum lachrimis iter suum ipse diente audire voluisset. Et sepe incidente magneres ut discedendum sit ab amicis quod qui ipedire

dissoluere possum? si opus fuerit. **C**ononq; necessaria: ac si dicat necesse est ut calamitas qdaz
tior oritur in amicitia loquendo de amicitiis vulgarib;. nō essi b;lo qd;ur de amicitia vera: qd; oritur
inter bonos. nec emi vscg ad extremitatem vite pduratur: illa autem vulgaris familiaritas pitorum calamit
tate ingruente frangit. **C**onspicunt sepe vitia emanant vitia qbus amicitia frangit et est similitudo
tracit a fide labete venis terre. **C**um in ipsos scz vitia erupunt in amicos: vtputa firmant amici vi
tiosi aliquid alterius alteri. **C**um in alienos. si furant vel adulterio faciant in eos tñ infamia et cur
pitudo illoz amicor pertinet ad te eoz familiare: qd; quidam amicitie et consuetudinis remissio remoue
de sunt. **C**et vt Catonem audiuij Caton malo: alebat tales amicitias paulatim dissuendas esse magis
qd; discindendas et aperte frangendas: vtputa respodere faciat qd; domini non est si ab amico nūcupa
tur. **C**Nisi in quedam vitia exarserint sed si aliquid iniurie inter amicos ortum fuerit quod sustinet
neq; rectum neq; honestum sit: neq; fieri possit: vt non statim alienatio disiunctioq; facienda
sit. **S**in autem morum aut studiorum cõmutatio qdā
vt fieri solet facta erit: aut in reip. partibus dis
sentio intercesserit. **I**loquo enim vt paulo ante
dixi: nō de sapientium sed communibus amici
tiis cauedi erit: ne nō solū amicitie deposita. s; inimicitie etiam suscepere videantur. **N**ibil enim
turpius qd; cū eo bellū gerere: quo cum familia
riterixerit. **A**b amicitia. **Q**u. Pompei: meo no
mine se remouerat vt scitis scipio propter dis
sionem autem que erat in rep. alienatus ē a col
lega nostro Metello vtrūq; egit grauiter au
ctoritate et offensio ē ē acerba. **Q**uāobrē p
mū dāda oha ē: ne qua amicorū dissidia fiat sin
tale aliquid euenerit: vt ex parte potius amicitie et
qd; oppresa esse videantur. **L**assendum vero est:

nam opera est labor qui precedit opus omnis operatio que fit ad informandum gladium voca
tur opera: opus autem gladius ipse nuncupatur. **C**um aliquid tale euenerit si intercesserit cau
sa aliqua propter quam amicitia dimicenda sit. **C**um extremitate similitudo trahitur ab igne qui dū per
se morte appellat extinguit: si autem per vim aquarū qd; primum suffocatur opprimi dicit ergo
si quod accidit: vt nos propter amicorū vitia dissoluamur ab ipsis debeamus extinguere paulatim
ipsam amicitiam hoc modo non habere frequenter consuetudinem cū illis: tunc amicitia extinguetur
nisi esset cōspirans aī cōtra patriam: qm̄ th amicitia illa non extingueda sed opprimenda est.

Opera.
Opus.

Cōtumelie

Licero

Fructus.

**Animās.
Lacrātū.**

TA maledicta lappellare tūm latronē pditorē. **C**ōtumelie hāit venit a tūmico: vt si diceret hāc voīem pessimadabo cōtumelia vocabit. **Q**ue tūmōtū cōtumelie tollerāde sunt si nō sunt cū maxio vituperio: t̄ matice veteris amicitie grā qm̄ ipse qui maledic̄t magis in culpa existimabit: q̄ ille q̄ eas tollerauit. **I**ncomodoz lque amicitie dissoluant̄ ppter amicorū virtutēs erit opia cautio. **Q**ui ne nimis cito aliquē diligere incipiamus. Diligere est principiū benivolētē: vt inde Cicero quē diligere solebā nūc amare video. **D**igni aut̄ tūt̄ qui virtutē morū pbitatē cōtumēt amicitia digni dijudicādi sunt oī ex parte in suo ḡnō perfectū. bō in suo genere pfectus nō inuenit equū in ḡne aliquis nō reputat pfectus: vt bonas vngnulas egregiū caput ceterag fibi ad pfectionē habeat necessaria. **S**pleriḡ aliquoꝝ res prebēdit opinionē eoz q̄ amicatas apperēdas ē aut̄ affit nō benevolēti gratia sed utilitatē cōsiderēt cā: hui? em̄ ḡnta hoīes alt̄ quid humani cognouisse nō videatur. **F**ructuosum fructū appellamus quicq̄d utile est. **T**anq̄ pecudes l pastores diligunt pecudes & armamēta pter visitatatem. **G**̄ sp̄i sibi exēplo sunt. i. tales homines nō cōsiderant qd abūpsis exēpolū esse p̄nt: qualis sit huius amicitie naturalis sc̄ officiū membrorum respiciant: nam ut dicimus mēbra inter se diligunt absq̄ fructu illius amoris: quā ex re vnuſ quisq̄ sibi exēplum esse vōt: s̄ sp̄i tenet id est amore p̄ propriū ut amēt nō cā amicop: sed pro p̄p̄ utilitate cōsequenda. **Q**ualis l q̄tū ad illud pulcherrima. **T**anq̄ q̄tū ad perse & propter seip̄e em̄ quisq̄ declarat qui sit amor naturalis. **Q**uod nīs idē nīs iste amor trāfferaſt in amicitia: amēt nō reputat: nā qui amat seip̄m amor hic appellat. i. **H**ic ille amor tātus in amicis transferat: q̄tū habet in seip̄m & ecōuerlo: si fiat ab amicis bec appellat amicitia ac si diceret amicē que debet amare amicū ac seip̄m. **I**s tanq̄ alter idē. amicē est alter ego: vñ dicitur bñ grece. q̄si id est alter **L**icuribus cōcurrit dicitur bestia mansueta: nā cōcurrit vocabulū antiquū dicitur māsu efacere. **F**eris l cōtrariū est cōcurritus. **A**d quas applicat amantes had sūt amantes applicat bestie: p̄imum amorem i. deinde ad sui similes adiungunt: vt vulpes copulans cū vulpib⁹. **A**lantes joculēt hic animans tis. qd usurpat seip̄ero. **L**acrātū cā desiderio. Cura amēt qd dolēt abstēta socios: vt si equū videat amicū & locū suū. **P**ene vñ ex duob⁹ hoc ē p̄ceptū p̄tagore. **S**pleriḡ castigat boies h̄t̄ quos aliq̄ sūt q̄ volūt ab amicis qd sp̄ amicis facere nō sūt: sicut sūt maiores q̄ sp̄ ab amicis transferorib⁹ aliqd exspectat: t̄ aliqd de suo illis h̄ tradūt. **P**eruerse ne dicā. **I**mprudēter. **J**ac si dicat ne etiam in graues inimicitas conuertant se a amicitie e quibus iurgia maledicta cōtumelie ḡmuntur. **Q**ue tamen si tollerabiles erit ferende sunt: t̄ hic bonos veteri a nōscire tribuēdus est vt hic in culpa sit: qui faciant nō qui patiat̄ iniuriam. **O**mnino omnium horum virtutū atq̄ incomodorum vna cautio est atq̄ vna prouisio vt ne nimis cito diligere incipiat neve īndignos. **D**igni aut̄ sunt amicitia quibus in ipfis inest causa cur diligentur Rarum genus & qui dem omnia preclara rara: nec quicq̄ difficultius quā reperire: quod sit om̄i ex parte in suo genere perfectum. Sed pleriq̄ neḡt in rebus humanais quicq̄ bonum norunt nisi quod fructuosuz sit & amicos tanq̄ pecudes eos potissimuz diligunt ex quibus sperant se maximum fructum esse capturos. Itaq̄ pulcherrima illa & matice naturali carent amicitia per se & propter se extētēda nec sibi ipsi: exemplo sunt bec vis amicitie qualis est q̄tā sit: ipse ent̄ se quisq̄ diligat non vt alioꝝ aseipso mercedē exigat charitatis sue: sed quod perse sibi quisq̄ carus est quod nī si idem in amicitia transferatur verus amicū nū q̄ reperiretur. **E**st em̄ bis amicē quidē q̄ ē tāq̄ alter idē. **Q**uod si bec appareret ī bestijs: volv̄cibus: agrestib⁹: natātibus. subibus cūcurib⁹ ferris: p̄mū vt seip̄si diligat. Id em̄ pariter cū oī a numerate nascit deinde vt requirat atq̄ appetat alias alias animantes ad quas se applicet eiusdem generis. Idq̄ faciūt cuž desiderio & cū quadā similitudine amoris humani: q̄t̄o id magis in hominē sit: natura: qui & scip̄e diligat: & alterum acquirat: cuius animuz cū suo cōmisceat vt efficiat pene vnuſ ex duobus. Sed pleriq̄ p̄uerse: ne dicā imprudēter amicū babere talem

nam hoc clarum a natura vt vnuſquisq̄ se amet & tutatur: vt vulpes copulans cū vulpib⁹. **A**lantes joculēt hic animans tis. qd usurpat seip̄ero. **L**acrātū cā desiderio. Cura amēt qd dolēt abstēta socios: vt si equū videat amicū & locū suū. **P**ene vñ ex duob⁹ hoc ē p̄ceptū p̄tagore. **S**pleriḡ castigat boies h̄t̄ quos aliq̄ sūt q̄ volūt ab amicis qd sp̄ amicis facere nō sūt: sicut sūt maiores q̄ sp̄ ab amicis transferorib⁹ aliqd exspectat: t̄ aliqd de suo illis h̄ tradūt. **P**eruerse ne dicā. **I**mprudēter. **J**ac si dicat

Si p[ro]p[ter]e i[m]prudenter p[ro]p[ter]e perueritatem Quales ybi illi e[st] nō p[ot]est q[uod] nolunt c[on] tales in amicos q[uod]les se
iplos putant esse amicos: id nō p[ot]est. Par est iustus est amici esse bonū deinde sibi simile inere.
In talib[us] s. amicis: q[uod] bonaet atq[ue] virtute p[ot]est sunt amici. Iustitia que p[ro]mox est vinculat
h[ab]it debitu retributo ois pro altero suscipit. s. cōfiliū labores et alia suscipit p[er] amico. S[ed] etiā
verebuntur nō solū verebunt[ur] bis tales amici. Et etiā verebunt[ur] ac reverēta q[ua]dam t[em]p[or]e facere a
liq[ue] corā q[uod] nō sit in virtute: q[uod] q[ua]d faciēdū est: vi amic[us] nisi honestū corā amico cōficerere audeat.

Volunt: quales ipsi esse non possunt quec[um]q[ue] ipsi
non tribuunt amicis hec ab his desiderat: par ē
autem primum ipsum esse virum bonum tum
alterum similem sui querere. In talibus ea
qui am[us] iā dudu in tractabamus stabilitas ami-
citie confirmari potest cum homines beniuolē-
tia coniuncti primūz cupiditatibus his quibus
ceteri seruunt imperabunt deinde equitate in
stitiaq[ue] gaudebunt omniaq[ue] alter pro altero su-
scipiet. Neq[ue] quicq[ue] vnicq[ue] nisi honestum et rectū
alter ab altero postulabit neq[ue] solum colent se
inter se ac diligent sed etiam verebuntur nam
maximum ornamenti amicitie tollit qui ex ea
tollit verecundiam itaq[ue] in his perniciosus est
error q[uod] existimat libidinum peccatorumq[ue] om-
niū patere in amicitia licentiam. Virtutum
enim amicitia adiutrix a natura data est non vi-
ctorum comes ut quoniā solitaria non posse
virtus ad ea q[uod] summa sunt peruenire: coniuncta
et sociata cum altera peruenire que si quos
inter societas aut ē aut fuit aut futura est eorū
est habendus ad summum nature bonum opti-
mus beatissimusq[ue] comitatus. Nec est inq[ue] so-
cietas in qua omnia insunt que putant homines
expetenda honestas gloria tranquilitas animi
atq[ue] iucunditas vt cum hec adiut beatarita sit
et sine his esse non possit: quod cum optimum
maximumq[ue] sit si vt volumus adipisci virtuti o-
pera danda est sine qua neq[ue] amicitiam neq[ue] vl-
lam rem expetendā consequi possumus. Ea ve-
ro neglecta qui se animo habere arbitrantur tū-
se deniq[ue] errasse sentiunt: cu[od] eos grauis aliq[ue]
casus experiri cogit. Quocirca dicendum etiā
sepius cum iudicaueris: diligere oportet non
cum dilereris iudicare. Sed cum multis in re-
bus negligenter plectumur: tum maxime in ami-
cis et diligendis et collendis: preposterioris enim

tunc habeat aīq[ue] ictiplam? diligēt nō aīt ordinē retrogradū cōmitem
iudicū faciam?: nam stulti primum emunt librum post vero emptionem; ytrum sit correctus asp[ec]t

Clericūdū ybi est deficit vere
cūdū illic amicitia nō p[ot]est esse ve-
recūdū ē timor ignominie. Ita
q[uod] i bis error rep[re]b[ea]dit illos q[uod] vo-
lunt in siccos si licetia peccāti.
si cū amic[us] alii infūcti v[er]i libidinis
poteret. iter istos amicitia nō ha-
beret locū. Solitaria. t. sola: nō
ad summatū bonoris et recti renit
p[ot]: sed si cum alio similiū con-
iuncta sit ad summum peruenire
solet. Que si quos inter id est
inter quos hec societas virtutis
fuit sine est vel erit: istarum copi-
latiū istius societas et virtutis
ad summum omnium bonorū ba-
benda. Beatissimus j bonum
ad virtutem extensis correpondit
deat hec societas: hec enim cepu-
lato amicitie virtuose est illa in
quis sunt omnes que homines ex-
istimant. Honestas: que honeste
continet. Tranquillitas animi:
q[uod]um ad rectum ad virtutē. Si
ne his vita enim que istis tribus
bōdesto recto et laudabiliter bes-
ta esse non potest: sicut contra ea
beatissima vita nuncupatur que
his bonis ornata sit: q[uod] cum optimū
ad virtutē maximum habet
et honestum. Recūdū laudabile
quibus ex reb[us] virtus cōficitur bīā
elaborandū est vt id cōsequamur
q[uod] nō adipiscemur: si virtuti in dul-
gebimus sine qua virtute nulla a-
mititia nascitur. Et v[er]a deniq[ue] se
errasse sentiunt: qui enim sine virtu-
te sit plerosq[ue] h[ab]e[re] putat amicos
quos in experientia alicui[us] rei alle-
noēe repertūr: cū grauis casus
eos cogit experiri si aliquod infor-
tūnū cogit istos virtute carentes
suo amicis experiri: v[er]o vt sibi cō-
fulant sen illis infernuāt v[er]i subus
nātūrā repertūr se verēmpter er-
rasse: q[uod] sibi nō sit amici: sic cō-
uerso illi perit illos vt aliquod in re
succurfat illis nolunt q[uod]m[od] virtutes
in istis amicitiis nō regnāt dicens
dū etiā sepius p[re]cipitū est iudica-
mus illā q[uod] volum[us] amici: si vt

Zelus.

clam. Sed cum multis in rebus ostendit inconveniens quod sequitur ex hac preposteratione: nam negligentia pretudicandi non solum amicitia: sed etiam in multis rebus maximas damna penas in amicitia vero si ante iudicium aliquis amicitiam adipiscitur: et deinde illius vitiosum cognoscimus magnas patimur penas: quis potius illius consuetudinem renemus et frangere a miscitam: qua ex re merore semper afficiuntur. Quod plectum penas damna propter negligentiam nostram. Que veteribus veteribus proverbio maiores verabant aliqua fieri nisi prius sit iudicium factum: non enim dominus edita facienda est. postea iudicium facere de ea et cum eam volemus habere proverbius appellatur probatum verbum quod grece dicitur

Proverbii

Ultro citroq[ue] id est iniustus co*luncti* vel consuetudine quotidiana vel beneficijs non cito possumus amicitiam dirumpere quis sit necessaria causa dirumpendi: non studi consequitur inconveniens: quoniam consuetudinem habemus in medio curia: in tempore amicitiae. Offensione] quarum pendit est amicitia. Tracta est similitudo] ab uno euntius cuius pes in aliquo obiecta leditur et offenditur. Incuria] rei maxime necessaria. Negligentia] iustus a amicite supra ceteras res virtutepanda est necessaria. Incuria: cōponitur ab in curia. Una est enim per comparationem alias rerum in quanto precio sit amicitia: quoniam multi repertuntur qui spernunt diuitias et alias res: sed amicitia semper desideratur. Unus ore] nemine contra dicente: omnes tenent hanc opinionem amicitiam esse usitatem. Virtus contemnatur] quod sit laboriosa per quas homines moruntur. Vendicatio] rapacitas honoris et altarum a multis despiciatur. Ostentatio] sicut dicitur genes qui patriam solam habere nolunt: sed eam pueris ablecti sicut Fabrilius. Honores] quorum cupiditate ita inflatur: multi cupiunt honores: ab aliquibus autem contemnuntur. Inanis] nullos fructus et utilitates bi honores afferunt. Leuis] mollius grauitatis: itemq[ue] admirabilis videtur sicut lapides preciosi et alie res preciosae que aliquibus placent ab aliquibus autem contemnuntur. De amicitia omnes] ad unum sentiunt. omnes de amicitia eandem habent opinionem. Kerum cognitione] id est qui discunt amicos habere volunt vel cognitione rerum id est disciplina historiarum: nam historia nibil aliud est nisi re cognitio: doctrina sententia alia quia: qui in mathematicis student socios querunt. Diciose] suum negotium qui a ceteris rebus remoti sunt: et circa suum negotium inenti erant amicitiam desiderant. Postremo] veterius est picaret qui voluptatibus dediti sunt in ipsorum voluntarium fructu amicos cupiunt. Si modo velint liberaliter vivere] ac si diceret si lupi esse volunt comedendo semper amicum inuenient. Nescio quomodo] modus descendit quando non potest reddit ratio dicitur nescio quomodo. De gende rationem] non dimittit aliquam etatem sine lucentem sive virtutem cum ratione lucentem esse vacuam: sed in amicitie officio. Ea immanata: sive crudelitate bonus: ha. n. inde appellatur mane primam partem dicitur est bonam quia in die nulla est pars melior: quod in mane immat

Incuria

vitur consilijs et acta agimus: que vetamur veteri proverbio. Nam implicari ultro et citro vel ysu diurno vel etiam officijs repente in meo cursu amicitias exorta aliqua offensione dirumpimus. Quo etiam magis vituperanda est rei tam maxime necessarie tota incuria. Una enim amicitia in rebus humanis de cuius utilitate omnes uno ore consentiunt: quaque a multis ipsa virtus contemnitur: et vendicatio quedam atque ostentatio esse dicitur. Multi diuitias despiciunt quos paruo contentos tenuis victus cultusq[ue] delectatur. Honores vero quorum cupiditate quidam iussimantur quod multi ita contemnunt nibil inanius esse nibil leuius existiment: Item cetera que quibusdam admirabiliu[m] videntur multi sunt qui pro nibilo putent. De amicitia omnes ad unum idem sentiunt: et hi qui ad rempu. se contulerunt: et hi qui rerum cognitione doctrinamq[ue] delectantur: et hi qui in unum negotium gerunt ociose: postremo hi qui se totos tradiderunt voluptatibus sine amicitia vitam esse nullaz sentiunt si modocvelint aliqua ex parte liberaliter vivere. Serpit enim nescio quomodo per omnium vitam amicia nec villa etatis degende rationem patitur esse expertem.

Historia

genes qui patriam solam habere nolunt: sed eam pueris ablecti sicut Fabrilius. Honores] quorum cupiditate ita inflatur: multi cupiunt honores: ab aliquibus autem contemnuntur. Inanis] nullos fructus et utilitates bi honores afferunt. Leuis] mollius grauitatis: itemq[ue] admirabilis videtur sicut lapides preciosi et alie res preciosae que aliquibus placent ab aliquibus autem contemnuntur. De amicitia omnes] ad unum sentiunt. omnes de amicitia eandem habent opinionem. Kerum cognitione] id est qui discunt amicos habere volunt vel cognitione rerum id est disciplina historiarum: nam historia nibil aliud est nisi re cognitio: doctrina sententia alia quia: qui in mathematicis student socios querunt. Diciose] suum negotium qui a ceteris rebus remoti sunt: et circa suum negotium inenti erant amicitiam desiderant. Postremo] veterius est picaret qui voluptatibus dediti sunt in ipsorum voluntarium fructu amicos cupiunt. Si modo velint liberaliter vivere] ac si diceret si lupi esse volunt comedendo semper amicum inuenient. Nescio quomodo] modus descendit quando non potest reddit ratio dicitur nescio quomodo. De gende rationem] non dimittit aliquam etatem sine lucentem sive virtutem cum ratione lucentem esse vacuam: sed in amicitie officio. Ea immanata: sive crudelitate bonus: ha. n. inde appellatur mane primam partem dicitur est bonam quia in die nulla est pars melior: quod in mane imma-

h[ab]it[us] vero dicitur non bonus crudelis. ideo immanc[us] lupos vocamus. **Congressus** [collocatio] nes. **Nescio** quem optime dixit nescio quoniam memoria dignus non est. **Aliquem apudique euomat** hic enim Thimon de omnibus bonis qui si venenum istius sue acerbitatis exprimere volueret necessarium erat inuenire aliquem qui eum audiret. ergo ipsius unus sit omni immantate preditus tamen indiget amicitia. Euomere enim est de pleno stomacho alienum educere. **Et** **Et** hoc maxime indicatur. scilicet ipsa sic necessaria; amicitia si deus aliquo in loco solitario posse ret quandam nullius rei indigenem. hoc modo vivere sine hominum aspectu talis cernere possumus semper mestum. **Aspiciam** in aliquo loco. **Verum ergo** solebat dicere Archita. opimus mathematice quod nullam tuncundatatem in cognoscendis stellis et alijs rebus haberet nisi socium habere et ideo probat superiora per busus exemplum. **Moltros senes** denotat mortem antiquinam antevsum litterarum solebant antiqui per memoriam habere historias. pater narrabat filiis deinde filiis suis commemorare consueuerant.

Tanquam admiculum tracta est similitudo a virtutibus: que capio, ibi habent ad sustentandum. admiculum appellatur sustentaculum. **Quod** in amicissimo dulcissimum bac scilicet natura inducit coniunctionem et communicationem rerum que si est inter amicos ea dulcisima est. et est sub stenacium et admiculum oritur inter amicissimos tuncundissimus erit. **Sed** cum admonet homines ut in amicitia acquirenda non sint negligentes cum sit tantum bonum ut demonstratum est superius que nunquam contemnuntur sed alia contemnuntur a pluribus. **E**t tot signis tot exemplis et regulis declarat natura quod tum hominem sit amicitia. **Que** abscisceret desideret res absentes. **Ab** surdesimus hoc est audire nolumus et ea que monemur a natura quoniam in colendis amicis negligentes sumus. **Carus** versus. **Suspicionum** quibus non putamus habere perfectum amicum: et contra ab amicis non putamur esse boni amici offendere que frangit amicitiam. **Tum** euitare hoc modo si vellet consulatum appetere cui amicus esset competitor; verbis suis debet remouere ab amico bac re ut euitetur offendere. **Eleuare** aliquando ea eleuanda est offendere saltem si me hunc consulatum acquirere velis: me collegam tuum suscipere tibi comodum si tamen ferre: id est patientiam habere. **Igitur** in tam preclaro munere vestro si euit et amicitia nostra cuius gratia tutela offenditionum facienda est: hec tria tolleranda sunt. Ut euitemus offendiones amicorum sive eas alicui debemus si autem equo animo patremur

Euomere

Archita

Admicum

Zelus

Tu utilitas retineatur in levibus offensionibus adhibenda est utilitas. nonne vides quod ad hanc utilitatem consequendam mihi eris impedimentum. **F**ides ut in amicum fidem retineamus his duabus regulis offensis sublevarunt in fide: sic ubi est fides quam in me quod tu causa consularer? dignitatem adipisci non possum. **G** Monendi sine obturgatione. **O**bturgandi sunt hoc modi: ubi est fides charitatis quam erga me gerere consuetus eras. vel sic non enim respicis tuorum malorum virtutem quibus maior eris infamia si litteris operam non dederis et tecum omnia suscipere debent amici. **F**amiliaris meus.

Terentius
Obsequium

Molesta
veritas.

Odium

Dictum.
Cato
Scetus.

Sequum ab obsequendo dicitur: quod vulgo complacencia appellatur: ut inquit ille. at quis ait negat nego. Terentius enim de vulgari amicitia loquutus. nam vulgares homines et ignorantiae odorent veritatem. ideo amant assentationem. **G** Molesta veritas est. **G** Molesta imperitis ex qua natura odiosus quod amicitie contrarium est. **G** Odium autem mali imprecatio dicitur: sed obsequium. id est complacentia atque assentatio: multo plus molestia et amicis indulgens deliciis suis amicus enim tuus as lapam in foro custos in facie placuit quem summopere bene fecis se laudas. hic quippe illud factendo Terentianum facit et ex stultis insanos factunt et eos precipites in sceleris duci permittunt sic assentando. **G** Impellitur in fraudem in virtutem in infamiam detinatur. **G** Comitas additur in obsequendo amico nam amicis obsequendus est si bene fecerunt et laudandi quadam comitate. **G** Scitum illud hec est sententia: coloribus torquis que quid sit aut quid esse oportet bretuler ostendit. erat enim dictum Catonis majoris quod melius esset plures inimicos et assertatores habere. nam assertatorum causa multa sceleris admittimus: sed inimicorum virtutis gratia debemus operari ne de nobis melediter queant. **G** Scitum id est prudens et perstans a scio dicitur: alias scitus nuncupatur pulcher et scitus puer natus est e Pamphilo. De quibusdam acerbos inimicos mereri hoc est amicos plura bene scita conferre aliquibus quod assertatores qui videtur iuvidi amici mereri post se in altero regit personam quod beneficium suscepit. Illos verum sepe. scis inimicos a tuis veris de inimicis suis: reputa virtutem in ets. hoc dixisse constat assertatores nonnulli veritati adherentes illud absurdum. i. non audiendum.

Lsine hoc est loco. acsi dicaret bene stulti qui monentur: quoniam molestiam habent qui habere non debet molestia quidam ferunt se ab amicis moniti: et delictorum nullam suscipiunt molestiam. **G** Non angustuntur nisi angi oportebat eos peccasse. est autem contritus color. **G** Libere facere. Jopoz liberare

vt utilitas in amicitia et fides retineatur. Nam et monendi amici sepe sunt: et obturgandi et tecum accipienda amice cum benivolae sunt. **G** Nescio quomodo verum est: quod in Andria familia: ris meus Terentius dicit. **G** Obsequium amicos veritas odium parit. **G** Molesta veritas est: si quidem ex ea nascitur odium quod est verenum amicitie: sed obsequium multo molestius peccatis indulgens precipitem amicum fieri sunt.

Maxima autem culpa in eo est qui et veritatem aspernatur: et in frades obsequio impellitur. **G** Omnis igitur bac in re babenda ratio et diligentia est: primum ut monitio acerbitate: deinde obturgatio contumelia caret. In obsequio autem quoniam terentianoverbo libenter utimur: comitas adsit: assentatio victorum ad iutrix procul amoueatur: que non modo amico: sed ne libero quidem digna. Ulter enim cum tiranno: aliter cum amico vivitur. **G** Unus autem aures clause veritati sunt: ut ab amicoveru*n* au dire nequeat: bui*n* salus desperanda est. Scitum est enim illud Catonis multo melius de quibusdam acerbos inimicos mereri quod eos amicos qui dulces videantur: illos verum sepe dicere bos nunquam: atque illud absurdum est quod hic scis qui monentur eam molestiam: quam debent capere non capiunt: eam capiunt qua debent capere: peccasse enim se non anguntur obturgari molestie ferunt: quod contra oportebat: relitto dolore obturgatione gaudere. Ut igitur et monere et moneri proprium est vere amicitie: et alterum libere facere: non asperre: alterum pati: et accipere non repugnanter sic habendum est nullam in amicitia pestem esse maiorem: quod adulationem blandicias assentationem quis enim.

¶ quodā optimo amore admonere amicū nō ait aspere sic amicus ea equo animo tollerare debet
¶ Adultris noībus est notandum: i. signandum sit multis quidē noībus virtutē notāda sunt quo homines magis abstineat atq; admoneātur: vt diceret vno improbe scelerate q; fide manus hoc mō sit increpatu rebementer monetur. id Lelius appellauit assentationē adulatioñem & blandicias maxime in amicitia poscere q; p̄prie hominū leuius ēst: quorū officiū est ad voluntatē audientiū nō autem ad voluntatem loquentiū. ¶ Cum autē oīm rerū est simulatioñ detestationē simulationis ostēdit. q; non mō in amicitia: sed etiā in oībus rebus p̄nitiosa est: vtpuſ in vendendo in emendo. ¶ Lelius enim subiicit rationē quare si simulatioñ est p̄nitiosa: qm̄ veritatez hūc in se reunet. ¶ Adulterat i. corrūpit iudicūverum adulterare est rem falsā p̄ vero ponere. ¶ Repugnat amicitie supra oīs simularioñ est amicitie p̄nitiosa. nā amicitia sine veritate esse non potest: preterea amicorū est idem velle et idem nolle & assentator non vult idem qd amicus qm̄ non omnino sentit qd lingua exprimit. ait enim Plutar. qd simulatioñ est contra deum. Deus autē ipē est veritas. id quidē cōtra veritatem fit. etiā contra deū. ¶ Sed ne in uno i. assentatoře sunt plures animi. i. animū qui diuersus est & multiplex. id est. riuallis diuersus cōmutabili cōtra constantiam amicitie multiplex: qd penes hominē militare laudib; institū excolit: penes medicum scientiam medicina laudat & militiam vituprāt. ¶ Flexibilis immobile demum quod recedat a via & rectitudine amicitie atq; virtutis. Ad sensuz ad illud qd alter sensus ad vultus: ille quez amare simulat tristitiam ostendat in facie assentator superciliosus contrahit. Letetur. hic vobis hilaritate facit oīa est efficiat ad nutū & ad vultum al-

terius. Assentari est ad alieulū opīionem sentire idem: de quo est superius facta mentio. oblique quā amicos veritas odium partit. ¶ Sed ille gnatoniū. Lelius in eunucio quandam introdūit nomine gnatonom qui ventri gule deditus erat. ideo vñculis assentator erat: modo scēnam quandam consequi posset. Lelius igitur inquit quod Lelij autoritatē fides non est adhibenda: quoniam illi decorum persone fernaut siquidem aliquis amariorū loquatur illa præceps. p̄ta hec rapienda nec imitanda sunt. ¶ Sed ille gnatoniū personas subaudi descript. ¶ Adultria autem ppter auctoritatem familię & diuitiarum eorum simulationibus decipiunt homines. ¶ Fucus color superinductus dicitur quod grece vocatur antiqui faciem inungebant a liquo color qd quidem moderniores non faciunt. que vero fucate nuncupantur. ¶ Lontio per exemplū ostendit quod amici cognoscere possunt assentatoře: a bonis amicis: quoniam plebs qd cōstat ex hominibus imperissimis cognoscit aliquem concionantem: si verum vel falsum dicat. qd magis amici qui boni & periti sunt simulatorē dignoscere poterunt. ¶ Lontio ēst multitudine ad audiendū congregatum quandoq; dicitur oratio que habetur ad eam multitudinem alias vocatur locus in quo bec congregatur multitudine. ¶ In popularē i. assentatorē declarat quid sit poplans homo scilicet imperitis leuis atq; assentator: alias popularis appellabitur ille qui fauer populo. ¶ Constantem ad popularē. Seuerum ad assentatorem. ¶ Brauenū referunt ad leuem.

Plutar.

Assentari.
Lerentius.

Popularis.

Zelius

Quisb[us] blanditijs ostendit q[uod] plebs i.e. hominum in imperio sum multitudine cognovit in hoc e[st] ludi
cio quis esset leuis vel grauis homo quidem casus papirius legem attulerat de reficiendis magis
straib[us] hoc est ut tribuni plebis continuarent in suo magistratu quā rem fieri Zelius & Scipio
non permiserunt. Q[ui] dissuasimus Janimus plebis in contrarum ad credendū induximus nihil de
me vite arrogantiam. In oratione maiestas quā habuit scipio ad populum maiestas regū atq[ue]
principium ideo subiuxit ducē populi ro. non em Scipio comes. sed princeps illius videbatur ci
uitatis. Diceres aliquis diceret

Lex popu laris

more auctorum lex popularis. id
est que erat ad populi favorez vel
popularis. id est hominis indeci
que populi suffragia repudiatā est
quis esset verus vel falso amic
reipublice cognovit. Q[ui]d me rede
am quia de seipso mentionem fe
cit quidam licitus fuit qui legem
ferre voledat de confirmandis sa
cerdotum dignitatibus: que quid
dem lex lelio defendente spreta at
q[ue] contempta fuit. Q[ui]d videbat po
pularis id est favens populo & ta
men oratione lelij repudiata est.
Captatio ibi cōfessio & iter
captatio atq[ue] affirmatio collegior[um]
in utilitatem populi vis portabat
tur. collegium est hominum multi
tudo pleriq[ue] medici collegium dis
citur q[uod]uis hec lex ad populi utili
tatem transfertur: tamen defende
re accepta non fuit: nō uerat enim
popul[us] quis magis reipublice fa
ueret. Atq[ue] his iste licitus p[ro]maz
fecit orationem in versibus ut ma
gis auditorem leniret. Q[ui]d endibi
lem uelitatis causa orationem ha
buit religio sive arrogantia sequit
quod deorum cultus me defendet
te illam superauit orationē. Q[ui]d
id actum non auctoritate mea
debellari illius orationem q[uod] erā
suior. Q[ui]d si in scena i adap
tat ad p[ro]posituz: acsi diceret quo
sum: quoniam si in multitudine ita
est plurimum auctoritatis & argu
mentum agis ad credendum res fi
cas & falsas q[uod] veritatem: & tamē
veruz creditur: q[uod]to magis in ami
ctia verum valere debet: que sola
oritur inter prios et bonos. In
scena id est in contione declarat
semet alias ad audiendas come
dias. Plurimum loci id est maximum adiumentum est rebus fictis. scilicet multitudine, imperato
rum. Sed id p[atefactum] sicut p[atefactum] ieltus. Perpenditur liberatur: ut dicitur quod re ve
ra aperte pectus videre non possit. sed sic conuetudo est loquendi. Apertum. scilicet pectus.
Id est quod babes in pectore ostendas amico. Cum id q[uod] vere fieri ignorez id scilicet amare vel a
mari ab alto nescis q[uod] vere amaris ab amico nisi voluntatem et omnia que sunt illius cognoscas.
Quanq[ue] ista ostendit ioritur hec assentatio que nemini noctitura est: nisi originem suam hoc mo
do trahat necesse quidem prius esse: q[uod] aliquis assenterit sibi deinde adulatozem reperiat. qui
sue statutis confirmato: sit. P[atefactum] aures. Excitat auditor: studium inquit. Quidius hoc si
quis se sapientem nobilem que extimes butus sue opinionis adulatozem inueniat: sic inquieto non

Ouidius

dicebam ego. q̄ eram excellentior alijs. Q. Omnino est amans. Ia postrobat se vltimi quā laudari cupit. Nam bonus vir virtute predictis laudibus extollit cupit. desiderat que quidem laus vera est non assentatio. qui vero tcelerat existunt: et omnino gloriam laude delectentur ipsi sibi assentari solent: et alius alium assentationis testem adipiscantur. qui eos stultos insanire facit. Q. Sed de virtutis opinione Iaci dicat loquo: de stultis qui virtutem babere putant: et se laudare optant. Virtus enim esse maluit q̄ videri quod minime qui sibi assentantur faciunt. Q. Multi prodigiū ve-

suarum rerū assentatores: quos assentatio delectat testimoniu lawdem cum ad istos assentator prosciscatur qui laudet et quidem rāne illos rum existimāt illos fictos sermones esse. Q. Nec parascitorum trahit exemplum ex comediat. Tercen. Parascut autem qui semper ad assentandum parati sunt: et sic blandirentur si eorum blandisse non viderentur esse grata q̄ busdam Eraso quidaz imperator parascito: ut serua quedaz verbis iphus Erasomis donetur sue mesretet: cum autem parascutus ad regem suum Erasonem quendam bonum militem gloriolum. Interrogat Eraso si illa granas age ret respondit parascitus non solū magnas sed etiam ingentes: summa gnus est ille qui excedit communem naturam: sed ingens dicitur magno

Parascut.

penes

Magnus.
Ingens

lectatur itaq̄ fit yit is essentatoribus patescat aures suas maxime qui ipse sibi assentetur: et se maxime id ipse delectet. Omnino est amans sui virtus optime enim leipsa nouit: quāq̄ amabilis sit intelligit: ego autem non de virtute nunc loquor: sed de virtutis opinione virtute enī ipa non tam multi predicti esse quam videri volunt. Nos delectat assentatio: his fictus ad eorū voluptatem sermo cum exhibetur orationem illā vanam testimonium esse lauduz suarum pntāt. Nulla est igitur hec amicitia: cuz alter veruz au dire non vult: alter ad mentēdum paratus est. Nec parascitoruz in comedis assentatio nobis faceta videtur: nisi essent milites glorioſi. Ma gnas vero agere gratias. Thais mihi: Satis erat respondere magnas: ingentes inquit. Se per auger assentatio id quod is cuius ad volūtatem dicitur vult esse magnum. Quāobrem q̄ uis blanda ista vanitas apud eos valeat: qui ipsi illam allectant et inuitant: tñ etiā grauiores constantioresq; admonēdi sunt: vt animaduertant: ne callida assentatione capiātur. Aperte enim adulantez nemo nonvidet: nisi qui ad modum est excors callidus ille et occultus: ne si infiniet studiose cauēdū est: nec enim facile agnoscitur q̄ppe qui etiā aduersando sepe assentetur et litigare se simulās blandias atq; ad extremū dei man' vinciq; separat: vt bis qui illusus sit

ut adulatorem aptum: ut sunt parascitū nisi si aliquis stultus et sine corde quin non inō adulantem. sed ne altam quidem rem cognoscit. Q. Callidus ille cauendus est: cautio habenda est non aperte adulantes: sed ad illos qui callidi sunt ne per quosdam sinus insinuationis derideant nos et assentetur cum astutia quadam. Q. Ne si insinuet proper infiniationes nobis assentetur: verbi gratia si venier talis assentator ad sedendum. ubi aliquis vir amplissimus sedere consuevit audiende gratia predicationis q̄primum assentator ille affurgit hoc magnifico viro sic dicens: paracatis mibz quoniam ego seruit: uester in sede tanti viri omni virtute collocauerim. Q. Quippe quia aduersando loquippe se penumero assentator simulans ligare derider aliquem hoc modo: quidam p̄ficit ad alium qui militiam dimiserat at militia est illa que defendit: tñ ampleras consequitur ad militiam non vadunt nisi latrones. ille vero assentator multis argumentis facie simulat se esse victus et dicit per decum tu dicas verum: et nunq̄ auditi meliores rationes: iules sapientior omnibus clutibus

Zelius.

Sic ad extremum det manus id est tandem dedit se ostendit se viciisse ab illo bono viro plus viciisse videatur facit hoc assentator: ut ille qui dederit putat se viciisse unam magnam re quod superauit illum callidum et simulatorum assentatorem. Ut in eo die diligentia est adhibenda ne derideamus ut quidem ferus qui deluxit dominum suum inustatum ad nuptias dicebat seruus domine vade ad nuptias: presentia enim tua locum illum nuptiarum decorabit. Sed nescio facta digressione ad ostendendam assentationem operi finem imponit epilogando que dicta sunt: ordo est: sed nescio quomodo oratio defluunt ad leues amicitias ad assentationes ab amicis q̄ vere sunt. Que videntur in bo mine. Iac si dicat de sapientia diuina aut stoica loquitur. Ad illam primam] bo est ad amicatam sapientum que vera est. Virtus in quam] epilogat nam osculum est virtus gigantiam amicam et eam nos seruat. Constantia] q̄ illud q̄ est in corde respondeat verbis: id est simul stanta non autem vnuerit et aliud dicatur omnia becinvirentur sunt. Que cum se extulit] que scilicet virtus id est cum aliquis suam extrahit virtutem et lumen eius et eadez in eo alio per spexit ad illum amandum mouetur. Utissimes accipit] splendor virtutis in alio existentes suscepit: ex quo nascitur quedam arbor ut ames illum. Amor] qui ab uno nascitur. Eum ipsuim] quasi sine respectu alicuius utilitatis. Que tamen nascitur] tam uenit utilitas et amicitia. Etias si tu] id est quis non consequuntur amicitiam propter utilitatem tamen dicitur utilitas in ipsa amicitia. Hac nos adolescentes] Cicerone in arte precepit quod in epis logis sunt. adhibenda excepit quārem hic Zelius obseruat: exēplum enim est quod ipse existens amabat seniores adolescentes nō utilitatis causa sed amicitia. Scipionem qui erat Scipionis sacer minoris: filiam enim suam dederat ei in uxorem que appellabatur Sempronia. hoc scilicet amare fit magis inter egales etate. Utissimum] quis maior sit amicitia inter iuuenes tamen et senes delectantur cibaritate et familiariitate iuuenium et conuerso iuuenes iucunditatem consequuntur. et senum amicitia: et sic amor utissimum ortur. Quoniam hinc et in amicitia est convenientia omnium rerum: et ratio nature exigit et etates mouentur. Ideo acquisiti sunt equales. I. eiusdem etatis.

Constantia

plus viciisse videatur. Quid autem turpis quā illud. Quod ne accidat magis cauendum est ut in epicureo hodie me ante oīs coannicos stultos senes versaris: atq̄ lusoris lauissime. Nec etiam in fabulis stultissima persona est in prouidorum et credulorum fennum. Sed nescio quo pacto ab amicitijs perfectorum hominum: id ē sapientum de hac dico sapientia que videtur in homine cadere posse: ad leues amicitias defluit oratio. Quā obrem ad illam primam redeamus eamq; ipsam concludamus aliquid vir tus inq. L. Sanni et tu Qu. Mutili. et conciliat amicitias et conseruat. In ea est enim conuenientia rerum in ea stabilitas: in ea constantia. Que cum se extulit et ostendit lumen suu et id aspergit agnouit q̄ in altos: ad id admouet: utissimumq; accipit illud quod in altero est: ex quo eorum exardestit siue amor siue amicitia: utrūq; enim dictum est ab amando. Amare enim nihil aliud est nisi eum ipsum diligere quem ames: nulla indigentia: nulla utilitate quesita. Que tamen ipsa efflorescit ex amicitia etiam si tu eam minus sequutus sis. Hac nos adolescentes benivolentia senes illos. L. Paulum. M. Latonem. L. gallum. P. Nasicam. L. gracchum scipionis nostri sacerorum dileximus. Nec etiam magis eluet inter eqnales vt inter me et scipionem. L. furium. P. rurilium Sp. muniū viciissimum. Utissimum autem senes in adolescentium charitate acquiescamus: vt in vestra et in Qu. Tuberonis equidem admodum adolescentis. P. Rutilij Virginij familiaritate delector. Quando quidem ita ratio comparata est uite naturae nostrae vt alia etas oriat et alia maius qdē optatū est: vt cū eqlib⁹ possisyuere: cu⁹

Ciceron

quisbus tanq; a carceribus emissus sis cum eisdem ad calcet ut dicitur peruenire. Sed quoniam res humanae fragiles cadaeque sunt semper alii qui acquirendi sunt: quos diligamus et a quibus diligamus charitate enim benivolentiaq; sublata, omnis est e vita sublata iucunditas.

Quibi quidem scipio q; q; est subito eruptus vituit tamē: semp que viuet. Virtutem enim semper amavi illius viri que extincta non est: nec mibi soli versatur ante oculos qui illam semp in manib; habui sed etiā posteris erit clara et insig-
gnis. Nemovnq; anno aut spē maiora suscipiet qui sibi non illius memoriā atq; imagines preponendam putet. Evidem ex omnibus rebus quas mibi aut fortuna aut natura tribuit nihil babeo qd cum amicitia scipionis possit compari. In hac mibi de rep. fuit consensus. In hac rerum priuatarum consiliz. In eadem requies plena oblectationis fuit minq; illum ne minia quidem re offendit: quod quidem senserit. Nihil audiui ex eo ipse quod nolle. Una domus erat idem vixit: bisq; communis neq; solum militia: sed etiam peregrinationes rusticationesq; communes. Nam quid ego de studiis dicam cognoscendi semper aliquid aut discendi: in quibus remoti ab oculis populi omne oculum tempusq; contriuimus quarum rerum recordatio et memoria si vna cum illo occidisset desideriū coniunctissimi viri atq; amantissimi ferre nullo modo possem: sed nec illa exticta sunt aluntur qz potius: et augentur cogitatione et memoria. Et si plane orbatus essem magnum tamen asserret mibi etas ipsa solatum. Diutius enim in hoc desiderio esse non possum. Omnia autem brevia tollerabilia esse debent etiam si magna sint. Nec habui de amicitia que dicerem: vos autem bortor ut ita virtutem locetis: ut ea excepta; nihil amicitia prestabilius esse putetis.

Explicit liber de amicitia.

Quibus cum id est cum quibus possis ad calcem peruenire. scilicet ad finem. **T**anq; carceribus jme thabpora sumpta ab equis currentibus qui simul carceribus .id est repagulis emitantur ut equaliter ad metam perueniant. **S**ed quoniam res jratio vte nostre ita cōparata est. vt alia etas oriantur. et quia sic sunt fragiles res humanae acquirendi sunt qui nos diligant: et quos diligamus: qua benivolētia sublata omnis iucunditas auffert. **E**videm vere scipio mibi viuit: quia nihil quod humani sit potest et comparari in hac vere nihil possim comparare cum amicitia. Scipionis. quia omne bonū cum ipso habui. Nam quid ego ista quidem memorau que minora sunt. quid memorem malora q; nobis ignota sunt. etiam si pmittendo facere tunc dicit. et occupatio color rhetoricus. **O**mnia autem quid ad rem si diutius non viles dicet aliquis immo multuz ad rem ait: qr oia brevia tollerari dñe. **N**e habui vos rogatis me ve de amicitia aliquid scribere: et hec habui que dicerem his vobis dñe de amicitia. In fine autem vos p bortor ut virtutem valde colatis: si est que amicitia esse non potest: ut ea exempla nihil prestabilius existantur.

Perueniens
re ad cal-
cem

Liber

Martini p̄bilelibet in Liceronem de senectute commentaria.

Licer

Arcus Tullius Lice. lingue rottane decus et splendor: non in eloquentia solus et omni benedicendi genere magno nostris adiumento fuit et semper laudi. veruetia in omni parte phis tradendis moribus et doctrinis. Suam autem hoc opere vitam silentio pterre constitui. quod pauca de multis exponere. vel maxime cum eam ipsam pertractare alio loco decreui thibucularum questionum libris. Ceterum arbitror in hoc opere exponendo potius aliquid de Attici vita esse dicendum: ad quem hoc ipsum dirigit de se senectute volumen: et qualis si huiusc operis titulus aperirendum.

Mars.
Pomponius
atticus
Licer

Arcus Pomponius atticus pelarius cuius romanus fuit et Rome perturbationibus multis ingentibus cinnuis. scilicet Bellatis necessitate in voluntate viens atque nas decessu ubi litteris grecis et bonis artibus inuigilans: eiusdem inuasione postmodum vñ Atticus cognitus accepit: ut romana virtus est. Licerum sane fuit et amatus mus. Et ad eum non modo hoc et plurimas scriptae epistles: quod quidem volumen quidam conferunt: quod ad atticum appelleatur. Sed plura de vita huius non est opus scribere.

Lato mai
tor
Lato mi
nor
Aulus Ge
sus
Cato
Solontius
nus.
Aduo cor
nelius ne
pos

Erant enim ornata verba cornelij reportis auctoritate dignissima: quod vitam et Attici pelaros mores scriptis ad vngue quare ad titulum predictamur. hic autem talis est. Lato maior sine de senectute in quo

Platonem imitatus est: quin aliquibus suis codicibus titulum consimile scriptis

Idem alibi

maiores Latorum aut dixit ad differentiam minorum

quod duos constat fuisse Latorum fama et gloria celestes. Unus Tertius e celo cecidit Lato Adior enim ille maioris nepos fuit et Uticensis appellatur ab Utica aperie cituate: ubi vita cum morte constat mutauit ne in Lesaris seruitute deueniret. Adior vero primus censorius a censoria dicitur est pelarius scriptor et orator optimus. Unus alter catonis originem duxerunt: hoc modo ut iuratius Belli de noctibus atticus duos esse. Lato quoque et censor fuit: filios habuit ex matribus diversis. et etatis bus longe disparens. Nam tam adolescentia altero matre eius amissa ipse est multus senex Solontius dilectus sui filii. Vigesima duxit in matrimonium: ex qua natus est. Alius Lato. Solontianus. hoc enim illi cognitus mentem fuit a Salone praefectus matris datum. Ex matore autem Latorum filius qui post designationem praefectus viuo mortuus est et egregios de iure ciuilis disciplina libros reliquit hasc est hic de quo queritur. Alius Lato. Alius filius. Alius nepos cuius liber ita inscriptus est. Alius Lato. Alius nepotis. is vehementer orator fuit. Multas orationes ad exemplum aut scriptas reliquit: et consul cuu. Alius Martius rege fuit: et in eo consulari in apriacina puerus morte obiit: sed non ut dixi Latorum puerus viri qui se vice occidit: et quem Lato laudavit in libro inscribitur laus catonis pater fuit. nec quod bis nepos catonis censorius: ille Uticensis ac puerus fuit ppterera necesse est hunc et patrem fuisse. Hic enim bini nepos cuius modo placita oratio hec est. filius quidem maior catoni habuit sed eum qui Utice perire: sed quem edulis cum irruis et propterea fuisse in Gallia narbo nensem est puerus: ibi vixit vita functus est. Ex altero vero censoris filio longe natu minor: quem Solontianus appellari dicit duo nati sunt. Lato. et Alius Lato. Alius Lato tribunus plebis iure et puerum petens mortem obiit. Ex eoque natus est. Alius Lato puerus qui se bello iustus Utice iteremus de cuius vita laudiibus est. Alius Lulius scriberet puerum Latorum censoris dixit fuisse: sed iter tot duo dicuntur fuisse catones maior et minor celeberrimi viri: p. quorundam duo volumia. Lato. fecit hoc quod de senectute ad Lato. majorum in quo ipsius de senectute disputata iducta. Alter vero quod de minoris Latorum sex Uticensis laudibus extat in Lesarum ad ipsum Latorum p. quo quidem Lato. Lesar libros duos edidit illi vituperatione plenos et hos anticatores appellauit de quibus Junius metionem fecit: ut duo Lesaris anticatores. De titulo satis dicimus est: Propter expositionem aggreditur. quod pro re secunda est a scripta puerum sumptuose principium. Legimus enim in arte cum honestum genus cause fuerit posse vel vitam vel non vitam principio: hoc est exordio. Si vitam principio volamus: a lege a scriptura: ab aliquo firmissimo nostro cause adiumento primum hoc est initium capte oportebit: quod quidem Liceronem hoc loco fecisse videmus. A scriptura enim assumpit initium suum ab exemplo. Est enim exemplo ut in Licerone diffinitum est alius cuius est etiam facti cum certi auctoris note positio. Sumpsum autem hoc ab Ennio de quo si paucum dicemus: ad rem primam erit facta digressio. Ennius autem ut alii volunt rudari. et etiam Zarredo civitate fuit orationis auditorius quidem poeta: vir pfecto bonus et magnus fidei: sed parvus et i. scientie fuit: quod ipse minus minit aut magna cum re se plenus fidelis: vel illis verbis sapientissimus est habitus, fuit autem Ennius tanta bentuolentia Africano confactus: ut corpus eius in cornelio monumeto Scipio sive recordetur voluerit quod meminit Hiero. in libro de epibus Eusebii Ennius poeta et septuagenario maior articuli morte perire. sepultusque in Scipionis monumeto via Appia iter primus ab urbe militari. Quidam ossa eius rudius ex taniculo translata affirmat. Ennius ergo bec tria carmina: quod sibi p. principio fecit Tullius ad Titum flaminum scriptis familiarem suum. Hic vero ut scribit Plutarchus. Grecus sive pelarius Trajanus magister: cui res Romane plurimis debet clavis Romanus fuit illis verbis ipato: militie: quod ea quidem tempestate magno dolore affectus erat: et quod frater eius, ppter intemperie vita sensu a censorio Latorum puniatus fuit quem postea talibus versiculis consolatur.

Ennius.

Wieroni.

Plutarchus

Tite si quid ego adiuto frequentatium a suuo suuas ab ultimo supino foematus mutatione uim o. Et sciendum sane quod omnia frequentativa priue conjugatio nis seruant significationem primituorum tam si quedam ex his in aliis sensibus transire videatur: ut trabo. tracto. cogo. cogito. dico. dicto. habeo. habito. ut Virgi lius. Atq; humiles habitare casas & figere ceruos. Lura. quasi cor vrens appella tur: quam greci dicunt membrum

Adiuto

Urgilius
Cura

**D. L. Ciceronis. La. maior vel de sene
ctute ad T. Pom. Atticum. Prefatio.**

Tite: siquid ego adiuto: cu ramue leuasso. Que nunc te coquit: & versat sub pectore si ra. Et qua deprimeris: ec qd erit premij. Licet enim versib; eisdem mihi assari Attice: qui bus assatur flaminium illevis haud magna cum re: sed fidei plenus. quāc; cer te scio non ut flaminium sollicitari te Attice: sic noctesq; diesq; Noni emi moderationem animi tui & equitatē. Teq; non cognomen solū Atheneis deportasse: sed humanitatem & prudentiaz intelligo. Et tamen suspicor hisdem rebus te: q bus meipsum interdū grauius comoueri: qruz cōsolatio & maior est: & in aliud tps differēda.

.t. minerua que ei suū imposuit nomē. ¶ Flaminū p̄ncipē romanū de quo diximus qui viā strauit rome: & suo noīe flamineā noiauit: de qua Iuue. Experiar qd cōcedat in illos quo tum flaminea tegitur cīta atq; latina. ¶ Haud magna cū re: t. non magna cū sapientia & doctrina. ¶ Plenus fidel. i. amicitia & bonitatis. Fides emi vt Li. i. de officiis. p̄mo docet est dictor. cōuenitorū cōstantia. Dicta aut̄ est fides: vt Monius ait: qd fiat qd dicti ē. Plen' āt & cū ablatiuō cū genitio sum gitur Iuue. Plena ipso. Teren. plenus sum rimarū. ¶ Sollicitat̄ langl dolore. vñ sollicitudo dicta est. i. anxietas. ¶ Afficiebatur emi Atticus magno dolore. tum ppter rempu. occupatam: tum propter perturbationes multas: tum propter fratrem interemptus sororij sui qui cinneis prurbacōbus fuit occulus: q; Linna sacer cesaris fuit: & cauedū estine sollicitū p diligēte di camus: ut pleriq; dicit anxiū significet. vt Li. sollicitus equidē erā de reb; urbani. Quid. Res ē sollicita plena timoris amor. ¶ Nocteq; diesq; i. sp; & honesti est loq; p accusatiū q; p ablatiū: vt in libro de officiis. Annū iam audiente Cratipp. Facimus & pterea in hoc differentia: q̄niquidē cūz dicimus p accusatiū tempus integrū: & cōtinue significamus cū vero per ablatiū tpus inter missum: vt hoc anno studiū: & p hunc annū studiū. ¶ Moderationē qd bene scias moderari in re bus aduersis & secundis: & a mō: hoc ē mēsura nomē accepti. vñ capiat bentuolētā ab eoq; capta tur si eos qui audiūt laudāt: vt tpe in rhetorici doceat. si res cov. forūt māsurent sapiēter magni fice iudicatis pferemus. ¶ Equitatē tollerantia. significat emi eq̄tas duo iustitia: vt p̄stantissimus equi: & tollerantia: vt equo anio nullid est fortis & patienti. Cognomē p̄pe dixit: q̄uis aliter videat nam cognomē agnomē & nomē in hoc discrepant: quod cognomē est a genitō & a familia: vt Pōponius. vt Cornelius. Agnomē ab euētu rei. vt Scipio africanus ab africa supata agnomē est fortis & sic atticus esset agnomē & nō cognomē. ¶ Tul. respectus tpus. futurū sue cognatōis: quod posteri oēs illius attici sunt cognati sicut Vir. Cui nūc cognomē lulo. ad dicitur itaq; p̄ncipiū ab attico. Nomen vero est quod a parentibus imponit pueris. vt Scipio vt Adarcus. Humanitātē dupliciter intelligitur: est emi p̄mo humanitas mox suauitas dexteritas: & aptitudo: & ipsa animi mansuetudo: ¶ greci dicunt. sed significat doctrinā & disciplinā. ¶ Isdē rebus. s. statu rei. & perturbationibus multis in ciuitate. Grauius molestus: vt qui nunq; graue sibi senectutem esse cōseruit. ¶ Consolatio doloris diminutio: quaz dicit

Depmerit;

Salust;

Pretium

Atticus.

Ata flami nea

Iuuenalis

Fides

Licer.

Monius

Plenus.

Iuuenalis

Terentius

Sollicitus

Licer.

Quidius.

Aboder

tio.

Cognomē
Agnomē.
Nomen

Liber

grec. In aliud tempus: qz alias de rebus istis perditis publicis & priuatis doloribus consolatorem afferemus. Q De senectute docilem facit auditorem: quia summam cause breviter exposuit. Q Doc enim onere latrem reddit auditorem. Q Atticum quia ostendit se esse dictum de rebus que ad eum ipsum qui audiit pertinent: scilicet quomodo leuare possit onera senectutis: hoc modo subiungit utilitatem operis. Secundo commendationes philosophie: que est illa qui dat medicinam. id est consolationem senectutis: tertio & ultimo torus operis bonus formam et modum veluti amorem Catonem inducit disputationem de senectute: qz ut si nos
Montus
Bonestus
Oneratus

Serulus

Seneca.
Horatius
Sulpitius

Occurrens
Junenalis
Persius
Iucundus
Amenus
Festus

Cicero.
Phis.

nus Marcel. Senes oibust sunt

tedio & odio: & ab onere dicitur oneratus. bonustus vero ab bono:

re: & in hoc differunt & oneratus

est qualicunque depresso onere in

quit Seruius. Monustus vero cut

onus ipsum bonorum est. vt si quis

spolia hostium ferat. & oneratus

non aspiratur. quia ab onere venit

bonustus autem quia etiam ab onere

descedit: retinet aspirationes

Urgentis. Itaque ad tempus perspicaces. est enim virgere humere. Q Ad

uentantis futurum: quia non est

presentis: sed futurum illud quod ad

uentat: quasi presentis & future se

nectutis onere: & visus est frequen-

tatio. vt anni celeritatem ostenderet. cito enim pedilabitur eras sic

Seneca in Hercule furente. Rota

precipitis vertitur anni. Horati?

Ne postbum posbum labuntur anni: & nihil est annis velocius.

Q Et met ipsum addidit ipsum qui

solet mederi aliis & dare consilia &

remedias. seipsum etiam velit & sciat curare ne videatur sicut inquit Sulpitius.

Ille imitari malos

medicos: qui in alienis morbis se profitentur tenere medicina scientiam: & seipso curare non pos-

sunt. Q Modeste moderate quam ad intollerabile mala. Q Et sapienter. propter ad mala tolleranda que sapienter sit tollerare. Duo enim sunt genera malorum: unum intollerabile: quod tu modus

ce feras. Alterum tollerabile: quod sapienter tolleras. Certe scio. libertus. Et hac vitur locutione

quam que dicit certe scio. Q Sellem. id est eligere. nam voluntas est alienus rei faciens electio.

Q Occurrebas in mentem venterbas. sed occurrere plura significat & est interdum obutare. Juve.

Occurrit matrona potens que molle calendum. p. um. s. est obstat. vt Persius. veniente occurrite

mos. Q Iucunda cum voluptate fructuosa: dicta autem iucunda a iuando non a locando: & qz

magna erat affinitas inter u & o dicitur locundum iucundus iucunda iucundum: & differt ab amo-

dum. & differt ab ameno: quia amenus est voluptuosus sine fructu dictus ab a quod est sine munere &

re & cum diptichongo scribitur: quia u fit ex e. & contra e. fact u: sic ut apud grecos. quod e facit ou.

Festus tamen inquit amena esse loca: que ad se amenda allicitant & trahant. Q Nunquam igitur com-

mandatio philosophie: que videtur non modo senectutis: sed omnibus doloribus & morbis: dicta

philosophia quod amica sit sapientie. banc vero latini studium dicunt sapientie. Cicero in secun-

do de officiis. nihil aliud est philosophia si interpretari volumus. qz studium sapientie. Item in p

bemio tusculanarum questionum studio sapientie: que philosophia dicitur continetur. que quidem

philosophia triplex est. una que facit hominem doctum quam greci

nostri naturalem appellant alteram que reddit hominem politum & bene loquenteque apud gre-

cos & apud latines rationalis nuncupatur: que babet grammaticaz. dialeticam. & re-

thoracam: tercia vero reddit hominem & bene operantem. qz greci

Mostrimora

lem vocat. Sed de ceteris diximus multa. & sepe dicimus ubi: dicit Et se multa dixisse de ceteris

rebus. nam multa extant & clara & admiranda volumina. qz multum lingue latine canticorum humano

generi plunt: in quibus mores hominum suorum sensibus ceterarum rerum omnium doctrina tractatur

Q Hunc librum hoc dicit de ceteris rebus multa diximus. sed non ad te hunc librum misimus de sea-

nectute. Q Unde aut sermonem deuolentis capit ab aduersario: & a rebus ipsis quod facimus. qz

Nunc autem mibi visum est de senectute aliquid ad te scribere: hoc enim onere quod mibi tecum commune est: aut iam virginis aut certe aduentatis senectutis: & te & me ipsum levari volo. Et si te quidem id moleste ac sapienter sicut omnino ferre & laturum esse certe scio: sed mibi cuz de senectute aliquid yellez scribere tu occurrebas dignus eo munere quo veterum nostrum communiter vteretur. Qlibi quidem ita iucunda bulus libri confectio fuit ut non: mo omnes abstulerit senectutis molestias: sed efficerit mollem etiam & iucundam senectutem. Nunquam igitur satis lani dari digne poterit philosophia: cui qui pareat omne tempus etatis sine molestia possit degere. Sed de ceteris & diximus multa & sepe dicemus. Hunc vero librum de senectute ad te miscimus omnes autem sermones tribuumus non tirono-

nostram rem laudendo extollemus aduersarij per contemptione depremetus. **T**onitruo sed Latonis. **L**tonis autem Laomedontis filius fuit qui cum magnanum esset: ne domitor pesceret pescus est in oriente: ubi quis amore capra aurota eum duxit in maritum: et in celum levavit: cum quod Zonos longo tempore dicuntur vixisse. adeo quod per longam eratem singunt poete in cicadâ esse mutantur. **M**oratus Longa Zonos minuit senectus: quem Ansto. in suo libro induxit disputantem de senectute. Aristo. enim orator fuit in Libio insula et ciuitate nat. Me pars auctoratis esse in fabu

ut aristochius: ne parum esset auctoratis in fabula. sed **D**ar. Latoni seni: quo maiorem auctoritatem haberet oratio: apud quem Zelium et Scipionez fecimus admirantes: quod his tam facile senectutem ferret: hisque eum respondentem qui si eruditius videbitur disputare quod consuevit ipse in suis libris attribuito grecis litteris. quem cum constat eum perstudiosum fuisse in senectute. Sed quid opus est plura. Iam enim ipsius. Latonis sermo explicabit nostram omnem de senectute sententiam.

Dialogus. **P**. **S**cipio. **C**. **L**elius et **L**ato interlocutores.

Plinus de naturali historia pro oraculis apud romanos habita sunt: qui etiam dicitur tria in se habuisse predicata: quod summus orator: summus senator: summus iperator fuit: et quartu etiam recte adiungere possumus: quod summus et optimus patera fuit. Zelium et Scipionem unum par amicorum et singulari: sicut Pilades et Orestes apud grecos. Zelius enim fuit romanus adolescentis perclarissimus Scipio item romanus et ille minor prestantissimus: qui Carthaginem funditus deluit. **A**buli ei fuerunt Scipiones: sed duo postillimi: vise libris a Licerone memorantur. Ille autem primus Scipio Cornelius Aplicanus maior dictus qui Carthaginem populo romano tributariam fecit. Secundus vero in hoc opere inducitur ad loquendum Scipio Lor. emilianus Apbr: maior est appellata? Admirantes] admiramus enim virtutes et homines virtute predictos. Admiramus autem opera et mentia: artes: domus: templorum. Qui si eruditius videbitur disputare] quasi tacite Lul. respondet questionis: quia auctores omnes suis in operibus decorum seruare debent loquentiis personarum: hoc est quod quisque pro sua qualitate loquatur: unde dicit Horatus in poesia: intererunt multam datus ne loquatur an berus maturus senex et cetera. Et quod Lato locutus politus et ornatus et eruditus in hoc opere non conueniret: et quia Lato is doctus quidem est et peritus: qui plurima composita volumina: ut de originibus: de agricultura et alijs rebus: sed non politus et ornatus: et nesciebat quidem Lunam Liceronis. Verum dicit nunc Licerus: quod effectus est politus et eruditus: ex litteris grecis quibus potest optime iam ornata et polita vti oratione in hoc opere de senectute. Constat enim Latonem iam senem perstudiosum fuisse litterarum grecarum. Vel eruditus inquireat tacite seipsum commendaret bac figura dicendi. Scimus enim non Lato nem: sed ipsum Liceronem verba facturum. Disputare tractum verbum ab arte putationis: quia superflui rami et farmenta amputantur: sic et in sermonibus superflua verba dimicuntur: et bona cum ratione dicta tenentur: unde dicta est disputatio: que est docta et emendata et polita et erudita elocutto. In suis libris de originibus et agricultura: et alijs in quibus doceat: sed non politus et eruditus. Per studiosum] valde studiosum: adeo ut in concilio et in cena grecos legunt libellos. Studium autem est quedam voluntas et animi applicatio ad aliquid peragendum. Sed quid opus est plura] facit finem dicendi Licerus: sed sermonem committit Latoni de senectute disputanti: et ipse interea dormiet Licerus. Sed sane sciendum hunc librum a multis dialogum appellari: ut Plutar. interdum dicens dialogus est et disputatio: non solum duorum vel quiddam dicunt litterarum grecarum. Valde enim errant: quia dia et logos dictum putant.

Plinius

Horatius

Disputaf

Studium

Dialogus.

Epenumero. In cpte dialogus: in quo primum Scipio Catonem alloquitur. Cum et cum: hoc est parum: que particule ita discrepant: quod cum semper preponitur et cum postponitur. necum generali causa fungitur: cum vero particulari: ut hoc in loco cum et cum dicimus: quando partes sunt dispare: ut cum lucro. cum virtute studio operam damus. tunc vero cum et tuz dicimus: quādā pares sunt partes: ut cum Virgilio. cum Lice. operam damus. Q Sapietiam Lest entz ut a Lice. secundo

de officijs dissimilem est. Sapientia diuinarum humanarumq; rerum: quibus he res contineatur scientia. Q Senectutem j quontaz omnis disputatio de senectute futura est quid senectus est: ut vnde dicatur non debemus ignorare. Est autem senectus sexta etas bonum dicta a senario numero: vel ut aliū voluntaria sentiendo: qd in ea sensus deficit: etas quides incipit ab infantia: que durat usq; ad septimum annum: dicta a nō fādo: q: homo in ea nō fatur: aut si fatur imperfecus est sermo. Secunda est pueritia: cuius pars est pueritas: et durat in masculis ad q̄r tū de cīnum annum: in feminis autem ad tertium dectū: quia femme citius mātūrēscunt et citius deficit: quia ut dicit Donatus que tardius crescent diutius durant. Tertia est adolescēta abdoleso dicta. id autem est crescere: inuenita est q̄ta illis etas q̄ntas Senecē sexta: q̄ etiā senū appellatur cuius pars est decrepitas. Etas vero ab euitate per sincopam: hoc est concisionem dicta est euitas autem ab euo: qd quidem a greco venit ideo etas per dīp̄ bōngōn scribitur. Q Grauem molestatam: ut Monsus Mar. exponit hunc ter. allegans. Grauitas autem multas habet significaciones. ut idem inquit. Q pleriq; multis vel a' quibus Q Odiosa tediosa. vnde etiam Monsus: sensum esse tedium et odium dicit: adeo quod pleriq; senes ita dicunt Fili senectus ipsa mordus est. Q Emē mons in medio Sicilie que cum dīpbōngō et sine aspiratiōne scribitur. Q Rem haud sane difficultem ergo facilem. Catonis responsio est curius talis sententia est quod rēs quam ipsi difficultē admirantur et putant: facilis est viris virtute preditis et bebatē perantibus rationē et difficilis et grācis illis q̄ nulli sunt obtemperantes rationē et bebatē sunt et stulti et inconstantes. Q libil opis hoc est auxiliū. Teren. Juno lucina fer opem: in plurāt nīl eo diuitias significat: ut Ali. in quinto. Trotanias et opes et laniētabile regnū: et in singula et possebāt etiam signifīcat: ut nō opis est nostre Dido. Q In ipsum vocē est in aio suo: et hoc verbum magnam vim habet. nam homo componit et corpore et anima: et corp' est quedam vagitā et euz dicit i ipsiss intelligit de animo et ipsis boībus. quia homo est latens et sensus latens in corde. vnde dicunt greci

Epenumero imitari soled: cu' hoc. L. Lelio: tum ceterarum rerum tuam excellentez Q. L. perfectamq; sapientiam: tuz vel marime quod senectutem tuam nunq; tibi grauem esse senserim. Que pleriq; se mibus sic odiosa est ut onus se etne grauius dicant sustinere. La. Rem haud sane Scipio et Le li difficultē admirari videmunt: quibus enim nihil opis est in ipsis ad bene beataq; viuendum is omnis grauius ē etas. Qui autē omnia bona a seip̄is petunt: bis nihil potest malum visiderit: quod nature necessitas afferat. Quo in genere in primis est senectus: ut adipiscantur omnes optant: eandem accusant adeptam tanta est inconstantia: stultitia: atq; peruersitas. Obre.

Senectus
Infantia

Donatus
Adolescēta.
Etas
Euitas
Monsus.

Dīp̄s.
Terētius
Virgiliius
Cicerō.
Beatus
Iunētialis
Būtudo.

Stultus:
Donatus

Sic L. in li. de rep. hoc est de somno Scip̄onis: non est homo quod digno monstrari potest. Q Ad bene quantum ad virtutem. Q Beate q̄d tum ad copiā. vnde beatus ab habendo dictus est. Iuuenialis. Uctule vesica beate. vnde dicitur beatitudine qd magnam copiā habeat. Q Nature necessitas: quia a natura necessario sequitur senectus. Q Quo in ḡne in quo malo: qd assertur a natura: si ma' n̄ dici p̄d. est modus loquēdi oratorius et marie Cicerontianus et vphlritum p̄nit pro qualitate: ut quattuor sunt ḡnia caru: item epistolārum multa genera esse nō ignoras. Q Exoptant anima deliberant: et in hoc differt a cupio: qd vocē est verbis: illud autē aio. Q Eandē accusant adepti: sc̄ senectutē: ad quam cū peruertere eas accusant: et dicunt graue et molestam esse et quendā morbum. Q Tanta sc̄ est eoz inconstantia: qd dam aī discordia: qd nō stant firmi in p̄posito: q: primo exoptant ipsam senectutē: adipisci: quam postq; sunt adepti vehemēter accusant. Q Stultus: ut dicit Donatus ut eunuchō q̄tuor modis: aut nō venire in mentē qd oportet. aut sivenire nō tenere: aut bonū cōsiliū amittere. ex quo facile intelligere possimus rāros esse: qui nō sint stulti: qd quidē in epistolis noster cōfirmat L. Sull

for plena sunt oia: et stultus dicitur a stultitia: et in hoc differt a fatuo: quod fatuus est ppter incpta loquens a fando dicitur: hic fatuus dicitur. et fatuus differt ab insulso: quod fatuus est verbis et dicens. In insulso vero est corde et aio: et stultus ab insano. Terre. Hic ex sententia insanos facit. Pernerasitas est ordinis confusio et peruersio: quod ordinem nature tales senectutem accusantes vertit. Obrepere autem antipophora ad aduerfariorum quod dicitur ea se senectutem. Obrepere: clamulum subintrare. est autem serpensque humiliter et per terram trahit corp. unde appellatur reptilia. primus respondet

Cicero
Fatuo.
Insulso.
Insanus.
Terellus.

pere asunt eam citius quam putassent. Primus quis coegerit eos falsum putare: quis enim citius adolescentie senectus quam pueritie adolescentia obrepit. Deinde qui minus grauis esset his senectus si octingentesimum annum agerent quam octogesimum. Preterita enim etas quibus longa cum effluxisset nulla consolatione permulcere posset stultam senectutem: quocirca si sapientiam meam admirari soletis: que utinam digna esset opinione vestra nostrorum cognomine in hoc sumus sapientes quod naturam optimam ducem tanquam deum sequimur. eiusque parentes a qua non verisimile est: cum ceterae partes etatis bene de scripte sint extrellum tanquam ab in erti poeta esse negligit: sed tamen necesse fuit esse aliquod extrellum et tanquam in arborum bacis terregibus frugibus maturitate tempestu quasi victum et caducum: quod ferendum est molliter sapienti: quid enim est aliud gigantum more bellare curiosus nisi nature repugnare Leli. Atqui Latro grauissimum nobis ut etiam pro Scipione

Etas
Barro
Aul. 156.

ris adolescentes. Mostros cognomine quod per cognomen sapientis Lato dicebat et bñ: cu summus orator: summus senator: summus imperator: ut Pli. inquit: et summus paterfa. legitur. Et vestro cognomine et est sensus ut essem dignus isto vestro cognomine. et appellatio ista quia me nojetis. Ne tu cognomine ut ab oīum ppter loquendo ad familiam spectat. In hoc sumus sapientes sed euitandam arrogantium. ylvis est numero pluralis: quod istis temporibus contrarium est natura ratione virtutis. Matura enim est ut sit Serutus in geor. Mater oīum renū dictaque quo inde nascantur oia cui qui parere dicitur rationi obediens: quia tanquam deū dicit Lato esse securus. Extremus actus quod est ipsa senectus. Similitudinem traxit a comicis et tragicis: qui comedias et tragedias in actus dividunt: et earum nullus est: que plures quibus aut pauciores habere possit: vel Horatius. Fabulacque poset vult et spectata reponi. Ne minor: quanto. Ne sit productio: actus. Ab inerti poeta sic fuisse illud de quibus in poesia loquitur Horatius. Yafelius opis summa: quod ponere totū nescit. Iners autem ab in et arte dicit quasi sine arte. Poetica vocabulum grecum fungovel facio. Quicquid enim dicit poete singunt quidem. In arborum bacis et terre frugibus similitudo est tracta. nam fructus cu sunt accerbi et fruges imature sunt altius erecti: cu postea maturerent incipiunt declinare: sicut est in boibus Bacca autem est fructus oīum arborum et tunc significat quoniam poma: et perenni et scribitur. Juvenalis. Usque hibisci est quod nostra in infantia celum. Haust quæcumque baca nutrica sabinus: quoniam vero puellam bacchanalem: tunc per bñm et cu aspiratione scribitur. Tempestu que venit in tempore. Unde dicitur tempestu venisti hoc est in ipso tempore. Viciū curvū et flexū: avinco et caducū. Molliter: suauit et equo aio bellat: cu dijus: et de his nota est fabula: nam mores mortibus imposuerunt: ut ioui celum auferret. ut Vir. Ter sunt conati imponere pelion osse. Atque Lato quoniam tollerabilem esse senectatem a Latos ne premonstratum est queritur modus ab istis adolescentibus. Ut via ratio tollerantie quibus forte ad senectutem pervenerit: et ferre possint. Nobis ut humanitatem ostenderet adolescentibus

Plinius

Natura
Serutus

Horatius
Iners
Poeta

Bacca
Juvenis
Vicus
Euripus
Virgilius

Liber

Polliceo; dicit nobis Lmisi & Scipioni. **Pollicear** Ipollicemur sponte: promittimus rogati. Si multo an-
Promitto a te didicerimus hoc est multo annos ante id ad senectutē peruenimus. **Quibus rationibus**
Cicero. id est quattuor modis & formis. **Ingrauescentē** etarem id est ipsam senectutē: que grauescens
etas appellatur: ut Licero in epistola ad Curiōnē. ut eras nostra ingrauescēs in anno atq[ue] in a
dolescentia tua conquescat. **Quoniam speramus** id est bonum futurum expectamus: & per pa-
rentesim hec dicta sunt: est enim sperare bonum expectare futurum. **Faciam vero Leli** boco po-
tissimum obseruat: ut per sermo-

nem intelligatur quis loquitur &
cui sermo dirigatur. **Sane** I scien-
dum maiorem istorum precepto-
rum partem a pla. cepisse Licero-
nem. **Ni molestum est** iudecoz
seruantur: ut istis adolescentulis
humanitas tribuatur. **Lato:** bu-
manitas: & venerabilitas: graui-
tas: & modestia a mole dicta est.
Tanq[ue] per aliquam longam vi-
am tanq[ue] per omnes estates: que
quidem comparat vie per quam
itur ad senectutem: ut & carboz
ci faciūt: hi homines viatores ap-
pellant. **Istuc** pro istud: vroq[ue]
modo facit & proprio loquitur. sci-
licet qd est in te audiēt: nā bic et
bec & hoc rem proximam dicens
significat: istam rem proximam
audienti. **Licero** in epistolis pu-
tares ne nunq[ue] accidere posse: ut
inibi verba deessent: neq[ue] solum
ista nostra oratoria: sed bec etiā
leuita nostratta. **Quale** asperuz
aut mite aut fucundā. **At pote-**
ro pro verbis meis & captat be-
niuolentia arrogantiā euitando.
Interfui querelis id est presēs
fussepe: nam p[ro]fessiā significat
quando iungitur cū duciō. **Ez**
qualium meorum dicitur enim
equaless & etate & amore. **Sal-**
nator. Que scilicet quales isti cives
romani fuere: & Lato familiares
& ferme eiusdem etatis viri: pares autem per parenthesim dictum est. **Consulares** quod olim
in consulatu fuere. **Voluptatibus** scilicet corporeis, alias voluptas est fucunditas. **Licero** in
epistolis magne inibi fuerunt voluptati littere tue: sed voluntas per n[on] scriptum aliusculus rei ho-
nestae faciente desiderium & appetitum significat. **Carent** est proprie rem desideratam non ha-
bere. **Ab his** scilicet folijs vel amicis vel clientibus. **Coli** est venerari verbis gestu aliquo cor-
poris: & multas habet significationes: quas Montius complectitur opere suo: qui respondet his
equalibus suis ita conquirentibus. **Quod** etiam esset accusandum quia non senectus: sed eoū
mos malus erat accusandus: quod probat dicens. **Nam si id** scilicet quod voluptatibus care-
rent: & quod spernerentur. **Vsi** venire illud v[er]o nihil facit nisi quod contingere significat: ut
Quintus podianus ait. Terentius in phormione. **Alihi** v[er]o venit: hoc scio: sed non contingit:
ergo non culpa senectutis: sed morum malorum id accidit. **Libidinum** vincults laxata liberatos
& elargatos a libidinis: quibus seruiebant: vnde videtur quod senectuti plurimum debeamus
que ex seruis nos facit liberos: cum ex libidinis & voluptatibus nos liberet: quibus dum pa-
remus serui sumus. **In** moribus scilicet malis: mos ei est vivendi bñ & male consuetudo. & du-
plex est bonus & malus: vnde moratus & morosus dicitur. moratus enim est bonus instructus mo-
ribus: morosus qui nullum bonum habet: moros: & nulla re contentatur: & modo aut modo negat
& modo vult modo non vult. **Mec** diffiles: sed faciles & mansueti & benigni. **Importunitas**
a portu in qua nullus est portus: et quales a quo oportunitus & oportune non autem a oportet: ut

Modesta

Licero

Voluptas
Licero
Carere
Coli.
Montius.

Morat.
Moros.
Importu-
nitas.
Doctu-
mus

pollicear feceris: si quoniam volumus & spa-
mus quidem senes fieri ante multo a te didices
rimus: quibus facilime rationibus i grauescen-
tem etarem possimus ferre. **Lato.** Faciam Zeli
presertim si vtriq[ue] vestrum gratum: ut dicis fu-
turum est. **Scipio.** Volumus sane nisi molestū
est Lato tanq[ue] aliquā viam longam confeceris
quam nobis quoq[ue] ingrediendum sit: istuc quo
peruenisti: videtur quale sit. **Lato.** Faciam ut
potero Zeli. Sepe enim interfui querelis meo-
rum equalium: pares autem cum paribus vete-
ri prouerbio facilime congregantur: que. **sa-**
linator que. **Sp. Albinus:** homines cōsulares
nostrī fere equales deplozare solebant. **Tum** qd
voluptatib[us] careret sine quib[us] vitā nullā puta-
ret: tū qd sperneret ab his a qb[us] essent coli soliti
Qui inibi nō videbantur accusare id qd esset ac-
cusandum. **Nā** si id culpa senectutis accideret
eadem inibi v[er]o eueniarent reli quisq[ue] omnibus
matoribus natu: quorum ego multorum cognō-
ui senectutem sine qrelat: qui se libidinū vincu-
lis laratos esse nō moleste ferrēt: nec a suis de-
spicerent: sed omnū istiusmodi querelarum in-

De senectute

Cicerone

Quidam dicit. **E**cce ut dicas Lato. Obiectio est superab humanitate: cum sua talis es. **L**ato vero est quod dicas: sed aliquis forte dicaret quod non id est in omnibus id quod est in te qui dices qui in dignitate positus qui sapiens es: quibus faciliter ferre potes senectutem: nam qui pauperes sunt: et in maxima inopia constituti illis non tollerabilis videtur esse senectus. **O**pes ad magnificetiam: et ultra vi suum sicut diuinitate que ad ultimum tantum et ad vitam ducenda sunt: unde Lice. in libro de amicis dicitur: ut vixi sicut diuinitate opes ut coluere. **C**opias: cuiuslibet rei facultates a eo: et opibus dictas: et interdum copiae copiarum populi tamen exercitum significat. **E**t rientius in euangelio militem secum ad te quatas copias adducet: ac copias vero alias regi in singulari. **E**t dignitas iurisdictionem cum bono est et dignitas magistratique aliquis. **E**cce istud respodet Lato. obiectum predictum qui aliquatenus assentitur: sed postmodum ostendit que veram tollerantiam faciunt senectutis per similitudinem exemplum. Iste prius moe de clamauit: nec post pronomen ab iste et vice copistum ut quidam putant. **I**n isto Iles copibus copiis et dignitate quas tu dicas sunt omnia scilicet que requiruntur ad vera senectutem tollerantiam: quia sunt artes et preterea actiones: ut Ebenezer artes atbeniensis preclarus: cuius et summus imperator qui perire: queritur profligauit: de quo Emilius probus multa dicit in vita eius Scriphio vero cuiusdam de Scriphio Junie. Contigit et parve tandem caruisse Scriphio: unde Scriphius nomen est gentile. **G**loria jam plussimam phama et pessimum honestum. **N**ec beretum ad uerbium: uerantur per quod tantum mares iurabant. ut per castorem femine per pollucem vero veteres sexus inquit ille Aul. gel. de noctibus artificis ordo est inquit ille Ebenezer stocles bercule si ego eam bene istos seruare possim: quia sola virtus me fecisset nobilem: tamquam natus fuisse in cauaso: et mihi admouissent: ubera tigres non modo in Scriphio: et tu nunquam fuisse nobilis et clarus quamvis et natus fuisse atbeniensis: vel aliquo alio nobilissimo loco et celeberrimo: quia in tenua est virtus que fecisset nobilem. **Q**uod eodem modo apud comparationem. **N**eque enim subiungit rationes: quod sapienti senectus inopia non potest esse leuis et insipientia summa copia non potest esse non gravis. **I**nopia sicut quis sit opis: inops: et paup in hoc differit quod in opere proprius dicitur qui nec opem habet: id est auxilium alicunde vel tacum terte quo possit seperi. pauper vero quod non omnino caret auxilio et parvum habet pecuniam et res unde vivari vult. **S**criphius: nec ignobilis scilicet fuisse: quia sola virtus me fecisset nobilem: tamquam natus fuisse in strumenta cutulibz artis appellatur. **vñ** Vir. de agricola instrumentis inquit dicendum nobis que sunt duris agrestibus arma. **A**rtes exer. bñ subtiliter exercitandas: quod ars sine exercitando non potest. **E**cce labarum agricultura tractum est: cum responderet etiam partes sequentes ut ministricos frumentos. **D**icit multus frequenter bis duobus aduerbiis virtutum Licer. eodem modo ut in veteri rethorica dicitur multum. **A**lteris loquimur modus loquendi cum secunda pro tercita utimur persona et nunc veteris hoc est aliquis: veteris. **M**odus solus expoint ipsos ministricos frumentos virtutem quos dicit esse duos: veterium secundus frumentos. **C**onscienza vocabulum messum est ut valitudo venenorum quod dicitur greci. **I**uvenal. voluptuosissima cum fructu. **vñ** in contraria pericolo dicimus: conscientia male acte vite multorum males.

Opes
Diuinitate.
Licer
Copie
Conscientia?

Scriph.
Junenat

Perde

Aul. Gel.

Inopia.
Inops.
Pauper

Argilius

Licer
Consentia

Liber

acte vite multorum maleficio recordatio gressum est. **Ego** Qu. **Mari.** ex eius expedito: quo officie senectus esse tollerabile. Qu. est Fa. maximus nobilissimum cuius romanus fuit et pectoris iperator ex gente Fabia et ex tota hac familia ipse solus eus est cum una die omnes fabij qui erant treceni et sex occisi fuerunt intenti in capis iubus februaris quem rem meminimus. **Duidius** de fastis. Nec fuit illa dies in qua vobis armis tercentum fabij ter cecidere duo. ut Fabius eus est paulopost. inquit Maso: Una dies Fabios ad bellum miserat omnes. Ad bellum missos absuluit una dies. At illa hercule supercessit ferentia genetrix.

Credibile est ipsos consuluisse hos. Nam pubes ipubes et adhuc non viriles armis. Unus de fabia genite relietus erat. Sed ut posse olim tu maxime nasci. Curres contando restituenda foret. Qui talem calabrii clutte in fine Italiae: tarentum autem primo breve oppidum: quod taras neptuni filius edificarat: sed postquam lacunes duxerant duce Phalanteo ocravo ab Hercule: quam rem tergit Virgilius in tertio herculestis uenit ephorum Tarenti. Recepit liberauit ab Hannibale. Virgilii fruges receptas. Comitare benignitate et facilitate. unde comes benignus et facilis. **Quod** accentum habet in penultima. Tam iam etate pro quo poterat habere circiter quinquaginta annos: quia etatem cognoscere possumus ex sequentibus. Anno enim anno est enim primo consul fuit postquam ego natus sum unde possum scribere: quod et Fabius habebat vi gesimiquintum annum antequam Latium fuisse natu: quia consulatus nemini tribuebatur nisi vigintiquintum annum ageret et per Fabium anno primo consul fuit postquam Latium natus fuit. **Quartus** consul. hoc est eo iam quartum consulatum agente: unde notandum est quod disserita est inter quartum et quartum consul. quam Aul. gelius de noctibus atticis ponit nam quartus et significat locum consulatu vel ordinem hoc modo. **Marcus** fuit quartu consul hoc est quod tres consules ab origine et institutione et ordine consulatus ante fieret quod fuisse **Marcus** consul quod tenet nunc quartum consulatum. quartum autem consul significat personam quod quater fuerit consul: ut hic et sunt aduerbia. **Abiles** arma exercens a milionario numero dictus est. **Ad capniam** apulie et uitate que se dedit hannibali. illuc profecto et ibi regnum Italie: habere pollicet sivictoria poteretur et hoc fuit in secundo bello punico quando Hannibal. xv. fuit anno in Italia: et hec historia latissime patet in Litu de scdo bello punico. Dicitur vero capua a capite que falconem vetustissimi vocabat a vice fungens aliquum imperatoria in exercitu: que vulgo dictum senescalus exercitus significat etiam ut dicem maleficio: tertio significat qui vulgo dicitur camerengus coitatis quod est erarius pecunie publice: et dicti sunt questores: ut avaro a querendo: quod conquirerent publicas pecunias et maleficio que trahuntur capitales tepon: **Avaro** conquirebant **Ediles** qui rebus publicis sacris et privatis apud romanos **Pretor** qui preterat populo nonius ait teste **Avaro** quod pretor populo praesidatione dicendi et orandi non mercede et precio: sed quadam ai nobilitate fieri volunt: unde talis legem tulit ut nemo precio ad discendendum veniret que lex. **Cinibus** de donis et munib; est appellata: quod consideret in senatu consules. **Legis clin. cinibus** quodam pectoris cuius romanus quod ante et exercitum sic est data. ne quis ob causam orandi donum preciosum recipiat dona enim sunt illa que alii cui donantur a noz: et charitate: munera vero cui debentur pro aliquo beneficio suscepit et labora: dona deo: munera boiium **Bella** dicta est enim bella a nulla re bella ut cumenides vel a beluis quod ex dissensio pectoris sit: et dissentit a pectori: et illud sit quod ipsum discordie virtus pectoris pectoris.

belli & ipsa pugna & insitū cōgressio. Taciētia sua mollebat: qz cū ceteri ioperatores romam contra hānnibalē in italiā exultantē missi ab eo oēs fuerāt profligati. bīc Qu. fabius postulios cres-
eis ioperatoꝝ cūctando & expectādo hānnibalē mollitus fuit: qd alterꝝ
hānnibalē inueniēt Romani hānnibal vt arbitrioꝝ aspirationē nō bz: greci eſti cū psile ſcribunt et
geminat n & ſic apud latinos niſi conſuetudo vſurpet aspirationē: ſic in alijs noībus abſtulit: ve
phama cbarta & chartas cū deberēt aspirari & per pſuetudinē nō aspirantur: ſed ſi qui aspiratūr

doctiores habētūr. Familiariſ qui Ea. etate fuit. Unus homo ſolus. Qu. fa. C Litterando expe-
ctādo longā morā ducēdo cū ir-
ritaretur ab hānnibale ad pugnā.
C Rem. t. remp. & hoc carmē Afr.
in qnto poſuit. C Rumores Joba
mā que per oēs gētes ibat de ipo
fabio qui lōgā pugne pducebat
morā: vñ vmpreparabatur a multis
& quod erat ſapiētē tribuebatur
ſenitē atqz timori & ignauie: & ru-
mor latinū eſt nomē phama grec
eū. C Salutē. f. resp. que marie et
cure fuit. Recipit recuperavit ab
hānnibale occupatū. C Ea ſalut
atoris I ſupple inquit ſalinatoꝝ
aut clavis romā fuit & illis tēpori
bus ſecūdi bellī punctū preſectus
vrbī tarēt fuit: ad quā cū iuſſiſſes
hānnibal eā expugnauit & ſalma
toris in ar cem tarentis ſugit amissa
vrbē: in qua quidē arce ſe tenuit
donec Fabius cum exercitu venie-

cui ſalinatoꝝ ipſe in arcem dedit ingressum: & totā vrbē tarenti recuperauit detecto hānnibale de
ciuitate: qui ſalinatoꝝ gloriabatur & dicebat ſua opera Tarentū a Fabio laboratū & recuperatū fu-
iſſerū: Fabius. Certe inquit R. sub quodam preteriu podozis. C Nam ſi tu nunq̄ amiss. rece-
pifsem: verū inquit dictis o ſalinatoꝝ qz ego nunq̄ potuſem recuperare tarentū niſi primo a re-
molum ſuſſer qd nō eguiſſet recuperationē ſuſſe opera mea. C Nec vero hōpoſt̄ dicit qd ſe magniſſ
ce habuit circa rē militare: ſubiūgt qd ſe habuit i pace & in toga & in ciuitate romana: & eſt coloꝝ
reboricus tranſie. C In toga in pace: ve cedat arma toge. toga em̄ erat veltis ſine manicis qua
vtebantur tā viri & femine a tegendo dicit. C Consuliterū quinū erat in cōſulatu ipo: nā colles
ge ſunt ſocj in quo cūq̄ officio. C L. flā. tribu. ple. hic cōtra vſilitatē ſenatus diuidere vo'edat a
grā. pīcēnū in populo: vñ maximū dānū ſi ſiebat resp. pattebatur: ſed Fabius tūc cōſul conſtanter
reſtitit et ſeruit hoc ſteri tribuni aut fuerunt tres a priuicio: qz in tres partes populus romanū
fuit diuſus: poſteā nouē fuerunt. bī aut defendebant plebem contra ſenatū: & tria ſunt ḡha tribu-
norū: tribuni celeres qui regi proximi erant & trecentis militibus ad regis continuā custodā p/
erant celeres autem a celerritate dicit: tribuni plebis qui defenſores plebis erant contra ſenatum:
et conſules ne viſ aliquā in plebem aut frauſ afferretur vt equitas in ciuitate & major libertas
eſtet: tribuni militum qui exercitus patroni erant: quales tribuni plebis in vrbē pro plebe:
C Agrā pīcēnū regionē vt auſtentus in qua eſt aſculū dictiꝝ ſabinū cū aſculū pīſt̄cerētū pīuenē
rit vbi pīcē ſc̄ſiderat & dīc pīcēs & pīcīnū. Galliā. ſ. cīſalpīnā in q̄ eſt venetia p̄ italię. Africā: a viro
aduerbio pīſlīgulos viros. Augur qui hēbat pīſt̄cā & rei future diuīnādī ſcīam quā greci
dicit: dicit aut augur vt dicit ſell̄ ab autū gestu qz p̄ eū aut ſell̄ edicetur: ſue ab autū

garritu vñ & auguriū. Aulus qz ſi cōtra pīcepta diuīnādī ſue audire de rebus ardutiſ dicimus q
de re debemus q erant quidam qui fabium verabant ceteris die extre contra Amabilem propter
auspicias quedā mala: quibus cōſtat fabiū bec verba dicens. Optimis auspiſiis eſt ei auspiciū ab aue
ſpicienda dīcū quo quidē verbo nūc nō vīmūr niſi in compositione auspicio ſpīſt̄o proſpicio.
Multā vero vult tranſire ad particula: eſque pīcēlares fabiū laudes. Ab mortem mar. filii Fa-
bij: fabius marcum filium habuit vñnum omni virtute pīcēlū quem amissi consularū. Eſt in ma-
ribus: eſt in promptu. Laudatio: oratio contingens laudes: & inter laudem & laudationē hanc fa-
cīmus differentiam: quod lauo: eſt verbum contingens bona alicuius: laudatio vero eſt oratio con- &
tingens laudes alicuius qua: de: re debemus ſc̄ſt̄ ſabi in morte filii ſui. Ad funebre quidā ſecil

Toga

Tribuni

Augur

Auspicioſ
Laudaſ

Liber

Sermo

Act.

Frat.

Augustin?

Pugno.

Expugno

Triumphus

maior.

Triumphus

minor.

Gorgia;

Leontin;

Valerius;

orationem: in qua filium suum commendauit: et aliquos preclaros philosophos locos et admirans da quedam inseruit argumenta de qua nunc dicit. Quam cum legimus quem philosophum non contineat interrogatus. q.d. ad omnes. In lucem fortis inter cives: sed intrus et est contrarium color rhetoricus. Qui sermo cum admiratione legitur bi loci. id est qualis sermo. est enim sermo consertio orationis confabulatio duorum vel plurium. Iurius augurandi distinguendum est ut quia scientia iuris: quia scientia augurij. ut in homine ro. quia sero ad romanos hec studia litterarum

venerunt et pauci litteras scierunt. Ernebar fructum capiebat: nam frui et ut ut dicitur doctrina christiana dicitur. Augustinus in hoc differunt quod vero est ad alius fruor ad seipsum. Fore semper de futuro esse non de presenti. Et ad trebatum scripsit ad me. prebumanter non dum te tibi satis esse familiariter et occupationes suas sed certe fore.

Quodcum ad quem finem et honestius dicim sine verbo. Expugnatores in hoc differunt pugno et expugno quia pugnare est pugnare inferre: expugnare est pugnando vice.

Et per hanc que sunt in terra non solum a pedestribus: sed ab equitis bus.

Triumphos qui victoribus debentur honores.

Et secundum sane quod duplex erat triumphus maior et minor. minor autem pro-

pe erat oratio. si quis esset orationes merebatur uno dumtarat. vtebat

equo et a plebeis equitisbus romani in capitolium ducebatur et oves

sacrificabatur qui vero maiores me

rebatur triumphum: quattuor alios equis vtebatur et presente se

natu in capitolio tauros sacrificabat. plato qui cuius athenensis

fuit preclarus philosophus immo

deus quidem philosophorum vel in

Istro de deorum natura. Et dicit.

tanta fuit eloquentia preditus

ut aperte veteres illi paterneretur

nam si de celo descendisset in terram

nulla alia quam plato lingua fuisse lo-

cucurum: et hic in italiam venit postmodum in egyptum. prefectus est ut rex multarum cognitionem

haberet: preceptorem habuit socratem cui maxima in suis libris laudem attribuit: adeo quod in operi

bus suis eum semper inducit disputantem. Socrates autem non solum scripte aliquid.

Scribens hoc est componens libros: qui vero describit aliquem librum librarius dicitur: scriptor qui libros copio-

nit. et Proper. cedite Romani scriptores cedite graeci. Socrates iste preclarus philosophus et summus

orator suavissime lingue fuit et cuius athenensis qui multa composuit inter que scriptis librum dicitur

scribitur panathenaeus: qui laudes ludorum qui ibi siebant qui

dicitur in quo quidem feli-

sto omnes artes ostendebantur et poete et oratores sua poemata recitabant: sicut Socrates appellatur

et aristoteles alium quem in panathaneis recitauit. Quinquennium postea quod ad summum

sunt nonagintanouem annos socrates magister fuit gorgia qui rhetoricam eum docuit. gorgia

autem leontinus scilicet clivitare fuit oriundus: que leontinorum declinatur: de isto etiam Vale-

mentionem fecit. Studio cum scribendi et componendi tum aliquid excoquand. Quod ac vix

tuperem quod aut esset cecus aut aliquid tale patiens.

Preclarum insigne et laudabile. commendat enim tale responsum. Docet quia doctrina est illa que homines facit claros

Sua enim vita que in se sunt quod male vicerunt in iuventute et pueritia scortando. scilicet et bis-

bendo: ynde potestea in senectute multi generantur morbi. Culpa et vituperatione: quia ab illis

laudatio quam cum legimus quem philosophos non contemnumus: nec vero in lucem modo atque in oculis cuius magnus: sed intus dominus prestanter. Qui sermo que precepta: quia scientia iuris augurandi. Multe etiam in homine romano littera: omnia memoria tenet: non domestica solum: sed etiam externa bella. Luius sermonem ita cupide fruabar quasi iam diuinarem id quod euenerit illo extincto forende discerem nemine: quorsum igitur tam multa de maximo: quia profecto videris nefas esse dictu miseram fuisse tales senectutes. Nec tamen oes possunt esse scipiones: aut maximus ut urbium expugnatores: ut pedestres nauales ve pugnasunt bella a se gesta triumphosque recordentur: est enim quiete et pure et eleganter acte etatis placida ac lenis senectus: quale accepimus. Pla. qui uno et octagesimo anno scribens mortuus est. Qualem socrates: qui eum librum qui panathenaeus in scribitur quarto et nonagesimo anno scriptisse dicitur: yitque quinque nium postea cuius magister leontinus Borgacentum et septem compleuit annos. Nec vnde in suo studio atque opere cessavit. Qui cuiz er eo quereretur cur tam diu vellit esse in vita: nihil babeo inquit quod in cusem senectutz. Precla-

sto omnes artes ostendebantur et poete et oratores sua poemata recitabant: sicut Socrates appellatur

et aristoteles alium quem in panathaneis recitauit. Quinquennium postea quod ad summum

sunt nonagintanouem annos socrates magister fuit gorgia qui rhetoricam eum docuit. gorgia

autem leontinus scilicet clivitare fuit oriundus: que leontinorum declinatur: de isto etiam Vale-

mentionem fecit. Studio cum scribendi et componendi tum aliquid excoquand. Quod ac vix

tuperem quod aut esset cecus aut aliquid tale patiens.

Preclarum insigne et laudabile. commendat enim tale responsum. Docet quia doctrina est illa que homines facit claros

Sua enim vita que in se sunt quod male vicerunt in iuventute et pueritia scortando. scilicet et bis-

bendo: ynde potestea in senectute multi generantur morbi. Culpa et vituperatione: quia ab illis

Vt viverantur. **G** Abodo I paulo ante & tunc est breve cum adherbitum est Virgilius. Tu modo posse deos vestram. Cum autem datus est tunc longum & interdum significat tantummodo. ut Cerer. dum modo possim dare. **G** Spacio extremitate sue interdum supremus alioz significat Cerer. in phormione prob supreme iupiter. **G** Olimpia ludo factos apud olim & ipsam ciuitatem in olimpia. unde nota differentiam quod olimpus est mons olimpia regio circa olimpum olimpia olimpiorum ludi qui ibi siebant ioui: olimpias olimpiados. **L**ustrum. i. spactum quicq; annorum. unde annos connumerabat antiqui olimpias etiæ mater fuit aleandri: & olimpus etiam pro celo ponitur. **G** Confectus I abij citur & fit ductilis in quinto pes de: nam versus exameri & vi placet pri. deponitur. s.n. c.q. u. sunt liquide sed scandit sic. Uicit olimpia nec sentio confectus quiescit: deposito autem s que quecunq; vocalis precedat potest breuiari.

Abodo:
Virgilius
Terentius.
Supinus.
Terentius.
Olympia,

rum responsum & docto hoie dignum! Sua enim vita insipientes & suam culpam in senectute conferunt: quod non faciebat iste cuius modi mentio nem fecit Lennius sicut fortis equus spatio qui forte supremo vicit olimpia enim senio cōficit? quiescit equi fortis & victoris senectuti compatri suam: quidem probe memoruisse potestis.

Memint
Recordor

Anno enim unde vigesimo post eius mortem hi cōsules. **L** Flamininus &. **A** attilius facti sunt. Ille aut scipio & philippo iterū cōsuibus mortuus est. **C**um ego qudez quicq; & lx annos natus legem yoco nā voce magna & bonis lateribus suāssim: annos septuaginta natus: tot effivixit enim: ita ferebat duo que maria putat onera paupertate & senectute: ut eis bene delectari videref. Et em cū cōplector aio: quattuor

Virgilius:
Cicero
Anni.
Duo.

bus sic nūc mīores ab incarnatione christi. Unde vigesimo. i. xliii. an. quo etiam notamus quod solum vnum et duo cum decimo & vigesimo et quadragesimo reperitur esse compositum ut vnum vigesimum & duodevigesimum & vnum numerum demittat aut duos ut vnum vigesimum. id est decimo nono uno dempto de vigesimo: ut Juuenalis. Anceolani proculeus habet: sed gillo deuncem & duodevigesimo. id est decenoto quasi demptis duobus de vigesimo. **T**itus flaminis de quo mentionem fecimus. **D**ite siquid ego adiuto & cetera. **I**terum consultibus iterum vero quādo adiungit significat quod bis fuit consul. mortuus est autem ennius illis existentibus. **E**go quoq; probat a seipso quod senectus non periretur & de se posuit exemplū. ut probabiliorem faceret senectutem. **N**on contam legem sciendum est quod mortis erat rome quod si quis rotem habens filiaz moribatur eam in omnibus bonis suis relinquēbat heredem & quia mulier cum nubis aliqui vñro in aliam transit familiam iniustum est vñsum bonis viris. Itaq; quidam romanus clavis nomine voconius vir magna auctoritate legem constituit talerz: ut nemo moriens vñcam babens filiam nisi in tercia aut in quarta parte eam heredem relinquere posset: & reliquum hereditatis in familiam eius generis distribueretur. vel finis quod lecum est in legibus banc voconius leges tulit ne quis census hoc est pecuniosus heredem vñcam relinquēret filiam. Erat autem census ille qui centum milia in professione detulisset. unde magna fuit contentio quod iuniores veterabantur boni affirmabant. Inter quos Lato surrexit & legem ipsam approbavit. **G** Magna voce hoc est optima contentionē. **E**t bonis lateribus quibus vos confirmabatur. unde orator bona latera habere disertur: quando bonam et firmam vocem habet. Sua sīstem animū ad credendum induxit ad illum legem laudandam. **P**utantur non autem ut sine sed ut insipientibus putatur. **G** Pauperia parvus pecunia dicta est: quia non solum Ennius sed omnes ferme sapientes delectati sunt. adeo quod cum multe inquit Lactantius diuinas habere potuissent aspernabantur unde & dixit ille nisi vos periretis ego perirem. **G** Sed cu. & fab. optima sunt paupertate exempla differt: autem ab inopia & mendicitate quia inopia est quasi sine opere. auxilio. mendicitas vero a manu quod pertinet almosinam manu. **G** Quatuor res publice causas Diuina est tortus operis in quatuor causis quibus et absoluta erit absoluta totum opus. **G** Auocet a rebus gerendis remouet a rebus que geri debent. id est fieri. Virgilius in nono. Nec tecum talia gesi magnanimum encam. Interdum vero est habere. Virgilius in secundo. Et nos aliquod nonenq; genituz. Basilius.

Juuenalis.

Pauper
Lactantius
Inops.
Mendicitas
Virgilius

Alter. *¶ Alteram sed est secundam, alter enim et aliis in hoc differunt quod alter de duobus, aliis vero de pluribus dicitur. ¶ Infirmus / inualidus, nam firmus validum et beniuolensem significat. Si te firmum optimum video, et componitur cum in et priuat aliquem auger ut in fractus. Vir. Turnus ut in fratribus aduerso marte latinos. ¶ Defecisse videt oibus voluptatibus corporis, et animi corgis enim voluptates sunt ad delinquentia quedam tensum: animi autem ad aliquid bene vel male cogitandum epicuri tria agebant esse voluptatum genera. Aliquas enim naturales et necessarias; aliquas vero naturales et non necessarias nonnullas et neutrums esse. Haud procul non nimis longe: nam procul est quasi procul ab oculis dictu viride et satis longe significare potest et non valde longe. Cuius rei manifestator probus est Virg. in. v. Est procul in pelago satu. Item in primo. Nec procul binc rhesi nivis tenuis rhesi lacri mas. ¶ Si placet per humana locutus, unde captauit beniuolentiam ab eis. ¶ A rebus gerendis quia rhetorius est eo ordine quo diuisimus eodem prosequi: ab illo quod primo propositum incipit exponere unde dicit propositionem senectus abstribit homines a rebus gerendis: et postmodum interrogat dicens. ¶ Quibus scilicet rebus gerendis abstribit teneat dominum. ¶ An bis scilicet rebus que in iuventute geruntur, et viribus quasi velit dicere: quaeque geruntur in iuventute, et in multitudine iuvenum: et in viribus non pertinent ad senes et non sunt officia senum: que si a sensibus geri non possunt non dicte possunt, tamen senes a rebus gerendis esse remotos, nam senes habent res et officia sua, ut consilia et prudentia et grauitas que ab ipsis geruntur. ¶ Nulle ne igitur sunt res se sed est ad senes pertinentes quasi dicat multe et optime: ut consilia et prudentia. ¶ Nil ergo agebat. Q. Fa. Ab. post propositionem subiungit exemplum a probando a sensibus multa preclaras sunt, et quod non sunt remota rebus gerendis, unde interrogando dicit nihil ergo est, et est aut sine interrogatione et quod sit hironia et melius. L. pau. pa. tu. Sci. iste qui introducitur in hoc opere. Scipio emilianus cornelius africa minor appellatur. filius enim naturalis fuit. Lucij pauli emili. prius autem Scipio ut ait Marco de saturnibus fuit cornu, qui eo cognomine partem luminibus carenem pro baculo gerebat. Icipio cognominatus nomen et cognomen posterum dedit. ¶ Sacer optimi viri filii mei. Ad. Lato filii met qui emilianus lucius paulus filium duxit uxorem, hoc enim pacto se habet et nullorum familia pau. emilius lucius pau. genuit: hic vero scipionem africa mino. et emiliam familiam procreauit: que nupsit. Ad. Lato filio censorini. Scipiones autem ita descendunt. P. Scipio scipionem africa mino. qui carthaginem popu. Roman. redditum tributarum genuit. unus filius fuit Scipio cornelius valitudinarius, i. qui defeciebat membris sed scipionem confilio recuperabat hic adoptavit scipionem emilianum africa mino. Qu. vero scipio frater fuit. P. Scipionis de quibus inquit Vir. duo fulmina bellum scipiones. Fabri eius curi coruncane: nobiles ro. fuerat magnis rebus gestis clarissimi et paucitate gloriose quoz fabri eius qui legatis summum respodit aurum sibi offerentibus romanos non aurum babere velle, sed aurum hincibus imperare. Marcus vero curius deuterus primus de summisibus ut inquit Pl. triumphauit iterum desabimis. Tertio de lucanis ouans urbem introiuit pribus epitoribz de italia repulit quaterna. dena agri iugera viri et populo diuinit. Tertidem sibi deinde constituit dicens nemine esse debere cui non tam sufficeret legatis summum aurum offerentibus cum ipse in foco rapas torceret. Ad hunc inquit in fictilibus meis ede rei aurum habentibus impare. Nihil agebam: hironice q. b. dia. ¶ Ad ipsij claudij hic iulus ro. insignis fuit. Et at cecus quidem cecitatem propter negligientiam religionis spassus fuit: quam rem. Vale. in cap. de neglecta religione ponit. Neglexit autem apollus sacra herculis hoc pacto et scribit Pl. due familie ad Mercurius sacre sunt destinatae, s. poticiorum et priuatariorum: potios hercules sacerdotes precio corrupti: ut sacra herculis seruos publicos edocerent. Unde cecus est gens vero poticiorum funditus perire. ¶ Ad pacem cum pirro: et romani italia debellasse. pl. ann.*

cum Tarentinis potissimum difficilima bella gesserunt in aurespirrhū epstrobaris regē euocauerunt quare cum crudelia bella inferuntur roma. deliberauerunt pacem & fedus cum Tarentinis mire quam rem recuit magna voce & firmis lateribus. Apius enim cecus fuisse & senex lectica in senatus latus. sive tamē omnes orationi romani assenserūt. quā rem meminit. Pli. cum de pace pīrbi ageretur. & gratia & potentū pīlegatū. Lineam pīcio quereretur senex & cecus in lectica in senatu latus. turpissimas conditiones magnifica oratione discussa a pactione dicta est pax fedus: sive a

Plintus

Par
Fedus
Virgilius

tia. senatus inclinaret ad pacem & fedus facien dum cum Pirro non dubitauit dicere que illa quē versibus persecutus est enī. Quo vobis mentes recte que stare solebant ante hāc demēti sese flexere ruina: ceteraq; grauissime: notum vobis enim carmen est & tamē ipsius apij extat oratio: atq; hanc ille egit septem & decez annos post alterum consulatum: cum inter duos consulatus anni decem inter fuissent: censorq; ante consulatum superiorem fuisse. Ex quo intelligitur Pirri bello grande sane fuisse: & tamen sic a patribus accepimus. Nihil igitur afferunt qui in re gerenda versari senectutem negant si milesq; sunt si vt q; gubernatorē in nārigādo a gere nihil dicant: cum alij malos scandant alij fores cursent: alij sentinam er hauriāt: ille aut̄ clauū tenēs sedeat in puppi q̄etis nō faciat ea que iuuenes. At x̄o multo maior & meliora facit. nō ei virib; & aut̄ velocitatib; & aut̄ celeritate corporq; res magne genuit: s; filio & au. toritate tñia: q; nō mō orbari: s; etiā augeri senectus

Carmen:

Virgilius

Lustra

Malus:
MozatiusVirgilius:
Fores

Salustius

Ap̄ius reclauit & computat annos 'vt dicitur' antiquo more. & scendū est q; nemo poterat esse cōsulnisi. xxv. annum ageret: poterat ergo ap̄ius annos natus esse circiter sexaginta aut̄ plus eo quando istam egit orationem: cum post vigesimumquintum annum esse poterant consules. Et iste duos habuit conularus & inter duos consulatus istos anni decem interfuerunt & post confusatū an. xv egit orationem. et anteī consil fuit censor. Et Alterum id est fini consulatum huius terminum partitium est de duobus. Et Censor. primum centū solum postea lustris condendis & moribus ciuitatis preferuerunt censors & erant duo tantum: & a multis magistri moū dici sunt a cen̄ suravero denoīat: ad quorū censionem id est arbitrium censebatur populus. lustris autē quibus preerat tota ciuitas sequente populo cum publica precatione ambebat. Et Accepimus laudum nūs esse verum. Nihil igitur afferunt discunt nūs qui negant senes rebus gerendis esse remos: tos: quis per probationem tam factum plus faciunt senes q; iuuenes. Et Simileq; sunt comparati senes gubernatori nauis apta quippe similitudo est cuiuspondet omnes p̄ partes. Et Malos. ma- sculini generi arborem significat. Nōra. Nec malus celeri sanctus africo dictus a similitudine malorum q; pendens in arbore pomifera: q; in arbore nauis etiā aliqua sunt suspēta & alligata ligna ipsam pomiferam significat feminī generis est: et ambe tīe une dictiones sunt longe. quando ve- ri sumus ante malorum. Et Fores. Et fori tantum declinatur in pluraliter masculini generis sunt et significant locum in naui. id est medium nauis: per quem currunt exhortatores ad nauim. Unde dicit curstent. Et Sentinam fundum nauis quo omnes sordes desluunt. Et Sed consilio jet bene hic vero ret assentitur. Salustius in catilina. ibello: nostra omnis vis in animo & corpore sita est animi imperio. corporis seruitio magno vīsum alterum nobis. cum diis: alterum cum

Liber

Consiliuz. **Legatus.** **bella/s.** **comune** est quo miserrectus et videtur ingenij quæ virtu opibus gloria querere. **cōsiliū** aīc dicū est a cōsulēdo vel a silēdo: quo facilius cōsiliū repertur. **C.** Nec si forte ego post particularia exēpla misce exēplum de seipso. **C.** Legatus iquæ dicitū vicariū in exercitū alias legatus orator quæ vulgo dicitū ambasiatorem. **C.** Carthagini ma. co. sciebat cato hoc qz seruit ad coponendas lites conuicinorū a ro. alii missus est petentibus carbaginib; ibi aīos carbaginēsum animaduerit et cognouit eos. Demū remam reuersus inflammas oīum ro. aīos exposito negotio a cato ne tertium bellum punitū factu*z* est et funditus delata est carthago.

Demēde post annos aliquot alia ē in libia. **stituta** carthago haud multum lōge a prima que delata fuit a minore scipione. **C.** Utimaz dīj imor. Scipio tibi refer. qd op lauit cato haud multo rēpose p' cuenit quod iste scipio eam delesur. **C.** Aut scipionis apbricā mī maioris q' fecit eā tributā ut diximus supra. **C.** Lius Ann; erat emī annus per adoptionē cum va litudinarius ille ad optauit in filiū buius scipionis filium. **C.** Ex cipient i; et excedēti dīr excepēt ergo qd semper manebat mēna eius. **C.** Lius consul hoc est de signatus. nā semper erāt quattuor cōsules: duo designati: et duo exi stētes cōsules. s̄q; emī p'ānū anteā creabatur: et postea alterū annū in cōsulatu manebat. **Eminus** dicitū aduerbiū quas extra manū. comi nus dō. qd cū manu a. d. et manu. **C.** Gladijs lēnsib; mīrēt' brace cul telli frena flagellū idē elbī. **C.** Se natū q' senibus est in q'bus sunt cōsilia quorū arma sunt prudētia cōsilia auctoritas rō. nā si a tuue nibus diceretur iuuētus appella retur. **C.** Ad. no. maiores et minores quotiētūos pro supiorib; posteris nostris ponuntū tātūmō numeri pluralis sūt: et tūc vniūrūa. et mi. qd ap̄lū vocabula babem? quibus eos appellari? hoc mō pater auus abauus tria nus pānus ateaus et maiores sic de minoribus dī. **C.** Ap̄la. Instat etiā ut probatis senectutē nō eē remotā a rebus gerēdis. **C.** Sūmū cōsiliū appellat senātū nō tūm pp' cratē hītū pp' dignitatē. Mas cū senes ab eis senatus cognolutus. **C.** Lacedēmō autē civitātē quā sparā dicitū. vñ nomē gētē sit lacedēmoni. vt lacedēmoni sc̄p. himeneosq. et scito q; in tota grecia due; erāt clara tes excellētiores ceteri. Lacedēmō et athene q' duo oculi grecie nūcupātur. **C.** Legere. s. ap̄d poes tas et auctores historias et res scriptas. **C.** Et audire lab̄ aliqbus q' mīta p̄terita sc̄iunt et nonēt res gestas: yl' audire ab alijs legēntib;. **C.** Repetiēt extērnas p̄egriās. **C.** Ledo s; et verbū iperatū et cedo et cedite tūm iuentūtū: et accētū bz in fine. et exēplū et cētū est. Neuij poete comicitorie mortul romia pulsi factō nobilis ac p̄cipue. **C.** Alsetelli jā li. cōpōsūt quē ludū appellauit i quo idūt dīos adoleſētēas: quoz vñ alteri obulās inq̄t: quo resp. thebanox eo pacto labefactā eēr: cui rīndet a iuuētib;: nō ap̄lī? et senib; regebat: per qd p̄bat. **C.** Lato. qd senes sūt q' resp. gubernāt et qd n̄ sūt remoti a rebus gerēdis: vnde dicit vñus eozum adoleſētūlōr ab enīo introductus. **C.** Ledo die remp. nostram. s. thebanā. Sic emī verba cato. exponētis quod dixit. **C.** Perēdatur querit Lētētūs in eunucbo. **C.** Quē perconter iqua insīstā via. **C.** Respōdetur et alta. s. ab ipso adoleſētē sterro gato quo peruenientib; oratores noui stulti adoleſētēs qui suis temerarijs consilijs rempu. nos

Zacedē.

Cedo.

Lētētūs.

stram perdidere. oratores enim dicit vim maximam indicendo habentes. vñ Quis est. diffinit oratores esse viros bonos dicendi peritos: sed hoc loco non cadit diffinitio: orare autem perficit dicebat agere hinc oratores causarum actores sunt appallati et legati qui reipublica mandata perageret: ut ceterum oratores. **T**emeritas videlicet certe. **G**lorentis meritorum verbū est: quoniam licuit semper et libenter. signat presentē nota producere nōmē. **M**oxa prudētia honorū et malorum discernit et memoria multarum rerum. **G** At memoria minuitur. Antipophora est per quā aliquis Lato facit.

Quinest.
Dicere

AD eorts.

Tardus:
Eterentius

Emlilius
probus.

Equidem
Peritus.
Alius

Theſauri
Vadimo
num.
Juriscons
Dicitices
Narro
Augures.
Ingeniū
Studium.
Virgilius

In enī libro respondentur et alta: et hec in pri-
mis proueniebat oratores noui stulti adolesce-
culi. **T**emeritas est videlicet florētis etatis: pru-
dentia senectutis. **I**e. Et memoria minuitur.
Lato. **C**redo: nisi exerceas eam aut etiam si sis
natura tardior. **T**hemistocles omnium ciuium
nomina perceperat. Num igitur censetis eū cu[m]
estate processisset: qui aristides esset lissimachus
salutare solitum. **E**quidē non modo eos noui
qui sunt: sed eorum patres etiam et auctos. Nec
sepulchra legens vereor: quod aiunt ne perdaz
memoriam: bis enim ipsis legendis redeo in me-
moriam mortuorum: nec vero quēcumq[ue] semini audiuimus ob-
litū quo loco thesaurū obruisset oīa q[uod] curat me
minerunt vadimonia constituta: q[uod] sibi q[uod] ipsi de-
beat. **Q**uid iurisconsulti? **Q**uid p[ro]tifices? **Q**uid
augures? **Q**uid phi[losophi]i senes q[uod] multa memierunt.
Hanent iugia senib[us] mō p[ro]maneat studiū et i-
dustriā: nec ea solū i[de] claris et honoratis viris: s[ed]
in vita etiā p[re]uata et quieta. **S**ophocles ad sum-
tractarunt inter se: et tante b[ea]titudine fuit quod cognomine iustus est appellatus ex ea Aristidis iu-
sticia facta est quod se omnes quasi grecie ciuitates ad attheniensium societatem applicuerunt. **G** E[st] q[uod]
dem noui scio etiā de seipso loquitur: nec mirū q[uod] senes de seipso plerūq[ue] laudatores sunt. **G** E[st] q[uod]
dem ego quidē iungitur emī p[ro]ma secunda tercia p[ro]fona tum in **L**i. tū in aliis auctoribus. **P**eritus
Mon equidē hec dubites amboz federe certior consentre dies. **Q**ui sunt? **H**oc est viuū: s[ed] patres
et auctos ipsorum qui fuerunt: hoc est mortui sunt. **A**uctos patris Imatrisq[ue] parres ex illa voce nū
cupatus: q[uod] greci amios p[ro]ferunt magnū significantē: cum auctus magnus sit in familia quod astū
dicunt et est in p[ro]verbio quod qui legit in scripta et epitaphia et epigramata mortuoz memoriam
pendunt: hoc ego cato non timeo: q[uod] in ipsis legēdū magis memoriam exercet et ipsa[rum] cōfirmo meā
Thesaurū rerum p[ro]tocolap repositionē grecū quidē nomē
nō autē ab auro. **v**i dicit
multi. nam non solū aurum: sed oīum rerum p[ro]tocolarū repositionē thesaurū dicimus. **A**ldeminerūt
omnia iudicimonia in promptu habent vñ accusatiū regit ut distimus memini. **T**adimonia
emī sunt tideiūssores et p[ro]missa q[uod] sunt pro alijs debitis. **Q**ui sibi distinguendū qui debent sibi et
cui ipsi debent hoc est obligati sint. **J**urisconsulti quos dicunt doctores legū et dicuntur juriscon-
sulti et iureconsulti. **G** pontifices qui rebus sacris p[ro]lunt: quos nunc papas appellamus. dicti h[ab]o
a posse et facio **N**arro tamē arbitratur a ponte: nam ab his subtilius est factus p[ro]mū et restitutus
sepe. **A**ugures ibi pdigijis publicis p[er]ant et i[de] istorū collegio erat ordo omniū prudētū. **I**n-
genia quasi innata a natura discuntur ingenta. **S**tudiū est quedam rebemēs applicatio ani-
mi ad aliquid peragendum: summa cum voluntate. **I**ndustria diligētia quedā ardēns circa res
bonestas. **Q**uesta sine armis. **S**ophocles ille fuit preclarus et sapiētissimus poeta grecus a
athenensis: qui multas scriptis tragedias de quo dicitur. **S**ola sophodeo tua carnia digna coturno
vnde iam factus senex scriptis tragediā q[uod] appellauit cum haberet filios q[uod]
gubernationem rei familiaris cupiebant accusarunt eum iudicibus quod iam despiebat et rem do-
mesticam non bene cursbat: vnde vocatus in iudicium sciens accusationem factam a filiis secum

Liber

Familia / **ring.** sub pallio tragediam edipum colonet adducerat q̄ illis diebus obsoletarat: qualecta statim fuit ab solutus. Tragedias feci scilicet edipum colonum. Familiarem domesticum. sed ut plurimi us familiari significat amicum ut si negotijs familiaribus impediti. hoc est rebus et negotijs et causis amicorum meorum occupati in quo multe erant exponentes familiaribus, et domestici. Mos nostro more romano more, est enim mos bene vel male vivendi consuetudo et est melum nomine ut valetudo venenum. Interdicione ministrare possunt amplius, et est verbum iuris consultorum. De scriptis pientem la despicere quod est verbū compositum a de et sapio. Etiam fabulam scilicet edipodes colonem num posuit em̄ fabulas pro tragedia sicut Terē, fabulam pro commedia edipus autem rex thebarum fuit qui latum patrem ignorante inservit et matrem iocastam ignoranter duxit uxore a qua quartuor filios polinicum et Ecclēm. Ismenem, et antigonem filios quam rez ut rescat edipus oculos effudit sibi et athenas exulauit ubi magnificissime suscepimus est. et ibi mortuo sepulturam magnificas et eminentem in altum confecerunt: unde oconeus dictus est quia est locus eminens in altum et sublimis quam rem sopheras stilo tragico scripsit. item stasius. item euripides: item et seneca idem scripsit et dicitur edipus. gressus in filios habuit et adiustos: cum fuit expostus a parentibus: nam perforarunt eius pedes veru ignito ut moriretur: quia per os culum acceperant scelus. quod postmodum contingit. quis eustare cognati fuerint. inuenitus autem fuit edipus: ita expostus puer a quadam viro et illum ad corinthum regem detulit quem libentissime suscepit in filium cum ab uxore problem habere non posset. Illud carmen opus illud metrum et diximus carmen appellatur. Nunquam hinc scilicet sopheralem: et ponit nunc cum multis et frequentiam exemplorum. quibus sit manifestus a rebus gerendis senectutem non esse remotam. Hesiodum poetam grecum quem Alcibiades est in geor. Simonidem poetam grecum liricū qui tempore quo Stesichorus poeta mortuus est clarus habetur inquit Eusebius. Preterea Pinthus et Simonides poete lirici uno tempore habiti sunt insignes. Stesichorum alium poetam Socratem: qui delphici appollinis oraculo omnium hominum sapientissimus fuit iudicatus: ut diximus primus philosophiam de celo deducit in terram: et eo tempore dicitur natus. quo Thessalos hausto tauri sanguine mortuus est. Borgiam leontinum scilicet de quo ante diximus: qui tantum docende artis oratore questum conquisitus fuit. ut omnium bonitatum primus ad sui memoriā in delphis in templo solidam et auro statuam posuerit. Homerum. Num an philosophorum aut poetarum principem appellemus: in dubio est. Omnium enim bonarum artium peritissimus fuit: ut cecus tamen ideo homerus. sonici enim proprium diogenes erat. Principem antiquitate et virtute pythagoram principem dicimus qui relicta famo patria in egyptum profectus est: ubi variarum rerum intelligentias assequeretur. In de ad persas commigravit majoris doctrine se tradens eruditius sydereos motus stellarumque concursus accepit dinc cretam iacendumque petens tandem in italiam venit regnare numas. ubi tanta severitate vitam ducit: ut crotontate ad quos primum dimicet tanti viri auctoritate ad eos nos sanctosque mores breui tempore reduci fuerint. qui magna prius et intemperata luxuria perfluebant seculis postea. et plurimi: sic eius pythagororum que viguit in italia nomen ut alius videtur doctrus nemo. Adeo ut Platonem relictis arbenis institutionis illorum cognoscende grauit in italicam aduentasse comperio. Democritum iaderatam philosophum hic vero tantas fuit sortitus opes: ut pater eius Herkis periarum regis exercitum dapibus exploraret sumptuosissimas facile potuerit eis tamen opibus donauit patriam reseruatis quibusdam rebus admodum parvitas quod ideo fecit: ut suo studio libertore quidem animo vacare posset: reliquorumque semper ipse rursum debat ambitionem et curias inanes. De quo Iuuenalis est. Nam ne igitur laudes quod de sapientib⁹

alter ridebat: quotiens a limine mouerat vnum. Substuleratq; pedem contrarius alter ples-
tonem qui in italiam venit ut ante diximus pitbagore phama permotus vbi q; plurimos cognos-
uit. Tum maxime Architum tarentinum thineum. Arionemq; viros certe philosophos: et reru na-
turis omnium doctos. Zenocratem zcnonem cleantem philosophos omnibus artibus claros at
ebenenses. non enim est inuentus philosophus aliquis cloans nomine. sed zeno. ille pclaris pbis/
lophilopbus. zeno cleantes est appellatus a familia. zenocrates vero ut inquit Valerius tata sapie-

cratem: num postea zcnonem: Cleantem: aut
cum quemvis etiam Rome vidistis. Diogenē
stoicum coegit in suis studijs obmutescere sene-
ctus: Un nō in oībs bis studiorū agitatioyite
equalis fuit: Age ista diuina studia omittam?
possum noiare ex agro sabino rusticos vicinos
et familiares meos q;bus absentibus vnq; fere
villa in agro maiora opera fuit nō serendis: nō
percipiendis fructibus: nō condendis: quāq; in
illis hoc mīnus mirum. Nemo enim est tam se-
net: qui se annū nō putet posse viuere. Sed ihdē
laborant in eis que sciunt nībil ad se omnino p-
timere. Serūt arbores: que alten seculo prolin-
vt ait statius noster in sinepbebis: Nec vero du-
bitet agricola: q;uis senex querenti cui serat re-
spondere djs immoribus: qui me no accipe-
re tantummodo a maioribus voluerūt: sed etiā
posteri tradere. Meli? Ecelius de sene alteri
seculo pspiciente. q; illud idē Le. Edepol sene-
ce si nībil q;cōp alio vith aportet secū cū aduenie-
rit. Unū id satis ē: qd diu viuedo multa que nō
volt: videt. La. Et multa fortasse que vult: atq;

Valerius

ria sanctitateq; fuit: quod ingen-
tissimus ei bonos exhibebatur at
thenis adeo quod cum testimoniis
ut dicere coactus ad arat accessis-
set: vt more eius turaret se omnia
vere renuisse virtutis iudices con-
surrexerunt concilaueruntq; ne
iustitiam diceret quodq; fibi
met postmodu dicende sententie
loco remissi non erant. sincerita-
ti el concedendu existimauerunt.

Eum diogenem hic rotham semel

legatus ab athenensisibus missus
fuit ordo ergo est per hiperbatō:
num igitur senatus coegit bunc
num beneficiū et cerera. q. d. non.
Agitatio frequentatio i exercit
atio a frequentatiuo verbo agito.

Age exhortantis est grecum q;
dem: et trasi est qua vtrum: cum
de diversis rebus dicimus et tran-
stum ad altam rem facimus. Ut
cinos et familiares meos. quia et
cato agnos et pdia habebat in sa-
bino agre. Quibus absentibus nū
q; maiora opera fiunt. vt est arare
seminare cōdire. que vocantur ma-
iora opera: ergo ipsas semper pre-
sentibus omnia opera maiora fi-
unt. Condendis reponendis in
borrea. Minus mirū non mi-
rum. quia laborant pro se vt habe-

vit. Vlure. vitam ducere. Est autem

Virgilius in terro. Unū felis

id est perire. Sed idem in a-

lijs quidem rebus non mirum: non mirum est si laborant: quia nemo est tam sener.

Statius noster aut latinus. aut proximus etati sue: vnde notamus duos statios: vnum maiorem de quo nunc di-
citur: qui statius cecilius dicebatur: alterum minorem gallicum: qui respiciant imperatoris tempo-
re et pfg ad dominatian. Titi fratriz prouenit imperiu. qui et Litus junior dictus. At hic de quo nunc
agit. Lato scriptor comediarum clarus habitus est. natione insuper gallus. Et Ennius pri-
mum contubernialis: quidam mediolanensem ferunt mortuus est anno post mortem Enniij. et inter
ianiculum sepultus ut inquit Eusebius in sinepbebis in libro quem sinepbebos appellant.

Agricola quod colat agrum dicuus unde sciendū est quod apud maiores agricultura in magno

erat bonore ad quā etiā milites emerit accedebant. Posterioris nepotibus. Melius scilicet dicit

de sene pspiciente cum dicit. Serūt arbores. Ecelius: quez diximus statuum cecilium quid illū

idem quod scilicet tum in illo libz dixit. Quid est edepol: est autem edepol aduerbiū irrantis

abede et templo. pollucis. Que non vult: vt morbos et alia buiulce. hoc autem argumentum est

debile et nullus momenti et falsum: q; id idem in ceteris etatibus dicere possimus: et absurdum in

hoc vituperat senectutē. Vlolt aut est antiquum: quia magna erat affinitas inter u et o vult vole

quouis cuius quo cut. Et m'la fo:tasē q; vult. R̄hio catonis est ad ceciliū: q; etiā senes vident

multa fortasse que volunt. vt bonores reverentias auctoritatem quā bōni homines venerantur.

Sicq; sepe etiam adolescentia dissoluit. vt diximus argumentum ecclij a simili in flexida erat.

Egitatio?

Edepol

Giam equidem Ialilia verba statij cecilijs vitiosissima et idem dicit Montus. Ad. hunc tertium statij aut egans et senes omnibus odio et tedium sunt. Ad quod respondit cetero dicens iucundum potiusque odolum cuius resudiungit rationem optimam dicens per comparationem. **G** Indoles hec est enim iudicium future probitatis. Non minus probat per exemplum ut ipsis adolescentibus Schipone et Lelio. **G** Languida loco et lentitudini dedita. **G** Iners sine arte et opera contra illud modum faciens aliquid cum grauitate superiori preterita quod lancea virtus et studiorum sunt in iuueni etate ita in senectute. Unde virgilianum illud dicitur preclarum est. **E**stque adeo a tenetis consuetudine multum est. **A**di scunt aliquid scilicet in senectute de quo ponit exemplum de solitudo ne: quod enim accepit Galerius. hic autem abetenens fuit unus de septem sapientibus legum dator. quo rum duo fuerunt Solon et Draco. Solon autem suis versibus gloria batur quod iuenerit adisceret multa dicens. **G** Senem fieri senes dico. unde non est mirus si eruditus loquitur: ut diximus supra nam enim stat in his pustulorum fusse. adeo quod in consilium pascens iubilatio liberos grecos portabat: sic euam potuit arripere verbum violentum. **G** Situm traxit similitudinem ab domine tribundo vel cano. **G** Socratem hic iam senem per studiosos fidibus operam dedit. in quibus magna laus et gloria fuit sicut in litteris ut probus emulatus in pueris dicit. **G** In fidibus vero fides est citibara et corda eius dura quod tamen inter se corde eius concordent sonentes quam scilicet inter homines fides. **G** Illud scilicet fides pulsare et ipsam musicam sicut Socrates dicebant et iam fidibus antiquis: hoc per parentes enim: nec mirum si antiquis discebant fidibus summum enim bonorum musice erat apud antiquos. cuius rei manifestatio est probus themistocles qui cum clarissimarum rerum gestarum excellentissimus esset et mislitie peritissimus cum in coniunctio lyram recusasset habitus est in docto: hic est quod excellentissimi viri fidibus laborauerunt. **E**paminundas certe grecie princeps. **G** Eboron medicinae pstantissimus et hic socrates sapietissimus: de quo nunc agitur. **G** Sed ego elaborauit vehementissime studium adhibui. unde nota quod addidit de seipso ut socrate non inferior videretur et latini nostri grecis non viderentur esse minores: et ut inquit Horatius Laudato temporis acti. Namque omnes sunt laudatores de seipso senes. **G** Neque ego rhetorico ordine vnitudo enim ordine quo diuinitus eo profecto sequitur. Nam et discit de prima causa: que auocat a rebus gerendis. nunc aggreditur alteram: quod corpus facit inservi. **G** Desidero est ppe de rebus adolescentibus. unde ponitur desiderium pro absenta. **G** Is enim per parentes enim: sed per interpositionem sententie. Plusque adolescentis. quia desiderare vires tauri esset plusque adolescentis vires expetere. **G** Tauri vires aut elephantis ista sunt animalia in reforstitudinis. elephans elephatis declinatur: et elephantus tamen ut secto elephato. Et cum esset adolescentis ipso sum vires non desiderabam: quia contra naturam fuisset: nunc autem cum senes vires adolescentium non desidero quia esset contra naturam quod dicit. **G** Quod est naturaliter a natura datum. **G** Decet decorum: condecorans est: ut cum sis adolescentis adolescentium viribus vere:

Moratius

Virgilius

Fides
Moratius

cum vero senesenumq; vtere viribus et sic in fit inuita miseria. **G** Pro viribus pro autem multis modis ponitur tam in appositione q; in compositione ut inquit Piscianus: nunc vero ponitur pro ad: vel vim ut pro viribus: id est ad vel vim vires. **G** Que vox viuperat millionem athletarum contamat qui factus senex deplozabat vires suas amissas per senectutem videns athletas se exercentes et dicebat. **G** At hi quidem sacerdos sunt mortui: quia amiserunt vires suas. Scendum tamen q; iste de quo nunc agitur milo. Sed quidam athleta de crotone itale ciuitate: unde est pa-

tis desiderabam. Quod enim homini naturaliter in situm est eo uti dicitur: et quicquid agas a gere pro viribus: que enim vox potest esse corporis exterior q; millionis. Crotoniate qui cum senex esset iam athletasq; se incurriculo exercentesvideret aspergisse lacertos suos dicit: illacrumq; dixisse. At si quidem iam mortui sunt non vero tam isti q; tuipse nigrator: neq; enim ex te viris q; es nobilitatus sed ex lateribus et lacertis tuis. Nihil sex emisus tale: nihil multis annis ante. **L**i. Coronantur: nihil modo. **P**. crassus a q; iura cuiusbus prescribatur quorum usq; ad extreum spiritum prouecta est prudentia. Orator metuo ne languescat senectute. Est enim minus eius non ingenij soli: sed laterum etiam et viuum. Omnino canorum illud in voce splendescit: etiam nescio quo pacto in senectute quod equidem non amisi abduc: et tu videtis annos meos. Sed tamen decorus est sermo sensis quietus et remissus: facitq; per sepe ipsa sibi audientiam diserti sensi copia oratio et mitis. Quod si exequi nequeas possis tamen Scipioni precipe et lelio. Quid enim est iucundius senectute stipata studiis iumentutis. An ne eas quide-

di peritus. Metuo sub quodam timore reverentie. **G** Abunus. **Sed** laterum etiam et viuum ut bonam habeat vocem: et latera fortia et firma: quibus vox ipsa formatur: et stare possit ad recitandum. **G** Mescior quo pacto modus quidem loquendi cum res ipsa haberet nescio quid latentis energie quod verbis aprire nescimus: quale est illud invenit. **M**ic quale est nescio monstrare et sensu tantum. **G** Quod canorum. Non amisi probat ex ipso et bñ Nam hoc est decorum auctoris: ut item docet horum ut serueretur ad imum quicquid ab incerto processerit et sibi constet. unde etiam debemus scire illud quod dixit pli. de laudibus eato. quod nullus in vrbe fuit qui totiens fuisse accusatus et semper absoluens: quadrageticus enim pater accusatus et gloriose absolutorus quam rem etiam Valerius opere suo complexus est. **G** Non amisi et hoc quod sic verum galba probavit Catonis aduersarius. unde inquit Ply. accusator malorum assiduus galbam octogenarius accusavit: amitto autem differt ab admitto. amittere enim perdere est: admittere re vero recipere. **G** Et videtis tamen meos annos: hoc est capilos et hec dicens demulsi sibi barbaz greci amore. **G** Sermo: vox remissa et finitima quotidiane locutioni. **E**st autem duplex vox: una que contentio dicitur: altera quam sermonem appellamus. quam rem optime in rhetor: scis definit **L**i. **G** Nequeas secunda vittur persona ut diximus plurius pro tercia modus quidem loquendi in omni genere dicendi. **G** Scipioni precipere lelio docere scipionem et tellum: pro quibus intelligit omnes adolescentes: unde probat q; senectus si non habet vocem discendi. saltet habet facultatem docendi: et faciendo bonos viros. **G** Stipata circundata. Ut magna stipata catena. **G** Stipe pare enim proprie est densare: tractum a stipe quam interponunt naute vasis in omnibus. **G** Docet at stipum ad litteras et doctrinam. **G** Institutum stipum ad bonos mores. **G** Ad omne officium munus

Juvenalis

Amitto
Admitto.

Stipe

Alcilius; hoc est ad omne officium honestato: munus est pro officio. officium pro honestate ponitur. officium enim polsemus sermo est. **T**Interdum munus interdum obsequium: interdum debitum hoc est illud quod debet effici: ab efficiendo dicum: nō ut quādam dicunt ab officiendo. **C**Lu. r. p. Scipiones: isti fuerunt fratres de quibus inquit Alcig. Duo fulmina bellū scipiadas: in quo multi erant putres maiorē et minorē scipiones africanos: cū isti duo fratres fūssent: qui in hispania apud nouam carthaginem insidijs interēpti sunt: cum illic fortissime pīclarēt: sed hoc pacto se habet istorum cōnectiō scipionum. **P**ublī

Scipio africanus maior valitudi-

nariū scipionem genuit ut dixim: qui bunc scipiones adoptauit minorē africanum. vñ sit. p. africanus auus būius per adoptionē būius. **T**utius autem emilius est auus eius naturalis: qui. p. e minin genit būius Scipionis africanus patrem. **L**Comitatu ēst ēmī comes proprie in itinere: hoc est ab omni magistro purādi boni et beati, nāgri autē dicuntur nō mō artū preceptores: sed qācū sunt in aliquo magistratur: dictū quidē qđ magis ceteris possint. **E**t si ista probat qđ sivires defecerunt senibus: euēnt ex vicijs et intēperantia: et libidine et male acta vita.

Comes. **M**agī

Effetum.

Seruum.

Imbecille.

Alligilius;

Tuūētūs effetum] debilitatus tractum a similitudine puerpera que post debilitatus vt ab extra et ferum: quasi extra sine ferum: nā ferum dicim: cuiuslibet germēv̄ fructum. **T**radit] quia una etas traditur alteri. **E**cclis] hic de humili statu et regno ad magnū euēnit de quo Xenophon scripsit libriz quem nominavit et sustinuit nōster eius historias. nō silentio preteriuit. Xenophon autē p̄clarus ph̄ns et orator: et in re militari studiosus fuit. Etī p̄terea fuerunt duo: d̄ quo nūc agitur et minor cuius

Xenophon errauit. **I**mbeccillorū debiliorez nomen quidem diminutivum baculo bacillus hinc imbeccilis debilita: vt est senex qui se baculo regit. **E**go. **L**. metellum] vt non inferiores extensis videretur latini de nostris subiungit exemplū probationis causa: ordo est. Ego puer memini. **L**. Metellus ita bonis viribus extremo tempore etatis. **G**ingint et duos annos] et sacerdotio prefuit: hoc est per parenthesim dictū. **S**acerdotio] hoc est po. nūtificatus: qui oibis precerat sacerdotibus. Erant et illi tria genera sacerdotiorū: sacerdotibus faciendis perant. **G**Salij] a saltando dicti a numa pōpilio instituti: qui xii. numero fuerūt: quo tpe de celo clipeus cecidit. et flamines qui a flosculo lane quē pīminētē cā super apicē ferebāt denoīati sunt. **G**alterū secōdū **G** Mibil necesse velle de se dicere: Lato: et ne videatur artogans excusat se et facit quandā digressionē quā dicit ad rem tri pertinentē cā probationis **G** Aideris exemplū probationis et iūnūtatiois cā. **G** Homerū] patrē oīm bonaz artū. **G** Nestor] de virtutibus suis p̄dicet. **G** Tertiā boīm viuebat etatē. hoc est qđ erat in tertia etate: hoc est qđ habebat circiter octogintaquā annos: qđ etas dicebatur. spactū trīginta annōꝝ: sed scire debem⁹ qđ tribus modis etas intelligit: interdū est ponitur pro anno: et tūc videtur deriuari anno. interdū ordinē ipm anno: hor boīm: vt infantia: pueritā: interdū vero spaciū. xxi. annōꝝ: qđ appellat Homerius: qđ apta sit ad generandū. Homeri autē carmē est būiusmodi

hoc est due etates boīm inuicē distātia erat cōsumpte Nestori: qđ sic Et. in latīnū cōvertit. terciā boīm viuebat etatē. possumus etiā etatē hoc loco: vt superius dixim⁹: tripartitā in boībus esse dicere: et in eo quidē hīnia melior est sensus. **G** Aut insolens: cū quo nō nōmō solere hoc est cōuersit

res senectuti reliquim vt adolescentulos doceat instituat: ad omne officij munus instruat: Quo quidem opere: quid potest esse preclarus: **O**hibi vero. **L**. r. p. Scipione et amī tui duo. **L**. Emilius. **P**. Africanus comitatu nobilium iuuenum fortunati videbātur. Nec ulli bonarum artiū magistri nō beati putādi qđ quis consenserint vires atqđ defecerint: et si ista ipsa defectio virum adolescentie vitis efficitur sepius qđ senectutis. Libidinosa et enim et intemperata adolescentia effetur corpus tradit senectuti. Cirrus autem apud xenophontem eo sermone: quem moriens habuit cum ad modū senectus esset: negat se vñqđ sensisse senectutem suam imbecilliorē factam: quā adolescentia fuit. Ego **L**. Metellum memini puer: qui cum quadriennio post alterum consulatum pontifex marim⁹ factus esset: viginti et. duos annos ei sacerdotio presuit: ita bonis viribus esse in extremo tempore etatis vt adolescentiam non requeret. Nihil necesse est de me ipso dicere mihi: quanqđ et id quidem senile etatis nostre conceditur. Tidesis nerūt apud Homerum sepissime Nestor de

Xenophon errauit. **I**mbeccillorū debiliorez nomen quidem diminutivum baculo bacillus hinc imbeccilis debilita: vt est senex qui se baculo regit. **E**go. **L**. metellum] vt non inferiores extensis videretur latini de nostris subiungit exemplū probationis causa: ordo est. Ego puer memini. **L**. Metellus ita bonis viribus extremo tempore etatis. **G**ingint et duos annos] et sacerdotio prefuit: hoc est per parenthesim dictū. **S**acerdotio] hoc est po. nūtificatus: qui oibis precerat sacerdotibus. Erant et illi tria genera sacerdotiorū: sacerdotibus faciendis perant. **G**Salij] a saltando dicti a numa pōpilio instituti: qui xii. numero fuerūt: quo tpe de celo clipeus cecidit. et flamines qui a flosculo lane quē pīminētē cā super apicē ferebāt denoīati sunt. **G**alterū secōdū **G** Mibil necesse velle de se dicere: Lato: et ne videatur artogans excusat se et facit quandā digressionē quā dicit ad rem tri pertinentē cā probationis **G** Aideris exemplū probationis et iūnūtatiois cā. **G** Homerū] patrē oīm bonaz artū. **G** Nestor] de virtutibus suis p̄dicet. **G** Tertiā boīm viuebat etatē. hoc est qđ erat in tertia etate: hoc est qđ habebat circiter octogintaquā annos: qđ etas dicebatur. spactū trīginta annōꝝ: sed scire debem⁹ qđ tribus modis etas intelligit: interdū est ponitur pro anno: et tūc videtur deriuari anno. interdū ordinē ipm anno: hor boīm: vt infantia: pueritā: interdū vero spaciū. xxi. annōꝝ: qđ appellat Homerius: qđ apta sit ad generandū. Homeri autē carmē est būiusmodi

hoc est due etates boīm inuicē distātia erat cōsumpte Nestori: qđ sic Et. in latīnū cōvertit. terciā boīm viuebat etatē. possumus etiā etatē hoc loco: vt superius dixim⁹: tripartitā in boībus esse dicere: et in eo quidē hīnia melior est sensus. **G** Aut insolens: cū quo nō nōmō solere hoc est cōuersit

N possit loquax de se multa magnifica dicens relata verba: ex eius lingua melle dulcior fluebat oratio. Dux ille scilicet agamemnon qui cum Achille contredit: de quo et ceteratione oratorum fecit nestores Homerus et eorum tractante concordia. Unde agamemnon eius cognita sapientia inquit: quod potius optabat bene decem ataces in exercitu: quod breui suparet troiam. Atax aut fortissimum fuit. s. Thelamonius. Nam duo fuerunt Thelamoni et oile: ut et funtas facias oile. Thelamoni autem eaci filii duos habuit filios Theus et Tristis: et Thiacem ex alia uxore. hic cum arma achillis tam mortuus bene non posset in furore dominus se ipsum iterem. At sed supplebat ut decem similes nestoris habent. at enim et sed semper differuntur significat res. Troia, puinca pars: in qua est illud ciuitas quam greci dicunt interduo vero significat ludum equestrem puerorum et ciuitatem quam primo condidit eneas cum in italiensi pfectus est: vi nec te troia caput. Sed redeo facta progressione ne videatur arrogans seipsum laudare incipit de se ipso dicer: et narrare magistratus quos gesserat. Cirrus persarum rex de quo inquit nunc ibeillio senectute sua lenissime Miles nomine est professionis militis: et has duas partes in equo. s. vii equites et in pede vii pedes dicuntur: et virtus militum appellatur. dicti vero a milite nario numero: quo proficiebatur legi nos: quos et greci dicunt qm

Adules

virtusbus suis predicit. Tertiā iam enim etatem hominum vixerat: nec erat ei verendum neyera de se predicans: nimis videretur: aut insolens aut loquax. Et enim ut ait Homerus ex eius lingua melle dulcior vebat oratio: quā ad suavitatem nullis egreditur corpus viribus: et tamē ille durus Grecie nūc optat: ut Thracis similes decem habeat. At ut Nestori quoniam. Quod si acciderit. non dubitat qui breui troia sit peritura. Sed redeo ad me. Quartū annū ago et octogesimū eadem posse velle idē gloriari quod Cirrus: sed tamē hoc queo dicere: non me quidē bis esse viribus: quibus aut miles punico bello aut questor in eodem bello aut consul in Hispania fuerim aut quadriennio post cum tribunū militaris depugnauim apud Thermopilas. M. Altilio. L. Labrone consulibus. Sed tamen ut vos videtis non plane me eneruantur: non afflxit senectus: non curia vires meas desiderat nisi rostro nisi amici: nisi clietes non hostiles. Nec enim unquam sum assensus illi veteri luardo propter prouerbium: quod monet mutare fieri senem: si diu velis esse senex. Ego vero me minus diu senem esse malebam: quod esse senem antequam essem. Itaque nemo adhuc uenire me evaluit: quoniam steti occupatus

tes: sed quod terni tribus tribubus rānēsium lucerū tictēsium ad exercitū mittebant: fuit autē tribunū militum cato sertorius bello: et occupatis thermopilis fugis presidiis hostib⁹ depulit: fuit enim tribunū militum in Sicilia. Itē proī et in sua pūtura sardinia subegit. Itē cōsor: quoniam lutiū flaminiū consularē senatus mouit. quod ille in Gallia ad cuiusdam scorti specaculū electū quēdā ex carcere fugulari iussisset. Apud thermopilas mōtes Iōgissimos in occidente icipientes et in egenū mare finiētes: et totā greciā per me diu diuidētes: apō quos atrocb⁹ rex cum romātis: in quo bello tribunū militū fuit Cato. Octē thermopile porte callidae: aquae: quod ibi sunt aliq̄ aquae: callidae: vene emi callida vero porta

Euria loco senatoꝝ et cōsulta: curia dicta quod ibi curare stat̄ ro. Curiae meas desiderat. sed deficit a curia. desiderare ei est ē absētē eripe. non ei est op̄: ut vires meas curia desidereret: quoniam quidē me his assidue in senatu. hic sepe historiā pōit desiderare. p̄ deficere: ut desiderata sunt. et militia boīm. vñ nota quod ut dixim: sum orator fuit: et in curia se exercebat in genē liberatio. i. foro autē in genē iudiciale in amicis et populo in genē demonstratio. Scimus enim tria esse ḡha cāp̄: deliberautiū: et iudicia legi Kostra: aut forū significat. i. quo nostra nauis p̄ signi laude victor: hīte suspensi fuerāt: tāq̄ in loco frequētiori: ut oēs videret. Clietes: quoniam cōtētes a colo dicitur: cui correlatiūē patronus: quoniam eū in cā dedit: sic filii et p̄: vñ ē nomē patrocinii cāp̄ defensio. Hospites externe hoīes et amici. quo rūtata necessitudo et reuersitātē fuit ad intē suscipiēdor: quod et deū ipsi hospitalitati p̄ficerat. quē loquuntur.

Urgitū

Ellense

A u

Liber

G Minus malle] non magis vellere. **G** Ante q[uod] fuisset scz sener: nanc dum iuuentis sui iuuenilia tractauit: et sic ceterarum etatum que sua fuerunt officia libenter exequi: nūc cū sim senex senita mihi caro sunt officia. **G** Conuenire iuuenire. alioqui: Iuuenire enim et repertire in hoc differit op[er]e. iuuenire est rem questatam offendere: reperire aut est a casu Quidius. Tu non iuuenta reperta es. **G** At minus] antipopbora. **G** Alter vis] viri dicitur: et idem est. **G** Nec vos quidē] responderet an tipophore. **G** Lenturionis] centum militū p[ro]fecti: et decuriones decem militum: centuria vero dicitur que sub uno erat centurione: et cū nūc centurio dicitur et decurio centurionis et decurionis curionis dicitur. **G** Quātū potest. s. ut p[ro] qualitate eratis vires habeat: ne ille quidem nūc ponit ne et quidem quod iterponatur aliqd. **G** Magno desiderio virtutum: qm̄ tñi habebit virtutum: quātū. s. satis erit: et quod sibi nō deficit vires. Ponit enim desiderium pro re deficienti. **G** Per stadium] curriculā et locū ipsū ubi currebat et ludebatur significat: vocabulum aut est grecum hoc enim primū ab hercole serunt esse constitutum: et eo quidem spacio qd ipse vno sub spū cōfecisset: et ex illo stadiū appella tum qd in fine respirasset: atq[ue] sicut significat aut octauā milia pars. **G** Milo. s. crotoniata de quo dicitur. **G** Sustineret bovē] taurū effi quendū cōsuevit milo a teneris annis sustinere suts bumeris: et hoc quidē ad m̄los annos effectit: et cū tā taurū grādis eēt: ad modū milo nō malore ipsū tātūdē agebat: et id oībus stadio oīplie spectaculo fuit: s[ed] suis istis cōfidentis virtibus nō abiuit impunis. **G** Forte enim] fortuna nodosam quandā querum loco deserto lacente offendit: et cuneos ab his in se factos habentem q[ui] scindere agricole robusti nō poterāt: et vt illi vires suas ostenderet: querus ipsas aperire manibus conatus est: cunei prossiliere q[ui] primum: quercus vero manus in lontis illis affixas inclusit et futura nocte cum discedere nequisset eum lupi cōmanducarunt. **G** Alres ingui] pitagore] qui cum p[ro]luntent aduentasse nobilissimam etole cuitatem: ibi de reris natura omniū grauter et ornate et copiose disseruit: et ibi a rege interrogatus qua potissimum arte valeret: et an sapiens esset: respondit nullam artem scire se. Et aut ingenium subtilitas quedas nature et sapientia. **G** Salustius in catilinario: ingenium nemo sine corpore exercebat. **G** Isto bono. s. virtū] Paululum etate progressi] iuuentis scz virtuti etate. **G** Cursus] ratio bona quod etas est certus cursus et una via quod p[ro]mo infantia: postea pueritia: deinde cetere etates et quelibet habet vires sibi conuenientes et congruas. **G** Cōsternitas] conuentens tempus: unde tempestivitatem dicitur ut tempestivus esset: hoc est in ipso tempore. **G** Infirmitas] quod non sunt firmi in propoisto. has partes Morati] in tria tāgit optime: vt reddere qui vocem iam sit puer: et pede certat signat humuz gestis paribus colludere et ipsa colligit ponit temere et mutatur in bozas. **G** Ferocitas iuuentis] Moratus: imberbis iuuentis tandem custode remoto Gaudet equis canibusq[ue] et apicci gramine campi. **G** Constātis etatis] virilis scz. **G** Moratus: cōmissis studiis etas animusq[ue] virilis querit opes et amicitias insecuris honoris: cōmississe cauerit. quod mor mature laborat. **G** Maturitas] qd quicquid agit senect: agit et mature et sapienter. Sed vt banc partē Moratus intelligit hoc loco eatorum gratia prebeam. **G** Perepli] quia dicit matrinitas tracca similitudo est a frugibus: que maturantur et percipiuntur. **G** Audire te] bene obseruat preceptū Moratū: qui dicit primo medium: ne discrepet inimicu. Omnia enim adducit a p[ri]ncipio usq[ue] in finē in laudationem senectutis. **G** Masinissa] hic rex fuit mauretanie que provincia in ap[er]tūra est: socius et confederatus populi ro. de quo dicit. **G** In secundo bello punico quod semper fauens fuit populo ro. et maxime fuit amicissimus istius Scipio: de quo Galerius etiam ponit exemplum. **G** Hodie] aduerbiū temporis dictum ab hoc et die. **G** Frigoris] re] sic sit de ipso Tibullus: non mibi pigra nocent nec hiberna frigoris noctis. Non mibi cū mul-

ta dedicat imber aqua. **S**ummam siccitatem soliditatem quod nullum catarrum passus est: hoc est desuetudinum humor. Nam est desueto. **O**fficia que debentur effici a rege. **T**emperantia abstinentia a potatione et luxu et alijs bmo: est in temperatia ut a Cicerone distini tu e vereri reborica ratione in libidinē: atq; in alios nō rectos impetus animi firma et modestata dñatio: cuius vero partes sunt tres. cōtinentia: clemētia: modestia. Nō sunt in senectute vires antropophora est. **M**ec postulatur q; eset contra naturā: cū naturaliter senectus sit sine viribus.

Spēs tuus. **M**asimissa que facit hodie nonaginta annos natus: cum ingressus inter pedibus sit: in equum omnino non ascendere cuz equuz exequo non descendere nullo imbre: nullo frigore adduci ut capite operto sit: summam in eo esse corporis siccitatem. Itaq; exeq omnia regis officia et munera. Potest igitur exercitatio et tēperantia etiam in senectute conseruare aliqd pristini roboris. Nō sunt in senectute vires: nec postulantur quidem vires a senectute. Ergo et legibus et institutis vacat etas nostra munera/ bus bis: que possunt sine viribus sustinēti. Ita q; non modo quod non possumus: sed nec quā tum possumus quidez cogimur. **E**lius. At ita multi sunt imbecilles senes ut nulluz officiū aut omnino vite munus exequi possint. Et id qui deū non proprium senectutis est vicum: sed coīmune valitudinis: q; fuit imbecillis. **P**africani filius is qui te ad optauit: q; tenui aut nulla potius valitudine: **Q**uod nisi ita fuisset: alterū ille extisset lumen ciuitatis: ad paternam enī magnitudinem animi doctrina vberior accesserat. **Q**uid mīrum igitur in sensibus: si infirmi sunt aliquando: cum ne id quidem adolescentes effugere possint. **R**esistēdū **Z**eli et **S**cioio senectuti ē: et ei⁹ virtus diligētia cōpēlanda sunt. **P**ugnādū tanq; cōtra morbiū ē: sic cōtra senectutem babēda rōvalitudinis: Extendū exercitatiōibus modicis: tātū sibi et potiōis adhibēdū: ut reficiāt vires nō oprimātur. Nec nō corpori solli subueniēdū est: s; etiā mēti atq; animo multo magis. Namq; bec quoq; nisi tāq; lumini oleū

liebat in cōtōe pp̄li rogati: vt illū regaret q; in suā familiā acceptaret: ne viderec aliq fraude fieret. **A**llor ille lumē **I**scus spēdor romae viris respectu p̄ris sui: q; p̄mus spēdor: fuit ciuitatis rōmane. **E**berior: abūdātio: doctria: q; fuit eruditior p̄re. **P**er enim sūm⁹ fuit pb̄us q; panetiū p̄ce proē habuit: s; iste fili⁹ eū doctria supauerat: q; virib⁹ eāre n̄ potuit. **I**nfirmi sūt imbecilles et debles. **R**esistēdū docimēta dat optia dī resistere possum⁹ senectuti. **D**iligētia: vt a nimia potio et ciboz supfluat. **T**āq; petra morbiū acut facit alijs febicitas: q; se abſuet a vino et reb⁹ si bi otrarijs. **I**habēda rō valitudinis [mod⁹] loquēdi. **C**ōfiderāda ē valitudo: et marie hīda ē cōfideratio vt recte valeam⁹. **E**xercitatōib⁹ modicis: cū mō et mētura factis. **M**ō opp̄mant: q; gg nimia potione et ciboz abūdātā vires suffocat nō reficiat. **I**ustiāq; oleū. **I**p̄ sūtitudinē oīdit.

A iii

Lex
Virgilius
Juvenal.

Valitudo.

Adoptio

Arrogatio.

Liber

- Anthus;** qd sicut videmus in lucerna: si nimis olet est papirus suffocatur: et ho ardet. sic in corpe hominum ppter nimia positione extingunt vires a corpis. **Animi** ho et corpora: qdā ingraueat exercitatio defatigatione: sed animi multo exercitando magis leuantur frūt subtiliores: qd p̄bāt et ipsi philosophi aīm esse īmorale cū monitu et exercitatiōne leveat: et corp' esse mortale et caducum: cuius in graueat exercitatio defatigatione: et faciat dñs tam inter aīm et aīam. **Sia enī qua vitum?** anim' ve ro quo sapim? **C Mā quos aut nūc p̄futat alias obiectioēs.** **C Cecilij** [de quo supra dixim?] **Sia t' Cecilius.** **C Comicos** [interest] inter comicum et comedū: qd comicius ille dicit qd comedias cōficitur ut Teren. plau. **Comed?** ho comedias agit: ut distriōes: sic tragiceus et tragedus: credam? tragicis hinc: quid de Colchide tornabanda tragedo. **H** Mos significat. sī esse stultos et qui creduli et qd oblitios: qui dissoluti sunt pars emi: stultus est cito credere et oblitiosi p̄teritaz rerū et necessariaz et esse intēperantes et dissolutos. **Q** uo vitta nō sunt senectutis? qdā essent p̄p̄ta senectutis essent qdā in oībus sensibus: et inbererent ipsi senectuti sicut dixim? casus igni et frigus aqueus. **S**ed ineris ignae sōniculosq; senectutis sensum illos qui sunt sonniciulosi inertis et ignauit. **E**st enim ignauit ab eo et nauis nō in ḡmatur: et significat boiem sine lige et arde aliquid rei faciēde. **Nauis** aut significat strenuū et p̄dptū alicuius rei faciente a nauis celeritate dicitur: et ignauia est animi. inertia vero corpis. **P**etulātia sine freno lascivit et petulces lascivetes et libidinosi: et petulātia ipsa lascivita: a pero petis dicta est. **C** Magis nō probator. ergo malor. **S**ic adoptat cōparatio nē. **D**eltratio la recta via discessio: et latinū nomē est ut dicit Mo nitus dictum a lira: que est fossa et sulcus rectus: qui cōtra agros tuēdos ducitur: et in quē vīlo ter re decurrat. hinc deltrare a recto recessere Plautus in amphitriōe. Deltratvrox. et grecū etiā nomē est: et tunc per scribitur. ut deltratio: et tractū aigreco. puerio. **Q** uatuor robustos subiungit exē plū de Hippo cecō: de quo supra dixim? **C** Domū familiā oīm domesticōp. **C** Et ceteras jā carum defensiones cuius correlative est patrociū. **C** Nec languēbis est intelligendū: nec et languens nec sane accibebat senectutis. **C** Enebat habebat desiebat alibi pro dirigere. **C** Aduebat p̄p̄ seruoz est. **C** Verebatur: cu reuerēta timebat: et est p̄p̄ze filior. **C** Liberi filii: et tantū plurarē de clinē. **C** Liber ho libri duo designat et corticē et codice. Liber liberi bacchū notat: et hoies suo tureviū te. **C** Ad nos patr' p̄p̄ze romae disciplia: iterdū p̄ doctriā: iterdū p̄ bonis morib' ut hic capi: vñ est discipliat. **C** Monesta lab honore dicta: et nūc honorata significat: cuius p̄es sui queror: p̄ pudētia tēperatia: iustitia et fortitudo. **C** Mācipata est. **C** Ierua est a manu et capito: qd altos in sua capiat p̄q testate: vñ seruū mācipū dixim? A ture aut bellū atq; tract' est sermo: qd cū capitalia eīnt bella: in quibus oēs hoies occidebant accessit postmodū in captiuis quedā būtanitas: vñ nō interficerent: sī mācipant et vñderēt: sī eīnt fuit: vñ fuit nō a seruēdo: Is a būando dicit: vñ et mācipati serui et manus suis hoc est donati libertate: et extra manū. et p̄stamentis: cui debeat per epitionē. **C** Senile aliqd stat ad mores ut in eo sit maturitas. **C** Aliqd adolescentis: ut in eo sint urbanitates: sales et iucundatates. **C** probō. **C** omēdo laudo. **C** Septim' lex seipso probat hoc: **C** Originū. In quo oīm cluctatū

De senectute

cleru[m]ij

Itallearum ponebat originem: id originis libros vocavit. **I**n manib[us] que tunc scribuntur: in eo oīa
in iuratis monumenta colligebat. Monumenta enim sunt historie: et alia scripta ac facta memoriae ca:
Monumē
tum
Monumē
mentum
demonstrant. Vero quicquid mortuorum causa edificatur est: et ad aliquorum memoria factum est. ut piram
des et plena carniacum ab admonendo dicitur: et ideo secundum id est prope via. homines erant: aliquia ut pres
terentes a domonstrantur: et se fuisse: et illos esse mortales. **C**ausarum disceptatione poterit et cōtradict
etur. **I**llustrissimorum nobilissimorum non vilius personarum. **C**onsilio ipsius et limatas facio. Intelligere
postulumus quod orationes que in publico recitabantur domini eliminabatur et dicuntur: quod cum recitabantur ferantur
quodcumque notarii tam velocitas manus habentes quod ad verbum illas rotas scribabant. Ciceronem ergo post recitationes emendasse nulli dubium est. Sed igitur pro milione habuit totam recitare non potuit propter tumultum clodium horum. Ius quidem humana est.
Jus.
Fas.
Juspon
tificium
Jus cluſile
Quae sunt exercitatio[n]es ingenij. He curricula mentis. In his desudantur atque elaborantur corporis vires: non magnopere desidero. **A**dsū amicis: venio in senatum frequens: utrumque affero res multum et diu cogitatas. easque theore amici non corporis viribus. Que si exequi nequitem tum lectulus oblectaret ea ipsa cogitantur quia agere non possem. Sed ut possim facit acta vita semper ei in his studijs laboribusque viuēti non intelligit: quādo obrepit senectus. Ita sensim fine lenti etas senescit: nec subito frāgit: sed diu turnitate extinguitur.

Equistur tertia vituperatio senectus: quod ea carere debet: luptatibus: Opereclarū munera etatis siq[ue]d[em] id aufert nobis quod ē in adolescentia virtuosissimum

vel melius ut sit aduerbiū. Non dubitauerūt enim maiores nostri propter et litteras affinitatem et vesperū et vesperū dicere et inani et mane et berti et bere. Juue. Res hodie minor est bere: quod sicut atque eadem decesserit exiguis aliquid. **C**urrentia stadia quibus adolescentes currēdo saltandoque exercitantur. **A**dū amicis: ad defensionē amicorum vento. Adesse enim sepe viri pro defendere. **T**unc illius: et podesse. **F**requēns: pro frequēte ut libēs pro libēte. **R**ecēs pro recēte: ut sole recens oritur. **A**duimus: et ad vobemēram cognitionis: et diu quantum ad tempus. **L**ogitatas: et bene et prudenter fecisti. **L**ato. Parum enim prudens sis existimat qui accessit ad orandum: nisi prius domi que dicenda sunt excoxitauerat inquit Plutar: op per auctoritatem Demosthenis cōprobatus est. Teren. enim interrogatus in senatu Atheniensis sententia suam: ter respondit. Non enim premeditatus sum. **L**ectus meus: lucidus per diminutum dixit lectus autem dictus est quod ad se homines fessos allicit. **A**cta: scilicet bene temperanter et moderate: quantam reseruant vires. **O**brepit clangulum subintret. **S**ensim: paulatim sine sequi quod homo non sentit.

Equis tertia vituperatio senectus. Reddit docte et attentu et suis auditore transiudo ad tertiam p[ro]p[ter]e iupiorum diuinis. **O**p[er]a licet op[er]a futare opinionem illorum quod se senectus vituperat quod voluptatibus careat. **O**p[er]a admirata est Vir. **O**ptime. vir.

Monume
tum
Monume
mentum

Jus.
Fas.
Juspon
tificium
Jus cluſile

Pythago
rici
Pythago
rei
Pythago
risle,

Juuenalis
Lurricula
Adesse
Tullius

Lectus

Ister

Vetus
Terentius

GAccipite] audite: ut acceperit nunc danaum insidias. et criminis ab uno: dicere omnes. **G**Ueteris orationem: vetus enim interdum ad vituperationem. Teren. Ueteris poete male respondet. **G**Archite] hic fuit tarentinus summus physis erat platonis. qui grece vnam egregiam orationem contra voluptatem composita: quam catoni filius praefecto cum quinto Fabio ut vidimus supra quidem suis hospes attulit: et eam ipse traduxit in latinum. et in hoc suo inserti sermone. **G**Magni opium ad scientiam que facit hominem: et est commendatio testimonij: ut faciat fidem quod genus inter-

currens appellatur. **G**Predari]

Opus ad pharam et nomen. **G**Zadata] a quodam hospite suo. **G**Nul lam] hec est illa oratio archite in qua ordinem rhetoricum seruauit. pro me enim fecit propositionem: secundum rationem. tertio rationis confirmationem: quarto exhortatione postmodum conclusione. dicit ergo. **G**Dicebat]. s. archita: et bene inquit dicebat oratoris est aperte distincte et ornate dicere. **G**Capitulum] mortalitatem a capite de nominamus totum quod maximum est in homine. **G**Cuius] ratio est tetigit artem quod est maxime factendum. **G**Voluptas] est effulgens vocabulum messum: sicut valetudo venenum factus. Voluntas quidem est delictum quoddam sensus: et sic nunc capitur. Et voluptas etiam est quedam animi sucedentia et delectatio qua sepe vtitur. **G**i. in epistolis: et quia ista vocabula messa sola per se posita: ut plurimum in malam partem sumuntur ut hic quando in bonam partem accipimus aliquid addimus epitheton: ut bene vale: bona valitudo bonum factus. **G**Effrenate] intemperanter. **G**Ad potendum] in sua potestate habendum: et bene elegit verbis aptum quod propterea est in voluptatibus. **G**Hic]

est ista voluptate: et est rationis confirmatione. **G**Partie] p. qua morte adstre debemus: ut dulcis amor patrie. Item vincit amor patrie laudumque immensa cupidus: et pro voluptate pecuniarum aut aliis cunctis aliis rei prodimus ipsam. **G**Cum hostibus sunt enim ab ostimento. id est equamente dicti adeunt enim primum ex equa causa et indicta et hostes. et inimici in hoc differunt quod hostes sunt publici inimici vero priuati: ut nihil est tam inimicum: quam voluptas. **G**Magnum factus: quia est bonum ut diximus. **G**Ad suscipiendum est capere ad perficiendum. **G**Stupra] in virgines. **G**Adulteria] in uxores. **G**Flagitium] omne magnum scelus et potissimum in libidinibus a flagitando dictum quod est quodam ardore et igne petere. **G**Illecebris] attractionibus ab illicendo. **G**Quis deus] aut per mebus qui hominem ex limo fecit: et postmodum solis calores infundit: aut ipse deus: qui regit omnia. **G**Dono] quod fit nullo merito intercedente. Donum ut inquit Donatus diuidatur. **G**Donum et premium hominibus. sed donum et munus tam ante factum quam post factum datur. Premium vero non nisi post factum. **G**Nihil] dictum quidem a nec et hilo. quod nec hile sit. Nihil enim est medula sambuci sive canne. **G**Cicerio] in tusculanis. Sarcum sudans intendit nec pergit bilum. **G**Airtutem] virtus cum voluptate et libidine esse non potest. Et virtus inquit Cicerone in veteri rhetorica est habitus animi in natura modum rationis contentaneus. **G**Jubebat] p. decerne re etiam ponebant antiqui: nunc pro lavelle et precipere: et nota est quod omnes iste sunt exortationes que collocantur in medium orationis. **G**Quanta percipit ut omnes habeat voluptates ad omnes sensus delitamenta similiter visum. auditum. gustum. odoratum. et tactum. **G**Eccipi possent] quia voluptates ipse impediunt omnem cogitationem mentem et rationem. **G**Pestiferus] bene comple-

Voluptas

Hostes
Inimici

Flagitium

Donum.
Munus.
Nihil
Nilsum
Licerio.
Airtus
Cicerio

bus esequia in propositione dixit capitalorem pestem. **T**longiusq[ue]r quantus ad tempus Hec cum. **L**. Pontio. Nunc ponit quomodo: et cum quo habita fuerit illa oratio et quis ei tradidit: odo est. Mearchus tarentinus hospes noster dicebat se acceptissima maioribus natu. Arbitram locutus tecum cū. **L**. pontio: tce. p cuius noticia hec legimus in Litu libro octauo. Rupes inter romanos etiamines federibus et eodem tempore Lito Ueturius Spurio posthumo consulibus. Et Samites eo tempore Herennium postulum: et **L**. Pontium eius filium regem habebant. hic enim et

L. Pontius ad romanos legatio et mem misit: et infecta pace legati res uersi sunt. unde suo et suorum consilio usus decreuit bellum romanis inferre. Itaq[ue] romanum exercitus in alias angustias cogere cogitauit. Similavit essi luceria Apuliae ciuitatem Romane colonie ob fidere: et illuc duz treu exercitus aggredieretur: quod fecit. **T** Nam q[ui] primum romani exercitum apuliam miserunt ad Luceriu auxilium: ad quam adeundam due erant via: una preter oram supni montis: que tu sed longior erat. Altera ha p[ro]furcas caudinas brevior: q[ui] non videtur considerantes ut citius recte elegere. Alterum locus iste ut scribit Lutus hoc modo angustus erat. Galerus duo alii angusti silenosq[ue] sunt montibus montes circa p[ro]p[ter]e eus inter se tunc iacet inter eos satis potens clausus in medio capi[us] herbidus aquosusq[ue] per quod medius iter est. Sed anteq[ue] remias ad eum intrande p[ro]mo angustie sunt

et b[ea]nd eadem qua te insinuaueris via retro repetenda: aut si ire porto perges per altum saltum. at tio: et impeditoremq[ue] euendendum. In cum campum via alia per causas rupem romano remiso agmine dum ad alias angustias p[ro]tinus pergerent: sepem detectam arborem saxonumq[ue] lacientium adiacentem molem inuenire: quo p[ro]tinus capitos esse intellexerunt. **L**. Pontius vero postquam ut ex optauit romanum tendebat exercitum custodiens exitus legatos q[ui] proximam misit ad patrem quid faciem dum esset de capro exercitu: romano. Respondit o[ste]s eos liberaliter citissime dimicando intractos quod. **L**. Pontius stolidum esse existimauit: et patre delitate: et iteru misit ad eum legatos: quib[us] r[es]pondesteru omnes simul: et ad unu esse interficiendos de integro et terribili patri misit legationem: et ad concionem suam veniret qui statim plausum concessit et ad filium vescus est: et sua respondens validis rotibus corroborauit. et inter alta verba bec dicit. Est ea romana gens q[ui] victa quiescere nesciat: et bis dictis patriam remeauit. **L**. Pontius postea suo usus consilio fecit furcas fieri humiles: et sub ipsas omnes romanos spoliatos preterire et premi quidem consules inclinati capitibus iuertu sub iugulauit q[ui] gradu p[ro]m[ptu]r erat dignitatis et ad bac ignominia p[ro]m[ptu]r fuit. Majorib[us] natura: q[ui] p[ro]successione res geste et historie behabat. Karus enim erat vius I[er]marus ap[osto]l[us] antiquos q[ui]us o[ste]s scripsit logine Plato: qui sciendi gratia ferme terrarum orbem peragravit. et pitagoreo nomine in Italia venit et tareunt arbitram thymenum. Brothemi magna sapientia viros agnouit. **G** Savientia I[er]m[on] re esse gratiam est animo referre munere agere verbis. **C**icero in epistola ad Attium. Nec enim tu mibi modo gratiam babuisti: sed accumularissime retulisti. **T** At id scilicet voluptas. **G** Impedit galligatus pedibus sicut a soleris expedite traciu est. **G** Conflitu declaratio rerum facienda. **T** At ita dicam modum loquendi quo vitimur q[ui] aliqd ipso dicitur. vt nunc oculos metis cu[m] p[ro]p[ter]e oculi sunt capitibus. **G** Perstringit h[ab]occupat: inde p[ro]stigatores dicuntur isti qui facilius videre res q[ui] non sunt in esse. **T** Cu[m] virtute conseruatur communicatione et consuetudine: virtus spiritus dulcis: et voluptas amat ea q[ui] sunt sua via et virtuti quidem labores et sudores multe sunt dulcia. vt Luca in nono. Serpens est fons ardor aene. Dulcia virtuti sunt: et sunt q[ui]d[em] ab alteris caronis. **G** Inutus se[nt] p[onit] q[ui] mali cosecutum est ex voluptate: et q[ui] ipse fecit contra leuis flaminis voluptuolu[m]. **L**. Pla. frater Titi Flaminij de quo optimus in principio fuit consulin gallia c[on]sulpi[us] ap[osto]l[us] placet: et cu[m] ibilius ageret consulari cuiusq[ue]

Valerius

Cicero

Prestigia fortes.

Lucanus.

Liber.

meretricis amore inductus quedam boiem interfecit; quae in carcere detinebat cum illa die; et hucus vidisset mortem boi; et cupiditate videre quod contra legem et iustitiam fecit pro voluptate; quod ipsum interfecit; non debito loco et tempore determinato; sed in quadam portici, sine officio debito; quis ille mortem meritus esset; et quod eo tempore frater suus Titus Flamininus erat censor non fuit illis annis tunc Stephenus sed postmodum finita fratris censura; qui durabat per quinque annos. Cato factus est censor; qui Tullium Flaminium pro illo scelere puniuit quod cum de senatoria dignitate deiecit. Quia cenuit ejusceps senatoria dignitate eum paucare.

Notandum infamie dandam. Nam nota est infamia. Ille enim s. Lusius Flamininus. In Gallia scilicet cisalpina apud placentiam; duae enim sunt. Gallie. Cisalpina et Transalpina. Quia scorto meretricio ibi scortum scorti et virtus generis est. Fratre suo dicit enim frater; quia si tunc alter. Elapsus est Jeuasit penam; et nullus de eo vero factus est. Tibi et Flacco; qui censes facti fuerunt post censuram Euij flaminij. Imperij dedecus. Igitur in imperio romano magnus dedecus erat; quod qui erant cum magistratu talia voluptuosa facerent majoribus nam tu. quod ut dirimus rarus erat litterarum vius. Apud pirribus legatus esset quoniam. scilicet ptribus erat imperator. Tarentinus; i.e. ductor eorum exercitus contra romanos; ut dirimus. Lynea thessalio; i.e. de thessalia; iste autem cineas pceptor fuit Piribei et pclarus pbns cum recitasset aliquis pbri opinions ut stoicos summi boni in vita ponentem iter eas et referebat opinionem. Epicuri; cuiusdam Atbenensis eo tempore viventis per quod ptebat se esse sapientem et summum bonum in voluptate ponebat et talia dicenti assuit. Ea fabri eius legatus romanorum; que soliti mirari de eis hac re dicebat quod oia. scilicet facerent ad voluptatem et referenda ad voluptatem; quod faciliter ipsos nicerent si voluptatibus se dari; quod sunt cōtra omnem virtutem publicam. Decius: duo fuerunt Scipiones. Decius pater et filius; qui ambo se pro republiquo deuouerunt. Decius autem pater in bello latino ut inquit Plinius apud marserum flumini castris cum et Almanio torquato college somnium obuenisset eos fore victores; quod dux in pleno decidiisset cum collato cum collega somnium conuenisset. ut cuius cornu acie laboraret; dux se manibus deuoueret; inclinante sua pte se cum hostiis exercitu per valerium pontificem diu manibus deuoueret; ipetu in hostes facta Victoria suis reliquit. Publius vero Decius filius; de quo nunc agitur consulatum cum fabio maximo cum Galli samnites vimbri tuscis contra romanos conspiraret ibi exercitu in acie ducto; cornu in respondens se et hostes diu manibus deuouerit; ipetu in hostes facta Victoria reliquit suis corporibus collega laudatum magnifice sepultus est; hoc autem non siebat per voluptatem; sed per virtutem; ergo quod dicebatur virtutem esse per voluptatem errat. quod si virtus per voluptatem esset virtus quidem esset serua voluptas; quod est fallsum. Quod sua sponte; ut fecit ipse Decius; illion per voluptatem; sed sponte; et tunc est nomen

Frater.

Plautus.

Dulta et genus et casum h[ab]et sicut forte. **C**um manu noua] d[omi]ni gramina canent. **P**ersius. **M**eppe boe
affidue tam clare manu senestras irat. **S**preta] et contempta quod spemere est iucere et despicer. **P**ersius.
Contemnere est de aliquo nullā existimationē habere. **Q**uorsus hec] excludit quod male senti-
tunt quod senectutē vituperat: quod careat voluptate: cū magis in eo sit laudanda q[uod] vituperata. et ei
b[ea]nde gratiē innotales. **C**aret epulis] antipophora ab aduersariis facta: quod senectus nō potest
se implere epulis ppter debilitatum stomachus: et caret illis sumptuosis cōiuīsijs q[uod] dicuntur opipa-

ra bene inquit epulis. Sunt enim et
vile hominū dapes deoꝝ. **C**la-
ret etiā responderet obicitio[n]i fa-
cte tu dicis q[uod] senectus caret epi-
lis et structis mēsis et poculis: et
go caret vinolentia et ebrietate: et
indigestione: et ineptitudine som-
niorum quod est laudabile: et non
vitupabile. **A**muletā] a vino et
lento. Lentes aut in cōpositione
significat plenū: ut temulētus. vi-
nolentus plenus vino. **C**ruditate
indigestione. Juue. Et crudum pa-
uonē in balnea portas: hoc est in-
digesta. **S**ed si aliquid. Ordo ē
aliquid est dandum voluptati: q[uod] im-
moderata et c. **E**cetera dicta sunt
q[uod] parenthesim. Diuitius et bene-
q[uod] iste Plato diuino quodā spiritu
erat inflamatus: quē et de deozū
natura: tanq[uod] quedā philosopho-
rum dicti preceptor et socratis et
Aristotelis fuit et multorum aliorū
sapientū. **C**Diuitiū post regulas
ponit credula. iste em Diuitiū filius
fuit. **M**Diuitiū ciuis romanus p[ro]f[ess]or
clarissim⁹ in p[ri]mo bello p[er]unico p[ro]f[ess]or
mus ex hanali p[ro]lio p[ro]f[ess]or car-
thaginensis romā victoriam de-
portauit: q[uod] postea factus senex ta-
li voluptate delectabat: quod suis cū
familiaribus frequentissime cenita-
bat: et nocte domū reuertebat cuius
multis funilibus accēsib[us] et cū uno
tibicne: q[uod] ante ipm sonabat. **R**e-
deutū a cēa: q[uod] ib[us] cōs: q[uod] clement
in die siebat. Antiquū em solū semel
in die cenitabat et illis cenā inscupa-
bant. Quod ast nos dicim⁹ pran-

Persius.
Sperneret
Contemnere:

Epulis
Dapes

Amuletā
Cruditate
Zuuenialis

rum delectationem corporis voluptatibus ma-
gis q[uod] cetu amicorum et sermonibus metiebar.
Bene enim maiores accusationem epularem
amicorū: qui avite coniunctionē haberet: cōiuīsi
notarūt mel? q[uod] greci q[uod] hoc et idē tū cōpotatio
nem tū cōcenationē vocātūt quod in eo genere

dū erat illis inordinat⁹: cib⁹: quod dabat milib[us] ne penit⁹: tenui
biū aut nomē et vſus ēnūero singulariꝝ p[ro] plurali. vt hostis h[ab]et muros. **F**unalia] aut a fine. q[uod] nō
dū erat vſus bōb[us] cerei. **T**ibicne a tibia et cano: quod et facit tibicne q[uod] p[er] fineresq[ue] dictimus tibicē
binc est q[uod] illū bi est longū. Aliud tubicē a tuba cano q[uod] illud bi est breve: q[uod] nulla fineresq[ue] fit Tib-
bia aut dicta ē q[uod] tibicis cruris aīalū siebat: nūc marie ex duro. **G**bla] et pbama magna rex: pba-
ma ḥo est cōs ad oēs et rā fier p[ro]traig[re] tenax q[uod] nūc veri. **S**odales] dicti quasi simul edales: q[uod]
m[od]i vna mēsa edat. **S**odalitatis] Sodalitia. **C**Ad e[st] q[ui]store] p[ro]fecto erario reip. **C**ōstitutio] ab illis
epibus sodalitates sunt cōstitute: q[uod] statuta cybeles de phrigia romā portata fuit: de qua ponit
Etale. in. capitū. de religione. in. lī. viii. capitū. viii. h[ab]et h[ab]et tāta venerab[us] romani suscepit quod
vñusq[ue] volebat eā ad domū suā portare: et cū tāta cerebāt ceremoniū et plurimi cōiuīsi et q[uod]
sumptuosū vtebat et multe tūc sodalitates siebat. vñ ipa sodalitas nata sūt cū anteā nulla eēnt. **E**us
ig[er] romā portata ē plaustrō et porta ē iuxta capena a scipio[n]e nascita fuit accepta Juue. Da testē
rome tā scūm q[uod] fuit hospes. Numinis ideis q[uod] siebat in idā silua troiana. Due em̄ sūt idee vna in
phrigia: altera in creta. Etatis fortasse virilis tūc. **Q**uia p[re]grediēt grauescēt. **M**ultiora a tri-
tibis tactus sermo ut sunt mibi mitia pomā. **Q**ui hoc idē seculis cōiuīsi. **G**In eo g[ra]m. faboꝝ:

Funalia
Tibicē
Lubicē.

Tibia
Sodales
Valerius.

Gullenaiſſ
Ida

Liber

Totum est. sc̄ potio et cennatio et bene. **C**a enim nunc grecos accusat: quia res semper debemus denominare a prestantiore: ut cum sint tria genera vite in homine. scilicet vegetativa: que est in plantis: sensitiva que est in animalibus brutis: rationalis que est in homine ab hac prestantiori: vita hominum denominabatur: et dicitur vita rationalis. Tempestius que in suo tempore proprio sunt. **C**oequalibus sensibus similiter eratis vestre. **C**ermonis auditates: quia senes semper sunt loquaces. **C**onstitutus sicut auditatem remouit. **C**ista qui non sunt in me: sed in alijs. Ies

Vita:

differat bladimēta. nā iste ab h
diffiri ve dixi. Vult enim p̄baf
q̄ sensib⁹ et aliq⁹ voluptate mo-
derat̄ ē. **C**arere s̄ē. ne s̄ēnt̄
qz enī sensē sentiunt̄ voluptates.
Magisteria maḡ d̄: q̄ ē superior
alijs et vocē qdē in oī arte. cur? om̄m
vocat̄ magisternū: vñ nū debem⁹
scire q̄ ap̄b̄ artīquos erat hoc isti-
tutū in cōmūnū sodalit⁹ q̄ p̄elige
bāt̄ vñ de ips⁹ dñm et p̄ncip̄ et
magistrū q̄ iparet̄ ē illis cōmūnū
iste sū assūptio magisterio bēat̄ ē
pare illi sodalit⁹: r̄m̄ cetera p̄po-
nebat̄ aliq⁹ p̄clusōes et disputa-
tōes: ve mēns remotis ille dispu-
tarēt̄: et virū elegātor poeta sit.
Alt. an bone. et xenophob⁹ d̄ idu-
cit vñā disputationē: Amor virū
spōtanēa volūtate an coacta pue-
nit̄. **C**is fūmo. s. les disputationēs
delectat̄ me. **C**ā sūmo magro. ab
illio. s. quē p̄legerūt̄ dicit̄ em̄ ma-
gistrū nō solū doctores artū s̄ ali-
or̄ rex qz magis ceteris p̄nt̄: bic
et magistrā dicit̄. et magistrā
stūd̄ p̄ moderari: vñ arbitro: elle-
dictos magros. **C**In poculo. i. p.
cibā. poculū aut̄ ē iſtrumētū quo
bibit̄. Siposlo lēcopotatōe ita ipz
appellat̄. **C**Aliuta in qd̄ oīa q̄
n̄ sūt̄ degustata. vt ē illi. **A**lt.
q̄ libato sūmo ten⁹ attigit̄ ore: ko-
rātia itā p̄ rore alīsa nō inūdātia.
Refrigeratio estate: ex q̄ ē senes
bñt̄ volūptate. In locis fabis vbi
Ca. bēat̄ p̄dīta. **C**ōpleo. p̄fectū
mēr̄ facio: vt ex sua prudētia et sa-
via: qz vbi **C**a ibi oīs bñuūdī do-
ctrīa: et diuīa qdā sapia. At nō art̄
pophor̄ ab aduersariis. **C**Itillatio. Irritat̄. voluptatis. **C**Sz ne desideratio qdē qd̄ ē mul-
tū laudabile in senectute n̄ bñt̄ irritat̄. et desiderat̄. et reabsēt̄. et q̄ desiderat̄ ē subiect̄ et su⁹ illi⁹ rei desiderat̄. et cū senes n̄ bil deside-
ret̄: sūt̄ liberi et illi⁹ rei bñt̄ volūptate. **M**ibil aut̄ ē molestū qd̄ nō desideres. qz qd̄q̄ desiderat̄ ē mo-
lestū et graue nō bñt̄ibus: vt verbi gratia aliquis desiderat̄ habere alas: quas cū nō habeat mole-
stia afficit̄: sed multa sunt genera molestie. **C**Sophocles. p̄clarus poeta atbeniensis de quo dī
vimus. **C**Ebus venereis. honesto vñs us est in re in honesta. **C**Meditora. scilicet dēt̄ et istā
bestiale libidinem auertant̄ a me. **C**Istinc̄ a rebus ipsis venereis que non sunt in me. **C**Ave
furioso. ja quo furor tu⁹ recedit. furitatus vero: qui furit ex causa: vt Chōrebus. **C**Virgilianus fu-
ritate mente chōrebus. **C**Agresti duro et inexorabilis. **C**Lupidis enim rerum talium odio
mēt̄ molestū ē fortasse carere. **C**Saciatis vero et ex-
pletis. in hoc differunt quod expleri est tantummodo plenum esse: faciat̄ vero vitra modum ho-
mīibus autem qui sunt faciat̄ et expletis illis rebus est lucidius carere q̄ frui qd̄ est in sensibus.

Magf.

Virgilinus

Diodorū

**Molestia
Sopho-
cles.
Saciatus**

mēt̄ molestū ē fortasse carere. **C**intimum est: id marime probare videbantur.
Ego vero propter sermonis delectationem tē
pestiūs conuiuijs delector: nec cum equalibus
solum qui pauci admodum restant: sed cum ve-
stra etiam etate atq̄ nobiscūz habeoq̄ senectu-
ti magnam gratiam que mibi sermonis audi-
tatem aurit̄: potionis et cibi sustulit. **Q**uod si
quem etiam ista delectant ne omnino belluz in-
dixisse videar voluptati cuius ē etiā fortasse q̄:
dam naturalis modus non intelligo ne in istis
quidem voluptatibus ipsis carere sensu sene-
ctutem. **N**e vero et magisteria delectant a ma-
ioribus instituta: et is sermo qui more maiorum
a summo adh̄ibetnr magistro in poculo et pocu-
la sicut in Symposio xenophontis minuta at
q̄ rorantia et refrigeratio estate et vicissim aut
sol aut ignis ibernus que quidem in sabinis
etia⁹ persequi soleo: conuiuiumq; vicinorū quo
tide compleo quod ad multam noctez quā ina-
xime possumus vario sermōe producimus. Et
non est voluptatum tanta quasi titillatio: in le-
nibus credo sed nec desideratio quidem. Nihil
autem molestum: quod non desideres bene so-
phocles cum ex eo quida⁹ īā consecuta etate q̄re
ret vteretur ne reb⁹ venereis dī meliora īq̄t̄.
Libenter vero istinc̄ tanq̄ a domino agresti ac
furioso profugi. Lupidis enim rerum talium odio
sūt̄ molestū ē fortasse carere. Saciatis vero et ex-

Non caret ergo habet qui non desiderat quia desiderare est de re absenti: et cum non desideramus aliquam rem ipsa non caremus: unde sequitur quod non desiderare est iucundus quam desiderare: quod dicit ergo et ceterum. **B**ona etas ipsa iuventa sive adolescentia. **P**aruulis rebus ut vi pede certo signat burnum. **D**einde his etiam sive voluptatibus que habentur in senectute non oino caret: quasi non potest ita bene comedere sicut iuuenis: nam enim quantum satis est sumit cibum: et ex eo fructum voluptate.

Ut turpione ab ambiuio noie puto minime: et ponit similitudinem de iulis qui sunt ad spectandum in

pletis iucundius est carere quam frui. **Q**uiaque non caret is qui non desiderat: ergo non desiderare dico esse iucundius quam frui: quod si istis ipsis voluptatibus bona etas fruitur. **L**ibetius primus paruulus fruitur rebus ut diximus deinde bis quibus senectus: si etiam non abunde potitur non omnino caret ut turpione ambiuio magis delectatur qui in prima cauea spectat: delectatur tamen etiam qui in ultima. **S**ic adolescere travoluptates proprie intuens magis letatur. **S**ed delectatur etiam senectus procul eas spectans tantum quantum sat est. At illa quanti sunt animuz tanquam emeritis stipendijs libidinis ambitionis contentionis inimiciarum cupiditatium omnium secum esse: secumque ut dicitur vivere. si vero habet aliquid tanquam pabulum studij atque doctrine nihil est ociosa seuectute iucundius. **M**orividebamus in studio dimittendi ne pene celi atque terre galluz familiarem patris tui. **S**ci pio quotiens illuz lux noctu aliquid describere ingressum: quotiens nox oppressit cum cepisset mane qua delectabatur: cum defectiones solis et lune multo nobis ante prediceret quid in leutoribus studijs: sed tamen acutis que gaudebat bello suo punico. **M**euinus qui truculento plautus qui sedulo. **E**videt etiam senem lliuuz: qui cum septem annos antequam ego natus sum

vite rebementer intentum esse aleti rei ut dicimus emoriebatur risu. **L**atine dicit quod grece geometriam et astrologiam: quibus dies noctesque iugulatisse gallus adeo quod tam cibum dimittebat ut obseruaret cursus stellarum: et ex eo magna voluptate capiebat. iste autem pclarus fuit et familiaris pauli emili parris istius scripto. qui contra perses apud lacedemios bellum gessit. quod dictum est bellum macedonicum de quo scripsit. **L**ibetum secum duxit: et ibi cum eclipsi facta esset solis oculis obstrupuerunt credentes malum prodigium bellum futuri. quos ipse gallus ait: et omnem risonem ademit eis ratione eclipsis ostendens: bec autem sit per interpositionem lune. **L**unarius autem eclipsis sit interpositio de terre inter lunam et sole: quid luminis luna habet recipit a sole per se enim est corpus obseruatur unde luna quasi lux alterna dicitur est huiusce domini regni roem. **L**iber de deo per naturam graphicem scribit. **C**ur se oppositus his enim est repetendum oppositum. **N**octu obseruando sidera a quo studio nunc diuerterebatur dimittens etiam cibum. **G**Defectiones latine dicit quod greci eclipsim dicunt. **A**multo ante quasi per unum annum. **P**redicere lante dicere. **Q**uid in leutoribus studijs quod respectu astrologie et geometrie sunt leutora studia ista humanitatis. vult ergo per exempla probare etiam in ceteris litterariis studijs magnam esse voluptatem. **A**cetus quod ex subtilli et acuto ingenio. **B**ello suo puncto Meuinus hic comitus fuit tertius numero qui ut dicit Hiero. vice mortuus est pulsus roma factione nobilium accepit pateretur et quendam comedie fecit quam bellum punctum appellavit. **L**liuus quod lliuus andronice dicebat

Urgilius
Laeua

Aberro
Lucanus

Proverbiu
Persius.
Lucius

Luna
Cicero.
Defectiones

Hieron,

Liber.

Lui. autem a dñō suo lilio Salinatore de quo supra dicitur denotatus & quia erat doctissimus poeta tragediarum scriptor ob ingenij meritum & quia liberos eius eruditus ab ipso salinatore donatus est libertate, & multas fabulas fecit. **G**licius. id est emissus in pronuntiatione. p. Lu ciuij. **L**assib. doctissimus homo jurisconsultus fuit qui multa commentaria in iure ciuiti & in iure pontificio fecit. De huius. p. Scipio. qui sua etate primus erat ideo dicitur huius. **F**lagrantissi ardentes senes contra dicimus ignauos: & differt a fragans. id enim est redolens Virgi. Redolere & ibimo flagrantia mella. **A**d. ve ro cethegum: hic pclarus vir. fuit qui vix eloquenter indagauit: & ro cabulorum pprietatem quem suam medullam. Ennius appella uit. & recte quia ait ore loqui alio summo pectori & medullitus est. nam loqui ore & summis labris est inepte & inconsiderate et temere. **S**uadam autem dixi quia sua si & persuasio est finis oratoris: qua inductur animus auditorum ad credendum. unde Vir. male sua da famas. **Q**ue voluptates sunt comparande. quasi dicat nulle.

Scortum. **S**coruz scorta enim sunt coria que trahuntur & detrahuntur vnde inde a corzatis: vi molita credantur. hic a similitudine dicimus in veteris genere. **E**rescent cum estate: & nunc definiunt senescere. **V**enio nunc ad voluptates agricolarum. vult ostendere quod in agricultura senes maximas habent voluptates. vñ nota qd apud maiores nostros maximi p̄cipit singularis bonoris erat agricultura vnde emeriti milites illavabant preterea ex arato ad magistratus senatorios creabantur. vt. **C**incinus. **D**elector & delecto in una & eadem significacione: sed delector deponens delecto neutrum. **H**abent enim rationem cum terra: pbat quod videtur accedere ad vitam sapientis viri. nam ut vidimur in georg. & astrologie & aliam ruriterum multarum scientia agricola debet esse peritus vnde dicit habent rationem cum terra: & duplex est sensus aut computationem: aut qdum expendat in arando & in alijs officijs & qdum lucretur: aut rationem id est causaz ut pro qualitate terre committat semina. **P**lerumq; maiori: vt in egipcio pro uno centrum & ducentum reddit in libia. **L**um fenoze a feru dicto qd credita pecunia alia ferat ipsius terra. dicta est autem a terrendo eo quod territor. **M**anibus butus vero duo sunt potissimum loca ut inquit Varro Terra celum deinde perticulatum vtriusq; multa. **Q**ue gremio trahit similitudinem a mulieribus & describit omnes ferme agriculturales. quibus ostendit illis delectari multum. & debemus quatripartitam esse rationem agrov qd Virgilius complexus est in geor. iii. libris. est enim p̄mus satorialis ad seminandum: & iste pprie vocat arum: est acer consitus ad plantandum tertium pascaus ad pasca. **Q**uartus florens adolera: & florares & apes: **G**ubacito sex a ratione & occasione domito. **E**xcepit quasi rem cadentem accepit. Est etiam occidere aliquem honorifice domi suscipere. **O**ccatum per sincopam quod occatum dicitur. i. occultatum & operatum ab ob & ceco as. ex quo nominata est decatio. qd aut sic se bz qd mo facimus semina & illud satio & illa semina cum occemamus. s. operimus & tegimus a ratione ro

Genus.

Occatio.

eatut dicitur. **C**apore calore et humore quibus omnia oruntur. **C**ura firmata fibris radicibus. **C**urpi in arboribus et plantis masculini generis: in pistacia feminini. **C**ulmo genicula to: est enim culmus a radicibus usque ad aristas: quia ante ipsum regularum coperebatur domus. vñ culmina dicebantur unde abhuc nomen seruatur. **A**lt. horrebant culmina regnum. Geniculatus ast dicitur quod huius genua i. nodos ad similitudinem genui. **G**aginis liliis leuitis spolijs: quas Seruus dicit stipulas. **P**ubescens a situdine verbescens. **F**riges a fruente i. palatu: ut dicitur seruus. **S**pice hebe a spe dicitur sunt. et ut seruus a spicis et spiculum dicitur. **L**i. in aratro. **S**pica illustris ferens insigui corpore virgo sed a neutro tantum singulariter numerum inuenimus. spicos autem de maturis abusus discimus. nam proprie spicus est cum aristis adhuc tenuis in modum spiculi eminent munitur a similitudine castorum que dicuntur muniratello. **A**ristarum ne aues ipsas comedant: bic vallis est pallus: hoc vallum est ipsum regnum ex vallis factum. **A**rista autem dicta est ab areo quod sit arida **V**allum he enim ait Varro a vino dicte sunt id autem a vi bine vindemia quasi vini demta. **R**equiem bunc textum allegat priscianus: et dicit declinari posse tam tertie quam quinte declinationis. ut bec requies citis. et a quies cōpositum. **O**mitto enim vim ipsam: per stat in contemplatione nature ipsius terre: ut ostendat magnam et singularē in ea esse volupratem et facit unam occupationē colorē rhetoriciam. **A**lm̄ potentiam ut longam multa vi muniet albam. **E**x fici fucus fici. et fucus secunde et quarte declinationis pro arbore et fructu dictimus sic frequentissime.

Culmus.
Virgilius
Genicula
Friges.
Spice.

et cum vapore et complexu suo diffundit: et elicit herbescentem ex eoviriditatem: que nostra fibris stirpium sensibus adolescit: culmoque erecto genicula rovaginis iam quasi pubescens includitur. Ex his cum emergerit: fundit frugem spicem ordine structam et contra auium minorum morsum minitur vallo aristarum. Quid ego vitium satius ortus incrementa commemorem. Sacri delectatione non possum: ut me senectutis requiem ob lectamentumque noscat. Omitto enim viam ipsam omnium qua generantur e terra que ex fici tantu grano. aut ex acinovinaceo: aut ex ceterarum frugum aut stirpium minutissimis seminibus tantos trunco ramosque procreet maleoli: plante sarmenta vites: radices: propagines. nonne ea efficiunt: ut quemuis admiratio delectetur. Cilicis que natura caduca est: nisi fulta sit ad terram fertur eadē se erigat claviculis suis quasi manibus quicquid est nacta complectitur. Quā serpētē multiplici lapsu et erratico ferro amputatis coercetas agricolaram: ne siluescat sarmentum et in omnes partis nimia fundatur. Itaque ineunte vere in hisque relictis sunt existit taliter ad articulos sarmotorum eaque gemina dicitur: a qua oriens

vitur Tullius et Plautus hic fucus pro virtute corporis secunde declinationis. **E**t acino vinaceo ex grano quod est in via. **M**alleoli: ramii vites qui absiduntur ex ea ut plantae aliud dicitur malleoni. quod formam malleorum habent cum eis absidus medico vitis veteris qui alter plantati non vivent. Plante que fuit ex ipsis malleolis. **S**armenta purgamenta ipsarum a sapo sapris quod est purgo: aut a serpus paup. quod est purus. **R**a. rum. vñ sarapa vinea putata. hoc est pura facta dicitur. **P**ropagines que fuit cum rustici vitem suprimunt: ut ex una plures faciant in similitudine arcus et tunc habet primam longam. **A**lrg. in. ii. geoz. **S**ilarium alte flexo propaginis arcus. quādo vero habet primam breuem tunc pugnem significat. **V**irg. generosa ppago: et dicta est a. p. pagando ut rustici faciunt in virtibus. **C**aducia que cadit ad terram nisi sustentetur furcis et valles quod nisi. **F**ulta. id est sustentata a fulcio fulcis quod est sustentum et sursum ergo. unde furce dicitur sunt que sustentant aliquem arborem cadentem vel aliquid aliud. **C**lavicularis suis hoc dicunt capreolos quicquid matutus complectuntur arborem vel ramos vel vallos aliquos. **Q**uid est nacta. i. t. inuenit: sunt aliquia verba que aliud in praesenti aliud in preterito profecto significat ut nascitor: acquiror. nactus sum inuenit: ut fruor. i. vtor. fretus sum. i. confisius. **Q**uā serpentes vitem extendentur et explicantur se per ramos multipliciter et vario lapsu. **A**mputatis superflua de mens et pura reddens. Unde dicunt putum aurum. id est purum. In omnis actus quod est plurimis numeris. **P**artis est et alia regula quod noia in his in noiatuo potius in ipsis in ea faciunt accusatum pluralem. **V**el omnia nomina que in genitivo plurali in ium faciunt. **I**nvente incipiēt hoc nouo vere. quod dicitur nouum adulterum et precepis. **E**xistit Ieminet ab extra et fisto. **A**rticulosis diligens: qui sicut digiti slectuntur. **G**emina quā oculos ramorum dicunt. quando in se incipiunt

Ciceron
Vallus
Gallum
Arista
Vites.

Varro.

Malleos
Sarmen
ta
Propago
Virgilius
Fulta.

Gemina

**Aue
Ophaces**

apparere ut Virgilius in georgi secundo. Nam que de medio trudunt se cortice gemme. **Succo**
terre de calore solis iquota ab his oriuntur cuncta duobus ut inquit Ouidius. **Per acerba immu**
tura. **Unde vocantur ophaces vne que nondum mature sunt et vinum ophacum.** **Pampinis**
palmis. **Fructu letius aspectu pulchrius bene maritauit hec verba; quod fructus letificat bo**
mine pulchritudo mouet ut pulchra mouent oculos. **Cultura lars ipsa colendit.** **Administratio**
rum i vallozum et cannarum que sustentant vites per ordinem positas et ex ad manus dicuntur ad
miniculi. **Coniugatio** quasi in
lugum posite. **Keligatio** leuz re
ligantur cyparis i vallo. **Irrigati**
ones quas faciunt agricole per ri
uos ut irrigent plantas. **Possones**
quas aut ad irrigandū aut ad plā
standū faciunt. **Repastinationes**
per remotionē terre a radicibus
vitium: et per adjunctionem sicut
res ipsa postulat. **Stercorandi**
quod fit per sterces sparsum supera.
Quē de rebus rusticis scripsi. **Ca**
toles librum vnuꝝ de agricultura
scripsit quod adhuc inuenitur: et in eo
tractauit de vi agricultura utilica/
te stercorandi. **Unde accusat Hes**
iodum poetam grecum qui de a
gricultura ad fratrem persim scri
psit vnum librum quem
inscripsit quod primo car
mine georgicorum inseruit. **Quid**
faciat letas segetes. hoc est
quo side

re terram

In quo nullam fecit mentionē de
stercorandis agris quod est in ar
te agriculturae potissimum. **Do**
ctus in eo quod dixit doctum mo
mordit eum. **Ne** verbum quide
nora est hec locutio: quod cuꝝ
ponitur ne semper quidem est ter
ritum: et nunc ne verbum quidem.
At Homerū ad hoc ne diceret
aliquis pro besido: quod ad illō
tempus non erat usus sterco ratio
nis et ideo de eo non dicit commi
morat Homerū de ea re mentio
nem fecisse in odisea: et patet de Laerte Alieis patre. **Se**d in magna dubitatione fuit] et est
tam apud latinos et apud grecos quis fuerit ante homerus an Hesiodus. Et ideo nunc dicit La
to ut mihi videtur: ut inquit Eusebius quidam Homerū et Hesiodum temporibus fuisse autem
quisbus vixit patrem Laertem. Desiderare absentiam. ut ante diximus. **Mec** vero nunc tangit
illa quattuor genera agrorum que dictimus. **Segetibus** terra a serendo. vel a semine: ut inquit
Virgilius varro. **Quid** faciat letas segetes. **Et** pratis que dicta sunt quasi parata quod sine os
pere parata sunt quibus nihil potest nocere. et sunt sine labore agricultarum. **Vincis** autem a vite
multe dicte sunt sicut et vinea. **Pecudum** pastu inquit Varro de lingua latina ad Liceronem
et standi fundamentum pes a quo dicitur in edificiis area pes manus et quod negotiis institutis pe
dem potuisse a pede pecudem appellariunt. **Examinibus** apum collectionibus et significat etiam
linguam illam medianam bilancis et subtile iudicium alicuius rei. Apes dicte sunt a pedibus: quod
sine pedibus nascantur: vel quod ad inutem teneant se pedibus ad similitudinem racemū quarū
Constitutiones ordines plantarum: quod faciunt semper ad imitationem alicuius littere. **Inst**
tiones impositiones furculoꝝ: cum de una arboꝝ in aliam. Et senectus est natura loquacior: rueret

Begetes.
Virgilius
Pratum.
Vinea
Varro
Examen.
Apes.

vna sese ostendit que et succo terre et calore solis
augescens: primo est per acerba gustu: deinde
maturata dulcescit vestitaꝝ pampinis nec mo
dico tempore caret et nimios solis defendit ar
dores. **Qua** quid potest esse tum fructu letius
tum aspectu pulchrius: cuius quidem non utili
tas ine solum ut ante dixi sed etiam cultura et
ipsa natura non delectat. **Administrorum or**
dines: capituz coniugatio religatio propagatio
vitiumq[ue] sarmendorum ea quā dixi aliorum im
missio. **Quid ergo irrigationes** quid agri fos
siones: repastinationes proferant: quibus sit
multo terra fecundior: **Quid de utilitate loquar**
stercorandi: **Dixi** in eo libro quem de rebus ru
sticis scripsi de qua doctus Hesi. ne verbū qui
dem fecit cui de cultura agri scriberet **At** Home
rus qui multis ut mibi videtur ante seculis fuit
Laertem lanientem desiderium quod capiebat
et filio colentem agrum et eum stercorantem fa
cit. Nec vero segetibus solum et pratis et vineis
et arbustis res rustice lete sunt. Sed pomariis
etiam et hortis tum pecudum pastu et apum ex
aminiis florum omnium varietate. Nec cons
ditiones modo delectant sed etiam insitores quibus
nihil inuenit agriculta solerti. Possunt per se
qui multa oblectamenta rerum rusticarum: sed
ea ipsa que dixi serio fuisse longiora: Ignoscetis
autem: na et studio rerū rusticarū proiectus sum

ra senes ppter experientia multarū rex & copiam. Eam senectutē. ¶ Indicare liberare. Adas
cus curius subiect exēplum preclarū ut probet maximam agriculturę ecē voluptatē. Curius enim
prestansissimus ciuis Roman⁹ preclarissimus fuit imperator: qui paruo contentus erat. ¶ Trium
phavit de samnitibus Sabiniis & pirro: et postea in villa sua continebat diuitias maxima cuz pau
pertate viuere voluit adeo q̄ semel est inuenitus in foco apud ignem coquenter rapas: que res
samnium peruenit ad aures & ad ipsum p̄primum magnum pondus auri miserunt. quod negles-

git: vt patet in texu d̄ pirro: qui

pro parentim militauit vt dixim⁹

¶ Triumphasse fuit enim triūp⁹

bōnor victorie habite qui siebat

cum curru & equis albis cum ma-

xima laude & cum clangoribus tu-

bis & omni genere musicorum vi-

ctori roman⁹ reuertente: quem du-

plicem esse diximus. ¶ Luius] cu-

rii. Villam domum & habitatio-

nem rusticā dictam a vebens,

do qđ illuc vebitur quicqd in to⁹

to rure colligitur: aut dictam aval-

lis quibus circūdatur: & differt a

rure qr̄ rus est ip̄e ager in quo est

villa. ¶ Contemplas] quasi quā

dam religionem: quia nibil in eo

erat splendidi cū magnifice vil-

le antea fuisse. ¶ A me] id est a

rure & villa mea: qr̄ erant vicini p-

dīs & ville: & est modus loquen-

ti quo multum vtrur. Admirari

cum laude virtutis continentiaz vi-

lupendebat. Est autem continen-

tia per quam cupiditas cōsili⁹ ra-

tione regitur: vt inquit Licero et

est spes temperantie. ¶ Tempor⁹

cum antea multe magnifice ville

erāb⁹ vbi souetur ignis. Ignis

autem est ipsum elementum: vt fert sine signe focum. ¶ Non enim p̄ preclarum responsum ¶ Tantus

animus] qui multa contemnebat: paucā vero desiderabat: quod idē legitur de fabricio: vt paruo

q̄ potentem fabricum & bene tantus animus: quis enim est qui auri auditatem nō babeat. Vir-

gilius. Quid non mortalita pectora cogit auri sacra famē. ¶ Aie] pugna: significat autem tria &

ocult visionem: & cultri acumen: & structos milites ad pugnam: ¶ Pecunia] est enim a pecoribus

dicta pecunia eo quod antiquorum. vniuersa substantia in pecoribus constabat ¶ A meipso] hoc

est ab oratione mea agri colendi: quia iam ingressus erat in contentionem diuitiarum. Dicit ne re-

cedam⁹ meipso: & subiungit nobilitatem agriculturę in qua preclaros homines fuisse commemo-

rat & vocatos ad senatoriū dignitatem & subiungit exemplum de lucio. ¶ Qu. cincinnato] bie-

autem agriculturę inuigilabat: & cum romani maxima annone charitate laborarent. erat qdas Ro-

manus clarissimus frumenti eo tēpore maximam babens copiam: & ipsam multo distribuens co-

glitauit primam occupare & fieri dominum rome alliciendo annos illozum dono frumenti. quod

autem vt cognitum est a senatoribus quam p̄imum. ¶ L. Qui. Cincinnatum] dictatorēm orau-

fint qui tunc erat rur. & quando fuit ei nunciatum arabat: & dimisso aratro venit roman⁹ & dicta-

toriam accepit dignitatem. & illum quem diximus diuitem scilicet spuriū melium regnum affectā

tem per magistratum equitum. ¶ Atum seruiliū ad se vocari fecit & si tre negasset ipsum traberet

vi vel interimeret. vnde cum adiuvū venit fugere cepit: quē persecutus interficit & domū eius vt in

quit pl. solo equauit. vnde locus ille equumelium dicitur & hoc fecit in secunda dictatura ¶ Magi-

ster equitum] quē vulgo dicit el senescalco de campo. hic vero p̄im⁹ erat dictator & p̄fectus erat

regendis equitibus

¶ Occupati] preventum ante q̄ fuga euaderet. ¶ Et ce-

teri senes] vt. L. Qu. Cincinnatus] Officio] beneficio & honestate salutaris p̄tindeviūt boies

¶ Ad cultum deorum] ppter sacrificia vitulō: & agnoz & altaz rerū que diis fūt. ¶ Om̄ bec instat

cōtra gulosos & pbat dō in sensibus est voluptas sensuū vt in gustu & visu ¶ In gratiā redeamus]

B

Villa.

Rus:

Contine-

tia

Licero :

Focus.

Ignis

Urgilius.

Pecunia

Magister

equitum.

Liber

**Redire in
gratiam.** pacem facimus cum voluptate de qua male diximus: et huc eis ea habuimus: redire enim in gratiam est contrarium illius quod dicimus indicere bellum. **Assiduus** id est diuites. Nam assiduus diuitie signifit facit et diligenter et attenuum: et tunc dicitur ab aliis video quod est insto alicui rei. Id autem ex ad et sedeo et diuite: et tunc exesse et do das cōponitur quasi quod alicui det. **Referta** la sarcio cis quod est impleo. **Cella** generale est nomen: unde addidit vinaria: id est cella ubi stat vīnum quod vulgo dicitur cellariū. **Olearia** vībi oleū. **Penuria** vero vībi sunt oīa necessaria adiūcūm ut panis: caseus: carnes salite: candele. **Locuplex** vībus bōis plena: sed p̄p̄se locuplex dicitur qui multa predia possidet locos et possessiones: dictus a loco plenus quasi locorū plenus. **Porco** bonestus per singularem auxilium: et est intellectio: ut bovis b̄z muros et est aliud color: quod dicitur articulus. **Caseo** quod coacto lacte dictus est. **Mortuū** appellat alteram succidiā id est pernam quod dicuntur babē duas pernas id est succidiā agricultore vīas in carnibus salitis porcīnis et postissimum in lumbis porcorū quos pernas dicunt alterā in bortis et in olerib⁹ q̄bus maxime vīunt. **Montus.** dictū id est in cīdūt. banc vero non ius successione necessariā appellavit: et tā feminino et neutro designauit: et dicitur lardē signare. **Condimentum** clinavit: et dixit lardē signare. **Eō** dicitur a sapore meliorē habentia a cōditio cōdiūt conditū. **Super uacanet** quod est opus labordi: tunc nō debet venari: et auctorū quando cesset ab opere. Nec vī ad vīsū et vīlītātē. **Uberius** ibi maritauit hec vība. Uber autem et substantiū est: et mammā significat et adiectiū. ut hic et bec et hoc vber: ut atq̄ vberē glebe. **Specie** aspectu aspicio cis: antiquo verbo quo nunc per cōpositiōnē vīmūr. vīnō inspicio a quo ēt aūspiciū dictum ab aue spicida. **Allēctat** attrahit frequētū est ablātū. **Apriſtū** ipsa statione loci apriſtū. Est enim locus apricus sine frigore et gaudēs sole. **Salubrit̄** Inō marcidis: quod p̄creatur. **Arma** id est humeris depēdētia dicta sūt: sive ab arcēdo: ut inq̄t Uarro quod vīc arcem hostes et est repetitio. **Tale** et illud est plantū in circūlōe. Sibi sua habeat arma reges sibi diuitias diuites sibi bonores sibi virtutes sibi pugnas sibi prelia dum mihi abstineat invadere. **Calos** tarillos. **Tesseras** genē est studiū cū lapillis quadratis istincis aliquibus maculis aureis. hic erit dicāt spm ludū aleaz et scacor tesseras: vīnō erit aliquid edificia cū istis lapillis quadratis ornata et insignata appellant thesselata. **Ad** multas res quod quasi ad oēm istitutiōnē humane vite scriptis volumina: iste autem athenensis fuit socratis discipulus. q̄ inter alia de cīris scriptis de maiore et minore. **Economicus** id est de re familiari domus. **Inscribit** intitulatur. **In eo** li. s. economico. **Eridobulo** inōe p̄p̄to quod boni sit cōsiliū dico. et cōsiliū p̄fētātē ingenio et ablātū et gētū. **In simili** locū dōe vī possumus. ut summa virtutes et summe virtutis dīcūt. et talem ablātūm Seru-

appellat septimum casum: ut et pulchra faciat te prole parētem. **L**isander iste venit legatus ad cirum nomine lacedemoniorum: qui tunc erat sardibus clivitate preclara aetate que he sardes ium de climatur. **V**er summe virtutis. **A**quit inquit emilius probus quod magnam reliquit sui phamā magis felicitate & virtute partam. **A**socijs lacedemonijs confederatis. **L**orem jidest benih gnum & suarem: & hic & hoc comis & hoc come. inde comes comitis. **P**roceritates eminentias. **T**In quincuncem hoc est in spaciū quinq̄ vñciarum: & per separationem vnius arboris ad alteram in ordinem postie: unde nota q̄ vñcia tam ponderadaria & mensurandarum rerum est terminus. **H**umum sub ac. & pu. hoc est exaratum. **D**ixisse supple loquitur Socr. **S**olertiam jacutem & subtilem artem & subtilitas tem ingenij. **D**imensus passus ue significatio est nunc & actiue paulopost: ut **E**tqui Iego illa omnia sum dimesus mettor tristis. **O**rnatum persicus uno verbo. expredit quicquid dixit. **E**nophō in eo li. **G**emmis hoc interest inter gemmas & margaritas. qd̄ margarite sunt pertuse et albe: gemine vero diversi coloris & insegregi. **E**t ceterarum rerum et resfamiliares & militares. **A**barcum quidem Galerium Lorini ponit exempla de latinis ne mitis estimantibus videantur latini q̄ grec. **L**orinus enim ex **L**orini se non modo diligentiam: sed etiam solertiā ei⁹ a quo essent illa dimensa & descripta: & ei cirum respondisse. Atqui ego ista sum dimesus: mei sunt ordines mea descriptio. **M**ulte etiam ista rum arborum mea manu sunt fate. **T**um lisandrum intuentem eius purpuram & nitorem corporis ornatimq; persicum multo auro multis & gemmis dixisse. **R**ecte vero te dire beatum ferunt: quoniam virtuti tue fortuna coniuncta est. **H**ac igitur fortuna frui licet sensibus nec etas impedit quominus & ceterarum rerum: & in primis agricolendi studia reneamus usq; ad ultimum tempus senectutis. **N**o quidem Galerium coruimus accepimus ad centesimum annū vi tam produxiile: cu enī esset exacta iaz etate in agris eosq; collet cuius inter primū & sextū consulatum serz quadraginta anni interfuerūt Itaq; q̄tum spaciū etatis maiores nostri ad senectutis initium esse voluerunt: tatus illi cursus honoris fuit: atq; eius extrema etas in hoc beator quā media quod auctoritatis p̄ habeat: laboris vero minus aper autem senectutis est auctoritas: q̄ta fuit in. **L**. **C**ecilio. **M**etello

electrii
 & mensurandarum rerum est terminus. **H**umum sub ac. & pu. hoc est exaratum. **D**ixisse supple loquitur Socr. **S**olertiam jacutem & subtilem artem & subtilitas tem ingenij. **D**imensus passus ue significatio est nunc & actiue paulopost: ut **E**tqui Iego illa omnia sum dimesus mettor tristis. **O**rnatum persicus uno verbo. expredit quicquid dixit. **E**nophō in eo li. **G**emmis hoc interest inter gemmas & margaritas. qd̄ margarite sunt pertuse et albe: gemine vero diversi coloris & insegregi. **E**t ceterarum rerum et resfamiliares & militares. **A**barcum quidem Galerium Lorini ponit exempla de latinis ne mitis estimantibus videantur latini q̄ grec. **L**orinus enim ex **L**orini se non modo diligentiam: sed etiam solertiā ei⁹ a quo essent illa dimensa & descripta: & ei cirum respondisse. Atqui ego ista sum dimesus: mei sunt ordines mea descriptio. **M**ulte etiam ista rum arborum mea manu sunt fate. **T**um lisandrum intuentem eius purpuram & nitorem corporis ornatimq; persicum multo auro multis & gemmis dixisse. **R**ecte vero te dire beatum ferunt: quoniam virtuti tue fortuna coniuncta est. **H**ac igitur fortuna frui licet sensibus nec etas impedit quominus & ceterarum rerum: & in primis agricolendi studia reneamus usq; ad ultimum tempus senectutis. **N**o quidem Galerium coruimus accepimus ad centesimum annū vi tam produxiile: cu enī esset exacta iaz etate in agris eosq; collet cuius inter primū & sextū consulatum serz quadraginta anni interfuerūt Itaq; q̄tum spaciū etatis maiores nostri ad senectutis initium esse voluerunt: tatus illi cursus honoris fuit: atq; eius extrema etas in hoc beator quā media quod auctoritatis p̄ habeat: laboris vero minus aper autem senectutis est auctoritas: q̄ta fuit in. **L**. **C**ecilio. **M**etello

Liber

quedam functio animi vel corporis grauiores operis vel minoris. Dolor autem motus asper
in corpore alienus a sensibus. **T**In quem scilicet attilium calatinum. **E**ulogium] benedictum

mani primarum fuisse. **A**irum certe] maxima laus: qui primarius populi romani
fuit omnium ciuium. hic vero est ille: de quo inquit pli. quod dux aduersum carthaginenses missus
maximus et munitissimus ciuitatibus: etna trepanat hibeo hostilia prelia detect pachinu cepit
totam et Siciliu peraugam pau-

Pentifer'

Muto

Muo

celebus: quod sez dicebatur populi romani primarum fuisse. **A**irum certe] maxima laus: qui primarius populi romani
fuit omnium ciuium. hic vero est ille: de quo inquit pli. quod dux aduersum carthaginenses missus
maximus et munitissimus ciuitatibus: etna trepanat hibeo hostilia prelia detect pachinu cepit
totam et Siciliu peraugam pau-

cis nauibus magnam hostiam classem duce Namisciare superauit.

Carmen epitaphium quod erat

tale. Attiliu calatinus vir prima

ritus populi romani. omnibus con-

sentientibus. **G**rauis] venerabilis.

Pontificem] vel a ponte

sublito ligneo: qui est vbi sacra si-

ebantur dicitur: vel a ponte qui

est quidam pds ad diuinam **P**au-

lo emisso] patre tuo. **A**fricano] suo tuo. **D**e maximo] Quin.

Fabio Adaximo: de quibus su-

pra diximus. **I**n sententia] id.

est in explicatione mentis sue in

consilio quid faciendum: et quod

non factendum esset cur babebat

aliquid in senatu deliberari: et om-

nes senatores suam sententiam

dicebant. **M**utu] signo capitlis

annuentis alicuius faciendo vel

non faciendo rei. **I**d autem] dis-

fert ab anno nro rno. nam nu-

ture est capite annuere. Miserere

ro labore vel nare nscire oculis.

Honorata] non autem corrup-

ta que omnino grauis est. **S**ed

in omni oratione] id est in omni

meo sermone. vñ nota q ponit mo-

dum cōparade auctoritatis: que

quidem auctoritas ut dicitur est

sententia imitationis digna sine ra-

tione. hoc est ratio: id est causa n

queritur in ea ut solebat de pitha-

gora dicere. **E**fficitur] cōclu-

tur. **O**ratione] id est verbis lau-

datione et factatione de seipso cu

non veneretur propter iguauiam

suam et postulat venerari per eas-

mos et rugas. **Q**uia non canit

capilli albi. **R**uge] cōtracte cu-

res. **G**od honeste] hoc est cu vir-

tute et cōsternatio. **S**upiore] id ē

perita. **V**identur] cu nō sint le-

via atq; cosa: s singula atq; precipua. sez et salutari: vt summo mane tre salutari senes domu su-

am: si aliquid velint: habeantq; de quo Iuu: fecit mentione: vi mane salutari et c. **A**ppeti] adstrit-

consiliū. **G**Occidi] dare locū ipsi in oībus locis. **A**ssurgi] cu pretererū ipsi iuuenes assurgere

debita reverētiam et votis et gesuis perfolueri festinēt. **D**educi] de domo ad sepli comitari. **L**o-

suli] petere ab eis cōsilium. **Q**ue oīa] hec predicta **L**isandru] de quo diximus. **T**ribuitur] ex-

pectationis et estimatiōis datur. **M**usq;] q lacedemone **A**demorie pditū est] et scriptū et mā-

festū et mandatū memorie **L**udia] tpe ludor. **A**d lacedemōios legatos] sez qui in eodē specta-

lo erant apō athenas. **Q**a cūcō] vniuerso confūcto: qsi cōūctus dictus cūctus est totus vō a tot

quanta in attilio calatino in quez illud eulogū

vnicum plurime consentiunt gentes populi pri-

marium fuisse virum notum est eius carmen in

cisuz in sepulchro. Jure igitur grauis cuius de

laudibus omniz esset phama consentiēs: que

vīrum. **P**. Crasum nuper pontificem maximuz

quem postea. **D**. Lepi] eodem sacerdotio pre-

dītum vidimus. Quid de paulo aut Africano loquar: aut iam ante de Marimo quorum nō

in sūia solum: sed etiā in nutu residebat auctor-

itas: habet senectus honorata presertim tan-

tam auctoritatez: vt ea pluris sit: q omnes ado-

lescentie voluptates. sed in omni oratione mea

mētote eā me laudare senectutez: que fundamē

tis adolescentie constituta sit. Ex quo id efficit

quod ego magno cum assensu omnū dixi. **M**i-

seram esse senectutem: qui se oratione defende-

deret. Nou cant: non ruge repente auctoritatez

afferre possunt: sed honesta acta superior etas

fructus auctoritatis prebet extremos hec enim

ipsa sunt honorabilia: que evidētur leuis atq; cō-

munia salutari: appetit: decedit: assurgit: deducit:

reduci consult: que et apd nos et in alijs ciuitatibus

vt queq; optime morata ita diligentissime obseruantur. Lisandrum lacedemonium cuius

modo mentionem feci dicere aiunt solitum lace-

demone esse honestissimum domicilium senectutis.

Nusq; enim tantum tribuitur etati nusq; es-

set senectus honorator. **Q**uāmetam memorie

proditum est: cum athenis ludis quidam in the-

atrum grandis natu venisset: in magno cōcessu

locum ei a suis ciuibus nusq; datum. Cum aut

ad lacedemonios accessisset: qui cu legati esset

Guis habeat primā longā: et vnius corporis plenitudinē significat? **D**is vero vniuersalē: **S**ed ista sepiissime cōfūdunt. **A**ir. Oēmōs reuerti per troiā. **S**tati. Et totos imponā ordine nepotes. **L**o
cessū attheniensī plausus: signū approbationis et cōmendationis cū percutiōibus: manus dā
tū lacedemonios bene fecisse: et ipsi tñ nō faciebant et laudādo late demontos vituperabāt seipos
In nostro romano: semp̄ est cū grecis latīna cōiungit ne latīnū quidē grecis videretur esse mō
res. **I**n primis Jane oīa sīne explicatiōis mentis sue in cōcito. **M**onoxe: aliqua dignitate prece
dētibus. **S**z vis q̄ cōiplo. i. q̄
p̄nt iperare in clūtate vt senatores et cōsules et dictatores: nō au
tē qđ hoc loco intelligitur pro of
ficio militari. iperato es eīi ap̄
pellabātur quos dicit capitaneos:
os: et exercitui praeerant: et singul
at aliqua re gesta vel ab exercitu
vel a senatu hoc noīe nūcupātur.
Amatores natūl sentores augu
res. **V**oluptates corporis: ut et
bi et potionis. **F**abula: id est co
média: per similitudinē loquitur
q̄ sic ut comedia in actus est diu
sa: ita etas nostra in actu tñ pue
ritie tñ adolescētie r̄. **I**n exer
citatī: qđ nullas exercitationes bas
buerunt in rectitudine comedīis:
vnde. **I**n fine id est in ultimo
actus. **C**orrueris: id est defecet
rit nimis defatigati. Exercitatus
aut ab exercito differt in hoc q̄ ex
ercitatus qui est expertus: et exer
citatio et peritiā habuit alicui
rei dicitur. Exercitus est defatiga
tus: vt **A**ir. Mate illacis exercite
fatis. **H**istriones: enim sunt a
ctores comediarū dicti ab histrio
quodā q̄ homo cepit recitare: et de
tusca romaz ducus fuit. **A**t sāc
morosi antipobora facta a lacōe
er persona illorū adolescentulorū
qui audiebant. morosus aut dicit
tur quod varijs moribus contra
rīs et peruersis instrucrus: et est fastidiosus: et nulla re contentatur: et
molesti. ab angore. **I**n fragili corpoze: in omnibus indignationē habētes,
difficiles queruli: cum quib
nemo vñere potest: cuius contraria est facilis. Etiam avari. ab auro rere. qđ audiū sit eris. Unde
Zeren. Quanto sentores sunt. tanto audiores. Et horatius. Et inuitis miser abstinet. ac timet ut
quod res omnia timide gelideq̄ ministrat. dilator spe longus iners auditus que futuri difficilis q̄
rulus laudator. temporis acti. **M**on senectutis: quia si senectutis essent: in omni quidem sen
ectute essent: quod non est in omnī senectute: vt patet in exemplis. **A**t morositas: et adhuc vult ex
cusare illa vicia que dicuntur esse in senectute: quia non sint senectutis: sed morum sint: et subiungit
q̄d aliquas excusationes debiles. Est enim excusatio reprehensionis et culpe diminutio: sed que ex
cusatio. **C**ontemni: in contemptu filterum esse: quantum non sit quod iubeat. **D**espici: non
venerati a filiis: cuius contrarium est suspici haberi in honore. **I**llud: quorum illusio grauiſſi
ma est sentibus. **I**n fragili corpore: in vulnerato dīgito si quis tangeret. **M**oribus bonis: et
bonis addidit quia mos est verbū messum: quod bonus et malus sicut nobilis et illustris. **A**rtib
nia: i. disciplinis: dōtōis. **I**n adelphis. in commedia Zerenij que adelphis. dī. i. fra
tres q̄ duo fratres in ea diversis moribus inducuntur. **D**emea durus: et Alitio benignus et
comis. **I**n altero scilicet dēmea. **D**uritas: ita legit multi: sed Monius mar. dīritas legit hūc
extremum allegans: et dicitur duritas a deorum tra misia. **C**omitas: benignitas. **S**ic se conclusio
eratis semitis. **C**oacessit facetus sit quod

Alegria

Liber

veritatem sequentem. Generis grauis maturus; quasi sequens verum dicens. **G**absurdius I manus
dibilia sine loco. **Q**uoniam vte ad fonsam mortis per similitudinem viatorum dicit q si longius
ab urbe irent ad magnum viaticum ferrent: est qd absurdum et vituperabile: sic senes qui non multum
distat a morte. est absurdum babere et plus querere qd oporet et sufficiens sit ad parvum sui temporis
spacium peragendum: sed istud verum est terrenianum dicunt: id enim vitium coe oim est: qd nimis
ad rem in senectate intem sumus. **Q**uarta restat causa iordanis sequitur quo dixit. in quo premissu do
citem et attenuem reddit audito rem.

Gaugere tecido et molestia afficeret. **Q**ue certe confitetur ita esse
sed postmodum responderet dicens. **D**iuinus senem: deinde subiicit
argumentum: hoc modo qd mors
aut est negligenda aut optanda: qd
aut aia vivit aut moritur: si vivit
mors est optanda: nā certū est trā
sire ad meliorem locum et ad eterni
nitatem et felicitatem: optum ex
conditione et essentiā et natura
sie: et cum deus sit iustus vnicui
qd aie dat qd iuuā est. Anume vero
est eternitas ergo dat ei eternita
tē et locum vbi fruatur semper
no: aliter nō est iustus. iustitia ei
est vnicuiqz tribuere qd suū est: et
ut ait. **J**ustitia est cōstans
et perpetua voluntas ius suū vnt
cuoqz tribuēs. si vero moritur aia
mors est oīo negligenda: qd nō
sentiet amplius aliquē dolorē
morbi aut molestia. Ex quo vult
concludere qd mors nō est tumen
da: nec malum quidē est sed opta
da et bonum: quia post mortē ne
mo sit miser aut omnino beatus
et eternus est futurus. **T**atqz tertii
um hoc qd non capit aliquod medi
um hoc pacto: aut vivit aut mori
tur: qd necesse est qd aut vivat aut
mortiatur. **Q**uid igitur concludit quod dicitur? **Q**uid tū. tū. q. d. nibil est qd timere possim: si aut
nō miser. qd si omnino interit aia nibil sentit: et nō sentiendo nō potest esse miser: qd nullam potest
sentire mulierā bac vero partē optime exponit. **C**icero in li. tusculanarum questionā. **E**ant beatus et
futurus suū. q. d. si vult aia illuc post mortem pfectific: vbi euo fruatur tēpitero et felicitate adipisc
satur: qd aut mors optanda sit: et nibil sit ea prestantis. **M**iraculosa mors duorum filiorum sacerdotis
argue iunonis apud argos exponit. mos aut erat argui sacerdotis ad iunonis templo proficisci
quot annis inuenit bobus et forte fortuna cū pestilenta illuc maxima per aliquod temp̄ anteā sus
iulet: et oia pecora cōsumpsisset boues nō reperiendāt ad vēbēdūm currū ita cleobis et bito sacerdo
ris filij sub matre eunte sūgum ad iunonis templo duxerunt tunc uno religionē probans et init
ficam eorū fidem detulit matri: vt qd vellet audacter posceret qd nullam pateretur ab ipsa repulsa
Inquit illa: vt qd sciret dea vule: mortalibus ipsa preberet. Die vero secunda sacerdotes illi iuuenies
comperi sunt mortui quapropter probatum esse nibil morte prestantis: qd Herodo. inquit in p̄
ma historiā: sic exploratum pro certo habeat: et modus loquendi apud. **C**ice. frequentissimum in
bunc modum. **S**pero. confido et exploratum babeo. nam semper crescit oratio. **E**tas illa scilicet
et adolescentia quā nostra sensibilis. **F**acilius. quia habent maiorem materiam ad morbos: vt san
guine ut humorē quibus morbi nutriuntur: et in sensib⁹ nō ita feruor sanguinis: vt in adolescenti
bus est: nam sicut ignis multis lignis melius ardet: ita morbus multo humore et sanguine. **A**de
lius et pru. qd senes cum melius vivent. in quibus est mens ratio et consilium: per consequē
melius viventur. **K**ratio cognitio discrevonta. **L**or: siūm deliberatio. **M**ulte ei. vt sup̄ er
dictum est. **S**ed redeo quia per transgressionem accessit ad laudem senectutis: reddit vñ digredi
sunt est. **I**mpendentem. quasi instantem ad ruinam: nam impendeo secunde conjugationis est.

Senectus.

Gabinari ruinam tractum ab aliquo edificio ruinam minantur. Impendere vero tertie coniugati onis est considerare: ut Lucanus. Animū impendere vestrum. **S**ensi ego sp̄ iobat per exemplum propinquum. filij sui. Ad. Ca. Fratribus suis o Scipio. Pau. emili. huius Scipi. pater post triūphum belli macedonici septem post diebus duos filios amissit. **A**t sperat. I antipopboza: qui respondebit dicens. **I**nspicenter sperat. I quia sperare est expectare bonū futurum incertum quod dicit. **Q**uid enim est stultius? dementius. **S**enex. I antipopboza q̄ senex non habet quid plus ut speret. **C**ū id sc̄ posset cura re. **D**iu virū ad illud refert. hic consequitus est. **O** dij bonū ad intratice. **Q**uid est: q. d. nūl est in vita humanus. **D**a diu. i. concede. **E**xpectemus. pbat p exēplū q̄ in vita nūl sit diu quod sempiternum qui ad plus vicerit: vixit quidē. c. r. xx. an. **T**hartes orum. populi sunt in hispania q̄ est in occidente: ubi est littera: qd thartes. **S**r. **G**At scriptū ē ja scriptoribꝫ q̄ de lōgeuis scriptorū ve luti Lucian⁹ q̄ d lōgeuis scriptis. Argāton⁹. gaditan⁹: a gadibus nomē p̄pū q̄dē gades in occidē te sūcyltra p̄mōtorū calpē: vnde etiam mare gaditanum. **D**iu turnum diu vivere et sempiternū esse enī cuz id extremum: ut verbū ḡfa ultimus dies. c. r. xx. an. **I**l lud qd preterit. s. elapsi. c. r. xx. an. **E**fluxit. euanuit: q̄ non videat vixisse. **T**ātū remāet. solū illud remāet et sempiternū est quod cū virtute factū et coliciēta bene acte vite. **H**ore. lōdo naturalis: Ex horis quidem sūt diez: ex his au rem mēles: ex mensibus autē anni hora vero grecum est et nō solum partem dicit significat: s̄ partes anni: ut ver: estatem: et pulchritus dinem: vnde et alpi ratur: quando autē regiōne signifat caret aspiratione. **D**ies s̄ duplex ē naturalis et artificialis: ut ante dixim⁹. **G**Adenses quidē dicit. q̄ eius lune curlius est etiam ann⁹: anniū tria sunt genera. lunarius ann⁹ solitū eius et magn⁹. **Q**uod cu. q̄ lops tumuz documētum quod et sancto francisco dignum esse: et oī sancus simo viro. **N**eque enim probat

Locandū

mēns enim ratio et consilium in senibus est: qui si nulli fuissent: nulle omnino ciuitates fuissent. Sed redeo ad mortem unpendentem q̄ illud est crimen senectutis cum illud videatis cuz adolescentia esse communē. **S**ensi ego tum in optimo filio meo: tñm in expectatis ad amplissimam dignitatem fratribus scipio omni etati mortem esse communem. At sperat adolescens diu se viciturum quod sperare idem senex non potest: insipicenter sperat. Quid ei est stultius: q̄ incerta procertis habere: ac falsa pro veris: Senex ne quid speret habet. At est eo meliore conditione q̄ adolescens: cum id quod sperat ille assecut⁹ est Ille vult diuviuere hic diuviuit. Quāq̄ o dij bonū: quid est in hominis vita diu? Da eum su premium tempus: expectemus Tharstellerorum regis et item. Fuit enim ut scriptum video. Argantonius quidam gadibus qui octoginta regnauit annos centum et viginti vixit. Sed mibi ne diuturnum quidem quicq̄ videtur: in quo ē aliquid extremum. cum enim id aduenierit: tunc illud quod preterit effluxit tantu remanet quidem quod virtute recte factis sis consecutus Hore quidez cedunt et dies menses: et anni nec preteritum tempus vñq̄ reuertitur nec quid le quatur sciri potest. **Q**uod cuicq̄ tēporis adynamē dum datur eo debet contentus esse. Neque enim bis trionivit placeat pagēda est fabula solūmō. In quo cūq̄ fuerit actu p̄betur: nec sapientiusq̄ ad plaudite vidēdū. Breue enim: r̄pus etatis satiūlōgiū ad bene honesteq̄ vñcū sin p̄cesseris lōgiū nō magis dolēdū ē. q̄ agricole dolēt p̄terita verni tēpis suavitate et etatem autūnūq̄ venisse

enī per similitudinem. **P**eragenda ad finē perducenda **F**abula comedia vel tragedia est divisus. **W**ora. **W**eu maior quanto neu sit productio: actu. fabula q̄ posctvū et spectata reponit. **P**roberetur laudetur a spectatoribꝫ q̄ nō satis critici in quocunq̄ actu aliqui egregium gestum fecerit: sive in primo sive in secundo actu ex quo laudetur: sed requiritur q̄ in omni actu a primo usq̄ ad quintum sit id em bonus: et vita nostra in quaocunq̄ etate fuerit satis erit bene vixisse in ea. **A**d plaudite ad finē: q̄ illud vñcū vñbū i. cōdīs vi. Terē. **V**os valete et plaudite callop⁹ recēsū. vñ Wora. **D**ōcētos plaudite d'cat. **B**ñ. **H**ēdū ad copiā. **W**ōdēt. **G**ū ad vñcū. **S**in p̄cesseris pulchritudines similitudines dicētō ēē dolēdū de p̄terita etate: et copiar eratē nñaz. m̄. ip̄b⁹ anni. **Q**uā agricole dolet. q̄ nō dolētimo gaudēt: ut ex floribꝫ q̄ sunt in vere ad fructū et maturitatē eoy gaudiat qd dicit

Woratus

Idem

B. iii

Quer in quo nascuntur flores. Ostendit per flores partorum bonorum memoria et copia hoc est conscientia bene acte vite. Est enim memoria ut inquit C. per quam animus repetit ea quae fuerunt. Omnia vero concludit quod mortis est habendum in bonis omnia que sunt fin naturam sunt habenda in bonis. Emori est enim fin naturam: ergo emori est habendum in bonis. Quod idem scilicet mortis aduersante et repugnante natura. Non quidem ut mori sit contra naturam adolescentibus: sed cum in eis sit calor et humor quibus essentia sustentantur et oriuntur: ut ab eis oriuntur cuncta duabus. videtur difficultas mori et ipsa natura repugnare: quod p. similitudinem ostendit dices. Et cum flame magnus ignis accensus eius magna materia lignorum. Atque multitudine magna effusione aquae moriatur adolescentes in violentia aquae. Consuetus deficiens tubis lignis et cibos materia lignorum. Et quasi poma alia egesta similitudo est. Sic vitam adaptas comparatione. Que l. s. matutinas: et ostendit benignitatem mortis endi. Incunda amena et delectabilis cum fructu. Ut quo p. similitudinem nauigatiu loquitur: qui cum ex longa navigatione iam incipiunt terram videre et in portu venire magnopere letantur ut optata potius tur troes arena: sic nos ex longa vita incipimus videre mortem. I. quae temeritatem portu mortalitatis. Omnis erat certus est terminus: ut infante usque ad vii. annos pueritie usque ad viii. et sic per ceteras per senectutem que non habet certum terminum vitae: sed omnis bona ois dies ois mensis potest esse terminus vitae sue: quod quidem senectus incipit in quadragesimo sexto anno. Recte: i. e. ut tute et luciditate. Utitur simpsonale est et in se habet quandam generalitatem ut sit in antiqua filia. Officium honestatis et rei illius quod debet effici. Et mortem contemnere Janimo timendo ipsam: et plorare est contemnere quod vivi tuperare. ut ait Donatus. Animosior. quod cum cogitat parvus temporis vivendi spatum: insibiliter mori animus sensum et omne subintrat periculum sicut est illud Virg. Una salutem vicit nulla sperare salutem. Et fortior quod fortitudo est aggressio perculorum. Hoc illud est quod dicit probat per exemplum: fuit quidam athentensis vir p. clarus nomine p. stratus quod ligua et eloquens etia sua et opibus ois sibi faventes fecerat athentenses: adeo quod tam tendebat ad imperium: quod sentiens Solon in oibus rebus et ceteris erat. et obserbavat audacter. vii p. stratus ab eo quesuisse quia spe fretus id dicere: cui respondit Solon: senectus fretus obserbo tibi audacter: quia voluisse dicere tu me tuus militibus vis superare: et ego te multitudo annorum quia fretus neque te nec milites tuos timeo: quod oino debeo mori citro et tu si me interficias: pars adimes vivendi ipsi spatium. Illi quod respondebat. Solon. Senectus. f. fretus. Cereris sensibus ut auditu. augustu. odoratu. tactu et visu. Ipsa eadem non dissoluit corpus suum: corpus ipsum bovis quod cum augmentauit et fecit dissoluere potest. Ut nauem ostendit per exemplum comparatione. Contra

glutinavit] cōposuit cōcollauit. a glutino dictū est: hoc enim grecū est: illud vero latīnum. vnde & lingua greca nō sit q̄ latīna. **G** Recens] que nuper est facta cū maximo labore diuellitur. In ueterata j. i. glutinatio: q̄ familiū est facta: vt in senectute: hec oīa stāt i similitudine. illud breue vite reliquū: quod est. s. in senectute nec sine cā deserendū: vt aliquis se occidat: vt multi inueniuntur mortē. vt bāntbal q̄ detinē. vt est apud Domēx & apud Afr. in. vi. infers dabāt penas. Mā scien

Urgilius.

recens egre inueterata facile diuellitur. Ita sit vt illud breue vite relinquim nec aude appetē dum senibus nec sine causa deserendum sit: vitatq̄ pitagoras in iussu iperatoris: id est dei de presidio & statione vite decedere. Solonis q̄ dem sapientis eulogium est: quo se negat yelle suam mortem. dolore atnucorū lamentisq̄ vacare. Tult se caru, credo suis esse sed haud scio an melius Ennius nemo me lachrimis decoret neq̄ funera fletu fassit: non esse lugendam mortem censem: qua immortalitas cōse quatur. Ja sensus moriendi si aliquis esse pōt: id ad exiguū tempus durat: presertim seni post mortem quidem sensus aut optādus: aut nullus est sed hoc meditatum ab adolescentia debet esse: mortem vt negligamus sine qua meditatione tranquillo esse animo nemo potest. Moriēndū em certe ēst & id incertum an eo ipso die. Mortem igitur omnibus boris impendentem timēs q̄s tranquillo possit animo consistere: De qua nō

bantur noīa. Tuz aut̄ pitagoras polteratis tirannidē effugeret.

Interrogatus an sapiēs esset inquit. Itaq̄ a pitagora pbi sunt dicti cū antea sapientes noīarentur. **E** Eulogiu, bene dictū & sapienter. Megat velle] dicit nō velle. **D** Dolere] q̄tū ad aīum. Lamētis] q̄tū ad gestū deplorantis quare hoc. **Q** Quia vult se credo esse carū suis: vt per cōmemorationē sui p lachrimas: p funera: p exequias non oblituscarū eius & in charitate suo rum remaneat. Ennius noster. latīnus vult pponere ipsum Soloni q̄ dicit. Nemo lachrimis me decoret. nemo plorē: in morte mea. Decoro a decus decoris: & tunc babz accentū in prima. decoro autem a decor babet accentū in penultima. Nec funera fletu] mediūs bīsus reliquū babet in tu sculanta voluor viuus in bora vix nec funera fletu fassit. i. faciat. **I** Immortalitas: per nomē p̄bam & gloriā & multa egregia opera que facta sunt in vita. Post mortem quidem sensus. aut op̄tandus aut nullus est: vt diximus supra: quia aut viuit: aut omittit moritū: si viuit: optandus est quia ad locū p̄ficiet vbi euō fruiatur sempiterno si moritur non miser: q̄ miser sentire non pōt cū careat sensu &c. **A** Moridū] hoc gerundū importat necessitatē. Quis. q. d. nullus. **D** De qua pbat exempla q̄d mors contēnenda sit oībus. Non Lu. brūtū, ordo est. Lucū Brūtū h̄ nostras legiones & est color iherōticus occupatio: cū diximus nos prestre & nescire: aut nolle dicere id quod tunc maxime dicimus: vt nunc dicit se nolle recordari. Lutūm Brūtū & ceteros quos res cordatur: sed legiones & homines iherōtos & rusticos: & hoc ideo quia diceret aliquis non esse mitiū in hominibus clarissim⁹ ppter doctrinā & virtutē spretam esse mortez. lo dicit ab inductis & rusticis spretam esse mortem. Lutūs Brūtū de quo nunc agitur ex sorore Larq̄ni superbi fuit genitus: qui ne ab auūculo occidere, vt frater stultitiam finit quā rem meninā. Quidius de fastis. Brūtū erat filius sapiens imitator vt esset. Lutūs ab insidijs dire fugiēt tuis. **E** nde Brūtū est appellatus iuuentibus regis delphos euntibus ridiculi causa comes accinctus baculo. lombuceo aurū infusum deo donū tulit. vnde r̄sum est eum Rome summam potestatem habiterum qui prius matrem oscularetur: ipse casum simulans teram osculatus est. Deinde propter Lucretie sum p̄sum cum tricipitino & collatino in exitu regium coniurauit quibus in exilium actis p̄missis consulit

Decoris

Quidius

Liber.

Virgilius creatus fuit. ¶ **H**ilios qui cum aquilis & rutilis ad recipendum in urbem Tarquinios collauerant virgis celos securi percuti iussit. Deinde imperio quod aduersus eos gerebat cum arunte filio tarquinii congreſſus ambo mutuis vulneribus ceciderunt: cuius corpus in foro postum a collega laudatum macrone anno luxerunt. ¶ **D**uos decios patrem & filium: sed non eodem tempore: sed unus latino: alter gallico pro patria liberanda se denouit ad mortem ut vitum. ¶ **E**quorum cursum: qz in hostes facia devotione quod primum cucurrerunt: & interfici fuere. **M.** Attulum: hic est ille imperator militie romanorum in primo bello punico. **A**marus atrilius: cui nomen per auctores ferme omnes longe aetate diffinitum est. Fuisse enim primo saletinus triumphasse commemorat & primum romanorum ducum classem in africam traectisse aquastata de bainilcare naues longas tria exigit sexaginta oppida accepisse ducenta & dominum ducenta milia cepisse: & abiente quidem ipso dator esse coniugi & filius ob paupertatem publici sumptus. **A**mor arte Lanippi lacedemonij mercenarii militis captus fuisse: & in carcere lmissum dato iure turando: vt si non i petrasset demus ita rediret. in senatu conditione dissuassisse & relectus se coniugem uberioris carthaginensis ingressum ubi in archam ligneam coniectum clavis introsum adactis vigiliis & dolore punitam esse palpibras enim oculorum. & dormire non posset incederunt: & istuc crudelissimo supplicij genere mortem obiuit. Non duos Scipiones: putatum scipionem. & **L.** scipionem fratres prestantissimos viros de quibus Virg. inquit duo fulmina bellum scipladas. **I**lli autem negli gentes in secundo bello punico obmauerunt basdrubali Hannibalis fratri ad ipsum hanibale in italiam venienti auxilio cui de propria corporibus iter claudere voluerunt: ne in italiam veniret. ¶ **O**bstruere & claudere. paulum de quo diximus huncus sumus avum naturalem. ¶ **In** canensi: Ignominia canine cannarum in apulia vicus est ubi tanta clades romanorum ab hanibale facta est quanta nusquam fuit: in qua. **Z.** Paulus emilius fuit interemptus patria liberada: mori potius volens quod fugere: pro qua re sciendū est quod in bello consules erant. **L.** pau: & Terentius Varpledeus homo & nullius prudentie & boni consilij pugnare voluit. & conserto prelio fugit. unde **L.** pau: ceteris fugere noletibus interempti sunt & ipse college sui temeritatem luit. **M.** **A**marcel. nobilissimum & post nullissimum ciuium romanum. qui eo plio canensis hanibali congreſſus occisus est. unde post cladez hanibali corpus eius inter tot cadavera fecit inuenire & honorificissime sepelire. ¶ **I**nteritu: in ore duduſ ab inter & it: quia mors est solutio corporis & anime: vt inquit plato. Legiones in quibus erant indocti tyrones & rustici qui nullā habebant doctrinā: quia consociētes mortem contineuerunt. Itaque moriem ipsam docti & indocti contemnebant. Dicta autem legio ad eligendo fit enim electio personarum in ea. & non habet certum numerum. Est interduſ quatuor milia interduſ quinque milia personarum. Luius tamen in libro nono de secundo bello plus in eo maiore numero accepit legiones: supplevitqz ita legiones ut singulæ sena milia & ducenos pedites tricenos autem haberent equites. ¶ **In** eum locum scilicet in morem. ¶ **A**lacri strenuo propto festinari. Quid igitur leges mortem & est conclusio id lez mortem interrogative & est color rebaturius contentio que contraria rebus conficitur. ¶ **I**ndocit nomen est: non participium transire enim partibus in via nominis quattuor modis. ¶ **O**mnia probat contēnendam esse mortem proprias facietatem vite: que nunc ut ait Lato facit facietatem quarum nulla est ut inquit Juvenalis. Crescit amor numini quodcum ipsa pecunia crescit. ¶ **S**unt probat per exemplum etatū quod facietas sit omnium eorum: studia autem sunt pueritiae. ut ait Horatius be & pede certo pulsat busum gestis partibus colludere: & iram colligit ac ponit temere & mutatur in horas. ¶ **M**uz in ea

Interitus

Legio.

Juvenalis Horatius

scilicet studia pueritiae, quasi dicat non. Sunt studia i[n]euntis adolescentie incipientis. Adolescentia enim habet ex se studia, ut Horatius. Gaudet equis canibus et apri gramine campi crepus in vitium fleti monitoribus asper vitium cardus puisor prodigus erit; sublimis cupidusq[ue] et amata relinquere pernit. Etatis querit media scilicet virilis que querit opes; et amicitias inservit honori commissione cauet quod morum mutare labore. Sunt eius etatis medie i.s. et subaudi studia senectutis; ut est illud horatij. Querite et inuenietis miser abstinet ac timeret uti. Quod eo id est tanto melius. Quod ad eam proprius adiun propinquus et vicinus sic de lene, ut de navigantibus dicere possemus qui cum longis in mari nouiget minus videtur possunt portum q[ui] illi qui non longius absunt a terra. Ego vestros patres maiores vestros ro[ti] mane emm et p[ro]tagorice et socrate vult probare an immem esse immortalem, propter quod exoptanda est mortuorum quo poterimus notare; quod cum natura nibil frustra fecerit nec quis desiderat, q[uo]d naturaliter asequi non possit, vita has habere; et veluti aues volare homines autem cum desiderant quietem et summam felicitatem et eternitatem illam aseque qui posset, et cum est; quia naturaliter desiderat ipsam. Etiam si quis ex splendore virtutis et plus est; q[uo]d nobilis; quia id melius est. Nam quidem vestram scilicet immortalem et eternam. Que est sola vita nominanda; q[uo]d est vera vita et immortalis. Nam hec nostra vita humana; si vita dici potest non esse vera vita sed falsa et mortalita; que quidem opinio concordat cum fide christiana. In his copagibus coniuncturis mebrosum; que faciunt carcere quemdam anima, sic appellat Angi. Ut clausa tenebris et carcere cecos ideo compagibus facit; q[uo]d usurpatum est compago. Antiqui enim copages et ambages dicebatur; quoru[m] genitivus est copagis et ambagius varius est nominatus hinc in dativo et ablativo copagibus omnes accipiunt inimicum imbre. Abonere quodam necessitate; que necesse sunt fieri in vita humana; ut domini comedere bibere et cetera huiusmodi que ad victimam et ad vitam humanam necessaria sunt. Brant ope, q[uo]d molestia boibus afferit; et id est quicquid sit in vita humana. Est enim animus; quod animus sit eternus et eius sola vita sit nominanda ponituratione. Celestus; in celo formatus. Dicebant enim antiqui philosophi; quod animus erat formatus in celo quem deus postea in corpus in utero matris formatum; q[uo]d primum in eo generatur anima quod autem animus formatur in celo; patet nunc ex linea Lato. Ex altissimo domicilio; ex habitaculo celesti in terras exponit seipm dices. In locu[m] huius diuine nature; q[uo]d mortalitas et immobilitas et terrena est mortalitas et divisibilis. Sed credo; ponit opinionem sua quae dicit secerit hoc q[uo]d vivos animos in corpora caduca in infundiscent. Ut essent lecce causam. Nam id fecerunt deit; ut habitarent et tuerentur terram et imitarentur celestium ordinem; unde originem habebant; et merentur per actiones bonas in terra celeste domicilium. Terram tuerentur; quia constat a deo facta sicut boies immo oia fecit deus annis formaret boies ad h[ab]itare parata iheret ei oia ei h[ab]ueret. Celestiu[m] ordinem et planetarum stelliarum

Urgilius

Ouidius. et ceterarum rerum celestium. **I**Contemplantes] sub subtili quodam intellectu considerantes: **I**mitarentur eum. scilicet ordinē. **A**nde Ouidius. pronas cum spectent aīalia terrā Os domini sublime dedit: celūq; videre iussit: et eratos ad sidera tollere vultus. **I**uue. **S**ensum à celesti demissū traxim' arce. **S**ic et modū et cōstantia: modo ordine et mensura: cōstantia que et cōstet et concors sit. **N**ec me solū idē probat pitagorica ratione sīn scilicet esse immorale. **P**itagoricos discipulos pitagore et eius secte. **I**ncolas] habitatores pone nostros: qui. **D**aud nimis

Ilōge a romanti: nā in magna grecia sūt que calabria dicitur. **A**e nī enim pitagoras in italiā] vt ante dixim': siue tarquino suo perbo regestue numā: et in extremitate partibus quā magnaz greciam vocatauerūt: hybias docuit cuius nomē iuenerat cū antea nominaretur. **I**tali philosophi hoīnati magnis em̄ discipulūnis q̄s grecia fecit adduxerat plurios ibsyros pitagoras edocuit. effe ctis ut q̄ sub eius doctrīa operā dedisset: pitagorei et pbi italici nomiaretur. **D**elibatos] formatos. **D**emonstrabatur tertia ratiō socratica est: q̄ animus sit immortalis: hic aut̄ socrates magister platonis cū inueniēt nouaz religionē et vnum deum colenduz esse disputaret: fuit accusatus ab Anno et melio q̄ malos mores doceret athentenses et nouos deos esse colendos persuaderet: vñ ductus ad iudicium dānatus: et cuz discipuli sui ad eū cōsolendū strēt: vt equo aīo mortem ferret atēbat. nibil aliud se magis exoptare q̄ mori q̄ ad immortalitatē profici seebatur: et ad verā vitā et ēdiū esset in hac vita humana esset in maximo supplicio: et probat immortalitatē animi q̄ disputationē pla. scriptis in li. qui appellatur. **S**upremo dīcultimo quo damnatus est sumpto cūcte succo diem obiit supremum. Sapientissimus oraculo apollinis interrogatus apollo: quis omnium esset sapientissimus respondit Socr. q̄ cum so crāt renūciatū esset: Inquit non verum apollinem dicere: si eum sapientissimum omnium uidicasset: quia nemo est omnium sapientissimus. et nemo est qui omnium humarum diuinarumq; rerum cognitionem habeat. immo tantarum comparatione rerum scientiarum omnis est ignorans. Sed si apollo dixisset socratem hominem esse sapientissimum: id verum esse fateretur: bac ratione quia nemo erat qui illud verbum socratis diceret. Hoc em̄ scio quod nibil scio. Nam nibil scire socrati videbatur quis in omnīe peritissimum fuisse ceteris autem multa scire. cū nibil aut parum scirent. **S**ic nibil persuasi socratis a platone scripta eodez libro. **C**eleritas animorum quia pauloante dixit momento buc illuc transit et vadit in cognitionem multarum et longissimārum rerum. vt his qui rōme est: paruo momento transit venetas: et que in eis sunt videt et sic de ceteris rebus maxime notis. **I**nvenia] excogitata in vita et vidēmus in diversitate operum. **C**umq; aliam agitetur] exerceretur mouendo: cogitando: sciendo: considerando: deliberoando: et cetera. Et animus et corpus ut aī Marco in somnio sciptoris: vt ignis et ferrum. Ignis enim ex se semper est calidus. Ferrum autem est calidum ex igne et tantum retinet illam caliditatem: q̄tum sua natura patitur sic est animus et corpus. **P**rincipium motus est quia semper fuit in motu et est eternus. In motu enim agendi deliberoandi. et huiusmodi aliqui d̄ excogitandi. et q̄ non habeatur esse finem motus quia semper mouebitur: et eternus erit. et ratio est quia non habebit fines quia nunq̄ relitterus sit seipsum: sed semper erit. **E**t cum simplex animi natura] Alia ratio est que probat animū esse immoralez: quia animi natura est simplex et celestis cuz nulla re mixta nec aliquid dissimile et dispar habeat. ex quo sequitur q̄ sit indivisibilis et dividū non posset. econtra est corpus quod est multiplex eius natura. Illā ex q̄tuor elementis cōpositum est: qd bz est

De senectute.

clerest

mixtum & dispar & dissimile: & per consequens est diuisibile & diuidi potest. Mortale est quod si non posset diuidi natura animi sequitur non posse mori. Interire solum sine rerum babere unde leutorum est perisse & interire, quam rem manifestat plautus in captiuis qui per virtutem perit & non interit. Argumento cause probationi vult dicere quod omnes animi tantum inclusi in corpore sunt pertinacissimi & oim rerum scientia tenentur: sed cum intrant corpus oino retinent illam diuinitatem veluti quod est in carcere & videre non potest & quod hoc sit verum aios esse peritos ante quod infundatur in corpore.

Plautus.

se quicq; admixtum dispar sit atq; dissimile nō posse eum diuidi. Quod si non possit: non posse interire magnoc; esse argumento homines sci-
re plerac; anteq; nati sint. Quod iam pueri cū artes difficiles discant ita sceceleriter innume-
rabiles arripiunt ut eas non tum primuz accipe-
re videatur: sed reminisci et recordari. Nec Pla-
tonis sunt fere: apud xenophontē at moriēs Li-
rus maior hec dicit. Nolite arbitrari mibi caris
simi filij: me cum a vobis discessero nusq; aut
nullum fore: nec enim dum eram vobiscum ami-
mum meum videbatis: sed cum essem in hoc cor-
pore ex his rebus quas gerebas: intelligebatis
eundem igitur esse creditote etiam si nullum vi-
debitis. Nec vero clarorum virorum post mori-
tem honores permanerent: si nibil eorum ipso-
rum animi efficerent: quo diutius memoriam
sui teneremus. Vibi nunc quidem persuaderi
potuit animos: dum in corporibus essent mori-
talibus vivere: cuz exsistent ex his emori. nec ho-
tum animum esse insipientem cum ex insipienti
corpo euafisset. Sed cum omni admixtione
corporis liberatus purus et integer esse cepisset
tum esse sapientem. Atq; etiam cum omnis na-
tura dissoluitur ceterarum rerum perspicuum est
quo queq; discedant. Abeunt enim omnia vnde
orta sunt alius autem solus: nec cū adest nec cū
discedit: apparet. Jam vero videtis nibil morti
esse tam simile q; sōnum. At qui dormientium
animi maxime declarant diuisitatem suam mul-
ta enim cum remissi et liberi sunt futura prospic-
tunt. Ex quo intelligitur quales futuri sint: cū

torum est quidam carcer a: vi Ustr. Nec aurum, spiculum clause tenebris et carcere cecu. Dissoluitur quo ut diximus mors est solutio corporis et aie. Quo discedebant had quae locu oia nam reuertuntur illud unde orta sunt. corpus autem ex quatuor elementis formatum est: et cum mortis in ipsa morte dissoluitur: aius aut mente diuina delibatus necesse est illuc reuertatur. Ad morti tam sime quam somni ut Virg. colanguineus leti sopor. Multa enim: quod ai declarat suam diuinitatem probat et argumentum a minori ad maius. Remissi et liberi sunt ab agitatione corporis et sunt in quiete. Futura prospicit longe vident: et cognoscunt quae futura sunt et multa sunt exempla in libello Li. de diuinatione et in Galero capitulo de somnis ubi inter cetera ipe commemorat velut rex Alexander pestifer ab

Argus

Vassandri dextram prius cognovit somno quā exītū sensit. **C**orps vinculis relaxauerit cū mortui erunt & bene vinculis: qz vt diximus in carcere aī esse videtur. **Q**uare] cōcludit vt dictū est: nam & in terra dei esse dicitur ppter aliquas excellētes h̄tutes. vt inq̄ Hiero. celestē vitā ageret in terris. Una simul cū corpore moritūrus. vt dicebant aliqui stulti ph̄ blandientes sue male acte vite. qui cū cognoscabant se male dipissē & vivere dicebat aīum cū corpore interite. est em̄ interitus qua si inter iūs. qz inter corporis & aīam. **U**n mors dissimilat esse solutio corporis & aīe. **W**āc pulchritudinem hunc mundū ita bene ornatū & pulchritū quē

dicunt. **G** Nos si placet] q per transitionem colorem rethoricū venit ad romana et emplavit diximus de extensis. dicamus nūc de nostris & facit ipsos at tentos. **P**aulū emiliū. **P**aulū aīum naturalē. **L**. **P**aulū emiliū. **A**fricanū] adoptiū. **S**cipio nem maiorem africanum africant **F**ratrem. **P**. **S**cipionē. qui in principio primi bellū pāci cū bānibā le dimicauit. **Q**uit patruū. **L**. **S**cipionem fratrem. **P**. **S**cipionis: q̄ in hispania cōtra bānibalis fratre missas fuit eodē bello pūmico. patruū autem ab auunculo in hoc differt: quod patruū est a patre. Auunculus autem a matre. **G** Bicer. vt acutiorē & exp̄siorē rem facerent: inquit cerneret quasi āte oculos haberent: cū cernere p̄prie est oculorum. videre animi. **L**ic. in ep̄stolis ad plancuz. Sic enim vi deo quasi ea que oculis cernuntur me a te amari. **M**ore sēnum: vt Moratius laudat: temporis acti **D**omi Irome & in senatu. **Q**uis bus vita]. s. finibus sum terminatus. **M**onne melius! si ita ēet ut cum vitam esse terminaturus gloriam: nonne melius fuisset me etatē inerē & ocosas dureisse. q. d. sic. **C**ontentione nūlū conatu. tria significat cōdendo conari vebemēter petere & litigare. **S**ed nescio nolebat em̄ dicere p̄ doctrinā & sa pientiam: me arrogans videretur in quo captavit benignitatem. **E**rigere] Tractus sermo est ab illis qui longius & altius videre volunt & in digitis se erigunt. **P**rosopicebat] antecedebat sicut frequēter ponit Tullius: & illud p̄ est grecū & significat ante. Alter p̄spicio est. p̄cul alspicio. vt Aīg. i. i. ene. p̄spicit errantes hos tota armenta sequuntur. **T**u deniq̄ sc̄ū la p̄cipio: haud minus niteret. Quid. Ix. dices. Quod sapientis quisq; equo aio moris oēs: sapientes equo aio & sapienter & lete morū: qz intelligū: se ad me litorē vitā vbi sumus est felicitas quieturos & p̄misū bñ acte vite h̄turos: vt in hac vita videre possimus. cū quisq; laborat. vt ppter modū suo labore suscipiat p̄misū & cū ita videmus q̄ tanta est stultus ita boīs: vt credat virtutē sua p̄misū & merita nō habitura adeo cū ipse iustissimus sit vñ stultissimus iniquissimus. s. mort aio nō intelligēs beatitudinē & summā felicitatē alterius vite sicut sapientissimus qui per sapientiam videt & cognoscit ipsam. **Q**uid nōne animus. s. sapientissimus. Qui plus acutis for sapientiam. **A**d meliora loca] vbi felicitas est eterna. Illud aut. s. animū stultissimus. Effor studio riuēdi. duco: vebemēti quadā voluntate. Colui ad gestus p̄ exhibitionē reverētie & p̄pē

Contēdo:

significat cōdendo conari vebemēter petere & litigare. **S**ed nescio nolebat em̄ dicere p̄ doctrinā & sa pientiam: me arrogans videretur in quo captavit benignitatem. **E**rigere] Tractus sermo est ab illis qui longius & altius videre volunt & in digitis se erigunt. **P**rosopicebat] antecedebat sicut frequēter ponit Tullius: & illud p̄ est grecū & significat ante. Alter p̄spicio est. p̄cul alspicio. vt Aīg. i. i. ene. p̄spicit errantes hos tota armenta sequuntur. **T**u deniq̄ sc̄ū la p̄cipio: haud minus niteret. Quid. Ix. dices. Quod sapientis quisq; equo aio moris oēs: sapientes equo aio & sapienter & lete morū: qz intelligū: se ad me litorē vitā vbi sumus est felicitas quieturos & p̄misū bñ acte vite h̄turos: vt in hac vita videre possimus. cū quisq; laborat. vt ppter modū suo labore suscipiat p̄misū & cū ita videmus q̄ tanta est stultus ita boīs: vt credat virtutē sua p̄misū & merita nō habitura adeo cū ipse iustissimus sit vñ stultissimus iniquissimus. s. mort aio nō intelligēs beatitudinē & summā felicitatē alterius vite sicut sapientissimus qui per sapientiam videt & cognoscit ipsam. **Q**uid nōne animus. s. sapientissimus. Qui plus acutis for sapientiam. **A**d meliora loca] vbi felicitas est eterna. Illud aut. s. animū stultissimus. Effor studio riuēdi. duco: vebemēti quadā voluntate. Colui ad gestus p̄ exhibitionē reverētie & p̄pē

Prospectio
Gurgilius

se plane corporis vinculis relaxauerint. **Q**uare si hec ita sint: sic me colite vt deum. Sin vna in teritus est animus cū corpore: vos tamen deos verentes: qui banc omnem pulchritudinem tue tur & regunt: memoriam nostri pie inuolateq; seruabitis. Cirus quidē hec moriens nos si placet nostra videamus: nemoynq; mibi scipio per suadebit aut patrem tuū **P**aulum aut duos aīuos paulum & africanum: aut africani fratrem aut patruū: aut multos prestates viros: quos enumerare necesse nō est tāta esse conatos: que ad posteritatis memorā ptinerent: nisi aio cernerent: posteritatem ad te ptinere posse. An censes: vt de me ipso aliquid more senī gloriā me tantos labores diurnos nocturnosq; domi militieq; susceptum fuisse: si h̄sde finibus gloriam meam quibus vitam essem terminaturus. Nō ne melius multo fuisse aciosam etatē & quietā sin & vlo labore aut cōtentione traducere. Sed nescio quo mō aiūs erigēs se posteritatē sp̄ ita p̄ sp̄ciciebat quasi cū excessūs vita: tū deniq̄ victurus esset se. **Q**uod quidē nī ita se haberet: vt animi immortales essent haud optimi cuiusq; animus maxime ad immortalem gloriam nīcē returi. **Q**uid quod sapientissimus quisq; equis sumo animo moris: stultissimus iniquissimo nō ne yobis videtur aiūs is: q̄ plus cernat: & lōgl̄ videre ad se meliora pficiſci: ille aut̄ cui⁹ obtutior sit acies nō videre. Evidēt efficiō studio patres vestros quos coluit & dilexi videndi.

Venerari. Virg. In. x. summe deū sanctis custos sororatī apollo. Quē colimū. Dilecti ad bentuolē
tiam. et diligimus leuius et amamus vebementius. Et in epistola ad dolo bellā: nūc amare videar
antea dilexisse. Conuentre salloqui et inuenire: utrūq; em̄ significat. Audiu p̄ historias et ab
al ijs. Legi per scripturas. est em̄ p̄prie legere. Conscriptis ut in libro de originib; in quo ita
carum vrbū originē scripti et multorū viorum. Quo aduerbi et accentū babet in fine. Pilā
ludū pile. ut inodous ve pile quo et vīti clarissimi delectabatur ad modū. ut Alexāder et p̄p̄ exercit
tatio est nobilis viro:ū. Virgilia
tur largiri est. p̄p̄ cū quadā pdi
galitate. Repuerisca i pueritiae
redeā. Est eī puer quasi purus a
puritate. Clagiaz a voce quam
emittūt infantes: vacua et vagire
Ad carceres ad p̄ncipū curricu
li. et cursus a calce fine. Quantus
esset cursoribus potissimum victori
si brauius adepto et decurso semel
spacio iterū currere ad idē opteret
Sic est p̄ similitudinem vita nostra.
Carceres em̄ i plurali dicāt repa
gula et fines illi q̄ ante pectora e/
quoz sūt cū volūt currere. Vir. i. t.
geor. ut cū carcerib; se fūndere
quadrigae. Carcer aut locus ē nos
riop. Calces em̄ dicūtūt fines. ut
Hie i calce tuaz. Iray. vidi. Quid
em̄ adducit rōes p̄ q̄s cognoscim?
nō dolēdū: s̄ gaudēdū esse morre
cū de malo ad bonū traleam? et de
mortalitate ad immortalitatē. Sed
beat sane. s. aliqd cōmodi ipa vita
Habet m. s. ad cōmodi facietatē et
modū. i. finē. Mō libz. Jerāt qđē
stulti idoci et ipiti: q̄ cū ad senectū
tē venerat dolebat et deplozabant
duledinē vite acti dicebant nolle
virilis multi bñt cōtentionez. Ut
rulgus ignobile. Bi docti dero
gat auctoritatē testib;. P̄ penitent. I
penā capio et doleo: a pena dictuz
peniteret et illud at. Mō natum
frustra et bñ lūm orator siamus i/
patoz et summus senator fuit ut di
xit. Q̄ dīmozādī em̄ exponit qđ
fit hospitū. Est em̄ i quo ad t̄pus
aut propter cibum aut propter pluias: aut alias bususmodi res. quod diuersorū dicimus. Id
em̄ a diuertendo dictum in quo diuertimus causa cibi aut pluiarum et cetera. aut qđ ipsum diuersit
homines verant. Domus aut p̄prium est habitaculum hominis. vnde dicū q̄ natura nobis de/
dit non dominū: sed diuersorum in hac vita quo per aliquot dies essemus. Letum multitudinē
diuinam. Colluzione quadā sordū aggregatione. Catonem meuz. filiū de quo ante dicimus.
Abeltoz. q̄tū ad virtutē pietate. Est eī pietas erga parentes et deos. Prestantior. q̄tū ad
beniuolentia et claritatem et gratiam patris. Cūtus filij. C̄ Semperatum combustum quod p̄prium
est romanorum. Nam ab ipsis est incepta apud latinos: ut corpore cōbureretur mortuarū sūmū
tum romanū inquit Teren. ad sepulcrū venimus: in igne posita est. Cum eī in bello tot occide
bantur in sepulta dimittrebātur: et canibus et aubus cibis erat. Quare romani ceperunt ipsa corpora
cōcremare: et genus sepulture erat inuestio puluerti. Fuit autē filij catonis corp' a patre cōbusu et
sūmū ordīnū nature debebat p̄us corpus patris cōburi quod dicit qđ cōtra debuit et. Ab illo. scz
La. filio meū corpus. Animus filij La. Respectans vebementi et frequētē quodā studio et aut̄
ditate. In ea loca. scz ad campos elios. quo anime beatorū tre pūcātur. Quo ad q̄ loca. Quē
casum. s. mortē filij. Alius sum ut euitaret arrogantiā inquit visus equo animo. id est liberatus

Virgiliius

Puer

Carceres.

Virgilius

Hercula

Diversi
um
Dominus

Teretia.

Liber

Digressus
Digressus, **T** Digrēssum & discessum] in hoc differūt. qz digressus est de loco a quo discessus vero ad locū ad quem. **G** H[oc] mihi rebus rationib[us] & doctrinib[us] & viro[rum] clarissimorum exemplis & est conclusio ad omnia que dixit. Tripartita emi est conclusio quam greci nominant
Fit namq[ue] vt inquit Cicer[on] ex enumeratione, amplificatione et commiseratione. Genus autem bu-
lus conclusionis est per enumerationem. Admirari solere] vt in principio admirari soleo cū hoc
L. **L.** **c.** **Q** Quod si miseret hic quandam antipopboram quia erat quidam philosopbi qui diceb-
bant animum esse mortalem. **T** Li-
benter erro] quia sciebat se non er-
rare; sed videbatur illis philoso-
phis errare. ideo ait libenter. **H**ūc
errorem scilicet vt credam animos
immortales. quia certe non error;
sed summa sapientia. **E**xterque
ri] per v[er]a auferri. **A**dinuit] qua
si nullus precij. vnde derogat au-
ctor; statim ipsius philosophi mor-
tui irrideant: quia cum sunt mor-
tui & fin eorum opinione vna cū
eis animus & sensus est mortuus
non potuerūt me irridere. quia n[on]
sunt & nihil sentiunt. **E**rrin-
gu] mori. **H**omini. qui ut ait La-
stanius natus est ut deum cognos-
cat cognitus amet. amato fruatur
Optabile] eligibile. n[on] optare
est eligere. **V**irgilius in p[ri]mo eneis/
dos. pars optare locum tecto et
concludere fides. **S**uo tempore
quod iam venerit ad summum eta-
tis. **A**d modum] finem & mensurā
aliarum rerum vt videmus in tem-
poribus annorum que sunt quat-
tuor. ver. estas. autūn. & biems: q[ue]
omnia modum babet. **P**eractio
complementum. per enim plerum-
q[ue] in compositione perfectionem significat vt perago. perficio. peroro. **T**anq[ue] fabule] comedie
sive tragedie que peractus quinq[ue] sunt diuise & in fine ipsorum vos plaudite dicunt: ego callop[er]
recensui que recitata semel: si quis iterum a principio recitare inciperet defatigationem afferret et
nemo animo libenti audire: sic est in vita nostra. **A**diuncta sacietate. scilicet audiendi & spectan-
di. **H**ec que diximus. Ut adiunctiva est q[ue] subiunctiis verbis adiungitur. interduz vero causalis
plerumq[ue] autem adverbium similitud. n[on] ex quo componitur utram. vnde vt etiam pro. utram
ponitur. **H**oratius in secundo sermonum. O pater & rex iupiter. vi p[re]ceat possum rubigine fer-
rum. Nam fuisse erga me miro ingentio expertus sum. Et est etiam experiri tentare Juuenalis. Er-
pertar quid concedatur in illos. Quorum flammnea tegitur cintis atq[ue] latina. Terentius. Omnis
prius experti consilio q[ue] armis sapientem decet.

Finis.

At
Horatius
Juuenalis
Terentius.

Titulus huius opusculi est. **M.** **Z.** **L.** paradoxorum liber paradoxorum discuntur precepta admirabili-
lia que sunt pr[et]er opinione hominum. quia ex re in hoc solo verbo facit auditores doctiles & at-
tentos. Doctiles enim auditores habebim[us] si summam cause breuiter exponemus: breui quidem ex-
ponit se tractaturum admirabilitas auditores attentos habere poterimus; si pollicebim[us] nos de re-
bus nouis & magnis. **L.** enim r[ati]onem inusitatam & nouam in hoc opere dicturus est: ridens autem greco-
s in sententias preuidere has admirabilis sententias. Socratis in latinū conuertere voluit sermonē
q[ue] hoc vt latini tanto non essent vacui bono.

Quid honestum sit id solum bonū esse? In hoc paradoxo monstrat qd illud solum appellat bonū cū honestate hoc pacto. **C**atilina ciuius sceleratus in hēpu. cō' pirans suos alloquitur locutus multa vobis politceor. bona enim senatorū et aliorū claniſſe morū virorū et ciuium ipſis interfectis surripimus et his locupletiores efficiemur cui alter respondit. **N**e cibos non esse videlicet: quoniam honestatis locum non teneant. Turbe est: senatores occidere: hoc vero exemplo hoc paradoxi sensu intellige

Quid honestum sit: id solum bonum esse. Ceterorū tamen: ne cui vestrum ex stoicorū hominum disputationibus: nō ex meo sensu de prompta hec videatur oratio. Dicaz quid sentio tantum et dicam brevius q̄ res tanta dici potest: nunq̄ me hercule ego nego pecunias istorum: neq; tecta magnificas: neq; opes: neq; imperia: neq; eas quibus maxime astricti sunt voluptates: in bonis reb⁹ esse numerandas duxi. Quippe cum videretur rebus his confluentibus ea tantum desiderare maxime quibus ab undarent: neq; enim vnq; expletur nec faciat cupiditatis sitis: neq; ea solum que habent: libidine augendi cruciantur: sed etiam amittendi metu. In quo equidem continentissimorum hominum maiorum nostrorum sepe requiro prudentiam: qui hec imbecillia et commutabilia pecunie membra solo verbo bono putauerunt appellanda cum re ac factis lōge aliter iudicauissent. Potest ne bonum cuiq; malo esse aut pōt quisq; in abundantia honorū ipse esse non bonus. Atq; ista omnia talia videamus: ut etiam improbi habeant: et obsint phbis.

cum viderentur homines, adiungit confirmationem rationis seu aliam rationem arguit a contrario: q̄ hec bona non sunt: quoniam his opibus quanto repletis tantum magis eas desiderant. **N**e q̄ expletur, q̄m ad antīnum. **S**atiatur ad sufficientiam. **H**idropicus quanto magis bibit tanto magis auditus ibidēt et auditus ei crescit. **M**eg solum adiungit aliam rationē. **B**onae enim virtutis non cruciant homines: sicut diuitiae: quarum auditus non solum augendi cupiditate: sed etiam timore perdidi animos angit hominū. **I**n quo locus est ab auctoritate magorum: quod diuitias bonas appellauerunt: nisi simplici vocabulo: sed in effectu bona vt nominantur perūserunt: **N**ostri romani non dico stoicos: has diuitias non vocarunt bona. **A**Membræ diuitias: opes: recta. **C**um re in effectu: sed solo vocabulo vulgariter nominauerunt bona. **P**otest ne lab effectu trahit argumentum q̄ bonum non potest adhucere alicui malo: sed diuitiae possidentur a malis: id bona non sunt brevibus enim interrogatiū cultis: vt in p̄fīctute boni efficiatur: ideo quanto magis quis in abundantia diuitiarum versaretur tanto magis efficeretur bonus: si essent bone diuitiae: ergo diuitiae non sunt bone: quia hominem faciunt peiorē: et obsint probis: he quidem diuitiae a vulgaribus nuncupate sunt: nocent sepius uno bonis: hi libidinosi: scelerati: superbi plerumq; ppter diuitias acquisitas facti requiruntur: ergo bona non sunt inquit Socrates. **S**ed etiam improbi: quantum ad illud: potest ne bonum esse cuiq; malo. **O**bsint probis: quantum ad illud potest quisq; in abundantia. **D**iuitiae autem malignitatis magis q̄ bonitatis sunt;

tur qd honestus sit id solum bonū esse subaudi dicunt stoici: est propositio: facit autem sillogismū r̄b̄toricū subiungendo hūis multas ratōnes. **C**eterorū tamen: subitrationē remouet auditoribus ne pateant hec precepta esse finis disputationem stoicorum: quoniā am finē. **L**et sensum et opinionem dicuntur: qua ex re attētores facit auditores. Dicerent fortasse tu ris: probare ista per argumenta stoica: ideo dicit hec mea oratio non est deducta ex disputatione stoicorum: sed ex veritate et mea sententia perfecta. **T**anta que maxima est. Quid enim reperire matūs possum q̄ dignoscere quid bonum q̄due malum sit vite humane. **M**unq; hercule, subiungit rationem propositionis: hec oratio superius: quasi est vīna parentesis. **P**ecunias quicq; possit detur pecunia nuncupatur. **I**mperii dominationes magistras. **V**oluptates corporis quib⁹ homines astricti sunt: et tāgit duo genera bonorum extrema videlicet que sunt opes et imperia et res et corporis bona scilicet voluptates ut ostendimus in probemio. **A** Stoicis bona non vocantur: solum virtutem animali bonum appellat: de genere bonorum hic intelligit esse. **L**ice. disputatione. **Q**ui ippe cum viderentur homines, adiungit confirmationem rationis seu aliam rationem arguit a contrario: q̄ hec bona non sunt: quoniam his opibus quanto repletis tantum magis eas desiderant. **N**e q̄ expletur, q̄m ad antīnum. **S**atiatur ad sufficientiam. **H**idropicus quanto magis bibit tanto magis auditus ibidēt et auditus ei crescit. **M**eg solum adiungit aliam rationē. **B**onae enim virtutis non cruciant homines: sicut diuitiae: quarum auditus non solum augendi cupiditate: sed etiam timore perdidi animos angit hominū. **I**n quo locus est ab auctoritate magorum: quod diuitias bonas appellauerunt: nisi simplici vocabulo: sed in effectu bona vt nominantur perūserunt: **N**ostri romani non dico stoicos: has diuitias non vocarunt bona. **A**Membræ diuitias: opes: recta. **C**um re lab effectu trahit argumentum q̄ bonum non potest adhucere alicui malo: sed diuitiae possidentur a malis: id bona non sunt brevibus enim interrogatiū cultis: vt in p̄fīctute boni efficiatur: ideo quanto magis quis in abundantia diuitiarum versaretur tanto magis efficeretur bonus: si essent bone diuitiae: ergo diuitiae non sunt bone: quia hominem faciunt peiorē: et obsint probis: he quidem diuitiae a vulgaribus nuncupate sunt: nocent sepius uno bonis: hi libidinosi: scelerati: superbi plerumq; ppter diuitias acquisitas facti requiruntur: ergo bona non sunt inquit Socrates. **S**ed etiam improbi: quantum ad illud: potest ne bonum esse cuiq; malo. **O**bsint probis: quantum ad illud potest quisq; in abundantia. **D**iuitiae autem malignitatis magis q̄ bonitatis sunt;

Paradoxa.

Quāobrem licet irrideat aliquid si sunt conclusiones per verba predicta: ut si dicam. Multe possessorum nō efficiunt bonum: ecce conclusio. ergo nō sunt bona: quedā aliae sunt per sequētia verba hoc modo possidētes bonū nō reddit: ideo irrideat me si quis vult quod dicā: sic nō concluditur per sequētia. **N**eque ego vñq̄ simili studiuem facit. **L**audabo probat exemplū biantis. Et emplū ne dictum aut factū: aut certi auctoris nomine preposito: ut si dicam Socrates sic inquit Similitudo est sine certi auctoris nomine: ut ipse inquit. **S**apientē attribuit fidem testi. **A**ut optimorū loquitur more vulgarium ignorantium sapientes: qui volentes dicere philosophos ferūt: neficio quis philosophos dixerit: et bñ facit. Eice. dubitare vtrum bias sit denominatus inter septem sapientes ne videatur has trias p̄bare per exempla sapientū et non p̄m veritatem rei. **C**episset hostis p̄ se cuperunt prienam ciuitatem Biantis: qui cū exire vna cum multititudine per viam portam: hostibus vero per altam ingreditibus dictur respondisse cūdā interrogāti: quia non feebat aliqd de suis rebus. **O**mnia mea mecum porto. Intellendo virtutem que austri non posset. **L**udibria fortune fortuna enim in his rebus ludit. cum hominibus modo extollendo: altū quando alium in dignitatem faciendo. **N**on sua quia quod austri potest: suum non dicitur: sicut diuitie non sunt sua quia afferuntur. nec bona occupantur: quam bonum hominem non efficiunt verte p̄ contrariū. **A**irtus propria est quia non austertur: plentia aliquid: virtus est bona: quia homines reddit possessorum. **Q**uerit igitur aliquis probat per dissimilationēz boni q̄ bona cōmunita extrema sunt nō bona: igitur aliquis videns q̄ iste diuitie et voluptates sunt bona: quereret a me quid sit bonum. **S**i quid recte et cum virtute que rectitudō est inter duo extrema: vtp̄ta liberalitas: virtus est que circūdatur ab avaricia et prodigalitate. **C**ū virtute que est habitus mensis bene constituite: sed illud quod fit ad libidinem: et ad ornamentum corporis non est cum virtute: ergo bonum non appellatur. **L**entius id est tardius bec precepta intrant: nisi exempla opponantur. **Q**uam satis est? scilicet ad declarationem vulgarium. **I**llustranda ad illud obscurā refertur. Subtilius disputanda videntur in disputatione subtiliora videntur: ideo per subiectio nem exemplorum illuminanda sunt. dicit in probamento alia eruditā: alia popularis oratio: ergo quasi vulgaris oratio: hoc paradoxum efficiendum est facilius. **Q**uero a vobis loquitur ad populum. Cogitationem scilicet istarum diuitiarum ut periculis malis det sepe numero morti popoluſet maiores gratia voluntatis acquirendo: sed virtutis amore. **P**reclare fundatam discipulis et moribus institutam. **A**uri et argenti scilicet cogitationem habuisse. **A**ut amenitas ad delectationem hoc est mori voluerūt ut horūt aut amenitatem aliquā consenserent. Amenā rē dicitur: que caret munere. **Q**uis dīeb Romā ascēdit in celū q̄bus vijs deificati sunt reges ro: et alij

Nimaduerti brute. Scribitur aut hoc opusculum ad brutum inter romanos virtu clavis simus et omnis virtute patrum de quo dicebat cesar quod dignus erat qui post ipsum successeret imperio cum fuit causa et auctor mortis ipsius: sensus enim est. O Brute considera rauum Lato. auunculum tuum dicere snam in senatu quod aliqua Paradota et admirabili persuadebat populo: quod in elegante ornatissimum non esset quantum nos qui sumus eloquentes Paradota plebeis persuadere poterimus et admirabilia facere credibilia cum

O.T.L. Paradota.

Nimaduerti brute: sepe Catonem auunculum: cuius in se natu sniam diceret: locos graves ex philosophia tractare abhorentes ab hoc vsu forensi et publico: sed dicendo sequi tamen ut illa etiam populo probabilitia viderentur. Quod eo maius est illi: quod aut tibi aut nobis: quia nos ea philosophia plus vtimur que peperit dicendi copiam et in qua dicuntur ea que non multuz discrepant ab opinione populari. Lato autem perfectus mea snia Stoicus et ea sentit: que non sane probantur in vulgus: et in ea est heresi que nullum sequitur florem orationis neque dilatat argumentum: sed minutis interrogatiuculis et quasi punctis: quod propositum efficit. Sed nihil est tam in credibile quod non dicendo fiat probabile: nihil tam horridum: tam incultum: quod non splendescat oratione: et tanquam excollatur. Quod cum ita putarem etiam audacius quam ille ipse de quo loquor. Lato enim dimicat de magnitudine animi: de continetia: de morte: de omni laude virtutis: de diis immortalibus: de charitate patrie: stoice solet nullis orationis ornamentiis exhibitis dicere. Ego autem illa ipsa: que vix

nostra copia dicendi. La. quem per morum Uticensem appellauerunt Auunculum tuum brv. erat natus ex seruilia sorore La. Snam dicebat opinionem suam de rebus agendis diceret. Graues et magna auctoritas. Quod usum forensi in consuetudine dicitur quod versatur in foro iudiciali et iugis genüs iudiciale: quod trahabatur in foro. Et publico. Sena. in sena. em deliberabat de rebus faciendis. id iugis genüs deliberauti. Demonstrativum non erat in tanto pecto. sicuti sunt alia duo. inquit igitur Et quod cato proponebat aliqua stoica probatica in senatu: quod abborebatur a consuetudine orandi et in probabilitia facebat populo. Quod eo maius est illi: ratio difficultus catoni suas opiniones probables efficeret quod dicendi arte carebat quam tibi. L. bruto qui eloquentius fuit de quo cesar dicebat orare brutus. quod ipse vult nimius id est oratio vult brutus. Dicendi copia diffinit quod sit retorica: copia dicendi. Mea snia. vi. def carpere ipsum qui bonum probum est. si arce dicendi non habet. Que non recte probatur in vulgus. Solarire apud Stoici appellabatur. diuinitate non sunt bone quas bonum vulgares vocant. In ea heresi. i. secta

eligo sequitur. Flore oratione nulla habet argumenta dicendi. Neque dilatat argumentum: erat de secta zenonis qui dicebat quod pugnare clausus erat similis dialetice et retorica eligit: ut bene continet argumenta eos in comprehensione: suas namias extollit. Efficit. i. cocludit perfectus: quod propositum minutis interrogatiuculis. Profectis punctis. siue punctis. oratores dilatant argumenta sua: et quibus sint credibilia: et multis ornamentis similitudinibus et exemplis faciunt probabilitia. Probabile id est credibile et est vocabulum rhetoricum. Splendescat jam illud horridum est relatum. Murgat: et colorat. Refertur ad illud incultum. Quid cum his eloquentia facit oia obscura lucida: hic feci argumenta sudacius ipso catone. De magnitudine animi: que est periculorum aggressio. De continetia: que est frenum corrora libidinem. De morte: contemenda pro patria. De diis immortalibus: que religio diis babebatur ac si dicat seue re ac ieiune: sola enim virtus bonum esse appellandum ab ipsis Stoici. putabatur: et si quis esset in tormento bonum babere dicere. dummodo ea virtutem habere videretur. id dicitur. Adurenam defendere deridebat La. dicendo iudices audite hunc hominem qui dicit. Quod eque peccat qui occidit patrem et Gallum gallinaceum. hec erat opinio Stoica. ergo vero ostendit quod tentare vult describere sua eloquentia aperta et probabilitia argumenta efficeret: quia stoicis vix probari possunt.

Paradoxa.

Gudens Ileuster describens non enim magna diligentia scribens. In communes locos. Id est sententias generales. Nam precepta que tractantur hic pertinent ad omnes primo erant priuata: id est solum stoicorum sententie. Sed copia dicendi mea fuit publica: et ad omnes pertinere. loci et communes dicuntur: ut si dicerem. Socrati est adhibenda fides. Que vix cum magno labore probat hic quia arte dicendi carent. **G**ymnasio id est studio. Gymnasium duplex: scilicet coporus et animi. **O**cio id est litterario ceteris remotis rebus. **A**dmirabilitas declarat. quid sit paradoxa: auditorem attentum reddens

Gab ipsis scilicet stoicis et grecis philosophis. Tentare volui: quod si rem nouam. Expertus enim est que solis in scolis disputabantur in apertis: lucem educere. **P**oscent ne proferri diximus ante expostionem quod duplex fuit intentio. Et priuata et publica. hic vero publicam tangit. voluit bec para dora transferre causa hominum hoc audientium. **A**el forū ubi causae forēses tractatur. Tult igitē tentare si hec generales sine in foro probari possent. **P**robarētur erederētur. **A**lia quedam esset. **E**rudita alia popularis. oī dī eē clara et aperta. ut a quoque intelligat. **E**rudita pertinet ad boies doctos: ac si tam aperte dicā ut quibet intelligat. **V**os locos. scilicet mias generales. **E**sse socratica. Socrates enim primus fuit. qui pbiam moralē tenuit: a quo dicitur. **L**et traxisse pbiam de celo. **Z**u cubratus lucernā cōfectū et vigila tū. **C**ontractioribus brevioribz ideo opus cōuenit rēpori: bieues sunt noctes ad studia: brevis et libellus. **I**llud minus maior. vel giliarum opus tusculanarū questionū ad hunc brutū directū fuit quod in lōgioribus noctibus et studio maiori nullius lucubrauit. **I**n tuo no. qr descriptio ad Brutū est ipm. **E**xercitationū merciū tangit priuata curā. Et ut suo p̄dēssem in genio se exercebat. **Q**uisbus vītī cōsuevit semper vigilabat in cōficiēdo et nouādo aliquid ut transferret. **T**ranslatis enim locconomicis xenophōtis: id dicitur. Quibus vītī cōsuevit. **C**um ea que dicuntur in scolis que tractant ab ipsiis sectis phōrū sunt propria et priuata ipsorum pbōrum hoc modo. **A**rtus est summum bonum. **B**ec est possētua proprietatum opītio: quod autem diuīstissimā cōmoda virtutis: bec fuit per partētū cōmoda. **N**atura. **E**pictuti vero in voluptate corporis summum bonum esse affirmabat: et bec erat ipsorum possētua opītio. Dicit igitur **L**. ea que tractantur in scolis stoicorum pbilosoporum priuata et possēta ab ipsis scolis mea dicendis copia ad nostram consuetudinem orationem et forensē induceret. **I**n scolis cum aspiratione scribitur: que latine dicitur ludus: id est proprie possēta et possētua ipsorum stoicorum possētio. **I**n apertū id est manifestū.

Cat in arce. id est in loco eminēt: ex quo omnes expectare possint: ne faciant illud bona. Spectaculum admissi risum teneatis amici. **Q**uasi illa minera fidei: fidias statuātus optimus palladis statuātus. Athēns librauit que insignis erat: et lanceam et scutum tenebat: in quo quidam eurosum scripsit tam artificiale nomen: ut nullo modo remoueri nisi frangerent scuta que erant in eminen ti loco. et hoc fecit ut sua duraret pbama propter illius momini inscriptionē: quousque duraret statua: igitur **L**. nouit quod hoc opus esset ponendum in alto loco ut spectari possit. **E**x eadem officina exisse jacit dicat: tamen videtur esse ex taberna: id est ex ingenio a quo illa mātora opera nascunt: que ad te dedi. Nam faber signum quod facit in gladiis facit et in cultellis paruis sic inquit. **Z**ul. **D**oc meum opusculum habet tamen aliquid nostrorum voluminum que ad te scripta sunt.

Dorati?

clarissimi virt. Non enim abundantia pecuniarum: aut atmenitate aliquid delicates sunt: sed propter eodum virtutem: ergo virtus est summum bonum. antiquis solebant per istam diuinationem remunerare virtutem clarorum virorum. Numa pompi. qui duxit populum bellis armis assuerit ad summam religionem. prius enim populus timebatur per arma: sed gratia religionis in veneratione habebat. Vasa quibus Numa vebatur in sacris qui dicebatur cum nimpha Egeria. Arnulas calices: sed talia dicuntur oino vasa terrena. Quā alio:ū id est illa Nume pompi. virtute prediti non fuerant: ut inquit Persius. Dicite porticos in templis: quid facit aures. Omnes reliquos primo roimus fuit: deinde Numa Tullus hostilius tarqui. priscus seruus et ultimus fuit. Tarquini superbus sic nūcupatus: quis ceteris abdaret virtutis: quoniam superbia a lita solet excedere virtutem. Dares virtute scientia militari et castitate. B: utrum qui expulit Tarquini. non gratia vestimentorum aut voluptatum: sed virtutis causa. Reliquos sic Vale. publicola primi consilii Brutus fuit. Quid assecurum: non diuitias nec voluptas: tem: sed virtutem consequitur. Voluerunt Porsenne qui errante rex fuit: ad cuius auxilium Tarquini superbus prefectus est persadens illi quod quāmodū ipse expulsus est ipsi sibi: sic populi Porsenne facere possunt: quia sibi auxilium tradere. Que vis Horae. iste quidem gratia virtutis non cupiditate diuitiarum mortis contra tarquinos in pote sublito: id est ligneo se solum collocauit a tergo pons ille fractus est: igitur solus voluntate diuertere pericula mortis: deinde ciuitate trahavit: qui coles appellatus: quoniam oculū suū vita amiserat. Lodes appellaret in factū est: ut coelites appellare.

In virtutibus. Quid autem Numa Pompi. minus ne gratas diis immortalibus capedies ac fictiles vñulas fuisse: quod delicatas aliorum patetas arbitramur. Omitto reliquos. Sunt ei omnes pares inter se: preter superbūm brutum si quis roget quid egerit i patria liberāda. Siq̄ item reliquos eiusdem consilij socios: quid extulerit quod secuti sint. Num quod existat cur voluptas cui diuitie: cui deniq̄ p̄ter officiū fortis et magni viri quicq̄ alind propositum fuisse videatur. Que res ad necem porsenne. Q. Mūtūm impulit sine villa spe salutis sue. Que vis coelitem contra omnes hostium copias renuit in ponte solum: que vis patrem Decium: que filium devouit ac immit i armatas hostiū copias. Quid continentia. L. Fabrich: quid tenuitas victus. M. Lurij sequebatur. Quid duo propinacula bellū punici Bnei et Publij Scipiones qui carthaginensis suis aduentum corporib⁹ suis includenz putauerūt. Quid africanus minor: quid maior. Quid inter horum etates interiectus Latō: quid innumerabiles alij. Nam domesticis exercit⁹ abundamus: an cogitasse quicq̄ putamus invita sibi expetendum nisi quod laudabilior esset.

tur monocult: ut ait Plautus. De coelitu familia es. Que vis: ut ostendat illud esse summu bonū quod rectū et cū honore factū sit. tāgit historias: quib⁹ hoc esse probatur. pleriq̄ enim non alia causa vi tam cū morte cōmutare appetuerunt: nisi honestatis et virtutis causa: ergo virtus ipm bonū appetiatur. Patrem Decium cū romanī cōtra latinos bellū gereret. Decius coīlī vna cū collega sōnauit: quod exercitus ille: cuius imperator p̄ patrīa dī suū obire veller: victoriā cōtra hostes cōsequeretur. quo Decius amore parrie instructus: cōuocato sacerdotē folēnitatibusq̄ factis: omnia mala in populu romanū vētura in suū caput venire optauit: morturus in hostiū copias p̄sternit quidem filius alio tempore fecit: que ab antiquis deuotio appellata est. Copias militū sic multitudines militū. Quid cōtinentia. Fa. qui aurū Pirri tarētinor imperatoris amore rēput. sp̄reuit. de quo ait Virg. Paruoq; potē fabriū. Quid tenuitas in curijs. Curtus fā. nites populos itale debellauerat: quorū in repū. mos erat q̄ impatoē cēnt patroni gentiū q̄r Victoria potiti fuerāt. Sanites aut cū periissent Lurij domū eū in igne rapas volvēt inueniret patrātes patronū suū tenuitate coactū hoc facere magnū pōd' aurī et attulerūt: quod curius accipere noluit: qm̄ romanorū mos erat nō aurū possidere sī babētibus aurū iperare. Duo propugnacula Bnei et Publij Scipiods: cū Hasdrubal vellet per hispaniā trāsmigrare in Italiam ut ferret auillū fratri Hamibali: se opposuerūt illi ne trāsferret: et illi mortui fūrū: et hoc fuit in secundo bello punico: de quibus inquit Virg. Duo fulmina bellī sciptadas. Propugnaeula. ac si diceret duo castella. Africanus maior: qui erat de familia Corneliorū: qui Cartaginē tributarīa fecit. Quid minor qui euerit Cartaginē in tertio bello punico. Inter horum etates interfecit Lato cōsorius: qui

Plautus.

Virgilinus.

Paradoxa.

dicit tempore africani maioris etiam post eius mortem deinde mortuus est tempore africani minoris. Latonius igitur et isti clarissimi viri non cupiditate diuinarum: non ornamento corporis: non voluptate corporis se perculsi subiecerunt: nisi propter virtutem ut diximus de Latone libro de senectute qui maxime erat senator orator et imperator. *¶* Preclarum ad rectum dicitur. *¶* Veniant igitur per comparationem istorum bonorum exterorum et horum clarissimorum virorum ostendu virtutem esse summum bonum. Interrogat enim istos qui delectantur his bonis vanis dicens. Estne aliquis vestrum qui malit similis istorum alicuius quos diximus superioris. *¶* An vellit potius diutina abundare. Respondebat quod potius vellit istorum virtutem quod diutinas: sed baneamire linquunt: quod voluptate corporis potiri semper volunt quam rem suo loco confutabit. Ordo est. Tunc dicet virtutem maleficius esse similis alicuius horum: qui marmoreis tectis virtutem: an similis fabri cuius: qui nihil horum habuit nihil babere voluit. *¶* Fulgentius auro id est auratis. *¶* Signis statu 6 eritis: numerali diutinas quibus antiquis delectatis sunt. *¶* Corinthiis opibus laus a loco: ut inquit Afr. Et viros ducento marmoreo vulnus. *¶* Facile adducit sole. *¶* Facile probatur: et adducimus istos cuius cōstituent ista que bux et illuc transferri possunt minime bona esse illud: aut stricte tenet: ut voluptas sit summum bonum. *¶* Summum illud dicitur gratia cuius cetera sunt: et id alicuius causa non sit hoc modo ipsi lucrante laborantur ut voluptate corporis portantur: nec voluptas ab ipsis summus bonum vocatur. *¶* Quae vox pecudum re mouet auctoritatem illius false sententiae. *¶* Decedes iam dudum habent animum. *¶* In patinis nihil est prestantior: et inanimatis sicut tabulis: et animatis sicut brutis animalibus prestat. *¶* Suffocatis autem tanquam una velut in his voluptatibus diuinis in modo: neque in corpore humano nihil est diuinus alio. *¶* Quidam ne argumentum in dissolubili facit illogismus: bonum est quod possessorum efficit bonum: quod meliorem hoc est maius: sed voluptas efficit libidinosum possessorum: ergo non est bonum: et hec est minor. *¶* Non est gloriarum: nemo gloriarum potest. *¶* Non comedunt quattuor anseres in cena dico honeste. *¶* Quid autem bonum est voluptate: hec est alia minor pars illogismi. *¶* Predicatione que est virtutis commissio: moralis patrocinij defensoribus. Patronus dicitur qui seruum manumisit. Patronus etiam apud pellatur defensor causarum: cuius relatum est clens. *¶* Horum autem patronorum officium patrocinium nuncupabatur. *¶* Ea que maior ut diximus in Latone maiore: tantomagis perdit animum et mentem: quoniam sensus corporis propter illam voluptatem superata sunt. *¶* Nihil est aliud: concludit hoc paradorum reverendo ad eius titulum et inscriptiōnem,

Patronus
Patroci/
num.

et preclarum videretur. Veniant igitur irrisores huius oratoris hac snie etiā vel ipsi iudicet: utrum se horum alicuius qui marmoreis tectis ebore et auro fulgentibus qui signis qui tabulis qui celato auro et argento: qui corinthiis opibus abundant. *¶* An. *¶* Fabritius qui nihil eorum habuit nihil babere voluit se similes esse maluit. *¶* Atque hec quidebat que modo hic modo illuc trans feruntur: facile adduci solent ut in rebus bonis esse negent. *¶* Illud tamē arcte tenent accurateque defendunt voluptatem esse summum bonum quod quidem mihi vox pecudum videtur esse non bonum. *¶* Tu cuius tibi siue deus siue mater: ut ita dicam rerum omnium natura dederit animum quo nihil est prestantius neque diuinus: sic et ideo abiecties atque prosterne: ut nihil inter te atque inter quadrupedem aliquid putas inter esse quod ne bonum est: quod non eum qui possidet meliorum facit. *¶* Ut enim quisque est maxime boni particeps: ita et laudabilis maxime: neque est ullum bonum quod non habeat honeste possit gloriarum: quod autem est bonum: voluptate meliore ne efficit aut laudabiliorē virū. *¶* An quicquid in potuū dis voluntatib⁹ gloriādo se: et p̄dicationē extollit. *¶* Atque se voluptas quod plurimorum patrocinij desiderat in rebus bonis habēda non ē ea quod ē maior eo maius est aliud bene et beate vivere nisi honeste et recte vivere.

M quo virtus sit ei nihil deesse. Ad hinc beatibus viuendis. Ut deus Lice. capitulus male sonaret in latinum si de verbo ad verbū tractaret idē p. alia ḥ̄ba dixit qd̄ per se sufficiens est virtus ad felicitatem bac qd̄ admirabilis sc̄ia demonstrat virtus sola b̄re beatitudinem: sicut in padoro demonstrat qd̄ solū bonū appellat: qd̄ sit cū hōestate et bona externa atq; corporis bona vocitada nō sit: beatitudine aut in se cōt̄ p̄d̄it̄ oīa bona qd̄ facile bona vniuersitas beatitudo p̄d̄it̄ cōsequitur. Invebis aut̄ Tulus

lius cōtra Marcū antontū: qd̄ uis h̄ noiet eū ostendēdo qd̄uis abudā maximis copijs fortū: n̄ tñ ē be al: qd̄ virtute caret i quo virtus sit nihil. **E**t deesse h̄i subaudi dicit̄ stoici. **N**eque] subiicit exēplū d. **A**d. regulū qd̄ cū cruciaret a carthaginēstibz nō miserā sētebat. Ut mo tūc erat in maxia beatitudine: qd̄ offīi virtutis exercebat histore ei supsedendū: qm̄ supius tētigim⁹. **E**rumosum] erūna ēst̄ est labor corpis. **T**a penis la carthaginēstibz: peni sunt carthaginēses: qd̄i dicit̄ nō est ille qd̄ digito mōstrari p̄ aius qd̄ est ipse bō nō cruciabatur. **G**rauias] numerat aliq; p̄tes virtutis: qd̄s exercebat **M**arcus attili⁹ regūl⁹. **F**ides] quā p̄cipuebabuit: i obleruādo turamēto p̄nis. **C**ōstātia virtutis p̄seuerēta invita **P**residio. i. tutela alicui⁹ loci **L**orp⁹ cī⁹ cū capere qd̄uis corpe ēet captiu⁹ i libero aio erat. nuq̄ emisit vñ verbū turpe: sed oīa tollerabat p̄ virtute qd̄admodum fecerūt n̄i matores tirānis cruciati. **L**. **A**bar⁹ arpinas qd̄ suit Lice. cōterrane⁹ in sc̄ia milleart ceteros p̄ualebat: fuit aut̄ in reb⁹ sc̄is fortissim⁹: in aduersis fortissim⁹. **L**ū discordias jēū sit la b̄re depulsus est ex urbe et latuit in p̄tinis paludi⁹ postea in urbe reuocatos filianos expulit.

Quo nihil beat⁹] rep̄it̄ p̄ sūm⁹. **J**uvenal

Hūt̄ beatitudo p̄dit̄ et beatitudo tutela mūltos qd̄ corporis criminia sētēre nō p̄mitit. **M**escis dōrigit fimo. nē. ad. **A**d. **A**toniū qd̄ solū nomē h̄utis nō actionē. nā h̄utis oīs laus in actōe p̄sistit: imittebat ēē dictū Juue. i. de h̄utis locut̄ clunē agitat. **M**antonij⁹ quotidie de h̄utis disputabat: i aius ei⁹ totis virtutis et scelerib⁹ iplcit⁹ erat. **Q**uid ipa valeat] qd̄ nū lis penis et rōmētis cruciari p̄de. **M**emo nō. i. oīs btūs est ex se. i. est ex aio: qd̄ ei ornat⁹ est h̄utis: ille dī eē btūs et oīa in se h̄ē bōa. **I**n le vno. i. aio bñ p̄stituto. q. d. nō eē ille qd̄ digito mōstrari p̄de ex fortū nō in h̄utis: vt. **A**d. **A**tonij⁹ nihil certū et exploratiū in se h̄eat cū marciū. i. talē boīez oīa ex sele recipiēt̄ n̄ minis moris: n̄ pena eti⁹ n̄ alta significatio malo iterire aliquo. **I**stiusmōl. i. qd̄ sit cōstātia in h̄utis: vt. **A**d. **A**ctō: nihil certū exploratiū fuit. **A**d. regūl⁹. **A**hibi. v̄l. **L**. v̄l. **C**atō siue alicui⁹. **V**i cōt̄igeret aliqd̄ mali illō n̄ tiebo qd̄m̄ suscipiā libēter qd̄ h̄utis mee exptmētū faciā. **I**nḡta ciuitate ligata dī: qm̄ **L**i. eā defēdit asp̄ratōib⁹ catilie. **N**ūc aut̄. **A**d. **A**tonij⁹ illi iniāt̄ mortē vel exiliū. **M**ō repugnāti] qd̄ idē fecit cū a scelerato clodio i exiliū missus fuit: n̄ repugnauit̄ frēder̄ cū portuiss suscipiēt̄ arma onditū oīb⁹ orō n̄ib⁹ qd̄s h̄uit p̄ reditu suo. **Q**uid ei⁹ neq; i eo statu eff̄z quē nō mine: nō fortū: nō exulta p̄terrefa cerēt. **G**oētē ille mbi⁹ ondit̄ sum̄ stultitā qd̄ p̄ut̄ Lice. male tradere: illi bonū hoc affert hoc modo: si mortem mbi⁹ prebebis ibo mortalitatem: ab immortālitate: v̄terins. **S**illa passus infinitos labores virtutis amore ab eti⁹ modi penis ad beato: um loca demigrans: preterea simili exilium minaris: hoc erit mbi⁹ iucundissimum. abibo enim ab improbris qualis es tu ad probos et ad bonos homines. **G**ab hominibus] subaudi demigrandum ac si diceres ad mortales deos p̄sonas

Paradoxa.

Cesar ab iprobis ad pbos. **M**ors terribilis reddit rōem ad mortē consiliū rōem circa id est illis qui nō scunt habitaſ videlicet vivere nisi in sua officia: et domūcula: ideo autem terribilis le exilium sapientibus: ut docebat Socrates: quorū locus habitaſ est rens orbis. **Q**ui teſlorem maximus eſſ erat in repu. **A**ntoniū. **L**ut nec ſatis qd est ppter auaritā nō efficiē ſibi diuitie quas hz: ideo deat esse non potest. **M**ec diurnā vt descriptissimis in ſuperiori paſ doro: hec que mō buc et illuc traxerit poſſunt nō ſimil diurna **E**te conſciencie conſciēcia ē vo cabulum meſſum: nam et bona et mala dicuntur conſciencie ut plurim capiuntur in malum: ideo ſq addendum eſt vt ille et ſibi mens conſciencia recti. **Q**uintilianus aut pſcia mille reſtes **E**xaminat loc citid ne capiat pp ſcelera atq; ad ulteria ſua. **T**at furie ſtāte ſuicūrie qſ fecit ut furie ſibi an oculos ſtart videant q nō pmitunt te libere ſuſpirare. **B**on iprobo fortis ſtulto: ſapiens ierti correpſo dēt nec iugis t. vita illi laudāda ſiſi eſt miseravita ſtute bñ iſtituta experēda ē: qr misera eē n p̄t quis multe calamitatis tribu ant ſapiēt: tñ in ea brītudo cōſiſit cū eo v̄tus pduret qd ſapiēt vni hz ſtocos: accidere n̄ pō: fm v̄o pipateticos calamitas bōi q̄ uis ptiſſimo euērē p̄t **L**audat q̄cqd laudablit bo nū nūcupat: fz iātō o pp ſcelera ſua n̄bil ē laud dignū: ergo in ſeipſo brītudo cōſiſit: quis extermi bōis abūdāſ ſit

qd ſequalia ſunt peccata: qd aut ſit ver pba per ſilitudes et ple rasq; rōnes a Lice. hoc mō qd ex ep̄lū in pincipio ſumendis eſt acbe nis tpe artop agitor: quidā ſtatū am plābē et alter auream miner ue eripuit: hi abo ad draconē le gūlatozē deducti ſun: quos dra co mo: et tradandos eē iudicauit. **G**ilec enim peccata euentu re ſum metienda nam ſtoici banc ſentenciam dracontis offendit ad exteriores aduentus non con ſiderant: sed mentem et vitium peccantis accusant et a quibus peccatoribus. **I**n quo peccat matus eſt occidere patrē q gallū ſed q̄tū ad mentē ſcelerat id eſt ſine occidas hoīem ſine beluum **G**in re aliquātulū q̄tū ad amissionē rei magna ē diſſerēta inf aur et paleas **I**ncititia ad igno ratiā gubernatoris id eſt illi? ei eq̄lē eē ignoratiā n̄ iudicares illi? q̄ fregit nauē aureā et illi? q̄ fre gionauē paleā emerſit. **D**olor ad pauciores Ifi ſup̄tūr acilla hoc ſup̄tū ad pauciores p̄mer: q̄ ſup̄tū generofa mulier q̄tū ad ſup̄tū id eſt: fz ſi ferre volum? ad actionē ſceleris diſſerēta eſt

Coſcīentia

Quitilia.

Quid ei ego laborauit: aut quid egī: aut in quo euigilauerunt cure et cogitationes mee. Si qui dem n̄bil peperi tale n̄bil conſecutus ſum: ut eo ſtatu eſsem quem neq; fortune temeritas: neq; inimicorum labefactaret iniuria. **M**ortem ve mibi minitaris: ut omnino ab hominibꝫ: an exiliū ut ab improbis demigrādum ſit. **M**ors terribilis eſt his quorum cum vita omnia extinguntur non bis quorum laus emori nō potest. **E**xilium autem terribile bis quibus quaſi circū ſcriptus eſt habitandi locus: non bis qui omnē orbem terrarum: vnam vrbem eſſe dicunt: te miſerie: te erumne premunt omnes qui te beatum: qui florentem putas tue libidines te torquent tu dies noctesq; crutiaris: cui nec ſatis ē: quod eſt et id ipsum quod babes ne non diurnū ſit futurum times te conſcientie ſtimulant maleſi ciorum tuorum te metus exanimant iudiciorū atq; legum: quo cunq; aspergiſti ut furie: ſic tue tibi occurruunt iniuriae: uſpirare que te libere nō ſiunt. **Q**uamobrem ut improbo et ſtuto et inerti nemini bene eſſe potest. **S**ic bonus vir et ſapiens et fortis miser eſſe nemo potest nec vero cuius virtus moresq; laudandi ſunt eius non laudanda vita eſt neq; porro fugienda vita eſt que laudanda eſt. **E**ſſet autem fugienda: ſi eſſet misera. **Q**uamobrem quicqd eſt laudabile id: et beatum et florens et expetendum videri debet

Aria inquit eſt res atq; magna culpa nec peccata rerum euentu: ſed vtijs hominū me tienda ſunt. In quo peccatur id potest aliud alio maius eſſe: aut minus ipsum quidem illud peccare: quoqno te veteris: vnum eſt:

virsbus inquietabat: ille autem ne sua cōspiratio gratia liberalitatis contracta in publicum deductum seruum mori fecit: que occisio finis mortalem opinionem delicto caruit. ¶ Illud interest quodcum ad occisionem serui et patris nihil interest: sed ad personam in qua est differētia in secundo seruo enim una sola mortitur persona: sed in patre quatuor necantur persone. s. creator alumnus: preceptor et honorator. Is qui eruditus. Lato censorius voluit suos docere filios quo maiorem erga ipsum amorem gereret: solebat enim Alexander magnus dicere: quod non minus Aristotelem precepto rem quam philippum patrem diligenter. ¶ Multitudinem peccatorum multa peccata committuntur insperatae paternae: que in seruo fierint possunt. ¶ Eoq; maioze: antiqui maioze supplicio parricidas afficiebant quod altos homicidas parricida quod in aculeo una cum simili et serpente proscibebatur in portum. ¶ Sed nos non enim specco penam quod datur peccantibus quis ignorat quod maior attributur pena parricide quod homicide. Izcedia nomi quod animaduertere soleo quod q; tunc aduertere deuenimus quoniam fit est nemini licet occidere: ratio quicquid siue magnus siue parvus necatus idem erit: quod fit contra licet: unum non specto penam qua peccatores afficiuntur. Quicquid non oportet scilicet esse dicunt inter se licere oportere: minus est enim oportere quod licere hoc modo si quis furatur tritici indigentia hoc dicitur non oportere non sane oportet. licet ut viueret. Lacedemonii docebant liberos depredari ut calidores efficerent: quicquid non Izfit aliquid contra licet nephas est. I. committitur contra legem diuinam hoc modo christianorum lex est ut nullus occidatur accidit ut seruamus vel minimas personam interficiat idem nephas est ac si primis

epem occidisset. ¶ Me minimis rebus vobis sunt etiam Ciceronis confirmatio quod etiam in minimis rebus fas committatur: sicut in magnis ut dictum est de seruo et principe. ¶ Si quidem modum reddit rationem: sit idem nephas in minimis rebus sicut in maximis: quando non possumus fingere mensuram rerum in quibus peccamus si seruum et vnum principem occidissez animo meo fingere non possem utrum istorum dederit maiorem mortem: sicut si occiderem seruus et regem eos amplius in vitam revocare non possum: sed bene furiam et motum animi mei tenere possum hoc vero non serie minus inepta videbitur ratio quia a nobis perempti non amplius fingi possunt et formari possunt: ut vivant sed bene: quantam eos occidimus: et quia fura imperfecti sunt memori et tenere poterimus: ergo animi furor respondens est: bistro qui solet imitari verba recitantis in gestibus paululum errauerit in faciendo gestum: aut in pronuncia. Ad vnam syllabam breves pro longa continuo deridetur a scena: quanto magis homines in vita peccant et in minimis expellendo bistriones appellati ab bistro tuiso qui dicuntur etiam ludiones quos greci vocant

¶ Adouet extra numerum faciendi gestus. ¶ Sibilatur scum fibris expellitur. ¶ Exploditur depeccatur in vita: adaptat similitudinem. ¶ Omni visu aptior id est quacunq; re debes moderatoz in vita quam in syllabis: ut in syllaba: Si peccaueris non debes parvus facere: ut dicas peccauis videndo ridendo: tanquam peccasse in minima syllaba. ¶ Poetam non audito factonis malam congruitatem non audit quanto minus in vita scilicet qui mensurant peccata sua digitis: ac si scandaret versus dicens ego solum cum ancilla

Distractio
nes.

Paradoxa.

Suprum est: parvus est: hoc scelus & memorant quot peccata facta sunt quae grauatae que leuatae: aut inter se metiri solent. turbationem reis cum peccatur aliqua ratio probatur que est: malorum & bonorum discretio. Ratione qua efficitur homo. **O**rdine] qui facit hominem differre id est a belluus. **M**ibil possit addi: hec est formosa conclusio quod peccatur aliquis peccat eis turbatioe rationis & ordinis. illud autem peccatum quod perficitur a perturbatione ratiouis equalis quam quicquid perturbata mente efficitur pars est scelus cum scelus aliqd fieri non potest nisi cum perturbatione rationis ut dictum est.

Omnes stultos in sanire preposuit et tulum more suo quod grece sic resoat.

ideo Nero de patre suo Claudio sic dicere solebat pater meus incipit morari inter homines: prima pro duca insaniare moroz latine primaz corripit: sed habet primam longam ad butus autem paradoxis sententiam quo: undaz vocabuloru disserentes notanda sunt. Stultus appellatur ille qui habet bebes et obtusum ingenium. Stolidus dicitur ille qui nec satur nec quid alij tantur intelligit. Insanus autem est ille qui insuras incidit. Demens vocatur qui totam mentem integrum non retinet. Amens autem plusquam demens: quam amens est sine mente. Stultus autem Cicero probare stultum esse insanum ad quam quidez probationem exemplum clodianum inducit contra quod hoc paradoxum excogitatum fuit. Clodius Cuius generosus de gente patritia natu omni flagitorum genere preditus volens Ciceronem de urbe romana expellere se vni plebeto inservi natu adoptauit: quo tribunus plebis crearetur. Lex enim erat quod nemo nisi plebeus tribunus praecari posset. Cum esset tribunus consultibus duobus sceleratis bo-

minibus pisone & sabino. Tullium de urbe recedere coegit Cicero in presenti sententia pernicio-

clodij ostendit insaniam ut per sequentia declarabitur. **O**mnes stultos insanire: id est stoici dicunt.

Ego vero Jordo adiungam te non modo stultum. id est obtusum. **T**at sepe quia sepe clo-

dius stultus erat. **I**mprobum: probum dictimus absque vitio. improbum vero qui vita amplectitur.

Dementem lac si. d. deorsum a mente. **R**ebus necessariis argumentis verti probo te demem et insanum. **S**apientis Tullius se laudibus extollit ad contentionem clodij: tradit autem similitudinem talis si quis parvis militum copiis bene munivit oppidum expugnare vellet stultus & insanus: eodem modo Clodius stultus vocandus est qui animus Ciceronis virtutibus omnibus septem debellasse putat. Postquam eum de urbe exiit. **R**erum humanarum siue bone siue male a sapiente tollerande sunt virtutibus omnibus prudentia temperantia. **E**xpugnabitur pugnando superabitur ac si dicat non. **Q**ue est diffinitio: quid sit ciuitas per quam diffinitionem probat sapientem non posse de ciuitate expelli. facit enim sillogismum pponit maiorem: deinde minorem postea subiectum. Omnis ne diffinitio ciuitatis nomine a contrario: congregatio latronum aut furum ciuitas non appellatur.

Immanum immane appellamus qui est contra humanitatem: ut occidere parentes. **F**ugitiorum fugi-

tui serui: transfuge vero milites dicuntur. **L**atronum qui spoliant homines atque pernecant.

Sultus

Stolidus
Infanus.
Demens.
Amens

Improbus
probus

Immanis

Omnis aptior esse debet: ut in sillaba te peccare dices: poetaz non audeo in nudis: in vite sociate audiam ciuem digitis peccata dimetientem sua: que si visa sint brevioria: leutora qui possint videri: cum quicquid peccatur: perturbatioe peccatur rationis: atque ordinis perturbata autem semel ratione & ordine nibil possit addi quod magis peccari posse videatur.

Omnes stultos insanire: ego vero te non stultum ut sepe non modo improbum ut semper: sed dementem: et insanum rebus ad victimum necessariis: sapientis animus: magnitudine consilij: tollerantia rerum humanarum: contemptione fortune. **V**irtutibus dentibus omnibus: ut mensibus septus: vincetur et expugnabitur: qui nec ciuitate quidem pelli potest. **Q**ue est enim ciuitas omnis ne continentus etiam ferorum & immanium: omnis ne etiam fugitiuum ac latronum congregata ym-

Immanum

Petulans appellatur qui sibi appetitum vult: vel a pero dictum. **T**anque transfire lineas per lineam rectam virtutem intelligimus: que stat sic si quis autem transit lineam per unum digitum equ peccat: ut ille quod possim transiit palmarum: operum enim a virtute receperisti non amplius illius re ctitudinis virtuose retines. **A**d augendam transeundi culpam hoc modo: si comparas aliquod qui computat bis ter respondentes unus alter dicit bis ter faciunt septem equali numero ambo peccauerint: quod parmenio fuit proprio: veritati quod

auri nauem euertat gubernator an palee in re aliquatur in gubernatoris in scitia nibil inter est. Lapsa est ipsius libido in muliere ignota: dolor ad pauciores pertinet: quasi etiam petulans fuisset in alia qua generosa ac nobili virgine Peccauit vero nibolominus siquidem est peccare tanque transfire lineas. Quod cum feceris: culpa commissa est quod longe progrediare: cum semel transieris: ad augendam transeundi culpaz nibil pertinet peccare certe licet nemini. Quod autem non licet id hoc uno tenetur si arguitur non licere: id si quidem nec maius nec minus uno fieri potest quoniam in eo est peccatum si non licuit quod semper unum et idem est: que ex eo peccata nascantur: equalia sint oportet. Quod si virtutes pares sunt inter se paria esse etiam virtus necesse est: at qui pares esse virtutes nec hono viro meliorem: nec temperante temperatiorem nec forti fortioriem: nec sapiente sapientiorem: posse fieri facilime potest perspici. In viruz bonum dicis: qui depositum nullo teste: cum lucra ri impune posset auri: pondo decem reddiderit si idem in decem missibus pondolauri non idem fecerit. Aut temperantem eum qui se in aliqua libidine continuerit in aliqua effuderit: una virtus est consenties cum ratione omni: et perpetua constantia. Nihil huic addi potest: quo magis virtus sit nihil denique demi ut virtutis nomine re liquatur. Et enim si bene facta recte facta sunt nihil recto rectius est: certe nec hono quidem me

Bonus ut etiam dicit L. in. II. officiorum pro iusto capitul. Me ctemperante stangit quatuor partes virtutes. **I**n bonum si quis etiam depositum. xxx. aureorum accepit et illud postea integrum redidierit postea decem pondo auri penes se depositum suscepit in relictione duos teneat aureos iustus non appellatur hunc: quod totum depositum integrum non restitut. Non idem effecerit: quod forte temperatur vocabulum: si ergo perdidit virginitatem: cum multis annis continens fuerit: non amplius nomine virginitatis retinet. Una virtus consenties: bonus enim sp*sibi* consistit: hoc est nunc sibi assentit virtus neque alte si sed quod sibi consentit cum rone: atque constans est. **P**erpetua autem quod quis aliquis multo tempore ter castus postea in aliqua peccat libidine non ibi tempatus quod castus non est. Nihil addi potest: et so*cō*patua non sunt: et sicut aliquod additum non potest: sicut etiam aliquod non diminut: quod si a virtute desistit esse bonus hoc modo ad liberalitatem quae oportet: sunt autem duo si pane indiget: famelicus alter non non si illi qui non est famelicus panem do: non appellor liberalis. Nam quis dederis cui oportet indigent et quod oportet. non aut dedit quod oportebat: defino ab illa liberalitate et virtute. **N**ihil recto rectius si enim aliqua in ea sit quod non minima recta sit: sive alia rectior illa definit esse recta: quod aliqui

Petulans

Argoas

Paradoxa.

Inuidus
Adalivius

babet in se iniquitatē: quod linea recta alta rectior fieri non potest: quod p̄dū recta non esset: sic etiā aliquid melior non reperitur bono: sequeretur autem quod ille qui bonus ab aliqua bonitate desideret: ergo bonus non esset: igitur melior: aliquis bono esse non potest: quod virtutes pares sunt: ergo facta quod p̄ficiuntur ab ipsis debet esse paria et virtus que sunt contra virtutes paria necessaria est ut sint: et est conclusio. **T**ā p̄bis inquit p̄bat p̄ auctoritatem p̄bōrum quod perā sunt paria intelligam' em' esse paria ad similitudinem p̄tōrum hoc est cedes oīs equalis est: sic oīs libido equalis est. inquit aduersarius bec sumimus a p̄bis p̄cepta. Inuidus est quod instar virtutis: maliuolus istas ad p̄sequēda virtutis. **N**e a lenontibus computat hoc dictum acsi. d. hoc em' volo ut dicatis. Socrates disputat iste modo: uba sunt aduersarii quē sic. Et. introdit: ut auditoribus ostendat hec non fuisse summa nisi a doctissimo viro. **T**ā Doctuz ad sententiam. **S**apientia oīs virtute p̄dū q̄ grecē dī. At quod boies doctissimū. q. d. vnuſq̄ſq̄ ſire artis disputator est optimus. Nō mō vereor: hec sententia nō solum vera sed etiā utilis: quod utilem hoībū ut parua ſane ſcelera et magna ēē existimaret. **S**i priuatis lacri i magistratibus manus inferant: si quod dubitabit esse in hoīc nullū dicitur men in verberando boiem priuatus et se magnopere a peccatis abstinent: magistratus autem est officium quod appellatur grecē et personaz gerentē officium q̄ greci vocant eandem esse laboꝝ ſue matrona nobilissima ſue ancilla fuerit: ſuprū oīno erit equalis libido. **M**ihil ne diſtinguit quod aliquādo ſit bone ſtūm extingui patrem et hoc ſine ſcelere poſſe fieri: et aliquando ſequi ſtūm necare ſeruum. **N**uda iſta] reſponſum quod ſit iuste occidere patrem et ſeruum ſi enim occidit ſeruum per furiam patre equale p̄catum eſt: p̄tū ad necesse: inquit igitur nuda ſunt iſta interrogata q̄ facile non iudicare poſſūt utrū ſint parua niſi diſtinguā quomodo hec cedes fieri potest. **P**atrem priuare vita ſcelus: per bene dicit quod aliquādo licet occidere patrem ſine peccato. **S**aguntini populi Hispanie videntes ſe venturos in manus barbarorum et carthaginensium quorum tunī imperator bannibal piram grandes foro instruebant: ubi ſe morti tradebant: leniores vero filios ſuos explorabant ut eos vita priuarent: ſanguinitati vero culpa patres occiderunt: hoc autem ſim gentilium fidem licebat quod minime p̄dianis licetum eſt. **P**aricidie fuere interrogative. **S**ine iniuria nō poſteſt aliquād accidit quod ſeruus occidi non poſteſt niſi cum ſcelere ut per furiam ſeruum necare nephas eſt. **L**auſa igitur non natura diſtinguit ſcelus quia occidere patrem et ſeruum per furiam idem eſt: ſed ipsa cauſa diſtinguit quod aliquādo licet occidere patrem ſine ſcelere: ſic etiam ſeruum et aliquando ſeruum non poſteſt necari niſi culpa commissa ut demonstrauimus: quo facto quia ſponte ſua accidit tunc inclinaris illud facere poſſumus ſculicet morti patrem tradere ut facere ſuperius nominati saguntini: qui ſuos necauerunt patres ſine ſcelere propter causam ſeruut ut future in manus boſtū. **S**i in virragi cauſa coniuncta ſi vero necatur pater et ſeruus eadem de cauſa vel per in dignationem tunc illud par dicitur eſte ſcelus. notando tamen quod quādmodum interuenient occidendo patrem ſine ſcelere: ſic etiā coniugit poſſe perire ſeruum peccato non commisso: quidā amore libatus tiranno parabat iſſidas cutis consiliū ſeruus conſcius erat tirannus intelligentis hoc totis

Saguntini.

Certe negabis? biles hanc multitudinem scelerorum non esse ciuitatem hec est maior: subiecte deinde minorem. **N**on erat tunc illa ciuitas Romana non erat tempore tuo: quando me exili pena affectu. **C**um leges que sunt scripte. **J**udicia prolationes: mores sine scriptis: ali git tria que faciunt ciuitatem. **E**t utras enim est multitudo ciuium iure vilentium: sed urbis sunt soli se menta muri tures. **C**um ferro. **T**e tempore Clodii iudicauit per arma adeo ut contra opinionem aliquid ferret cum ferro vindictam sumebat. **I**deo Quintus frater Cullius percutitus fuit in senatu.

ciuitas.
urbis

In locum multitudo certe negabis. **N**on igitur erat illa tum ciuitas cum leges in ea nihil valebant: cum iudicia faciebant: cum mos patrius occiderat: cujus ferro pulsis magistratibus senatus nomen in republica non erat: predonum: ille concursus: et te duce latrociniu[m] in foro constitutu[m] et reliquie coniuratio[n]is a Catilina furijs ad tuum scelus furorem que conuerse non ciuitas erat. Itaque pulsus ego ciuitate non sum que villa erat accersitus in ciuitates sum: ut esset in republica consul qui tum nullus fuerat: esset senatus qui tum occiderat esset consensu populi liberum esset iuris et equitatis: que vicula sunt ciuitatis repetita memoria. **A**vide quā ista tui latrociniū tela contempserim. **F**actā et immissa a te nephariam in me iniuriam semper duci tam peruenisse ad me nūc putau. **N**isi forte cū parietes disturbabas: aut cujus tectis sceleratas faces inferebas: meoru[m] aliquid ruere aut invrbe deflagrare arbitrabare. **M**ib[us] enim meū est neque cuiusq[ue] quod auferri: quod eripi: qd amitti potest: si mibi eripuisses divinam animi constantiam: meas curas vigilias cōsilia: si modo rempublicaz cū meis curis vigilisq[ue] respublika stat si buiū eterni beneficij immortales memoriā deleuisses: multo etiam magis si illaz mētem vnde hec consilia mauarūt mibi eripuisses: tum ego accepisse me cōsiderer iniuria. **S**ed si hec nec fecisti nec facere potuisti: redditum mibi glo-

Senatus nomen non erat: nō erant senator[es]. **E**t latrociniū multitudo latronum. **E**t reliquie que Clodii erant de co[n]spirantibus cum Catilina. **I**deo reliquie illius ad clodiu[m] reverse sunt. **I**ta q[uod] bec conclusio filologismi q[uod] cujus multitudine latronum expulsus sit. **N**on de ciuitate electus fuit. **A**ccersitus ostendit infantiam et stulticiam bulus hominis. qui putans prebere bonum Licero[n]i malum illerat didicit. **L**icero em reuersus est romanum cum magna gloria. **A**d eucello confule adeo q[uod] ad illius aduentuz tota concurrexit: tunc omnia et tura et bona reuocati sunt qui ciuitatem esse ciuitatem fecerunt. **Q**ui tum tempore tuo illi erant homines: victi sunt: quos diximus. **C**onsensus populis esset liber. **I**qua ex re in urbem. **C**ullius accersitus est: quia populus claudiane perniciet subiectus erat: et libertatem priscam non tenebat. **T**uris ordo memoria iuris et equitatis: que vicula sunt ciuitatis repetita est. **J**us: est in scriptis et sine scriptis: equitas iuris mitigatio. **E**t ut latrociniū. I voluit dicere tribuli tui: sed propter scelerā iquist latrociniū. **M**epartiam que fuit contra fas. **C**Peruenisse ad me nūc puta ut cogitabam iniuriam factam a te in me sed nunq[ue] ut ad me peruenierit existimabam ac si dicat. Moncurabam de tuis viris: i qd idem dixit Diogenes cū esset monitus a quodam q[uod] liones corinthis deriderent eum dixit: sic illi derident sed non derideor: quia suas derisiones contemno.

Diogenes

Asperno. **N**isi forte ironice concessio facta ut declareret stulticiam ipsius et mala: que Liceroni fecit. **C**laudius vastans vestes domos et predia Liceronis eum ut sic quasi pugnis et verberibus afficere putabat. **R**euera ad illud parietes perturbabas. **D**eflagrare quantum ad sceleratas faces. **M**ib[us] enim meū generalis sententia: q[uod] Biantem commemorasse in primo paradoxo confessus est. **M**ecu[m] cuiusq[ue] qd auferri per fraudes eripi per vim amitti negligentia. **B**ias enim respondet cuidam admonenti ut aliquid de suis rebus alportaret. **O**mnia mecum porto. **I**si mibi eripuisses ostendit stulticiam Clodii qui putans bona diripere Liceroni: restabat ad incendendas edes que bona non sunt: bona quidam animi que propria nuncupantur a Clodio eripi non poterat. **C**onstantia id est virtute. **A**reascuras quas habui ut in servitute reipublice cōtuli. **G**ā id est a qua mente et animo proficiuntur. **N**ec facere potuisse non est beneficia verti p[er]tinet.

Bias

Paradiso:

In iuria vituperum: numerat Ciceron cutus fuit virtus & in illo extremitate reditu magnam ad eum praecepit est gloria: ergo quis me de urbe expulisti: tamen semper fuit ciuis: sed cum potissimum me commendabat exteris.

Non es nisi forte ironica concessio: id est que per contrarium exponitur qui in iuria ciuitates suffocat illius hostis appellatur: ergo Clodius non est ciuis: nisi idem sit ciuis quod hostis asti dicit: non hostis sed inimicus: hostis est inimicus publicus: inimicus priuatus: cutus officium est et uitatis leges imitari.

Mon ambo scilicet scelerato. **F**actisque his responsa in maxima detractione agitabatur. **T**empla te nuiuisti diripiendi causa. **C**ur hostis spartans per exemplum probat Clodium esse inimicum publicum cum quadam tempore seruorum multitudine spirabat contra patriam quorum dux spartacus fuit contra inquit Clodij non appellaris hostis: cur contra officium facis: scis quia spartacus sit appellans hostis. **A**liquando ciuitas non fuit sicut traditum est superius: quia propter Clodium in urbe Romana leges mores iudicia faciebant sine quibus ciuitas esse non potest. **C**uo nomine id est nomine conueniente tibi et declarat quid sceleris: non dicuntur soli qui sunt extra solum etiam multitudinantes: sed illi exiles appellantur qui propter scelerata sua pena exilijs afficiuntur: igitur Ciceron exilii non erat quoniam aliquid non admisit. Clodius autem non exiliis merito consequebatur cum omni flagitiorum genere proditus. **E**xulasse rempublicam me abeunte omnia de urbe recesserunt. Amentissime: sine mente caput non respicit te. **M**ecum quod loquare quia fatuus es.

Exilium scelerum esse penam: ergo ego sceleribus carens exilium passus non sum: sed tu illis predictis quibus in urbe sis exilium habes. **A**d preclarissimas Clodius accusauit Tullium occidisse plures ciues contra legem potiam que fuit ut aliquis ciues romanos mori non faceret. **S**ed Tullius truncari constituiti conspiratores catiline: quoquam beneficio illi scelerati iudicet Ciceronem exilare permisérunt. **E**cce si solum non mutauerint erbimologiam exilis: qui dicitur esse extra solum dicit igitur cui socij scelerati et in urbe existentes exiles nominantur. qui cum telo fuerunt ante senatum facta multa fit logistica. Lex erat ut aliquis in senatu arma non ferret. Clodius coram senatu culti: ergo est inimicus ciuitatis. **C**ualquiero siem parvus gladius ad insidias qui dicitur a seco secas: nam securi dicuntur. **D**eprehensa deprehendere est in aliquo vicio repertire. **O**cciderit butus maior et multi alii sunt filologismi subaudi et exilii esse debet inimicus patre: sed tu occidisti homines: ergo tu occidisti homines ergo tu hostis et exilii est minor. **Q**ui incendium fecerit: subaudi ciuis non est sed tu incendisti: ergo ciuis non appellaris. **Q**ui tempa deorum occupauerit: armis et incendio: sed non solum tempa occupasti sed etiam castra in foro locasti: ideo inimicus et publicus exilii erit minor. **S**ed quid comunes leges profero: iomnes iste leges erant bone. Erat una lex ut aliquis non incenderet tempa supra que superiora komisit Clodius. Ideo merito exilii nuncupatur.

Exul

Beca.
Deprehendere

Familiarissimus Iquidam fuit familiarius Clodij: qui fecit vnam priuatam legem: ut si Clos
dus ad sacrificia bone dee accessisset exul esset. Langit sic per transitum quomodo Clodius depre
vensus fuit in sacrificijs bone dee. Aurelia mater cesaris fecit conuocare matronas romanas ad
edes suas: inter quas prefectus est clodius in habitu multeris: et ibi ad vocis sonum est cognitus
masculus et latuit sub lectica cuiusdam ancille que vocabatur ancilla proprio nominem: et erat an
cilla que grece dicitur. erat autem clodius captus amore pompeie vxoris cesaris qui accus
atus d'pollutis ceremoniis. Et te id fecisse] clodij solebat gloriari
polluisse sacrificia. Tot legibus
id est cu tot leges iubebant exulē
esse times: scilicet nomen exulis
ac si dicat solū in audiēdo exiles
timere deberes. Rome sum in
quis] scilicet clodius ego sum romē
quomodo sum electus in exilium
Et quidem fuit in portu] simili
lito tracta a nauigantibus qui
ingreduntur urbem aliquam: ve
stient in portus tamen illius loci
vbi suut iura nec leges tenent: sic
etiam tu est rome tanq in portu
non in propter sclera tua illius
iura obserues. Si ibi vbi non
oporet esse cum legibus tuis illius
loci non teneo quia me leges
illas habere non oportet.

Quines sapientes liberos esse
et stultos oes seruos laudeſ
vero hic imperator aut etiam
appelletur aut hoc nomine di
gnus putet. Quomodo aut
cui tandem hic libero impera
bit: qui non potest cupiditati
bus suis imperare. Refrenet primum libidines
spernat voluptates: iracundiam temperet: coe
rebat auaritiam: ceteras animi labes repellat: tu
incipiat alij sperare cu ipse iprohīmis domi
nis: dedecorū ac tūpitudini petere desierit. Du
i quidē bis obediens nō mō imperator: sed liber ba
bendus omniō nō erit. Preclare enī ē hoc vſur
patū a doctissimis quorū auctoritate: nō teret
si misbi apō aliquos agrestes h' dicēda eēt orō.

modo aliquis vñis paret seruus apud philosophos nuncupatur. Libertas quedam est finiu
ravit necesse bōi seruari: et altera est philosophica quando nemo vñitorum turpitudini subiectus
fit. Cicero narrauit hoc paradoxum contra: scilicet Ad Mar. An. in quo declarat ipsum seruum esse:
quis imperator et splendidus homo sit dicit ergo per ironiam. Laudetur hic imperator. Id est
laudibus extollatur. Aut etiam appetetur] dicatur salve imperator: hoc nomine dignus sit p
oster manifestem et opes estimetur dignus nomine imperator: hic enim dul. non posuit verba
non dixit hic est verus imperator: sed minime quam hac appellatione dignus est qui non potest.
quasi dicat qui seruus est scelerum. Libero] quod imperator non debet. Iracundiaque est lon
ga quedam cupiditas vindicta quasi vna cum bomine genita. Tra] brevior iracundia. Tum
incipiat imperare] tunc seruus pulchritudinis existens imperator non debet: sed flagitiis re
motis tunc imperator diceretur. Dederorū contra decus et phamam virtutis turpitude que
est contra ipsam servitutem. Desierit] periculis minorit. Preclare] locus est ab auctori
ate maiorum. A doctissimis viris fides isti semper danda apud aliquos agrestes est. apud
imperitos nunquam eligendi sunt auctores: et philosophi antiqui quorum ignorant nō so
lum uoxima: sed minime profert sciunt. Ideo consueuerunt vñi docti quando loquuntur:
apud indoctos nominare quosdam motos boni uires cum tamen ipsi sententias maiorum dicunt
D q

Seruitus
esse liberos stul
tos vero seruos
hic est titulus la
tinus ad cui' mi
rabilis sententie
declarationem memorie traden
dum est q duplex est seruitus et li
bertas. Primo omnes orieban
tur liberi: sed suregentum et pro
pter bellorum occasionem seruit
reperti sunt ne omnes vita prima
rentur in bello: hoc remedium in
uentum ē ut captiui seruit fierent
et ideo estrina seruitus ciuitatis: et al
tera seruitus philosophica: quo
libertas

Seruitus

Libertas

Paradoxa.

Caput prudētissimos: captat benivolentiam ab auditoribus. **C**ur ego similem] quia debet singere nō scire apud doctos & eruditos viros postq; in his studijs operam dedi. **G**Alde perdiisse, quasi ignozasse. **G**Potestas viuendi] vt velis. velle dictum aliquid cum ratione appetere: non sūr qui capit alienas diuitias velle dicitur qui igitur viuit cum ratione & virtute vite vocatur viuēre: vlt multi. **G**Officio iocundum est illud quod facendum est scilicet virtutem: ideo Tullium de officijs appellamus. Non propter metum] duo sunt genera bonorum hominum. Aliquid enim re-

persuntur boni propter timorem supplicij. Aliqui boni existat versus. Oderunt peccare boni virtutis amore. Oderunt peccare mali formidine pene. **G**Ei colit] vne ratur leges propter virtutē. **G**Id salutare] ad salutem boium leges putantur esse colendas propter virtutem solum. **G**Nihil facit id est nihil cogitat: nisi libenter hoc illi quodlibet q̄ntum ad velle dicatur: qui igitur vult cum ratione & virtute vite. **G**Ac libere nemini viri subiectus sit: id est.

GAb ipso] id est ab animo vt dicunt greci eodem ad eum/ dem antīnum virtute predita omnia referenda sunt a quo proficiuntur. **G**Polleat] possit alias polere splendoz dicunt. **G**Ipsius] voluntas ut dictum est appetitus est honestus. **G**Judicium] bene iudicium & voluntas ad iudicium appellantur. **G**Judicium est discernere: di ratio boni & mali. **G**Ui fortuna ipsa cedit] id est vincitur fortuna tali viro qui voluntatem iudicium rerum faciendarum retinet. **G**Ledere: **M**onius **M**arcellus exponit vincere: quantam maximam apud ignorantes fortuna locum obtiner. vnde solebant dicere antiqui. **G**Tacimus fortuna deam sed periti spernunt ipsam: & ideo propter fortunas & opes aliquā peritum vocamus. **G**Sapiens poeta] cuius ignorat nomen. **G**Quis q̄ fungitur suis moribus] boni semper vñctur moribus. **G**Inustus libens obseruat virtutē. **G**Nihil dolens] si fortuna sit aduersa non dolet. **G**Nihil coactus] non cogit iura legum, obseruare: sed libens virtutis amore leges timet. **G**Quod si postq; demonstravit libertatem esse voluntatem: id est appetitus animi cum ratione & virtute per contrarium ostendit quid sit seruitus & neminem esse liberum nisi per affectus sit illas voluntas: cuius tractatio facta scilicet soli hoc igitur contingit. **G**Nisi qui ita sit affectus] vt dictum est qui vñctio nulli subiectus est: sed voluntati atq; iudicio predictus existat improbi qui flagitijs dediti sunt seruit nuncupantur. **G**Hoc vero tam in re est] istud non tam admirabile in effectu: sed in verbis, audire enim hominem. imperantem esse seruum hoc admiratione dignum est: sed in effectu hoc est consideremus illius vita seruitutis appellatio affectus est. **G**Inopinatum atq; mirabile] diffinitio paradoxi dicunt sapientes: nunc appellant eos seruos: vt mancipia. **G**Que sunt dominorum] sicut legem. xii. tabula, quas ab Arbeniis bus Romani acceperunt. **G**Mancipium dicitur ipse seruus: & serutus id est officium ad seruum pertinens. **G**Meru] siebat sicut quod mancipia dominorum per hunc modum. Erat quidam magistratus prefectus mancipijs confidens coram quo & aderant vendentes et ementes. Dicbat magistratus ille vñ tu iura mancipij: & ille dicebat. **G**Uscipio hoc pacto quo quadam solemnitate

Judicium

Ledere:

Monius
Marcellus

Mancipiū

magistratus babens aliquid eris. id est quandā campanellā pulsabat: & aderat. xij. testes p̄entes qui quidē erat modus faciendo mācipia. Per tierus igit̄ inquit sapientēs appellāt istos seruos legerum: mācipia per nexū aut aliquid ius conferat. Iure quili aliquo vel per aliud ius poterant fieri mācipia: nūc ad xp̄ianum seruum efficiendū quinque serui lege requirendi sunt. ¶ Sed si seruitus dō finitio seruitutis que caret arbitrio suo. ¶ Quis neget. cū seruitus sit quedam obediētia ai fracti & nō būana cōtinēt: q̄s negabit oēs cupidos & iprobos nō eē seruos. ¶ An ille similitudo Seruitus vnde bene quod propositus est in probemio obseruat quoniam hoc paradoro longior probat. Cui leges imponit nisi ita facias domū patris mei petam: vocantur vero. *Autorū* rī qui ita vero: ibus dedit. ¶ prescribit qđ faciēdū sit Hubertus se expellat seruos qđ p̄mū viderunt. ¶ Vt et ne ducat amicum ad: cēnā q̄ de re Iu. vñā mediā satirē facit. poscit vestem. Dandum est de necessitate bec gerundia necessitatem important. ¶ Vocat ipsuz h̄ipsum de magistratu babendum est. ¶ Mequissimum quod vulgo dicit: bone da nulla: nego sacte neq̄: vnde venit nequissimum. ¶ At q̄ ut in magna familia: altam ponit similitudinem: principes hoc ē primi ciues consueverunt in atrijs seu festibus habere vas argentea & aurea ad oznamētum domus: q̄ bus rebus plerisque se rent seruit: alij domum verrebāt: alij tergebāt quibus quid alij seruis erant pfecti. qui appellabantur serui artenses. ¶ Familia in magna genere multitudine. ¶ Stultorum stultos appellam: istos qui istis delicijs cupunt viuere. vnde cena laudica nomiari solet. ¶ Alij lautores de licatores alij seruis qui scūnt icidere carnes qui quidam serui videntur esse inferiores atricibus & arrienes serui sunt. Si tam ē serui atrientes. acti: pares stultitiae sue: quibus arrienes sunt honoratores tamen: q̄rum ad illius actum seruitutis & istius cure quam habent in tergēdis vasis tamē serui sunt ac vocantur. ¶ Stultitiae sue stultitiae appellant curas quam habent domini in preficiendis seruis istis rebus: que virtutis patrem habent aliquam non retinet. ¶ Quos signa qui status is

Seruitus
enses

¶ atrientes serui sunt. Si tam ē serui atrientes. acti: pares stultitiae sue: quibus arrienes sunt honoratores tamen: q̄rum ad illius actum seruitutis & istius cure quam habent in tergēdis vasis tamē serui sunt ac vocantur. ¶ Stultitiae sue stultitiae appellant curas quam habent domini in preficiendis seruis istis rebus: que virtutis patrem habent aliquam non retinet. ¶ Quos signa qui status is

talijs magnis rebus delectentur serui appellantur. Apostrophat ad istos magnos ciues: qui principes sunt: rūne veniant qui dicunt. Sumus p̄nicipes in hac ciuitate: ideo his delectari rebus magnis possumus. Vos responsum quidem minime seruorum suorum: principes sunt cum his curam habeant. ¶ Sed ut in familia adaptat similitudinem quemadmodum dicimus superius. ¶ Seruorum officiū quod aliqui tergant & aliqui verunt: sic eodes modo sunt isti primarii ciues: quorum aliqui sunt maiores aliqui minores in ciuitate: tamen omnino serui sunt. ¶ Qui tractant: cor respondent singula singulis: qui tractant referendo ad aliquos. ¶ Signa: aliqui serui qui portant statuas de loco ad locum. ¶ Qui tergunt ad tabulas refertur aliqui tergunt puluerem. ¶ Qui iungunt vasa celata in quibus insculpit: vel aliquid aliud: que scultiones vocantur emblemata. ¶ Qui verrunt edes spargunt flores & rosas: nūbi autem non videtur esse adaptatio similitudinis: sed porus quedam est de per se facta similitudo: illa autem superior ratio que inquit. ¶ Quos signa non ad seruos pertinere videtur: sed ad dominos rebus delectari ideo serui apud atores appellantur: hec vero seruorum similitudo est ad dominos. ¶ Magna inquisiterum apostrophat. ¶ Gere igit̄ gemitus laude dignum re

Paradora.

Spondet Ciceror: qd sicut magnas geret dignitates: ita animum eo: um eum virtute illis dignitatibus dignum gerent. ¶ Actionis tabula: et pbar per inductionem: qd multi sunt serui virtute phisica defendit: quod multi sunt qui delectantur tabulis: et picturis: et stupidis: sunt: que seruitus species. ¶ Polliceti: jbi fuerint optimi pictores. ¶ Miroz vnde loquitur ad Marcum. Antonius qui fuerat in magistratu: et qui tutari debebat ab his has diripiuit tabulas. ¶ Intuentem declarat istum stolidum. ¶ Ineptiarum omnium hste quidem tabule munditie appellatur. sed Cicerio eos non seruos ineptiarum. nam māditiarum nuncupantur: qui deletrantur inepti: sunt que sunt p̄ter tempus: ut plorare in nuptijs. ¶ Monne Jantipophoram facit. s.

Antonius. ¶ Monne ista festiva sunt. ¶ Oculos eruditos: et me ista delectant. sed me non detinet stuprum: cum virtute operam non dantem. ¶ Aenusta habeat: cu bonore et bōestate ista festiva: non autem vincula tecum tarent. ¶ Oblectamenta puerorum pueri his picturis delectari solent. ¶ Adumius: per auctoritates hoc clarissimi viri demonstrat bas res esse contemendas. Corinthis vii superbia quadam agitata romano rum legatos asperserunt hinc qua ex te multe romam ducere sunt. his omnes liminis non solum picturas et maclones earum videre nolunt: sed totum consumpsit cori tubis de quo ait Virgilius. Ille triumphata capitolia ad alta corinthio. ¶ Tractantem manibus voluerem. ¶ Utrum ciuem an atriensem: quasi dicat. Si liminis aliquem in istis tabulis stupidum: aspergit: non ciues sed atriensem seruum iudicaret. ¶ Aut eorum aliquis: qd non has cupiebant munditas nec in villa nec in ciuitate: villa dom rusticanavocatur a vebendo dicta vel a vallis. ¶ In domo: urbano domicilio videat aliquem ista spes seruitus. ¶ si: L. Adumius aliquem vidisset gloriantes copia piscium etiam babentem piscinam: non modo eum ciuem excellentem appellasset: sed potius miserrimum. ¶ Usu beneficij: qd fuerat honoratus magistratu. ¶ Barbatulos mulos: multi pisces sunt: quorum et quedam pender barba. ¶ Exceptantem: p̄fus est frequentatio: quo magis ilius seruitutem ostendit. ¶ Wurenarum: murene manus anguille discuntur. Ut ne in familia quidam dignum: qui piscium delectationem babent: hi non modo in familia sunt: sed aliquo maiore negotio vel magistratu minime digni putantur nisi per tractare pisces. ¶ Qui cupiditate peculij solebant antiqui serui: ut inquit Juuenalis in epistola. Lepuscum alio domum alscivus diuinitus sensis orbis vel diuini in seruendo sibi adulando: emunt. sensi assentendo: ut pecunias consequerentur: peculum est propria pecunia. vnde sit peculatris: hoc autem peculatris queritur vel in castris seu aliqua liberali arte acquiri potest. ¶ Quid iniquitatis: non modo verba sed meritum sensis cognoscit: ut si non placet illa gallina turdos emat. ¶ Locupleti: sine diuinitus banc non faceret seruitutem. ¶ Orbis scilicet filii non carent sibi: non sec-

Virgilius

Villa

Mulus.
Wuren.

Peculium

rijs et prouincijs presui: Bere igitur animū laude dignum. Actionis tabula te stupidum detinet: aut signum aliquod policeti. Miroz vnde sustuleris: et quomodo habeas intuentem te: admirantem: clamores tollentem cuius video seruum te esse ineptiarum omnium iudico. Nonne igitur sunt illa festiva: sint. Nam nos quoq; oculos eruditos habemus: sed obsecro te: ita vestra habeantur ista: non ut vincula virorum sint: sed ut oblectamenta puerorum. Quid enim cesset: si: L. Adumius aliquem istorum videret. Matellionem corinthium cupidissime tractantem. Cum ipse totam corinthum contempisset: utrum illum ciuem excellentem: an atrientes seruum diligentem putaret. Reuinscat Marcus Lurius aut eorum quis: quorum in villa ac domo nihil splendidum: nihil ornatum fuit pre ter ipsos. Et suadeant aliquem summus populi beneficijs usum: barbatulos mululos exceptantem de piscina et pertractantem et murenarum copia gloriantem. Nonne hunc hominem: ita seruum iudicet: ut ne in familia quidem dignum maiore aliquo negotio putet an eorum seruitus dubia est: qui cupiditate peculij nullam conditio nem recusant durissime seruitus. Hereditatis spes quid iniquitatis in seruendo non suscipit. Quem nutrunt locupleti orbi sensis non obseruat:

Paradoxa.

uident. Quidens qui paucus est duratitus tempore et bec tria non conuenient adhanc seruitutem tollerandam. Quidenclatus si oportet tuis petere paratus est. Quid assentatur si senes se laudibus extollat ille eisdem non confirmat: sed auger. Quid assider penes illuz sedet. Inuenerat senes donatur pane caseo: et alijs rebus: ab illo proprio serui. Quid serui inertis non libert: sed serui altius et dili gentis. Quid tam illa cupiditas sedet libertis babere videtur quasi dicat vel etiam aliud ges mus seruitutis: pleriq supplicant donant: et multa patiuntur causa eiusdem dignitatis acquirendae. Quid videtur esse liberalior. Nec seruitus quando sit in conse quentibus liberalior esse videtur quoniam non avaricie causa gigntur: sed propter bonorem: et ram men omnino virtutis est. Mono rit: alicuius ingratius imperii fie Imperator: domina: tyranus est. Quid imperiosus que imperat homiibus omnia mala pari ut imperium adipiscantur. Quid uehementer trahit omnes ad supplicandum: vel ad altera indigna se faciendum. Quid lethego fuit quidam. Quid lethagus ante lethegum. Latissime qui ciuitati romane vir prima rius cum esset captus amore cuiusdam prece se cauasti imperio et contra mitridates vellec picee cerbegi amice supplicabat: eis donabar: qua ex re gratia alle orauit: que enim maior seruitus inueniretur qua luculli feruit? maiori supplicans. Quid non probabis ac si diceret improposito. Quid seruire coegerit: scilicet cupiditas honoris cogebat nonnullos seruire cerbego: quis respondebit: sibi esse probatissimum seruerant. Quid munera qui illuz cerbegum multis donabant rebus. Quid noctu venire domum in die negotiis sunt principes: ideo de nocte domum illius proficiebantur.

loquitur ad voluntatem quicquid denuntiatu sic facit: assentatur assidet: miratur. Quid horum est libert: quid deniq nisi serui non inertis quod iam illa cupiditas quod videt esse liberius honoris imperij: prouinciarum: quod dura est domina: quod impensis quod vehemens. Lethego homini non probatissimo seruire res coegerit eos qui sibi esse amplissimi videbatur munera mittere noctu venire dominum ad eum: precari deniq supplicare. Que seruitus est si bec libertas existimari potest. Quid cum cupiditatuum dominatus excessit et alius est dominus exortus ex conscientia peccatorum timor quod est illa misera: quod dura seruitus adolescentibus paulo loqtoribus est seruendum: omnes qui aliquid scire videtur tanquam domini timetur. Iudeo vero optum habet dominatum quo timore nocentes afficit. An non est omnis metus seruitus. Quid valet igitur illa eloquentissimi viri. 2. Crassico piosa magis quam sapiens oratio eripite nos ex seruitute: quod est ista seruitus tam claro homini: tamque nobilit. Omnis enim animi debilitata et humilis et facta timiditas seruitus est. Nolite sinere nos cuiusque seruire. Libertate vindicare vult. Si numerus: quid enim adiungit: nisi vobis vniuersis dominum mutare. Non liber esse vult: quibus et possumus et seruire debemus. Nos vero siquidem animo excuso et alto: et virtutibus exagerato sumus nec debemus nec possumus. Tu posse te dicio quoniam quidem potes: debere ne diceris quo modo nihil quisque debet nisi quod est turpe non reddere: sed bec bactenus. Ille

seruitus. videlicet timor: quem adipiscitur ex conscientia peccatorum: et ita per inductionem hanc ostendit seruitutem philosophicam. Conscientia est vocabulum messum: quod tamen ut plurimam in malam partem capitur sicut voluntas: dicitur autem conscientia proprie examinatio.

Paradoxa.

Quam dura servitus petor est q̄
civili seruitus: cuz em̄ radis hec
philosophia seruitus, prosequitur
te die noctus. Adolescentibus
cum Romani imperium adiunge/
rent magna in eloquentia maxime vlm̄ inesse cognouerunt.

videat quomodo iperator esse possit cu eū ne li
berū quidē esse ratio: et veritas ipsa coniuncta.

Explicit Liber de Amicitia de Scientiis & Paradoxarum.

Tod solus sapiens diues sit. Que est ista in commemoranda pecunia tua
tum insolens ostentatio: solus ne tu diues: prob dīj immortales. Ego ne me
audiuissē al quid i didicisse non gaudeam Solus ne tu diues. Quid si ne
diues quidem: quid si pauper etiam quem enim intelligimus diuitem: aut
hoc verbum in quo homine ponimus. Optinoz in eo cui tanta possessio est
ut ad liberaliter viuehdūz facile contentus sit: qui nihil querat nihil appre
sat nihil optet amplius. Animus enim tuus oportet se indicet diuitem: nō
bonum seruo neq; possessiones tue: et qui nihil deesse putat nihil curat
amplius factatus est: aut contentus et: az pecunia concedo diues es. Sim
autem propter auditatorem pecunie nullum questum turpem puras cum illi ordinis ne honestus q̄
dē possit eē si vultus quotidie fraudas. Quē decipis possit paciferis auters: eripis: si socios spoli
as erarium expilas: si testamento amicorum expertis: autne expertas quidem atq; ipse supponis:
hec quidem virum abundantis an agentis signa sunt animus bonitus diues non arca appellari
solet. Quānus illa sit plena dū te inquietum videbo diuitem non putabo. Etēm ex eo q̄tū cuqz satis est
metuntur homines diuittiarum modum. Filiam quis babet pecunia est opus. Diwas maiore plu
res: maiorē etiam si ut aiunt: donat quinquaginta sunt filii: tot doles magnam querunt pecunia
Quantum cum cuqz opus est: ad id accommodatur: vt ante dixi diuittiarum modus. Qui
igitur non filias plures: sed innumerabiles cupiditaires habet: que breui tempore maritimas copia
as exbaurire possint hunc quando ego appellabo diuitem cum ipse egere se sentiat. Adulti: et te
audierunt cum dices neminem esse diuitem: nisi qui exercitum aleare posset suis fructibus quod.
p.r. ex tantis vectigabilibus tam p̄sidem vix potest contingere. Ageur hoc propositonemq; erts
ac pedimentum auxilia possit: iam fateris igitur non esse redimētē cui tantum deficit: vt expleas id quod
eroptas. Itaq; istam paupertatem vel potius egestatem: ac mendicitatem tuam nūq; obscure cu
listi. Nam: vt vis qui honeste rem querunt: mercaturis faciendis operis dandis publicis sumēdis
intelligim⁹ opus esse q̄firo: sic qui videt domi tue pariter accusator⁹ atq; iudic⁹ consociatos greges
qui innocentes & pecuniosos reos eodem te auctore corruptelam. iudic⁹ molentes qui tuas mer
cedum pactiones in patrocinij intercasas pecuniarum: in concionibus candidatorum dissimilis
nes libertorum ad fenerandas diripiendasq; prouincias: qui expulsiones victorum qui latrocis
nia in agris qui cum seruis cum liberis cum clientibus societates qui possessiones vacuas qui p/
scriptioles locupletum: qui cedes municipiorum: qui illam siliani temporis messem recordetur.
Qui testamento subiecta tot: qui sublatos homines qui deniq; omnia venalia delectum decretum a
lienum suam sententiam forum domum vocem silentium quis hunc non p̄tēt confiseri sibi questi
to opus eē. Cui questio opus sit quis nunq; hunc vere diterit diuitem. Etēm diuittiarum est fru
ctus in copia. Copiam autem declarat sacrae rerum atq; abundantia: quam tu: quoniam nūq;
asse quere: nunq; omnino es futurus diues. Meam autem: quoniam pecuniam contēns: et recte
est enim ad vulgi opinionem mediocris ad tuam nulla ad meam modica de me sileba de te loquar.
Si censenda nobis sit: atq; estimanda res: est: verum tandem pluris estimabimus pecunias p̄irbi
quam Fabricio dabat: an contumentiam Fabricij qui illam pecuniam repudiabat: verum aurum
summitum an responsum Ad. Lorij: hereditatem. L. Pauli: an libertatem Africani qui eius be
reditatis. Adaximo fratri partē suā concessit. hec p̄fecto q̄ sunt summarū virtutū pottora plu
ris estimanda sunt q̄ illa q̄ sunt pecunie mēbra. Quis igitur siquidē: vt quisq; qd plurimi sit possi
deas. Ita diuissimus habēbas si dubiter: quin in virtute diuitem sint: qud nulla possessio nulla vis
auri & argenti pluris q̄ virtus estimada est. O dīj immortales nō intelligit boies. q̄ magni vectigal
sit parsimonia. Verlo eis iam ad sumptuosos relinqo istū q̄s uosz. Capit ille ex suis p̄dijs sex
centa sestertia. Ego centena ex meis: illi aurata tecta in villis: et sola marmorea ea faciēt: et signa

tabulas supellectilem et vestem infinite concupiscenti non modo ad fructum ille est sumptus: sed etiam ad fenus exiguus. Ex meo tenui vectigali detractis sumptibus cupiditatis: aliquid: etiam redundabit. Utter igitur est ditor: cui deest an cui superat qui eger an qui abundat: cui possessio quo est maior: eo plus requirit ad se tuendam: an que suis se viribus sustinet. Sed quid ego de me loquor: qui morum ac temporum vicio aliquantum etiam se fortasse in buius seculi errore verfer. Ad. Manilius patrum nostrorum memoria: ne semper curios etuscitos loquamur: pauc tandem fuit habuit enim ediculas in carinis et fundum in Ilico. Nos igitur ditiores sumus qui plura babemus. Ultimas quidem esse possumus: sed non estimatione celsus veru pictu atque cultu terminatur pecunie modus: non esse cupidum pecunia est: non esse emacem vectigal est. Contentum vero suis rebus esse: maxime sunt certissimeque diuitiae. Et enim si isti callidi reruz estimatores parata et areas quasdam magno estimant: quod ei generi possessionum minime quasi noceri potest: quod est estimanda virtus: que nec eripit: nec surripit potest: nec naufragio nec incendio amittit: nec tempestatis: nec temporum permutatione mutatur: quia praeediti qui sunt: soli sunt diuitiae. Soli enim possident res et fructuosas et semper iernas. solique: quod est proprium diuitiarum: contenti sunt rebus suis. Satis esse putauit quod est: nihil appetunt: nulla regent: nihil sibi deesse sentiunt: nihil requirunt. Improbi autem et aurati quod incertas atque in casu positas possessiones habent: et plus semper appetunt: nec eorum quisque adhuc innuentus est: cui quod haberet: esset satius: non modo non copiosi ac diuites: sed etiam inopes: ac pauperes estimandi sunt.

a.b.c.d.e.f.g.h.i.l.m.n.o.p.q.r.s.t.v.x.y.z.A.B.C.D.Omnes sunt quaterni
preter C. D. qui sunt tritemni

hojas 210. e. 27.

330-1

